

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

+ *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.

+ *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.

+ *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.

+ *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertati di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da `http://books.google.com`

Digitized by Google

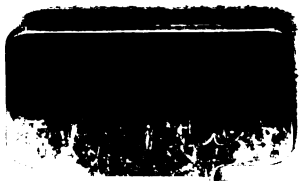

Digitized by Google

<36616421690016

<36616421690016

Bayer. Staatsbibliothek

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

2° H. Coll 18.

Digitized by Google

DE PRINCIPE TEMPLO PANORMITANO

LIBRI XIII.

IN QUIBUS OSTENDITUR PANORMITANA CATHEDRA
A S. Petro Apostolo instituta:

DESCRIBITUR MAXIMA ECCLESIA,
PRIMA, SECUNDA, TERTIA, QUARTA, HODIERNA,

Earumque Situs, Majestas, Architectura, Forma, Titulus, Consecratio, Altaria, Icones, Lipsana, Simulacra, Marmora, Mausolea Cæsarea, Regia, Pontificia,

Privilegia, Decora, bina Concilia Provincialia, aliaque Monumenta non edita recensentur, & illustrantur,

Cum duplici Indice Librorum, Capitumque, & rerum memorabilium,

AUCTORE
P. JOANNE MARIA AMATO
PANORMITANO E SOCIETATE JESU.

In calce post pag. 490. nunc primùm ex Autographo Codice M. S. penes Auctorem, in lucem prodit BARTHOLOMÆI DE NEOCASTRO J.C. Messanensis diù expetita *Historia sui temporis* ab excessu Friderici II. Imperatoris, Siciliæque Regis ab anno 1250. ad usque annum 1294. ubi Synchronus Auctor agit fusè de Siculis Vesperis, belliisque sequentibus contrà Neapolitanos Reges, Carolum I. & II, Andegavenses in ipsomet Neapolis Regno.

PANORMI MDCCXXVIII.
Ex Typographia Joannis Baptistæ Aiccardo.

Impr. Sidoti V. G.)(*Impr. Drago P.*

Digitized by Google

TEMPLO
PANORMITANO
LIBER III.

IN QUEM OSTENDITUR PANORMITANA CATHEDRA
A Sole, & Apollo inflatus:

DESCRIPTUR MAGNUM ECCLESIÆ
PRIMA, SECUNDA, TERTIA, QUARTA, HOSPITIA,
[illegible]
Thesaurus Sacrus, Archivum, [illegible], Templum, Turres,
Campanarium, Atrium, Ianua, Fenestræ, Sphæra,
Solarium, Ad vivum Delineatum, Regia, Pontifex,
Principes, Nobiles, Consilia Provinciæ, Magistratus,
Populus, Plebs rescindunt, & illaborant,
Regia Publica Bibliotheca, Capitularium, & [illegible]

AUCTORE
P. JOANNE MARIA AMATO
PANORMITANO E SOCIETATE JESU.

[illegible]

[illegible]
Typis [illegible].

INTEGERRIMÆ *VIRGINI*, *MATRI* DEI ADMIRABILI, *MARIÆ* IN COELUM ASSUMPTÆ, TEMPLI PRINCIPIS *TITULARI*, *D. D. Joannes Maria Amatus Soc. Jesu.*

LECTORI.

E Nostris 11. Ecclesiis cathedralibus, 3. *majoribus*, 8. *minoribus*, 2. tantum explicatæ descriptionem Archiepiscopalis *Montisregalensis* edidit in 4. Romæ apud Franciscum Zannetti 1588. Joannes Aloysius Lellus, & in folio, Panormi per Augustinum Epito 1702. Michael Judice, Episc. *Cephaledensis* in 4. Romæ apud Bertanos 1645. Benedictus Passaflumine, Archiep. *Panormitanus* ego, ad situm cujus indicandum, urbis præmitto notitiam: *pilam* pro pilastro, pro perpetua *acoemeticam*, semper vigilantem lampadem dico: *pharum*, pendulum candelabrum masculini generis usurpavit male typographus: ad elucidandam Siciliam sacram, ac prophanam, Sanctorumq. Panormi cultum leges 1. *concilia* provincialia Pan., 3. regia *necrologia*, aliaq. non edita monumenta *Sicula*, *Itala*, *Latina*, *Græca*, *Hispanica* è tabulariis deprompta: cum S. Bernardo de *privilegiis SS. Præcursoris*; licet *hujus sermonis aurea non rutilet pulchritudo*, *tentabimus tamen rerum veritatem qualicumq. stylo perstringere*, *illud Sapientis attendentes*, *prudentibus viris non placere phalerata*, *sed fortificata*: ut sæculo indulgeam erudito, in calce *Siculorum Vesperarum* historiam addo, quam, si per tempus licebit, correctam, adjectis notis recudam. Vale.

VINCENTIUS LUCCHESE

Præpositus Provincialis Societatis Jesu in hoc Siciliæ Regno.

CUM Librum, cui titulus: *De Principe Templo Panormitano*, *Primo*, *Secundo*, *Tertio*, *Quarto*, *Hodierno*; à P. Joanne Maria Amato nostræ Societatis Sacerdote compositum, tres ejusdem Societatis Sacerdotes, quibus commissum fuit, recognoverint, & in lucem edi posse probaverint, facultate nobis à Rev. P. N. Michaele Angelo Tamburini Præposito Generali communicata, concedimus, ut typis mandetur; si ita iis, ad quos pertinet, videbitur. In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas, & nostro sigillo munitas dedimus. Panormi die 20. Julii 1724.

VINCENTIUS LUCCHESE.

LIBRO-

LIBRORUM, ET CAPITUM INDEX.

LIB. I. urbs Panormitana folio 1. Caput 1. Palæopolis f. 1. Cap. 2. Neapolis f. 3. Cap. 3. Transpapyretu f. 6. Cap. 4. Panormus hodierna f. 7.

Lib. II. primum templum princeps Pan. f. 10. Cap. 1. S. Philippus, 1. Antistes Pan. f. 10. Cap. 2. erectæ cathedræ annus f. 13. Cap. 3. monumenta f. 14. Cap. 4. Fridericus Antiochia, Comes, Pan. f. 17. Cap. 5. SS. omnium cœmeterium f. 21.

Lib. III. secundum templum princeps Pan. f. 25. Cap. 1. erectio f. 25. Cap. 2. Ariana captivitas, & libertas f. 27. Cap. 3. monumenta f. 29.

Lib. IV. tertium templum princeps Pan. f. 31. Cap. 1. extructio f. 31. Cap. 2. S. Carolus Magnus f. 34. Cap. 3. Maurica 1. captivitas, & libertas f. 36. Cap. 4. Maurica 2. captivitas f. 38. Cap. 5. Maurica 3. captivitas f. 45. Cap. 6. Deipara coronata f. 47. Cap. 7. S. Maria Magdalena f. 50. Cap. 8. S. Cosmas Pan., & Archiep. Aphrodisiensis f. 52. Cap. 9. Porticus f. 56. Cap. 10. Stephanus Perticensis, Archiep. Pan. f. 60. Cap. 11. obsessus Stephanus, Archiep. Pan. f. 62. Cap. 12. Gualterius 2. Ophamilio, Arch. Pan. f. 68. Cap. 13. sigilla f. 71. Cap. 14. monumenta f. 74.

Lib. V. quartum templum princeps Pan. f. 76. Cap. 1. conditor f. 76. Cap. 2. titulus Marianus f. 81. Cap. 3. solemnitas f. 84. Cap. 4. frons occidentalis f. 93. Cap. 5. latera basilicaria f. 101.

Lib. VI. navis major f. 103. Cap. 1. facies interior f. 103. Cap. 2. musivum pavimentum f. 108. Cap. 3. tectum elegantissimum f. 112. Cap. 4. diplomata f. 115. Cap. 5. organa præstantissima f. 121. Cap. 6. vetustissima altaria f. 126.

Lib. VII. tribuna maxima f. 134. Cap. 1. chorus amplissimus f. 135. Cap. 2. distributiones chorales f. 139. Cap. 3. solea, vel antitulus f. 144. Cap. 4. tribuna maxima f. 150. Cap. 5. fornix f. 155. Cap. 6. altare majus f. 159.

Lib. VIII. dextera navis f. 166. Cap. 1. Mariana tribuna f. 166. Cap. 2. SS. Joannes Baptista, ac Silvia Pan. f. 177. Cap. 3. Pontificium cœmeterium f. 184. Cap. 4. Petrus Tagliavia, Gualterius Ophamilius Archiep. Pan. f. 194. Cap. 5. S. Franciscus de Paula f. 214.

Lib. IX. dextera minor navis f. 216. Cap. 1. SS. Petrus Apost. Cajetanus Thieneus f. 216. Cap. 2. S. Rosalia V. anachoretis Pan. f. 218. Cap. 3. SS. Christina, & Maria Magdalena f. 257. Cap. 4. SS. MM. Pan. Nymphæ, sociiq; f. 265. Cap. 5. Mamilianus I. civis, Archiep. M. f. 276.

Lib. X. sinistra navis f. 290. Cap. 1. tribuna Eucharistica f. 290. Cap. 2. Imperatorium cœmeterium f. 298. Cap. 3. Cæsares, Reges, Principes conditi f. 303.

Lib. XI. sinistra navis minor f. 313. Cap. 1. Redemptor cruci affixus f. 313. Cap. 2. SS. Dei Genitrix illibata f. 324. Cap. 3. S. Lucia V. M. Syracusana f. 331. Cap. 4. S. Agatha V. M. Pan. f. 335. Cap. 5. SS. Ignatius, Triphonius, Athanasius f. 342. Cap. 6. SS. Pan. Mamilianus, Oliva f. 346.

Lib. XII. fabricæ basilicares f. 354. Cap. 1. Sacrarium, sacristia f. 354. Cap. 2. atria, porticus f. 370. Cap. 3. basilicaris area f. 386. Cap. 4. quinæ turres f. 396. Cap. 5. Canonicus Thesaurarius f. 406. Cap. 6. Magistri Maragmerius f. 412.

Lib. XIII. decora basilicaria f. 417. Cap. 1. privilegia f. 417. Cap. 2. concilia f. 428. Cap. 3. funebres honores f. 440. Cap. 4. monumenta f. 452.

Digitized by Google

LIBER PRIMUS

URBS PANORMITANA.

CAPUT PRIMUM.

PALEOPOLIS.

Panhormus Græce, *totus portus* Latine, *prima ſedes, corona regis, & regni caput*, antonomaſtice *urbs felix, concha aurea*, anno mundi 1976. ante Chriſtum 2077. a Pelaſgis gygantibus, Eliſę poſteris condita: Valguarnera *antiquitas Pan. f.* 483. poſt erectam in latere dextero Neapolim, a Græcis dicta *Paleapolis, Paleopolis*, urbs antiquiſſima: poſt excitatum ſiniſtro in latere Tranſpapyretum, A. 880. *Primaria*: Theodoſii *excidium Syracuſarum f.* 150. *Media* 1170. Falcandi *calamitas Siciliæ f.* 11. quia munitiſſima, per Saracenos A. 820. *Alcaſſar*, caſtellum: quia ab hoſtibus numquam expugnata, 1129. *Chalera*, libera: Edriſii Nubienſis itinerarium: Invegii *apparatus t.* 2. *annal. Pan. f.* 14. necnon *Roggiero Conte fabricò la prima torre del palazzo, detta la torre roſſa, e volendo fabricare la prima torre verſo Diniſindi, trovo una porta marmorea, dove era ſcritto un verſo, che diceva averlo ſcritto Giacobbe, che aveva anni 5077. inſino a quel giorno, che la ritrovò il Conte Roggiero, e così lo fece mettere alla detta torre, quale verſo e ſcritto in lettere Caldee, ed Ebraiche: credo, che ſia quello, che all'ora è, quando ſi ſaglie le ſcale, che ſi va a San Pietro*: Paruta *miſcellanea mſ.* extructam urbem auxit altera colonia A. M. 2276. A. C. 1777. marmor ſupra Patitellorum januam. *Vivente Iſaac, filio Abrahæ, & regnante in Idumæa, atque valle Damaſcena Eſau, filio Iſaac, ingens Chaldæorum manus, quibus adjuncti multi Damaſceni, atq; Phœnices, profecti ad hanc triangularem inſulam, ſedes perpetuas locaverunt in hoc amœniſſimo loco, quem Panhormum cognominaverunt*: Valguarnera *f.* 447. tertia colonia A. M. 2326. A. C. 1727. epigraphe apud turrim Baych. *Non eſt alius Deus præter unum Deum: non eſt alius potens præter eumdem Deum: neque eſt alius victor præter eumdem, quem colimus, Deum: hujus tur-*

vis præfectus est Sepho, filius Eliphaz, filii Esau, fratris Jacob, filii Isaac, filii Abraham; & turri quidem ipsi nomen est Baych, sed turri huic proximæ nomen est Pherat: Gualterius *tabulæ Siciliæ f.* 108. Eliphaz meminit *Geneſis* 36. 9. emicuit Paleopolis cuſpidato in hyſthmo, qui *pulcher ſitus* Diodoro lib. 22. *totus hortus* Calliæ lib. 8. *pulchrumque littus* Herodoto lib. 9. cognominatur, firmiſſimis coronata mænibus, turribuſq; proferens ab occaſu veterem arcem, *regium palatium*, ab ortu turrim Baych, & mare Thyrrhenum, a meridie turrim Pherat, portumq; dexterum, amne Cannizzario adauctum, ab aquilone ſiniſtrum portum, fonte Papyretico, qui Ægyptiaco e Nilo provenit, redundantem: temporis decurſu portas 10. ſub turribus, vel turribus ad latera munitas aperuit.

Ab oriente porta *Patitellorum*, calceorum ſuppedaneorum: eodem nomine, Drepani: Pugnatorius *hiſt. Drep. mſ. in quarterio portæ Patitellorum in ruga planellariorum*: Not. Adolphus Luguardi 1403. Mongitorius *monumenta ſacra cap.* 6. *f.* 111. diruta 1564. A ſeptemptrione *Obſcura*, etiam Drepani: Pugnatorius *ibidem*, Tyburis: Martius hiſt. *Tyburt. lib.* 1. *f.* 21. meminit Not. Joannes Bernardinus Rabuni 1504. 13. Martii, 1341. inſtaurata: Paruta *chron. mſ.* in artificum officinas converſa 1542. *Sclavorum*, mancipiorum, chriſtianorum ſub Saracenis. 1558. ſuperſtes. *S. Agathæ de Villa* corrupte *Guilla*, a vicino Divæ templo prope ſuburbanam ejus villam, per quam ingreſſus Belisarius 535. Cannizzarius *chriſtiana religio Pan. mſ.* 1160. introductum S. Chriſtinæ V. M. Patr. corpus: Invegius *t.* 3. *annal. Pan. f.* 336. juxta quam 1160. occiſus a genero Matthæo Bonello Georgius Majo, Reg. Guilelmi I. Archithalaſſus: Falcandus *f.* 59. *Rotæ: porta erat ad templum Sancti Jacobi de Maſſara: adhuc viſitur veſtigium*: Pirrus *not.* 3. *Mont. Reg. f.* 402. *juxta portam Rotæ concedimus ei libere, abſque datione aliqua, molendinum unum ad molendas canas mellis, quod ſaracenice Mazzara*: privil. Reg. Guilelmi II. 1176. Pirr. *ibidem f.* 402. ſurgebat a tergo Abbatiæ Novæ ante noſocomium peregrinorum, ab imperitis porta *Dohanæ* dicta: Auria *monum. Sicula mſ. f.* 153. Ab occidente, ac meridionali regii palatii latere, *Talciæ* Saracenis, *loci muro præcincti* Latinis, 1170. Galculæ, Falcandus *f.* 67. per eam A. M. 3083. A. C. 250. egrediens Lucius Cæcilius Metellus,

lus, Romanorum Consul, Asdrubalem urbi insidiantem immani clade protrivit: Auria *chronologia f.* 222. circiter 1146. S. Rosalia V. Anachoretis Pan. cryptam adijt Quisquinensem: eamdem subeuntes januam 1071. 9. Julii Principes Normanni Panormum Saracenis eripuere: Fazellus *lib.* 7. *dec.* 2. *cap.* 1. *f.* 433. & Rex Petrus, III. Aragonum, ac I. Siciliæ Rex 10. Aug. 1282. post Siculas vesperas, regiam, ac regnum ab Andegavensium tyrannide liberavit, clausa 1420. quamvis per illam, nocturno tempore, irrumpens Cannizzarius imbribus auctus, 1557. 27. Sept. tria millia civium absorbuit: Fazell. *lib.* 8. *dec.* 1. *c.* 1. *f.* 190. A meridie *Busvemæ* Saracenis, *termini* Latinis, 1129. per Edrisium commendata, 1439. memorata per indicem ecclesiarum Pan. *pro ecclesia S. Nicolai portæ Busvemæ*: Serius *in bullam Clementis VIII. f.* 139. eversa 1588. Mongit. *Panormus sanctif. f.* 55. per quam victor intravit Metellus Asdrubale profligato: Auria *chron. f.* 231. per hanc prodijt A. 251. S. Agatha V. M. Pan. Catanam petitura ad lauream obtinendam, & A. 309. SS. MM. Pan. Mamilianus, Nympha, Eustochius, Proculus, Golbodeus Romanum ad portum euntes: Cascinus *vita D. Rosaliæ digress.* 1. *cap.* 1. *f.* 5. *Judaica*, ubi nunc tribuna S. Josephi, Cleric. Regul. 1439. index ecclesiarum: *pro Ecclesia S. Æliæ de porta Judaica*: Serius *f.* 136. *Bebelbacar* Arabice, *maris* Latine, juxta gynæceum S. Catharinæ V. M. *Trabucchetti* in situ nondum cognito, 1332. memorata: Fazell. *lib.* 8. *dec.* 1. *c.* 1. *f.* 171.

CAPUT SECUNDUM.

NEAPOLIS.

A M. 3346. A. C. 707. ad meridionale Paleopolis latus, ultra portum dexterum, colonia Phœnicum: Thucydides *lib.* 6. novam excitavit urbem: Polybius *lib.* 5. *Neapolim*, Diodorus *lib.* 23. *Exteriorem*, Guilelmus Apuleensis *lib.* 3. *Novam* appellant. Neapolis 1558. obserato portu intermedio unita Paleopoli, 7. januas reseravit. Ad ortum porta *Græcorum*, 1325. per Ludovicum Carolum Andegavensem, Calabriæ Ducem, Roberti Reg. Neapol. filium, qui concham auream obsidebat, oppugnata: Fazell. *lib.* 9. *dec.* 2. *cap.* 3. *f.* 520. per eam Joannes

Digitized by Google

<36616421690016

<36616421690016

Bayer. Staatsbibliothek

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

2° H. Edd 18.

Digitized by Google

DE PRINCIPE TEMPLO PANORMITANO

LIBRI XIII.

IN QUIBUS OSTENDITUR PANORMITANA CATHEDRA
A S. Petro Apostolo instituta:

DESCRIBITUR MAXIMA ECCLESIA,
PRIMA, SECUNDA, TERTIA, QUARTA, HODIERNA,

Earumque Situs, Majestas, Architectura, Forma, Titulus, Consecratio, Altaria, Icones, Lipsana, Simulacra, Marmora, Mausolea Cæsarea, Regia, Pontificia,

Privilegia, Decora, bina Concilia Provincialia, aliaque Monumenta non edita recensentur, & illustrantur,

Cum duplici Indice Librorum, Capitumque, & rerum memorabilium,

AUCTORE
P. JOANNE MARIA AMATO
PANORMITANO E SOCIETATE JESU.

In calce post pag. 490. nunc primùm ex Autographo Codice M. S. penes Auctorem, in lucem prodit BARTHOLOMÆI DE NEOCASTRO J.C. Messanensis diù expetita *Historia sui temporis* ab excessu Friderici II. Imperatoris, Siciliæque Regis ab anno 1250. ad usque annum 1294. ubi Synchronus Auctor agit fusè de Siculis Vesperis, belliſque sequentibus contrà Neapolitanos Reges, Carolum I. & II. Andegavenses in ipsomet Neapolis Regno.

PANORMI MDCCXXVIII.
Ex Typographia Joannis Baptistæ Aiccardo.

Impr. Sidoti V. G.)(*Impr. Drago P.*

Digitized by Google

TEMPLO
PARNASSITANO

LIBER VIII.

IN QUEM OSTENDITUR PARNASSITANA CATHEDRA
A Sacro Apollo inflituta:

DESCRIBITUR MAGNUM ECCLESIÆ
PRIMA, SECUNDA, TERTIA, QUARTA, HONORIUM,

BIBLIOTECA

Cantores Chori, Angelus, Arcus [illegible] Vates,
Confessarii, Asturia, Icones, Triplum, Stemmata,
Ædituus, M. Vates Cæsareus Regia, Pontifex,

Privilegia [illegible] Concilii Provincialis, Liturgo Missæ
[illegible] recondita, & illustrantur,

Bibliotheca Publica Librorum, Capitularis, & [illegible]

A U C T O R E
P. JOANNE MARIA AMATO

PARISIENSI SOCIETATIS JESU.

[illegible]
Typis Ludovici Lopezii Accurdo.
[illegible] Typ. Dom. P.

Digitized by Google

INTEGERRIMÆ *VIRGINI*, *MATRI* DEI ADMIRABILI, *MARIÆ* IN COELUM ASSUMPTÆ, TEMPLI PRINCIPIS *TITULARI*.

D. D. D. *Joannes Maria Amatus Soc. Jesu.*

LECTORI.

E Nostris 11. Ecclesiis cathedralibus, 3. *majoribus*, 8. *minoribus*, 2. tantum explicatæ descriptionem Archiepiscopalis *Montisregalensis* edidit in 4. Romæ apud Franciscum Zannetti 1588. Joannes Aloysius Lellus, & in folio, Panormi per Augustinum Epito 1702. Michael Judice, Episc. *Cephaledensis* in 4. Romæ apud Bertanos 1645. Benedictus Passafiumine, Archiep. *Panormitanæ* ego, ad situm cujus indicandum, urbis præmitto notitiam *pilam* pro pilastro, pro perpetua *acoemeticam*, semper vigilantem lampadem dico: *pharum*, pendulum e ande labrum masculini generis usurpavit male typographus: ad elucidandam Siciliam sacram, ac prophanam, Sanctorumq. Panormitanum cultum leges 3. *concilia* provincialia Pan., 3. regia *necrologia*, aliaq. non edita monumenta *Sicula*, *Italica*, *Latina*, *Græca*, *Hispanica* è tabulariis deprompta: cum S. Bernardo de *privilegiis SS. Præcursoris*; licet *hujus sermonis aurea non rutilet pulchritudo*, tentabimus tamen rerum veritatem qualicumq. stylo perstringere, *illud Sapientis attendentes*, *prudentibus viris non placere phalerata*, *sed fortificata*: ut sæculo indulgeam erudito, in calce *Siculorum Vesperarum* historiam addo, quam, si per tempus licebit, correctam, adjectis notis recudam. Vale.

VINCENTIUS LUCCHESE

Præpositus Provincialis Societatis Jesu in hoc Siciliæ Regno.

CUM Librum, cui titulus: *De Principe Templo Panormitano*, *Primo*, *Secundo*, *Tertio*, *Quarto*, *Hodierno*; à P. Joanne Maria Amato nostræ Societatis Sacerdote compositum, tres ejusdem Societatis Sacerdotes, quibus commissum fuit, recognoverint, & in lucem edi posse probaverint, facultate nobis à Rev. P. N. Michaele Angelo Tamburini Præposito Generali communicata, concedimus, ut typis mandetur; si ita iis, ad quos pertinet, videbitur. In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas, & nostro sigillo munitas dedimus. Panormi die 20. Julii 1724.

VINCENTIUS LUCCHESE.

LIBRO-

Digitized by Google

LIB. I. urbs Panormitana folio 1. *Caput* 1. Palæopolis f. 1. *Cap.* 2. Neapolis f. 3. *Cap.* 3. Transpapyretũ f. 6. *Cap.* 4. Panormus hodierna f. 7.

Lib. II. primum templum princeps Pan. f. 10. *Cap.* 1. S. Philippus, 1. Antistes Pan. f. 10. *Cap.* 2. erectæ cathedræ annus f. 13. *Cap.* 3. monumenta f. 14. *Cap.* 4. Fridericus Antiochia, Comes, Pan. f. 17. *Cap.* 5. SS. omnium cœmeteriũm f. 21.

Lib. III. secundum templum princeps, Pan. f. 25. *Cap.* 1. erectio f. 25. *Cap.* 2. Ariana captivitas, & libertas f. 27. *Cap.* 3. monumenta f. 29.

Lib. IV. tertium templum princeps Pan. f. 31. *Cap.* 1. extructio f. 31. *Cap.* 2. S. Carolus Magnus f. 34. *Cap.* 3. Maurica 1. captivitas, & libertas f. 36. *Cap.* 4. Maurica 2. captivitas f. 38. *Cap.* 5. Maurica 3. captivitas f. 45. *Cap.* 6. Deipara coronata f. 47. *Cap.* 7. S. Maria Magdalena f. 50. *Cap.* 8. S. Cosmas Pan., & Archiep. Aphrodisiensis f. 52. *Cap.* 9. Porticus f. 56. *Cap.* 10. Stephanus Perticensis, Archiep. Pan. f. 60. *Cap.* 11. obsessus Stephanus, Archiep. Pan. f. 62. *Cap.* 12. Gualterius 1. Ophamilio, Arch. Pan. f. 68. *Cap.* 13. sigilla f. 71. *Cap.* 14. monumẽta f. 74.

Lib. V. quartum templum princeps Pan. f. 76. *Cap.* 1. conditor f. 76. *Cap.* 2. titulus Marianus f. 81. *Cap.* 3. solemnitas f. 84. *Cap.* 4. frons occidentalis f. 93. *Cap.* 5. latera basilicaria f. 101.

Lib. VI. navis major f. 103. *Cap.* 1. facies interior f. 103. *Cap.* 2. musivum pavimentum f. 108. *Cap.* 3. tectum elegantissimum f. 112. *Cap.* 4. diplomata f. 115. *Cap.* 5. organa præstantissima f. 121. *Cap.* 6. vetustissima altaria f. 126.

Lib. VII. tribuna maxima f. 134. *Cap.* 1. chorus amplissimus f. 135. *Cap.* 2. distributiones chorales f. 139. *Cap.* 3. solea, vel antitulus f. 144. *Cap.* 4. tribuna maxima f. 150. *Cap.* 5. fornix f. 155. *Cap.* 6. altare majus f. 159.

Lib. VIII. dextera navis f. 166. *Cap.* 1. Mariana tribuna f. 166. *Cap.* 2. SS. Joannes Baptista, ac Silvia Pan. f. 177. *Cap.* 3. Pontificium cœmeterium f. 184. *Cap.* 4. Petrus Tagliavia, Gualterius Ophamilius Archiep. Pan. f. 194. *Cap.* 5. S. Franciscus de Paula f. 214.

Lib. IX. dextera minor navis f. 216. *Cap.* 1. SS. Petrus Apost. Cajetanus Thieneus f. 216. *Cap.* 2. S. Rosalia V. anachoretis Pan. f. 218. *Cap.* 3. SS. Christina, & Maria Magdalena f. 257. *Cap.* 4. SS. MM. Pan. Nymphæ, socii, f. 265. *Cap.* 5. Mamilianus I. civis, Archiep. M. f. 276.

Lib. X. sinistra navis f. 290. *Cap.* 1. tribuna Eucharistica f. 290. *Cap.* 2. Imperatorium cœmeterium f. 298. *Cap.* 3. Cæsares, Reges, Principes conditi f. 303.

Lib. XI. sinistra navis minor f. 313. *Cap.* 1. Redemptor cruci affixus f. 313. *Cap.* 2. SS. Dei Genitrix illibata f. 324. *Cap.* 3. S. Lucia V. M. Syracusana f. 331. *Cap.* 4. S. Agatha V. M. Pan. f. 335. *Cap.* 5. SS. Ignatius, Triphonius, Athanasius f. 342. *Cap.* 6. SS. Pan. Mamilianus, Oliva f. 346.

Lib. XII. fabricæ basilicares f. 354. *Cap.* 1. Sacrarium, sacristia f. 354. *Cap.* 2. atria, porticus f. 370. *Cap.* 3. basilicaris area f. 386. *Cap.* 4. quinæ turres f. 396. *Cap.* 5. Canonicus Thesaurarius f. 406. *Cap.* 6. Magistri Maragmerius f. 412.

Lib. XIII. decora basilicaria f. 417. *Cap.* 1. privilegia f. 417. *Cap.* 2. concilia f. 428. *Cap.* 3. funebres honores f. 440. *Cap.* 4. monumenta f. 452.

Digitized by Google

LIBER PRIMUS

URBS PANORMITANA.

CAPUT PRIMUM.

PALEOPOLIS.

Panhormus Græce, *totus portus* Latine, *prima ſedes, corona regis, & regni caput*, antonomaſtice *urbs felix, concha aurea*, anno mundi 1976. ante Chriſtum 2077. a Pelaſgis gygantibus, Eliſę poſteris condita: Valguarnera *antiquitas Pan. f.* 483. poſt erectam in latere dextero Neapolim, a Græcis dicta *Paleapolis, Paleopolis*, urbs antiquiſſima: poſt excitatum ſiniſtro in latere Tranſpapyretum, A. 880. *Primaria*: Theodoſii *excidium Syracuſarum f.* 150. *Media* 1170. Falcandi *calamitas Siciliæ f.* 11. quia munitiſſima, per Saracenos A. 820. *Alcaſſar*, caſtellum: quia ab hoſtibus numquam expugnata, 1129. *Chalera*, libera: Edriſii Nubienſis itinerarium: Invegii *apparatus t.* 2. *annal. Pan. f.* 14. necnon *Roggiero Conte fabricò la prima torre del palazzo, detta la torre roſſa, e volendo fabricare la prima torre verſo Diniſindi, trovo una porta marmorea, dove era ſcritto un verſo, che diceva averlo ſcritto Giacobbe, che aveva anni 5077. inſino a quel giorno, che la ritrovo il Conte Roggiero, e così lo fece mettere alla detta torre, quale verſo e ſcritto in lettere Caldee, ed Ebraiche: credo, che ſia quello, che all'ora è, quando ſi ſaglie le ſcale, che ſi va a San Pietro*: Paruta *miſcellanea mſ.* extructam urbem auxit altera colonia A. M. 2276. A. C. 1777. marmor ſupra Patitellorum januam. *Vivente Iſaac, filio Abrahæ, & regnante in Idumæa, atque valle Damaſcena Eſau, filio Iſaac, ingens Chaldæorum manus, quibus adjuncti multi Damaſceni, atq; Phœnices, profecti ad hanc triangularem inſulam, ſedes perpetuas locaverunt in hoc amœniſſimo loco, quem Panhormum cognominaverunt*: Valguarnera *f.* 447. tertia colonia A. M. 2326. A. C. 1727. epigraphe apud turrim Baych. *Non eſt alius Deus præter unum Deum: non eſt alius potens præter eumdem Deum: neque eſt alius victor præter eumdem, quem colimus, Deum: hujus tur-*

Digitized by Google

vis præfectus eſt Sepho, filius Eliphaz, filii Eſau, fratris Jacob, filii Iſaac, filii Abraham; & turri quidem ipſi nomen eſt Baych, ſed turri huic proximæ nomen eſt Pherat: Gualterius *tabulæ Siciliæ f.* 108. Eliphaz meminit *Geneſis* 36. 9. emicuit Paleopolis cuſpidato in hyſthmo, qui *pulcher ſitus* Diodoro lib. 22. *totus hortus* Calliæ lib. 8. *pulchrumque littus* Herodoto lib. 9. cognominatur, firmiſſimis coronata mœnibus, turribuſq; proferens ab occaſu veterem arcem, *regium palatium*, ab ortu turrim Baych, & mare Thyrrhenum, a meridie turrim Pherat, portumq; dexterum, amne Cannizzario adauctum, ab aquilone ſiniſtrum portum, fonte Papyretico, qui Ægyptiaco e Nilo provenit, redundantem: temporis decurſu portas 10. ſub turribus, vel turribus ad latera munitas aperuit.

Ab oriente porta *Patitellorum*, calceorum ſuppedaneorum: eodem nomine, Drepani: Pugnatorius *hiſt. Drep. mſ. in quarterio portæ Patitellorum in ruga planellariorum*: Not. Adolphus Luguardi 1403. Mongitorius *monumenta ſacra cap.* 6. *f.* 111. diruta 1564. A ſeptemptrione *Obſcura*, etiam Drepani: Pugnatorius *ibidem*, Tyburis: Martius hiſt. *Tyburt. lib.* 1. *f.* 21. meminit Not. Joannes Bernardinus Rabuni 1504. 13. Martii, 1341. inſtaurata: Paruta *chron. mſ.* in artificum officinas converſa 1542. *Sclavorum*, mancipiorum, chriſtianorum ſub Saracenis. 1558. ſuperſtes. *S. Agathæ de Villa* corrupte *Guilla*, a vicino Divæ templo prope ſuburbanam ejus villam, per quam ingreſſus Beliſarius 535. Cannizzarius *chriſtiana religio Pan. mſ.* 1160. introductum S. Chriſtinæ V. M. Patr. corpus: Invegius *t.* 3. *annal. Pan. f.* 336. juxta quam 1160. occiſus a genero Matthæo Bonello Georgius Majo, Reg. Guilelmi I. Archithalaſſus: Falcandus *f.* 59. *Rotæ: porta erat ad templum Sancti Jacobi de Maſſara: adhuc viſitur veſtigium*: Pirrus *not.* 3. *Mont. Reg. f.* 402. *juxta portam Rotæ concedimus ei libere, abſque datione aliqua, molendinum unum ad molendas cannas mellis, quod ſaracenice Mazzara*: privil. Reg. Guilelmi II. 1176. Pirr. *ibidem f.* 402. ſurgebat a tergo Abbatiæ Novæ ante noſocomium peregrinorum, ab imperitis porta *Dohanæ* dicta: Auria *monum. Sicula mſ. f.* 153. Ab occidente, ac meridionali regii palatii latere, *Yalciæ* Saracenis, *loci muro præcincti* Latinis, 1170. Galculæ, Falcandus *f.* 67. per eam A. M. 3083. A. C. 250. egrediens Lucius Cæcilius Metellus,

lus, Romanorum Consul, Asdrubalem urbi insidiantem immani clade protrivit: Auria *chronologia f.* 222. circiter 1146. S. Rosalia V. Anachoretis Pan. cryptam adijt Quisquinensem: eamdem subeuntes januam 1071. 9. Julii Principes Normanni Panormum Saracenis eripuere: Fazellus *lib.* 7. *dec.* 2. *cap.* 1. *f.* 433. & Rex Petrus, III. Aragonum, ac I. Siciliæ Rex 10. Aug. 1282. post Siculas vesperas, regiam, ac regnum ab Andegavensium tyrannide liberavit, clausa 1420. quamvis per illam, nocturno tempore, irrumpens Cannizzarius imbribus auctus, 1557. 27. Sept. tria millia civium absorbuit: Fazell. *lib.* 8. *dec.* 1. *c.* 1. *f.* 190. A meridie *Busvemæ* Saracenis, *termini* Latinis, 1129. per Edrisium commendata, 1439. memorata per indicem ecclesiarum Pan. *pro ecclesia S. Nicolai portæ Busvemæ*: Serius *in bullam Clementis VIII. f.* 139. eversa 1588. Mongit. *Panormus sanctif. f.* 55. per quam victor intravit Metellus Asdrubale profligato: Auria *chron. f.* 231. per hanc prodijt A. 251. S. Agatha V. M. Pan. Catanam petitura ad lauream obtinendam, & A. 309. SS. MM. Pan. Mamilianus, Nympha, Eustochius, Proculus, Golbodeus Romanum ad portum euntes: Cascinus *vita D. Rosaliæ digress* 1. *cap.* 1. *f.* 5. *Judaica*, ubi nunc tribuna S. Josephi, Cleric. Regul. 1439. index ecclesiarum: *pro Ecclesia S. Æliæ de porta Judaica*: Serius *f.* 136. *Bebelbacar* Arabice, *maris* Latine, juxta gynæcœum S. Catharinæ V. M. *Trabucchetti* in situ nondum cognito, 1332. memorata: Fazell. *lib.* 8. *dec.* 1. *c.* 1. *f.* 171.

CAPUT SECUNDUM.

NEAPOLIS.

AM. 3346. A. C. 707. ad meridionale Paleopolis latus, ultra portum dexterum, colonia Phœnicum: Thucydides *lib.* 6. novam excitavit urbem: Polybius *lib.* 5. *Neapolim*, Diodorus *lib.* 23. *Exteriorem*, Guilelmus Apuleensis *lib.* 3. *Novam* appellant. Neapolis 1558. obserato portu intermedio unita Paleopoli, 7. januas reseravit. Ad ortum porta *Græcorum*, 1325. per Ludovicum Carolum Andegavensem, Calabriæ Ducem, Roberti Reg. Neapol. filium, qui concham auream obsidebat, oppugnata: Fazell. *lib.* 9. *dec.* 2. *cap.* 3. *f.* 520. per eam Joannes

Digitized by Google

Vega, Prorex post expugnatum in Libya Aphrodisium, *Africam*, 1550. 10. Sept. victor ingressus: Auria *chron. f.* 42. Senatus 1556. pretiosis exornans marmoribus, ferreasq; Aphrodisii fores collocans portam *Africam* dixit: Auria *ibidem.* 1625. 9. Junii, feria 2. invectum S. Rosaliæ V. Pan. corpus argentea in arca clausum: Paruta *triumphus Divæ A.* 1625. *f.* 59. læva ejus mœnia S. P. Q. P. evertit 1392. 21. Maii, fer. 2. publicum ob ingressum Martini I. ac Mariæ Regum Siculorum: Invegii *Carthago Sicula lib.* 2. *cap.* 6. *f.* 395. *balestra, strumento antico in Palermo per la caccia, ed altro esercizio militare: in essa città si faceva un giuoco di balestra alla porta delli Greci nel giorno di San Francesco, e si dava per premio una tazza, e cocchiarella d'argento, come si legge nel libro dell'anno* 1502, *del Senato di Palermo:* Auria *miscellanea Pan. ms. f.* 62. *Anonyma* 1071. obsessa a Normannis urbe, *contigit itaque die una, dum quidam Arabicus miles audacissimus, qui jam de nostris multos interfecerat, aliquem sibi in porta occurrentem expectaret armatus, quod unus Normannigena, Ducis* Roberti Guiscardi, *atq; Comitis* Rogerii Bossi *nepos strenuæ animositatis equum acriter urgens, per medium pectus illius lanceam acriter contorsit, & cum, hoste interfecto, ad socios redire festinaret, porta subito clausa, & præsens hostium congeries reditum sibi per eandem viam prohibuit: mox ipse impiger per medios hostes, quam velocissime longum iter arripiens, tandem per oppositam portam sævas insequentium manus, Christo ducente, illæsus evasit, quem ad socios, præ morte ipsius sperata, lacrymantes redeuntem, ipsi quasi redivivum admirantes, deosculari non cessant:* *t.* 2. *biblioth. hist. Siculæ f.* 845. per eamdem 1071. 9. Julii invitante Deipara, *quæ vexillum manu præferens, animos faciebat, aditumque in urbem præstabat:* Cajetanus *t.* 2. *de vitis SS. Sicul. f.* 286. ingressus cum exercitu Comes Rogerius, Neapolim occupavit: marmor Antonii Venetiani: *porta hæc, in quam Rogerius, invictissimus Siciliæ Comes irrumpens, aditum exercitui Christiano ad urbem hanc Panormum ab indigna Saracenorum servitute emancipandam venienti patefecit, Victoria cognomento, ab eo devictorum hostium summo cum honore, ob insignem reportatam victoriam, Deiparæ Virginis cultui, victoris ejusdem Principis ardenti, ac pio desiderio consecrata est Quintili mense Dominicæ Incarnationis anno MLXXI.* Inveg. *t.* 3. *f.* 81. sæculo 16.

ma-

Digitized by Google

marianam in ædem conversa: Mongit. *Panormus Mar. t. 1. lib. 2. cap 1. f. 250.*

Ad meridiem janua *Politii*, urbis regiæ: 1224. meminit Thosfinianus *lib. 2. hist. Seraphicæ*: 1332. Regis Friderici II. epistola ad S. P. Q. P. *privil. Pan. f.* 134. testam. Palmæ Visperdinæ 1375. Lellus *hist. ecclesiæ Montis Regalis p. 3. f. 79.* Not. Adolphus Luguardo 1403. *in quarterio Kalciæ in contrata vocata la porta di Polizi*: Mongit. *monum. cap. 6. f.* 112. destructa 1558. extabat campanariam juxta turrim S. Francisci, Min. Conventual. Cagliola *provincia Sicula Convent. f. 97. Cordariorum*, juxta quam funes effecti: 1332. *in loco maritimæ urbis ipsius inter portas Politii, & Cordariorum, quarterii Kalciæ*: Reg. Frider. II. epistola relata: *privil. Pan. f.* 134. *Thermarum* ob suburbana balnea, *la guadagna*, ac equitum Theutonicorum ad mare dulce: Maja *Sicilia lustrata ms. cap. 8. f. 59. ecclesiæ S. Trinitatis, quæ est sita juxta portam Thermarum* 1193. Mongit. *monum. cap. 3. f.* 8. per Calabriæ Ducem 1325, impugnata: Fazell. *lib. 9. dec. 2. cap. 3. f.* 520. refecta 1328. ornata 1470. per Petrum Specialem, Prætorem Pan. *dat item operam, ut erigantur duæ urbis eminentissimæ portæ, quarum altera S. Georgii, altera Thermarum cognominatur*; Ranzanus *ms.* per hanc prodiit cadaver B. Matthæi Gimmaræ, Episc. Agrigentini, tunc Min. Reformati 7. Januarii 1455. ut suo in Conventu Sanctę Mariæ de Jesu conderetur: 14. Oct. 1535. Imp. Carolus V. itinere terrestri Siciliam lustraturus: eamdem subiens peste correptus, ut urbem inficeret, ante vicinum S. Veneræ V. M. templum, evasit immobilis, usque dum furcis appensus: Gravina *vita D. Veneræ cap. 15. f.* 173. & Pan. Archiep. Ubertinus de Marinis 21. Oct. 1416. Didacus Haedus 12. Oct. 1590. publicum fecerunt ingressum: Pirr. *not. 1. Pan. f.* 162. *not. 3. Agrig. f.* 314. binos inter parietes januæ 7. Aug. 1676. ob Messanense bellum clausæ, reseratæq; 5. April. 1678. inventa lampas post 19. menses, 28. dies ante marianam iconem accensa: Mongit. *Panormus Mar. t. 1. lib. 2. cap. 70. §. 31. f.* 666. hæc, & Porta Nova, 1575. lue Panormum opprimente, remanserunt, reliquis obseratis, apertæ: Ingrassia *p. 2. de peste cap. 18. f.* 302. *S. Agathæ de petra*, per quam exiens Diva A. 251. ad martyrium Catinæ sustinendum, vicino in saxo impressum reliquit plantæ vestigium, & A. 1071. pro-

diit

dlit relatus heros Normannus. *Mazariæ*, ob episcopalem urbem: 1325. per Calabriæ Ducem obsessa: Fazell. *lib.* 9. *dec.* 2. *cap.* 3. *f.* 520. meminit 1540. Not. Antonius Galassi: clausa 1638.

Paleopolis, ac Neapolis incrementum accepere maximum 3. coloniis Roma deductis, A. M. 3084. A. C. 249. post Metelli Consulis victoriam: Ranzan. *ms.* Fazel. *lib.* 8. *dec.* 1. *c.* 1. *f.* 168. Pugnatorii *titulus Prætoris Pan. ms.* Auria *chron. f.* 229. A. M. 4034. A. C. 30. per Cæsarem Augustum deducta, *augustaq;* dicta: Strabo *lib.* 6. Gualt. *cap.* 11. *f.* 85. A. 74. per Imp. Vespasianum ablegata: Frontinus *lib.* 3. *de coloniis f.* 92. Inveg. *t.* 2. *annal. Pan. f.* 97.

CAPUT TERTIUM.

TRANSPAPYRETUM.

MAximum ultra portum siniſtrum, ad boreale Paleopolis latus, excitata urbs tertia, Papyreticum juxta fontem, appellata A. 600. per Magnum Gregorium *lib.* 8. *epist.* 14. *massa Papyrianensis*, A. 820. *Hascialbacar* Arabice, *ripa maris* Latine: Cascini *vita D. Rosaliæ, digress.* 1. *cap.* 1. *f.* 5. *Transpapyretum* 1170. Falcand. *f.* 76. nunc *Seracaldia*: sæculo 14. post obseratum portum intermedium Paleopoli unitum, 2. januas aperuit. Ab aquilone porta *Hiccaris* propter oppidum 18. milliariis recedens: meminit 1310. testam. Benvenutæ de Magistro Angelo: *in contrata S. Olivæ Panormi, extra portam Careni*: Mongit. *monum. cap.* 6. *f.* 62. per Calabriæ Ducem 1325. impetita: Fazell. *lib.* 9. *dec.* 2. *c.* 3. *f.* 520. super ejus muros 1347. apparens D. Agatha V. M. Pan. contagium a patria depulit: Mazzarinus *practica prædicatorum tract.* 3. *cap.* 14. Cascin. *lib.* 1. *cap.* 16. *f.* 38. *lib.* 3. *cap.* 3. *f.* 340. *S. Georgii M.* non ob Sancti ecclesiam urbanam, 1575. erectam, ut male Finicchiarus in *S. Georgii gloriis p.* 3. §. 14. *f.* 351. sed ob antiquissimum templum, ubi *navale armamentarium*: 1194. Comes Riccardus de Agello *quemdam hortum infra mœnia prædictæ civitatis, juxta portam S. Georgii*: Mongit. *monum. cap.* 3. *f.* 9. per Calabriæ Ducem 1325. obsessa: Fazell. *lib.* 9. *dec.* 2. *cap.* 3. *f.* 520. per Petrum Specialem, Prætorem, 1470. refecta: Ranzanus *ibidem*: per hanc 1528. 15. Januarii, Sabato ingref-

greſſus Gubernator Montiſregalis erectum detulit baculum, ubi galerus, ac ſtemmata Henrici Cardonę, Archiep. M. Reg. S. R. E. Card. prędecedente in equis nobilitate, clero, capituloque: Lellus *ibidem p. 2. f. 98.*

CAPUT QUARTUM.

PANORMUS HODIERNA.

TRibus urbibus, *Paleopoli*, *Neapoli*, *Tranſpapyreto*, multiſque ſuburbiis conſtans Panormus, extendebatur A. 880. Theodoſiii *excidium Siracuſ. f.* 150. ab orientali mari Thyrrheno ad uſque Cubam, & Ziſam, ab aquilonari latere ad uſque flumen Orethum: A. 1098. *ſedente me Rogerio Comite in magna civitate Panormi:* privil. Comitis Rogerii. Pirr. *not.* 4. *Pact. f.* 389. *iter feci Panormum, urbem magnam, duo milliaria latitudine, totidem etiam longitudine complexam* 1173. Beniamini Tudelenſis *itinerarium f.* 15. Panormus 1558. per Fazellum *lib.* 8. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 186. poſſedit 10. januas: 1613. portas 17. ex Vincentio de Joanne *Panormus reſtaurata lib.* 2. *mſ.* A. 1725. portas 18.

Ad ortum janua *Pedegructæ* 1585. ut eccleſia Deiparę de Pedegructa peteretur. *Calcis* ob calcem ibi venalem: 15. Dec. 1590. ligneus pons confractus in portu *la cala* traxit in undas Michaelem Idiaqueſium, regni Conſervatorem, qui invocans Franciſcum de Paula, Tertiarium Reformatum in Conventu S. Marię de Jeſu commorantem, ejus brachio arreptus, ac per aerem tranſlatus hanc juxta portam: Tognolettus *paradiſus ſeraphicus t.* 1. *lib.* 3. *cap.* 52. *f.* 386. ex qua 4. Maii 1684. prodiit equeſtris, ęneaq; ſtatua Reg. Caroli II. in Meſſanenſi foro ſuper everſas Juratorum ędes conſtituenda: Auria *chron. f.* 178. ob id occluſa. *Maris*, aut *Carbonis* ob carbonem ibi diſtractum, marmoribus exornata, Sanctę Chriſtinę dicata 1470. *Joannes Conſtantius urbis portam, quæ mari immineat, quamq; S. Chriſtinam cognominavit, marmoream erexit, aliaq; opera non longe ab ea porta, quæ ferunt eſſe viſu pulcherrima, ſua ipſius pecunia ſtruxit:* Ranzanus *mſ. Piſcariæ* ob piſces introductos, hodie clauſa. *Dohanellæ* 1520. elegantiorem in formam redacta 1628. *Molis* Fazello, *Frumenti* Joannio, quam 11. Aug. 1500. ſublit Joanna Aragonea, Ferdinan-

di

di I. Reg. Neapol. conjux, templum Deiparę Catenarum veneratura: Auria *chron. f.* 25. obſtructa 1603. ejus loco alia *Ordei* reſerata: *in lo preſenti misi di Jugno*, 1. *Indizione* 1603. *ſi fece una porta nova ſotto la Sala in lo porto* Calę, *& ſi muro quella ſotto la guardiola di detta Sala in la ſtrada Colonna*: Zamparronius *diarium mſ. f.* 81. *Felix* 1583. Felicis urbis antonomaſia, ut Novę januę reſponderet, marmoribus ornata 1603. Prorege, Ferię Duce, 1637. perfecta: 1642. turribus 2. munita, per quam 9. Sept. 1593. feria 5. invectum S. Nymphę V. M. Pan. caput Roma delatum: 20 Julii 1603. Dominica die, Joanna, Joannis Auſtriaci filia, Caroli V. Imp. neptis, Franciſci Brancifortii, Pan. Petrępertię Principis uxor: Bianchi *relatio*: 11. Oct. 1713. feria 4. novi Reges, Victor Amedeus Annaq; Borbonia deſcendentes ex Anglica claſſe, qui mox 21. Dec. fer. 5. hora 21. publicum fecerunt ingreſſum: per eamdem prodiit 9. Junii, feria 2. 1625. auguſtum S. Roſalię corpus primo in triumpho: Paruta *ibidem f.* 57. die 3. Sept. fer. 4. cadaver Emmanuelis Philiberti Sabaudi, Proregis, in Hiſpaniis tumulandum: Auria *chron. f.* 89. *Græcorum*, *V.* caput 2.

Ad meridiem porta *Thermarum*: *V.* cap. 2. *Biccaris* 1600. Prętore Franciſco Boſchio, Comite Biccarenſi. *S. Agathæ de petra*: *V.* cap. 2. *Montiſalti* 1638. Aloyſio Moncada, Panor. Duce Montiſalti, Prorege. ad occaſum *Caſtria* 1620. Franciſco Caſtro, Comite Caſtri, Prorege, per hanc irrumpens 27. Nov. 1666. feria 4. Cannizzarius regionem evertit: Auria *chron. f.* 139. *Nova* 1420. ob primum Alphonſi Reg. adventum, ut eſſet vię marmoreę caput: *Palatina*, utpote ſiniſtrum ad regii palatii latus: index eccleſiarum 1439. *pro eccleſia S. Laurentii extra portam palatii*: Serius *f.* 136. *Aquila* ob ingentem ex marmore aquilam: Auria *chron.* f. 236. *Auſtria*, *Imperialis* ob ingreſſum Imp. Caroli V. Auſtriaci 12. Sept. 1535. eamdem 1584. Senatus in pyramidem erexit: nitrato pulvere refertam, a fulmine proſtratam 20. Dec. 1667. poſt 50. cives occiſos, & ſaucios: Delvius *dies aurei f.* 150. extruens 1668. excitato propugnaculo firmavit: 1687. hęc, & porta Thermarum, ſeviente contagio 1575. clauſis reliquis, apertę: Ingraſſia *p.* 2. *de peſte cap.* 18. *f.* 302. *Oſſunæ* 1613. Petro Gironio, Duce Oſſunę, Prorege: Auria *chron. f.* 78. ad aquilonem: *Carini*, *V.* cap. 3. *Maqueda* 1600. Biccarenſi re-

reſpondens, Bernardino Cardines, Maquedę Duce, Prorege: Auria *chron. f.* 70. ex qua 17. Julii 1624. feria 4. introductum S. Roſalię corpus, 15. Julii effoſſum, patriam lue tabeſcentem odore roſeo recreavit: Paruta *triumphus Divæ f.* 4. S. Georgii V. caput 3. deleto priſco nomine, S. Roſalię, cujus reliquię in arcu per civem Can. Franciſcum Marcheſium collocatę, dedicata: marmor Can. Mongitorii Pan. V. Clar. *S. Roſaliæ liberatrici S. P. Q. P. anno Domini* 1724. *dicavit, à ſacri corporis inventione centeſimo: portam vetuſtate ſqualentem in elegantiorem formam, ut advenæ ad hanc regiam appulſi, ipſo in limine admirarentur ejus magnificentiam, urbis majeſtati reſpondentem, excitandam curavit, benemerentiſſimæ concivi dicavit, commendavit: non tuta, ſed tutiſſima hic credas omnia, ſi pervigil ad patriæ aditum excubat Roſalia*: de januis luculentum edet opus Cajet. Giardina Pan. V. Cl.

Ab occaſu ad ortum, prętер alias, excurrunt vię 3. principales, *læva, cooperta* Falcando *f.* 11. *teſtudinata* Fazello *lib.* 8. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 173. ad uſque portam S. Agathę de Villa: extat intecta: *media* a porta Nova, Prorege Garſya Toletano, producta 1564. a S. Antonii Abbatis ędę ad Vicariam, Prorege Marco Antonio Columna 1583. ad januam Felicem: ſub Afrorum jugo a marmoribus appellata 1170. via marmorea, vicus marmoreus: Falcandus *f.* 11. *ſuper apotechas regias in ruga marmorea* 1212. Not. Bartholomæus presb. Mongit. *monum. cap.* 4. *f.* 22. *Caſſarus*: ab Arabico verbo: 1194. *partem noſtram canneti, quæ eſt prope Caſſarum*: privil. Comitis Riccardi de Agello: idem *ibidem*: *Toletana* 1564. a Prorege: *dexteram* omitto: a Maquedę porta ad Biccarenſem 24. Julii 1600. alia via, Prorege Maquedę Duce *ſtrada nuova Maqueda* Panormum reddit quadruplicem: hæ viæ longiſſimę, rectiſſimęq; Toletana, & Maqueda theatrum in centro efformant octangulare: *piazza Vigliena, ottangolo del Sole, quattro cantoniere*, marmoream, coopertamq; viam a Nova janua ad Imperiale S. J. collegium ſecant vici 4. tranſverſi: primus dividit militum regionem ab Archiepiſcopali palatio: hoc ſecundus ab area baſilicari: tertius aream a gynęceo Sanctorum Septem Angelorum: quartus illud ab auguſto collegio, vicus *Gambini* dictus ob ędes Gambini de Thoris: Mongit. *monum. cap.* 6. *f.* 97. templum princeps 1. 2. 3. 4. ſuſcepti operis argumentum, 200. paſſus a regio ſecedens palatio, ſemper aſſurrexit in Paleopoli, inter ſecundum, ac tertium vicum tranſverſum.

Digitized by Google

LIBER SECUNDUS

Primum Templum Princeps Pan.

CAPUT PRIMUM.

S. PHILIPPUS, PRIMUS ANTISTES PAN.

D. Petrus, amplificandæ fidei ſtudio exæſtuans, præter alias in Sicilia cathedrales, inſulam erexit Panormitanam, elargiens aureæ conchæ D. Philippum ex inconcuſſa traditione, quam firmat ſcriptorum authoritas: e *civibus* Can. Mongit. *Panormus ſanctif. f.* 1. *Pan. Mar. t.* 1. *lib.* 1. *c.* 1. *f.* 6. *lib.* 2. *cap.* 4. *f.* 267. *append. ad notitiam S. Petri f.* 48. Abbas Petrus Vitalis *D. Roſaliæ triumphus* 1714. *f.* 4. S.T.D. Petrus Forti *vitæ SS. Pan. f.* 6. S.Th. ac U.J.D. Martius Albergus *Magiſter ſcholaſticus f.* 48. U.J.D. Vincentius Auria *SS. Crucifixus Pan. f.* 144. e *Siculis* Abbas Pirrus *lib.* 2. *Abbat. Bened. f.* 151. *epiſtola ad Invegium*: U.J.D. Prior Caſinenſis, Petrus Antonius Tornamira *progenies D. Roſaliæ f.* 285. Presb. Auguſtinus Invegius *t.* 2. *annal. Pan. f.* 91. Joannes Baptiſta Aurelius *in Græca Siciliæ hiſtoria*, quam 1286. Italam reddidit Bartholomæus de Neocaſtro, & 1638. Hiſpanam Can. Antoninus de Amico Meſſanenſis apud Tornamiram, Octavius Cajetanus S.J. *cap.* 37. *iſag. f.* 275. e *non Siculis* S.Th. & U.J.D. Franciſcus Strada, Rheginus *gloriæ triumphantis aquilæ f.* 450. Vincentius Coronellus, Venetus, Conventualium Generalis Miniſter *t.* 4. *biblioth. univerſ. f.* 451. *t.* 1. *Athlantis Veneti f.* 11. Petrus Joſeph Cantellus S.J. Gallus *hiſtoria urbium metropol. cap.* 5. *f.* 450. aliiq; ſexcenti, quos roborant 4. rationes. *Præſules antiquiſſimi*: S. Mamilianus I. Confeſſor, civis 454. Maraſcia *reſolutio hiſt.* Gratianus in concilio Chalcedonenſi 451. Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 59. Theobaldus 447. Anonymus a clericis accuſatus concilio Romano 432. S. Mamilianus I. M. 293. Cajet. *t.* 1. *f.* 141. Theodotus 125. *ſextadecima hæreſis Heracleonitarum ab Heracleone adinventa eſt, quæ baptizatum hominem, ſive juſtum, ſive peccatorem loco ſancti computari docebat, nihilq; obeſſe baptizatis peccata memorabat, dicens: ſicuti nec in ſe recipit natura ignis, gelu, ita baptizatus non in ſe*

reci-

recipit peccatum: ſicuti enim ignis reſolvit aſpectu ſuo nives, quantæcumq; juxta ſint, ſic ſemel baptizatus non recipit peccatorum reatum, etiam quantavis fuerint operibus ejus peccata permixta: hic in partibus Siciliæ inchoavit docere: contra hunc ſuſceperunt Epiſcopi Siculorum, Euſtachius Lilybæorum, ac Panormæorum Theodotus: quiq; omnium, qui per Siciliam erant, Epiſcoporum ſynodum exorantes, geſtis eum audire decreverunt, & univerſas aſſertiones ejus dirigentes ad S. Alexandrum Urbis Epiſcopum, rogaverunt, ut ad eum confutandum aliquid ordinaret: tunc S. Alexander ad ſingula quæq; capita hydri ſingulos gladios Dei verbi de vagina divinæ legis ejiciens, librum contra Heracleonem ordinans, ferventiſſimum in ingenio Sabinianum presbyterum deſtinavit, qui & ſcriptis Epiſcopi, & aſſertione ſua ita eum confutaret, ut, nocte media, navis præſidio fugeret, & ultra, ubinam devenisſet, penitus nullus ſciret: Hyginus *ecdiceſis contra Hæreſiarchas lib. 1. f. 547. t. 27. biblioth. PP.* Joannes Dartis *in Decretum Gratiani p. 1. diſtinct. 15. f. 37.* Hyginus ſeculi 5. auctor loquitur de S. Alexandro I. PP. M. ſedente a die 13. Nov. 121. ad tertiam Maii 132. non de Alexandro II. PP. qui 1061. Pontificatum obtinuit. 83. Anonymus diaconum ordinans S. Philippum Pan. obtentum precibus D. Philippi Agyrenſis, presbyteri: Cajet. *t. 1 f.* 34. S. Philippus Antiſtes ab Apoſtolorum Principe miſſus 44. *Vetuſtiſſimus Archiepiſcopi titulus noſtris paſtoribus datus* Anonymo 817. S. Paſchalis I. PP. capite *ſignificaſti*: S. Mamiliano II. 460. *hic jacet corpus S. Mamiliani Panhormenſis Archiep.* Cajet. *t. 1 f.* 141. S. Mamiliano I. 293. idem *ibidem*: Anonymo S. Philippum Pan. diaconum conſecranti 83. Cajet. *iſag. cap. 37. f.* 278. *officium eccleſiaſticum S. Philippi Agyr. in Pan. eccleſia priſcis temporibus recitari ſolitum*: titulus Præſulibus per SS. Apoſtolos inſtitutis attributus: *qui autem ab eis per provincias miſſi ſunt, tum ipſi, tum ſucceſſores eorum, Archiepiſcopi vocantur, & qui ab his, per urbes comprovinciales ordinati ſunt, & qui illis ſuccedunt, uſq; hodie ſimpliciter Epiſcopi*: Rupertus *divina officia lib. 1. c. 27. jam inde cum primum in eccleſia Archiepiſcopalis dignitas fuerat introducta, Panormi gradus hic eccleſiaſticæ prærogativæ a Romanis Pontificibus introductus fuit, quia Panor. eccleſiæ regendæ provinciam ſuſcepit aliquis ex iis, quos ad ſpargendum religionis chriſtianæ ſemen in Siciliam primum tranſmiſit* D. Pe-

trus, atq; ea de causa factum, ut harum ecclesiarum Antistites, quorum decessores Episcopi ab Apostolis instituti fuerunt, Archiepiscopali dignitate voluerint Romani Pontifices, & speciali prærogativa illis temporibus, præter cæteros, insigniri: Cajet. *isag. cap.* 37. *f.* 278.

Christianus Panormi cultus inter prima nascentis Evangelii sæcula florentissimus: A. 310. Pan. in patria detruncati 34. occisi 166. Mamilianus I. Nympha, Eustochius, Proculus, Golbodeus excruciati: 303. Claudius, Maximus, Sabinus, cum 79. sociis: 252. Agatha Catinæ laureata: 125. concilia 2. per Theodotum celebrata: 92. monasticus habitus: *Eulalius Monachus a Panormo civitate*: vita S. Philippi Agyr. Cajet. *t.* 1. *f.* 32. Abbatis nomen 84. *Abbas quidam immundum spiritum patiens*: *ibidem*: monasticam sæculo 1. vitam innuit Areopagita *epist.* 8. *ad Demophylum monachum*, & *cap.* 8. *eccles. hierarchiæ* monasticam elucidat disciplinam: 83. diaconalis ordo collatus D. Philippo Pan. 72. ecclesia Pan. constructa per genitorem S. Philippi diaconi: Cajet. *ibidem*: 63. pater S. Philippi diaconi jam catholicus: *cum quidam locuples valde a Panormitana civitate, sed liberis carens valde affligebatur: is, ut de B. Philippi Agyr. miraculis audivit, venit ad Agyrium locum, viditque eminus Sanctum ante fores templi sedentem, dixitque famulis suis: en vere stella, quam videre desiderabam, quam & nocte in somnis vidi, vocantem me, & hilari vultu invitantem: en ipse est, quod si, ex Dei voluntate, fuit visio, quæ mihi apparuit, relicta sede vocabit nos, & introire in templum jubebit ad orandum*: Cajet. *ibidem*: hoc e textu christianum fuisse tradit Invegius *t.* 2. *f.* 111. Si civitates Panormo inferiores, Tauromenium, Syracusæ, Catana, Agrigentum, Triocala, per S. Petrum Antistitibus exornatæ, multo magis Panormus illis nobilior, earumq; princeps: ex Baronii *anno* 39. *n.* 10. SS. Apostoli sequentes politiam sæcularem, sacras insulas in profani imperii arcibus erexere: thyaram expoſcuit pastoralem a D. Petro splendor urbis amplissimus, quæ fuit semper Siciliæ caput omnibus nationibus Triquetram dominantibus: hinc ex traditione, scriptoribus, antiquis Præsulibus, titulo Archiepiscopali, cultu christiano, dignitate Pan. evincitur a B. Apostolo Petro donatum S. Philippum Antistitem.

CAPUT SECUNDUM.

ERECTÆ CATHEDRÆ ANNUS.

INstitutam ſedem A. 59. putant Invegius, Strada, Vitalis, Auria, dum Petrus Carthagine Romam petens, noſtras contigit arenas: A. 51. Pirrus, & Abbas Michael Judice *hiſt. eccl. M. Reg. p. 1. f. 193.* cum Roma pulſus a Claudio Imp. Carthaginem cogitans in concham appulit auream: A. 44. Card. Baron. Cantellus, Cajetanus, Pirrus, & ego: Baronius *A. 46. n. 2. habuit a Petro inſtitutos Epiſcopos Sicilia, Pancratium, Martianum, Beryllum, Philippum,* primos A. 39. Antiochia miſſos Tauromenium, Syracuſas, ſecundos A. 44. Tauromenio Catanam, Panormum: Cantellus *ibidem p. 3. cap. 5. f. 490. ut omnium fere eccleſiarum, ita Panormitanæ obſcura ſunt exordia: ſunt, qui cives a B. Petro, dum a Græcia Romam peteret, ad fidem chriſtianam eruditos velint, & ab ipſo, paulo poſt, eo miſſum, qui hanc urbem regeret, Epiſcopum: id ſuadet Panormi celebritas, aliarumq; urbium exemplum, ut Syracuſis Martianus, Pancratius Tauromenii, Catanæ Beryllus, ita* Philippus *Panormi, quæ his urbibus laudum genere aut par, aut etiam ſuperior inſtitutum Epiſcopum ſimile vero eſt:* Cajet. *t. 1. f. 12. n. 12. nemo ambigat Petrum Apoſtolum ſollicitum, ſtudioſumq; ovium ſuarum paſtorem, dum Tauromenii ageret, multos, qua per domos, qua per publicos conventus ad Chriſtum traxiſſe, chriſtianos in fidei conſtantia firmaſſe, inſtituiſſe Apoſtolicis legibus: nec dubitaverim ad pleraſq; etiam Siciliæ urbes Epiſcopos tranſmiſiſſe:* iſag. *cap. 37. f. 295. ſi enim Syracuſis, Tauromenio, Catanæ, Panormo ab Apoſtolis datos Epiſcopos ſcimus:* infra: *complures eccleſias occidentis a Petro Apoſtolo fundatas, & in Siciliam miſſos Pancratium, Martianum, Beryllum, & Philippum:* poſt pauca: *poſt Syracuſanam, Tauromenitanam, Catanenſem, Panormitanam: c. 38. f. 298. primi Siciliæ Epiſcopi Martianus Syracuſarum, Pancratius Tauromenii a Beatiſſimo Petro Apoſtolo ſub Chriſti annum 40. ordinati, & poſt quinq; annos, Pancratio, qui ſuccederet, Maximo, & Beryllus Catanæ: idem dicendum de Epiſcopo Panormitanæ urbi dato:* ſub hæc: *a B. Petro Syracuſana, Tauromenitana, Catanenſis, Panormitana.*

In quinque locis Cajetanus Beryllum cum Philippo connectens

ctens, uti fecerat Baronius, ac Stengelius *in geſtis S. Petri cap.* 41. *f.* 205. fatetur eodem A. 44. datum Catinæ Beryllum, ac Panormo Philippum. Pirrus A. 1630. ſcribens Philippum a Petro ablegatum A. 51. *in epiſtola A.* 1649. ad Invegium, *ac lib.* 2. *Abbat. Bened. f.* 151. re magis diſcuſſa, tradit ablegatum A. 44. *poſt ſex annos noſtrum ſiculum transfretando mare ad Romani Imperii arcem, ubi A.* 45. *die* 18. *Januarii firmam ſtatuit ſedem, vel ex itinere Maximum Tauromenitanum ordinaret, vel ex ipſa alma Roma Beryllum Catanam, Philippum Panormum, alioſq; tranſvehendos in Trinacriam Antiſtites ſummo curavit ſtudio*: tantis ex auctoribus, Baronio, Cantello, Cajetano, Pirro, Stengelio, Beryllum cum Philippo conjungentibus, eruitur A. 44. Præſulem Panormo donatum.

CAPUT TERTIUM.

MONUMENTA.

UT in Pelopia, Syracuſarum ſpecu, Martianus A. 40. primam excitavit eccleſiam: Cajet. *t.* 1. *f.* 127. *& cap.* 25. *iſag. f.* 186. ſic in ſpelunca A. 44. S. Philippus primam ædem extruxit: antrum inquiramus: Panormi adhuc 6. cryptæ percelebres: 1. S. Mariæ dicata, columnis ex marmore orientali, *granitum* appellant, innixa, per D. Calogerum culta: Caſcin. *lib.* 2. *cap.* 21. *f.* 314. olim ſub eccleſia SS. MM. Coſmæ, ac Damiani, 1604. ſub Domus Profeſſæ S. J. ſacrario: 2. Deiparæ a crypta ſub D. Annæ ſacello ejuſdem Domus Profeſſæ: Alberti *lib.* 1. *Siciliæ cap.* 5. *f.* 39. tertia, & quarta ſub SS. Michaelis, & 40. MM. eccleſiis: Inveg. *t.* 2. *f.* 399. quinta ſub muſivo S. Petri Apoſtoli templo: Pirr. *not. f.* 48. ſexta ſub hodierna baſilica, quam A. 44. S. Philippus in cathedralem convertit: ſuadent 3. rationes: captivitas S. Mamiliani I. Pan. Archiep. M. cum ſociis 200. A. 309. quos ibidem chriſtianis moribus imbuebat Vaticano codice teſte: Cajet. *t.* 1. *f.* 143. Caſcin. *digreſſ.* 1. *cap.* 1. *f.* 3. nobiliſſimus ſpeluncæ ſitus in Paleopoli, medius inter Neapolim, & Tranſpapyretum, vicinus Romani Prætoris palatio: decebat veræ religionis arcem eminere juxta politici ſedem imperii: vetuſtiſſima, firmaque traditio, quam roborant aliæ 3. eccleſiæ principes ſucceſſivæ huic ſemper antro connexæ. Genitrici Beatiſſimæ primas eccleſias conſecrarunt SS.

Be-

Beryllus Catanensem, Martianus Syracusanam, Libertinus Agrigentinam: Pirr. *not.* 1. *Catan. f.* 74. *not.* 2. *Syrac. f.* 121. 201. *not.* 3. *Agrig. f.* 220. Intemeratæ Deiparæ ab ipsis fidei catholicæ crepundiis Panormus sese in filiam devovens, eidem princeps 1. 2. 3. 4. templum invicta constantia, ac pietate devovit: primam in crypta cathedralem S. Philippus augustissimæ Virgini per Angelum salutatæ dicavit: sæculo 1. 2. 3. &c. hoc unice festum agebatur, & 18. Dec. ex Baronii notis ad Martyrol. 25. Martii *examinatum de causa, quod Quadragesimæ tempus luctui potius, & mœrori debebatur, ut apparet ex concilio Laodiceno cap.* 51. *idq; Valerana decima synodus in Hispania faciendum indixit can.* 1. *quod etiam in aliis ecclesiis agi consuevisse testatur*: eodem forsitan die 18. Dec. A. 44. S. Philippus a D. Petro missus Tauroménio Panormum advenit, integro mense Romanam ante cathedram a Christi Vicario conditam A. 45. 18. Januarii: ædem christianis ritibus fuisse consecratam quis inficiabitur? Princeps Apostolorum dedicavit Romæ templum, quod exinde S. Petri ad Vincula nomen accepit: Florentini *Martyrologium occidentale* 1. *Aug.* sicuti principes 3. ecclesiæ semper fuerunt Mariano antro connexæ, ita Pan. Præsulum palatia extitere eidem proximiora.

Unico gaudebat altari ad orientem ecclesia: aram binæ ad latera stipabant mensæ, sacras ut vestes, vasaq; ad peragendum sacrificium sustinerent: parietes calce incrustati exprimebant coloribus Christi Domini vitam, triumphalesq; SS. civium, exterorumq; agones, *ut eo mens minus inter certamina trepidet, quæ ante se positos tot virorum fortium triumphos videt*: D. Gregorius *lib.* 2. *moral. cap.* 1. *solet enim pictura tacens in pariete loqui*: Nyssenus *orat. de S. Theodoro: quod legentibus scriptura, hoc & idiotis præstat pictura, quia in ipsis ignorantes vident, quod sequi debeant, in ipsa legunt, qui literas nesciunt*: S. Gregor. *lib.* 9. *epist.* 9. tabulas Græco more Siculis tunc usitatas fuisse in dubium revocat nemo: *Græci enim utuntur imaginibus, pingentes illas, ut dicitur, solum ab umbilico supra, ut omnis stultæ cogitationis occasio tollatur*: Durandus *rationale divinorum officiorum lib.* 1. *c.* 1. hoc in templo immaculatum Deo agnum obtulerunt D. Philippus, Anonymus, Theodotus, S. Mamilianus I. aliique florentissimis illis temporibus in Pan. cathedra sedentes, & quod augustius, ipse Princeps Apostolorum, cum felicem urbem invisit: divinæ

lau-

laudes, ac ſacrificia, Græco idiomate, quo, illa ætate, cives loquebantur, peracta: ſynodus 2. conflatæ A. 125. adverſus Heracleonem hæreticum, tertia A. 326. contra nefandiſſimum Arium, aliæq; cum veterem juxta morem, extincto Pan. Antiſtite, ad eligendum novum comprovinciales Epiſcopi convenirent: A. 293. electus D. Mamilianus I. edita præclara ſigna, primis ſæculis, frequentiſſima: ſacri ordines collati: A. 83. diaconatus S. Philippo Pan. innumeri ad martyrium excitati: lapſi ad fidem, quam cruciatibus ejurarant, reducti: ethnici ſacro expiati balneo: fideles eccleſiaſticis refecti Sacramentis: capti SS. cives 200. cum S. Mamiliano I. demum A. 83. exornata ſpecus a patre S. Philippi diaconi Pan. Inveg. *t.* 2. *f.* 544.

Pacata A. 320. per Magnum Conſtantinum eccleſia, erectoq; 2. publico templo principe, noſtri Paſtores religioſiſſimam cryptam reddidere latiorem, tituloq; cœmeterii *SS. omnium* inſignitam, ut ejus venerandam æternitati memoriam conſignarent: profanum in uſum ædes hæc A. 820. 827. 1040. per Saracenos redacta fuit, etſi recepta a Chriſtianis Panormo A. 820. 1038. 1072. extiterit ſacris cæremoniis expiata: antiqua forma latet, nam illam corrupit 1184. Gualterius II. Archiep. baſilicam excitans hodiernam: ſacroſanctum hodie templum ab aquilone ad meridiem longum pal. 82. latum pal. 30. ſacellis exceptis, profundum pal. 21. partitum arcubus 7. quos fulciunt columnæ 8. Thebaicæ: ab ortu ad occaſum ſimilibus columnis arcus 3. innituntur: fornix lapideus operit eccleſiam, ab externa parte contectus rubro bitumine, tribuſq; ſphœricis feneſtris irradians, *oculos* appellant, quas clathri muniunt ferrei: viſuntur orientali in pariete ſacella 7. hemiſphœrica, licèt quartum ſit lateralibus majus: ſub totidem arcubus fornicatis apud cappellarum 2. 3. 4. 5. 6. pilas reſerantur feneſtellæ: in meridionali fulget ſacellum 8. in aquilonari nonum ſimilibus ad pilas feneſtellis illuſtrata, ſed a turgenti viæ publicæ ſolo cælantur: quibus Cælitibus dicata ſacella nos præterit: nonum eſt attributum SS. MM. Cæciliæ, Margaritæ, & Clementi I. PP. cujus beneficium ſimplex *de campanili*, vel *de religione* dictum: index eccleſiarum 1439. Serius *f.* 138. poſſidet beneficiatus cum onere celebrandi 3. miſſas in hebdomada, agendiq; feſtum S. Clementis 23. Nov. in baſilica Gualterina: ad latus 8. ſacelli ſiniſtrum, ſcalæ lapideæ ad viam publicam aſcendentes: ad latus ſacelli 9.

dex-

dexterum scalæ similes in Gualterinam basilicam emergentes; item constituti 3. marmorei tumuli, in quorum binis sculptura ethnica: in muri occidentalis centro, posita A. 1184. hodiernæ tribunæ maximæ fundamenta, inq; ejus circuitu collocati alii 8. sarcophagi: ex his unus confractus, remanentibus 10. integris.

CAPUT QUARTUM.

FRIDERICUS ANTIOCHIA, COMES, PAN.

FRidericus II. Svevus, Imp. Siciliæq; Rex e Beatrice, Boemundi Antiochiæ Principis filia, genuit Fridericum, Antiochiæ Principem, Regem Etruriæ designatum, Antiochiæ familiæ caput: obiitq; 13. Dec. 1250. Fridericus Antiochia ex Margarita Cajetana suscepit Conradum: post diem 10. Aug. 1258. ad plures abiit. Conradus, Capitii Comes in Sicilia, Celani, Albæ, ac Aprutiorum in regno Neapol. Albaidæ, & Cariboli in Catalonia Domini, A. 1260. pro Manfredo Rege, patruo, Marchiæ Anconitanæ præfectus, 23. Aug. 1268. cum patruele, Rege Conradino captus in prælio per Carolum, Andegaviæ Comitem: perperam Fazel. *lib.* 8. *dec.* 2. *cap.* 4. *f.* 487. apud Centuripem furcis appensum asseruit: *Conrado vero de Antiochia post tempus ad magnam Joannis Cajetani, S. Nicolai in carcere Tulliano diaconi Cardinalis,* 25. Nov. 1277. PP. sub Nicolai III. nomine *instantiam, vitæ beneficium indulgetur, & pro excambio Domini Neapolionis, & Matthæi, fratrum Cardinalis prædicti, qui apud castrum Saracineschi, sub uxoris ejusdem Conradi custodia tenebantur, a Gallica potestate subducitur, & ecclesiæ Romanæ donatur*: Sallas. Malaspina *lib.* 2. *t.* 6. *miscellan. Balutii f.* 235. *eum* Conradum *jam ante hac in Italia, tempore Manfredi, & rursum quoq; una cum Conradino in prælio stetisse contra Carolum, captumq; a pœna capitis liberatum esse precibus Clementis* IV. *Pontificis, quinimo & quasdam terras in regno Caroli, & præsertim castrum Saracenicum retinere permissum esse, donec Siculorum rebellioni* post Siculas vesperas 1282. *adhærens, a Martino IV. Pontifice sæpius citatus, nec comparens, excommunicatus est, & terris suis privatus est.* 18. Nov. 1282. Spondanus *A.* 1268. *n.* 5. Rinaldus *A.* 1282. *n.* 26. a Beatrice Lancea, Galvani, Comitis Fundorum, & Principatus Salerni filia, recepit

Fridericum, Henricum, Galvanum, duosq; Pan. Archiep. Bartholomæum, & Francoscum: *quarta vero uxor* Imp. Friderici II. *fuit inclyta Beatrix, filia Principis Antiochiæ, ex quibus susceptus fuit Fridericus de Antiochia tantum, quem pater Cæsar in Regem Tusciæ constituit, & Principatum Antiochiæ non negavit, sed propter mortem patris supervenientem, in Regem non potuit filius publicari: iste quidem Fridericus duxit in uxorem nobilem Margaritam de Romanis cunabulis editam, ex quibus nati fuerunt Conradus de Antiochia, & Margarita, soror ejus: post coronationem autem Regis Manfredi* 10. Aug. 1258. *dictus Fridericus inopinata morte interiit: Comes vero Galvanus Beatricem filiam suam dedit in conjugem prædicto Conrado, ex quibus nati sunt Fridericus, Henricus, Galvanus, & Margarita de maritali copula genuit Beatricem, quæ tradita fuit nuptui Opizo, filio Rainaldi Spinulæ, filii Oberti Spinulæ, majoris, honorabilis civis Januæ, & ex prædicto matrimonio, Romanæ prolis plura castra, quorum primum est castrum, quod dicitur Saraceniscum, extantia in terra Romana prope Tybur, ad dictum Conradum ex materna successione pervenerunt:* Neocastrus ms. *acta Siciliæ pervetusta cap. 1. f. 2.* decessit post diem 18. Nov. 1282. Fridericus Antiochia cum Anonyma habuit Fridericum, & Henricum: abiit 22. Julii 1305. quo denato *successit in Comitatum Capicii ejus filius, nomine etiam Fridericus, qui fuit Dominus Mistrettæ, Serravallis, Guzzettæ, Castrimaris de Gulfo, Burgetti, Calatabellottæ, & Calatabuturi, & uxorem duxit Margaritam de Consolo, sed cum ad Gallos,* Reg. Neapol. *defecisset, cum fratre Henrico, & consobrinis, Francisco, & Simone de Antiochia A.* 1337. *his bonis privatur* a Rege Petro II: Pirr. *chron. f.* 49.

Marmoris urna candidi profert bina in lateribus scuta: in suprema parte volat aquila Sveva, non coronata, alis deorsum expansis, rostro ad dexteram vergente: in infima, rivi 3. stemma familiæ Cajetanæ ob aviam Margaritam: Invegii *apparatus t.* 3. *f.* 35. donat Pan. familiæ Antiochiæ lilia 12. sed hæc, Antiochiæ Principum tessera: tumuli pectus exhibet circulum, ubi sculptus ad umbilicum usq; Christus Dominus palliatus, more Latino benedicens dextera, lævaq; continet librum apertum, quem sigillis 7. obsignatum reclusit *Apoc.* 5. 8. caput rotundo fulget diademate per crucem quadrifariam secto: ad latus dexterum stat Angelus

lus cuſtos, puerum manu ducens, alterq; baſilicæ præſes: ad ſiniſtrum, in cathedra S. Nicolaus, Epiſc. Miræ, pontificiis veſtibus, dextera benedicens ritu Latino, lævaq; clauſum codicem Evangelicum ſuſtinens,& Angelus alter,Panormi tutela: cælantur Angeli ſtantes ad ferendum auxilium prompti: Angeli 2. in loculo templi M.Reg.Judice *p.1 f.*81.Angeli 4.in tumba ædis Pan. Sancti Auguſtini: Auria *vitâ B. Auguſtini Pan.cap.*18.*f.*73. Angelos 3. noſter ſarcophagus, defuncti, baſilicæ, urbiſq; præfectos: SS. Præſules *ſolent pingi, & ſculpi ſedentes, per quod judiciariam poteſtatem intelligo: pinguntur etiam manu elevata, ut apparet, ad benedicendum, aut, ad prædicandum, atq; omnino arbitror, ſi non utrumq; ſaltem alterutrum,per hanc manus elevationem ſignificari*: Molanus *hiſt.imaginum lib.*4. *cap.*29.*f.*556.ex toreumate Fridericus apparet Chriſti, Mirenſis Antiſtitis, Angelorumq; cultor eximius.

Jacet ſupra tegulam Fridericus juſtæ ſtaturæ, ſiniſtro lateri innixus, lævaq; manu fulciens caput nudum, toto licet corpore cataphractus: ad pedes criſtata emicat galea: ſublatis Friderici oſſibus ex urna, & ſub pavimento cœmeterii conditis, tegulam alibi tranſtulerunt imperitiſſimi maragmerii: reſtituit priſtinum in locum 1714. Can. Franciſcus Marcheſius Maragmerius: epitaphium Gothicis literis muſivis inſcriptum eſt a ſummo ſiniſtro latere, in urnæ pectore, ſed linea perpendiculari, ad imum, juxta Sinas, Indos, Æthyopes, antiquos cives in hoc tumulo, muſiviſq; eccleſiis SS. Mariæ Marturanenſis, ac Petri Apoſtoli: *Fridericus de Antiochia, Archiepiſcopi germanus deceſſit, & in ſacello ſubterraneo cathedralis templi ſepelitur, in cujus ſepulchro hoc legimus epitaphium: anno Domini* 1305. *menſe Julii, tertiæ indictionis, die* 22.*ejuſdem menſis Julii, obiit Dominus Fridericus, Miles, magnifici Domini Conradi de Antiochia, Comitis filius, & reverendi Patris Bartholomæi, Archiepiſcopi Panormitani frater*: Pirr. *appendix f.* 480. *Capicii* oppidi, apud vallem Deminæ: *filius*, in elogiis cognationes: pater, filius, nepos, pronepos: *reverendi patris Bartholomæi*: Pontifices maximi noſtris dedere paſtoribus titulum *reverendiſſimi*. Gregorius VII. Alcherio Nicodemo 1083. *quamobrem reverendiſſime frater Alcheri*.Callixtus II.Petro 1127. *tuis igitur frater in Chriſto reverendiſſime Petre*:Pirr. *not.*1.*Pan.f.* 100. 106. Rex Rogerius Hugoni ante annum 1154. *in Panormi-*

tana venerabili sedentem cathedra Hugonem, reverendissimum, scilicet, Siciliæ Archiepiscopum, ove non è meno da notarsi quel titolo di reverendissimus dato da quel Re al grande Arcivescovo Palermitano, che solea chiamar appena reverendi, allo stile degli altri Monarchi, i più degni, e primi Arcivescovi: Mazara *mitra Pan. f.* 12. Bartholomæus, extincti frater, augusto sanguine procreatus, in principe Siciliæ throno fulgens, titulum Comitatu majorem patri negavit, nec sibi titulum reverendissimi, suis majoribus, per summos hierarchas donatum concessit: heroica humilitas!

Principes, ac Reges effecti Milites: Rogerius, Magni Comitis Rogerii filius, 1129. primus Trinacriæ Rex *cum autem adolevisset, factusq; Miles*: Celesinus *lib.* 1. *f.* 346. idem 1135. *natalis Domini subsequentis die* 26. *Dec. adveniente, duos liberos suos ad militiam promovit, Rogerium scilicet Ducem, & Tancredum, Barensem Principem, ad quorum laudem, & honorem*, 40. *equites cum eisdem ipsis militari cingulo decoravit*: Celes. *lib.* 4. *f.* 370. Petrus II. Aragonum Rex 1204. *ad Apostolicam sedem accessit, ut ab eodem Domino Papa* Innocentio III. *militare cingulum, & regium acciperet diadema*: Surita *lib.* 1. *indicis f.* 61. Balduinus de Luxemburg, Imp. Henrici VII. frater, Archiep. Trevirensis *Regem Boemiæ* Joannem, Henrici filium 1314. *in Bavaria Militem fecit*: vita *lib.* 3. *c.* 2. *t.* 1. *miscellan. Balutii f.* 137. Magnates instituti a Regibus Milites: post *coronationem*: Jacobus I. coronatus 2. Febr. 1287. Siciliæ Rex: *in tantæ solemnitatis gaudiis, quadringenti Siciliæ nobiles*, inter quos Fridericus Antiochia, *sub expensis novi Regis militaribus gladiis accinguntur*: Neocastrus ms. *cap.* 99. *f.* 147. *ea celebritate CCCC. primarii ex Siculis viri militaribus insignibus decorantur*: Surita *lib.* 2. *indicis f.* 133. Fridericus II. 26. Martii 1297. *illa die suæ coronationis, & gloriæ, trecentos quindecim, videlicet, Siculos, largiente benignitate regia, militari cingulo decorari*: chronicon *cap.* 94. Martene *thesaurus novus anecdotorum t.* 3. Ludovicus I. 8. Dec. 1342. Militem creavit Simonem Claramontem, Manfredi Comitis filium: Surita *lib.* 3. *indicis f.* 187. post *nuptias*: Rex Fridericus II. Eleonoram ducens Andegavensem 1302. *complures equestri dignitate, aliosq; aliis honoribus, aut, præmiis donavit*: Maurol. *lib.* 4. *f.* 156. post *adeptam Panormum*: Rex Martinus I. 21. Maii 1392. Pan. Proceres militari munere decoravit: Inveg. *Carthago Sicula lib.* 2. *cap.* 6. §. 16 *f.* 395. post *victoriam*: Rex Rogerius

rius I. 1135. duos filios, & 40. Magnates inauguravit Milites: Celes. *lib. 4. f. 370.* Militis titulus in *privilegiis: Ego Adelais Comitissa, & Rogerius, filius meus D.G. jam Miles, jam Comes Siciliæ, & Calabriæ* 1112. Pirr. *chron. f. 19. nobilis, magnificus, & egregius Simon de Valguarnera, Miles* 1317. Baronus *majestas Pan. lib. 3. in familia Valguarnera*: in *epitaphiis*: noster Fridericus de Antiochia 1305. Nicolaus Maida 13.., in Pan. templo S. Augustini: Auria *vita B. Augustini Pan. cap. 12. f. 72.* Siculi proceres a Militibus descendentes, ad præsentem usq; diem regii Milites, *regii Cavalieri* nuncupantur.

Ut a Regibus, ita a Proregibus adlecti Milites: *Prorex igitur procerum corona circumseptus, ubi quis ad regii Militis gloriam esset evehendus, ad Pan. urbis basilicam accedit: decantato prius Evangelio, & prius, ut tabularii verbis utar, sacris omnibus benedictionibus factis ad hæc consuetis, Proregi sistit: hic stans primum omnium equiti galeam capiti imponit, ac lateri auratum gladium acccommodat, interim aurata eidem calcaria pedibus admovent proceres nonnulli, ac strenui Milites: Prorex e novi Militis vagina gladium educit, galeam icit, in ipso ictu sic equitem convenit: Nostro Signore, e Messere San Giorgio vi facci buon Cavaliere: qua re perfecta, & absoluta, sic regium tabularium autumat, Illustris Dominus Prorex imponit eidem Militi jam facto collarium quemdam auri: repente e vestigio, tubarum, & organorum vocibus, omnia percrepant, replentur omnia, omniaq; veræ præferunt argumenta lætitiæ: Prorex iisdem ipsis circumvallatus proceribus, regiam petit: dimissi proceres domum, præviis clangentibus tubis, novum Militem, urbe gaudio gestiente, deducunt: regium tabularium consulas ad annum 1496. ex eo hæc, aliaq; cognosces: Baronus majestas: Pan. lib. 3. in familia Stayti*: agentes de Archiepiscopis, mantissam addimus Pirro.

CAPUT QUINTUM.

SANCTORUM OMNIUM COEMETERIUM.

NIcodemus Græcus, dominantibus Saracenis, 1065. Archiep. Pan. post receptam Panormum 10. Julii 1071. Normannis a Principibus, Marianam basilicam per impios pollutam, sacris riti-

ritibus expiatam, iterum conſecravit: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 87. Fazell. *lib.* 7. *dec.* 2. *cap.* 1. *f.* 434. Maurol. *lib.* 3. *f.* 95. Bonfilius *lib.* 4. *f.* 175. Lellus *p.* 3. *f.* 5. urna candido ex marmore poſſidet ſculptam in pectore, lateribuſq; crucem, iis parem, quas exhibent porphyretica mauſolea Regum Normannorum in Pan. ac M. Reg. cathedralibus, eorumq; nummi apud Siciliam nummis deſcriptam: Paruta *f.* 157. in ſarcophagi fronte, ſub cruce circulus, ubi paſchalis agnus vexillum tenet erectum: crux haſtili præfixa: Chriſtus Dominus vivens vocatur agnus a Præcurſore: *Joan.* 1. 29. mortuus ſub agni ſpecie viſus Joanni, *Apocal.* 5. 6. ſub agni forma catholicis, ævo veteri, demonſtratus: orthodoxi ſub agni ſymbolo in tumbis: *priſci chriſtiani agnorum ſpecie pingi, vel effingi adamabant, quod nominatim referunt de S. Caſſio Narnienſi* Epiſc. *& ejus quondam uxore, Fauſta, expreſſis ad imam crucem, agnorum ſpecie, in crypta S. Juvenalis*: Raynaudus *gloſſarium Marianum f.* 218. *eſt inſcriptio inciſa in marmore oblongo, in cujus medio, crux expreſſa eſt: itemq; duo agni exculpti, qui ſe e regione aſpiciunt*: *Baron. notæ Martyrol. Rom.* 29. *Junii*: in tumuli faſtigiati culmine, intra circulum, inciſa vola manus dexteræ benedicentis, more Græcanico, quę venerandum Jeſu Chriſti nomen initialibus demonſtrat literis: Græci ſecundum extendunt digitum, mediumq; pollici connexum, & incurvatum: index exprimit jota, tertius primo conjunctus, & curvus, innuit kappa, ſeu Jeſum Chriſtum: Raynaudus *attributa Chriſti ſect.* 4. *cap.* 9. *f.* 733. Latini, contractis reliquis, attollentes pollicem, indicem, mediumq; in auguſtiſſimæ Triadis nomine benedicunt: conditus hoc in tumulo Archiepiſcopus, & per me, alioſq; Nicodemus, natione Græcus, ut indicant cruces a Normannis adhibitæ: Manus benedicens dignitatem oſtentat paſtoralem: Græca benedictio Græcum exhibet Nicodemum: Benedictio ipſa ſignat Nicodemum, qui templum expiavit, benedixit, dicavit: ad æternum 2. conſecrationis monumentum cælata benedictio.

Poſt Nicodemum 1083. Alcherius Nicodemus, relati filius adoptivus, uti Præſulis Gualterii II. Pariſius I. Archiep. qui nuncupari voluit Alcherius Nicodemus: privil. 15. Aug. 1094. *Ego Alcherius Nico.... Archiep. Panormitanus*: Pirr. *not.* 1. *Catan. f.* 17. D. Ciprianus M. Archiep. Carthaginenſis, ad fidem perductus a S. Cæcilio presb. cultoq; 3. Junii, in poſterum dictus *Cæcilius*

Digitized by Google

lini Cipriani: D. Hieronymus *scriptores eccles.* in patris tumba manum cælari præcepit: marmoreo in loculo conditus Alcherius Nicodemus: *anno tandem* 1109. *decessit Alcherius, ejusq; cadaver ab cathedrali antiqua in subterraneum cœmeterium, cui omnium Sanctorum nomen est, marmoreo in sepulchro conditum esse creditur.* Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 115. Alcherii loculus ignoratur: nullam possidet epigraphem, symbolumq; ex 11. tumulis elogium demonstrat Fridericum Antiochia, Nicodemum benedictio: symbolis, ac epitaphiis carent reliqui.

In 8. loculis conditi putantur Archiep. Pan. Gualterius I. Petrus I. Rogerius Fresca, Ugo I. Rogerius II. Parisius I. Berardus Castaca, Leonardus de Comitibus: extincti apud Panormum, alibi non apparent: in cœmeterio collocatæ urnæ Ugonis II. Archiep. ac S. Cosmæ Pan. Archiep. Africani: Ugonem Gualterius II. Archiep. in basilicam transtulit hodiernam 1185. D. Cosmam 10. Oct. 1369. in eamdem detulit Præsul alter: in 2. tumulis, qui claudebant olim idololatras, ut indicant ipsa toreumata, sepulti Pastores in basilica Gualterina: sarcophagus ethnicus claudit Imp. Constantiam Aragoneam, aliiq; Joannem Paternionium, Nicolaum Tudiscum, Joannem Ursinum, Ticium de Colle, Bartholomæum Antiochia, Ugonem II. Franciscum Antiochia, Paulum Visconti, nostros Præsules: Mazariæ Episcopi 2. ubi sculptus Meleager aprum venans, ac Imp. Hadriani triumphus: Cajet. *t.* 1. *f.* 68. *n.* 3. sub cœmeterii solo, Friderici Antiochia, & Archiepiscopi ossa, post ablatam tegulam primi, & confractum secundi tumulum: D. Ingundæ viduæ, ejusq; filii Theodorici, Præsulum 3. exterorum, civiumq; sanctitate illustrium: nomina in libro vitæ scripta nos fugiunt: ex innumeris Sanctorum Pan. lipsanis hac in specu depositis, ipsa ab immemorabili *SS. omnium cœmeterium* appellatur.

Eutychius, Syrac. Episc. *ædificavit vasorum receptorium, & oratorium S. Andreæ, moriturq; Panormi, ibiq; positus fuit, dum ageret circuitum, ait* Christophorus *Scobar, sed in manuscripto catalogo dicitur, dum ageret conventum*: Pirr. *not.* 2. *Syrac. f.* 124. in quo comprovinciales Episcopi S. Mamilianum I. M. in Pan. sede constituerunt 293. Odo, Præsul in Gallia Bajocensis, Guilelmi Normanni, Angliæ Regis frater, Magnum Comitem Rogerium, consanguineum, visitans Panormi, ad plures abiit: *Odo, frater*

Gui-

Guilelmi, Ducis Northmanniæ, & Regis Angliæ cognomento Conquæstoris, cujus funeri interfuit Cadomi A. 1087. Gemmeticenſis lib. 6. cap. 17. obiit Panormi in Sicilia A. 1096. Robertus Gulliæ chriſtiana f. 256. tandem nutu Dei omnipotentis, Dominicæ Incarnationis anno MXCVI. indictione IV. omnia reliquit, & iter Hieroſolymitanum cum Roberto Duce Normanniæ, nepote ſuo, at in ſequentibus, volente Deo, plenius dicemus, arripuit, & præſente Giſleberto Ebroicenſium Epiſcopo, in urbe Panormitana obiit: corpus vero ejus in baſilica S. Mariæ ſepultum eſt, ſuper quod inſigne opus a Rogerio, Comite Siciliæ factum eſt: Ordericus Vitalis *lib. 8. hiſt. f.* 665. jacuit in 3. principe templo, mox 1184. in hoc translatus cœmeterium a Gualterio II. Archiep. Guilelmus Raymundus Centelles, Syrac. Epiſc. *Valentia in Siciliam navigans, Panormum appulit, & febri correptus, die 22. Aug. 1516. indict. 4. mortuus eſt, & in cathedrali ſepultus eſt:* Pirri *not. 2. Syrac. f.* 186.

Poſt erectionem ſecundæ cathedralis 330. prima ædes evaſit cœmeterium templi principis a. 3. 4. petunt illud viri a ſecundis SS. omnium veſperis, & mulieres in commemoratione Fidelium defunctorum: apparitores 2. ſacri obſident, more majorum, januas, externam in publica via orientalem, ac internam occidentalem in tribuna Deiparæ *libera nos a pœnis inferni*, per quam deferuntur Sacerdotes in baſilicæ ſacrariô; divinis amicti veſtibus, auguſtum in illo ſacrificium peractum: ne locus obſcurus ex promiſcuo ſexu ſcandalum pareret, inflicta excommunicatio latæ ſententiæ noſtros per Antiſtites, exemplo Romano: Vaticanis in cryptis marmor: *hic mulieribus non licet, niſi unica die lunæ poſt Penteoſten, qua viciſſim viri ingredi prohibentur: qui ſecus faxit, anathema ſunto:* Aringus *Roma ſubterr. lib. 1. cap. 7.* præſcripto tempore deſcendentibus, ſacræ opes donatæ, Romano inſtituto: marmor in cœmeterio S. Balbinæ: *& ibidem eſt indulgentia maxima, prout in chronicis veraciter enarratur, ſcilicet etiam ſeptem millia annorum, primo feſto SS. omnium uſq; ad octava:* idem *cap. 3. lib. 37.* Romanam pietatem æmulata Pan. ædes in deligendo SS. omnium feſto, prohibitione diverſi ſexus, conceſſisq; indulgentiis: adinſtar templi principis, excitatæ Pan. eccleſiæ ſubterraneæ ad humandos orthodoxos accommodatæ, ſub ædibus S. Joſephi, Cleric. Reg. 1613. S. Matthei Apoſt. 1616. S. Mariæ de Pace Min. Capucc. 1621. S. Antonii Patavini, Reformat. 1665. S. Mariæ de Angelis, Obſervantin. 1674. S. Auguſtini 1724.

LI-

LIBER TERTIUS

Secundum Templum Princeps Pan.

CAPUT PRIMUM.

ERECTIO.

POst obtentam martyrii lauream ab innumeris civibus, quorum agones, nominaq; Deo tantum nota, fidemq; in aurea concha florentem (pax ecclesię data Magnum per Constantinum A. 320.) e latebris emergentes accolę, princeps 2. templum, publicum erexerunt A. 330. cujus amplitudo pietatem, urbisq; magnitudinem exæquaret: domus supra SS. omnium cryptam habuit, ut illa ferebat ætas, ab occasu atrium intectum, ubi cœmeterium, *ut ingredientes, & egredientes, mortis admonerentur, & sic ad Deum converterentur*: S. August. *serm. 29. ad fratres*, porticumq; vestibularem, ab ortu tribunam unicam, ab aquilone portum maximum, a meridie magnatum palatia, viamq; marmoream, occupans eumdem hodiernæ basilicæ situm: frons ad occidentem conversa, ut oraturi cives orientem aspicerent: *orientem versus precari traditum est, ut & reliqua ab Apostolis Sanctis, & ita res habet, propterea quod spiritalis sol justitiæ, Christus, Deus noster, in terra apparuit in orientis solis sensibilis partibus, ut Propheta inquit*: *Oriens nomen ei est*: Zacch. 6. 12. *& rursum*: *adorate Dominum, qui ascendit in cœlum cœli secundum orientem*: Psal. 67. 34. S. Germani *theoria f.* 88. occidentali in atrio porticus columnis innixa, *fletum* dicta, scelestos excludens: *reliquas autem libidinum furias impias, & in corpore, & in sexu, ultra jus naturæ, non modo limine, verum etiam ecclesiæ tecto submovemus, quia non sunt delicta, sed monstra*: Tertullianus *cap. 3. de pudicitia*: fontes 2. sub porticu baptismum repræsentantes: *quæ ratio est manibus quidem ablutis, spiritu vero sordente, orationem obire?* idem *cap. 11. de orat.* januæ 3. ad indicandam SS. Trinitatis memoriam: media excipiebat unice Præsulem, læva fœminas, viros dextera: orantes illę in Evangelii, hi in Epistolæ latere: ad latus ecclesiæ dexterum eminebat baptisterii sacellum: affert idæam in basilicographiæ fronte Sar-

nellus: navis unica muro, valloque ligneo bipartita, ad soleam usq: *oportet quidem interiore pariete a mulieribus viros disseparari; verum, quoniam non vultis, necessarium patres nostri putaverunt, his saltem ligneis parietibus, vos disseparare: audivi autem ego a senioribus, non fuisse hos parietes ab initio: in Christo enim Jesu non est mas, neq; fœmina: Apostolorum enim tempore una viri, & mulieres orabant, quia mulieres vere mulieres, & viri similiter viri erant: nunc vero e contrario: mulieres quidem meretricum sibi mores assumpserunt, viri autem equorum furorem imitantur*: Chrysostomus *homil. 74. in Matthæum.*

Ad navis latera ædiculæ, precibus destinatæ, mox sacella, SS. Apostolis, ac MM. dedicata, fluxu temporis, evaserunt: navim excipiebat solea, *antititulus*, gradibus marmoreis elevata, cancellis munita, quarum januæ 2. majus ad vestibulum, *speciosæ*, totidem ad sanctuarium conversæ, vocabantur *sanctæ*: ad soleæ latus dexterum scalæ lapideæ in specum SS. omnium descendentes, statutis ut diebus venerarentur primitivæ monumenta pietatis: post soleam, maxima, unicaq; tribuna, *sanctuarium*, possidens in centro aram, *sancta sanctorum*, in qua solus Antistes divina peragebat mysteria, ore ad occidentem, ac populum intento; vide apud cathedralem M. Reg. S. Castrensis Epilc. altare: impositum aræ ciborium, *custodia*, cujus in circuitu sedilia, *stalla*, pro Canonicis, ac presbyteris: clerici, diaconiq; in soleæ psallebant exedris: illorum in centro, e regione altaris, erecta Pontificis cathedra, gradibus excelsa, *absis gradata, tribunal*: Maurus *hierolexicon*: audi: *in summo judicio non absides gradatæ, nec cathedræ velatæ, nec sanctimonialium occurrentium greges adhibebuntur ad defensionem*: S. August. *epist.* 203. concionaturo Præsuli sedes mobilis, *sandistorium, saldistorio* a tergo aræ in populorum conspectu ponebatur: in tribunæ lateribus, mensæ 2. dextera sacras vestes, læva sustinens vasa sacrificio peragendo necessaria: *mensa propositionis*: bina pariter tribunam stipabant pastophoria, *sacraria, secretaria, sacristiæ*: dextera supellectilem, & SS. Eucharistiam, quę, refecto populo, remanserat ad saginandos cælesti epulo in viaticum ægros, læva codices, & bibliothecam ecclesiasticam asservabat: pavimentum pretiosis ornatum marmoribus emicabat: navis, tribuneq; parietes musivis Cælitum imaginibus, Græco more, ad umbilicum usq; sagittariisq; fenestellis, quas plumbeę lamine protegebant: tectum ligneum la-

quea-

queatum, ad navis inverſę formam, ſanctis iconibus coruſcabat: ſacros in uſus, poſtquam adſcivit ęra campana S. Paulinus Epiſc. Nolę, 22. Junii 431. denatus, cum inſula regno Neapol. ſit proxima, ſtatim ex adverſo templi conſtructum nolarium, *turris eccleſiaſtica, campanaria*, nunc ſuperſtes, ſibi ſoli conſtans, nulli ędificio, ſed templo per unicum arcum connexa, quaſi per pontem, quo miniſtri ad movendas nolas poſſent appellere: hęc utiq; turris, adulto ſęculo 5. conſtructa, ſummam prędferens altitudinem, ac latitudinem, plura ęra campana poſſedit.

Abſolutum templum A. 330. poſt 10. annos pacatę eccleſię, inſignitum fuit eodem auguſtiſſimo titulo, Deiparę Annunciatę: Inveg. *t.* 2. *f.* 366. illud Anonymus Prędſul, poſt veniam pontificiam conſecravit: *haud enim fas erat, inconſulto Romano Pontifice, eccleſiam aliquam dedicare, ut patet etiam Gelaſii Papæ auctoritate*: Baſonius *A.* 591. *n.* 27. dies conſecrationis ignota: coacti, more majorum, ad encoenia, & agapes per Antiſtitem Pan. comprovinciales Epiſc. *ſolitas eſſe quoq; adhiberi agapes in dedicationibus eccleſiarum, ſatis demonſtrant, quæ S. Gregorius A.* 591. *in dedicatione oratorii Panormitani S. Mariæ de Spe parari mandat, ſic ad Petrum ſubdiaconum ſcribens* lib. 1. epiſt. 4. *ſed quia cellæ ipſius tenuitas exigit debere nos in ipſa feſtivitate concurrere, propterea volumus, ut ad celebrandam dedicationem dare debeas ad erogandum pauperibus in auro ſolidos, ſcuta aurea, decem, vini amphoras* 30. *annonæ modios* 200. *olei orcas* 2. *verveces* 12. *gallinas* 100. *quæ tuis poſſent rationibus imputari, hæc Gregorius*: Baron. *A.* 57. *n.* 140. recurrente dedicationis feſtivitate, agebantur ſacræ vigiliæ maxima pietatis, ac modeſtiæ laude: lætitiam luctus fœdavit, nempe Regum 3. Arianorum inquinamenta: his infecta Sicilia, ædeſq; noſtra in peſſimæ ſectæ fanum redacta.

CAPUT SECUNDUM.

ARIANA CAPTIVITAS, AC LIBERTAS.

ARianus Vandalorum Rex, Genſericus 19. Oct. 439. occupata Carthagine, *Panormum uſq; progreſſus A.* 440. *urbē obſidet, ſed Caſſiodorus, ſive Siciliæ, ſive militiæ tunc in ea præfectus, ſtrenue reſtitit, incurrenteſq; barbaros armis repulit*: infra: *Genſericus etiam*

pacem A. 442. *a Valentiniano* III. Imp. *petiit, obtinuitq;* poſt pauca: *XII. poſt annos violata ſacramenti religione, in Siciliam cum claſſe tranſgreſſus, Lilybætanam oram populatus, Lilybœum oppidum cœpit, diripuitq; impoſitoq; præſidio tenuit*: Cajet. *iſag. cap.* 44. *f.* 378. *Genſericus Siciliam deprædatus, Panormum diu obſedit, qui damnati a catholicis Epiſcopis Maximini apud Siciliam Arianorum ducis adverſum catholicos præcipitatur inſtinctu, ut eos quoquo pacto, in impietatem cogeret Arianam, nonnullis declinantibus, aliqui durantes in catholica fide, conſumavere martyrium*: Jdacius *chron.* vide Ruinartum *de perſecut. Vandalica*: a Flavio Ricimere, Gallo apud Agrigentum A. 468. barbarus profligatus: D. Sidonius Apollinaris *in* 2. *panegyrico Anthemii*: Rex impius A. 476. *Siciliam Odoacro Italiæ Regi*, Ariano, *poſtmodum, tributario jure, conceſſit, ex quo ei Odoacer* Herulus, *ſingulis quibuſq; temporibus, ut Domino, tributa dependit, aliquam tamen ſibi reſervans partem*, Lilybœum: S. Victor: *perſec. Vandal. lib.* 1. *f.* 71. poſt ceſſionem, Genſericus Triquetram divexavit: Procopius *lib.* 1. *de bello Vandal.* ad uſque diem 25. Januarii 477. quo gehennam intravit: Vandali Siculas incurſiones deſervere A. 491. urgente Theodorico, Oſtrogothorum Rege, Ariano: Ennodii *panegyric.* qui enecans A. 493. Odoacrum, ejectis Herulis, excepto Vandalorum Lilybœo, Siciliam obtinuit univerſam, teſte Totyla Rege: *lib.* 3. *de bello Gothico*, Procopius, *atq; ut Siciliam præſidio contra vim externam, muniret, Panormi arcem ſibi quoq; erexit*: Goltzius *hiſt. Siciliæ f.* 6. extincto Theodorico 2. Sept. 526. ſucceſſit nepos Athalaricus, 534. defunctus, exinde Amalaſunta, Theodorici filia, Athalarici mater, Theodoti conjux, demum poſt Theodotum 536. & Vitigem 542. denatos, Totylas 552. Siciliam populatus, a Liberio Panormum protegente, extra Trinacriam expulſus: Goltz. *f.* 6. Fazell. *lib.* 5. *dec.* 2. *c.* 3. *f.* 400. Lilybœi columna porphyretica: *fines inter Vandalos, & Gothos mil.* milliaria *IV.* Gualt. *f.* 22. *n.* 143. oppidum Gothi A. 534. poſtquam captus Gilimer, ultimus Vandalorum in Africa Rex, cæſis Vandalis, occuparunt.

Beliſarius, Juſtiniani Imp. præfectus, Catanam, & Syracuſas improviſo adeptus, urbem A. 535. obſidet: *Gothi, qui tunc in Sicilia erant, ſubita inſulanorum defectione perculſi, Panormum ſe conferunt, locum ſitu, & opere munitiſſimum, ſedem belli ſibi eligunt*: Maurol. *lib.* 3. *f.* 85. *Panormus, urbs ſola, cui Syndericus Dux cum*

va-

validissimo præsidio militum præerat, obsidionem non solum expectavit, sed & hostes veluti contemnens, per ludibrium, missis nunciis, decessum imperabat: Fazell. *lib. 5. dec. 2. cap. 3. f. 398. Belisarius itaq; continentis regionem animadvertens, capi hunc locum minime posse, classem intra portum, suis confestim, ut agerent, jussit, & murum ad mare subirent, qui forte tunc erat defensoribus vacuus: jactis itaq; in portu mox anchoris, & navibus in tuto firmatis, quarum mali urbis propugnacula superabant, extemplo lembos sagittariis complent, sublatosq; ad mali suspendunt fastigium, unde ex eminente sagittis undiq; icti, insegnemq; & imbellem formidinem acti, sine mora, Panormum Belisario dedunt:* Procop. *lib. 2. de bello Gothico,* qui Pan. basilicam S. Mariæ de Picta, suo auro, constituxit. Genserícus, A. 454. cathedr. Pan. ut A. 440. Carthagin. S. Victor *l. 1. f. 5.* tradidit Arianis: cumq; SS. Mamilianus II. Præsul, Sentius Presb. Convuldius, Vistochius, Infans, Monachi, & Oliva V. hæreticis ausibus obstitissent, per impium parricidam in Africam relegati, plurimiq; cives martyrio coronati, urgente per Idacium Maximino, Arianorum duce: Ariana servitus A. 454. cœpta sub Vandalis, perseveravit sub Herulis, Gothisque, per Belisarium sublata A. 535. Inveg. *t. 2. f. 376.* Mongit. *Panormus sanctif. f. 78.* Magnus ut Gregorius, D. Silviæ Pan. filius, Romana templa S. Agathæ in suburra 591. ac S. Severini 593. Ariano fermento infecta, denuo consecravit: Baron. *A. 472. n. 9. A. 591. n. 52. 54.* ita Pan. Præsul nostram cathedralem per annos 82. Arianis pollutam sordibus, iterum dedicans, die nobis incognita 536. eidem augustissimum titulum SS. Virgini, effectæ Dei Genitrici, firmavit.

CAPUT TERTIUM.

MONUMENTA.

D. Gregorius II. pastor Agrig. Roma delatus Panormum, in principe templo coram Archiepiscopo, clero, urbeq; præstantissimum peperit signum 11. Sept. 555. *navim conscendentes* cum Felice, Italo Episc. *Roma solvunt 18. Kal. Sept. quarto vero idus Sept. in Siciliam cum appulissent, Panormum exscendunt, quos Panormitanus Episcopus una cum clero, populoq; universo, & monasteriis virorum, atq; mulierum perhonorifice, incredibiliq; lætitiæ signi-*

significatione susceperè, namque de moribus hominis, vitæq; instituto cognorant: ut autem urbem primum iniit Gregorius, cum in templum jam pedem inferret, ecce sibi lepra horridus quidam monachus occurrens adest, ipsiusq; pedibus advolutus, clamitansq; opem implorat, efflagitatq; ut sui misereatur, a Deoq; precibus exoret, ut eo flagello liberetur, gravissimoq; dolore, quo premebatur, aliquando levetur: cui Gregorius: crede, inquit, fili: nihil enim Deo factum difficile: verum id ex me tamen accipe: jam in nomine Domini nostri Jesu Christi jam nunc ex pœna ista levabere: prædictionem e vestigio sequens eventus, lepra, qua detinebatur, homo purgatur, factaq; est caro ejus, proinde quasi parvuli pueri, ut alibi in lib. Regum prædictum est: 4. Reg. 5. 14. *hic stupere omnes insolitum rei miraculum, virtutemq; supra hominem, in subita monachi sanitate; Deum etiam extollere, qui per homines ipsum amantes mirabilia solus ederet: vita:* Cajet. *t.* 1. *f.* 202.

S. Ingundes, ut eam appellat Quadalajara *p.* 5. *hist. pontif. lib.* 10. *cap.* 9. *f.* 294. Anonymus: *vita Paulæ Mariæ de Jesu lib.* 1. *cap.* 1. *f.* 2. Sigisbetti, & Brunechildis, Austrasiæ Regum filia, S. Hermenegildi, Regis Hispaniarum uxor, quæ virum ad fidem catholicam ex Ariana fœce perductum, insigniq; martyrio laureatum ut vidit, petitura auxilium Imp. C. P. Tiberii Constantini, quo frangeret soceri Reg. Leovigildi superbiam, dum Byzantinum iter meditatur, cum filio Theodorico, mortalitatem explevit Panor. A. 585. Justinianus *hist. Monarchiæ Hisp. lib.* 2. *f.* 75. Romualdus a S. Maria *p.* 4. *Papiæ suorum f.* 10. utrosq; principe in templo conditos arbitramur, nobilissimoq; clausos mausoleo, ut eorum regia stirps, heroicæ virtutes, orthodoxæ religionis zelus ardentissimus expetebant: hanc apud ecclesiam fatigarunt precibus Deum ultra SS. cives, ac Siculos, Belisarius 535. S. Ingundes 585. Magnus Gregorius, S. R. E. Card. Byzantio redux, ubi fuerat Pelagii II. PR. Apocrisarius, 586. Inveg. *t.* 2. *f.* 439. 489. Mariana tandem edes A. 330. dedicata, 454. polluta, 536. iterum consecrata, diruta 592. celebravit in sinu nationale concilium contra Arianos A. 366. alterum adversus Maximinum, Arianorum fautorem A. 450. ejus icones, columnæ, tabulæ, marmora, mausolea, lipsana in tertium princeps templum delata.

LIBER QUARTUS

Tertium Templum Princeps Pan.

CAPUT PRIMUM.

EXTRUCTIO.

VIctor, civis, Archiep. ac Numidiæ Primas: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 60. ſuadente Magno Gregorio in Romanum Præſulem conſecrato 3. Sept. 590. cæpit erigere templum 3. princeps A. 592: ut Arianæ peſtis memoriam aboleret: hinc ſecundam diruit eccleſiam, vicinas ædes, hortos, & ſynagogas Judæorum, ut novam baſilicam magnificentius excitaret: Hebræi Pontificem appellantes, duplicem ab eo epiſtolam impetrarunt A. 597. Victori *l.* 6. *epiſt.* 26. alteram 598. Fantino, S. R. E. Defenſori Pan. *lib.* 7. *epiſt.* 59. ut de injuria illis illata ſeſe purgarent; Gregorius, approbatis utriuſq; rationibus, everſas noluit domos, reſtitui, quod alias feciſſe cognoſcimus: *epiſt.* 5. *l.* 7. tranſmiſſa A. 598. ad Januarium, Calaritanum in Sardinia Præſulem, præcipiens Judæis reddi ſynagogam a Petro, ob catholicæ fidei zelum, ereptam, addens, *ſicut legalis diffinitio novas non patitur erigere ſynagogas, ita quoq; eis ſine inquietitudine veteres habere permittit*: baſilica præ 2. templo ſurrexit proximior Aquiloni, portuiq; magno, frontem convertens occaſui, tribunas ortui, occupanſq; navem dexteram hodiernæ baſilicæ, viam publicam, Clariſſarumq; parthenonem: novi templi emicat magnitudo: Magnus Gregorius baſilicam nuncupat: *cum nõ quæcumq; eccleſię appellantur baſilicæ, ſed illę tantum, quarum auguſtior eſſet amplitudo*: Baronii *notæ Martyrol.* 5. *Aug* necnon *compoſita, ingens, atque pulcherrima ædificiis* prædicatur a chronico Normann. *biblioth. hiſt. Sicula*: architecturam obtinuit Gothicam illo ævo percelebrem, eamdemq; formam S. Mariæ de Picta per Beliſarium A. 535. excitatæ: cujus ideam affert Inveg. *t.* 2. *f.* 424. at elegantiori cultu, nam A. 820. 827. 1040. Saraceni Panormum occupantes, non Beliſarianam; ſed principem eccleſiam in ſuæ ſuperſtitionis converterunt delubrum: etſi Beliſariana per Invegium poſſedit

in

in quadrum passus 35. ideſt pal. 170. noſtra princeps eccleſia pal. 300. ut Mariani tituli, urbiſq; majeſtati correſponderet.

Frontem occidentalem baſilicæ gradibus 7. elevatæ, ornabat atrium, ubi cœmeterium, porticus veſtibularis, baptiſterium, ac 3. januæ: ante atrium, via publica, turriſq; campanaria templi 2. per arcum editiſſimum ipſi coherens: ad boream, ac meridiem vici: intectum ab ortu atrium: ædes navibus 3. effulſit, quarum quælibet exhibuit arcus 5. pilaſq; 6. columnis 4. innixas, ac duplex in lateribus cœmeterium: titulus a ſeptemptrione decurrens ad meridiem protulit arcus 5. pilaſq; 6. licet arcus 1. ac 3. ſub quo majus altare, & 5. æquaret navis mediæ, ſacellorumq; latitudinem: arcus 2. & 4. minorum navium latitudinem: ſub arcu 2. & 4. reſeratæ 2. januæ ob totidem ſacriſtias aram maximam ad latera munientes: pavimentum teſſellis diſcolorum marmorum coruſcavit, haud impar cappellis, ac parietibus, muſivo opere collucentibus, necnon celſiſſimo tecto ligneo, laqueato affabre ſculpto, quod plurimæ SS. civium, exterorumq; icones, aurumq; decorabat: hoc exemplo tectum florentis baſilicæ 1185. Gualterius efformavit: aderant ſagittariæ feneſtellę, cathedralem illuminantes, organaq; *choriſtica*, quę S. Vitalianus LPP. ſacris in ędibus collocavit 660. Platina *vitę Pontificum*: muniebant pilas Thœbaicę 150. columnę: Caſcin. *lib.* 1. *cap.* 14. *f.* 111. ex marmore, variiſq; coloribus guttatim aſperſo, ſummam ob duritiem indomabili, quod Græci PIROPIKINON, Itali *granito roſſo*, *granito orientale*, *granito d'Egitto* nuncupant, effoſſum ex unica lapidicina Ægyptias juxta Thœbas, ac montes, qui Æthyopiam, Niliq; catadupas aſpiciunt: Kirkerius *obeliſcus Pamphylius lib.* 1. *cap.* 5. *f.* 49. pretioſas columnas A. M. 3655. A. C. 200. ex devicta Carthagine redux Scipio Africanus, Panormum advexerat: Maja mſ. *Sicilia luſtrata cap.* 28.

Præter ampliſſimas 3. tribunas quadratas, SS. Euchariſtię, ac Deiparę tutelari ſacras, obtinuit plures aras baſilica, navium pilis innixas, ut ad uſq; annum 1580. erant in eccleſia Gualterina: Magni evo Gregorii cathedralibus in templis plurima ſurgebant altaria: *epiſt.* 50. *lib.* 5. *ad Palladium, Senonenſem in Gallia Epiſcopum*, Gregorius A. 596. *veniens lator præſentium Leuparicus, presbyter veſter, inſinuavit nobis fraternitatem veſtram, eccleſiam in honorem B. Petri, & Pauli Apoſtolorum, necnon & Laurentii, atq; Pancratii MM. conſtruxiſſe, atq; illic* 13. *altaria collocaſſe, ex quibus*

4. *non-*

4. *nondum dedicata comperimus remansisse*: exceptis SS. Apostolis, externisq; MM. locum in his altaribus SS.cives habuere, præsertim D.Silvia, Magni Gregorii parens, 3.Nov.590. extincta, duos post menses a prolis Maximum in Pontificem consecratione: si natus ipse curavit effingi maternam iconem in Romano S. Andreæ Apostoli ad clivum Scauri monasterio, multo magis id præstitit Panormus ob eximiam tantæ civis, filiiq; munificentiam, qui nostros intra muros, agrumq; 6. amplissima ex maternis latifundiis condidit asceteria: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 63.

Perfecto templo, Joannes, civis, & Victoris successor immediatus, impetravit 603. illud consecrandi veniam a Gregorio, *epist.* 4. *lib.* 12. *basilicam, quam a dilectione tua in honorem B. semper Virginis Mariæ, per Savinum, subdiaconum nostrum, & rectorem patrimonii, suggeris esse perfectam, tibi præceptionis nostræ serie noveris facultatem attributam, quatenus, frater charissime, devotionis tuæ desiderium complens, celebritatis perfectione gratuleris, dat. mense Decemb. ind.* 7: annus 604. vidit, ignota die, ecclesiam consecratam: in dedicatione, coacti veterem juxta morem, provinciales Episcopi, factæ sacræ vigiliæ, & agapes, auro Magni Gregorii, ut de Pan. oratorio S. Mariæ de Spe: vidimus *libro tertio cap.* 1. præclarissimus titulus *Deipara*: vocat illam A. 603. S. Gregorius *S. Mariæ basilicam*: 1071. Malaterra *lib.* 2. *de acquisitione Siciliæ cap.* 45. *f.* 313. *ecclesiam Sanctissimæ Dei Genitricis Mariæ*: Sichelguita, Siciliæ, & Calabriæ Ducissa 1089. *dono ecclesiæ Beatæ Dei Genitricis Mariæ*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 104. *Ordericus* 1096. *basilicam S. Mariæ* 1146. epitaphium marmoreum Annæ: *Notus inscriptiones f.* 88. *majorem ecclesiam S. Mariæ*: Emmanuel Gonzales *t.* 1. *in decretales f.* 266. *n.* 3. *ecclesiam cathedralem B. Mariæ dicatam, & auctoritate D. Gregorii consecratam, ut ipse testatur lib.* 12. *ind.* 7. *epist.* 4. Macedo *Divi tutelares f.* 201. *a multis jam sæculis Panormus Deiparam Virginem patronam colit, & veneratur: templum enim princeps multo, antequam Saraceni occupassent, in illius honorem ædificavit*: titulus, *Deipara in cœlum assumptæ*: Mongit. *Panormus Mar. t.* 2. *lib.* 3. *cap.* 7. *f.* 205. 206. quo titulo cathedralem M. Reg. decoravit 1174. Rex Guilelmus II. dum *festum Assumptionis est maxime proprium ipsius Virginis, & inter festivitates ejus habet quamdam excellentiam, quia gloriam, præmium, & triumphum SS. Virginis nobis repræsentat*: Suarez *p.* 3. *quæst.* 73.

CAPUT SECUNDUM.

S. CAROLUS MAGNUS.

S. Carolus Magnus, Galliarum Rex, primusq; occidentis Augustus, Hierosolymam adiit: *Carolus Alcuinum Philosophum cum studio de Roma Parisios transtulit, quod prius Athenis fuerat translatum Romam: idem olim rediens de Hierusalem per Constantinopolim, spretis donariis sibi ab Imperatore oblatis, solum ab eo, voluit sacra donaria:* Maurol. *Martyrol. 28 Januar.* Hierosolymis reversus, Panormum advenit: *Hierosolyma rediens Panormum appulit:* Riccobaldus Ferrariensis *chron. ms.* Littara *ms. oratio de primatu urbis, & eccleſiæ Pan.* Inveg. *t. 2 f. 296.* Cajet. *iſag. cap. 24. f. 184.* Pirr. *not. 1. Pan. f. 78.* Gonzalez *t. 1. decretalium f. 217.* Maſſa *proſpectus Siciliæ t. 1. f. 228.* Gosfridus Viterbiensis *chron. p. 17.* Turpinus *Caroli Magni geſta cap. 21.* Buchingerus *hiſt. eccleſ.* Doublet *antiquitates Sandionyſianæ, Mutius,* qui loquens de geſtis ejus *lib. 8. cap. 20. n. 782.* ſubdit: *ſunt auctores quoq; qui ſcriptum reliquerunt, poſt hactenus omnia dicta, ab eo petiiſſe auxiliares copias, & conſilium C. P. Imperatorem adverſum Turcam, ipſumq; Carolum, collecta undique ex Germania, Galliis, Hiſpaniis, & Italia, manu, in Aſiam profectum, Turcas frequentibus præliis victos profligaſſe, & in ea expeditione uſq; Hieroſolymam perveniſſe incolumem, incolumiq; exercitu, multas inde ſecum aſportaſſe reliquias: cum ergo Carolus Rex Hieroſolymis rediret, Siciliam, & Panormum appulit,* hac in baſilica ſuſcepit ex baptiſmate Siculum Regem, Græcum Siciliæ præfectum: Gosfridus Viterb. *p. 17. chronici.*

Dum rate feſtina Regem vehit unda marina,
Urbe Panormita portum capit abſque ruina:
Omne ſolum Siculi munera ſolvit ei.
Carolus hic Siculum recreat baptiſmate Regem,
Quem jubet Eccleſiæ Romanæ ſumere legem:
Catholici populi dogma tulere Dei.
Mons ibi ſtat magnus, qui dicitur eſſe Rolandus,
Alter Oliverius, ſimili ratione vocandus:
Hæc metuenda truces conſtituere Duces.

Regem, Carolum ſabato 28. Januarii 814. denatum: *Siculum Regem:* Sicilia Regnum appellata 1139. epiſtola Innocentii III. PP.

ad

ad Rep. Rogerium: *regnum Siciliæ, quod atq; prout in antiquis referunt historiis, regnum fuisse non dubium est.* Pirr. *chron. f.* 24. Celsinus *lib.* 2. *cap.* 1. *f.* 550. *nam si regni solium in eadem quondam civitate Pan. ad regendam tantum Siciliam certum est extitisse* 1129. S. Gregorii VII. PP. epistola ad Alcherium Nicodemum, Pan. Archiep. *quicquid possessionis per regalem largitionem, & justam concessionem antiquitus habuisse cognoscitur* 1083. Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 100. Saraceni Trinacriam occupantes 827. appellati sunt Reges: Paruta *Sicilia nummis descripta*: S. Paschalis I. PP. epistola ad Pan. Archiep. *significasti, frater charissime, Regem, & regni proceres admiratione permotos* 817. Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 76. Siculus Rex 810. a S. Carolo Magno e fonte baptismali susceptus: Gosfridus Viterb. *chron. p.* 177. Magni Gregorii *epist.* 32. *lib.* 12. ad Felicem Episc. Messan. 603. *valde indignum est, ut hi, qui throni Dei vocantur, aliqua ratione a Regibus, vel subditis turbentur.* 21. Oct. 383. martyrium S. Ursulæ cum 11. millibus, ac S. Gerasina matertera, Siciliæ Regina, quæ maritum Quintinianum, Magni Theodosii in Triquetra præfectum, ex angue reddiderat agnum: S. Bonaventura, 14. Jul. 1274. defunctus, Colonia transtulit Assisium S. Gerasinæ caput, quod argento clausum exhibet epigraphen *caput S. Gerasinæ Virginis, Martyris, Reginæ Siciliæ*: Cajet. *t.* 1. *f.* 169. 144. Æquilinus *lib.* 9. *c.* 87. Henriquez *lilia Cistercien sia dist.* 6. 18. *Junii*: ante diem 22. Maji 337. in Pentecoste extinctus Imp. Constantinus Magnus: *Magni autem Constantini temporibus Rossicus locum, & dignitatem Dapiferi, Peloponnesiacus Principis, Atticus, & Athenarum Magni Primicerii: magnæ verò insulæ Siciliæ Regis: alii demum alia nomina obtinuerunt*: Gregoras *lib.* 7. *in Irene Aug.* ante Deum hominem Ducetius Insulæ Rex: Fazell. *lib.* 2. *dec.* 2. *cap.* 1. *f.* 269.

Siculum Regem, D. Nicetam Monomachum ab Imperatore Nicephoro missum, qui Panormum transtulit S. Euphemiæ V. M. brachium, hodie in Marturanensi gynæceo, suscepit 810. in baptismate S. Carolus Magnus, exinde 3. April. 821. martyrio coronatus: Menologium 6. *Oct. baptismate* Baron. *A.* 377. *n.* 14. de Sancto Ambrosio, *ut pravam illam consuetudinem, quæ tam in occidente, quam etiam in oriente usu temporis valuerat, qua fideles quamplurimi usque ad provectiorem ætatem, baptismum differrent, penitus, ut malum germen ex agro Dominico evelleret, & quod se feciſſe doluit, ab aliis, ne in posterum fieret, ve-*

hementer admonuit, præstiteruntq; hoc ipsum apud orientales Basilius, atq; Gregorius Nazianzenus, necnon Gregorius Nyssenus, ut ipsorum de baptismo editæ orationes significant: Ecclesiæ Romanæ legem suscipiendi baptismum puerili in ætate: *Rolandus, fig. metathesis:* Orlandus, Caroli Magni nepos, Comes Cenomanensis imposuit nomen Agathyrso ad Thyrrhenum promontorio: Fazell. *lib. 9. dec. 1. c. 1. f. 203. Oliverius* altero vicino monti, mox uterq; martyr effectus 16. Julii: Molanus: *notæ ad Usuardum:* Peyronettus *in SS. catalogo f.* 339.

CAPUT TERTIUM.

MAURICA PRIMA CAPTIVITAS, AC LIBERTAS.

ARabes, Mahumettani, ab incolatu Saracæ regionis, dicti *Saraceni*, ab occupata Turcimania, *Turcæ*, a Mauritania, *Mauri*: Guevara *t. 2. epist. f.* 359. vicibus 4. Siciliam invadentes, quintaq; usurpatam a Byzantinis Cesaribus avulserunt: A. 649. impii *Siciliæ non modo littoralia, sed mediterranea etiam occupantes, cuncta fædo vastarunt incendio, qua clade Constantinus cognita, Olympium Ducem, qui eo tempore in Italia ejus erat Exarchus, contra eos misit: Olympius, navali prælio cum Saracenis congressus, adeo cruentam est victoriam adeptus, ut propior victo, quam victori, abactis hostibus, insulam sit ingressus:* Fazell. *lib. 6. dec. 2. cap. 6. f. 373. Saraceni construunt in Hierusalem templum loco, quo Salomon Rex primum construxerat: item Siciliam invadunt, & spoliant:* Riccobaldus *chron. ms.* A. 669. Addelcamus, & socii, *qui Ægyptum habitabant, Syracusas invadunt, capiunt: in ea maximam cladem edunt in populo: vix, paucis evadentibus, qui per munitissima castra confugerunt, & juga montium: referentes quoque prædam nimiam, & omnem illum ornatum æris, quæ Constans* III. *Roma navigio detulerat* A. 663. *divitiasq; urbis subripiunt, eisq; navibus onustis, Alexandriam petunt:* Anastasius *in Adeodato* I. PP. *Siciliam Saraceni invadunt, & præda nimia secum ablata, Alexandriam redeunt:* S. Adonis *chron. f.* 801. *post quæ* A. 764. *Imperatori* Constantino Copronymo *filius nascitur* Nicetas: *sub idem tempus Saracenorum classis ex Africa solvens, in Siciliam venit, sed militaribus præsidiis, quæ illic erant, strenue resistentibus, irrito*

rito conatu barbari redierunt: S. Nicephorus *breviarium hist. f.* 218. *ingressi sunt A.* 813. *ipsi nefandissimi Mauri, tresdecim scilicet navigia, in insulam, quæ dicitur Lampedusa, partibus Siciliæ constitutæ, & prædavere eam, cumq; de prædicta Græcorum stolo sub Gregorio Patritio, Siciniæ præfecto septem navigia ibidem explorandæ perraxissent, ut si veritatem cognoscere potuissent, comprehendentes eos Deo odibiles Mauri, occiderunt illos; & dum expectassent eos Græci, qui miserant illos ad explorandum, & minime essent reversi, abierunt generaliter super eos, & Christo miserante, totos illos iniquos Mauros occiderunt ita, ut nec unum ex eis vivum reliquerunt:* Leonis III. epistola ad Carolum Magnum: Paggius *critica*

Saraceni a Babylonia, & Africa venientes, Siciliam ingressi sunt, & Panormum ceperunt anno Dominicæ Incarnationis DCCC. & XX. Leo Ostiensis *chron. lib.* 1. *cap.* 20. *f.* 129. *Saraceni, qui Africam tenebant, novarum rerum avidi, conferti ssimâ classe contra Siciliam movent, primumq; littoralia omnia vastant, atq; incendunt, Panormum urbem occupant, atq; inde mediterranea etiam complura oppida, populationibus quotidianis, agitabant: qua de re dum ab incolis ultro, citroq; missis legatis, Principes Christiani inter se de suppetiis consultant, Bonifacius, Corsicæ Comes, ingentis vir ingenii, Siculorum damnis obviaturus, cum fratre Berthario, & auxiliis quorundam Etruriæ Comitum, ultro, educta classe, in Africam trajecit eo animo, quo olim Agathocles, & Scipio Libyam pervasere, ut videlicet, dum ipse hostes domi lacessexet, illi, relicta insula, laboranti patriæ succurrere cogerentur, ne dum alienis inhiant, sua deservisse viderentur: in Africam itaq; delatus, Uticæ, & Carthaginis agros primum rapinis, & incendiis percurrit, ad cujus facti nuncium, cum Saracenos innumeros ad obsistendum obviam haberet, eos, impetu ferocissimo, fudit, fugavitq; cumque illi quater bellum reparassent, quater intra Carthaginem, & Uticam cum eis congressus, tantam hostium edidit stragem, ut eorum Rex suos, qui Siciliam occupaverant, ad ferendam, Africæ laboranti, opem revocare compulsus sit, eoq; modo Saraceni Panormo, & tota fere insula deserta, domum rediere: Bonifacius vero cum classe victrici, & ingenti præda onustus, consilii sui eventu lætus, victor in Corsicam rediit:* Fazell. *lib.* 6. *dec.* 2. *cap.* 1. *f.* 406.

Barbarico impetu Panormus oppressa, Marianam aspexit basilicam, auro, argento, gemmis, sacraq; divitem suppellectili a perfidis

fidis expoliatam, & post aras destructas, deletas SS. icones, corruptas tabulas musivas, incensa Divorum lipsana, confracta marmorea mausolea, statuas, ornamenta, in Mahumeticæ superstitionis fanum conversam: plures etiam vidit cives insigni martyrio coronatos, præcipue monachos: *nota, quod monasterium S. Martini unum est ex sex, quæ ædificavit B. Gregorius in Sicilia, dotatum ex suo patrimonio: de eo fit expressa mentio in registro epistolarum, fuitq; ab Agarenis, seu Saracenis eversum, & combustum, simul ac Monachi anno Domini 820. circiter, cum Panormum depopulati sunt* schedula ms. B. Angeli Sinisii 27. Nov. 1586. extincti. Invegit. 2. f. 613. postquam impii felicem urbem destruere, Pan. Præsul, cui A. 817. S. Paschalis I. PP. decretalem scripserat epistolam, *significasti*: Pirri vol. 1. Pan. f. 76. abrasis nequissimæ sectæ vestigiis, novaque inducta calce marmorea basilicam iterum dedicavit A. 821. & conquisitis undiq; Cælitum reliquiis, arisq; erectis, collapsam instauravit religionem, sed heu! ad brevissimum tempus.

CAPUT QUARTUM.

MAURICA SECUNDA CAPTIVITAS, AC LIBERTAS.

EOdem tempore A. 820. *Euphemius quidam in Sicilia tribunus virginis cujusdam in cœnobio agentis, olimq; in suscepto religiosæ institutionis habitu mœrentis, amore corripitur, explendæq; libidinis ingenti desiderio, copulatis cum ea nuptiis, accenditur, quod vero exemplum haud procul erat, rem hujusmodi nihil vetans, aut ab ea deterrens: ipse nimirum Michael Balbus Imp. nam & ille, uti dictum est, simile facinus nuper perpetrarat,* Euphrosinam Mariæ Armenæ, & Constantini III. Imp. filiam monialem rapuerat in uxorem A. 826. *virginem e monasterio raptam ad se subducit: adeunt itaq; Michaelem virginis germani, gestumq; scelus expostulant, tunc Imperator Siciliæ Prætori mandat, siquidem verum crimen eos detulisse compererit, legis in eo rigore Euphemio nasum abscindat: Euphemius vero, ubi rescivit, secumq; jure agendum reputans, ac Imperatoris iram reformidans, adscitis in conjunctionem tum ei militantium manu, tum nonnullis aliis tribunis, Prætorem in hoc venientem, ut pœnas ab eo deposceret, fuga deluit, atq; ad Africæ Amerramunem,* Elaglabum, Carueni Regem *lib. 5. Africæ f. 578.*

Joan-

Joannes Leo: *confugit, pollicitus omnem se illi Siciliam subjecturum, ac grande tributum soluturum, si modo is ei imperiales insulas, nomenq; deferret, nonnullasq; copias belli subsidio subministraret: fecit ille, & Romanum Imperatorem acclamat, numeroso q; assignato exercitu, illius ipsius opera Siciliæ compos efficitur, nec illius solummodo, sed & aliorum, qui ipsi adjuvarunt, suamq; pariter operam ad regionis illius defectionem contulerunt, hæc clarissime uberiusq; executus Theognostus, historia, quam tunc edidit, venitq; in manus nostras: is scilicet, qui de orthographia librum conscripsit, ex quo possit singula plenius discere, uti libuerit: cæterum Euphemius haud ita post, defectionis mercedem, suæq; præmium improbitatis capite cæsus recipit: regio namq; habitu, cum & Syracusas lustraret, longiusq; a stipatoribus suis, quantum fere est jactus sagittæ, prævalens, ad urbem accessisset, tyrannice, & regio fastu alloquendo cives demulceret, sic accedentem duo quidam fratres conspicati, pari ambo conspiratione, unoq; consilio pacifice adeunt, convenienti præ majestate honore eum prosequentes: Euphemius eorum lubens salutationem admittit, exq; aliis eosdem titulos audiit, tum viros ad se comiter vocat, ipse vicissim salutes redditurus: ergo cum caput inclinans, alterius fratrum ori osculum figeret, viribus ille apprehensum valide tenet, alter ab humeris caput amputat, ac quidem Euphemius A. 827. tali mortis genere fatis concessit: porro Saraceni ex eo tempore non Sicilia solum, sed & Calabria, & Longobardia potiti sunt, omnem eam regionem incursantes, & populantes*: Porphyrogenitus *vita Imp. Basilii lib. 2. n. 27. f. 51.* V. Zonaram *in Michaele Balbo*, Curopalatam *f. 14.* Fazellum *lib. 6. dec. 2. cap. 1. f. 409.* occuparunt Saraceni Panormum A. 827. Ennam 851. Syracusas 21. Maii 880. Tauromenium 903. quo anno Mauricum jugum Triquetra subiit universa.

Ab impiis Trinacriam Cæsares Byzantini extorquere tentarunt 4. expeditionibus, quinta demum obtinuere: A. 829. *Michael* Balbus Imp. *interea a Venetis amicis auxiliares copias ad Siciliam repetendam petiit: Justinianus, Venetorum Dux, Michaeli gratificaturus cum Senatu egit, ut classis valida pro eis suppetiis statueretur, qui postquam cum Theophilo, Balbi filio, in Siciliam appulisset, Saracenis, mirum in modum, prævalentibus, Veneti tamen congredi recusavere, atq; ita, re infecta, imo intentata, Venetias una rediere*: Fazell. *lib. 6. dec. 2. cap. 1. f. 410. A. 879. Agareno-*

renorum Princeps classem, aciemq; instrueret adversus Rheginos, noster christianissimus Imperator, is Leo VI. Philosophus *clementissimus Basilium quemdam cognamento Nasar ducem constituit, & Rhegium cum* 45. *navibus ad obsistendum hosti misit, tum Elias* Ennensis, monachus, *utpote cujus perspicacissimam mentis aciem divinus splendor illustrasset, omnibus liquido prædicebat, & Græcorum victoriam, & cladem Agarenorum: proinde beato, erectoque erat animo dux: jam enim vaticinandi vim, vitæq; sanctimoniam viri integerrimi, ubiq; fama divulgaverat: igitur Panormo Rhegium proficiscente Agarenorum classe, omnes incolæ, horribiles hostium impetus metuentes, decedere cogitabant: tum noster Elias, qui Mosaicis etiam charismatis esset repletus, ne timeatis, ajebat, viri: Dominus pugnabit pro vobis, quibus sane pace, & quiete frui licebit: tum Basilius, dux cum nonnullis delectis militibus hosti, occurrens, partem Barbarorum fudit, partem in mare deturbavit, atq; demersit, nonnullos superstites, dum cunctando salutem sibi quærunt, cœpit, ut de his triumphatis victoriæ trophæum erigeret,* vita: Cajet. *t. 2. f.* 68. *in Agarenos Siciliam invadentes pugnaturus Nasar, cum ingenti cura, pavoreq; angeretur, Magnum Ignatium,* Patriarcham C. P. 23. Oct. 878. extinctum *in auxilium, ardentibus votis, invocat, qui, inquit Prætor, manifestus in aere, velut albo insidens equo, me monuit, ut in dexteram partem flecterem agmen, illicoq; gloriam Dei me visurum, quod cum præfectus, Musilius nomine, feciſſet, hostes devicit:* Nicetas *vita Divi Ignatii: Nicephorus Nicephori Imp. avus, homo generosus, prudens, ac pius in Deum, & erga homines justus, cum exercitu in Siciliam profectus, brevi temporis spatio, Italia Saracenos expulit, coegitq; eos, ut se in Siciliam continerent* : Cedrenus *in Imp. Nicephoro Phoca f.* 650. Nasar, dum Italia barbaros ejicit Nicephorus, *alacri igitur exercitu victoria Methonensi, & Rhegina, in Siciliam, Panormumq; trajicit, urbesque ibi Agarenis Carthaginensibus tributarias diripit, prædasq; agit: onerariæ plures, copiæ, ac scaphæ, onus olei ingens copia, merceſq; aliæ pretiosæ: tantam inde olei vim invectam ferunt, ut ejus libra venerit obolo:* Porphyrog. *vita Imp. Basilii f.* 188. *Deo sint grates & laudes, quia Græcorum navigia in mari Ismahelitarum victoriosissime straverunt phalanges, & eos pro ut Dominus voluit, debellati sunt:* Joannis VIII. PP. *epist.* 255. *ad Carolum Crassum Imp. regia concilia t.* 24. *f.* 300.

A. 963.

Digitized by Google

A. 963. Nicephorus Phocas, Imp. *principatu ſuſcepto, cum dedecus eſſe majeſtati Imperatoriæ barbaris tributum, ac vectigal pendere, duceret, claſſem ingentem in Siciliam contra Saracenos inſulam occupantes, inſtruxit, cui Manicellum,* Luitprando Manuelem, *patritium, Leonis fratris ex pellice nepotem, præfecit, qui cum ætatis, & experientiæ defectu ad præfecturam eſſet ineptus, præterquam quod pluribus vitiis obnoxius, ducum, qui ſibi conſulares dati fuerant, conſilia non admitteret, adeo rem infeliciter geſſit, ut a Saracenis, locis aſperis, & anguſtiis concluſus, omnibus cum copiis victus, & profligatus fuit:* Fazell. *lib.* 6. *dec.* 2. *cap.* 1. *f.* 415. *incendiarias tuto ſtaburratas, & ſtabilitas, onerariaſq; magna armorum, militumq; copia impletas, in Siciliam miſit, ac claſſi quidem* Nicetam, *patritia dignitate, fulgentem, virum religioſum, ac venerabilem, tametſi eunuchus erat, ducem præfecit, equeſtri vero militiæ Manuelem, conſobrinum ſuum, virum nimirum, calentis ingenii, perfractæq; audaciæ, propeq; furentis animi: ſuperato itaq; mari Adriatico, Siciliamq; appulſi, cum navibus exſcendiſſent,* 5. Nov. 964. *aciem inſtruxerunt, tanta vero a principio felicitate, ſicq; rebus ſecundis uſi ſunt, ut ipſo clamore, atque impetu, clauſas urbes longe celebres, Syracuſas, atq; Hymeram caperint, præterea quoq; Tauromenium, & Leontinos in poteſtatem redegerint: haud enim vero futurum erat, ut invida fortuna in finem uſq; plenis eis velis aſpiraret, ſed ut valido, ſævoq; flatu adverſe ſpirante res naufragio mergeret: id quomodo evenerit, jam oratio palam declarabit: Siculi cum tantæ vi, inſuperabiliq; Romanorum audaciæ, atq; animis non poſſent reſiſtere, relictis urbibus, atq; oppidis, anguſtias montium ſubierunt, lociſq; opportunis, in manipulos, atq; cohortes cojerunt: Manuel igitur, cum par eſſet acceptas urbes præſidio tenere, omnemq; agrum paſcuum, & campeſtria ſibi abdicare, necnon fugaces a pabulatu, quibus reliquis ſubſtentari vita, poſſet arcere, ſic enim fame exhauſtis, duorum alterum neceſſario eveniſſet, ut vel ipſis Romanis deditionem facerent, vel neceſſariorum penuria interirent: is vero, ſuperioribus jam victoriis, ultra modum elatus, per ſalebroſa, præruptaq; loca fugaces ſcrutans, inſequebatur: jam vero per eas locorum anguſtias, diſſoluta phalange, ac per ſcopulos, ſciſſaſq; valles, & luſtra, rimaſq; incompoſite effuſa, qui priores inſidias poſuerunt barbari, ſtrepitu, inconditiſq; vocibus, e latebris exciti, in fugam declinaverunt: barbari vero ir-*

Digitized by Google

ruentes, pecudum more, Romanos dire jugulabant: sublatus ipse quoq; Manuel: quotquot vero Romanorum gladii aciem effugere, vivi ab Agarenis capti sunt, ac sub jugum missi: jam autem terrestri exercitu in potestatem redacto, ad littus festine accurrentes, quo loco Romana classis in anchoris stabat, ejus partis plurimæ impetu compotes evaserant: captus est & patritius Nicetas, Afrorumq; duci missus captivus: ex tanto itaq; exercitu, pauco quodam, exiguoq; numero fuga lapsi ad Nicephorum Imp. venerunt: Leo Diaconus in Imp. Nicephoro: *post aliquod tempus ventum esse ad prælium decretorium, in quo Christiani, postquam diu, & fortiter pugnassent, victi: eorum præfectus occisus: pauciq; fuga saluti suæ consulere potuere: Domesticus Imperatoris C.P. qui cum aliis copiis Messisam* Messanam *obsidione cingebat, ab eadem destitit, & non multo post Rametha, munitissimum oppidum a Christianis possessum, in Musulmanorum potestatem venit: Siciliæ tunc præerat Ahmedestan, illuc a Muazzo Lidinilla, Africæ Calipha, missus: tandem pax Domesticum inter, & Musulmanos anno Hegiræ CCCLVI. Christi scilicet CMLXVII. composita, & duobus consequentibus annis, Tauromenium, & Rametha, urbes a Musulmanis, Christianis ereptæ, Muazzi Caliphæ jussu eversæ, & incensæ*: Noveirius *hist. Siciliæ*: Paggius *critica Baroniana*.

A. 976. *Basilius* Porphyrog. Imp. *& aliam undiq; coactum exercitum, cui Orestem Protospatharium eunuchorum suorum fidissimum præfecit, in Siciliam contra Saracenos ire contendit, sed morte præreptus, post septuagesimum, & alterum vitæ annum, belli hujus exitum non vidit: huic cum Constantinus frater in imperium successisset, & Orestes cum classe Siciliam applicuisset, a Saracenis, qui fama novæ expeditionis satis se munierant, per inanes inducias delusus, cum magna suorum cæde, ob sui ignaviam, & militum ex alvi doloribus imbecillitatem, superatus est*: Leo Diaconus ibidem: *annoq; Hegiræ CCCLXV. Christi scilicet CMLXXVI. Rametha a Saracenis reædificata, quo anno, Christianos inter, & Saracenos, bellum in Sicilia renovatum: Abulcasem Siciliæ Ameram tribus præliis superavit, & in quinto ipsemet occisus anno Hegiræ CCCLXXII. Christi scilicet CMLXXXII.* Noveirius *hist. Siciliæ*: Paggius *critica Baroniana*.

A. 1037. *cum nuper Georgius Patritius Maniaces*, Nicephori Paphlagonis Imp. præfectus *in Siciliam perveniisset, ipsius Principes*

Digitized by Google

elpes, germani fratres, Apoafar, & Apocaps fidere inter se percussio studebant eum ab insula depellere, & idcirco sociorum auxilia ex Africa accersierunt: 50. millia cum adveniissent, prælium committitur ad ea loca, quæ Rhemata dicuntur, & vi profligat hostes Georgius Maniaces, tanta facta cæde, ut præterfluens fluvius sanguine compleretur, ac deinde cœpit Siciliæ urbes tresdecim, & paulatim progressus, omnem sibi Insulam subjecit: Curopalata in Nicephoro Imp. A. 1038. interim vero tyrannus Umer Africæ Rex eo Apoafaro, nam 1. prælio ceciderat Apocaps, qui in Sicilia dominabatur, per dolum sublato, bona illius omnia depræda tus, & in regnum, quod ille administrabat, invadens, nemine omnino obsistente, Panormi, totiusq; Siciliæ potitur: mox superbia elatus, non longe ab urbe Pan. in campum quemdam amplissimum egreditur, ut hostium adversus se adventum maturantium specularetur, & jam audacia, insolentiaq; exultans, Imperatoriis legionibus procedere obviam parat, jamq; certam sibi victoriam stultus pollicebatur, non divino quidem, fretus, præsidio: qui enim hoc faceret homo impius, & a vero Dei cultu longe abhorrens, sed sua ferocia potius, & multitudine copiarum confisus: erant enim centum fere hominum millia: verum talis, ac tanta hominis superbia, & arrogantia, quæ ei hactenus res omnes prospere gesserat, tandem aliquando deprimi, & conculcari debebat, maximeq; consentaneum erat, ut e tam alto gloriæ fastigio ad terram usq; præceps laberetur, cum superbis Deus resistat, eteniim cum Græci Rhegio, actuosis navigiis, neque enim difficile est, transmitterent, Deo Israel præeunte, & ducente, & cum illustriorem fieri victoriam vehementer cuperet, ac Græcorum imperium sibi vindicare sine controversia, tot nimirum copiis polleus, potensq; id consilii adversus Dei populum doloso, malitioseq; vafer homo excogitavit, quippe ad omnia incœptanda facilis est perversitas, omniaq; fieri posse studet, ei præsertim, qui opibus, potentiaq; plurimum valet.

Tribulorum ingentem fieri vim mandat, & circum circa, ubi ipse erat, projici ideo, ut veluti tutissimum, ut opinabatur, faceret propugnaculum, arcemq; munitissimam, ut in ipso congressu Græcorum equitatus, trajectis videlicet equorum pedibus, facili negotio victus caperetur, atqui non advertit homo stultissimus, Græcorum equos lamiuis quibusdam planis, & solidissimis pedes habere subligatos: quid inter hæc effector Deus, qui divisit mare, & Israeli-

nam populum fugitivum salvum, incolumemque servavit, qui comprehendit sapientes in astutia sua: Græci ferrum, manusq; cum hostibus conferunt; ut interim ob eorum multitudinem, reliqua in medio cursu historiæ prætermittam, in tres acies a peritissimo illo militaris rei duce Maniace distribuit: sed proh, rem hanc, Deus, admirabilem! confestim barbarorum exercitus in fugam convertitur, cum ne primum quidem ferre ullo pacto nostrorum impetum potuisset: cadit quasi pulvis ante Græcorum pedes, quoniam cecidit timor eorum super ipsos: jacet veluti lapis ferro, manuq; fabrefactus, & qui superbia inflatus ante victoriam, trophæa sibi animo fingebat, atq; somniabat, ut mancipium irridetur: Duo enim erant, quæ secum dimicabant, ipsa Græcorum acies, & vehementis spiritus cujusdam flatus, qui in hostium faciem magno cum impetu ruebat, ostendens divinæ ultionis pœnas, propter illius superbiam in hominem irrogatas: itaq; in hunc modum cum sua ille improbitatis pœnas perspicue dedisset, exiguo suorum numero comitatus, equorumq; celeritate usus, vix Græcorum manus effugit, parvumq; navigium conscendens, magno cum dedecore, & ignominia, in patriam fugitivus revertitur, materiam querimoniarum, & fracti, victiq; exercitus reliquias suæ sibi patriæ, ac regno seipsum ferens: quid autem inde acciderit, dicamus, necesse est, cum auditores rapiat in admirationem, habeatq; non parum jucunditatis, ac suavitatis oratio: primum omnium gratiæ agebantur immortales Deo in bellis præpotenti, laudibusq; in cœlum a suis pie, sancteq; efferebatur, quod ejusmodi de barbaris victoriam elargitus fuisset: quæ vero ad fidem, religionemq; pertinent, in pristinam libertatem sunt asserta, cum antea magno in timore, ac terrore propter tyranni immanitatem versarentur: enituit, eluxitq; veritas: Christi vero famuli jugo barbaricæ servitutis erepto, facti sant compotes libertatis, simul vincti carcere mittuntur, captivi vinculis liberantur, & qui compedibus cohibentur, iis potestas fit libere abeundi: Nilus monachus: Cajet. *t.* 2. *f.* 114.

Relatam fuisse palmam 15. Julii 1038 scripsit Cascin. *lib.* 1. *cap.* 17. *f.* 139. Mauros duplici conterens victoria Maniaces, post connexam Byzantio Siciliam, suis excitavit sumptibus turrim, hodie campanariam S. Francisci Min. Conventual. & Anonymus Pan. Archiep. expiata basilica, post 238. impiissimæ fœditatis annos, christianis ritibus consecravit A. 1039. proh dolor! tanta fœlicitas duobus annis efflorult.

CA-

CAPUT QUINTUM.

MAURICA TERTIA CAPTIVITAS, AC LIBERTAS.

A 1040. abeunte Byzantium Maniace, Stephanus, Imperatoris sororius, regni præses, ac Basilius Pediatites, eunuchus, inexplebili avaritia Christianos, Saracenosq; subditos opprimunt: barbari parum edomiti, perfido zelo commoti, Græcos primum contemnentes, exinde Siculos in societatem adscitos, Græcæ tyrannidis odio æstuantes, Afrorum copiis aucti, Græcos Triquetra excedere summam ob ignaviam coegere, hinc Sicania post duos libertatis annos, Mauricum subiit jugum, excepta Messana, quam A. 1040. obsidentes, dum in Pentecostes feriis, vino, crapula, cantibus indulgent, a Catacalono Caucameno, protho-spathario, equitibus 400. Armenis, & 500. peditibus eruptionem faciente, post cædem 30. millium, & mortem Umeri Africæ Regis, ejecti sunt: Maurol. *lib.* 3. *f.* 92. Saraceni, resumptis viribus, A. 1058. Messanam, auxiliaribus copiis ex Africa, accersitis, adorti, captam pluribus civibus palo affixis, igne, & ferro vexarunt: sic tota Sicilia in Saracenorum potestatem redacta: Fazell. *lib.* 6. *dec.* 2. *cap.* 2. *f.* 423. & Mariana Basilica tertia vice abiit in meschitam A. 1040.

Trinacriam a Saracenis usurpatam, Græcis a Cæsaribus derelictam, aggressus A. 1060. Comes Rogerius, post acerrimam 5. mensium obsidionem, 10. Julii 1071. Panormum obtinuit, qui cum fratre Duce Roberto *in rei monumentum, & victoriæ signum, templum maximum, Deiparæ Virgini, cui id olim extructum, licet a Saracenis postea profanatum fuerat, solemni purgatione præmissa, restituunt*: Fazell. *lib.* 7. *dec.* 2. *cap.* 1. *f.* 434. *in primis sacra urbis, ac præcipua ædes jam din barbaricis superstitionibus profanata, conciliatur, ac melioni cultui restituitur*: Maurol. *lib.* 3. *f.* 95. *ecclesiam Sanctissimæ Dei genitricis, Mariæ, quæ antiquitus Archiepiscopatus fuerat, sed tunc ab impiis Saracenis violata, templum superstitionis eorum facta erat, cum magna devotione catholice reconciliatam, lote, & ornamentis ecclesiasticis augent*: Malaterra *lib.* 2. *cap.* 45. *f.* 313. *Panormo principe Regni urbe capta, primarium illius templum, B. Virgini Mariæ quondam sacrum, catholicis cæremoniis expiatum, eidem Virgini postliminii jure restitui*, infra:

prio-

priori Dominæ, Magnæ Dei Matri restitui, dicarique; Macedo *f.* 104. 201. *ne cives, immutato animo, & revocatis legibus aliquando bella de integro auderent renovare, ad removendam injuriarum, licentiam, duo fortissima castra, unum juxta mare*, Castellamare, *alterum in loco, qui dicitur* Galca, Palazzo Reale, *brevi tempore constituerunt: domus vero, quæ in eadem civitate ad sacrificandum idolis composita, ingens, atq; pulcherrima ædificiis habebatur, expulsis idolis, in honorem sanctæ Dei Genitricis, ac semper Virginis gloriosæ Mariæ, Archiepiscopali sede ibidem constituta, consecrari fecerunt*: chron. Normann. *biblioth. hist. Sicula t. 2. f.* 846.

Glorificansq; Deum, templi destruxit iniqui
Omnes structuras, & quæ muscheta sobebat
Esse prius, Matris fabricavit Virginis aulam,
Et quæ muscheta fuerat cum Dæmone sedes,
Sedes facta Dei, fit dignis janua cæli.

Guilelmus Apuleensis *lib. 3. poematis*: Rogerianam pietatem Alphonsus I. Aragonum Rex Cæsarauguſtanam A. 1218. & S. Ferdinandus III. Castellæ Rex Hispalensem A. 1250. ecclesias cathedrales a Mauris fædatas, orthodoxo cultui reddidere.

Archiep. Nicodemus A. 1071. templum annis 32. conspurcatum expiatumq; dedicavit: antiqui auctores, chronica: Paruta *triumphus D. Rosaliæ f.* 33. & Gregorius VII. PP. ad *Alcherium Nicodemum Arch.* A. 1083. designans dies pallii deferendi, addit, *& in consecratione ecclesiæ*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 100. interfuit consecrationi Magnus Comes, Rogerius, victor exercitus, aulaque: hac in æde bini erecti ex marmore throni: regius in dextero latere, in sinistro pontificalis: in primo post Regis Rogerii coronationem 15. Maii 1129. marmor appositum: *prima sedes, corona regis, & regni caput*: in secundo alterum: *Trinacriæ prima metropolis sedes*: addita pariter sacella 4. Deiparæ Coronatæ A. 1129. S. Christinæ V. M. Patr. A. 1160. in parte dextera, SS. Mariæ Magdal. A. 1130. Cosmæ Archiep. A. 1160. in læva: ad sacellorum Deiparæ Coronatæ, ac SS. Pœnitentis latera, 2. porticus juxta majus vestibulum: super aras, ultra crucem, apposita candelabra, vasaq; sæculo 10. apud ecclesiam introducta: Thiers *disput. eccles. cap.* 19.

CA-

CAPUT SEXTUM.

DEIPARA CORONATA.

IN ſecundo Evangelii arcu cappellam Deiparæ Coronatæ, excitavit ſuam ante coronationem 15. Maii 1129. Rogerius: cognominem eccleſiam Anonymus extruxit Mediolani Novocomenſem juxta portam: Bollandus 11. *Febr. f.* 523. alteram Joanna I. Regina Neapol. 1331. in palatio regio: Carapha *hiſt. Neapol. lib.* 5. *f.* 129. Engenii *Neapolis ſacra f.* 477. ſacellum ædificatum, ut Principes a Deipara coronas accipere viderentur: *olim Reges Siciliæ ad regnum evecti, illud velut de manu Deiparæ profectum munus acceptabant, & ideo Panormi in B. Virginis ſacello regni inſignia capiebant, quod inde ſacellum Deiparæ Coronatæ nomen habet, ut toti orbi palam facerent, regiam coronam ſe Cæli Reginæ in acceptis ferre*: Skirbemkii *paradiſus cap.* 3. *f.* 87. *cathedrale templum* 3. *ut novum elegantiori forma conſurgeret, diruit* A. 1184. Gualterius Archiep. *atq; una illius pars, quam S. Mariæ Incoronatæ etiam nunc Panormitani dicunt, eo quod ibi coronæ Regibus imponebantur, ſuperſtes extat adhuc*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 127. florentis baſilicæ *altera parte eſt locus, quod toccum appellatur, ubi, aut vetere conſuetudine, aut regia gratia, coronas Reges accipere conſuevere, ipſi Panormitæ evulgant, adducuntq; inter eos, qui ibi regio diademate donati, Rogerium, utrumq; Vvillelmum, Tancredum, Henricum Imperatorem, ejuſq; filium Fridericum, Manfredum, & Petrum Aragonæum, Regem*: Aret. *f.* 5. *ædicula eſt vetus, D. Mariæ Incoronatæ ſacra, veteri Panormitano templo, quod Gualterius diruit, cohærens: in ea priſcos Siciliæ Reges ungi, & regia inſigniri corona mos erat, quod quidem a Rogerio, Rogerii Siciliæ Comitis filio, initium cœpit, qui anno ſalutis* 1129. *cum Siciliam, Apuliam, Calabriam, ac magnam Libyæ partem poſſideret, ſe indignum ratus, tantum imperium ſub anguſto Ducatus, & Comitatus titulo continere, primus omnium Siciliæ, Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ Rex appellari, & regia corona Panormi hoc loci inſigniri ſe voluit, ſuamq; ea in urbe, ac futurorum Siciliæ Regum ſedem conſtituit, ut Siciliæ Reges, ejuſq; Italiæ partis, quæ eo tempore Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ, & nondum regni titulum habebat*, A. 1282. obtentum, *Principes, Panormi, & non*

ali-

alibi, regio diademate, investirentur, ut ejus diplomate dato Panormi anno salutis 1129. 15. *Maii, cui obsequuti ejus in regno successores, Guilelmus I. Guilelmus II. Tancredus, Henricus Sextus, Fridericus II. Cæsar, Manfredus, Petrus Aragonius, Jacobus, Fridericus alter, Petrus II. Ludovicus, Fridericus III. & Martinus, omnes denique loco præfinito, Reges coronati sunt*: Fazell. *lib.* 8. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 177.

Sacellum pedes 40. longum, 20. latum, altumq; Inveg. *t.* 2. *f.* 545. Gothico fornice, feneſtriſq; 3. ad occaſum locuples, exhibet orientali in muro portam ſacriſtiæ, aliam in occidentali, ducentem ad 2. cubicula fornicata, ibi nunc ſupellex baſilicaris, ac porticum: in aquilonari tribunam hemiſphœricam, candidis 2. fultam columnis, picturaq; fulgentem, icon ubi Græca aureo in campo Deiparam exprimens coronatam, cum filio in ulnis adſidente: ſub effigie olim altare: poſt annum 1184. everſa baſilica, ne ſacellum a meridie remaneret apertum, conſtructus paries, 3. feneſtris, clathro ferreo munitis, picturaq; ad viam publicam, poſt annum 1283. effecta decoratus: poſtquam A. 1410. Reges in Hiſpaniis commorantes coronam in Sicilia non acciperent, everſa ara ſacellum abiit in baſilicæ tabularium: Surita *annales Aragonei t.* 2. *lib.* 7. *cap.* 59. *f.* 151. loquens de Rege, Ludovico I. ſubdit. *fue coronado en el palaçio, que estava junto de la iglesia mayor de Palermo, que dezian el talamo, & lib.* 3. *indicis f.* 187. vocat *Talamonis regiam*: palatium regium dicebatur thalamus: *in thalamo superioris castri*: Reginæ Adelaſiæ privilegium A. 1112. Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 105. Surita labitur: omnes Reges hac in æde, non regio in palatio coronati: ſupra frontis meridionalis januam, feneſtramq; marmor veterem explicat dignitatem.

Hic olim ſiculo corona Regi,
Sacris a manibus dabatur unctio:
Nunc mundi Domina, Deique Mater,
Hic Chriſtus colitur pius, coronans:
Et quiſquis bona fabricæ legavit
Templi magnifici tui, Panorme,
Divina prece, & hoſtia juvatur.

Anno reparati orbis MDXXV. idibus Septembris: marmori, feneſtriſq; 2. incubat parietina tabula a ſummo ad imum ſecta: *ſupra Divam Mariam Incoronatam, Petro genuflexo, ab ſedente Archie-*

chiepiſcopo, corona imponitur: Conſtantiæ ſedenti ab aſſurgente datur: Gualt. *f.* 95. *n.* 75. Conſtantia Sveva, Siciliæ Domina, ſedet: vir, Petrus Aragoneus, flexis genibus: primam ſtans Præſul, ſecundum coronat ſedens: picturæ imminet marmoreus titulus, & epigramma in pariete ſcriptum:

Hic Regi corona datur.
Filia Manfredi Regis Conſtantia Petro
Hic ſua conſorti regia ſceptra dedit:
Sponſus ut eſt templi Deus, iſque homo Virgine natus,
Sic aquilæ geminum cernis ineſſe caput:
Cum ſis Divorum altrix Regum, & regia ſedes,
Es merito Regni dicta, Panorme, caput.

Supra verſus teſſera regia, tectumq; ad navis inverſæ formam: in tribunæ fornice, pictus Deus Pater in throno Petrum dextera, Conſtantiam ſiniſtra manu coronat genuflexos: adſtantibus Petro, Pauloq; juxta virum primus tenet claves dextera, lævaq; codicem apertum hoc lemmate: *Petrus ero Petro Regi Siculorum*: prope conjugem ſecundus dextera ſtringit gladium, ſiniſtra librum recluſum: epigraphe ſenio deleta: Chriſtus Dominus coronat in cathedrali M. Reg. Guilelmum II. hoc loci Deus Pater: Jeſulus, Marianis ulnis, inſidens coronat Sanctam Roſaliam coram iiſdem: Caſcin. *lib.* 2. *cap.* 17. *f.* 268. qui nunc aſſiſtunt regibus, Divæ conſanguineis: in dextero tabularii latere, ſcrinium nuceum, & inſcriptio: *ne Marágmatis monumenta, temporum injuria parum læſa, edax tinea abſumeret, excuſſo pulvere, elegantiori ordine digeſta, in hoc novo plúteo, ſervari Can. D. Emmanuel Tegano, & Vigil de Quignones, & D. Michael de Vio, & Exguerra, ejuſdem præfecti, curarunt anno MDCCVI.* ſub Coronatæ Virginis imagine pannus rubeus, opere Phrygionico, exhibet in centro *Mariam in cælos Aſſumptam*, baſilicæ titulum, ad latera bicipitem Maragmatis aquilam: antè tribunam ſedes, menſaq; in quibus A. 1718. Can. Joannes Montoya, ac Nicolaus Priulla, Caſalis Baro, præſides, impenderunt aureos 71. 9. 5. ubi Maragmerii cum miniſtris diſceptant de fabricæ poſſidentis aureos 2787. 1. 2. ſolventiſq; aureos 2689. 10. 2. juribus, ne baſilica detrimentum patiatur in fabricis, ac redditibus: cætum hunc *Deputationem* appellant: juxta pluteum ſcalæ ligneæ cocleatæ aſcendunt in podium, & januam, cujus in epiſtylio marmoreo legitur: *pretioſa*

Digitized by Google

cautius servantur: super illam bibliotheca basilicensis in scrinio: petit janua cubiculum fenestris ad meridiem illustratum, in quo scriba, annis 90. nutritus, dati, & accepti adnotat rationes, peractoq; labore asservat codicem in pluteo, ubi: *custodia jurium fabricæ ecclesiæ Panormitanæ anno MDCCLX.*

CAPUT SEPTIMUM.

S. MARIA MAGDALENA.

IN secundo Epistolæ arcu, oppositò Deiparæ Coronatæ, Albiria, Alphonsi VI. ac Helisabethæ, Regum Castellæ, filia, Reg. Rogerii conjux, A. 1130. construens S. Mariæ Magd. sacellum, nunc ibi D. Mumiliani I. cappella, pretiosis marmoribus, iconibusq; musivis expoliit: regiæ familiæ pantheon: *in id sacellum, quod Siciliæ Regum mausolea continet, translatus est* Rex Guilelmus I. Falcand. *f.* 107. Clericos. vel Canonicos 2. constituit Rex Rogerius 1140. *duas etiam alias* prebendas, *quæ cum sint hujus cappellæ* regiæ S. Petri, *ordinatæ tamen sunt in cappella Reginæ bonæ memoriæ Albiriæ*, 8. Febr. 1134. dotatæ, *in redditibus ducentorum tarenorum ad granum unum; cum domibus, & vineis, sicut divisum est in alio privilegio*, nondum invento, *& singulis annis frumenti modios viginti duos cuiq;* Pirr. *not. S. Petri*: regio in pantheo conditi. Rogerius Bossus, Magnus Siciliæ, & Calabriæ Comes, ejus 1. filius Simon, Magnus Siciliæ, Calabriæq; Comes, ac 2. Rogerius, Primus Magnus Siciliæ, Italiæq; Rex cum Reginis Albiria, an Beatrice, filiisq; Rogerio Apuliæ, & Neapolis Duce, Amphuso Capuæ, Tancredo, Bari Principibus, Regeque Guilelmo I. cujus uxor etiam Margarita, liberiq; Rogerius Apuliæ, & Neapolis Dux, Henricus Capuæ Princeps, Guilelmus nepos, Gostinus, Lubii Comes, & Odo, Episc. Bajocensis: cum erigere cæpisset 1184. basilicam Gualterius Archiep. obtenta Reg. Guilelmi II. venia, diruit sacellum, assumens onus celebrandi sacra, precesq; offerendi pro defunctis Principibus, quorum cadavera, hovam transtudit in basilicam, exceptis corporibus Reg. Guil. I. Margaritæ, natorumq; Rogerii, Henriciq; in cathedralem M. Reg. & Odonis in SS. Omnium coemeterium delatis, *anno* 1187. Petrus, S. Petri Canonicus, *cujus etiam intervenientis assensu ex*

diplo-

diplomate duo menſe Martio, indict. 5. regni vero Guil. II. anno 12. rectius 21. *corpora Reginarum, & Ducum, quæ in cappella regia S. Mariæ Magdalenæ, ſuffraganea cappellæ S. Petri, conceduntur eccleſiæ cathedrali:* Pirr. *not. S. Petri f.* 6. licet diploma regiæ conceſſionis non invenerim, Gualterium dabimus inſtrumentum: Pirr. *not. 1. Pan. f.* 127.

In nomine Domini, & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, anno ejuſdem incarnationis 1187. *menſe Martii, indict. 5. regni vero Domini noſtri Guilelmi, Dei gratia, glorioſiſſimi Regis Siciliæ, Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ, anno* 21. *feliciter amen: ad perennitatis memoriam, & recordationis perpetuæ firmamentum, Ego Gualterius, indignus eccleſiæ Panormitanæ miniſter cum univerſo capitulo, præſenti ſcripto publico declaro, quod a ſacra regia Majeſtate poſtulavimus deprecantes, ut cappellam regiam S. Mariæ Magdalenæ, muro matricis eccleſiæ adiacentem, in qua pretioſa corpora illuſtriſſimorum Ducum, & Reginarum recolendæ memoriæ quieſcebant, concederet removenda, & in aliam cappellam, paulo remotius, ipſa corpora collocanda, pro eo, quod jam dicta regia cappella, ſicut prædiximus, eccleſiæ matrici contigua, & opus fabricæ ſimul, & divinum impediebat officium, quod cum ad preces humilitatis noſtræ, regia veſtra ſublimitas annuiſſet, in voto promiſimus noſtras apud Deum animas obligantes, quod cappella, ubi jam dicta corpora requieſcunt, per clericos noſtros ſerviri cum omni reverentia faciemus, ita quod & gratum erit Deo, & animabus ipſis proficiet ad ſalutem: clericos autem, qui hactenus in prædicta ſerviebant cappella, cum beneficiis, quæ a regia Majeſtate tenebant, celſitudo regia pro beneplacito ſuo conſtituet alibi ſervituros; ad hanc igitur promiſſionem confirmandam preſens ſcriptum per manus Magiſtri Rodulphi Can. noſtri fieri fecimus tam prædicti, quam omnium Can. atteſtationibus communitum, & bulla plumbea, cypario eccleſiæ noſtræ, impreſſa, ſignatum, anno, menſe, & indictione præmiſſis &c. Gualterius* in hoc privilegio, ac epitaphio marmoreo, non Galterius apud Falcandum: *Miniſter indignus.* Bonifacius VIII. PP. 1294. *Ego Benedictus Cajetanus, Preſbyter Cardinalis, & electus, ut fiam per Dei gratiam, hujus ſanctæ ſedis Apoſtolicæ humilis miniſter:* Bzovius *A.* 1294. *Ducum*, Siculi Comites, mox Duces, tandem Reges appellati, licet poſtea Duces, vel Reges dicti: Petrus Archiep. 1130. *ad aures Domini*

Rogerii Ducis. Infra: Regis: Pirr. *appendix f.* 477. conversio Pontii de Ianatio *f.* 222. *t.* 5. *miscellan. Balutii: fecit hoc Imperator C. P. hoc etiam Siciliæ Rex, sive Dux, Rogerius* 1136. Gualterius Archiep. 1185. *tanto sub Duce* Rege Guil. II. versus A. 1321. *muneribusq; Duces variis fecere dotatem*: Ducum nomine, non Reges, sed filios male credidit Pirrus *ibidem*: Duces enim 1. loco, idest Reges, exinde Reginas nominat diploma: *in aliam cappellam* A. 1187. erectam a Gualterio, ubi sodalitas instituta 1382. quæ templum indulsit Min. Observantinis 23. Junii 1609. Inveg. *apparatus t.* 2. *f.* 49. *t.* 3. *f.* 445. ne remanerent fratres intra militum præsidiariorum regionem A. 1622. clausam, inclusi, in ecclesiam SS. MM. Cosmæ, & Damiani translati A. 1649.

In arcu Evangelii quarto, ubi nunc Abbatiæ novæ locutorium, Rex Guil. I. erexit S. Christinæ sacellum A. 1160. Cajet. *t.* 2. *f.* 145. simillimum Deiparæ Coronatæ, ut architecturæ ordo, ædisq; majestas expetebat: ipso regnante Divæ corpus Sepino Panormum advenit 7. Maii 1160.

CAPUT OCTAVUM.

S. COSMAS PAN. ET ARCHIEP. APHRODISIENSIS.

Aphrodisium Græcis, *Adrumetum* Latinis, *Mahdia* Mauris, *Africa* Siculis, Italisq; Byzacænæ provinciæ caput: Marmolius *lib.* 6. *Africæ cap.* 28. *f.* 270. expugnavit die 2. mensis Safar 1390. Georgius Rozius, Antiochenus, Reg. Rogerii Archithalassius: *t.* 3. *f.* 260. Inveg. *Tripolim Barbariæ, Africam, Faxum, Capsiam, aliasq; plurimas barbarorum civitates, multis sibi laboribus, & periculis subjugavit*: Falcand. *f.* 18. *Rogerius Rex Siciliæ exercitum navalem direxit ad fines Africæ, captaq; insigni civitate, quæ dicitur Africa, Scilla, Affax, Clypea, aliisq; castris, Africæ Archiepiscopum, qui sub servitute Romam venerat consecratus, ad sedem suam remittit liberum*: Sigisberti Gemblacensis *continuator*: post acrem obsidionem 21. Januarii 1160. Paggius *critica*. Abdulmumen Marocci Rex expugnans, Christianos omnes Panormum liberos remisit: Falcand. *f.* 39. Rex Guil. II. A. 1186. devicto Iuseph, Marocci Rege, captaq; ejus filia, *non prius in uxorem ducere nolle consensit, quam Rex Africanam urbem, quam*

Abdalmumen, ejus genitor patri suo, Guilelmo, ut diximus lib. 7. dec. 2. cap. 4. f. 451. *olim sustulerat, sibi reddidit*: Fazell. *lib. 7. dec. 2. cap. 5. f.* 469. demum 1189. extincto Guilelmo II. urbem occupavere Mauri: per Imp. Fridericum II. ante annum 1225. Nicolao, regiæ cappellæ S. Petri clerico *fuerunt assignata omnia bona ecclesiæ cathedralis, & S. Nicolai Africæ, cum Archiep. Africæ, Cosmas, una cum bonis suæ Ecclesiæ Panormum venit* 1160. *& a tyrannide Saracenorum aufugeret*: Pirr. *not. S. Petri f.* 8. Aphrodisium 1150. captum a Rege Rogerio, post 400. annos, feria 4. 10. Sept. 1550. a Prorege, Joanne Vega deletum: Nucula *bellum Aphrod. lib. 4. f.* 260. ferreasq; ejus fores constituit in Pan. Græcorum janua: V. *lib. 1. cap. 2.* marmor Antonii Veneriani: *Divo Carolo V. Imp. Rege Siciliæ, anno Domini MDLVI. quarto bello Punico*, post 3. Romana, *devicta urbe Africa ab optimo Duce Vega, fracturisq; deletæ, delatisq; foribus superatæ totius Africanæ ditionis, præcipuæ civitatis, S. P. Q. P. ad inimicorum dedecus, virtutis gloriam, & sæculorum memoriam prodendam collati beneficii, illas hoc in publico loco stabiliri decrevit.*

S. Cosmas Pan. Baronus *majestas Pan. lib. 2. cap. 8. f.* 138. *Panormus gloriosa p. 1. ac 2.* Aphrodisium petiit, ut fidelibus in servitute gementibus opem ferret: 1149. Romam adiit ab Eugenio III. PP. in Archiepiscopum consecrandus, exinde Panormo Aphrodisium 1150. Aphrodisio Panormum 1160. demum senio confectus, ad superos evolavit 10. Sept. 1160. (quo die post 390. annos Aphrodisium a Vega captum) Confessor egregius ex antiquo Pan. ecclesiæ breviario: Cajet. *t. 2. f. 58. n. 4.* in quarto Epistolæ arcu, opposito S. Christinæ, ubi marmorea D. Rosaliæ cappella, constituit 1160. Ugo Archiep. sacellum S. Cosmæ, quem ex anonyma ecclesia in sedicula transtulit, *honorifice in cathedrali templo condidit* 10. Oct. *post mensem ab illius obitu*: Pirr. *not. 1. Pan. f.* 119. everso 3. templo per Gualterium Archiep. 1184. devectus est Cosmas in SS. Omnium specum: feria 4. 10. Oct. 1369. in aram clatro ferreo munitam, ubi hodie S. Honuphrius, demum 10. Oct. 1580. ex altari in sacellum S. Mariæ per Cæsarem Marullum, Archiep: Cajet. *ibid. f.* 136. *t. 2. f.* 144. *Panormi translatio corporis S. Cosmæ Episc. sub altare in sacellum D. Mariæ, quod est in æde maxima*: Cluet. *f.* 95. *n.* 73. *in urna antiqua cum signis, in ara D. Carolo Borbonico sacra*: Pirr. *not. 1.*

Pan.

Pan. f. 119. *cineres illi in æternitatis spe, sub altari hodie, D. Rosaliæ Pan. Virgini sacro, delitescunt*: Inveg. *t.* 3. *f.* 160. 338. asserit sepultum in S. Caroli Borromei sacello: cappellam 1580. dicatam Virgini Intemeratæ ad usq; 8. Martii 1620. quo defunctus Cajetanus, exinde S. Carolo, ut affirmat Gualterius A. 1624. D. Rosaliæ A. 1625. ad usq; 1630. juxta Pirrum, mox S. Carolo redditam A. 1651. ex Invegio, post annum 1651. translato Divo Carolo in 5. sacellum, D. Mariæ restitutam.

Sublato altaris pallio, sub ara suspicitur candidi marmoris urna, possidens in fronte Angelos duos volumen explicantes, inter quos a dextris cælatus D. Paulus tenens dextera pallium ante pectus, læva sacrum codicem clausum, a sinistris S. Petrus benedicens dextera latinum in morem, lævaq; continens pallium ante pectus: ipso in volumine inter Apostolorum Principes epitaphium: Angelicam S. Cosmæ vitam indicant Angeli, dignitatem pastoralem Petrus, prædicationem Apostolicam Paulus, qui in hoc tantum basilicæ loco, dexteram occupat partem: duplex elogium: primum 1160. secundum 1369. sculptum: Gothicis characteribus utrumq; ne sensus perturbaretur, addita post singulas voces puncta 3. ævo veteri, post quamlibet vocem appositum punctum unicum, duplex, triplex: puncti loco notam literis parem, vel minorem, pendens arboris folium /, surrectum ^, triangulum △, quadratam □, cirtulum O, circulum veru trajectum ⊕. V. Gruterum, Reinesium, Gualterium: *in hac tumba jacet Cosmas, Venerabilis Archiepiscopus Africanus anno Dominicæ Incarnationis MCLX. indictione IX. mense Septembris, die X. in hoc altare translatum est prædictum corpus Anno Domini MCCCLXIX. indict. VIII. 10. Oct. die Mercurii*; notæ compendiariæ: *Archiepſ, Didict, m. Sept.* male Gualterius *f.* 95. *n.* 73. & Anonymus apud Invegium *t.* 3. *f.* 160. legunt *MCLX.* pro *MCLX.* tertius numerus est litera L, non I. fluebat A. 1109. indictio 3. non 9. quæ currebat 1160. *Cosmas*, non Gonus per Hadrium: *Venerabilis*, Almus, sanctus, Divus: *dies prima erit sancta, & septima etiam venerabilis*: Exodi x. 17. 26. *vides pro eodem accipi rem sanctam, & religiose venerabilem*: Bellarm. *t.* 1. *lib.* 2. *cap.* 12. *f.* 715. *Beata, & Vener. semper Virgo, Maria*: D. Augustinus *serm.* 8. *de Sanctis*: *Vener. Xistus, Romanæ urbis Antistes*: S. Maximus *sermo de S. Laurentio*: *Vener. Martyr Sabinus*: Varnefri-

nefridus *lib. 6. cap. 18. depositio Venerabilis Bedæ presb.* martyrol.Rom. 27. *Maii: Arch. Africanus*, male Panormitanus per Hadriam, & incertæ sedis per Cajetanum *t. 2. f. 144.* hactenus elogium ab Ugone II. Archiep. factum: *in hoc altare:* juxta ostium cœmeterii Archiepiscopalis: *die Mercurii:* rectius, feria 4. phrasis ecclesiastica.

Antiquissimum D. Cosmæ cultum asserit nomen in Pan. Sanctorum albo relatum, natalis officio duplici, missaq; Conf. Pont. celebratus per urbem, & archidiœcesim ad usq; diem 7. Junii 1568. quo bullam edidit S. Pius V. PP. vetantem privatarum ecclesiarum officia: Cajet. *t. 2. f. 58. n. 4.* jurati vetustissimæ venerationis testes per Antonium Camali, Magistrum Notarium 10. Oct. 1598. recepti ex decreto Didaci Haedi Archiep. Cajet. *t. 2. f. 58. n. 2.* sepulchrum sub ara, Divis unice concessum: diu, noctuq; lampas accensa: assiduæ fidelium preces: *e fronte altaris crates e ferro, ad quas pendens lampas ardebat: illic fundebantur a fidelibus preces* ante annum 1580. quo translatus, & *oscula cratibus, ubi oraverant, pie dabantur, per quas, mira cum fide, pulvis e sepulchro sumebatur ab ægrotis, qui morbosis frigoribus corripiebantur:* Cajet. *t. 2. f. 144. ante paucos annos* ab anno 1608. quo Archiep. Doria, & ante diem 8. Martii 1620. quo denatus Cajetanus, *B. Cosmæ corpus, jussu Illustriss. & Reverendiss. D. D. Joannettini Doriæ, Card. Archiep. Pan. me præsente, defossum est: visa, & contrectata a me SS. Episc. Cosmæ ossa, candida quidem illa, & ordinariis paulo majora, quæ statim ac detecta sunt, suavissimum odorem, sanctitatis ejus testimonium exhalare, & replere sacellum, omnium cum admiratione, & voluptate maxima capere:* Cajet. *t. 2. f. 58. n. 4. satis constat Panormitana in æde maxima sepulchrum sortitum fuisse, collectumq; inde ab ægrotis pulverem, quartanæ febris medicamentum conflasse, osculis attritæ tumuli crates; lychniq; pensiles, priscam adhuc acuunt, augentq; in eo confluentibus venerationem: suavissimus inde etiam post 400. fere annos afflatus odor; viri sanctimoniæ se testem dedit:* Cappon. *pantheon Siculum f. 241.*

CAPUT NONUM.

POR-

ROgerius, antequam 15. Maii 1129. coronatus primus Siciliæ Rex, Marianæ basilicæ dedit 1126. ulnam, & radium S. Agathæ V. M. Pan. argenteo clausas in brachio: Ugo Melinus, Molisii Comes, corpus D. Christinæ V. M. Patr. Sepino translatum 7. Maii 1160. in argentea conditum tumba: Ugo II. Archiep. corpus B. Cosmæ Pan. Archiep. Africani 10. Oct. 1160. alii reliquias plurimas: lipsana S. Agathæ 5. Febr. 18. Aug. Sanctæ Christinæ 24. Julii, & 2. Dominica Maii in earum natalibus, & translationibus, in mediæ navis gremio, populorum oculis, & pietati exponebantur ligneum supra tripodem inauratum: Pan. exemplo siculæ cathedrales id præstitere: Joannes Antonius Phassides Pan. Episc. Chrysopolitanus, Hippolyti Medicei, & Alexandri Farnesii Card. & Archiep. M. Reg. Vicarius 1557. *in ceremoniali ms. f.* 47. loquens de translatione S. Castrensis Episc. *sacristæ curet, ut arca dicti Sancti sit bene ornata palliis, & aliis jugalibus, & ante altare majus sub lamperio medio ponatur tripos ligneus, supra quo erit arca reponenda:* ad tripodis latera ponebantur scamna lignea perforata, 20. intorticiis ardentibus fulgentia, præter cereos in tripode constitutos: super arcas e trabibus umbella pendula, majoris venerationis ergo. Post secundam Marianæ basilicæ consecrationem Nicodemus Archiep. ejusq; successores illam sacris imaginibus decorarunt, more Græcanico, in aris, parietibus, & sacellis: pictas inter tabulas emicuit SS. Crucifixus, clavis 4. fulgens, Gallicum in morem, Italumq; ut icon Lucæ, Siroli: Curtius *de clavis Dominicis cap. 5. f.* 59. 69. basilicæ Vaticanæ, & Ostiensis: Ciampinus *monum. segmento* 12. 15. 17. 28. Rom. cœmeteriorum: Aringus *Roma subterr. lib. 5. cap.* 10. *lib. 6. cap.* 20. cathedralis M. Reg. Lellus, & Judice: parietinam iconem, eversa basilica A. 1184. in hodiernam transtulit Gualterius Archiep. sed artifices imperiti, calce marmorea contegere. 1652. Inveg. *t. 3. f.* 549. musivas inter imagines coruscavit Deipara per Gualterium Arch. in ædem translata suam A. 1185. opus variegatum, vermiculatum, tessellatum lapillis varios ob colores, aurumq; pellucidis, arte mira, coagmentatis, exprimit aves, pisces, animalia, plantas, ædes, homines: ars admirabilis floruit Panormi dominantibus Agarenis: testantur palatia Zisæ,

Cu-

Cubæ: Inveg. *t.* 2. *f.* 642. Robertus Guiscardus erexit 1071. regio in palatio templum *S. Mariæ Hierusalem*: Fazell. *lib.* 8. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 172. Rex Rogerius ibidem 1132. ecclesiam *S. Petri*: Pirr. *not. S. Petri f.* 1. Georgius Rozius, Admiratus ædem *S. Mariæ de Admirato* 1143. dictam 1194. *de Marturana*, Rex Guilelmus II. 1174. *cathedralem M. Reg.* Ubertinus de Marinis, Archiep. 1426. atrii basilicaris *iconem*: Joannes Sanchez 1506. *porticum S. Petri*: extant adhuc, præter ecclesiam Hierusalem, 1520. profanos in usus conversam: Inveg. *t.* 3. *f.* 78. *M. Regali* 1515. *item expediatur pinnaculum introitus januæ magnæ, & apponantur marmora in muris, ubi deficiunt, & similiter musiva super januam prædictam, prout antea erant*: Pandectæ *ecclesiæ M. Reg. f.* 123. ibidem A. 1517. instauratum Noemi caput, tessera Archiep. Henrici Cardonę, solumq; ante tribunam Eucharisticam, Petro de Oddo, artifice Pan. confecta. V. Antonium Natalem Soc. J. *cap.* 6. *n.* 77. *de fontibus Salvatoris.*

Marianam ante basilicam, preter atrium intectum, porticus vestibularis, columnis 7. marmoreis, arcubusq; 6. fulta, cujus Gothicus fornix erat basilicari humilior tecto, veterem juxta morem, ut ante Pan. Deiparę Catenarum, & Miraculorum templa suspicimus: ad hujus porticus A. 604. erectę latera, sed intra paululum recedentes, constructę alię duę: dextera A. 1129. lęvaque 1130. prima per Regem Rogerium, secunda per ejus Reginam Albiriam, Deiparę Coronatę, ac S. Marię Magdalenę sacellis adnexę: vestibularem, ac sinistram porticum diruit 1184. Gualterius Archiep. dextera superstes, obtinet in fronte arcus 5. Gothicos, columnis 6. Thœbaicis, inq; lateribus arcus 2. columnis 4. innixos: sub arcubus 6. marmoreę pariter columellę, *balaustra* dicimus: arcubus incubat episstylium, zophorus, & coronix, *architrave*, *freggio*, *cornice*: in zophoro scuta 5. rhombi figuram exprimentia: medium præfert regni Siculi, dexterum Maragmatis, lęvum Senatus insignia: lateralibus in zophoris, Maragmatis stemmata: porticus instaurata post annum 1296. quo Rex Fridericus II. Aragoneus tesseras Siculo Regno donavit: hanc in porticum procedebant Reges, contigua in ęde, coronati, ad faustum regię dignitatis obtentę, plausum excipiendum ab innumerabili populo, Prælatis, ac Magnatibus, qui sacrum acroama repetebant *Vivat Rex* 1. *Reg.* 10. 24. *Rex in æternum vive*: Daniel. 3. 9.

dum binis in portubus naves, explicatis ad pompam vexillis, concinentibus tubis, ac tympanis, celeusina festiviſſimum repetebant: post Regis Martini I. deceſſum 25. Julii 1409. extinctis coronationibus Regum Hiſpanias incolentium, porticus inſerviit proceribus, ut in ea ſpatiarentur, *Toccum* appellata: *circuendu la ditta eccleſia* princeps *ſutta li loghi di lu campanaru, e pir lu toccu di la ditta eccleſia, chi riſpundi ſupra lu Pipiritu*: Senatorium 9. *Maij* 1517. edictum: *altera parte eſt locus, quod toccum appellatur*: Aret. *f.* 5. adoleſcente ſæculo 16. porticus evaſit, occluſis arcubus, feneſtriſq; 3. illuſtrata, cœmeterium: ſepulchrales 3. lapides nunc exiſtunt: poſtquam in S. Angeli eccleſia, ubi ludus olim eccleſiaſticus, invenit eximiam SS. 7. Angelorum tabulam, Can. Pan. Thomas Belloroſius, Franciſci Remolini, Card. Archiep. Proregis Neapol. Vicarius, eodem anno 1516. hanc in cappellam tranſtulit ſcholam Gregorianam pro clericis 13. rubeis in baſilica miniſtrantibus, ut, præter ſyntaxim, in ea eccleſiaſticum cantum addiſcerent: aquilonari in muro erectum altare Deiparæ, ac D. Philareto Pan. Confeſs. ſacrum per Invegium A. 1651. deleta nunc veteri tabula, apud parietem depictus S. Blaſius M. Sebaſtenus a dextera, & S. Paulinus, Nolanus, Epiſc. a læva, venerantes amabilem *a Gratia* Virginem, nubibus inſidentem.

Trinacriæ confirmarunt poſt Saracenos profligatos 1071. aquilam nigram in campo aureo Normanni, volantem in argenteo Svevi, aquilam coronatam in argenteo ſcuto dextero, tęniaſq; puniceas in aureo ſiniſtro donarunt 1282. Petrus I. Aragoneus: ſcutum quadrifariam ſectum, in 1. & 4. ſegmento, relatam aquilam, in 2. & 3. ſegmento bacillos Barchinonenſes 1287. Jacobus I. Petri filius: *quarto nonas Februarias, ſacro D. Mariæ Purificationis die, Jacobus Rex Panormi feſta, & ſolemni cæremonia regium diadema ſuſcipit: inſignia regia, aquila Regis Manfredi avi, materno ſcuto expanſa, & tæniis puniceis Barchinonenſibus in quadrum diſtincta variantur*: Surita *lib.* 2. *indicis f.* 135. *annal. Aragonei p.* 1. *lib.* 4. *cap.* 81. *f.* 306. *lib.* 5. *cap.* 19. *f.* 366. ſcutum decuſſatum, ac diagonale in aquilas, tæniaſq; 1297. Fridericus, Jacobi frater: *hæc, quæ cernuntur Siciliæ Regni militaria inſignia, ab eodem Friderico Rege conſtituta fuiſſe, & Aragonum Regum, & Romanorum inſigniis Imperatorum, e quibus maternus avus, Manfredus Rex originem ducebat, compacta*: Blanca *comment.*

Digitized by Google

comment. f. 665. Fridericus regno potitus. Fazell. *lib. 9. dec. 2. cap. 3. f. 503.* post illa verba, *coronatus est*: additio ejusdem: in bibliotheca Seminarii M. Reg. *Fridericus regno potitus, aquilam ex materna sibi progenie succedentem, Siciliæ pro insigni tradidit, ut in libro capitulorum regni, capite de uno tummino, & cantario ipse scribit, cujus verba sunt hæc: Sintq; itaq; tummini signati signo victricis aquilæ nobis ex materna successione, cælesti provisione concesso: hucusq; Fridericus, quibus verbis non temere infertur aquilam, quæ hodie Siciliæ est insigne, a Friderico Rege sibi ex materna prosapia, nimirum ex Constantia matre, Manfredi Regis, Friderici II. Cæsaris prognati filia, obvenientem, Siciliæ pro signo decretam, nam priores Reges Saraceni, Northmanni, Svevi, & Carolus* Andegavensis, *non aquila, sed propriis insignibus usi sunt, ut ex veteribus eorum, & præsertim Northmannorum clypeis, vexillis, & scutis, in templis, & arcibus adhuc passim, vel depictis, vel affixis, satis constat: sed Petrus, Jacobus, & Fridericus, qui primi, ex Aragonensi stirpe, Reges Siciliæ fuere, baculis, insignibus nempe Aragonensibus, victricem aquilam in scutis addiderunt, ut eorum, quæ adhuc cernuntur, militaribus signis liquet, quinimo & in vexillis Hispanorum Regum, qui Siciliæ olim præfuerunt, vel hodie dominantur* 1558. Carolo V. Cæsare *baculi, castella, leones, & aquilæ sunt depictæ, quæ eorum regna sigillatim præseferunt, nempe Aragoniæ, Castellæ, Legionis & Siciliæ: aquilam igitur Siciliæ insigne a primis insulæ Regibus Aragonensibus decretam fuisse, eis ex Constantiæ, Manfredi filiæ successione defluentem, constantissimum est: hoc etenim aquilæ insigni Jovem adversus Titanos usum fuisse prodit antiquitas, sive, ut alii propius vero, referunt, Jove contra Saturnum dimicante, aquilæ augurio, tamquam felici, & fortunato, regni victor evasit, hinc a Plutarcho in Dione, & cæteris veteribus aquila Jovis ministra, & insigne regii principatus, & potentiæ nuncupatur, inde hoc insigne ad Cretenses, a Cretensibus ad Trojanos, & ab Ænea demum in Latium translata est, quo postea Romani, aucto imperio, propagatisq; finibus, in bellis usi, Jovis exemplo aquilam, veluti auspicatissimum insignum habuere, ut in Pharsalico bello hinc Pompejus, inde Cæsar, eodem præeunte, præliati sunt, ex Romanis deinde ad Cæsares, & tandem ad Svevos Fridericum I. Henricum VI. Fridericum II. Imperatores pervenit, quo etiam & Manfredus*

Friderici Cesaris filium, & Constantie, Petri Aragonensis uxoris, & Jacobi, & Friderici, matris, genitor, & in bello, & in suis diplomatibus utebatur, ut in eis adhuc est videre, unde igitur, & quo tempore aquilæ insigne decretum fuerit, perspicuum est.

Post obtentam de Pœnis, & Asdrubale victoriam L. Cæcilii Metelli Consulis gladio civiumq; virtute A.M. 3803. A.C. 250. Rom. Respublica concham auream exornavit: Joannes Naso 1477.

Tacta fide, sociam statuit sibi Roma Panormum,
Hinc Aquila, & Prætor, & decus Urbis adest.

Explicat Ranzanus ms. *aquilam a Trojano Duce, Ænea in Italiam adductam, quod & idem insigne Regum, Imperatorum, & Prætorum Panormitanæ quoq; civitatis insigne esse Romani Patres voluere: verum inter matris* Romæ, *filiæq;* Panormi *aliquid videretur discriminis, placuit, ut hæc Panormitanorum aquila, nequaquam, ut Romana illa, nigri esset coloris, qualis videlicet a natura producitur, sed, ut, nulla mutata nobilissimi alitis specie, aureo colore fulgeret, quæ omnia complexus ego sum epigrammate quodam, quod in patriæ laudem nuper heroico versu composui: ejus exemplar hoc loco subjeci, Panormum quoq; in hunc modum loquentem induco* scribebat A. 1474.

Ex quo clara fui, Romana Colonia, summo
Prætorum imperio sum semper recta Panormus:
Nomine me genitrix donavit maxima Roma
Urbis, & hoc titulo voluit clarere superbo:
Nominor Urbs Felix, qua libertate, Quirites
Me voluere frui præ cunctis urbibus unam,
Dicerer ut Populi Romani filia, Patres
Hoc aquilæ insigni me donavere decoro.

Aurea Pan. Aquila coronata expansis in altum alis volat purpureo in scuto, unguibus, tibiis, ac rostro cæruleis, hinc proprius S. P. Q. P. color est aureus: Cascin. *lib.* 1. *cap.* 14. *f.* 113.

CAPUT DECIMUM.

STEPHANUS PERTICENSIS ARCHIEP. PAN.

UT in 2. sic in 3. principe templo emicuit eadem arx campanaria, superstes adhuc: *V. lib.* 3. *cap.* 1. pinnis innumeris ad instar

ſtar arcium in vertice coronatur, ac tantam exhibet ſoliditatem, propter ingentia ſaxa, quibus compacta, ejuſq; ſolida viſcera undequaq; complentur, ut obſidionem ſuſtinuerit: apud eamdem appenſæ nolæ plurimæ vetuſtiſſimo ævo, quas fregere A. 820. 827. 1040. impii Saraceni: his erat ſpecula, & poſt annum 1071. reſtitutæ. Garſyas II. Ramirez, Navarræ Rex cum Margarita Biterrenſi genuit Regem Sanctium Juniorem, & Margaritam, Regum Sicul. Guil. I. conjugem, Guil. II. matrem: fuere Margaritæ Biterrenſi avunculi 2. Angli, Comitis Varvicenſis, & Margaritæ Perticenſis filii: Rotrocus 1165. Rotomagenſis in Normannia Archiep. & Rotrocus alter, Perticenſis in Gallia Comes, qui ex Tolenda de Tociaco ſuſcepit Gaufridum, Comitem Perticenſem, ac Stephanum, regni Siculi Cancellarium, Pan. Archiep. Reginarumq; Navarræ conſobrinum, Siculæ avunculum: male Surita *t. 1. lib. 2. cap. 4. f. 61. cap. 10. f.* 64. Margaritam Biterrenſem dixit Rotroci filiam, qui Sagienſi in diœceſi 10. Sept. 1140. æſceterium Ciſtercienſe *domum Dei de Trappa* nuncupatum erexit: Sammartani *Gallia Chriſtiana t. 4. f.* 869. Marſollerius *vita Abbatis Joannis Armandi lib. 1. cap. 6. f.* 55.

Stephanus, Rotroci Comitis filius, & Rotroci Archiep. Rotomagenſis nepos, a Margarita nepte, quæ illum a Rotomagenſi pctierat, evocatus, Panormum tenuit 1166. cum Petro Bleſenſi, ut fatetur epiſt. 46. aliiſq; 35. aulicis, de quo Margarita dixit *adſtantibus cunctis, ecce, inquit, completum video, quod plenis ſemper votis expetii: nec enim aliter, quam fratres proprios diligere, & honorare debeo filios Comitis Perticenſis, per quem, ut verum fatear, pater meus regnum obtinuit, nam idem Comes patri meo terram ampliſſimam* A. 1114. Tudelam urbem *cum nepte ſua, matre mea, dotem dedit, quam in Hiſpania multis periculis, ac diuturnis laboribus expugnatam Saracenis abſtulerat: nec ergo mirari debetis, ſi filium ejus, matris meæ conſobrinum, loco mihi fratris habendum cenſeam*: Falcand. *f.* 131. effectus illico Cancellarius, mox Pan. Archiep. approbante Guilelmo Papienſi, Card. Alexandri III. PP. Legato, quem vocat Panormitanum Fazell. *lib. 7. dec. 2. cap. 5. f.* 465. in appendice M. Regalenſi, & Joannes Baptiſta Cola *in D. Thomę Cantuar. vita lib. 2. cap.* 110. *f.* 289. ordinatus diaconus a Romualdo Guarna, Archiep. Salernitano, & Romæ conſecratus Antiſtes, Robertum Calatabojanenſem, 1163. arcis maritimæ

ritimæ præfectum, ob enormia scelera flagellari præcepit in ecclesiæ principis circuitu A. 1166. Falcand. *f.* 139. mox 15. Nov. cum Guil. II. Margaritaq; Messanam petiit, ubi Martio 1167. diploma subscripsit: *Datum Messanæ per manus Stephani, Pan. Electi, & regni Cancellarii*: Pirr. *not.* 1. *Abbat. Basil. f.* 15. regia cum aula discedens 12. Martii, Panormum reversus, alia 2. signavit privilegia M. Nov. *datum in Urbe Felici Pan. per manus Stephani, Panormitanensis ecclesiæ Electi, & regii Cancellarii*: Pirr. *not.* 2. *Abbat. Bened. f.* 221. *datum apud Felicem Urbem Panormum per manus Stephani, Pan. ecclesiæ Electi, & regii Cancellarii*: Provenzanus mss. *hist. Erycina tract.* 2. *f.* 102. vitam suis conjuratis impetrat Messanensibus 1168. teste Regis ejusdem ad Messanam epistola: *inde est, quod Gentilem, Agrig. Episc. Gaytum Riccardum, Matthæum Notarium, quos contra Stephanum, dilectum consanguineum nostrum, & Cancellarium conspirare manifestis rerum argumentis agnovimus, in præsentia nostra convictos, damnatosq; carcerali jussimus custodia revinciri: statuit autem majestatis nostræ serenitas, ejusdem Stephani precibus, erga eos misericorditer agere, citraq; juris severitatem punitis, vivendi copiam indulgere*: Falcand. *f.* 173. postmodum 1168. accepit litteras a S. Thoma Cantuar. & a Ludovico VII. Francorum Rege, ut Reg. Guilelmum II. ejusq; matrem cohiberet ab insectatione S. Thomæ, quod contendebant Legati per Anglorum Regem, Henricum II. missi. Baronius A. 1168. tandem 1169. post obsidionem in arce campanaria, ejectus e Regno, renunciataq; pet vim insula Pan. obiit Hierosolymis: *epist.* 93. *f.* 1012. Blesensis: *Dominus Cancellarius, sicut & Hierosolymitæ referunt, in fata concessit: cum enim herpes estiomenus, qui vulgo lupus dicitur, femur ejus enormiter occupasset, omnia in eo medicorum instrumenta frustrata sunt, tandemq; in sancta civitate inter brachia Regis, & cætus Principum circumstantium, & plangentium spiritum exhalavit*, in templo principe conditus: en obsidio.

CAPUT UNDECIMUM.

OBSESSUS STEPHANUS ARCHIEP. PAN.

FAlcandus *f.* 183. *ubi jam constituta dies aderat, servi ipsius palatii* regii *sperantes Cancellarium mane, juxta consuetu-*

dinem

Digitized by Google

dinem ad curiam ascensurum, parati ante januam consistebant, ut eum venientem cum paucis admittentes, milites ejus excluderent: Odo vero Magister stabuli, cum eorum intellexisset consilium, repente descendens e palatio regio, Cancellarium, quod ei periculum imminebat, edocuit, qui paucos amicorum suorum retinens, milites, & ostiarios, qui ante domum ejus convenerant, ut euntem ad curiam sequerentur, jussit abscedere: Constantinus itaque Castellanus, ubi spem, & opinionem suam elusam animadvertit, mittens plerosq; palatii regii servos, quos civibus notissimos esse cognoverat, per singulas urbis regiones, eos distribuit, jussitq; clamare, ut universi cives ad arma concurrerent, & domum Cancellarii, qui paratis jam navibus, cum thesauriis regiis jam fugere decreverat, obsiderent: his urbe commota rumoribus, Hervæus Floridus, quem non tam familiaritas Cancellarii, quam ipse de se plurimum loquens, palatinis suspectum fecerat, cum Rogerio, Comite Avellini, secus palatium regium equitabat, quem cum vidissent clientes Gayti Richardi, ac plerique alii viri, qui jam illuc armati confluxerant, irruerunt in eum, & equo dejectum gladiis transfoderunt, inde Comitem persequentes, cum extra portam urbis, palatii nuncupatam, ubi nunc porta Castria, in planum, quod palatio adjacens, pervenisset, fugiendi spe sublata, jam in eum lanceas intendebant, cum Rex Guilelmus II. ut ad fenestras palatii, quid tumultus esset, prospectum venerat, exclamans, multum illis interminatus est, nisi sibi vivum illum, & incolumem assignarent, sic eorum impetu vix compresso, cum aliter Comitem liberare non posset, jussit eum in castello maris, summa diligentia custodiri.

Tunc vero sagittarii curiæ, qui numquam in seditionibus, ubi lucri spes appareat, ultimi consueverunt accurrere, cum his, quos superius conjurasse diximus, magnaque præterea confluentium virorum multitudine, domum Cancellarii circumvallant: Simon autem Pictavensis, cujus diligentiæ domus ejusdem cura commissa fuerat, milites, peditesque, prout locorum opportunitas exigebat, per murorum disponens ambitum, singula loca, congrua defensione munivit, militum vero maximam partem repentinus plebis concursus excluserat: Cancellarius, ubi rem videt in id discriminis devenisse, cum plerisq; viris nobilibus, quos a se non passus erat discedere, per ecclesiam utique cathedralem, *quæ domui suæ erat contigua, in campanarii fortissimam, ut in plano munitionem se recipit: erant*

autem,

Digitized by Google

autem, qui ſemper ei familiarius adhærebant, Carbonellus, & Boamundus, Tarſenſes fratres, Guilelmus de Sancto Severino, Alduinus Contuenſis, Hugo Lupinus, Robertus quoque, Mellenti Comes, cum quibuſdam Francis militibus: interea Rogerius Tironenſis, Magiſter Comeſtabulus, cum militibus ſuis ſuperveniens, viros, quos ibi repererat, acerrime proturbabat, & ubi, jam multitudo populi confluentis in immenſum excrevit, reſumptis animis, in eum pariter irruentes, tam ipſum, quam ejus milites fugere compulerunt, domumque Cancellarii, quæ multo diſtendebatur ambitu, cæperunt ex omni parte, totis viribus, oppugnare: obſeſſi vero non ſolum, de locis ſibi deſignatis, nihilo ſegnius inſtantibus reſiſtebant; verum etiam apertis aliquoties foribus erumpentes, totam multitudinem audaciſſime repellebant, longiuſq; cogebant abſiſtere: Matthæus quoque Notarius, & Gaytus Ricchardus de locis, in quibus clauſi fuerant, exeuntes, priſtinè ſe dignitati, nemine prohibente, reddiderunt, qui, ſervis buccinariis accerſitis, præceperunt, ut, ante domum Cancellarii, tubis, ac tympanis perſonarent: tunc univerſa civitas, tam Saraceni, quam Chriſtiani ſignum belli notiſſimum audientes, juſſu Regis id fieri crediderunt, moxq; cum ingenti clamore, ac ſtrepitu concurrentes, cæperunt inſtare vehementius, videteſq; diutius in ſiſtendo, nihil proficere, tandem ad portam eccleſiæ cathedralis *magna lignorum ſtrue oppoſita, decreverunt ignem ſupponere, cumq; jam redactis in carbonem foribus, liber patuiſſet introitus, pleriq; milites Cancellarii, quibus immenſa virtus periculi metum ſuſtulerat, oppoſuerunt ſe conantibus introire: ibi diu, multumq; ſumma virtute pugnatum eſt: his quidem urgentiſſima neceſſitate vires, & audaciam miniſtrante, illis autem indignantibus, quod pauciſſimi viri tantæ multitudinis impetum ſuſtinerent, prævalente vix tandem multitudine, fatigati, ſe milites in campanarium contulerunt, at illi per eccleſiam* principem *in domum Cancellarii libere tranſeuntes, milites, peditesq; qui muris defendendis operam dabant, repente captos, vinctoſq; Caſtellanis palatii tranſmiſerunt, quos autem repererant de locis adhuc munitioribus reſiſtentes, ut ſe dederent, bonis conditionibus effecerunt, inde ad expugnandum campanarium redeuntes, cum jam multis eorum vulneratis, acrius inſtando, nihil agerent, variis huc, illucq; conſiliis agebantur.*

Alii, multa lignorum coacervata congerie, ſupponendum ignem

cen-

Digitized by Google

censebant, nam ex hujusmodi saxis constructum esse campanarium, quæ, perseverante diutius igne, facile dissolvantur, alii, machinas ocius inferendas, alii, cratibus invectis, suffodiendum ab imo campanarium decernebant: interea cum Rex ad matris Margaritæ petitionem vellet exire, ut ab obsidione populum amoveret, Matthæus Notarius, cæteriq; conspiratores, qui aderant, prohibuerunt eum egredi, dicentes, non esse tutum illic accedere, nam sagittarum, ac lapidum circumquaq; turbinem agitari: cumq; viderent ea die nullatenus posse campanarium expugnari, timuerunt, ne, si res produceretur in crastinum, plebis tepescerent animi, vel pœnitentia ducti desisterent ab incæpto, cum id Regi displicere cognoscerent: statuerunt ergo cum Cancellario pacisci, ut, abjurato regno Siciliæ, liceret ei, in quam eligeret terram, libere transmeare: missis itaq; nunciis, qui hanc ei conditionem proponerent, ita demum inter eos transactum est, ut, armata galea, Cancellarius cum paucis, quos eligeret, traduceretur in Syriam, Comiti vero Mellenti, cæterisq; Francis, ad transfretandum navigia pararentur: Nobiles autem viri de regno Siciliæ, qui, cum eo in campanario erant, terras suas secure, ac libere possiderent, militibus stipendiariis, indulta licentia, vel in curia commorandi, vel ad alium locum quemlibet transeundi: hoc ita sine dolo factum iri, juraverunt Ricchardus, Syracusanus Electus, Matthæus Notarius, Gaytus Ricchardus, Romualdus, Salernitanus Archiep. Joannes, Episc. Maltensis, ipsaq; nocte galeam præparari fecerunt: mane vero Cancellarium e campanario cum paucis sociis extrahentes, ad portum eum Gallicum perduxerunt, caput Galli, cumq; galeam ascenderet, Canonici Pan. qui aderant, rogabant eum, ut a sacramento fidelitatis eos absolveret: at, ille rem dissimulans, nihil respondit: tunc curiæ familiares cœperunt primo blandius hortare, dehinc acrius, & importunius comminantes instare, ut electioni renuncians, eligendi pastoris Canonicis potestatem daret: ille vero videns armatam circumfremere multitudinem, tumultuari milites, magnates indignari, nec tunc revertendi videretur animum abjecisse, metu compulsus, renunciavit electioni, moxq; galeam ingressus, jussit eam a terra propelli, suspectum habens populum, magno illuc impetu, confluentem: itaq; curię familiares ad campanarium regressi, Comitem Mellenti, cæterosq; Francos eduxerunt.

Stephanum obsessum in turri campanaria S. Mariæ de Lati-

nis asserit *lib.* 8. *dec.* 1. *c.* 1. *f.* 180. Fazell. *ædes alia extat in ea urbis parte, quodam tempore, parochia D. Mariæ de Cancellario nuncupatæ, ac Monialium Ordinis S. Benedicti Monasterium ibi adjunctum, quod ex Stephani illius, quem a Cancellariatu Guil. I. in Pan. Archiepiscopum accersitum, & subinde a plebe in Regem, Majonemq; ejus Admiratum, tumultuante, Sicilia pulsum in historiis latè memorabimus, ædibus a Matthæo Cancellario in sacros usus conversum est*, & *lib.* 7. *dec.* 2. *cap.* 5. *f.* 467. *Cancellarius in tanto positus discrimine, cum proceribus, quos apud se domi habebat, per ædem sacram, domui suæ continuam, quæ adhuc S. Mariæ Cancellarii nomen retinet, in campanarium, locum munitissimum se recipit*: Georgius Majo, Admiratus, occisus 10. Nov. 1160. Romualdus Salernitanus *chron.* Guil. I. obierat 1166. Stephanus 1166. electus Cancellarius a Guil. II. parochialis ecclesia S. Mariæ de Latinis, ædesq; adiacentes 1171. datæ Monialibus Bened. a Matthæo de Agello, post ejectum Stephanum, Cancellario, a quo, & non a Stephano, ecclesia nuncupata S. Mariæ de Cancellario: *Monasterium S. Mariæ de Latinis pro Monialibus Bened. A.* 1171. *erexit, cui exinde nomen Cancellarii, ab ejus conditore accessit, quo nomine ad hæc usq; tempora vocatur*: Mongit. *monum. cap.* 2. *f.* 4. Fazellum sequitur *not.* 1. *Pan. f.* 121. Pirrus: *sæpius illi* Stephano *pararunt insidias, & domi etiam: ea erat propè templum, quod post Monialium fuit, & Cancelleri vulgo dicitur, tandem obsederunt: in campanariam propinqui templi turrim se recepit*, & *not.* 7. *Melit. f.* 594. *cum enim proceres Siculi Stephanum Cancellarium, electum Archiep. Pan. in turri campanaria, nunc S. Mariæ de Cancellario, obsiderent*, ecclesia S. Mariæ dicta a Matthæo Cancellario 1171. non a Stephano: non possedit 1169. campanariam turrim, cum nullus prodat author illam habuisse: si possedit, erat angusta, parochiali dignitati respondens, contiguis domibus obnoxia, illisq; forte conjuncta, tantæ multitudinis, magnatum, aulicorum, ac militum incapax: Mariana basilica vastissimam turrim obtinuit adhuc extantem; nulli palatio subjectam, utpote altissimam, cui competunt verba Falcandi *in campanarii fortissimam, ut in plano, munitionem*: post hæc: *sese in campanarium propugnaculum subtraxerunt*: infra: *cum vero campanarium esset inexpugnabile, utilius visum est conspirantibus, cum Cancellario pacisci*: Fazelli, *in campanarii locum muni-*

munitiſſimum ſe recipit: Maurol. *lib.* 3. *f.* 111. *per templum, quod domui contiguum habebat, in campanariam turrim, quaſi munitiſſimum propugnaculum, ſe recipit.*

In turri campanaria templi principis obſeſſum Stephanum affirmat Invegius *t.* 3. *f.* 409. 421. 448. *in Carthagine Sicula lib.* 1. *cap.* 1. *f.* 125. & Pan. Anonymus mſ. *relatio turris prædictæ A.* 1658. quibus adhæreo: Falcandus Pan. teſtis ocularis, licet nomen eccleſiæ non explicet, nihilominus videtur innuere turrim baſilicæ campanariam: Stephanus 1166. electus Cancellarius, & Archiep. incoluit palatium Archiepiſcopi, hinc eadem fuit domus Cancellarii, & Archiepiſcopi: a Stephano flagellatus Robertus Calatabojanenſis *circum ambitus ductus eccleſiæ* utiq; principis: Falcandus: *domumq; Cancellarii, quæ multo diſtendebatur ambitu*, verba conveniunt magno Archiepiſcoporum palatio, non privatis ædibus: palatium Archiep. ſurgebat juxta baſilicam: Falcand. *f.* 11. *alia quoq;* via *a turre Piſana* regii palatii *per viam coopertam ad domum Archiepiſcopi, juxta majorem eccleſiam, mox ad portam S. Agathæ*: Mariana baſilica conſtituit ſuam navem dexteram, ubi locutorium Abbatiæ Novæ: palatium Archiep. ubi eccleſia ejuſdem, domus privatæ in vico *marmorariorum*, Monaſterium SS. VII. Angelorum: hinc Gualt. Archiep. 1184. ut ædis hodiernæ tribunas erigeret, ſuæ domus partem evertit: Inveg. *t.* 3. *f.* 395. totum illud ſpatium, ubi Abbatia Nova, ædeſq; marmorariorum *erant autem ejus* Ugonis II. Archiep. 1160. cujus immediatus ſucceſſor Stephanus 1166. *ædes, quæ, mea ætate* 1512. *in cœnobium D. Franciſci Monialium translatæ, inter templum maximum*, hodiernum, *& Papyretum amnem ſitæ, Abbatiæ Novæ vulgo nomen retinent*: Fazell. *lib.* 7. *dec.* 2. *cap.* 4. *f.* 453. *palatium Archiepiſcopi erat, ubi nunc extructum eſt cœnobium novum Sanctimonialium, atq; ibi porta urbis, quæ dicebatur porta S. Agathæ*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 155. *atq; ille* Thomas Belloroſius, Vic. Gen. 1512. *veteres Archiepiſcopi ædes ad cœnobium conſtruendum, ſub annuo vigintiquinq; aureorum cenſu Monialibus e S. Claræ diſciplina dedit*: ibidem *f.* 171. *ibi erant olim ædes Archiepiſcopales, quæ Monialibus iſtis datas diximus*: ibidem *f.* 222. *& f.* 223. *ædes Archiepiſcopales, quæ eo inſederant loco, ubi nunc cœnobium eſt Monialium S. Mariæ de Monteoliveto, quod vocant, Abbatia Nova*: Sicuti 1163. Gualt. Ophamilius, mox

Digitized by Google

1169. Stephani ſucceſſor, aſpiciens Regem Guil. I. a conjuratis, regio in palatio circumventum, fugit regiis cum liberis, quos erudiebat in litteris, in meridionalem aulæ regiæ turrim: Fazell. *lib. 7. dec. 2. cap. 4. f.* 462. Inveg. *t. 3. f.* 376. ita Stephanus Archiep. 1169. conſpirantes videns irruere ſuum in palatium, per hoc tranſiit in baſilicam, & ex hac in campanariam turrim adeo munitiſſimam, ut obſeſſores, abjecta ſpe illius occupandæ, obtulerint obſeſſis pacta, quo ſe dederent, honeſtiſſima: hinc ex Invegio, Falcando, & Anonymo deducitur Stephanum 1169. in campanaria Marianæ eccleſiæ turri ab inimicis obſeſſum.

CAPUT DUODECIMUM.

GUALTERIUS II. OPHAMILIUS ARCHIEP. PAN.

Electo Stephano 1169. menſe Junio, ſucceſſor electus Gualterius II. Ophamilius a Guilelmo II. qui, ut ab Alexandro III. PP. ejus optatiſſimam in baſilica conſecrationem obtineret, Legatos 3. Beneventum præmiſit: Pontifex, inſtantibus regiis Oratoribus, ſuoq; Cardinali Legato, hanc bullam indulſit: *not. 1. Pan. f.* 122. Pirr. *Alexander, Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus Epiſcopis Suffraganeis Pan. eccleſiæ ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem: Venerabilis frater noſter R. Archiep. & dilecti filii noſtri VV. Cantor Rhegin; & Dechilles, regius Camerarius, pro honore, & exaltatione dilecti filii noſtri VV. Pan. Electi, ſicut viri providi, & diſcreti ſolliciti plurimum exiſtentes, apud nos, ex parte regiæ magnitudinis, & ejuſdem Electi, diligenter, & efficaciter inſtiterunt, ut eum a vobis faceremus conſecrare: verum licet in memoria noſtra non exiſtat, ut aliquis prædeceſſorum præfati Electi umquam fuerit, niſi a Romano Pontifice conſecratus, conſiderantes tamen varias cauſas, ex quibus intelleximus, quam chariſſimus in Chriſto filius noſter, VV. illuſtris Siciliæ Rex, ſummopere habeat neceſſe aliorum, ne dum jam dicti Electi præſentiam habere, volentes etiam ipſi Regi, & Reginæ, ſicut chariſſimis filiis, & eidem quoq; Electo, quibus cum Deo, & juſtitia poſſumus deferre, de communi fratrum noſtrorum conſilio, eumdem a vobis in præſentia dilecti filii noſtri I. tit. Sanctæ Anaſtaſiæ Card. per quem pallium ſibi tranſmittimus, & qui*

pro

Digitized by Google

pro negotio ejus apud nos institit, & satis sollicite laboravit, concedimus consecrari, ita tamen, quod hoc non debeat in posterum in exemplum assumi, aut justitiæ Ecclesiæ Romanæ quomodolibet præjudicare, sed semper Pan. Electi ad Romanum Pontificem accedant, consecrationis munus, & plenitudinem officii percepturi; ideoq; fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus, cum ab eodem Cardinali existente, requisiti fueritis, supradicto Electo in præsentia ejus, consecrationis munus, invocata Sancti Spiritus gratia, impendatis, & illi, post pallii perceptionem, tamquam Archiepiscopo vestro, debitam in omnibus obedientiam, & reverentiam exhibeatis, & promittatis, sicut prædecessoribus, promisisse noscimini: Dat. Beneventi 10. Kal. Julii: Episc. *suffrag.* Gentili Tusco, Agrig. Triftano Mazar. Joanni Melit. Pirr. *not.* 3. *Agrig. f.* 278. *not.* 6. *Mazar. f.* 507. *not.* 7. *Melit. f.* 594. R. Rogerius, Archiep. Rheginus memoratus *f.* 110. 123. a Falcando: *VV.* Guilelmus, Cantor Rheginus: *licet in memoria nostra non existat, ut aliquis prædecessorum præfati Electi unquam fuerit, nisi a Romano Pontifice consecratus*: hinc nullus Archiep. Pan. fuit in Sicilia consecratus: *I.* Joannis Boczuti, Neapol. S. R. E. Card. Legatiq; Pontificis apud Guilelmum II. 1169. mox 23. Julii 1177. absolvit Venetiis Imp. Fridericum Ænobarbum, 1182. Legatus Lucii III. PP. ad Imp. Andronicum Comnenum, Constantinopoli a Græcis schismaticis, martyrio coronatus 1183. Baronius A. 1183. Gualterinæ consecrationis meminit Fazell. *lib.* 7. *dec.* 2. *cap.* 5. *f.* 431. nullum scimus Archiepiscopum Pan. in Sicilia consecratum ante Gualterium, & post mitigatum rigorem ecclesiasticum a Pan. Præsulibus novimus Panormi alios consecratos: 31. Martii 1585. Cæsar Marullus in Gualterina Basilica Didacum Haedum, Episc. Agrig. Pirr. *not.* 3. *Agrig. f.* 314. 27. Dec. 1663. Petrus Martinez Rubeo Franciscum Aratam, Pan. Episcopum Liparensem: 16. Januarii 1678. Jacobus Palafox Ludovicum Portocarrero Card. Proregem, Archiep. Toletanum, Hisp. Primatem in sacristia S. Antonii Patavini Min. Reform. Auria *chron. f.* 165. 17. Febr. 1704. Joseph Gasch Franciscum Judice Card. Proregem, Archiep. M. Reg. augusto in templo domus Professæ Soc. J. Peracta consecratione Rex munificus hoc elargitur diploma: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 122.

In nomine Dei æterni, & Salvatoris nostri Jesu Christi: amen.

VVi-

Digitized by Google

VVilelmus, divina favente elementia, Rex Siciliæ, Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ, una cum Domina Margarita, gloriosa Reg. matre mea, regiæ solium dignitatis extollitur, quoties in votis suis, & præcipue justis, cupitum invenit, & sortitur effectum: quia vero in nostro potissimum id proposito gerebamus, ut Gualterius S. Pan. ecclesiæ venerandus Archiep. dilectissimus nobis, sic munus consecrationis suæ susciperet, ut a nostro eum latere, quo a primævo nostri regiminis, & multo ante dignum censuimus, non abesset, & hoc nobis est a Domino Alexandro, summo Pontifice, venerando patre nostro, gratiose indultum, nostra plurimum sublimitas exultavit: hujus etenim modus consecrationis, ut videlicet, prædictus Pan. Archiep. a suffrag. suis Episc. sacraretur, tanto gratior, & acceptabilior nostro animo cupienti resedit, quanto antehac Pan. ecclesiæ fuit omnino ignotus, & quia divina nobis gratia contulit, quod vehementi desiderio concupivimus obtinere, matri omnium Creatoris, Gloriosæ Virgini Mariæ grates plurimas duximus exsolvendas: ad honorem itaq; nominis ejus, die Dominico 28. M. Sept. cum magna cordis alacritate ad Archiepiscopatum Felicis Urbis nostrę Panormi descendimus, prędicti venerandi Pan. Archiep. consecrationis, & missarum solemnia primitiva, eo devote audivimus, quo dicenda jam pridem anxie prestolabamur, & ne vacui conspectibus ęterni Regis, & Matris ejus Glorioſę Virginis Marię vota nostra complentis, venire, & assistere videremur, in osculo sacrę manus prędicti Venerandi Archiep. ipsi matri nostrę Pan. ecclesię universa molendina nostra Bruccatę, quę de feudo ipsius Bruccatæ fuisse noscuntur, cum aquis, & rivis suis usq; ad mare perpetuo obtulimus possidenda: ad hujus autem gratuitæ oblationis nostræ memoriam, & inviolabile firmamentum, præsens scriptum per manus Sanctori nostri Notarii scribi, & bulla aurea nostro typario impressa, roborari, ac nostro signaculo jussimus insigniri, anno, mense, & indictione subscriptis: data, & oblata per proprias manus nostras sacrosancto altari S. Pan. ecclesiæ anno Incarn. Dominicæ 1169. mense Sept. indict. 3. regni vero nostri anno 4. feliciter amen: in sigillo aureo *VV. divina favente clementia, Rex Siciliæ, Duc. Apuliæ, & Princip. Capuæ: VVilelmus &c.* Surita *lib. 2. indicis f. 133. Jacobus Regis* Alphonsi III. Aragonum *frater, mortis paternæ nuncio accepto, A. D. XVII. Kalendas Januarii A.* 1287. *regium Siciliæ nomen usurpat, & se*

Re-

Regem Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ nominat, eoq; titulo posteri Reges Siciliæ Aragoniæ stirpis usi fuere. Die Dominico: in occidentali summi Pontificis Patriarchatu, sub quo Sicilia, consecrationes in Dominicis peractæ: item in provinciis Africanis, *nam & in hac ecclesia, ad quam dignata est sanctitas vestra humaniter convenire, crebro, & pene per diem Dominicum ordinandos habemus*: codex Africanus *cap.* 39. in Patriarchatibus orientalibus alios per dies: 26. Febr. 398. feria 6. S. Joannes Chrysostomus P. C. C. P. 23. Oct. 412. feria 6. D. Cyrillus P.C. Alexandrinus: 10. April. 428. feria 3. scelestissimus Nestorius P. C. C. P. Socrates *lib. 7. cap. 7.* 29. *Bruccatæ* oppidi, nunc diruti, apud Mazariæ vallem, quod 1157. ecclesiæ Pan. donaverat Rex Guil. I. Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 116. sublatum a Carolo Andegavensi inter annos 1265. 1282. restitutum 17. Febr. 1302. a Rege Frid. II. Arag. ejus jura spiritualia dedit ecclesiæ Pan. A. 1176. Bartholomæus, Episc. Agrig. Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 123. *sacrosancto Altari*, uti 15. Aug. 1176. posuit privilegium in cathedralis M. Reg. utilitatem: Pirr. *not.* 3. *M. Reg. f.* 404.

CAPUT DECIMUMTERTIUM.

SIGILLA.

SIcut Joannes Antistes 604. dedit templo 3. principi titulum *Deiparæ in cælum assumptę*, ita quoq; symbolum: A. 1071. titulus, ac symbolum, a Nicodemo Archiep. confirmatum: Pan. exemplo idem symbolum cathedrali M. Reg. A. 1174. Rex Guil. II. hodierno templo A. 1185. Gualt. Archiep. donavere, scilicet augusto in solio Matronam sedentem, candidis tectam vestibus, pedes obtegentibus: sceptri loco lilium: indicat sedes imperialis excellentiam basilicæ Archiep. Metrop. Primatis in regno Siculo, insulisq; adjacentibus: Matrona Deiparam templi dominam, patronam, titularem, ac tutelarem: vestis alba plantas occultans, illibatum ab originaria culpa conceptum, juxta quod, ab antiquissimo tempore credidit ecclesia Pan. Mongit. *Panormus Mar. t. 1. lib. 1. c. 7. f.* 56. lilium in manu firmissimam Deiparæ in asservanda virginitate constantiam, quæ florem virgineum divinæ maternitati prætulit: *audi pudicam Virginis vocem:*

An-

Angelus partum nunciat, & illa virginitati inhæret, & integritatem Angelicæ demonſtrationi anteponendam judicat: Nyſſenus *orat. de Nativit. Dom.* Seſſio *pertinet ad dignitatem magiſterii*: S. Auguſt. *lib.* 1. *de ſerm. Domini in monte*: Beatiſſima Dei Genitrix *Magiſtra religionis, ac fidei*: Rupert. *lib.* 5. *in Cantica*: Mariano ſub typo ſedes Pan. orthodoxæ doctrinæ fons illimis, etſi Ariani, Vandali, Heruli, Gothi, Saraceni Siciliam, ac Panormum oppreſſerint. S. Pan. eccleſia obtinuit ſigillum, plumbo, ceraque impreſſum, quo ſignata diplomata per Archiepiſcopos: antica in parte *Deipara in cælos aſſumpta*: in poſtica templum: in ſigillo cathedralis Agrig. Deipara, S. Jacobus Major Apoſt. titulares: Pirr. *not.* 1, *Pan. f.* 124. Pan. ſigillum 1113. adhibuit Gualt. I. cum Meſſan. Syracuſ. Agrig. Epiſc. capituloq; eximens a ſua poteſtate templum Pan. S. Mariæ de Admirato, nunc Marturana: Pirr. *not.* 3. *Agrig. f.* 275. Petrus I. cum Cantore, Archidiacono, Canonicis 5. tranſigens cum Joanne Abb. Liparitani Monaſterii S. Bartholomæi Apoſt. de Thermarum Himerenſium decimis 1130. Pirr. *appendix f.* 478. idem cum Cantore, Archid. Can. 16. indulgens jura parochialia regiæ cappellæ S. Petri Apoſt. 1132. Serius *f.* 53. Gualt. II. cum Can. 8. donans prædia eccleſiæ Agrig. 1177. Pirr. *not.* 3. *Agrig. f.* 282. idem cum una dignitate, & Can. 16. elargitus plura cathedrali M. Reg. 1177. Lellus *p.* 3. *f.* 19. idem cum Cant. & Can. 12. concedens Guil. I. Archiep. M. Reg. eccleſias SS. Mariæ Magdalenæ, Silveſtri, & paroeciam Corilionis 1180. pandectæ *eccleſiæ M. Reg. f.* 109.

Baſilicaris fabrica, vocabulo Græco *Maragma* proprium ſigillum, obtinuit, aquilam bicipitem auream diadematis capitibus in alvo purpurea, non e contra, ut male Sancetta apud Invegii apparatum *t.* 3. *f.* 22. tertiamq; coronam diadematis capitibus impoſitam, licet Maragmerii coronam tertiam non appingant. Joannes Paternionius, Archiep. in allegationibus mſ. credidit aquilam bicipitem duaſq; coronas indicare, *ut Pan. eccleſia præ cæteris primaria ſit, & dignitatis in temporalibus, & ſpiritualibus primum obtinet locum*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 171. Anonymus Pan. judicavit aquilam innuere baſilicam urbis Pan. cujus teſſera eſt aquila, & bicipitem, ut urbanis a ſtemmatibus diſtingueretur: bina capita coronata, Ducatum Apuliæ, & Principatum Capuæ, tertiam coronam, regnum Siculum illis imperitans: fundum pur-

pu-

Digitized by Google

purum; conceſſam coronatis ſuo in gremio Regibus purpuram: Civis tertius putavit repreſentari preſtantiam eccleſiæ Pan. ſuper omnes inſulæ cathedrales, ut ſuper cæteras volucres aquila: campum rubrum eamdem eccleſiam innumeris SS. civium martyriis purpuratam: anagogicè: aquila Deum indicat, aquilæ ſymbolo gaudentem: *ſicut aquila provocans ad volandum pullos ſuos*: Deuter. 32. 11. *ecce aquila volabit, & extendet alas ſuas ad Moab*: Jerem. 48. 40. *ecce aquila grandis magnarum alarum*: Ezech. 17. 3. *aquila biceps* Chriſtum, Deum, & hominem, *bina capita* naturas, divinam, & humanam, *capita coronata* naturas perfectas contra Monothelitas a S. Agathone Pan. I. PP. damnatos: marmor Deiparæ Coronatæ A. 1525.

Sponſus, ut eſt templi Deus, iſque homo Virgine natus,
Sic aquilæ geminum cernis ineſſe caput.

Corona tertia capitibus coronatis imminens, ſubſiſtentiam Verbi, quod habet *in veſtimento, & femore ſuo ſcriptum, Rex Regum, & Dominus Dominantium*: Apoc. 19. 16. *aquila biceps in campo rubro* Redemptorem effuſo pro nobis ſanguine purpuratum, *qui eſt teſtis fidelis, primogenitus mortuorum, & Princeps Regum terræ, qui dilexit nos, & lavit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo*: Apoc. 1. 5. ſymbolum *baſilicæ* ſignificat Deiparam in cęleſti throno, *fabricæ* Servatorem *in fundamentis Syon, lapidem, lapidem probatum, lapidem angularem, pretioſum*: Iſaiæ 28. 16. ſigillum dediſſe fabricæ Fridericum II. Imp. aſſeruit Sancetta, & Invegius *t.* 3. *f.* 451. labuntur: in Muſæo Hieronymi ſeptimo, & Calvello, Pan. Marchionis Cerretanæ, Græcis, Latiniſq; litteris excultiſſimi, ut indicavimus *nota* 39. *f.* 36. *noſtrę* 1. *orationis*, nummus argenteus maximi moduli, auro illuſus: in parte anteriori Reg. Sicul. Guil. II. & Joannæ conjugis deſignatæ averſa capita, per gyrum *Guilelmus Rex Bonus: Jovanna D.G. anno Domini* 1170 in poſteriore biceps aquila capitibus diadematis, quibus inſidet imperialis corona tertia: in circulo, *Chriſtus vincit, Chriſtus regnat, Chriſtus imperat*: nummus fuit unus e miſſilibus in populum jactis, cum nuptiæ Guil. Joannæq; decretæ 1170. Inveg. *t.* 3. *f.* 415. quamvis 1177. Joanna Panormum appulerit: Inveg. *t.* 3. *f.* 430. a tergo florentis baſilicæ A. 1185. erectæ ſculptum, pictumq; fabricæ ſymbolum: hinc patet ſigillum donatum ante Imp. Fridericum II. regiam ſigilli con-

Digitized by Google

ceſſionem legit Paternionius: Pirr. *not. 1. Pan. f.* 171. et fr donatorem non indicet: auctor ſigilli Rex Rogerius, qui ſicut in 1. coronatione 15. Maii 1129. aſſumens omnes Cæſarum Græcorum dotes, diverſaſq; a Gallis Normannis teſſeras: Inveg. *appar. t.* 3. *f.* 141. Panormum elegit in regiam, ac metropolim, eodem in diplomate per Fazellum *lib.* 8. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 176. lecto, indulſit, ni fallor, relatum principi templo ſigillum: meæ favet opinioni Macedo *Divi tutelares* f. 201. *hęc* fabrica *pro inſignibus habet aquilam auream in campo rubro, Imperatoriam autem, & bicipitem, utroq; capite aurea redimito corona a Regibus olim* Normannis, *& Imperatoribus* Svevis *ſibi conceſſam*: Imp. Fridericus II. Svevus confirmavit ſigillum datum a materno avo Rogerio, qui aquilam Imperatoriam baſilicari fabricæ dederat.

CAPUT QUARTUMDECIMUM.

MONUMENTA.

SUffraganeis ab eccleſiis perſoluti cenſus Marianę baſilicę quolibet anno in Purificatæ Deiparæ feſto, 2. Febr. Gualt. II. Archiep. 1177. concedens aliqua Epiſc. Agrig. ſubdit: *hoc ſignanter expreſſo, ut pro ipſa terra, 12. libras cerę nobis, & eccleſię noſtrę, tu, & ſucceſſores tui cenſualiter annis ſingulis in feſto Purificationis B. Marię reddatis*: Pirr. *not.* 3. *Agrig. f.* 282. Die 15. Aug. titulari ad renovandam obedientiam Archiepiſcopo advocatę omnes eccleſiæ ſuffraganeæ. In templo Deum plures exorarunt Sancti: 652. S. Maximus Abbas, ac M. 13. Aug. 657. coronatus: *vita*: 802. S. Nicetas, inſulæ Præfectus, & M. 810. SS. Carolus Magnus, Galliarum Rex, ac Primus occidentis Auguſtus, Conf. ejuſq; Duces, Mart. Rolandus, & Oliverius: 1140. SS. Guilelmus Vercellenſis, ordinis de Monte Virgine conditor, & Joannes Nuſco Italus, prædicti alumnus, & primus monaſterii Pan. SS. Joannis, & Hermetis Abbas: *not.* 2. *Abbat. Bened. f.* 113. Pirr. 1165. Sanctus Galdinus Sala, mox S. R. E. Card. Archiep. Mediol. 18. April. 1177. denatus: *vita*: 1169. S. Joannes Boczutus, Neapol. S. R. E. Card. ac M. complures etiam Magni Principes in hac baſilica precati: 678. Imp. C. P. Conſtantinus III. *Pogonatus*, aut *barbatus*: *t.* 2. *f.* 565. Inveg. 810. S. Carolus Magnus, & Duces:

Digitized by Google

1038. Georgius Maniacius, Imp. Nicephori Paphlagonis Præfectus, Triquetræ impositus: A. 1165. Alexander III. PP. Auria *vita S. Rosaliæ f.* 51. Bossus *chron.* Lauredanus *vita*: Divos, Regesq; siculos non recordor. Ultra SS. Christinam V. M. & Cosmam Pan. aliosq; nostros Principes conditos, in hoc templo, tumulati Pan. Archiep. ante tyrannidem Saracenicam, quorum corpora, & marmorea mausolea perfidi in cineres redegerunt: iis expulsis, A. 1096. Odo Bajocensis in Gallia Episc. nostriq; Præsules: Nicodemus, Alcherius Nicodemus, Gualterius I. Petrus I. Rogerius Fresca, Ugo I. Rogerius II. Ugo II. tumulos A. 1184. Gualt. Archiep. transtulit in SS. Omnium cryptam, si excipias Ugonem II. in hodierna basilica ab ipso delatum, Anna, Matrona Pan. Rocchi conjux, Grisandi Clerici, seu Canonici mater: *XIII. Kal. Sept. obiit Anna, mater Grisandi, & sepulta fuit in majori ecclesia S. Mariæ anno MCXLVIII. indictione XI. & in XIII. Kal. Junii translata est in hanc cappellam* S. Annæ in templo S. Michaelis, *quam filius ejus Domino, & sibi ædificavit anno MCXLIX. indictione XII.* Notus *inscriptiones f.* 88. Divina mysteria apud basilicam solemni pompa singulis annis celebrata: privil. A. 1095. *Ego Rogerius* Bossus, *Calabriæ Comes, & Siciliæ ad ultimum, Pan. Archiep. Alcherio, atque suæ sanctæ matri ecclesiæ, & omnibus successoribus ejus, quæ prædicta per cætera Domini Roberti Guiscardi Apuliæ Ducis*, fratris mei, *& Rogerii, egregii filii sui prædictarum terrarum strenuissimi Ducis, multis pollebat muneribus, & ornamentis, ad honorem Dei, & S. Virginis Mariæ, quæ ibidem solemnibus celebratur officiis*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 104. recole postremas voces *muneribus, & ornamentis* &c. *solemnibus officiis* &c. Marianam ædem A. 604. ab Joanne Antistite *assumptæ Virgini* devotam, A. 820. 827. 1040. per Agarenos ter inquinatam, totidemq; per Archiep. Pan. A. 820. 1038. 1071. expiatam, diruit A. 1184. Gualterius II. post 580. annos, nefas ducens extare templum toties prophanatum, Victoris Pan. exemplo, qui templum 2. princeps ab Arianis, Vandalis, Herulis, Gothisq; pollutum evertit: diruto e templo supersunt SS. Christinæ, & Cosmæ corpora, ulna, & radius D. Agathæ, aliaq; lipsana, effigies musiva Deiparæ, cadavera Regum, & Archiepiscoporum, nola Reg. Rogerii, moles ejusdem argentea, mausolea, & ornamenta marmorea, columnæ Thœbaicæ, porphyreticæ, turris cam-

panaria, ſacellum Deiparæ Coronatæ cum portico, inclyta marmora, *prima ſedes, corona regis, & regni caput*, ac *Trinacriæ prima metropolis ſedes*. Hoc in templo Gentilem Tuſcum, Regis Ungariæ Cancellarium 1154. Ugo II. Archiep. Pan. conſecravit Epiſc. Agrig. qui cum Triſtano Mazar. & Joanne Melit. 28. Sept. 1169. conſecravit Gualterium II. Ophamilium Archiep. Pan. hic tamen Antiſtes poſt 14. annos illud evertit.

LIBER QUINTUS

Quartum Templum Princeps Pan.

CAPUT PRIMUM.

CONDITOR.

CUnctos per cives, exteroſq; templi 4. principis, auctor Gualterius II. Ophamilius, Archiep. natione Anglus, Reg. Guil. II. præceptor, conſiliarius, cancellarius: ut major ædes per S. Urſum Syracuſ. Epiſc. Ravennæ erecta, nuncupatur Urſiana: *Urſianum templum, indito a conditore vocabulo, poſteritas appellavit*: Cajet. *t.* 1. *f.* 164. ſic noſtra per Gualterium excitata, dicitur *Gualterina*: ad opus eximium inchoandum, abſolvendumq; theſaurus adjuvit inventus A. 1184. in ſuburbana S. Spiritus eccleſia Ciſtercienſi A. 1178. Monteolivetana A. 1573. a Rege Guil. II. conceſſus: Fazell. *lib.* 8. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 159. Mauroł. *lib.* 3. *f.* 113. Cannizz. mſ. Maja mſ. *Sicilia luſtrata cap.* 28. Joannius mſ. *lib.* 2. Jongelinus *Abbatiæ Ciſtercienſes lib.* 7. *f.* 90. claudebatur ille inter bina ex candido marmore vaſa: quodlibet in diametro latum palm. 4. digitos 6: unum evaſit fons baptiſmalis in principe templo, alterum jacet in ejuſdem aſceterii viridario: ſi Joannio credimus, aureis in nummis, grandia vaſa replentibus, hæc epigraphe, *vanitas vanitatum, & omnia vanitas*: Eccl. 1. 1. Gualterius, ut laxiori ſyrmate ædem attolleret, diruit Archiep. palatii partem: Inveg. *t.* 3. *f.* 395. domum Comitiſſæ Juliettæ, Magno Rogerio Comite, progenitæ, A. 1159. a Rege Guil. I. conceſſam Epiſc. Meſſan. Pirr. *not.* 2. *Meſſan. f.* 316. ædes Rodulphi

de

de Pulcaria, VV. Cappellani Can. Can. Roberti de Aliphia, Riccardi Cantoris, Magistri Norberti Can. Juliani Diaconi, Juliani Indulzi, VV. de Vaccaria, in diplomate regio enumeratus: Pirr. *ibidem*; & 2. ecclesias S. Petri Apost. & Calogeri Conf. veterem S. Mariæ basilicam, excepta porticu, sacelloq; Deiparæ Coronatæ: Cajet. *t.* 2. *f.* 282. qui *isagoges cap.* 32. *f.* 228. domum asseruit Gualterinam ex plurimorum templorum ruinis extructam. Omnes per auctores perfecit annus 1185. discutiendum erectionis initium.

Cannizz. ms. *A.* 1170. *suæ sedis secundo, Archiep. Gualterius novum domum, & maximum totius Siciliæ extruere cœpit, nam, ut ejus carminibus habetur, perfectum fuit opus* 1185.

Si ter quinque minus numerent de mille ducentis,
Invenient annos Rex pie, Christe, tuos.

In templi autem structura insumpsit Archiepiscopus tria lustra, idest annos 15. *est enim lustrum spatium quinque annorum, ut immediate sequentia carmina indicant:*

Dum tibi constructam Præsul Gualterius aulam,
Obtulit officii post tria lustra sui.

Hoc igitur templum hoc anno 1170. *ædificare cœpit:* Cannizzarium sequitur Inveg. *t.* 3. *f.* 418. carmina produnt ædis constructæ, dedicatæque finem 1185. non principium, absolutamque 1185. basilicam, postquam Gualterius 28. Sept. 1169. consecratus, 15. annos sedisset: unde explosi Cannizz. Inveg. fautoresq; cœptum templum mense Aprili 1184. tradit *in colloquio trium peregrinorum cap.* 43. *f.* 143. Silvagius: *anno Domini* 1184. per errorem typographi 1194. *cœpit ædificari mater ecclesia, seu major ecclesia Panormi ab Archiep. Gualterio* A. 1190. extincto: *lib.* 8. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 159. Fazell. *prædicant quoq; Panormitani, ducta per majores fama, quibus & Siculorum annales conveniunt, Gualterium ex thesauro apud ædem S. Spiritus extra mœnia, anno salutis* 1184. *M. Aprili, & Guil. Regis II.* 18. *a se reperto, sumptuosum hoc, tota Italia, templum eodem anno, & mense inchoasse:* Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 127. *ex ms. Abbatis* Martini *La farina* Pan. *incæptum ædificari A.* 1184. *regni Guil. II. anno* 18. *M. Aprili, indict.* 2. chronicon ms. Cajetani Notarbartoli *cap.* 18. *da lu venerabili Gualteri, natu in la Panormitana chitati, Archiepiscopo Pan. in anno Domini MCLXXXIIII. di lu annu di lu regimini di*

Rè

Rè Guglielmu II. in li anni XVIII. di lu misi di Aprili di la 2. indizioni, incominciata fù ad edificari la majuri Panurmitana matri eccleſia, & dotata di lu teſauru pri lu dittu Archiep. attruvatu in la eccleſia di S. Spiritu di Palermu : chronicon. mſ. *anno Domini MCLXXXIIII. fù incominzata la matri eccleſia di Palermu pir lu Archiep. Gualteri*: eccleſiam 1185. perfectam auctores aſſerunt univerſi: cœptam erigi M. Aprili 1184. indict. 2. anno 18. Regis Guill.II. tradunt editi ſcriptores 2., mſ. chronica 2. hinc annuo tempore confectam a Gualt. Archiep. Regio Cancellario, quem theſaurus ingens, potentiſſimus Rex Guil. II. Senatus Excellentiſſimus, innumeri lapides, columnæ, marmora, ligna tot palatiorum, & eccleſiarum adjuvarunt.

Admirandam erectionem confirmat Gallicum templum, quod ædificavit, annuo ſpatio, S. Avitus, Epiſc. in Gallia Viennenſis, 5. Febr. 523. defunctus: *hujus labore, & induſtria baptiſterii eccleſia, muſivo, & marmore mirabiliter ornata, & pavimento venuſti marmoris conſtructa, ipſumq; baptiſterium cum aquæductu, & ornatu ſuo ad honorem Patriarcharum, & Prophetarum, Sanctiq; Joannis Baptiſtæ, quanta celeritate a fundamentis reædificata ſit, in homilia, quam populo in dedicatione ejus compoſuit, ita ſcribit, anteæ locus, quam annus expletus eſt*: Bollandus 5. *Febr. f.* 668. Pan. palatium, unico anno, a Patritio conſtructum: *lib.* 8. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 158. Fazell. *inſignis ex antiquis lapidibus, & magnæ veluti moles*, magnum hodie Xenodochium, *quædam occurrunt ædes, a Matthæo Sclafani, Adrani olim Comite, anno ſalutis* 1330. *conditæ: opus quidem ingens, & privatorum omnium maximum, quadrangulari forma undiq; pervium, & unius vix anni ſpatio abſolutum, quod, præ ſua incredibili magnitudine, fidem omnem excederet, niſi ſupra ejus portam, quæ mare ſpectabat*, nunc occluſam, *fixa in tabula marmorea, literis majuſculis titulus, licet meram illius ætatis barbariem ſonans, explicaret*, hodie meridionalem ſuper januam.

Anno Domini MCCCXXX.
Felix Matthæus Sclafanis memoria dignus,
Fabricam hanc fecit nobilis, pius, benignus:
Ut ne mireris, modico tam tempore factam:
Vix annus fluxerat, cum cernis ita peractam.

In antiquiſſima urbe, Paleopoli, inter veteres 2. portus emicat baſi-

basilica, propior ad meridiem occupans navi dextera, sinistram, dirutis templi navem, media, lævaq; situm templi ædiumq; eversarum, viis publicis circumscripta: possidet ab occasu vetustam turrim campanariam, a borea Clarissas, a meridie aream, Cassarumq; ab ortu SS. VII. Angelorum Moniales; templum architectura Gothica *magnificum*, marmor Deiparæ Coronatæ, *sumptuosissimum*, bulla Clementis VII. PP. *ingens* Aret. *f.* 8. *celeberrimum, & sumptuosum hoc, tota Italia*: Fazell. *lib.* 8. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 159. *maximum totius Siciliæ*: Cannizz. ms. *structura nobilissima, magnifica*, Clementis IX. PP. bulla, *magnificentissime, si quod aliud extructum est, si exteriores præsertim parietes inspicias: qui enim interiores sunt, iis non fulgent ornamentis, quæ mente Præsul optimus* Gualt. *perceperat, quamquam in aliorum contentionem venire haud timeat, amplissimis ita laxatur spatiis, ut, si rem exactissime ad ulnas revocemus, nullum tota Sicilia majus habeat*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 127. pervio undiq; circuitu, recludit 3. januas in fronte, duas in lateribus, unam a tergo: præfert intecta 2. atria, in lateribus porticus 2. amplissimam a meridie aream, trullos, & cœmeteria 5. turres 4. in angulis, & campanariam ex adverso: gaudet 3. navibus, tribunisq; 21. sacellis, 25. aris, fenestris supra centum, statuis ligneis deauratis 14. argenteis 20. marmoreis 83. mausoleis porphyreticis 4. candidis 17. columnis rubeis, candidis, porphyreticis, Thœbaicis fere octingentis. Majorem ingressi portam, aspiciunt navim mediam, chorum, soleam, tribunam: ad navis maximæ latera, alias 2. minores cum sacellis, in chori lateribus cœmeteria, quæ majorem navem reddunt Chalcidicam: *sin autem locus erit amplior in longitudine, Chalcidica in extremis constituentur*: Vitruvius *lib.* 5. *cap.* 1. tectum ligneum, laqueatum, figulinis tegulis munitum; candido ex marmore, musivoq; opere pavimentum; structuram non rudibus e silicibus, ut in cathedrali M. Reg. sed ex dulci Pan. lapide quadrato, perpolitoq; fabricam adeo robustam, ut post sæcula 5. plurimosq; terræmotus, vitium fecerit nullum, nam catenarum loco, ipsis in muris, roboreæ trabes insertæ.

Ut ædem A. 1185. absolvit Gualterius; pariter consecravit: absidis, atriiq; meridionalis carmina, Aretius *f.* 8. *templum quoq; est ingens Panormi: exteriores parietes multo pulcherrimi, a Gualterio Archiep. Regis affine, dedicatum*: Tornacæus *præfatio ad Falcan-*

eandum: quamquam templum esse Panormi ingens alii scribant historici, a Gualterio Archiep. Guilelmi Regis affine dedicatum: Maurol. lib. 3. f. 113. *thesaurum memorant repertum, quem Gualterius, Præsul Pan. templo addixit, quod ipse instauratum*, extructum *dedicavit*: Cascin. *vita D. Rosaliæ latinæ*: Cajet. *t.* 2. *f.* 152. *trabs illa cum ornamentis præsefert æqualem templo antiquitatem, quod dedicatum fuisse constat a Gualterio Archiep. ejus auctore* 1185. synodi 1615: Joannettini Doriæ *cap.* 7. *f.* 9. *cathedralis Pan. ecclesia, quam Gualterius, ejus Antistes, veteri diruta, extruxit, & Assumptæ Virgini dedicavit*: ejusdem 1633. *cap.* 6. *f.* 99. *cathedralis Pan. ecclesia, quam Gualterius, ejus Antistes, vetere diruta, extruxit, & assumptæ Virgini dedicavit A.* 1185. *Guil. II. Rege Siculorum*: 1652. Martini de Leon, & Cardenas *p.* 3. *cap.* 3. 110. *cathedralem Panormitanam ecclesiam Gualterius, ejus Antistes, vetere diruta, extruxit, & Assumptæ Virgini dedicavit A. D.* 1185. *Guil. II. Rege Siciliæ*: 1679. Jacobi Palafox, & Cardona *p.* 3. *cap.* 3. *f.* 120. *cathedralem Panormitanam ecclesiam Gualterius, ejus Antistes, vetere diruta, extruxit, & Assumptæ Virgini dedicavit A. D.* 1185. *Guil. II. Rege Siciliæ*. Quo anno absoluta, extitit consecrata *nostra major Panormitana, Protometropolitana ecclesia* (sic nuncupat Pisanus *excellentia ordinis Augustiniani, num.* 112.) suffragantibus tot auctoribus, & synodis: perfecta cathedralis Cephaleditana A. 1148. Monsregalensis A. 1174. Messanensis A. 1182. consecrationem adeptæ sunt, prima 10. April. 1267. secunda 25. April. 1267. tertia 21. Sept. 1197. post annos 129. 93. 15. Pirr. *not.* 5. *Cephal. f.* 422. 325. *not.* 3. *M. Reg. f.* 397. 416. *not.* 2. *Mess. f.* 323. 325. Firmato dedicationis anno 1185. diem expiscamur: 6. April. tradit Invegius *t.* 3. *f.* 448. Cajetanus *idæa f.* 112. habet 6. April. *Panormi S. Philareti Conf. Monachi S. Basilii: ibidem: dedicatio altaris Sanctæ Genitricis Dei, Mariæ*. Breviarium Simonis Bononii, civis, & Archiep. manuscriptum A. 1452. notat 8. Aprilis, *dedicatio majoris altaris ecclesiæ Dei Genitricis, Mariæ Panormitanæ*: potior fides Antistiti: SS. 2. cives Philaretos colit urbs: Confessorem 6. Martyrem 8. Aprilis: lapsus facilis ex Martyre in Confessorem. Ornavit consecrationem aula regia, Rex Guil. II. Reginæ 2. Joanna conjux, Margarita parens, Magnates, Episc. Siculi, ac Neapol. regiam curiam stipantes, veterem juxta morem: Maurol. *lib.* 2. *f.* 36. *templum*

Pa-

Digitized by Google

Panorm. a Gualterio Pontifice dedicatum A. 1194. typographi ſphalma: rectius A. 1185. nam obierat A. 1190.

Baſilicam, antiqua detracta calce, novaq; marmorea decoratam per Maragmerios, dedicavit 1. Aug. feria 5. 1536. Arnaldus Albertinus, Pactenſis Epiſc: meridionali in porticu marmor, tabulæ 2. apud Pirri *appendicem f.* 482. Arnaldi ſynodus 1538. f. 42. *nos, poſtquam ad Epiſcopatum fuimus promoti, pro zelo Dei, & non pro commodo temporali, ordines generales celebraſſe apud majorem eccleſiam Montiſregalis ſemel, & in urbe Panormitana bis, ac in noſtra eccleſia etiam bis, ſacraſſe eccleſiam Panormitanam:* & f. 45. *ibidem* legitur: *hi verſus literis marmoreis ſcripti ſunt in pariete eccleſiæ majoris: Si ter quinque minus &c.* Cajet. *idæa f.* 127. 1. Aug. Panormi *dedicatio baſilicæ S. Mariæ, Dei Genitricis:* ſingulis annis celebratur dedicatio, ut ad inchoandos 15. dies in *Aſſumptæ Deiparæ* gloriam excitentur univerſi.

CAPUT SECUNDUM.

TITULUS MARIANUS.

SIcut princeps 1. 2. 3. templum, ita quartum, invicta urbis, inſulæq; conſtantia, ſumma religione, perenni amore, per 18. ſæcula fuit *S. Mariæ* conſecratum: obſervationem digniſſimam omiſit in Panormo Mariana Can. Mongit. V. Cl. cathedralis Catan. ac Syrac. olim B. Virgini, nunc SS. Agathæ, Luciæq; dedicatæ: Pirr. *not.* 1. *Catan. f.* 10. *not.* 2. *Syracuſ. f.* 121. Panormitana ſemper *Deiparæ* ſacra: cathedralis Agrig. divinæ Genitrici, mox eidem, & Jacobo Majori, tandem Gerlando Epiſc. Agrig. Pirr. *not.* 3. *Agrig. f.* 284. Panormitana ſemper *Deiparæ* addicta, & *Deiparæ in cælum Aſſumptæ: glorioſæ B. Virginis Aſſumptioni ſacra eccleſia noſtra, cathedralis:* Marulli ſynodus 1586. *cap.* 1. *f.* 3. *Aſſumptæ Virgini dedicavit Gualterius:* Doriæ ſynodus 1633. *cap.* 6. *f.* 99. præſtantiſſimum titulum confirmavit in 2. conſecratione Arnaldus Epiſc. 1. Aug. 1536. *conſecravi hanc eccleſiam, & altare in honorem Aſſumptionis SS. Mariæ Virginis, Dei Genitricis:* in tertia majoris aræ dedicatione Haedus Archiep. 25. Martii 1604. *conſecravi in honorem Aſſumptionis SS. Virginis Mariæ, Dei Genitricis:* Pirr. *appendix*

Digitized by Google

f. 482. cathedralis M. Reg. dicata 1174. *Deiparæ Assumptæ*, post 100. annos *Marianæ Nativitati*: Pirr. *not.* 3. *M. Reg. f.* 414. Panormitana constanter *Assumptionem* retinuit *Marianam*: exemplo basilicari suas *Marianæ Assumptioni* devoverunt ecclesias Capuccini A. 1533. Castellucc. *f.* 69. Carmelitæ discalceatæ A. 1628. Pirr. *not.* 1. *Pan f.* 221. Causidici A. 1565. qui ob titulum in supplicatione Corporis Christi, ultimum, digniorem possident locum, ipsiq; soli privative intersunt hæreticis comburendis: Castellucc. *f.* 112. & privil. 21. Martii 1575. viridem SS. Trib. crucem comitantur: Mongit. *actus publicus fidei cap.* 1. *f.* 7. nonne *in Assumptæ Virginis* honorem occinit ecclesia: *Gaude Maria Virgo, cunctas hæreses sola interemisti in universo mundo?*

S. Chrysostomus *hom.* 43. *in cap.* 16. *epist.* 1. *ad Cor. f.* 547. *opifex, utpote calceorum confarcinator, aut sutor, aut faber ærarius, aut quivis alius artifex, cum aliquid vendiderit ex iis, quæ, sua arte, sient, det Deo primitias pretii: ibi parvam partem dejiciat, & ex minori parte cum Deo partiatur: neque enim magnum quid peto, sed tantum, quantum Judæorum infantes, & mille malis pleni, tantum nos, qui cælum expectamus, jaciamus: hæc autem dico, non legem ferens, neq; prohibens, ne plus eroges, sed æquum censeas, ut non minus deponas, quam partem decimam*: *homil.* 48. *de Sanctis* Augustinus: *majores nostri ideo copiis abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæsari censum reddebant: modo autem, quia discessit devotio Dei, accessit indictio fisci: noluimus partiri cum Deo decimas, modo autem totum tollitur: hoc tollit fiscus, quod non accipit Christus.* Nicolaus Montaperto, Archiep. ne Pan. ecclesia in jure decimarum læderetur, A. 1384. *cives Pan. sacramento obstringi voluit, quo unusquisq; promisit se die* 15. *Aug. singulis annis persoluturum, quantum pecuniæ, una die, vel, ex sua arte, vel ex redditibus reciperet: id denuo confirmatum a PP. Clemente VII. A.* 1525. *& exscriptum in libro secreti apud regiam cancellariam A.* 1526. *& ex eo tempore celebrari cœpit festum, quod vulgo delli Cilii Panormitani appellant*: Pirr. *appendix f.* 481. Breve damus impressum A. 1176. regiis in tabulariis relatum.

Clemens PP. VII. Venerabilis frater salutem, & Apostolicam benedictionem: mittimus fraternitati tuæ supplicationem præsentibus introcluſam, manu nostra signatam: volumus, & tibi committimus, & mandamus, ut vocatis vocandis, ad illius exequutionem

pro-

procedas, juxta ejus continentiam, & signaturam nostram: Dat. Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 16. Sept. 1525. Pontificatus nostri anno 2. Beatissime Pater, cum de antiquissima, & probata consuetudine, omnes Christi fideles, incolæ, & habitatores civitatis Panormi, annis singulis in die Assumptionis B. Mariæ Virginis, loco decimarum eidem ecclesiæ debitarum, tantum in pecunia numerata solvere teneantur, quantum uno die percipit de bonis suis, sive industriis, & laboribus, atq; justis lucris, & proventibus, quod luminaria appellantur, sive solutio cerei, & pro male ablatis incertis eidem ecclesiæ relinqui, & ad relinquendum Christi fideles per confessores in confessionibus, & prædicationibus induci ad opus fabricæ dictæ ecclesiæ sumptuosissimum perficiendum consueverint, tamen Pater Sancte, moderni prædicatores, & Christi fidelium confessores illarum partium, non solum dictos Christi fideles ad relinquendum pro male ablatis incertis eidem ecclesiæ inducere se abstinent; verum etiam ad mutandum voluntates relinquentium, & pro eorum libito disponendum summopere studeant, & in prædicationibus, & confessionibus eorum contra constitutionem felicis record. Clementis PP. V. 20. Aug. 1314. extincti sanctitatis vestræ prædecessoris, dictos Christi fideles ad solvendam dictam luminariam, seu solutionem certam monere postponunt in animarum suarum periculum, & dictæ fabricæ non modicum prejudicium, & gravamen: supplicat igitur sanctitati vestræ Magister fabricæ dictæ ecclesiæ, quatenus juxta constitutionem Clementis prædecessoris hujusmodi, omnibus, & singulis religiosis, & aliis confessoribus, & prædicatoribus sub excommunicationis pœna, quam contrafaciendo, ipso facto, incurrant, in eorum confessionibus, prædicationibus, Christi fideles ad reliquendum pro male ablatis incertis, & solvendum luminaria hujusmodi eidem ecclesiæ inducant, mandare dignemini de gratia speciali, non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisq; contrariis quibuscumq; cum clausulis necessariis, ad effectum, & pro Breve S. V. & committatur Archiepiscopo, seu ejus Vicario, quod in præmissis provideat, prout ipsi justum videbitur: Datum Romæ apud Sanctum Petrum Kal. Sept. anno 2. Fiat I. Fiat ut petitur.

Luminaria appellantur: Crispoltus Perusia *Augusta lib. 1. cap. 15. f. 82. nella vigilia di detta festa* S. Constantii Episc. M. Perusini: *e questa chiesa visitata con luminare solennissimo, nel quale*

le non ſolo concorrono le religioni ſolite, ma eziandio le arti, o collegii tutti con torchi acceſi nelle mani, e fù queſto luminare iſtituito per ſin dall'anno 1310. del meſe di Settembre: privil Reg. Alphonſi 7. Oct. 1444. *a la preditta maramma per luminaria, chi annuatim ſi celebra in la vigilia di la celeberrima feſta di la noſtra advocata, Virgini Maria die 15. Aug.* privil. Pan. f. 300. *feſta di mezo Agoſto, chiamata de i Cirii:* Ingraſſia *p. 3. de peſte A. 1575 cap. 2. f. 4. qual proceſſione* Drepanenſis *fu chiamata poſcia corrottamente de' Cilii, ma propriamente de' Cerei, per le imagini de' Santi preſidenti dell'arti de' ſuoi profeſſori portativi, che gia in prima eran fatti di cera:* Pugnatorius mſ. *hiſt. Drep. p. 4. f. 141.*

CAPUT TERTIUM.

SOLEMNITAS.

VEteri ætate, 14. Aug. Prorex equitans, nunc quadriga vectus, in laudem *Aſſumptæ Deiparæ* publicum adibat carcerem ad reos vinculis eximendos: adſtante Magna Regia Curia: hodie ſupremum tribunal ſic dictum ab anno 1138. in Græca venditione ad favorem Monaſt. Baſil. S. Mariæ de Gala.

Signum manus Cales (Bonæ) uxoris quondam Heliæ generi, Theodori, Curatoris Mylarum † Signum manus Gualterii ejus filii: qui formam Venerandæ, ac Vivificæ Crucis, in hac pagina, manu propria, pinximus Cale præſcripta, meuſq; filius Gualterius, præſentes vendimus prædium noſtrum, quod poſſidemus in territorio Mylarum, in loco Gauterio dicto, ſponte, ac proprio arbitrio, Reverendiſſimo Abbati Sanctiſſimæ Deiparæ Gales, cujus termini ſunt hi: ab oriente habet confine prædium quondam Joannis Mylarum: a ſeptemptrione prædium Magiſtri Conſtantini Chryrabii; finitq; in confinio Joannis Barzacli, quod eſt in dominio Mylarum, & percurrit ad occidentem uſq; ad fines prædiorum Joannis Galliardi: aſcendit inde ad terminum habitationis Joannis Galliardi, uſq; ad prædia Joannis presbyteri; unde initium duximus; & concluditur prædium iſtud, ut prædiximus: nos prædicti, mater, & filius, vendidimus tibi prædicto Reverendiſſimo Abbati pro tarenis aureis ſexaginta granorum duorum, monetæ Magni Imperatoris, ac Regis Rogerii, libere ſine ulla collecta, aut penſione: quibus

bus tarenis acceptis a tuis in manus noſtras, fecimus tibi venditionem hanc perfectam, claram, atque immutabilem; quatenus habeas prædium iſtud in omnimoda tua poteſtate, ac dominio; ne quiſquam te perturbet, aut impediat propinquorum noſtrorum, aut hæredum: quod ſiquis acceſſerit ad te perturbandum, aut impediendum, tenear te defendere ſecundum legis diſpoſitionem: ſi vero nos acceſſerimus, aut facti pœnituerit, quadruplum pretii reddemus: & propter ſanctæ Crucis perjurium mulctabimur in Magna Curia nummis 36. ac ita accepto, firmoque venditionem hanc perfectam, claram, atque immutabilem; quia ita nobis placuit. Quæ quidem ſcripta eſt manu propria humilis Sacerdotis Pagi Monaſterii Galæ, menſe Novembris anni 6646. (1138. *Chriſti*) *Indict.* 1. *coram præſtantiſſimis teſtibus, principibus, & ſenioribus Mylarum; quorum nomina ſunt hæc.* † *Simeon, Monachus humilis, & Monaſterii Divæ Veneræ præfectus, præſens huic venditioni teſtis ſubſcripſi.* † *Anicius, Comeſtabulus Mylarum teſtis ſubſcripſi.* † *Theodorus, humilis Monachus præſens teſtis ſubſcripſi.* † *Theophilus, ſacerdos teſtis ſubſcripſi.* † *Nicolaus Theoduli teſtis ſubſcripſi.* † *Theodulus, humilis ſacerdos Pagi Galæ præſens manu propria ſubſcripſi.* † *Nicolaus Cuzolinus teſtis ſubſcripſi.* † *Nicetas Papylus teſtis ſubſcripſi.* † *Baſilius Delimonius teſtis ſubſcripſi.* † *Talliaphernas, princeps Pagi Maſari teſtis ſubſcripſi.* † *Michael filius Nicolai, cognomento Calvi teſtis* † *Joannes.*

In templo holoſericis ornato, Pontifex fulgens in ſolio ſociis concinit muſicis veſperas ſub ritu duplici 1. claſſis cum octava per urbem, & archidiæceſim: abſolutis iis cereorum ſupplicatio veniebat: *chron. f.* 83. Pirr. *ſolent enim poſt Deiparæ pervigilii veſperas omnes Pan. urbis artifices, ſuas diſtributi in claſſes,* conſulatus, *celebri inambulatione accenſas præferentes faces ad cathedrale ordine procedere, ut decimarum loco quidpiam Virgini, cui templum illud dedicatum eſt, in grati animi ſignificationem offerunt: geſtant vero in thenſis ſingulæ claſſes Divi cujuſpiam ſimulacrum, quem ſibi Patronum optarunt, ſed pompam claudunt duæ aureæ aquilæ, quæ regia ſunt inſignia: poſt eas vero, qui a Secretis, eſt Regis in Pan. urbe cum tota ſua curia, ejuſdem Regis nomine vadit ad templum, atq; pecuniam in Deiparæ cultum erogandam numerat,* quæ aſcendit ſingulis annis ad ſummam aureorum

Digitized by Google

943. 4. Pan. Capitulum, decantatis in templo principe vesperis, in Archiepiscopi quadrigis olim, accedebat ad Senatoriam SS. Annunciatæ ecclesiam, unde sumebat initium supplicatio, quæ decurrens Spatariorum, Argentariorum Logiæ, fori olearii vias, erumpebat in Toletanam, ac Basilicam: Carolus Philippus Antonius Spinola, Marchio de Balbases, Prorex A. 1708. suppressit, etsi vectigalia templo solvantur: Senatorium edictum 13. Aug. 1466. *Bannu, e cumandamentu da parti di lu rivirendo Vicario di la majuri Pan. ecclesia, e di li magnifici officiali, Prituri, e Jurati di la felici citati di Palermo: imperchi Vennerdì prossimu sequenti, chi sarranu li quindeci jorna di lu presenti misi di Augustu, chi si celebrirà, & farrà la festa di la Assumptioni di la gluriusa Virgini Matri Maria, nostra advocata, e protettrice, in la quali festa, & sua vigilia, chi sarrà lu jornu precedenti a la ditta festa, ad laudi, e gloria di la ditta gluriusa Virgini, si farrà la luminaria di li chirii, debita, e solita da fari, chi tutti fidili christiani digianu devotamenti andari cu li loru chirii, ed offeriri, & dari cum devotioni tuttu quillu, e quantu e solitu di diviri dari, ed offeriri a la ditta luminaria, a talchi ognunu si digia evacuari la conciencia sua, offerendu quillu, chi per debitu a la ditta ecclesia ogni anna si divi, & cui sarrà renitenti a pagari, e rendiri quillu, chi debitamenti divi a la ditta ecclesia, sarrà costrittu pri li ditti magnifici officiali a rendiri, e pagari lu dittu debitu a la ditta ecclesia, & suoi procuratori, & cui non andirà, e sarrà negligenti andari a la ditta luminaria cum li soi chirii, sarrà in pena di onza una di applicari, videlicet tarì 15. a la ditta luminaria, & tarì 15. a li marammi di la ditta citati:* tabul. Senat. *A.* 1464. *f.* 77.

Ordo Cereorum Felicis Urbis Panormi offerendorum in sancta cathedrali ecclesia majori Pan. in vigilia festivitatis Assumptionis Intemeratæ Virginis Mariæ, quæ celebratur XV. Aug. actus, & observatus Anno Incarnationis Dominicæ 1385. *anni VIII. indict. cereus Continentium: cereus Pauperum, cereus Domini Archiepiscopi, cereus Regii Palatii, cereus Burdonariorum, cereus Molendinariorum, cereus Carrozzeriorum, cereus Manischalcorum, & Ferrariorum, cereus Caldarariorum, cereus Carpinteriorum, cereus Balisteriorum, cereus Buttariorum, cereus Muratoriorum, cereus Sculptorum, cereus Marinariorum, cereus Calafatorum, cereus Pannitteriorum, cereus Tabernariorum, cereus Buccheriorum, cereus*

Puta-

Putatorum, cereus Jardinariorum, cereus Apotecariorum, cereus Curatulorum, cereus Cannamelariorum, cereus Quartarariorum, cereus Græcorum, cereus Cordariorum, cereus Lanariorum, cereus Centurariorum, cereus Sellariorum, cereus Depictorum, cereus Accimatorum, cereus Calzetteriorum, cereus Custureriorum, cereus Conciatoriorum, cereus Corbiseriorum, ac Planellariorum, cereus Spatariorum, cereus Tirittariorum, cereus Mechearum Nettarum, cereus Mercatorum maritimæ, & Recapteriorum, cereus Stagnatariorum, cereus Aurificorum, cereus Barberiorum, cereus Delifichoti, cereus Mezanorum, cereus Zuccarariorum, cereus Bancheriorum, cereus Medicorum, & Speciariorum, cereus Mercatorum pannorum, cereus Quarteriorum Burgensium Conzariæ, cereus Burgensium Quarterii Khalciæ, cereus Burgensium Quarterii Seralcadii, cereus Burgensium Quarterii Albergariæ, cereus civitatis, Cassari, cereus Magistratus Notariorum, cereus Doganæ, cereus Regiæ Curiæ, cereus Domini Regis: rollum antiquum Regiæ Curiæ Prætorianæ edidit Joannes Antonius de Franciscis A. 1616. & denuò Joannes Baptista Aiccardo 1722. Innumeris cereis illustratur basilica, quos addidit 1221. Imp. Fridericus II. Insulæ Rex, *in unoquoq; videlicet anniversario tarenos* 200. *& cereos, & ex aloe tam pro ipsis anniversariis, quam pro solemnitatibus Dominicæ Nativitatis, Resurrectionis, & Assumptionis Virginis secundum quod, antea ipsa ecclesia consuevit*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 144. regia e textu liberalitas in exornando principe templo etiam ad festi titularis honorem elucet: *antiquissimos Regum prædecessorum mores amplexus Martinus* I. *eidem primariæ ecclesiæ annuas auri uncias* 200. aureos 500. *pervigilio Assumptæ Virginis tribuendas scripsit ad Ubertinum Grua a regiis Secretis die ultimo Julii A.* 1392. Pirr. *chron. f.* 83. peragebantur a populo, Magnatibusq; sacræ vigiliæ maxima pietate, summa religione, insigni modestia ad sæculum 16. dœmonum astu vetitæ sub censuris in hac solemnitate, & consecratione basilicæ. Pan. exemplo prohibitæ in cathedrali M. Reg. per Hippolytum Medicæum Card. Archiep. qui a Clemente VII. PP. 28. April. 1534. obtinuit excommunicationem latæ sententiæ, Rom. Pontifici reservatam, in eos, qui 24. Aprilis, 7. Septembris in pervigilio dedicationis, ac tituli, vigilias celebrarent: Lellus *p.* 3. *n.* 217. *f.* 92. hilari *Virginis Assumptæ* festo missam sociis musicis occinit Antistes,

qui

Digitized by Google

qui post Nicenum symbolum, pontificio sedens in throno, per Beneficiatum ante regii throni gradus stantem, Archiep. absente, vel sede vacante Beneficiatus in suggestu sub dextero odeo, *solemni ritu, ne qua ecclesia se ab ejus potestate per desuetudinem subducat, omnes ordine ecclesias, earumq; præfectos in catalogum digestos, quasi ad fidem sibi Metropolitano obligandam, vocare soleat*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 62. Pan. more idem omnes insulæ cathedrales in festis titularibus exequuntur: formulam exhibemus.

N. N. per la misericordia di Dio, Arcivescovo di questa felice, e fidelissima città di Palermo, del conseglio di Sua Maestà: imperocche tanto per concessione di Sommi Pontefici di pia recordazione, quanto de jure, e consuetudine, della quale memoria d'huomo in contrario non vi e, sono alcuni Rmi Vescovi, Prelati, Ospedali, Monasterii, Chiese, Beneficii, tanto in questa Diocesi Palermitana, quanto in alcune altre, che sono suffraganee, e suddite, ogn'anno sogliono, e devono prestare lo censo solito, obedienza, e riverenza alla santa Pal. Chiesa, e a Monsignor Illustrissimo, e Rmo Arciv. di Palermo alli 15. del presente mese d'Agosto, onde per tale effetto si chiameranno: In primis il Rmo Vescovo di Girgenti, il Rmo Vesc. di Mazzara, il Rmo Vesc. di Malta, il Rmo Vesc. di Tripoli, S. Maria dell'isola di Lustrica, il Rmo Vicario della Goletta, l'Ospedale Grande, e Nuovo di questa città per sua parte, e per la parte dell'altri Osped. e chiese ad esso aggregati, il Monastero del SS. Salvatore, il Monast. del Cancelliere, il Mon. di S. Giovanni lo Riglione, il Mon. della Martorana, il Mon. S. Maria di Valverde, il Mon. di Monteoliveto, detto l'Abbadia Naova, il Mon. della Pietà, il Mon. delle Vergini, il Mon. della Trinità verso l'Ospedale, il Mon. di Monte Vergine, il Mon. della Trinità a S. Lucia, il Mon. della Grazia alle Repentite, il Mon. di S. Antonio alla porta di Termine, il Mon. della Candelora, il Mon. della Concezzione, il Mon. di S. Catarina lo Cassaro, il Mon. di S. Elisabetta, il Mon. delli Stimmati, la Chiesa di S. Giovanni la porta di Carini, la ch. di S. Pietro Martire, la ch. e confraternità di Portosalvo, la ch. di S. Maria lo Pileri, la ch. di S. Maria della Grazia, la ch. della Nunziata della porta di S. Giorgio, il Beneficiale di S. Anna dentro detta chiesa, il Benef. de' SS. Filippo, e Giacomo dentro detta chiesa, il Benef. di S. Cristofalo dentro la chiesa di S. Giacomo la Mazzara, la ch. del Crocifisso dell'Albergaria, la ch.

del-

Digitized by Google

dello Spirito S. in Seracaldii, la ch. di S. Maria delli Miracoli alla Marina, la ch. ſeu cappella di S. Giuſeppe nella chieſa di S. Nicolo nella ſtrada del Caſſaro, marmorea, il Mon. di S. Giovanni di Baida fuori la citta, la ch. di N. Signora di Pedegrotta ſotto Caſtellamare, il Mon. di S. Maria della Grazia fuori la città, la ch. di S. Eraſmo fuori la citta, la ch. di S. Criſtofalo fuori lo fundaco di Carboni, la ch. di S. Michele fuori detta ſtrada, la ch. di Santa Maria lo Ripoſo alla via di S. Maria di Gieſu, la ch. di S. Maria lo porto fuori l'altarello di Morreale, la ch. di S. Maria lo Richieſi, la ch. di S. Michele di Campogroſſo, la ch. di S. Onofrio, l'Oſped. di S. Mich. nella citta di Termini, la ch. di S. Leonardo di Termini, la ch. della Nunziata di Caccamo, la ch. de' Ss. Pietro, e Paolo di Caccamo, la ch. di S. Anna di Caccamo, la ch. di S. Clara di Caccamo, la ch. de' Ss. Antonio, e Benedetto di Caccamo, la ch. delli Molinara incanto lo Ponticello, la ch. di S. Leonardo di Caccamo, la ch. e confrat. di S. Elia di Caccamo, la ch. di S. M. di Pitirrana di Caccamo, la ch. di S. Felice di Caccamo, lo Prior. di S. Nicolo lo Boſco di Caccamo, lo Prior. delli Rocchi di Ciminna, lo Mon. di S. M. di Monte Criſto, il Mon. di S. Maria della terra di Vicari, la ch. di S. Gian-Battiſta di Miſilmeri, l'Oſped. della citta di Termine, il Monte della Pietà di Caccamo, l'Oratorio di Geronimo Caſcino, la ch. di N. Signora lo Soccorſo all'Albergaria, la ch. di S. Nicolo nella contrada di S. Giovanni li Tartari, il Mon. di S. Nicolo dentro la piazza Bologna, il Mon. delli Scalzi nella contrada della Ziſa, la Gancia delli PP. di Monte Pellegrino allo piano della Conſolazione, la cappella delle Vergini fondata incanto la caſa di Nicolo d'Amari, il Benef. dell'altare di S. Nicolo del Carmine dentro la piazza Bologna, la Parrocchiale ch. di S. M. la Conſolazione nella citta di Termine, la ch. dell'ordine di M. Pellegrino nella terra di Marineo, la ch. di S. Franc. di Paula di Termine, la ch. dello feudo delli Friddi, il Conv. del Carmine della citta di Termine, la ch. di S. Antonio di Termine, la ch. di S. Giuſeppe di Termine, il Conv. del Carmine di Caccamo, la ch. di S. Vincenzo ſotto la Corte del Pretore, il Conv. della Nunziata della porta di Mazzara, il Conv. di S. Franceſco di Miſilmeri, il Conv. di S. Domenico di Miſilmeri, la ch. di S. M. la Grazia delli Bucceri, la ch. della Madonna di M. Vergine al Ponticello, la cappella del fego di Fitalia verſo Vicari, il Conv. del Carmine del Borgo, alias di Monſer-

rato, la ch. di S. Roceo alla Guilla, la ch. dello deſerto, la ch. di San Pietro in vinculis vicino la porta di S. Agata, li PP. fatebenfratelli, la ch. di S. Sofia alli Zimbaturi, la ch. dell'Epifania ſub vocabulo delli Putigari, la ch. di S. Paulino al Cancelliere, la ch. della Candelora alli Gallinara, la ch. della Nunziata delli Burgiſi, la ch. di N. Donna dell'Itria delli Lanitteri, la ch. di Viſitapoviri all'Arbaſciara, la ch. di N. Donna la Grazia alla Ruga Virdi, la ch. di S. M. alla ſtrada delli Formaggi, l'Oratorio di Ceſare la Torre nel fego di Brocato, la ch. de' Ss. Gioſafat, e Liberale alla ruga delli Pergoli, la ch. delli Bordonari alla Miſericordia, la ch. delli Saponari alla porta di Termine, la ch. dell'Angelo alla Pannaria, la ch. delli Ripizzaturi allo piano della Marina, la ch. delli Maggiordomini vicino S. Chiara, il Mon. di S. Spirito fuor la citta, l'Oſpedale di S. M. la Miſericordia S. Maria di Sichechi incanto lo loco della Meuza, la ch. di S. M. dell'Oreto alla Ferraria, il Mon. di S. M. di M. Santo di Ciminna, la ch. di S. Iſidoro delli Burgiſi, tutte le Chieſe, che hanno campane, e carnale.

Ad augendam in urbe lætitiam, celebratæ ſunt ad bravium decurſiones, hodie ſublatæ: edictum Senatorium 19. Julii 1461. edidimus 1703. apud noſtram Conchani auream in tripudio f. 46. *Die XVIIII. menſis Julii, VIIII. indict. laudabili, & commendata coſa e di li citatini inſigni introduciri quelli uſanzi, e coſtumi, li quali per autri citati ſu ſtati introdutti ad honuri di l'altiſſimo Dio, e di li ſuoi ſanti, letitia, feſta, ed alligrizza di lu populu di la citati; e cum chi per tutta Italia, e quaſi per tuttu lu mundu ſi conſtumi, ed obſervi, ch'in alcuni feſti principali di l'annu ſi curranu palii, cui in la feſta di l'Aſſumptione di la glorioſa Virgini Maria, cui in la feſta di S. Giovanni, cui in la feſta di S. Ambroxiu, cui ad altri feſti, ſecundu la divotioni ſingulari di la citati, dove li ditti palii ſi currino: e quiſta felici citati di Palermo hagi ſingulari divotioni, e ſia ſolita fari ſpeciali obſequio, e feſtivitati a la gloriuſa Virgini Matri, Maria, in la feſta, chi lu corpu ſo fu aſſuntu di terra in celo, a majuri honuri di la ditta feſta, exaltazioni, ed alligrizza di li citatini, e populu di la citati: ſia notu, e manifeſtu ad omni perſuna, comu li magnifici Preturi, Jurati, ed Univerſitati di la felici citati di Palermo ad honuri di la feſta di l'Aſſumptioni di la gloriuſa Virgini, Maria, hanno ordinato ſi fazano li feſti, ſpettaculi infraſcritti, videlicet, chi alo jorno di la*

dit-

ditta festa, ch'è ali XV. jorni di lu misi d'Augustu, ad huri XVIII. di lu dittu jornu, si curra pri scavi nigri, li quali vorrannu curriri, tri premii, seu palii; ita quod quillu, chi primo jungirà, havirà un gippuni per premio, lu secundo un paro di calzi, lo terzo un gallo, dummodo, chi chi incomenzando in sembli cum l'altri, chi verrannu di lu trappitu di lu magnifico Misser Joanni di Bulogna, currendu per la via dritta, ed intrando per la porta di Termini, jungiranno primo a li ditti palii, seù premii, li quali starannu in la loggia di li Cathalani: li ditti scavi divinu curriri nudi senza cammisi, senza portari cosa alcuna in manu, chi pozza obstari, ed impacchiari a li compagni, chi curriranno, e pigliranno li ditti scavi la mossa, seu principio di lu curriri, quandu li sarà datu lu signu per quilla persuna, chi azo sarà ordinata per li ditti Preturi, e Jurati, ed Universitati. Eisdem die, & hora, curriranno santi a piedi, liberi, incomenzando di lu dittu locu pir fina a la ditta logia, dummodo li ditti homini franchi pozzanu curriri nudi, oi vestuti, a loru beneplacitu, e non pozanu portari cosa alcuna per impachiari quilli, chi curranu, e quillu, chi primo intrirà a la ditta logia, consequitirà per premio una spata, ed un bruccheri, lo secundo una papagorgia, lu terzu un'ocha: ordinanu li ditti magnifici, Preturi, e Jurati, chi poi di quisti digianu curriri li jumenti, incomenzando loru cursu di lu ponti di la Miraglia, dundi per ordini, e cumandamentu di li ditti officiali sarrà postu lu signu, e digianu curriri per via dritta, passandu per lu trappitu di li Bulogni, ed intruri per la porta di Termini, e curriri per la strata dritta, passandu per S. Franciscu, e cui primu passira, oy jungirà a la ditta logia, dove staranno li palii, e li banderi di la citati, havirà in sò premio una balestra d'azaro cum tutti suoi fornimenti, cui sarrà secundo, havirà paru unu di spiruni. Statuiscino li preditti Preturi, e Jurati, chi lu jornu seguenti di la ditta festivitati, cioè a li XVI. di lu dittu misi d'Augustu si currirà per mari, cioè cum barchi, incomenzandu lu cursu di lu capu di la Rinella fina a lu molu, lu premio infraditto, cioè coraza una, la quali sarrà data a cui primo jungirà a lu capu di lu dittu molu, incomenzando di lu locu supradittu, la vitella sarà, di cui secundu jungirà, lu crastatu sarrà di quilla barcha, chi terzu jungirà a lu dittu molu: volinu, ed ordinanu li ditti magnifici, Preturi, e Jurati, chi a li palii, e premji, pozzanu curriri tantu forastieri, quantu citatini,

ed

ed ogni conditioni di genti, certificando a tuttu homu, che cussì sarrà rignardata la justizia di li foristeri, comu a lu citatinu, ed incominciarannusi a veniri li preditti palii, festa di mezu Augustu proximo venenti.

Post meridiem, e templo prodibat supplicatio, omnium præstantissima, comitantibus sodalitiis, utroq; clero, capituliſq; Metropolitanæ, Regiæq; Cappellæ S. Petri, Senatu, Archiep. ad annum 1634. Pirr. *not. S. Petri f.* 26. nunc aboleta. Magnates, Senatus, Prorex, aureis vecti quadrigis ab anno 1422. petunt feliciſſimam maris dulcis regionem, ut cives a Gibiliruſſæ templo *Deiparæ in cælos Aſſumptæ*, redeuntes, exciperent: Mongit. *Panormus Mar. t.* 1. *lib.* 2. *cap.* 9. *f.* 311. in celeberrimo feſto, juxta Reg. Alphonſi nomen, tantæ florebant Panormi publicæ hilaritates, etiam ſæculo 13. ut Archiep. M. Reg. qui ſuam in ædem optabant Pan. civium copiam, adſtricti ſint ad titulum imminutandum, hinc templum *Aſſumptæ Virgini* ſacrum A. 1174 poſt 100. annos *Marianæ Nativitati* addixere: Pirr. *not.* 3. *M. Reg. f.* 404. tanta ſolemnitas ob luem 1575. ut populorum affluentia vitaretur, omiſſa: *ancor si proibì la festa di mezo Agosto, chiamata dei Cirii, per la medesima cagione*: Ingraſſia *de peſte p.* 3. *cap.* 2. *f.* 4. ad inculcandum tituli feſtum, ultra baſilicam, Archiep. Marullus 1580. dicavit *Aſſumptioni Marianæ* ſacellum, 1663. S. Mamiliano I. donatum, & Card. Archiep. Doria 15. Aug. 1624. publicum emiſit votum de tuendo Virginis illibatæ conceptu. Senatus ut pompam ſemper amplificaret, ob oculos ſibi poſuit 1591. in ſui palatii atrio *Marianam Aſſumptionem* pictore Joſepho Albina, Pan. antonomaſticè *Soczo*, Antonii Venetiani elogio decoratam: Baronius *Majeſtas Pan. lib.* 3. *cap.* 2. *f.* 99. Dei Genitrix rependit Senatui gratias: Vienna 15. Aug. 1722. Raymundus de Villana Perlas, Caroli VI. Imp. ab epiſtolis, certiorem reddidit illum de privilegio tituli *Excellentiſſimi* per Cæſarem auguſtiſſimum indulto 14. Maii 1722. *All' Excelentiſimo Señor, Pretor, y Senado de la ciudad de Palermo, guarde Dios muchos años: Palermo: Excelentiſimo Señor: Su Mageſtad, en demoſtrazion de la gratitud, que le merezen los ſervicios, que le tiene preſtados eſſe reyno, y la fidelidad, que han oſtentado azia Su Ceſarea Real Perſona, los Vaſallos, que le componen, ſe ha dignado condecorar a eſſe Senado de Palermo con la dignidad de Grande de*

Eſpa-

Digitized by Google

Eſpaña, confiando, que la conceſion de eſta gracia, ſarà eſtimulo, que los empene a hazerles benemeritos de las majores, a que ſu Ceſarea Clemenzia eſtà diſpueſta a diſpenſarles, lo que paſo a inteligencia de V. E. de ſu Real orden, y, a eſte tiempo le doi la enora buena, manifeſtando mi deſeo de ſervir a V.E. en repetidas occaſiones de igual ſatisfacion: Dios guarde a V. E. muchos años, Vienna, y Agoſto 15. de 1722. El Marques de Rialp: Excelentiſimo Señor, Pretor, y Senado de Palermo, quem ampliſſima in aula excepit Imperiale Soc. J. Collegium, & oratione gratulatoria honeſtavit 6. feria, 26. Nov. 1722. Octavius Rheggio Pan. Vir Clariſs. rhetorices profeſſor, in lucem edita 1723.

CAPUT QUARTUM.

FRONS OCCIDENTALIS.

IN *magnis domibus interiorem ornatum veſtibula ipſa declarant*: Nazarius *panegyr. Conſtantini Magni*: Vincentius de Joanne mſ. *lib. 2. queſto tempio, e ſontuoſo, e grande, della più bella manifattura di fora, che ſi poteſſe conſiderare, e di tre ordini di mura, con merli attorno, di pietre quadrate, e lavorate di nero, e bianco: ha per ogni angolo un campanile di una grande altezza, lavorato del medeſimo modo, che ſono le mura*: occidentalem baſilicæ frontem, palm. 92. digitos 8. latam, cum 2. turribus latam pal. 118. ornat intectum atrium, marmoreis SS. Petri, Pauli, Joſephi, Franciſciq; Paulani ſtatuis obvallatum, in angulis turres 2. januæ, feneſtræq; 3. marmoreæ icunculæ 5. marmora, ſcutaq; 6. centrum occupat porta major *ſpecioſa, regia*, S. Paulinus *epiſt.* 33. *Angelica*: Allatius: *Græcorum templa f.* 13. marmoribus perbelle ſculptis, columniſq; 6. undulatis fulgens per Senatum collocata ante annum 1421. teſte aquilæ Senatoriæ ſcuto *a terzo punto* apud arcus meditullium, cui incubat alterum Siciliæ ſcutum, non cum liliis Andegavenſibus, ut male Invegii *apparatus t.* 3. *f.* 156. mox icon marmorea Deiparæ *de gratia* puellum in ſinu foventis, olim in SS. Omnium cœmeterio neglecta, tandem, urgente Can. Joſepho Cajetano, poſt veſperas feriæ 5. 26. Januarii 1679. conſtituta, feſtivo campanarum omnium ſonitu, adſtantibus Archiep. Jacobo Palafox, capitulo, clero: ſuper effigiem fe-

neſtra Gothica marmorea, in 2 arcus diſſecta per columellam, cui inſidet marmoreum ſcutum orbiculare, in 2. partes bipartitum: infima exhibet baculos, ſuprema globulos 2. nummoſq; Byzantinos, Gallis *beſance*.: Gualterii Archiep. qui baſilicam erexerat, ſtemma: feneſtram obcœcavit 1652. Martinus Archiep. ſupra quam, & coronidem lapideam emicat tympanum, ac porticus cœca frontem coronans univerſam: Vincentius de Joanne mſ. *ibidem*: *queſta porta maggiore e tutta marmorea, di ſtupenda fattura, & artificio, ed e tale, che ne anco una ſimile ſe ne vede negli edificii ſontuoſi d'Italia*: majori januæ, pal. 29, & digitos 6, altæ, pal. 13. dig. 8. latæ, ligneas fores pal. 32. dig. 6. altas, pal. 16. dig. 6. latas, optime cælatas, & coloratas appoſuit Senatus: illarum pulchritudine, ſculptura, colore allectum Drepanum curavit ſimiles conſtituere in ſuæ Virginis templo.

Not. Alemannus Zuccala, Drepan. 24. Nov. 1421. *Quod cum eccleſia S. Mariæ Nunziatæ de Trapano pro octuramine, & ornamento portæ majoris ipſius eccleſiæ, videlicet ex parte Septemptrionis indigeat pari unius portarum de lignamine, conſtruendi ad ſimilitudinem, & formam portarum majoris eccleſiæ urbis Panormi ex parte Occidentis, cumq; aſſeratur in eadem Terra Trapani magiſtrum Bertum di Buvacio, Carpinterium, habitatorem Terræ prædictæ, eſſe bene eruditum, & expertum in conſtruendis portis prædictis, ut probi viri, Antonius de Caro, Antonius de Manzono, & Pirrellus de Accaira, procuratores Iconimi eccleſiæ prædictæ ex una parte: & dictus magiſter Bertus ex parte altera, coram nobis præſentes, aſſeruerunt eodem prætitulato die, dictus magiſter Bertus ſic coram nobis præſens, ad petitionem dictorum Iconomorum, quo ſupra nomine, ſponte promiſit, ſe obligando eiſdem Iconimis, quo ſupra nomine, conſtruere, ædificare, facere, & complere ad opus portæ prædictæ par unum portarum de lignamine ad formam, & ſimilitudinem dictarum portarum dictæ majoris eccleſiæ urbis prædictæ, ac de eodem colore, quibus completis, ipſum affigere, & apponere in porta prædicta ad ſuas expenſas tamen, videlicet de lignamine, clavibus, & fornimentis ad opus ipſarum portarum dictæ eccleſiæ, & hoc pro unciis auri duodecim, ponderis generalis, quas uncias auri duodecim prædictas dicti procuratores, & Iconimi dare, & ſolvere promiſerunt eidem magiſtro Berto ſucceſſive, ipſeque magiſter Bertus promiſit dictum par portarum bene, & ſine*

frau-

fraude laborare, & operari, & ex nunc in antbea vacare circa constructionem portarum prædictarum, & in iis sollicitum, & curiosum esse promisit, relinquere non posse constructionem ipsarum portarum aliqua ex causa, donec portæ prædictæ compleantur, & apponantur portæ prædictæ, & hæc omnia ipsi contrahentes promiserunt una pars alteræ: si in foribus pal. 11. digitos 2. altis, pal. 6. dig. 8. latis expensi aurei 30. quot aureos credimus erogatos in nostris pal. 32. dig. 6. altis, pal. 16. dig. 6. latis? summa detectas ante Indias ingens.

Mariana sub icone cubitalibus ex marmore litteris inscribendum *limina ingredere purus*: lemma in epistylio veteris Panædis D. Caroli Borromæi, hodiernam 1629. excitarunt Benedictini, relegens 1613. Joannes Gabriel Fardella, Pan. Placidi I. Principis Paceci frater, seq; scorti amplexibus sentiens irretitum, domum adiit Professam Soc. J. ut exhomologesi sordes absterget: divina mox ope firmatus, sabbato, 30. Martii 1618. Min. Reformatis adscriptus, assumptoque ardore, ac nomine Seraphini, agens annum 26. eximia sanctitatis laude ad superos evolavit Panormi 14. Januarii 1621. Tognolettus *vita*. Ad latera januæ parvis in loculis *nicchie*, statuæ 4. marmoreæ SS. Rosaliæ, Mariæ Magdal. Nymphæ, & Mamiliani constitutæ: ipsis sub icunculis marmoreæ tabulæ, scutaq; Senatoria: ad latus januæ dexterum statua S. Rosaliæ: marmor Philippi Parutæ, Pan. *not. 1. Pan. f.* 199. Pirr. *Urbano VIII. Pont. Max. Philippo IV. Rege: Joannetrino Doria, S. R. E. Card. Archiep. regiam personam in Sicilia, tertium tenente: Nicolao Placido Brancifortio, Comite Raccudiæ, Principe Leonfortis, secundum Prætore: Mariano Agliata, Spataphora, Ludovico Spataphora, Didaco de Blaschis, Thoma Cascini, Francisco de Requesens, Petro Septimo, Patribus Conscriptis: corpus Divæ Rosaliæ Virginis ad patriæ perfugium, & pestis expulsionem, divina providentia reservatum, pro Antistitis religiosissimi pietate, ac Senatus, Populiq; votis, nuper in Monte Peregrino repertum, multitudine miraculorum coruscans, templi, viarumq; apparatu post homines natos ornatissimo, atq; arcu triumphali molis immensæ, præter alios, exceptam, triumphoq; per urbem splendidissimo vectum, revectumque 5. Idus Junii MDCXXV.* relata sub tabula icon S. Mariæ Magdalenæ: marmor. *Alexandro VII. Pont. Max. Philippo IV. Rege, Petro Martinez Rubeo, Archiep. Siciliam ad-*

mini-

miniſtrante Prorege, Hieronymo Gravina de Cruiglias, Principe Gravinæ, Prætore, Hieronymo Buglio, Gaſpare Guarneri, Franciſco Cannella, Branciforti, Joſepho Garſya, Alphonſo Conti, Valguarnera, Barone Guderani, Andrea Maſtrilli, Patriæ Patribus: ſacrum D. Mariæ Magdalenæ pedem a Philiberto, Ducis Sabaudiæ Caroli Emmanuelis I. *filio, & Siciliæ Prorege donatum, Joannettinus Doria S. R. E. Card. idemq; Archiep. Pan. ei templo legavit; ubi ſe tumulo condi decreverat: ut ergo ad D. Roſaliæ ſacellum Præſul in ejus Virginis inventione non minus felix, quam ſollicitus, volente Senatu, tumulatus eſt: ſacer ille pes hic ſuæ benevolentiæ, ac tutelæ veſtigium ante annos 16. fixit: rei memoriam marmori inſculptam ad poſteros tranſmittit Senatus Pan. idibus Aug. MDCLIX.*

Siniſtro in latere ſtatua S. Nymphæ: marmor Bartholomæi Sirilli Pan. *not.* 1. *Pan. f.* 186. Pirr. *Clemente VIII. Pont. Max. Philippo II. Auſtriaco, Rege, Didaco Guſmano, Comite Olivarenſi, Prorege: Vincentio Bononio, Marinei Marchione, Prætore: Vincentio Opizingo, Gaſpare Fardella, Barone S. Laurentii, Nicolao Antonio Spataphora, Trajano Afflicto, Stephano Reggio, Papyrio Opizingo, Barone Palatii Hadriani, Patribus Conſcriptis: Divæ Nymphæ caput a Panormitanis, multis ante ſæculis expetitum, tandem Mariæ Pimentellæ Proregis uxoris opera obtentum, Didaco Haedo Archiep. Pan. a Giliberto Isfar Coriglia,* Pan. Patritio, *Pacenſi Epiſcopo, Summi Pontificis nomine, theatro in via Columnæ ad id magnificentiſſime extructo, publice traditum, incomparabili civium lætitia, exterorumq; admirabili concurſu per Portam Felicem, triumphali pompa excipitur, & ad maximum urbis templum nobiliſſimo cum apparatu defertur 5. idus Sept. MDXCIII.* ſub precedenti S. Mamiliani icon: marmor Hieronymi Matranga, Pan. Cler. Regul. *Alexandro VII. Pont. Max. Philippo IV. Auguſtiſſimo: Petro Martinez Rubeo, Archiep. regias vices gerente: Vincentio Landolina, iterum Prætore: Hieronymo Buglio, Gaſpare Guarneri, Franciſco Cannella, Branciforti, Joſepho Garſya, Alphonſo Conti, Valguarnera, Barone Guderani, Petro Joanne Plaggia, Senatoribus: D. Mamiliani M. Civis, atque Archiep. Pan. optatiſſimum caput idem Petrus Archiep. ut regni caput regio munere redimiret, & quem habuit in infulis prædeceſſorem, haberet in regimine tutelarem, ſingulari Alexandri VII. Pont. Max. dono ſibi datum,*

tum, ad hujus ecclesiæ, & regni gubernacula cum primum accederet, huc Roma revexit, funestaq; lue per Italiam grassante, ad novum urbis præsidium adjecit: S. P. Q. P. salutis pignus, incomparabili pompa, ac triumphali specie exceptum, argentea inclusit arca, quæ splendidum esset grati animi in utrumq; Antistitem argumentum, pridie nonas Oct. anno ab orbe reparato MDCLVIII.

Ad majoris portæ latera, aliæ 2. minores marmoreæ, altæ pal. 12. digitos, 4. latæ pal. 7. quarum epistyliis incubant marmora, scuta Pan. fenestræq; 2. altiores, quam latiores, celsissimi 2. arcus, basilicam oppositæ campanariæ turri connectentes, demum porticus cœca, frontem coronans universam. Marmor dexterum Sebastiani Caroniti Societatis Jesu: *Alexandro VII. Pont. Max. Carolo II. Hispaniarum, ac Siciliæ Rege: Maria Anna, Regina, Gubernatrice: D. Francisco Fernandez de la Cueva, Duce Alburquerquæ, Prorege: D. Petro Martinez Rubeo, Archiep. famæ, ac æternitati voti rea, hoc sistit in marmore princeps Panormus SS. MM. civium aucta reliquiis Mamiliani, Nymphæ, Proculi, Eustochii, Golbodei, quos jam Romæ, in fidei circo dederat Athletas, MDCLXVI. reduces extulit ad triumphum, argentoq; servandos condidit ad tutelam; D. Octavio Corsetto, Comite Villaltæ, Milite S. Jacobi, Prætore: D. Joseph Alvarez Ossorio, D. Ferdinando de Afflitto, D. Octavio Bisso, D. Octavio Syracusa, D. Paulo Fiderico, D. Bartholomæo del Castillo, Senatoribus: debuit olim Romæ Panormus augustam aquilam, trabeas, fasces, posthac debeat, & cælitum purpuram, futura nimirum Romæ, cæliq; colonia.* Sinistrum: *Carolo II. Hispaniarum, ac Siciliæ Rege: Maria Anna, Regina, Matre, Gubernatrice: D. Francisco Fernandez de la Cueva, Duce Alburquerquę, Trinacriæ Prorege: pro facinoribus a te, omni ævo, peractis Panorme, quæ gloriæ culmina non es consecutus? quæ munera postea tibi non sunt impertiti Cæsares, Reges, Pontifices? alii, te matrem, ac nutricem, solium Regium, Regumq; coronam, ac Regni caput, ut semper fuisti, declararunt: alii, in te baptismata, ac sepulchra regalium præfixerunt: hi, maximum tui templum, Archiepiscopale, Metropolitanum, ac primam Siciliæ sedem renunciarunt: ecce recens vetustis adjunctus splendor: si, jure tuo, Siciliæ Regibus coronas imponebas, nunc Canonicos, pontificalibus mitrarum, capparumq; ornamentis Clem. IX. P.M. vero diplomate cohonestavit, pro cujus monumento, urbis Senatus, qui, ad id publicum studium adhibuit, hasce tabulas adsti-*

Digitized by Google

miniſtrante Prorege, Hieronymo Gravina de Cruiglias, Principe Gravinæ, Prætore, Hieronymo Buglio, Gaſpare Guarneri, Franciſco Cannella, Branciforti, Joſepho Garſya, Alphonſo Conti, Valguarnera, Barone Guderani, Andrea Maſtrilli, Patriæ Patribus: ſacrum D. Mariæ Magdalenæ pedem a Philiberto, Ducis Sabaudiæ Caroli Emmanuelis I. *filio, & Siciliæ Prorege donatum, Joannettinus Doria S. R. E. Card. idemq; Archiep. Pan. ei templo legavit, ubi ſe tumulo condi decreverat: ut ergo ad D. Roſaliæ ſacellum Præſul in ejus Virginis inventione non minus felix, quam ſollicitus, volente Senatu, tumulatus eſt: ſacer ille pes hic ſuæ benevolentiæ, ac tutelæ veſtigium ante annos 16. fixit: rei memoriam marmori inſculptam ad poſteros tranſmittit Senatus Pan. idibus Aug. MDCLIX.*

Siniſtro in latere ſtatua S. Nymphæ: marmor Bartholomæi Sirilli Pan. *not. 1. Pan. f.* 186. Pirr. *Clemente VIII. Pont. Max. Philippo II. Auſtriaco, Rege, Didaco Guſmano, Comite Olivarenſi, Prorege: Vincentio Bononio, Marinei Marchione, Prætore: Vincentio Opizingo, Gaſpare Fardella, Barone S. Laurentii, Nicolao Antonio Spataphora, Trajano Afflicto, Stephano Reggio, Papyrio Opizingo, Barone Palatii Hadriani, Patribus Conſcriptis: Divæ Nymphæ caput a Panormitanis, multis ante ſæculis expetitum, tandem Mariæ Pimentellæ Proregis uxoris opera obtentum, Didaco Haedo Archiep. Pan. a Giliberto Isfar Corliglia,* Pan. Patritio, *Pactenſi Epiſcopo, Summi Pontificis nomine, theatro in via Columna ad id magnificentiſſime extructo, publice traditum, incomparabili civium lætitia, exterorumq; admirabili concurſu per Portam Felicem, triumphali pompa excipitur, & ad maximum urbis templum nobiliſſimo cum apparatu defertur 5. idus Sept. MDXCIII.* ſub precedenti S. Mamiliani icon: marmor Hieronymi Mattanga, Pan. Cler. Regul. *Alexandro VII. Pont. Max. Philippo IV. Auguſtiſſimo: Petro Martinez Rubeo, Archiep. regias vices gerente: Vincentio Landolina, iterum Prætore: Hieronymo Buglio, Gaſpare Guarneri, Franciſco Cannella, Branciforti, Joſepho Garſya, Alphonſo Conti, Valguarnera, Barone Guderani, Petro Joanne Ptaggia, Senatoribus: D. Mamiliani M. Civis, atque Archiep. Pan. optatiſſimum caput idem Petrus Archiep. ut regni caput regio munere redimeret, & quem habuit in infulis prædeceſſorem, haberet in regimine tutelarem, ſingulari Alexandri VII. Pont. Max. dono ſibi datum,*

[illegible] ad hujus tecti fas, & regni gubernacula cum primum accedent, huc Roma remeant, [illegible] hac per Italiam grassante, ad eorum urbis præsidium mittit: S. P. Q. P. salutis pignus, incomparabili pompa, ac triumphali specie exceptum, argentea inclusit arca, quæ splendidum esse grati animi in utrumq; Antistitem argumentum, pridie nonas Oct. anno ab orbe reparato MDCLVIII.

Ad majoris portæ latera, aliæ 2. minores marmoreæ, altæ pal. 12. digitos 4. latæ pal. 7. quarum epistyliis incubant marmora, scuta Pan. fenestræq; 2. altiores, quam latiores, celsissimi 2. arcus, basilicam oppositæ campanariæ turri connectentes, demum porticus cœca, frontem coronans universam. Marmor dicatum Sebastiani Caronniti Societatis Jesu: *Alexandro VII. Pont. Max. Carolo II. Hispaniarum, ac Siciliæ Rege: Maria Anna, Regina, Gubernatrice: D. Francisco Fernandez de la Cueva, Duce Alburquerque, Prorege: D. Petro Martinez Rubeo, Archiep. famæ, ac æternitati voti reâ, hoc fixit in marmore princeps Panormus SS. MM. civium aucta reliquiis Mamiliani, Nymphæ, Proculi, Eustochii, Gelderici, quos jam Romæ, in fidei circo dederat Athletas, MDCLXVI. redices extulit ad triumphum, argentoq; servandos condidit ad tutelam, D. Octavio Corsetto, Comite Villaltæ, Milite S. Jacobi, Prætore: D. Joseph. Alvarez Ossorio, D. Ferdinando de Afflitto, D. Octavio Bon, D. Octavio Syracusa, D. Paulo Fiderico, D. Bartholomæo de Castillo, Senatoribus: debuit olim Roma Panormus augustam aquilam, trabeas, fasces; posthac debeat, & cælitum purpuram, [illegible] mirum Romæ, cæliq; colonia.* Sinistrum: *Carolo II. Hispaniarum, ac Siciliæ Rege: Maria Anna, Regina, Matre, Gubernatrice: D. Francisco Fernandez de la Cueva, Duce Alburquerque, Primicerio Regge: pro facinoribus a te, omni ævo, peractis Panormus, quæ præmia non es consecutus? quæ munera postea tibi non [illegible] Cæsares, Reges, Pontifices? alii, te matrem, ac [illegible] Regium, Regumq; coronam, ac Regni caput, ut [illegible] clararunt: alii, in te baptismata, ac sepulchra [illegible] runt: hi, maximum tui templum, Archiepiscopæ, Metropolitanam, ac primam Siciliæ sedem renunciarunt: ecce novus vetusq; mos. Ejus splendor: si jure suo, Siciliæ Regibus curuus imponebat, nunc Canonicos, pon[illegible]* IX. P[illegible] vero di[illegible] [illegible], Capparum; unanimis Cle[illegible] [illegible] cujus monumenta urbis [illegible] [illegible] basse calculo adhi[illegible] [illegible] Anna

[illegible] i- [illegible] im- [illegible] in- [illegible] pro- [illegible] mum. [illegible] ommu- [illegible] icis sen- [illegible] ten-

qui post Nicenum symbolum, pontificio sedens in throno, per Beneficiatum ante regii throni gradus stantem, Archiep. absente, vel sede vacante Beneficiatus in suggestu sub dextero odeo, *solemni ritu, ne qua ecclesia se ab ejus potestate per desuetudinem subducat, omnes ordine ecclesias, earumq; præfectos in catalogum digestos, quasi ad fidem sibi Metropolitano obligandam, vocare soleat*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 62. Pan. more idem omnes insulæ cathedrales in festis titularibus exequuntur: formulam exhibemus.

N. N. per la misericordia di Dio, Arcivescovo di questa felice, e fidelissima città di Palermo, del conseglio di Sua Maestà: imperocche tanto per concessione di Sommi Pontefici di pia recordazione, quanto de jure, e consuetudine, della quale memoria d'huomo in contrario non vi e, sono alcuni Rmi Vescovi, Prelati, Ospedali, Monasterii, Chiese, Beneficii, tanto in questa Diocesi Palermitana, quanto in alcune altre, che sono suffraganee, e suddite, ogn'anno sogliono, e devono prestare lo censo solito, obedienza, e riverenza alla santa Pal. Chiesa, e a Monsignor Illustrissimo, e Rmo Arciv. di Palermo alli 15. del presente mese d'Agosto, onde per tale effetto si chiameranno: In primis il Rmo Vescovo di Girgenti, il Rmo Vesc. di Mazzara, il Rmo Vesc. di Malta, il Rmo Vesc. di Tripoli, S. Maria dell'isola di Lustrica, il Rmo Vicario della Goletta, l'Ospedale Grande, e Nuovo di questa città per sua parte, e per la parte dell'altri Osped. e chiese ad esso aggregati, il Monastero del SS. Salvatore, il Monast. del Cancelliere, il Mon. di S. Giovanni lo Riglione, il Mon. della Martorana, il Mon. S. Maria di Valverde, il Mon. di Monteoliveto, detto l'Abbadia Nuova, il Mon. della Pietà, il Mon. delle Vergini, il Mon. della Trinità verso l'Ospedale, il Mon. di Monte Vergine, il Mon. della Trinità a S. Lucia, il Mon. della Grazia alle Repentite, il Mon. di S. Antonio alla porta di Termine, il Mon. della Candelora, il Mon. della Concezzione, il Mon. di S. Catarina lo Cassaro, il Mon. di S. Elisabetta, il Mon. delli Stimmati, la Chiesa di S. Giovanni la porta di Carini, la ch. di S. Pietro Martire, la ch. e confraternità di Portosalvo, la ch. di S. Maria lo Pileri, la ch. di S. Maria della Grazia, la ch. della Nunziata della porta di S. Giorgio, il Beneficiale di S. Anna dentro detta chiesa, il Benef. de' SS. Filippo, e Giacomo dentro detta chiesa, il Benef. di S. Cristofalo dentro la chiesa di S. Giacomo la Mazzara, la ch. del Crocifisso dell'Albergaria, la ch.

del-

Digitized by Google

dello Spirito S. in Seracaldii, la ch. di S. Maria delli Miracoli alla Marina, la ch. ſeu cappella di S. Giuſeppe nella chieſa di S. Nicolo nella ſtrada del Caſſaro, marmorea, il Mon. di S. Giovanni di Baida fuori la citta, la ch. di N. Signora di Pedegrotta ſotto Caſtellamare, il Mon. di S. Maria della Grazia fuori la città, la ch. di S. Eraſmo fuori la citta, la ch. di S. Criſtofalo fuori lo fundaco di Carboni, la ch. di S. Michele fuori detta ſtrada, la ch. di Santa Maria lo Ripoſo alla via di S. Maria di Gieſu, la ch. di S. Maria lo porto fuori l'altarello di Morreale, la ch. di S. Maria lo Richieſi, la ch. di S. Michele di Campogroſſo, la ch. di S. Onofrio, l'Oſped. di S. Mich. nella citta di Termini, la ch. di S. Leonardo di Termini, la ch. della Nunziata di Caccamo, la ch. de' Ss. Pietro, e Paolo di Caccamo, la ch. di S. Anna di Caccamo, la ch. di S. Clara di Caccamo, la ch. de' Ss. Antonio, e Benedetto di Caccamo, la ch. delli Molinara incanto lo Ponticello, la ch. di S. Leonardo di Caccamo, la ch. e confrat. di S. Elia di Caccamo, la ch. di S. M. di Pitirrana di Caccamo, la ch. di S. Felice di Caccamo, lo Prior. di S. Nicolo lo Boſco di Caccamo, lo Prior. delli Rocchi di Ciminna, lo Mon. di S. M. di Monte Criſto, il Mon. di S. Maria della terra di Vicari, la ch. di S. Gian-Battiſta di Miſilmeri, l'Oſped. della citta di Termine, il Monte della Pietà di Caccamo, l'Oratorio di Geronimo Caſcino, la ch. di N. Signora lo Soccorſo all'Albergaria, la ch. di S. Nicolo nella contrada di S. Giovanni li Tartari, il Mon. di S. Nicolo dentro la piazza Bologna, il Mon. delli Scalzi nella contrada della Ziſa, la Gancia delli PP. di Monte Pellegrino allo piano della Conſolazione, la cappella delle Vergini fondata incanto la caſa di Nicolo d'Amari, il Benef. dell'altare di S. Nicolo del Carmine dentro la piazza Bologna, la Parrocchiale ch. di S. M. la Conſolazione nella citta di Termine, la ch. dell'ordine di M. Pellegrino nella terra di Marineo, la ch. di S. Franc. di Paula di Termine, la ch. dello feudo delli Friddi, il Conv. del Carmine della citta di Termine, la ch. di S. Antonio di Termine, la ch. di S. Giuſeppe di Termine, il Conv. del Carmine di Caccamo, la ch. di S. Vincenzo ſotto la Corte del Pretore, il Conv. della Nunziata della porta di Mazzara, il Conv. di S. Franceſco di Miſilmeri, il Conv. di S. Domenico di Miſilmeri, la ch. di S. M. la Grazia delli Bucceri, la ch. della Madonna di M. Vergine al Ponticello, la cappella del fego di Fitalia verſo Vicari, il Conv. del Carmine del Borgo, alias di Monſer-

rato, la ch. di S. Roceo alla Guilla, la ch. dello deſerto, la ch. di San Pietro in vinculis vicino la porta di S. Agata, li PP. fatebenfratelli, la ch. di S. Soſia alli Zimbaturi, la ch. dell'Epifania ſub vocabulo delli Putigari, la ch. di S. Paulino al Cancelliere, la ch. della Candelora alli Gallinara, la ch. della Nunziata delli Burgiſi, la ch. di N. Donna dell'Itria delli Lanitteri, la ch. di Viſitapoviri all'Arbaſciara, la ch. di N. Donna la Grazia alla Ruga Virdi, la ch. di S. M. alla ſtrada delli Formaggi, l'Oratorio di Ceſare la Torre nel fego di Brocato, la ch. de' Ss. Gioſafat, e Liberale alla ruga delli Pergoli, la ch. delli Bordonari alla Miſericordia, la ch. delli Saponari alla porta di Termine, la ch. dell'Angelo alla Pannaria, la ch. delli Ripizzaturi allo piano della Marina, la ch. delli Maggiordomini vicino S. Chiara, il Mon. di S. Spirito fuor la citta, l'Oſpedale di S. M. la Miſericordia S. Maria di Sichechi incanto lo loco della Meuza, la ch. di S. M. dell'Oreto alla Ferraria, il Mon. di S. M. di M. Santo di Ciminna, la ch. di S. Iſidoro delli Burgiſi, tutte le Chieſe, che hanno campane, e carnale.

Ad augendam in urbe lætitiam, celebratæ ſunt ad bravium decurſiones, hodie ſublatæ: edictum Senatorium 19. Julii 1461. edidimus 1703. apud noſtram Conchami auream in tripudio *f.* 46. *Die XVIIII. menſis Julii, VIIII. indict. laudabili, & commendata coſa e di li citatini inſigni introduciri quelli uſanzi, e coſtumi, li quali per autri citati ſu ſtati introdutti ad honuri di l'altiſſimo Dio, e di li ſuoi ſanti, letitia, feſta, ed alligrizza di lu populu di la citati; e cum chi per tutta Italia, e quaſi per tuttu lu mundu ſi conſtumi, ed obſervi, ch'in alcuni feſti principali di l'annu ſi curranu palii, cui in la feſta di l'Aſſumptione di la glorioſa Virgini Maria, cui in la feſta di S. Giovanni, cui in la feſta di S. Ambroxiu, cui ad altri feſti, ſecundu la divotioni ſingulari di la citati, dove li ditti palii ſi currino: e quiſta felici citati di Palermo hagi ſingulari divotioni, e ſia ſolita fari ſpeciali obſequio, e feſtivitati a la gloriuſa Virgini Matri, Maria, in la feſta, chi lu corpu ſo fu aſſuntu di terra in celo, a majuri honuri di la ditta feſta, exaltazioni, ed alligrizza di li citatini, e populu di la citati: ſia notu, e manifeſtu ad omni perſuna, comu li magnifici Preturi, Jurati, ed Univerſitati di la felici citati di Palermo ad honuri di la feſta di l'Aſſumptioni di la gloriuſa Virgini, Maria, hanno ordinato ſi fazano li feſti, ſpettaculi infraſcritti, videlicet, chi alo jorno di la*

dit-

ditta festa, ch'è ali XV. jorni di lu misi d'Augustu, ad huri XVIII. di lu dittu jornu, si curra pri scavi nigri, li quali vorrannu curriri, tri premii, seu palii; ita quod quillu, chi primo jungirà, havirà un gippuni per premio, lu secundo un paro di calzi, lo terzo un gallo, dummodo, chi chi incomenzando in sembli cum l'altri, chi verrannu di lu trappitu di lu magnifico Misser Joanni di Bulogna, currendu per la via dritta, ed intrando per la porta di Termini, jungiranno primo a li ditti palii, seù premii, li quali starannu in la loggia di li Cathalani: li ditti scavi divinu curriri nudi senza cammisi, senza portari cosa alcuna in manu, chi pozza obstari, ed impacchiari a li compagni, chi curriranno, e piglirannu li ditti scavi la mossa, seu principio di lu curriri, quandu li sarà datu lu signu per quilla persuna, chi azo sarà ordinata per li ditti Preturi, e Jurati, ed Universitati. Eisdem die, & hora, curriranno fanti a piedi, liberi, incomenzando di lu dittu locu pir fina a la ditta logia, dummodo li ditti homini franchi pozzanu curriri nudi, oì vestuti, a loru beneplacitu, e non pozanu portari cosa alcuna per impachiari quilli, chi curranu, e quillu, chi primo intrirà a la ditta logia, consequitirà per premio una spata, ed un bruccheri, lo secundo una papagorgia, lu terzu un'ocha: ordinanu li ditti magnifici, Preturi, e Jurati, chi poi di quisti digianu curriri li jumenti, incomenzando loru cursu di lu ponti di la Miraglia, dundi per ordini, e cumandamentu di li ditti officiali sarrà postu lu signu, e digianu curriri per via dritta, passandu per lu trappitu di li Bulogni, ed intruni per la porta di Termini, e curriri per la strata dritta, passandu per S. Franciscu, e cui primu passira, oy jungirà a la ditta logia, dove staranno li palii, e li banderi di la citati, havirà in sò premio una balestra d'azaro cum tutti suoi fornimenti, cui sarrà secundo, havirà paru unu di spiruni. Statuiscino li preditti Preturi, e Jurati, chi lu jornu sequenti di la ditta festivitati, cioè a li XVI. di lu dittu misi d'Augustu si currirà per mari, cioè cum barchi, incomenzandu lu cursu di lu capu di la Rinella fina a lu molu, lu premio infraditto, cioè coraza una, la quali sarrà data a cui primo jungirà a lu capu di lu dittu molu, incomenzando di lu locu supradittu, la vitella sarà, di cui secundu jungirà, lu crastatu sarrà di quilla barcha, chi terzu jungirà a lu dittu molu: volinu, ed ordinanu li ditti magnifici, Preturi, e Jurati, chi a li palii, e premii, pozzanu curriri tantu forastieri, quantu citatini,

ed

ed ogni conditioni di genti, certificando a tuttu homu, che cussì sarrà riguardata la justizia di li foristeri, comu a lu citatinu, ed incominciarannusi a veniri li preditti palii, festa di mezu Augustu proximo venenti.

Post meridiem, e templo prodibat supplicatio, omnium præstantissima, comitantibus sodalitiis, utroq; clero, capituliſq; Metropolitanæ, Regiæq; Cappellæ S. Petri, Senatu, Archiep. ad annum 1634. Pirr. *not. S. Petri f.* 26. nunc aboleta. Magnates, Senatus, Prorex, aureis vecti quadrigis ab anno 1422. petunt feliciſſimam maris dulcis regionem, ut cives a Gibiliruſſæ templo *Deiparæ in cælos Assumptæ*, redeuntes, exciperent: Mongit. *Panormus Mar. t.* 1. *lib.* 2. *cap.* 9. *f.* 311. in celeberrimo feſto, juxta Reg. Alphonſi nomen, tantæ florebant Panormi publicæ hilaritates, etiam ſæculo 13. ut Archiep. M. Reg. qui ſuam in ædem optabant Pan. civium copiam, adſtricti ſint ad titulum immutandum, hinc templum *Assumptæ Virgini* ſacrum A. 1174 poſt 100. annos *Marianæ Nativitati* addixere: Pirr. *not.* 3. *M. Reg. f.* 404. tanta ſolemnitas ob luem 1575. ut populorum affluentia vitaretur, omiſſa: *ancor si proibì la festa di mezo Agosto, chiamata dei Cirii, per la medesima cagione*: Ingraſſia *de peſte p.* 3. *cap.* 2. *f.* 4. ad inculcandum tituli feſtum, ultra baſilicam, Archiep. Marullus 1580. dicavit *Assumptioni Marianæ* ſacellum, 1663. S. Mamiliano I. donatum, & Card. Archiep. Doria 15. Aug. 1624. publicum emiſit votum de tuendo Virginis illibatæ conceptu. Senatus ut pompam ſemper amplificaret, ob oculos ſibi poſuit 1591. in ſui palatii atrio *Marianam Assumptionem* pictore Joſepho Albina, Pan. antonomaſticè *Soczo*, Antonii Venetiani elogio decoratam: Baronius *Majeſtas Pan. lib.* 3. *cap.* 2. *f.* 99. Dei Genitrix rependit Senatui gratias: Vienna 15. Aug. 1722. Raymundus de Villana Perlas, Caroli VI. Imp. ab epiſtolis, certiorem reddidit illum de privilegio tituli *Excellentiſſimi* per Cæſarem auguſtiſſimum indulto 14. Maii 1722. *All'Excelentiſimo Señor, Pretor, y Senado de la ciudad de Palermo, guarde Dios muchos años: Palermo: Excelentiſimo Señor: Su Mageſtad, en demoſtrazion de la gratitud, que le merezen los ſervicios, que le tiene preſtados eſſe reyno, y la fidelidad, que han oſtentado azia Su Ceſarea Real Perſona, los Vaſallos, que le componen, ſe ha dignado condecorar a eſſe Senado de Palermo con la dignidad de Grande de*

Eſpa-

Digitized by Google

España, confiando, que la concesion de esta gracia, sirà estimulo, que los empeñe a hazerles benemeritos de las majores, a que su Cesarea Clemenzia està dispuesta a dispensarles, lo que paso a inteligencia de V. E. de su Real orden, y, a este tiempo le doi la enora buena, manifestando mi deseo de servir a V.E. en repetidas occasiones de igual satisfacion: Dios guarde a V. E. muchos años, Vienna, y Agosto 15. de 1722. El Marques de Rialp: Excelentisimo Señor, Pretor, y Senado de Palermo, quem amplissima in aula excepit Imperiale Soc. J. Collegium, & oratione gratulatoria honestavit 6. feria, 26. Nov. 1722. Octavius Rheggio Pan. Vir Clariss. rhetorices professor, in lucem edita 1723.

CAPUT QUARTUM.

FRONS OCCIDENTALIS.

IN *magnis domibus interiorem ornatum vestibula ipsa declarant*: Nazarius *panegyr. Constantini Magni*: Vincentius de Joanne mss. *lib. 2. questo tempio, e sontuoso, e grande, della più bella manifattura di fora, che si potesse considerare, e di tre ordini di mura, con merli attorno, di pietre quadrate, e lavorate di nero, e bianco: ha per ogni angolo un campanile di una grande altezza, lavorato del medesimo modo, che sono le mura*: occidentalem basilicæ frontem, palm. 92. digitos 8. latam, cum 2. turribus latam pal. 118. ornat intectum atrium, marmoreis SS. Petri, Pauli, Josephi, Franciscique Paulani statuis obvallatum, in angulis turres 2. januæ, fenestræq; 3. marmoreæ icunculæ 5. marmora, scutaq; 6. centrum occupat porta major *speciosa, regia*, S. Paulinus *epist.* 33. *Angelica*: Allatius: *Græcorum templa f.* 13. marmoribus perbelle sculptis, columnisq; 6. undulatis fulgens per Senatum collocata ante annum 1421. teste aquilæ Senatoriæ scuto *a terzo punto* apud arcus meditullium, cui incubat alterum Siciliæ scutum, non cum liliis Andegavensibus, ut male Invegii *apparatus t. 3. f.* 156. mox icon marmorea Deiparæ *de gratia* puellum in sinu fovens, olim in SS. Omnium cœmeterio neglecta, tandem, urgente Can. Josepho Cajetano, post vesperas feriæ 5. 26. Januarii 1679. constituta, festivo campanarum omnium sonitu, adstantibus Archiep. Jacobo Palafox, capitulo, clero: super effigiem fe-

neſtra Gothica marmorea, in 2. arcus diſſecta per columellam, cui inſidet marmoreum ſcutum orbiculare, in 2. partes bipartitum: infima exhibet baculos, ſuprema globulos 2. nummoſq; Byzantinos, Gallis *beſance*.: Gualterii Archiep. qui baſilicam erexerat, ſtemma: feneſtram obcœcavit 1652. Martinus Archiep. ſupra quam, & coronidem lapideam emicat tympanum, ac porticus cœca frontem coronans univerſam: Vincentius de Joanne mſ. *ibidem*: *queſta porta maggiore e tutta marmorea, di ſtupenda fattura, & artificio, ed e tale, che ne anco una ſimile ſe ne vede negli edificii ſontuoſi d'Italia*: majori januæ, pal. 29, & digitos 6, altæ, pal. 13. dig. 8. latæ, ligneas fores pal. 32. dig. 6. altas, pal. 16. dig. 6. latas, optime cælatas, & coloratas appoſuit Senatus: illarum pulchritudine, ſculptura, colore allectum Drepanum curavit ſimiles conſtituere in ſuæ Virginis templo.

Not. Alemannus Zuccala, Drepan. 24. Nov. 1421. *Quod cum eccleſia S. Mariæ Nunziatæ de Trapano pro octuramine, & ornamento portæ majoris ipſius eccleſiæ, videlicet ex parte Septemptrionis indigeat pari unius portarum de lignamine, conſtruendi ad ſimilitudinem, & formam portarum majoris eccleſiæ urbis Panormi ex parte Occidentis, cumq; aſſeratur in eadem Terra Trapani magiſtrum Bertum di Buvacio, Carpinterium, habitatorem Terræ prædictæ, eſſe bene eruditum, & expertum in conſtruendis portis prædictis, ut probi viri, Antonius de Caro, Antonius de Manzono, & Pirrellus de Accaira, procuratores Iconimi eccleſiæ prædictæ ex una parte: & dictus magiſter Bertus ex parte altera, coram nobis præſentes, aſſeruerunt eodem prætitulato die, dictus magiſter Bertus ſic coram nobis præſens, ad petitionem dictorum Iconomorum, quo ſupra nomine, ſponte promiſit, ſe obligando eiſdem Iconimis, quo ſupra nomine, conſtruere, ædificare, facere, & complere ad opus portæ prædictæ par unum portarum de lignamine ad formam, & ſimilitudinem dictarum portarum dictæ majoris eccleſiæ urbis prædictæ, ac de eodem colore, quibus completis, ipſum affigere, & apponere in porta prædicta ad ſuas expenſas tamen, videlicet de lignamine, clavibus, & fornimentis ad opus ipſarum portarum dictæ eccleſiæ, & hoc pro unciis auri duodecim, ponderis generalis, quas uncias auri duodecim prædictas dicti procuratores, & Iconimi dare, & ſolvere promiſerunt eidem magiſtro Berto ſucceſſive, ipſeque magiſter Bertus promiſit dictum par portarum bene, & ſine*

frau-

fraudo laborare, & operari, & ex nunc in antea vacare circa constructionem portarum prædictarum, & in iis sollicitum, & curiosum esse promisit, relinquere non posse constructionem ipsarum portarum aliqua ex causa, donec portæ prædictæ compleantur, & apponantur portæ prædictæ, & hæc omnia ipsi contrahentes promiserunt una pars altera: si in foribus pal. 11. digitos 2. altis, pal. 6. dig. 8. latis expensi aurei 30. quot aureos credimus erogatos in nostris pal. 32. dig. 6. altis, pal. 16. dig. 6. latis? summa detectas ante Indias ingens.

Mariana sub icone cubitalibus ex marmore litteris inscribendum *limina ingredere purus*: lemma in epistylio veteris Panædis D. Caroli Borromæi, hodiernam 1629. excitarunt Benedictini, relegens 1613. Joannes Gabriel Fardella, Pan. Placidi I. Principis Paceci frater, seq; scorti amplexibus sentiens irretitum, domum adiit Professam Soc. J. ut exhomologesi sordes absterget: divina mox ope firmatus, sabbato, 3. Martii 1618. Min. Reformatis adscriptus, assumptoque ardore, ac nomine Seraphini, agens annum 26. eximia sanctitatis laude ad superos evolavit Panormi 14. Januarii 1621. Tognolettus *vita*. Ad latera januæ parvis in loculis *nicchie*, statuæ 4. marmoreæ SS. Rosaliæ, Mariæ Magdal. Nymphæ, & Mamiliani constitutæ: ipsis sub icunculis marmoreæ tabulæ, scutaq; Senatoria: ad latus januæ dexterum statua S. Rosaliæ: marmor Philippi Parutæ, Pan. *not. 1. Pan. f.* 199. Pirr. *Urbano VIII. Pont. Max. Philippo IV. Rege: Joannetrino Doria, S. R. E. Card. Archiep. regiam personam in Sicilia, tertium tenente: Nicolao Placido Branciforte, Comite Raccudiæ, Principe Leonfortis, secundum Prætore: Mariano Agliata, Spataphora, Ludovico Spataphora, Didaco de Blaschis, Thoma Cascini, Francisco de Requesens, Petro Septimo, Patribus Conscriptis: corpus Divæ Rosaliæ Virginis ad patriæ perfugium, & pestis expulsionem, divina providentia reservatum, pro Antistitis religiosissimi pietate, ac Senatus, Populiq; votis, nuper in Monte Peregrino repertum, multitudine miraculorum coruscans, templi, viarumq; apparatu post homines natos ornatissimo, atq; arcu triumphali molis immensæ, præter alios, exceptam, triumphoq; per urbem splendidissimo vectum, revectumque 5. Idus Junii MDCXXV.* relata sub tabula icon S. Mariæ Magdalenæ: marmor. *Alexandro VII. Pont. Max. Philippo IV. Rege, Petro Martinez Rubeo, Archiep. Sicilium admini-*

miniſtrante Prorege, Hieronymo Gravina de Cruiglias, Principe Gravinæ, Prætore, Hieronymo Buglio, Gaſpare Guarneri, Franciſco Cannella, Branciforti, Joſepho Garſya, Alphonſo Conti, Valguarnera, Barone Guderani, Andrea Maſtrilli, Patriæ Patribus: ſacrum D. Mariæ Magdalenæ pedem a Philiberto, Ducis Sabaudiæ Caroli Emmanuelis I. *filio, & Siciliæ Prorege donatum, Joannettinus Doria S. R. E. Card. idemq; Archiep. Pan. ei templo legavit; ubi ſe tumulo condi decreverat: ut ergo ad D. Roſaliæ ſacellum Præſul in ejus Virginis inventione non minus felix, quam ſollicitus, volente Senatu, tumulatus eſt: ſacer ille pes hic ſuæ benevolentiæ, ac tutelæ veſtigium ante annos 16. fixit: rei memoriam marmori inſculptam ad poſteros tranſmittit Senatus Pan. idibus Aug. MDCLIX.*

Siniſtro in latere ſtatua S. Nymphæ: marmor Bartholomæi Sirilli Pan. *not. 1. Pan. f.* 186. Pirr. *Clemente VIII. Pont. Max. Philippo II. Auſtriaco, Rege, Didaco Guſmano, Comite Olivarenſi, Prorege: Vincentio Bononio, Marinei Marchione, Prætore: Vincentio Opizingo, Gaſpare Fardella, Barone S. Laurentii, Nicolao Antonio Spatafora, Trajano Afflicto, Stephano Reggio, Papyrio Opizingo, Barone Palatii Hadriani, Patribus Conſcriptis: Divæ Nymphæ caput a Panormitanis, multis ante ſæculis expetitum, tandem Mariæ Pimentellæ Proregis uxoris opera obtentum, Didaco Haedo Archiep. Pan. a Gilberto Iſfar Corliglia,* Pan. Patritio, *Patenſi Epiſcopo, Summi Pontificis nomine, theatro in via Columna ad id magnificentiſſime extructo, publice traditum, incomparabili civium lætitia, exterorumq; admirabili concurſu per Portam Felicem, triumphali pompa excipitur, & ad maximum urbis templum nobiliſſimo cum apparatu defertur 5. idus Sept. MDXCIII.* ſub precedenti S. Mamiliani icon: marmor Hieronymi Mattanga, Pan. Cler. Regul. *Alexandro VII. Pont. Max. Philippo IV. Auguſtiſſimo: Petro Martinez Rubeo, Archiep. regias vices gerente: Vincentio Landolina, iterum Prætore: Hieronymo Buglio, Gaſpare Guarneri, Franciſco Cannella, Branciforti, Joſepho Garſya, Alphonſo Conti, Valguarnera, Barone Guderani, Petro Joanne Plaggia, Senatoribus: D. Mamiliani M. Civis, atque Archiep. Pan. optatiſſimum caput idem Petrus Archiep. ut regni caput regio munere redimiret, & quem habuit in infulis prædeceſſorem, haberet in regimine tutelarem, ſingulari Alexandri VII. Pont. Max. dono ſibi datum,*

tum, ad hujus ecclesiæ, & regni gubernacula cum primum accederet, huc Romæ revexit, funestaq; lue per Italiam grassante, ad novum urbis præsidium adjecit: S. P. Q. P. salutis pignus, incomparabili pompa, ac triumphali specie exceptum, argentea inclusit arca, quæ splendidum esset grati animi in utrumq; Antistitem argumentum, pridie nonas Oct. anno ab orbe reparato MDCLVIII.

Ad majoris portæ latera, aliæ 2. minores marmoreæ, altæ pal. 12. digitos, 4. latæ pal. 7. quarum epistyliis incubant marmora, scuta Pan. fenestræq; 2. altiores, quam latiores, celsissimi 2. arcus, basilicam oppositæ campanariæ turri connectentes, demum porticus cœca, frontem coronans universam. Marmor dexterum Sebastiani Caroniti Societatis Jesu: *Alexandro VII. Pont. Max. Carolo II. Hispaniarum, ac Siciliæ Rege: Maria Anna, Regina, Gubernatrice: D. Francisco Fernandez de la Cueva, Duce Alburquerquæ, Prorege: D. Petro Martinez Rubeo, Archiep. famæ, ac æternitati voti rea, hoc sistit in marmore princeps Panormus SS. MM. civium aucta reliquiis Mamiliani, Nymphæ, Proculi, Eustochii, Golbodei, quos jam Romæ, in fidei circo dederat Athletas, MDCLXVI. reduces extulit ad triumphum, argentoq; servandos condidit ad tutelam, D. Octavio Corsetto, Comite Villaltæ, Milite S. Jacobi, Prætore: D. Joseph Alvarez Ossorio, D. Ferdinando de Afflitto, D. Octavio Bisso, D. Octavio Syracusa, D. Paulo Fiderico, D. Bartholomæo del Castillo, Senatoribus: debuit olim Romæ Panormus augustam aquilam, trabeas, fasces, posthac debeat, & cælitum purpuram, futura nimirum Romæ, cæliq; colonia.* Sinistrum: *Carolo II. Hispaniarum, ac Siciliæ Rege: Maria Anna, Regina, Matre, Gubernatrice: D. Francisco Fernandez de la Cueva, Duce Alburquerquę, Trinacriæ Prorege: pro facinoribus a te, omni ævo, peractis Panormo, quæ gloriæ culmina non es consecutus? quæ munera postea tibi non sunt impertiti Cæsares, Reges, Pontifices? alii, te matrem, ac nutricem, solium Regium, Regumq; coronam, ac Regni caput, ut semper fuisti, declararunt: alii, in te baptismata, ac sepulchra regalium præfixerunt: hi, maximum tui templum, Archiepiscopale, Metropolitanum, ac primam Siciliæ sedem renunciarunt: ecce recens vetustis adjunctus splendor: si, jure tuo, Siciliæ Regibus coronas imponebas, nunc Canonicos, pontificalibus mitrarum, capparumq; ornamentis Clem. IX. P.M. vero diplomate cohonestavit, pro cujus monumento, urbis Senatus, qui, ad id publicum studium adhibuit, hasce tabulas adsti-*

Digitized by Google

pulavit D. Hieronymo Gravina de Craiglias, Gravinæ Principe, iterum Prætore: D. Mariano Algaria, D. Francisco Cannizzaro, D. Francisco Cajetano, S. Jacobi Milite, D. Gabriele Maria Fardella, D. Alexandro Galletti, & Joenio, D. Antonio Texera, & Albornoz, Ordinis Christi, Senatoribus. Anno Domini MDCLIX. lucem huic parit marmori lapis Prætorianus: *chron. f.* 142. *Auria Carolo II. Hispaniarum, & Siciliæ Rege: Maria Anna, Regina Gubernatrice: D. Francisco Fernandez de la Cueva, Alburquerquæ Duce, Prorege: æternitatis scribe monumentis Panormes jam habitum, quod huc usq; non fuit obtentum, urbis Senatum, Capitulumq; Metropolitanæ, pari tempore, per æquales ministros, prout de thure agitur, pace insimul donari, est adstipulatum: de Senatus enim ope, mitræ, & cappæ amplitudo evenit ecclesiæ, & de ecclesiæ plausu, annuente Petro Martinez Rubeo, novus hic honos Senatui resultavit, D. Vitale Valguarnera, Arenellæ Duce, Niscemi Principe, Prætore: D. Ferdinando de Afflitto, D. Octavio Bisso, D. Bartholomæo del Castillo, D. Gaspare de Joanne, D. Joseph Varrios, D. Joanne Valguarnera, Putei Barone, Senatoribus. Anno Domini MDCLXX.* Bullam exhibemus.

Clemens Episcopus, servus servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam: ministerio sacri Apostolatus, licet immeriti, præsidentes, necessaria temporum, rerum, & personarum dispositione movemur, sic ecclesiarum quarumlibet decori, & venustati consulere, sicq; gratiarum munera erga personas in eis Dignitates, & Canonicatus, & Prebendas obtinentes liberaliter dispensare, ut personæ ipsæ specialibus Sedis Apostolicæ privilegiis decoratæ fiant in devotione erga sedem prædictam per impensionem bonorum in dies, propensis studiis, ardentiores, decetque Romanum Pontificem ad ea, per quæ personarum ecclesiasticarum quarumlibet, præsertim Metropolitanarum decori, & ornamento, diviniq; cultus celebritati consulitur, libenter intendere, ac in illis pastoralis officii sui partes favorabiliter interponere, prout locorum, & personarum hujusmodi circumstantiis debite pensatis, ad devotionis Christi fidelium propagationem, necnon Altissimi laudem, & gloriam prospicit, salubriter expedire: exhibita siquidem nobis nuper, pro parte dilectorum filiorum modernorum, Cantoris, & Archidiaconi, ac Decani, necnon Canonicorum Metropolitanæ Ecclesiæ Panormitanæ petitio continebat, quod cum dicta Ecclesia Panormitana, quæ, ex tribus dignitatibus, videlicet

Can-

Cantoratus, Dignitate inibi post Pontificalem majore, existente, & Archidiaconatu, & Decanatu, necnon computatis dictas Dignitatis obtinentibus, viginti quatuor Canonicis, qui ad presens mozzettam violaceam, in interiori parte cremesino nubeo, coopertam, & rocchettum deferunt, & quadraginta duobus perpetuis Beneficiatis, Vinanderiis nuncupatis, & aliis viginti clericis, choro, & cappellæ SS. Sacramenti inservientibus, composita existat, ob illius nobilissimam structuram magnificam, & corporibus SS. Christinæ, Rosaliæ, & aliis insignibus nonnullorum Sanctorum civium, videlicet Agathæ, Mamiliani Archiep. dictæ civitatis, Nymphæ, Eustochii, Procli, & Golbodei, & aliorum Sanctorum reliquiis decorata eviam existit, & continuo in ea, horis canonicis, a pro tempore Dignitates predictas obtinentibus, & Canonicis, Beneficiatis, & clericis predictis, cum populi frequentia, & devotione deserviri solita singulis festivis diebus, missis, & vesperis, cum solemni musica celebrandis, & decantandis, triginta Alumni seminarii prefatæ civitatis interveniant, & in ea nonnullorum Regum, & Archiepiscoporum cadavera in monumentis porfido, & oricalco, ac marmore, & aliis non mediocris pretii lapidibus conflatis, & elaboratis sepulta jacent, congruis, & competentibus redditibus annuis dotata, & omni genere supellectilis, & potissimum argenteæ ad centum millia scuta ascendentis, pro divini cultus servitio abunde locupletata existat, necnon, ex insignioribus ecclesiis illarum partium dignoscatur, propter civitatem Panormitanam tantum, uti totius regni Siciliæ primariam, & caput, a Prorege, & majori qualificatarum personarum parte inhabitatam antiquitus, & etiam de presenti, celebratam, & propterea condigna, quæ particularibus, & majoribus prærogativis, ac insignis decoretur, & cohonestetur.

Quare, pro parte dictorum, Cantoris, & Archidiaconi, ac Decani, necnon Canonicorum dictæ ecclesiæ, & pro eis Senatus dictæ civitatis nobis fuit humiliter supplicatum, quatenus eis, in præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur: Nos igitur, qui, honestis petentium votis, ad ecclesiarum, & personarum in eis, divinis laudibus, interessentium, honoris, & dignitatis, incrementum pertinentibus, libenter annuimus, eosq; favoribus prosequimur opportunis, Cantorem, & Archidiaconum, & Decanum, ac Canonicos prædictos, ac illorum singulos, a quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque ecclesiasticis sen-

ten-

tentiis, censuris, & pœnis, si quibus, quomodolibet innodati existant, ad effectum præsentium tantum, consequendum, harum serie absolventes, & absolutos fore censentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, & voto Congregationis venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium super ritibus ecclesiasticis præpositorum, singulis Canonicis præsatis, ac Dignitates in ea obtinentibus, ut ipsi, quibuscumque anni temporibus in perpetuum, in dicta ecclesia, & illius choro, dum missæ sacrificio, horis canonicis, aliisq; divinis officiis deservire contigerit, ac etiam, extra dictam ecclesiam, in processionibus, & funeralibus, ac aliis actibus capitularibus, tam publicis, tam privatis, pro majori dictæ ecclesiæ decore, & splendore, necnon, majori in ea divini cultus incremento, habitu antiquo retento, mitra uti, illamque, & cappam magnam cum suis caudis, ut moris est, & suo caputio violacei coloris, cum fasciis rubeis, ac aliis, ad instar Capituli, & Canonicorum ecclesiæ Messanensis, deferre, & gestare libere, & licite valeant, Apostolica authoritate, tenore præsentium, concedimus, & indulgemus, ac licentiam, & facultatem desuper impertimur, decernentes Cantorem, & Archidiaconum, ac Decanum, necnon Canonicos prædictos a quocumque, quovis prætextu, causa, & occasione, molestari, perturbari, inquietari, ac impediri, nullatenus umquam posse, sicque per quoscumq; Judices, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, ac S. R. E. Cardinales, etiam de latere Legatos, Vicelegatos, aut Nuncios Apostolicos judicari, diffiniri, debere irritum, & inane, si secus super his, a quocumque, quavis authoritate scienter, vel ignoranter, contigerit attentari, non obstantibus præmissis, ac in provincialibus, synodalibusq; & generalibus conciliis, editis, & edendis, specialibus, vel generalibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, cæterisq; contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ absolutionis, concessionis, indulti, & decreti, infringere, vel ei, ausu temerario, contraire: si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli, Apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem, anno Incarnat. Dominicæ 1668. 8. idus Aug. Pontif. nostri anno 2. exequut. 16. Oct. 1668. Panormi.

CAPUT QUINTUM.

LA-

MEridionale latus, omnium ornatiſſimum: *exteriores parietes multo pulcherrimi*: Aretius *f.* 8. *reticulata ſtructura, quadrato; ac diverſis, in exteriori parte, imaginibus, figuriſque inciſo, ac perpolito lapide*: Fazell. *lib.* 8. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 158. deeſt ubi ſculptura, marmorea fulget albedo per Maragmerios inducta 1716. item exhibet porticum cum icone Mariana, ac tympanum optime ſculptum, tres ordines, ſacellorum, navis minoris, ac mediæ, coruſcantes exititio opere, *baſſo rilievo*, columnis innumeris ex marmore Pan. Tuſculo, Thœbaico, Porphyretico, pinniſq; *merli*, arcium inſtar coronatos: ipſæ ſacellorum fœneſtræ binis ex Pan. lapide, majoris navis columnis 2. irradiant marmoreis. A tergo ſacelli *Intemeratæ Deiparæ*, marmorea 3. ſcuta (medium Proregis, alia Marulli teſſeras oſtentant) & marmor: *not.* 1. *Pan. f.* 184. Pirr. *Philippo Hiſpaniarum, ac utriuſq; Siciliæ Regi, M. Antonio Columna, Paliani, ac Talleacotii Duce, Siciliæ Prorege, & D. Cæſare Marullo, Panormitanorum Archiep. præter cætera non pauca, tum in regnum, tum in hanc Felicem Urbem, collata beneficia, ſacella, quæ vides, ob Dei Opt. Max. cultum, populorumq; in ſacrum maximum Panorm. templum confluentium commoditatem conſtructa ſunt anno a Virginis partu MDLXXX. XIII. Kal. Novemb.* ſacella 4. per Proregem erecta falſo ſcripſit Auria *chron. f.* 61. ſacellum *SS. Crucifixi* extructum 1311. *triumphus D. Roſaliæ* 1625. *f.* 2. Paruta: *nella ſua cappella particolare, in chieſa poſta vi moltiſſimi anni ſono dal Conte di Modica, Manfredo Chiaramonte*: Fazell. *lib.* 8. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 176. *ſacellum eſt paulo inferius in hac dextera ala, Crucifixo, omnium Servatori ſacrum, cujus imago glorioſiſſima, a Manfredo Claramontano, olim Comite, ibi dicata*: ſcribebat 1558. ante Marullum: *annales mſ. Pan.* Pirrus: *in templi maximi ſacello, in dextera ala a Manfredo Claramontano, olim Comite*: corrigens lapſum *not.* 1. *Pan. f.* 185. *conditum ejus* Marulli *cadaver in marmoreo tumulo, intra ſacellum Chriſti e cruce pendentis, quod ſuis ipſe ſumptibus extruxerat*, exornarat: Maggius *in SS. Crucifixo f.* 5. dixerat iconem in theſauro cultam, inq; hoc ſacellum a Marullo 1580. erectum, delatam: in 2. editione 1668. emendavit editionem 1648. aſſeruitq; ædiculam 1311. conſtructam. Sacellum quodlibet palm. 24. latum, pal. 25.

longum, pal. 32. altum, lapideo fornice, feneſtriſq; 2. ditatur: in theſauri muro 1697. detracta effigies parietina *Deiparæ Admirabilis*: ne locus remaneret incomptus, depicta ibi crux inter lanceam, & arundinem, ut ſpatiantes in area, Dominicam paſſionem mente decoquerent. Hæc facies, 6. Junii 1625. ad undecimum, ardentibus facibus, exornata, ob primum S. Roſaliæ triumphum: Caſcin. *vitæ lib.* 1. *cap.* 14. *f.* 110.

Orientale poſſidet latus turres 9. in angulis quadratas 2. hemiſphæricas 3: a tribunæ manibus tergo inſcriptus annus 1533. quo tempore marmoreus *aſſumptæ in cælos Deiparæ* in tribuna maxima conſtitutus, inde erut marmorea, ſignum baſilicæ per Arnaldum conſecratæ 1536: depicta 3. ſcuta: (medium aquila biceps Reg. Guil. II. dexterum aquila biceps Maragmatis, lævum aquila Senatoria:) feneſtra tribunæ majoris lapideum bicipitis aquilæ ſcutum. Minorum in tergo tribunarum lapidea Maragmatis aquila: feneſtra obcæcata: crux marmorea: monumentum templi per Gualterium dedicati 1185: ipſis in parietibus lapides exititio fulgentes opere, ubi videas cervos, damas, leones, pavones, & alia id generis animalia: pinnæ ſupra tribunas: in his expreſſæ Cælitum imagines, quas corrupit imber: in tribunæ majoris pinna ſæculo 17. detecta ioan Mariana, coloribus ſenio pallidis: umbellam impoſuit lignеam, lampademq; accendit perpetuam Pan. Philippus a S. Philippo 1699. quo extincto, non extincta fax: ab anno 1709. fovet Can. Emmanuel Teganus.

Aquilonare latus exhibet 4. trullos, *cupolas*, coctis lateribus ſtamno pellucido, illitis, coruſcantes ſupra *SS. Chriſtinæ, Roſaliæ, Nymphæ, ac Mamiliani* ſacella: imagines Deiparæ, S. Roſaliæ, porticumq. A tergo *Paulani ſacelli*, parvo ſub loculo *SS. Virginis a Gratia* puello mammam porrigentis venerabatur effigies: illum 1713. diruens, ut murum redderet ſolidiorem Archiep. Gaſch, novum extruxit, umbella lignea deaurata munitum: in exterioribus baſilicæ faciebus imagines 5. Marianæ coluntur. Poſteriori a parte ſacelli *D. Roſaliæ*, ut per viam publicam incedentes, eandem colerent tutelarem, Urbs, elegantem ex dulci Pan. lapide molem erexit: hæc, binas inter columnas, & coronidem Billiemici marmoris, tabulam claudit parietinam, 1632. a Vincentio Barbera depictam, ubi dulciſſima Virgo *dormientis in morem, componens ſeſe, ſola in antro Peregrini montis, pernoto Angelis, hominibus*

bus inaccesso, placidissime efflat animam: Cascin. *lib. 2. cap. 18. f.* 272. mors anachoretica per Senatum expressa, vitam ejus semper eremiticam extitisse declarat: epistylio candidum incubat marmor Anonymi Pan. Soc. J. *Divæ triumphus f.* 70. Paruta: *Urbano VIII. Pont. Max. Philippo IV. Rege nostro, Catholico, Joannettinus Doria S. R. E. Presb. Card. Archiep. Pan. Siciliæ pro Rege tertium Moderator S. Rosaliæ V. Pan. corpus, lapide, non humana arte, elaborato, conclusam, ad Erctæ speciem invenit, doctis viris consilianibus, Senatoribus exposcentibus, omnibus exoptantibus, rerum supra naturæ ordinem gestarum gloria cognitum, rite approbavit, S. P. Q. P. reddidit, publice colendam exposuit, indicto triumpho, supplicatione instituta, celebri pompa, apparatu celeberrimo, omnibus retro sæculis, nobilissimæ munificentiæ exemplo longe superatis, inter cæteras urbis tutelares Divas collocavit anno Jubilæi MDCXXVI. Divæ ter maximæ, Civi optimæ, Patronæ benemerentissimæ, extincto pestilentiæ morbo, ingentium meritorum exiguum indicem, sacellum, voto publico nuncupato, dicavit, lapidem in fundamenta primum injecit anno salutis MDCXXVI. XIII. Kal. Febr.*

LIBER SEXTUS

NAVIS MAJOR.

CAPUT PRIMUM.

FACIES INTERIOR.

MAjus vestibulum subeuntes, in navis mediæ lateribus, aspiciunt pilas 22. arcus 20. hinc inde, minores naves, sacellaq; sub arcu 2. dextero, baptismi fontem: sub 4. dextero, sinistroq; aquæ benedictæ fontes: sub 8. lævo suggestum, sub 10. arcu odea, exinde chorum, soleam, tribunam. Templum *magnificentissime; si quod aliud extructum est, si exteriores præsertim parietes respicias: qui enim interiores sunt, iis non fulgent ornamentis, quæ mente Præsul optimus* Gualt. *perceperat*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 127. musivo fuerat opere exornaturus, uti pavimentum, ni Rex Guil. II. artifices Siculos in æde M. Reg. cunctos adhibuisset. *Ti-*

cius

eius de Colle, ubi regiminis admotus est A. 1296. archiepiscopale templum ornamentis auxit, sacraq; supellectili: Pirr. *not. 1. Pan. f.* 154. idem calce marmorea 1536. decorarunt Maragmerii, teste meridionalis atrii marmore, & 1652. Martinus Archiep. *p. 3. cap. 3. f.* 100. *Synodi*, scribens: *at nos, inducto marmorato tectorio, laxatisq; fenestrarum angustiis*, erant 2. arcubus Gothicis coarctatæ, *ad lumen recipiendum, & ad arcendas temporum injurias, vitreis clathris obsepris, additisq; ad parietes*, supra 22. pilas, *coronis*, inter unum, & alterum arcum, scutis pariter coronatis, *in elegantiorem, & splendidiorem formam, ære nostro, redegimus, & exornavimus*: ad ædem amplius expoliendam advocavit Melita Franciscum Bonamicum, inclytum architectum *venuto prima in Palermo per il disegno di quella madrechiesa, e poi in Trapani*: Riela mss. *chron. collegii Drepan. f.* 88. minoribus erexit in navibus An. 1709. lapideos fornices, & ante sumptuosissimum D. Rosaliæ sacellum, ut majori ditaret lumine, trullum oblongum, arcubus 9. Græcis innixum, fenestris 3. irradiantem Archiep. Gasch aureis 1432. 2. 4. Basilicæ præstantissimam pariunt elegantiam januæ 5. marmoreæ, musivum pavimentum, fulgens auro, & Cælitibus tectum, fontes 6. marmorei, odea, organaq; tribuna major, ab imo ad summum, marmoribus, & 42. statuis locuples, minores tribunæ auro, picturisq; divites, sacella 7. a capite ad calcem, marmoribus versicoloribus cooperta, Cæsarum, Regum, Pontificum mausolea, ænea, marmorea musiva, porphyretica, binæ moles ex marmore vario, ac sapphyrino, rutilantes, nobilissimæ statuæ, tabulæq; a peritissimis civium effectæ.

Arcus 20. Gothici *a terzo punto*, innixi pilis 22. basibus, & capitellis 30. Tusculis, columnis tandem Thœbaicis, mediam fulciunt navim: *columnæ amplissimæ, ingentesque, duplici ordine, grandi mole, & profusissimo sumptu, sustinent arcus, quæ & capita* Corinthia *ostendunt inaurata*: Fazell. *lib.* 8. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 175. capitella excipit coronix parva, magnum coronamentum, fenestræ, tectum: sub pilis, cementitii stylobatæ, *zoccoli, dadi*: ex Billiemico Pan. marmore, unum videas ante Senatorium D. Rosaliæ sacellum, futuri operis exemplar, auro Martini Archiep. qui capitellis imposuit coronidem, lampadesq; 8. ex calce marmorea, alludens ad 10. Virgines: *Matth.* 25. 1. admirandasque aspiciens pilas, in SS. nominis Jesu templo Pan. Soc. J. col-

loca-

Digitized by Google

locatas, insigni poemate commendatas a Can. Libasso: *musarum hortus f.* 145. similes efficere voluit in basilica, hinc A. 1652. cemento clausit 32. columas Thœbaicas in 4. pilis chori, idem in reliquis 22. pilis navis mediæ dum exequi meditatur, obstitit Senatus, columnas dolens celeberrimas occultari, instante Pan. & Abb. Basil. Ambrosio Maja, uti fatetur *cap.* 28. *Siciliæ lustratæ ms. Nel tempo medesimo* Reg. Guil. II. *Gualtieri Arcivescovo di Palermo edifico la chiesa maggiore, vicino la chiesa, detta l'Incoronata, dove si coronarono Re, Roggiero, li Guglielmi, Malo, e Buono, &c. e, perche vi erano le colonne, che aveva portato dall'Africa Scipione Africano, di granito d'Egitto, con esse a quattro per pilastro gli archi della Nave, ed ale, ed otto per pilastrone della cuppola, o tribuna, che oggi sono fabricate per mali consultori dell'Arcivescovo Fra Martino de Leon, e Cardenas, ed avevano cominciato a fabricare l'altre colonne della nave, ma io mi opposi in modo ardente, che cesso quel malo pensiero di bianco marmo, e li zoccoli di pietra d'intaglio, oggi incrostati di nostra pietra di Billiemi: chiesa fatta con l'ajuto del detto Re, Buon Guglielmo, gia trovato il tesoro, di mosaico sola avendo una Madonna in una nicchia sopra la porta dell'atrio, verso il suo gran piano, con quattro colonnette, due di marmo, e due di porfido per ogni fenestra nel di dentro, perche nel di fuori, tutto il gran corpo della chiesa e ricca d'infinita di colonnette, pure di marmo, e porfido, con varii, e vaghi lavori, anche nelle aguglie, orologio, e campanili, che la fanno assai vistosa, la cui descrizione la tralascio, per averla fatta altre, e meglio temprate penne ne scrissero, e per non essere questo il mio assunto: le fenestre hor sono d'altra forma, e piu grandi, perche ne chiusero la meta, alle quali murarono le colonnette.*

Festis diebus, columnæ teguntur serico Damasceno, lineis argenteis, distincto: Can. Angelus Greco, & Nicolaus Priulla, Baro Casalis, Maragmerii 1716. novum elegantissimum posuere, aureis 1540: cuilibet arcui apponitur pendulum ornamentum, *festina*, ex purpureo serico subtilissimo, *veliglio*, cujus 144. ulnas, aureis 192. 6. texere fecerant 1718. fabricæ præsides, Can. Joannes Montoya, & Nicolaus Priulla. In navi majore quondam fenestræ 40: quælibet Gothicos 3. obtinebat arcus, columnis 4. innixos, binis in medio porphyreticis, totidem ad latera Tusculis, fenestella super ipsos arcus orbiculari, plumbeisq; laminis perfora-

tis, obvallata, ut lumen exiguum admittens, horrorem ſacrum incuteret: Martinus Archiep. 1652. noſcens tectas ab organis feneſtras 6. inter annos 1578. & 1588. cæteraſque lucem exiguam parere, obcœcans alias 16. cæteras 18. detractis mediis columnis porphyreticis, ac feneſtella, effecit altas pal. 12. dig. 8. latas pal. 7. dig. 8. Petrus Martinez Rubeo, Archiep. Prorex arcum reſpuens triumphalem, quem aureis 200. Urbs in publico Præſulis ingreſſu ſolet erigere, Senatorio ære, chryſtallos apponens feneſtris, baſilicam reddidit illuſtriſſimam 1658. Pellegrinus mſ. *lib.* 1. *miſcellan.* Pan. exemplo, Ludovicus Alphonſus de los Cameros, Archiep. M. Reg. e ſui templi feneſtris, ablato plumbo, vitra repoſuit: Judice *p.* 2. *f.* 111. inter unam, & alteram feneſtram Senatus 1661. depinxit SS. civium icones: Caſalettus *triumphus S. Roſaliæ* 1661. *f.* 14. iterum 1683. ab Antonino Grano Pan. tertium 1725. a Philippo Randacio, Nicoſienſi. A. dominica 4. Quadrageſimæ, clauſis occidentalibus januis, aſſurgit ad portas laterales, aureis 100. mauſoleum, ſuperba mole, ſericis, argento, auro, cereiſq; innumeris exornatum, in quod, feria 5. Cœnæ Domini, per ſodalitatem SS. Sacramenti inſervientem templo in ſupplicationibus Euchariſticis, clerum, capitulum, Senatum, defertur Dominicum corpus a Præſule: argentea clauſum in urna, preces excipiens Magnatum, urbiſq; eadem pompa in Paraſceve ad majorem transfertur aram. Ab arcu 4. veſtibuli maximi ad ſeptimum, a die 26. April. ad 12. Oct. conſtituitur ex veteri more, ſcamnis nuceis, chorus æſtivus; ne pervius eſſet, inter unum, alterumq; ſcamnum, pendet ſerica funis rubea. Tempore Adventus, & Quadrag. theatrum efformatur ante ſuggeſtum: ſcamna pro fœminis ab arcu 5. ad 9. poſita ligneis repagulis, teliſq; cæruleis munita: pro clero, capitulo, & Proceribus exedræ ab una parte arcus 9. ad alteram: e regione pulpiti, a tergo mulierum, thronus Pontificalis ſub arcu 8. ſiniſtro, & ſub 7. Senatorius: alibi homines. In gremio navis mediæ conſurgunt ad tectum uſque cenotaphia, *caſtra doloris*: Macrus *hierolex.* *f.* 58. Regum, ære regii Patrimonii, Proregum, pecunia hæredum, Archiepiſcoporum, auro, baſilicæ,

Occurrentibus SS. Patronorum feſtis, miniſtri baſilicares, candidis amicti tunicis, aſſutaque in humeris aquila bicipiti, opere Phrygio, eductas 6. arcas argenteas e ſacrariis, in mediæ navis cen-

centro conſtituunt, ut, ſupplicatione ſolemni, commodius deferantur: ad arcarum latera, quo auguſtius, venerentur, ſtant ab anno 1682. argentei 4. Angeli lignei, gygantæi, ſuſtinentes capitibus candelabrum, intorticiis 5. fulgens, dum ſuper arcas umbella pendet argentea librarum 200: Joannis Militi, & Franciſci Giangreci, Pan. opus A. 1660. Poſt receptum S. Nymphæ V. M. Pan. caput 1593. arca Divæ fuit in maximæ navis meditullio ſtabilita, non in tripode, ſed ſuper arcum aureum triumphalem, cereis 6. ardentibus, ſericiſq; palliis ornatum: ſub eodem tranſeuntes, cæleſtibus ditantur opibus: *tange ſacros pedes: longe honorabilius eſt pedes illorum, qui Chriſtum in ſe habent, quam prophanorum capita attingere: etiam ſi viles ſint pedes eorum, tamen ſancti ſunt, & eximiæ virtutis.* Chryſoſt. *homil.* 14. *in epiſt.* 1. *ad Timotheum*: Pan. pietatem excepere cathedrales, M. Regalis, & Agrig. quæ SS. Epiſc. Caſtrenſem, & Gerlandum ſuper arcum collocant triumphalem: eodem modo omnes exponuntur arcæ a primis veſperis ad ſecundas: *Januarii* 10. arca S. Roſaliæ V. Pan. ob terræmotus: 13. ſtatua S. Philareti, Conf. Pan. translatio: *Febr.* 4. arca S. Agathæ V. M. Pan. natalis: *ſabbato ante* 2. *Dominicam Maii*, area S. Chriſtinæ V. M. translatio: *Junii* 15. arca S. Mamiliani I. Archiep. M. Pan. natalis: *Julii* 14. arca S. Roſaliæ cum omnibus: inventio: 24. arca S. Chriſtinæ V. M. natalis: *Aug.* 17. arca S. Agathæ: translatio: *Sept.* 3. arca S. Roſaliæ: natalis: *ſabbato ante* 3. *Dominicam*, arca S. Nymphæ V. M. P. translatio: *ſabbato ante* 3. *Dom. Oct.* arca S. Mamiliani, cum 2. aliis diſcipulorum: translatio: *Nov.* 11. arca S. Nymphæ: natalis: *Dec.* 8. arca Ss. MM. Pan. Euſtochii, Proculi, & Golbodei: natalis: in S. Roſaliæ inventione omnes educuntur: extra morem expoſitæ arcæ SS. Agathæ, Nymphæ, Roſaliæ, Chriſtinæ, ſabbato 23. Febr. 1658. ob Principem Proſperum, Reg. Philippi IV. filium, 28. Nov. 1657. exortum: mox decantatæ S. Matthiæ Apoſt. veſperæ ab Archiep. Prorege, Petro Martinez Rubeo: Auria *chron. f.* 128. omnes extractæ 4. feria 11. Oct. 1713. ex præſcripto Archiep. Gaſch, cum Sabaudiæ Duces, Victor Amedæus, Annaq; Borbonica, appulſi feria 3. 10. Oct. in S. Franciſci Borgiæ Soc. J. ſolemnitate, poſtero die, Panormum ingreſſi, baſilicam inviſere, antequam regias in ædes appellerent: in ſupplicationibus arcæ deferendæ per clericos: Doriæ ſynodus 1633. *p.* 4. *cap.* 7. *f.* 199. *ne a laicis hemini-*

minibus in proceſſione deferantur, ſed adhibeantur aliquot ſaltem clerici ſuperpelliceis induti majoris ergo venerationis: ob pondus, laici ſubſtituti. Quælibet pila quadrata, lata pal. 5. dig. 8. alta pal. 5. fulcit palmarem ſupra baſim, columnas 4. altas pal. 14. capitella 4. alta pal. 2. coronidem altam pal. 10. arcum altum pal. 46. coronamentum altum pal. 54. feneſtras altas pal. 12. dig. 8. latas pal. 7. dig. 8. trabes altas pal. 84. tectum altum pal. 100. Una pila diſtans ab altera pal. 20. reddit navem longam pal. 263: chorus longus pal. 65. ſolea longa pal. 22. tribuna maxima longa pal. 36. habet per gyrum pal. 82. navis major lata pal. 52. alæ latæ pal. 32. hinc baſilica, incluſis muris, longa pal. 400. lata in alis, cappelliſq; pal. 134. in navi Chalcidica pal. 150.

CAPUT SECUNDUM.

MUSIVUM PAVIMENTUM.

TEmplum hoc maximum, pervio undique circuitu, extructum eſt: pavimentum ex marmore, & diverſis lapidibus teſſellatum habet ſatis conſpicuum: Fazell. *lib.* 8. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 175. ideſt muſivum, cruſtis opere vermiculato tinctis in varios colores, varioq; lapillo cæſim diminuto, in varia picturæ genera diſcriminatum: majorem ante tribunam periſtroma, lithoſtrotum, inter 2. lapides pal. 7. longos, pal. 6. latos, ex marmore Thœbaico: *granito orientale*: ſimiles in navibus admirantur: minores ante tribunas, & alibi, exciſo muſivo, conſtituta marmora candida, rubraq; ut etiam in ſacellis SS. Crucifixi, Michaelis, Roſaliæ, Chriſtinæ, ac Franciſci Paulani. *In æde maxima ex ſcriptis ſaxis, quibus pavimentum conſtratum, hæc elici valuerunt, reliqua extritis literis, nulla poſthuma relicta memoria, ingloria nece exceſſere: priorum duorum* n. 183. 184. *Martinus la Farina, ingentis expectationis nobiliſſimus adoleſcens*, Pan. Baronis Aſperi montis filius, mox regius S. Luciæ Abbas, *miſertus, cum varia eorum lectione torqueretur, germanam indagavit, & quam priſci noſtri cum his æternitatem ſervare ſperabant, revocavit*: Gualt. *f.* 36. nulla Siciliæ cathedralis, ut hæc, tot antiquis tabulis conſtrata: plurimas extare in cathedr. Tarraconenſi, Salmanticenſi, Cordubenſi, Complutenſi refert Morales *urbium Hiſpan. antiquitates*: Gualterii tabu-

Digitized by Google

tabulas 12. affero. Sepulchrum, urna, tumulus, cippus, monimentum, monumentum, mausoleum, munus supremum, memoria. Cippi cementitii, lateritii, marmorei, porphyretici, ænei: forma plana, oblonga, arulis similes: per gyrum ornati: pars antica dicitur frons: postica ager: latitudinem indicat frons, ager longitudinem spatii *Diis Manibus* consecrati, ne profanaretur ab insciis, aut religiosi totum agrum crederent sacrum: *terrenum sacratum, long. ped.* 10. *latum p.* 10. *in quo condita est, fodere noli, ne sacrilegium committas*: lapis Villæ Pincianæ f. 9. Digitus amplectitur unciam 1. palmus digitos 12. pes dig. 16. pertica pedes 10. Ad vias publicas tumbæ: *non ob aliud vel memoriæ, vel monimenta dicuntur ea, quæ insignita fiunt, sepulchra mortuorum, nisi, quia eos, qui viventium oculis morte subtracti sunt, ne oblivione etiam cordibus subtrahantur, in memoriam revocant, & admonendo faciunt cogitare, nam & memoriæ nomen id apertissime ostendit, & monimentum eo, quod moneat mentem, id est admoneat, nuncupetur*: S. Aug. *cap.* 4. *de cura pro mortuis*. Sibi tumulos erigunt vivi, mortuis parentes, amici, hæredes. Loculus uni: *hoc monumentum hæredes non sequitur*: pro familia, hæredibus. Non alienandus: *ne alicui vendant, aut donent*: lapis Pan. Gualt. *f.* 36. in elogio: *Diis Manibus*: D.M. *Diis Manibus sacrum*: *Æternæ memoriæ*. Nomen extincti, cognatio, patria, honores, ætas, locus, additæ preces: *sit tibi terra levis*: pœna furibus indicta: lapis Ancyranus: *qui expilaverit sepulchrum, dabit ad fiscum denaria his mille quingenta*: Tournefort. *t.* 2. *itinerarii orientalis epist.* 21. *f.* 183.

183. *Sevivi comparaverunt sibi L. Valentina, & Assyrius Charito, & libert, libertab. posterisq; eorum*: *in fronte pedes XI. in agro pedes XIII. ne post, aliqu, aut vendant, aut donent*: *item areola pertinente at monumentum, pedes XII. pert. X.* Sevivi comparaverunt sibi Lucia Valentina, & Assyrius Charito, & libertis, libertabus, posterisq; eorum: in fronte pedes 11. in agro pedes 12. ne posteri alicui, aut vendant, aut donent: item areola ad monumentum pertinente, longa pedes 12. perticas 10: *marmor ante aram S. Agathonis*, juxta civem, qui hoc adnotavit in Gualterio Abbatis Bened. Pan. Michaelis Judice V. Cl. post singulas voces punctum: *Sevivi* viventes: *in agro* agro, E pro G: Ravisii officina *f.* 195. *Spurius Carbilius Romæ ludum grammaticæ aperuit, mercede docens: idem G. literam primus invenit, quod pro ea C litera prius*

uterentur: Ugo *prima ſcribendi origo cap. 4. f. 59. G. pro C. primus apud Latinos ſubſtituit Spurius Carbilius Grammaticus, auctore Plutarcho*, qui in *problem. f. 207.* dixit *omnium primus Spurius Carbilius ludum aperuit: ejus libentus, qui & ipſe Carbilius, appellatus, primus omnium Romanorum uxorem repudiavit* in *vita Numæ f. 95.* ſubdit primum extitiſſe, *qui poſt urbem conditam decente ſimo trigeſimo anno, cum uxore divortium fecerit*: ſed annus urbis 230. eſt annus 542. ante Chriſtum: ſecundus Carbilius fuit primi Libertus, hinc deducitur tabulam exaratam A. C. annos circiter 600. *aliqu.* alicui, Q. pro C. *pe.* pecunia: Gualt. *f. 309. bendant*, B. pro V: *cum B. pro V: V. pro B: O. pro V: pro M. N. contra artographiæ præcepta vitioſe poſitas ne relinquas*; Caſſiodorus *lib. 1. ariola*, I. pro E. more Græcoſiculo: S. Roſalia *habitari* pro habitare. 184. *D. M. Aur. Ruſtico Mil. anno VIII. tr.* ▷ *Zenonis Marc. Germanicianus Mil. ann. X. Valerius Victorinus her. B. M. F.* Diis Manibus, Aurelio Ruſtico, Militi annorum 8. triariorum Duci Zenonis Iſaurici Imp. contra Baſilicum Tyrannum, A. 475. Marcus Germanicianus, Miles annorum 10. Valerius Victorinus, hæredes benemerenti fecerunt: *Marcus*, Ruſtici commilito: Gualt. *Triariorum*: *Triarii dicti, quod in acie, 3. loco extremis ſubſidio deponebantur*: Varro *lib. 4. eligunt minimos ætate, fortunæq; tenuioris in Velites, iis adultiores in Haſtatos, ætate florentiſſimos in Principes, natu maximos in Triarios*: Veget. *lib. 1. cap. 20.* V. recurva ▷ eſt nota Centurionis: Cuperus *Harpocrates f. 218. Mil. Leg. ideſt miles Legionis, cum nota* ▷ *ſignificat Centurionem, vel centuriam in aliis lapidibus.* 185. *D. M. fortis Cæſar Ser. ſibi, & Charidi, conjugi benemerenti, & Paelio, Aug. lib. Felici, poſteriſq; ſuorum fecit.* Diis Manibus fortis Cæſar Octavianus Servo ſibi, & Charidi, conjugi ejus, benemerenti, & Paelio Liberto, & Felici, poſteriſq; ſuorum fecit: *Fortis* Auguſtus, ob Julii Cæſaris avunculi necem, effecit bella 6: *Fortis Dominas Rogerius, Rex, ex Deo ſceptrum tenens*, 1142. Fazell. *lib. 8. dec. 1. cap. 1. f. 179. Charidi* non chari Diis: lapſus Invegii: legendum erat charo Diis: *Felici* in Luſitania extincto: *Felici, Auguſti libento, a commentario vigeſimæ hæreditatis H. C. Hilarius Collibertus tabularii vigeſimæ hæreditatis provinciæ Luſitaniæ*: lapis Tarrac. Morales *f. 67.* Auguſtus cæpit imperium A. C. anno 41. ad uſq; annum Chriſti 16. quos inter annos lapis inſcriptus. 186. ... *voſi* ... *nus Atini-*

ſion

sion soror, binimirinti ficir. Atenision soror benemerenti fecerunt. I. pro E. 187. *Ulpio Severo Narretus equo sing. Aug. tribus Totenis, vix. ann. VII. Mansuetus H. B. M. F.* Ulpio Severo Narretus equo singulari Augusti Vespasiani apud tribum Totenim adscriptus: vixit annos 7. Mansuetus hæres benemerenti fecit: Miles fuit veteranus e familia Cæsaris, ablegatus Panormum A. 74. cum colonia Imperatoria: Inveg. t. 2. f. 97. Panormi denatus A. 78. Gruterus *f.* 569. *M. Ulpio Viatori equit. sing. Aug. cui titulum fecit M. Ulpius Augusti lib.* Gualt. *cap.* 14. *f.* 101. *hunc nostrum auguror.* 188. *Memoriæ M. Ebuti Vernæ, rarissimi exempli amici T. Ælius, Vernæ amicus:* literæ fugientes, *carattere corsivo*, tabulam exhibent insculptam post Imper. Antoninos: Gualt. *cap.* 12. *f.* 88. Morales *f.* 99. caracteres erant informes, parviq; ut multa congererent. *Fortunati Vernæ: Herennius Verna:* lapis Pan. Gualt. *f.* 40. *amici rarissimi exempli:* lapis Mazar. vox *rarissimi* frequens in concha aurea: *judici rarissimo: uxori rarissimæ:* Gualt. *f.* 26. 41. 189. D. M. Q. Manutiu... fecit, &... p. XIIII. Diis Manibus, Quintus Manutius se vivo fecit sibi tumulum, in fronte pedes... in agro perticas 14. Inveg. t. 1. f. 473. 190. *Petronio deposito in pace:* Inveg. t. 1. f. 477. baptizati tumulus: *in pace:* tesseræ Christianorum: *in pace Domini, in somno pacis.* 191. ... *dius, prim. triarchus:* Claudius, primus Triarchus: Trieres, Triremes: Numer. 24. 24. *in trieribus de Italia:* Daniel. 11. 30. *venient super eum trieres:* Triarchus, *Capitano di Galera*, primus Triarchus, *Generale*, Archithalassus, Admiratus, Ammeras. 192. *Biktoria*, litera grandiuscula, caracteribus Latinis, Græcisq; scripta, palmam indicat Cons. L. Cæcilii Metelli de Asdrubale, Pœnisq; in pomerio Pan. A. M. 3803. A. C. 250. Pan. in lapidibus *victoria Juppiter: victoria Matris: Athinionis victoria*, Gualt. *f.* 39. 193. *D. M. P. Æli Pii, qui vix.* ... Diis Manibus, & memoriæ Publii Ælii Pii, qui vixit ann. 194. *D. M. Pac. Juliano, Evok quondam, Aur. Lucilia conjugi karissimo, & Julius Pacitianus, filius, hæredes posuerunt merenti:* Diis Manibus: Pacitiano Juliano, evocato quondam, Aurelia Lucilia conjugi charissimo, & Julius Pacitianus, filius, hæredes posuerunt merenti: elogium in fronte mausolei, in quo, post ejecta ethnici ossa, conditi 2. Pan. & Archiep. Franciscus Antiochia, & Paulus Visconti: *Evok, Karissimo:* K pro C. *Aurelio Pacitiano Juliano:* Gualt. *cap.* 14. *f.* 102.

Evo-

Evocato: Gualt. *cap.* 14. *f.* 102. *evocatorum*: Notus *f.* 74. Inveg. *t.* 1. *f.* 474. primam amplectimur lectionem: *evocati, quorum hic fit mentio, olim veterani dicebantur, qui, re militari jam perfuncti, si quando necessitas urgeret, in castris, armis operam daturi, evocarentur*: Aringus *Roma subterr. lib.* 3. *cap.* 15. *f.* 411. Julianum extinctum A.M. 3814. A.C. 239. scripsit Inveg. *t.* 1. *f.* 474. marmor tribuit *Diis Manibus* Notus *f.* 13. sed labitur.

CAPUT TERTIUM.

TECTUM ELEGANTISSIMUM.

TEctum roboreum, laqueatum, est, figulinis tegulis, vallatum; excipe lapideos 4. trullos, naveſq; minores, lateribus stamneo, viridi, albo, croceo, nigroq; pellucidis: in limbo concavo, cæruleoq; inscriptiones ligatæ, solutæq; literis Gothicis, candidis bicubitalibus: illud exornat insignis elegantia cælaturæ, miranda picturæ varietas, sapphyrinus color, *oltramare*, auriq; passim radiantis splendor: e tecto protuberant flores lignei deaurati, inversam pyramidem æmulantes: id patuit 1670. decidente navis lævæ tecto, a SS. Crucifixi sacello ad meridionalem portam: illico refecerunt Maragmerii, apposito colore cæruleo, croceoq. Gualterus Archiep. 1185. pinxit in laquearibus, trabibus, earumq; mutulis, aureo in campo Cœlitum icones integras, vel ad umbilicum: *trabibus enim majoribus sustinendis, seu potius ornandis, ad parietes ligneæ fulcra apte conformata subduntur: in iis vero depictæ sunt plures Sanctorum effigies, quæ tamen eorum, qui in solo ejusdem templi degunt, ob altitudinem, oculorum aciem adeo effugiunt, ut inde dignosci nequeunt*: Cascin. *D. Rosaliæ vita Latina*: Cajet. *t.* 2. *f.* 152. imaginibus addita Gothicis characteribus nomina integra, punctata. Navis mediæ tectum ad instar navis inversæ fulciunt trabes 19. longæ pal. 60. crassæ pal. 8. lævigatis per gyrum tabulis coopertæ, mutulis 38. ad capita munitæ, in forficis morem laquearia sustinentes, quæ ad aquilonem, ac meridiem imbres ejiciunt. In cathedrali M. Reg. extructa 1174. omnes 13. trabes, decursu temporis, immutatæ: Judice *p.* 1. *f.* 22. Pan. in templo trabes 3: una, anno nobis incognito, pretioq; feudi, teste S. Th. D. Cajetano Pellegrino, Pan. presb: altera A. 1674. tertia

1680.

1680. quælibet empta aureis 500. Supra trabes in centro appositum tabulatum, ut artifices navim percurrant universam: *rectum Dromicum.* Macrus *hierolex f.* 103. in choro trullus ligneus: in solea, & cœmeteriis, fornix concameratus: navis dextræ tectum ad aquilonem, sinistræ ad meridiem, aquas projiciunt. Sacella, tribunæq; 3. lapideis fornicibus conteguntur.

Intra diem 15. Julii 1624. quo inventum S. Rosaliæ corpus, ac 21. Dec. 1635. quo denatus Jordanus Cascini Soc. J. detecta Divæ effigies in mutulo trabis 9. super arcum 5. ante cappellam S. Agathæ V. M. Pan. Cascin. *D. Rosaliæ vita Latina;* Cajet. *t.* 2. *f.* 152. *dum autem idem templum magnificentissime, ut moris est, celebrando S. Rosaliæ festo,* 15 Julii, *holosericis auro intertextis aulæis, & divite gaza exornaretur, sub nona trabe agnitus in imagine S. Rosaliæ eremiticus vestis modus, nam cinerei coloris sacco vestitur, cui circumjectum ad humeros, peregrinorum ritu, breve palliolum, cæruleo, sed jam languido colore, imbutum, binis rosis hinc, & inde, qua brachia pallio teguntur, & characteribus S. R. nomen S. Rosaliæ innuitur: trabs autem illa cum ornamentis præsefert æqualem templo antiquitatem, quod dedicatum fuisse constat a Gualterio Archiep. ejus auctore A.* 1185. *non diu post Rosaliæ obitum:* in Italica *lib.* 1. *cap.* 2. *f.* 11. *ella è qui dipinta a foggia di Pellegrina, con una veste di color bianchiccio, e smorto, come della cenere, ed un mantelluccio murato, e scolorito fino alla cintola, che le avvolge, e le ricuopre le spalle, e le braccia, affibbiato sotto il collo: tiene nella destra davanti al petto la croce, come in altre sue imagini, del che diremo nel fine del secondo libro: presso alle spalle ha due rose, e di qua, e di la del capo le lettere Romane S. R. che il nome di lei chiaramente significano:* in trabe templi M. Reg. etiam inventa Divæ icon 1629. Cascin. *lib.* 1. *cap.* 2. *f.* 13. Pan. effigies ad umbilicum usq: saccus *indumentum humilitatis.* Clemens Alexandr. *lib.* 2. *pædagogi cap.* 10. palliolum, *sagum, nempe rusticum,* vita *S. Hilarionis cap.* 38. *angusto palliolo, tam amictus humilitatem, quam vilitatem pretii, compendiumq; sectantes, colla pariter, & humeros tegunt* Anachoretæ, *quod mafortes, sive mavortes tam nostro, quam ipsorum nuncupatur eloquio:* Cassianus *lib.* 1. *institut. cap.* 7. rosæ in Divæ picturis, ac statuis, saccus eremiticus intertextis rosis coruscans, rosarum in manu calathus, vel ramus, rosea supra verticem corona non indicant augustum ejus nomen,

sed SS. ossium dotem, cum roseum exhalent odorem, & aquis naturalibus immersa, illas, arte divina, reddant rosaceas: *S. R. Sanctæ Rosaliæ*: Græco more tunc vigente, semper appositum iconibus nomen, saltem pinctatum: anachoretico palliolo depicta Sancta Rosalia apud trabem ædis M. Reg. & eremitæ in musivis: Judice *p.* 1. *f.* 120. habitu anachoretico semper visa: Cascinus 1624. Hieronymæ Gatutæ: 1625. Vincentio Bonellotannis circiter 25. ab ejus natali, anachoretin exprimens 1185. Gualterius, optime nunquam extitisse monialem asseruit: nostro more sæculi 12. SS. Virginibus data in manibus crux unica, eremitis duplex, patriarchalis: SS. Dominica, Fides, Venera, Marina in ecclesiæ M. Reg. musivis: Judice *p.* 1. *f.* 143. 145. 149. 156. S. Rosalia semper Anachoretis crucem ostentat patriarchalem, post paucos ob excessu annos 1185. in basilica Gualterina, in tabula domus Professæ Soc. J. & 1194. in Marturanensi: Cascin. *lib.* 2. *cap.* 19. *f.* 319. Iusus Can. Libassi, 3. April. 1632. denati: *musarum hortus*, *f.* 58. *in trabem Pan. basilicæ, in qua D. Rosaliæ imago vetustissima, recens reperta est*:

Te quibus o memorem nata radicibus arbor,
Cui datur arenti cortice ferre Rosas?
Virgo, tua, seu forte olim requievit in umbra,
Oris, & attrita forma relicta tibi est:
Seu potius roseum spiras trabs mortua vultum,
Artificis docta vivere jussa manu:
Vive diu, nec te ignis edat, nec Cossus, & in te
Tutum aquilæ nidum constituat urbis amor.

Requievit in umbra: allud. ad anachoretæ vitam e crypta prodeuntis, ut sub arborum comis animum divinis fessum contemplationibus relaxaret: *oris attritu* allud. ad Christi sudarium: *nec ignis edat* allud. ad iconem Divæ papyraceam inter flammas illæsam: *nec Cossus*, roboreo in tecto vermis: *vermiculantur magis, minusq; quædam* arbores: *omnes tamen fere, idq; aves, cavi corticis sono, experiuntur: jam quidem, & in hoc luxuria esse cœpit: prægrandes roborum delicatiore sunt in cibo, Cossos vocant, atq; etiam farina saginati: hi quoq; altiles fiunt*: Plinius *lib.* 17. *cap.* 24. *f.* 360. *aquilæ nidum*: Senatus Pan. *stemma*.

Laurentius Finicchiarus Soc. J. *gloriæ D. Georgii p.* 3. §. 15. *f.* 351. scripsit A. 1658. in tabula trabis, nescio cujus, in maxima navi

in-

Digitized by Google

inventam hoc festum idonem S. Georgii M. cataphracti, draconem lancea confodentis: symbolica effigies: Raynaudus *symbola Antoniana t.* 8. *f.* 365. Molanus *lib.* 3. *cap.* 14. *f.* 343. E prima navis mediæ trabe juxta chorum, florente nobis ætate, pendula Imperialis corona, hyrsea, deaurata, senio confecta per indoctos Maragmerios ablata: audiant *in gemma animæ cap.* 141. Honorium Augustodunensem: *corona ob tres causas in templo suspenditur, una, quod ecclesia per hoc decoratur, cum ejus luminibus illuminatur; alia, quod ejus visione admonemur, quia hi coronam vitæ, & lumen gaudii percipiunt, qui hic Deo devote serviunt: tertia, ut cœlestis Hierusalem nobis ad memoriam revocetur, ad cujus figuram facta videtur*; quarta, ut significetur hac in basilica tantum coronas Regibus imponi. Cum arcæ SS. Patronorum, triumphalem super arcum, in majoris navis gremio collocantur, ipsis e trabibus suspensa, ævo antiquo, ut decentius exponerentur, umbella serica, lineis argenteis, floribusq; distincta: solido ex argento conflata 1660. Priusquam sacella Marullus Archiep. 1580. erexisset, aras in mediæ sinu navis constitutas, illustrabant appentæ e trabibus lampades: Cajet. *t.* 2. *f.* 58. *n.* 4. Ante organa ab anno 1649. festis pendet diebus lampas argentea, cum statuis SS. 12. Apostolorum: Senatus donum: Auria *triumphus D. Rosaliæ* 1649. *f.* 5. Singulis annis a die 14. Julii ad usque mensis ultimum, quatuor e trabe, suspenduntur phari 6. lignei deargentati, *Nymphæ* dicti, nam 1593. recepto S. Nymphæ V. M. Pan. capite, inventi, cereis 6. coruscantes; Stephanus Regius, & Campo, Princeps Campi Franci, Prætor, illos ad instar scalarum collocavit 1664. in prima juxta chorum trabe phari altissimi, in secunda minus alti, in tertia minus, atq; minus, sic deinceps, ut basilicam subeuntes, eximia 684. cereorum ardentium gradatione mentem ad cælos sentiunt elevari: Mazzara *triumphus Divæ* 1664. *f.* 14. Delvinus *dies aurei f.* 106. Pan. morem, solemnibus in festis, amplexata est universa Trinacria, Mexicanumq; regnum.

CAPUT QUARTUM

DIPLOMATA.

SUpra ligneum januæ majoris epistylium, fornix stellulis aureis, cæruleoq; colore fulgens, icon ubi parietina SS. Virginis

nis filium in ulnis stantem lævo brachio sustinentis: in dextera pallii parte super humerum, aurea stella. Emmanuel Lucianus, Pan. Beneficiatus, imaginis cultor appendit aeneticam lampadem, ac in ejusdem portæ episylio subtus effigiem, inscripsit *mel, & lac sub lingua tua*: Cant. c. 11. *Deipara lactis, & mellis* appellata: *adeo pietate replentur ubera tua, o Virgo, ut alicujus miseriæ notitia tacta, lac fundant misericordiæ, nec possis miserias scire, & non subvenire*: Riccardus a S. Laurentio. Fornicem excipio coronis, fenestra altior, quam latior, alia sphærica: illa similis navis mediæ fenestris, hæc alteræ super arcum chori respondens: utraq; per Martinum Archiep. obserata 1652. Ad primæ latera, holosericis sub umbellis, intorticiis 4. ardentibus, constituuntur 2. statuæ lignæ deauratæ, Regis a dextera, Reginæ a sinistra, ut venerentur S. Rosaliæ corpus a die 14. Julii ad Augustum. Ad majoris vestibuli latera, quondam altaria 2. ut adhuc in æde M. Reg. eversa 1580. Lævo in pariete marmor altum palm. 5. longum pal. 13. in quo sculpta 3. privilegia a Rege, mox Imp. Friderico II. concessa: primum, ac secundum exhibet unam lineam coloris nigri, alteram rubri, tertiam nigri, &c. ultimum omnes nigras: Gothici characteres: inter edita *Pan. privilegia*, legas primum *f.* 10. alterum *f.* 14. tertium *f.* 15. primum indulget vectigalium exemptionem, 2. confirmat eamdem formulis amplioribus; 3. prohibet civium a patria, ob quodcumq; crimen, extractionem: nulla in Sicula cathedrali, Syracusanam non vidi, similem animadverti diligentiam Senatus, qui, principe in templo, sua diplomata marmori consignavit ad eorum memoriam conservandam.

Fridericus, divina favente clementia, Rex Siciliæ, Ducatus Apuliæ, Principatus Capuæ: regiæ serenitatis respicit gloriam, ampliat laudem, sustollit altius dignitatem, cum fidelium suorum Princeps fidem considerat, devotionem accendit, & digna servitia, æqua retributionis lance, compensat. Considerantes igitur expertam fidem, & grata servitia, quæ vos, cives Panormi, fideles nostri, prædecessoribus nostris felicis memoriæ, & nostræ celsitudini devote satis, & fideliter semper exhibere curastis, atq; in antea poteritis exhibere, attendentes etiam, qualiter, pro fidelitate nobis servanda, eo videlicet necessitatis articulo, quando præ turbatione Siciliæ rara fides erat in aliis, & fere singuli titubabant, non solum rerum vestrarum dispendium, verum etiam personarum pericula constan-

ter,

ter, & fideliter pertubistis, de innata nobis clementia, concedimus vobis, & successoribus vestris in perpetuum, integram libertatem, tam de portu, quam de portis, in omnibus gabellis ipsius civitatis nostræ Panormi, ut libere, & sine aliqua datione possitis omnes, & quascunq; res proprias immittere per ipsas portas, & portum Panormi, & inde similiter libere, & sine datione extrahere quælibet propria, exceptis iis victualibus, quæ de speciali mandato nostro extrahi consueverunt, & mercimoniis, quæ de extra Regnum Panormum detuleritis, sive per mare, sive per terram, de quibus, si magna fuerint, dabitis in ipso portu Panormi tantum, & non alibi, de centum tarenis, duos tarenos tantum, & si fuerint subtilia, de centum dabitis unum tarenum tantum, de quibus omnibus mercimoniis per totum regnum nostrum, excepto portu Panormi, sicut dictum est, nihil aliquatenus exsolvatis: concedimus etiam vobis, ut de victualibus, & quibuscunq; aliis rebus, quæ ad ipsam civitatem Panormi detuleritis, tam per mare, quam per terram, per Siciliam, Calabriam, & totum regnum, in extrahendo, ponendo, & immittendo, plenam habeatis omni tempore libertatem: de vino vero, quod per mare Panormum defertur, dabitis in ipso portu Panormi tantum, & non alibi, de centum tarenis, quinque: de oleo quoq; dabitis de centum, decem in eodem portu tantum, salvo eo, quod ad opus familiæ vestræ tam de vino, quam de oleo potest sufficere: concedimus quoq; ut animalia vestra ubiq; per Siciliam, per terras demanii nostri habeant pascua libera ab omni datione: concedimus nihilominus, ut liceat vobis incidere ligna tam viva, quam mortua ad usum vestrum, ubiq; per demanium nostrum: volumus etiam, ut nonni si de crimine majestatis, & illis criminibus habeatis duellum, de quibus, si quis convictus, vel confessus fuerit, vitam, aut membrum amittere debeat: ad hujus autem nostræ concessionis memoriam, & inviolabile firmamentum, præsens privilegium per manus Matthæi de Salerno, Notarii, & fidelis nostri, scribi, ac majestatis nostræ sigillo pendente jussimus communiri: anno, mense, & indictione subscriptis. Datum in Urbe Felici Panormi per manum Gualterii, regni Siciliæ Cancellarii, anno Dominicæ Incarnationis millesimo, ducentesimo, M. Sept. 4. Indict. regni vero D. N. Friderici, D. G. Serenissimi Regis Siciliæ, Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ, anno 3. feliciter amen.

Fridericus D. G. Romanorum Imp. semper Augustus, Rex Siciliæ,

lie, Ducatus Apulie, & Principatus Capue per præsens scriptum, notum facimus universis, quod post solemnem curiam, quam Capuæ celebravimus, ubi de resignandis privilegiis universis, edictum fecimus generale, cives Felicis Urbis nostræ Panormi fideles nostri, nobis in sacro palatio regni nostri feliciter existentibus, quoddam privilegium a majestate nostra regia ante tempora coronationis nostri Imperii sacri eis indultum, nostræ curiæ resignarunt, supplicantes humiliter, ac devote, ut eis, dictum privilegium restituere, & quidquid in eo continebatur, concedere, & confirmare de nostra gratia dignaremur: nos autem supplicationes eorum benigne admittentes, & considerantes grata, & accepta servitia, quæ semper nostris prædecessoribus recolendæ memoriæ, & nostræ celsitudini, tempore pueritiæ nostræ, fidelitate lucida exhibuerunt, & de cætero exhibebunt, dicti privilegii tenore diligenter inspecto, illud sibi restituimus, & ea, quæ continebantur in eo, eisdem concedentes, & perpetuo confirmantes, salvo mandato, & ordinatione nostra: ad hujus igitur restitutionis, concessionis, & confirmationis nostræ memoriam, ac robur, de cætero valiturum, præsens scriptum per manus Joannis de Tregero, Notarii, & fidelis nostri inde scribi, & sigillo majestatis nostræ fecimus communiri, anno, mense, & indictione subscriptis: Datum in Urbe Felici Panormi, anno Dominicæ Incarnationis millesimo, ducentesimo vigesimo primo, Mense Sept. 10. indict. Imperii D. N. Friderici D. G. Romanorum Imp. semper Augusti, ac Regis Sicilie anno 1. regni vero Sicilie anno 24. feliciter amen.

Fridericus D. G. Romanorum Imp. semper Augustus, Rex Sicilie, Ducatus Apulie, & Principatus Capue, Castellano, Vicecomiti, Prætori, & universo populo Panormi, fidelibus suis, gratiam & bonam voluntatem: cum felix civitas nostra Panormi, prima Regni sedes existat, & a progenitoribus nostris, priscis Regibus, multis approbatis consuetudinibus, honorata fuerit, quæ ad utilitatis regnantium Dominorum, quam civium opportunitatis dignoscuntur, dignum duxit nostra serenitas specialem vobis gratiam indulgere: universitati vestræ liberaliter concedendo, quatenus illa vestra consuetudine, per quam nullus civis Panormi cogi debet exire de civitate ipsa pro aliquo negotio publico, vel privato, civili vel etiam criminali, ad causandum, obtemperam citationem offerentium curiæ nostræ, illa etiam consuetudine, per quam dicti officiales

per

per modum inquisitionis generalis, vel specialis, aut alium extraordinarium modum, in privatis, & publicis criminibus quibuscumq; unum, vel plures de jam dicta civitate non debent procedere ex eorum officio, vel ad denunciationem, etiam alicujus, & præcipue, quando patratores criminum nequeunt inveniri, ad pœnam personalem, vel pecuniariam infligendam, necnon omnibus antiquis, & approbatis consuetudinibus vestris; quibus ab eorumdem progenitorum temporibus, & præcipue a tempore Regis Guilelmi junioris, consobrini nostri, usq; ad hæc felicia tempora nostra, usi, & gavisi estis, utamini, & eas absq; contradictione aliqua habeatis, non obstantibus novis constitutionibus nostris, loquentibus specialiter, tamquam privilegia a nobis, aut prædecessoribus nostris indulta, & consuetudines, per quas citati a curia nostra, vel justitiariis regionum a locis eorum exire nullatenus tenebantur, quam super exigenda pœna ab universis, &c. aliqua erosa desiderantur in autographo.

Rara fides erat in aliis: maximum Imperatoris præconium de Panormo, apud quam natus, & educatus, quæ 1199. suum zelum erga Cæsarem quinquennem exhibuit, Vaticano codice teste: *Marcualdus de Ermenuder, Theutonicus, Generalis Mareschalcus Imp. Henrici VI. a quo Marchio Anconæ, & Comes Romaniæ fuerat deputatus, quamprimum de Constantiæ Imperatricis obitu 27. Nov. 1198. certior est factus, cum valido exercitu Siculum Regnum invasit, a Panormitanis expulsus, dum Messanam, a cujus incolis fuerat accersitus, iter ageret, apud Pactas, infelicibus fatis, cessit A. 1202; p. 1. f. 12.* Lellus: *Post solemnem curiam, quam Capuæ celebravimus A. 1220.* Augustus Roma rediens *se recto tramite Capuam conferens, & regens ibi curiam generalem pro bono statu regni sui, suas ascisias promulgavit, quæ sub viginti capitulis continentur.* Ricchardus de S. Germano *chron. f. 979. Fidelitate lucida*, clarissima, quam invidi gloriæ Pan. nequeunt non suspicere. *Prætori*, summo magistratui, per Romanam Rempublicam indulto, adhuc florente: Prætorem mutavit in Bajulum, more Gallico, Carolus Andegavensis, Siciliæ Rex, inter annos 1265. & 1282. *Fridericus deinde alter, Siciliæ Rex, Petri Regis filius, qui restaurato muro, atq; addito spatio, ut urbem adauxit, constituit etiam, uti summus ejus magistratus, cui Bajulatus nomen erat, in posterum augustam Præturæ denominationem acciperet, cujus munere omnium primus, cognomento Mayda, Patritius Pan. A. 1320. fun-*

ctus

ctus est. Fazell. *lib.* 8. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 170. in diplomatum calce: *ut autem hæc pateãt tam præsentibus, quam fũtis, de verbo ad verbum, præsenti marmore sunt impressa anno Dñi MCCLV. mense Sept.* ut autem hæc pateant, tam præsentibus, quam futuris, de verbo ad verbum, præsenti marmore sunt impressa anno Domini MCCLV. mense Septembris, dum regnaret Imp. Frider. II. nepos, Imp. Conradi IV. filius, Conradus II. ob ætatulam *Conradinus*, tutorioq; nomine Siciliam gubernaret ejus patruus, Manfredus, Tarenti Princeps, mox 10. Aug. 1258. Rex Triquetræ coronatus hac in basilica.

Ad latus majoris januæ dexterum, deberent in marmore scribi epistolæ 2. Alexandri IV. PP. ad urbem directæ: primam 19. Januarii 1254. datam refert: *chron. f.* 52. Pirrus. *Alexander, Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Panormitanis salutem, & Apostolicam benedictionem: ex sinceræ devotionis affectu, quo nos & Romanam eccle siam, matrem vestram, filiali devotione, honorare, & venerari ducimini, procedit, ut vos, speciali prærogativa favoris, & gratiæ prosequamur: hinc est, quod nos, vestris devotis supplicationibus inclinati, omnes honores, libertates, primatias, & immunitates, a claræ memoriæ Regibus Siciliæ per privilegia, vel alias, rationabiliter vobis indultæ, auctoritate Apostolica, vobis in devotione eccle siæ per sistentibus, confirmamus: nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostram paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei, ausu temerario, contraire: si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursurum: Datum Neapoli 14. Kal. Febr. Pontif. nostri anno* 1. Alteram 5. Sept. 1255. possidet regestum Vaticanum epist. 90. f. 191. *Alexander, Episcopus, servus servorum Dei, populo civitatis Panormi, fidelibus nostris: quia civitas vestra, prima inter alias Siciliæ, de vili subjectione, ad quam, illam diutius impia manus depresserat, ad optatæ libertatis gaudium vexillo puræ devotionis explicito, ferventis vigore spiritus excurrexit, concepitum jamdudum subjiciendi se dulci, & suavi eccle siæ Romanæ dominio, laudabile propositum imparatum, habita opportunitate producens (falso) nos hæc, diligenti consideratione, pensantes, ac volentes propterea ipsius civitatis honorem, Apostolicæ sedis condignis gratiis ampliare, vestris supplicationibus inclinati, omnes libertates, dignitates, honores, & quelibet alia jura ex quarumcunq;*

con-

concessione sive Regum, Imperatorum, seu Principum, sive Romanorum Pontificum, vobis, vestraq; competentia civitati, necnon rationabiles consuetudines, approbatas dudum in civitate ipsa, & pacifice observatas tempore claræ memoriæ Willelmi II. Siciliæ Regis: siclam quoq; pro cudenda moneta, prout illam inclytæ recordationis Rogerii, ac Willelmi I. & prædicti Willelmi II. Regum Siciliæ temporibus, usq; ad tempus quondam Friderici, olim Romanorum Imperatoris, habuisse noscimini, vobis, & præfatæ civitati, auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti privilegio communimus: nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei, ausu temerario, contraire: si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli, Apostolorum ejus, se noverit incursurum: Datum Anagniæ, nonis Sept. Pontif. nostri anno 1. Iustoria Siculæ Monarchiæ, edita Romæ A. 1715. *f.* 150.

CAPUT QUINTUM.

ORGANA PRÆSTANTISSIMA.

PRisca ætate, 3. gradibus, catechumenus ad sacrum descendebat baptisterium, aliosq; 3. post susceptum ascendebat lavacrum: S. Hildephonsus, Archiep. Toletanus *lib.* 1. *de cognitione baptismi cap.* 110. *t.* 6. miscellan. Balutii f. 86. explicat mysteria. Apud Invegium *t.* 3. *f.* 441. Cannizzarius ms. *dicunt fontem maximum, qui pro sacro baptismate in domo deserüit, esse illum, in quo inventus thesaurus* A. 1184. *& ipsius fontis ideam ejusdem facturæ, esse hodie in viridario S. Spiritus,* quem vidimus: in secundo mediæ navis arcu, ad Epistolæ latus, maximam juxta portam, emicat supra gradus 3. marmoreos, utrimq; positos, areola marmorea sustinens, columna sphœrica marmorea, exititio opere, conspicua, labrum marmoreum Cannizzarii, ligneo munitum operculo, corii inaurati, rubriq; tegmine, coopertum, altum a solo pal. 7. dig. 6: labrum possidet in diametro pal. 4. digitos 6. in circuitu pal. 14. lemma Vaticanum inscriberem: *regenerandis filiis hominum, & in Dei filios adoptandis:* Pusterla *Roma sacra f.* 27. Aloysium Lanuzam Soc. J. Siciliæ Apostolum, miraculis, ac sanctimonia coruscantem, sabato 21. Oct. 1656. in Pan. domo Professa denatum. *D. Francesco Petroso pur cinto di luce celeste*

l'ammiro, mentre devotamente orava nella chiesa maggiore di Palermo, vicino al fonte battesmale: Frazzetta *vita lib. 2. cap. 3. f. 158.* Marmorei piacularis aquæ fontes 5. in basilica: unus in sacrarii porta, bini ad minorum latera januarum, 2. laterales propè januas, omnium pulcherrimi, pal. 16. alti: elegans Antonii Gagini Pan. opus. Marmorea, candidaq; basis, exitii operis emblemate, ornata, cocleatum sustinet labrum: qua parte respicit pilam, erigitur altera marmorea tabula, cælatis 2. historiis, conspicua, sulciens patriarchalem ex marmore umbellam: fontis ad aquilonem inferior sculptura propè labrum, exhibet Christum Dominum, qui in Paschate 13. April. A. 32. ætatis: Alberti *commentaria vitæ Domin. p. 2. cap. 10. n. 75. f. 206.* sanat piscinæ probaticæ paralyticum: *Joann. 5. 5. Petrum* appellat Vida *lib. 1. Christeidis*: superior juxta umbellam exprimit Moysen, qui saxum virga percutiens, aquas eduxit: *Exodi 17. 6.* prima denotat baptizatum, secunda baptismum: umbellæ mutuli 2. Prophetæ, tenentes manibus schedulam, Ænio delectam: fastigiato in apice, Deiparæ statua, manibus junctis, vultu ad meridiem converso, salutationem Angelicam excepturæ: *hæc est piscina probatica*: Joann. 5. *in quam Angelus Domini secundum tempus descendebat, & movebatur aqua, & sanabatur unus: tempore enim Incarnationis, descendit Angelus magni consilii in Mariam, & mota est aqua, quando ad novam salutationem turbata est Maria, & sanatus est unus, idest quotquot crediderunt Deum, Trinum, & Unum*: Ricchardus de S. Laurentio *lib. 9. f. 530.* Fontis ad meridiem sculptura inferior ostendit Salvatorem, qui 6. Januar. A. 31. ætatis, baptizatur in Jordane per SS. Præcursorem, e proximo egressum antro: ad latus Domini dexterum, Angeli 4. cancellatis manibus ante pectus, ac 3. virgines: omnes manibus ante pectus, flexis genibus, tantæ demissionis prodigio in extasim rapti, dum, Theandricum supra caput, volitat Spiritus Sancti columba: superior designat Archiepiscopum, qui Clero, Canonicis, antiquo habitu, tectis, peragit benedictionem fontis baptismalis, Sabato Sancto conficiendam: prima designat initium baptismatis, propagationem secunda; in mutulis Angeli 2. cum schedulis, nunc aboletis: a tergo umbellæ sculpti sex juvenes, fistulis, aliisq; musicis instrumentis, humilitatem Dominicam collaudantes: in fastigiato culmine, Gabrielis Archangeli statua, ore ad aquilonem, ac Deiparam inclinato,

nato,

nato, ut designaretur Incarnationis mysterium: primi, secundiq; templi principis *titulus. V. lib. 2. cap. 3. f. 15. lib. 3. cap. 1. f. 27.* Suggestus ligneus assurgit sub 8. arcu dextero, juxta Card. Archiep. Doriæ synodum 1615. *p. 3. cap. 1. f.* 74. alter lævo erigitur sub odeo; *regiam* ob cappellam, vel sub dextero, ob *Senatoriam*, aut *Pontificalem*: hoc in loco concionatus S. Joannes a Capistrano, Nuncius Eugenii IV. PP. 1444. & promptissimæ obedientiæ signum Aloysius Lanuzza Soc. J. dedit: *predicando nel duomo di Palermo una mattina, alla meta della predica, gli suggerì indiscretamente il fratello compagno un'imbasciata, giunta pur allora dal Superiore, per cui l'ingiungeva di portarsi dal signor Vicere infermo, che lo dimandava: al nome dell'ubbidienza chinato il capo, tronco la parola, e la predica, e dal pulpito immantinente corse a palazzo, a visitare quel Principe*: Frazzetta *vita lib. 2. cap. 15. f.* 257. orator basilicæ solus, more Pan. ab aliis cathedralibus recepto, feria 4. Cinerum habet, silentibus reliquis, concionem: Senatus pro sudoribus Quadrag. largitur extero aureos 200, Siculo aureos 150: ante annum 1691. primo donati aurei 250, secundo aurei 200: pro panegyri S. Rosaliæ 11. Januarii, ab anno 1694. aureos 10: ultra conciones in adventu, ac extraordinarias, vel panegyres in expositione Venerabilis Sacramenti, fiunt in basilica Octavæ 3. prima 1265. ob festum Corporis Christi, secunda 1625. ob inventionem D. Rosaliæ 15. Julii, Doriano præcepto, tertia Novena *de pace* 1642. per Philippum IV. Regem instituta: initium a Dominica in Albis: variorum ordinum facundissimi, his in diebus, suas recitant orationes in honorem SS. Sacramenti, S. Rosaliæ, & Illibatæ Deiparæ. Sub mediæ navis arcu 10. quondam odea, *coretti, letterini, pendebant: pro altare SS. Annunciatæ subtus organum: pro altare S. Bartholomei subtus organum*: index A. 1439. Serius *f.* 136. Marullo inter annos 1578. & 1588. sedente, Maragmerii, detractis antiquis, nova aurea elegantissima posuere, pal. 20. a pavimento sublimia, sub quibus A. 1720. Maragmerii, aureis 110. collocarunt nucea 2. scrinia, chori pilis innixa, in quibus libri chorales, ac supellex SS. Crucifixi conservantur, testibus bicipitis aquilæ tesseris: bina exhibent odea in frontibus, ac latetibus occidentalibus ligneas statuas 12. inauratas SS. Virginum, tabulasq; 8. depictas a Josepho Salerno, *zoppo di Gangi*: septem exprimunt S. Nymphæ V. M. Pan. vitam, una S. Sebastia-

ſtianum; ſub odeis Arabicæ picturæ, *rabeſchi*, aureum intra ſertum aquila biceps inſculpta, ſcriptuſq; annus 1609. 7. *indictionis* innuens odea plures ante annos a prædeceſſoribus confecta, per ſucceſſores exornata Maragmerios A. 1609.

Cum A. 680. peſtis Romam depopularetur, revelatum, ut ad luem abigendam ara D.Sebaſtiano M. erigeretur in templo Sancti Petri ad vincula: Paulus Diaconus *geſta Longobardorum lib. 6. cap.* 5. id exequens D. Agatho I. PP. Pan. contagionem vidit extinctam. Cur Divus contra luem Patronus? *conjectura illa forte eſſe poteſt, quam retulit Pierius Valerianus* lib. 42: *cum enim apud veteres, peſtis hieroglyphicum fuerint Apollinis ſagittæ contra Græcos emiſſæ, necnon apud ſacras literas, idem morbus, numinis infenſi telum ſit, niſi converſi fueritis, gladium ſuum vibrabit, arcum ſuum tetendit, & paravit illum, & in eo paravit vaſa mortis, ſagittas ſuas ardentibus effecit: pſalm. 7. 13. ubi contagia, tum vaſa mortis, tum ardentiſſimæ iræ divinæ ſagittæ nuncupantur, ideo chriſtiana pietas e Divorum numero, Sebaſtianum ſagittis impetitum, adverſus peſtiferum morbum, ſibi tutelarem elegit*: Marchinus *problema* 8. Sancti civis exemplum imitans Panormus, cum 1347. contagione vexaretur, SS. Athletam adlegit Patronum, vovens matutinam ſupplicationem 20. Januarii, & deferre ex ejus templo ad baſilicam, Divi ſtatuam ligneam inauratam, alteramq; argenteam templi principis, incluſa ubi reliquia. Ex Cannizzario mſ. apud vetuſtam Archivii Prætoriani tabulam: *actum in Felice Urbe Panormi anno Incarnationis D. N. J. C. MCCCLXXXV. VIII. Indict. ordo diſciplinantium in feſtivitatibus, & proceſſionibus infraſcriptis: S. Sebaſtiani in* 20. *die menſis Januarii.* Panormus 1474. peſte laborans, erigere vovit eccleſiam, 1482. perfectam, ubi cloacæ publicæ in portum exonerantur. Nonne Divi corpus in cloacam unco projectum? A. 1482. contagio vexata, templum vovit alterum in militum regione, 1493. abſolutum: eodem morbo afflicta 1575. votum ſupplicationis publicæ renovavit: tanto Patrono Panormus addicta, ſub Divi nomine, ſodalitatem equeſtrem inſtituit 6. Oct. 1566. Auria *chron. f.* 50. & in ejus feſto 20. Januarii 1513. inſtituit SS. Inquiſitionis tribunal ad transfigendam hæreſim: *chron. f.* 97. Pirr. 20. Januar. 1626. primum jecit lapidem, ut pretioſiſſimum D. Roſaliæ ſacellum excitaret in cathedrali: *lib.* 3. *cap.* 3. *f.* 339. Caſcin. 20. Januar. 1658.

no-

novum excepit Archiepiscopum Proregem, Petrum Martinez Rubeo: Auria *chron. f.* 127.

In odeo dextero concinunt musici, in sinistro cytharistæ, aureis 760. enutriti: præest magister cappellæ, per Antistitem electus: aliquibus in festis, musicorum chorus advenit Senatorius: cunctis præsidet Can. Maragmerius. *lib.* 9. *Confessionum cap.* 6. S. Augustinus: *quantum flevi in hymnis, & canticis tuis, suave canentis ecclesiæ tuæ vocibus commotus acriter: voces illæ influebant auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum, & ex ea æstuabat inde affectus pietatis, & currebant lachrymæ, & bene mihi erat cum eis*: super odea vastissimæ moles ligneæ deauratæ, columnis 4. ornatæ, quarum altitudo fenestras 6. obseravit: machinas operit umbella lignea, ad inversæ navis idæam, colore cæruleo, stellisq; aureis irradians: tubos protegit stanneos, ut pulvere non sordescant: ne fistulæ denigrentur, telis cæruleis obteguntur: in odei dexteri centro, aurea *Davidis*, cytharam pulsantis, in sinistro altera *S. Cæciliæ V. M.* statua, organum modulantis: his imminent lignea 2. scuta bicipitis aquilæ deaurata: supra gyganteum machinarum verticem coruscant alia 3. medium Regis, dexterum Marulli, Archiep. lævum Senatus explicat stemmata: in restaurandis illis, anno quolibet accipit artifex aureos 20. Organorum auctor, Raphael la Valle: *majestas Pan. lib.* 1. *cap.* 13. *f.* 181. Baronus: *cui plane non modo Sicilia tota, sed nec Italia quidem universa habet quid simile: opus organarii illius eminentissimi, Raphaelis la Valle Pan. civis, cujus fama cum pene omnem Italiæ ambitum, vel opplesset, vel peragrasset, sic Pauli V. Pont. M. perculit animum, ut hujusce viri studio succensus, ad simillimum opus efficiendum evocavit: morte præventus, audiens dicto Pontificis non fuit*: infra: *lib.* 3. *cap.* 2. *f.* 105. *unum his dumtaxat promam Raphaelem la Valle, cui omnes velint, nolint, hujusce artis gloriam concedent, necesse est: organa in Sicilia universa, in Panormitana urbe, in Metropolitana maxima Panormi ecclesia proloquuntur, cum dictitent, qui Siciliam peragrassent, nihil simile in Sicilia universa vidisse se se, quod quidem inde suadetur: cum enim Paulus V. Pont. M. Raphaelis peritiam, qua ex amicorum literis rescisset, qua ex plurimorum sermone cognosset, statuit Romam evocare, ut simili opere parens Panormi, Roma frueretur, & ille quidem Romam maturasset, nisi morte correptus, e vivis, summo*

 tum

tum Panormitanæ urbis, tum Siciliæ universæ dolore excessisset: id fere totum brevissimis habes, in ejus epitaphio, caracteribus inscriptum, quod in S. Mariæ Majoris extat sacello, juxta parochialem S. Nicolai de Albergaria ædem: *Deo, Optimo, Maximo, Raphaeli la Valle, Pan. organario eminentissimo, ob artis peritiam a Paulo V. Pont. Maximo evocato, de majoris Pan. ecclesiæ illustribus editis operibus optime merito, liberorum pietas grati animi monumentum posuit: vixit annos LXXVIII. obiit VIII. Aprilis MDCXXI.*

Organorum basilicarium excellentiam, orbe toto percelebrem indicat Vincentius de Joanne ms. *lib. 2. Panormi restaurati: vi sono due organi di smisurata grandezza, nelli quali si veggono canne cosi grandi, che ci entrarebbe un'huomo: sono tutti ben lavorati d'oro, e di argento, & altri colori, col cielo stellato, e'l suolo ben figurato delle historie delle Sante Vergini*: vita S. Nymphæ: *questi due organi si fecero l'uno a dispese dell'Arcivescovo Marullo, e l'altro dal Signor Marco Antonio Colonna*: labitur, cum sub illo Præsule, & Prorege, Maragmerii perfecerint: Paruta *triumphus S. Rosaliæ A. 1625. f. 7. organi doppi, che sono i piu nobili istrumenti armonioſi, che habbia l'Europa, senza la forma dell'apparenza esteriore, che eccede ogni bellezza ordinaria*: demonstrat historiola: Arcadius Perremutus Soc. J. cum Romanæ domus professæ organum a Guillelmo Hermanno, Trajectensi, nostro laico, peractum admiraretur, simile voluit opus ab eodem confectum in domo professa Pan. laudavit Antonius Forti in epigramm. f. 175. Hermannus 1673. videns templi principis organa, Arcadio fassus est, dicens, post edita in præclarissimis Belgii, Germaniæ, Italiæq; urbibus organa 72. in concham auream non venissem, ut hoc 73. conficerem, si Gualterina in basilica adfuisse, tam præstantissima opera cognovissem, adeo illorum aspectu, mole, pulchritudine, majestate, melodia, remansi in extasim raptus.

CAPUT SEXTUM.

VETUSTISSIMA ALTARIA.

TRes ultra tribunas, sacellaq; *S. Christinæ* 1185. *SS. Crucifixi* 1311. templum obtinuit aras 2. ad majoris januæ latera, alias 2. *SS. Annunciatæ*, ac *Bartholomæi* Apost. sub organ-

nis:

Digitized by Google

nis: index 1439. *pro altare SS. Annunciatæ ſubtus organum : pro altare S. Barthol. ſubtus organum* : Serius *f.* 136. plurimaſq; aras in pilis mediæ navis, more veteri: *paraſtaſis, lapis, columnis appoſitus, aut, ut, ait Macri, columnæ baſis, ſupra quam antiquitus altaria erigebantur* : Mortier *ethymologia f.* 461. altaria pendulis e tecto lampadibus illuſtrata, clathriſq; ferreis munita : ſub ipſis etiam tabulæ celabantur. A. 1185. altare *S. Mariæ de Boiço*, vel *Biccari* ob Baſilianum aſceterium: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 211. *SS. Petri Apoſt. & Calogeri Conf.* ob eorum dirutas eccleſias ad baſilicam erigendam: index 1439. *pro eccleſia S. Petri intus majorem Pan. eccleſiam : pro altare S. Calogeri intus majorem eccleſiam:* Serius *f.* 135. A. 1208. *S. Leonardi Conf.* ob Saccenſe monaſterium: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 112. A. 1209. *S. Antonii Magni: Gualterius de Palearia, D. G. Cathanienſis Epiſcopus, & regni Siciliæ Cancellarius : ſalutare propoſitum, quod extenditur ad opera pietatis, tanto diligentius decet ad affectum perduci, quanto per id, quod Deo diſponimus in ſuis eccleſiis largiendum, ejus nobis conciliatur miſericorditer gratia, quem in quotidiana noſtra graviter offendimus culpa; cum igitur divinæ pietatis obtentu, nuper altare quoddam ad honorem Omnipotentis Dei, & Sanctiſſimi patris noſtri Antonii conſtruxerimus in Panormitani Archiepiſcopatus eccleſia, volentes ibi nunc ſpeciale munus offerre, per quod in eodem altari devote ſerviatur Altiſſimo, & myſteria frequententur divina, in animæ noſtræ remedium, & remiſſionem delictorum noſtrorum, concedimus, & donamus in perpetuum ipſi Panormitanæ eccleſiæ quoddam jardinum noſtrum* (viridarium) *quod eſt infra muros civitatis Panormi, juxta portas Thermarum, & fuit olim Shididi, cum omnibus juſtitiis, & pertinentiis ejus, ſicut nobis dudum fuit a Domina noſtra Imperatrice* (Conſtantia Normanna) *bonæ recordationis conceſſum : ipſum profecto jardinum concedimus, ut dictum eſt, Panormitanæ eccleſiæ pro ipſius ſpecialiter altaris ſervitio, videlicet, ut ſacerdos ibi ſerviens, inde valeat ſuſtentari : ad hujus autem conceſſionis, ac donationis noſtræ memoriam, & robur perpetuo valiturum, præſens privilegium ſcribi, & ſigillo noſtro fecimus communiri anno, menſe, & indictione ſubſcriptis: Datum Panormi anno Dominicæ Incarnationis MCCIX. menſe Aprili, indict. XII. regni vero Domini noſtri Friderici D. G. Sereniſſimi Regis Siciliæ, Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ, anno XI. feli-*

Digitized by Google

liciter amen: tabularium *Maragmatis:* index 1439. *pro altari Sancti Antonii intus majorem ecclesiam:* Serius *f.* 136. A. 1305. *S. Nicolai Episc.* ob asceterium Ciltercienſe Pan. *de Gurguro*, nunc *Deiparæ Gratiarum:* Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 155. 211. A. 1313. *S. Mariæ de insulâ Ustica* ob Monasterium Benedict. Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 155. 211. A. 1323. *S. Catharinæ V. M. Universis matris ecclesiæ filiis, ad quos præsentes litteræ pervenerint, Nos miseratione divina Balianus, Archiepiscopus Colocensis; Frater Guillelmus, Archiep. Soltanensis, Frater Gregorius, Episc. Sorranus; Fr. Petrus, Episc. Civitatis Novæ; Fr. Venutus, Episc. Cathacensis; Fr. Jacobus, Episc. Mathanensis, Henricus, Episc. Lubionensis; Fr. Joannes, Episc. Sichiensis, Fr. Gilbertus, Episc. Aldinensis, Fr. Antonius, Episc. Zerapetrensis, Fr. Simon, Episc. Parmensis, Joannes, Archiepiscopus Panormitanus salutem in Domino sempiternam. Serena Virgo mater plena delicis, dulcis Dei Genitrix Salvatoris, humanarum laudum præconiis digna meruit venerari, quæ solem justitiæ, Dominum nostrum Jesum Christum mundo edidit Salvatorem, de cujus uberum dulcedine, ægris medicina, languentibus solamen, reis culpæ remissio, cunctis ipsius implorantibus patrocinium, misericordiæ rivulus noscitur emanare: cupientes igitur, ut altare in honorem B. Catharinæ V. ac M. in majori Pan. ecclesia fabricatum, congruis honoribus frequentetur, & a Christi fidelibus jugiter veneretur; omnibus vere pœnitentibus, & confessis, qui ad prædictum altare in festivitatibus infrascriptis, videlicet Assumptionis, Annunciationis, Nativitatis, Conceptionis, & Purificationis Virginis Mariæ, S. Nicolai, Natalis Domini, Circumcisionis, Epiphaniæ, Visitationis, Præsentationis, Resurrectionis, Ascensionis, Pentecostes, Corporis Christi, S. Joannis Bapt. Apostol. Petri, & Pauli, Andreæ & aliorum Apostol. & Evangel. Omnium Sanctorum, S. Crucis, S. Michaelis, SS. Laurentii, Vincentii, Martini, Stephani, Georgii, Ambrosii, Hieronymi, Gregorii, & Augustini, SS. Margaritæ, prædictæ Catharinæ V. Mariæ Magdalenæ, Agathæ, Annæ, Agnetis, Undecim Millium Virginum, Helisabeth, & in dedicatione ejusdem altaris, & per octavas earundem festivitatum, causa devotionis, & orationis, aut peregrinationis accesserint, necnon ad luminaria, ornamenta, seu quæcunque alia dicti altaris necessaria, manus porrexerint adjutrices, aut qui in eorum testamentis, vel extra, aurum argentum, vestimenta, seu aliqua alia charitativa subsidia prædicto*

alta-

altari legaverint, donaverint, seu procuraverint, aut qui missis, seu aliis quibuscumq; divinis officiis ad dictum altare celebratis, interfuerint, quotiescumq; præmissa, vel aliquid præmissorum, devote fecerint, de Omnipotentis Dei misericordia, & B. Petri, & Pauli Apost. ejus, auctoritate confisi, singuli nostrum XL. dies indulgentiarum de injunctis eis pœnitentiis misericorditer in Domino relaxamus, dummodo diœcesani voluntas ad id accesserit, & consensus, in cujus rei testimonium præsentes litteras sigillorum nostrorum fecimus appensione muniri. Datas Avenione XIV. die M. April. anno Domini MCCCXXIII. & Pontificatus Dom. Joannis, Papæ XXII. anno VII. Nos Ubertinus, Archiep. Pan. prædicta laudamus, & firmamus, in cujus rei testimonium manu propria nos subscripsimus. Tabularium Maragmatis: *index 1439. pro altare S. Catharinæ intus majorem Pan. ecclesiam:* Serius *f.* 136.

A. 1336. *S. Michaelis* ob monast. Basil. inter Panormum, ac Thermas: *S. Mariæ de Campogrosso: SS. Annunciatæ de Misilmerio:* Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 158. 211. index 1439. *pro ecclesia SS. Annunciatæ intus majorem Pan. ecclesiam:* Serius *f.* 136. *S. Bernardi Abbatis* relatum ob ascēterium: index 1439. *pro altare S. Bernardi intus majorem Pan. ecclesiam:* Serius *f.* 136. A. 1369. *S. Cosmæ Pan.* Archiep. Africæ. Ante annum 1382. *S. Pauli Apost.* Cajet. *t.* 2. *f.* 249. Ante annum 1439. *Ss. Bartholomæi Apost. Pancratii M.* index A. 1439. *pro altare S. Bartholomæi intus majorem ecclesiam: pro altare S. Brancati intus majorem ecclesiam:* Pancratius Sicule Brancatus: Cajet. *idæa f.* 31. A. 1499. *SS. Præcursoris* ob ascēterium Bened. Pan. de Baida: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 212. necnon altaria *SS. Trinitatis, S. Mariæ Labrunæ, de Angelis, de Carrica, & Scarrica, de Populo, de Spe, de Succursu, Conceptionis, Præsentationis, Assumptionis: SS. Andreæ Apost. Clementis I. PP. M. Ignatii Episcopi M. Christophori, Martini Episc. Josaphat, Annæ, Olivæ V. M. Helenæ, & Constantini.* Relatum apud indicem 1439. aræ vocantur altaria, cappellæ, ecclesiæ, pro altaribus, cappellis, beneficiis, ascēteriis jam destructis, Archiep. mensæ conjunctis: remanent etiamnum tabulæ, statuæ, reliquiæ. A. 1586. Marullus Archiep. *ædis elegantiæ studiosus, altaria ad columnas demoliri jussit, sacellaq; a læva ecclesiæ ædificari curavit:* Cajet. *t.* 2. *f.* 144. en schedula recitans aras, ac beneficia.

Missas, quas diebus singulis in S. majori Pan. ecclesia per infra-

scri-

scriptos, seu per eorum substitutos, & inde, per successores Beneficiales celebrare teneantur, præsens notamentum de mandato Illmi, & Rmi D.D. Cæsaris Maralli, Archiep. Pan. die 8. Oct. 7. ind. 1578. factum demonstrat. In die dominica, in ara majori, Canonicus, seu Vivanderius: in ara Assumptionis B. Mariæ, unus ex 4. Cappellanis, R. D. Simon Micciulla, D. Simon Tagliavia, Presb. Bernardinus Sinaldus, Presb. Hieronymus Lociantro: in ara Ss. Trinitatis, unus ex 4. Cappellanis, R. D. Baltasar Riggio, R. D. Melchior Grotta, Thesaurarius majoris ecclesiæ: in ara Ss. Antonii, & Christophori, R. D. Joannes Maida, D. Franciscus Sinatra: in ara S. Aulivæ, D. Petrus de Soris: in ara S. Joannis Baptistæ, D. Leonardus Lanarda: in ara S. Martini, Presb. Petrus Schittino: in ara S. Annæ, R. Magister Cappellanus: in ara S. Christinæ, D. Franc. Sinatra: in ara Ss. Antonii, & Annuntiatæ, D. Paulus de Soris: in ara S. Mariæ de Succursu, D. Joannes de Maida: in ara S. Pancratii in cappella Ss. Crucifixi, D. Nicol. Antonius Ferraro: in ara Annunciationis D. Baltasar Riggio. In die Lunæ in ara S. Mariæ de Carrica, & Scarrica, P. Paulus de Leone: in ara S. Nicol. la Traglio, R. D. Balt. Riggio: in ara Ss. Petri, & Pauli, P. Jacobus Roverio: in ara Præsentationis B. Mariæ Virg. P. Franc. Calcaterra: quilibet eorum duos dies Lunæ quolibet mense: in ara S. Mariæ de Populo, P. Bernardinus Sinaldus missas 2. quolibet mense: in ara majori, Mag. Cappellanus: in ara S. Ignatii, P. Franc. Calcaterra: in ara S. Christinæ, D. Franc. Sinatra. In die Martis, in ara majori, Can. seu Vivanderius: in ara Assumptionis B. M. V. unus ex 4. Cappellanis: in ara S. Mariæ sub vocabulo de Carrica, & Scarrica, D. Franc. Sinatra: in ara S. Trinitatis, unus ex 4. Cappellanis: in ara B. M. V. de Succursu, D. Jacobus Morana missas 2. quolibet mense: in ara S. Mariæ, D. Jac. Morana, alias missas 2. qual. mense: in ara Ss. Antonii, & Christophori, P. Paulus de Leone: in ara S. Cosmæ, P. Leonardus Lanarda: in ara Ss. Corporis Christi, Mag. Cappellanus. In die Mercurii in ara majori, Can. seu Vivanderius: in ara Assumptionis B. M. V. unus ex 4. Cappellanis: in ara Ss. Trinitatis, unus ex 4. Cappell. in ara S. Mariæ de Angelis, D. Franc. Sinatra: in ara S. M. de Succursu D8. Sinaldus: in ara S. Pancratii P. Vitus Sorius: in ara S. M. Carrica & Scarrica, D. Simon Micciulla: in ara Ss. Corp. Christi, Mag. Cappellanus. In die Jovis in ara majori, Canonicus, seu Vivander. in

ara Assumptionis B. M. V. unus ex 4. Cappel: in ara S. Trinitatis, unus ex 4. Cappell: in ara S. M. de Carrica, & Scarrica, D. Guglielmus Cantavena: in ara S. Calogeri, D. Jac. Boverius: in ara S. Clementis, D. Petrus de Sons: in ara Ss. Andreæ, & Christophori, P. Paulus de Leone: in ara S. Catharinæ, P. Petrus de Alcamo: in ara S. Mariæ de Speranza, P. Blasius de Xacca: in ara B. V. M. Assumptionis, D. Nicol. Ferrarius: in ara B. M. V. de Succursu, P. Bernardinus Sinaldus: in ara S. Mariæ Angelorum, D. Franc. Sinatra. In die Veneris, in ara Ss. Crucifixi, D. Franc. Sinatra: in ara Conceptionis B. M. V. D. Gugliel. Cantavena: in ara S. Cosmæ, P. Leonard. Lanarda. In die Sabbati, in ara majori, Can. seu Vivand. in ara Assumptionis B. M. V. unus ex 4. Cappell: in ara Ss. Trinit. unus ex 4. Cappell: in ara S. Josaphat, D. Gaspar Scuderi, D. Joseph Sinaldus: in ara S. Mariæ Angelorum, D. Franc. Sinatra: in ara S. Mariæ la Bruna, D. Melchior Grotta: in ara Crucifixi, D. Jacobus Marcono, P. Bernardinus Sinaldo: in ara Ss. Helenæ, & Constantini, P. Orpheus de Raneri: in ara S. Olivæ, D. Petrus de Soris: ut missæ celebrentur, juxta formam prædictam, diebus, quibus supra, sua Illma, & Rma Dominatio providit, & mandat, quod prædicti Beneficiales celebrare debeant juxta tabulam, sub pœna soluptionis tarenorum 6. pro singula vice deficientes, applicand. in celebratione missarum in dicta majori Pan. ecclesia.

Non loquimur de S. Restituta V. M. Sorana, 27. Maii culta: brachium asservat Pan. archisterium Bened. S. Martini de Scalis, at de S. Restituta V. M. Africana, 17. Maii venerata, cui musivam in æde M. Reg. dicavit iconem A. 1174. Rex Guil. II. Judice *f.* 6. 153. vitam edidit David Romæus inter tutelares Regni Neapol. *Anno Christi Domini 1382. Panormi, vir quidam leprosus fuit, nomine Nicolaus, cytharista, quem Magistratus urbis in ædem S. Joannis, quod publicum Pan. civitatis hospitium est leprosorum, haud longe ab urbe, amandare statuerunt: id, ubi audivit Nicolaus, invocare D. Restitutam cum lachrymis cæpit, ut ex eo morbo sanum faceret: cui B. Restituta de nocte apparens: Nicolae, dixit, noli mœreri: exsurge, Archiepiscopum, & Canonicos, adi; meoq; nomine eis defer, ut imaginem meam, quæ in æde maxima est, sub altare S. Pauli, in cænobium D. Claræ, quo par est honore, deportent: hic Nicolaus ad Beatam Restitutam: quodnam Archiepiscopo* Nicolao Montaperto, *& Canonicis signum dabo, id a te impera-*

peratum esse? hoc illa, intulit, dabis, quod hesterno die a Magistratibus deliberatum de te est, ut ad Sancti Joannis ædem leprosorum amandent: haud tamen id fiet: enimvero jam sanus ex lepra factus es: exurgit Nicolaus, ac persanatum se videt, infestoq; ac deformi malo ereptum perinde, atq; corpus ejus numquam deformatum ex eo fuisset: igitur summo mane, Archiepiscopo, ac Magistratibus jussa a D. Restituta denunciat: visi testem semet exhibet, & in miraculi fidem, sanum ostendit, quo miraculo permoti Archiepiscopus, urbisq; Magistratus, imaginem S. Restitutæ ab æde maxima desumptam, solemni cum supplicatione, ad Monasterium B. Claræ transtulerunt, in quo anniversaria hujus miraculi, & D. Restitutæ memoria ad XVI. Kalendas Junii celebratur: Cajet. *t.* 2. *f.* 249: thaumaturgam S. Restitutæ tenentis palmam dextera, codicem Evangelicum læva; Græcam tabulam, latam pal 3. altam pal. & uncias 4. clenodiis 22. solidoq; coronatam argento colit gynœceum S. Claræ in aula, ubi cælesti epulo saginantur: diebus 8. præcedentibus natalem 17. Maii, pulsantur campanæ: in pervigilio moniales jejunant: a prandio post exornata aulæis, sericisq; holosericis, candelabris pendulis claustra, supplicatione Virginum educandarum, quas albi sacci, icon Divæ in pectore, & intorticia in manu decorant, Clarissarumq; cereos gestantium defert Antistita reliquiam, aliæq; tabulam ad usq; clausuræ januam, traditaq; *prima* ecclesiasticæ dignitati, quam ornat pluviale ditissimum, *secunda* clericis 4. quos illustrant candidæ vestes, novo triumpho, plurimis sacerdotibus, & clericis comitantibus, utraq; subit ecclesiam auro, sacrisq; picturis irradiantem: constituta icone super argenteum arcum ligneum triumphalem, in templi centro, primæ vesperæ persolvuntur: postera die missa: inter missarum solemnia, panegyris: post vesperas, eadem pompa ad locutorii portam delatę, ad pristinum locum devehuntur: in Clarissarum templo ara ad Epistolæ latus, quam perpetua decorat lampas argentea, statua marmorea, argento solido coronata, tenens dextera palmam argenteam, beneficium Archiep. mensæ connexum: in gynæceo tres reliquiæ, *os, dens, concreti sanguinis ampulla*: tabulam in egressu sentiès gravem, in regressu levissimam: domestico in sacello per octavam accensi cerei: Divam colunt Pan. moniales D. Elisabethæ Ungaricæ, nam propriis in litaniis recitant *S. Restituta ora pro nobis.* Monasterii *preces domestica f.* 16.

S. Onu-

S. Onuphrius, Conf. Patronus 20. Julii 1650. poſſedit aram ad columnas ſæculo 13: A. 1580. ſacellum 6. alæ dexteræ, 1636. ejuſdem navis primum, 1656. ejus antiqua tabula in ſacrarium delata, novam obtinuit a Maragmeriis, dextero ſub odeo, in chori pila, ubi A. 1369. conſtitutus fuerat S. Coſmæ Pan. Archiep. Africani tumulus: icon exprimit Divum pilis horridum, junctis manibus orantem: ad latus capitis dexterum, corvus panem ore deferens, ad lævum corona, ſceptrumq; quæ Perſarum Rex, Theodori, & Pelagiæ filius: ne pereat, exhibeo ſchedulam Joſephi Piſtolii, Caccabenſis Presb. A. 1665. viventis: *Margarita, e Giuſeppe Sita, marito, e moglie, della citta di Caccamo*, 24. millibus paſſuum Panormo diſtantis, ſub dominio Antonii Amato, Principis Galati, Ducis Caccabi, meiq; patris, *per divino volere, ſi partirono di detta citta, e ſe n'andaro a montagna di Cane*, in agro Caccabenſi, *in una grotta, nel piano, chiamato piano di ferro: qui ſe ne ſtanno* Piſtolio vivo, *e ſi trattano di fratello, e ſorella, e ſono in diſparte dentro detta grotta, e ſono anni 90. che ſono in detta grotta, tutti piloſi, come una pecora*, ad inſtar S. Onuphrii: *dentro detta grotta vie, come foſſe un cannitello*, arundinetum, *dove dentro fanno la ſua orazione: ognuno ha un Crocifiſſo: la detta Margarita tiene un quadretto*, tabulam, *di S. Franceſca Romana, e detto Giuſeppe Eremita un'altro quadretto di S. Maria Egizziaca: dormono li detti ſopra la terra: la detta Margarita haveva una medaglia nella corona: ſe la piglio Agata Spicuzza, e la porto a me D. Giuſeppe Piſtolio, con l'imagine d' una parte di S. Criſtoforo, e l'altra di S. Stefano Martire.* Beneficiatus a Præſule deſignatus, perpetuam nutrit lampadem: meminit Doriæ ſynodus 1633. *p.* 3. *cap.* 11. *f.* 132. in ejus natali 12. Junii aram excitans, miſſam celebrat: vitam edidit A. 1681. Pius Coſta, Pan. Abbas Bened. V. Cl. qui *lib.* 3. *cap.* 9. *f.* 152. evolutis libris parochialibus, ab anno 1501. ad 1681. invenit cives Pan. 7823. Onuphrii nomine ſignatos, & *lib.* 4. *cap.* 3. *f.* 193. affert epiſtolas 3. unam Innocentio XI. PP. duas ſacræ rituum Congregationi directas: his 30. Maii A. 1681. Jacobus Palafox, & Cardona, Archiep. ac Senatus exorabant ejuſdem officium duplex pro toto Siciliæ regno. Roſvveydus *vitæ SS. PP. lib.* 1. *f.* 81. *migravit a ſæculo anno ſalutis* 370. *hic enim petiit, & obtinuit a Domino, ut ſi quis memoriam ejus fecerit, ſeu oblationes, aut pauperes paverit in nomine ejus, aut memoriæ ſuæ librum*

ſcripſerit, dimittantur illi univerſa peccata, & cum anima exierit de corpore, erit munda a peccatis, quaſi modo genitus infans.

In pila chori, ſiniſtro ſub odeo, aſpicit SS. Crucifixi ſacellum, in pariete depictus D. Chriſtophorus M. ob duas ejus olim aras in baſilica A. 1578. cum *Ss. Andrea*, & *Antonio*, procera ſtatura, Jeſulum humero ferens, dextera palmam, marinas tranſiens per undas: Beneficiatus inſtitutus a Præſule perennem ultra lampadem in natali 25. Julii, extemporaneam ſuper aram celebrat miſſam: *t. 8. f. 366. de ſymbolis Antonianis* Raynaudus: *proceritas corporea S. Chriſtophori, & gygantea ſtatura citra ſymbolum admitti poteſt cum Serario, & aliis, non absre: ſane Ludovicus Vives molarem S. Chriſtophori dentem exhibitum, pugno majorem teſtatur, & Bernardus Brendebachius de quodam ſancti enſe admodum magno meminit: pedem cum crure, & coxa ejuſdem Martyris, carne, & pelle plane integra, capto per Turcas Byzantio, exportatum in occidentem cum Gennadii, Patriarchæ ſyngrapha, ſcribit ex teſtimonio Boſnenſis Antiſtitis Melchior Inchofer: dimenſio autem pedis illius pertingebat a calcaneo hominis, juſtæ ſtaturæ ad axillam ejuſdem, ex quo æſtimare licet totius corporis proceritatem, & magnitudinem*: Sanſovinus *lib. 3. f. 59. urbis Venetæ*: cum ex Anglia Venetias delata fuiſſet 1470. oſſea patella unius genu; ex ejus menſura, altam eruens ſtaturam Gaſpar Moranzonus inſculpſit marmoreum S. Chriſtophori coloſſum, in æde S. Mariæ de Horta: ſymbolicam Divi putat imaginem hymnus Hieronymi Videi: ex dictis elucet A. 1578. extitiſſe in templo aras 33. Relatam ante iconem funis nolæ *Cavarrette*, ideſt, oſtiariæ baſilicaris, quem trahit æditus, ut eccleſiaſtica turris ſonet ære campano tres pulſus, *lo ſtaglio*, quibus indicatur horas canonicas inchoatas, omnâq; æra campana moveat ad miſſam ſolemnem, vel publicam ob lætitiam, cum hymnus canitur euchariſticus: *Te Deum laudamus*.

LIBER SEPTIMUS

TRIBUNA MAXIMA.

CAPUT PRIMUM.

CHO-

CHORUS AMPLISSIMUS.

NAvim mediam ampliſſimus excipit chorus, pilis 4. concluſus: *occidentales* navi majori, *orientales* antititulo adhærent: ſingulæ ſtylobatam poſſident cementitium, baſim marmoream, columnas 8. Thœbaicas, marmorea capitella Corinthia inaurata, A. 1725. apud pilam regii ſolii viſa; pilas cemento texit 1652. Martinus Archiep. hæ pilæ ſuſtinent arcus 4. Gothicos editiſſimos: *occidentalis* orbicularem poſſidet feneſtram, ex qua deſcendentes artifices in tectum *dromicum*, omnes 19. trabes excurrunt: qua parte reſpicit chorum, obtinet 4. parvos, cementitiis 5. columnis fultos: aquilonaris, & meridionalis occidentali pares, ex parte chori ſuſtentant arcus 4. cementitiis 5. columnis innixos: parte ex alia gaudent feneſtris 4. altioribus, quam laxioribus: relati 3. arcus magni in dorſo viculum referant, ut baſilicæ ſuperior ordo luſtretur: *orientalis* omnium celſiſſimus, caret arcubus, & columnis: ex aquilonari, & meridionali arcu, vexilla 4. dependebant, Turcica 2. totidem Sabaudica: Turcica dicavit Pan. heros, Octavius Aragoneus, Terrænovæ Ducis, Siculiq; Proregis filius, cum Triremium dux Sicularum ſubegit in Arcipelago barbaricas 10. triremes 29. Aug. 1613. Auria *chron. f.* 80. Sabaudica Victor Amedeus I. poſtquam nova benedixit Archiep. Gaſch. 19. Dec. 1713. Vitalis *de Felicitate in throno c. 7. f.* 124. ſublata A. 1720. Sabbato Sancto ad Angelicum miſſæ hymnum, ex 3. arcubus, orantem in populum jaciuntur miſſilia papyracea, croceo diſtincta colore, continentia lætiſſimam *Alleluja* vocem. Chorus a navi dividebatur binis ex marmore gradibus, ac muro pal. 8. alto, adhuc extat in Pan. *S. Petri* templo, quamquam in centro portam recluderet, ut ſupplicationes in navim a choro prodirent: ſuper januam erectus *Ss. Crucifixus*, ut olim in æde M. Reg. Nicolaus Puxades, Archiep. ut a populo viderentur nova chori ſubſellia, transferens iconem, reduxit 1466. murum ad palmos 4. Pan. more, Ludovicus Torres, Archiep. M. Reg. poſtquam nuceas in choro exedras collocaſſet, parietem diruens, columellas pal. 4. altas apposuit inter annos 1574. & 1584. mox antiqui muri reſiduum evertentes Maragmerii, ferreum repagulum poſuere, auro illuſum, pal. 4. altum, relicta in centro porta: in cancellis emicant 4. bicipites Maragmatis aquilæ, quarum in collo, cum eccleſiæ Pan.

feſta

festa solemnia peragantur, intorticia 4. resplendent: aquilæ 2. præferunt in pectore epocham, aliæ 2. epigraphen: *anno a partu Virginis* 1673. *die* 15. *Julii clathros ferreos, quos Abbas D. Franciscus Perdicaro, & D. Simon Montaperto, Baro Carrubæ, Fabricæ præfecti posuere, Fratris D. Joannis Lozano, Archiep. frequens præsentia, reddo aureos.* Laus debita Præsuli.

Detractis antiquis, nova, nuceaq; perbelle sculpta in choro stalla constituit ære suo Puxades Archiep. 1466. Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 168. Pan. exemplo, Card. Ausias Spuigh, Archiep. M. Reg. suo in templo statuit similia ante annum 1487. Lellus *p.* 1. *f.* 5. & Joannes Puxades, Nicolai consanguineus, Episc. Melitensis 1512. in Messanensi S. Francisci ecclesia: Cagliola *Sicula Provincia Convent. f.* 68. nomen sculptoris occultum: Petrus Ansalonius, Messan. *de sua familia f.* 283. fuisse scripsit Antonium Gaginum, Messanensem: unico in dicto lapsus 2. Gaginus extitit Pan. Auria *vita*, cui defuncto 17. Nov. 1571. si Nestoreos darem annos, haud tribuendum opus 1466. perfectum. Stalla in 3. ordines distributa, duplex efformant amphiteatrum, ad cujus capita throni 3: marmorei 2. unus ligneus: inferior excipit ordo ædituos 3. clericos 13. rubeis amictos vestibus, & 28. alumnos seminarii Archiep. quos cærulea decorat toga: secundus altior exhibet stalla 36. scilicet 19. in Evangelii, 17. in Epistolæ lateribus, ubi 37. Vivanderii, & Personatus 5: tertius sublimior præsefert sedilia 41. deest 21. in dextero, 20. in sinistro cornu, ubi *Cantor, Archidiaconus, Decanus*, Dignitates, & Canonici 21. qui dorsale nuceum pal. 20. altum obtinent: in ejus coronamento, ubi plures insculptæ utriusq; testamenti historiæ, gynæceum erexit 1658. Petrus Martinez Rubeo, Archiep. Prorex, ut matronarum nobilissimæ divinis officiis interessent: *mira pure sopra l'essedre calonicali i palchi in lunghezza uguali, ingraticolati di legno, vagamente dipinti: divoto ritiro di scelti, e nobili personaggi*: Matranga *solennita lugubri, e liete p.* 2. *f.* 9. idem sustulit Præsul A. 1666. Gregorianus psallentium cantus: *quoniam ergo hoc genus delectationis est nostræ animæ valde consonum, & familiare, ne Dæmones lasciva, & meretricia cantica introducentes, omnia everterent, psalmos Deus construxit, ut ex ea re simul caperetur, voluptas, & suavitas*: Chrysost. *homil. in psalm.* 4. musivum in hyeme pavimentum storeis operitur: in centro ligneum analo-

gium,

Digitized by Google

gium, *legio*, perbelle cælatum, aliquoties ara: chorus effulget pretiosis, ut vocant, dorsalibus, bancalibus, substratoriis ornamentis: dorsalia serica, rubraq; lineis aureis distincta memorat A. 1630. Baronus *majestas Pan. lib. 1. cap. 13. f. 183. duplex etiam ad chorum exornandum peristroma auro contextum, summaq; elaboratum arte conficitur.* Adulto sæculo 16. ut augerentur tenues Canonicorum præbendæ, generale regni colloquium, *Parlamentum*, 17. Martii 1531. petiit a Carolo V. Cæsare, ut capitulo, in basilicæ lateribus sacella concederet erigenda, quo in eis sepulchra pro generosis familiis effecta, earumdem redditibus ditaretur: petitio chorum excepit, utpote sacrosanctum: regni capitula *cap.* 125. *f.* 452. Barthol. Archiep. in pila dextera supra stallum Cantoris, quod habet a dextris sculptam Epiphaniam, & a sinistris Decani sedem, expressit A. 1200. basilicæ sigillum, & supra thronum Præsulis ligneum in pila sinistra, templi symbolum imminens marmori, mutilum ubi distichon.

Dum sol millenos, dicenos quater, atque tricenos,
Post Gabrielis Ave daret annos, atque lux .....

Lunave, ut correspondeat *Ave*, carmenq; evadat perfecte leoninus, & luna soli: *Gabrielis Ave*: veteres orthodoxi auspicabantur annum 1. Januarii: Baronius *notæ Martyrol. 1. Januarii*: Dionysius Exiguus, ab Incarnatione, 25. Martii: mos iste apud Sicula tribunalia, licet a primo Januarii vulgus anno dabat initium: Laurentius Suarez a Figheroa, Dux Feriæ, Prorex, edixit 1603. ut Kalendis Januarii esset anni principium: *pragmaticæ* Siculæ *t. 3. tit. 1. f. 1.* sigillum, symbolum, distichon Martinus Archiep. 1652. delevit: Fortunius *triumphus D. Rosaliæ f. 8.* Privatus Antistitis thronus obtinet a dextera stallum Archidiaconi, a sinistra cælatam Deiparæ dormitionem, cujus animam, Angelis comitantibus, defert in cælum filius: *sub pontificia sede suæ familiæ insculpsit insignia* Nicolaus Puxades, Archiep. *tria scilicet lilia supra montem*: Pirr. *not. 1. Pan. f.* 168. in scutulo dentibus per gyrum ornato: easdem tesseras vidimus in sigillo, quo muniit visitationem cathedralis M. Reg. a se factam 2. Aug. 1515. Petrus Puxades, regius S. Mariæ de Nucariæ Abbas, prælatiarum inspector: pandectæ ms. *ecclesiæ M. Reg. f.* 123. stirpi Puxadæ donat lilium aureum supra montem in alvo rubra Mugnos *theatrum genealogicum t. 3. f.* 142. in cæruleo Invegii *apparatus t. 3. f.* 113.

qui f. 158. enumerans Pan. Præſulum ſtemmata, omiſit Puxadeſia. Supra 4. pilas, arcus, porticumq; ſuperiorem emergit altiſſimus e robore trullus: in limbo concavo, cæruleoq; candidis, bicubitalibus litteris Gothicis inventa A. 1652. carmina 10. leonina: Fortunius *ibidem f.* 8.

† *Pax erat in mundo, Wilelmo Rege Secundo,*
Cujus majeſtas, cujus divina poteſtas,
Robur ſanctarum fuit, & decus eccleſiarum:
Cum Regni ſedem præſtans hanc edidit ædem
Præſul Gualterius, ſummi Patris aſſecla verus,
Scilicet, ut ſedis decori faciat decor ædis:
Et ſicut ſedes, ita Virgine digna ſit ædes:
Nunc Syon gaude, celebrans encænia, plaude:
Confre mutare: ſic eum ſemper memorare,
A quo donata fers mutatoria grata.

Wilelmo, Guilelmo: *vetus ſcribendi modus apud Francos, qui V. pro G. pronunciabant: carnis in hac vverra ſic fit caro ſplendida terra*: Hiſtoria *Pariſienſis Monaſterii S. Martini de Campis f.* 13. *Syon*, eccleſia militans; *Hieruſalem*, eccleſia triumphans: *peregrinatione autem præſenti, eccleſia dicitur Syon, eo quod in hujus peregrinationis longitudine poſita, promiſſionem rerum cæleſtium ſpeculatur, & idcirco Syon, ſpeculatio nomen accepit: pro futura vero patriæ pace, Hieruſalem vocatur*: S. Hildephonſus *cognitio baptiſmi cap. 75. f. 56. encænia, dedicatio, vel feſtum, quo rei alicujus celebratur innovatio*: Mortier *Etymologia f.* 209. *templum ſacræ eremi reparatur, & per Franciſcum* Maricotta, *Archiep. Piſanum, tertium conſecratur* 8. *Aug.* 1373. *unde encænia adhuc, eo, ipſo die, aguntur*: Auguſtinus Florentinus *hiſtoria Camaldulenſis lib. 2. cap. 59. f.* 231. *Confre*, Confer: fig. metatheſis: *mutare* mutationem: everſam baſilicam cum hodierna: *mutatoria grata* reſpectu diruti templi.

Penſile candelabrum, *pharas, nympha*, temporibus pendebat antiquis a trullo: A. 1621. *pharus* argenteus aureorum 1034. A. 1630. *alter* lychnis 20. aureis 3000. Baronus *majeſtas Pan. lib. 1. cap. 13. f.* 183. A. 1664. *tertius* lampadibus 30. libris 135. A. 1695. *quartus* libris 483. 11. 12. aureis 7332. 6. regium opus, ornatum cereis 32. lampadibus 25. altitudine pal. 8. ambitu pal. 12. in culmine aquila biceps: in pectore tabula Can. Pan. Iſidori

Na-

Navarro, quondam alumni Soc. J. *Beatissimæ Virgini, ac Matri Dei admirabili, Mariæ in cælum Assumptæ, lampadem hanc argenteam anno ab ejusdem partu MDCVC. feliciter regnante Carolo II. invictissimo Hispaniarum, & Siciliæ Rege, Monarcha, Illustrissimo D. Ferdinando de Bazan, Archiep. Pan. a Catholici Regis consiliis, D.D. Reverendissimus Can. D. Isidorus Navarro, & spectabilis D. Joannes Maurici, Maragmerii hujus metropolitanæ cathedralis ecclesiæ Præfecti: Antoninus lo Castro, argentarius Pan. fecit. Catholici Regis*: eo titulo cohonestavit Hispaniarum Reges, Ferdinandum II. Aragoneum, & Isabellam Castellanam, Alexander VI. PP. 26. Febr. 1496. ob Granatam Mauris ereptam 2. Januarii 1492.

CAPUT SECUNDUM.

DISTRIBUTIONES CHORALES.

Distributio choralis est proventus datus in choro psallentibus; concilium provinciale Pan. inter annos 1373. & 1380. conflatum, can. 1. *in primis ordinamus, quod omnes clerici Beneficiati, infirmitate corporali non gravati, veniant ad omnes horas omni die: Canonici vero in ecclesiis cathedralibus teneantur venire in omnibus Dominicis, & festis duplicibus, & semiduplicibus, ad missam, & primas, & secundas vesperas: ad matutinum vero in dictis diebus veniant, quando commode poterunt interesse, super quo eorum conscientiam oneramus: si quis vero ipsorum Canonicorum defuerit prædictis diebus, aliqua dictarum horarum, videlicet missæ, & vesperarum, ipso facto sit privatus communia unius mensis, & applicetur servientibus Canonicis: cæteri vero clerici, & sacerdotes inferiores, si defuerint die aliquo, seu hora, puniantur per eorum Diœcesanos, secundum rationem defectus, & cogant ipsi Diœcesani clericos in aliis ecclesiis sine cura Beneficiatos servire ecclesiæ cathedrali secundum proportionem redditnum cujuscumq;* can. 2. *item statuimus, & ordinamus, quod redditus, & proventus Canonicorum, & clericorum non servientium, & residentium saltem per tres partes anni, qui non fuerint actu in studio generali Theologiæ, Decretorum, seu Legum, per Diœcesanos ipsorum expendantur, & distribuantur inter personas idoneas, quæ servierint eccle-*

ſiæ in divinis officiis in ſupplementum dictorum non reſidentium, ſeu non ſervientium, ut jura canonica mandant, ita quod redditus Canonicorum abſentium præſentibus, & ſervientibus Canonicis applicentur, ſi ibi fuerint Canonici ſervientes: redditus vero aliorum clericorum, non Canonicorum abſentium, aliis clericis ſervientibus, tribuantur ad arbitrium ipſorum Epiſcoporum: ſæculis antiquis tenues adeo diſtributiones, ut Ubertinus de Marinis, Archiep. 1431. *concedente Gregorio IV. per diploma Romæ ſcriptum 9. Febr. Pontificatus anno 1. Canonicorum 24. numerum, ut melior cuiq; proventuum portio obtingeret, ad duodeviginti contraxit*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 163. Jacobus Lainius, A. 1557. ſecundus Præpoſitus Generalis Soc. J. viſitans pro Card. Alexandro Farneſio, Archiep. cathedralem M. Reg. addixit 28. Aug. 1549. Vivanderiis eccleſiæ cathedralis obolos ſex, ſingulis diebus, tres ob matutinum, laudes, miſſam, horas, duos pro veſperis, unum pro completorio: nunc obſervatur.

Ad augendum pſallentium numerum Archiep. Jacobus Lomellinus, Gregorii XIII. PP. diplomate 13. Sept. 1573. a Rege Philippo II. obtinuit: *ut ſingulis annis aurei ſexcenti, quorum quemlibet tredecim conflarent tareni, pro diſtributionibus Canonicorum, & clericorum in cathedrali miniſtrantium erogarentur*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 183. quos aureos Siculos 650. in perpetuum ſolvit Archiepiſcopi menſa: eaſdem auxit Archiep. Cæſaris Marulli ſynodus A. 1586. *cap.* 3. *f.* 76. *cum autem quotidianæ diſtributiones noſtræ cathedralis eccleſiæ, vix ſummam ſeptem ſcutorum*, aureorum *in ſingulos annos pro quolibet, omnibus divinis horis intereſſenti faciunt, ob idq; a Canonicis, & Dignitatibus divinus cultus facile negligitur, nos ergo, his conſtitutionibus nixi, hoc preſenti decreto, ſtatuimus, & mandamus, ut ex omnibus fructibus, redditibus, & obventionibus Dignitatum, Canonicatuum, & Perſonatuum, portionum, & officiorum, tam noſtræ eccleſiæ cathedralis, quam cujuſcumq; collegiatæ hujus diœceſeos, tertia integra pars dividatur, & a quibuſcumq; debitoribus exigatur, & in manus depoſitarii, ſingulis annis a Capitulo eligendi, & ab Archiep. probandi, & confirmandi, reponatur, qui, uti fidelis OEconomus, juxta modum, qui hic a nobis præſcribitur, diſtribuat: ex omnibus proventibus, qui ad depoſitarium pervenerint, fiant quatuor diſtinctæ partes, ſeu claſſes: ut una ſcilicet pars fructuum, quæ obveniet ex*

Digni-

Dignitatibus, ac ſex Canonicis Millenariis, inter ejuſdem ordinis homines, qui divinis officiis interſunt, æquis portionibus dividatur, altera vero tertia pars fructuum, quæ ex Canonicatibus Centenariis, Portus, ac S. Nicolai Albergariæ obvenerit, eodem modo, quo de Dignitatibus, & Canonicis Millenariis dictum eſt, intra eoſdem, æquis portionibus, dividatur: cęteræ autem tertiæ portiones, quæ a Canonicatibus Regiis, S. Joannis Eremitarum nuncupatis, obvenerint, inter eos, modo, quo hactenus conſuevere, ſortiantur: hoc idem præſtari debet inter tertias partes fructuum quatuor Perſonatuum, ut inter eos dividantur. Poſt bullam Clementis VIII. PP. *de reformatione Parochiarum Pan.* 15. Oct. 1599. dedit in perpetuum capitulo, cleroq; Senatus *aureos* 800. Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 188. a Philippo V. Archiepiſcopalem ſupra menſam Pan. *aurei* 1265. 3. clero donati 1. Junii 1704. ab eodem 30. Junii 1715. dati capitulo *aurei* 741. 8. 1. confirmati per Carolum VI. Cæſarem 14. Junii 1724. privil. exequut. Panormi 13. Julii 1724.

Diſtributionum ſolutio dabatur in choro: vetuit Archiep. Octaviani Præconii ſynodus 1564. cap. *de divini cultus decretis: Communia, ſive diſtributio, aut portio quæcumq; & emolumentum, in choro de cætero non diſtribuatur, ſed poſt completum officium, in ſacriſtia, debita cum honeſtate:* confirmavit Marulli ſynodus 1586. *cap.* 3. *f.* 77. præcipiens ſolvi ſingulis menſibus: Doriæ ſynodus 1633. *cap.* 20. *f.* 146. tertio quoque menſe: *procurator Capituli, ſupputatis ex libro punctationum abſentiæ diebus, tertio quoque menſe, diſtributiones partietur.* Ne dolus, aut colluſio intercedat, Marullus addidit, *conſtitutione quoque Bonifacii VIII.* cap. conſuetud. de cleric. non reſid. *& Tridentini Concilii:* ſeſſ. 24. cap. 12. *authoritate decernimus, ut nulla Canonicorum, aut aliorum pactio, remiſſio, vel colluſio fiat, factave vim habeat, nullumve ſtatutum, aut conſuetudo, quæcumq; illa ſit, valeat, quibus aut abſenti, quavis de cauſa, ejus diei, vel ſacræ horæ, in qua, muneri ſuo defuerit, aut omnino cuiquam, contra quem jure communi, & ejus Tridentini Concilii, & his noſtris conſtitutionibus definitum ſit, diſtributiones hujuſmodi dari poſſint: ſi datæ fuerint, qui acceperit ſuas non faciat, ſed eas reſtituat, quæ, jure ipſo, accreſcant aliis inſervientibus, qui hujuſmodi pactioni, remiſſioni, colluſioni, vel præbitioni aſſenſi non fuerint: ſi vero omnes conſenſerint, uſibus eccleſiæ jam tunc addictæ intelligantur: declaramus autem in his*

Digitized by Google

excipi duos Canonicos, noſtris uſibus addictos, & eos, qui ob infirmitatem, vel aliam neceſſitatem, aut manifeſtam eccleſiæ utilitatem, ex ipſa conſtitutione Bonifacii, aut ſacris canonibus, vel Tridentina ſynodo, vel antiqua eccleſiæ noſtræ conſuetudine, excuſantur: Marullo ſtrictior Doriæ ſynodus A. 1633. *cap.* 20. *f.* 146. *rerum ſic receptarum dominium non acquirat, nec faciat eas ſuas, imo ad omnium reſtitutionem teneatur: itaq; omnes divina per ſe, & non per ſubſtitutos compellantur obire officia: quod ſi quis abfuerit, juxta infraſcriptam formam, diſtributiones amittat: ſi quis autem de infirmitate convaluerit, ac per urbem ambulaverit, ad eccleſiam tamen non acceſſerit, diſtributiones non adipiſcatur, nec item candelæ, & cerei funeralium dentur abſentibus, licet infirmis.*

Divina officia cathedralium dividuntur in *tempora*, A. 1633. in *puncta* per Doriam, ex phraſi Benedicti II. PP. 1334. ad Capitulum Narbonenſe, *in eiſdem ſingulis horis punctentur, & perdant tertiam partem ſuorum proventuum*: Balutius *t.* 2. *miſcellan. f.* 265. quot tempora, vel puncta fuerint ævo veteri, latet: Marulli ſynodus in 4. tempora, vel puncta: mos ad præſentem diem obſervatus: *modus tandem hujus diſtributionis is erit, qui ſervari ſolet in aliis diſtributionibus quotidianis, & omnia divina officia in quatuor tempora dividantur, quorum primum tempus eſto Matutinum, Laudes, & Prima hora: ſecundum tempus Tertia, & Sexta: tertium Miſſæ ſacrum, & Nona: quartum Veſperæ, & Completorium: ſi quis non venerit ad Matutinum ante finem Pſalmi Venite exultemus, in aliis etiam horis ante finem primi Pſalmi, pro abſente habeatur, illiuſq; temporis diſtributione careat: in Miſſa vero, niſi venerit ante finem ultimi Kyrie eleiſon, eandem negligentiæ pœnam ſubeat: ſi quis cum poſſit, initio officii, vel ſupplicationum venire, adventum ſuum in extremum a nobis præfinitum temporis punctum de induſtria diſtulerit, abſentis loco habeatur: ſi quando ab una, vel altera ex his quatuor claſſibus*, Dignitatibus, Canonicis, Perſonatibus, Beneficiatis, *omnes homines deſiderentur, ejus temporis diſtributiones ſacriſtiæ uſibus applicatæ eſſe intelligantur.*

Marullianam ſeveritatem lenivit *cap.* 10. *f.* 146. ſynodus Doriæ A. 1633. *quoniam vero puncta juxta feſtorum, temporumq; varietatem dividi conſueverunt, ratio diſtributionum erit, ut omnia*

offi-

officia in quatuor tempora, seu puncta dividantur, quorum primum erit, ut per totum annum semper Matutinum cum Laudibus conjugatur, & Prima; secundum vero punctum in officio duplici, vel semiduplici conficiet Tertia tantum a cæteris sejuncta, tertium, Missa cantata, seu solemnis: quartum, Vesperæ, & Completorium. In festis autem simplicibus, & officiis de feria, secundum punctum dabit Tertia, & Sexta: tertium, Missæ sacrum, & Nona. In vigiliis, & quatuor anni temporibus, secundum punctum conflatur ex Tertia, Sexta, & Nona: quartum ex sola Missa. At vero in quadragesima, diversa erit ratio partiendi: secundum enim punctum constat ex Tertia, Sexta, Nona, & Missa: tertium ex Missa, quæ cantatur sub meridie, & Vesperis: quartum ex Completorio dumtaxat. Si quis non venerit ad Matutinum feriale ante finem sexti Psalmi, & ad Matutinum duplex, aut semiduplex, ante finem primæ lectionis, pro absente habeatur, ac illius temporis distributione careat. In Missa vero, nisi venerit post lectam epistolam, eamdem pœnam subeat. In cæteris horis, si quis advenerit post primum Psalmum, pro absente habebitur. Caveant autem, ne adventum in chorum in extremum temporis punctum de industria differant, quamvis in ecclesia præsentes existant: distributiones omnes, absentibus ademptæ, præsentibus, & inservientibus accrescant: infra: *quamvis autem, dum orariæ preces persolvuntur, non censetur absens is, qui missæ sacrificium in ecclesia peragit, ea tamen cautio adhibeatur, ne in sacristia diutius, quam par est, ob privatum commodum quis immoretur: posset enim mora eo usq; protrahi, ut absentis loco haberetur:* sex Canonici S. Joannis de Eremitis utuntur punctis 8. Cum A. 1660. suppressi fuissent 2. conventus Carmelitarum in diœcesanis oppidis *Ciminnæ*, ac *Misilmerii*, Archiep. Petrus Martinez Rubeo, post obtentam sacræ Congregationis veniam 14. Dec. 1661. assignavit 8. Oct. 1665. fructus *Misilmerienses*, aureos 25. pro distributione *Dominicæ* 3. Oct. in translatione S. Mamiliani I. Archiep. ac M. Pan: 28. Nov. 1667: aureos 10. *Ciminnenses* pro distributione in festo *Corporis Christi*. Can. Natalitius Capra, Mænensis, olim Decanus, aureis 250. emit in Pan. tabula redditus aureorum 12. cum dimidio in actis Petri Privitera 26. April. 1695. ut anno quolibet, distribuerentur pro nocturno *Dominicæ Nativitatis* officio, ad ejus cultum augendum: in actis Josephi Zirini 28. Aug. 1695. testamen-

mentum. Jacobus Palafox, Archiep. tradidit aureos 1010. Cantori, Joanni Severino, ut emeret annuos aureos 60. distribuendos 50. pro capitulo, & clero, orantibus ante diviniſſimum *Euchariſtiæ* Sacramentum, cum ſolemniter exponitur in baſilica, aureos 10. pro ſuæ mortis anniverſario: Severinus, data pecunia, obtinuit redditus a Philippo Notarbartolo, Principe Sciaræ, in actis Gaſparis Falcone 30. April. 1696. adſcripſitq; capitulo in tabulis ejuſdem 15. Maii 1696. Hinc *ad aureos* 3554. 5. 1. cunctarum ſumma largitionum aſcendit.

CAPUT TERTIUM.

SOLEA, VEL ANTITITULUS.

POſt 3. marmoreos chori gradus occurrit ſolea, *antititulus* pal. 22. longa, baſilicam pal. 150. latam ante majores 3. tribunas excurrens, fornice ligneo concamerato locuples, arcubus 2. tectum non attingentibus, tribunæ majori connectitur: in quorum dorſo deambulacra liliis lapideis coronata, *due corridori con gran gigli di pietra di ſopra*: Paruta *triumphus D. Roſaliæ f.* 6. utriſq; A. 1652. ſublatis, in arcuum culmine, Martinus Archiep. ex calce marmorea ſcutum Philippi IV. Regis erexit, binis leonibus fultum, & ab horum tergo caſtella duo, Regum *Caſtellæ*, ac *Legionis* inſignia: pedes arcuum clathris ferreis obvallati, portam in centro reſerant, quæ cuſtodibus, in *Regia*, *Senatoria*, *Pontificia* cappella, munitur: in 2. pilis juxta chorum erecti 2. throni: ad latus dexterum *Regius* pal. 5. altus, *Pontificali* ſublimior: ne principes inflentur, ante ſolii gradus, conditum Licii Comitem vident: thronus candido tótus ex marmore poſſidet gradus 5. marmoreos, (hos *regiæ cappellæ* tempore, contegunt alti 4. gradus lignei rubro ſerico tecti) necnon & ſcabellum ligneum, eodem ornatu coopertum, ſellamq; holoſericam villoſam rubram lineis aureis diſtinctam: ad throni latera, conſtitutæ tabellæ 2. marmoreæ, opere cancellato fulgentes: tergum muſivum rotundis porphyreticis lapidibus coruſcat, ſupra quos Angeli 2. volantes auream in centro coronam continent liliatam, exinde cælum ſtellis, roſiſq; aureis variatum, opere reticulato: inde epiſtylium, ubi ſtantes Angeli 6. tenent ſcutula 3. medium *Siciliæ*, dexterum *Maragmatis*,

læ-

lævum Senatus: alterum sequitur epistylium, in quo lemma: *prima sedes, corona regis, & regni caput*: mox tympanum præferens in angulis stantes Angelos 2. qui Amaltheæ cornucopiam ostentant: justitia parit in populis opulentiam: in tympani centro scutum eum SS. nomine Jesu, Gothicis inscripto litteris: supra tympanum in pila Caroli V. Cæs. marmorea stemmata: scuto incubant annuli 2. ferrei, quibus immissi funes, umbellam holosericam, villosam, rubram, lineis aureis sustinent intertextam.

Robertus, Licii Comes, e Normannis genitus, habuit Gosfridum, & Blancam, ex qua, per furtum Rogerius Apuliæ, & Neapolis Dux, Reg. Rogerii primogenitus suscepit Regem Tancredum I. & Guilelmum: Gosfridus Panormi decessit 8. April. 1174. conditus in regio S. Mariæ Magd. sacello: A. 1185. ante regii throni gradus ad lævam illos ascendentium. Elogium scriptum Latine, Græce, Arabice, nunc pene deletum: Cascin. *lib.* 2. *cap.* 5. *f.* 178: de 3. linguis tacet Gualt. *f.* 93 & Inveg: iisdem inscripta marmora Reg. Rogerii 1142. in porticu S. Petri, ac epitaphium Rochi 1153. Michaeliana in æde: Notus *inscriptiones f.* 89. Latinam Gosfridi memoriam ab interitu vindicavit Cannizzarius ms. *octavo die intrantis mensis April. Comes Licii, Gosfrid. ex hoc trãsiit sclo anno Dñi ñr J HV. X. currente MCLXXIIII. ĩdic. VII.* Octavo die intrantis mensis Aprilis, Comes Licii, Gosfridus ex hoc transiit sæculo, anno Domini nostri Jesu Christi currente MCLXXIV. indictione 7. *Octavo April.* natali Sancti Philareti Pan.M. Basil. A. 828. coronati. *Intrantis* perperam *instantis* Gualterio: *intrans* incipiens: *A.* 1156. *tertia die intrante mense Oct.* Ughell. *t.* 7. *Italiæ f.* 565. *A.* 1185. *die sabbati VIII. intrante Nov.* Baron. *A.* 1177. *Licii* oppidi in Regno Neapol. *Lecce*: Gosfridus omnibus, male Boserius Cannizzario: nam ejus avus appellabatur *Goffridus Licii, & Hostuni Comes*, in privil A. 1115. Ughel. *t.* 9. *f.* 71. *Indict.* 7. indictio Romana 25. Dec. vel 1. Januarii: Græca, Siculaq; 1. Sept. orditur.

Ex adverso regii solii, Antistitum thronus pal. 4. altus, illo humilior, candido confectus marmore, possidens gradus 5. scabellum ligneum, tapete Persico decoratum, & cathedram Pontificalem, serico pretioso lineis aureis variato: ad throni latera appositæ columellæ marmoreæ: tergum marmoreum arcuatum, eleganti fulget emblemate: ima in parte Angeli 2. tenent in centro scu-

Digitized by Google

tulum, ubi ſtemma ſedentis Archiepiſcopi coloratur; in ſuprema cælum ſtellis, roſiſq; aureis, opere reticulato, conſpicuum: cælo imminet epiſtylium ſuſtinens Angelos 6. ſtantes, qui ſcuta 3. continent: medium Siciliæ; dexterum Maragmatis, lævum Senatus: exinde alterum epiſtylium, ubi epigraphe: *Trinacriæ prima metropolis ſedes*: mox tympanum exhibens in angulis Angelos 2. tenentes manibus cornucopias: pluit ſuper oves cæleſtium chariſmatum imber, ex doctrina, ſanctiſq; Præſulum moribus: in tympani centro ſcutum cum SS. Jeſus nomine, literis ſcripto Gothicis: in pila ferrei 2. annuli ad ſuſtinendam umbellam holoſericam variorum colorum, lineis aureis diſtinctam, prout colorem expetit dies.

Rogerius Boſſus, *Procerus*, Tancredi, & Freſendæ, Comitum Altævillæ, filius, Primus, Magnuſq; Siciliæ, Calabriæ Comes, Reg. Rogerii pater, poſt ereptam Saracenis Panormum 10. Julii 1071. obtentamq; Siciliam 1090. obiit Mileti in Calabria 21. Junii 1102. ſepultus in templo SS. Trinitatis: 1101. denatum aſſerunt Pirr. Inveg. aliiq; labuntur: defunctus 1102. *obiit Mileti menſe Junio A.* 1102. *ætatis ſuæ anno ſupra ſeptuageſimum*: Didacus Calcaneus Soc. J. *hiſtoria Abbatiæ Miletenſis f.* 6. Parutæ diſtichon mſ. *Simon Comes A.* 1102. Rogerius 10. Junii 1102. dedit privilegium Abbatiæ Miletenſi, relatum a Calcaneo: *ibidem f.* 9. nota mſ. apud inventarium Abbatiæ Pan. S. Mariæ de Crypta 1516. *quod inſtrumentum donationis fuit factum in favorem Abbatiæ Milet. A. MCII. die* 10. *Junii*: tabul. *collegii Imperialis Pan. Soc. J. f.* 229. noſtram ſententiam in concha aurea *cap.* 2. *f.* 21. amplexus Joannes Andreas Maſſa Soc. J. *notæ ad iſagogen* Cajetani *cap.* 43. *f.* 372. Doctor Sorbonicus *apologia Regiæ Siculæ Monarchiæ cap.* 11. *f.* 128. afferens idem diploma 1102. ſignatum: Rex Rogerius, poſtquam 15. Maii 1129. coronatus, Panormum conſtituit ſuam, hæredumq; regiam, ejuſq; uxor Albiria 1130. erexit S. Mariæ Magd. ſacellum, in quo univerſa regia Familia conderetur, Rex Rogerius ante annum 1141. Mileto Panormum avexit cadaver paternum: ex urbe *Meſſanenſi* Imp. Henricus VI. *Catanenſi* Imp. Conſtantia Aragonea, Florentino, Apuliæ oppido, Imp. Fridericus II. Panormum translati: hujuſce translationis meminit Ludovicus Paramus, Hiſpanus 1596. fidei Siculæ Quæſitor in *regia Sicula Monarchia mſ*: *poſtremum*

vitæ

Digitized by Google

vitæ ſuæ diem Comes Rogerius auſpicato clauſit, cujus quidem corpus exanime, paulo poſt, Panormum delatum eſt, atq; in templo, ubi Archiepiſcopus tenet ſolium, porphyretico clauſus mauſoleo, honorificentiſſime jacet: non loquitur de Rege Rogerio: extinctus Panormi nequiit eſſe translatus, hinc de Comite Rogerio: poſt everſum S. Mariæ Magd. ſacellum 1184. fuit in hodiernam delatus Baſilicam: 1141. Rogerius Chamet in privil. concedens templo 3. principi caſalia tria, Comitem jam delatum agnoſcens, ait: *pro ſalute mei ſpiritualis patris, & receptoris quondam Comitis Siciliæ, & Calabriæ Domini Rogerii, cujus anima requieſcat in pace, & pro remiſſione peccatorum meorum*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 108. Imp. Conſtantia, Rogerii Reg. filia, Com. Rogerii neptis, Henrici VI. Cæſaris uxor, in teſtamento 1198. *concedo etiam, & trado S. matri eccleſiæ* Pan. *ubi corpus meum ſepeliri judico, pro anima mea, patris mei, & aliorum progenitorum meorum: nihilominus, & pro anima Dom. Imperatoris, qui ibi requieſcunt*: infra: *pro luminaribus ſepulturæ, & aliorum progenitorum meorum*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 132. verba *aliorum progenitorum meorum* includunt ejus parentes, Beatricem matrem, paternumq; avum.

Cum ſolemnem canit miſſam aliqua Dignitas, in throno fulget Archiepiſcopus inter Archidiaconum a dextris, Canonicum a ſiniſtris, & Can. Presbyterum, non ad Evangelii, ne vertat humeros aræ, ſed ad Epiſtolæ latus: in ſolii gradibus Magiſter cæremoniarum, Caudatarius, Crucifer: ad ſcalarum dexteram ſtant etiam alii miniſtri, & Magnæ Curiæ Archiep. Dux, erecta juſtitiæ virga conſpicuus. Canonicalibus in ſtallis ad ejus lævam, holoſerico villoſo rubro, auro, opereq; Phrygio, coopertis, Prætor, & 6. Senatores: *Senatus Excellentiſſimus*, Nobiles adminiſtri, Regius Magiſter Notarius, Syndicus. Magiſter Rationalis, Theſaurarius, Conſervator armorum, Archivarius, Maragmerius, Secretarius, Gubernator horreorum, *Magaſenero*: ante Senatum in Beneficiatorum exedris Duces 2. *Capitani dell'imbaſciate, e torri*: in clericorum ſcamnis Mazzerii 2. a cæremoniis, faſcibuſq; aurea ſerica toga, aureæq; aquilæ clava ſplendentes: ferream chori portam obſervant Comeſtibuli 11. Damaſcena toga, baculiſq; argenteis inſtructi: Senatus recitat confeſſionem cum Subdiacono miſſæ, thus, & pacem accipit ab altero Diacono, & Subdiacono, dum Capitulum odore perfunditur a miſſæ Diacono, pacemq; excipit a Subdiacono

miſ-

missæ: V. lib. 5. cap. 4. f. 98. *Urbis Senatum, Capitulumq; Metropolitanæ, pari tempore, per æquales ministros, prout de thure agitur, pace insimul donari.* Canente, vel absente Præsule, ut supra. *Regia in cappella* sedet ante Prætorem Magister Justitiarius, *Capitano della citta*, nobiles absunt Ministri, Ducesq; stant Mazzerii: regio in solio Prorex habens a læva genuflexorium, a dextera stantem Ducem, *Capitano della guardia*: in 1. gradu sidunt Judices, 3. Criminales, 3. Civiles, Fisci Patronus: *Magnæ Regiæ Curiæ tribunal*, Protonotarius, bellicus Auditor: in 2. gradu Secretarii 6. regni, Protonotarius Cameræ Reginalis, Fiscales 3. Procuratores M. R. C. alter Regii Patrimonii: in latere scalarum dextero stat M. R. C. Dux, virgam justitiæ tenens erectam: *Capitano della Gran Corte*. Canonicalibus in exedris ad Proregis dexteram *Nobilitas*, primus insulæ Titulus, Magnatesq; Judices 3. Sacræ Regiæ Conscientiæ: *Tribunal Concistorii*, Magister Secretus: ad Proregis lævam, coriaceis in sellis, Præsides 3. M. R. C. Regii Patrimonii, Concistorii, & Principis Consiliarius: *Consultore*: in scamno Magistri sex Rationales, Thesaurarius, Conservator, Magister Portulanus, Fisci Patronus: *Tribunal Regii Patrimonii*: post 15. diem cujuslibet mensis penultimum præit ultimus: 3. tribunalium ministris Rex Philippus II. togas indulsit 2. Maii 1598. *pragmaticæ Siculæ t. 2. tit. 53. pragm. 27. f. 486.* chori januam tuetur Germana cohors Prætoriana, ferox hastis: *Alabardieri*, ac Senatorii Comestabuli: ad latus aræ dexterum stant Proregis Ostiarii 4. *Portieri di Camera* (mystas præcedunt ad Proregem euntes): confessionem recitat Prorex cum Diacono missæ, mox cum Subdiacono missæ Senatus, & cum Subdiacono secundo Primus Titulus, & Judex Concistorii, alteroq; Subdiacono Præsides, ac Regium Patrimonium: eundem Evangelii librum, quem cecinerat Diaconus missæ, a Majore chori Prorex, alterum ab altero Majore chori, delatos osculantur Prorex, & Archiepiscopus: thus accipit tecto capite Prorex a Diacono missæ: post trisagium descendens a throno Prorex, sericum supra pulvinar purpureum, flexis genibus adorat corpus Dominicum inter Primum a dextera Titulum, & Prætorem a læva, non Magistrum urbis Justitiarium, teste codicillo Secretarii Franciſci Altamiræ, Anguli scripto 24. Nov. 1671. juxta decretum Proregis Claudii Lamoralii, Principis Lignii: in solium reversus, osculatur auream icone-

nem

Digitized by Google

nem Marianam a Majore chori advectam, ut Antiſtes aliam ab altero Majore chori geſtatam: inde Senatus, Nobilitas, Tribunalia pacem oſculantur, ab aliis 3. Subdiaconibus allatam, etſi Capitulum a Subdiacono miſſæ ſuſcipiat.

Cappellæ Regiæ 7. cum Senatu, Præſuleq: Epiphania. Feria 4. Cinerum, Dominica Palmarum, Paſcha, Pentecoſtes, Inventio S. Roſaliæ, Nativitas Domini. *Cappellæ Senatoriæ* 20. cum Antiſtite, 11. *Januarii* feſtum 3. S. Roſaliæ, 2. *Febr.* Purificatio, 5. D. Agatha, 11. S. Catharina Bononienſis, *Dominica* 2. *Maii* translatio S. Chriſtinæ, *Junii* 10. S. Oliva, 16. S. Mamilianus, *Dominica Julii infra octavam Inventionis S. Roſaliæ*, transl. SS. Euſtochii, Proculi, Golbodei, 22. S. Maria Magdalena, 24. Sancta Chriſtina, *Auguſti* 15. Aſſumptio, *Sept.* 4. S. Roſalia, *Domin.* 2. transl. S. Nymphæ, *Oct. Domin.* 2. transl. S. Mamiliani, *Nov.* 1. Omnes Sancti, 12. S. Nympha, *Dec.* 9. transl. SS. Euſtochii &c. Cœna Domini, Domin. in Albis, Aſcenſio. *Archiepiſcopales* 19. Circumciſio, Annunciatio, Conceptio, Corpus Chriſti, Dom. 1. Adventus, Inventio S. Crucis, Natales SS. Apoſt. Joſephi, Stephani, Sylveſtri. Cappellis adnectimus veſperas. Veſp. 13. *Senatoriæ* cum Antiſtite: 1. 4. *Febr.* Purif. S. Agatha: *Sabbato ante* 2. *Domin. Maii*, transl. S. Chriſtinæ: *Junii* 15. S. Mamilianus: 14. *Julii*, Inventio S. Roſaliæ: 21. S. M. Magdal. 23. S. Chriſtina: 3. *Sept.* S. Roſalia: *ſabbato ante* 3. *Domin.* transl. S. Nymphæ: *ſabbato ante* 2. *Domin. Oct.* transl. S. Mamiliani: *Nov.* 11. S. Nympha: 24. *Dec.* Nativitas Redemptoris: vigilia Pentecoſtes. Veſp. 5. Archiepiſcopales: *Januarii* 5. Epiphania: 14. *Aug.* Aſſumpt. 7. *Dec.* Conceptio: ſabbato in Albis: Sabbato ante SS. Trinitatem.

In cæruleo fornicis concamerati limbo concavo, verſus 12. elegiaci, litteris Gothicis, bicubitalibus, candidiſſimis: auctor Gualt. Archiep. 1185. Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 127. Inveg. *t.* 3. *f.* 450.

Si ter quinque minus numeres de mille ducentis,
Invenies annos Rex pie, Chriſte, tuos,
Dum tibi conſtructam Præſul Gualterius aulam
Obtulit officii poſt tria luſtra ſui:
Aurea florebant Wilelmi regna Secundi,
Quo tantum, tanto ſub Duce, fulſit opus:
Sit tibi laus perpes, ſit gloria, Chriſte, perennis,
Sit decus, & templi, ſit tibi cura tui:

Tu quoque florigeræ Mater pulcherrima turbæ,
Perpetuus ſacræ virginitatis apex,
Reſpice proſtrati lachrymas, & vota clientis,
Æternis penſes hæc ſua dona, bonis.

Numeres, male, *numerent* Invegio: *Invenies*, perperam, *invenient* Pirro, & Invegio. *Poſt tria luſtra officii ſui*, ſedis annus inſcriptus: *A.* 1197. *XI. Kal. Oct. conſecrata eſt eccleſia S. Mariæ civitatis Meſſanæ a Bertino Archiep. anno ſuæ conſecrationis ſecundo*: Pirr. *not.* 2. *Meſſan. f.* 325. *Aurea regna*: tabula Pan. 1173. *anno octavo aurei Regni, Wilelmi, Siculorum Regis Secundi*: Inveg. *t.* 3. *f.* 426. *Turbæ florigeræ*, Virginum, quæ floribus coronantur: *B. Virgo eſt mater omnium in virginitate, quæ virginitatis munus Deo obtulit, per quod omnes Virgines per imitationem virginitatis genuit*: B. Albertus Magnus *homil. ſuper miſſus eſt cap.* 82. *Apex*: S. Ambroſius *de inſtitut. Virginum cap.* 5. *egregia Maria, quæ ſignum ſacræ virginitatis extulit, & pium Chriſto levavit vexillum. Apex perpetuus*: S. Chryſol. *ſermo* 142. *in tuo conceptu, in tuo partu crevit pudor, aucta eſt caſtitas, integritas roborata eſt, eſt ſolidata virginitas*. Deipara, *Virginum Regina* per Imp. Fridericum II. Pan. in privil. A. 1220. *ad laudem, & gloriam ipſius Reginæ Virginum*: in altero *A.* 1224. *pro reverentia Reginæ Virginum*: Mongit. *Panormus Mar. t.* 2. *lib.* 3. *cap.* 6. *f.* 104. In muſivo templi Marturanenſis legitur epigraphe Græca: *ſervi tui preces Georgii Ammirati*: in tabula Georgius jacet ad pedes B. Mariæ, quæ ſupplicem ſiniſtra libellum porrigit filio nubibus inſidenti, matrem, & Georgium benedicenti, utpote qui maternam orationem exaudiit, Græcis 5. Jambicis ſenariis conſtantem: *quem mihi domum hanc a fundamentis extruxit* A. 1143. *Georgium, cunctorum principum Caput, Nate, generaliter ab omni noxa cuſtodi, & redemptionem tribue peccatorum: habes enim poteſtatem, ut qui Deus ſolus es Verbum.*

CAPUT QUARTUM.

TRIBUNA MAXIMA.

SOleam poſt duos ex marmore gradus excipit abſis, eidem per 2. arcus conjuncta, lapideum fornicem, feneſtram orientalem,

lem, frontem ampliſſimam, arcum triumphalem, & hemicyclum poſſidens: occidentalis in choro arcus altus: orientalis altior: abſidis arcus omnium altiſſimus, ad inſtar ſcalarum, ut fidelium corda in cœlum aſcendant: 1185. tribunam cancellis marmoreis clauſam fecans in 4. ordines Gualterius Archiep. conſtituit in 1. Dominicæ paſſionis, in 2. SS. Apoſtol. in 3. SS. MM. civium, exterorumq; icones, in 4. Patris Æterni ſimulacrum, Angelis obvallatum: in hemicycli feneſtra Marianam dormitionem, baſilicæ titulum, & ſub hac muſivam SS. Virginis effigiem *a luce*: Mongit. *Panorm. Mar. t. 1. lib. 2. cap. 71. f. 651.* Nicolaus Puxades, Archiep. 1466. Chriſti in cruce confixi tabulam e tribunæ tholo ſuſpendit: *ſub ipſo autem cappellæ majoris fornicato arcu, in omni eccleſia, præſertim parochiali, crucis, & Chriſti Domini in ea affixi, ligno, aliove genere pie, devoteq; expreſſa imago proponatur, aptеq; collocetur*: S. Carolus Borrom. *acta eccl. Mediol. cap. 11. f.* 180. Senatus, ac Maragmerii, Guilelmus Spatafora, & Canonicus Salvator Platamonius, Magiſter Cappellanus exornantes candidis marmoribus majorem tribunam 1507. in baſilicam Gualterinas tabulas tranſtulere: nonnullæ ſenio periere: *ſed eæ imagines ſublatæ, cum marmoreis ſignis ea pars templi ornari cæpit*: Pirr. *not. 1. Pan. f.* 168. *omnes eæ imagines ſublatæ ſunt, & in aliis templi locis collocatæ, ad hodiernum uſq; diem viſuntur*: Mongit. *epiſt. apolog. S. Silviæ f.* 103. In 4. ordines abſis dividitur: 3. marmorei exititio fulgentes opere, præcincti coronide, quartus, ideſt, fornix ex calce marmorea, *ſtucco*, auroq; conſtans. Podium, ſtereobata, *bancata, baſamento, piediſtallata*, tribunam amplectitur univerſam: in 1. ordine pilæ 22. loculi, ſtatuæq; 14. in ſtatuarum baſi cælatum Sancti facinus, ærea craticula, ligneaq; coronide inaurata ſeptum: item loculis imminet Angelus coronam ſuſtinens: ſolus D. Petri Angelus mitram pontificiam: *triregno*: in 2. ordine pilæ 22. loculi, ſtatuæq; 14: in 3. ordine pilæ 20. loculi, ſignaq; 12: loculi 40. etſi marmorei, ſunt colore cæruleo, floribuſq; aureis diſtincti, oſtentantes in epiſtylio ſcriptum Romanis aureis caracteribus Divi nomen, inq; fornice cocleam: Sanctorum 40. ſtatuæ ſuis ornatæ ſymbolis aſpiciuntur: in hemicycli centro, unum ſuper alterum, loculamenta 3. Mariana ordinem 1. æquant: exinde feneſtra cum redivivi Redemptoris coloſſo: ad latus Marianorum loculorum dexterum SS. *Petrus*, in

baſi

basi constituitur sinus a Christo Vicarius. *Joannes*, in basi martyrium Latinam ante portam. *Jacobus Minor*, in basi martyrium. *Thomas*, in basi genuflexus Christi plagas contrectat. *Philippus*, in basi draconem enecat signo crucis. *Bartholomæus*, in basi decorticatur. *Paulus*, in basi convertitur. Sinistrum ad latus SS. *Andreas*, in basi vocatio. *Jacobus Major*, in basi miraculum galli ad vitam revocati: Marinæus *res Hispanicæ lib. 2. cap. ultimo*. *Matthæus*, in basi extrahitur e telonio. *Simon*, in basi cum Thadæo decollatur. *Judas*, in basi Rex Edessæ Abagarus ab eo conversus Christum adorat: ejus caput asservat Pan. domus Professa Soc. J. Albertus *Sicilia lib. 5. cap. 7. f. 488*. *Matthias*, in basi inter Apostolos adscribitur. *Joannes Baptista*, in basi per Herodem Antipam detruncatur. Ad fenestræ dexteram SS. *Lucas*, *Cosmas*, *Dominicus*, *Christina*, *Nympha*, *Ambrosius*, *Christophorus*: ad lævam SS. *Marcus*, *Damianus*, *Franciscus*, *Lucia*, *Oliva*, *Augustinus*, *Sebastianus*. In 3. ordine a dextris SS. *Joannes*, *Laurentius*, *Antonius*, *Catharina*, *M. Magdalena*, *Gregorius*: a sinistris *Matthæus*, *Stephanus*, *Benedictus*, *Agnes*, *Agatha*, *Hieronymus*.

Marianus 1. loculus latior, quam altior refert stylobatam, *zoccolo*: medius altior, quam latior, basim: ultimus exhibet colossum: in *dextera* loculi primi parte cubiculum, dormit ubi Deipara, cujus animam defert læva Christus in cœlum, Angelis comitantibus, in *sinistra*, ubi porticus, formant supplicationem Apostoli, Discipulique SS. Virginem in feretro bajulantes: in secundo virgineum mausoleum, in cujus pectore crux porphyretica: ad latera sculptæ SS. 2. Virgines, B. Mariæ clientes: Nicephor *lib. 2. cap. 21.* palliatæ, genibus innixæ, precarium tenentes manibus librum, Græco more crinitæ: a tumuli tergo statua Divinæ Genitricis in genua provolutæ, manibus erectis, immaculatum spiritum exhalantis: *crediderim eam non decubuisse in lecto, more ægrotantium, & qui morbo pressi, claudunt hanc vitam, cum venia pictorum, & sculptorum, cum neq; infirmitate vexata crediputius debeat, neq; debilitate prostrata, sed flexis reverenter genibus, & sublatis in cœlum manibus, inter orandum, acceptissimum Deo spiritum exhalasse, quemadmodum Paulum primum Eremitam obiisse tradit Hieronymus*: Clictoveus *cap. 6. de Assumpt.* in tertio marmoreus colossus 1533. constitutus, in aere pendulus, *Virginis Assumptæ*, manibus junctis, quam attollunt Angeli 3. a latere

dex-

dextero, quatuor a sinistro: *Mater Domini dicitur habere septem Angelos notabiles, qui assistunt ejus throno.* Maironus *de creatione animæ virgineæ:* B. Amedei *raptus* 1: pictura ecclesiæ Neapol. de *Monte Virgine*, musivi in Veneto *S. Marci* templo parastatæ: Spinellus *Maria thronus Dei cap.* 26. *f.* 353. pictoribus, & sculptoribus aurem vellit *hist. Virg. lib.* 1. *cap.* 20. Bonifacius: *Deiparæ in cœlum Assumptæ picturam deducentibus Angelis, quæ apud nos frequentissima est, & maxime usitata, obsequii, non auxilii indicem esse debere: glorioso enim corpori tributum a Deo est, ut, vi sua, conscendat in cœlum, quamobrem ille, in pictis tabulis, Angelorum comitatus ad Virginem honorandam adhibetur, & famulatum notat cœlestium spirituum erga Dei Matrem:* in lateribus plurimi Seraphini, & Angeli 2. genibus innixi, manibusq; in cœlum sublatis, gaudentes Deiparam ad suprema conscendere: ultimo incubat loculo fenestra orientalis, in cujus lateribus plures Angeli, spinas, clavos, flagella, lanceam, crucem, vultum Dominicum exhibentes: in arcu cœlum referente, radios inter aureos, volat columba, Spiritus Sancti symbolum, in pede clausum Christi sepulchrum, ad cujus dexteram miles unus, ad lævam duo, omnes cataphracti, jacent *sicut mortui:* Matth. 28. 4. *Judæi perfidi monumenti lapidem signaverunt, ut non haberet Christus egressum, sed quomodo de sepulchro exire non posset, qui ex incorruptis Matris visceribus, salva virginitate, processit? fefellit custodes, exilivit de sepulchro, apparuit Discipulis: januis non apertis, inde clausus exiit, huc exclusus intravit:* S. August. *serm.* 138. *de temp.* supra tegulam colossus redivivi Salvatoris, albo pallio tecti, qui elevata dextera benedicit, more *Latino*, sinistraq; tenet vexillum, in hastili crux: in æde M. Reg. crucem Patriarchalem: glorioso in corpore vulnera, *ut resurrectionis mysterium recte intelligamus, non aliud corpus resurrexisse credentes, quam, quod cruciatu mortuum fuit:* S. Cyril. Alexandr. *lib.* 12. *cap.* 58. *in Joannem.*

Stereobata, ordinum basis post annos 3. perfecta: in dextera primi ordinis parte scriptus annus *MDX.* cælata Maragmatis aquila, barbatus Antonii Gagini vultus, in læva aquila Senatoria: ordo tertius 10. Dec. 1527. nondum absolutus: Auria *vita Gagini cap.* 3. *f.* 13. colossus Marianus positus A. 1533. opus marmoreum consumpsit annos 30. ab anno 1507. ad annum 1533: in tribuna exornanda expensi aurei 2110. Auria *vita*

cap. 6. f. 216. candido e marmore stylobatam, ordines 3. Cœlitum statuas quadraginta, Angelorum 14. simulacra ad umbilicum usque, Sanctissimæ Matris, Filiiq; colossos, loculos 42. pilas 64. sculpsit Pan. Phidias, Antonius Gaginus cum filiis, Antonio, Vincentio, ac nepotibus Vincentio, ac Bonifacio, Antonii filiis: 1558: *lib. 8. dec. 1. cap. 1. f. 175.* Fazellus: *in suprema parte testudinata, quam tribunam vulgo appellant, signa sunt numero quadraginta duo, Hetrusco marmore, Servatoris, Divæ Mariæ, Apostolorum 12. Martyrum, Divorumq; pluxium, triplici ordine, miro artificio, ætate mea, exsculpta, sub quibus singulorum vitæ, ac res religiose gestæ marmori etiam incisæ, minori forma, quam Divorum imagines, summa cum delectatione spectantur: opus Antonii Gagini Pan. mirabilium rerum Artificis, & Sculptoris insignis, opere porro hoc Italia nullum habet eximius: enimvero signa hæc ad humanam staturam, ac mira ad vivum prope arte elaborata, cum vestium, tum sensuum varietatem ita exprimunt, ut spectantium oculos fixos detineant, ac numquam satient.* A. 1630. *majestas Pan. lib. 3. cap. 2. f. 103.* Baronus: *in nonnullis itaque simulatris ita ruga, frons, oculi, supercilia, vultus efformati, sic in brachiis, in manibus, in tibiis protuberant venulæ, ut sanguinem in iis occlusum, & effervescentem dixeris; ipsum vero genus vestimenti, qua laxatum, qua contractum, ita ad veritatem proxime accedit, ut artificis certe singulare dilaudet artificium: in brevioris vero staturæ signis, sic sculptoris elucet ingenium, ut in plerisq; haud scias, quid prius admirere, totiusne operis pulchritudinem, an singulas operis partes, sic profecto opus operi, & pars parti respondet, ut in opere sculptorem, in parte sculptoris artem optimo quidem jure mireris:* & supra: *forte fortuna Michael Angelus Bonarota, cum Romæ Christum Dominum effornasset, suisq; humanis partibus absolvisset, oculis exposuit in Minervæ templo aliquando videndum: indigna quidem ædituo res visa, ut Christus Jesus nulla humana veste contectus existeret, lineo præcingit, ut, quod indecorum videtur, tegat: Michael Angelus, rei impatiens illud abscindit: rursus ille alterum apponit, rursus hic in frustra conscindit, atque ad ædituum conversus, abi, inquit, ad Antoninum Gaginum, Panormi degentem, si Christum vestitum velis, ille quidem ad induendum hominem singularis.* A. 1708. Mongit. *t. 1. bibliothecæ f. 357.* loquens de Joanne Paternionio Archiep. subdit: *ad asservandam summa venera-*

tio-

tione SS. Eucharistiam, tabernaculum in cathedrali e marmore excitavit, & ad augendam ejusdem ecclesiæ majestatem, supremam ipsius partem, quam tribunam vocant, marmoribus affabre insculptis vestivit, ubi 42. SS. Simulacra, velut artis miraculum demirantur, opus toto orbe celeberrimum, ab Antonio Gagino Pan. singularis ingenii sculptore, summo studio elaboratum, quo nihil magnificentius, & elegantius. A. 1715. *in epist. apolog. f.* 102. §. 14. *ut marmoribus, ac sanctorum* 42. *simulacris ab Antonio Gagino, Pan. sculptore celeberrimo ad artis miraculum egregie elaboratis, ara maxima exornaretur, opera Senatus Pan.* Vide Albertum *Siciliæ descriptio f.* 52. Auriam *vita Gagini*, Pirrum *not.* 1. *Pan. f.* 170. Invegium *t.* 3. *f.* 451. Orlandinum *Siciliæ laudes f.* 74. *Drepani descriptio f.* 22. Parutam *D. Rosaliæ triumphus f.* 6. Ricordatum *historia monastica f.* 447. eidem sculptori Senatus indulsit 12. Januarii 1529. unum aquæ denarium ex fonte magno biviraturæ maritimæ, *aquarii*, ad suæ domus utilitatem ob servitia, *præsertim in laborando, ædificando, & sculpendo devotas imagines, & figuras nonnullorum Sanctorum, & Sanctarum in majori nostra Pan. ecclesia*: Auria *ibidem cap.* 5. *f.* 21. Gaginus demum in patria hominem exuens 17. Nov. 1571. fuit conditus in ecclesia S. Jacobi de Mazzara: epitaphium. *Antonius Gagino, Panormita hanc quietis domum elegi, usque ad universalem resurrectionem, quam mihi pro D. Jacobi imagine ame gratis exsculpta, comparavi anno Domini MDXXII.* annis 49. ante obitum tumulus: mira probitas! A. 1650. ecclesia in usus prophanos conversa, ossa Gagini, lapis, signum, translata in templum SS. Joannis, & Jacobi prope januam Hiccarensem: Mongit. *Panormus Mar. t.* 1. *lib.* 2. *cap.* 2. *f.* 258.

CAPUT QUINTUM.

FORNIX.

ULtimus ordo complectitur hemicyclũ, arcus triumphalis, ac frontis fornicem calce marmorea, colore cæruleo, auro, sacrisq; figuris ornatum: in hemicyclo Pater sedet Æternus, a tergo purissimum fulget aurum, ut in gloria positus videatur, Deum cir-

circumdant nubes, auro micantes, ac 10. Seraphini, *capita senis alis instructa*: hemicyclus refert Empyreum, colore cæruleo, depictus ubi globus Angelorum: divinum ante solium, Angeli 6. duos in choros divisi: hemicyclum triumphalis excipit arcus in sectiones 8. quadratas, cæruleas partitus, in qualibet Angelus micat unus: juxta pedes literis aureis nomina: *Michael*, *Gabriel*, *Raphael*, *Uriel*, *Barachiel*, *Jeudiel*, *Sealtiel*, *Seremiel*, in triumphali cathedralis M. Reg. arcu, & Pan. ædium S. Mariæ Marturanensis, ac S. Petri opere musivo, Michael, Gabriel, Raphael, Uriel: tribunæ frons in orbiculares 4. sectiones, colore cæruleo rutilantes, ostendit Angelos 4. nubibus insidentes, qui musica tangunt instrumenta: si depictum Angelorum globum excipias, Deus, sedes, nubes, Angeli, Seraphini, ex calce marmorea concinnati: alæ, capilli, vestes, instrumenta, auro coruscant. Deus Pater staturam præfert gyganteam pal. 26. si staret, altitudini summæ proportionatam, alba tunica talari, floribus aureis distincta conspicuus: in sinistra manica sese occultavit Joannes Baptista Stella, Pan. dum in annuo S. Rosaliæ triumpho 15. Julii moles erigebatur argentea, teste Paulo Corso Pan. in capite diadema triangulare, cana cæsaries, senilis aspectus, barba prolixa, dextera benedicit more Latino, sceptrum tenet læva, pede dextero mundum calcat: sacras juxta litteras omnia: majestatem indicat solium: *vidi Dominum sedentem supra solium excelsum*: Isaiæ 6. 1. facies humana propensionem erga homines: *deliciæ meæ esse cum filiis hominum*: Proverb. 8. 30. proceritas omnipotentiam: *magnitudinis ejus non est finis*: Psal. 144. 3. sessio majestatem, senectus sapientiam: *antiquus dierum*: Daniel. 7. 9. canities innocentiam: *capilli ejus, tamquam lana munda*: Daniel. 7. 9. sanctitatem candor: *vestimentum ejus candidum, quasi nix*: Daniel. 7. 9. charitatem tunica talaris, *quæ operit multitudinem peccatorum*: 1. Petri 48. beneficentiam oculi aperti: *oculi ejus in pauperem respiciunt*: Psal. 10. 4: diadema triangulare Triadem augustissimam: sceptrum potestatem, mundus calcatus dignitatem: *cœlum sedes mea, terra autem scabellum pedum meorum*: Jsaiæ 6. 1. ac providentiam: *tua autem Pater providentia gubernat*: Sap. 14. 3. benedictio leges dulcissimas: *benedictionem dabit Legislator*: Psal. 83. 8. benedictio Latina sedem Pan. nunquam Patriarchæ: C. P. adhæsisse: Pirr. *disquisit.* 1. *f.* 13. Angeli mundum custodiunt, *sub quo curvantur*,

qui

qui portant orbem: Job. 9. 3. imperia: *Princeps Regni Perſarum*: Dan. 10. 13. *Princeps Græcorum*: Dan. 10. 20. *Princ. Macedonum*: *Act.* 16. 9. templa: *orat.* 35. Nazianzenus: *cum Conſtantinopolitana ex eccleſia diſcederet, valete Angeli, hujus Eccleſiæ præſides*: Chryſoſtomo in exilium pulſo, *egreſſus eſt cum illo Angelus quoque Eccleſiæ*; Palladii *Lauſiaca*: captis per Mauros A. 880. Syracuſis, Sophronius Epiſc. Angelo tutelari tradidit cathedralem: Theodoſius *excidium Syracuſarum*: Cajet. *tom.* 2. *f.* 275. ſacella: *Anachoreta quidam alius abiit ad ſpeluncam ipſius*, Abbatis Barnabæ, *ingreſſuſq; vidit Angelum Dei ſtantem ſuper altare, quod fecerat ſenior, atque ſacraverat, aitq; ad Angelum Anachoreta, quid hic agis? cui Angelus ille, ex quo ſanctificata ſunt iſta, a Deo ipſa mihi tradita ſunt*: Pratum ſpirituale cap. 10. f. 328. aſſiſtunt precibus, *non pennarum flatu, ſed donorum ſpiritu, quorum volaſſe, voluiſſe eſt*: Alcimus Avitus f. 600. horis canonicis: *in conſpectu Angelorum pſallam tibi*: Pſalm. 137. 2. ſacrificiis: *non enim dubitas aſſiſtere Angelum, quando Chriſtus aſſiſtit, Chriſtus immolatur*: Ambroſ. *cap.* 1. *Lucæ*: Sacerdotibus: *Angeli ſacerdoti aſſiſtunt, & cœleſtium poteſtatum univerſus ordo clamores excitat, & locus altari vicinus, in illius honorem, qui immolatur, Angelorum choris plenus eſt*: Sanctus Chryſoſt. *lib.* 6. *de ſacerdotio.*

Tribunæ maximæ fornicem univerſum ornavit Pan. Vincentius Gaginus, Antonii primi filius, non ſecundi: male Baronus *majeſtas Pan. lib.* 3. *cap.* 2. *f.* 103. conſulas Auriam *in Antonii vita cap.* 6. *f.* 26. hoc de opere magis admirando meminit ejus epitaphium in eccleſia S. Olivæ: *Vincentius Gaginus, primus inter ſculptores hìc jacet: forma enim Dei Patris, & ſanctorum Cathedralis templi teſtari poteſt: obiit idibus Martii,* 8. *Indictionis*, corrige 6. *MDVIIC.* In fornice maximam apud tribunam tota SS. Trinitas, Deipara, Præcurſor, Apoſtoli 13. Evangeliſtæ 4. Martyres 8. Doctores 4. Patriarchæ 4. Virgines 6. *ſtatuas ipſis*, Divis, *vivas, ac viſibiles erigimus, cum virtutes eorum imitemur*: Damaſc. *lib.* 4. *de fide orthodoxa cap.* 46. baſilicæ Capitulum animadvertens damnum ſculpturis illatum, A. 1716. ſupplicem per libellum petiit ab Annibale, Comite Maffeo, Prorege, ut admirabilem tribunam defenderet: cordatus homo per tribunal Regii Patrimonii eliminavit moles in poſterum erigendas apud ipſam tribunam in annuo S. Roſaliæ triumpho. *Ordine di S. E. per via*

Digitized by Google

del Real Patrimonio, per non fursi machine nel Cappellone del Duomo della Citta di Palermo: Victor Amedeus, Siciliæ, Hierusalem, & Cypri Rex &c. Reverendis Oratoribus, Devotis, Regiis fidelibus dilectis. Con altre nostre d'oggi abbiamo incarito all'Illustre Senato di questa citta, lo che siegue: Victorius Amedeus Rex &c. Illustribus Regiis, Consiliariis dilectis. Avendoci l'esperienza fattoci conoscere il grave nocumento, che e provenuto dall'appoggiarsi le machine nel cappellone, e tribuna del duomo di questa metropolitana maggiore Chiesa, che si son fatte disporre da cotesto Illustr. Senato nelle solennita di S. Rosalia, ed in altre festivita d'ogn'anno, senza riflettersi al maggior danno, che co'l decorso del tempo possono apportare le continuazioni di dette machine alle statue del famoso scultore Antonio Gagino Palermitano, di cui si ammirano le antiche memorie in detta tribuna, che nobilmente l'adornano; intanto per aversi maturamente considerato il sudetto inconveniente, e il pregiudizio, che vengono ad apportare tali disposizioni in detta metropolitana Chiesa, propria del regio Jus Patronatus, e volendo noi all'antedetto disordine dare l'opportuno riparo, perciò v'incharichiamo, che da qui innanti, e per l'avvenire non debbiate piu da cotesti Ingegnieri, Architetti, e Capimastri, far disporre disegni di machine, ne appoggi di esse nel sudetto cappellone, e tribuna del Real Duomo di questa Citta, per non venire danneggiate le riferite statue, e marmi di cosi antiche memorie; ma procurarete nelle congiunture, che vi si offriranno di farle adornare d'altri addobbi, e con semplici scalinate all'altare maggiore, co' quali possano maggiormente rilucere, e conservarsi senza il minimo detrimento di esse, e questo in riguardo di cosi convenire al servizio di S. M. Ordinando in virtu del presente al Spettab. Maestro Notaro di cotesto Illust. Senato, che in avvenire al principio della possessione di ogni sedia de' Senatori gli debba notificare il presente, per fargli dare in ogn'anno la puntuale esecuzione, e cosi eseguirete, e farete puntualmente il tutto eseguire, conforme dalla vostra attenzione ce ne compromettiamo sicuri. Dat. Pan. die 11. Aug. 1716. Il Conte Maffei, Drago P. Valguarnera M. R. Bonifacio M. R. Sapellani Conserv. Perlongo F. P. D. Onuphrius Jannò Secret. Magistr. Not. All'Illustre Senato di questa Citta di Palermo. Percio siamo con le presenti a passarvi la notizia della sudetta deliberazione presa per non farsi piu per l'avvenire dall'Illust. Senato di questa Citta appoggiar machine nel cappel-

Digitized by Google

pellone, e tribuna di questa metropolitana Chiesa maggiore, per le ragioni, e motivi sudetti, perche ne restiate intesi; e vi esortiamo, affinche da vostra parte debbiate curare di eseguirsi l'antedetto, conforme e stato da noi di sopra disposto, e determinato, senza farsi il contrario, per quanto la grazia di S. M. tenete cara. Dat. Panormi die 11. Aug. 1716. Il Conte Maffei, Drago P. Valguarnera M.R. Bonifacio M. R. Sapellani Conserv. Perlongo F.P. D. Onuphrius Jannò Sec. Magist. Not. Al Rev. Capitolo, Marammieri, e Tesoriere della maggiore metropolitana Chiesa di questa Citta se li passa da V.E. la notizia del preinserto ordine dato all'Ill. Senato, per non farsi piu per l'avvenire dal medesimo disporre, ed appoggiare nel cappellone, e tribuna di detta maggiore Chiesa per le ragioni, e motivi di sopra addotti, perche ne restino intesi, con esortarli V. E. affinche da loro parte curino l'esecuzione di quanto e stato per detto ordine disposto: Bueli Coagg. loco † sigilli Reg. Curiæ 2. fol. 238.

CAPUT SEXTUM.

ALTARE MAJUS.

IN tribunæ centro Gualterius Archiep. aram constituit marmoreis 3. gradibus altam: Didacus Haedus Archiep. eandem ad palmos 12. amplificatam, elevatamq; supra novos 4. gradus marmoreos, unumque ligneum excitavit; supra quam ab Archiep. Paulo Visconti posita marmorea Deiparæ statua A. 1469. per Joannem Paternionium Archiep. A. 1510. in dexteram lateralem tribunam translata. Ut altare cathedralis Agrig. maximum consecravit ante annum 1100. S. Gerlandus Episc. Agrig: 9. Nov. 1309. Bertholdus Agrig: 4. April. 1564. Marianus Manno Trebianensis: Cajet. *t.2.f.46.n.6.* sic aram Pan. Gualterius II. Ophamilius Archiep. 8. April. 1185. in S. Philareti Pan. M. natali dicavit. *In testimonium consecrationis caute includi solent literæ consecrationis Episcopi, continentes nomen ejus, & aliorum Episcoporum in consecratione præsentium, & in cujus sancti nomen consecratur altare, & etiam ipsa ecclesia, quando simul consecratur utrumque:* Durandus *lib. 1. cap. 6. f. 20.* aræ majoris consecratio 3. indicat secundam, secunda non indicat primam, corrosa forsitan schedula post annos 350. Sicuti consecratio 3. collocavit

cavit eadem *secundæ* lipsana, ita consecratio 2. easdem *primæ* reliquias. Incolente Belgium Joanne Charondeleto, Archiep. Arnaldus Albertinus, Pactarum Episc. 1. Aug. 1536. Dominico die basilicam, aramq; majorem inunxit: marmor meridionalis atrii, & schedula: *appendix f.* 482. Pirr. *prima die mensis Augusti*, 14. *indict.* 1536. *Ego Arnaldus Albertinus, Episc. Pactensis consecravi hanc ecclesiam, & altare hoc in honorem Assumptionis SS. Mariæ V. Dei Genitricis, & reliquias Beatorum MM. Lucæ, Senatoris, Cassiatoris, Viatoris, Felicis, Nicasii, Agathæ, Christinæ, & de ligno veræ Crucis, ac de Capillis B. Virginis in eo inclusi: singulis Christi fidelibus hodie unum annum, & in die anniversario consecrationis hujusmodi, ipsum visitantibus, 40. dies de vera indulgentia, in forma ecclesiæ consueta concedens:* 14. ind. corrige nonæ: *Senatoris, Cassiatoris, Viatoris* Martyrum, legionis Thebeæ, quorum ædem Pan. 1113. devovit Archiep. Pan. Gualterius I. cum Episc. Gaufrido *Messan.* Guilelmo *Syracus.* Guarino *Agrig.* Pirr. *appendix f.* 477. eorundem icon musiva apud cathedralem M. Reg. Lellus *p.* 1. *f.* 16. SS. Victor, Cassandrus, ac Senator A. 1613. inventi in templo SS. Trinitatis: Ughellus *t.* 7. *Italiæ sacræ f.* 224. *de vera indulgentia*: S. Innocentius III. PP. A. 1215. in concilio 4. Lateran. *decernimus, ut cum dedicatur basilica, non extendatur indulgentia ultra annum, sive ab uno, sive a pluribus Episcopis dedicetur, ac deinde in anniversario dedicationis tempore, quadraginta dies de injunctis pœnitentiis indulta remissio non excedat* cap. *cum ex eo de pœnit. & remiss.* Amplificatam consecravit aram Haedus Archiep. feria 6. in Annunciationis festo: schedula: *appendix f.* 482. Pirr. 4. *Kal. April. qui fuit dies Annunciationis Dominicæ Incarnationis, anni secundæ Indict.* 1604. *Ego Didacus Haedo, Archiep. Pan. hoc altare jam pridem consecratum ab Arnaldo Albertino, Episcopo Pactensi, & ob nimiam loci angustiam restauratum, & ampliatum, consecravi in honorem Assumptionis SS. Virginis Mariæ, Dei Genitricis, & reliquiæ Beatorum MM. Lucæ, Senatoris, Cassiatoris, Viatoris, Felicis, Nicasii, Agathæ, Christinæ, & de ligno veræ Crucis, ac de Capillis B. Virginis Mariæ in eo inclusæ sunt: singulis* &c. *Annunciationis*: adnotata festivitas: ut in hac formula Pan. *MDXII. XXI. Sept. Indict.* 1. *& in festo S. Matthæi Apost. Ego Ludovicus de Codruxerio* ex oppido Nesi: Dragus *vita S. Coni f.* 51. D. G. *Archiep. Carthaginensis, sive Tu-*

nisen-

niſenſis conſecravi hanc eccleſiam, & altare hoc in honorem Sancti Auguſtini, Hipponenſis Epiſcopi, & reliquias Beatorum Apoſtolorum, ac Martyrum, Petri, & Pauli, binas molas, *in eo incluſi: ſingulis* &c. *Nicaſii* M. Thebei, cujus ſodalitatem Caccabenſem firmavit Haedus Archiep. 30. Aug. 1596. eidem urbi 29. Aug. 1604. reliquiam Divi ex hac ara ſubtractam elargiens: translationem, nundinis, equorum decurſionibus, ſupplicatione ſolemni celebrat Caccabus, ultima Dominica Aug. Inveg. *Carthago Sicula lib. 2. cap. 2. f. 131. lib. 3. cap. 4. f. 34.*

Detractis binis ſuperioribus ex marmore gradibus Joannis Paternionii, Archiep. Haedus A. 1604. alios conſtituit pulchriores: iiſq; A. 1662. ſublatis, Maragmerii aureis 2000. argenteos poſuere: primum inamovibile bicipitem poſſidet aquilam, & epigraphen: *Deo, Optimo, Maximo: Excellentiſſimi, & Rmi D. D. Petri Martinez Rubeo, Archiep. Pan. auſpiciis ſemper feliciſſimis, D. Joannes Antonius Geloſo, Cantor, Prima Dignitas, Abbas S. Nicolai lo Reale, & D. Nicolaus Morſo, Baro Favarellæ, eccleſiæ Maragmerii, poſt expletum altare argenteum, ligneum ſubſellium, etiam ex argento nuper confectum, ſumptibus fabricæ PP. Anno MDCLXII. Excellentiſſimi:* præfuit inſulæ a die 6. Dec. 1658. ad 8. Januarii 1660. Argenteis in gradibus, canente Miſſam Præſule, 3. Dignitatibus, Canonico, 1. Presbytero collocantur argentea candelabra cum cruce: Baronus *majeſtas Pan. lib. 1. cap. 13. f. 182. ſunt, & hic ſeptem candelabra ad aræ maximæ ſplendorem promovendum, atque amplificandum ex argento conflata, quorum altitudo ſic cætera excedit omnia, ut ſibi paria in Sicilia tota non agnoſcant: tribus aureorum millibus ſteterunt:* inſculpta pariter aquila biceps: necnon argenteæ 10. ſtatuæ cum lipſanis: 1. *Januar. Nov.* fulgent ſuper aram omnes reliquiæ, inque Sanctorum natali ſingulæ a primis veſperis, ad ſecundas uſq; defert illas Presbyter, theſauri Ædituus, candida veſte, orarioq; conſpicuus, clericis 2. rubeis comitantibus, albo amictu, tectis, ardentiaq; ferentibus intorticia: ipſa reliquia clauditur argenteam apud arcam A. 1680. perfectam a Jacobo Palafox, Archiep. per cujus feneſtellam, in arcæ pectore, recluſam, viſibilis excipit vota, preceſq: poſt 2. veſperas, eadem pompa, in lipſanothecam reducitur. In ſolemnitate *Corporis Chriſti* per totam octavam, Reg. Rogerii moles argentea locabatur, paucis ab hinc annis omiſſa: in circulo horarum

Digitized by Google

40. aliisq; in diebus pro expositione SS. Sacramenti argenteus ponitur thronus, in throno *Monstrantia*, ut eam appellat Colonienſe A. 1452. concilium: Sarnellus *t.* 5. *epist.* 33. *f.* 74. Siculi nuncupant *sphœram*, utpote orbicularem, & ſuper thronum umbella argentea e tholo ſuſpenſa: a Dominica in *Albis* ad uſq; feriam 2. Domin. 2. poſt Paſcha ſtatuitur icon Deiparæ per S. Lucam depictæ, & Marianæ reliquiæ.

Auguſtiſſimum Sacramentum aureo in oſtenſorio, gemmeoq; veneratur pretio aureorum 6000. adamantibus 450. diſtincto ad inſtar crinitæ ſtellæ, mira arte, ſumma pulchritudine elaboratum: ſuperat elegantiam *alterius* aureorum 5000. in baſilica SS. Nominis Jeſu apud Domum Profeſſam Pan. Soc. J. *tertii* aureorum 7000. in eccleſia S. Ignatii M. apud Patres Oratorii Neriani. Maria Pellegrino, & Bavera Pan. filia Pellegrini de Pellegrino Pan. Baronis Fontis Frigidi, & Vincentiæ Baveræ Pan. cujus atavo Henrico Baver confirmavit caſale *Montis Majoris* Imp. Fridericus II. Decembri 1217. *tabularium ſacræ Manſionis*: conjux Gaſparis Orioles, Comitis Paſtiliæ, Equitis Alcantaræ 11. Febr. 1610: poſt renunciata ſibi omnia bona a patre jam Presbytero Soc. J. in actis Notarii M. Reg. Leonardi Conradi 29. Maii 1621. extincto viro 31. Dec. 1651. poſtquam ejus teſtamentum ſtipulatum in actis Notarii Pan. Joannis Bap. Aragona 10. Dec. 1647. apertumque in actis Not. Pan. Joſephi Antonii Chiarella 2. Januarii 1652. ingreſſa gynœceum S. Heliſabethæ Ungaricæ 13. Auguſti 1653. votiſque nuncupatis 14. Auguſti 1654. ſub nomine ſororis Mariæ Franciſcæ, ex venia Martini de Leon, & Cardenas Archiep. monſtrantiam conflans præſtantiſſimam, exinde 11. Dec. 1657. ad ſuperos evolavit: Mongit. *Panormus Mar. t.* 2. *lib.* 3. *cap.* 6. §. 13. *f.* 113.

Illuſtriſs. Monialis 10. Dec. 1657. in actis Not. Pan. Joſephi Tinti ſequens codicillum effecit: *Quia ſoror Maria Franciſca Orioles, Monialis Profeſſa in venerabili Monaſterio Sanctæ Heliſabethæ Reginæ, in plano regii palatii hujus urbis, in ſæculo vocata Illuſtris Donna Maria Orioles, olim Comitiſſa Paſtiliæ, ob ejus maximam devotionem, quam ſemper geſſit, & gerit, erga venerabilem cappellam Sanctiſſimi Sacramenti majoris Pan. eccleſiæ, ædificare cæpit, ut dicitur, una cuſtodia, ſeu ſfera per ſervizio del SS. Sagramento di eſſa maggiore eccleſia, conſiſtente detta ſfera in oro, argento, e diaman-*

manti, cioè il piede, e balaustro di argento dorato, li raji con l'anima d'argento foderato d'oro, e li detti diamanti, tra grandi, mezzani, e piccoli ascendenti al numero di 450. & quia ipsa soror Maria Franciſca reperitur infirma corpore in dicto Monaſterio, cum magno, & evidenti periculo ejus vitæ, decrevit ad præſentem declarationem venire pro dilucidatione veritatis, modo, & forma, quibus infra. Hinc eſt, quod hodie præſenti die prætitulato, præfata Soror Maria Franciſca Orioles, olim Comitiſſa Paſtiliæ M. N. C. coram nobis jacens in lecto, infirma corpore, ſana tamen D.G. mente, ſenſu, & intellectu, ſuæq; propriæ rationis bene compos exiſtens, ac exiſtens prius ipſa Soror Maria Franciſca in præſentem actum cum authoritate, & conſenſu Rev. Sororis Heliſabethæ Algaria, & Sangiuliano, Abbatiſſæ ejuſdem Monaſterii, etiam mihi Notario cognitæ, præſentis, & eam in his authorizantis, etiam ſponte &c. cum juramento declarat, & declaravit, audit & audivit præ dilucidatione veritatis, dictam cuſtodiam a principio fuiſſe, & eſſe factam, & fabricatam pro ſervitio dictæ cappellæ SS. Sacramenti in dicta majori Pan. Eccleſia, & eam dediſſe ab illo tunc, dictæ cappellæ pro Deo, & ejus anima, ſtante, quod dicta cuſtodia fuit empta ex pecuniis uſufructus reſervatis, per ipſam Sororem Mariam Franciſcam, vigore licentiæ conceſſæ, & attributæ per quondam Excellentiſſimum Dominum, D. Martinum de Leon, & Cardenas, olim Archiepiſcopum Pan. in pede ejus memorialis facti ſub die 8. Aug. 1654. ad quod relatio habeatur, & ad præſentem declarationem ipſa Soror Maria Franciſca devenit, ſub infraſcriptis clauſulis, & conditionibus ſubſequentibus, & iis præcedentibus intelligatur deveniſſe, quæ cenſeantur appoſita, & repetita in omni, & ſingulo verbo, parte, & clauſula præſentis declarationis. Et primo, vulgo loquendo, pro majori facti intelligentia, che la detta cuſtodia, ſeu ſfera, fabricata del modo, e forma, che oggi ſi trova, abbia da ſtare in detto Monaſtero per ben conſervarſi dentro una caſcia con tre chiavi differenti, una delle quali l'abbia da tenere in ſuo potere il Maggiore del Capitolo di detta matrice eccleſia Panormitana, l'altra in potere del Maſtro Cappellano di detta maggiore eccleſia, e l'altra in potere della Madre Abbadeſſa di detto Monaſterio preſente, e chi per l'avvenire ſuccedera in detta dignita di Maggiore, Maeſtro Cappellano, ed Abbadeſſa, e cosi oſſervarſi ſempre in infinitum, & in perpetuum, ad effetto, che, quando detta ſfera ſara neceſ-

ceſſaria per ſervire in detta maggiore eccleſia, in tutte le feſte, ed occorrenze, che avera, ſe ne poſſa ſervire a volonta di detto Maggiore di detto Capitolo, e Maſtro Cappellano, e che non poſſa detta cuſtodia pernottare fuori di detto Monaſterio, ſe non nelli giorni, che ſervira in detta maggiore eccleſia, quando ſi ſpediſce tardo di fare la elevazione, e proceſſione del Santiſſimo tantum, & dumtaxat. Item vuole detta Soro Maria Franceſca Orioles, che il detto Monaſtero ſi poſſa ſervire di detta cuſtodia nella feſta delle 40. Ore della Citta tantum, & dumtaxat, ogni volta, che li toccheranno in detto Monaſtero. Item che non ſi poſſa, ne deva detta cuſtodia preſtare ad altri, ſotto qualſivoglia preteſto, ſenza eſpreſſa licenza di Monſignor Arciveſcovo di Palermo, preſente, o chi pro tempore ſarà, e che in caſo di Sede Vacante, il Capitolo di detta Catedrale non poſſa diſpenſare per queſta licenza, perche cosi vuole, e non altrimente. Item che detto Maggiore del Capitolo, e Maſtro Cappellano, e detta Abbadeſſa, preſente, e chi pro tempore ſaranno, abbiano, e debbano inviolabiliter oſſervare tutto quello, e quanto ſi contiene nel preſente atto, anzi ſi abbiano, e debbano obligare per atto publico in margine del preſente, di oſſervare inviolabilmente li patti, e condizioni appoſte in queſto preſente atto declaratorio, e per poter eſeguirſi, ed oſſervarſi, quanto in queſto preſente atto ſi contiene; vuole, ordina, e comanda detta Soro Maria Franceſca Orioles, che D. Geronimo la Rocca, di cui molto confida, poſſa, e debba fare oſſervare, ed eſeguire quanto in detti capitoli ſi diſpone, cosi per far fare detta caſcia con le dette tre chiavi, come ancora di far fare detto atto obligatorio dalli detti Maggiore di detta metropolitana eccleſia, Maſtro Cappellano, ed Abbadeſſa, di avere inviolabilmente ad oſſervare la volonta di detta Suoro Maria Franceſca Orioles del modo, che nel preſente atto ſi ha diſpoſto, perche cosi vuole, ed e la volonta di detta Soro Maria Franceſca Orioles, e non altrimente, ne in altro modo &c. Juravit etiam, item etiam ſuper: Teſtes S. Th. D. D. Andreas de Anna, D. Joſeph Caputo, & D. Carolus de Amico, Sacerd.

Ob feſta ſericis ornantur, Perſiciſque periſtromatis gradus aram extollentes: ablato ſerico, Phrygiove cum unionibus pallio aureorum 7000. detegitur argenteum inamovibile aureorum 3000. inferiores juxta gradus conſtituuntur maxima 2. argentea candelabra perbelle ſculpta cum bicipitis Aquilæ ſtemmate: *majeſtas Pan. lib. 1. cap. 13. f. 182.* Baronus: *Intaminato*

Dei-

Digitized by Google

Deiparæ Virginis conceptui dicata, duodenas ulnas, corrige, palmos; *attingentia, non pietatem modo, ſed etiam in metropolitanam ædem maximam ſingulare ſtudium, aſſiduamq; diligentiam Can. & S. Lucæ Abbatis, D. Joannis Antonii Geloſi dilaudant: quina aureorum millia perſoluta: hæc, diebus feſtis, & inventoris religionem, & æræ maximæ pulchritudinem vere pulchriorem, mira quadam laudatione, commendant: in ipſorum vero candelabrorum baſe exarata hæc legitur inſcriptio. Uni, Summo, Trinoq; Deo, Deiparæ ſemper Virgini abſq; ulla prorſus peccati labe Conceptæ, Joannettini Doriæ S. R. E. Card. ampliſſimi Archiep. Pan. Principis Optimi, Maximi, maximeq; de ſua eccleſia benemerentiſſimi honori, gloriæ, nominis immortalitati: D. Joannes Antonius Geloſo, Abbas S. Lucæ, & D. Antoninus Alimena, Marchio Alimenæ, eccleſiæ Maragmerii, ſumptibus fabricæ D. D. anno MDCXXXVIII.* In dextero altaris latere, analogium, columna Parii marmoris candidam ſuſtentans aquilam, cujus inter alas codex Evangelicus ponebatur: *legitur de more Evangelium ſuper aquilam, juxta illud Pſalmi 17. & volavit ſuper pennas ventorum*: Durandus *lib. 4. cap. 24. f. 85.* ſimile opus, muſiva in æde Pan. S. Petri: hoc antiquum e templo 3. prinpe analogium, ætate mea, donatum Vincentio Perino Pan. V. Cl. ad latus aræ dexterum columna porphyretica principis 3. templi, in capite inſertum paſchale triangulum (vili pretio Maragmerii vendiderunt Joſepho Fernandez de Medrano Pan. M. R. C. Preſidi) necnon baſis candida porphyreticam fulciens columnam, muſivo capitello decoratam, paſchalem ſuſtinet cereum: principis 3. templi monumentum: ad utraque latera, menſæ 2. lapideæ quondam, nunc ligneæ: *læva* continet ſacrificii vaſa argentea, aureaq; velo ſerico tecta, *dextera* veſtes, mitraſq; Pontificales, auro, gemmiſq; coruſcantes.

Ab uno latere tribunæ ad uſq; alterum, relicta in centro janua, ſine foribus, appoſitæ A. 1533. candidæ columellæ pares iis, quæ, minori forma, extant aliquibus in ſacellis, ſupra quas feſtiviſſimis in diebus collocantur argentea ſex candelabra, totidem intorticiis fulgentia: dicimus *piediſtalla*: in omnibus aquila biceps, & inſcriptio: *majeſtas Pan. lib. 1. cap. 13. f. 183.* Baronus: *ſena enim argentea pediſtalla hinc inde, æquo ordine, partita, millium aureorum pretium attingunt: columnas aram maximam circumſtantes, quas hodie balauſtas appellamus, non illuſtrant minus, quam ipſis ar-*

argenteis candelabris pulchritudinem apponunt: hæc, non adeo exigua, ut hanc inscriptionem non proferant. Deo, Optimo, Maximo: Joannettini Doriæ S. R. E. Card. Archiep. Pan. auspiciis semper felicissimis, Abbas Gelosus, Canonicus, & D. Laurentius Giglio, ecclesiæ Maragmerii, sumptibus fabricæ anno MDCXXX.PP. Unum latrones furati A. 1657. hinc Maragmerii, ut æditumum aræ maximæ expoliendæ addictum redderent vigilantem, A. 1662. novum conflantes, ad refricandam furti memoriam insculpsere. *Deo, Optimo, Maximo: quod honori, gloriæ, nominisq; immortalitati Eminentissimi D. Card. Doriæ A. 1630. Abbas Gelosus Maragmerius dedicaverat, nuper a latronibus sublatum, Excellentissimi D. D. Petri Martinez Rubeo, Archiep. Pan. & Regni Siciliæ pro Rege Locumtenentis auspiciis felicissimis, idem Abbas Gelosus, & D. Nicolaus Morso, Maragmerii refecerunt.* Ab anno 1194. quo Henricus VI. Imp. Siculum Regnum obtinuit, ex editissimo arcus triumphalis tholo, more Germano, a *Quinquagesima* dependet velum lineum cæruleum, tribunam contegens universam, A. 1682. ab Antonino Grano Pan. depictum: in velo coloribus albis, nigrisq; depictus Christus Dominus in cruce defunctus, inter mæstissimæ Matris (stat ante crucem) brachia depositus, dum Angeli amare flentes ostentant divinæ passionis mysteria: velum, adstantibus indigenis, adveniſq; demittitur in terram e tholo, cum Archidiaconus, assistente etiam Præsule, in Sabbati Sancti missa, concinit hymnum Angelicum: *Gloria in excelsis Deo:* quod, Pan. exemplo, peragunt omnes ecclesiæ cathedrales, parochiales, collegiatæ, ac exemptæ, cum æra pulsantur campana, modulantur tubæ, resonant organa, exploduntur tormenta bellica, jaciuntur e tecto in populum missilia papyracea, ubi, *Alleluja.*

LIBER OCTAVUS

DEXTERA NAVIS.

CAPUT PRIMUM.

MARIANA TRIBUNA.

Ad

AD latus aræ maximæ dexterum, minor tribuna, pal. 16. profunda, hemicycli referens formam, lapideo tecta fornice, cui imminet orbicularis ad ortum feneſtra, & huic aliæ feneſtræ, arcuſq; 6. columnis 7. cementitiis innixi, ſuſtinentes concameratum ſolæ tectum. *In ſiniſtra majoris ſacelli parte contigua eſt illi ædicula D. Mariæ, cum ejus marmoreo quoq; ſigno, cujus angulus marmoreis Pan. Præſulum ſepulchris eſt frequens, & inſignis*: Faziell. *lib.* 8. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 176. tribunam ornavit A. 1185. Gualt. Archiep. qui ante ipſam condi voluit, ac pantheon ſucceſſorum, efficiens, ſuper altare imaginem conſtituit Marianam, qua alium in locum evecta, Paternionius Archiep. A. 1510. marmoreum SS. Virginis poſuit ſimulacrum, & ex fornice ſuſpendit Præſentatæ Deiparæ tabulam. Inter annos 1578. & 1608. Cæſar Marullus, vel Didacus Haedus, Antiſtites, tribunam calce marmorea, auroq; ditarunt: Vincentius de Joanne mſ. lib. 2. *guardando verſo l'altar maggiore, l'ultime due cappelle ſono ben lavorate, e ſtucchiate, e toccate d'oro, l'una la fe il predetto Arcivescovo Marullo, e l'altra il predetto Aedo*: vocabatur A. 1185. tribuna *SS. Dei Genitricis*: A. 1510. *S. Mariæ Majoris*, aut *Præſentationis*: A. 1576. *Deiparæ libera nos a pœnis inferni*. Joannes Lozanus Archiep. 1672. translata in cœmeterium Archiepiſcopale Præſentationis tabula, tribunam in 3. ordines diſſecans, ab imo ad ſummum, auro, calceq; marmorea veſtiit per Vitum Solpharellum Pan. inducta, depictiſq; ſacrarum literarum ſymbolis Intemeratam Virginem indicantibus, per Andream Carrecam Drepan. affabre concinnatis: in baſibus columnarum, cancelliſq; ſua poſuit ſtemmata, regiaq; in pectore aquilæ ſub feneſtra: marmor Franciſci Intorcetta Soc. J. ſuper muri vicini portam, a Joſepho Gaſch Archiep. affixum in pila tribunæ dextera, marmoream ſubtus crucem A. 1713. *Elaborato jam divinæ ſoboli ſacello, ſummoq; Patri aureæ lucis recluſo theatro, tibi Magni Numinis mater, & filia, haud impar opus ſacratur, ut, quæ Fratris Joannis Lozano Archiep. jam dudum eluxerat pietas, in te modo, veluti in gratiarum meridiem auguſtius excreſceret. Not. 2. Abb. Bened. f. 228. Pirr. altare, & imaginem B. Mariæ de libera Inferno Pan. eccleſiæ exornavit, & ditavit* U. J. D. Pan. Can. Antonius de Catania, ex oppido Galliani, antequam obiiſſet 1621. ac Pan. Beneficiatus Hieronymus Laghirlanda, 5. Dec. 1622. extinctus, in ſuam hæredem adſcivit: meridionali in

por-

portico marmor: hac in ara beneficium constitutum, Archiep. mensæ connexum: & 24. missæ celebrantur in Sabbatis a Magistro Cappellano, ob legatum Pan. Nunciæ Prinzivallis: Auria *ms. Pan.* ferreis ædiculam cancellis muniit 1185. Gualt. Archiep. marmoreis Paternionius Archiep. 1510. nobilioribus ex marmore Martinus Archiep. 1654. vario marmoreorum segmentorum genere Lozanus Archiep. 1672. e marmore elegantissimis tessellis distincto Can. Maurus la Scala, sacelli Deputatus A. 1691. qui pavimentum intra, extraq; cancellos marmoribus constravit.

In altari moles lignea depicta, ut ex marmoribus confecta videretur, habens in lateribus columnas 2. totidemq; Angelos: sub fornice Angelos 2. diadema virgineo capiti impositum sustinentes: item Angelos 2. supra coronidem, fulcientes scutulum, ubi epigraphe: *Spes nostra salve*: machinam a Martino Archiep. A. 1654. vel ab Joanne Lozano A. 1672. erectam arbitramur: ablata veteri mole, cujus ordo 2. ac 3. remanet in sacrario, statuaq; in Illibatæ Virginis ædem delata, 5. April. 1684. sabbato ante 2. Dominicam Paschæ, Jacobus Palafox, Archiep. supra gradus 3. marmoreos, novam excitavit excellentissimam, reductoq; simulacro 27. Maii, sabbato ante SS. Trinitatem, in altari sacrificium celebravit: humillimo Præsuli velificantes Can. Deputati, a tergo basis marmor apposuere: *Beatissimæ Virgini: ne erga amantissimam Patronam tempus demoliretur obsequium, molem hanc propriis sumptibus erexit Illustrissimus Jacobus de Palafox, & Cardona, Archiep. Pan. A.* 1684: *Propriis sumptibus* aureorum 4000: Mongit. *Panormus Mar. t.* 1. *lib.* 2. *cap.* 10. *f.* 326. quo, sub anni finem ad Hispalensem evecto sedem, U. J. D. Pan. & Can. Alexander de Noto, olim ejusdem Provicarius, in pila tribunæ dextera marmoream supra crucem, marmor affixit: *Marmoreis hisce sub segmentis affabre nuper compactis, uti quondam post tabulas a se pictas Apelles, latitabat munifica in Deiparam Virginem pietas Illustrissimi D. D. Jacobi Palafox, olim Pan. nunc Hispalensis Archiep. at fervidus clientis amor, studiumq; ceu ventus afflans, modestiæ discusso cinere, sepultas ibi pietatis favillas evocavit in lucem, æternæq; posterorum memoriæ hoc in lapide victuras tradidit* 4. *Januarii MDCLXXXV. Apelles*: Plinius *lib.* 35. *cap.* 20. *idem perfecta opera proponebat in pergula transeuntibus, atque post ipsam tabulam, vitia, quæ notarentur, auscultabat, vulgum diligen-*

gen-

gentiorem judicem, quam se præferens.

Ideam excogitavit Ciminnensis Presb. Paulus Amato, Senatorius architectus, cælavitq; Balthassar Papilonia Pan: in 3. graduum centro loculus, *nicchia*: ordinem 1. decorant statuæ 6. Angelorum, secundum bina Angelorum simulacra, volumen explicantium, ubi: *ut liberentur dilecti tui*: *Psalm.* 59. 7. allud. ad titulum *Deiparæ libera nos a pœnis inferni*: a dextris loculamenti, supra basim, ex qua prodit agnus, emicat marmoreum S. Joannis Baptistæ signum, qui pelle tectus, macieq; tabescens, dexteram admovens pectori, indicat Pharisæis, *Ego baptizo in aqua, medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis: ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus est: Joann.* 1. 26. læva tenet erectum vexillum, in cujus hastili crux, a quo dependet papyraceum lemma: *ecce agnus Dei: Joann.* 1. 29. a sinistris supra basim, sub qua volat aquila Pan. consurgit alterum S. Silviæ Pan. simulacrum, quæ, *veste talari* splendens, *altera* ad usq; genua, *tertia* humeros, brachiaq; contegente, continet dextera crucem, qua sæpius frontem signabat, lævaq; codicem apertum: SS. Virgines MM. præferunt codicem clausum, proprio sanguine sigillatum: ævo veteri civis Antonius Gagini has exsculpserat statuas (Auria *vita cap. 7. f.* 28.) in aris apud columnas erectis collocatas, post eversa, in medio navis gremio, altaria, Marullus Archiep. A. 1580. ne signa Phidiæ perderentut, in horreum Maragmerii detulere. Jacobus Palafox illarum misertus, in mole constituit elaborata, *opere sarsorio*: Ennodius Ticinensis *epigr.* 91. civibus *opera d'ingasto*: Sicilia inventrix Auriæ, ac Mongitorii.

In actis Not. Pan. Antonii Messanæ A. 1469. Paulus Gammicchia, Archipresb. Erycinus, Pauluſq; Toscanus, Thesaurarius, cum Francisco Laurana, Veneto, convenere, ut aureis 62. 6. pro suo principe templo marmoreum sculperet signum, Virginem Drepanitanam orbe toto percelebrem referens: Cordici ms. *lib.* 3. *cap.* 9. *f.* 71. Carvinus ms. *lib.* 1. *cap.* 3. *f.* 40. qui in historia matricis ecclesiæ *cap.* 4. *f.* 36. subdit, *ad proprium Assumptionis sacellum, & altare, specialiter est notandum, de ejus adorabili simulacro, imo admirabili, ne dum ob marmoris speciositatem, sed ob magnitudinem, quod anno* 1469. *prout in actis Notarii Erycini Rogerii de salute in die* 16. *Aug.* 2. *indict. legitur, nam rector nostræ matris ecclesiæ convenit cum Francisco Laurana, Veneto, de scul-*

ptura bene instructo, & firmato pretio, ut Deiparæ incideret statuam: sic servata forma contractus exequitur, sed contigit ob illius singularem formam, ut S. P. Q. P. eam sisti, collocariq; in æde sacra metropolitani templi juberet: cum autem multa patraret miracula, eam usque hodie sub titulo de libera inferno appellavere: instrumentum exhibeo manu Viti Carvini, Archipresb. transcriptum.

Die 16. *Aug.* 2. *indict.* 1469. *Quia cum Franciscus Laurana præsens coram nobis, habitator, ut asserit, urbis Panormi, & civitatis Venetiarum, ut asserit, se obligasset, & promisisset Rev. Dopno Paulo de Gammicchia, Archipresb. Terræ Montis S. Juliani, & nobili Paulo Tuscanu, Thesaurario, habitatori dictæ Terræ Montis, tunc præsentibus, & petentibus, nomine, & pro parte operis ecclesiæ S. Mariæ matris ecclesiæ dictæ Terræ Montis, construere facere, & complere imaginem glorioſissimæ Virginis Mariæ in dicta urbe de petra marmorea ad instar, & similitudinem imaginis marmoreæ B. M. Virginis, quæ est in conventu S. Mariæ Annunciatæ extra civitatem Drepani, pro pretio unciarum auri 25. & eo modo, & forma, prout prænominatæ personæ coram nobis asseruerunt, contineri in quodam publico contractu, facto in dicta urbe Panormi in actis Not. Antonii de Messina, & facta, constructa, & completa dicta imagine per dictum Franciscum, officiales dictæ urbis Pan. voluerunt dictam imaginem retinere pro dicta urbe Pan. & non permiserunt dictam imaginem extrahi de urbe prædicta Panormi, & sic venerabilis ecclesia dictæ Terræ Montis S. Juliani, non valuit habere dictam imaginem: hodie vero prætitulato die, præfatus Franciscus coram nobis consentiens prius in nos &c. sponte promisit, & se solemniter obligavit præfato Rev. Dopno Paulo, Archipresb. ut supra, & discreto Not. Joanni de Bulgarella, & Andreæ de Odo, yconimis, operariis, & procuratoribus operis dictæ majoris ecclesiæ dictæ Terræ Montis, sub vocabulo Sanctæ Mariæ, præsentibus, & stipulantibus, construere, facere, ordinare, & complere unam aliam imaginem Virginis prædictæ de petra marmorea, quam dictus Franciscus asseruit de proximo habuisse, & habere in dicta urbe Panormi, ipsamq; imaginem facere melioratam imaginis hujusmodi prædictæ civitatis Drepani extra mœnia dictæ civitatis, vel saltem ad similitudinem imaginis prædictæ, & eo modo, & forma, nihilominus, prout continetur in dicto præallegato contractu*

in

in dicta urbe Pan. la quale pietra di marmora in dicta urbe Pan. dictus Franciſcus la divi iſgruſſari, & exinde ad riſicum, & expenſas dictæ matris eccleſiæ S.M. debet deferre, & portare facere in portu, ſive plaja di Bonagia, territorii dictæ Terræ Montis, & exinde dicti operarii dictam petram ad expenſas dictæ eccleſiæ apportare facere debent in dicta Terra Montis, & in dicta Terra dictus Franciſcus debet laborare, facere, complere, & ordinare dictam petram ad imaginem B. Virginis, modo, & forma, ut ſupra, & prout dictus Franciſcus ſe obligavit facere dictam primam imaginem Panormi, virtute dicti contractus facti manu dicti Not. Antonii, ipſamque imaginem per eum faciendam in dicta Terra Montis; idem Franciſcus coram nobis ſe obligavit dictis Archipresb. & procuratoribus præſentibus, & ſtipulantibus dare completam, & expeditam in feſto Annunciationis glorioſiſſimæ Virginis Mariæ, quod celebratur 25. menſis Martii proximi futuri, anni præſentis, & hoc pro pretio unciarum auri 25. ponderis generalis, de quibus unceis 25. præfatus Franciſcus coram nobis ad petitionem, & inſtantiam dictorum Archipresb. & procuratorum, præſentium, & ſtipulantium, dixit, & confeſſus extitit ſe habuiſſe, & recepiſſe de pecunia dictæ majoris eccleſiæ, & per bancum dili Rigii, urbis Panormi, uncias 3. & reſtans dicti pretii ad complementum dictarum unciarum 25. dicti procuratores, procuratorio nomine, prædicto dare, & aſſignare promiſerunt, & promittunt dicto Franc. præſenti, & ſtipulanti, expedita, & facta dicta imagine: Quæ omnia &c. dicti contrahentes promiſerunt, & promittunt rata habere, & non contrafacere &c. ſub hypotheca, & obligatione omnium bonorum dictæ eceleſiæ, &c.

Cum Pan. Deiparæ ſtatua diurnis miraculis coruſcaret, effectæ aliæ 3. ſimillimæ; in *Erycina* principe æde per Franciſcum Laurana, Venetum A. 1469. Carvinus *ibidem*: in *Calatayeronenſi* Sanctæ Mariæ de Jeſu templo per Antonium Gaginum Pan. A. 1538. Auria *vita cap. 3. f. 12. in Ciminnenſi* eccleſia majore per Vincentium Guercium Pan. A. 1611. Mongit. *Panormus Mar. t. 2. lib. 3. cap. 6. §. 10. f. 110.* thaumaturga ſtatua A. 1469. majorem ſuper aram a Paulo Viſconti, Archiep. collocata, hanc in tribunam A. 1510. per Joannem Paternionium, Archiep. tranſlata *eſt poſita tali devotione, & majeſtate, ut videatur reſpicere devotos, quocumq; in loco poſitos, & eos invitare ad impetrandas gratias*: Pan. Abbas Bened. Martinus Anaſtaſius: Coſta *victoriæ*

Phæ-

Phœnicum lib. 5. exemplo 320. f. 276. Deipara juſtæ ſtaturæ, pretioſa clamyde fulgens, habet ſub pedibus lunam argenteam, ac Seraphim, & puello, quem læva ſuſtinet, dexteram porrigit mamillam: filius matri ablandiens papillam dextera arripit lætabundus: utrorumq; capita decorant argenteæ coronæ, licet ſupra maternam irradiet argenteus ſtellarum 12. circulus: *Apoc.* 12. 1. argenteis 2. Angelis ſultus: *non incongrue forſitan ſtellas iſtas, duodecim prærogativas grátiarum intelligere videamur, quibus Maria ſingulariter adornatur*: S. Bern. *ſerm. ſupra ſignum magnum*: titulus A. 1469. *S. Maria Major*: epigraphe marmorei ſtylobatæ: *Santa Maria Majury A.* 1469. cælata ubi Annunciatio, ac Dormitio Mariana, teſte Pan. Presb. S. Th. D. Onuphrio Manganante: ſtylobatam apponens novum Jacobus Palafox, Archiep. hoc lemma ſculpſit: *S. Maria Majury anno* 1469. *rinovato il ſolo zoccolo* 1684. juxta mentem Vincentii Auriæ, Pan. J. U. D. ut ipſe fatetur in *mſ. Pan*: A. 1576. *S. Maria libera nos a pœnis inferni*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 183. *A.* 1576. *Gregorius XIII. diploma ad Deiparæ cultum, & venerationem dedit, ut quiſquis ſacerdos, qui ſacra perageret in altari Præſentationis B. Virginis, eo ſacrificio animam noxas in igne luentem infero liberaret, unde apud vulgus obtinuit, ut Virgo de libera inferno diceretur ſimulacrum illud Deiparæ in eo altari conſtitutum.* Pan. baſilica, ſicut a Roma *primum titulum* S. Mariæ Majoris hauſit, ita & *ſecundum*: SS. Pius I. PP. cum fratre, Paſtore, palatium D. Praxedis in ejuſdem convertit eccleſiam, juxta quam S. Silveſter I. PP. draconem occidit: 772. refecit Hadrianus I. PP. ornatamq; 818. S. Paſchalis I. PP. conſecravit Deiparæ *libera nos a pœnis inferni*: Oldoinus *vitæ Pontificum t.* 1. *f.* 585. poſtquam in ea ſacrificans vidit nepotis animam a SS. Virg. expiatoriis flammis erectam, in cælos aſcendere per feneſtram aræ impoſitam: Pinarolius *res Romæ memorabiles t.* 2. *f.* 200. exinde conceſſam monialibus B. Santucciæ Terebottæ A. 1307. denatæ: iis extinctis, per Julium III. PP. monteolivetano *Turris ſpeculi* gynæceo donatam 1550. Panciro-lius *theſauri Romæ abſconditi f.* 703. reſtauratam a Marcello Lantes A. 1583: tandem everſam, mox alteram, edito in loco, frater erexit 1617. marmor Joannis Bapt. Lauri: *epiſt.* 96. *f.* 279. *Mariæ Virgini cognomento libera nos a pœnis inferni D. cui Michael Lantes, Romanus, annis ab hinc XXXIIII. ſacellum hoc, in*

ædi-

ædicula, loco humili, perangusto, miraculo tamen D. Silvestri PP. in draconem, & S. Francisc æ Romanæ parietinis illustri, excitarat, eidem hanc ædem, in editiore exædificatam, ampliorem, ornatioremq; Marcellus, frater, S. R. E. Card. a fundamentis erexit anno salutis MDCXVII. Anastasius laudatus: *volunt cives, quod vocetur Mater liberans infirmos: dicitur talis ob innumera miracula, quæ in cives infirmantes corpore exercet: autumant alii: Mater liberans ab inferis, ob innumeras indulgentias, & animæ liberationem ejus sacello concessas, quoties, a quocumq; sacerdote tremendum sacrificium offertur:* Baronius *majestas Pan. lib. 3. cap. 2. f. 102. sacellum, hodierna luce, Deiparæ Virgini, ægrotorum liberatrici sacrum:* Alberti *icones Mar. t. 1. cap. 1. f. 17.* Mongit. *Panormus Mar. t. 1. lib. 2. cap. 10. f. 323.* Inveg. *t. 3. f. 413. 450.* Carvinus *matrix ecclesia Erycina cap. 4. f. 36.*

Civis, Can. Hieronymus de Palermo missam celebrans hac in ara, post verba: *Orate, frates:* vidit Canonicum nuper extinctum, genibus innixum, tristi vultu, suos cruciatus exponentem: illico primam retractavit intentionem: ad vocem: *Benedicat vos omnipotens Deus,* aspexit eumdem hilarem, actis sibi gratiis, ad superos evolantem: Costa *victoriæ lib. 5. exemplo 320. f. 678.* creditur extitisse Petrus Maria Piaggia, civis, Can. illi charissimus, qui tribus ante mortem diebus, æterna de salute per Deiparam certior factus, ejus nomine, Hieronymo tunc assistenti, dixit: *Sanctissima Virgo modo se mihi videndam præbuit, & gratias tibi habet pro ea diligentia, ac sollicitudine, qua, quotannis, exercitia spiritualia S. Ignatii quampluribus tradis: ad prosequendum hoc opus, animarum saluti longe utilissimum, te hortatur, pariterq; certiorem facit, harum meditationum ritum ab ipsa inventum fuisse, ipsamquemet illum S. Ignatio, Soc. J. fundatori revelasse, eoq; si quis utatur, gratissimum obsequium, honoremq; ipsi Deiparæ præstiturum:* Natalis *cœlestis conversatio p. 2. cap. 35. f. 426.* denique spiritum exhalavit Panormi 27. Oct. 1637. Mongit. *ibidem t. 2. lib. 3. cap. 14. §. 6. f. 301.* B. Virgo, Damasceno *orat. 1. de nativit. Deiparæ, fons universo orbi medicinam afferens:* lue Panormum vexante, ut icon 13. Nov. 1575. vias celebriores invisit, supplicatione solemni, concham auream ab interitu vindicavit: Mongit. *ibidem t. 1. lib. 1. cap. 23. f. 213. lib. 2. cap. 10. f. 324.* Romana ædes, *libera nos a pœnis inferni,* vocatur etiam *libera nos a peste:*

Digitized by Google

Pusterla *Roma sacra f.* 173. Rossi *Roma moderna t.* 2. *f.* 207. Hora 20. feriæ 6. 17. Junii 1687. fulmina 9. percussérunt urbem: unum feriens basilicæ turrim, in hanc tribunam descendens, occiso Joanne N. Hispano, milite veterano, qui, singulis diebus, ad multas horas Deiparam adorabat; cum Thomas Baronus, Archid. Can. Placidus Russus, Franciscus Giglio, flexis genibus, litanias occinerent Lauretanas, Giglium in ore leviter sauciavit, Russum in terram projecit, etsi suam in domum pedes abierit, demum fumo, sulphureoq; odore templum replens, araeq; inferiores penetrans gradus, in Evangelii latere foramen, digitis 4. latum, orbiculare reliquit: Auria *chron. f.* 189. Eadem, S. Germano *orat. de Præsent. directio dubitationis nostræ*: B. Benedictus a S. Philadelpho, Æthiops, *Sanctus Niger*, appellatus, anachoreticam ducens vitam in Ercta, 1562. coactus bulla S. Pii V. claustralem assumere ordinem, dum, ante iconem orat animi dubius, quam religionem eligeret, vicibus 3. ad *Minores Reformatos* extitit amandatus: Marianis parens vocibus, præscriptum habitum assumpsit in Pan. *S. Mariæ de Jesu* cœnobio, ubi 4. April. 1589. in cœlum ascendit, inter Divos tutelares adscriptus 24. April. 1612. Mataplana *vita cap.* 2. *f.* 20. Tognolettus *vita cap.* 5. *f.* 19. *paradisus Seraphicus t.* 1. *lib.* 3. *cap.* 5. *f.* 227. Deipara, S. Amphilochio: *orat. in Deiparam*: *alabastrum unguenti sanctificationis*, contritionem veram perditis hominibus infundere consuevit: Alberti *icones Mariæ t.* 1. *cap.* 1. *f.* 17.

A. 1469. agebatur festum 5. Aug: ab anno 1510. ad hunc usq; diem, 21. Nov. maximo concursu (quotannis celesti epulo reficiuntur cives circiter 13000.) ad quem augendum edixit 1689. Ferdinandus Bassanus, Archiep. ut diebus antecedentibus, in basilica, & parochiis missiones fierent Apostolicæ: Mongit. *Pan. Mar. t.* 1. *lib.* 2. *cap.* 10. *f.* 327. Urgente Can. Josepho Cajetano, & Caro, confirmante Capitulo, apud tribunam instituta *mancipiorum Marianorum* sodalitas 1669. post datos, singulis annis, obolos 60. sodalis recipit a sacelli Deputatis 2. (primi fuere Thomas Baronus, Archid. & Can. Franciscus Perdicarus) papyraceam præter iconem molis Palafoxianæ, chirographo Deputatorum signatam, missas 33. in hoc altari privilegiato post obitum, & missas 2. cantatas, mense singulo pro defunctis mancipii celebratas: tantus est Pan. fervor, ut, his e pecuniis, inter an-

nos

Digitized by Google

nos 1669. & 1725. ascendentibus ad summam aureorum 42097. præter expensas annuas aureorum 500. fundati sint annui reditus aureorum 175. effectaq; pretiosa supellex, & argentea aureorum 6000. Singulis post Completorium sabbatis, clerus, & Capitulum, accensis cereis, institutâ supplicatione a choro procedentes ante Patronam emodulantur *Salve Regina*: ab anno 1669. musici olim, hodie Beneficiati cum clericis 13. rubris, litanias canunt Marianas, organo sacelli personante, & indulgentiarum opes ab Archiep. ac Summis Pontificibus concessas lucrantur.

Post horribilem fulminum tempestatem 17. Junii 1689. Ferdinandus Bassanus novendialem instituit supplicationem a 28. Julii ad usq; festum S. Mariæ Majoris 5. Aug. accedebant 6. urbanæ sodalitates, *compagnie*, indutæ saccis, unusq; *Mendicantium* ordo, vivificæ Crucis lignum, aliamve reliquiam deferens sub umbella: supplicatio prodibat a cœnobio, basilicam intrans, ante SS. Virginem Marianas occinebat litanias, exinde Regularis missam solemnem operabatur, dum sodalitates in tribuna Eucharistica sacrum epulum recipientes, aliis in sacellis gratias Deo referebant, SS. Missæ sacrificium auscultantes: idem denique ordo, ac societates ad cœnobium, unde venerant, recedebat: 5. Aug. generalis omnium ordinum, ac sodalitatum supplicatio e templo S. Josephi, ipseq; Archiep. comitante clero, capitulo, Senatuq; gestans SS. Crucifixum, decursa Via Marmorea, ad tribunam perveniens, votivam Deiparæ missam absolvit: Mongit. *t.* 1. *lib.* 1. *cap.* 25. *f.* 232. Ob exitialem Aloysiæ Mariæ Gabrielæ, Philippo V. Regi Catholico, nuptæ, 14. April. 1714. extinctæ, morbum parentes, Victor Amedeus, & Anna Borbonica, sacram, ære regio novenam instituere a 2. Febr. fer. 5. 1714. ad usq; sabbatum 10. Febr. ne divina impedirentur officia, a prandio Canonici 2. mox Beneficiati ab hora 21. ad 23. orabant in genuflexoriis ante aram, cereis ardentibus illustratam, ubi exposita populis augustissima *Eucharistia*, mox dabatur post litanias Virgineas benedictio.

In Marianæ laudem imaginis epigram. 80. (nobis legenda præbuit V. Cl. Michael Judice Pan. Abb. Bened.) concinnavit Martinus Anastasius, Pan. Abb. Bened: Costa *victorię Phœnicum f.* 676. eximios inter cultores *Archiepiscopi*, Paulus Visconti, Joannes Paternionius, Didacus Haedus, Martinus de Leon, Joannes Lozanus, Jacobus Palafox, Ferdinandus Bassanus, Joseph Gasch

tri-

tribunam ornantes, Can. Antonius Catania, Benef. Hieronymus la Ghirlanda, aliiq; ex asse hæredem instituentes, B. Benedictus ab illa consilium expetens, Soror Francisca Benedicta Corbino statuam similem divinitus edocta perficiens, Can. Hieronymus de Palermo tempus a choro liberum orans, aut legens ante Virginem insumebat: Frazzetta *vita lib. 2. cap. 2. f. 76.* Joannes N. miles Hispanus, iconi addictissimus, ante illam combustus, Vincentius Maria Verdinus Pan. antequam *Jesu societatem* ingrederetur 9. Oct. 1695. & in eadem obiret 1. Januarii 1703. adeo frequenter effigiem invisebat, ut Canonicus, tanta pietate commotus indulserit Marianum pedem exosculari, summo innocentissimi juvenis gaudio: Mongit. *t. 1. lib. 2. cap. 10. f. 328. t. 2. lib. 3. cap. 18. §. 9. f. 337.* Francisca Pellegrino, & Bavera, *Comitissa Pastiliæ*, sacellum expoliens, meruit *æditua Deiparæ* nuncupari, effectaque Clarissa, in actis Panormitani Notarii Josephi Tinti 13. Augusti 1654. legavit missas 7. perpetuas in *Assumptionis* festo celebrandas: Mongit. *t. 2. lib. 3. cap. 7. §. 13. f. 113.* Leonardus Orlandinus, & Græco, Drepan. Can. Pan. & Vicarius Cæsaris Marulli Archiep. poeta, orator, insigni donatus elogio per Mongitorium *t. 2. Bibliothecę Siculę f. 13.* priusquam excederet 13. Septembris 1618. hoc in altari constituit beneficium missarum 210: in Thesauro basilicæ tabula: *summa capituli testamenti quondam Rev. D. Leonardi Orlandini, & Greco, Can. S. Joannis Eremitarum ex actis Not. Joseph Serro die 13. Sept. 2. Ind. 1618. circa celebrationem missarum ad suam intentionem: Maragmerii hujus metropolitanę Pan. eccleśię celebrare faciant in altari privilegiato ejusdem eccleśię per singulam hebdomadam quatuor missas lectas, privatas defunctorum ex Quotidianis, feria 2. scilicet, & 6. cum orationibus pro Sacerdote defuncto, & fidelium* oratione, *& sequentia: si dies predicti fuerint impediti per festum, dicatur de die ad intentionem testatoris, nec omittantur dictę collectę, si habeant locum. Sacerdos celebraturus, antequam accedat ad altare, dicat in sacristia Psalmum Miserere, aut De profundis, ter Kyrie Eleison, Pater noster, & prędictas orationes: finito sacro, secum ducat aspersorium, & dum tendit ad sepulchrum, dicat Psal. Miserere, aut, De profundis: ubi pervenerit, dicat, Libera me &c. cum orationibus prędictis, & aspergat aqua benedicta. Prędictę missę dicantur ab omnibus Canonicis, & Vivanderiis, incipiendo a Rev. Cantore,*

& Rev.

& Rev. Archidiacono, & sic successive, usq; ad ultimum Vivandarium: unusquisq; per mensem, itaut nemo possit per Substitutum, & perfecto circulo, alius immediate incipiatur. Eleemosyna sit pro singula missa tarenorum trium, assium 60: *de mandato Rev. Abb. Joannis Antonii Gelosi, Cantoris, & Vic. Gen.* Petri Martinez Rubeo, Archiep. *factum est præsens transumptum die 22. Martii* 1662. Ornamentis sacellum plurimis decoratur: gradus infimi Persicis peristromatis, ara palliis sericis, Phrygionicis, argenteo aureorum 1500. supremi gradus vasibus, & ceroſtatis argenteis, statua gemmis, velisq; sericis, aureis, arcus ante sacellum pharo argenteo: super aram Marianis in festis, ciborium locatur argenteum ad instar turris: lemma Can. Alexandri Guarrasi: *Virgineum divinæ mensæ propugnaculum*: olim apud turrim panis Angelicus servabatur. A sæculo 17. per Capitulum 31. Aug. electi 2. Can. Deputati: A. 1622. meridionalis atrii lapis: *Admodum Rev. D. D. Joannes Antonius Gelosus, S. Th. Doct. & Dominicus del Prete, hujus sanctæ Pan. ecclesiæ Canonici, Rectores sacelli B. Virginis Præsentatæ.*

CAPUT SECUNDUM.

SS. JOANNES BAPTISTA, AC SILVIA PAN.

IN agro Pan. palmetum 1170. Falcandus *f.* 12. *mireris potius palmarum procera cacumina, dactyloſq; detonsæ arbori summo vertice dependentes*: juxta Orethum, regio *Dactyleti*, 29. Nov. 1249. Mongit. *monum. cap.* 4. *f.* 35. mox destructa 1316. a Thoma Marzano, Scillatii Comite, Roberti, Reg. Neapol. Duce: *Comes ipse cum terrestri exercitu classem repetiit, nec longo circuitu navigans, in Pan. littora declinavit, ubi segetibus ignem imposuit, frugiferas vites, arbores, & plurima pretiosa virgulta succidit, omnemq; Panormitanorum substantiam, quam, ex ea parte, extra urbem invenerat, convertit in prędam: tunc quidem ingentes palmæ, quę juxta pontem Admirati erant longe pręteritis inoffensę temporibus, deletæ sunt, quas neque dives palmarum Idumæa regio in proceritate vicisset, nec Gerbarum insula coæquaret*: Specialis *hist. Sicula lib. 7. f.* 126. Occidentalis Baidæ collis, ex quo prospectus in planitiem jucundissimus, erutaq; gigantum ossa: Auria *Sicilia inventrix f.* 93. ævo antiquo palmas enutriit, *bais, bajo*, Græcis, palma,

folium, ramus: *dies bajophorus*, Dominica palmarum: *bajum*, Imp. C.P. congiarium, illa Dominica distributum: Macrus *hierolex. f.* 48. eodem in colle Monasterium S. Petri *de Bajas*: Cajet. *t.* 2. *f.* 2. *n.* 9. Arnaldus Wion *lignum vitæ lib.* 2. *cap.* 15. *f.* 224. Perdicarus *vitæ SS. Sicul. f.* 93. Massa *prospectus Siciliæ t.* 1. *f.* 17. Mongit. *Panormus sanctif. f.* 142. nos *in* 2. *orat.* cœnobium male constituere in valle Netina Scorsus *vitæ S. Agathonis f.* 21. Pirr. *not.* 2. *Syracus. f.* 129. 138. 155. 202. 211. præfuit A. 602. Cæsarius, teste S. Gregorio, *lib.* 6. *epist.* 36. A. 676. Theophanes, 691. P.C. Antiochenus: 686. defunctus: Massa *ibidem t.* 2. *f.* 17. Panormo per Saracenos oppressa, Bajanum asceterium eversum: iis A. 827. dominantibus, in colle constructum oppidulum, hodie prostratum: Baida, Baja, dictum: *cum itaque, sicut accepimus, Monasterium S. Joannis de Baja extra muros Panormitanos ordinis S. Benedicti*: Xistus IV. PP. constituens Hadrianum Agliata Pan. Min. Convent. in Abbatem Commendat. 27. Junii 1483. Oppidum A. 1177. Rex Guilelm. II. donavit Gualterio, Archiep. in excambium *Corilionis* concessi ecclesiæ M. Reg. *casale*, *quod Baida dicitur, quod est prope Panormum, ad partem occidentis*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 125. parochialem SS. Præcursoris ædem consecravit Gualterius ante annum 1190. quo denatus: rubræ cruces fatentur, iis pares, quas videmus in porphyreticis Reg Normannorum tumulis: extat in templo fons olim baptismalis, hodie lustralem præbens aquam. Matthæus Ursinus, Archiep. recepto prius feudo *Cudemis* in agro Biccarensi, Baidam indulsit Manfrido Claramontio, Caccabi, & Motycæ Comiti, Siciliæ Thalassiarcho: Inveg. *Carthag. Sicula lib.* 2. *cap.* 6. *f.* 259. qui vetustissimum supra Monasterium S. Petri de Bajas, solo æquatum, erigens novum, Benedictinum S. *Mariæ de Angelis*, in sacellum inferius transtulit imaginem S. Joannis Bapt. Andreas, Manfredi filius, cum defecisset a Rege Martino I. capite plexus Panormi sabbato 1. Junii 1392. oppidum Baidæ fisco regio adjudicatum, & per Siculos Reges Abbatibus Commendatariis attributum: Pirr. *lib.* 2. *Abbat. Bened. f.* 218. redditum Archiep. Giliforti Riccobono per Martinum I. Regem falso tradit Massa: *prospectus Siciliæ f.* 18. Rex Catholicus, Ferdinandus 1499. restituit Joanni Paternionio, Archiep. dummodo ibi degerent psallentes in unum: hic posuit A. 1507. *Benedictinos*, A. 1549. Card. Archiep. Petrus Taglia-

via

Digitized by Google

via *Presbyteros ſæculares*, A. 1570. Archiep. Jacobus Lomellinus *Carmelitas*, A. 1595. Archiep. Didacus Haedus *Obſervantinos*. Paternionius, relicto rure *ſcibenio*, ubi ante annum 1400. conſueverant otiari prædeceſſores, ad ſiniſtrum aſceterii veteris latus excitavit viridarium, & palatium, ut ipſe, ſucceſſoreſq; animum relaxarent: antiquam ante eccleſiam extruxit ampliſſimum SS. Præcurſoris templum, conſtituta ejuſdem ſtatua marmorea per Antonium Gaginum cælata, ſupra quam Obſervantini poſuere 1677. molem ligneam optime pictam: ad ſimulacri latera Paternionius ſtatuit orbiculares lapides 2. porphyreticos, circumferentia palm. 6. ante quos appoſitæ 2. cruces a Fratribus, ætate noſtra, quo eas, non lapides, ut antea factum, indulgentias neſcio, quas lucraturi, exoſcularentur peregrini, qui ſolent aſcendere a feria II. Paſchatis per ſingulas ferias II. ad Auguſti finem, & in diebus antecedentibus Aſcenſionem, Pentecoſten, Corpus Chriſti, Nativitatem S. Joannis Baptiſtæ, ac Marianam Aſſumptionem: Paternionius oſtendens *Prioratum*, Archiep. menſæ connexum, alteram Divi ſtatuam in altare baſilicæ collocavit, ut impotentes collem adire, in principe templo vota diſſolverent.

S. Silvia Pan. trahens originem ob *Octaviis*: Mongit. *Panormus ſanctif. f.* 114. nupta Rom. patritio, Gordiano, concepit Panormi Magnum Gregorium: per Juriſtas, *qui in utero eſt, habetur pro nato*, Italiam petens, viſaq; a S. Benedicto, conſanguineo, Pontificem geſtare ſcivit in utero: *ſerm.* 16. *de luminaribus* S. Bonaventura, *in quo S. Benedictus fuit, qui etiam prophetavit de B. Gregorio, & benedixit matrem prægnantem*: Romæ tantum peperit filium, quem, poſt viri deceſſum, aſpexit 3. Sept. 590. in Vaticano ſolio coruſcantem, ut Pan. indicat pictura, & privilegium: *nobilitas Italica t. 2. apud ſtirpem Frangipaniam*: Zazzara: *In nomine Domini Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, &c. Ego Silvia, Magna fœmina &c. Romæ regione prima, pro Dei Omnipotentis amore, & redemptione animæ meæ, & de meis parentibus, item amore, & animæ ſalvatione D. Gregorii, ſummæ ſedis Præſulis, quod præſens Pontificatum tenet, & Romanum populum, atque omnes gentes divina ſancta prædicat, & gubernat, ideo dono &c.* ad ſuperos evolavit, poſt duos a Pontificatu filii menſes, 3. Nov. 590. Ultra conſtantem, inconcuſſamq; Pan. urbis, Eccleſiæ Metropolitanæ, ac Monaſterii Martiniani traditionem affirmant Silviam extiti-

Digitized by Google

tisse Pan. authores 24. *Itali* 5. Sac. Rheginus, Doctor Franciscus Strada *descriptio theatri Pan. f.* 36. S. Th. Mag. 4. Augustiniani Joseph Bonafede, Lucensis *Panormus patria S. Agathæ p.* 2. *cap.* 9. *f.* 73. prosapia *discursu* 1. §. 5. Thomas Maria Spada, Lucensis: *columba Pan. f.* 40. Antonius M. Victorius, Ariminensis *paneg. S. Rosaliæ f.* 21. Fulgentius Arminius, Abellinensis *paneg. f.* 109. *Siculi* 6. Franciscus Carrera, Siclensis Soc. J. *pantheon Siculum f.* 288. *vita ms.* Laurentius Finicchiarus, Catanensis Soc. J. *gloriæ S. Georgii p.* 3. §. 14. *f.* 351. Can. Paulus Muscia, Caccabensis *præfatio ad glorias D. Georgii*, Sac. Augustinus Invegius, Saccensis *t.* 2. *f.* 433. Petrus Antonius Tornamira, Alcamensis Bened. *D. Rosaliæ prosapia f.* 216. *Juditha Pan. f.* 64. *idæa conjecturalis f.* 6. *Panormitani* 13. Franciscus Bardi Soc. J. *opusculum S. Silviæ f.* 27. Joseph Perdicarus S.J. *vitæ SS. Sicul. f.* 362. Petrus Salernus Soc. J. *præfatio ad Cajetanum t.* 1. *de SS. Siculis*, nos *in* 2. *orationis nota*, Sac. Alphonsus Salvo *prosæ f.* 32. Sac. Petrus Forti *vitæ SS. Pan. f.* 80. Sac. Joseph Bernardus Castelluccius *diarium sacrum f.* 153. Can. Antoninus Mong. *Pan. sanctif. f.* 115. 169. *epistola apologetica S. Silviæ, Pan. Mar. t.* 1. *lib.* 1. *cap.* 2. *f.* 15. Ambrosius Maja, Abb. Basil. *Sicilia lustrata ms. cap.* 28. *f.* 87. Pius Costa, Abb. Bened. *vita S. Onuphrii lib.* 3. *cap.* 9. *f.* 149. Martinus Anastasius, Abbas Bened. *chron. ms. Monasterii Martiniani*, Ven. Frater Vincentius Ferrerius ex 3. ordine Franciscanus *legendarium ms. SS. Sicul. f.* 54. U. J. D. Vincentius Auria *SS. Crucifixus f.* 249. *Agatha Pan. ms. cap.* 38. Erecta Divæ *sacella* 3. A. 604. in principe 3. templo: *V. lib.* 4. *cap.* 1. *f.* 33. A. 1294. in Bened. S. Annæ de Scalis prioratu, A. 1680. diruto, ubi epigraphe: *B. Silviæ, concivi nostræ, ac B. Gregorio, Benefactori nostro dicatum*: A. 1346. in veteri S. Martini ecclesia: lemma: *Silviæ civi dicatum*: templum SS. Silviæ, ac Gregorii, matri, filioq; apud Geli oppidum, a D. Silviæ subditis erectum, jacet hodie: Pirr. *not.* 4. *Abbat. Bened. f.* 160. Dicata eidem *marmorea* 2. *simulacra* ante annum 1511. quo denatus, a Paternionio, Archiep. in ara basilicari, alterum in area a Martino Archiep. in basi, *S. Silviæ Pan. Matri, S. Gregorii Pont. M. Fr. Martinus Archiep. A.* 1656. In D. Silviæ honorem depictæ *tabulæ* 8. A. 604. in templo 3. principe, A. 1294. parietina in asceterio S. Annæ de Scalis, A. 1346. in antiqua S. Martini ecclesia, A. 1649. detecta: Tornamira *responsiones ad vitam*

S. Ro-

Digitized by Google

S. *Rosalie f.* 154. A. 1512. in cathedrali Pan. ubi, *S. Silvia Pan. S. Gregorii Magni Mater*: A. 1602. in hodierno S. Martini templo, sacelloq; D. Gregorii, ubi: *hoc Monasterium, quod dotavi, Gregorii Papæ, filii mei protectione ditavi A.D.* 575: super capituli januam A. 1602. in ascetorio Gregoriano S. Martini, ubi: *Sancta Silvia Pan. S. Gregorii Magni Mater*: A. 1697. in Pan. templo Immaculatæ Deiparæ, SS. Petri, & Pauli: A. 1717. in Pan. gynæceo Bened. *de Virginibus*. Pan. patriam indicarunt *Archiep.* 4. Paternionius, qui Divæ statuam cælari a Gagino curavit, Martinus de Leon, qui A. 1650. eandem in catalogo SS. civium, urbanasq; litanias, adscribens, officium, & missam celebrari præcepit, signumq. in area collocavit, Jacobus Palafox, qui A. 1684. Paternionii simulacrum in aribuna Mariana constituit, Ferdinandus Bassanus, qui A. 1697. in templo Virginis Intemeratæ, SS. Petri, & Pauli depingi fecit per Philippum Tancredum Messan. *Senatus Pan.* palatium S. Silviæ a filio, Mauricam ante tyrannidem effectum ascetorium *Prætorianum*, convertit in ecclesiam S. Gregorii, (ubi A. 1426. conditum sodalitium) A. 1604. Augustinianis discalceatis indultam (extat adhuc D. Silviæ puteus) quam A. 1650. inter tutelares adlegit, demum Franciscus Bardi A. 1653. in lucem edidit opusculum de S. Silvia Joannes Vincentius Ferrerius, Franciscanus, miraculis clarus, & sanctitate conspicuus 5. Febr. 1662. defunctus, vitam Italicam conscripsit, Franciscus Ambrosius Maja, S. Pantaleonis Abb. 28. Nov. 1694. extinctus, plura literalia anagram. ac epigram. concinnavit, S. Th. D. Petrus Forti vitam edidit A. 1666. Can. Antoninus Mongit. aliam A. 1708. & epistolam apologeticam A. 1715. Abbas Bened. Michael de Judice A. 1717. in claustro *de Virginibus* per Antonium Grano Pan. expressit, nos A. 1704. *in orat.* 2. edidimus vitam S. Silviæ a Carrera, Ferrerioq; scriptam, & anagram. Majæ, tandem Dominicus Stanislaus Alberti Soc. J. elaboravit A. 1714. missam propriam, & officium. Pan. cultui Romanum adnectimus: parentes denatos in paterno ad clivum Scauri palatio, quod convertit Magnus Gregorius in S. Andreæ Monasterium, depingi fecit ipse Gregorius: tabulam descripsit Joannes Diaconus *vita lib.* 4. *cap.* 83. æneisq; formis tradidit Card. Baronius in annalibus A. 604. & in S. Pontificis opera Parisiis edita A. 1619. *t.* 1. *f.* 465. Angelus Rocca: D. Andreæ cœnobium, ho-

Digitized by Google

die *Magni Gregorio* devotum, obtinet aedem contiguam S. Silviæ dicatam, a Card. Baronio, Abb. Commend. qui maximo in ara marmoream Divæ statuam erexit, a Nicolao Cordier, Lotharingo, *il Francesino*, sculptam. Barnabæus *vita lib. 3. cap. 13. f. 189.* ecclesiæ formicem pinxit Guido Reni, auro Card. Scipionis Burghesii A. 1608. Pusterla *t. 1. Roma sacra f. 169.* Pinarolius *res Romæ memorabiles t. 1. f. 395.*

Die 3. Nov. in festo S. Silviæ, Viduæ, Pan. Patr. duplex majus. *Domine Deus noster, te supplices exoramus, ut per excelsa B. Silviæ, ejusque filii Magni Gregorii merita, fidelium tuorum corda virtutibus impleas, & ab omni semper iniquitate custodias. Per Dominum.* In 2. noct. Lectio 4. ex vita S. Gregorii, & Baronii *hist. Pan. Silvia S. Gregorii Magni Mater, in summa, ut tradunt, Octaviorum familia, Panormi nata, Gordiano viro Patritio e sanguine Aniciorum clarissimo nupsit. In matrimonio virtutes, quas a pueritia hauserat, mirifice excoluit adeo, ut nobile Matronis Romanis evaserit sanctimoniæ exemplum. Quanta ejus meritorum fuerit magnitudo, ex hoc maxime dignoscenda. Filium habuit Gregorium Magnum, qui non immerito tum a Latinis, tum a Græcis post Petrum, summos inter Pontifices, iis exornatur præconiis, ut nemo magis. Hunc filium sub pietatis disciplina educatum, tanto in amore habuit, præsertim post Gordiani obitum, ut ei, non modo provide religiosum victum, sed etiam liberaliter facultates suas ad largiendum ampliſſimas suggesserit. Quibus ille sex monasteria in Sicilia, pleraq; Panormi, alterum vero S. Andreæ Apostoli, intra Romana mœnia adclivum Scauri, in quo vitam monasticam professus est, magnifice extruxit.* Lect. 5. *Degebat tunc Silvia juxta portam Beati Pauli Apostoli propriis ædibus, eo in loco, cui Calla nova nomen. Hic, crudis leguminibus, quæ subinde Gregorio subministrabat, contenta, vita frugi utebatur, pauperibus sublevandis addicta, ac cœlestibus meditationibus diu, noctuque defixa, filium in Romana Petri cathedra sedentem, vix præ gaudio compos vidit, ejusq; demum benedictione percepta, seniar virtute, quam ætate, migravit ad Dominum tertio nonas Novembris, postquam anno quingentesimo nonagesimo S. Andreæ cœnobio donaverat Patrimonii sui reliquias. Post mortem ibidem culta juxta Sancti Sabbæ ecclesiam, in ædicula ejus nomini sacra, quæ sub Clemente VIII. instaurata est. Panormo haud procul, in Divæ Annæ de Scalis vetus extabat Silviæ, ac Gre-*

gorii imago, parieti superpicta, cui inscriptum olim hoc elogiolum. B. Silviæ, concivi nostræ, ac Beato Gregorio, Benefactori nostro anno Domini millesimo, ducentesimo, nonagesimo quarto. Colitur Panormi duplici titulo & Civis, & Patronæ. Lect. 6. *Verum nullum dignius Silviæ monumentum, quam Romana Imago in laudato Sancti Andreæ cœnobio, ipsiusmet Gregorii jussu depicta, ut suis hisce verbis describit Joannes Diaconus in vita S. Gregorii: in altera vero mater Gregorii sedens depicta est Silvia, candido velamine, a dextero humero taliter contra sinistram revoluto contenta, ut, sub eo manus, tamquam de planeta, subducat, & circa pectus, sub gula inferior tunica pseudolactini coloris appareat, quæ magno sinuamine super pedes defluat, duabus zonis ad similitudinem dalmaticarum, sed latioribus, omnino distincta. Statura plena, facies rotunda quidem, & candida, sed senio jam rugosa, quam ipsa quoque senectus pulcherrimam fuisse significat. Oculis glaucis, & grandibus superciliis, modicis labellis venustis, vultu hilaris, ferens in capite matronalem mitram, cadentis brandei raritate niblatam. Duobus dexteræ digitis, signaculo crucis se munire velle prætendens, in sinistra vero patens Psalterium retinens, in quo hoc scriptum est Psalmi centesimi decimi octavi: vivet anima mea, & laudabit te, & judicia tua adjuvabunt me. A dextero vero cubito usque ad sinistrum, circa scapulas, versus ascendens reflectitur, qui ita se habet. Gregorius Silviæ Matri fecit.* Missa, Introitus, Psalm. 118. *Vivet anima mea, & laudabit te, & judicia tua adjuvabunt me, quoniam mandata tua elegi.* Psal. ibid. *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini.* Gloria Patri. Oratio, ut supra. Epistola, *Viduas honora* cum graduali ex missa *Cognovi*, Evangelium *ex Dom. VII. post Pentecosten.* Offertorium, *manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem, non timebit domui suæ a frigoribus nivis.* Prov. 31. Secreta: *Hæc munera quæsumus Domine, quæ divinæ bonitati tuæ deferimus, intercedente B. Silvia, & a propriis nos reatibus indesinenter expediant, & ab omnibus tueantur adversis.* Per Dominum: Communio: *Ædificatio civitatis confirmabit nomen, & mulier immaculata computabitur.* Eccl. 40. Postcommunio: *Gratias tibi referimus, Domine, cœlesti pabulo vegetati, tuam misericordiam deprecantes, ut per intercessionem S. Silviæ, ejusque filii Gregorii, dignos nos ejus participatione perficias.* Per Dominum.

CA-

PONTIFICIUM COEMETERIUM.

IN latere tribunæ dextero, paries aquilonaris pilis 2. concluſus, exhibet urnas 2. Archiep. Tagliaviæ, & Ophamilii, januam, quę per ſcalas lapideas cocleatas miniſtris ad turrim præbet aſcenſum, & marmor: *Gregorius Papa XIII. ad perpetuam rei memoriam. Salvatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti Æterno Patri conſubſtantialis, & coæterni, qui pro redemptione generis humani, de ſummo cælorum ſolio, ad hujus mundi infima deſcendere, & carnem noſtram ex utero virgineo aſſumere dignatus eſt, cujus vices, licet immerito, gerentes in terris, & ejus exempla ſectantes, animabus Chriſti fidelium defunctorum in purgatorio exiſtentibus, quæ, per charitatem Deo unitæ, ab hac luce deceſſerunt, & piorum ſuffragiis juvari meruerunt, opportuna de theſauris eccleſiæ ſubſidia ſubminiſtrare ſtudemus, ut illæ, quantum divinæ bonitati placuerit, adjutæ, ad cæleſtem patriam facilius valeant pervenire. De divina igitur miſericordia confiſi, tenore præſentium concedimus, ut quoties, quicumq; ſacerdos, ſive ſæcularis, ſive regularis, miſſam in altari ſub invocatione Præſentationis B. Mariæ Virginis, ſito in eccleſia Pan. ad quod dilecti filii Canonici, & Capitulum eccleſiæ Pan. ut accepimus, ſincerum gerunt devotionis affectum, ac juxta quod, cadaver bonæ memoriæ Jacobi Lomellini, Archiep. Pan. conditum fuit, pro liberatione unius animæ in purgatorio exiſtentis, celebraverit, ipſa anima per hujuſmodi celebrationem eaſdem indulgentias, & peccatorum remiſſiones conſequatur, & ad ipſius liberationem, pro quæ celebratur dicta miſſa, operetur, quas conſequeretur, & operaretur, ſi prædicti ſacerdotes, hac de cauſa, miſſam ad altare, ſitum in eccleſia B. Gregorii de Urbe, ad id deputatum, celebrarent, non obſtantibus noſtris de non concedendis indulgentiis ad inſtar, & aliis conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſq; contrariis quibuſcumq. Datum Romæ apud S. Petrum ſub annulo Piſcatoris die 21. Oct. MDLXXVI. Pontif. noſtri anno 5. Cæſar Glorierius.* Marmori imminent Præſentatæ Deiparæ tabula, A. 1713. collocata, projectum ex marmorea calce coronamentum, feneſtræ 2. altiores, quam laxiores, alteram ſuſtinentes orbicularem, velis lineis munitæ, ne radii ſolares pſallentibus obeſſent, arcus 4. co-

lum-

lumnis 5. cementitiis innixi, qui tectum ſoleæ concameratum ſuſtinent, ſacris iconibus illuſtratum.

Ranzanus mſ. A. 1470. *a Simone cognomento de Bononia, qui Antiſtes duodeviginti annos præfuit Panormitanæ eccleſiæ, nobiliſſimum Archiepiſcopale palatium, quod late omnium oculis patet, erigi cæptum, quo mortuo A. 1465. ſucceſſit in Archiepiſcopatu Nicolaus Puxada, Barchinonenſis, vir, prudentia, & aliarum multarum virtutum excellentia præditus, qui tabulam ingentem, operumq; artificio, & labore mirificam, ſupra majoris eccleſiæ altare erigi, eximieq; pingi, ſua ipſius pecunia, fecit, quæ hodie celeberrima eſt.* A. 1466. e tholo *majoris tribunæ* ſuſpenſam a Puxada, Paternionius Archiep. A. 1507. in altero *Marianæ tribunæ*, in aquilonari *cœmeterii Archiep.* pariete Lozanus, Archiep. A. 1672. *ſeptemptrionali in muro* Gaſchus, Archiep. A. 1713. infimis brachiis paululum decurtatis appendit. Baronus *majeſtas Pan. lib. 3. cap. 2. f. 102.* auctorem tabulæ dixit Pan. Thomæ Laureti patrem: ſed Thomas ſæculo 16. in Vaticano palatio ſub Gregorio XIV. pinxit aulam Imp. Conſtantini Magni: Pinarolius *res Romæ memorabiles t. 1. f. 304.* inſerviit PP. Xiſto V. Clementi VIII. Ballionius *vitæ Pontificum*: artifex extitit, reor, Pan. Thomas de Vigilia, cujus picturas A. 1492. 1493. laudat Mongit. *Panormus Mar. t. 1. lib. 1. cap. 16. 23. f. 167. 215.* aliam A. 1494. Caſcin. *lib. 2. cap. 17. f. 265.* infima tabulæ pars recta, ſuperior arcuata ad inſtar montis, Calvariam referens, undique coronidem exhibet inauratam, cui imminet crux brachiis liliatis: in latere tabulæ dextero, porticus, ubi plurimi ſonant Angeli: ante illam ſtant SS. Joachim, & Anna, lapideas juxta ſcalas graduum 15: in octavo Deipara, candidis amicta veſtibus: in gynæcei porta, S. Simeon, Sacerdos, ſui muneris ornatu conſpicuus, trimulam excepturus.

In ſupremo crucis lilio Chriſtus Dñs, more benedicens Latino, *nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum*: ad Galat. 3. 13. læva continet librum apertum, Gothicis ubi characteribus nigris inſcriptum: *Ego ſum Alpha, & Omega*: *Apocal. 1. 8.* ſub Chriſto Onocrotalus: *Pelicanorum duo genera eſſe dicuntur, alterum in aquis, alterum in ſolitudine: qui vero ſolitudinem inhabitant, hanc naturam habere perhibentur, ut immundis animalibus, utpote, ranis, & lacertis vivant, natoſq; ſuos interficiant, & per triduum dolentes, ſeq; ipſos vulnerantes, ſui ſanguinis aſperſione eos iterum ad vitam re-*

ducant: hæc autem similitudo satis congrue nostro convenit Salvatori, qui nobis, ob primi parentis transgressionem, immortalitatem auferens, & de paradiso ejiciens: Genesis 3. *mortis nos legibus subdidit, sed hic noster Pelicanus natos suos revivisens, per triduum mortis dolore contristatus; mortis autem non tantum suæ, quantum nostræ, proprii sanguinis effusione vivificavit: vide ergo quam pulchre hæc similitudo conveniat superioribus: conquerebatur Ecclesia, omneq; genus humanum, & de paradisi expulsione, dierumq; brevitate, & virium imbecillitate, cui sic Salvator dulcissima consolatione respondens: similis sum Pelicano: ego occidi, & vivere faciam: percussi, & ego sanabo:* Deuter. 32. *ne timeas igitur homo, quia te iterum ad vitam reducam:* Oddo Astensis *in psal.* 101. *f.* 1863. *t.* 20. *biblioth.* PP. Pelicanum excipit titulus *J. N. R. J.* titulum Deus Pater, ne deseruisse filium in cruciatibus videatur: sub Patre Filius, clavis tribus in cruce pendens, lanceaq; transfixus: infimo in lilio Redemptor, veste purpurea, corona spinea, arundineo sceptro illusus: *Ecce homo:* Joannis 19. 6. dextero in lilio SS. Mater, decussatis in pectore brachiis, immensum spirans dolorem, in sinistro Discipulus lachrymis obrutus: excepto Pelicano, ac SS. Crucifixo, reliquæ figuræ Græcanicum in morem ad usq; umbilicum depictæ: in posteriori tabulæ parte, muro obversa, pictum, a tergo Præsentatæ Deiparæ, Dominicum Mausoleum obseratum, militibus cataphractis obsessum: in cruce Dominus redivivus, in liliis Evangelistarum symbola, Can. Mongitorio teste, litteris excultissimo.

Murum aquilonarem pilis 2. clausum, arcus contegit editissimus, pilis *aquilon. meridion.* innixus, fenestram in dorso sustinens orbicularem, arcus 6. columnis 7. cementitiis fultos, tectum qui ferunt conchmeratum: a tergo arcuum, viculus pro ministris basilicam lustraturis: post viculum murus, arcuum loco sustentans Archiepiscopalis cœmeterii laquearia: e maximi centro arcus pendet mira pulchritudine pharus argenteus, aureis 2660. sarelli ære confectus A. 1699. argentario Panormitano Antonino lo Castro: pulcherrimum refert fontem Angelis, Delphinis, Harpiis ornatum, cereis 20. ellychniis 9. constantem: Maria *fons divinarum illuminationum, qui non potest exhauriri:* Divus Andreas Cretensis *orat. 2. de Assumpt. fons lucis omnem hominem illuminantis:* S. Gregorius Neocæsar. *orat. de Annunciat.*

vitio-

vitiorum Sirenulæ, Harpyæq; tartareæ Marianos non impediunt alumnos, quin, decurso infidi sæculi oceano, præviis Marianæ protectionis Delphinis, tamquam Ariones ad æternæ vitæ portum appellant: in limbo epigraphe: *Virgini Integerrimæ, ab inferis liberatrici, parenti benemerentissimæ, hac luminum pompa, dilecti filii sua corda dicarunt anno salutis MDCIC. Deputatis Rev. Abbatibus, & Canonicis, Antonino Scoma, & Alexandro Guarrasi*, lemmatis auctore: prædicti arcus pila *meridionalis* affixas exhibet ms. 2. tabulas: prima declarat indulgentias 40. dierum ab Archiepiscopis, secunda indulgentias 100. dierum a Papis concessas iis, qui Marianis litaniis, omni sabbato concinendis intersunt: *aquilonaris* obtinet icones 2: superior SS. Crucifixum, 4. clavis affixum, ab anno 1652. deletum, inferior musivam *a luce* Deiparam, sub qua, detractis 3. ligneis gradibus, descendunt in subterraneam SS. Omnium cryptam: inter unam, & alteram pilam, olim marmorei 3. gradus candidi, vetustate detriti, A. 1719. positi ex marmore rubro, *pietra di libici*, per Gaschum, Archiep. *effigiem* principis 3. templi Gualterius A. 1185. in tribunæ maximæ centro, A. 1507. Paternionius hac in pila constituit. SS. Mater, brachio dextero sustinet filium in gremio sedentem: plurima ob signa, eidem affixa vestis argentea, coronaq; binis Angelis fulta, chrystallis, coronideq; calcis marmoreæ inauratæ septa, lampade fulgens argentea: festum 8. Sept. in Mar. Nativit. olim a fidelium eleemosynis celebratum, A. 1706. sumptibus Michaelis Delvii, Pan. qui publico in ærario, *Tabulam* appellant, deposuit aureos 30. quibus acceptis, Maragmerii redditus assignarunt annuos tarenorum 18. super hæreditatem Pan. & Can. Francisci Sinaldi in actis Pan. Caroli Magliocci, 25. Julii 1718. Mongit. *Panormus Mar. t. 1. lib. 2. cap. 71. §. 2. f. 651.* iconem *a Luce* nominat Panormus, non ob restitutam oculorum lucem clienti, qui votireus vitrea auxilia, perspicilla, *occhiali* apud ipsam appendit, sed quia est *lux mundi*: S. Laur. Justinianus *serm. de Mar. Nativ: fulgens candore lucis æternæ, luce nos cælestis gratiæ illuminat*: D. Ambros. *lib. 7. in caput 11. Lucæ: B. Virgo namquam fuit in nocte, sed semper in luce*: S. Hieron. *in psal. 77.*

Arcum sequitur Archiep. cœmeterii aula pal. 65. longa, pal. 36. lata, *concilium Pontificum* nuncupanda: plures ubi conditi MM. a Rom. Martyrol. 23. Junii *concilium Martyrum*, multæ,

ubi

ubi Virgines, a S. Ambrosio in Symmachum; *concilium Virginitatis* appellatur: cœmeterium urnas 13. Archiep. ostentat: loculi 7. suppedaneis a solo marmoreis elevabantur: A. 1713. duobus detracti; ab ortu habet Marianum arcum, graduſq; 3. marmoreos, ante quos aspicitur ænea Jacobi Lomellini tegula; ab occasu murum, arcumq; (cujus in pede clathri ferrei, januaq;) & loculos 2. *Matris dolorosæ* tabulam, A. 1678. affixam, calcis marmoreæ coronamentum sustinens fenestras 2. altiores, quam laxiores, aliam orbicularem fulcientes: a borea tumulos 5. in pariete A. 1672. elegantem *Deiparæ Præsentatæ* tabulam, calcis marmoreæ coronicem, & fenestras 4. altiores, quam laxiores, candidis lineis velis obsessas, ne psallentes solaribus radiis læderentur: a meridie, choriq; tergo, sarcophagos 5; scrinia lignea, chorales ubi ministrorum habitus asservantur, scalas lapideas ad organum ascendentes. Archiep. Gaschus excitare desiderans novum *S. Francisco Paulano* sacellum, ex pariete septemptrionali A. 1713. in vicinum Marianæ tribunæ murum *Deiparam* transtulit *Præsentatam*, Gualterii II. tumulum ad latus Tagliaviæ sinistrum, (in antiquo loco, Gualterii statuit urnam Paternionii) tumbam Ursini muro conjunxit occidentali: supra tumulum Ticii de Colle constituit loculum Bartholomæi Antiochia: ubi olim sarcophagus Paternionii locavit illum Ugonis II. ut Franciſci Antiochiæ tumulum sustineret: A. 1718. depinxit murum aquilonarem, & scrinia meridionalia, pavimentum, detractis lateribus, A. 1719. vestit lapide candido, cæruleo, rubroq. *systhema vetus*: occidentali in pariete Joannes Paternionius, Ticius de Colle: in aquilonari Joannes Ursinus, Franciſcus Antiochia, Bartholomæus Antiochia, Ugo II. Gualterius Ophamilius: post pilam Petrus Tagliavia; *novum*: in occidentali Ugo II. sustinens Franciſcum Antiochia, Ticius de Colle ferens Bartholomæum Antiochia, in aquilonari Joannes Ursinus, sacellum Paulanum, Joannes Paternionius: post pilam Petrus Tagliavia, Gualterius Ophamilius.

Publicum instrumentum Magnæ Curiæ Archiep. *Relazione della traslazione de' sepolchri dell' Illustrissimi Arcivescovi di Palermo nel 1713. Dovendosi fabricare a spese dell' Illustrissimo Monsignor, D. Giuseppe Gasch. la cappella di S. Francesco di Paola nella cattedrale di Palermo, e situarsi nella cappella di nostra Signora di Libera inferni, dove sono molti sepolchri di Prelati di essa cattedrale*

fu

fù necessario levare trè di detti sepolcri, ed altri aprirsi, e mutarsi di sito, collocandosi in altro luogo, per dare il necessario luogo alla designata cappella: sicchè precedendo un'atto provisionale, fatto da Monsignore, fù data a me Canonico D. Francesco Marchese la commissione di assistere a tutto, in esecuzione di che seguì la traslazione nella seguente maniera. Sabbato a 6. Maggio 1713. doppo mezzo giorno, a porte serrate, si aprì colla mia assistenza, e di due maestri il sepolcro del Cardinal Tagliavia, per vedere, se il suo cadavere era nell'urna marmorea, che è sostenuta da due Leoni, pur di marmo, e ritirato poco fuori il coperchio, si vidde il cadavere del Cardinale, e non permettendo io, che si aprisse maggiormente, per non esservi tale necessità, osservai, che il cadavere era vestito in abito Pontificale con le vesti di seta cremesina, che parea raso: le stivalette, e scarpe eran foderate di raso cremesino, ma le vesti appena si toccavano, che si laceravano: tenea la destra su'l petto, nella sinistra aveva il bacolo, che era di legno; e mostrava vestigii di pittura di fiori minutissimi, e vi si vedea qualche poco di color torchino, ma non si potea distinguere perfettamente, per essere fracido: le ossa del cadavere erano intiere, e collocate a suo luogo, ed era il cadavere disteso con li piedi verso l'altare di nostra Signora di Libera inferni; non osservai altro, perche, come dissi, appena s'aprì il sepolcro; si accostò al pilastro di nostra Signora della Luce, del quale era prima distante due palmi, e ciò si fece per dar luogo al sepolcro di Gualterio, come si dirà appresso. A. 9. Maggio 1713. Martedì doppo mezzo giorno si aprì a porte serrate il sepolcro di Gualterio II. che è lavorato di mosaico, e si collocò vicino l'altare di nostra Signora di Libera inferni, unito al sepolcro del Cardinal Tagliavia; ma prima il cadavere del Prelato si pose in una cassa, coperta con coltrice di Damasco, e portato da Sacerdoti con torcie accese, con recitazione di salmi, fù deposto nella cappella, dove è il corpo di Santa Cristina, ed ivi si lasciò con quattro candele accese, sin tanto, che l'urna si pose al suo luogo nuovo, e poi si riportò con lo stesso accompagnamento, si ripose nella sua urna, spargendovi sopra molte rose, si recitò il Libera me Domine, *e si asperse con l'acqua benedetta da me, e poi si coprì con la sua lapida: nota, che da quando si aprì il sepolcro, sino quando si serrò, stiedero accese due torcie a quattro micci, quali erano mie, e le accesi per mia divozione: osservai in questo sepolcro le cose seguenti: il cadavere era vestito in abito Pontifica-*

le, sotto il quale vi erano quattro dita di sale grosso sparso per tutto il fondo del sepolcro: sotto il capo vi era pure gran quantità dello stesso sale, che formava un coscino: tutto il corpo era spolpato, il cranio era intiero con la mandibola di sotto: non li mancavano nè denti, nè ganghe, che in tutto erano 32: sotto del capo trovai una piangetta di piombo, che stimai essere della parte di sotto del pallione, ed era detta piangetta coperta di drappo torchino: le tonicelle, e dalmatica erano di drappo di seta, e di sughero minuto, a forma di mustazzoletta, che oggi chiamano, sagrì: le cagarelle dell'amnitto erano di seta verde, alla larghezza di 3. dita, lavorate di finissimo lavoro, e tessute, ed all'estremità avean frangetta di seta: erano tanto forti, che non si potevano stracciare, il cingolo era di seta, che parea a color d'oro, ben fatto, e forte, le chirotecbe erano di seta tessuta a modo di calzette, pareano di color bianco, ma il lavoro era finissimo, e sottilissimo: delle stivalette, e scarpe non si conoscea il colore, ma i tacci delle scarpe eran cordoncini di seta fortissimi, e le ligature delle stivalette di cuojo, il drappo della pianeta era di seta sottile di finissimo lavoro, con oro sottilissimo, come sono li drappi di Fiandra, il colore però non si conosceva: sopra de' piedi si trovò come un cappuccio di mozzetta, ma largo, dal quale pendeano due, come fettuccie dello stesso drappo, lavorato minuto, come il sagrì, parea, che questo fosse la mitra: la fodera del capuccio, o mitra, era di color bruno, si trovò un fazzoletto di tela, piegato, che toccato si lacerava, non aveva bacolo, e forse erano involti nelle vesti Pontificali, che erano tanto impastate, che non poteva altro vedersi, e questo impastamento a mio credere era per causa, che il sale si era in parte resoluto, ed aveva umettato il tutto, tanto più, che molte cose, e quasi tutte rilucevano, come berilli, ed era il sale liquefatto, che poi si aveva di nuovo impietrito; con l'occasione di levarsi detto sepolcro, venne a leggersi il principio d'un verso dell'epitafio, che non potè leggere l'Abbate Pirri, portandolo troncato nella notizia della Chiesa di Palermo a f. 128. che diceva: Sunt duo lustra minus annis de mille ducentis &c.

Alli 10. di Maggio, Mercoledì 1713. s'aprì il sepolcro di D. Giovanni Paternò, Arcivescovo di Palermo, doppo mezzo giorno, a porte della Chiesa serrate, con tenere accese torcie, come sopra, e si ripose il cadavere nella cappella di S. Cristina, coperto d'una coltre cremesina di Damasco, e con tenervi innanzi due candele accese,

e poi si ripose nella sua urna, nuovamente collocata vicino il pilastro di nostra Signora della Luce, recitando salmi, ed il Libera me Domine, e con l'aspersione solita, ed orazione Deus, qui inter Apostolicos &c. Si osservarono le seguenti cose nel cadavere: era imbalsamato, e vestito in abito Pontificale, il capo era intiero, e con la pelle, ed osso però spolpato, aveva la mitra di broccato d'oro, e seta morata cremesina, foderata di Damasco bianco di lavoro minuto, la sua forma era più curta di quelle, che si usano al presente, ma larga, le maniccie erano ornate di freggio di seta cremesina, il capo era grande, le chirotecche di seta cremesina, e nella parte vicina alli polsi, di color turchino, con fiocchi, e bottoncini di seta, ed oro, ed erano lavorate all'aguglia, come si fanno le calzette, le scarpe erano di russo cremesino, grandi più del solito, trinate di galloncetto d'argento; sotto del capo vi era il coscino riccamato di punto, pieno di penne, ed il cadavere era collocato sopra una tavola, la quale si estrasse fuori col cadavere intiero, le vestimenta Pontificali erano di russo cremesino, la stivalette di drappo di seta verde lavorato, la stola era di drappo bianco con fioretti di colore, la dalmatica, e tunicella di rerzanello cremesino con le maniche di velluto cremesino. Nello stesso giorno, Mercoledì 10. Maggio 1713. si aprì il sepolcro di Tizio del Colle, Arcivescovo di Palermo, e si trovò il cadavere involto in un lenzuolo, che parea di tela, ma, come filindente, avea le vestimenta Pontificali, le ossa erano spolpate, ma intiere, la testa con la mandibola con pochi denti, e ganghe, il drappo delle tunicelle era di spichetta, ben lavorato di color bianchiccio, vi erano laminette di piombo del pallione, una delle quali era coperta di drappo tessuto, ma non si distingueva il colore, le zagarelle dell'ammitto erano di seta ben tessuta, e lavorata, il sudetto sepolcro si levò, e poi si restituì al suo luogo di prima, ma si pose più basso, il cadavere non si estrasse dall'urna marmorea, ma coperto con tovaglia bianca, e coltre di Damasco rosso, e con altra di Damasco bianco sopra la cassa, si levò, e si ritornò con la cassa marmorea al suo luogo, stando sempre accese due torcie; nel sudetto giorno di Mercordì 10. Maggio 1713. il sepolcro di Giovanni Orsino, Arcivescovo di Palermo, senza levarlo, si abbassò un poco senza aprirlo, per non esservi stata tal necessità, e si avvicinò più al muro, con starvi accese le due torcie; nel sudetto giorno di Mercordì, 10 Maggio 1713. circa ore 2. di notte si aprì il sepolcro di Ugone, Arciv. di Pal. e primo promotore della di-

vezione, e festa di S. Cristina, si trovò il cadavere spolpato, ma l'ossa tutte a suo luogo, la testa intiera, e la mandibola con 23. denti e mole, mancandone sette dalla parte di sopra, e due nella mandibola, i denti di essa eran piccioli, e strettamente uniti, le vestimenta tutte erano lacere, e solo distintamente si viddero due pezzi del cingolo di seta, ben lavorato, e non molto grosso; la cosa più notabile, che si osservò, fù il vedere alcune sfogliette d'osso, mezzo palmo lunghe, e strette, quanto due dita, che parevano di materia di legno sottile, e frangibile, e di colore bianco, alcune delle quali parean come raggi in questa forma A. e non sapendo, che cosa fossero: finalmente si ritrovarono due pezzi di bacolo, che erano d'osso bianco, e si stimò avorio, che per l'antichità si era sfogliato, e perchè era composto di molti cannoli, sea pezzi d'avorio, e che uno entrava con la vite nell'altro; perciò si osservò, che un pezzo di essi aveva la sua vite, e quel vacante segnato con la lettera A. era l'ingasto della vite, il pomo del bacolo era pure sfogliato in forma ovale, forato nel mezzo O, e di questa forma ovale se ne ritrovarono molti: si viddero un pezzo di drappo di seta, lavorato alla Toloſa, ed altri drappi laceri, sottili di raso, ed altri lavori, come anche il cordoncino di seta di color bianchiccio, che si suppose essere ligato alla stola, dalla parte di dietro si trovò una piangia di piombo del pallione, molto sottile, ed assai frangibile, si viddero due pezzi di sughero grandi, quanto una mano, che erano delle scarpe; tra tanto si collocò il sepolcro al luogo nuovamente designato, si portò il cadavere nella cappella di S. Cristina, dove stiede tutta la notte, ed il giorno seguente, che fù il giovedì doppo mezzo giorno a porte serrate, si riposè nella sua urna, spargendovi fiori, e rose, e recitando li suffragii sopradetti, e componendosi l'ossa con l'ordine naturale.

Ad 11. Maggio Giovedì 1713. doppo mezzo giorno, a porte serrate, si aprì il sepolcro di Bartolomeo Antiocheno, e si trovò intiero, vestito d'abiti Pontificali, disteso, imbalsamato, con la mitra sù'l capo, di raso, nel petto si trovò una piangia di piombo del pallione, le vestimenta Pontificali erano di terzanello leggio di color rosso, le stivalette eran di drappo verde, e le scarpe di damasco violato, non avea nè bacolo, nè croce pettorale, nè anelli, il capo era grande, e non gli mancava nè dente, nè mole, non si estrasse dal sepolcro, perchè si potè con decenza collocare nel luogo designato, che era vicino, prima però di coprirlo con la lapida, si sparsero fiori sopra il cada-

davere, e si recitarono li suffragii, e si fece l'asperſione, come ſopra. Nello ſteſſo giorno 11. Maggio 1713. Giovedì, vicino all'Ave Maria, ſi aprì il ſepolcro di Franceſco Antiocheno, il quale hà due epitafii, uno dello ſteſſo Franceſco Antiocheno, e l'altro di Paolo Viſconte, oltre un'altra iſcrizione di Gentili, riferita da Giorgio Gualteri nelle iſcrizioni di Sicilia, nell'edizione di Palermo a f. 15. ſi trovarono in detto ſepolcro due cadaveri, diſteſi uno ſopra l'altro: vicino al capo di quello di ſotto, ſi trovò altro capo ſpolpato, ed alli piedi altre 3. teſte, ed un mucchio di oſſa ſpolpate: giudico, che il cadavere diſteſo di ſotto foſſe di Franceſco Antiocheno, come piu antico, e quello di ſopra, di Paolo Viſconti, come più moderno, e parea chiaramente più recente, l'altre quattro teſte con le oſſa, ſtimo, che foſſero d'altri Prelati, li quali forſe erano in altri ſepolcri, e in altro tempo conſervati in queſto ſepolcro, non parendo veriſimile, che ſi aveſſero meſcolati li corpi d'altri defonti con quelli delli Prelati. Non ſi ha notizia alcuna di eſſerſi in qualche tempo traſportati li ſepolcri di tutti li Prelati nella cappella di noſtra Signora di Libera inferni, ma ſi giudica, che il ſudetto ſepolcro foſſe ſtato aperto più volte, giacchè ſi viddero l'oſſa, e i cadaveri di ſei Prelati in queſto ſepolcro: il cadavere di ſopra, che diſſi, eſſere del Viſconte, era imbalſamato, con mitra di Damaſco in teſta, veſtito Pontificale: ſi trovò ſopra il petto la piangia di piombo del pallione co'l drappo conſumato, le mani erano diſteſe ſotto il petto, ma le chiroteche conſumate, e le oſſa delle mani, e deta ordinate, ma ſpolpate: vicino la man deſtra ſi trovò un'anelletto di ferro ſenza pietre: non avea croce pettorale, nè il bacolo: il cadavere di ſotto, che diſſi eſſere di Franceſco Antiocheno, era veſtito Pontificale, ma ſenza mitra: li ſudetti cadaveri erano diſteſi con li piedi verſo l'altare di noſtra Signora di Libera inferni.

Ordine delli ſepolori dell'Arciveſcovi, col quale erano collocati prima di eſſerſi mutati: nell'entrare nella cappella della chieſa dal corno dell'Evangelio, a man ſiniſtra, nel muro, che guarda all'altare di noſtra Signora di Libera inferni, vi era il ſepolcro di Giovanni Paternò, e quello di Tizio del Colle, appoggiati al muro, che corriſponde all'Abbatia Nuova, vi erano cinque ſepolcri, cioè, cominciando dalla parte inferiore, il primo di Giovanni Orſino, il ſecondo di Franceſco Antiocheno con Paolo Viſconte, in cui pur ſi trovano l'oſſa di altri quattro Prelati, come ſi è detto,

il terzo di Bartolomeo Antiocheno, il quarto di Ugone, ed il quinto di Gualterio Secondo, che fabricò il tempio: nello stesso muro, ma vicino l'altare di nostra Signora, vi era l'altro sepolcro del Cardinal Tagliavia: l'altro ordine delli sepolcri, che è all'entrare della cappella di nostra Signora a man destra, che non si commosse con questa occasione, ma restò come era, ed è il seguente: 1. è il sepolcro di Ottaviano Preconio, 2. quello di Francesco Orosco, 3. quello di Simone di Bologna, 4. quello dell'Abbate Palermitano, e 5. quello di Ubertino de Marinis. A 18. Maggio 1713. d'ordine di Monsignor Arcivescovo, ed a sue spese, si celebrò un funerale nella cappella di nostra Signora di Libera inferni in suffraggio dell'anime delli Prelati defunati: cantò la messa il Decano D. Pietro Mataplana, e nel fine l'istesso Monsignor Arcivescovo, vestito di piviale, che avea assistito alla messa, nel suo solio, fece l'assoluzione alli tumuli: nella stessa mattina Monsignore fece celebrare molte messe per l'anime delli sudetti Prelati: la messa si cantò nell'altare maggiore, e durante la funzione, suonò a mortorio la campana, detta Guzza, e si accesero 12. torcie a quattro mieci, ripartiti innanzi li sepolcri di tutti li Prelati.

CAPUT QUARTUM.

PETRUS TAGLIAVIA, GUALTERIUS OPHAMILIUS ARCHIEP. PAN.

PEtrus Tagliavia, Aragoneus, civis, & Archiep: 30. Sept. 1545. instituit Can. Pan. S. Th. D. Antonium Phasium, Caccabensem, Card. Francisci, & Joannis Vincentii, quos ex Isabella Capua susceperat Ferdinandus Gonzaga, Molfettæ Princeps, insulæ Prorex, præceptorem, electum Episc. Cephal. Mazar. Agrig. qui sacros, invicta constantia, honores respuens, magnæ sanctitatis opinione decessit in patria 28. Oct. 1572. Inveg. *Carthago Sicula lib. 3. cap. 5. f. 52.* Mongit. *biblioth. t. 1. f. 65.* interfuit 17. Junii 1546. sessioni 5. Tridentinæ approbanti Deiparam extitisse Illibatam: A. 1549. benignissimo excepit amore Societatem Jesu, cui A. 1551. commodavit parochialem S. Antonii Abb. ecclesiam: 21. Januarii 1551. Paulo Phasio, sociisque indulsit veniem erigendi sodalitium Montis Pietatis in Caccabensi S. Julianæ, nunc S. Leonardi templo: Inveg. *Carthago*

Si-

Sicula lib. 3. cap. 3. f. 25. a Julio III. PP. creatus 23. Dec. 1553. S.R.E. Card. tit. S. Callixti, 6. Januar. 1554. inter Hieronymum Corbera, Baronem Miserendini, Justitiarium, *Capitaneum*, a dextera, Cæsaremq; Lancea, Prætorem a læva, equitans cum universa nobilitate, petiit basilicam, ubi maximam juxta aram, sedens inter Joannem Sebastianum, Pactensem Episc. suumq; fratrem minorem, Joannem, Terranovæ Comitem, Siciliæ Comestabilem, Architalassum, A. 1539. 1544. Siciliæ Proregem, audiit missam privatam sui Vicarii, Francisci Valdaura, qui vestes benedixit Cardinalitias: *diarium ms. Petri de Blasio Pan. M. R. C. Judicis*: A. 1558. Pan. Can. elegit Philippum Phasium, Caccabensem, Antonii nepotem, Card. Francisci Rebibæ aulicum, electum Episc. Litterensem, mox A. 1570. Caccabi heroicarum virtutum fama denatum: Inveg. *Carthago Sicula lib. 3. cap. 5. f. 15.* constitutiones evulgavit synodales teste Archiep. Præconii synodo *cap.* 1. decessit 6. feria, 5. Aug. 1558. qui, uti Prorex, eodem die antecedentis anni decreverat, Præsulibus locum in deducendo Prorege digniorem: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 179. Candidi marmoris loculum bini sustentant leones: urnæ pectus decorat crux, in transverso cujus ligno sedent 2. columbæ: his imminet sertum, continens compendiariam nominis Christi notam: stipant crucis latera lanceæ 2. & Angeli 2. tenentes scutula sine tesseris, ac Apostoli 12. palliati, discalceati, lauroq; ob martyrium redimiti: in 4. angulis operculi fastigiati prominent ad ornatum colles 4: qua parte respicit murum tegula, fulgent scuta 2. musiva bifariam secta, veteris familiæ, nobis incognitæ, stemmata: operculum alio delatum e tumulo creditur: crux indicat Archiepiscopum, qui fert Christum in capite: columbæ dignitates 2. Archiep. & Card. quarum aculeatas curas adumbrant lanceæ: per Apostolos indicatur in Apostolico purpuratorum collegio adscriptus: omnium ultimus post 148. annos, A. 1706. obtinuit epitaphium in meridionali operculi facie confectum a Can. Alex. Guerrasi: *Petrus de Tagliavia ex Comit. Castri veterani, S. R. E. tituli S. Callixti Presb. Card. Aragonius, civis, & Archiep. Pan. in hac tumba quievit annis Aug. MDLVIII.*

Gualterius II. Ophamilius, Anglus, Archiep. humuli loco natus: Blesensis *epist.* 66. ad eumdem *de pudore egenum vos erigens*: infra: *ob reverentiam illius* Reg. Guil. II. *qui de contemptibili pauperiate vos extulit*: salutatur Arctius *f.* 5. Tornacii præfatio ad

hi-

historiam Falcandi, Paruta *D. Rosaliæ triumphus f.* 34. illum vocantes Regis affinem: Amphusus de Retano, Can. Pan. assentiens, præbendæ per illum concessæ, vocat Novembri 1170. *inclytum, & venerabilem ecclesiæ Pan. Archiepiscopum*: Paruta *ibidem f.* 35. Parisium I. Pan. & Archiep. A. 1202. adoptavit in filium: Innocentii III. PP. *epistola* ad Parisium Majo 1202. *sanæ bonæ memoriæ Gualt. Pan. Archiep. qui te sibi adoptavit in filium*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 140. Dominico die 13. Febr. 1177. coronavit Joannam, Regi Guil. II. nuptam: cum fratre Bartholomæo, Episc. Agrig. & Matthæo de Agello, Siciliæ Vicecancellario sententiam protulit in favorem Benedicti Episc. Marsicani: *hist. Marsorum, in Episc. f.* 18. Phœbonius: *Joannes Signinus, ex Canonico Episcopus effectus, qui rogatu Joannis Furate scripsit vitam Sancti Episcopi Berardi, ut ipsemet testatur, & agnovimus; additor miraculorum. Hic, cum opprimerentur jura suæ Ecclesiæ ab Oddone, Celani Comite, Panormum petiit, & a Rege Gulielmo, causam Archiepiscopo Pan. demandari procuravit, circa annum MCLXX. Benedictus Marsorum Episcopus sententiam contra præfatum Comitem reportavit anno MCLXXIIX. quæ penes nos conservatur, & est tenoris sequentis † anno Dom. Incarnationis MCLXXVIII. mense Januarii Indictione VII. Regni vero Domini nostri, Gulielmi Dei gratia glorioſissimi Regis, Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ anno VIII. felicitet, Amen.*

Nos Gualt. Dei gratia, Panormitanus Archiepiscopus, & Domini Regis familiaris, & Matthæus Domini Regis, etiam Cancellarius, & Bartholomæus, Dei, & Regia gratia Agrigentinus Episcopus, & Domini Regis familiaris, per hoc præsens scriptum declaramus, quod Venerabiles Episcopi, Joannes Signinus, & Benedictus Marsorum, cum quibusdam Canonicis suis, Panormum venientes, querimoniam coram nobis deposuerunt, dicentes: quod Oddo de Celano innumeris gravaminibus, insuetis directionibus, exactionibus multis Ecclesiam S. Sabinæ, homines suos, & Ecclesiæ Sanctæ subditos molestabat, & jugi persequutione vexabat. Oddo vero in nostra præsentia constitutus, jussu nostro, in omnibus objectionibus sibi, respondit, dicens: quod Ecclesiam Marsicanam, Ecclesiasq; sibi subditas nunquam in aliquo vexabat, & homines in nulla directione compressit, præterquam de eo, quod ab eadem Ecclesia percipere solebat, & sibi de jure opinabatur deberi. Contra hoc

vero

verò præfati Venerabiles Episcopi cum omni instantia allegabant, dicentes: quod Ecclesia Marsicana, nullis conditionibus, nullis petitionibus unquam fuisset obnoxia; cum ea, de jure communi, & consuetudine longa, suis titulis, propria libertate gauderet; cumq; hinc inde multæ altercationes haberentur, ambæ partes, interventu amicorum suorum Curiam exorare, quatenus procuretur eos de supradictis quæstionibus concordari. Nos vero ex parte Regia, illud eis concessimus, impetrata licentia, concordata; scilicet inter se, & concordiam, quam inter se contraxerant, nobis repræsentata in. Nos vero, cum utrique parti placeret, Regia auctoritate, manu firmavimus, & etiam eandem concordiam Domino nostro Regi retulimus, & dum in solio Majestatis suæ resideret feliciter, utrique parti ipsam concordiam ratam, ac firmam jussit haberi. Contractæ quidem concordiæ motus hic est, videlicet: quod prænominatus Oddo reliquit, prorsusq; dimisit in manu Benedicti, Marsorum Episcopi omnia, quæ in Ecclesia Marsicana, & hominibus suis se credebat habere, excepto, si quid in Ecclesiis Matricis Ecclesiæ sibi subditis juste, & rationabiliter sibi deberi probaverit: quibus tamen subditis Ecclesiæ remisit tempore messis custodiam arcarum: restituit Ecclesiæ Beatæ Sabinæ molituram vallis Carriti, juxta tenorem instrumenti, quod olim Pater suus fecerat Beato Berardo: pepigit etiam, & promisit, quod ab hac hora in antè Matricem Ecclesiam Beatæ Sabinæ, & universos homines suos liberos, & absolutos ab omni exactione perpetuo quietos dimittat, nullam in eos, quoquo modo, qualibet occupatione, molestiam ingerat, vel ingeri faciat, nullum præstabit impedimentum, quo ipsa Ecclesia justitias ubiq; sibi debitas minus percipiat; scilicet amodo decimas, & oblationes mortuorum, & sepulturas, irrigationes terrarum, pascua, piscationes, & omnes aliæ commoditates, tam ipsa Ecclesia, quam sui homines, & prædictæ Ecclesiæ sibi subditæ de cætero habeant in pace, & in omni libertate fruantur, nullo impedimento, vel disturbentur ad hæc, aut supradicta omnia sine diminutione serventur. Obligavisse suos hæredes, &, si aliquo tempore concordia, & pacta prædicta infringere, vel contrariare præsumpserit, componat Regiæ Curiæ libras auri quinquaginta, ipsa concordia firma, & concussa manente: ad hujus autem concordiæ firmitatem, consensu, & rogatu utriusq; partis, tria similia scriptæ per manus Joannis de Melfa, Regii Notarii, jussimus scribi, &

& marcarum nostrarum, & ipsius Oddonis subscriptione firmavi, quorum unum præcipimus Maxicano Episcopo Venerabili tradi, alterum ipsi Oddoni, tertium in sacra aula Regia reponi. Datum in Urbe felici Panormi, anno, mense in Domino præscriptis. † Ego Gulielmus, Panormitanus Archiepiscopus. † Ego Bartholomæus Argentinen. Episcopus. † Ego Matthæus Domini Regis Vice-Cancellarius. † Ego Oddo de Celano, filius quondam Comitis Raynaldi scribi rogavi, & propria manu firmavi. W. Gualterius *non Gulielmus. Argentin.* Agrig.

Aprili 1184. cæpit ædificare templum 4. Princeps, 8. April. 1185. dedicatum, parochialem S. Joannis Baptistæ de Baida consecravit ecclesiam, D. Agathæ V. M. Pan. hymnum concinuit, editum 1722. obiit 1190. male Ptisæus, Pirr. Inveg. Præsulem A. 1177. 1193. defunctum asserentes. Albi marmoris tumulus emicat opere musivo, quod sinistro in latere deest: pilæ olim adhærebat: fastigiatum operculum: metricum caractere Gothico, elogium elegiacum.

Condidit actoris domus hæc sub marmore corpus,
Ne sit Gualterio funditus orba suo:
Hic jacet Antistes Gualterius, auctor ovilis
Christe, tui, factus, quod fuit ante, cinis,
Virginis exemplo, majorem tumbula templo
Claudit Gualterii, dum fovet ossa, pii:
Sunt duo lustra minus annis de mille ducentis,
Cum claudit tantum tam brevis urna virum.

Ut Mariæ uterus Deum hominem, se majorem clausit, ita parvus loculus Gualterium, sua basilica majorem. Sal balsami loco substratus: *lib.* 31. *cap.* 9. Plinius: *salis natura est per se ignea, omnia erodens, corpora vero adstringens, siccans, alligans, defuncta etiam a putredine vindicans, ut durent, ita per sæcula:* 26. Nov. 1573. *apud oppidum Hallense supra Salisburgum in fodinis salis intra montis viscera 6300. pedes ex solido salinario lapide excisum esse virum, omni parte integrum cum barba, supercilliis, crinibus, unguibus, & vestibus quoq; incorruptis, capite non nihil compresso, carne consolidata, & exsiccata: statura novem spithamarum.* Spondanus *A.* 1573. *n.* 19. de cadaveribus sale conditis Herodotus *lib.* 2. Eunapius Sardianus *vitæ Edesii Philos.* sal uti marinus magis participans de sale centrali, impræg̃natus salibus volatilibus,

bus, & fixis in genere, ad usum chymicum sublimatus, recte præparatus, methodice propinatus, evadit universalis panacea ad omnes fere morbos tuto, citoq; sanandos, majori virtute, quam extracta Mumiæ Ægyptiacæ, a fortiori sal marinus, imbibitus salibus balsamicis humani corporis, etiam mortui, ad usum chymicum præparatus &c. erit panacea universalis: 1. in capitis affectiones, pectoris, & partium naturalium, in apoplexia, epylepsia, vertigine, paralysi, convulsione, lethargo, caro, seu stupore, coma, seu cataphora, congelatione, mania, spasmo: 2. in affectiones asthmaticas in syncope, hemopthysii, angina, ulceribus pulmonis: 3. in obstructiones, in diarrhæa, lienteria, diabete, malo corporis habitu, podagra, arthritide, rheumatismo, pleuritide, peripneumonia, & similibus: 4. in renum, vesicæq; lapides antisterium egregium, antifebrile tutissimum in genere, & in specie ad fugandam quartanam, elixir vitæ supra modum admirabile ad moribundos vivificandos, juventutis florem reparandum, sanitatem conservandam, prædictos morbos avertendos.

Joannes Paternionius, Catanensis, Archiep. constituit epistylia 2. marmorea, scutaq; gentilitia super januas occidentales ecclesiæ, ac palatii apud regionem Scibeniam: epigraphe: *Joannes, Archiep. Pan. Cathanensis MCCCCLXXXXIII.* Prorex marmoreum 18. Dec. 1506. jussit erigi tumulum Joanni Burgio prædecessori: A. 1507. marmoream erexit januam, statuis 3. ornatam in Baidensi S. Mariæ Angelorum æde: A. 1509. posuit epistylium marmoreum, suis tesseris dives in septemptrionali porta S. Mariæ Gratiarum: sculpsit epitaphium Nicolao Tudisco, Archiep. ut Catanensem ostenderet contra veritatem historicam: 24. Jan. 1511. sabbato Panormi decessit. Nivei marmoris urna possidet in centro sertum floreum, ubi olim vultus ethnici nunc, illo erasso, stemma Archiep. sertum sustinent genii 2. volantes, qui paganum ad Elysios ferebant campos: sub geniis 2. volumina, 2. delphini, 2. sacrificia: Gryphus in lateribus insculptus: animal fabulosum, custos thesaurorum creditus ab antiquis: Aldrovandus *lib. 10. cap. 1. ornithol.* Gryphi in foribus æneis cathedralis M. Reg. antiquæ urnæ nova tegula per hæredes Arch. posita, sculptus ubi Joan. jacens, ore ad cælum converso, pontificali veste fulgens, manibus super ventrem conjunctis, baculum amplexantibus, capite mitrato supra 2. pulvillos reclinato: pulvinar capiti proximum in limbo

præ-

præfert elogium a Pan. Subcantore, Nicolao Marturana confectum A. 1700. *Joannes de Paternione, Catanensis, Pan. Archiepiscopus obiit anno MDXI. 24. Januarii, ordinis S. P. Benedicti.*

Joannes Ursinus, Romanus, Arch. *obiit, opinor, Joannes A.* 1333. *nam sub ejus anni finem vacabat archiepiscopalis sedes, atq; Præsulis cives subierat Arcturus Diotelodiede, Can. & Cantor in cathedrali*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 157. post diem 6. Aug. testamentum Matthæi, Comitis Sclafani, in actis Not. Pan. Ægydii Cantorem, & Decanum, non Vic. Capitul. vocat Arturum: *B. Augustini Novelli vita cap.* 11. *f.* 52. Auria: *e vivis sublato Joanne de Ursinis consangineo suo Pan. Archiep.* B. Matthæus Ursinus, Dominic. S. R. E. Card. Archiep. Sipontinus *illius ecclesiæ administrator fuit ab eodem Joanne XXII. ultimo sui regiminis anno, qui fuit salutis millesimus trecentesimus trigesimus quartus, quo autem munere post duos annos se exsolvit*: Fontana *theatrum Dominic. p.* 1. *cap.* 4. *tit.* 71. *f.* 92. post B. Matthæi dimissionem A. 1336. vel sub finem A. 1335. Parisius II. Archiep. non A. 1334. male Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 157. qui de administratore silet: *not.* 1. *Pan. ac not.* 3. *Agrig. f.* 293. Idololatræ urna ex candido marmore, striata, undosaq; in angulis exhibet columellas 2. in lateribus Gryphos 2. tenentes manibus rosam, defuncti stemma. In fastigiati culminis angulis 4. colles 4. quos inter ad meridiem 2. scutula cum tesseris Ursinis: inter scutula epitaphium leoninum caractere Gothico scriptum.

† *Pontificum norma, virtutum regula, forma,*
Morum fons, amnes veri, fuit iste Joannes
Præsul, qui sedis honor extitit hujus, & ædis,
In cunctis gratus, Ursina gente creatus,
Cujus in hac fossa recubant finaliter ossa.

Victor de Colle Archiep. obiit 12. Dec. 1304. marmorea ethnici urna undosa, striataq; aperit in pectore januam quadratam semiclausam: Mazariæ *arca marmorea cum porta sinuata* Gualt. *f.* 20. paganus in ea conditus per januam a Mercurio in campum Elysium ducebatur: in januæ lateribus columellæ 2. totidem in angulis tegulæ: limbus exhibet in angulis scutula 2. cum tesseris, inter quæ elogium Gothico caractere: versus 2. 3. rhythmicus, cæteri leonini: ob limbi angustiam in partes 2. æquales divisum. epitaphium: singulas post voces puncta 3. notæ compendiariæ

Xre, Archieps, Ds, Roge-ſcor, Chriſte, Archiepiſcopus, Deus, Rogerioſcorum: *dicione* indictione: *morum vita* mores vitæ

Anno milleno, necnon currente treceno, A. 1304.
Et quarto, nempe tertia dicione fluente,
Decembris menſe, Luciæque die veniente, 12. Dec.
Defunctus, Chriſte, fuit Archiepiſcopus iſte:
Hunc exaltarunt tria, nobilitas relevarunt,
Et morum vita Ticium doctrina perita,
Cui, Deus o, tolle, dedit ortum patria Colle,
Rogerioſcorum ſtirps eſt ubi prima ſuorum.

Bartholomæus Antiochia civis, Archiep. obſtinatam Octobri 1308. diremit litem de cathedratico jure inter Goffridum de Roncionibus, Epiſc. Mazar. ac Paphnutium Pan. Baſil. S. Mariæ de Crypta Abbatem pro ſua eccleſia Marſalenſi: *actum Panormi in Caſſaro juxta portam S. Agathæ* de Guilla *in palatio, in quo habitamus, præſentibus D. Petro Tagliavia, Panormi, & Mazariæ Canonico, Judice Guidone, familiare magnifici Guilelmi de Sancta Flora, Judice Simone de Benencaſa, Subcantore Pan. eccleſiæ*: *t.* 1. *mſ. Abbatiæ f.* 55. tabular. collegii Pan. Soc. J. Marmorea ethnici urna, undoſa, ſtriataq; poſſidet in centro januam ſemiclauſam columellis 2. munitam, cujus in foribus cælata 4. capita arietum, qui Mercurio ſacri, in ſacrificio mactabantur, quo ejus memoria expellentis peſtem a Tanagræorum finibus, immolatione arietis recoleretur: ut aries immolatus luem abegit a regione, ita corruptionem a cadavere ſculptus arcebit: in 4. angulis faſtigiati culminis colles 4: orientales exhibent Meduſæ capita, in fures, tumulorum expilatores amuleta, intra quæ cernuntur ſcutula 2. bipartita: ſuperior pars exhibet volantem aquilam Cæſarum Svevorum, a quibus originem hauſerat, inferior campum vacuum: Bartholomæus, & Franciſcus erant Friderici Antiochiæ ex diverſa matre fratres: in operculi limbo elogium rhythmicum.

† *Annis millenis decurſis, atque trecentis*, A. 1311.
Virginis undenis, poſt tempora parturientis,
Sanguine Cæſareo mitis, pius, Antiochæus,
Panormita jacet hic Præſul Bartholomæus.

Rogerius I. Freſca, Archiep. A. 1141. Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 110. Inveg. *t.* 3. *f.* 236. recepit tria caſalia a Rogerio Chamet A. 1141. *quare reſpiciendo te venerabilem Electum Archiepiſcopatus*

patus civitatis Panormi Rogerium Freſca: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 110. M. Julio 1143. ſubſcribit privilegium Gerardi, Epiſc. Meſſan. *hæc omnia confeſſus fuit coram Rogerio, illuſtri Duce, ac Rogerio, Electo Panormi*: Pirr. *not.* 2. *Meſſan. f.* 313. *Ugo I.* Archiep. A. 1144. Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 112. Inveg. *t.* 3. *f.* 243. habuit a Rege Rogerio privilegium tabulariæ M. Martio 1144. *reſidentem Ugonem Siciliæ venerabilem Archiepiſcopum*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 112. cui diſpenſavit bigamiam Lucius II. PP. ſedens a die 9. Martii 1144. ad 27. April. 1145. *Lucius tamen diſpenſavit cum Pan. Archiepiſcopo, qui fuit bigamus*: Gratianus *cap. lector*: ſcribebat A. 1151. *ſcriptores eccleſ. f.* 318. Bellarminus: *Lucius tamen diſpenſavit cum Panormitano Archiepiſcopo, qui fuit bigamus*: Gloſſa *in cap. lector* 18. *diſt.* 34. ex diſpenſatione rariſſima colligitur Ugonem eximia doctrina, virtute, prudentia, coruſcaſſe. *Rogerius II.* Archiep. A. 1146. Inveg. *t.* 3. *f.* 247. firmat privilegium eccleſiæ Cephaled. M. Majo 1146. *Ego Rogerius, Pan. Electus ſubſcripſi*: Pirr. *not.* 5. *Cephaled. f.* 424. *Vgo II.* Archiep. A. 1147. Inveg. *t.* 3. *f.* 253. die 7. Maii 1160. excipiens corpus D. Chriſtinæ V. M. Sepino delatum, translationi ſecundam Maii Dominicam deſignavit: ex eccleſia anonyma Pan. tranſtulit in cathedralem 10. Oct. 1160. corpus S. Coſmæ Pan. Arch. Aphrodiſienſis 10. Sept. extincti, quem Cælitum faſtis adſcripſit. Marmorea, candidaq; pagani urna in angulis exhibet columellas 2. Gryphos totidem in lateribus: *in urna antiqua, in cujus medio ſtemma viri circulo incluſum, a binis geniis in aere pendentibus tenetur: infra duo Meduſæ capita: ad hoc Cerere, vel Flora, juxta alterum ſymetho, vel alio flumine recumbente, in angulis Apollo, & Daphnis*: Gualt. f. 93. Ceres, Mercurius, Daphnis, Dii Manes, Papyretum, Averinga, fontes Pan: Caſcin. *D. Roſaliæ vita digreſſ.* 2. *cap.* 6. *f.* 46. apud circulum, abraſo ethnici vultu, ſculptus Chriſtus Dominus ad umbilicum uſq; palliatus, more benedicens Latino, ſub circulo bina Meduſæ capita adverſus fures: in latere circuli dextero jacet innixa lateri ſiniſtro non Ceres, aut Flora, Gualterii, ſed Averinga, Caſcini, & Invegii *apparatus t.* 2. *f.* 55. muliebri ſpecie in nummis Parutæ *f.* 101. ſculpta, tenens cornucopiam, & Pan. agrum irriguus locupletat: fontem excipit Daphnis per Gualterium, & Caſcinum: ad latus circuli ſiniſtrum jacet latere dextero fultus, non Symethus, Catanæ fluvius ex

Gual-

Digitized by Google

Gualterio, ſed Papyretum, triangulares inter papyros in ſuis marginibus enatas, papyroq; redimitum, quod tenens brachio lævo Delphinum, indicat eſſe fontem mari vicinum: Papyretum ſequitur Apollo fimbriatus: in urna conditus olim civis, in patria defunctus, ut aſſerunt Pan. fontes: tumbam ab expilatoribus, quos abſterrent, immunem reddunt capita Meduſæa, cadaver a putredine defendit Apollo, radiorum jaculis enecans ſerpentes, a fulminum ictibus Daphnis in laurum converſa. In tegulæ limbo epitaphium Gothico caractere: nota compendiaria 53. indicat ſanctam: *Vgo Præſul, primus Sanctam Chriſtinam exaltavit: Præſul* omnium primus extulit S. Chriſtinæ V. M. Tyriæ corpus, non quia fuit primus Archiepiſcopali titulo decoratus: Piccoli *antiquum jus eccleſiæ Siculæ p. 2. cap. 21. f. 151.* ſomnium: *exaltavit*: Cajet. *t. 2. f. 145. exaltationem vocat eam in celebriorem locum deductionem reliquiarum* ex oppido in urbem Regiam.

Franciſcus Antiochia civis, Archiep. ſcripſit 12. Oct. 1315. epiſtolam Archiep. Meſſan. Guidotto de Tabiatis, ac ſorori Claræ Miglio, Prioriſſæ S. Mariæ de Valle Viridi: *ipſam donationem, ſic tamen per ſupradictam Dominam Bonadonnam de conſenſu noſtri Capituli acceptamus, ratam habemus, ac etiam confirmamus ipſum Monaſterium* a Bonadonna Pan. conditum *S. Mariæ de Valle Viridi de Panormo, Monaſterio veſtro, nunc de novo de ſpeciali gratia concedentes, ipſumq; a noſtra diœceſana juriſdictionis lege penitus eximentes*: Samperius *iconologia Virginis lib. 3. cap. 24. f.* 442. cum Antonio Vigintimillio, Hieracis Comite, petiit A. 1317. triremibus 5. Avenionem, male Romam: Maurol. *lib. 5. f.* 159. Legatus Regis Frid. II. ad Joannem XXII. PP. pro firmanda pace cum Roberto, Rege Neapol: re infecta ante Decembrem reverſus: Fazell. *lib. 9. dec. 2. cap. 3. f.* 520. Rinaldus *A.* 1317. *n.* 21. Pirrus tacet legationis annum. Marmorea pagani urna, ſtriata, undoſaq; poſſidet in centro januam, ubi epitaphium Pacitiani Juliani relatum *lib. 6. cap. 2. f.* 111. quondam in ea conditi: portam ornant in lateribus columnæ 2. ſpirales *Salamonicæ*: confracta tegula veteri novam appoſuere hæredes Franciſci, in cujus vertice faſtigiato ſculpta in 2. ſcutulis ſtemmata Franciſci, ut illa Bartholomæi: inter ſcuta Gothico characterе elogium verſibus 8. hexametris, 6. leoninis, 2. rhythmicis conflatum.

† *Franciſcus Præſul hic de mundo jacet exul,*

Effe-

Effectus regni concivis Regis æterni,
Cognomen cujus Antiochenus, & hujus
Est ortus talis, qualis stirps Imperialis:
Cum tibi millenos annos dederitque trecenos
Et natus geminos Christus de Virgine denos, A. 1320.
Strenuus Antistes Franciscus in orbe serenus,
Imperii cinis hic clauditur Antiochenus.

Joannes Burgius, Calatayeronensis, Archiep. obiit in patria 16. Januarii 1469. in majori ecclesia S. Mariæ de Monte sepultus: ejus nepos Can. Pan. Simeon Mastroarrigo supplicem per libellum oravit Joannem Paternionium, Archiep. Pan. Proregem, qui decrevit 18. Dec. 1506. *Magistri Rationales provideant*: hi præcepere Juratis, ut, advocato urbis consilio, tumulum excitarent: *t.* 1. *f.* 664. compendium privilegiorum, *tumulum erigendi, & construendi Illustrissimo Domino, Joanni Burgio, Archiep. Sipontino, & Pan. nostro concivi sepulto in ecclesia matrice licentia*: Jurati in lævo pariete majorem januam subeuntibus conditum ornarunt urna depicta: cum A. 1553. cadaver Burgii effoderetur, inventum integrum: id ut Joannes Vega, Prorex cognovit, nobiliori condi tumulo jussit: Gregorius de Augustino ms. *decas* 3. *de rebus Siculis*: instauratis urnæ coloribus appositum elogium: *Illustrissimo, & Revererendissimo D. Joanni Burgio, Episcopo Mazarienſi, Sipontino, ac tandem Archiep. Pan. ſuorum temporum toto fere orbe celeberrimo, Calatayeronenſi ornamento D. Vespasianus Bonannus, Franciscus Rizzari, Franciscus Monteleone, & Nicolaus de Manardo A.* 1583. male Pirrus 1543. *civitatis Patres, antiquitatum non immemores tumbam hanc reſtaurare fecerunt*: *naturæ cessit A.* 1469. post horribilem terræmotum 11. Januarii 1693. collapsumque templum inscriptio deleta. *Paulus di Visconti* civis, Archiep. A. 1469. benedicens marmoream statuam Sanctæ Mariæ Majoris, nunc *libera nos a pœnis inferni* majori constituit in tribuna: Mongit. *Panormus Mariana t.* 1. *lib.* 2. *cap.* 10. *f.* 321. per urbem peste vexatam detulit A. 1474. supplicatione solemni thaumaturgam imaginem SS. Crucifixi e sacello basilicæ eductam: 2. Nov. 1474. ob mortem Pan. civis, & Can. Joannis Millusii, Senatus eligens Jacobum Antonium Leofanti Pan. Beneficialem ecclesiæ S. Rosaliæ in monte Peregrino 1485. Episc. Pactensem, subdit *deprecantes propterea Rmum in*

Chri-

Digitized by Google

Christo Patrem, & Dominum Paulum Vesconti, Arch. Pan. quatenus vos in Rectorem, & Beneficialem dictæ ecclesiæ constitutum confirmare dignetur: Mancusus *D. Rosaliæ vita f.* 31. Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 169. *Panormi decessit A.* 1473. 7. *Indict.* mortuus creditur Paulus post diem 2. Nov. 1474. Eadem in urna Franciſci Antiocheni, Paulus tumulatus, & Archiepiſcoporum 4. capita, oſſaq: in catedrali M. Reg. apud eumdem loculum ſepulti 3. Arch. Theobaldus, Guilelmus, & Anonymus: Lellus *p. 1. f.* 75. in baſilica Pan. collocati ſimul plures Principes, eodem in tumulo: pluribus olim in regionibus *mortuum ſupra mortuum ponere interdicitur*: capitularia Regum Francorum *f.* 153. *t.* 1. *miſcellan. Balutii*: in urbe Romana *ic requieſcit in pace Domna Bonuſa, quæ vixit annos XXXX. & Domna Menna, quæ vixit annos.. & habeat anathema a Juda, ſi quis alterum omne ſuper me poſuerit*: Aringus *Roma ſubterr. lib.* 1. *cap.* 26. ibidem: Joannes Camparius extinctus 12. Oct. 1004. ſcriptum reliquit in epitaphio: *propter charitatem, quam violare non licet, nemo ſuum, nec alienum cadaver ſuper me mittat, quod ſi hoc præſumpſerit, ſit maledictus, atq; in perpetuum anathemate conſtrictus*: Baron. *A.* 1004. *n.* 11. in tegulæ limbo epitaphium: *hæc eſt requies Pauli, civis noſtri, & Præſulis di Viſconti.*

Matthæus Urſinus de Cunis, ut eum Lequile nuncupat, Arch. ante annum 1380. conflavit Pan. concilium provinciale cum Epiſc. ſuffraganeis, *Agrig.* Matthæo Fugardo, ac *Mazar.* Rogerio de Platia. *Nicolaus Montaperto*, Archiepiſc. 1382. tranſtulit e cathedrali in S. Claræ gynæceum S. Reſtitutæ V. M. tabulam: *V. lib.* 6. *cap.* 6. *f.* 131. *Ludovicus Bonito*, Archiep. Domina Jacoba, Pan. uxor nobilis Aloyſii de Caro ultimas per tabulas in actis Manfredi Muta Pan. 4. Sept. 1386. in S. Roſaliæ natali, domum relinquens fratribus Dominic. in regione Seracaldii, legavit *Rev. D. Pan. Archiep. tantam quantitatem pecuniæ, quæ aſcendat ad ſummam, pretium, & valorem quartæ partis dicti juris cenſus tarenorum* 22. *granorum* 10. *dummodo quod ipſe Dominus Archiep. quartam partem ipſius Juris Archiepiſcopalem ab ipſo conventu non capiat, nec ſubtrahat, alias, quod in eo caſu ipſe Dominus Archiep. cadat a legato prædicto, & utatur jure ſuo, remanente ipſo legato dicti Domini Archiep. in caſu prædicto receptionis quartæ Archiepiſcopalis conventui prædicto ſancti Dominici*: cum ſuffraganeis Epiſc. *Agrig.* Matthæo Fugardo, *Mazar.* Franciſco de

Regno, & Ludovico Judicefacio, locum tenente *Melitensis* Episc. Antonii, coegit Panormi 10. Nov. 1388. concilium provinciale, & indixit alterum A. 1390. 13. Nov. dominica die celebrandum: ejus tesseræ similes allatis ab Ughello: *t.* 3. *Italiæ f.* 552. insculptæ in 2. columnis apud Pan. villam Scibeniam observavimus A. 1703. *Gilifortis Riccobonus*, Archiepiscopus. *Joannes Procyta*, Archiepiscopus. *Joannes de Thermis*, Archiepiscopus. *Ubertinus de Marinis* civis, Doctor U.J. Archiep. male A. 1414. Pirrus *not.* 1. *Pan. f.* 162. Cascinus *lib.* 1. *cap.* 2. *f.* 10. Auria *discursus historicus D. Rosaliæ f.* 21. sed post diem 8. Maii 1415. nam in actis Not. Pan. Manfredi Mutæ, capitulum, sede vacante, Cantore Joanne Sebastiano, Simone Rubeo, Pan. Can. Vicario Capitulari, aliisq; Canonicis indulsit Pan. Equiti, Mattheo Castronio, & Venturæ de Marinis, jugalibus, hæredibus, ac successoribus cappellam parvam, extructam in xenodochio S. Joannis Evangelistæ *de plano majoris ecclesiæ*, vel, *de Cavaleriis* appellato, ut ornarent illam, ibiq; facerent suæ familiæ sepulturam, dummodo ipsi jugales solvere singulis annis uncias 3. Beneficiali S. Joannis per ipsos eligendi sese obligarent; A. 1415. domum avitam S. Rosaliæ per S. P. Q. P. in ejus templum conversam, uniit sodalitio S. Catharinæ Olivellensis, cum onere celebrandi natalem 4. Sept. Cascin. *lib.* 1. *cap.* 2. *f.* 10. eodem anno, ut regni Primas elaboravit formulam obedientiæ erga novum Regem, Ferdinandum Justum in concilio Caspensi electum, feria 3. 28. Junii 1412. ac inauguratum Cæsaraugustæ, sabbato 3. Sept. 1412. quam in mf. codice Can. Pan. Antonini de Amico reperimus: ne pereat, exhibemus.

Forma juramenti præstandi Regiæ Majestati per vassallos suos regni Siciliæ, ordinata per Reverendissimum Dominum, Archiep. Pan. Ego talis per me, successores, & posteros meos promitto, & etiam puro corde, & sincera mente juro per crucem Domini nostri Jesu Christi, & Sancta Dei quatuor Evangelia, per me corporaliter tacta, quod semper, & perpetuo ero fidelis, & obediens, atque legalis subditus, & vassallus Illustrissimo, ac Serenissimo Principi, ac Domino meo, Domino Ferdinando, Dei Gratia, Aragonum, & Siciliæ Regi, ipsumque in verum meum Principem, Regem, ac Dominum habebo, tenebo, necnon faciam, & servabo ea omnia, & singula, quæ bonus, legalis, & fidelis subditus, & vassallus suo Regi, & Domino facere, servare, & juraæ debet juxta formam

con-

constitutionum, & capitulorum hujus regni Siciliæ, eaque omnia, & singula, ut supra, promitto, & juro in posse, & manibus vestris etiam facio homagium, ore, & manibus commendatum. Dominus Rex jurabit, & confirmabit tenere, & observare privilegia, libertates, & consuetudines, & capitula Baronum, Nobilium, prout, & secundum per sereniſſimos Reges Siciliæ, ac per præteritos Illuſtriſſimos Dominos Reges, Martinum, & Martinum ultimo deceſſos, eiſdem confirmata, jurata, & rationabiliter fuerint obſervata.

Idem cum Philippo Ferrario, Epiſc. *Pact.* & Joanne Montecatino, Comite *Sclafanis*, orator electus a Regno, petiit Cataloniam, ut R. Ferdinandus ſuum filium in proprium Siciliæ Regem concederet: Surita *annales Aragonei t. 3. lib. 12. cap. 36. f.* 102. adhuc Canonicum A. 1414. miſſum male ſcripſit Mugnos *t. 2. f.* 111. A. 1416. cum iiſdem pro Sicilia orator ad Conſtantienſe concilium a Rege Alphonſo, Ferdinandi patris, 2. Aprilis 1416. extincti, ſucceſſore: Surita *ibidem t. 3. lib. 12. cap. 62. f.* 127. in actis Not. Pan. Jacobi Maggio 12. Oct. 1418. laudavit tranſactionem Homodei Caſtronii, Syndici Senatorii cum Michaele de Zaccharia, Pan. Can. ac Beneficiali S. Roſaliæ de Monte Peregrino: 1. April. 1419. in actis Notarii Panormit. Jacobi Gaglio cum aſſenſu Cantoris, Joannis Pontecoronæ, & Canonicorum confirmat conceſſionem a Capitulo factam 8. Maii 1415. ſupra relatam: ex Matthæo Caſtronio, Venturaq; ſeu Bonaventura de Marinis, ſorore Ubertini, exorta Ventura altera, conjux Ubertini Imperatoris, ex quibus deſcendit clericus Joſeph Imperatorius, Beneficialis eccleſiæ S. Joannis Evang. qui 10. Sept. 1584. dedit eccleſiam *cum ſtantiis, & viridariolo* in perpetuum ſocietati Divi Stephani, ut in ea ſuum excitaret oratorium, reſervatis ſibi redditibus, obligans ſe, ſuoſq; ſucceſſores ad canendas primas veſperas, & miſſam in S. Protomartyris feſto, dummodo ſodalitas ſibi, ac Beneficiatis ſolveret ſingulis annis M. Aug. uncias 3. auri, ac S. Joannis feſtum perageret: A. 1424. confirmavit eremitis Caccabenſem S. Nicolai de nemore eccleſiam: A. 1426. marmoream erexit januam meridionalem, ſupra quam excitavit iconem muſivam Deiparæ *de Tocco*: A. 1432. januæ fores appoſuit, 2. Dec. 1434. in actis Not. Pan. Petri Lombardo condidit ultimas tabulas, legans duas hæreditatis partes Venturæ nepti, & alteram Martino nepoti, ſororis ſuæ filiis. Urna marmorea poſſidet opus muſivum in

fron-

fronte, lateribus, ac tegula tam eximium, ut pulchritudine excedat capsam. Gualterii II. tegula non fastigiata in limbo præfert epitaphium: *requies Ubertini de Marinis, Præsulis Panormitæ* 1434. *Nicolaus Tudisco*, civis: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 165. Baronus *majestas Pan. lib. 3. cap. 8. f.* 137. Mongit. *biblioth. Sicula t.* 2. *f.* 98. Archiep. Card. 12. Nov. 1440. titulo SS. 12. Apost. *a Felice V. Antipapa creatus fuit Cardinalis, sed postea a Nicolao V. successore Eugenii IV. in ea dignitate confirmatus*: Graveson. *hist. eccles. t.* 6. *f.* 427. Card. Aghirre *apparatus ad ludos salmaticenses f.* 84. *in academiâ Patavina multis postea sæculis ibidem floruit Nicolaus de Tudischis, Abbas Pan. ejusdemq; urbis Archiep. & S. R. E. Card. toto orbe notus, ob insignem, eximiamq; juris Pontificii doctrinam, qua cæteros omnes scriptores sui temporis antecessit*: A. 1439. per nepotem Jacobum Tudisco, Vicarium, A. 1450. Archiep. Messan. texuit indicem ecclesiarum Pan. Serius *f.* 135. decrevit 17. Sept. 1439. sess. 36. concilii Basileensis, quod SS. Virgo per divinam prævenia gratiam, labem non incurrit originariam: *commentar. p.* 1. *Decretal. lib.* 2. *de feriis cap. conquestus*, docuit, *credendum est Deum ab hac obligatione incurrendi absolvisse a principio B. Virginem, ex qua debebat carnem humanam assumere, & hæc opinio mihi placet, tamquam pia, & satis rationabilis, cum enim in ea non solum peccatum originale deleverit, sed etiam omnem pravitatem, & concupiscentiam adeo, quod peccare non poterat, fortius credendum, quod a principio eam exemit ab illa obligatione originalis peccati*: Panormi decessit 24. Febr. 1445. de Groissis *Abbas vindicatus f.* 123. conditus *in urna ferali antiqua cum sacrificio Veneris*: *spectantur ibi in primis volumina vetera*: Gualt. *f.* 94. veteris urnæ novum fastigiatum operculum continet aquilonari in parte elogium inter annos 1489. & 1511. a Paternionio, Archiep. factum. *Cathanienſis* corr. *Catanenſis*.

† *Morte tua canon, leges, & jura Quiritum*
Occubuere: jacent hoc tumulata loco:
Tu Nicolaus eras, Tudisco sanguine natus,
Panormi Antistes, & Cathanienſis eras:
Eugenio, & Basila discordi pace ruebat
Nostra fides: steterat te duce concilium:
Nominis, & tituli cumulos, & laudis adeptos † Obiit
Unde tuum texit rubra tiara caput. MCCCCXXXXV.

Lit-

Litteræ exceptæ *in ſaxis* : Angelicum Erctæ epitaphium, & S. Roſaliæ tabula Quiſquinenſis: *laterculis, laminis, æneis*: Romanæ leges 12. tabularum: *æreis*: 2. Machab. 8. 22. *plumbeis*: Job. 19. 23. *foliis* arborum palmæ, oleæ, malvæ, *tunicis interioribus* tiliæ, phyliræ, papyri: *tabellis ligneis, buxeis*: Iſaiæ 30. 8. *citriis, eboreis*, ab arborum caudice ſectis in ſcindulas, hinc litteræ ſcriptæ in foliis *folia*, in tunicis *libri*, in caudice *codicilli, codices*: in unaquaq; parte pangendæ, *pugillaria, pugillares, paginæ* dictæ: *in tabellis nudis*, vel cera, malthaq; incruſtatis, poſtea *in membranis, pellibus, pergamenis, charta, linteo, buxo*: a numero paginarum *duplices, triplices, quincuplices* appellatæ: trajectæ filo, conſutæq; uno in latere, binoſq; intra bacillos complicatæ, & ipſos circa bacillos, faſciarum inſtar, volutatæ, a volutatione *volumen* Latinis *cylindri* Græcis: *complicabuntur, ſicut liber cæli*: Iſaiæ 34. 4. *velum receſſit, ſicut liber involutus*: Apocal. 6. 14. *Charta*, Plinius *lib.* 13. *cap.* 11. inventa poſt conditam ab Alexandro Magno Alexandriam, a locis, ubi peracta, nuncupata *Niliaca, Ægyptiaca, Thebaica*, ab auctoribus *Auguſtea, Livia, Fanniana, Cornelianæ*: a Fannio primum Romæ malleata, mox pumicibus lævigata, demum, ut folia eſſent æqualia, ipſis præciſa in oris: *circumcidi libros Siciliæ primum increbuit, nam initio pumicabantur*: S. Iſidorus *lib.* 1. *cap.* 12. *originum*: cartæ, libri, filo conſuti, poſtquam deſierant eſſe volumina, tegebantur operculis, tectoriis, tegumentis, frontibus, argenteis, aureis, gemmatis, rubris, purpureis, luteis, nigris, elephantinis: lapis Rheginus: *in templo Apollinis majoris pugillares membranaceos operculis eboreis*: Gualt. *f.* 54. *Litteræ* conſcriptæ atramento, creta, carbone, plumbo, milio, minio, cinnabari, ſynopi, cruore muricis, encauſto *inchioſtro*: argento, auro: *habeant, qui volunt veteres libros membranis purpureis, auro, argentoq; deſcriptos, vel uncialibus, ut ajunt, litteris, onera magis exarata, quam codices*: S. Hieronymus *in Jobum*: litteræ in ſaxis ſcriptæ ſcalpro ſaxeo, ferreoq: *ut exarentur in libro, ſtylo ferreo, & plumbi lamina, vel celte ſculpantur in ſilice*: Job. 19. 23. *peccatum Juda ſcriptum eſt ſtylo ferreo in ungue adamantino*: Jerem. 17. 1. acumine: Prudentius *hymno* 9. *in S. Caſſianum M.* ſtylo oſſeo, carneo: *duas tabulas teſtimonii lapideas ſcriptas digito Dei*: Exodi 31. 18. in pariete: *apparuerunt digiti, quaſi manus hominis ſcribentis contra candelabrum in ſuperficie parietis aulæ re-*

giæ: Daniel. 5. 5. *Jesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terra*: Joann. 8. 6. in pugillaribus, vel chartis, stylo junceo, arundineo, penna, peniciilo, calamo: *lingua mea calamus scribæ*: Psalm. 44. 2. in vitris, chrystallis, adamantino stylo: Claudianus lib. 2. contra Ruffinum: *voces adamante notabat Atropos*: litteræ exaratæ a summo dextero latere ad siniſtrum in latum, ut Hebræi, Arabes, Sinenſes: a ſummo ſiniſtro latere in imum perpendiculatiter, ut Japones, & cives in urna Friderici Antiochia, templiſq; Pan. SS. Mariæ Marturanenſis, ac Petri: characteres alineando *lineaturæ, lineæ, litteræ*. Hugo *prima ſcribendi origo*.

Simon Bononius civis, Archiep. in charta pergamena tranſcripſit unico in tomo vetus eccleſiæ Pan. Breviarium: lemma poſt 1. Dominicam Adventus: *anno Domini milleſimo CCCCLII. XVIII. menſis Martii, 1. indict. incipit breviarium ſecundum conſuetudinem Pan. eccleſiæ*: in 2. tomis lectionarium: unum deperditum: 26. Martii 1454. recepit epiſtolam Nicolai V. PP. datam 1. Febr. 1454. tranſumptatam Panormi 2. Maii 1530. in actis Not. Pan. Joannis Aloyſii Altavillæ, qua præcepit Archiep. tunc Proregi, ne Alphonſus Cuevas Rubeas Archiep. M. Reg. ac ſucceſſores occuparent bona Monaſterii Bened. M. Reg. *mſ. pandectæ f.* 62. Meſſanæ ob generale regni colloquium 1464. juſſit Franciſco Gagliano, Vicario Drepan. ut ſub pœna excommunicationis poneret in poſſeſſionem medietatis cappellaniæ Drepan. S. Laurentii *omni mora poſtpoſita* Jacobum de Pace, filium nobilis Petri de Pace: id effectum per literas metropoliticas 2. Maii 1464. præſentatas Vicario in actis Not. Drepan. Jacobi Miciletti, a qua exciderat per literas Beſſarionis, Epiſc. Mazar. directas Andreæ Capranzano, Cantori Mazar. in favorem clerici Antonii de Cariſſima: baſilicarem amplificavit aream: obiit Panormi 8. Januarii 1465. Urna candida poſſidet in pectore ſculptos 2. genios, volitantes, qui manibus tenent in ſcuto ſtemmata: in vertice faſtigiato ſerta 2. florea: inter hæc volant 2. genii, continentes ſcutum cum elogio: *Simon juris Pontificii, non indoctus interpres, ex nobili Panormitanæ civitatis ductus familia ſexto Idus Januarias anno ab ortu Jeſu Chriſti* 1465. *Panormi in Archiepiſcopali palatio, quod vivens magnifice, ſplendideq; ſua ipſius impenſa erigere cœperat, piiſſime diem obiit: vixit annos* 45. *menſes* 3. *dies* 9: *ſedit annos* 18. *menſes* 7. *dies* 9. Fazell. *lib.* 8. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 176. *ante occi-*

duam

Digitized by Google

duam ejus basilicæ *portam ædes sunt Archiepiscoporum hodie habitationi servientes, a Simone cognomento Bononio, Pan. Antistite, anno sal.* 1460. *excitatæ: opus adhuc affectum,* a posteris absolutum.

Framciscus Horoscus ab Arce, Archiep. notitia Tribunalium Inquisitionis prolegom. 7. *f.* 34. Salelles: *anno Domini* 1555. *Licentiatus Franciscus Horoscus ab Arce, Carthaginensis ex Tribunali Inquisitionis Fidei Toletano ad hoc Siculum venit, & anno Domini* 1558. *fuit creatus Archiep. Pan.* consecratus Panormi per Hieronymum de Thermis Pan. Episc. Mazar. in ecclesia S. Dominici: Septembri publicum fecit ingressum: *Diarium ms. Petri de Blasio*: constitutiones egit synodales teste Præconii synodo *cap.* 1. *f.* 1. exercens munus Quæsitoris, inter Messanam, & Tauromenium extinctus 11. Oct. 1561. cadaver, in cathedralem, urgente Senatu, delatum: urna duobus Harpyarum pedibus innititur; volucres stymphalides indicant casus, & fatalitates: Virgil. 3. *Æneid. v.* 212. fastigiato in culmine scutum cum tesseris, quod in aere sustinent 2. genii volitantes: scutum bifariam dissectum: in *dextera* suspicitur arbor, fluvius, pons, in *læva* crux, intra cujus brachia arx, & lupi: scuto incubat distichon.

Umbra fuit miseris: transuec, frigus in æstu,
Arbore, ponte, & aqua, crux, & in arce lupis.

In loculi pectore elogium: elaboravit defuncti nepos, Joannes Horoscus ab Arce, Can. Pan. 1562. Episc. *Syracus.* 1574. *Catan.*

Zelus, amor, studium fidei, rectiq; boniq;
Nec periere: tuo marmore tecta jacent:
Est tibi de Horoscо clarum cognomen, & Arce
Franciscus nomen, munera suntque tria:
Inquisitoris, Doctoris, cumque Panormi
Pastor eras, aberant crimina cuncta procul:
Est tibi grata domus Rubeorum, juncta Toleto,
Mortalis patria est, hincq; perennis erit:
Sed cæret heù! patria, patriæ lux magna, cadaver
Castum Franciſci, quod tenet hic tumulus:
Ad patriæ vitam rediit, post quinque peractis
Vitæ sex lustris spiritus Arce tuus:
Cum Pius hinc Quartus recta jubet ire Tridentum,
Te Deus ad superum concilium revocat.

Pius IV. bulla 29. Nov. 1560. ad absolvendum Tridentinum

An-

Antiſtites convocavit in Paſchate 6. April. 1561.

Octavianus Præconius a Caſtro Regali, Arch. publicum egit ingreſſum 25. Julii 1562. *Diarium relatum*: 1563. interfuit Tridentino 1564. diœceſanam conflavit ſynodum, ab Arch. Marullo editam A. 1585. fontem erexit marmoreum in clauſtro Baydæ 1567. ingrediente Panormum Alexandro Farneſio Card. Arch. M. Reg. 28. Martii 1568. viſi ſunt in equitationis fine Vincentius Boſcus, Prætor, Præconius, Farneſius, Carolus Aragoneus, Terræ novæ Dux, Prorex: *idem Diarium*: obiit Panormi 18. Julii 1568. ſuſpicione propinati veneni: *Diarium idem*: ſenes 2. genibus innixi, revinctis poſt terga manibus, mæſtiq; marmoream ſuſtinent urnam, quæ promit in pectore ſcuta 3: lateralia cum teſſeris, medium cum elogio: ſupra 3. ſcuta epigraphe: *Præco diei jam*: faſtigiatus vertex in pyramidem deſinens: *Frater Octavianus Præconius ordinis Min. Conventualium, Siculus a Caſtroregali, Archiep. Pan. pietate inſignis, eruditione clarus, poſt multos curæ paſtoralis 4. eccleſiarum, Monopolitanæ, Arianenſis, Cephal. & Pan. exanthlatos labores, quieturus tamen, obiit die 18. Julii, ſuæ dignitatis anno 6. ſuæ ætatis anno 66. Chriſti vero nati anno 1568. Octavianus Præconius, Prior Prioratus S. Andreæ, civitatis Platiæ*, Epiſc. Cephaled. 1578. *defloreſcentis patriæ jactura mæſtus, floreſcentis nominis gloria lætus, tantum virum, tantillo marmoris & honeſtavit, & tumulavit a Caſtroregali* epitaphium: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 181. Cagliola *provincia Convent. f.* 170. non a *Meſſana*, male Samperius *iconologia lib.* 1. *cap.* 15. *f.* 96. 98. *lib.* 2. *cap.* 8. *f.* 179.

Jacobus Lomellinus del Campo Rhodius, Archiepiſc. publicum fecit ingreſſum 9. Sept. 1571. *Diarium mſ.* cum 29. Januar. 1569. S. Pius V. PP. evulgaſſet bullam de cenſuum reformatione, & in Sicilia vigeret altera Nicolai V. PP. 30. Sept. 1452. ſignata, Franciſcus Ferdinandus Avalos de Aquino, Piſcariæ Marchio, Prorex Romam ablegans Octavium Spinolam, Pan. Magiſtrum Regni Portulanum, obtinuit bullæ moderationes per aliam 10. Junii 1570. datam: Cherubinus *bullarium t.* 2. *f.* 209. at, cum Siculis eſſent inutiles, Prorex Carolus Aragoneus, Terræ novæ Dux miſit Lomellinum, qui a Gregorio XIII. PP. adeptus aliam 7. Januarii 1574. execut. in regno 20. Febr. 1574. quæ firmabat bullam Nicolai V. PP. *t.* 2. *pragmat. tit.* 46. *f.* 414. Ameller *propugnaculum regiæ Jurisdictionis f.* 40. *n.* 74. alteram 10. Ju-

lii

lii 1573. a Gregorio XIII. bullam obtinuit, nundinas in area basilicæ constitutas confirmantem, hinc a Maragmeriis positum in area marmor, ablatum A. 1652. a Martino Archiep. *diarium f.* 61. Castelluccius: *Regnante Catholico, & Invictissimo Philippo Hisp. & Siciliæ Rege, Illustriss. & Reverendiss. Dom. Jacobus Lomellinus, Præsul eximius, ad censuum gratiam impetrandam, Trinacriæ legatus, nundinas, quæ hic jam pridem statui deserant, a Gregorio XIII. Pont. Max. obtinuit, & restituit*: grassante per urbem contagio, novum infectis cœmeterium indulsit A. 1575. 26. *Luglio si accommodo anco con licenza, e benedizione di Monsignor Arcivescovo di Palermo un cimiterio, dove si sono fatte centinaja di fosse, di rocca tagliata, la maggior parte fonde sei palmi, larghe tre palmi, e lunghe pur sei, e sette, dalle quali ben coperti i corpi morti di terra, con un poco di calcina, non si senti mai niun cattivo odore, quanto si voglia vicino, che vi andassimo: e questo cimiterio è fatto a man sinistra della Cubba* quartiero dei Borgognoni *dentro una vigna*: Ingrassia *p.* 2. *de peste cap.* 1. *f.* 144. extinctus 9. Aug. 1575. peste confectus: exequiæ, remotis arbitris, celebratæ: *summo di commune opinione quì in Palermo questi giorni passati, che non si facessero gli esequii per la buona memoria di Monsignor nostro Reverendissimo Arcivescovo di Palermo, come è solito di farsi per simili onorati, e degni Prelati, non per altro, se non per evitare tal concorso, e moltitudine di plebe, come sogliamo noi dire in gran calcapista, eccetto al modo, come poi si appuntò, senza gente*: idem *ibidem p.* 3. *cap.* 2. *f.* 4. ossa odoribus expurgata apud foveam palm. 29. altam, marmoribus vestitam, sub ipso cœmeterii solo excavatam, condita subtus æneam tegulam pal. 12. longam pal. 5. latam, in templo unicam, ubi Lomellinus exititio opere sculptus, mitra, pallio, planeta decoratus, manibus ante pectus junctis, baculum tenentibus, capite super bina pulvinaria reclinato, ad instar Paternionii: ad capitis latera binis in scutulis stemmata, ad pedes in scuto elogium: *Jacobus Lomellinus, cum Guardiensis Episcopus, mox Mazariensis, & tandem Archiepiscopus Panormitanus summa cum religione, & populorum exemplo administrasset, ac in Concilio Tridentino pro sancta Romana sede, & in sede Romana pro Rege suo, & Siciliæ Regno difficillima superasset, ad Deum, unde exivit, evolavit: quod terreum erat, hac urna clauditur, dum tuba canet: vixit annis LL. obiit Panormi die IX. Aug. MDLXXV.*

CAPUT QUINTUM.

S. FRANCISCUS DE PAULA.

URbis patrono a die 30. Januarii 1625. dicatum 1632. sextum navis dexteræ sacellum (posita tabula a Petro Novello *il Morrialese*, 1635. confecta) 1656. primum, 1713. hodiernum in aquilonari pontificalis cœmeterii muro per Archiep. Gaschum, *Minimum*, qui in ejus extructione, dote, ornatuq; expendit aureos 4000. elegantissimæ idæam cappellæ, 13. Oct. 1713. absolutæ Antoninus Grano, pictor Pan, aureis 150. donatus invenit: cancelli marmorei marmoream sepiunt aram, loco pallii orbibus 3. marmoreis, exititio opere per Joannem Bapt. Ragusa Pan. cælatis irradiantem: *in centro* Sanctus bacillo fultus, *in dextero* saxum in aere pendulum, *in lævo* agnus e clibano vivus exiliens admiratur: super illam, tresq; gradus assurgit loculus, columnis 6. rubeis munitus, in quo candidum Divi simulacrum: *dexteras* prope columnas statua *Charitatis*, puerum foventis in sinu per Joachimum Vitalianum, Pan. juxta *sinistras* altera *Pœnitentiæ*, flagrum dextera, piscem læva sustinentis: in basi *Joannes Baptista Ragusa una cum S. Francisco*: supra molis, loculiq; episstylium Angeli 2. *dexter* a Ragusa sculptus, junctis orat manibus, *lævus* a cive Petro Nucifora manibus tundit pectus: inter Angelos in scuto stemma Archiep. Gaschi: sub hoc emicat Phrygium Papale, *triregno*, ab Urbano V. PP. excogitatum 1370. Brietii *annal. cap. 7. dec. 7. f.* 284. imminens capiti thaumaturgo: orans ante maximum Paulani conventus altare 1435. in extasim raptus, papali phrygio diadematus apparuit, Julioq; II. ac Leoni X. pontificiam dignitatem prædixit: Toscanus *vita lib. 1. cap. 14. f. 65. lib. 2. cap. 4. f. 259. 262.* tiaram appingunt eandem S. Philippo Benitio, post obitum Clementis IV. 1269. Breviar. Rom. 23. *Aug.* & Jacobo Lainio, secundo Soc. J. Præposito Generali post mortem Pauli IV. 1559. Sacchinus *hist. lib. 3. n. 4. f.* 88. summos in Pontifices eligendis: bina præter sacrificia quotidiana, aureis 120. dotata, ardentem ex argento lampadem, annuum aureorum 25. festum, 2. April. solemnem canit missam Canonicus (ab anno 1635. urgente Card. Archiep. Doria) adstante clero, capituloque qui singulos per annos celebrabit aureis 25. exequias Archiepisco-

pi

pi Gaſchi, abſq; ſuperbia mauſolei in ſolo, cancellos ante marmoreos tumulandi, ut Card. Doria ad S. Roſaliæ pedes.

In pariete, a ſacelli tergo, depicta umbella 1718. culcitraq; Angelis fulta, auroq; conſpicua per Guilelmum Borremans Antuerpianum, & ad Paulanæ latera molis 1716. conſtituta marmora 2. candida, crocei lapidis coronide præcincta: in dextero Præſulis effigies ad umbilicum uſq; opere exititio, ſub qua, *Illuſtriſs. & Rmus D. Fr. Joſephus Gaſch, Archiep. Pan.* in lævo *Illuſtriſs. & Rmus D. Fr. Joſephus Gaſch, Hiſpanus, Valentinus, Ord. Minimorum S. Franciſci de Paula, Exgeneralis ſuæ Religionis, dum ab Aragoniæ concilio ad Oriolenſem Epiſcopatum fuit promotus, a Philippo V. Hiſpaniarum Rege, Pan. Archiepiſcopus fuit deſignatus, & die 30. Nov. 1703. Romæ fuit conſecratus, quo in munere vigilantiſſimi paſtoris partes ita explevit, ut animam ſuam pro traditis ovibus dare non dubitaverit: in regendo prudentiam, æquitatem, & manſuetudinem, pari ſedulitate, & ſanctitate conjunxit, conſuetam vivendi religionis rationem nihil admodum immutavit, inexplebili charitati multo magis indulſit, cum eccleſiæ redditus tam in ſublevandis pauperum miſeriis, quam inſtaurando, ornando, dotando hoc templo, hanc cappellam ſui S. Patris erigendo inſumpſit, dum ipſe tenui, & quadrageſimali vita erat contentus: die 24. Dec. Dominica die 1713. Sereniſs. Victorium Amedeum I. & Annam Aurelianenſem, Siciliæ Reges ſacra unctione linivit, regioq; diademate juxta priſcum Pan. eccleſiæ Præſulum morem, & regia diplomata inſignivit: ad gravia peragenda negotia a Rege Romam ablegatus 1715. in exilium actus, ſic ejus meritum eluxit, ut merito Clem. XI. Pont. Max. inter familiares Præſules, & ſolii Aſſiſtentes adſcripſerit*: auctor Joannes Villalonga, Valentinus, *Minimus.*

Occidentali in muro cœmeterii ſuſpendit 1678. *Deiparæ Pietatis* tabulam Can. Joſeph Cajetanus, & Caro, detractam e SS. Crucifixi ſacello, quam ambit aurea e ligno coronix, aliæq; 22. tabellæ, lineis aureis diſtinctæ, ubi Dominicæ vitæ myſteria. Apud concavum tecti limbum cæruleum ſcripta candidis litteris Gothicis bicubitalibus epigraphe per Archiep. Gualterium 1185. corruptam ex *Cannizzario* refert *t. 3. f.* 450. Invegius: *ſæpenumero temeritatem fortuna juvat, ubi pravo conſilio aſpirare cæpit, atque vtitur hujuſmodi favore, quæſo, animadvertat, quòd illa verſuta fautrix, ut vafre mentem noceat, deſpicit: jus prodeſſe ſolet:*

let: tutum ad Deum cape iter. Illustramus: *sæpenumero temeritatem fortuna juvat, ubi pravo consilio aspirare cæpit: at, qui utitur hujusmodi favore, quæso, animadvertat, quod illa versuta fautrix, ut vafre amenti noceat, respicit: jus prodesse solet: tutum ad Deum cape iter.* Explicat *f.* 189. Falcandus: *post paucos dies,* ejecto Stephano Archiep. *Gualterius Agrigentinus* Decanus, *conducta plebis multitudine, metuq; compulsis Canonicis, consentiente curia, non tam electus, quam violenter intrusus Panormitanæ regimen suscepit Ecclesiæ*: Gualterius olim ambitione correptus, moralem inscriptionem apposuit in Archiep. cœmeterio, ut, ubi sibi, & successoribus pantheon adornarat, ibi posteris ambitiosa sui præsulatus exordia revelaret: humilitas rara!

LIBER NONUS

Dextera Minor Navis.

CAPUT PRIMUM.

SS. PETRUS APOST. CAJETANUS THIENEUS.

INconcussa traditio, scriptoresque *nostrates*, ac *exteri* testantur S. Petrum appulisse Panormum: Invegius, Strada, Auria designant annum 59, dum Carthagine Romam adibat: S. Simeon Metaphrastes, Cajetanus, Pirrus, egoq; annum 51. cum Roma per Claudium Imp. expulsus, Carthaginem peteret: ardenti Petrus amore concham auream prosecutus, A. 44. primum ei dedit Antistitem, S. Philippum, 51. eamdem suis colloquiis, virtutibus, & exemplis ditavit, 252. S. Agathæ V. M. Pan. papillas a Quintiano præcisas restituit: dilectissimo patrono amoris vicem rependit Panormus, in ejus vinculis 1. Aug. 1536. basilicam dedicans hodiernam, in cathedra *Antiochena* 22. Febr. 1625. authenticam in formam D. Rosaliæ corpus declarans: Cascin. *lib.* 1. *cap.* 13. *f.* 105. ad invisenda ejus lipsana, 310. misit SS. MM. Pan. Mamilianum, Nympham, Eustochium, Proculum, Golbodeum: Cajet. *t.* 1. *f.* 144. S. Agatho I. PP. Pan. ut eliminaret contagium, 680. erexit aram Sebastiano M. apud Rom. templum *S. Petri ad Vin-*

Vincula: 689. D. Sergius I. PP. Pan. imposuit D. Cedullæ, Anglorum Regi nomen *Petri*: Baron. *A.* 689. Primum hoc alæ dexteræ sacellum possedit 1632. *S. Onuphrius*, 1656. *D. Franciscus de Paula*, post constitutam opposita in pila tabulam primi: 1713. *S. Petrus*, translata *in thesaurum* secundi effigiem: *Antonius Barberius*, Romanus, aureis 110. stantem depinxit *Magistrum*, qui *discipulo* genuflexo cæli porrigit claves: ad *Christi* lævam *D. Franc. Salesius* paululum inclinatus, ac *S. Philippus Nerius* genibus innixus: sub Redemptore sedet *Angelus*, librum evolvens dextera, lævaq; offerens Apostolo *cor. Pan.* flammas pietatis eructans: alludit ad Pan. ædes eidem dicatas, urbanasq; illuminationes 28. Junii 1711. cœptas, promoventibus Pan. fratribus, ac Doctoribus, Francisco,& Antonio Crimibellis: sacellum tabulamque, croceo marmore coronatam,expensis aureis 200. clerus, & Capitulum Pan. devovit 1724.

Clerici Regulares, lue urbem vexante, in æde *Deiparæ Catenarum* 5. Januarii 1625. *SS. Crucifixum* excepere: cum Panormus cælo æneo laboraret, in basilica *S. Josephi* eumdem 3. Maii 1647. arcasque *D. Christinæ* 13. 25. Aug. *S. Rosaliæ* 8. Sept. hinc 1648. primum impetrarunt sacellum, ubi nunc S. Petrus: Maggii *SS. Crucifixus cap.* 9. *f.* 206. Patres,modestia singulari,illud ab organo parumper obscuratum respuentes, post 65. annos, supplici libello ad Capitulum 30. Oct. 1713. porrecto,secundum D. Mariæ Gratiarum *sub organo* dictum obtinuere, dummodo B. Virginem suos inter Sanctos adjungerent:*libri capitulares*:nam in altari constituta simplicia 2. beneficia, Maragmerio assignata: primum *de Fiore* nuncupatum: jus patronatus Pan. Emilii Imperatorii, Emilii del Tignoso, Octavii Corsecti, Comitis Villaltæ, Octavii Syracusæ, nunc Petri Opezingæ, Comitis Villaltæ: Beneficiatus celebrat singulis mensibus 5.missas: alterum *Dominæ Floræ* erectum a Pan.Joanne de Abbatellis (cujus hæres Fridericus de Abbatellis, Cameratæ Comes,ob defectionem capite plexus in urbe Mylarum 10.Julii 1523.Fazell.*lib.* 10.*dec.* 2.*cap.* 1.*f.* 609.)fisco regio adjudicatum: Mong.*Pan.Mar.t.* 1.*l.* 2.*c.* 71.§. 3.*f.* 652. icone Mariana 1713. aliisque 2. SS. Cajetani, & Andreæ per Theatinos affixis 1715. *in thesaurum* delatis, novam apposuit Antoninus Grano pictor Pan. cui dedit aureos 150. alioque 150. Clericis Regul. Elisabetha Ortolana, & Porto,Pan. Marchionissa Alimenæ, & Principis-

ſa Lancea, pro coronide marmoris crocei, aliiſque ornatibus: ſub umbella Angelis 3. ſulta ſedens Illibata Deipara tenet læva puellum, dexteraque e papilla exprimit lac: a ſiniſtris S. Joſephus Angelis 3. comitatus, a dextris calathum roſis plenum exhibet Angelus: divinam ante Matrem in genua provoluti S. Cajetanus Thieneus, 4. Aug. 1647. Patronus, ſuperpelliceo, orarioque conſpicuus, Marianum ore nectar excipit, ac S. Andreas Avellinus, 1624. Patronus, nigra veſte contectus, Infanti adblanditur; cujus a tergo Angelus cum libro, ſcutaq; 2. in dextero Theatinorum ſtemma, in altero teſſeræ familiæ *Porto*: maternum Thienei, ac matronæ benemerentiſſimæ genus: Virgineos ante pedes nubibus innixi Angeli 3. plebi roſas offerunt: tot roſæ ad contiguum D. Roſaliæ ſacellum alludunt.

CAPUT SECUNDUM.

S. ROSALIA VIRGO, ANACHORETIS, PAN.

DIva Virgo, Pan. Roſalia, Sinibaldi filia, a S. Imp. Carolo Magno per Berardum, *Marſorum* Comitem oriunda, Pan. in palatio Rogerii I. Regis enutrita (qui filius Adelaſiæ *e nobiliſſimo ſanguine Caroli Magni*, Anonymus Vaticanus *t. 2. biblioth. Siculæ hiſtor. f.* 856. Ayroldam, ac Beatricem e Marſis, Reatiniſque Comitibus, Divæ conſanguineis, duxit uxores) aula recedens, paternam *Quiſquinæ* tenuit ditionem: in *S. Stephani* agro, nemoreq; *Caſtaneæ* ſurgit mons *Coſchin* Mauris, *obſcuritas* Latinis, borealis ubi fixura malignam lucem infundebat cryptæ, *cui tunc unicus, & quidem anguſtus aditus e ſuperiori loco patebat*: Brev. Rom. 4. *Sept.* intrepida deſcendens in puteum, aſpexit caveas 6. & viculum ex una in alteram ſcrobem, altum, latumque pal. 2. adeo arctum, ut aſpera inter ſaxa, exporrecto brachio, humeroq; ad 4. pal. prorepere cogeretur maxima difficultate, quam 1624. Caſcin. *lib. 2. cap. 8. f.* 198. & 1710. ego expertus, continuo licet miraculo caveas perſcrutentur homines pinguiſſimi, ut Pan. 2. Magnates, Hieronymus del Carretto, Brancifortius, Racalmuti Comes, ſororis meæ Conſtantiæ maritus, ac Joſeph del Boſco, Sandovallius, Princeps Catholicæ, qui mihi faſſus eſt pendere libras 517: in 2. cavea ſedet ſaxeum ſupra tripodem lapis palmo craſſior, latus, longuſq; palm. 6: *ibi 2. cap. 8. f.* 198. Caſcinus:

quel-

quello, che dà più meraviglia è, che quella pietra non pare nata quivi, come l'altre della medesima grotta, ma portata altronde: diremo, collocatavi da Iddio a tal fine, bene incastrata, ed alquanto pendente in giù, sicchè coricando visibilmente, abbia per posar la testa, quasi il capezzale: in Latina: *antrum in antro excavatur ad lævam: hìc integrum lapidem oblongum, in lecticuli pene figuram efformatum, & e solo sublatum aliquantulum reperias: in proclivi leniter situs ille est, ut dormienti cervical appositum videatur, sensim ad latera hinc illinc rupes assurgit, & altiore fastigio conopeum imitatur: accedit quiescenti opportunitas, cum hyberno tempore perplait usquequaq; antrum, huic uni parcitur loco: illud admiratione dignius, lapidem illum non videri indigenam, sed aliunde comportatum, non hominum tamen industria per eas aditus angustias, quæ capere illum non possent*: laterale foramen humani corporis incapax, nunc reseratum evasit janua subeuntium cryptulas ab ecclesia: bina supra cryptas, virgunculam, non virum admittebant: per fixuram borealem, ac superiora foramina ingens non poterat lapis ingredi: ingrediatur, nequit transire per viculum ex una in alteram caveam: Angeli, qui mortuæ mausoleum in Erta lapideum erexere, in crypta omnium sicca lapideum Anachoretæ viventis lectulum adornarunt. Diabolos solitudinis tædium ingerentes, argenteæ crucis gladio in fugam egit (quam jussu P. Jordani Cascini Pan. Soc. J. in S. Francisci Xaverii collegio Pan. 21. Dec. 1635. extincti tradidit 25. Sept. 1636. P. Franciscus Laliotta Soc. J. Jacobo Bonfanti U. J. D. Protonot. Apostol. & hic gynæceo S. Rosaliæ:) D. Juani, Gestimuli, & Elisabethæ, Regum Dalmatiæ filio SS. Præcursor crucem tradidit, ut Dæmones fastidium eremiticæ vitæ suscitantes expelleret: vita 24. *Junii*: in 1. scrobe superstitem sculpsit epigraphen, crate ferrea pluries munitam, ne peregrinorum osculis deleretur: inscriptio dicta *thesaurus* a 3. testibus juratis 1642. unus, *che avea un notamento, che in essa grutta alla bucca vi era un gran tesoro*: alter, *che haveva notizia, che vi era un gran tesoro*: tertius, *in detta grotta vi era uno tesoro in una scrittura con una croce, quale tesoro era in detta scrittura*: litteræ 100. altæ uncias 2. in 9. lineas digestæ exhibent in tabulæ principio, fineq; crucem, firmitatis argumentum: † *Ego Rosalia, Sinibaldi, Quisquina, & Rosarum Domini filia, amore Dñi mei Jesu Christi, in hoc antro habitari decrevi* † Ca-

scinus *vita latina: sed si non errasset, minus muliebrem manum, Siculæque terminationis idiotismum prodidisset, quare hæc menda crediderim puellaris manus non satis latinam linguam edoctæ sigilla: sed, si scriptionis modus, & verba muliebrem manum, & ingenium, sententia enimvero sensum humano superiorem præsefert, & amoris illud incendium, quod Rosaliæ pectus urebat, & saxa corripuit, æternum legentes comburet*: scripserat *rosprum*: correxit *Rosarum*: *Ini* Siculus idiotismus: *Hoc*: cælata O. in silice, *pietra focaja* sculpturæ incapace, quam 1642. dixere *miraculosam* testes 8. jurati: O. veneratus osculis 1624. Pan. Laurentius Joenius, & Cardona, Julianæ Marchio: *Habitari*: neutrum passivum: Virgil. 3. *Georg. v.* 343. 3. *Æneidos v.* 398. Ovidius *elegia* 1. *de Tristibus v.* 16. *ni, dumni* pro *ne, dumne*: observationes cymiteriorum *t.* 2. *lib.* 2. *cap.* 8. *f.* 422: in extasim rapta litteras incidebat.

Mons, *Ercta*, a borea proximior Panormo, *Gebelgrin* Mauris, *mons vicinus*, Latinis: contracte *Pelgrin*: corrupte *Pellerus*: Anonymus Vaticanus *t.* 2. *biblioth. Siculæ hist. f.* 845. *erat autem Panormum, civitas dives, & populosa, totius Siciliæ caput, & principalis sedes tyrannorum* Saracenorum, *magisque opere, quam natura munita juxta mare, deliciosa planitie, non longe a Pellero monte, longo circuitu sita, nullius bonæ rei indigens*: Normannis *Pellerin*, qui denotans peregrinum, Peregrini nomen imposuit. *terrena duo dimisit Domina Atsulina, posita in monte Peregrino tempore Regis Rogerii* 1154. denati: *t.* 1. *Rinatii f.* 230. tabul. collegii Pan. Soc. J. Joseph Chenneus, & Maria jugales vendiderunt 1184. prædium *in situ Pellegrini*: tabul. sacræ Mansionis: Rex Tancredus dat. Pan. Abb. S. Mariæ de Crypta 1191. *quamdam terram prope montem Peregrinum*: Mancusus *Divæ vita f.* 75. Comes Riccardus de Agello donavit 1194. sacræ Mansioni *vineam nostram cum terra vacua, quæ est prope montem Peregrini*: Mongit. *monum. cap.* 3. *f.* 9. Græcis *Ercta*, latine *arx*, sibi soli constans, formam possidet rotundam, milliariis 10. in circuitu, in superiori parte minorem, a locis 4. petitur, *a Lauro* ad orientem, *a Scalis* ad meridiem *a valle suis, viaque opilionum* ad occasum: regio *saltus sclavi* memoratur 14. Maii 1346. in actis Not. Pan. Petri Mainardi: in *scalarum* situ 1629. inventa turris eversæ rudera: Cascin. *digress.* 1. *cap.* 5. *f.* 27. in aquilonari facie *strafaccio Cronium*, castellum a Saturno conditum A.M. 1991. A.C. 2062.

In

veg. *t.* 1. *f.* 118. a Pyrrho, Epirotarum Rege obtentum A. M. 3777. A. C. 276. detecta in monte corpora gigantea: Maſſa *Siciliæ proſpectus t.* 1. *f.* 177. tegulæ, nummi Punici, herbæ medicinales: *phyſica* Leonardi Fioravanti *lib.* 3. *cap.* 17. *f.* 328. Erctam inſedit Amilcar Barca, Annibalis pater A. M. 3807. A. C. 246. quem ingentibus copiis Romani Conſules obſederunt. Amilcar apud Polybium *quindecim magnas cum illis pugnavit pugnas terreſtres, trium ferme annorum ſpatio*: feudum ad radices, a Martiniano poſſeſſum aſceterio, *Barca* nuncupatur. A *Scalarum* via poſt laborioſum milliarii duplicis aſcenſum, borealis occurrebat crypta, querceto obſcurata: foramen adverſo corpore hominem excludebat: poſt 10. pal. a dextris crypta pal. 16. longa, cujus in angulo, ut biberet Diva, concham ad colligendas aquas inſculpſit: a ſiniſtris altera pal. 10. longa: poſt has, cellula *peregrina*, a cænoſo pavimento pal. 10. ſublimis, a rupibus pendula, ad inſtar niduli, ſub qua ſcrobs profunda pal. 16. ſpelunca poſt laterales cryptas lata pal. 26. in medio pal. 40. deſinebat in angulum, longa pal. 100. ſaxeum tectum a ſolo diſtans pal. 10. inverſas pyramides emittebat, etſi in centro altiſſimus trullus erigeretur. Roſalia, comitantibus Angelis a Quiſquina ad Erctam appulſa, poſt multum ætatis, divino correpta amore, dum in ſcrobe ſubtus cellulam oraret, ſeſe componens dormientis in morem, ſola in antro, Angelis pernoto, hominibus inacceſſo, ore meridionalem ad patriam converſo, dextera tenens caput, lævaq; SS. Crucifixum, precarioſque globulos, ex argilla confectos, in Pan. S. Franciſci Xaverii collegio cultos, argentea crucicula pectus munita, placidiſſime moriens, viſa eſt, ut de S. Ludovico, Epiſc. Toloſano *t.* 2. *litan. Lauret. diſcurſu* 304. *n.* 11. Michovienſis *roſam ex ore emittere* 4. Sept. circiter A. 1160. virgineum corpus, foveæ humiditate conſumptum rupes inter ipſas remanſit, uti revelavit 7. Nov. 1641. Annæ Mariæ de Nobilibus, Drepan. Annibale *vita mſ. f.* 552. flevit in dies officioſa rupes guttis ſenſim lapideſcentibus: quodlibet os velo lapideo ſepſit, univerſumq; corpus, quod in lapidem non convertit, marmorea in urna concluſit, longa pal. 6. alta, lataq; pal. 2. quæ triangulari forma Siciliam referens, oſtendebat Divam evaſuram Trinacriæ amuletum, præſidium, ac tutelam: marmor erat integrum ſine operculo, fixuraq; ſolidum, ut opus fuſile, collucentibus eo magis

ſaxi venis, quo Divæ oſſibus propiores, Angelicis manibus præparatum, uti loculus S. Dympnę V. M. 25. *Maii* Surius: *humor enim frigidi loci nativus depoſitum S. Roſaliæ corpus circumfluens, & temporis diuturnitate conglaciatus, chryſtallinam veluti arculam pellucidumq; velut ſarcophagum eidem conformaverat, perinde quaſi ſatis patrio monti non fuerit ſe totum ad civem, & alumnam ſuam tumulandam addicere, niſi ſuas etiam lachrymas e ſupercilio jugi guttatim expreſſas, ac rigido pene dolore gemmantes inſtillaſſet ad eam dem tumulo nobiliore condendam, imo prodendam, ut non tam in ſepulchro jacens Roſalia videretur, quam lucens in chryſtallo roſa.* A lapide Soc. J. *p.* 2. *in Eccleſiaſticum f.* 22. tumulus querneus D. Berlandis V. poſt ſeptennium evaſit marmoreus: 3. *Febr.* Bollandus: *humi pars illa, ubi interempta* S. Godoleva M. *in candidos lapillos verſa eſt, & cum quidam pio devotionis ſtudio ducti de terra illa domum ſuam aſportarent, eam poſtea in gemmas mutatam mirati ſunt*: Lippelous 6. *Julii*: modo eodem in gemmas converſæ ab Angelis guttæ lapideſcentes: Erctæus lapis adeo fuit ſequax oſſium Divæ, quæ vivens lapidi adhæſerat angulari, ut ejus lipſana totum per orbem diſperſa comitetur: Dæmones aſſueti Sanctos appellare per circuitionem, a communi ſenſu non remotam, uti SS. Chriſtophorum, Franciſcum Paulanum, Catharinam, Barbaram, *gigantem puſionis bajulum, ſenem barbatum, radices comedentem, geſtatrices rotæ, turriſq;* ita S. Roſaliam, antrorum cultricem, dum viveret, ejuſq; oſſa poſt mortem lapideo cortice ſepta, nuncuparunt petrarum, cryptarum incolam: *Roccara, Petrara*: Caſcin. *lib.* 2. *cap.* 9. *f.* 206. S. Gudula V. ſolitaria, ut cælos aſcendit 8. Januarii, populus ante cellulam hyberno tempore viridibus foliis eſt ornata, Divaq; Morſellanam in baſilicam translata, eadem populus confectis 10. milliariis, ante templum ſeſe conſtituit: Bolland. 8. *Januarii.* Angeli, gemmeum ultra loculum, in trullo propheticum epitaphium inſculpſere: e regione tumuli extat in ſaxo circulus, claudens figuram ⊱ diplem, cujus mucro ad inſtar indicis, vel gnomonis innuit locum conditæ Anachoretis: diple Romanam V. literam exprimens, qua numerus 5. indicabat *Angelica lingua* corpus poſt 5. ſæcula detegendum: a 4. Sept. 1160. ad 15. Julii 1624. ut Angelica verba *poſt ſex*, lecta per Sanctum Henricum, Bavariæ Ducem, cum 1008. Bambergenſi in templo precaretur, eidem poſt annos 6. occidentale imperium

præ-

prædixerunt 1014. Surius *S. Wolphangi vita cap.* 39. 31. *Octobr. f.* 355. binis SS. Pan. Agathæ V. M. ænigmaticum, Rosaliæ propheticum epitaphium Angeli concinnarunt.

Antiqui cultus auctarium Cascino: per Sen. Pan. *ædes D. Rosal. propter spelunçam montis Peregrini ædificata, & fundatione beneficii decorata anno Domini MCLXXX.* Paruta *triumphus Divæ* 1625. *f.* 38. hoc meminit instrumentum in tabulario S. Mariæ de Marturana: *In nomine Domini, anno Dominicæ Incarnat.* 1257. 18 *die M. April.* 15. *indict. regnante Serenissimo D. N. Corrado* 2. *D. G. Hierusalem, & Siciliæ Illustrissimo Rege, & Duce Sveviæ, anno* 3. *existente in regno Siciliæ suo Balio Generali, magnifico viro, Dom. Manfredo, Divi Aug. Imp. nostri filio, illustri Principi Tarentino, amen. Dum ego Theophania, filia quondam Barthol. Vasvino, & uxor Berardi de Catena civitatis Panormi, gravi detinerer infirmitate, tamen meæ mentis compos existens, in præsentia prudentis viri Dom. Petri Tagliavia, Judicis Pan. Bened. Puderici Tabell. civitatis ejusdem, & subscript. testium ad hæc specialiter vocatorum, & rogatorum, tale de meis mobilibus, & stabilibus condidi testamentum: in primis de* 3. *parte mea, æstimata valere tarenos auri* 1000. *quam habeo pro indiviso cum dicto marito meo, & filiis meis, Contissa, Simone, & Bonifatio, quos concepi, & sustuli a dicto viro meo, relinquo matrici Pan. ecclesiæ tarenis auri* 30. *item pro pulsandis campanis ejusd. eccl. tt. auri* 3. *usq; ad annum: item cappellano dictæ eccl. tt.* 2. *item relinquo Simoni, & Bonifatio, meis filiis suprad. apothecam unam, quam habeo in civit. Panormi in platea Marmorarum, juxta apothecam S. Mariæ de Cancellario, juxta apothecam quond. Dom. Englisii, ut ab hodie in antea dicta apoth. sit prædict. filiorum meorum, tam si moriar, quam etiamsi supervixero: item relinquo Dom. Sichliæ Abb. ecclesiæ S. Mariæ de Marturana augustale* 1. *item Dom. Liviæ, consobrinæ meæ, moniali ipsius eccl. S. M. de Marter. tt.* 10. *item relinquo Pernæ, moniali ejusdem eccl. S. M. de Martor. tt.* 4. *item dictæ eccl. S. M. de Martor. tt. auri* 20. *item Cappellano ipsius eccl. S. M. de Martor. augustale* 1. *item volo, ut corpus meum in prædicta eccl. S. Mariæ de Martor. debeat sepeliri: item relinq. Dom. Matthæo, electo Syracus. Episc. august.* 1. *item relinq. ecclesiæ S. Mariæ de Ammirato tt.* 2. *item eccl. S. Cataldi tt.* 2. *item eccl. S. Antonii tt.* 4. *item eccl. S. Spiritus august.* 1. *item eccl.*

S. Fran-

Digitized by Google

Franciſci tt. 10. *item eccl. S. Mariæ de Monteregali tt.* 4. *item eccleſ. S. Ruſaliæ tt.* 1. *item relinq. Dom. Sadonæ, matri meæ tt.* 100. *item Dom. Benvenutæ, materteræ meæ tt.* 50. *item, Luciæ, filiæ dictæ Benvenutæ tt.* 5. *item Dom. Caruſæ, ſorori Dom. Berardi, mariti mei tunicam meam brunam: item Barthol. filio ipſius Dom. Caruſæ tt.* 10. *item Margaritæ, filiæ dictæ Dom. Caruſæ tt.* 30. *item Dom. Mariæ, quæ moratur in domo dictæ Dom. Caruſæ tt.* 2. *item Philippæ, filiæ dictæ Dom. Mariæ tt.* 2. *item Bartholotto de Sura, compatri meo tt.* 4. *item Dom. Philippæ, vicinæ meæ tt.* 5. *item* 2. *mulieribus pauperibus, quæ morantur in domo S. Mariæ Ammirata tt.* 4. *auri;* 2. *videl. pro qualibet: item Mariæ, quæ moratur cum Dom. Joanne tt.* 4. *item Bernardino, nepoti meo, filio quond. Presb. Georgii, fratris mei tt.* 10. *item Dominico, nepoti meo tt.* 8. *item Mario, fratri meo tt.* 20. *item magnifico Jacobo, fratri meo tt.* 15. *item Joſeph, fratri meo auguſt.* 1. *item Joannæ, Commatri meæ tt.* 6. *item Dom. Matthæo, filio quond. Dom. Engliſii, conſobrino meo aug.* 1. *item Hoſpitali, quod eſt prope matricem eccleſiam Pan. tt.* 4. *item eccl. S. Joannis de Leproſis tt.* 3. *item Engliſio, nepoti meo auguſt.* 1. *item venerab. monaſterio Sanctæ Mariæ de Cancellerio tt.* 10. *item Dom. Philippæ, mulieri conſanguineæ meæ tt.* 7. *& dimidium: item Dom. Luciæ de Rotolo auguſt.* 1. *item Dom. Joannæ de Catapani tt.* 15. *item relinq. monaſterio S. M. de Martorana tt. auri* 200. *pro emendo ſibi quamdam poſſeſſionem: item Dom. Beatrici, avunculę meę t.* 4. *item eccl. Sancti Jacobi tt.* 2. *item eccleſ. S. Angeli tt.* 6. *item magnif. Dom. Judici, Antonio de Catena aug.* 1. *item eccleſ. S. Salvatoris aug.* 1. *item Mammanę, vocatę Acbillię tt.* 2. *item filię ejuſd. Mammanę tt.* 5. *item pro miſſis celebrandis pro anima mea tt.* 50. *qui omnes tareni diſtributi, ſicuti ſuperius eſt expreſſum, faciunt ſummam tt.* 760. *& dimidii, ac in reſtanti, ex quantitate dictorum mille tarenorum de dicta* 3. *parte mea prędicta tt.* 239. *& dimidii inſtituo, & prępono prędictum Berardum, conjugem meum, & Dom. Preſb. Oliverium, Cappellanum eccleſię S. M. de Martorana prędictę: item reſtituantur dictę Dom. Benvenutę copertorium unum vergatum, & concham unam de terra, exactis primo ab ea tt.* 24. *ſibi mutuatis, & ad hujus rei memoriam, & ſalubre aninę meę ſubſidium preſens teſtamentum fieri feci per manus Tabell. prędicti, ſuo ſigno ſignatum, ſubſcriptione dicti Dom. Judicis, & ſubſcript. teſtium teſti-*

ſtimonio roboratum: actam Panormi anno, die, menſe, & indict. præmiſſis: Ego Petrus Tagliavia, Judex Panormi rogatus: ego Barthol. filius de Spina, teſtis interfui: ego Jacobus Baſvinus ſubſcripſi manu propria teſtis: Bened. Pudericus Tabellio Pan. ſcripſi, et me ſignavi. Index eccl. Pan. A. 1439. *pro eccleſia S. Roſaliæ montis Peregrini:* Serius *f.* 136. *ex Cannizzario mſ. lib.* 1. *pius Senatus, cum gravis lues A.* 1474. 8. *indict. Siciliam, & Panormum premeret, Prætore Antonio de Maſtro Antonio, decrevit SS. concivi Roſaliæ templum dirutum ob vetuſtatem in monte Peregrino de novo conſtruere: oh res mira! ſtatim intermiſſa epidemia illa.*

Nos Martinus, et Maria &c. & Infans Martinus &c. univerſis, & ſingulis officialibus Fel. Urb. Pan. præſentes literas inſpecturis, familiaribus, & fidelibus noſtris gratiam noſtram, & bonam voluntatem: ad ſupplicationem culminibus noſtris noviter factam per Bernardum Zarovira, & Nicolaum Drago, inſtitores, familiares, & fideles noſtros, conſiderantes plura, grata, & accepta ſervitia per eos culminibus noſtris collata, quæ conferunt ad præſens, & in antea conferre poterunt, dante Domino, gratiam, uncias auri 24. *ponderis generalis, videl. dicto Bernardo uncias auri* 14. *& dicto Nicolao uncias auri* 10. *quas eis ſuper herbagio montis Pelegrini tenimenti dictæ urbis aſſignamus, hoc ſalvo, & ſub tali conditione, quod ipſi, Bernardus Zarovira, & Nicolaus Drago primitus, & antea omnia, teneantur ſolvere annuatim eccleſiæ S. Roſaliæ montis Peregrini, vel Beneficiato dictæ eccleſiæ medio per medium, uncias auri* 4. *pro cenſu, quę dicta eccleſia, & ejus Beneficiatus ſuper dicto herbagio recipiunt, & conſueverunt recipere annuatim, de mera liberalitate, & ex certis noſtris ſcientiis gratioſe in tota eorum vita concedimus, & donamus, volentes, propterea, quod dicti Bernardus, & Nicolaus habeant annuatim ſuper dicto herbagio montis Pellegrini prędictas uncias auri* 24. *in tota eorum vita, ſub conditione, quod anno quolibet primitus, & ante omnia, prędicti medio per medium teneantur prędictas uncias auri* 4. *dictę eccleſię S. Roſalię, & dicto ſuo Beneficiato pro cenſu ſolvere, prout ſupra, fidelitati veſtrę dicimus, & expreſſe mandamus, quatenus in, & ſuper prędmiſſis, dicto Bernardo Zarovira, & Nicolao Drago toties, quoties opus fuerit, & fueritis requiſiti, aſſiſtatis ope, auxilio, & favore, taliter, ut ipſi prędictas uncias auri* 24. *ſub dicta conditione poſſint, & valeant in tota eorum vita ſuper*

dicto herbagio montis Peregrini annuatim, ut supra, recipere, & habere, omni obstaculo quiescente, in cujus rei testimonium presentes eis fieri, & sigillo pendenti nostri dicti Ducis, cum sigilla regia nondum sint facta, jussimus communiri: Lo Duc. Datum Catanię per nobilem Guilelmum de Peralta, Comitem Sclafani, terrę Alcami, dicti Regni Sicilię Cancellarium anno Dominicę Incarnationis 1392. *die* 2. *Maii,* 1. *indict. regniq; nostri dicti Regis anno* 2. *& prędictę Reginę* 16. *Berengarius Sarta mandato Domini Ducis: factum per nobilem illustriss... de Aragonia, Magistrum Rationalem.* Regia Cancellaria f. 2. *Martinus &c. dilectis devotis, & fidelibus nostris, Vicariis majoris Panormitanę ecclesię salutem, & dilectionem: cum propter promotionem Nicolai de Burrellis* civis, S. Nicolai de Kalcia parochi, Can. Cappellani Bonifacii IX. PP. causarum Palatii Apostolici Auditoris *ad Episcopalem dignitatem* Agrigentinam (Pirr. *not.* 3. *Agrig. f.* 300. ignorat) *vacent beneficia subscripta, videlicet ecclesia parochialis S. Nicolai de la Chausa urbis prędictę, ac ecclesia S. Rosalię montis Peregrini urbis ejusdem, Nosq; ob grata servitia prestita nobis per devotum nostrum, Ivonem de Letone Can. Pan.* (non Iconimum de Lectore apud Cascinum *lib.* 1. *cap.* 1. *f.* 6. Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 205.) *non modicum affectemus, ut de prefatis beneficiis provideatur Ivoni prędicto per SS. in Christo Patrem, & Dominum, Dominum Bonifacium, divina providentia Papam Nonum, scribimus eidem Domino nostro, Summo Pontifici, ut prefato Ivoni de ipsis beneficiis dignetur misericorditer providere; volentes tamen interim, ut dictus Ivo dictorum beneficiorum habeat possessionem corporalem, fidelitatem vestram, & cujuslibet vestrum hortando requirimus firmiter, & expresse, quatenus, si, & quando fueritis requisiti, aut alter ex vobis fuerit requisitus, prefatum Ivonem in possessionem dictorum beneficiorum inducatis nomine commendę, inductumq; manuteneatis & defendatis contra cunctos, faciendo sibi, ac ejus procuratori legitimo de ipsorum beneficiorum fructibus, redditibus, & proventibus integre responderi. Nos enim cum presenti injungimus, nihilominus Capitaneo, & Pretori urbis prędictæ, quatenus circa perceptionem jurium, reddituum, fructuum, & proventuum beneficiorum prędictorum assistant Ivoni prędicto, auxilio, consilio, & favoribus opportunis. Datum Catanię die XXVIII. Dec. anno Dom. MCCCXCVIII. VIII. Indict. Rex Martinus. Dom. Rex mandavit mihi Jacobo Andreę*

Digitized by Google

dreę in pleno concilio, prȩsente Ludovico de Rayatellis, milite, Camerlengo. Regia Cancellaria *f.* 9.

Tranſactio: *die* 12. *Oct.* 12. *ind. anno Dom. Incarn.* 1418. *Cum olim ex multis litibus, diſcordiis, & dubiis, ac controverſiis vertentibus in M. R. C. tunc Panormi degente, quæſtio vertebatur, ſeu verteretur inter Ven. Dom. Michaelem de Zaccaria, Can. Pan. & Beneficialem eccleſiæ S. Roſaliæ montis Peregrini territorii dictæ Urbis, nomine dicti ſui beneficii actorem ex una parte, & Univerſitatem dictæ Urbis conventam ex altera, ſuper eo, videl. quod dictus Dom. Michael, Beneficialis, ut ſupra, petebat ab eadem Univerſitate uncias auri* 4. *pon. gen. pro dicto monte Peregrino, ſolvendas eidem Beneficiali in perpetuum, & ſucceſſoribus, nomine dicti ſui beneficii, & ex adverſo Prætor, & Jurati dictæ Univerſitatis allegabant, & opponebant ipſum montem Peregrinum tenere, & poſſidere juſto titulo, & abſq; aliquo onere cenſus, & pendente dicta quæſtione, dicta Univerſitas agnoſcendo bonam fidem deveniſſet ad accordium, & finalem pactum cum dicto Beneficiale, hoc modo, videl. quod dicti Officiales, nomine dictæ Univerſitatis, ex cauſa concordiæ, & permutationis dediſſent, & habere conceſſiſſent per ſe, & eorum ſucceſſores in perpetuum dicto Dom. Michaeli tunc præſenti, & ab eis recipienti, vice, & nomine dictæ eccleſiæ S. Roſaliæ in perpetuum pro æquivalenti, & permutatione unciarum auri duarum de unciis* 4. *debitis per ipſam Univerſitatem dictæ eccleſiæ pro eo, quia alias uncias* 2. *dicta Univerſitas ſe obligavit in perpetuum ad dandum, & aſſignandum dicto Beneficiali nonnulla jura cenſualia, & petia terrarum, ſuis finibus limitata, quæ bona, & jura cenſualia dicti officiales nomine dictæ Univerſitatis promiſerunt in perpetuum eidem Dom. Michaeli legitime defendere, cum certis aliis pactis, modo, & forma contentis, & notatis in quodam publico contractu, facto manu Not. Franciſci Recii publici dictæ Urbis Not. olim ultimo menſis Aug.* 1. *indict. A. Domin. Incarn.* 1408. *hæc, & alia latius comprobantur, quo contractu facto dictæ permutationis, dictus Dom. Michael volens dicta jura cenſualia, & petia terrarum ad ſe habere, & colligere pro dictis unciis auri duabus, idem Dom. Michael ab eo tempore uſq; nunc, unum obulum non habuiſſet, nec recolligere potuiſſet vigore permutationis prædictæ, & videns dictus Dom. Michael dictam eccleſiam fore, & eſſe læſam propter permutationem jam dictam, eamdem Univerſitatem*

tem citari feciſſet in M. R. C. Panormi degente tunc, ſuper læſione jam dicta, qua citata, & comparente in dicta M. R. C. ac altercantibus ad invicem dicta Univerſitas contrariam ſententiam reportaſſet, per quam ipſa Univerſitas fuiſſet condemnata ad reſtitutionem, traditionem, & aſſignationem dicti montis Peregrini, a qua quidem ſententia Nobilis Homodeus de Caſtrono, tanquam Syndacus dictæ Univerſitatis, ut conſtitit, viva voce appellaſſet, prout in actis dictæ M. R. C. et in cauſa primæ appellationis aſſeritur contineri, qua appellatione pendente, et ſic ſtantibus terminis, amicis communibus intervenientibus, ac nolentes infraſcriptæ partes amplius litigare, ſed parcere ſumptibus, laboribus, et expenſis, cum litis eventus dubius ſit, hodie prætitulato præſenti die, dictus Ven. Dom. Michael nomine, quo ſupra, ex una parte, et prædictus Nobilis Homodeus, Syndacus ut ſupra, ex parte altera, præſentes coram nobis in præſentia Rmi in Chriſto Patris, et Dom. Ubertini de Marinis, Juris Doctoris, et Archiep. Pan. præſentis, volentis, et ad infraſcriptam conventionem, et concordiam conſenſientis, et ſuum conſenſum, aſſenſum, & expreſſam voluntatem præſtantis, ad infraſcriptam conventionem, concordiam, & finalem pactum inſimul devenerunt, videl. primum dictæ partes ceſſerunt liti, quæſtioni jam dictæ, & de novo dictus Dom. Michael nomine, quo ſupra, per ſe, & ſucceſſores ſuos in perpetuum dedit, & conceſſit ad emphyteoſim, & annuum cenſum unciarum auri 4. pon. gen. dicto Nob. Homodeo, Syndaco, ut ſupra, præſenti, & recipienti ab eo nomine dictæ Univerſitatis dictum montem Peregrinum totum cum omnibus juribus, juſtis, & legitimis pertinentiis ſuis, & cum iis omnibus, & ſingulis, quæ intra ſe, infra ſe, circum circa, per totum, & integrum continentur confines, vel alios, ſi qui forent, acceſſibus, et egreſſibus ſuis uſq; in vias publicas, in quo monte eſt dicta eccleſia S. Roſaliæ, quæ in præſenti conceſſione in nihilo intelligatur, quem montem idem Dom. Michael dixit ad dictam eccleſiam pertinere, pleno jure liberam, et expeditam ab omni onere cenſus, et cujuslibet ſervitutis, ipſumq; montem dictus Dom. Michael nomine, quo ſupra, ceſſit ſe vice, nomine, et pro parte dicti Homodei nomine, quo ſupra, etiam me Not. Jacobo Caggio ſtipulante pro dicta Univerſitate, precario tenere, et poſſidere, donec, et quouſq; de eodem monte, quoad utile dominium, corporalem intraverit poſſeſſionem, quam intrandi, capiendi, et retinendi ex nunc in antea, dictus Dom. Michael

chael per se, & suos successores in perpetuum eidem Syndaco, nomine, quo supra, & mihi prædicto Notario stipulanti pro dicta Universitate auctoritatem, licentiam, et liberam potestatem tribuit, et concessit; licet jam sunt tempora, et ad præsens, quod dicta Universitas tenuit, & possedit, ac tenet, & possidet dictum montem ad habendum, tenendum, possidendum, dandum, vendendum, alienandum, permutandum, pro anima judicandum, & de eo, & in eo faciendum totum velle, & desiderium dictæ Universitatis, salvo tamen, & reservato omni tempore, dictæ ecclesiæ dominio, proprietate, & annuo censu dictæ rei concessæ, ac pactis, & quæstionibus supradictis, & infrascriptis, in suo robore duraturis, cedens ea propterea dictus Dom. Michael nomine, quo supra, dicto Syndaco, præsenti, et quo supra nomine, recipienti omnia jura, omnesq; actiones, reales, personales, utiles, directas, mixtas, tacitas, et expressas, quæ, et quas idem Dom. Michael virtute, et auctoritate supradictæ permutationis factæ manu dicti Not. Francisci habebat, et habere sperabat, ac habuit, et habet contra personas, et bona omnia emphyteutarum, bonorum permutatorum, in ipsa permutatione declaratorum, et omnibus ipsis juribus, et actionibus, virtute, et auctoritate præsentis contractus prædicta Universitas, seu persona legitima pro ea possit, et valeat in judiciis, et extra, tam in agendo, quam in defendendo petere, exigere, recuperare, et habere canonem annorum præteritorum, quam futurorum, et omnia alia, et singula facere, et exercere quemadmodum ipsa Universitas ante dictam permutationem, et inde ipse Dom. Michael facere poterat, et adhuc possent, a quibus omnibus juribus, et actionibus, idem Dom. Michael nomine, quo supra, se expoliavit, in eamdem Universitatem transtulit, promittens idem Dom. Michael solemniter, et conveniens per se, et successores in perpetuum eidem Syndaco nomine, quo supra, et mihi prædicto Not. stipulanti pro eadem Universitate solemniter stipulanti de prædicto monte, vel aliqua ejus parte litem, quæstionem, vel molestiam non inferre, nec inferenti consentire dictæ Universitati, sed dictum montem totum cum omnibus juribus, et pertinentiis suis, omni futuro tempore eidem Universitati legitime defendere, guarentire, et disbrigare ab omni calumniante, et imbrigante persona, loco, et Universitate: & si per quempiam de prædicta re concessa, vel aliqua ejus parte contra dictam Universitatem lis, vel quæstio moveretur, ipsam litem, et omnem causam in se suscipere, eamque suis sumptibus, et

expensis prosequi, et finire, remissa ex nunc, prout ex tunc per dictam Dom. Michaelem eidem Universitati necessitate requirendi, et denuntiandi, ac etiam appellandi super præmissis, et quolibet præmissorum: et e contra idem Syndacus nomine, quo supra, sponte, et solemniter promisit, et convenit eidem Beneficiali præsenti, stipulanti pro se, et suis in perpetuum successoribus dare, et solvere, et integrè assignare ipsi Dom. Michaeli, et suis in perpetuum successoribus pro censu, et census nomine dicti montis concessi anno quolibet in perpetuum uncias auri 4. pon. gen. in pecunia numerata; & non in aliis rebus, in Festo Ascensionis D. N. Jesu Christi, quæ celebratur quolibet anno per dies quadraginta post Festum Resurrectionis ejusdem D. N. J. C. incipiendo solutionem ipsam a Festo dictæ Ascensionis proximæ venturæ anni præsentis 12. indict. in antea, eo quia idem Beneficialis coram nobis præsentialiter, & manualiter numerando recepit, & habuit ab eodem Syndaco, dante, & solvente de propria pecunia dictæ Universitatis uncias auri 12. pon. gen. & uncias 4. idem Beneficialis ad instantiam dicti Syndaci nomine, quo supra, stipulantis sponte confessus est, se ab eadem Universitate habuisse, & recepisse per manus Nobilis Jacobi de Bononia, Thesaurarii olim dictæ Universitatis uncias auri 4. & sic in summa unciarum 16. pro canone dicti montis annorum 8. 9. 10. & 11. indict. prox. præt. renuncians exceptioni dictarum unciarum 4. non habitarum, non receptarum, & non numeratarum, omniq; spei futuræ habitionis, & receptionis ipsarum sub pactis, & conditionibus infrascriptis inter dictos contrahentes nominibus quibus supra, solemnibus stipulatione vallaris, videl. quod dicta Universitas teneatur, & debeat, ac promisit solemniter, & convenit idem Syndacus nomine, quo supra, prædictum montem benefacere, augmentare, & promovere de bono in melius, ac ipsum non deteriorare a statu, in quo nunc est. Item, quod eidem Universitati liceat, & licitum sit, dictum montem vendere, alienare, & permutare, ac detrahere, præterquam Fisco Ecclesiæ, Comiti, Baroni, Militi, aut privilegiato, & potenti personæ, requisito prius dicto Beneficiali, vel illis, qui pro tempore fuerint, & sibi eundem non requisitionem idem Beneficialis, vel sui successores eundem montem emere voluerint, quod dicta Universitas teneatur eis vendere pro uncis 4. minus eo pretio, quod ab aliis emptoribus tunc contigerit reperiri; & si eundem montem emere voluerit, seu noluerit, dicti Uni-

Universitas, teneatur eidem dare uncias 4. pro consensu præstando hujusmodi revenditioni. Item, si dicta Universitas cessaverit in solutione dicti annui census per biennium continuum, aut præmissis, vel aliqua præmissorum, quod liceat dicto Beneficiali, & suis in perpetuum successoribus prædictam rem concessam ad se reducere, & adjudicare auctoritate propria, & de facto non obstante consuetudine Panormitana, qua cavetur, quod in hujusmodi revocationibus ordinario judicio procedatur, cui consuetudini idem Syndacus nomine dictæ Universitatis expresse renunciavit. Item, quod de præsenti contractu dictus Syndacus nomine, quo supra, teneatur, & debeat fieri facere duo publica consimilia instrumenta, unum pro dicta Universitate, & aliud ad cautelam dicti Beneficialis, & suorum successorum. Quam quidem concessionem, & omnia, & singula suprascripta, & infrascripta dictæ partes nominibus, quibus supra, sibi invicem promiserunt, & convenerunt solemnibus stipulationibus hinc inde intervenientibus perpetuo rata, grata, & firma habere, tenere, attendere, & inviolabiliter observare, & contra non facere, vel venire per se, vel eorum aliquem aliquo modo, ingenio, occasione, vel causa, de jure, vel de facto, ipsamq; attendere, & efficaciter adimplere sub pœna unciæ anius ad opus Curiæ, & partis præmissa servantis, & servare volentis, & me prædicto Notario pro parte ipsius Curiæ solemni stipulatione, & a prædictis partibus solemni stipulatione præmissa ex conventione semel, & pluries, ac quoties committatur, & in solidum excigatur, quoties contrafactum fuerit in præmissis, in aliquo præmissorum, in omnem eventum, & sine aliqua diminutione in pace, & de plano, sine lite, & Curiæ querimonia, ac judicioram strepitu, omni libella, petitione, diffinitione, exceptione, & appellatione remotis, & a dictis partibus ex nunc pro ut ex tunc per pactum solemne remissis, et expresse renunciatis sub hypotheca, et obligatione omnium bonorum eorum nominibus, quibus supra, præsentium, & futurorum, ac refectione damnorum, interesse, & expensarum litis, & extra, & processis ex pacto, quod pro recuperatione canonis suprædicti, & omnium præmissorum possit, & valeat exerceri novi ritus M. R. C. observatis in debitis, de quibus instrumenta publica producantur, in persona, & bonis dictæ Universitatis, ac si præsens contractus esset de casibus in ipso ritu expressis, licet, non sit de ipsius, quia sic extitit inter eos per pactum solemne conventum, & quod præfatus contra-

ctus

ctus emphyteuticus non factus simulato colore, in fraudem consanguineorum, vel vicinorum, dicti contrahentes ad sancta Dei Evangelia corporaliter, tacto libro, juraverunt, & quod præsens contractus possit, & valeat semel, bis, & ter, ac pluries formari, & reformari ad consilium sapientis, facti substantia non mutata, renunciantes dictæ partes nominibus, quibus supra, super præmissis omnibus, & singulis solemniter, specialiter, & expresse omnibus exceptionibus doli mali, metus causa, & in factum subsidiariæ conditionis sine causa, privilegio fori, & legi, si convenerit rei, non sic, ut prædicitur, consuetudinibus omnibus, Imperialibus, & Regalibus, novis, & veteribus, omniq; alio privilegio, beneficio restitutionis in integrum, feriis omnibus, illiq; Panormitanæ consuetudini, quæ Panormitanos cives a pœnis in instrumentis appositis liberat contrahentes, & generaliter cæteris Juribus, Canonicis, & Civilibus, scriptis, & non scriptis, ac rescriptis omnibus, & omni alio juris, & legum auxilio, quibus, vel eorum aliqua pars contraveniens contra pacta, vel aliquid pactorum posset se juvare aliquatenus, vel tueri, & præsertim a dicta pœna, qua pœna soluta, exacta, commissa, vel non prædicta omnia rata maneant, atq; firma: testes Nobilis Dom. Ardinus de Geremia, Dom. Antonius de Speciali, legum Doctores, Presb. Nicolaus de Sannattino, Presb. Jo: de Mobili, Presb. Jacobus de Marino, Roffinus de Flumine, & Jo: de Cammariato. Tabul. Senat.

Mandatum 19. Maii 1421. Universitas felicis Urbis Panormi Nobili Guilelmo de Chabica, nostræ pecuniæ thesaurario salutem: cum teneamur, & dare debeamus Vener. Dom: Michaeli de Zaccaria Can. Pan. Beneficiali ecclesiæ S. Rosaliæ existentis in monte Peregrino, nomine ipsius ecclesiæ, & beneficii uncias auri 4. jure census dicti montis Peregrini anni præsentis 14. indict. quem montem Peregrinum ab eodem ipso, ejus beneficii nomine, ad emphyteosim, seu ad annuum censum tenemus, & possidemus, pro dictis unciis auri 4. sibi prædicto nomine solvendis in dicta festivitate S. Rosaliæ, quæ celebratur die gloriosissimæ festivitatis Ascensionis Dominicæ, videlicet, die 40. post beatificam Resurrectionem D. N. Jesu Christi anni cujuslibet in perpetuum, juxta notam publicam factam manu quondam Not. Francisci Recii publici dictæ urbis olim Notarii, idcirco vobis dicimus, expresse mandantes, quatenus de tabella montis ejusdem ad vestri manus perventa, seu perventura, dare, & solvere debeatis eidem Vener. Dom. Michaeli

quo

quo supra, nomine dictæ ecclesiæ, & beneficii uncias auri 4. *pond. gen. pro jure census dicti montis anni præsentis* 14. *indict. recepturus ab eodem apocham, vel apodixam de ipsarum solutione, ad cautelam tempore vestri compoti ostendendam: Datum Panormi die* 19. *Maii* 14. *indict.* Can. Antoninus de Amico *ms. monum. sacra eccleſiæ Pan.* Anonymus electus 1434. a Rege Alphonso: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 205. 1439. Joannes Millusius Archipresb. Drepan. Can. Archid. Mazar. 1474. Jacobus Antonius Leofante, civis, & Can. Pan. S. Petri regius capellanus: Auria *Rosa cælestis f.* 30. Mancusus *Divæ vita f.* 31. 1474. ob litem Jacobus Caldarera electus a Lupo Ximenio Durrea, Prorege: Capibrevium Prælatiarum Sicul. f. 361. *in beneficio eccleſiæ S. Rosaliæ extra Panormitana mœnia positæ, Pan. diœceſis, tempore regiminis ſereniſſimi Regis Joannis, veſtri regii culminis patris,* alloquitur Ferdinandum Catholicum, *obitu Joannis de Millusio, illius tunc ultimi poſſeſſoris vacante, Prorex, qui tunc in regno præerat, regio nomine Jacobum de la Caldarera elegit, & præſentavit, ſicuti in ipſius Viceregiis litteris per Stephanum Macri, regium Secretarium in anno* 1474. *expeditis, & in ejuſdem dicti anni regiſtro in Regia Cancellaria conſervato notatis, late exprimitur.* Imago Divæ roſis coronatæ palmam dextera tenentis in Panormitano collegio Societatis Jesu: altera per Senatum depicta 1530. apud tabulam S. Veneræ: Gravina *S. Venere vita cap.* 11. *f.* 174. 1590. ecclesia Divæ in Erca, & Olivella per U. J. D. Valerium Rosso Corilionenſem relata: ms. eccl. Pan. 1609. icon in arcu triumphali Card. Arch. Doriæ per Senatum erecto: Paruta *arcus f.* 2. 1610. altera apud chorographiam Siciliæ per Simonem Pariſium, Pan. Milocchæ Baronem: 4. Sept. 1611. ordo Pan. recitandi officium editus per Joannem Antonium de Franciſcis: 1614. alter per Decium Cyrillum: 1623. tertius per Angelum Orlandum: Mancusus *vita f.* 101. 1614. vita per Martinum Anaſtaſium Pan. Abbatem Bened. Auria *Rosa cælestis f.* 22. *Caccabi* campeſtris eccleſia, vicinæ regioni nomen impoſuit *S. Roſala*, quam ſingulis annis adibant Dominica in Albis, aliiſq; temporibus ad pluviam, aliaſq; gratias impetrandas: *Carthago Sicula lib.* 3. *cap.* 4. *f.* 40. Inveg. *Mazariæ* tabula 1575. in ſacrario eccleſiæ Deiparæ Illibatæ: in centro Mazaria contagio laborans, a dextris B. Maria genibus innixa, ſub qua ſtat S. Venera: a ſiniſtris Diva genuflexa

rubeis, albisq; rosis coronata, sub ea stat S. Christina, *Bisbonæ* lignea statua deaurata: apud basim petit Erctensem specum a Quisquinensi exercitationes ascetice: coronatur a Christo coram SS. Agatha, Nympha, Christina: lemma, *Baldassare Crapiti, & Mariano Saraguſa deauratore guannera dicta opera* 1604. in vico *Xanea* prope forum; parietina Deiparæ effigies inter S. Rochum a dextera, & S. Nicolaum a læva, stantes, habet ante se genuflexos SS. Dominicum, ac Rosaliam, quam puerulus virgineo fulgens in gremio, rosis coronat: in pede, *actum Bisbonæ die* 15. *Oct.* 1575. 14. *indict. tempore pestis, renovatum die* 24. *Oct.* 15. *ind.* 1631. *Racalmuti* ecclesia per Aloysiam Alaymum erecta: *oratio funebris M. Antonii Alaymo f.* 17. Vetranus: *admiratione quoque dignum videtur in Aloysia de Alaymo, quæ suis sumptibus in Racalmutensi oppido templum S. Rosaliæ V. Pan. sacrum extruxit anno circiter ducentesimo millesimo a partu Virginis, ut ex veteri monumento, & chyrographo publici Notarii Michaelis de Morreale Rachalmutensis clarissime apparet.*

Sanctimoniam Deus absconditam retegere consuevit *spontaneo nolarum sonitu*: Sanctus Contardus Estensis: B. Henricus Minorita: *hist. Perusina lib.* 1. *cap.* 16. *f.* 87. Crispoltus: *voce Angelica per ecclesias*: S. Alexius: *cælesti odore* B. Martinus, Camaldul. *animam glorioso excessu exhalavit, multumq; rosei effla-vit odoris adeo, ut non autumni, sed primi veris dies esse creditum sit, quod ipsum universæ urbi* Florentinæ *manifestum judicium tulit, qualiter vir venerabilis virginitatis lilium ad obitum usq; integrum servasset, quæ fama sic vagata est per ora omnium, ut universa ferme civitas ad cælestem odorem attracta, sacro corpori divina religiosissime exhibuerit obsequia: hist. Camaldul. p.* 1. *lib.* 2. *cap.* 43. *f.* 213. *altero vel signo*: constantissimam anachoritam Deus odore roseo manifestam, ni fallor, effecit, qui cryptam, montem, agrum, Panormum replevit. Deus ei roseum dedit nomen, roseas ditiones: ejus corpus odore roseo cognitum, ossa in patriam delata 17. Jul. 1624. odore roseo eam compleverunt: Carreræ *pantheon f.* 175. Mancusus *vita f.* 165. Paruta *triumphus Divæ f.* 4. lipsana aquis immersa convertunt in roseas: Cascin. *lib.* 1. *cap.* 11. *f.* 70. ipsa *lachrymas Christi Crucifixi amore fusas apud familiares* Angelos *appellabat rosas suas*, ut de S. Lyduina Brugmannus *p.* 2. *cap.* 7. semper depicta rosis redimita, sacco ro-

sis

sis contexto, tenens manibus rosas, aut ramusculum, calathumve rosis plenum, comitata Angelis, rosea veste, rutilantibus, vel serto roseo coronatis: roseo hinc odore concham auream perfundente, excitus Rex Guilelmus I. Regina Margarita, Ugo II. Archiep. Senatus, Patria, indictis per Antistitem jejuniis, precibus, supplicationibus Divinum numen supplices exorarunt, suam ut mentem reseraret, roseo signo tectam. Deus suorum aperit sanctimoniam *revelatione per Dæmones*: Dæmon retulit Presbytero nomen, nomen patris, ac sanctitatem D. Conradi, Estensis: 16. *April.* Bollandus: *per Angelos*, Angelus S. Godrico martyrium D. Thomæ Cantuariensis: Cola *vita lib.* 3. *cap.* 7. *f.* 408. Regi Daniæ præcepit, ut S. Venceslao M. templum erigeret: *vita* 28. *Sept. per Sanctos*: S. Constantinus M. 28. Junii 1327. Jacobo Calatafimo, Equiti Hierosol. indicavit gloriam D. Gerlandi, Equitis Templarii: *t.* 2. *f.* 234. Cajet. *per Sanctos ipsos viventes ore suo*: D. Antonio S. Paulus, primus eremita, Abbati Serapioni S. Marcus Atheniensis anachorita, Paphnutio S. Honuphrius solitarius, *chyrographo proprio* S. Alexius, B. Antonius Mansi: *vitæ*: *per Sanctos ipsos denatos*: D. Theresiæ, S. Petrus Alcantara, Mariæ Crucifixæ a Conceptione, S. Felix M. 4. Maii cultus asseruit, *ego fortiter cæsus, & lapidibus contusus, pro catholica fide efflavi spiritum*: Turanus *vita lib.* 2. *cap.* 20. *f.* 283. Vita, mors, gloria, sanctitas occulta S. Rosaliæ fuit per eamdem in cælis receptam patefacta: vivens in saxo suum prodidit nomen *Rosalia*: patrem *Sinibaldum*: ditiones *Quisquinæ*, *& Rosarum*: causam fugæ *amore Domini mei Jesu Christi*: propositum *in hoc antro habitare decrevi*: extincta detexit corpus, antri humiditate corruptum, inveniendum, cum lue patria vexaretur, locum tumuli, lapidem sepulchralem *Hieronymæ Gatto* 24. Maii 1624. cellulam, & locum, ex quo ossa extracta, pestem cessaturam post devecta per urbem lipsana *Vincentio Bonello* 13. Febr. 1625. approbationem suarum reliquiarum subscribere recusanti *Theologo*, divinamque revelationem expetenti, eandem contulit 13. Febr. 1625. *Paschali Barberæ* 1575. ut filiæ nascituræ suum nomen imponeret. *Hieronymæ Gatto* 1623. peregrinationem imperavit Erctensem, *puellæ* 1347. 1348. ut sibi templum extrueret, *Anachoritæ* prohibuit cryptam effodere, indicans, nondum exoptatæ tempus inventionis adesse, *Francisco Castiglio* Soc. J. scholastico ani-

nam agenti, ſanitatem impertiit 10. Aug. 1663. poſt emiſſum votum de ſuâ gloria per *univerſum mundum* promovenda. Chriſtus Dominus, cujus amore ſeſe in antris abdiderat, juſſit, ut ipſa ſuæ vitæ, mortis, gloriæ, & præco ſanctitatis evaderet. *Statim vero poſt mortem, communi omnium opinione, ac fide ſanctam fuiſſe appellatam, & ſanctarum Virginum ritu, dicatis illi templis, propoſitis imaginibus cultam, invocatamq; in litaniis, officio eccleſiaſtico, ac miſſæ celebratione honoratam*: fides jurata *Card. Archiep. Doriæ* 20. Martii, *Senatus* 27. Martii, *Capituli, Cleri, Parochorum* 31. Martii, *Populi* 2. April. *Magnatum* 7. April. 1642. Sancta Roſalia jam cognita, cultaq; cur ejus auguſtum corpus non advectum in patriam? Deus illud 15. Julii 1624. reſervârat, ut Panormum lue tabeſcentem ab interitu vindicaret: *acceſſerunt quidam ſimul, qui ſequebantur* Jeremiam, cum in monte arcam fœderis occultavit, *ut notarent ſibi locum, & non potuerunt invenire* 2. Macab. 2. 6. Rolandus Bandinellus, Senenſis, S. R. E. Card. S. Marci, Hadriani IV. PP. ad Regem Guilelmum I. Legatus 1156. ſcivit a Rege, conjuge Margarita, aulaq; regiam Divæ ſtirpem, modeſtiam, puritatem, improviſam a patria fugam, exinde 1. Sept. 1160. extincto Hadriano, cœptoq; conclavi 4. Sept. in Divæ natali, tandem electus Pontifex ſub Alexandri III. nomine, conſecratus 21. Sept. Dominica die, Panormum appulit 1165. ubi ab iiſdem Regibus, urbeq; edoctus cultum S. Roſaliæ propagatum per Siculas, Italaſq; diœceſes, vivæ vocis oraculo confirmavit: Caſcin. *lib.* 2. *cap.* 19. *f.* 281.

Poſt Divam conſecratam, in Erctæ culmine turris ſpeculatoria, nocturnis ignibus naves piraticas innuens, excitata, *ad cujus* Erctæ *meridionalem angulum lapis magnus, toti Pan. planitiei patens, Imperatorius nuncupatus, a Friderico II. Cæſare, Siciliæ Rege ibi ea lege, quæ in hunc uſque diem ſanctiſſime obſervatur, affixus eſt, ut cum primum ſolis umbram ex rupe imminenti cadentem recipit, quod vigeſima prope diei hora, æſtate evenit, coloni, qui mercede, Pan. colunt agrum, laborem peregiſſe cenſeantur, nec ſerius in opus cogi poſſunt*: Fazell. *lib.* 8. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 189. cryptæ fixura in arcum converſa, depictam in dorſo anachoritam exhibuit: læva ſpecus orientalis, addito muro, evaſit ſacellum, ubi divina ſacrificia celebrata, habens ſupra calcem marmoream in ſaxo montis expreſſam crucem inter SS. *Franciſcum*, ac *Roſaliam*

eo-

Digitized by Google

eodem in ſacello ſcrobs pal. 8. profunda, ut ejus clientes inibi conderentur: ipſam ante cryptam atrium reſeratum, ubi 4. *Sept. Domin. in Albis, & Aſcenſione* erigebatur altare, ut populorum concurſui ſatisfieret: ante atrium Senatus 1130. templum extruxit, eccleſiaſtico beneficio decoratum, juxta quod tuguriola a Divæ ſtudioſis excitata: remanent duorum veſtigia, Equitis *Hieronymi Lancea*, & *B. Benedicti a S. Philadelpho*: Eremitæ in tuguriolis habitantes poſt bullam Julii III. PP. 1550. in unum coacti, prope ſpeluncam cœnobium erexere 17. Maii 1150. nimio vexati frigore aliud aprico in loco 1556. ære Senatorio, Joanniſq; Lacerdæ, Ducis Medinæ Cæli, Proregis: Auria *roſa cæleſtis f.* 59. templumq; Illibatæ Deiparæ ſacrum: ex bulla S. Pii V. PP. 1562. Reformatis fuere Conventualibus adſcripti, dictiq; *fratres de S. Roſalia*, vel *de monte Peregrino*: iis extinctis per bullam Urbani VIII. PP. 6. Febr. 1626. *t. 5. bullarii Romani f.* 129. cœnobium poſt annum 1644. meritoriam abiit in tabernam, peregrinorum commodo conſulentem: in *ſoalis*, & *valle*, ubi *Vincentio Bonello* apparuit, ac diſparuit 13. Febr. 1625. ſacella teſtudinata, *cupolas* cum binis iconibus excitavit Senatus, qui, regio ſumptu viam ipſis in rupibus, quadrigarum 2. capacem aperuit, 13. Maii 1725. perfectam: ut nautæ ingruentibus a procellis eximerentur, ad mare Tyrrhenum ampliſſimam ſupra porticum, 12. arcubus 16. columnis fultam conſtitutus giganteus 24. pal. coloſſus Divæ lapideus 1663. eo viſo Maurorum quoque naves bellica tormenta, venerationis ergo, diſplodunt: emenſis 2. milliariis, peregrini poſt auguſti corporis inventionem 15. Julii 1624. novum, deſtructo veteri, templum ſuſpiciunt, ſupra cujus aquilonarem ex marmore portam, ferratis poſtibus munitam, locatum 1629. marmor Franciſci Scorſi Pan. Soc. J. nunc ablatum: *Hic eſt hoſpes, ſi neſcis, Erctæ montis ſpelunca: hic S. Roſalia V. Pan. roſa inter regiæ ſpinas primum adulta; mox in eremi hortis ſecreta, ſeu florens, ſive languens, nitorem, odoremq; ſuum texit, compreſſitq; donec afflictiſſimis patriæ rebus, adverſus peſtiferam luem cæleſte amuletum, hinc reſloreſcens idibus Julii A. MDCXXIV. longe, lateq; redoluit, præſidium in tempore ab urbe, regni principe, & Siciliæ fere univerſæ, votis publicis expetitum:* marmori incubat loculus, & coloſſus marmoreus, ex oſtio cryptæ translatus 1656. poſt inſigne Pandolphi Malagonnelli miraculum: in baſi: *Divæ Roſaliæ, patriæ*

triæ ſervatrici anno MDCLVI. S. P. Q. P. Auria *in ejus hiſtoria.* In eccleſia ſtantes Angeli 2. marmorei præbent luſtralem in fontibus aquam, in quorum baſibus teſſeræ, & lemma: *a divozione di D. Pietro Oliveri*: a tergo columnæ 2. ſpirales Erotæo e marmore *cotognino* ſuſtinent odeum, organumq; ligneis cancellis inauratis, conſpicuum, ad miſſas, horaſq; canonicas continendas: fornicem templi, auro, ſacrisq; picturis, e Divæ vita petitis inductum fulciunt arcus 2. *primus* exhibet januas 2. dexteram, *occidentalem* monti cohærentem, clauſamq; *orientalem*, qua datur in ſacrarium, marmoribus optime ſculptis, ornatas; *ſecundus* oſtentat cancella 2. *occidentale* S. Roſaliæ, *orientale* SS. Crucifixo dicata: pavimentum lateribus ſtamino verſicolori pellucidis irradiat: arcus, pilæ, ſacella decorantur marmoribus candidis, & cotoneis, lignea ſacrarii fores ornantur rubro marmore *Libicæ*, eximiſq; ſculpturis: *orientalem* ſuper januam marmor Bernardi Ciacconi Pan. Soc. J. *Deo Optimo, Maximo: Dominus Joannes Franciſcus Paceco, Uſſedæ Dux, in hoc regno Prorex, de hoc ſacrario benemerentiſſimus, ad Virgineæ hujus Roſæ cuſtodiam argentea ſepe ſacrum munivit penetrale, atq; Roſaliæ cultus propria in ſede floreret auguſtius, candelabra, vaſaq; donavit argentea, argenteis ramis florulenta: hinc pietatis, & munificentiæ tam fauſto nomini æternas gratias in hoc inſcriptas marmore rependi curarunt* D. *Hieronymus Giojeni, Dux de Angiò, D. Michael de Vio, Ezguerra del Verme, D. Martinus Chacon, & Silva, P. Bernardus Chacon e Societate Jeſu, D. Joannes Sapientia, Deputati anno MDCCI.* ſuper *occidentalem* ejuſdem auctoris alterum: *Deo Optimo, Maximoq;* D. *Petrus Emmanuel Colon, Veragua Dux, ſacri Proregis munere, ita & pio hoc opere ſuccedere voluit Uſſedæ Duci, hinc mille pene aureorum pondus argentea in nympha* pendulo candelabro *conſtruenda impendit, quæ accenſa erga Roſaliam Virginem vota, ut veluti teſtetur linguis, quot candelas excipit: jure igitur optimo, in lapide hoc perennari volunt tam ſanctæ beneficentiæ pignus* iidem Deputati *anno Domini MDCCII.*

Orientali in ſacello SS. Crucifixus, in cujus pila ſiniſtra 1629: *marmora* 2. conſtituta Franciſci Scorſi, nunc ſublata: ſuperius S. *Roſaliæ ab aula Wilelmi, ac Margaritæ, Siciliæ Regum fugientis latebra, pridie nonas Sept. diem obeuntis tumulus, Idibus Julii ſub Rege noſtro Philippo IV. reviviſcentis thalamus, a Senatu, populoq;*

puloq; Panorm. pie cultam, splendide exornatum Sacrarium anno MDCXXIX. absolutum, qua sacer illi dies tum existentis a terra, tum evolantis in cælum, in Sanctorum fastis recensiri mandavit Urbanus VIII. Pont. Opt. Max. ejusdem nomini, iconis, reliquiarum publice, privatimq; cultor eximius: inferius antrum D. Rosaliæ per antiquum, rudi sacrarii forma, egesta humo, æquato, strato; solo, ad latus vestibulo, appositis ex marmore ornamentis excavandum curaverant Nicolaus Placidus Brancifortis, Comes Racalmutæ, Princeps Leonfontis, & Jacobus Agliata, operis summæ præfecti, ex Senatus consulto. In occidentali porphyretica columna pal. 8. e Donatoris palatio Catanensi ob terræmotum 11. Januarii 1693. eversó, delata, capitellum æreum, scutaq; 3. exhibet inaurata: lateralia tessaras; medium Aloysii Tetami Soc. J. epigraphen, hodie delectam: *Dominæ Franciscæ Ferdinandis Gravinæ de Cruyllas Pan. Palagoniæ Principis uxoris Pictura fluctibus exanhelatis, suæ, atq; urbis patriæ servatrici solidum gratæ animi argumentum, ac perenne obsequium impressit, erexit anno Domini MDCCIX.* supra capitellum æreæ Divæ statua inaurata; pal. 4. quæ tenet dextera lilium, rosaq; læva calvariam, in cappellæ pila dextera 1629. *marmora* 21 affixa Franc. Scorsi, nunc ablata: supremum: *Idibus Julii, Panormi inventio corporis S. Rosaliæ V. Pan. quod repertum divinitus, Urbano VIII. Pont. Opt. Max. anno Jubilæi Siciliam a peste liberavit: Pridie nonas Sept. Panormi Natalis S. Rosaliæ V. Pan. ex regio Caroli Magni sanguine, oriundæ, quæ pro Christi amore, paternum Principatum, aulamq; profugiens, in montibus & speluncis solitaria cælestem vitam duxit:* infimum: *Ne tam insignis ab Urbano VIII. Pont. Opt. Max. dati beneficii memoriam cum labentibus sæculis unquam excideret, neve hæc elogia, Sanctorum jam fastis adscripta, ac diplomate ab ipsius Pontificis propenso in Rosaliam Virginem animo ad Senatum Pan. missó, contestata, frequenti populo, hanc specum revisenti, occulta forent, hunc lapidem immortalium gratiarum vicem P. P. S. P. Q. P.*

Intectum adhæret atrium templo, ut obscura lucem ebibat specus: pavimentum lapillulis perbelle consectatum exhibet cisternam: puteal insculpsit civis, qui litteris 3. initialibus prodidit *nomen, cognomen, patrium*: meridionali in latere ostium cryptæ arcuatum ferrea sepit crates, auro, cæruleoq; nitens colore: in *orientali* sumptibus Felicis de la Crux, & Hædi, qui Ussedæ Du-

cis,

eis, ac Proregis fuerat ab epistolis, erecta 3. sacella, calce marmorea, auroq; micantia: in *primo* ferream juxta cratem Deipara Sacrarii Toletani manibus ante pectus junctis, regia clamide, ac diademate coruscans, ubi scutum, ac lemma: *Imago B. Mariæ Virginis Sacrarii Toletani*: in *secundo* S. Franciscus Paulanus, in *tertio* D. Rosalia comitantibus Angelis in cælum ascendit: in *occidentali* sacellum calce marmorea fulgens aureis 300. erexit Presb. Pan. Joannes Petrus Milazzo, S. Th. ac Medicinæ Doctor: super aram S. Athanasius 28. Aug. 1722. Patronus calcat *Arrium*, *Apollinarem*, *Sabellium*, *Macedonium*, *Photinum*, hæresiarchas, quos fulmine manus dexteræ traijcit: ad ejus lævam explicat Angelus librum, ubi: *symbolum*, & *opera S. Athanasii Magni*: apud basim statuæ marmoreæ pal. 6. altæ cælatum artificis nomen: *Joseph de Marino Pan. sculpsit* 1723. ante cratem arcæ 2. ligneæ sustinentes Divæ statuam: *sinistra* hanc profert inscriptionem: *Elemosina di messe atari due l'una*: alteram *dextera*: *Elemosina per mantenimento di questa santa grotta*: proximo in saxo constituta 3. marmora: infimum: *Anagramma litterale purissimum ex verbis D. Rosaliæ in antro Quisquinensi insculptis erutum* a Francisco Tuccio, Messanensi Soc. J. *Ego Rosalia Sinibaldi, Quisquinæ, & Rosarum Domini filia, amore Domini mei Jesu Christi, ini hoc antro habitari decrevi: Quisquis ades, floridi hic Oreti gloriam venerare: hic enim mira civis, Diva Rosalia remansit, & obiit anno Domini* 1560. medium: *D. O. M. Dom. Antoninus Verdino*, Pan. *postquam immortalitati consitus floreret, fœderatam cum liberali argento erga Virginem D. Rosaliam, suam hic pietatem voluit, dum quovis thesauro pretiosiorem, ejusdem Virginis ossis particulam, argentea in arca contumulatam, in perenne sui amoris monumentum in hoc sacro deposuit anno Domini MDCLXXXVIII.* supremum: *Cum Rutheni apud Turcas jamdiu captivi, auctore, aut Duce Marco Sacmoschi ab Alexandrina classe aversa triremi, fugam animi solertia adornatam, simulq; libertatem capessivissent, Panormum appulsi 7. idus Decemb. anno MDCXXVII. Turcico vexillo, victoriæ, & pietatis in Virginem suæ monumento e rupe suspenso, post operam hic ultro susceptam, manubiarum partem ad exornandam sacram ædem servatricis Siciliæ contulerunt*: Cæsar Becillus in actis *D. Caii I. PP. M. f.* 97. illustrat Cascinum *lib.* 3. *cap.* 1. *f.* 333. *vexilla SS. Cajo, Hieronymo, Stanislao, universæ Sclavo-*

rum

rum gentis patronis oblata, Marcus Jakimoskius, Tirogetha, a magna Sclavorum gente oriundus, ex Podoliæ loco, quem Barum dicunt, Poloniæ regno subjectum, a Turcis in postremo bello cum Polonis gesto captus, atque triremi damnatus fuerat: cum vero aliquando post maris tempestatem Mitilenem appulissent, classisq; Prefectus, (aderant enim aliæ triremes, cum multis, ut sese reficerent) in insulam descendisset, Marcus, duobus Christianis in suam sententiam vix perductis, tribus vero ex hostibus sibi adversantibus fortiter necatis, quamvis gravissime capite vulneratus, brevissimo tempore, armatis Christianis, Turcisq; vel necatis, vel in mare projectis, tandem e portu erumpens, medios inter globos ex proxima arce, aliisq; portus locis immissos, evasit immunis: aderant tres in eodem portu triremes, quæ, ea die, nocteq; sequenti, Marcum fugientem sunt prosequutæ; sed, ob novam exortam tempestatem, retrorsum abire coactæ sunt: post quarum discessum, exorta tranquillitate, ventisque secundis, aspirantibus navigationem prosequentes Marcus, ac socii, in Siciliam pervenerunt, quo in loco libertatis adeptæ gratiam a Deo agnoscentes, Turcas 22. liberos absq; ulla redemptionis pretio dimiserunt, ac præter ipsos, uxorem Judicis Alexandriæ, quam ex Constantinopoli Alexandriam deferebant prædictæ triremes, ex cujus redemptione, vel venditione, non exigua pecuniæ quantitas sperari poterat: sed, qui gratis libertatem acceperunt, gratis & dederunt: erant cum uxore Judicis captivæ mulieres 3. Christianæ præcipuæ: aderat etiam Virgo, quæ vehebatur Alexandriam, ut ibi venderetur: cum autem Marcum, ipsorum Ducem, atq; Præfectum dixissent, ipse Virginem elegit sibi in uxorem, tres vero illæ mulieres a tribus ipsius sociis desponsatæ fuere, quibus peractis, triremi dimissa, ac minoribus receptis navigiis cum 30. sociis Panormo solventes, ut gratias Deo majores, ac B. Petro, solutis catenis, agerent, Romam adnavigarunt, quo pervenerunt die 16. Febr. 1628. recepti fuere hospitio apud S. Hieronymum &c.

Senatus antri fixura in arcum conversa ligneas 2. scalas apposuit 1625. ut in foveam cives descenderent: 1629. excisæ tecti rupes, ablata crypta orientalis, depressum pal. 16. solum ad foveæ libellam, lapideisq; constratum tabulis, aræ 3. erectæ, hinc specus templum evasit: a dextris extat crypta, supra cujus portulam collocata marmorea speluncæ veteris ichnographia, ut posteri ejus asperitatem suspicerent: cryptæ januam parietina obcæ-

cavit icon e regione Catelli, *del Canuzzo*, translata 1700. ubi inter SS. *Joachim* a dextera, & *Josephum* a læva colitur Ascetria: mox tabula anachoritæ, figulino poculo (simile Sanctis cum ossibus inventum) recipientis aquas ab Angelo: sub pictura marmor Franc. Scorsi. *In D. Rosaliæ fontem, intra rupem excavatum.*

Quæ latet hic, rorem gelida de rupe fluentem
Condebat Rosea concha parata manu:
Felix, Virgineis donec libata labellis
Educat ætheream gutta caduca Rosam,
Jam fluit in puteum: tu nunc felicior hospes
Huc ades, & casti pocula amoris habe.

Exinde *altare* cotoneo marmore dives exhibens Divæ tabulam a cæleſti puero, virgineis in ulnis adſidente, modulantibus Angelis coronatæ: ex adverſo aræ, ubi corpus effoſſum, adeſt Franc. Scorſi marmor. *Ut quo loco, & ſitu, D. Roſaliæ ſacrum corpus, admirabili opere, lapideis thecis, inſutum, annos ferme CCCCC. delituerit, quod majores noſtros latuit, nobis divinitus innotuit, poſteri non ignorarent, ipſius expirantis imago, ubi jacuerat, ſita eſt, ara ſuperimpoſita anno Jubilæi MDCXXV. quicunq; huc venis peregre advena, indigena, ſpecum, loculum, ſimulacrum, precibus, oſculis, lacrymis, jam copia eſt, ut lubet, ſubmiſſus venerare:* ultimo in angulo meridionali *altare* ſecundum, cotoneo lapide veſtitum, & marmorea Virginis illibatæ ſtatua, Joſephi Albinæ, Pan. cognomento *Socci* labor eximius: ſpecum ingredientibus occurrit a ſiniſtris tabula Divæ anachoritico habitu conſpicuæ, quæ ante SS. Crucifixum orans flagellis armata, roſeam excipit coronam ab Angelo: *flagris veluti roſis quibuſdam impeti ſibi videbatur*: S. Baſilius *homil.* 47. poſtea marmor Franc. Scorſi. *In angulum lutulentæ ſpecus, ſiccum Divæ Roſaliæ receſſum.*

Undique inacceſſum riget, horret, perpluit antrum,
Hæc tamen infeſto marcuit imbre Roſa:
Angulus hic illi vernans, hic hortulus halans,
Rore novo, lacrymis, ſanguine ſæpe madens:
Hic Chriſti nam ſole calet, mulcetur & aura,
Et floret Roſeo terra ſubacta genu.

Orientali in ſaxo depicta veneratur antiqua crux inter SS. *Franciſcum*, ac *Roſaliam* cum flagro; ſub cujus rupibus affixi pedes 2. lignei palmares, ſandaliis, ærea coronide, ferreaq; cratı-

cula

cula inaurata muniti, aſcenſum *ad Peregrinam cellulam* indicantes: pendulus e tecto nidulus humanum quocumq; in ſitu poſitum recipit corpus: per foramen ſphœricum bipalmare, æreo circulo ſplendens inaurato, Senatus ligneam Roſaliæ ſtatuam pal. 6. anachoritica veſte conſpicuam introduxit: ſub nidulo marmor Franc. Scorſi. *Ad hanc uſq; rupem, eodem, qua ſumma hujuſce marmoris ora, ſpelunca ſolum pertinebat, cum ex alta tellure S. Roſaliæ corpus effoſſum eſt, hinc Virgo, teneris plantis, adrepens, o quam anguſtam præoptavit cellulam, unde ampla cæli ſpatia liberiori mente percurreret.*

Saxeus hic ſpreta riſit tibi nidulus aula,
Nox ubi perpetuo ſævit, & acris hyems:
Dura quies pavidæ ah! nimium dilecta Columbæ,
Quo foret hac latebræ tutus in arce pudor:
Poſt, ubi dant animos tibi, quas Amor addidit alas,
In Patria nidum nobiliore locas.

In effoſſi corporis cavea, a peregrinæ cellulæ tergo 1629. ſupra candidi marmoris baſes 4. conſtitutæ 4. columnæ ex Jaſpide rubro undulatim albo, *Gallum* apud montem exciſæ, capitellis albis fulciunt epiſtylia 4. ex integro Pan. marmore, zophoros muſivos, coronidemq; marmoream: quadrata porticus, ne guttæ e ſpecu decidentes, ſubjectam aram aſpergerent, protecta, *tecto* olim *ferreo*, ab anno 1706. ſumptibus Iſidori de la Cueva, Marchionis Bedmarii, Proregis, *æreo trullo*, quem aurum, roſæ, floreſq; decorant, ac benefactoris aureo in ſcuto teſſeræ: porticum ferrei quondam, nunc marmorei ſepiunt cancelli, intra quos *altare* tertium pilis 3. marmoreis, ac pariete clauſum: tres pilas *ferrea* quondam vallabat crates, nunc per Iſabellam Gironiam, Uſſedæ Ducis, ac Proregis uxorem *argentea*: ſuper marmoreos aræ gradus, ad inſtar pyramidis, argentea candelabra, vaſa, flores pretio aureorum 1469. Ducis Uſſedæ monumentum: in apice ſtat argentea aquila Pan. roſtro lilia 3. ac dorſo ſuſtinens argenteam Divæ ſtatuam: in avis pectore bini S. Roſaliæ dentes inſerti: apud baſim inſcriptio. *Antro D. Roſaliæ, patriæ felicitatis ſervatricis, novum perennis amoris monumentum poſuere D. Octavius Corſetto, Comes Villaltæ, S. Jacobi Eques, Prætor, D. Joſeph Alvarez Oſſorio, D. Ferdinandus de Afflicto, D. Octavius Byſſo, D. Octavius Syracuſa, D. Paulus Federico, D. Bartholomæus del*

Ca-

Castillo, Senatores anno MDCLXVII. in aræ centro, ex Jaspide, ciborium: per hebdommadam super illud constituitur adorandum SS. Sacramentum: Sabbato 15. Aprilis 1651. expositio 40. horarum introducta juxta circulum urbis perpetuum: ad cryptam, eo tempore, accedentibus concessa indulgentia plenaria per Innocentium X. PP. 22. Maii 1652. sub ara positum 1629. candido e marmore justæ staturæ simulacrum extinctæ Divæ, jacentis eo situ, quo corpus inventum: dextera fulcit verticem, ore ad meridionalem patriam converso, læva ad pectus reclinata marmoreum sustinet Crucifixum: anachoriticus habitus rosis aureis intertextus: pedes intecti: a tergo stat Angelus marmoreus coronam roseam capiti imponens, a Senatu collocatus, ut eremitam sine arbitris obiisse demonstraret: juxta Angelum arca argentea, Divæ reliquiam asservans, a Verdino donatam, ubi epigraphe: *Sic itur ad vitam*, Angelusq; argenteus, rosam quoq; argenteam cum lipsanis: Presb. Pan. Joannis Vincentii Cepollæ donum 1698. lampades 4. argenteæ Senatoriæ SS. civem illustrant: orientali in pariete portula, quam sacellanus aperit major, ut peregrini manum dexteram Divæ tenerrimo pietatis affectu deosculentur: ob Melitam 1676. peste laborantem, Senatus Roseum indulsit os argentea in arca conclusum Gregorio Carafæ, Neapol. Roccellæ Priori: 22. Junii 1676. Nicolaus Cottonerius, Magnus Magister excepit, ac M. Sept. post luem illico extinctam, cum aliis SS. lipsanis ex ordinis thesauro eductis, solemni supplicatione per Urbem circumtulit, exinde post absolutum Eucharisticum hymnum, unanimi *Concilii Sacri* voto, inter suæ religionis, ac Vallettæ tutelares adlegit, obligans ordinem ad celebrandas, anno quolibet, solemnes vesperas, ac missam Pontificalem 22. Junii in ejus translatione: Puteus *historia Religionis hierosol. t. 2. lib. 8. f.* 448. Carafa succedens Cottonerio 1680. transmittens magnam auream crucem, e pectore detractam suo, voluit Divæ statuam argentea veste contectam, quam ornant, onerantq; Principum donaria: argentea in lamina epigraphe: *Dom. Catharina Brancifortia, Fabritii Principis Buteræ filia, Nicolai Placidi Brancifortii, Leonfortis Principis, Racudiæ Comitis conjux, S. Rosaliæ ope, diuturni morbi, partusq; periculis gravissimis soluta, votum solvit, & Divæ benemerentissimæ nomine, agnominem filiam vix in lucem editam die 6. Nov. A. MDCXXIX. acceptam refert, dat, dicat, con-*

conſecrat. Ab urbe Meciocamenſi Præſul, Philippus Ignatius de Truxillo, & Guerrero, Hiſpalenſis, olim ſummus Fidei Quæſitor, regiæq; Monarchiæ Judex, per conſanguineum Pan. Franciſcum Berrocal, Hiſpanorum Centurionem, Mexico reverſum 1713. allegavit primam crucem pectoralem, pyropis ornatam, aureamq; catenulam apud Sinas elaboratam, poſtquam in Meciocamenſi Soc. J. collegio erexerat 1712. elegantiſſimum Divæ ſacellum, auro, ſacriſq; picturis ex ejus vita eductis, pinguibuſq; ſacerdotiis ditatum, ubi, ſtatutis annuis redditibus, celebrat anno quolibet feſtivitates, 4. *Sept.* & 15. *Julii*, in ejus *natali, ac inventione*, diſpoſitis per eccleſiam pendulis candelabris, ad inſtar ſcalarum, more Pan. quem novus orbis amplexus eſt: e ferreo ante ſacellum tecto pendet inter 6. alias argentea lampas, *Proregis Vedmarii* 1706. ſecunda in linea fulget altera *Joſephi Gaſchi, Archiep.* 1711. inter bina pendula candelabra, dexterum *Proregis Veraguæ* pretio millium aureorum, lævum *Erctæ Deputationis*: Turcium exinde vexillum, anathema Marci Sacmoski 1627. ac triremis argentea, *Militia Siciliæ* dicta, votum Pan. Petri Neapolis, & Barreſii apud mare Liguſticum a naufragio vindicati 1662. Delvius *dies aurei f.* 138. innumeraq; ex argento clenodia: poſt paucos ab inventione menſes ad antrum delatus 1624. energumenus, immani pondere, multos per annos, vexatus, dum coram Jordano Caſcino *lib.* 2. *cap.* 21. *f.* 320. orabat S. Roſaliam, ut ab immundis hoſtibus liber evaderet, eamdem, quaſi poſt velum ſubtiliſſimum, aſpexit, quæ, ſenſibili voce per ſolum obſeſſum audita, minabatur Dæmoni, dicens: *quare furcifer aſcendiſti montem, an ignoras non poſſe ad meam cryptam accedere?* poſt hæc, tartareus hoſpes, ingenti adſtantium lætitia virum deſeruit

Tertiaria Bened. Pan. Joſepha Polizi, filiaq; Antonii, ac Felicis Polizi, teſtis jurata 28. Julii 1656. in proceſſu Beatific. Fratris Vincentii ab Agrigento, laici Reformati, (qui deceſſit Panormi 6. Aug. 1647.) f. 246. *eſſendo io figliuola caſcai inferma di una infermità così grave, che ſtiedi un'anno in circa, che non mi potevo muovere, ed in detto tempo d'infermità, mi uſcirono 2. gobbi, uno innanzi al petto, e l'altro dietro le ſpalle, e doventai jimmuruta d'innanzi, e di dietro, con dolore per tutta la perſona, che non potevo quietare nè notte, nè giorno, e mio Padre, e mia Madre moſſi a compaſſione mi portarono alla Infermaria ſopra la porta di Ter-*

mine, ove era il servo di Dio, Fra Vincenzo di Girgenti, Infermiero, e ci arrivai, quasi mezza morta, perche non potevo camminare, tanto ero afflitta dal dolore, che sentivo per tutta la persona: il servo di Dio, Fra Vincenzo essendo stato chiamato, venne alla porta di detta infermaria, e mio Padre, e mia Madre mi ci raccomandarono assai, dicendogli, che mi dicesse l'orazione di sopra: il servo di Dio mi disse l'orazione di sopra, toccandomi con le sue mani, e poi disse a mio Padre, e mia Madre, non ci fate fare piu medicamenti, nè altri rimedii a questa figliuola, altrimenti vi morirà, però andate a portarla alla Spezieria di S. Rosalia a monte Pellegrino, che la Santa lo sanirà; e così fecero: mi posero a cavallo, ed io sempre piangendo, che non potevo soffrire li dolori, che aveva, e per il moto della cavalcatura, che sempre faceva, per ultimo arrivai a monte Pellegrino, mi misero dentro quella cascia, o monumento, che era sotto l'altare di S. Rosalia, e pregando la Santa, che mi sanasse, all'uscita di quella cascia sotto l'altare, io restai sana, così della gobba, che avevo dinnanzi, e di dietro, come delli dolori, che mi avevano tormentato, e tornai alla mia casa, come mai avessi avuto niente: la qual grazia io l'hò attribuito al servo di Dio, Fra Vincenzo, il quale mi fece la profezia, che andando a S. Rosalia sanirebbe, e perche ne pregò la Santa per mezzo delle sue orazioni, il Signore, e S. Rosalia mi diedero la sanità: specus dicta *Spezieria.*

In sacrario argenteum SS. Sacramenti ostensorium cum epigraphe: D. *Ferdinandus de Ayala, Fonseca, & Toleto, Comes Ayalæ, Siciliæ Prorex, D. Rosaliæ in monte Peregrino D. D. D.* apud tabulam depicta manus dextera, sub qua sertum roseum, ubi: *sacRAs hujus montis rOsas lecturo lege, ex aliis rosis, quia imPuro cruore factæ, vulnera; ex His, quiA puro sanguine Editæ, medicamina, unde non comperturus rosam aliam, quam in hoc rosarum monte, ex hoc impetravi, & penetravi, horridis hisce cautibus occultior jam oLim, nunc celeberrimo Sicaniæ populo cultior purpurascit, indomitas tormenti bellici licentias attemperavit, ne manum devoraret incautam, sed, ut globulis, quos inopinatos evomuit, exararet ignitis, si devoraret, non devoverem, si exararet, non sanaret: rosa hæc suaviſſima, more medico, efferatos emulsit dolores, & divulsit sævientis nitrati pulveris FaEtoRes, potenti fugavit odoRe, sustulit digitum, cum proscissos plumbe A gRAndine diGitos divina vENUstavit pulchritudine, quia horruit, demulsit, quia fu-*

giit,

giit, fugavit, venuſtavit; quia expalluit roſa hæc vEtnantiſſima: ut grates tam propitias reſpondeNS colerem, adorarem, & odorarem, tabellIS manum depictam, ſed magis, magiſque devinctam D. D. D. P. C. O. S. E. N. E. P. S. F. J. U. D. anno, quo ſol apparuit Taurum inter, ac Virginem, undecimo menſe, quo ſol refrigeravit horrida illa pavens monſtra Sagittarium, & Capricornum. Ideſt *Raphael Ferrara, Genuenſis dat, dicat, dedicat* &c. *pingi, ſcribiq; fecit J. U. D. 1665. M. Nov.* Illuſtriſſima ſpecus Erctææ Deputatio per Senatum inſtituta 1627. conſtans *Expretore*, 2. *Exſenatoribus, Theologo Soc. J. Magiſtro Notario*, poſſidenſq; annuos aureos 1200. ad alendos miniſtros, cryptamq; ornandam, erexit ad cryptæ latus aquilonare ſibi domum, 4. ſacellanis, 2. ædituis cœnobium: in ſcalis marmor Alphonſi Mugnos Pan. Soc. J. ſuſtinens Divæ ſtatuam: *Ne mireris, ſi vetus domicilium, Phœnicis inſtar, in ampliora confinia juveneſcat: ignis divini amoris faber eſt, quo hic D. Roſalia inſculpta omnium virtutum imagines ſui contemptu elaboratas, mirifice expreſſit, ubi dum divinus amor ipſam ſanctimoniæ erexit exemplar, pios ad pie convivendum adnectit ſacerdotes, quia tam inclyta idæa, ut meliora æmulentur chariſmata, & ære publico Pan. urbis fungentes muneribus cultui tantæ benefactricis in teſtem grati animi obſequentur opera, & induſtria Illuſtrium Dom. Dominici Montaperti, Uberti, Principis, Marchionis Montaperti, de Conſilio S. C. M. Joſephi Gari, Baronis Dragunariæ, Ducis equitum gravis armaturæ, Militis S. Jacobi, D. Ignatii Termini, Rev. Patris Alphonſi Mugnos Soc. J. D. Joannis Sapientiæ Deputatorum anno Domini MDCIIIC.* ſingulis diebus etiam pluviis *cives, Siculi, exteri* ſanctuarium venerantes, cœleſti epulo ſaginantur, ut ſacellani 4. ad ſacras non ſufficiant confeſſiones excipiendas: *Dom. in Albis*, 4. *Sept.* Patres Soc. J. 25. *Julii* Fratres Dominicani, cum maximus eſt concurſus, ad ferendam opem accurrunt: quotidie ſexus uterq; genibus reptans eccleſiam, atrium, cryptam ſingulari lingit amore, & lacrymans circumeit, ut quidpiam abradat: hinc alacer, calceatuſq; (nam intectis paſſim aſcendit pedibus,) ad ſuas ædes animo remeat geſtiente ad virtutem heroicam incitatus.

Poſt ſecundum navis dexteræ ſacellum antiqua porticus ante D. *Chriſtinæ* ſacellum a Rege Guilelmo II. conſtructa abiit in primum *S. Roſaliæ* ſacellum: aquilonari in arcu, ubi olim ad viam pu-

publicam janua, erectum ſacrarium architecto *Mariano Smiriglio* Pan. Baronus *majeſtas Pan. lib. 3. cap. 2. f.* 104. ut Senatus emiſſum 27. Julii 1624. votum ſolveret: Caſcin. *lib. 3. cap. 3. f.* 339. primi lapidis tabula per Franc. Scorſum Pan. Soc. J. confecta: *Joannettinus Doria, S. R. E. Card. Pan. Archiep. Siciliæ pro Rege tertium moderator: S. Roſaliæ V. Pan. corpus, lapide, non humana arte, elaborato, concluſum, ad Erctæ ſpecum invenit, hoc illi vario lapide elaborandum ſacellum decrevit, Urbano VIII. eccleſiæ catholicæ Pont. Max. Philippo IV. Rege noſtro Catholico, Prætore Franciſco Agliata, & Paruta, Villæfrancæ Principe, Simone Pariſio, Vincentio Landolina, Gaſpare Agliata, Antonio Colnago, Marco Antonio Guaſcone, Carolo Termini, Juratis Patribus MDCXXVI. XIII. Kal. Febr.* cum 1709. Gaſchus Archiep. ſub minoribus navibus fornices lapideos excitaſſet, ante pretioſum Divæ ſacellum, conſtruxit fornicem reliquis altiorem, arcubus 3. Græcis, feneſtris, chryſtalliſq; fultum: e trulli centro pendet lampas argentea librarum 300. pretio 5000. aureorum Regis *Victorii Amedei I.* munus 14. Julii 1714. ex idæa Ignatii de Bartolo Drepan. Siciliam refert, cor offerens Roſaliæ: Vitalis *Divæ triumphus* 1714. *f.* 44. ſacelli arcus meridionalis candido marmore locuples affabre ſculpto vallatur inaurata crate ferrea pal. 6. alta: ex arcu argenteæ 5. lampades, media librarum 150. aureorum 2000. donum *urbis Neapol.* a contagio exemptæ 1656. a Didaco del Maſtro, Neapol. Protomedico allatum 9. Januarii 1664. Mazzara *Divæ triumphus* 1664. *f.* 35. alter a *Religione Jeroſol.* donatus: florente nobis ætate purpureus Card. Archiep. Doriæ galerus: in dorſo aquila Pan. marmorea inter 2. marmora Franciſci Scorſi: dexterum: *Philippo IV. Rege, D. Ferdinando Afan de Ribera, Enriquez, Duce Alcalæ, Prorege Neapolis, & Siciliæ, D. Vincentio la Grua, Talamanca, Tocch, & Manriquez, Hiccarenſium Principe, Prætore, Alphonſo Saladino, D. Petro Montaperto, & Uberti, Capitaneo D. Petro Jurato, Capitaneo Martino de Pinedo, D. Antonino Roſſel, & Speciali, D. Gaſpare Denti, Barone Raynerii, Senatoribus: D. Nicolao Placido Branciforti, Leonfortis Principe, D. Carolo Valdina, Equite Jeroſol. D. Joſepho del Boſco, D. Jacobo Agliata, Curatoribus:* lævum: *Votivum ſacellum S. Roſaliæ V. Pan. cujus nomen domi, foriſq; fugata peſte, celeberrimum, Urbanus VIII. Pont. Max. ſacris bis addidit faſtis, S. P. Q. P. an-*

no

no MDCXXVI. pecunia publica, ac D. Joannettini Doriæ, Archiep. S. R. E. Card. auſpiciis inchoatum, mole, & opere a ſuperioribus Senatoribus auctum, anno MDCXXXIV. abſolvit, dat, dicat: in ejuſdem arcus fornice, micant exititio opere hiſtoriæ 11. ex candido marmore: 8. indicant facinora SS. civium, *Agathæ, Nymphæ, Olivæ, Chriſtinæ*: reliquæ vitam *S. Roſaliæ*: orientalem ſuper arcum, clathro æneo munitum, argenteaq; lampade coruſcantem imagines 3. marmoreæ: *Roſalia* inter *Agatham*, & *Chriſtinam*, orat, dum volans Angelus enſem in vagina recondit: allud. ad peſtem Panormo depulſam 1160. a *S. Chriſtina*, 1347. *a S. Agatha*, 1160. 1474. 1625. *a S. Roſalia*: epigraphe: *Peſtiſq; tela clypeus avertit triplex*: occidentalem ſuper arcum, cancello æneo ſeptum, argenteaq; lampade fulgentem, aliæ 3. *Roſalia* inter *Nympham*, & *Olivam* anachoritas: *Nympha* ſæculo 4. in crypta Portuenſi, *Oliva* ſæculo 5. in Tunetana, *Roſalia* ſæculo 12. in Quiſquina, Erctaq; lemma: *Triplex eremi floret, atq; urbis decus*: aquilonaris arcus exhibet in lateribus columnas 2. ex jaſpide ignito, undulatim albo, guttis fuſcis, ærugineiſque diſtinctas, in *Gallo* monte erutas: Cupanus *hortus Catholicus f.* 100. arcum claudunt ænei cancelli: inſcriptio Franc. Scorſi: *S. Roſaliæ V. corpus in Erctenſi arce, lapideis ſeptis, Dei providentia, conditum, Card. Doriæ, Archiep. Pan. auctoritate probatum, clathris his æneis, patriæ vigilantia circumſcriptum anno MDCXXXV. Julii* 15. *inventionis die recurrente, Urbano VIII. ſummo Pont. Philippo IV. Rege Maximo, Ferdinando Afan de Ribera, Enriquez, Alcalæ Duce, Neapolis, & Siciliæ Prorege, D. Joanne Joſenio, & Cardona, Andegavenſium Duce, Equite S. Jacobi, ſecundum Prætore, D. Petro Septimo, D. Octavio Orioles, D. Gaſpare Jurato, D. Joſepho Colnago, & Bellacera, Barone S. Venere, D. Joſepho Mangione, & Incorbera, Capit. Marco Garſya, Senatoribus*: arcui inſidet marmoreum ſimulacrum, marmoreo in loculo poſitum: in ſcuto ſupra loculum: *D. Roſaliæ liberatrici S. P. Q. P. ex voto anno MDCXXXIII.* æneos ante clathros ſacrarium obſerantes ara, pallio ſplendens argenteo (Stephani Reggio Pan. Principis Acidis donum) licet, arca prodeunte, tollatur, ſupra quam crux micat argentea, aureis 100. effecta 1724. hanc a tergo Crucifixi proferens tabulam: *D. Roſaliæ Virg. Anachoretæ anno ſæculari ab ejuſdem ſacri corporis inventione, hoſpitio triduo ex-*

septæ in ecclesia venerabilis Monasterii S. Mariæ Pietatis, ipsiusmet sanctimoniales pro gratiarum actione religiosissime obtulerunt: ad altaris latera demirantur 2. pendula chrystallina candelabra aureorum 400. Gaschi Archiep. munus 1722. marmoreo in pavimento jacet Card. Archiep. Doria: relati 4. arcus trullum fenestris 8. pellucidum sustinent: post cancellos sacrarium hemisphœrium ab imo ad summum marmoribus, gemmisq; conspicuum, urnam asservat: calamitatibus impendentibus reserantur septa, ut veneretur SS. urna, cereis innumeris illustrata: 14. *Julii*, 3. *Sept.* cum ænei aperiuntur cancelli ad extrahendam urnam, ex arcu, argentea 2. pendula candelabra suspiciuntur: *Majestas Pan. lib.* 3. *cap.* 1. *f.* 94. Baronus: *sileo sacellum in æde maxima D. Rosaliæ a fundamentis excitatum, quod operis elegantia, ac pretiosorum lapidum, vel pulchritudine, vel dispositione non regium modo est, sed etiam par illi alterum in Sicilia tota non agnoscitur: a quibusdam Italis Equitibus accepi, cum forte primam hujus sacelli frontem contemplarentur admirabundi Italiam universam simili opere gloriari non posse*: lib. 1. cap. 3. f. 180. *arcus quidem totus eorum lapidum generibus convestitur, qui auri, argentiq; pretium excæquant: sunt, qui affirment Senatum Pan. minus quidem insumpsisse, si id ex argento struxisset: architectura singularis, lapidum dispositio mirabilis: ita enim alter alteri cohæret, ut ex unius pulchritudine alterius pulchritudo commendetur: nonnulli sic micant ex intervallo calculi, ut structuram omnem, vel animare, vel illustrare mirum in modum videantur*: sacelli curam gerit ædituus, & Canonicus Deputatus, vita durante per Senatum, electus.

Extinctæ Rosaliæ 4. *Sept.* 1160. corpus clausit Angelicus tumulus, inventum 15. *Julii* 1624. arca lignea, ut in patriam transferretur, 17. *Julii* scrinium ligneum, purpureo serico villoso tectum: 22. *Febr.* 1625. arca telæ argenteæ Senatoria: 7. *Junii* 1625. argentea Senatoria, chrystallis munita, 1631. hodierna votiva aureorum 20000. librarum 1750. etsi urna S. Genovefæ V. Patronæ Parisiensis exhibeat libras 771. Ciambottus *vita p.* 2. *cap.* 13. *f.* 72. Anonymi Pan. idæa arcam pal. 7. longam, pal. 4. latam, sustentant in angulis Angeli 4. aquilæ 2. Pan. in lateribus: Angelus tenet manu arcam, altera scutum: aquila scutum unguibus: 14. historias Cascinus elegit: in Angelorum scutis *inventio*, in lateribus *vita Quisquinensis*, in operculo *natalis*: in an-

angulis operculi ſedent 4. Angeli cum trophœis, coroniſq; in culminis apice ſimulacrum Roſaliæ, Draconem, ſeu luem, ac terræmotum calcantis: inſcriptiones Franc. Scorſi: in unius aquilæ ſcuto: *Siciliæ Rege feliciſſimo, Philippo IV. Prorege humaniſſimo, D. Franciſco de la Cueba, Alburquerquæ Duce, D. Franciſcus Valguarnera, Princeps Valguarneræ, Aſſori Comes, Prætor, Capit. Petrus Palacio, Horatius Lomellino, D. Carolus del Voglio, Campiſcianus, Andræas Agliata, Veſpaſiani filius, Franciſcus del Colle, Simon Bonaccoltus, Senatores*: in altero: *S. Roſaliæ, patriæ ſervatrici arcam hanc quinque meſtri properato, abſolutoq; opere perfectam, ære publico ex voto dedicarunt anno Domini MDCXXXI.* in lateribus hiſtoriæ 4. ſolidis icunculis: 1. *Solitariæ vitæ conſilium Dei parens, & puellulus volentes propitii cæleſti ſoſpitant comitatu*: 2. *Quiſquinæ ſpecus ingreſſa, ſummam conſilii ſui ſaxo inſculpſit, bello ſtygiis hoſtibus indicto*: 3. *Preces Deo, roſarum inſtar, in calathis mittit, Angelorum obſequia, & munera florum refert*: 4. *Aureas, floreaſq; corollas a divino Infantulo capit: favent cæli Proceres, ac Virgines, Panormi Præſides*: in operculo hiſtoriæ 6. opere exititio 1. *E Quiſquinenſi ſpelunca ad Erctam ab Angelis evocatur*: 2. *Panormum regreditur, in Erctæ montem ſeceſſura*: 3. *Aſſiduæ exercitationes, victus, cultuſq; aſperitas*: 4. *In Erctenſi foramine abdita, liberius cælo fruitur*: 5. *Coronam laudum Deiparæ profert, ſolemnem poſteris orandi modum*: 6. *Sola, aſſidentibus Angelis, Deo ſpiritum reddit*: in 4. Angelorum ſcutis hiſtoriæ 4. exititio opere, Jambicis illuſtratæ: 1. *Roſeta cautes unde prorumpunt, Roſæ, felix beato, quas ager gremio tulit*: 2. *Io per urbem, Io triumphales Roſæ, cumulare matris ite lætitia ſinum*: 3. *Ignea in amicas tela convertit Roſas, quibus Trinacriæ languidum leves caput*: 4. *Index ſalutis, peſtis expultrix Roſa, Siculas odore complet, ac recreat plagas*: Pan. argentarius 1631. aurifuſorium libris 50. argenti liquefacti plenum, ut fractum pondere vidit marginem repurgii, Roſaliam invocans, ſaltum emittit, ne a decidentibus metalli guttis aduretetur: res miranda! aurifuſorium in Angelicæ formæ oſtium decidens, effuſoq; argento, ne minima quidem ſparſa alibi guttula, pulcherrimum Angelum efformavit. *Natalem* 4. Sept. 1160. celebraverat 1161. officio *ſemiduplici* de communi SS. Virginum patria: Mancuſus *vita* f. 110. poſt *inventionem* 1625. officio *duplici* 1. *claſſis cum octava* per urbem *de præ-*

ce-

cepto, 27. Nov. 1666. officio *proprio* per Siciliam, 1685. per diœceſim Hiſpalenſem, inſtante Jacobo Palafox, & Cardona, Archiep. olim Pan. tunc Hiſpal. 26. Aug. 1713. officio *novo* cum hymnis, antiphonis, miſſa per urbem, & archidiœceſim: a prandio per eccleſiam, areamq; Clerus, Capitulum, Senatus ab anno 1625. defert ſupplicatione ſolemni arcam argenteam. *Inventionem* 15. Julii 1625. *de præcepto*, officioq; *duplici* 2. *claſſis* per diœceſes Pan. & M. Reg. 12. *Julii* illuminationes ternæ per urbem, aulæis ſericis, aureis, exornatam, horis pomeridianis currus 4. Senatorii triumphales: major 1693. reliqui 1697. muſicis, inſtrumentiſq; referti, præcedentibus innumeris equitantibus *a Porta Felici* per viam *Toletanam* ad regii palatii *aream* coram Prorege, nobilitate, populoq; in ejus laudem Italicus canitur dialogus: 13. *Julii* nocturno tempore currus cereis illuſtrati eamdem percurrunt viam: in aream appulſis regiam ludicræ Senatoriæ moles incendantur. 14. *Julii* 1625. per urbem equitatio Proregis, Senatus, Magnatum, Sacriq; concilii, mox educit Senatus arcam e ſacrario cum aliis 6. & in navis mediæ gremio collocans aſſiſtit veſperis, quas octo muſicorum chori perſolvunt (ante annum 1708. primo canebantur veſperæ, mox equitatio nocturna, cereis exornata) 15. *Julii* cappella regia: miſſam pontificalem Archiepiſcopus occinit apud baſilicam, auro Senatorio, apparatuq; per univerſum terrarum orbem celeberrimo, decoratam expenſis 4. millibus aureorum: ſub veſperas ſupplicatio omnium præſtantiſſima defert argenteam Divæ arcam, ac 12. machinas triumphales, vitam Divæ explicantes, a religioſis ordinibus excitatas, decurrens vias, fora, plateas, inſigni pompa veſtitas, videt erecta a clauſtralibus altaria 20. argento, auro, molibus eximiis coruſcantia: luſtratam poſt patriam rediens in templum expoſita remanet per octavam: ſingulis diebus miſſa ſolemnis, ac panegyris: extra morem arca delata ad S. Joſephum Dominica 8. *Sept.* 1647. urbem a Dœmonibus purgavit: Domin. 15. *Sept.* 1647. cum arcis *SS. Agathæ, Nymphæ, Chriſtinæ* ad octangulare theatrum, patriam benedixit: Maggius *SS. Crucifixus cap.* 8. *f.* 155. in baſiliæ navi cum urnis *SS. Agatæ, Chriſtinæ, Magdalenæ*, ſabbato 23. *Febr.* 1658. ob exortum Principem Proſperum, Reg. Phil. IV. filium: ibidem feria 3. 10. *Febr.* 1693. urbem a terræmotibus exemit: Auria *chron. f.* 128. 220. cum reliquis feria 4. 11. *Oct.* 1713. Victo-

rii

rii Amedei; Annæq; Borboniæ recepit obsequium: Patronæ urbanis in litaniis adscriptæ, præter *natalem, ac inventionem* tertia festivitas instituta: causam explicamus.

Feria 6. 9. *Januarii* 1693. noctis hora 4. magnus terræmotus afflixit Panormum: Dominica, 11. *Januarii*, hora 21. maximus terræ fragor concham concussit auream: iteratis motibus excisæ 3. domunculæ in S. Onuphrii foro, licet caprariorum uxores, pueriq; 18. ex iis antea prodeuntes, ut occisum in S. Augustini ecclesia tumulandum aspicerent, illæsi remanserint, hædiq; 40. e domorum ruinis, dirutas super ædes saltitarent intacti: Bocconus *musæum physicæ, observ.* 1. *f.* 11. eversæ turres campanariæ *D. Mariæ ad Nives, S. Nicolai Tolent.* coronis gynæcei *S. Mariæ de Virginibus* in via marmorea, ubi tunc populi concursus, nosocomium *Regiæ Vicariæ*, ex quo cecidit integra pixis argentea, clausus in muscipula carduelis, lapideus globus ex apice monasterii *S. Luciæ Vallis Viridis* percussit galerum, non virum, præ foribus ecclesiæ orantem, in genua provolutum: Mongit. *Panormus Mar. t.* 1. *lib.* 2. *cap.* 49. *f.* 535. Innoxii cives in *via Toletana, platea Divi Onuphrii, ante templum*, innoxia *Eucharistia, avis, hædi*, liber a terræmotu *mons Peregrinus*, adegerunt urbem, ut se a D. Rosalia crederet præservatam: Bassanus hinc Archiep. sequenti Sabbato, 17. *Januarii* post Apostolicas missiones, in basilica cælesti epulo saginavit cives 17000. Aurea *chron. f.* 210. Sabbato, 24. *Jan.* cecinit votivam Divæ missam: post mensam in ara maxima, exposito Christi corpore, *Te Deum laudamus*, coram Prorege, Ussedæ Duce, Senatu, regiis tribunalibus intonuit: feria 3. 10. *Febr.* templo principe, sericis convestito per Senatum, collocatoq; apud altare majus, venerabili Sacramento, idem canticum repetiit, acceptoq; ostensorio, præcedentibus omnibus, ad *S. Rosaliæ* sacellum, cereis ornatum, accessit; post benedictionem, ad ejus pedes advolutus Senatus, ore Joannis Luccheſii, & Campo, Principis Campifranci, Prætoris, votum, exinde typis editum, excepit: *Ad tuæ magnitudinis pedes o Sacra, & Excelsa Virgo, & Concivis Rosalia, provoluti nos S. P. Q. P. a divina Majestate, tuarum intercessionum efficacia, in terræmotuum ærumnis, in quibus tot civitates, & oppida hujus regni corruerunt, tantusq; gentium numerus periit, divinitus hanc urbem, patriam tuam, præservatam fuisse credimus, sentimus, & profitemur, ob hocq; tam*

pro hujus, quam aliorum beneficiorum impulsu, in signum gratitudinis, corda Senatus, populiq; Pan. tibi addictissima dicamus, & in omni die, 11. Januarii, in qua terræmotus, & liberatio evenerunt, quotannis in perpetuam, specialem ad tui nominis exaltationem, solemnitatem celebraturos cum Sacrosanctæ Eucharistiæ sumptione juramus, spondemus, & vovemus ante tribunal Sanctissimæ Trinitatis, Illibatæ Genitricis, & omnium Curiæ cælestis Sanctorum, tactis sacrosanctis J. C. D. N. Evangeliis: mox arca Divæ in mediæ navis gremio, triumphalem super arcum, statuta, vesperæ a musicis persolutæ: feria 4. 11. *Febr.* pontificalem occinens missam, præbuit divinum Senatui ferculum: a prandio per basilicam, areamq; effecta D. Rosaliæ supplicatio arcam deferens, comitantibus Archiep. Senatu, Capitulo, Cleroq; demum edicto præcepit, ut 11. *Januar.* singulis annis, cathedrali in æde caneretur missa votiva coram Senatu, qui debet Eucharistico refici pane, audireq; Sanctæ laudationem, horaq; 21. per universas urbis, ac diœceses ecclesias, post festivissimum nolarum sonitum, reserato ostiolo tabernaculi, eductaq; super aram, ipsa pixide SS. Sacramenti, canitur *Te Deum laudamus*, mox aliæ ad S. Rosaliam preces, in lucem editæ: Sicuti in Vigilianensi regni Neapol. ecclesia, ob SS. MM. Mauri, Pantaleonis, Sergii corpora, fer. 4. 10. *Maii* 1167. detecta, eorum honori feria 4. dicata: Sarnellus *t. 3. epist. 34. f.* 88. ita D. Rosaliæ sacranda erit feria 2. qua 15. *Julii* 1624. ejus corpus inventum, feriaq; 2. 9. Junii 1625. per urbem delatum contagionem extinxit: sicuti recitato D. Bonaventuræ *psalterio*, litteris initialibus *Mariæ* nomen efformante, lues Romam opprimens 1474. cœnobium Augustinianum non inquinavit: *Ghirlanda Verginale f.* 335. nullam ita depopularetur urbem, ac regnum, si quotidie dicerentur 7. psal. *Retribue servo tuo*: psal. 118. *Omnes gentes plaudite manibus*: psalm. 46. *Salvum me fac*: psal. 86. *Ad te levavi oculos meos*: psalm. 122. *Laudate Dominum omnes gentes*: psalm. 116. *Inclina Domine aurem*: psalm. 85. *Ad te Domine clamabo*: psalm. 27. qui modo conflant eodem *Rosaliæ* nomen augustum.

Joannettinus Doria, Ligur, S. R. E. Card. 4. Maii 1609. consecratus Archiep. 9. Maii feria 2. post S. Christinæ translationem *a Porta Felici* ingressus urbem, Senatorio sub arcu, per Parutam edito, dum Card. Zappata Panormum cum Doria appulsus, archiepiscopali e palatio nummos in populum jaciebat: *cæremonia-*

niale mſ. Senator. cap. 74. a die 10. Nov. 1610. tranſtulit in diem 12. Nov. *natalem* S. Nymphæ V. M. Pan. juſſitq; ut Octavius Cajetanus Soc. J. hac de re opuſculum typis traderet: eodem anno Prorex effecit a Senatu erigi januam in ejus ſacello marmoream: in feſto *corporis Dominici* SS. Sacramentum, non in argentea mole Rogeriana ſuper Sacerdotum humeros, ſed manibus deferri præſcripſit: cæremoniale *cap.* 44. primus omnium edidit 1611. librum, *Ordinarium* appellamus: *Roſa cæleſtis f.* 32. Auria: 14. Aug. 1611. per ipſum ornati muzecta, rocchettoq; Canonici, almuzio Beneficiati, & 15. Aug. 1611. datum Senatui thus in miſſa pontificali coram Doria: ibidem *cap.* 51. primum benedixit lapidem 6. Januarii 1612. coram Prorege, Oſſunenſium Duce, collocandum in fundamentis D. Joſephi, Clericorum Regularium: *hiſt. Cler. Regul. lib.* 7. *f.* 302. Silos: *publicam auxit lætitiam, celebrioremq; fecit ſingulare Sicilienſis Proregis*, Petri Gironii, Ducis Oſſunæ *ſtudium in promovenda Dei gloria, cum per eos dies* 1612. *eccleſiæ matri obtulit Æthyopes nonnullos, mares, & fœminas, chriſtianis ritibus initiandos, quibus Card. Auria, Pan. Antiſtes ſacras baptiſmatis aquas ſolemni pompa, & urbis totius concurſu impertiit*: litteræ annuæ Soc. J. 1612. *f.* 2. primam ſynodum conflavit 1615. ſecundam 1622. tertiam 1633. ante diem 8. Martii 1620. quo defunctus Cajetanus, aperuit cum ipſo urnam S. Coſmæ Pan. & Archiep. Aphrodiſienſis: *t.* 2. *f.* 58. *n.* 4. Cajet. 1623. cum Senatu inveſtigavit cryptam ſub templo SS. 40. Martyrum, ut D. Olivæ V. M. Pan. corpus inveniret: *t.* 2. *f.* 399. Inveg. 1625. præcepit diem 15. Julii ob inventionem S. Roſaliæ coli *de præcepto* per urbem, agrumq; eidemq; lampadem donavit argenteam, auro, roſiſq; contextam: epigraphe: *Splendor, lux, & odor ex me ipſa, ſicut flos roſarum, quia ex Deo*; Paruta *Divæ triumphus A.* 1625. *f.* 7. S. Angelum M. Carmelitam, urbis Patronum confirmans, 4. Aug. 1626. edicto juſſit officium proprium recitari: Philippinus *vita f.* 91. Lezana *t.* 4. *annal. Carmel. f.* 494. in ſynodo 1633. *p.* 5. *cap.* 7. 8. *f.* 226. 228. teſtem ſynodalem, & Judicem ad pias cauſas elegit civem, Can. Hieronymum de Palermo, ſanctimonia, ſigniſq; percelebrem, qui ante diem 10. Martii 1642. quo defunctus, Antonio Viterbo, Archipresb. Ciminnæ, ſciſcitanti, ſi Doria futuram erat gloriam adepturus, reſpondit, *Doria vitam obtinebit immortalem, ni*

pre-

preces quotidianas ; quibus in vita ſervatur , omittat : Frazzetta *vita lib.* 2. *cap.* 4. *f.* 102. confirmavit 10. Sept. 1634. regio S. Petri Apoſtoli templo jura parochialia, 1132. a Petro Archiep. indulta : Serius *f.* 54. ſumptuoſiſſimam 17. Aug. 1636. conſecravit baſilicam SS. nominis Jeſu , in domo Profeſſa Pan. Soc. J. 28. Aug. per actum publicum ſtatuit in Pan. ſeminario tantum eſſe recipiendos veros, naturales, cives, legitime natos in urbibus, & oppidis diœceſanis, etſi per lapſum admiſerat civem ex privilegio : Tancredus *p.* 2. *quæſt. moral. tr.* 5. §. 5. *f.* 315. fidem ſignavit juratam 20. Martii 1642. ejuſq; exemplo, aliis in diebus *Senatus, Capitulum, Parochi, Proceres, Urbs*, de inconcuſſo cultu S. Roſaliæ V. Pan. plura dedit monialibus præcepta ad clauſtralem diſciplinam proficua, 1700. per Baſſanum Archiep. edita : in orientali palatii facie ſuis excitavit ſumptibus marmorea 6. podia, teſſeris illuſtrata : Inveg. *appar. t.* 3. *f.* 156. legavit baſilicæ magnum *veræ Crucis* fruſtrum , ſecundam campanariam turrim, ab Haedo inceptam abſolvit: Doriam laudavit extinctum Andreas Cyrinus, Meſſan. Cler. Regul. 1643. edita in lucem oratio: ante aram D. Roſaliæ, cui fuerat addictiſſimus, ſub marmore jacet *Joannettinus Doria S. R. E. Card. Archiep. Pan. Paſtor vigilantiſſimus , ſanctimonialium diſciplinæ ; & Cleri inſtaurator , quod a morte caducum ſupereſt , hìc deponi præoptavit: duplex pignus pietatis in D. Roſaliam, cujus reliquias , patriæ venerandas dedit, charitatis in gregem ſuum, cujus gratia, peſtilentiæ caput objecit: Senatus Pan. ob ampliſſima in Rempublicam merita, in hoc ſacrario, ære publico , exædificato, tamquam in medio pectoris ſinu depoſitum, honorificentiſſime excipiendum conſenſit : vixit annos LXX. Cardinalis purpura claruit XXXIX. præfuit eccleſiæ Pan. XXXIV. menſes tres, dies XVIII. Siciliam pro Rege Quartum adminiſtravit , juſtitiæ tenax , cenſor incorruptus : obiit* 13. *Kal. Dec. anno ſal. MDCXLII. Præoptavit*, S. Auguſt. *lib.* 4. *de cura pro mortuis cap.* 4: *non video , quod ſit adjumentum mortuorum proviſus ſepeliendis corporibus apud memoriam Martyrum locus , niſi ad hoc, ut dum recolunt, ubi ſunt repoſita eorum , quos diligunt corpora, eiſdem Sanctis, illos tamquam patronos ſuſceptos, apud Dominum adjuvandos orando commendant*: S. Maximus *homil. in natali Sanctorum: ideo hoc a majoribus proviſum eſt, ut Sanctorum oſſibus noſtra ſociemus, ut dum illos Tartarus metuit, nos pœna non tangat:*

in

in nullo enim ab ipsis separari poterimus, si sociemur illis tam religione, quam corpore: Pro Rege Quartum: 1610. 1616. 1624. 1639.

CAPUT TERTIUM.

SS. CHRISTINA, ET MARIA MAGDALENA.

S. Christina V. Tyri nata, post crudeles 12. agones, mola ad collum, projecta Tyrensem in lacum, martyrio coronatur 24. Julii 287. corpus Tyri, Vulsinii, Sepini 1135. quievit, Panormum 7. Maii 1160. translatum, Dominica 2. 14. Maii triumphali sub arcu Reg. Guillelmi I. ad *S. Agathæ de Villa* portam erecto, receptum, Inveg. *t.* 3. *f.* 336. pestem abegit: eidem 1160. sacellum constructit in templo 3. principe Rex Guilelmus I. quo ad annum 1184. diruto, aliud cum porticu (quæ 1626. evasit prima S. Rosaliæ cappella) erexit præsenti in basilica 1185. Rex Guillelmus II. Cajet. *t.* 2. *f.* 145. sacelli arcus, ante quem lampas argentea, claudebatur A. 1495. foribus ligneis perbelle sculptis: iis in sacrarii portam translatis 1683. ligneis occlusus cancellis; in aquilæ pectore tabula: *Dom. Stephanus Reggio, & Saladino, Princeps Acis, Marchio Inostræ, Prætor, D. Vincentius Bellacera D. Ludovicus Spataphora, & Bianco, D. Ludovicus Spataphora, & Olivera, D. Franciscus Giardina, & Amari, D. Jacobus Ebano, & Cardona, D. Joannes Benavides, Senatores anno Domini MDCLXXXIII.* primum sacellum marmoribus, forniceq; per Crescentios Pan. picto, Baronus *majestas Pan. lib. 1. cap. 13. f.* 101. deauratoq; Senatus ornavit 1554. ubi conditi ad tempus Maria Pimentella 1594. *fusius alibi*, & Bernardinus Cardines, Dux Maquedæ, Prorex, 16. Dec. 1601. extinctus: *subito che la pioggia fu cessata, conducero a sepultura il corpo dell' Illustrissimo nostro Vicerè, D. Bernardino di Cardines, & Duca di Maqueda, & lo posero in loco deposito in la nostra Pan. ecclesia, & nella cappella di S. Cristina, accompagnato prima dalla Compagnia de i Bianchi, di circa 50. poveri, vestiti di lucto, da tutti croci di parrocchi, & batii: non restò convento a non ci andare, & ad ogni frati diedero una intorcia, & a cossi al seminario, & altre, tutti officiali regii, & della citta visitosi: esso nel tabuto coperto con una cultra d'oru, & sopra una spata, & una mazza, & a i piedi l'abito delli Bianchi:* Zamparronius *diarium mf. f.* 29. patrem 1602. filius Geor-

gius, Siciliæ Præses attulit in Hiſpanias : Auria *chron. f.* 72. Capitulum Oratorio Neriano conceſſit *di fabricar cappella a S. Filippo Neri nel muro della cappella di S. Criſtina, ſopra la cappella della Madonna della Miſericordia* : dibri capitulares 5. Oct. 1643. ibidem *ab anno* 1660. argenteum Virginis Illibatæ ſimulacrum 8. Dec. a S. Franciſci æde delatum ſtatuitur : ante illud, ære Senatorio, locatur altare, cereis decoratum ad uſq; Dominicam infra octavam: poſt arcum ab imo ad ſummum, clathro ferreo, ſeptum, marmoribus ornatum, inſculptis 1496. per Antonium Gaginum Pan. Baronus *majeſtas Pan. lib.* 1. *cap.* 13. *f.* 113. Auria *chron. f.* 260. ſacellum ſecundum trullo fulget, 1474. excitatum a Petro Speciali, Prætore : *ſtruere ſumptu ſuo fecit ædem ornatiſſimam in D. Chriſtinæ ſingularis Panormitanorum Patronæ honorem, ubi poſtea, quam diſcedat e vita, ſuum corpus marmoreo tumulo ſepeliendum inſtituit:* Ranzanus *mſ.* ſacellum ſecundum *de ſitu Siciliæ f.* 5. Aretius, *parietibus marmoreis, atq; auratis laquearijs extructum:* Fazell. *lib.* 8. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 159. *marmore, gemmis, & auro intextum:* Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 118. *marmoreo, & porphyretico lapide conveſtitum:* Caſtell. *f.* 61. *muſivo locuples opere* intra porphyreticas 4. columnas, velis aureis ſericis coopertas aſſervat *SS. Chriſtinam, Agatham,* de qua lib. 11. *Magdalenam.* Divæ corpus 1160. Rex Guilelmus I. argenteo clauſit in mauſoleo : Senatus poſt annos 396. in altero collocavit, pretio 50000. aureorum: Gregorius de Auguſtino mſ. *lib.* 1. *cap.* 27. ex idæa Pan. Urſuli Gili, Baronus *majeſtas Pan. lib.* 3. *cap.* 2. *f.* 114. fulciunt in 4. angulis aquilæ 4. bicipites, ac 2. Senatoriæ : in lateribus hiſtoriæ 6. ſolidis icunculis, in operculi faſtigiati apice, Martyris ſimulacrum, palmam, & coronam præferentis: apud baſim: *Hoc opus S.P.Q.P. dicavit MDLVI. Chriſtinæ, Divinæ Felicis Urbis Patronæ,* ad arcam inſtaurandam Capitulum petiit a Prorege, Comite Annibale Maffeo aureos 500. de Pan. Antiſtitum ſpoliis : Maffeus de aureis 2792. nondum exactis indulſit 20. Junii 1716. Senatus quoque dedit aureos 200. hinc, urgente Caſimiro Drago, Pan. Regii Patrimonii, nunc M. R. Curiæ Præſide, Antonius Mollo, civis iterum 6. aquilas, eliquatis veteribus, conflavit aureis 540. Patronæ in litaniis urbanis adſcriptæ natalem 24. Julii celebrat Panormus officio *duplici* 1. *claſſis cum octava* per urbem, agrumq; *de præcepto,* ac diœceſim, & ſupplicatione per templum : ne pervi-

gi-

Digitized by Google

gilium S. Jacobi Apost. obesset festo, Haedus Archiep. edictum promulgavit 20. Julii 1602. *Desiderando l'Illustriss. e Rmo Signore, D. Diego d'Haedo, per la Dio, & Apostolica sede gratia Archiep. di questa felice Città di Palermo, che la sollennità della festa della gloriosa Vergine, e Martire, S. Cristina, Patrona di detta Città per l'innumerabili grazzii, e benefitii, che continuamente si ricevono dalla larga mano di Dio per la intercessione di detta glorioßissima Martire, & per dar commodità alli molti popoli, che concorrono alla detta sollennità per un decreto fatto di suo ordine, come Delegato della santa Sede Apostolica, have ordinato, che la vigilia dello glorioßissimo Apostolo S. Jacopo, quale si soleva celebrare nel giorno della festività di detta Santa Martire, Cristina alli 24. del presente mese, per non impedire la festività, & sollennità di detta Santa Vergine, e Martire, si trasferisce alli 23. del pres. mese, si come più distintamente appare per detto decreto, per ciò da parte di detto Illustriss. e Rmo Monsignore, D. Diego di Haedo per la Dio, & Sede Apostolica gratia Archiep. Pan. & Delegato Apostolico, si notifica a tutti fideli Christiani dell'uno, e l'altro sexo, come la vigilia di detto Glorioßa Apostolo, S. Jacopo per causi, & respetti nello preinserto decreto, contenti, si celebra perpetuamente a 23. del mese di Luglio presente, nel qual jorno tutti fideli Christiani habbiano conforme all'instituto della S. Romana Ecclesia degianare, & il giorno di detta S. Vergine, & Martire, dedicarlo tutto ad honore, & gloria de Iddio Nostro Signore, & in venerazione di essa glorioßa Vergine, & Martire, S. Christina, quale si degna per sua carità continuamente protegere, & custodire questa sua Città d'ogni adversità spirituale, e temporale*: consonat f. 41. *diarium ms.* Zamparronii: *a 20. di Luglio 15. ind. 1602. per ordine di Monsignore si trasmutò la vigilia di S. Jacomo dalli 24. di Luglio, & cossi siccome si facea il giorno di S. Cristina, che è alli 24. si fà alli 23. per detto giorno di detta nostra Advocata restar franco.* Si natalis venerit feria 6. vel Sabbato, jejunium non retrahitur: 24. Julii 1305. in basilica sacris ablutus undis Rex Petrus II. in lucem editus 14. Julii: *diarium ms. Hieronymi Agliata apud nostram concham auream in tripadio f. 46.* effecta 1600. nova Machædæ via, Panormum reddens quadripartitam: Auria *chron.* f. 70.

Translationem Dominica 2. Maii officio *duplici* 2. *classis* etiam per diœcesim: 1516. a prima Maii Dominica adtertiam nun-

nundinæ: die antecedenti ad usq; annum 1682. Senatus, Magnates, Principes, phaleratis in equis, gemmis, auroq; splendentes, ad majestatem compositi, procedebant per nobiliores urbis vias, aulæis, sericis aureis irradiantes: absoluta equitatione, nunc amota, plurimis musicorum choris vesperæ occinuntur, postero die missa pontificalis: a prandio per urbem supplicatio: Leonardus de Comitibus, Archiep. Pan. cum Apostolico Nuncio, & Episc. 5. majorem ecclesiam Narensem 8. Maii 1267. consecravit: *Rodulphus, miseratione concedente divina, Albanensis Episcop. Apostolicæ sedis Legatus, universis Christi fidelibus per regnum Siciliæ constitutis salutem in Domino: inter cætera sacramenta, quibus tamquam sponsus procedens de thalamo suo, Dominus unicam sponsam suam, ecclesiam, & munit, & ornat, dedicatio templi merito habetur insignis, cum, quæ per Christi ministros in illa visibiliter exhibentur, mistice in templo fidelium animæ divinitus peragantur, & quæ ibi cernuntur exterius, facile ad internorum amorem, humanum excitent intellectum, quare dignum est, ut dedicationis solemnia celebrantes pro temporali solemnitate, quam peragunt, speciali munere gratulentur, sentiantq; veniam peccatorum, qui sacra mysteria venerantur: cum itaq; nos ecclesiam B. Mariæ semper Virginis gloriosæ de Naro, Agrig. diœcesis in honorem ipsius Virginis, cujus est eodem vocabulo insignita ecclesia, secunda Dominica mensis Maii duxerimus consecrandam, ut Christi fideles per præmia, quasi ad merita invitentur, omnibus vere pœnitentibus, & confessis, qui die dedicationis ipsius ecclesiæ usq; ad octavam Pentecostes annum 1. & 40. dies, illis vero, qui in anniversario ejusdem, annis singulis, cum devotione ecclesiam prædictam intraverint, centum dies de injuncta eis pœnitentia, de Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli, Apostolorum ejus, ea, qua fungimur authoritate, confisi, misericorditer relaxamus: hujus siquidem sanctæ dedicationis solemnitatibus venerabiles Prælati nostræ comitivæ ob reverentiam per partes Siciliæ venientes, videlicet Leonardus, Pan. Archiep. Nicolaus Barensis, Archiep. Gotifredus, Agrig. Episc. Nicolaus Mazzar. Episc. Bartholomæus, Pactensis Episc. Joannes Monopolensis Episc. qui in ipsa consecratione nobiscum devote fuerunt, de pura confidentia, atq; nutu ad honorem prædictæ Virginis, omnibus vere pœnitentibus, & confessis, qui temporibus supradictis cum devotione eamdem ecclesiam visitaverint, quilibet*

ip-

Digitized by Google

ipſorum Prædecessorum annum 1. & 40. dies de injuncta eis pœnitentia, de Omnipotentis Dei miſericordia, & Apoſtolorum ipſorum, ac noſtra authoritate relaxarunt. Data Nari, ſecunda Dominica Maii, Pontificatus Dom. Clementis IV. *PP. anno 3. anno Dom.* 1267. 10. *indict.* Contagium M. Majo 1576. per Divam abſceſſit: *ſiamo per tutto queſto meſe di Maggio ſtati fuor d'ogni contaggio in queſta felice citta di Palermo, con iſpeſa di cento mila ſcudi:* Ingraſſia *p.* 2. *de peſte cap.* 20. *f.* 308. ex decreto Card. Archiep. Doriæ 1625. arca S. Chriſtinæ auget D. Roſaliæ triumphum.

Extra morem arca Divæ per urbem: 2. April. 1571. mortalem ob *ægritudinem* Proregis Franciſci Ferdinandi Avalos de Aquino, Marchionis Piſcariæ: 17. April. convaluit: *diarium mſ. Petri de Blaſio:* 14. Junii 1571. in ſolemni *Corporis Chriſti* ſupplicatione: *ibidem:* 1575. ob *peſtem* inter dies 18. Julii, ac 3. Aug. *aggiongendovi ancor le debite proceſſioni alla glorioſa noſtra S. Criſtina, ed al glorioſo San Rocco, apparve da 4. giorni in quà grande miglioramento, e diminuzione intorno al caminare, e paſcere del male:* Ingraſſia *p.* 1. *cap.* 8. *f.* 68. *p.* 2. *cap.* 14. *f.* 270. & Dominica, 25. Sept. hora noctis prima: *Diarium mſ.* luſtravit vias Abbatiæ Novæ, Guillæ, Capitis, D. Auguſtini, Panderæ, Sancti Dominici, ingreſſaq; templum B. Mariæ de Pedegrutta, proceſſit in vicos Argentariorum, Logiæ, Macelli novi, Caſſariæ cathedrali prodiens ſupplicatio decidit maximi æris campani rhopalum nullo læſo: *Chronicon mſ. apud Juditham Tornamiræ f.* 231. feria 2. 12. Januarii 1591. ob *annonam* ad Deiparam Catenarum, cujus in fronte marmoreum ſimulacrum, ac tabula Antonii Venetiani: *Quod populo Pan. caritate laborante, ſupplicatio per Senatum decreta eſt, & Chriſtinæ Sanctæ, Patronæ capſa ab æde maxima ad Divæ Mariæ de Catena per Antiſtitem,* Didacum Haedum, *& cæterum Sacerdotium pridie idus Januarii, religioſo miniſterio delata, quaſi cœlitus ſub XVIII. Kalendas Februarii oneraria navis, quæ Liburnis* Livorno *Meſſanam ſolverat, mutato curſu in noſtrum portum ſuppetias venit ſubſidio frumenti, quod vix in alterum diem ſuppetebat, & per idem tempus Dominus Henricus Guſman, Comes Olivarius, Prorex in Siciliam deſtinatus, Neapoli, inſtinctu divinitatis annonam abunde providendam curavit: D. Coriolanus Bononia, Prætor, D. Franciſcus Lombardus, D. Laurentius Bononia, Antonius Bonaccoltus, D. Vincen-*

tius Rosa, D. Gaspar Bellacera, Jacobus Chuggius, Patres Conscripti, beneficio accepto memores, & gratantis animi significationem posuere: fer. 5. 9. Sept. 1593. horis matutinis ad parochialem S. Nicolai de Calcia ecclesiam, *S. Nympha* V. M. Pan. caput Romæ delatum exceptura: Baron. *mart. Pan. lib.* 3. *cap.* 1. *f.* 21. ob *certum æneum* 1596. cum *S. Nympha*: Panormus *Mart. lib.* 1. *cap.* 20. *f.* 222. Mongit. 5. Aug. 1601. *si incominzaro le 40 ore in la matrici ecclesia, in lo fine delle quali si conducio per la citta li cassi delle gloriose SS. Cristina, e Ninfa, & cosi seguero tutti li Conventi, & Compagnii: in la fine faciano le processioni di sera, & questo per l'armata*: Zamparronii *diarium ms. f.* 24. ferio 6. 14. Dec. 1601. *ad ora una di notti per la citta si conducera li cassi delle gloriose SS. Vergini d'Iddio, S. Cristina, e S. Ninfa, cantando peccavimus Domine, accio li detti gloriosi Santi pregano Iddio, che ci liberi di tali pesti*: idem *f.* 26. 2. April. 1602. *hoggi li Giurati, & Monsignore Illustriss.* Haedus *conducero li cassi di S. Cristina, & Ninfa, & il legno della Croce per l'acqua, & con li Padri delli Scalzi* 3. Ordinis Franciscani *venne quel servo di Dio Fra Luca* Nicastro *di Cirami* (qui Messanæ sanctimonia, signisq; clarus occubuit 21. Oct. 1603.) *portava sopra le spalle una ponderosa cruce, & sempre gridando Misericordia, Misericordia, seguivano li Giurati, & Monsignore Illustriss.* Haedus, *& molti huomini, & donne, tutti pregando la gloriosa V. Maria, che ripari i flagelli*: ibidem *f.* 33. feria 4. 21. Martii 1607. ob *siccitatem* ad Virginem Catenarum: exinde copiosus imber urbem exhilaravit: Mongit. *ibidem*: fer. 2. 21. Oct. 1607. cum *S. Nympha* ad idem templum: hora 2. noctis advenit pluvia salutaris: *ibidem*: fer. 5. 26. Sept. 1613. horis matutinis ad Deiparam Pedegruttæ, comitante Card. Archiep. Doria, pontificiis induto vestibus sub umbella, qui assumpto ibi Prorege, Petro Gironio, Ossunæ Duce, a sinistris habente Prætorem, a dextris Octavium Aragoneum, Pan. Siculatum triremium Præfectum, Ducis Terrænovę filium, ob captas 10. triremes Turcicas, basilicam petiit: Auria *chron. f.* 80. feria 2. 15. Julii 1624. cum *S. Nympha* ob *luem* in urbe grassantem: quo die S. Rosaliæ corpus inventum: Cascin. *lib.* 1. *cap.* 7. *f.* 39. feria 5. 1. Aug. 1624. cum tabula *S. Rosaliæ* ad templum S. Petri Ap. ob *infirmitatem* Prolegis Emmanuelis Philiberti Subaudi, quo denato 3. Aug. Sabbato, rediit ad cathedralem fer. 5. 8. Aug.

Ca-

Cascin. *ibidem*: Dominica, 12. Maii 1647. ob *ariditatem* ad S. Josephum Maggius SS. *Crucifixus cap. 9. f.* 130. Domin. 25. Aug. 1647. horis matutinis ad obtinendam in urbe *malaciam*: quievit super aram in octangulari theatro, a Clericis Regul. erectam: a prandio ingressa templum S. Josephi, ex principe janua, egressaq; per lateralem, appulit in basilicam; ibidem *cap. 8. f.* 193. Domin. 15. Sept. 1647. cum *SS. Agatha, Nympha, Rosalia* ad aram octangularis theatri, dum Franciscus Salernus, Vicarius Gen. Ferdinandi Andradæ, Archiep. concham auream sacris cæremoniis expiatam benedixit: ibidem *f.* 196. Sabbato, 23. Febr. 1658. in mediæ navis gremium devecta cum SS. *Agatha, Rosalia, Magdalena* ob Prosperum, Reg. Philippi IV. filium, 28. Nov. 1657. exortum: Auria *chron. f.* 128. Domin. 6. Oct. 1658. ad excipiendum S. *Mamiliani* I. Archiep. M. caput: feria 4. 11. Oct. 1713. cum reliquis, primum Victorii Amedei, Annæq; Borboniæ cultum excepit. Dæmon per S. Christinam fugatus.

Joannes Laurentius Anania *lib. 4. cap. 26. f.* 152. *de natura Dæmonum*, 1589. Venetiis edito: *nec minorem meretur admirationem, quod ab iis occupati energumeni diversis linguis numquam antea edocti, garriant, & si quid dicant, ipsi miseri haud intelligant, hinc a veritate alienum apparet, quod nonnulli commenti sunt, Dæmones raro aliena ab obsessis lingua verba facere, ob barbarismos, ac solœcismos, quos loquendo incurrerent, quasi vero, quas occupant linguas, non pro arbitrio, movere, vocesq; reddere queant, cum Divus etiam Hieronymus testetur, quemdam Dæmoniacum locutum admodum eleganter lingua Græca, Arabica, Hebræa, ac Chaldæa, omnibus iis a sua vernacula diversissimis, ac Hieronymus Cardanus, rerum naturalium haud indiligens indagator expresse affirmavit se audivisse quemdam Phliarium, Umbrum, Germanica, quam nunquam didicerat, lingua locutum fuisse, & Psellus quampiam Græcam mulierem Armenice respondisse inquit, Græca eadem & usum fuisse alium quemdam Gallum, morbo laborantem regio Fernelius asseverat, quamvis me non latet, hoc, pro more usitato, Dæmones semper fecisse, ut aliena a vernacula obsessi lingua uterentur, quo potius incertum aliquid blaterare, quam eloqui apparerent, quemadmodum non ita pridem accidit Panormi mihi ipsi, Latine, ac Græce loquenti cum puella rustica, idq; de industria, quam a Dæmone obsessam ad Divæ Christinæ templum vinctam,*

ma-

magno labore, nec minore vitæ discrimine, quo hoc malo liberarentur, parentes ejus adduxerunt, quæ, etsi nonnullis de rebus interrogata non vana responderet, non tamen id fecit sine magna vocabulorum stribiligine, quod equidem factum crediderim, ut hi mendaces spiritus adstantibus interfectorum animæ esse videantur, sæpe alias, has mentientes, aut, quod Dei spiritum, quod atiq; studeant, superbia quadam in hoc æmulentur, qui ita Prophetarum linguas, in futuris populo prædicendis, ut præsens ferebat conditio, & flexit, & rexit, ut videri potest in Amos, ac Esaiæ prophetiis, quorum ille simpliciter, & absq; allo ornatu, hic vero admodum concinne, diserteq; locutus est: Divinum enim illud Numen sensim, ac paulatim naturam, quam inhabitat, perficit, non vero ita repente immutat, ut destruere videatur, non quod energumenorum linguam ad libitum quocunq; modo flectere nequeat, ut nonnulli finxerunt, & in hoc decepti, qui neq; Dæmones id posse sibi persuaserunt: hæc autem, cujus modo facta est mentio, puella, tandem hujusce Sanctæ intercessione, quum, ut & reliqua, incassum tamen hæretici allatrant, libera, ac superstes reddita, viribus at enervata, ut antea dicta omnia oblivioni tradiderit, misera tota attonita, nec pedibus consistere potens, usq; adeo cum a spiritu corriperetur exagitata, ut ægre a duobus hominibus catenis constringeretur: deplorandum profecto malum tantam his nequam spiritibus, in hominibus miseris excarnificandis, potestatem relictam ob nostra peccata: ad hoc vero meum cum energumena hac habitum colloquium, qui mecum aderant, professione Peripatetici, ita quidem obstupuerant, ut palam professi sint, se haud Aristotelem, posthac hos negantem spiritus, re ipsa posse defendere in eo, cum nullo pacto, quæ suis perceperunt auribus, humori alicui peccanti, sicuti nec cuipiam extasi, cæliquè influxui, cum a particula procederet intellectili substantia, ut horum moris est, adscribere posse.

Franciæ Rex lævum S. Mariæ Magdalenæ pedem, pelle, & carne contectum (dexterum servat Romana S. Celsi M. ecclesia: Pusterla *Roma sacra f.* 270.) dedit Sabaudiæ Ducibus: Carolus Emmanuel I. filio Emmanueli Philiberto, Uneliæ Principi donavit: hic Siciliæ Prorex excessit Panormi Sabbato 3. Aug. 1624. tantum munus principi templo relinquens: Card. Archiep. Dorria, patrio abreptus amore, reliquiam tradidit Capitaneo Ambrosio Poyo, Joanniq; Augustino Aratæ in actis Not. Pan. Vin-

cen-

centii Blundo 20. Nov. 1635. ut deferrent ad Genuenſem D. Marci ædem, ſuum ubi corpus juſſerat ſepeliri: poſt Doriæ obitum 19. Nov. 1642. Senatus agnoſcens SS. pedem, baſilicæ legatum, Poyo, Aratæq; litem intendit coram Didaco Uſſedo, Proregis Conſiliario: *Conſultore*, mox coram Ludovico Alphonſo de los Cameros, Regiæ Monarchiæ Judice: adactus per 2. ſententias Barnabas Hyacinthus Merelli, Procurator Abbatis Sancti Marci, pedem ab Arata conſervatum attribuit Franciſco Salerno, Vicario Capitul. qui in actis Tab. Pan. Petri Graffei 19. Julii 1649. Senatui conſignavit, & hic, ſupplicatione ſolemni, Metropolitanam detulit ad eccleſiam: Auria *chron. f.* 90. Corſale *Divæ vita f.* 171. pedem Senatus argentea in capſa, ubi 7. Junii 1625. Divam *Roſaliam* condiderat, clauſit: Pan. aquilæ ſuſtinent in angulis arcam, chryſtallis munitam: faſtigiato in apice ſimulacrum ejus in extaſim raptæ, ab Angelis 2. in cælum erectæ: arca 1659. per Archiep. Petrum Martinez Rubeo ditat Sanctæ *Roſaliæ* triumphum. Natalem ejus inter tutelares adſcriptæ colit Panormus 22. Julii officio *duplici majore*, & horis matutinis panegyri, in SS. *Magdalenæ*, ac *Roſaliæ* laudem, pomeridianis, ſupplicatione per urbem. Extra morem Sabbato 23. Febr. 1658. cum urnis *SS. Agathæ*, *Roſaliæ*, *Chriſtinæ* mediam in navim devecta ob Proſperum, Regi Philippo IV. natum: Auria *chron. f.* 128. Domin. 6. Oct. 1658. in ſupplicatione capitis D. *Mamiliani I.* Archiep. M. Roma delati: 4. feria, 13. Octob. 1713. in majori navi cum reliquis, prima Victorii Amedei, Annæq; Borboniæ vota recepit.

CAPUT QUARTUM.

SS. MARTYRES PAN. NYMPHA, SOCII Q.

SA Nympha V. Aureliani, ex Imp. Aureliani filia progeniti, ſoboles, nata 293. Pan. in ædibus, ubi SS. VII. Angelorum gynæceum: Baronus *majeſtas Pan. lib. 1. cap. 13. f.* 165. recluſa per genitorem, Siciliæ Proconſulem, in regii palatii turri, per *S. Mamilianum I.* civem, Archiep. ſacro balneo expiata, cum magiſtro in ferventis olei cacabo poſita, Angelo comite, Romanum ad portum, *Fiumicino* appellens, ſpecum incoluit Buci-

nensem cum *Mamiliano*, *Eustochio*, *Proculo*, *Golbodeo*: post eosdem ibi conditos, in cælum ascendit 12. Nov. 312. supra cryptam una, mox altera sumptuosior a Portuensibus æstructa ad jactum lapidis, ædes, cui vestem ex fundato donavit Sanctus Leo IV. PP. 847. Anastasius Biblioth: *in portu quoq; Romano floret jugiter, & adhuc perseverat dignissimæ Christi Martyris Nymphæ memoria, in cujus honorem erectam quondam fuisse ecclesiam, e gestis Leonis IV. constat, cujus quidem celeberrimæ olim, & florentissimæ nonnulla adhuc, quamvis exigua, vestigia subsistunt*: Aringus *Roma subterr. lib.* 1. *cap.* 16. *f.* 156. dirutam excitavit inter annos 1652. 1666. Card. Franciscus Barberinus addita Sanctæ marmorea statua: Piazza *Gerarchia Cardinalizia f.* 59. Urbanus II. PP. corpora SS. Mart. Pan. *Nymphæ*, *Mamiliani*, *Eustochii*, *Proculi*, *Golbodei*, transtulit 1098. maximam sub aram ecclesiæ Romanæ S. Mariæ de Monticellis, adstantibus D. Anselmo, Archiep. Cantuariensi, aliisq; Episc. ad Romanam synodum convocatis, cum eodem in templo veneraretur augustum *S. Nymphæ* caput a Saracenis Portuensem urbem, agrumq; expilantibus in Syriam delatum, & a Syria revectum a Gabriele Hebræo, mox tota cum familia sacris undis abluto circa annum 896. teste synchrono Castallo Metallino: ad Senatus Pan. qui Divæ caput 1456. argentea in statua concluserat, preces, urgente Maria Pimentella, Henrici Gusmani, Comitis Olivarii, legati, designatiq; Siciliæ Proregis, uxore, concessit Clemens VIII. PP. dimidium ejusdem capitis, quod Fabritius Mandosius, Card. Hieronymi Rusticuccii Auditor 9. April. 1592. *aperiendo fenestram in pariete dictæ ecclesiæ, & retro dictum altare* majus *extantem, ex dicta fenestra extraxit dictum caput S. Nymphæ M. extantis cum capite argenteo, & busto*: Not. Lucas de Carolis: *t.* 1. *f.* 127. *animadv.* Cajet. *havendo l'illustre Senato mandato in detta chiesa di S. Maria in Monticelli in Roma una statua d'argento per conservarsi dentro la parte della Ven. testa di S. Ninfa, che in detta chiesa restò, e piu migliaja di scudi*: aureos 5000. *notizie istoriche della chiesa f.* 61. Pisellus *per haversene a comprare rendite, & applicarsi per la festività, e sostentazione di detta chiesa, commune conservatorio delle sacre teste di detti SS. Mamiliano, e Ninfa, al quale impiego ne siamo adoperati, che dette rendite siano restituite*: Petri Martinez Rubio Archiep. Proregis *edictum* 8.

Sept.

Sept. 1658. reliquiam 13. Mart. 1593. tradidit Card. Rufticucceius Gilberto Isfar, & Coriglias, Pan. Epiſc. Pact. qui feria 4. 8. Sept. 1593. in ſuggeſtum viæ Columnæ *apportavit ſuis propriis manibus ſanctiſſimam reliquiam glorioſiſſimæ Mart. S. Nymphæ civis Pan. intus quoddam vas argenteum ad inſtar imaginis prædictæ S. Nymphæ repræſentantis caput cum humeris.* Not. Pan. Andreas Sinaldi: altera die, 5. feria, Haedus Archiep. ſolemnem peregit ſupplicationem: feſtum translationis a Gaſpare Regio in lucem editæ affixit Haedus Archiep. Domin. 3. Sept. officulum Divæ poſſidet Pan. aſceterium S. Dominici: *f.* 229. Caſtellaccius: *majorem partem brachii* 4. April. 1721. a Card. Dominico Parracciano donatam, Pan. Fridericus Neapoli, Princeps Reſuttanæ, in ſuum D. Nymphæ oppidum tranſtulit, exinde ſacellum excitans 1598. ex adverſo S. Chriſtinæ; Senatus piiſſimus, hæc 2. marmora collocavit, a Philippo Paruta, Pan. confecta, relataque *in Divæ Roſaliæ triumpho f.* 71: dexterum: *Joannettino S. R. E. Card. Doria, primo Siciliæ Metropolitano D. N. Regis, Philippi III. Locumtenente Generali, D. Antonio Requeſenio, Comite Buſcemi, Prætore, D. Hieronyma Playa de Thermis, Joſepho Imperatore, Hercule Faxa, D. Balthaſſare Bononio, D. Bernardini filio, Marco Antonio Micciche, Friderico Criſpo, Senatoribus, anno ſalutis MDCX. abſoluta eſt porta de Senatus conſulto decreti in honorem D. Nymphæ V. ac M. Pan. ad ejus caput ibi reponendum, quod olim jam inde ab immemorabili ſpatio, Romæ in S. Mariæ de Montis cellis ædè reconditum, & cultum, anno demum MDXCIII. Clementis VIII. Pont. Max. permiſſu, Panormum translatum fuit*: lævum: *Ædiculam ex authoritate, & impenſa Senatus, Deo dicatam, ut in ea caput D. Nymphæ V. ac M. Pan. in urbem, & primam ſedem invectum collocaretur, anno MDXCIII. inchoaverant D. Balthaſſar Bononius, D. Bernardini filius, D. Joannes Baptiſta de Oriolis, Baro Fontanæ Frigidæ, Natalitius Baſcellus, Baro Serravallis, operis præfecti: ædiculæ portam perfecerunt D. Balthaſſar iterum, D. Joannes Baptiſta la Roſa, Can. eccleſiæ Decanus, D. Franciſcus Paſqualis, Præfecti, anno MDCX.* amotæ tabulæ 1626. ne impedirentur nova ſacelli D. *Roſaliæ* ornamenta, licet arcus, a quo lampas pendet argentea, æneo clathro munitus, aquilaq; hanc Balthaſſ. Mazzaræ Soc. J. tabulam exhibeat: *Servandis Patronorum urbem*

bem ſervantium lipſanis, quod antea ſacellum, & obſcurum, & ignotum, in amplum, exornatumq; verterunt templum, regnante Philippo IV. promovente Petro Martinez Rubeo, Archiep. Pan. Pontificis Max. Alexandri VII. *Prælato familiari, & aſſiſtente, a conſilio Status S. C. Majeſtatis, olim Regni Præſide, D. Stephanus Reggius, & Campus, Princeps Campiſranci, & Campiſloridi, Marchio Ineſtræ, a conſilio S. C. M. regiiq; patrimonii in hoc Siciliæ regno, Rationum Magiſter, iterum Prætor, D. Marianus Algaria, D. Matthæus del Pozzo, D. Carolus Giuffrè, urbis militaris Tribunus,* Sargento Maggiore, *D. Gaſpar Maria Fardella, D. Octavius Byſſus, & D. Franciſcus Quingles, Senatores: D. Vincentius Joſeph Filingerius, Comes S. Marci, Princeps Myrti, D. Franciſcus Cannizzarius, D. Petrus Pinus, operis Præfecti, anno MDCLXIV.* Arcum excipit prima S. Nymphæ cappella, lapideo fornice, auro, picturis, e Divæ vita deductis, 1598. decorata: primo ſacello cratiq; ferreæ adhæret ſecundum, octangulari trullo, opere muſivo, colorata S. Mamiliani vita, feneſtriſq; 8. illuſtratum 1664. Mazzara *D. Roſaliæ triumphus* 1664. *f.* 17. in hoc ſanctuario repoſitæ 3. urnæ, SS. civium *Nymphæ, Mamiliani,* de quo alibi, *Euſtochii, Proculi, & Golbodei.*

Natalem Patronæ, urbanis in precibus adſcriptæ colit Panormus 12. Nov. officio *duplici* 1. *claſſis cum octava,* & ſupplicatione per templum, translationem Dominica 3. Sept. officio *duplici* 2. *claſſis*, & ſupplicatione per urbem, quæ tormentis bellicis olim explosis applaudebat: *ſogliono ſparar ſi tutte queſte artigliarie nelle ſolennità del SS. Sacramento, e nella feſtività di S. Agata, e S. Ninfa,* necnon & Prorex cum Senatu ſequebatur arcam: *cæremoniale mſ. Senatorium.* Venerandum caput Roma delatum 1593. Senatus in ovali condidit mauſoleo, pal. 6. longo, aquilis 2. fulto: in operculi culmine faſtigiati ſimulacrum Divæ palmam, & coronam præferentis: poſt 71. annos, 1664. alterum conflavit quadratum, 4. ligneis pedibus argento illuſis ad angulos, aquiliſq; 2. Pan. argenteis, ſupra ſcutula conſtitutis innixum: arcæ pectus exornant hiſtoriæ: 1. *Diva in cacabo poſita*: 2. *eadem in cælum aſcendit*: in ſcutis tabulæ Mazzaræ Soc. J. *Virgineo capiti Nymphæ M. Pan. quod olim anguſta concludebatur in arca, eam nunc in anguſtam, & ditiorem elaboratam, ut caput Virginis Pan. ibidem regni caput felicioribus tueatur auſpiciis, Petro Martinez*

Ru-

Rubio annuente Archiep. S. P. Q. P. dedicat. D. Philippo IV. Hiſpaniarum, ac Siciliæ Rege auguſtiſſimo, D. Franciſco Cajetano, Caſertæ Principe, & Sarmonetæ Duce, Prorege, D. Stephano Reggio, & Campo, Campifranci, & Campifloridi Principe, Ineſtræ Marchione, a conſiliis S. C. Majeſtatis, regiiq; Siciliæ patrimonii Magiſtro Rationali, iterum Prætore, D. Mariano Algaria, D. Matthæo del Pozzo, D. Carolo Giuffrè, & Afflicto, univerſorum civium militari Tribuno, D. Gaſpare Maria Fardella, D. Octavio Byſſo, & D. Franciſco Quingles, Patribus Conſcriptis, anno Domini MDCLXIV. arca per Archiep. Doriam 1625. auget S. Roſaliæ triumphum, per Archiep. Petrum Martinez Rubio 1658. comitatur S. Mamiliani capſam Domin. 2. Octob. Præter morem cum *S. Chriſtina* in ſupplicatione Corp. Chriſti: *cæremoniale mſ. Senatorium*: 1596. per urbem cum *D. Chriſtina*, ad exorandum imbrem: *Panormus Mar. t. 1. lib. 1. cap. 24. f. 222.* Mongit. 5. Aug. 1601. cum *eadem*: 6. feria 14. Dec. 1601. cum *eadem*: 12. April. 1602. cum *eadem* ad pluviam obtinendam: Zampar. *Diarium mſ. f. 24. 26.* Dom. 21. Oct. 1607. cum *eadem* ad Virginem Catenarum ob cælum æneum: Mongit. *ibidem*: 5. feria 26. Sept. 1613. cum *eadem* ad Deiparam Pedegruttæ: Auria *chron. f.* 80. feria 2. 15. Julii 1624. cum *eadem* adverſus contagionem: Caſcin. *lib. 1. cap. 7. f.* 39. Domin. 1. Sept. 1647. ad S. Joſephum, ut urbem exhilararet. Domin. 15. Sept. 1647. cum *SS. Agatha, Roſalia, Chriſtina*, ut patriam benediceret: Maggius *SS. Crucifixus cap.* 3. *f.* 195. Domin. 6. Octob. 1658. ad portam Felicem, ut exciperet *S. Mamiliani* caput, Roma devectum: Dom. 18. Julii 1666. ad portam Felicem, SS. Tribus MM. Pan. occurſura: Caronitus *S. Roſaliæ triumphus* 1666. *f.* 39. feria 4. 11. Oct. 1713. cum reliquis in media navi, ut primum a Victore Amedeo, Annaq; Borbonia, obſequium admitteret. Cum ejus arca in *D. Chriſtinæ* ſacello moraretur, juxta eandem condita Maria Pimentella, Proregis, Comitis Olivarii conjux, quæ prægnans e ſcalarum gradibus lapſa, filiaq; in utero mortua deceſſit Panormi 7. Dec. 1594. in Illibatæ Deiparæ pervigilio: *ſchedula mſ.* Philippi Parutæ: extinctam commendavit Ven. Bernardus Colnago, Catanenſis, Soc. J. *notula mſ.* Vincentii Dominici: *moriens bene magnam pecuniam huic* Domui Profeſſæ Pan. *aliiſq; piis uſibus legavit, quam ſtatim Prorex, tantarum virtutum amantiſſi-*

 mus

mus repræsentari jussit : mandaverat idem corpus exanime nostro in templo deponi, sed multis Archiepiscopi Haedi *precibus fatigatus, ecclesiæ primariæ concessit, ne a S. Nymphæ Pan. Virginis memoria, cujus ipsa sacrum caput Roma advehendum curaverat, eiq; in eo templo sacellum adornarat, sejungeretur*: litteræ annuæ Soc. J. 1595. *f* 61. etsi corpus 26. Oct. 1595. vir secum in Hispanias detulisset: Caroli Orlandi Pan. *diarium ms.* Heleonora Ruvulo, Pan. S. Mariæ *Gratiarum*, hodie *Repentitarum* Præfecta, animam agens, Nympham adveniſſe conſpiciens, expiravit: Baronus *majestas Pan. lib.* 3. *cap.* 9. *f.* 142. Benedicta Mammina, M. Reg. tertiaria Capuccina, priusquam decederet 12. Augusti 1682. exoptans acum, a Nympha recepit: (asservabat Pan. Joannes de Honophrio Soc. J.) Antonius Caminellus Soc. J. *vita ms. cap.* 4. intra diem 5. Aprilis 1598. ac 16. Dec. 1601. Prorege Maquedæ Duce, panis uncias 22. pendebat: ingruente penuria pondus non imminutum, cum Divæ auxilio appulerint onerariæ 5. naves, etsi saugma unciis 5. aureis 12. ÷ a Senatu emptum: panis eodem pondere distributus: Pan. Salvator Pellegrinus *lib.* 1. *miscellan. ms. f.* 157.

Tres SS. Martyres Pan. Eustochius, Proculus, Golbodeus, in D. Mamiliani I. Archiep. & M. lyceo profecerunt adeo, ut post allectam S. Nympham, insigni modestia, ad fidem, agonesq; diriſſimos exantlatos, in Bucinensem Portus Romani cryptam ab Angelis ducti, 8. Dec. 311. ad superos evolarunt: Romam 1098. ab Urbano II. PP. translati in parochialem S. Mariæ de Monticellis ædem, in ara maxima quievere: Senatorias ad preces, Octavius Carafa, Archiep. Patracensis, teste Angelici Rampullæ, Pan. Generalis Clericorum Hospitalariorum, ad Senatum epistola 30. Januarii 1666. *cavando da 3. giorni continui nel fondo dell'altare da 3. palmi sotto, si scoperse una cassa di marmo bellissimo, longa palmi sei, e mezo, alta palmi quattro, e mezo, larga palmi 4. ed un titulo con un marmo, che lo copriva, e sperando Monsignore Vicegerente, e tutti, che li corpi de' Santi vi fossero dentro, feci porre all'ordine quelli lumi di cera, che stimai dovere, e nello scoprire di quel marmo, che stava ben sigillato, si trovò primo loco, & immediatamente sopra le reliquie una lapide di marmo di un palmo, e mezzo, quasi di longhezza, con l'infrascritto segno ✠ reliquiæ SS. Mamiliani Episc. & Nymphæ Virg. Proculi, Golbodei,*

dei, & Euſtotii, mox eadem in eccleſia 20. Febr. 1666. expoſita noſtrorum V. Martyrum lipſana ſolo tactu ſpinam ventoſam brachii ſiniſtri, in 7. locis aperti depulere, deletis etiam 5. annorum cicatricibus: hoc Angelæ Margaritæ Calvi miraculum excitavit Suſannam Bernaſconam, oculis captam, quæ, dum cæleſtes adorabat exuvias, illico lucem recuperavit amiſſam: Piſellus *notizia hiſtorica di detta chieſa f.* 63. Dom. 18. Julii 1666. Panormum delatas excepit Senatus cum *SS. Mamiliani, & Nymphæ* arcis, nobiliſſimo per urbem triumpho: *omnibus inceſſiſſe lætitiis princeps urbium Sicularum viſa, ubi divitem hunc theſaurum, e Romano Deiparæ montis Cæli delubro devectum, accepit, poſt ſupplicationem auguſtam, argentea clauſum arca, in D. Roſaliæ ſacello maximo ſervandum curavit, ut roſis ſuis affines eſſent palmæ: piam Panormitanorum in ſuos Cælites indolem agnoſcas, ſacris eorum exuviis ſe diu orbatam eſſe non patitur, quamvis toties hi Martyres natale ſolum inviſerint, quoties implorantibus opem civibus opportunius adfuere*, Carrera *Pantheon f.* 181. feſtiviſſimum adventum in *S. Roſaliæ triumpho* 1666. *f.* 39. explicat Sebaſtianus Caronitus Soc. J. *f.* 39. Athletas argentea in capſa, pretio 3000. aureorum Senatus incluſit, longa pal. 6. cum dimidio, lata pal. 3. qui internam arcæ faciem aureo ſerico purpureo, Martyribus accommodato, veſtivit: urnam fulciunt aquilæ Pan. Angeli, foliaq; arborum, in fronte ſcutum, & aquila: ſub ſcuto Heroes equuleo torti: a tergo ſcutum, & inſcriptio Caroniti: *Deo, Optimo, Maximo, Carolo II. Hiſpaniarum, & Siciliæ Rege, Marianna Gubernatrice, Regina, D. Franciſco Cajetano, Sarmonetæ Duce, Prorege, D. Petro Martinez Rubio, Archiep. SS. Proculi, Euſtochii, & Golbodei, ſanguine olim purpuratas exuvias per tot retro ſæcula expetitas, nunc demum, plaudente Panormo, redditas, ad communis patriæ felicitatem ſervandam, gratiq; animi auctorandam ſervitutem hic ſervari juſſere anno Chriſti MDCLXVI. Prætor, D. Octavius Corſetto, Villaltæ Comes, Miles S. Jacobi de Spatha, Senatores, D. Joſeph Alvarez Oſſorio, D. Ferdinandus de Afflicto, D. Octavius Byſſo, D. Octavius Syracuſa, D. Paulus Federico, D. Bartholomæus del Caſtiglio*: ad latera ſolidis icunculis hiſtoriæ 6. per Caronitum electæ: in dextero: 1. ingreſſus Sanctorum in regiam *S. Nymphæ* turrim: *Vere albo ſignanda lapillo dies, quo ad fidei decus aureæ concha novum inſeritur Margaritum*: 2. Di-

vis

vis a *Nympha* pedes abluuntur: *Vel in ipso fidei tyrocinio virtutum jam magistra, Doctores suos jam erudit Nympha:* 3. in carceribus vinculati: *Quo arctiori membra stringuntur compede, eo liberiori spiritus volatu conseendunt sydera:* in lævo: 1. relegantur: *Quos mœrens profugos pugnæ destinat Panormus, reduces excipit gestiens ad triumphum:* 2. in cryptis anachoritæ: *Excussæ suspiriis, quo conduntur silice, quidni divini amoris prosilient flammæ?* 3. in specu tumulati: *Nova Christi semina, dum terræ mandantur altius, immortalitatis germina fœlicius erumpunt in flores:* in fastigiati culmine operculi statuæ 3. *media* præfert in manu palmam, & coronam. Tantos filios, Patronosq; inter urbanas preces adscriptos veneratur Panormus: 9. Dec. natalem, (impeditum 8. Dec. a Virgine Immaculata) celebrat officio *duplici 2. classis*, & supplicatione per templum: translationem 18. Julii officio *duplici 2. classis*, & supplicatione per urbem: Domin. 2. Oct. discipuli magistrum comitantur ab anno 1666. quo etiam augent S. Rosaliæ triumphum ex decreto Petri Martinez Rubio: extra morem, 4. feria 11. Oct. 1713. Sanctorum arca cum reliquis in mediæ navis gremio collocata primum Victoris Amedei, Annæq; Borboniæ cultum obtinuit: Senatus in S. Mariæ de Monticellis æde marmor appositit, a Caronito elaboratum: (extat in latere tribunæ maximæ lævo) *Alexandro VII. Pont. Max. annuente, Petro de Aragonia, Regis Hispaniarum Oratore apud Sanctam Sedem adnitente, Panormi felicitas aucta est: ad partem enim capitis S. Nymphæ V. ac M. a Clem. VIII. donatam A. 1593. non tantum pars capitis S. Mamiliani Episc. & Mart. ex dono Alexand. VII. a Petro Martinez Rubio, Arch. Pan. A. 1657. translata, sed hæc sacra lipsana A. 1666. accesserunt, pars videl. ossium eorumdem S. Mamiliani, & Nymphæ, nec non Proculi, Eustochii, & Golbodei Mart. tantos cives in patriam reduces Panormitani triumphantium more exceperunt, & annuos census*, idest 37. ÷ locos in Montibus *huic templo olim a majoribus datos auxerunt Octavius Corsetus, Villaltæ Comes, Eques S. Jacobi, Prætor, Joseph Offorius, Ferdinandus Afflictus, Octavius Byssus, Paulus Federicus, Bartholomæus del Castillo, Senatores: anno MDCLXVI.* interiorem super januam alterum: *S. Mariæ in Monticellis ecclesiam, non tam antiquitatis laude, quam Quinq; SS. MM. Pan. exuviis ab Urbano II. e Portuensi diœcesi huc translatis A. 1098. insignem, temporis*

in-

injuriis non ſemel violatam, & pia ſummorum Pontificum cura refectam, annorum pondere rurſus fatiſcentem, Clemens XI. Pont. Max. reſtituit, ornavitq; anno ſalutis MDCCXV. Pontificatus XV. necnon *la citta dunque di Palermo per dimoſtrarſi grata verſo queſta chieſa parrocchiale, nella quale ſi conſervano li corpi di cinque Santi ſuoi concittadini, cioè del menzionato S. Mamiliano, di S. Ninfa, S. Euſtatio, S. Proculo, e S. Golbodeo, delli quali ne avea no ottenuta dal Pontefice Paolo V.* rectius Clemente VIII. *ed Alexandro VII. la reliquia, donò 4. mila ducati* (aureos 5000. *notizia hiſtorica di detta Chieſa f.* 61. Piſellus:) A. 1593. *per la reſtaurazione della medeſima Chieſa, la quale eſſendo ſtata poi differita, li detti ducati furono applicati con il beneplacito di Gregorio XV. allo Spedale di S. Maria in Cappella, vicina a Ripa grande, quale Spedale eſſendo poi ſtato ſoppreſſo da Innocenzo X. e unite le ſue entrate all' Archioſpedale della SS. Trinità de' Pellegrini con il peſo di cibare tredeci poveri il giorno, perciò la preſente chieſa ſi riduſſe in uno ſtato inconveniente, e ruinoſo, ſin tanto, che la vigilanza pietoſa di Clemente XI. la fece finalmente reſtaurare nella vaga forma preſente, con architettura di Matteo Sali, e con l'aſſiſtenza di Giuſeppe Sardi, eſſendovi ſtati impiegati ſcudi ſei mila incirca:* Roſſi *Roma antica t.* 1. *f.* 632.

S. Antonius Patavinus, 1635. Patronus, 1222. Panormi ruſticam ædiculam ad radices montis incolens, prædixit ibi cœnobium ſui ordinis excitandum, & 1420. erectum titulo S. Mariæ de Jeſu: Tognolettus *t.* 1. *Paradiſi ſeraphici lib.* 1. *cap.* 5. *f.* 35. Divus poſt tertium *S. Roſaliæ* ſacellum obtinet quartum, cancellis ferreis inauratis, argenteaq; lampade fulgens: meminit 1615. Doriæ ſynodus *p.* 3. *cap.* 12. *f.* 114. in tabula, quam diſcolorum marmorum coronis exornat, colitur argenteo velleris aurei *Toſone*, monili conſpicuus, dextera lilium tenet, apertum læva codicem Evangelicum, ſupra quem ſtat Jeſulus benedicens: *radii, lilium, codex, infantulus, cingulum* ex argento: ad ejus pedes a parte dextera aſellus, *SS. Euchariſtiam*, genibus innixus adorat: in ejus natali, 13. Junii, Capitulum hac in ara miſſam occinit: a prandio *Minores Conv.* ſupplicatione per urbem deferunt argenteam Divi ſtatuam aureis 3000. conflatam 1710. ex civium eleemoſynis: directori Joanni Ortuegi Drepanitano dati pro labore aurei 275. Conventualis laicus, Dominicus Verme a Candicattino

collegerat, qui in Pan. *D. Franciſci* aſceterio, ſanctimonia clarus exceſſit 22. Martii 1713. *S. Anna* 13. Aug. 1639. Patrona quintum poſſidet ſacellum, ferreis clathris inauratis munitum, tranſlata veteri tabula per Maragmerios effecta in ſacrarium, appoſitaq; altera Pan. Caroli de Anſelmo, ubi ſedet a ſiniſtris Deipara cum puello, a dextris D. Anna, juxta quam ſtant SS. Joachim, ac Joſephus: olim in ſcutulo ſuper iconem epigraphe: *Monſtra te eſſe Matrem:* 1724. Pan. & Can. Angelus Greco numerans aureos 60. coronidem crocei marmoris, amoto ſcuto, perfecit: in ejus natali 26. Julii miſſam canit Capitulum, poſt meridiem *Minores Tertii Ordinis* per urbem devehunt ſtatuam argenteam S. Annæ manu ducentis filiam, pretio 3000. aureorum. *D. Nicolaus*, Myrenſis Ep. Patronus ſextum 1652. ſacellum juxta portam adeptus, ubi 1635. S. Franc. Paulanus, ante hunc D. Onuphrius: *nam in eccleſiæ janua deprehenſus eſt Nicolaus, & ſummo omnium Præſulum conſenſu, Myræ Epiſcopus creatur*: Breviar. Rom. 6. *Dec.* pretioſis cappellam marmoribus, ac ſtemmatibus ornavit Joannes Antonius Geloſus, Pan. & Cantor, mox Epiſc. Pactenſis, 3. Nov. 1669. extinctus: ſepta chryſtallis Græcanica tabula profert ſedentem aurea in alvo Myrenſem, pontificalibus tectum veſtibus, qui Græco benedicens more, clauſum ſuſtinet læva volumen Evangelicum, aureaq; 3. poma *ob notiſſimam eleemoſynam in pauperem trium filiarum patrem, quas proſtituere decreverat*: Molanus *hiſt. ſacrar. imaginum lib.* 3. *cap.* 53. *f.* 438. excepto capite Divum argentea operit lamina, ubi more benedicit Latino: ſupra ſacelli arcum Angeli 2. marmorei: dexter obſeratum exhibet librum, poma 3. aurea ſiniſter: aram lampade ſplendentem argentea clathri ferrei muniunt inaurati: *vita lib.* 6. *c.* 18. *f.* 467. Beatillus: *troviamo ſcritto altresì, che il Re di Sicilia, Roggiero Primo* (1137.) *ſe ne venne una volta con real comitiva, & apparato in Bari, per vedere, ſe l'aveſſe guarito S. Nicolo della ſordità, che per molti anni aveva patito dell'orecchia deſtra: ſi conferì per queſto un giorno alla ſua Chieſa poſitivamente, e comandò a' cuſtodi, che in ſua preſenza cavaſſero dalla tomba del Santo, quanta manna vi foſſe: fatta l'obedienza, il Re ſteſſo con le ſue mani ſerrò l'uſcio del ſacro altare, e poſtovi il ſuo ſigillo, acciò non poteſſe huomo alcuno, ſenza ſua ſaputa, aprirlo, ne portò ſeco le chiavi: paſſati 15. giorni, mandò egli con quelle chiavi alla ſteſſa chieſa chi, aperti i ſi-*

gil-

gilli, faceſſe cavar dalla medeſima tomba la manna, che tra tanto era ſcatorita dalle S. Reliquie, e con quella ſi fè ungere dall' Arciveſcovo di Palermo, Petro, *l'orecchio ſordo, con l'effetto inſtantaneo dell'udito ricaperato*: in ſolemnium miſſarum elencho, typis edito, apud *Theſaurum* affixo: *die* 6. Dec. *miſſa S. Nicolai Magni relicta a D. Vincentio Como, Decano cum eleemoſyna unciæ* 1. *dicta die diſtribuitur panis ex legato ejuſdem de Como; die eadem, altera miſſa S. Nicolai Magni relicta ab Abb. D. Thoma Barone, Archid. cum eleemoſyna unciæ* 1. Hanc juxta proximam januam lateralem, aliam oppoſitam, inque ſacelli Euchariſtici pila conſtitutæ 3. ferreæ *arcæ*, antiquis *corbona*, *truncus*: epigraphe: *caſſa de' mali ablati*, ubi jaciuntur nummi pro rebus male ablatis, quarum ignorantur domini: Hieroſolymitanis olim expeditionibus ſerviebant: Urbanus V. PP. 31. Martii 1363. ſcripſit Archiep. Arnaldo Meliori *Pan.* Dionyſio Murcia *Meſſan.* Guilelmo Monſtrio *M. Reg.* Rinald. *A.* 1363. *n.* 19. ut pecuniam ex eleemoſynis collectam, Petro, Cypri Regi traderent ad copias in Palæſtinam traijciendas: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 158. *not.* 3. *M. Reg. f.* 420. Terra Sancta a barbaris occupata, iis e pecuniis, ad aureos circiter 200. anno quolibet, aſcendentibus, fabrica baſilicæ reſtauratur.

S. Agatho I. Pan. conſecratus Pont. Max. 9. Julii 678. dictus a menologio Imp. Baſilii *Thaumaturgus*, poſt œcumenicam ſynodum, Byzantii contra Monothelitas conflatam 681. *peſte correptus* S. Antoninus *p.* 2. *tit.* 13. *cap.* 1. §. 5. in cælum aſcendit 10. Junii 682. Divi natalem refert 10. Januarii Martyrol. Rom. 10. Junii Baronius, Scorſus, Mongitorius, Foreſti *t.* 3. *Mappamundi hiſtorici f.* 296. Ughellus *t.* 1. *Italiæ f.* 22. aliiq; 10. Jan. pro 10. Jun. ſi litteræ menſium contractæ, facilis error: Chryſoſtomo PC. CP. in exilium miſſo, ignis eccleſiam S. Sophiæ corripuit 20. Junii 404. Socrates *lib.* 6. *cap.* 18. ſed 20. Januarii per lapſum adnotat hiſtoria tripartita *lib.* 10. *cap.* 17. cum 10. Junii natalis D. Olivæ V. M. Pan. celebretur, aſſignata fuit dies 9. Julii in ejus conſecratione, eccleſiaſtico more, ut patet in SS. Baſilio, Ambroſio, &c. Agathonem peſtilentia defunctum Senatus ob patriam contagio laborantem inter tutelares, urbanaſq; litanias adſcripſit 16. Nov. 1624. cui Card. Arch. Doria ſeptimam donans ædem, appoſuit tabulam Senatorio auro peractam 1625. a cive Gerardo Aſturino depictam: ſimplex adnexum ſacello

be-

beneficium: *not.* 1. *Pan. f.* 74. Pirr. *Urbanus etiam VIII. Pont. Max. beneficium aureorum circiter mille in Pan. eccleſia inſtituit, atq; altari S. Agathonis, civis, & urbis Patroni ante paucos annos conſtitutum addixit: datum eſt diploma hac de re* 8. *Maii A.* 1627. *exſcriptum eſt apud regia tabularia* 13. *Auguſti* 1627. *collatum vero fuit id beneficium Joanni de Torres, Romano, Coſmæ de Torres, Presb. Card. Archiep. Montis Regalis* 1634. *nepoti.* Martinus de Leon, & Cardenas Archiep. tabula veteri *in ſacrarium* translata, novam conſtituit, ubi legitur: *Auguſtinus Beltranus faciebat Neapoli* 1652. Spiritus Sanctus in columbæ forma ſupra verticem Agathonis pontificalibus veſtibus, phrygioq; conſpicui, qui tenens læva *SS. Crucifixum*, dextera triſulcum *flagellum*, ideſt cenſuram in auguſtiſſimæ *Triadis* nomine contortam, pede dextero calcat Sergium PC. CP. in humeris nudum, flagroq; percutit Pirrum PC. CP. & Macharium PC. Antiochenum, genibus innixos, Monothelitas hæreticos: ab ejus dextera ſtat Angelus arculam in manibus ferens, ut indicetur Theſaurarius, *Camerlengo* ab Agathone inſtitutus: ſub Angeli pedibus lemma: *S. Agatho thaumaturgus, defenſor eccleſiæ*: ſub epigraphe ſcutum cum Divi teſſeris, in læva templum aſſurgit Byzantinum, trullo fulgens, in quo celebrata ſynodus generalis: ante baſilicam bini Diaconi, dexter *occidentalis*, alter *orientalis* ſeſe invicem amplexantur: *ea hora*, concilio ſententiam contra impios proferente, *tantæ telæ aranearum in medio populi deciderunt, ut omnes mirarentur, eo quod ſordes hæreſeos expulſæ eſſent, & Deo auxiliante, unitæ ſunt ſanctæ eccleſiæ*: Anaſtaſ. Biblioth. *in Agathone*: natalem 9. Julii peragit urbs officio *duplici* 1. *claſſis cum octava.*

CAPUT QUINTUM.

S. MAMILIANUS I. CIVIS, ARCHIEP. MARTYR.

S. Mamilianus I. civis, Arch. M. poſt S. Nympham V. Pan. baptiſmo expiatam, cum eadem in ebullientis olei cacabo poſitus, exinde in Bucinenſem portus Romani cryptam delatus, ibi, ſpiritum exhalans 16. Jun. 310. conditus, ab Urbano II. tranſlatus 1098. cum ſociis in Romanam S. Mariæ de Monticellis eccleſiam: ſacri capitis partem 17. Oct. 1657. ab Alexandro VII. PP. recepit Petrus Martinez Rubio Archiep. Prorex Siciliæ deſigna-

Digitized by Google

gnatus, quam ab argentea Divi ſtatua per Senatum Pan. effecta 1456. extraxit Marcus Antonius Oddo, Epiſc. Hierapolitanus, Vicesgerens: litteras authenticas refert Fardella *S. Mamil. vita cap. 12. f. 56.* qui fol. 63. addit, *e perchè in queſto tempo il contaggio di gran parte d'Italia non permetteva facile, e libero lo ſbarco, 6. Dec. 1657. Monſignore Arciveſcovo tralaſciando il tutto, atteſe alla ſalvezza del capo di S. Mamil. quale & egli, e gli altri tutti ſtimarono non havere biſogno nuove purificazioni, mentre era ſtato in queſta città medeſima purificato, tempo fa, col foco:* allud. ad martyrium: translationis feſtum Domin. 22. Sept. 1658. peragendum erat, at cum pompæ adhuc inexpeditæ, celebratum Domin. 6. Octob. edictum *Archiep. Proregis* cuſum 6. Sept. præcipit: 1. *Che per tre giorni antecedenti alla ſudetta Domenica, cioè, Giovedì, Venerdì, e Sabbato, che ſaranno li 19. 20. e 21. del preſente meſe di Settembre, ſi facciano per tutto luminarie, e fuoghi per dimoſtrare la fiamma dell'amore verſo del Santo, & l'allegrezza grande, che ſia venuto a ripatriare con noi.* 2. *Che tutte le Barche, Feluche, Fragate, Tartane, & ogn'altra ſorte di Vaſcelli, nelle due ſere delli ſudetti, Sabbato, e Domenica, con luminarie, e fuoghi ſtiano innanzi la ſtrada Colonna, incominciando dalla porta Felice, & accompagneranno col ſparare le ſalve, che ſi faranno dal Caſtello.* 3. *La ſtrada della proceſſione (quale uſcirà da Santo Nicolò la Kalza, dove il Sabbato ad hore 22. s'eſponerà la Santa Reliquia) ſarà per la ſtrada grande della Kalza, uſcirà per la porta delli Greci, entrerà per la porta Felice, e ſalendo per il Caſſaro, terminerà alla Chieſa Maggiore: s'apparimentarà la ſudetta ſtrada della proceſſione nella forma, come ſi fece nell'anno 1625. per la prima proceſſione di Santa Roſalia, e come li Signori Cavalieri Deputati diranno eſſere la voluntà di S. E. Rev. s'eſorta a tutti di ſpedire l'apparati, le machine, l'altari, e palchi della muſica per il Sabbato ad hora di Veſpro; e dal Senato per le notti ſaranno poſte le guardie, s'adacqueranno le ſudette ſtrade, & nell'hora della proceſſione, dall'habitatori di eſſe s'abelliranno li pavimenti di dette ſtrade con frondi, e fiori.* 4. *Che nelle ſtrade ſudette della proceſſione, nelli tempi, che vi ſaranno l'apparati, o le machine, o l'altari, neſſuno poſſa ſparare, ne meno un ſolo folgarello, o altro inſtrumento di fuoco, affinchè ſi fugga ogni pericolo di cagionare danno, o di dare diſturbo alli ſudetti apparati, machine,*

& altari. 5. Le persone, che anderanno nelle carozze, cossi nel detto Sabbato, nel quale si farà la solenne cavalcata con le torcie di S. E. Reverendiss. come nella Domenica, giorno della processione, faranno, che quando scendono per il Cassaro, vadano le carozze dal lato del piano della Chiesa Maggiore, di S. Matteo, e dell' Hospidale di S. Bartholomeo, & uscendo alla strada Colonna dalla porta Felice, vadano dalla parte del mare, & entrando per la porta delli Greci, vadano dalla parte del Monastero di S. Teresa, e dall'altro lato della strada della Kalza, cioè, dalla Chiesa delli Cruciferi vadano le carozze, che usciranno fuori della porta delli Greci alla strada Colonna, tenendosi sempre dalla parte delle muraglie, & entrando per la porta Felice, acchiantranno per il Cassaro per il lato delle Chiese di S. Nicolò la Kalza, e di S. Giovanni, e del piano delli Bologni, e cossi acchianando per potere scendere per il Cassaro, haveranno la commodità di girare per la Chiesa Maggiore della strada innanzi del Palazzo Arcivescovale, e della strada del Monastero delli sett' Angeli, per porsi nel Cassaro al filo delle carrozze, che per detto lato scendono. 6. E più le persone, che saranno nelle carozze nella Domenica sudetta all'hore 21. le faranno uscire dalle strade sudette della processione, perche s'avvicinerà l'hora, nella quale si darà principio alle sacre funzioni, & alla processione. E nel tempo della processione, e per insino, che non passarà, nissuno cocchiero haverà ardire d'interromperla, nè presumerà di passare per la strada, per dove camina la processione, e questo sotto pene gravissime arbitrarie à S. E. Reverendiss. 7. Tutte le persone, che non accompagneranno con l'adunamenti le bare delli Santi Cittadini, e Protettori della citta, anderanno cossi Dottori, come Gentilhuomini, e Cittadini con torcie accese sotto la condotta dell' illustri Capi delle loro habitationi, quali Illustri Capi saranno accompagnati dalla Nobilta, associando le sacre Casse delle Reliquie delle Sante Protettrici, cioè: il quintero di Palermo, primo, e secondo Cassaro, sotto la condotta dell'Illustre Principe di Roccafiorita, il quale accompagnerà la cassa di Santa Maria Maddalena: il quintero dell'Albergaria sotto la condotta dell'Illustre Principe di Carini, il quale accompagnerà la Cassa di Sant' Agata. Il quintero di Cilvaccari, sotto la condotta dell'Illustre Principe di Mezzojuso, il quale accompagnerà la Cassa di S. Cristina: il quintero della Kalza sotto la condotta dell'Illustre Principe di Poggio Reale, il qua-

quale accompagnerà la Cassa di S. Ninfa: il quintèro della Loggia, sotto la condotta dell'Illustre Principe Gravina, il quale accompagnerà la Cassa di Santa Rosalia. Et li sudetti Illustri Capi deputeranno le persone, che porteranno l'aste delli baldacchini alle sudette sacre Casse. Esortiamo tutti, che, o con l'adunamenti sudetti, o con l'Illustri Capi sudetti, vadano alla processione, acciò ogn'uno manifesti con la torcia l'amore al Santo Arcivescovo di questa Città assai felice, per essere arricchita della sudetta veneranda Reliquia. Il Lunedì seguente, che saranno li 23. sarà feriato con tutta l'ottava, e cantarà in quel giorno nella Chiesa Maggiore la Messa del Santo S. E. Reverendiss. e si darà principio alli sacri Officii, quali continoveranno per tutta l'ottava. Et affinchè ogn'uno possa liberamente godere la festa, & operare sicuramente, S.E. Reverendiss. concede a quelli, che non hanno preso l'indulto, che per otto giorni, prima della detta Domenica, & per otto giorni dopo, per debiti non possano essere costretti di persona, così gli habitatori di questa città, e territorio, come anco tutte le persone, che dal regno veneranno per riverire il Santo Arcivescovo, conforme l'atto fatto da S. E. Reverendiss. E perche S. E. Reverendiss. vuole escarcerare dalle carceri della Vicaria, come Presidente, e Capitan Generale, e dell'Arcivescovato, come Arcivescovo, quelli carcerati, che saranno per casi aggratiabili, per tanto le persone, che li defendino, assisteranno per ottenere, quanto S. E. Reverendiss. hà volontà di fare per maggior solennità della festa di Santo Mamiliano, alla cappella del quale Santo esistente nella Matrice, s'intendano applicate le pene pecuniarie, alle quali li contraventori del presente banno saranno dall'arbitrio di S. E. Reverendiss. condennate per castigo del mancamento, & ingratitudine, che useranno contro l'obligatione, & amore dovuto al detto Santo Martire Arcivescovo Mamiliano.

Festivus nolarum sonitus in lucem editus: *Suono delle campane. Giovedì, che sono li trè del presente mese d'Ottobre, primo giorno delle trè Luminarie, al segno della Maggiore Chiesa a mezzo giorno, quando nel campanile del Duomo s'inalzerà nel stendardo l'effigie del Glorioso Santo Mamiliano, e suoneranno per trè volte le campane, nell'istessa hora suoneranno le campane di tutte le chiese, pure si suonerà all'Ave Maria, & in quella detta delli Morti, e nell'aurora, nell'altri due giorni delle dette luminarie suo-*

ne-

neranno tutte le campane così nell'Ave Maria della Salutatione Angelica, come nel detto ſegno del ſuffragio delli Morti, nel mezzo giorno, e nell'aurora. Nel terzo giorno delle tre ſudette luminarie ſuoneranno le campane nel far del giorno, nel mezzo giorno, alle 22. hore in circa, quando ſarà il ſegno del ſparare li mortaretti, quando s'eſponirà la ſacra Reliquia nella chieſa parrocchiale di S. Nicolò la Kalza. Nelli due ſegni delle due Ave Maria ſuoneranno pure le campane. Nel giorno ſeguente a quello dell'eſpoſitione della Sacra Reliquia, che è il giorno della proceſſione, ſuoneranno le campane nel far del giorno, nel mezzo giorno, nell'uſcire la Sacra Reliquia della detta chieſa parrocchiale della Kalza, che ſarà dato ſegno nel ſparare li mortaretti. E nel reporſi la Sacra Reliquia nell'altare principal del Teatro di Strada Colonna, e dentro la caſſa d'argento, ſuoneranno tutte le campane, che ſarà il ſegno con l'artigliaria del Caſtello, come anche nell'entrare il Santo per Porta Felice, che darà il ſegno detto Caſtello con l'artigliaria di nuovo. Suoneranno pure nelle due Ave Maria della Salutatione Angelica, e de i Morti. Le chieſe più vicine alle ſtrade della proceſſione ſuoneranno le campane nel paſſare il Glorioſo Santo. Nel giorno ſeguente a quello della proceſſione, e per tutta l'ottava, ſuoneranno le campane nel far del giorno, nel mezzo giorno, & alle due Ave Maria della Salutatione Angelica, e de i Morti. Nell'ultimo giorno dell'ottava ſuoneranno pure, quando ſi farà la proceſſione per riporre il Santo nel ſacro conſervatorio nel Duomo, regulandoſi ſempre a tutti li ſudetti ſegni con la Chieſa Maggiore. edictum 3. Octob. editum. L'ordine della proceſſione del Glorioſo S. Mamil. Mart. Arciv. e Cittadino di Palermo, da farſi Domen. a 6. Ottob. 1658. li tamburri, le donzelle veſtite d'elemoſina col velo in teſta, e candela di 3. onze in mano, ſeguitando lo ſtendardo della Beatiſs. Vergine ſotto titolo della Raccomandata, ſieguono le donzelle elette per Zite, e l'altre veſtite da S. E. con candele, ſeguitando lo ſtendardo bianco: principio della proceſſione: li Sig. Governatori della Tavola, e loro Officiali con il ſuo ſtendardo, e torcie: la bara delli SS. Euſtochio, Proculo, e Golbodeo, diſcepoli del Glorioſo Mart. S. Mamil. aſſociata dalli Schiavi della Madonna della Sciabica in S. Giuſeppe: cominciano le bare delli SS. Padroni: 1. S. Nicolo di Tolentino aſſoc. dalla Congreg. della Madonna di tutte le grazie in S. Nicolo di Tolentino: 2. S. Onofrio aſſoc. dal-

dalla C. della Madonna del Parto: 3. S. Barbara de' Bombardieri: 4. S. Anna dalla C. di S. Anna della Misericordia: 5. S. Trifonio dalla C. di S. Stefano in S. Franc. di Paola: 6. S. Antonio di Padova dalla C. del Refugio in S. Francesco: 7. S. Casimiro, Re di Polonia dalla C. del SS. Nome di Giesù in S. Domenico: 8. B. Pietro di Alcantara dalla C. di S. Placido nella Gangia: 9. B. Gaetano Thiene dalla C. de' Mastri d'ascia in S. Giuseppe: 10. S. Andrea Corsino, Carmelitano dalla C. di S. Giuseppe d'Arimatia: 11. S. Sergio Pontefice dalla C. del Crocifisso di Lucca: 12. s. Benedetto dalla C. del Ss. Rosario in s. Zita: 13. Ss. 23. Martiri assoc. dalla sua C. nella Gangia: 14. s. Alberto Carmel. dalla C. di s. Dima in s. Agostino: 15. s. Agostino dal Soccorso in s. Agost. 16. s. Angelo Carmel. dalla C. della Domenica nel Carmine: 17. s. Teresa da s. Rosalia: 18. s. Isidoro dal SS. Sagram. di s. Giuseppe: 19. s. Francesco dall' Immac. Concezzione di s. Franc. 20. s. Domenico dal Ss. Rosario di s. Domen. 21. s. Lorenzo Giustiniano da s. Carlo nella Catena: 22. s. Franc. di Paola da Giesù, Maria Franc. di s. Franc. di Paola: 23. s. Agatone Pontef. dal Ss. Nome di Giesù di s. Zita: 24. B. Andrea Avellino da Giesù, Maria, Giuseppe di s. Giuseppe. 25. s. Franc. Saverio dalla Cong. di Casa Professa: 25. s. Ignatio di Lojola dalla Cong. di Casa Professa: 27. s. Filippo Nerì dalla Cong. de' suoi Padri. 28. s. Rocco da s. Rocco: 29. s. Sebastiano dal Suffragio di s. Biaggio: 30. s. Oliva delli Mastri Sartori: seguono le bare de' RR. Regolari, associate dalli medesimi Religiosi, ogn'uno al suo solito luogo, come nella processione di S. Rosalia. La Croce della Matrice. Lo Stendardo del Quintiero di Palermo, del primo, e secondo Cassaro, portato dall' Ill. Prencipe di Roccafiorita, accompagnato da Cavalieri, & altri del detto Quintiero, accompagnando la Cassa di Santa Maria Maddalena sotto il baldacchino, portato dalle persone assignande da detto Ill. Prencipe. Lo Stendardo del Quintiero dell' Albergaria portato dall' Ill. Prencipe di Carini, accompagnato da Cavalieri, & altri dello stesso Quintiero, accompagnando la Cassa di s. Agata sotto il baldacchino, portato dalle persone assignande da esso Ill. Prencipe. Lo Stendardo del Quintiero di Cilvacchari portato dall' Ill. Prencipe di Mezzojuso, accompagnato da Cavalieri, & altri dello stesso Quintiero, accompagnando la Cassa di Santa Christina sotto il baldacchino, portato dalle persone assignande da esso Ill. Prencipe. Lo Stendardo del Quintiero della Kalza, portato dall' Ill.

Prencipe di Poggio Reale, accompagnato da Cavalieri, & altri dello ſteſſo Quintiero, accompagnando la Caſſa di Santa Ninfa, ſotto il baldacchino, portato dalle perſone aſſignande da eſſo Ill. Prencipe. Lo Stendardo del Quintiero della Loggia portato dall' Ill. Prencipe Gravina, accompagnato da Cavalieri, & altri dello ſteſſo Quintiero, accompagnando la Caſſa di S. Roſalia, ſotto il baldacchino, portato dalle perſone aſſignande da eſſo Ill. Prencipe. Siegue il Clero, ſecondo l'ordine ſuo, cioè prima li Clerici, poi quelli in ſacris, li Rev. Sacerdoti, Dottori, Rever. Parochi, Vivanderi, e Rever. Canonici al modo d'altre proceſſioni. Sieguino la Croce, Baculo Paſtorale, & Mitra del Glorioſo Martire Santo Mamiliano, Arciveſcovo di Palermo, cedendo Sua Eccellenza Reverendiſſima ad eſſo Glorioſo Santo Martire Arciveſcovo ſuo Predeceſſore. Viene la Caſſa del detto Glorioſo Santo Martire Mamiliano, portato da' Rev. Sacerdoti in habito ſacerdotale, aſſociata da ventiquattro torcioni alli lati di eſſa. Siegue immediate Sua Eccell. Rever. come Luogotenente, e Capitan Generale per S. Maeſtà Catholica in queſto Regno di Sicilia con blandone in mano, accompagnato al ſolito modo dalli Tribunali, conforme nell'altre proceſſioni. Concentus muſicus e ſchedula mſ. *Principiò la muſica il Sabbato ſera a ore 22. in S. Nicolò la Kalza, e durò ſino alle tre ore di notte: l'iſteſſo fù la Domenica mattina ſino al mezo giorno: la Domenica la ſera ſi accompagnò la ſanta Reliquia ſino a S. Ninfa, ove poi ſi poſero tutti i muſici ne' ſuoi cori, cioè, due cori di voci, un coro di ſtromenti à baſſo, all'alto due cori, uno di piffare, ed uno di trombe, quali a vicenda ſempre cantavano, e ſuonavano, ſino che andarono tutti in proceſſione ſino alla Cattedrale: all'entrare di Porta Felice era un coro di trombe: alla chieſa di S. Giovanni delli Napolitani un coro di voci, e ſtrumenti: incontro la chieſa della Madonna di Porto Salvo un coro di voci, e ſtrumenti: all'altra cantonera un coro di voci, e ſtrumenti: al vicolo delli Chiodari un coro di piffare: al vicolo della Loggia un coro di voci, e ſtrumenti: al vic. delli Librari un coro di trombe: incontro la ch. di S. Matteo un coro di voci, e ſtrumenti: alle quattro cantoniere quattro cori di muſica, cioè, due di voci, e ſtrumenti, uno di trombe, e uno di piffare: al vic. del Cancelliere un coro di piff. al vic. del Protonotaro un coro di voci, e ſtrumenti: al vic. del Principe di Carini un coro di voci, e ſtrumenti: al vic. del Maeſtro Cappellano un coro di voci, e ſtrumenti: alla*

por-

porta della Cattedrale un coro di trombe, e piff. quali cori tutti accompagnarono la proceſſione, e ſi riduſſero tutti nella Cattedrale per cantare ſolennemente il Te Deum laudamus, che ſi cantò nell'entrare della Caſſa: il Lunedì mattino ſi cantò Terza in muſica, e poi la Meſſa Pontificale con 12. cori di muſica, variamente concertata: così il Veſpro a 12. cori: negli altri giorni ſi cantò Meſſa, e Veſpro a 4. cori di muſica, e due di ſtrumenti: nel Sabbato mattino ſi cantò la Meſſa a 12. cori: così il Veſpro la Domenica la ſera: la Domenica mattino ſi fece la communione generale con l'aſſiſtenza di muſica continua: conceſſa omnibus indulgentia plenaria ab Alexandro VII. PP. 17. Oct. 1657.

Triumphum ornarunt 4. arcus, *Florentinorum* in porta Felice, *Neapolitanorum* ſuam ante eccleſiam S. Joannis Bapt. *Inſubrum* in foro maritimo, *Catalanorum*, ad Archiepiſc. palatium, aræ 18. ab utriuſq; ſexus regularibus, ac ſodalitiis erectæ in via Toletana, templiq; principis area: *Mamiliani civis vultu viſo, holoſericis arcubus littorum ſinus, auleiſq; domiciliorum faciem, turres, & tecta facibus, templorum areas aris argento, ornatuq; floreo ridentibus ſepſit* Panormus, *nunquam alias cum ſeipſa fortaſſe auguſtius de magnificentia certavit*: Carrera *Pantheon f.* 271. horis matutinis in baſilica Petrus Archiep. Prorex ſacris undis, impoſito *Mamiliani Roſarii* nomine expiavit Hebræum: a prandio, *nel punto, che entrò la S. Reliquia nella porta delli Greci, accompagnata dalle altre 5. caſſe delle SS. Padrone per collocarſi ſopra il detto altare* ſodalitatis Roſarii S. Citæ in via Columna, *furono viſti da gran numero di perſone, che ſopra la detta ſcena di detto altare ſtavano aſpettando la S. Reliquia una gran quantità di peſci, che ſaltavano nell'aria, e nel mare, e furono un buon pezzo di tempo oſſervati*: in Hieronymi Matrangę Pan. Cler. Regul. *miſcellaneis*: SS. exuvias condidit Senatus argentea in arca, palm. 5. longa, pal. 2. lata, pretio 4000. aureorum, quam fulciunt in angulis mutuli 4. in lateribus aquilæ 2. Pan. ex argento omnes: Joſeph Mazzara Soc. J. eligens hiſtorias 6. confecit in 4. ſcutis totidem inſcriptiones: hiſtoriæ 4. laterales exhibent *vitam*: in fronte, tergoq; hiſtoriæ 2. *tranſlationem* declarant: hiſtoriæ 2. laterales *a dextris*: 1. Divus S. Nympham, quam roſea corona ditat Angelus, ſacro expiat balneo: 2. uterq; nudus, in ebullientis olei cacabo poſitus, ubi Pan. artificis nomen: *Dominicus Ferruccius ſcul-*

ſculpſit: lemma: *Caput D. Mamiliani munificentiſſimo Alexandri VII. Pont. Max. dono Petrus Archiep. ſibi, & cui vellet, acquiſivit*: hiſt. 2. laterales *à ſiniſtris*: 3. Pater, & Filia, Angelo duce, navim aſcendunt: 4. eodem coronam roſeam offerente, decedit Antiſtes in antro Bucinę: epigraphe: *D. Mamiliano, Pan. Arch. & Mart. ad uberrima patriæ felicitatis incrementa, & conſervationem S. P. Q. P.* a tergo hiſt. 5. Alexander VII. PP. reliquiarum arculam Petro largitur: tabula: *Petro Martinez Rubio, Archiep. & regium locum Tenente, Vincentio Landolina, iterum Prætore, Hieron. Buglio, Gaſp. Guarnerio, Franc. Cannella, & Branciforte, Joſepho Garſia, Alph. Conti, & Valguarnera, Barone Gudorani, Petro Joanne Piaggia, Bar. S. Marinæ, Patribus Conſcriptis A. D. MDCLVIII.* in fronte hiſt. 6. Petrus opum celeſtium arcam donat Prætori, ſub quo legitur: *Dominicus Ferruccius ſculpſerat A.* 1658. lemma: *A templo S. Nicolai de Kalſa, per viam Columnam, & Regiam, celebri triumpho, & habitu Pontificali, nudis pedibus illatum, exoptanti huic urbi lubens donavit*: in pyramidalis operculi angulis ſedent Angeli 4. mitram, baculum, crucem, pallium, Archiepiſcopi inſignia proferentes: in ejus apice ſtatua *Divi*, qui amictu pontificio tectus, more latino patriam benedicit *dextera*, librum Evangelicum, ſuo ſanguine ſigillatum continet *læva*. Patroni, Civis urbanas inter litanias relati *natalem* celebrat patria 16. Junii officio *duplici* 1. *claſſis cum oct.* & ſupplicatione per templum, *translationem* Domin. 2. Octob. officio *duplici* 2. *claſſis*, ac triumphali pompa per urbem, in qua 150. aureos Senatus quotannis expendit: *Sancti* capſam media in navi ſtatutam ſtipant ab anno 1658. *S. Nymphæ* ab anno 1666. *SS. Euſtochii, Proculi, & Golbodei* arcæ per decretum Archiep. Petri, præcipientis etiam, ut arca S. Præſulis ſupplicationem translationis *D. Nymphæ* Domin. 3. Sept. ac majorem in navim delata, *S. Roſaliæ* triumphum augeret. Extra morem eadem *Divi* capſa ad Portam Felicem excepit 18. Julii 1666. *SS. Mart. diſcipulorum* exuvias, Roma devectas, 4. feria, 11. Octob. 1713. mediam in navim aſportata cum reliquis, Victorii Amedei, Annæq; Borboniæ oculos recreavit. Mamiliano Petrus octavum, aſſentiente Capitulo, 31. Julii 1663. ſacellum, *Aſſumptæ* olim *Deiparæ* ſacrum dicavit, Gerardi Aſturini Pan. ingenio decoratum trullo, feneſtriſq; 16. exinde ſtatuis 2. mar-

Digitized by Google

marmoribus, picturis, auro, in 29. Nov. 1667. obiisset, fuerat ornatutus: Asturini idæam exitela depicta, 1719. Maragmerii fustulerunt, cappellam aureis 250. expolientes calce marmorea per Jacobum Giastellam Pan. inducta: Asturini super aram tabula, cui incubat *biceps aquila*, calcis marmoreæ inaurata, *Divum* ostendit Pontificiis indutum vestibus, qui *sinistra* baculum stringit, *dextera* patriam benedicit: in sacrario Domus Professæ Pan. Soc. J. colitur *D. Mamiliani* M. corpus 13. Martii: sed a nostro *distincti*: in pariete sacelli *dextera* sumptuosissimum omnium emicat Petri Archiepiscopi mausoleum, in *læva* Jacobus Palafox, Arch. in sede lignea constitutus, ad multas horas, maximo civium gaudio, fructuq; inter annos 1677. 1685. sacras excipiebat confessiones: nunc sacrum tribunal amotum.

Petrus Martinez Rubio, Aragonensis, Rotæ Romanæ Auditor, Prælatus familiaris, & assistens Alexandri VII. PP. Regis Philippi IV. e Statu Consiliarius, Regni Sardoi, ac Neapolit. Visitator, Sardiniæ Prorex, electus 1657. Siciliæ Prorex, & Arch. Pan. *in tuo a Romana Curia discessu, felicem Panormum appellasse* Alexandrum VII. *ac bene oculatam, quæ tanto animi ardore te sibi suum expeteret Pastorem*: Tancredus *præfat. t. 5. quæst. moralium*: cum Carolo Thomasio, Clerico Regul. quondam Palmæ Duce, *Sampsonam* ascendens navim 11. Nov. 1657. Portum Romanum, *Fiumicino* tenuit, 21. Nov. solvens, immani vexatus procella, Tyrrhenoq; mari decurso, Æolias attigit insulas, *benche Monsignore Arcivescovo con somma divotione facesse condurre processionalmente per il vascello il capo del Santo* Mamiliano, *seguendo lui la processione, poi distribuendo le orationi continove, notte, e giorno, innanzi la S. Reliquia, nelle quali assiste più degli altri*: Fardella *Divi vita cap. 12. f. 62.* tandem 6. feria, 6. Dec. Panormum appulit, 4. feria, 10. Dec. arrepto Proregis munere, ad purgandam Italicæ pestilentiæ suspicionem, Thermas petiit Himerenses, *Termini*: mox 20. Jan. concham ingressus auream ut Prorex, Senatorios 200. aureos, triumphali in arcu, uti Archiepiscopus, erogandos, expendit in chrystallis, ad suæ basilicæ fenestras apponendis: Salvator Pellegrinus Pan. *t. 1. miscellan. ms.* Domin. 6. Oct. 1658. e parochiali *S. Nicolai de Kalcia* templo, intectis pedibus, vesteq; Pontificia, caput *D. Mamiliani* detulit per *Græcorum* januam ad theatrum, aramq; in via *Columna* ex-

citatam: post adorationem, lipsana, sibi donata, Senatui largitus, exinde calceatus, Prorex, & Archiep. arcam sequens, ad maximum templum accessit, cujus annuum *translationis* festum Domin. 2. Octob. affixit, post icones 2. papyraceas formis æreis impressas, ut *S. Mamil.* cultum amplificaret: alterius *D. Mamiliani* II. Civis, & Archiep. inventionem 7. Maii 1659. in Soanensi promovit ecclesia, enixis precibus urgens Ferdinandum II. Magnum Etruriæ Ducem: in Petri honorem cujus maximi moduli nummus cupreus (ornat Imperialis Collegii Pan. Soc. J. museum) antica pars exhibet vultum, ac lemma: *Petrus Martinez Rubio, Archiep. Pan.* postica tesseras, & epigraphen: *Præsidens, & Capitan. Gen. Siciliæ MDCLIX.* ad lævum sui palatii latus erigens 6. marmorea podia, secundum undequaq; perfecit ordinem: Auria *chron. f.* 126. 128. marmor a meridie collocatum: *Petro Martinez Rubio, Archiep. Pan. invictiss. Monarchæ regium locum Tenente* a die 10. Dec. 1657. ad 8. Januarii 1660. *fratri amantissimo, Archiepiscopalis palatii structuram, magnificentissime ad coronides usq; & in ampliorem gradum promoventi, Ægydius, de Centovennigo Abbas, Tirasonensis ecclesiæ Thesaurarius, regiæq; Monarchiæ Judex, novas has ædes sibi, & Pan. Archiepiscopis, de suo, & Monarchiæ collato ære commode extructas, geminæ potestatis ad publicum bonum fœderatæ, germaniq; obsequii stabiles, & candidos testes dedicavit anno MDCLIX.* quo anno in lucem edidit 22. capitula *della fondazione della nuova contaduria per la buona amministrazione delli patrimonii delli monasterii Palermitani*, verum hæc effectu caruit deputatio: 1663. instituens supplicationem ligni *Veræ Crucis* e sacello SS. Crucifixi ad aram maximam, comitantibus Clero, Capitulo, Magnatibus, Senatu, Archiep. in singulis 6. feriis Quadragesimæ, in 4. Domin. 4. Martii ecclesiam S. Petri ad vincula Fratrum S. Joannis de Deo consecravit: Castelluccius *diarium sacrum Pan. f.* 34. indulgens 6. Aug. Capitulo veniam, *ut Immaculatæ Deiparæ* sacellum navis lævæ penultimum dicaret, approbavit miraculum *S. Rosaliæ* Francisco del Castillo Pan. Soc. J. factum 10. Augusti: anno sequenti 16. Martii, Domin. 3. Quadrag. S. Catharinæ V. M. Monialium Dominican. basilicam dedicavit: Castell. *f.* 38. *SS. Mariæ, ac Mamiliani* nomine distinxit maximum æs campanum: Mazzara *S. Rosaliæ triumphus f.* 36. effe-

fecit, ut Senatus pulchriorem capſam argenteam *S. Nymphæ* V. M. Pan. conflaret Pan. ſculptore, Dominico Ferruccio: 1665. in Baidæ viridario poſt erectam marmoream januam ſuis ſymbolis inſignitam, Domin. 18. Julii 1666. magnifico excepit triumpho reliquias *SS. III. Mart. Pan.* Roma devectas, quibus obviam miſit *SS. Mamiliani, Nymphæq;* arcas, affixa eidem diei translatione præcepit, ut SS. Martyrum arca *D. Roſaliæ* triumphum, ac *S. Mamiliani* translationem ornaret, cujus ſupplicationi, ut Clerus, & Capitulum frequens adeſſet, aureos 25. diſtribuendos aſſignavit 8. Oct. 1665. V. *lib. 7. cap. 2. f.* 143. ad augendam *utriuſq;* copiam in ſupplicatione *Corporis Chriſti* addixit aureos 10. *ibidem*: Panormi demum exceſſit 29. Nov. 1667. in *D. Mamiliani* ædè ſepultus, laudatuſq; etiam *Liparitana* in inſula per Joſephum Ferruggia Soc. J. oratio 1668. Neapoli edita: *Aurea ſtatua del ſole tramontano.* Petrus marmoream ſupra molem genibus innixus, tenet manibus arculam, indicans a ſe caput *S. Mamil.* Roma translatum: ad machinæ latera ſedent *Charitatis*, ac *Juſtitiæ* ſimulacra: ab ejus tergo larvatæ 2. ſtatuæ ſublimem fulciunt urnam, ſtemmata, crucem: mauſoleum poſt annos 5. abſolutum, promovente Joanne Lozano, Archiep. ac ſucceſſore: epitaphium concinnavit Joſeph de Auguſtino Soc. J. *D. Petrus Martinez Rubio, Hiſpanus, Archiep. Pan. famæ, & fato ſuperſtes, Romanæ olim arbiter Rotæ, ſecundanti, adverſæq; fortunæ fortiter imperare aſſuevit, a Philippo IV. Hiſpaniarum Rege, particeps conſiliorum ſtatus adhibitus, regnum utriuſq; Siciliæ, & Sardiniam inſulam Prorex, capaci molis majoris mente moderatus eſt, aucturus felicitatem, caput D. Mamiliani, felici patriæ reſtituit: juſtitia, & charitas eum ad ſepulchrum uſq; comitatæ ſunt: emerita immortalitate donatus eſt a morte 29. Nov. 1667. eadem dies, quæ illum edidit mundo, eripuit, utinam non avare: ne ſepulchrales umbræ æternum tanti Præſulis nomen obliterarent, ſplendidum hoc erexere monumentum de oblivione trophæum A. D. MDCLXXII.*

Ad ſiniſtrum occluſæ nunc Portæ *Piſcariæ* latus, parietina colebatur effigies *Deiparæ cum filio in ulnis*, purpurea veſte, cæruleoq; pallio fulgentis, quæ Sabbato 22. Julii 1651. ſignis cœpit innumeris coruſcare, cui templum cives erant excitaturi, ni Martinus de Leon, & Cardenas Archiep. 6. feria, 11. Aug. 1651. pi-

ctu-

cturam e muro detractam ſupplicatione tranſtuliſſet in hanc ædem *Deiparæ Gratiarum*, ad cujus honorem ære ſuo molem Antiſtes ligneam deauratam erigens, inſigni titulo decoravit: *in* epiſtylio molis epigraphe: *Directionis Domina, Madonna dell'indrizzo*: Jacobus Palafox, Archiep. conſtitutis ante B. Virginis iconem ligneis *SS. Dominici*, & *Catharinæ Senenſis* ſtatuis inauratis, in genua provolutis, depictiſq; in cappellæ arcu, cancellis munito, quindecim *Ss. Roſarii* myſteriis, ſacellum Deiparæ *Gratiarum*, vel *directionis*, ſacrum, *Mariano Roſario* dedicavit, quod Sacerdos, Capituli ſumptu nutritus recitat frequenti cum populo ſingulis *de præcepto* feſtis: aream ſupra molem *SS. Franciſci Aſſiſiatis*, ac *Felicis de Cantalicio* tabulæ. Ad latus aræ dexterum auro Amatoris Alvarez de Loſrios, Cordubenſis, & Pan. Can. 15. Junii 1594. depinxit Pan. Franciſcus Brunus *D. Amatorem* veſte presbyterali, ore ad cæleſtem radium converſo: intra radios lemma: *humanæ ſalutis Amator*, ad Divi nomen, ac beneficentiam allud: *a ſiniſtris* columna marmorea ejus invictam denotat fortitudinem, in baſi *S. Amador natural de la Villa de Murtos padecio martirio en Cordova a 30. de Abril año 855. favorece mucho a ſus devotos en ſu vida y muerte*: minori forma Divus *a dextris* Maurum per carnificem obtruncatur: inferiorem apud tabulam in parte *læva* S. Amator inſtruit Cordubenſes, *in dextera* cervicibus præciſis occumbit: Canonicus ultra dotatum annuum feſtum 30. Aprilis, evulgavit æreis formis Pan. icones 2. papyraceas, *unam* relato cum elogio Hiſpanico, *alteram* cum Latino. Ad latus altaris *lævum* impenſa Pan. Can. Joſephi Cajetani, idem Brunus expreſſit *S. Pharam* V. Bened. 7. Dec. 840. extinctam, quæ tenet *dextera* ſacrum codicem apertum: inſcriptio: *qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent*: Pſal. 125. 5. *læva* baculum, ac triticeas 5. ſpicas: meſſoribus favet, ut iiſdem præſidet Erycina Deipara Cuſtonacis ternas frumenti ſpicas oſtentans: Carvinus *in ejus hiſtoria f.* 58. *in mſ. hiſt. Erycin. tractat.* 1. *cap.* 3. *f.* 78. juxta pedes epigraphe: *S. Phara, Virgo virtutibus, ac miraculis clara*: tabulam apud inferiorem *S. Benedictus* obtinet a dextris *SS. Maurum*, & *Columbanum*, a ſiniſtris *SS. Euſtaſium*, & *Pharam*: omnes cum baculis, & mitra, quam non poſſidet Phara, ſplendent: Benedictus, ordinis pater, Maurus in Galliis condens, Columbanus Pharam puellam benedicens,

Eu-

Digitized by Google

Euſtaſius eandem habitu decorans: Cajetanus annuum ultra feſtum, ædemq; ſuo auro locupletatam, Pharæ vitam ab Auguſtino Papaſidera, Pan. Priore Bened. ſuis ſumptibus editam 1662. Petro Martinez Rubio, Archiep. dedicavit. In *Evangelii* pariete tabula, arcubus 3. muſivis, 4. pilis diſtincta: *medio* ſub arcu, purpureaq; ſub umbella *S. Chriſtina* continens palmam *dextera*, *ſiniſtra* clauſum codicem Evangelicum, ſtat ſuper molam, cujus in limbo nomen: ſub *dextero D. Catharina* exhibet *ſiniſtra* librum Evangelii obſeratum, *dextera* gladium: in pila proxima nomen: ſub *ſiniſtro S. Urſula* librum occluſum poſſidet *dextera*, *lævaq;* ſagittam: vicina in pila nomen: ante porticum ſcuta 2. cum Pan. Margaritæ de Plano teſſeris, ac lemmate: *hoc opus fieri fecit hæres quondam Margaritæ de Plano in menſe Dec. 15. indict. A. 1512.* in tabulæ inferioris centro *Chriſtina*, in lacum mola ſubmergitur, *a dextris* Catharina, ad rotam alligata, *a ſiniſtris* Urſula, telis confixa. In *Epiſtolæ* muro tabula, per Maragmerios effecta, arcubus 3. pilis 4. muſivis irradiat: ſub arcu *medio* ſtat *S. Gregorius* pontificia veſte, tiaraq. munitus: ſupra caput columba: Papæ baculum offert Angelus: juxta pedes: *S. Gregorius Magnus, Pont. Max:* ſub *dextero* D. Silvia tenet ſacrum librum apertum cum epigraphe: *Vivet anima mea, & laudabit te:* Pſalm. 118. 175. SS. fœminis apponi ſolitus, quem ſæpius uſurpabant, ſacrarum litterarum verſiculus: *qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent* Pharæ: *miſericordias Domini in æternum cantabo* Tereſiæ: *fiat cor meum, & corpus meum immaculatum* Cæciliæ: Pſal. 125. 5. 88. 1. 118. 80. ſupra verticem Angeli 2: matris unus, alter filii, cuſtodes: ad plantas: *S. Silvia, mater S. Gregorii Papæ:* ſub *lævo* S. Philippus, levitico amictu conſpicuus: juxta pedes: *S. Philippus, Diaconus Pan.* in medio tabulæ infimæ Gregorius adhuc monachus, artifices erigendo monaſterio intentos aſpicit, 6. aſceteria ab eodem per agrum, urbemq; Pan. ex maternis latifundiis innuit excitata: *a dextris* genuflexa parens natum Vaticana in ſede fulgentem adorat: *a ſiniſtris* Philippus, Magiſtro, D. Philippo Agyrenſi occurrit. In latere ædiculæ dextero portula, quæ ad turrim per ſcalas lapideas cocleatas præbet aſcenſum: minoribus in navibus ſupra ſacella, feneſtras Gothicas obcæcavit 1652. Martinus de Leon, Archiep. eaſdem, exceptis 5. aperuit, chryſtalliſq; ſepſit 1709. ut baſilicam redderet clariorem, Gaſchus Antiſtes.

LIBER DECIMUS
SINISTRA NAVIS
CAPUT PRIMUM.
TRIBUNA EUCHARISTICA.

AD latus aræ maximæ lævum minor tribuna, pal. 16. profunda, hemicycli referens formam, lapideo tecta fornice, cui imminet orbicularis ad ortum feneſtra, & huic aliæ feneſtræ, arcuſq; 6. cementitiis 7. columnis innixi, ſuſtinentes concameratum ſoleæ tectum: in uno, ex his arcubus, nolæ 2. conſtitutæ quæ horas indicant, & quadrantes, ut divina miſteria, congruo tempore, celebrentur: illam 1185. Archiep. *Gualterius II.* expoliens, in eadem SS. repoſuit Sacramentum: inter annos 1489. & 1511. *Paternionius*, inter annos 1578. 1608. *Marullus*, aut *Haedus* ornatiſſimam reddidere, V. *l.* 8. *cap.* 1. *f.* 167. *Lozanus* 1672. veteri detracta novam inducens, Pan. artifice, Vito Solpharello, calcem marmoream, ſecuit in 3. ordines, auro, ſacriſq; picturis Andreæ Carreca Drep. *Euchariſticis Auſtriacorum Principum facinoribus* excultam, inque columnarum baſibus ſua ſtemmata collocavit: lemma: *Et adorabunt eum omnes Reges terræ*: Pſalm. 71. 11. ſupra culmen aquila profert in pectore Regis Caroli II. teſſeras: Franciſci Intorcettæ Soc. J. marmor: *Divinitatis ſoli ſub panis nube abſcondito, novum hoc ſacelli cœlum, ex auro, & marmorato conſtructum, ſacriſq; figuris inſignitum, ære ſuo, & ingenio, veluti pietatis aurora, ab Auſtriaco lumine clarior, retexit Illuſtriſs. Frater, Dom. Joannes Lozano, Hiſpanus, Archiep. Pan. MDCLXXII.* in ara marmoreum ſtatuit ciborium, ab Antonio Gagino Pan. ſculptum Paternionius: commendant Baronus *majeſtas Pan. lib.* 3. *cap.* 2. *f.* 357. Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 170. Inveg. *appar. t.* 3. *f.* 156. 451. Mongit. *t.* 1. *biblioth. f.* 357. Vincentius Littara *lib.* 1. *cap.* 4. *f.* 127. *Ennenſis hiſt. mſ.* loquens 1587. de principe templo Ennenſi, *hic, locupletiſſimum Sanctiſſimæ Euchariſtiæ ſacrarium, magnitudine, artificio, & pretio, Panormitano non cedens*: 1586. *p.* 2. *cap.* 5. *f.* 53. Marulli ſynodus: *opere marmoreo, a latere altaris*

ris majoris lævo, affabre elaboratum: 1653. Martinus de Leon, Archiep. ablato Paternionii ciborio, cujus pars a tergo novi ſuſpicitur, excellentiſſimum ex jaſpide orientali, expenſis 60. millibus aureorum, apponens, occubuit 15. Nov. 1655. molem ſumptuoſiſſimam, ſed incompletam, Regis Philippi IV. venia, Senatus abſolvit: Auria *SS. Crucifixus f.* 220. *chron. f.* 124. ciborium pal. 22. altum, pal. 12. latum, in 3. ordines partitum, columellis, loculis, ſtatuis portulam cum bicipiti Maragmatis exhibet aquila, cujus in pectore ſtemma regium, & ſuper aquilæ verticem Euchariſticum oſtenſorium: auguſtum opus, ne pulvere ſordeat, diebus profeſtis aureo ſerico tegitur conopeo: marmoreis altare gradibus, mutulis, clathris præcinctum, ſolumq; intra, extraq; cancellos albo, rubroq; marmore diſtinxit Martinus de Leon, cujus teſſeras oſtentant mutuli, cancelliq; præſidet ſacello Magiſter Capellanus, parochorum princeps, unus ex perſonatibus oleri, fere ſemper Canonicus, ſenatorio ære nutritus, qui, ut ſacellum reſplendeat, alit ædituum: in latere tribunæ ſiniſtro, meridionalis paries, pilis 2. concluſus, ſacriſtiæ portam habet in centro, mox tabulam, pal. 22. latam, 12. altam, Romæ per Joannem Bapt. Datinum, Pan. confectam, ubi panibus 5. populum reficit Chriſtus Jeſus: *Joannis* 6. 6. picturam ambit ex marmorea calce, auroq; coronis, ſupra quam in ſcuto litteris aureis lemma: *factus cibus viatorum*: Can. Philip. Sidoti, Pan. Magiſter Capellanus 500. aureos expendit 1724. relatæ tabulæ imminet calcis marmoreæ coronamentum, feneſtras 2. altiores, quam laxiores, rotundamq; ſuſtentans, linis candidis obvallatas, arcus 4. columnis 5. cementiis innixos, *antititulum* fulcientes: ad latus januæ dexterum, altera Euchariſtici ſanctuarii, ſupra quam Lozani lapis: interiori in muro *Chriſmarium*, ſcriniolum ligneum deauratum, ad ſacra olea argenteis in vaſculis aſſervanda, tandem ara ſecreta, per Martinum Arch. 1653. erecta, ab altaris publici tergo, in qua celebrant Canonici infirmi, ne, ob genuflexiones parum humiles pariant ſcandalum, Sacellanus, ut, per ciborii oſtiolum, conſecratas formulas ſubminiſtret alteri, apud tribunam frequenti populo ſacrum epulum porrigenti, Magiſter Capellanus, ejuſq; coadjutores, poſt acceptum a nobilibus mutuum aſſenſum, miſſam celebrant nuptialem. Janua ſacriſtiæ, candido marmore fulgens, ære Maragmatis, poſt ablatas veteres fores ligneas recepit 1664. nuceas perbelle cælatas,

tas, quas olim 1495. Senatus, ante D. Chriſtinæ ſacellum ſtatuerat, vermiculato opere, ligneiſq; teſſellis cupreſſinis ornatas: at cum eſſent hac porta majores, ſublato vertice, decurtatæ: inſcriptiones ob teſſella deperdita corruptas, e manuſcriptis ſchedulis Presb. Onuphrii Manganante, ac Vincentii Auriæ reſtituo: fores in 6. ſegmenta diviſæ poſſidebant in 1. ſegmento *dextero, ſiniſtroq;* diſtychon:

Martyrii palma Virgo Chriſtina triumphas,
Felicis patriæ gloria prima tuæ.

Felicis: inclyta Panormus a Rege Rogerio dicta, *Urbs Felix* 1144. Inveg. *t.* 3. *f.* 240. *feliciſſima*: privil. Regis Guil. I. 1159. *Archiepiſcopatum hujus noſtræ feliciſſimæ urbis Panormi*: Pirr. *not.* 2. *Meſſan. f.* 315. a felici, ac feliciſſima urbe Pan. Siculum regnum dicitur *feliciſſimum*: privil. Reg. Guil. II. 1175. *univerſis eccleſiis in noſtro feliciſſimo regno poſitis*: Pirr. *not.* 3. *M. Reg. f.* 401. qui notat in margine: *olim feliciſſimi titulo decorabatur Siculum regnum a capite felici Panormo, modo fideliſſimi nomen habet* ab eadem metropoli, quæ, *Urbs Felix, ac Fideliſſima* nominatur. *Patriæ*: Salvator ex Chryſoſtomi *homilia* 30. *in cap.* 9. *Matthæi* obtinuit 3. patrias, *Bethleem*, ubi natus, *Nazareth*, ubi educatus, *Capharnaum*, ubi vixit: Sancti etiam patrias 4. habent, *nativam*, ubi exorti, *ſecundam*, ubi moram fecere: S. Margarita, *Alviani* nata, *Cortonenſis*, a domicilio, *tertiam*, ubi mortui: S. Antonius *Ulyſſipponenſis* appellatur *Patavinus*: S. Agatha *Pan.* nuncupatur *Catanenſis* ab alumno S. Lucæ, Abbatis Carbonenſis 13. Sept. 993. defuncti: *t.* 2. *f.* 96. Cajet. *quartam*, ubi corpora translata: S. Chriſtina *Tyria*, dicitur *Pan.* quia huc corpus avectum: in 6. ſegmento: *Joannes de Serafina A. D. MCCCCLXXXXV.* in ſecundo partis dexteræ ſegmento *Rex* præferens ſchedulam loco ſceptri: *Cives honorate Chriſtinam*: in tertio *Sapiens*, vel Propheta: epigraphe: *Adeſt peſtis veſtræ liberatrix*: hujus meminit Caſcin. *lib.* 1. *cap.* 6. *f.* 38. Inveg. *t.* 3. *f.* 337. in quarto *Rex*: tabula: *Triumphus patriæ adeſt*, contracte *triphs*: in quinto *Sapiens*: inſcriptio: *Dicate pſalmos Chriſtinæ*: in ſecundo partis lævæ ſegmento *Rex*: tabula: *Colite D. Nympham, quæ vos tuetur*: in tertio *Sapiens*: lemma: *Per ſui preces vos Deus exaudit*: *rectius per ejus preces*: in quarto *Rex*: notula: *Veſtra civis hic, & tutrix*: in quinto *Sapiens*: epigraphe: *Cedo Chriſtinæ.*

Me-

Digitized by Google

Meridionalem parietem, pilis 2. clausum arcus contegit editissimus, pilis *meridionali*, *aquilonari* innixus, fenestram dorso sustinens orbicularem, arcusq; 6. columnis 7. cementitiis fultos, qui ferunt *antitituli* tectum: a tergo arcuum viculus: post hunc murus, arcuum loco, retentans cæsarei cœmeterei laquearia: e maximi centro arcus pendent lampades 5. argenteæ: 4. alit Magister Capellanus, ære Senatorio: bulla Clementis VIII. PP. 15. *Oct.* 1599. Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 188. quintam Senatus ab anno 1600: solemnibus in diebus constituitur pharus argenteus, lampadibus 5. coruscans, epigraphe: *Christo Domino, hoc nobilissimum argenti opus, Excellentissimo Domino, D. Francisco, Comite Ayalæ, Prorege, D. Vincentius Joseph Philingerius, Comes S. Marci, & Myrti Princeps, Prætor, D. Joseph Alvarez Offorio, regiæ secretiæ Secretus, & S. C. Majestatis Procurator Generalis, D. Franciscus Cannizzarus, D. Petrus Pilo, D. Ferdinandus de Afflicto, D. Balthassar Philingerius, D. Franciscus Corbino, Senatores, grato animo, suspendunt anno Domini MDCLXII.* Inter unam, alteramq; pilam candidi 3. gradus ex marmore, quibus descenditur in regium cœmeterium: *sinistra* pila possidet nolam, quæ mota per clericum, innuit egressum e sacrario Presbyterum, missam in basilica peracturum: *dextera* ferream exhibet arcam, *Cassa de' mali ablati.* In synodo p. 2. cap. 5. f. 63. Palafox, Archiep. 1679. *pro majori fidelium commoditate, & quia nimis breve 15. dierum intervallum, visum est pro executione ecclesiastici præcepti annualis communionis, attenta maximæ urbis magnitudine, & ministrorum penuria, præsertim in diœcesi, prius facultate a S. Sede obtenta, dignum, & pium plurimarum regionum usum imitantes, volumus annuum præceptum a prima Dominica Quadragesimæ inchoari, usq; ad Dominicam in Albis inclusive,* impetrataq; venia Pontificia, edictum hac de re promulgavit 3. feria, 2. Martii 1683. hinc relatæ arculæ, a feria 4. *Cinerum* incubat tabula ms. *Forastieri, e persone d'ogn'altra parocchia sodisfanno al precetto Pasquale in questa Metropolitana Chiesa, dalla prima Domenica di Quaresima:* apud pilam eandem altera nola: movetur in principio, & fine *psalmodiæ*, initio *missæ solemnis* apud aram maximam celebrandæ, in præfatione, & consecrationibus: qua audita, pulsat ædituus tertiam, *Cavarrettam*, ut æra campana turris ecclesiasticæ moveantur: hanc ante tribunam expiata censura;

Fratres Prædicatores *SS. Dominici, Citæq;* cœnobia poſſidentes ſolebant in ſupplicationibus, unico ſub vexillo, procedere: 1680. erexerunt bina diſtincta: hinc omnibus a Regularibus prætermiſſa Dominicæ in Septuageſima 18. Febr. ſupplicatio *bullæ SS. Cruciatæ*: Palafox, Archiep. ejuſdem per Siciliam, ac inſulas adjacentes *Commiſſarius Gen.* edicto Regularium eccleſias interdixit: Hiſpanus abſtulit regiæ Monarchiæ Judex: affixit iterum Præſul: ad auferendum illud miſſus per Franciſcum Benavides, Comitem S. Stephani, Proregem, Hiſpanus, Petrus Guerrerus, S. R. Conſcientiæ Præſes: renuente Jacobo, Prorex, Didaci Joppulo, Antonii Ciafaloni, Petri Guerreri, Rodericiq; Antonii de Quintana, Præſidum M. R. C. R. Patrimonii, R. Conſcientiæ, & Proregii Conſultoris voto, per codicillum 23. Febr. Antiſtiti Thermas Himerenſes, diœceſis oppidum adire præcepit: altera die Præſul ad Thermas, Soc. J. collegium incolens, Innocentium XI. PP. appellavit: cognito Princeps errore, ſcripſit Jacobo 23. Junii 1680. epiſtolam manu propria, ut Panormum reverteretur, 30. Junii rediit: Nuncio Hiſpanico Pontifex juſſit, ut Rex Carolus II. miniſtris injungeret abſolutionem cenſuræ a Palafoxii manibus accipere: quo per Carolum facto, Domin. 12. Auguſti 1683. Prorex, noctu, in Archiepiſcopali palatio, aſſiſtentibus Clero, Capitulo q; *S. Eccleſiæ* reſtitutus a Præſule, qui feria 2. in *theſauro* baſilicæ ſolvit a cenſura Ciafalionium, & Quintanam: (Joppulus obierat Monte Regali 30. Aug. 1681. Guerrerus 20. Sept. 1681. effectus ſupremi Concilii Italici Regens, in Hiſpanias profectus, ibi exemptus a pœna) exinde Clero, Capitulo, Magnatibus audientibus, ſedens hac in tribuna Jacobus, dum rei ſine pallio ſtabant, concionem habuit, aſſumpto themate, *Filios enutrivi, & exaltavi, ipſi autem ſpreverunt me*: Iſaiæ 1. 2. expenſaq; fœditate delicti, quo ſuum Paſtorem, regni Siculi Primatem, in carcerem detruſiſſent, contra Tridentini concilii ſanctiones, horarium poſt ſermonem, benedictos dimittens, virgam ligneam deauratam, qua reos, *Proregem*, & *Juriſtas* percuſſerat, in manu S. Michaelis Archangeli collocavit: anathema oblivionis: Auria *chron. f.* 173. rerum prolegomena dicendarum.

Rogerius *Boſſus*, Ducis Roberti *Guiſcardi* frater, *Calabriæ Comes*, in Saracenos, Triquetram occupantes pugnans, appellatus *Comes Calabriæ, & Siciliæ*, poſt adeptam 1071. Panormum,

mum, *Magnus Siciliæ Comes*: 1073. *ſigillum factum à me, Rogerio, Magno Comite Calabriæ, & Siciliæ*: Ughellus *t.* 1. *Ital. ſacræ f.* 1023. A. 1090. 1092. 1093. *ſigillum factum a me, Rogerio, Magno Comite Calabriæ, & Siciliæ*: Pirr. *not.* 2. *Meſſan. f.* 296. *not.* 11. *Abb. Baſil. f.* 89. *not.* 9. *Abb. Baſil. f.* 75. A. 1095. 1096. 1098. Ughell. *ibidem f.* 1022. Pirr. *not.* 2. *Meſſan. f.* 298. *not.* 1. *Pan. f.* 204. ejus *filius*: 1126. 1143. *ſigillum factum a Rogerio, Magno Comite Italiæ, Calabriæ, & Siciliæ*: & *ſedente me Rogerio, Magno Rege, in magna civitate Panormi*: Pirr. *not.* 1. *Catan. f.* 20. *not.* 8. *Lipar. f.* 666. ejus *nepos*: 1164. *in ſerenitate regiatus potentiæ, & ſancti N. Dom. Guilelmi, Magni Regis*: Mongit. *monum. cap.* 5. *f.* 41. A. 1165. *S. D. N. Guil. Magni Regis, & juſtiſs. invicto, & abſoluto D. N. Guil. Magno Rege*: tabul. *Manſionis*: ejus *pronepos*: 1174. *N. D. Guil. Magni Regis*: ibidem: 1177. *ſignum Wilelmi, Magni Regis*: Hoveden *annales Anglici f.* 315. A. 1177. *S. N. D. Guil. Magni Regis*: 1183. 1184. *N. D. Guil. Magno Rege*: tabula *Manſionis*: hic titulus ortus 1071. non 1095. ut male Inveg. *t.* 3. *f.* 146. adhuc perſeverat. Rogerius, *Boſſi* filius, *poſt regiam coronam, Panormi ſuſceptam* 1129. ipſe, hæredeſq; dicti *Magni Siciliæ Reges*: regius titulus 1129. natus. Idem *Boſſi* filius, extincto Guilelmo, *Guiſcardi* nepote, obtinens *Ducatum Apuliæ, Principatum Capuæ*, dictus ipſe, poſteriq; *Reges Siciliæ, Ducatus Apuliæ, Principatus Capuæ*. Titulum *Italiæ* primus aſſumpſit Rogerius, poſſidens *Calabriam, medietatem Panormi*: 1094. *Rogerio, Guiſcardi Ducis filio, Duce Italiæ*: Pirr. *not.* 1. *Catan. f.* 16. Rogerius alter, *Calabria, alteraq; Panormi medietate* recepta: 1104. *Ego Rogerius Italiæ Rex, Rogerii I. Comitis hęres, & filius*: Ughell. *t.* 10. *f.* 560. A. 1124. 1131. 1133. 1134. *ſigillum factum a Rogerio, Magno Comite Italię, Calabrię, & Sicilię*, ac *Rogerius Sicil. atq; Italię glorioſiſs. & invictiſs. Rex*, & *Ego Rogerius D. G. Sicil. atq; Italię Rex*: Pirr. *not.* 1. *Catan. f.* 20. *not.* 2. *Meſſan. f.* 304. 308. *not.* 1. *Abb. Baſil. f.* 5. *not.* 4. *Pact. f.* 392. 394. A. 1136. *Rogerius Siciliæ, Italięq; Rex*: Gualt. *tabulæ Sicil.* f. 95. chronicon Piſanum 1136. *fecerunt Piſani ſtolium mirabilem hominum multitudinem continentem contra Rogerium, Siciliæ Regem, qui faciebat ſe vocare in tota terra ſua Regem Italię*: Ughell. *t.* 3. *f.* 860. A. 1137. *Ego Rogerius D. G. Sicil. & Italię Rex*: idem *t.* 7. *f.* 563. A. 1140.

Ego

Digitized by Google

Ego Adelecia, neptis Rogerii, glorioſiſs. Regis Italię: Pirr. *not.* 5. *Cephal. f.* 421. *Ego Adam Avenelli, filius Adelaſię, neptis Rogerii, glorioſiſs. Reg. Ital*: Pirr. *chron. f.* 16. A. 1144. *Roger. in Chriſto juſtus Rector, Rex Italię, & Dux Apulię, & Princeps Capuę*: Pirr. *not.* 2. *Meſſan. f.* 312. A. 1145. *Rogerius, divina clementia Sicilię, & Italię Rex*: Pirr. *not.* 5. *Cephal. f.* 422. A. 1149. *Chriſantus Clericus Rogerii, Regis Sicil. ac Italię*, Inveg. *t.* 3. *f.* 255. Regis Rogerii *nepos* 1176. *Guil. II. Sicilię, & Italię Regis*: Ughell. *t.* 7. *f.* 573. ejuſdem *nepos* 1207. *Friderici Sicil. & Italię glorioſiſs. Regis*: ibidem *f.* 593. ejuſdem *pronepos*: 1238. *D. N. Henrici Regis Sicil. & Italię*: ibidem *f.* 596. titulus Ducis, & Regis *Italiæ* exortus 1094. Siculi Principes dicti quoq; *Reges Jeruſalem* 1224. Imp. Friderico II. Jolam, Joannis Brennæ filiam ducente: *Duces Athenarum, & Neopatrię* in Romania 1313. quem titulum dedit Rex Fridericus II. Aragoneus filio Rogerio Manfredo: *is adhuc infans, poſt obitum Gualterii de Brenna, Athenarum Ducis, illo Ducatu, a Catalanis occupato, donatur, mox Drepani equo dilapſus, in Dominicanorum cœnobio conditur*: Pirr. *chron. f.* 67. Surita *t.* 2. *annal. Aragon. lib.* 6. *cap.* 12. *f.* 17. mox 1318. Guillelmo, altero filio: poſt cujus mortem 12. Maii 1338. Rex Petrus II. donavit Joanni avunculo, dein, extincto Joanne, 3. April. 1348. Rex Ludovicus I. attribuit Friderico, præcedentis filio, ſed, eo defuncto M. Majo 1353. largitus fratri ſuo, Friderico, qui, decedente Ludovico I. 16. Oct. 1355. evaſit inſulæ Rex, & *primus ex Siculis Regibus Fridericus III. ditionis Athenarum, & Neopatrię titulum uſurpat*: Surita *lib.* 3. *indicis f.* 210. hinc titulus iſte 1313. natus, 1355. fuit regio diademati adnexus. Filios ornarunt Normanni *Ducatu Apuliæ, Neapolis, Principatu Capuę, Barii, Tarenti*: Svevi *Marchionatu Meſſanę*, ut oſtendit epiſtola noſtri Regis, Conradi IV. Imp. 1254. ad Henricum III. Angliæ Regem ſcripta, ubi, *& in M.* forſitan Margarita, cujus non meminit in *Regum chron. f.* 45. Pirrus, *chariſſima ſorore noſtra, ſuperſtite, conſorte Nobilis viri, Marchionis Meſſanenſis*: Balutius *t.* 1. *miſcellan. f.* 483. Aragonei *Ducatu Athenarum, Neopatrię, Neti, Randacii*. Siculus Princeps dicitur *Magnus Hieruſalem, & Sicilię Rex, ac Ducatus Athenarum, & Neopatrię.*

Rogerius *Boſſus*, Roberti *Guiſcardi* frater inſulam, orientali quondam imperio ſubditam eripiens Saracenis, ipſe, hæredeſq;

ju-

jure subintrantiæ per Juristas; omnia Byzantinorum decora Cæsarum exercuere: *Spatharios*: 1094. *Guilelmus Malus, Spatharius*: Pirr. *not.* 4. *Pact. f.* 388. *Logothetas*, nunc *Protonotarios*: 1124. *Philippus Logotheta*: Pirr. *not.* 1. *Catan. f.* 20. *Gavarrettos, Papias*, vel *Ostiarios*: Falcand. passim: *Strategos* Messanæ, Syracusis: *Patritios*, hodie existentes Catanæ, Neti: *Crucem in castris*: 1177. *hoc signum sibi præferri a Vexillifero facit* Rex Guill. II. *cum ad bellum aliquod procedit*: Hoveden *annales Anglici lib.* 3. *f.* 315. *dexterum thronum in presbyterio*: 1148. 1174. 1185. in cath. *Cephaled.* M. Reg. Pan. *solium altius pontificio*: ibidem: *refert historicus Nicetas solium Imperatoris intra Constantinopolis ecclesiam longe eminentius fuisse Patriarchali solio*: Cabassutius *not. eccles. hast. f.* 39. vestes *Imperatorias*: Reges, Rogerius, ac Guill. II. in musivis Pan. Martur. ac M. Reg: *regiam vestem ex auro, & optimo serico contextam, sive pretiosa lana, quam vulgo Pinolam appellant, qua Rex piissimus* Rogerius *utebatur, oblonga, & ad modum dalmaticæ elaborata, quam Cephaleditani venerantur, & apud sacristiam cathedralis ecclesiæ, usq; adhuc asservatur*: Passaflumine *origo eccl. Cephal. f.* 10. titulum *Augusti*, lapis Thermitanus: *in diebus Rogerii Augusti*: Gualterius *tabulæ Sicil. f.* 97. nomen *Imperatoris*: 1138. *monetæ Magni Imperatoris, & Regis Rogerii*: V. *lib.* 5. *cap.* 3. *f.* 84. vox *autocrator* in marmore, contractuq: *mundum cum cruce*: 1142. 1174. Rex Rogerius, & Rex Guill. II. in musivo Pan. Martur. ac M. Reg. *a Christo coronatos*: iidem *ibidem*: 1141. 1169. *a Domino coronato Sanctiss. meo Rege Rogerio*: *& potentia nostra a Deo coronata*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 109. *notitia* 9. *Abb. Basil. f.* 75. appellatos *divinos*: 1141. *morante divino, & coronato Rege Rogerio*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 109. potentiam *divinam*: 1141. *sub potestate divina potentis regalis culminis*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 108. A. 1190. *cujus majestas, cujus divina potestas*: in templi principis trullo: *divos* parentes: 1134. *quando Beatus pater meus*: 1144. *pro salute animarum divorum nostrorum parentum*: Pirr. *not.* 4. *Pact. f.* 494. *not.* 1. *Pan. f.* 112. memoriam *divam*: 1130. *privilegium a Divæ, ac Beatæ memoriæ matre nostra*: Pirr. *not.* 2. *Abb. Basil. f.* 51. palatium *sacrum*: 1148. 1159. *juxta sacrum nostrum Panormitanum palatium*: ac *nostro sacro palatio*: Pirr. *not.* 2. *Abb. Bened. f.* 114. *not.* 2. *Messan. f.* 315.

palatium, Panormum, *divinam*: 1141. *in divina, & circumgyrata civitate Pandrmi, in divino, & firmato ejus palatio*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 108. nomen *purpureis litteris inscriptum*: 1142. *Dominus Rex* Rogerius *posuit suum sigillum per litteras rubeas*: Pirr. *not.* 2. *Messan. f.* 311. qui notat in margine: *de Imperatorum more, nam ii purpureo liquore subscribebant sua nomina, qui encaustum dicebatur, & inde apud Italos vox enchiostro*: diplomata *bullis aureis, chrysobullis* obsignata: V. Pirrum, Invegium, aliosq; adhuc in Sicilia nominatur *sacrum palatium, concilium, conscientia, majestas* Regum: *Imperatores passim sacratissimi, & divinissimi appellantur: ipsi de se nostrum numen, eorum diplomata sacræ, divinæ litteræ, aula, sacrum palatium, domus divina, ipsa Imperatorum vestigia sacra nuncupantur*: Alemanus *arcana Procopii historia f.* 75. Siculis Regibus augustus firmavit dotes 1144. Lucius II. *Papa concessit Siculo virgam, & annulum, & dalmaticam, & mitram*: Frisingensis *lib.* 1. *cap.* 28. *f.* 210. *de gestis Imp. Friderici I.* Emmanuelis Comneni Imp. CP. legatus 1150. *Basilius cognomento Xerus in Siciliam trajecit, ut iis de rebus* ineundæ pacis *cum Rogerio sermones haberet, & Xerus, auro ab illo corruptus, ineptas, nescio quas, conventiones pepigit, quarum caput erat æquali in posterum majestate Imperatorem, & Rogerium futuros*: Cinnamus *historia ejusdem lib.* 3. *f.* 53. hinc Magni Constantini gladio in coronationibus, ut Imperatores, accincti Siciliæ Reges.

CAPUT SECUNDUM.

IMPERATORIUM COEMETERIUM.

RElatum arcum, graduſq; 3. marmoreos excipit aula longior, quam laxior, *Augustum cœmeterium, pantheon* appellatum, ubi Siculi Reges, Cæsaresq; conditi, quod ab *ortu* possidet arcum, tribunamq; Eucharisticam, a *meridie* parietem, ab *occasu* murum SS. Crucifixi, & arcum, ex quo petitur navis læva, clathro ferreo quondam, uti nunc in Archiepiscopali cœmeterio, munitum: (ablati cancelli, ne impediretur supplicatio SS. Sacramenti in Viaticum porrigendi) a *borea* chori arcum: *meridionali* in pariete *arcę* plurimæ continentes argenteam sacellorum *SS. Eucharistię*, & *Crucifixi*, supellectilem, *scrinium* nuceum parochiales libros asservans: affixa *rota ferrea*, nolas 12. possidens,

quæ

quæ vertitur exeunte, ac redeunte *SS. Viatico*, procedentibus e ſacrario miniſtris ad miſſas in baſilica concinendas, in earum præfationibus, & conſecrationibus, prodeunte ultimo ſacrificio, cum aliis 2. nolis capellæ Euchariſticæ, ut maximo ſonitu cives in area ſpatiantes ad ſacrum audiendum excitentur: *ſcuta* 8. populea inaurata, ligulis coriaceis inſerendo lævo brachio ornata, ut regiis in haſtiludiis inſervirent: Auria *diſcorſo della gioſtra f.* 35. ex his 8. ſcutis, quæ aurea in alvo præferunt teſſeras Regum 2. Normannorum, 3. Svevorum, 3. Aragonenſium; Inveg. *appar. t.* 3. *f.* 13. bina remanſerunt appenſa 1650. reliqua ſupra coronidem jacebant ingloria: Maragmeriorum incuriam deplorabat Presb. Pan. Onuphrii Manganante ſchedula mſ. verum, adveniente Victorio Amedeo 11. Oct. 1713. in locum priſtinum reſtituta, quibus incubat calcis marmoreæ coronis, 4. feneſtras olim altiores, nunc laxiores ſuſtinens, linis albis protectas, ne pſallentibus radii ſolares officerent: in *occidentali* ſimiles 2. *feneſtrę* fulcientes orbicularem: in *aquilonari* lignea *ſcrinia*, ubi chorales habitus miniſtrorum, *ſcaleq;* lapideæ ad organum aſcendentes.

In pantheo, ſupra pavimentum, candidis marmoribus conſtratum, marmorea mauſolea, 2. *Paria*, 4. *Porphyretica*: deſcendentibus e tribuna ad latus *dexterum* occurrunt porphyretici loculi *Regis Rogerii*, *& Imp. Henrici VI.* Suevi, *ad ſiniſtrum* tumba candida *Imp. Conſtantiæ Aragoneæ*, porphyretica *Imp. Friderici II.* Rogerium aſpiciens, candida *Guilelmi Aragonei*, porphyretica *Imp. Conſtantiæ Normannę*, Henrico oppoſita viro: ante tumulos, inter unum, aliumq; ligneæ 5. ſedes *Can. Pœnitentiarii, Magiſtri Capellani, Capellanorum, Coadjatorum* ad ſacras confeſſiones excipiendas: in 6. ſarcophagis pluſquam ſex extant cadavera: in unico archiepiſcopali jacent 6. Præſules. Teſtamentum Imp. Conſtantiæ Normannæ 1198. *concedo etiam, & trado Sanctę Matri Eccleſię* Pan. *ubi corpus meum ſepeliri judico, pro anima mea, patris mei, & aliorum progenitorum meorum, necnon, & pro anima Dom. Imp. viri mei, qui in eadem eccleſia requieſcunt*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 132. Reg. Friderici I. mox Imp. II. privil. 1200. *pro remedio animarum parentum noſtrorum recolendę memorię, quorum corpora in ipſa Panormitana Eccleſia requieſcunt*: idem *ibidem f.* 135. Manfredi I. Reg. privil. 1258. *Panormitanam*

nam Ecclesiam inter alias regni ecclesias, volentes amplius honorare, quo caput earum in regno esse dignoscitur, & ibidem Divi Reges Siciliæ, & Imperatores, progenitores nostri, & honoris excellentis insignia in vita consueverunt recipere, & post fata quiescere in Domino dormientes: idem *ibidem f.* 150. Martini I. Regis privil. 1408. eadem Manfredi verba repetit: idem *ibidem f.* 161. Caroli V. Cæsaris epistola ad Senatum 1526. *cum dicta Ecclesia Pan. sit regalis, primæ sedes, & corona Regis, in qua sunt multa sepulchra Regum, & Imperatorum cum uxoribus eorum*: Pirr. *chron. f.* 103. Neocastrus Messan. infra laudandus: *in majori Pan. ecclesia, ubi proavi Cæsares, & Reges Siciliæ dormiunt.* Universa in Sicilia mausoleum unicum porphyreticum Regis Guil. I. exhibet basilica M. Reg. Panormitana obtinet 5. *Comitis Rogerii, Reg. Rogerii, Imp. Constantiæ, Augg. Henrici VI. ac Friderici II.* ultima 2. a Rege Roger. 1145. cathedrali Cephaled. donata. *sarcophagos vero duos porphyreticos ad decessus mei signum perpetuum conspicuos in præfata ecclesia stabilivimus fore permansuros, in quorum altero juxta Canonicorum psallentium chorum, post diei mei obitum conditus requiescam, alterum vero, tam ad insignem memoriam mei nominis, quam ad ipsius ecclesiæ gloriam stabilivimus*: Pirr. *not.* 5. *Cephaled. f.* 428. nostram in ædem transtulit 1209. Imp. Fridericus II. ablegato prius Joanne Cicala, Episc. qui, ut rediit, non inventis tumulis, ferit Cæsarem anathemate: Berardus Castaca, Archiep. nę his thesauris sua privaretur eccleſia, coegit Augustum, ut, eorum loco, daret *Culturæ* feudum Antistiti. 1212.

Nobilissimos tumulos quinque porphyreticos extra Siciliam erutos credidit in *allegationibus mſ.* Paternionius Archiep. *ut porphyreticis monumentis ex ultimis terrarum finibus huc advectis*: sed has Trinacria gemmas peperit: antiquus Sicularum minarum elenchus apud nostram *Conchâm auream in tripudio f.* 48. editus 1703. *item in contratis* regionibus *Trainæ, pirrera* lapidicina *porfidi, quo facta fuerunt monumenta ecclesiæ Panormitanæ*: plures in Sicilia lapidicinæ porphyreticæ in oppidis *Trainæ*: auctor indicis: *Collesani, Julianæ, Fluminis Dionysii*: Fazell. *lib.* 10. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 211. *cap.* 3. *f.* 234. *lib.* 2. *dec.* 1. *cap.* 2. *f.* 51. *Caccabi* Inveg. *Carthago Sicula lib.* 3. *cap.* 1. *f.* 9. *M. Regali* ex qua plures accepimus lapides 1716. Ea commendat 1260. Sallas. Malaspina *lib.* 1. *historiæ t.* 6. *miscellan.* Balutii f. 220. *in Ecclesia*

ſia tandem Pan. quam Regum Siciliæ porphyrea, & anabaſtrica monumenta, materia, & arte pretioſa, decorant: 1537. *f.* 5. Aretius: *quatuor ſunt ingentia, ex porphyrite mauſolea, miro artificio fabrefacta, omnium noſtræ ætatis pulcherrima*: 1570. *t.* 2. *lib.* 4. *de origine hæreſum mſ.* Bernardus Riera: *conſimilia in orbe Chriſtiano paria non habentur, ſicut in ſumma æde Panormi conſpiciuntur, nam & ego, quaſi omnes civitates Italiæ perluſtravi, ſimilia non vidi in Germania Spiræ, ubi in cathedrali eccleſia cadavera Henricorum Impp. tumulata ſunt, nec apud Pariſios in oppidi templo, S. Dionyſio adſcripto, ubi ſepulchra ſunt Regum Franciæ*: Hieronymus Aprea, Pan. *lib.* 2. *de noctis caligine*: Baronus *majeſtas Pan. lib.* 1. *cap.* 13. *f.* 192.

Urbis Felicis multo munimine templum,
Porphyris in tumbis corpora majus habet,
Quorum non pretii mira fabrilibus arte,
Ars ſtupet omnino mira ſepulchra Ducum.

Alexander Farneſius, S. R. E. Card. Vicecancellarius, Archiep. M. Reg. Octavii, Ducis Parmæ, Placentiæq; frater, 1569. Auream incolens Concham, res 4. admiratus, *maximam baſilicæ tribunam, porphyretica mauſolea, fontem Prætorianum, & cæſareum caput in monte formatum: la medaglia*: Gregorius de Auguſtino *dec.* 3. *mſ. cap.* 15. eadem ſuſpexit 1704. V. Cl. Stephanus Chamilard, Pariſienſis Soc. J. poſt luſtratas Hiſpanias, Gallias, Belgium, Italiam: 1713. Sabaudica aula. Tribus ex marmore Tuſculo gradibus in areolam aſcenditur porphyreticam, pal. 9. latam, pal. 14. longam, ubi porphyreticis innixa pedibus urna lata pal. 4. alta pal. 6. longa pal. 9. cum operculo faſtigiato: hinc per Sallam *anabaſtrica* ideſt *ſcanſoria*: in tumulis plures ornatus operis exititii: ſuper areolam columnæ 6. baſibus, capitellis, epiſtyliis porphyreticis, zophoro, & coronide coruſcantes: epiſtyliis incubat cælum ad navis inverſæ ſimilitudinem ex marmore candido: in cælo candidum marmor cum elogio, ac ſtemmate: columnæ in Reg. Rogerii, ac Imp. Conſtantiæ porticu candidæ, operèq; muſivo *inſititiis teſſellis inauratis rubentibus, viridibuſq; & nigris variegatæ*: Gualt. *f.* 92. in aliis porphyreticæ: in epiſtyliis annuli ferrei, in quibus olim inſertæ ferreæ virgulæ ſuſtinebant vela ſerica aurea, loculis occultandis accommodata: porticibus carent ſarcophagi Parii: has moles *tegmen*, *porticum* appel-

lat Gualt. f. 92. *in mausoleo porphyretico cum porticu marmorea*, alibi: *in porphyrite cum senis columnis, & tegmine arcuato, porticus instar*: *contegmen* Neocastrus: *in majori Pan. Ecclesia, ubi proavi Cæsares, & Reges Siciliæ dormiunt, imperiali contegmine tegitur*: *tegumentum, atriolum, porticulum*, Chiffletius *anastasis Childerici cap. 5. f. 79. basilicas* lex salica tit. 58. *si quis basilicam super hominem mortuum expoliaverit, triginta solidis culpabilis judicabitur.*

In concavo ligneæ absidis limbo cæruleo, scripta Gothicis litteris, bicubitalibus, candidis epigraphe, quam ab interitu vindicavit 1640. Petrus Cannizzarius, Pan. *lib.* 1. *ms.* Inveg. *t.* 3. *f.* 450. ad ejus declarationem præmitto: post ejectum a Pan. throno, regnoq; Stephanum Archiep. sedit Gualterius II. Ophamilius, cum Petrus Cajetanus, Pisanus, Card. legatus, *qui Panormi tunc aderat, acceptis auri unciis* 700. aureis 1750. *ab Regina* Margarita, Stephani nepte, *aliisq; pro Stephano revocando laborantibus, se effecturum spopondit, ut Pontifex* Alexander III. *ratam non haberet Gualterii electionem, quod Stephanus non tam deposuisse, quam spoliatus vi, ac minis, sua potestate videretur*, V. l. 4. cap. 11. f. 62. *urgente tamen Wilelmo Rege*, Margaritæ filio, *apud Alexandrum, cujus gratiam plurimis promeruerat beneficiis, pro Gualterio Pontifex diploma scripsit*: Falcandus, oculatus testis *f.* 189. inscriptio: *Judicio reprobi, reprobus prius ipse ligati, sicut judicibus reprobis scriptura minatur . . . . sed judex aliorum, ut prius intrepidus vindex vitiorum: in reliquis ne palpes: mortis suæ . . . . palpato scelerum judex . . . . qui vero consentiet, par est*: paraphrasis: Ego Gualt. Archiep. sacris, profanisq; functus muneribus fui per Siciliam evulgatus omnium scelestissimus per iniquum legatum, reginali auro ligatum, sed qui *judicas alterum, te ipsum condemnas*: ad Rom. 2. 1. ut antea severus extiti impiorum ultor, idem ero in throno principe fulgens: at legatus, ære corruptus assentiri cogitur. Margaritæ ob expulsi avunculi dolorem iratæ: qui deceptæ favet, ei similis redditur: me impium vocat impius: *necesse est, ut munda sit manus, quæ sordes diluit alienas*: Blesensis *epist.* 19. aliis in occasionibus ne blandiaris, aliter malæ mortis, quæ tuis non flectitur lenociniis, tela non evades: judex enim corruptus par efficitur corruptori: aulici sint fidi, ut illusos principes ad sanam mentem reducant.

CA-

CAPUT TERTIUM.

CÆSARES, REGES, PRINCIPES CONDITI.

ROgerius, *Normannus*, primus Siciliæ Rex, obiit Panormi 1154. 27. Febr. quem diem anniversarium celebrat ecclesia Cephal. Auria *histor. Cephal. cap. 8. f. 51.* Rogerium Cephalædii mortuum, 1212. translatum hanc in basilicam falso credidit Invegius *t. 3. f. 267.* corrigit Fazell. *lib. 7. dec. 2. cap. 3. f. 444.* Pirr. *chron. f. 28.* Passaflumine *historia eccl. Cephaleditanæ f. 10. memores vero Cephaleditani ejus regiæ munificentiæ, anxiis animis institerunt, ut tanti Regis benefactoris pium cadaver illi loco restitueretur, ubi suam delegerat sepulturam, sed opponitur Pan. civitas, & tandem nihil consequi potuerunt, nisi regiam vestem ex auro, & optimo serico contextam, sive pretiosa lana, quam Pinolam vocant, qua Rex piissimus utebatur, oblonga, & ad modum dalmaticæ elaborata, quam Cephaleditani venerantur, & apud sacristiam cathedralis ecclesiæ adhuc asservatur:* aspeximus 1695. *in mausoleo porphyretico cum portico marmorea, insititiis tessellis, inauratis, rubentibus, viridibusq; & nigris variegata:* Gualt. *f. 92.* urna porphyreticis tabulis cooperta: epitaphium.

Si fastus, homines, si regna, & stemmata ludunt,
Non leges, & recti sic norma Rogerius istis
Est lusus rebus, Comite a cognomine natus,
Virtutum hic splendor situs est, diademaq; Regum.

Vixit annos 59. regni 24. obiit 1154. in tumulo conditus ex *Rogerio* primogenito Apuliæ Neapolis Duce, nepos *Tancredus II.* 20. Febr. 1194. pronepos *Rogerius III.* 1193. defuncti, Sicil. Reges: *in Regis Rogerii avi tumulo, in cathedrali Panormitana una cum filia primogenito Rogerio deponitur:* Tancr. Pirr. *chron. f. 26.*

Henricus VI. *Suevus* Imperator, præcedentis gener, Leopoldo, Austriæ Duci stemmata dedit hodierna: Lipsius *epist. 25. ad Blasium Hueterum f. 323.* Messanæ 28. Sept. 1197. decessit 1198. in basilicam M. Majo translatus: auctor *Olao Raltero*, vel Paolo Orti de *genealogia di casa Doneti f. 9.* per somnium scripsit Henricum Messanæ jacere: illum confutat Imp. Constantiæ conjugis testamentum 25. Nov. 1198. *concedo etiam, & trado Sanctæ Matri Ecclesiæ Pan. ubi corpus meum sepeliri judico pro anima mea,*

mea, patris mei, & aliorum progenitorum meorum, necnon & pro anima Dom. Imp. viri mei, qui in eadem eccleſia requieſcunt: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 132. filii Imp. Friderici II. teſtamentum 1250. *ſtatuimus, quod ſi præſenti infirmitate nos mori contigerit, in majori Pan. Eccleſia, in qua Divi Imp. Henrici, & Divæ Imp. Conſtantiæ, parentum noſtrorum recolendæ memoriæ tumulata ſunt corpora, corpus noſtrum debeat ſepeliri*: Cajet. *iſag. cap.* 34. *f.* 245. jacet *in porphyrite cum ſenis columnis, & tegmine arcuato, porticus inſtar*: Gualt. *f.* 92. apud loculum ſculpta *manus dextera* tenens annulum, æternitatis ſymbolum: in annulo *frons populea*, ut in Regis Guilelmi I. loculo M. Reg. mærentis populi amorem innuit, *diadema Cæſareum*, ac *roſa* mortuum vindicans a putredine: Henrico, & Conſtantiæ Auguſtis mendoſa elogia 1538. Pan. Patritius, Can. Rogerius Paruta in papyro ſcripſit, 1630. in marmore ſculpſit, Petrus Corſectus, Pan. regii Patrimonii Præſes: 1638. Epiſc. Cephaled. 1640. Siciliæ Præſes: Pirr. *chron. f.* 43.

Imperio adjecit Siculos Henricus utroſque
Sexus Suevorum candida progenies,
Qui Monacham ſacris uxorem duxit ab aris
Pontificis ſcriptis, hic tumulatus ineſt.

Imperavit annos XI. menſem unum, obiit Meſſanæ MCIIIC. imperavit a die 15. April. 1191. ad 28. Sept. 1197. *Rogerius* Apuliæ, Neapolis, *Amphuſus*, Capuæ Duces, *Tancredus* Barii Princeps, ſuo cum viro per ſororem Conſtantiam Auguſtam hoc in ſarcophago tumulati: Pirr. *chron. f.* 26. 27.

Natus Taurini in Paſchate 17. April. 1588. Emmanuel Philibertus, 10. triremibus, perpetuus Siciliæ Prorex, advenit Panormum 15. Nov. 1622. triumphali ſub arcu ingreſſus 19. Nov: detecta lue 24. Junii 1624. inventoq; 15. Julii S. *Roſaliæ* corpore, Sabbato 3. Aug. 1624. extinguitur poſt conditum teſtamentum a Lezana relatum: *t.* 4. *oper. moralium f.* 568. electum Card. Archiep. Doriam in regimine ſucceſſorem, donatumq; baſilicæ miniſtrum S. M. Magd. pedem: corpore, ad inſtar Ægyptiorum condito, viſcera in ſacello S. Mariæ *Gratiarum* ad Evangelii latus ſub regio *S. Petri* templo ſepulta: marmor: *Interanea ſedes intemeratæ pudicitiæ, ac ſapientiæ Sereniſs. Princ. Emmanuelis Philiberti à Sabaudia, Caroli Emmanuelis, & Catharinæ Auſtriacæ filii, quo reliquum corpus ab injuria temporis inſtantius redi-*

me-

merent, in regiumq; D. Laurentii prope Scorialem, avitum mauſoleum, juſſu Reg. Catholici, Philippi IV. amitini aſportarent, duplici urna ænea, hoc ſub lapide, domeſtici dolentes condidere: obiit Uneliæ Princeps, Caſtellæ, & Legionis Magnus Prior, oræ maritimæ intra, & extra fretum Præfectus, Siciliæ Prorex: heu! generis humani ornamentum, & prope naturæ miraculum, anno ſalutis MDCXXIV. ætatis XXXVI. menſium trium, dierum XVII. III. Nonas Aug. Panormi: Pirr. *not. S. Petri f.* 25. corpus, 4. feria, 7. Aug. expoſitum in arietum æneorum aula, 2. feria, 27. Aug. in cathedralem exquiſitiſſima pompa delatum, ubi peracta laudatio per Dominicum de los Reyes, S. Th. Mag. Ord. Prædic. a ſacris confeſſionibus extincti. Protonotarius poſti hanc epigraphem, chryſtallo, in arca plumbea, clauſam, tradidit cadaver Cantori, Capituloq; *Sereniſs. Princeps, Emmanuel Philibertus a Sabaudia, Caroli Emmanuelis, & Catharinæ Auſtriacæ filius, Philippi II. Hiſpaniarum Regis Catholici nepos, univerſæ claſſi, & oræ maritimæ Præfectus, Hieroſolym. militiæ Caſtellæ, & Legionis Magnus Prior, Siciliæ Prorex anno ſal. MDCXXIV. ætatis XXXVI. menſium III. dierum XVII. Philippo IV. amitino chariſs. regnante, febri correptus, III. nonas ſextilis obiit, mœrore omnium publico, Panormi: hic deſideratiſs. Principis memoriæ dulciſſimæ, quod capi potuit, penitiſſime ſui, dolentes adſervarunt*: arcam Hierofol. cruce inſignitam conſtituit Capitulum porphyreticos inter tumulos præcedentes, cortinis fericis, auro intextis velatam: Pan. Philippi Parutæ carmen, *opera mſ.* in ſcuto exaratum cortinis affixo.

Poſt obitum te Regum inter, Philiberte, ſepulchra
Ponimus, hic ſummo dignus honore locus:
Tu tamen uſque adeo decoras Regeſq; locumque,
Regibus ut ſplendor, ſiſque corona loco.

Feria 4. 3. Sept. 1625. juſſu regio, Capitulum attribuit urnam Alvaro IV. Baſſano, Marchioni Viſus, qui *prætoria* triremi, quam ſtipabat altera Hiſpanica, Siculæ 6. Melitenſes 4. de Puteo *hiſtoria religionis Hieroſol. t.* 1. *lib.* 11. *f.* 745. Barchinonem appellens, exinde in Eſcoriacum tranſtulit Monaſterium: Bartholomæus de los Santos *hiſtoria Eſcoriaci f.* 141. equeſtris cataphracti Principis icon, pictore Philippo Paladino, ſuſpicitur ante bibliothecam Domus Profeſſæ Pan. Soc. J. in qua 20. tabulæ celebriorum maris Mediterranei portuum expreſſi: tanti Principis

Digitized by Google

donum, amoriſque erga Societatem Jeſu monumentum.

Imp. Conſtantia, Alphonſi I. *Aragonei*, Sanctiæq; *Caſtellanæ* Regum Aragoniæ filia, Emerici Ungariæ Regis, 1204. defuncti ſponſa, Ladislai Hungariæ Regis 1205. extincti genitrix, prima Friderici II. Imp. uxor, 1209. Henrici II. Siciliæ Regis mater, occubuit Catinæ 23. Junii 1222. clauſum ferreo in ſcrinio cadaver in baſilicam 1223. devectum: *quatuor ſunt ex porphyrito marmore ſepulchra: opus ſane cunctis ſpectabile: Siciliæ Reges, in quibus ſepultos ajunt, quorum medium locum tenet marmoreum quoddam, ubi Conſtantia Regina condita*: Aretius *f.* 5. jacet *in urna marmorea antiqua, cui venatio inſculpta*: Gualt. *f.* 42. Catanæ in tumulo Regis Friderici II. Aragonei venatio: Gualt. *f.* 86. Mazariæ in Præſulis tumba Meleager aprum venatur: Cajet. *t.* 1. *f.* 88. in ea olim conditus Dianæ cultor: equeſtres per venatores canibus, lanceiſq; munitos inſectati leones: diſtychon in operculi ſquamoſi fronte cælatum.

† *Sicaniæ Regina fui Conſtantia conjux*
Auguſta, hic habito nunc, Federice, tua.

Obiit Cataniæ MCCXXII. crux elogio præfixa: poſt translationem 1223. aliud evulgatum: Silvaggius *colloquium trium peregrinorum cap.* 43. *f.* 146.

Conjugis Auguſtæ Friderici Cæſaris oſſa
Hoc in ſarcophago Diva Panormus habet.

Imp. Fridericus II. Henrici VI. *Suevi*, & Conſtantiæ *Normannæ* filius, 26. Dec. 1194. natus Panormi: Martinus Schimeizel *commentatio de coronis ſect.* 3. *f.* 185. cum *Fridericus II. Imp. Fridericum bellicoſum A.* 1245. *Regem feciſſet, circulis ſuperne coeuntibus, cruciculâ quoq; fuit ſuperaddita*: verba diplomatis: *concedimus etiam noſtro illuſtri Principi, ac Duci Auſtriæ crucem noſtri diadematis, ſuo principali pileo ſufferendam*: magnum Dominicæ crucis fruſtum poſſedit, quod ante diem 13. Aug. 1484. quo defunctus, Xiſtus IV. PP. donavit Pan. S. Franciſci Conventui, ubi ſtudiorum Præfectus extiterat; *provincia Convent. f.* 166. Cagliola: *crucem de SS. ligno, in quo vita pependit, quæ Frider. II. Imp. erat*. Manfredi, Principis Tarentini ad fratrem Imp. Conradum IV. *v.* 1. *miſcellan. Balatii f.* 475. epiſtola: *in ipſis quidem mortis indiciis, præter dona mirifica, & beneficia glorioſa, quæ in teſtamenti ſerie fidelibus gratanter indulſit, ſacroſanctam*

ctam Romanam Ecclesiam, matrem suam in corde contrito, velut fidei orthodoxæ zelator humiliter recognovit, ac damna, quæ dudum ecclesiis invitus forsitan, vel potius provocatus intulerat, integre restauranda sancivit: Neapolit. Nicolaus Giannettasius Soc. J. *hist. Neapol. lib.* 16. *f.* 355. *tabulis conditis ad piandum animum rite se convertit, in Ecclesiæ gremium restitui petiit, atq; ultimis sacris muniri, professus præteritorum se nimium summopere pœnitere, ideoq; magnam de sua salute spem adstantibus fecit: hist. S. Ludovici lib.* 1. *f.* 29. Petrus Matthæi, Gallus: *da un'intenso dolore, e pentimento, che gli trafisse il cuore, compunto, e mesto di non essere stato più humile, & obediente, giurò nelle mani dell'Arcivescovo di Palermo*, Berardi Castacæ *di voler morire nel gregge della Chiesa, e non potendo agevolarsi il cielo per lo sentiero dell'innocenza, poco battuto da Potentati, disse appigliarsi alla via della penitenza*; (*avvertiscasi però, che tal viaggio non è più a tempo di farsi dopo esser tramontato il sole*) *in questo poco di tempo, che gli avanzava di vita, le lagrime, che sparse, li sospiri, che esalò, furono infiniti, onde Mainardo, Vescovo di Imola, ammirando il suo pentimento, e la contrizione, disse, che era stato eletto da Dio, per correggere i disordini de' suoi tempi, e che si poteva assicurare d'haver più corone in cielo, giache era stato dotato di più virtù in terra.*

Devixit 13. Dec. 1250. cadaver, Manfredi filii jussu, Pactas, inde Panormum 1251. promovente Berardo Castaca, Pan. Archiep. ultimas juxta tabulas allatum: Neocastrus ms. *cap.* 1. *A. D.* 1250. *M. Decembris* 9. *ind. decimo tertio ejusdem in festo B. Luciæ Virginis apud Florentinum* Fiorenzuola *de Capitanata ultimum diem signavit, & in majori Pan. Ecclesia, ubi proavi Cæsares, & Reges Siciliæ dormiunt, imperiali contegmine tegitur*: chronicon Senonense t. 3. *spicilegii Dacheriani* f. 370. *decidit in lectum, & inortuus est, sepultusq; in Palermo, ubi dicebatur plurimos habere thesauros*: testamentum Guillelmi Aragonei 1338. præcipientis humari *juxta monumentum sacratissimi Principis Imp. Friderici*: hinc explodenda Joannis Villani *historia lib.* 2. *cap.* 43. Cæsarem in cathedrali M. Reg. sepultum affirmans: Gualterius *f.* 93. conditum eo in tumulo putat, ubi ejus mater: *in sarcophago porphyretico omnium pulcherrimo, leonibus suffulto, cum ejusdem marmoris porticu*, uti Patris Henrici VI. *in operculi parte anteriori Diva Mater cum filio adsidente, utrinq; Evangelistæ sub suetis symbolis*

lis ſimulacrum: in poſteriori, ſeu dorſo Servator cum libro utrinque item Evangeliſtæ: urnam ſuſtinent 4. leones: ſculptum in urna *leonis caput*: continet ore æternitatis annulum, *crux ſueva, roſa, Cæſareum diadema*: 1558. Fazell. *lib.* 8. *dec.* 2. *cap.* 2. *f.* 484. refert leoninis 3. exametris epitaphium a Clerico Trojano per Villanum in hiſtor. *lib.* 2. *cap.* 43. vel a Presb. Aretino per Lellum *in hiſt. M. Reg. p.* 1. *f.* 30. ex præcepto Manfredi confectum.

Si probitas, ſenſus, virtutum gloria, cenſus,
Nobilitas orti poſſent reſiſtere morti,
Non foret extinctus Fridericus, qui jacet intus.

Fazell. *in additionibus* alterum rhytmicum attulit elegantius.

Qui mare, qui terras, populos, & regna ſubegit,
Cæſareum nomen ſubito mors improba fregit,
Juſtitiæ limen, lux veri, normaque legum,
Virtutum lumen jacet hic, diademaque Regum.
Hic jacet, ut cinis, Fridericus in orbe Secundus,
Quem lapis hic arcet, cui paruit undique mundus:
Annis millenis, bis centum, penthaque denis,
Quaſi mendicus deceſſit Rex Fridericus.

Tertium ſuperſtes e ſecundo deſumptum 1630. Corſectus apposuit, ut reliquis par eſſet, verſus 4. continentibus.

Qai mare, qui terras, populos, & regna ſubegit,
Cæſareum nomen ſubito mors improba fregit,
Hic jacet, ut cernis, Fridericus in orbe Secundus,
Quem lapis hic, totus cui mundus paruit, arcet.

Vixit annos 57. *imp.* 38. *regni Hieruſalem* 25. *Siciliæ* 53. *obiit anno Domini* 1250. *imperii* 38. ab electione 3. Dec. 1212. *acta ſunt hæc A. D.* 1215. *regnante glorioſiſs. Friderico Romanorum Rege, & ſemper Auguſto, & Rege, Siciliæ; anno Romani Regni ejus* 3. *Regni vero Siciliæ* 17. Pirr. *appendix f.* 484. vel a Rom. coronatione 13. Dec. 1220. *anno ab Incarnat. ejus* 1250. *M. Dec.* 9. *indict. imperante D. N. Friderico D. G. invictiſs. Romanorum Imp. ſemper Auguſto, & Magnifico Hieruſalem, & Siciliæ Rege, imperii ejus anno* 31. *regni Hieruſalem* 26. *regni Siciliæ* 53. Pirr. *not.* 4. *Pact. f.* 298. Petrus II. Friderici II. *Aragonei*, ac Eleonoræ *Andegavenſis* Siciliæ Regum filius, natus Pan. 14. Julii 1305. hominem exuit Calaxibettæ 8. Aug. 1342. Surita *lib.* 3. *indicis f.* 187. *in æde maxima Pan. ſepelitur, & ſepul-*

pulchro porphyritis marmoris Imp. Friderici atavi infertur: Pirr. *chron. f.* 75. necnon & alii Principes.

Guilelmus, Regis Petri II. frater, exortus Pan. 1317. Secundus Athenarum, ac Neopatriæ, Randaciiq; Dux, Stephanum ex concubina suscepit, a Pirro, Maurolyco, Fazello ignoratum: Rex Petrus IV. Aragonum 1352. *dum navalem adversus Genuenses apparatum urgeret, aliquot naves excipit, quas & equitum turmis, & sagittariorum cohortibus armat, quibus Stephanum Aragoneum, Guilelmi Athenarum Ducis filium, & Friderici Siciliæ Regis nepotem præficit, ut, difficillimo tempore, Sardois rebus subveniat*: Surita *lib.* 3. *indicis f.* 205. Processus juridicus Baroniæ Ciminnæ 1453. pro Petro Luna, & Peralta, Calatabillottæ Comite, contra Simonem, & Mariam de Vigintimilliis, Marchiones Hieracis f. 566. 569. refert ex actis Not. Nicolai de Pictore 11. Maii 1338. *testamentum inclyti, spectabilis, Dom. Infantis Guglielmi, Serenissimi Principis, Dom. Friderici Siciliæ Regis filii, Athenarum, ac Neopatriæ Ducis, Comitis Calatafimii, Domini terrarum Noti, Salemi, & pertinentiarum totius capitis Passari, & regni Siciliæ Gen. Procuratoris*, ubi: *item legavit Conventui FF. Prædicatorum felicis urbis Panormi omnes libros suos, excepta Biblia, quam legavit Fratri Martino de Panormo Ordinis supradicti: item elegit sepulturam in majori Pan. Ecclesia, juxta monumentum sacratissimi Princ. Imp. Friderici cum habitu S. Dominici Ordinis Prædicatorum*, mox *Panormi A.* 1338. 22. *Aug. & moritur, & in marmorea urna, Dominicano oblongo amictus pallio, sepelitur*: Pirr. *chron. f.* 67. *die Martis, qui fuit* 12. *Maii, Panormi obiit Guilelmus, Friderici filius, Athenarum, & Neopatriæ Dux, Calatafimi Comes, Neti, & Pachini totius Dominus, regniq; Procurator, fuitq; tumulatus in Pan. templo juxta Imp. Friderici sepulchrum*: Maurol. *lib.* 5. *f.* 165. *obiit Panormi die Martis de mane* 14. *Maii* 1338. *sepultus in Metropolitana*: Fazell. in additionibus *lib.* 9. *dec.* 2. *cap.* 4. *f.* 527. *in urna marmorea, cui Guilelmus Randaciensium Dux, pallio amictus oblongo, qualis est cœnobitarum incisus, insignibus appositis*. In tumuli candidi pectore sculptus manibus cancellatis, tunica, caputioq; munitus, occasum, non aram aspicit: *descrizzione d'Italia*, ubi de Sicilia f. 52. Leander Albertus: *la* 3. *urna di marmo bianco, ove è scolpita una imagine vestita di bianco, e di nero, a guisa di un frate dell'Ordine*

 mio

mio de' Predicatori, nella quale giace il corpo di Guglielmo Duca di questo Ordine religioso: non Franciscani, ut male *provincia Conventus f.* 191. Cagliola: *Joannes, & Guilelmus, Friderici II. filii, Petri II. germani fratres, qui Tertii etiam Ordinis cœtui nomen dedere*: fastigiato in culmine scuta 2. diagonalia cum *Suevis* aquilis, baculisq; *Aragoneis*, inter hæc distychon rhytmicum.

† *Dux Guilelmus erat Regis genitus Friderici,*
Qui jacet hic, pro quo Christum rogitetis amici.

Singulas post voces puncta 3. ut alibi diximus: *XRM.* Christum contracte: *rogitetis*: male *rogetis* Pirro, & Gualterio.

Imp. Constantia I. *posthuma* Regis Rogerii I. ac Beatricis *Reatinæ* filia, Panormi nata 1154. regia in aula, juxta suum ex fratre Guilelmo I. nepotem, Guilelmum II. educata, qui amitam Henrici VI. Romanorum Regis uxorem effecit: Reatinum marmor in Episc. palatii fronte: *Anno MCLXXXV. ind. 3. M. Augusto, die 28. temporibus Lucii III. PP. & Friderici Romanorum Imp. & Benedicti Reatinæ sedis Episc. & Conradi Ducis Spoleti, Rex Henricus, filius ejusdem Imp. recepit Reatæ Reginam Constantiam, filiam Rogerii Regis Siculi in uxorem per legatos suos, cum maxima multitudine Principum, & Baronum*: Pirr. *chron. f.* 41. signatis ultimis tabulis 25. Nov. 1198. Panormi 27. Nov. decedens, hoc in templo, uti præceperat, sepelitur: *f.* 93. Gualterius: *in sarcophago porphyretico cum porticu candida marmorea, crustulis in modum prioris* Reg. Rogerii *vermiculata*: Albertus *ibidem* falso credidit Constantiam I. candido in loculo jacere, cum ibi condita ejus nurus Imp. Constantia II. Aragonea: apud tumulum sculpta *Sueva aquila, crux, diadema Cæsareum.*

Cæsaris Henrici latet hic Constantia conjux,
Undeno lustro hac platea rugosa Sacerdos,
Facta dedit partu Fridericum Augusta Secundum,
Pro meritis sacrata tenet sic ossa Panormus:

Vixit annis LXI. obiit MCXCVIII. lapsus: nata 1154. nupta 1185. extincta 1188. hoc in sarcophago sepulta *Albiria*, Hispanis *Elvira*, Alphonsi VI. & Helisabethæ Regum Castellæ, ac Legionis filia, prima Reg. Rogerii uxor, denata 8. Febr. 1145. Pirr. *chron. f.* 26. *Beatrix* Reatina, Offreducii Comitis Marsorum filia, Reg. Rogerii conjux ultima, ejusdem Constantiæ mater, *Jola*, Jolanta, Violans, Joannis Brennæ, Mariæq; Regum

Hie-

Hierosolymitæ filia, Imper. Friderici II. sponsa.

In basilicam translatus *Mileto* Calabriæ Rogerius Bossus, Magnus Siciliæ Comes, *Florentino* Capitanatæ Imp. Fridericus II. *Catana* Imp. Constantia II. Aragonea, *Calaxibetha* Rex Petrus II. Aragonæus: ex hoc templo delatus in cathedralem M. Reg. Rex Guilelmus I. uxor Margarita, filiiq; Rex Guilelmus II. Rogerius, Apuliæ, ac Neapolis Dux, Henricus, Capuæ Princeps. *Rogerius autem Secundus, Guilelmus Primus, Henricus, & Fridericus, Imp. Constantiæ, uxor dicti Friderici, soror scilicet Petri, & Guilelmus Dux, filius Regis Friderici II. Aragonei jacent in templo Pan. primi quatuor in sepulchris porphyreticis, reliqui marmoreis*: Maurol. *lib.* 1. *f.* 37. labitur: Rex Guilelmus I. jacet in ecclesia M. Reg. de reliquis tacet: hinc Principes in ecclesia conditi sunt 25. *Imp.* 2. Suevi, Henricus VI. ac Fridericus II. *Augustæ* 3. Constantia I. *Normanna, II. Aragonea*: Jola *Hierosolym. Reges* 4. Rogerius I. Tancredus I. Rogerius III. Petrus II. *Reginæ* 2. Albiria *Castellana*, Beatrix *Reatina*: *Principes* 2. Amphusus Capuæ, Tancredus Barii: *Duces* 2. Rogerius Apuliæ, ac Neapolis, Guilelmus Athenarum, Neopatriæ, ac Randacii: *Comites* 5. Rogerius Bossus *Calabriæ, & Siciliæ*, Simon I. *Calabriæ ac Siciliæ*, Gosfridus *Licii*, Fridericus Antiochia, *Capicii*: Alphonsus *Provinciæ*, Imp. Constantiæ Aragoneæ frater, Panormi defunctus 1209. *annal. Aragon. t.* 1. *lib.* 2. *cap.* 18. *f.* 95. Surita: *Regii pueri* 2. Guilelmus, Reg. Tancredi I. frater, Otho *Lusinianus*, Jacobi, Regis Cipri filius, hic donatus 1240. *ibidem t.* 3. *lib.* 13. *cap.* 8. *f.* 144. Surita: *Præsules* 3. Odo, Episc. Bajocensis, *Guilelmi, Regis Angliæ* frater, Archiep. Pan. Bartholomæus, & Franciscus Antiochia, *Imp. Friderici II.* pronepotes. Tumulus Regis Rogerii ter apertus 1193. cum illata Reg. Rogerii III. *pronepotis*, 1194. Reg. Tancredi I. *nepotis*, cadavera, & 1194. cum gener ejus, Henricus VI. relatis, utpote intrusis, coronas auferri præcepit: *Imp. jussit effodi cadavera Tancredi, & filii ejus Rogerii Regis nudari coronis, quas accepisse illegitime asserebat*: Rogerii *historia Sicula lib.* 1. *f.* 54. apud Innegium *t.* 3. *f.* 484. Pirr. *chron. f.* 39. Giannet. *historia Neapol. lib.* 14. *f.* 226. Loculus Imp. Henrici VI. bis reclusus, 1198. cum uxor Constantia in eo suos 3. fratres reposuit, 18. Oct. 1491. ut infra dicemus. Sarcophagus Imp. Constantiæ I. bis extitit reseratus, 1188. cum collocatæ in eo-

Digitized by Google

eodem Reginæ; Albiriu, Beatrix; 1235. Imp. Jola. Mauſoleum Imp. Friderici II. ſemel apertum, 1342. cum invectum Reg. Petri II. cadaver. Urna Imp. Conſtantiæ Aragoneæ bis aperta; cum Catana venit 1223. & 18. Oct. 1491.

Fazell. *lib.* 9. *dec.* 2. *cap.* 11. *f.* 594. *Prorex*, Ferdinandus Acuneus *anno ſal.* 1491. *indict.* 10. 15. *Kal. Nov. præſentibus Joanne Paternionio, Archiep. Pan. & Petro Luna, Archiep. Meſſan. Senatu quoq; Pan. & Proceribus urbis ſepulchrum porphyreticum, quod, ad ſiniſtram ingredientibus maximum templum, primum occurrit, aperuit, ubi cadaver hominis Cæſareo aſpectu inſignitum, & quædam alia cadavera lacerata reperta ſant: ſuſpicatum eſt autem a prudentioribus cadaver Henrici VI. quem Quintum plerique appellant, & Siciliæ Regis illud eſſe, quibus & ratio ſuffragatur: quo clauſo, marmoreum, quod ſacrario proximum eſt, ſtatim apertum eſt, ubi cadaver mulieris corona imperiali caput redimitæ cum lamina ærea, his litteris inſcripta repertum eſt: hoc eſt corpus Dom. Conſtantiæ, Illuſtris Romanorum Imp. ſemper Auguſtæ, & Reginæ Siciliæ, uxoris Dom. Imp. Friderici II. & Sitiliæ Regis, filiæ Regis Aragonum, obiit anno Incarn. 1222. 23. Junii decimæ indict. in civitate Cataniæ; ſubinde vero cum ad cætera mauſolea aperienda pergeret, Procerum tumultus temerarium id eſſe opus conclamantium exortus, prohibuit, quod ipſum Ferdinandus quoque Rex* Catholicus *iniquo ſane tulit animo:* Fazellum Senatorius actus elucidat: *die XVIII. 10. ind. MCCCCLXXXXI. Fù apertu lu monumentu di marmora, chi è in lu locu, unni ſtannu li quattru monumenti di porfidu, in lu quali fù trovatu unu ſcrignu firratu, intra lu quali, ci fù truvata una patena di ramu, ſupra un pannu d'oru, ſutta lu quali ci era un corpu mortu, in la quali patena lu epitaphiu:* hoc eſt corpus &c. *in teſta di lu quali corpu ci fù truvata una coppula, tutta guarnuta di petri preziuſi, perni groſſi, e minuti, e cincu anelli d'oru cu petri pretiuſi: li quali ioij foru livati, e purtati in lu teſauru di la majuri Panormitana Eccleſia:* eodem: *fu apertu unu di li ſupraditti monumenti di porfidu, lu quali è a manu ſiniſtra, comu ſi traſi pri la porta di ferru, in lu quali fù truvatu un corpu mortu, tuttu integru, ſalvu di li ginocchia in juſu, in teſta di lu quali ci era una birritta di zindadu blancu, frixiata d'oru, cu dui pizzi, ad modum di mitra ca dui pinnaculi darreri, comu mitra, cuſsì comu sù pinti l'Imperaturi in la eccleſia di Murriali, & nixuna altrà*

ioia, ne oru, chi fa truvatu: quæ monumenta fuerunt aperta de mandato Illustriss. Dom. Ferdinandi de Cagna, Viceregis Regni Siciliæ, præsentis, præsentibus Reverendiss. Dom. Archiep. Pan. & Dom. Archiep. Messan. Prætore, & Juratis felicis urbis Panormi, & me, Magistro Notario, & quamplaribus regiis Officialibus, & Magnatibus regni, exinde suprædicta jocalia inventa in sepulchro Reginæ Constantiæ, fuerunt reducta ad ipsum sepulchrum, & ibi clausa, prout primitus erant.

LIBER UNDECIMUS

Sinistra Minor Navis.

CAPUT PRIMUM.

REDEMPTOR CRUCI AFFIXUS.

CIvis, & Can. Hieronymus de Palermo, sacra doctrina, sanctimoniaq; conspicuus, antequam ad superos evolaret 10. Martii 1642. frequenti Sacerdotum corona stipatus, hanc SS. Crucifixi historiam enarrabat, quam bini Pan. Franciscus M. Maggius, Cler. Regul. U. J. D. Vincentius Auria typis evulgarunt. Post Christi necem, D. Nicodemus thaumaturgam effigiem aliquot lineis a S. Luca decoratam, Angelorum ope suffultus, absolvit: Hierosolyma per Titum Imp. A. 72. direpta, iconem milites admirati, mox per vias contumelioſe raptarunt: magno Siclorum pondere a fidelibus redempta, S. Petro PC. data, Alexandriæ culta: post ejus martyrium 26. Nov. 312. Hierosolymam delata, 1219. per D. Joannem PC. Hierosolym. fratri suo, S. Angelo Carmelitæ cum aliis SS. lipsanis donata: Angelus Panormum appulsus tradidit Pan. Friderico Claramontano, Beati Athanasii Claramontii, PC. Alexandrini germano, qui supplicatione solemni, iconem in parochiali S. Nicolai de Kalcia templo constituit 1220. cujus in honorem erexit læva in navi sacellum: Manfredus Claramontius Motycæ Comes, primus Caccabi dynasta, ut effigies ab urbe principe, augustius coleretur, templo principi dedit 1311. Josephi Mazzaræ Soc. J. marmor 1660.

Quisquis ingredere hoc limen, civis, aut advena, templum vetustate memorabile, jam ante annos MCCCVI. ad sacra paroeciæ administranda constitutum, S. Nicolai Kausitani cognomento celebre, Christi pendentis a cruce simulacro, quod hinc in cathedralem, Antistite Francisco Antiocheno, anno millesimo trecentesimo undecimo translatum est, religiosum habe, ac venerare. Plures SS. Crucifixi statuas Nicodemus elaboravit, quas obtinet *Matosinos* in Lusitania: Vasconcellus *Lusitania f.* 560. in Castella *Burgæ*: Boterus *relatio p.* 3. *f.* 619. in Italia *Venetiæ, Romæ*: Gonzalez *hist. pontificalis*: *Lucæ*: Franciottus *hist. Vultus Sancti*: in Sardinia *Arboreæ* Porcacchius *isolario f.* 47. in Syria *Berytus*: Baron. *A.* 787.

Iconem pal. 8. dig. 6. longam perficit migma, *mixtura*, marmorea fulgens duritie: pedum decorticata pellis clavi verticem fere tegit: ossa, nerviq; extant: tibia una super alteram posita: consonat S. Birgittæ revelatio *lib. 7. cap.* 15. Ursula Benincasa, Neapol. Maggius *SS. Crucifixus cap. 7. f.* 177. Maria Crucifixa a Conceptione, Sicula: Turanus *vita lib.* 3. *cap.* 1. *f.* 410. quæ, ad instar Christi in crucem acti, cancellatis tibiis expirarunt: genua prominent contracta: stomachus exiccatus adeo, ut, sub tenuissimæ cuticulæ velo, nervi, costulæ, musculi numerentur: sinistrum latus vulnere digitos 3. longo incisa demonstrat præcordia, fibras superiores pendentes, venulasq; grumis onustas: exilia propter emorturi corporis luxationem, ac pondus brachia: manus, ac digiti ob clavos attracti: vertex spinis cruentus, crines in nodum contorti, super collum, & humeros decidunt: frons venis, rugisq; arata: dentes, aridaq; lingua semiclauso in ore: facies deperdito venustatis candore nigrescit, salva nihilominus majestate, qua reis terror incutitur, & compunctio. *Praxitelem suum Nicodemum deciperet hoc simulacrum: nisi enim Christo jam sepulto, artifici excusum fuisset manu, mox condi tumulo potuisset, tam Christo, archetypo suo concolor videtur, ac simile, ut hæreant ambigui spectantium obtutus, si cum illo conferatur: ne oculos pie luderet, vocem ederet, qua se imaginem indicaret, at cum Numen jam extinctum referat, vocem non habet: dolorum tamen epitomen expressura effigies, linguam vulneribus, artubusq; cruentatis fœcundissimam dedit, his nunc perorat, ut ametur, sed olim sibi vultum suis doloribus patefaciendis idoneum a Cœlitibus dari jussit, dederuntq; nocte, quiescente Nicodemo, cui pridie tanto operi effingendo*

de-

defuerat ara, & ingenium: Angelica igitur imago hæc nonnisi a D. Angelo Carmelita Hierosolymis Romam, inde Panormum transferri debuit, ut hic aureum, pro ima basi, craterem Panormitanum haberet; in auro posita miserationis ara protinus patuit, ter ab urbe pestiferam luem abegit, nec semel a sterili cælo pluviam effudit: postremum hoc millies experiri poteris, pumiceos quamvis oculos habens, toties lachrymaberis, quoties hanc imaginem videbis. Carrera *pantheon f.* 99. SS. statua *octies* devecta, 1220. a navi ad Kalcaræ templum: 1311. ab hoc ad basilicam, 1474. per urbem: *de peste p.* 1. *cap.* 9. *f.* 75. Ingrassia: *si trovò scritto, e per memoria d'alcuni vecchioni confermato, i quali dissero haverlo inteso da i loro padri, qualmente già sono intorno a cento anni, che altra volta essendo questa città vessata di peste, over di simile pestifero contagio, dapoi di aver fatto uscire, e conducersi il detto divotissimo Crocifisso per tutta la città, cessò tal pestilenza, nel cui esito dicono avere per prodigio tremata la Madre Chiesa.*

Ob luem, 6. feria, 7. Oct. 1575. molem supra ditissimam, novamq; crucem pal. 25. constituta, in cujus pede Vultus Domini a binis Angelis explicatus: Ingrassia *ibidem* subdit: *ed ora succedette, che essendo uscito dalla porta grande, si dispiccò il battaglio di una delle campane, che sonavano nel campanile, e cadde nel mezzo de' Giurati* Senatorum, *i quali seguivano il SS. Crocifisso, non toccando niuno di quelli, e si affisse in terra più d'un palmo sotto, come pesante più di* 25. *rotola* librarum 61. ½ *vi apparve chiaramente miracolo, standosi eolero calcati insieme, provedendo nostro Signore, che ad un de' detti Giurati, che fù* D. *Gaspare Rocchisense, si distaccò una delle sue pianelle, per lo che ritenendosi un poco per accommodarlasi, diede luogo al cader del battaglio* rhopali, *senza toccare esso, nè altri, i quali stavano intorno a lui: si fece dunque principio della processione intorno a due hore di notte, e non si raccolse insino alle sette: fù divotissimamente fatta cotal processione con tutti i Religiosi, e tutte confratie* sodalitates *con sue croci, e Crocifissi, e tutte le debite cerimonie, non altrimenti, che si suol fare il dì della festa del SS. Sacramento, ove seguirono più di sei mila huomini con divotissime luminarie di doppieri, e torchi accesi, e se ben alle donne non fosse permesso andare appresso per evitare qualche scandalo, e disturbo di divotione, essendo di notte, nondimeno gran copia di esse vi furono, parte per le*

stra-

strade, parte per le lor porte, e fenestre a vedere, e divotamente adorare il detto Santissimo, e divotissimo Crocifisso, e chiederli grazia, di maniera che per tutte le strade, per le quali passava detta processione, e Crocifisso, non si sentiva altro, che amarissimo pianto, e spesso concento d'alte voci, chiedendo tutti misericordia: laonde vediamo esser si, se non dall'intutto, almeno in gran parte, mitigata la giusta ira di Dio, e non seguio, come in altre città, e terre del regno, grandissima stragge, concedendoci la grazia col suo determinato tempo, che per meglio, e più espediente per la nostra salute parue alla divina misericordia: non solamente dunque il morbo non andò in aumento, ma più tosto pian piano s'incominciò a scemare, poi che non meritarono le nostre fredde orazioni con gran carco di peccati, la subita, e compita grazia, finche ci scaricassimo, confessati tutti, e divotamente communicati per lo SS. Giubileo, nel tempo della seguente Pascha: recensuit iter Anonymus.

Di Venerdì ad hora una di notte uscì in processione il Santissimo Crocifisso della Matri Ecclesia, quale andò sopra un carro, & la croce era longa 25. palmi, & fù una grandissima processione non mai fatta: ci fù la compagnia delli Bianchi, con tutte l'altre compagnie, e fratie con grandissima luminaria, e tirao detta processione per l'Abbatia Nova, la vanella di Gambino, & nescio allo Cassaro, per davanti la casa di lu Baruni di Fiumisalato, per davanti lo Riglione, per la porta di Busue, per Ballarò, per davanti la casa di lu Signur Colantoni Spatafora, per la Ruga grandi, per li Divisi, per la Fera Vecchia, per davanti la casa del signor Ottavio lo Bosco, & calao per la Batia della Pietà, & per la strada della Kalza, & per innanzi la Ecclesia di S. Maria della Catina, per innanzi di N. Signura delli Miraculi, & per la strada di Francesco Saladino, & nescio alla cantunera di Gio: Filippo lo Liali, per davanti S. Francesco, per la Sellaria, la Loggia, e per la Bucceria Vecchia, & per innanti S. Antonio allo Cassaro, & si ricogliò ad hore cinque, e mezza, & si fece detta processione per la peste, con gran divozione: Auria *SS. Crucifixus f.* 13. crucem dedit Senatus ecclesiæ S. Michaelis, ubi Franciſci Scorſi Pan. Soc. J. tabula: *Crux hæc est, si nescis, quisquis huc advenis, in qua suffixa Christi demortui imago illa religiosissima, in primario templo asservata, spes, & salus una periclitantis Panormi per urbem deportata, gravissima eam pestilentia A. D. MDLXXV. liberavit, inde civitatis*

ejus-

ejusdem voluntate, quasi votivum donarium, & gratissimi pignus, in hac S. Michaelis æde reposita est, per quam supplicationes ad Deum perlatas, & ultorem gladium in vagina reductum: allud. ad Magni Gregorii visionem, cum Angelus ensem condidit in vagina: Baron. *A.* 590. & Romæ pestis extincta.

Ob annonæ penuriam 1591. refert *lib.* 1. *miscellan. mss. f.* 27. H. J. D. Pan. Salvator Pellegrinus: *mi raccontau mastra Giambattista Manduca, sarvore nell'anno* 1669. *huomo di anni* 84. *che innanzi l'anno* 1624. *vi fù gran penuria in questo regno di Sicilia, nè vi era fromento più di due giorni: si usciò l'imagine del sudetto SS. Crocifisso, e tremò all'uscire la chiesa: non era arrivato il SS. Crucifisso all'Arcivescovato, che si vidde venire da basso moltitudine di genti, grîdando misericordia: fù, che comparvero otto vascelli carichi di grano, quali per il mal tempo vennero in Palermo, e così ritirato di nuovo dentro la matrice l'imagine sacrosanta del SS. Crocifisso, & la città si riempio di frumento, & provenne tutto il regno ancora di frumento* fluebat annus 1591. quem schedula mss. Seminarii Pan. annum *famis* appellat.

Ob contagium Dominica, 5. Januarii 1625. prævîis 3. jejuniis, aliisq; afflictationibus a Card. Archiep. Doria indictis, SS. Crucifixus in cruce nova locatus cum magno *Veræ Crucis* ligno, horis matutinis per viam *Marmoream* ad *Deiparam Catenarum* sequente Card. Doria, Archiep. Prorege, & 14000. hominibus intorticia ferentibus, per disruptam januam lateralem aquilonarem ingressus ecclesiam, e qua, postero die, feria 2. in *Epiphaniæ* festo ad cathedralem reductus: Cascin. *lib.* 1. *cap.* 10. *f.* 64. reversa icon, supra montem in mediæ navis gremio constituta, per 9. dies exaudiit vota, precesq; ordinum regularium, ac variarum sodalitatum: Paruta *S. Rosaliæ triumphus f.* 3. Imminente Turcarum bello 1645. quod 1647. Cretam invasit, effigies antiquam supra crucem *Deiparæ Catenarum*, posita in majoris gremio navis ornatissimum supra montem, cereis lachrymantibus, lachrymas urbis excepit ad plures dies, accedentibus religiosis familiis: Maggius *SS. Crucifixus cap.* 2. *f.* 37.

Panormo ob cælum æneum afflicta, 6. feria, 9. Maii 1647. hora 21. post Apostolicam concionem Francisci Surdi Soc. J. simulacrum in cruce *Virginis Catenarum*, triumpho super hominum memoriam præstantissimo, comitantibus omnibus, etiam

Prorege, Marchione Velesio per viam *Toletanam* appulit ad *S. Josephum*, erectumq; sub trullo, argenteam supra molem, aris 4. coruscantem, post 15. dies, Dominica, 18. Maii, majori pompa, post obtentas pluvias, succollantibus Equitibus sodalitatis *Alborum* reversum est in basilicam: ne læderetur jus piscatorum, qui SS. Crucifixum deferre solent, Ferdinandus Andrada, Archiep. iisdem *D. Josephi* statuam ligneam deauratam gestare concessit: *consolato da questa pioggia il popolo di Palermo non solo, ma il rimanente del regno, che tutto languiva per li medesimi ardori, parve, che Dio volesse dar la sentenza della contesa, se quella città sia capo del regno, poiche alle preghiere del popolo capitale, tutto il corpo dell'isola fu consolato*: Bisaccion. *guerre civili p. 3. f. 49.* supplicatione A. 1663. in *S. Christinæ* sacrarium delata icon, dum proprium ornabatur, pompa mox eadem in pristinum locum reducta.

Post marmoreum cœmeterii gradum, lævæq; navis arcum prima occurrit ædicula per Franciscum Antiochia, Arch. 1311. erecta SS. Crucifixo, possidens muros 3. *meridionalem*, fenestris 2. decoratum, januæ oppositum, *occidentalem* sacello S. Michaelis, *orientalem* cœmeterio connexos: Præsul non constituit *meridionali* in pariete simulacrum, sed in *orientali*, cum Jesus cruci affixus, vertens ortui, ac Hierosolymæ tergum, respexerit occidentem: Damascenus *lib. 4. de fide orthodoxa cap. 13.* lapideum fornicem calce marmorea, auro, picturis illustravit Marullus, Archiep. suum qui tumulum e regione altaris, in pariete occidentali collocari præcepit. Exterior arcus candido marmore, a *Gagini* discipulis insculpto, cancelliſq; marmoreis per eumdem ornatus, ostendit in pilis exititio opere decoratis tesseras, & in 2. Angelorum schedis inscriptionem: *D. Cæsar Marullus, Messanensis, Siculus, Archiep. Pan.* ablatis veteribus, clathri ex variis pretiosis marmoribus elegantissimi constituti 1690. in pilis Græcæ 2. tabulæ campum aureum præferentes, exprimunt *Christum* illusoria purpura, coronaq; cinctum, qui dextera crucem sustinet erectam, dum calix aureus sanguinem laterali e vulnere recipit profluentem, ac *Deiparam* obscurissimo tectam velo: in arcus interioris centro nigrum ex marmore scutum, ubi litteris aureis: *in salutem omni credenti*: ad Romanos 1. 16. Maragmerii *orientalem* polivere murum candido arcu marmoreo, a *Gagini* alumnis insculpto: in ipsis aræ pilis cælatæ 10. historiæ: *cœna, lotio pedum, oratio*

Geth-

Gethſemani, captivitas, ad Caiphan, ad Pilatum, ecce homo, manus a Præſide ablutæ, aſcenſus ad Calvarium, crucifixio: capitellis, biceps ubi aquila, incubant Prophetæ 2. cum ſchedula, ſenio deleta: in arcus interni centro Dei Patris facies, a *ſiniſtris* capita 3. Regum, Deiparæ, Marulliq; ſchedulæ; David: *Foderunt manus meas, & pedes meos*: Pſalm. 21.17. Salomon: *Extendi manum meam, & non fuit, qui aſpiceret*: Proverb. 1.24. Ezechias: *Sol decem lineis retrogreſſus eſt*: allud. ad Iſaiam 38.8. *a dextris* capita 5. Prophetarum: David: *Adorabunt eum omnes Reges terræ*: Pſalm. 71. 11. Iſaias: *Vere languores noſtros ipſe tulit*: 53.4. Jeremias: *Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus captus eſt in peccatis noſtris*: Thren. 4. 20. Daniel: *Poſt hebdomades ſexaginta duas occidetur Chriſtus*: cap. 9.26. Zacharias: *Quid ſunt plagæ iſtæ in medio manuum tuarum?* cap. 13. 6. ſub Regibus, ac Prophetis hiſtoriæ 6. *ad Herodem, flagellatio, coronatio, depoſitio e cruce, ſtatio maternis in brachiis, ſepultura.*

Joſeph Cajetanus, Can. Deput. aſportato ſimulacro in *D. Chriſtinæ* facellum 1663. ipſum parietem a tergo iconis veſtiit nigro marmore Liguſtico *paragone*, ut diffuſas per orbem, Chriſto moriente, tenebras exprimeret, mox in locum priſtinum reſtituta, marmoreas 3. ſtatuas collocavit: 1. 3. ſculpſit Gaſpar Serpotta, 2. Gaſpar Guercius, uterq; civis, Magdalena genibus innixa, paſſis crinibus in gemitus ad *Magiſtri pedes* effunditur, *ſiniſtro* in latere Diſcipulus lachrymis obrutus, in *dextero* Mater dolorem manibus ante pectus junctis premit immenſum: S. Ambroſius: *Maria nec minor, quam Chriſti matrem decebat, fugientibus Apoſtolis, ante crucem ſtabat, & piis ſpectabat oculis filii ſui vulnera, quia expectabat, non pignoris mortem, ſed mundi ſalutem*: idem apposuit, ex marmore lapidibus verſicoloribus ornato, gradus inferiores, ac ſuperiores: aram 1686. cancellis ex verſicolore marmore ſeptam exornat ciborium argenteum, & ſingulis 6. feriis argenteo in throno SS. Sacramentum: 3. Maii, ac 14. Sept. in Crucis *inventæ, exaltataq;* feſtis, ſextiſq; Quadrageſimæ feriis ibidem a prandio conſtituitur *Veræ Crucis* fruſtum, ſolemni mox ſupplicatione ad maximum defertur altare a ſodalibus *vultus, ac ſanguinis Chriſti*, Proceribus, Clero, Capitulo, Senatu, Archiep: Petri Martinez Rubio, Archiep. decretum 1663: *meridionalis* murus 1683. nigro marmore Liguſtico vidit ſeſe contectum: imo in

pe-

pede tumulus Marulli ex occidentali pariete translatus A. 1678. marmoris nigri scutum fulcit, aureis ubi litteris tabula Can. Isidori Navarro: *Amantissimo sanguinum spenso doloris fasciatur obsequio Pan. pietas, a Nicodemo exactam imaginem, vivine, an exanimis? attende: moesto siquidem perorat intuitu, patriæ semper evigilantem periculis: invenit felix, sperat felicior, votis obsequens hoc amoris exemplum æternavit in marm. MDCLXXXIII.* scuto insident marmorei 3. Angeli in SS. Veronicæ velo *Vultum Dominicum* explicantes: ad tumuli *dexteram* Angeli 5. *spongiam, lanternam, columnam* attollentes, *Gagini* depositio e cruce: Auria *vita cap. 7. f.* 28. ad *lævam* Angeli 5. *calicem, clavos, crucem,* præferentes: *Gagini* bajulatio crucis: Auria *ibidem.* Ut confluentium pietati consuleret, post obtentam a R. *Patrimonii* tribunali veniam, 6. feria, 2. Sept. 1678. everso muro *occidentali*, e binis *SS. Crucifixi, & Archangeli* facellis, unum conflans, ad sustinendos fornices arcum erexit, quem Deputati ex variorum marmorum segmentis affabre compactis vestiere: super arcum nigro e marmore scuta 2. ubi litteris aureis: *in umbra tua vivimus:* Thren. 4. 20. *Hoc signum fœderis:* Genesis 9. 12. e centro arcus pendulum ex argento candelabrum, cereis 12. & lampadibus 13. irradiat pretio aureorum 2000.

Augendum ad cultum, in omnibus 6. feriis, *hora* 6. maximum æs campanum donat pulsus 33. decreto Card. Archiep. Doriæ, quod neglectum firmavit edicto 8. Maii 1668. Pan. Joannes Antonius Gelosus, Vicar. Capitul. post horribilem terræmotum 11. Januarii 1693. jussit 25. Aug. 1693. Bassanus Archiep. ut *hora* 9. darentur alii 33. pulsus a die 4. Sept. ad recolendam Christi Domini mortem: Auria *chron. f.* 202. SS. Simulacrum *lib.* 8. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 176. Fazello, *magna veneratione colitur*, perpetuaq; lampade illustratur: meminit 1615. synodus Doriæ *p.* 3. *cap.* 12. *f.* 114. oleo lampadis ante SS. Crucifixum Drepani restitutus oculus dexter Dorotheæ Salesæ 15. Aug. 1611. quem per 13. annos cœcum ab utero detulerat: Genova *in ejus historia f.* 4. in omnibus feriis 6. festoq; 3. Maii, (cum missam canit Capitulum,) expenduntur e civium eleemosynis aurei 300. ob unius feriæ sextæ pompam annuos 25. aureos legavit Scipio Cottonius, Messan. S. Jacobi de Spatha Miles, Altamiræ Marchio, regiarum rationum Magister: *codicillum* 27. Maii 1667. in actis

Not.

Not. Pan. Mariani Amato: matutinis 6. feriæ horis, urgente Can. Cajetano, Petrus Pallotta, Pan. Beneficiatus S. Th. D. cœpit 1674. coronulam de plagis 5. Dominicis, juxta Soc. J. consuetudinem recitare: in parasceve sacellum nigris pannis cooperitur, & SS. icon cereis ardentibus exornata, detractis 3. sericis velis detegitur, ostendens laterali in vulnere circulos 2. aureos, pretio aureorum 1750. adamantibus, pyropisq; distinctos: Principis Eleonoræ Turriæ, & Julii Molinelli e *D. Rosaliæ* Principibus, & Beneficiati Marii Alacchi, civium munus: in sacello erecta sodalitas Romanæ unita SS. Crucifixi in S. Marcelli templo 13. Dec. 1660. per diploma, Panormi executum 9. April. 1661. affixaq; simplicia 11. beneficia S. Pancratii M. 12. Maii 313. coronati: onus faciendi sacrum quotidie, semel, bis per hebdomadam, feria 2. 5. vel in Divi festo: pretiosissimam, argenteamq; obtinet aureorum 11000. supellectilem: cappellæ præsident 2. Can. Deputati: (1659. primi fuere Sebastianus Cepolla, Joseph Cajetanus) singulis annis 31. Aug. per Capitulum electi: suadente Can. Cajetano, Maggius in lucem edidit *SS. Crucifixi* historiam 1648. recusam 1668. Auria eamdem 1669. 1690. 1704.

Hieronymus de Palermo visitans Benedictum a S. Joan. Bapt. Pan. Mercenarium, olim suum in ecclesia SS. 40. Martyrum ædituum, ob acutam febrim in agonia positum 1613. post ignea verba ad spem excitantia, subdidit: *in pœnitentia pergas ad SS. Crucifixum*: discedente Canonico febris extincta: Benedictus, post 3. dies, gestatoria sella vectus injunctam pœnitentiam completurus, offendit Hieronymum, cui causam itineris exquirenti, Benedictus respondit: *eo ad SS. Crucifixum*: tunc Hieronymus, brachio apprehensum extrahens sella, subjunxit: *injuncta pœnitentia pedibus propriis, non alienis peragenda*: confestim consolidatæ sunt bases ejus, additæq; vires, ut sine sella, baculoq; pedes confecerit 500. passus: Frazzetta *vita lib. 3. cap. 1. f. 201.* schedula ms. basilicæ S. Josephi: 12. *Genn.* 1664. 2. *indiz. il Sacerdote D. Franeesco Tarrisi, Vivandero della Madrechiesa si sepelì: venne ad accompagnarlo il Capitolo del Duomo: cosa non mai pratticata: era buono, e divoto Sacerdote, e come divoto, in particolare del Crocifisso del Duomo, si è osservato esser morto al finire del Venerdì* 11. *Gen.* 1664.

Cæsar Marullus, Messan. ex Marchionibus Condaugustæ A. 1574. Episc. Agrig. 15. Julii 1578. Archiep. publicum, e Ther-

marum porta, fecit ingressum 9. Nov. *Diarium ms. Petri de Blasio*: 27. Dec. 1580. ecclesiam D. Silvestri in arce maritima parochialem effecit: Serius *f.* 55. nun 1516. ut male Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 214. cum M. Antonio Columna, Prorege, 1582. interfuit solemni baptismo apud ecclesiam collegii, nunc domus professæ Soc. J. *Infans regni Tunisei per menses quatuor christiano chatechismo instructus a nostris, summa cum apparatus munificentia, Archiep. & Prorege inspectantibus, baptizatus est, quem mense post, ejus pædagogus instructus similiter a nostris secutus est*: litteræ annuæ Soc. J. 1582. *f.* 28. seminarium instituit clericorum: ejusdem schedula ms. *Questa Santa casa del Seminario Palermitano fù fondata dall'Illustriss. Monsig. Arciv. di Palermo, D. Cesare Marullo, Messinese, il quale avendo determinato di fabricarlo per conformarsi al sagrosanto Concilio Tridentino a 5. di Giugno 8. indiz. 1580. deliberò fabricarlo nelle case delle chiese de' SS. Giovanni, e Stefano de Plano, ove oggidì è fabricato il monastero, e chiesa delli Sette Angeli, ma per alcune giuste ragioni li bisognò mutar pensiere, e doppo matura considerazione, si risolse finalmente a 16. Giugno decima ind. 1582. volerlo fabricare vicino il palazzo Arcivesc. ove era la chiesa di S. Barbara la sottana, e S. Todaro, quindi a 7. Marzo del 1583. giorno dedicato al glorioso S. Tomaso d'Aquino, protettore delli Studii, il detto Arciv. Marullo con tutte le solennità, e ceremonie solite in presenza dell'Eccellentiss. Sig. Vicerè D. Marco Antonio Colonna, e dell'Illustriss. Senato di questa città buttò la prima pietra della fabrica della cantonera, che anticamente corrispondeva affaccio la chiesa di S. Giovanni Battista, ed oggi, affaccio la guardiola di S. Giacomo delli Spagnuoli, dove al presente vi è la colonna, buttandovi, prima di calar detta pietra, alcune medaglie colla sua effigie improntata da una parte, e dall'altra la descrizione dell'epitafio, che sta scritta nella lapida marmorea, posta sù la porta di questo seminario, e seguitando doppo la fabrica, quasi fino alla perfezione, se ne morì a 14. Nov. ed indi succedendoli l'Illustriss. Sig. D. Diego d'Aedo, Arciv. finì di tutto punto l'opera incominciata, con mattonarlo, e farle i tetti, le porte, e le finestre, ed allestito a 28. Ott. 5. ind. 1591. chiamato l'anno della fame, giorno festivo delli SS. Apost. Simone, e Giuda, di color pavonazzo, vestiti alcuni figlioli alunni con sue palme a mano, li condusse processionalmente, usciti dalla Chiesa della Catena alla*

cattedrale coll'intervento dell'Illustriss. Senato, ove arrivatosi si celebrò la messa solenne, e li fece un gran sermone il Padre Antonio Cicala, della Compagnia di Giesù.

In antica nummi cuprei parte nomen, ac vultus Marulli, in postica: *Regnante Serenis. Philippo II. Illmus ac Rmus D. Cæsar Marullus, Siculus, Messan. Dei, & Apostolicæ sedis gratia, Archiep. Pan. una cum Excellentis. M. Antonio Columna, hujus Regni Prorege, in hoc seminario primarium lapidem posuit, quod partim propriis sumptibus, partim fructibus ecclesiasticis ab imo erexit A. D. MDLXXXIII. die VII. Martii*: antica in facie ærei nummi apud Calogerum Gabrielem Columnam, Cæsaronis Ducem, vultus M. Antonii Columnæ: epigraphe: *M. Antonius Columna Prorex, & Capitaneus Generalis*: in postica ignem a sole excitatum sustinet arula: alludit ad Nehemiam: *quo sol refulsit, qui prius erat in nubilo, accensus est ignis magnus*: 2. Macab. 1. 22. per gyrum lemma: *in impositione primarii lapidis in Seminario Panormitano* 1583. Octaviani Præconii Arch. synodum 1564. coactam edidit 1585. ne periret: Pan. Soc. J. collegio 14. Oct. 1586. ut novum templum erigeret, neglectam *S. Pantaleonis* ædiculam evertendam indulsit, postquam aureis 4000. in actis Jacobi Galassi, 13. Aug. 1586. empto Antonini Montalti, Annæq; Vigintimilliæ palatio, cui adnexa relata ædes, beneficium tarenorum 24. & jus præsentandi, utrunsq; Marullo renuncians, promisisset, augusta in ecclesia, S. Martyri sacellum dicare, (jam excitatum:) veteris Græcæ tabulæ apud collegium cultæ inscriptio: *S. Pantaleonis M. imago sanctitate, & antiquitate venerabilis, in æde ipsi sacrata, postea ad ædificationem hujus collegii Soc. J. diruta, per multos annos pie culta, ad pietatis memoriam recolendam, reformata pictoris manu hic posita est*: 6. feria, 12. Nov. 1588. decedens, e condito cadavere lapis renum extractus, dig. 4. longus: *Diarium ms. Petri de Blasio*: vivus marmoreum in *occidentali* SS. Crucifixi pariete sibi loculum extruxerat, qui 2. Sept. 1678. cum *meridionalem* transferretur in murum, inventus est vacuus, nam venerationis ergo sub pavimento sepultus exiterat: in urnæ candidæ basi scuta 3. *lateralia* cum symbolis, *medium* cum elogio: *D. Cæsar Marullus, Sicul. Messan. Archiep. Pan. obiit* 13. *Nov.* 1588. epitaphium a Pirro relatum alibi translatum: *D. Cæsar ex illustri Marullorum genere, eximia vitæ integritate pastor, cum*

cum Agrigentinam primum, Panormitanam postea rexisset eccle-siam, praclarissimæ justitiæ, pietatis, liberalitatis, & vigilan-tiæ relictis exemplis, annos agens LI. bonis omnibus, tanti Præ-sulis desiderio mœrentibus, obiit pridie idus Nov. MDLXXXVIII.

CAPUT SECUNDUM.

SS. DEIGENITRIX ILLIBATA.

SEcundum *tutelaris Deiparæ* sacellum, assentiente Capitulo 28. Dec. 1590. Haedus Præsul expliens marmoreo candi-do exititii operis arcu, stemmatibus apud pilarum bases, 2. Ange-lis, ut antecedenti in ædicula, in horum schedis inscripsit: *D. Di-dacus de Haedo, Hispanus, Cantabriæ provinciæ, Archiep. Pan.* in fornicis auro, calceq; marmorea decorati centro, suas tesseras, hinc inde statuas 8. *SS. Evangelistarum, Agathæ, Nymphæ, Oli-væ, Christinæ* constituens, super altare columnas 4. iconesq; 3. e Basiliano S. Michaelis de *Campogrosso* cœnobio, Archiep. mensæ connexo ante annum 1282. delatas locavit: *not. 1. Pan. f. 211.* Pirr. *ob frequentes piratarum incursiones celeberrima S. Michae-lis, ac SS. Basilii, & Laurentii marmorea simulacra in ædem ca-thedralem translata sunt*: in *medio* Michael, a quo nunc denomi-natur cappella, pede dextero calcans Diabolum, ostentat *dextera*, olim ensem, virgam ligneam inauratam, qua *Proregem, ac Mi-nistros* percusserat 1683. Palafoxius Archiep. *a dextris* Basilius, S. Bernardum falso vulgus appellat, clausum *dextera* librum exhibet Græcæ Doctor ecclesiæ, sinistram juxta tibiam, utpote Cæsarien sis Episc. mitram: *a sinistris* Laurentius profert *dextera* codicem Evangelicum sanguine consignatum, *læva* craticulam: columnis marmoreum insidet episty lium, zophorus, e quo An-geli 2. prodeuntes SS. Basilio, Laurentioq; coronas imponunt, & coronix. Ad horum latera per Josephum Albina, Pan. antonoma-stice *Soczum* in muro picti *Gabriel, Raphael, Uriel, Barachiel, Sealtiel, Jehudiel*: supra coronidem marmor.

Omnipotens populi tutrix, tutare Panormum
Quæ sumus, a belli, pestisque, famisque periculis periclis.

Metricam orationem excipit in pariete per Marullum Ar-chiep. fixa 1580. Græca tabula bipalmaris, e *thesauro* perlata,

ubi

ubi Mater augusta, cui ædes dicata, natum fovet in sinu: hoc in altari, perpetuis 2. lampadibus illustrato, (meminit 1615. Synodus Doriæ *p.* 3. *cap.* 12. *f.* 124.) Sacerdotes 3. quotidie sacrum celebrant: *unus* pro Regibus, *reliqui* pro Haedo: primum alit Antistes, alios Capitulum, quod 10. 20. Aug. canit missam. Eversо muro *orientali* per Deputatos SS. Crucifixi 1678. *meridionalis* auro, Angelisq; Deiparam reverentibus, *occidentalis* auro, ac theatro super Haedi tumulum, pretiosis marmoribus pavimentum, arcus novis ex marmore cancellis per eosdem ornatus.

Ecclesia S. Michaelis, vulgo *Angeli*, per S. Angelum M. Carmelitam erecta 1220. (eam indicat 18. April. 1257. testamentum Theophaniæ de Basvino, Pan: *item ecclesiæ S. Angeli tarenos* 6. index ecclesiarum Pan. 1439. *pro ecclesia S. Angeli de Plano*: Serius *f.* 136.) tabulam obtinuit parietinam, quam senio decoloratam 1516. primus agnovit Pan. Thomas Belloriosus, Archiep. Card. Proregis Neapol. Francisci Remolini, Vicarius Gen. & dum illam contemplaretur (*miscellan. ms.* Octavii Cajetani Soc. J. in Pan. collegii bibliotheca) *nel medesimo tempo Bartolomeo, nobile Pisano, huomo pio, solito far orazione in questa chiesa, dimandato da D. Tomaso Belloroso di questa sua divozione, rispose, che egli havea una profezia, non dicendo, di chi si fosse, del tempo del discoprimento, & esaltazione de' sette Principi Angeli, che sin' allora li era stata oscura, ma in quel tempo se gli era manifestata, imperoche diceva, che allora questi Santiss. Angeli, assistenti al trono di Dio, si doveano discoprire, quando la mitra vederà per il vetro, che egli intendeva per la mitra papale, & allora presideva alla Chiesa Leone X. il quale non poteva vedere, se non cogli occhiali*: isti 7. Principes Angeli apparuere SS. decem millibus Mart. A. 108. *Baronius*: D. Sebastiano M. 280. Surius 20. *Januarii*: S. Vito M. Mazarensi, cum eo psallentes, 293. Cajet. *t.* 1. *f.* 92. Furibus expilare tentantibus Pan. sub eorum titulo gynæceum 1647. Mongit. *historia ms.* pictus *Uriel* in Pan. templo *Marturan. D. Petri*, ac *M. Reg.* Haedus, ut eorum cultum augeret, præter eorundem statuas in tribunæ maximæ fornice, in hoc suo sacello, ut illud vocat Alberghinus *manuale Qualificatorum cap.* 8. *f.* 132. pictos voluit: (adhuc fidei Quæsitor in Pan. S. Mariæ de Jesu Conventu, pransurus cum Minoribus Reformatis, per forium rimas aspexerat Angelos 2. adolescentes ann. 16. B. Benedicto

a S. Philadelpho in culina ministrantes: Tognolettus *vita Beati cap.* 14. *f.* 59.) necnon humari marmoreum apud loculum in Epistolæ muro, sub Angelico patrocinio collocatum.

Didacus Haedus ab Heduo, Cantabriæ Principe trahens originem, ibidem apud *Vallem de Caranza* natus 1522. Valentiæ 1572. Panormiq; fidei Quæsitor, Episc. Agrig. 1584. Archiep. 1589. publicum 8. Oct. 1589. fecit ingressum: *diarium ms.* Caroli Orlandi, Pan. arcum triumphalem a Senatu erectum excogitavit Antonius Venetianus: *ejus opera*: 2. Januarii 1591. exequias civibus 15. Dec. 1590. in casu lignei pontis occisis in basilica celebrans, *diarium ms.* Petri de Blasio: 24. Maii concessit licentiam faciendæ supplicationis, & indulgentiam 40. dierum omnibus, qui comitarentur S. Onuphrii reliquiam a parthenone SS. Salvatoris ad novam ejus ecclesiam: Proponus, ideft Pius Costa Pan. Abbas Benedict. *Divi vita lib.* 3. *cap.* 9. *f.* 151. supplicatione a *Deipara Catenarum*, 28. Oct. deduxit ad basilicam novi seminarii alumnos: podium erigens marmoreum in orientali palatii fronte, majorem super januam: marmor: *D. Didacus de Haedo Valli de Caranza Provinc. Cantabriæ, Arch. Pan. MDLXXXXIII.* Observantinis aeeterium Gibiliruffæ firmavit: Alberti *icones Marianæ t.* 2. *cap.* 3. *f.* 27. S. Christinæ veteris ædem consecrans 1595. Castell. *f.* 62. urgente Can. Joanne Bapt. Larosa 23. Martii 1597. testes excepit, quod Mariana basilicæ tabula fuerit per S. Lucam depicta: Auria *SS. Crucifixus f.* 73. ad preces Octavii Cajetani Soc. J. tabulas fecit authenticas 10. Oct. 2598. de cultu S. Cosmæ Pan. Archiep. Africani: Cajet. *t.* 2. *f.* 58. *n.* 2. Dominica, 18. Martii 1599. primum jecit lapidem in fundamenta templi SS. 7. Angelorum: *a* 25. *di Settembre* 1600. *dalla Panormitana Ecclesia nescio una divotissima processioni, dove erano tutti li Conventi, & Monsignore* Haedus *con il ligno della Santiss. Croce, cantando*: Peccavimus Domine, *& questo per lo gran scilocco, & si disia l'acqua*: Zamparronius *diarium ms. f.* 17. interfuit 25. Aug. 1602. supplicationi, quæ *a Deipara Catenarum* attulit SS. Eucharistiam ad *S. Josephi* templum: Silos: *lib.* 3. *f.* 135. *hist. Cler. Regul.* Dominica, 20. Julii 1603. in regii palatii aula, *galleriam* dicunt, ante aram ornamentis aureis, ac lipsanis basilicaribus irradiantem coram Duce Feriæ, Prorege, Magnatibus, mutuum accipiens assensum ab Joanna Austriaca, Joannis filia, Caroli V.

Imp.

Digitized by Google

Imp. nepte, & a Franciſco Branciforti, Pan. Principe Petræpertiæ, Fabritii, Buteræ Principis filio, nuptias conſecravit: Auria *chron. f.* 75. in Annunciatione 25. Martii 1604. dicavit aram baſilicæ maximam, ære ſuo amplificatam, ex qua extractam reliquiam S. Nicaſii M. Thœbei donavit 29. Aug. templo principi Caccabenſi, cujus Divi ſodalitium confirmarat 30. Aug. 1596; tranſlationem Caccabus celebrat nundinis, ac ſupplicatione ſolemni ſingulis annis 4. Domin. Aug. Inveg. *Carthago Sicula lib.* 2. *cap.* 2. *f.* 131. *lib.* 3. *cap.* 4. *f.* 34.

Ex litteris annuis Soc. J. A. 1605. f. 4. *adjectum eſt noſtro templo* domus profeſſæ Pan. *templum SS. Coſmæ, & Damiani ſacrum, cum Proregis, ac Archiepiſcopi, tum etiam Senatus liberalitate, qui, ne ſodalitas ibi fundata penitus deleretur, aut ex parte minueretur ſodalium eo convenientium numerus, aliud longe majus, atq; opere, ſtructuraq; ornatius dono dedit, cui permutationi cum abnuiſſent diu quamplurimi, ægroq; animo tuliſſent, Deus miraculo annuere viſus eſt: etenim dum Sanctorum ſtatuæ, multa quidem frequentia eorum, qui ad noſtras adeunt congregationes, magna luminum pompa ſublimes in novum templum* a Senatu D. Rocho erectum *ducuntur, ecce ante omnium conſpectum, quidam obduratus ex ſodalium adverſantium grege, qui multos jam menſes tibiarum, pedumq; morbo laborabat, ita ut neutiquam ſine fulcris incederet, his omnino projectis inceſſum, curſumq; præ lætitia arripuit, clamitando, divinam ſe clementiam expertum, quod ſane miraculum effecit Archiepiſcopus, ut teſtibus confirmaretur, ipſumq; nonnulla alia in dies ſubſequuntur, quare ad hoſce Sanctos maximi fiunt populorum concurſus, in eoſq; religio augeſcit, nec parva pecunia, eleemoſynæ nomine ſubrogatur*: cumq; eorumdem SS. ſtatuæ in ſupplicationibus deferuntur, maxima cum illis, utriuſq; ſexus multitudo anteit, ſubſequiturq: frequentiam copioſiſſimam nequit Palafoxius Archiep. impedire. Bonaventuræ de Agrigento, Minori Reform. donavit fruſtulum *Veræ Crucis*, eductum e parochiali templo S. Nicolai de Albergaria: Tognolettus *Paradiſus Seraphicus t.* 1. *lib.* 2. *cap.* 14. *f.* 139. elaboravit dialogos 3. Hiſpanicos de Maurica ſervitute, in quibus refert plurium nationum fideles ab Afris martyrio coronatos, in *Algerii* hiſtoria, quam edidit ex fratre nepos S. Th. Mag. Didacus Haedus, Bened. Abbas de Fromeſta. In occidentali muro aſſurgit pretioſum

can-

candido e marmore mausoleum, supra quod Haedi statua genuflexi, manibusq; junctis Sanctissimam Deiparam, ac septem Principes Angelos venerantis: in basi epitaphium: supra simulacrum mutuli 2. marmorei, tesseris Haedi gentilitiis ornati, cementitium fornicem sustentabant: fornice per Deputatum SS. Crucifixi diruto, mutuli, stemmatibus erasis, 9. Maii 1713. suppositi tumulo Gualterii II. Ophamilii, Archiep: elogium: *Deo Optimo, Maximo, & memoriæ Domini Didaci Haedo, Cantabri, olim Valentiæ, Aragoniæ, & Siciliæ, gradatim Inquisitoris, inde ex Agrigentina ad Panormitanam, primam regni sedem evecti, regniq; Præsidis designati, cujus bonitas, & beneficentia commune semper fuit omnium perfugium: vixit annos* 86. *obiit A.* 1608. 5. Julii: *Regni Præsidis* ob futuram Didaci Gusmani, Comitis Albedelista, Proregis profectionem: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 185.

Sacellum 3. dedicatum 1611. *S. Carolo Borromæo*, 1624. *D. Rosaliæ*, hinc in lapidei centro fornicis Christus eandem rosis coronat, 1679. *Illibatæ Deiparæ*, marmoream cujus iconem, ante annum 1580. cultam in ara baptismalem ante fontem, volverat constituere Capitulum in ædicula, nunc *S. Mamiliano* I. dicata, ideoq; 23. Julii 1663. elegerat 2. Can. Deputatos, ut illam ære Capitulari decorarent: in basi statuæ lemma: *opus Antonelli Gagini Panormitani, Dominico scultore* sculptore *geniti* 12. *die Nov.* 1503. sub ara marmoreus *S. Cosmæ* Pan. Archiep. Aphrodisiensis tumulus per Marullum Præsulem collocatus: a tergo B. Mariæ posuit Maragma ex versicolori marmore loculum, *nicchia*, cui insidet cum epigraphe scutum: *Spes nostra salve.* Cum ob luem, Card. Archiep. Prorex Doria, Senatusq; 5. feria, 15. Aug. 1624. emisissent votum jejunandi 7. Dec. tuendiq; Marianum conceptum intemeratum, 16. Nov. principem in patronam adlegissent SS. Dei Genitricem, ab Adami labe præservatam: *dagli otto di Decembre per insino a venti di detto mese, havea di modo passata la peste, che non si haveano discoperto case nuove d'infermi:* Alaymus *consigli politici medici p.* 1. *lib.* 3. *cons.* 4. *f.* 191. exemplo Pan. jejunium Sicilia vovit universa: *mense Decembri, 7. jejunium ex voto totius regni:* 1653. Francisci Peretti Card. Archiep. M. Reg. synodus *cap.* 6. *f.* 24. exemplo Pan. votum idem Trinacria nuncupavit, instante Roderico Sandovallio, Duce Infantati, Prorege, directis 2. Aug. 1655. ad omnes Episcopos litteris, ubi

ubi, *y he echo yo, y el Senado de esta Ciudad en tres de Abril de este año*: exemplo Pan. matrem augustissimam suscepit in tutelarem insula: Dec. 8. *Conceptio B. Mariæ Virginis, quam pro toto regno in præcipuam patronam pietas Illustriss. & Excellentiss. D. Admirantis Castellæ, tunc Viceregis adscivit per litteras datas Messanæ die 23. Febr.* 1643. eadem synodus *ibidem*. Maragmerii nobilibus compserunt marmoribus parietes laterales, teste bicipiti aquila, in basibus posita 1671. supra quas in *orientali* Bassani, in *occidentali* Lozani Præsulum mausolea: arcus marmoreis cancellis vallatus ornat ædiculam, ubi 5. April. 1684. aduso; 27. Maii simulacrum Deiparæ *libera nos a pœnis inferni* locatum.

Ferdinandus de Bazan natus Panormi 29. April. A. 1627. in S. Nicolai de *Kalcia* templo sacris undis ablutus: fides Parochi Pauli Reggio 22. Nov. 1725. Archiep. 7. April. 1686. Romæ consecratus, trireme Neapol. Panormum appellens 2. feria, 29. April. in S. Josephi basilica ab Joanne Roano, Archiep. M. Reg. recepit pallium 5. feria, 30. Maii: ob terribilem fulminum procellam 6. feria, 17. Junii 1689. instituens novenam in tribuna Deiparæ *libera nos a pœnis inferni*, effecit, ut summus Theologus, Pan. Fulgentius Castiglione Soc. J. instructionem pro confessariis monialium ederet 1692: ex feria 3. bacchanalium retraxit ad Sabbatum ante Quinquagesimam, 20. Febr. jejunium ob D. Matthiæ Apost. pervigilium: liber, *ordo recitandi officium* 1694. Sabbato, 3. Martii 1696. in basilica SS. Nominis Jesu benedixit æra 3. campana, licet valetudinarius: 1700. edidit plurima pro monialibus præcepta, aliis Doriæ, ac Martini de Leon additis: 10. Januarii 1701. fecit edictum, 18. die promulgatum, asserens D. Rosaliam numquam extitisse monialem: Culafatus *admirabilis D. Rosaliæ vocatio f.* 56. edicto concessit 40. dierum indulgentiam, recitantibus ad horologii pulsum: *Ave Mater admirabilis, nostra dulcis advocata, o Concepta Immaculata*: Joseph Cardinale, Pan. Soc. J. *obsequia Deiparæ Immac. ms.* obiit in patria, 6. feria, 11. Aug. 1702. laudatus ab Hieron. Giunta, Messan. Soc. J. Ciminnensis Presb. Paulus Amato, mausolei, a civibus insculpti, excogitavit idæam: candido ex marmore tumba possidet in pectore scutum, & lemma: *Pastori oculatissimo orbata Panormus, parentans, sub hoc marmore pretiosiorem suæ felicitatis thesaurum reposuit*: ad ejus latera Angeli 2. mitram, & baculum

præferunc; urnæ incubat extincti statua, genibus innixi Deiparam reveretur: in loculi oblongi epistylio scutum cum tesseris, zophorus, & coronis: in solo marmor Can. Isidori Navarro: *Cineres, & ossa hoc sita sunt Ferdinandi de Bazan, civis, & Arch. Pan. e Marchion. S. Crucis, Hispaniarum Magnaribus, Compostellanæ, & Hispalensis ecclesiæ Can. apud Cordubenses primum fidei Quæstionis, dehinc, pro summa divini, humaniq; juris notitia, inter supremi tribunalis judices adlecti, qui, assidua in egenos largitate, & Academiarum fundatione, extructisq; singulari prorsus exemplo, in usum Sacerdotum nosocomiis, pater pauperum, Antistitumq; norma meruit appellari: cætera non sinit dolor: ex hac vita migravit quarto idus Aug. A. D. MDCCII. ætatis suæ LXXVII. Orbata Panormus viro incomparabili, & mitæ innocentiæ, non sine lachrymis, bene merenti ponendum curavit.* 7. Academias fundaverat.

Joannes Lozano, Gumillæ in Castella natus, Augustinianus S. Th. Mag. imbuit litteris Fridericum Toletanum, Fernandinæ Ducem, 24. Dec. 1674. Proregem, 1646. Episc. Tropejensis in Calabria, 1656. Mazar. in SS. Eucharistiæ sacello marmoreum tumulum excitavit: *Deo Optimo, Maximo, Fr. D. Joannes Lozano, Hispanus, Ordinis S. Augustini, S. Th. Mag. Tropæensis primum, nunc Mazarienſis Episc. inter hujus munera vitæ, vitam agnoscens mortalem; hunc sibi locum, quo quiesceret mortuus, vivens elegit anno sal. MDCLX.* in sinistro aræ latere marmor: *Fr. D. Joannes Lozano, Hispanus S. Th. Mag. Ordinis S. Augustini, Episc. Mazar. sacellum hoc, a D. Marco la Cava, Pan. inceptum refecit, instauravit, complevit A. D. MDCLXIII.* in Evangelii muro, depictus flexis genibus SS. Sacramentum veneratur: 1669. Archiep. Pan. in principe Thermarum templo, 18. Maii Sabbato, recepit pallium ab Joanne Roano, Episc. Cephalæd: 2. Junii publicum fecit ingressum, & in hac basilica 1671. mausoleum sibi marmoreum erexit: 6. feria, 27. Dec. 1676. translatus ad Palentinam Hispaniarum ecclesiam: Auria *chron. f.* 158. tumbam, ingenio Pauli Amato, sculpsit Antoninus Anello, Pan. basis cum bicipiti aquila sustinet candido e marmore cenotaphium, supra quod Genii 2. rotundum loculum fulcientes, (in quo Lozani orantis statua ad umbilicum usq;) mox duos inter Angelos, qui mitram, baculum, pallium, galerum exhibent, scutum cum elogio per Franciscum Intorcettam Soc. J. confecto: *Frater*

D. Joan-

Digitized by Google

D. Joannes Lozano, Hiſpanus, ex Eremitarum S. Auguſtini familia, S.Th. Mag. Tropææ primum, inde Mazariæ Præſul, ad Archiepiſcopatum Pan. evectus, nil aliud ſibi, dum vitam ageret, curandum duxit, quam ubiq; ſepulchralem ſedem ſtruere, ut quotidie, veluti moriturus ſemper viveret, & mortalium faſtus ſuperſtiti marmore tumularet: poſuit A.D. MDCLXXI. in ſolo marmor eodem cum epitaphio, addita 1679. clauſula: *A. D. MDCLXXIX. obiit, die 29. Junii*: tandem ultimo in ſcuto teſſeræ Præſulis, qui aureos 25. pro funere anniverſario, aureoſq; 10. pro ſacrificiis celebrandis, 30. per Capitulum, 30. per Clerum legavit.

CAPUT TERTIUM.

S. LUCIA V. M. SYRACUSANA.

QUartum obtinet ſacellum *D. Lucia*, ſuadente Antonio Camali, Archiep. Haedi, Doriæq; Magiſtro Notario: Pan. Petrus Albina, *Socæi* filius, 7. Febr. 1626. denatus, tabulam pinxit: lapideo in fornice coloribus expreſſi SS. Syracuſani: *Stephanus* IV. PP. *Marcianus*, *Zoſimus*, *Baſſianus*, Epiſc. *SS. Deodata*, aliæq; poſita 1710. ſuper altare ſtatua: *Ecce homo*: latetalibus in parietibus olim tabulæ 2. in 8. ſacellum translatæ 1655. nunc in *orientali*, Deipara Admirabilis, in *occidentali* Martini Archiep. mauſoleum: ante aram ſepultura Canonicorum, in marmoreo cujus operculo ſculptus *Abbatum* pileus, & lemma: *Capitulo*: mox epitaphium a cive, Can. Vincentio Libaſſi concinnatum: *Quos Canonicos hæc urna tenet, vox templi vocavit ad chorum, vox Cælitum revocabit ad vitam, vox Domini convocabit ad gloriam: ne fleveris, viator, ſed vra, anno, ſal. MDCLIV.* hinc ante ſacellum ſcalæ lapideæ in foveam deſcendentes, marmoreis contectæ tabulis.

Jacobus M. Aprile, Calatajeronenſis Soc. J. ut in *Quadrageſimæ* Dominicis, cum a ſociis fierent miſſiones in S. Franciſci Xaverii collegio, populum ad lachrymas excitaret, emit juſtæ ſtaturæ papyraceum ſimulacrum Servatoris corona ſpinea, purpuraq; conſpicui: *Ecce homo*: mox iconem dedit Joſepho Amato, qui preſſus inopia, illam tarenis 8. oppigneravit Margaritæ Milazzo, alias *Schittidda* vinum vendenti apud vicum Maſſarum in

pa-

Digitized by Google

parœcia *Albergariæ*: Margarita, singulis 6. feriis, vicinas convocans mulieres, nescio quibus precibus divinam ornabat effigiem: M. Augusto 1710. sparsus per urbem cujusdam signi rumor a Christo peracti, principes excivit fœminas ad imaginem venerandam: Josepho Castelli, Albergariæ Parocho, ac Dominicanis S. Citæ, Dominis apothecæ sibi dari iconem contendentibus, cives multi convenientes Pan. Antoninum Lancellam, collegii Xaveriani Rectorem, effecere, suum ut simulacrum in Apostoli Indici templum deferret: Rector, venia Vicarii Gen. obtenta, ardentibus 30. cereis, 20. Aug. hora 16. Xaverianam transtulit in ecclesiam: ad Parochi, Fratrumq; preces, Can. Philippus Sidoti, Vicarius, assumptis plurimis Sacerdotibus, 2. quadrigis, 25. Aug. 8. hora noctis, statuam accipiens a Rectore, super aram S. Luciæ, ligneo loculo inaurato, chrystalliscq; munito clausam constituit, ubi maxima miraculorum copia fulgens, suum ad cultum advocat universos, ad quos inflammandos distributæ imagines papyraceæ, æneis formis excusæ.

In externo *thesauri basilicaris* pariete per Josephum Albina Pan. depicta SS. Mater stantem tenet *dextera* filium, papillæ adblandientem: utroscq; manibus ante pectus junctis, Angeli 2. venerantur: scriptus in basi annus 1604. *Soczus* effigiem alibi deferendam prophetans, inter 4. ligneos asseres murum concluſit: Mariana icon primum culta, mox neglecta, temporis fluxu corrupta, rudi penicillo instaurata, 1685. curabatur singulis annis, 5. Aug. sub titulo *Deiparæ Gratiarum*: civis quidam, omnibus sabbatis, ære suo, ac eleemosynis lampadem accendens, pietatem prætereuntium suscitavit adeo, ut 1697. cœperit miraculis coruscare: mulier Ægyptia, *Cingara*, amaris deflebat lachrymis virum ad triremes damnatum, cum lampadis auctor, a Dei Matre petere auxilium imperavit, exinde Emmanuelem Sylva, & Meneses, Sicularum triremium Ducem adiens, paucos post dies, maritum recepit: conjuges, beneficii memores ad B. Virginem attulerunt catenam illi, qua fuerat olim revinctus, persimilem: anathema oblivionis: *gratiam, gratiam*, clamitantes, fœminam excierè præsentem, siccis papillis afflictam, ut Marianam accerseret opem infantulo morienti: res mira! ubera confestim lacte manarunt, alteroq; die ad sacram iconem cereas mammas appendit: ad ejus cultum amplificandum, Bassanus Archiep. præce-

pit

pit Paulo Amato, Architecto, ut effigiem in dextero *S. Luciæ* pariete translatam affigeret, & affixit 28. Junii 1697. mox coronide calcis marmoreæ, auro illusa præcinctam, ara, scutoq; decoravit, ubi: *Mater omnium gratiarum*: super imaginem, Pan. Anonymus in scuto altero scripsit: *Mater Admirabilis*: hinc *Deiparæ Admirabilis* appellata. Jacobus Rem, Germanus, Soc. J. sodalitatis Ingolstadiensis auctor, orans in ejusdem sacrario, dum a sodalibus *litaniæ Lauretanæ* canerentur, nosse cupiit, ecquod encomium præ aliis arrideret? ad vocem, *Mater Admirabilis*, illi spectabilis adfuit multo decora lumine Diva Mater, eoq; se titulo gloriari significavit: tum Jacobus suis jussit, ut repeterent *tertio* voces illas, *Mater Admirabilis*, asserens cognovisse sese, quam sit gratus Dei Genitrici ille titulus præclarissimus: Sotuellus *bibliotheca Soc. J. f.* 384. ad latera *Matris Admirabilis* appensa clenodia: Pan. Melchiora Castelli, & Marchese, Principis *Castelli Ferrati* filia, Josephi Lancea, & Lucchesii, Ducis *Camastræ* uxor, exoptans prolem, suarum hæredem divitiarum, matrem coluit Admirabilem, spondens argenteæ laminæ donum: ad breve tempus, 3. Jun. 1700. peperit Joannam, Ignatii Lanceæ, & Reggii, *Trabiæ* Principis conjugem: voti rea dedit laminam, lampadem argenteam, phrygionicum aræ pallium, aliaq; ornamenta.

Martinus de Leon, & Cardenas, Granatensis, S. Th. Mag. Augustin. 1631. Episc. Puteolanus, ubi 1634. sibi tumulum erexerat, Regius Consiliarius, ac Innocentii X. PP. Prælatus Assistens: 27. Aug. 1650. Archiep. Dominica 11. Oct. 1650. apud majorem Ecclesiam Thermitanam accepit pallium a Marco Antonio Gussio, Episc. Cephal. marmor ibidem per Juratos affixum, *quibus suammet ipse paciferam imaginem, sacrum faciente D. Vincentio Solito, Ecclesiæ Thermitanæ Archipresb. exosculandam* dedit *die XIV. Oct.* die 15. Panormum intravit sub arcu triumphali 20. Martii 1651. pastoralem scripsit epistolam, 1653. editam in *selectis* Pan. Francisci Bardi, Soc. J. *lib.* 8. *quæst.* 1. *f.* 404. qua testatur ex antiqua consuetudine ad horas canonicas per diœcesim teneri moniales, quibus plura dedit præcepta ad perfectionem Evangelicam conservandam, 1700. typis per Bassanum Archiep. tradita: 10. Julii 1651. Prorex ad usq; diem 27. Dec. in *Baidæ* palatio, aulas excitans, sua posuit ex marmore stemmata, tabulamq; *Fr. D. Martinus de Leon, & Cardenas, Archiep. Pan.*

Præsidens, & Capitaneus Generalis, anno MDCLI. 13. Oct. 1652. confirmavit Nobilibus Matronis possessionem ecclesiæ *S. Mariæ de Raccomandata*, ab antecedenti Prorege concessam, postquam innotuit dolus Præfectæ, quæ templum monialibus Theatinis indulserat: *historia ecclesiæ f.* 9. eadem in æde 13. Aug. 1653. missam cecinit pontificalem coram Duce Infantati, uxoreq; Maria de Silva, & Gusmana, *sodalitii* Præfecta: *ibidem f.* 7.

Dominica cujuslibet mensis accedebat ad basilicam SS. Nominis Jesu, cum celebratur *Communio Generalis*, ut cælesti epulo reficeret scholares collegii Soc. J. erga Aloysium Lanuza, Soc. J. Insulæ Apostolum, Sabbato, 21. Oct. 1656. extinctum in domo professa Pan. *de' Prelati singolare fù la veneratione, ed eccessivo l'affetto, che gli portava l'Arcivesc. di Palermo, e Presidente di questo regno, l'Ill. & Eccell. Fra Martino Pons di Leon, riverendolo da Santo, ed amandolo da fratello, fino à dargli in publico affettuosissimi abbracciamenti: perche non contento delle sue prediche in publico, si fermava ad udirlo nelle piazze, dovunque ei predicasse, ne mai sazio di lui, continue erano le istanze, che gli faceva, perche andasse a palazzo, continue le preghiere, che liberamente li dicesse, cioche gli fosse paruto servigio di Dio, e prò delle pecorelle: per lui non ci era portiera serrata, ed era tanta la consolatione nel trattar con lui, che in tal tempo vietò a paggi di recarli ambasciata, ancorche fussero di Prencipi, che dimandavano udienza*: Frazzetta *vita Lanuzæ lib.* 1. *cap.* 15. *f.* 132. infectus veneno, uti *Præconius* prædecessor, propinato, ob immunitatis ecclesiasticæ tutelam, excessit 15. Nov. 1655. deductus a palatio in basilicam ab Equestri *Albornm* sodalitio, laudatusq; a Cosma Scammacca, Leontino, Soc. J. Auria *chron. f.* 119. mausoleum cælavit Gaspar Guercius Pan. quod columnis 4. rubeis, candidoq; epistylio, zophoro, coronamento resplendet: niger tumulus genuflexi statuam Præsulis, D. Luciam colentis ostentat; ad latera mitram, baculumq; a tergo cum tesseris scutum: sub urna scutum, ubi: *Fr. D. Martinus, Hispanus Ordinis S. Augustini.*

Hìc jacet exanimis gelido sub marmore, sacris
Qui dedit æternum vivere marmoribus.

Sub districho sedentes 2. Angelos exhibet basis, inq; pectore elogium: *Fr. D. Martin. de Leon, & Cardenas, virtutibus, meritisq; præclarus, in dicteses suas, Putcolanam, & Pan. perfecta Anti-*

sti-

ſitum ideâ gabernatas, in Reg. Hiſpanu.., & ejus regna, Neapolitanum, & Siculum, militari, & politico regimine ſtrenue adminiſtrata, in hoc primarium templum, marmorato tectorio inſtauratum, & ejus aream, ſtatuis Divum affabre ſculptis condecoratam, in Euchariſticum ſacellum, ſumptuoſo ciborio dotatum, in pauperes, ære ſuo largiſſime profuſo ſublevatos, amorem vivus apud ſuos æque, ac exteros ſibi conciliavit: mortuus deſiderium ſui reliquit, & ſucceſſorum æmulationem incendit: obiit 15. Nov. anno ſal. MDCLV.

CAPUT QUARTUM.

S. AGATHA V. M. PANORMITANA.

DA *Carolo Borromæo*, Card. Archiep. Patrono, ſacellum 3. datum 1611. quintum hoc 1652. tabulam abſolvit Petrus Fiorenza Pan. Anna *Divi* ſoror, Fabritii, quem Felix Urſina, & M. Antonius Columna, Prorex, genuerat, uxor, dicta *mater pauperum*, extincta 1582. in regio Pan. palatio, apud Soc. J. collegium, domum hodie profeſſam tumulata: in natali 4. Nov. Capitulum concinit miſſam: 1664. pictura in ſacrarium translata: *eidem*, ac *S. Thereſiæ*, Patronæ dicata ædes in actis Not. Pan. Joannis de Falco: *die 16. Julii, 2. ind. 1664. quia ad inſtantiam Rev. Patrum Ordinis Diſcalceatorum Carmelitarum, ſub titulo S. Thereſiæ, exiſtentium in Ven. Conventu dictæ S. Thereſiæ, extra mœnia hujus Felicis Urbis Panormi, fuit ſupplicatum Illuſtriſs. & Rmo D. D. Petro Martinez Rubio, miſeratione divina, Archiep. Pan. quatenus dignaretur, pro eorum maxima devotione erga dictam D. Thereſiam, quam habent dicti Rev. Patres, & populus Pan. qui eam aſſumpſit in Patronam, concedere cappellam aliquam intus ſanctam, Pan. Metropolit. Eccleſiam, ad effectum conficiendi altare, & ponendi quatrum cum imagine dictæ matris S. Thereſiæ, & faciendi totum id, & quantum neceſſe erit pro ſervitio, & abbellimento cappellæ prædictæ, qui quidem Illuſtriſs. & Rmus D. Petrus, Martinez Rubio, Archiep. Pan. annuens petitioni prædictæ, tamquam juſtæ, & rationi conſonæ, dictis Rev. PP. ex ejus mera, & libera voluntate, conceſſit, & concedit, cum conſenſu Illuſtris Capituli Pan. cappellam intus dictam S. Pan. Metropolit. Eccleſiam, in qua ad præſens reperitur poſitum quatrum cum imagine S. Caroli*

voli Borromæi, ad effectum in ea reponendæ quatrum dictæ S. Matris Theresiæ, & eam abbelliendi, fabricandi, & conficiendi totam id, & quantam necesse, & opus fuerit, & pro dicta executione, professa sua Illustriss. & Rma Dominatio elegit, & eligit, ac nominavit, & nominat in Deputatum, & pro Deputato, Rev. D. Vincentium Ortale, 9. Oct. 1673. defunctum, Can. dictæ Pan. Metropol. Ecclesiæ cum authoritate, & potestate faciendi totum id, & quantum pro servitio dictæ cappellæ opus fuerit, in servitium Omnipotentis Dei, & gloriam dictæ S. M. Theresiæ, unde &c.

Penicillo Andreæ Carreca, Drepani auroq; Can. Ortale, stat in *dextera* Christus, porrigens annuli loco clavum S. Theresiæ genuflexæ: alludi ad Breviarium Rom. 15. Oct. *desponsa, ut vera sponsa meum zelabis honorem*: inter utroſq; *D. Carolus* purpura, orarioq; conspicuus, ac si parochi munere in cœlestibus nuptiis fungeretur, quas obtinuit 19. Nov. 1572. fatetur ipsam 17. *mansione, cap. 2. f. 304. in additionibus ad sanctam vitam f. 151.* in natali 15. Oct. per Capitulum canitur missa: 29. Aprili 1681. post datum a Senatu sacellum *S. Agathæ* V. M. Pan. assentiente Capitulo 29. April. 1690. tabula Sanctorum transfertur *dexterum* in parietem, erecto subtus illam altari, quod lampas ornat argentea, in *sinistro*, intra calcis marmoreæ coronidem affixa marmorea dormitio Mariana in suo quondam sacello, D. Manilii and. I. M. Archiep. donato 1663. Antonius Gagino, Pan. expressit Deiparam in feretro collocatam, adstantibus SS. Apostolis, dum anima virginalis erectis manibus per 2. Angelos in cœlum defertur: alteram Gagini, pretio 125. aureorum possidet in *S. Mariæ ad Nives* sacello major ecclesia Alcamensis: Auria *Gagini vita cap. 3. f. 11.*

S. Agatha, V. M. Pan. Catanam evocata per Quintianum, pedis vestigium in saxo relinquens, Catinæ 5. Febr. 253. martyrio coronatur: corpus transtulit Constantinopolim 1040. Georgius Maniacites, Imp. CP. Michaelis Paphlagonis Præfectus: Byzantio Gilbertus, & Goscelmus 17. Aug. 1126. Catanam retuleres reliquiam obtinet patria in ejus templo de *Alberguria*, fericum cingulum, quo crines religabat, in ecclesia de *Gathis*, ulnam, & radium in cathedrali Inveg. *t. 9. f. 453.* brachium in regia S. Petri basilica Pirr. *not. 1. Catan. f. 155.* Senatus ulnam, radiumque dexteri brachii n. 26. argenteo conclusis in brachio, quod in pe-

de

de ſtatuas 6. SS. Virg. ac Mart. poſſidens; tenet digitis forcipem cum papilla, 1631. argentea in arca, chryſtallis munita, ubi 7. Junii 1625. condiderat *S. Roſaliæ* corpus: Caſcin. *lib.* 1. *cap.* 14. *f.* 110. *lib.* 3. *cap.* 3. *f.* 340. baſis oblonga, ligneis 2. fulcris, aquiliſq; 2. Pan. argento illuſis conſtans, ſuſtinet capſam, ſupra cujus angulos poma 4. argentea, in culmine, Divæ coronatæ ſtatua, quæ præfert *dextera* papillas in patina, clauſum *ſiniſtra* codicem Evangelicum. SS. filiam, civemq; depinxit in magni xenodochii atrio 1400. Caſcin. *lib.* 1. *cap.* 2. *f.* 11. in S. Veneræ templo 1530. Gravina *S. Venere vita cap.* 15. *f.* 175. marmoreas 3. icones excitavit 1520. in tribuna maxima, 1603. in Porta Felici, 1609. octangulari in theatro, hinc quartam urbis regionem, ubi regia ſenatoria domus, a *S. Agatha* nominat.

S. Agathæ *Palatium* Hiccarenſem ad portam evaſit eccleſia *delle mura, de Seracaldi, de Civalcari, delle ſcorruggia*, ubi puteus 5. Febr. mirabiliter aquis redundans elargitur potantibus ſanitatem: *allegatio mſ. Pan. Caroli de Amico apud noſtram* 2. *orationem* nota 3. *Villa* etiam eccleſia 2. corrupte *Guilla*, & propinqua veteris urbis janua, S. Agathæ *de Guilla* dicta: quo loco in ſatellitum manibus meridionalem ſcapha portum trajecit 252. eccleſia 3. vicinaq; Panormi porta, S. Agathæ de *Petra* nuncupatur, extra quam eccleſia 4. ubi ſaxeum pedis veſtigium, coronide lignea deaurata, chryſtalliſq; vallatum, per Senatum aræ impoſitum 1663. urgente Mario Dominici, Pan. Soc. J. qui hoc marmor ſuper altare conſtituit: *Quiſquis hic ades, ſive hoſpes Panormi, ſive civis, agnoſce Pan. Agathæ, Virginis integerrimæ, & invictiſſimæ Martyris impreſſum in ſilice hac dura veſtigium, ſempiternumq; patriæ ſuæ monumentum, ab optima cive, Catanam hinc accitu Quintiani, Siciliæ Præſidis diſcedente traditum anno ſal. CCLII. recole, ac venerare, & cui mollita ſunt ſaxa, molle cor liquetur in lachrymas, nec minus illæ proderunt, quam oleum hinc olim effuſum ad miracula* ad uſq; annum 1570. *ex quo plane, ſuperioribus annis, ipſo die, S. Agathæ ſacro, liquorem ægris ſalutarem in laudato mſ. bibliothecæ Vaticanæ codice legiſſe ſeſe, Græcis litteris apprime eruditus vir ille, qui pro dignitate laudari non poteſt, Marianus Valguarnera teſtatur*: Baron. *majeſt. Pan. lib.* 3. *cap.* 10. *f.* 150.

Senatus alterum in baſilica ſacellum erexit, ac tabulam a Pan. Joanne Bapt. Cimino peractam, qui Romano in templo *S. Ma-*

ria de Suffragio pinxerat fornicem, tabulasq; laterales in *S. Hyacinthi* ædicula: Pusterla *Roma sacra f.* 279. ubi præcisis a Quintiano papillis Diva suspicitur: super iconem in scuto marmor Pan. Patritii, Josephi del Voglia, & Lancea: *Deo, Optimo, Maximo, Agathæ, Concivi Sanctæ, gemino virginitatis, & martyrii diademate redimitæ, patriæ felicitatis invincibili præsidio, geminatum hoc obsequium, & sacellum obtulit, & dicavit S. P. Q. P. D. Joseph Corbinus, Princeps Dimidii Jusii, Miles S. Jacobi de Spatha, Prætor, D. Joseph Gari, Miles S. Jacobi de Spatha, Baro Dragunariæ, D. Antoninus la Placa, Baro Castelluccii, D. Petrus Muscarà, D. Carolus Platamone, & Calvello, D. Blascus Brancifortè, & D. Nicolaus Migliazzo, Senatores anno salutis MDCXC.* effecit 10. Sept. 1701. ut *proprium officium duplex* recitaretur per vastissimam Regis Catholici *Monarchiam*, exinde per *ecclesiam universam* 16. Aug. 1713. instantibus 3. civibus, Andrea Reggio, Episc. Catan, nepoteq; Petro Reggio, utriusque signaturæ Referendario, Bonaventura Santelia, Generali Tertii Ordinis Franciscani Procuratore. Patronam 4. Febr. 1602. (post Urbani VIII. PP. bullam 13. Sept. 1642.) electam in *principem tutelarem* colit 2. festis, in translatione 18. Aug. officio *duplici* 2. *classis*, ac supplicatione per templum, in natali 5. Febr. de *præcepto*, & offi. *duplici* 1. *classis cum octava*, Senatoriis tormentis bellicis explosis ad usq; 1611. *cæremoniale Senat.* ac supplicatione per urbem. Extra morem ejus urna cum arcis *SS. Nymphæ, Rosaliæ, Christinæ*, Dominica, 15. Sept. 1647. ad octangularis aram theatri delata, cum Franciscus Salernus, Ferdinandi Andradæ, Archiep. Vicarius Gen. Concham Auream benediceret: Maggius *SS. Crucifixus cap.* 8. *f.* 196. cum reliquis capsis Domin. 6. Oct. 1658. in supplicatione translati capitis *D. Mamiliani I. M. Archiep.* in mediæ navis gremio jussu Cardinalis Archiep. Doriæ auget S. Rosaliæ triumphum ab anno 1625. ibidem, Sabbato, 23. Febr. 1658. cum *SS. Rosalia, Christina, Magdalena* ob natum Principem Prosperum Regi Philippo IV. *chron. f.* 128. Auria: cum omnibus 4. feria, 11. Oct. 1713. ut Victoris Amedei, Annæq; Borboniæ animas recrearet.

Urbana Divæ supplicatio ab immemorabili effecta tempore: tabula lignea caractere Gothico scripta apud Senatorium tabularium: *actum in Felici Urbe Panormi anno Incarnat. D. N. J. C.* MCC-

Digitized by Google

MCCCLXXXV. VIII. indictionis : in primis ordinaverunt in festivitatibus, & processionibus infrascriptis, S. Sebastiani, in die XX. mensis Januarii, S. Agathæ, V. mensis Februarii: edictum Senatorium : *1. Febr. 15. Ind. 1481. Magister Simon de Perino retulit &c. Sia notu, e manifestu ad ogni persuna, como li Magnifici, e Spettabili Signuri, Preturi, & Jurati di questa felichi patria di Palermu, cum interventu di lu Reverendo Patri Vicario di la Maiuri Ecclesia, attisu che per autentica scriptura, translata di Grecu in Latinu, costa, como la illustre, & inclita S. Agata Virgini, & Martiri di Jesu Christu, fu nata in questa felichi chitati, & di poi martirizata in la clarissima chitati di Catania, di la quali Santa nostra Chitatina, havemo una excellenti reliquia di lu sò santu braczu, hanno deliberatu, chi la sua festivitati, che sarà a li chincu di Frivaru, proximo da veniri, ogn'anno si digia celebrari, e fari grandi festa, & sollepnitati, & conduchiri la ditta reliquia per la chitati, & per tanto comandano li ditti signuri Officiali, & Vicario, che quilla mattina essendu bon tempo, ogn'uno, homini, e Donni, Religiosi, & Casi di disciplina, e tutti Conventi si digiano retrovare a spunta di suli a la Ecclesia di S. Agata, fora di la porta, che và a Santu Spiritu, undi si predica, e canta la Missa, & da poi si partirà, e farrà la via di la ruga di li Perguli, & nexirà a la strata grandi, calando per la Feravecchia, e per la Loggia, & andirà a la Matri Ecclesia : ogn'unu sichi digia trovari devotamente, e quelli persuni, che per devotioni di la Santa vorranno andari nudi, guadagniranno grandi indulgencia, ala quali ogn'uno preghirà per la sanitati di questa Patria: comandanu ancora, che ogn'uno digia annittari davanti la sua ruga, & ornarili, accussì comu lu jornu, tantu di fora la chitati, quantu dintra : non si digia fari servicin alcunu, nè apriri putichi, nè vindiri, nè accaptari cosa alcuna, como si fussi lu jornu di Pasqua, subta pena di unza una, d'applicari la mitati ali Maragmi di la Ecclesia, & un'altra ali fussati senza remissioni alcuna:* tabul. Senat. *f.* 9.

Alterum *tabularii Senatorii f.* 6. refert in *monumentis sacris ecclesiæ Pan.* Antoninus de Amico, Messanensis, & Can. Pan. *Die 1. Febr. 3. Ind. A. 1499. Demetrius de Perino, publicus præco retulit &c. Sia notu, e manifestu ad omni pirsuna, tanto citatina, quanto forastera, che il Rev. Sign. Archiepiscopo* Joannes Paternionius, *e li Spettabili, e Magnifici Officiali, Preturi, e Jurati di*

Pa-

Palermo, per exaltazioni, e triumpho di la festa di la B. S. Agatha, nostra originaria cittadina, & etiam pri alligrizza di questo nostru populo, hanno ordinato perpetuo di quest'annu innanzi, chi si fazza la processioni, more solito, e consueto, verum pri dari parti di quista festa a tutta la citati, hanno ordinato, chi uno anno la ditta processioni si digia partiri di S. Agata fuora li mura de petra, *e passari pri l'Albergaria, ed andari a la Eccl. di S. Agata, chi è a Civalcari, delli scorruggi, e delle mura, e passari pri dinnanzi S. Agostino, e di scurriri pri Civalcari, e passari pri li banchi, ed andari lo Cassaro, Cassaro, ed andari a S. Agata la Guilla, e di là alla majuri Pan. Ecclesia, pertanto per lo Rmo Sig. Archiep. e per li Spett. e Magnifici Signuri Officiali, Prituri, e Jurati di la Felici Citati di Palermu, è stato ordinato questo annu, la ditta processioni divi nesciri di la ditta ecclesia di S. Agata di Civalcari, undi si cantirà lu divinu officiu, & la predica, & di là si partirà la processioni, & andirà pri Civalcari, & l'anno prossimo di viniri, si partirà di S. Agata di fora la citati, & cussì l'autru annu pri l'autru quarteri, e l'autru annu pri l'autru quarteri, pri dari festa, alligrizza, & consolationi ad ogn'unu: pri tantu tutti pirsuni religiusi, e Casi di disciplina, a spuntata di lu suli, lo ditto jorno si diggianu prisintari a la ecclesia di la ditta S. Agata di Civalcari, pri accumpagnari la ditta prucissioni, & ogn'uno lo ditto jorno diggia scupari, & annittari li viali, undi passirà la ditta prucissioni, & ornarili, more solito, e cui lo ditto jorno guardirà la festa, lo ditto Rmo Sig. Arch. li duna XL. jorna di pirdunanza: sia laudatu lu nomu di Jesu.*

Cum supplicatio prodire debuisset 1502. ex ecclesia de *Civalcari*, nihilominus e sacræ Mansionis templo processit: edictum Senatorium f. 78. *Die 26. Januarii 1502. quia fuit accordatum per Magnificos, Prætorem, & Juratos, quod processio S. Agathæ anno præsenti, certis bonis respectibus, & causis exiret ab ecclesia sacræ Mansionis, & accederet ad ecclesiam S. Agathæ di li scuruggi quarterii Civalcari, & a dicto loco ad S. Agata di la Guilla, quæ processio isto anno, juxta accordium factum inter prædictas duas ecclesias* (1499.) *exire debebat a dicta ecclesia S. Agathæ di li scurruggi quarterii Civalcari, ideo nullum præjudicium generetur ipsi ecclesiæ S. Agathæ di li scuruggi, pro isto anno, & anno sequenti dicta processio exeat a dicta ecclesia S. Agathæ di li scuruggi, juxta provisionem factam per Magnificos, Prætorem, & Juratos*

tos annis elapsis: unde &c. alterum: *Die 4. Febr. A. 1516. sia notu, e manifestu ad ogni pirsuna, tanto citatina, quanto forastera, di chi grado, e conditioni si sia, tanto homini, quanto donne, come li Spettabili Signuri Officiali, hanno ordinat., perochì la festa di la Glorinsa S. Agatha, in quisto presenti anno veni l'altimi jorna di Carnilivari, non si puo con divotioni fari, & pir quista causa li ditti Sig. Officiali hanno ordinato, chi la ditta festa di la Glorioſa S. Agata, nostra originaria citatina di quista citati di Palermo, si fazza la secunda Dominica di lu presenti misi, chi haviremo li deci jorna di lu dittu misi: pertantu da parti di lo Riv. D. Paolo di lo Campo, Vic. Gen. di la diocia di quista felici citati, & di li Spett. Sig. Offic. Prituri, & Jurati di la prefata citati di Palermo, si comanda ad ognuno, tanto citatino, come forastero, chi lo ditto jorno diggiano viniri a la festa di S. Agata li Scorruggi di Civalcari, pri la quali festa, si havi ordinatu, la procissioni hagia di nesciri di la ditta ecclesia di S. Agata di Civalcari, undi si cantirà lu divinu ufficiu, missa, e predica, e chi tutti Casi di disciplina, e Conventi diggianu viniri devotamente alla processioni preditta, la quali andirà dritta pri la ruga di S. Agustinu, & andirà versu di San Marco, pri la strata dritta, e girirà pri davanti lu Conventu di la Mercè, e calirà pri davanti la ecclesia di la prefata Glorioſa S. Agata la Guilla, e di illà a la majuri Pan. Ecclesia, accompagnando lo brazo, e reliquii di la Glorioſa S. Agata, pertanto &c.* tabul. Senat. *A.* 1515. *f.* 15. explodas J. Bapt. Grossum, *Agatha Catan. cap.* 17. *f.* 135. dicentem: *jactatæ supplicationis* Pan. *auctor, & institutor fuit Ill. Joanne de Paternione, Catan. civis, & Pan. Archiep.* sed hic, ex Pirro *not.* 1. *Pan. f.* 170. sedens anno 1489. excessit 24. Januarii 1511. numquid anno 1385. 1481. supplicationem potuit instituere? Amorem patriæ singularem rependit Agatha 1325. cum urbem a Ludovico Carolo, Calabriæ Duce, protexit obsessam, teste Senatus *Catanensis* ad Senatum *Pan.* epistola, 1325. *nec obliviscaris inter omnes tuæ virtutis actus laudabiles, & defensionis, insignia pericula vatorum, illius sacræ Virginis, quam in te ortam fama prædicat, & scriptura declarat, vexillum erigere, quæ, in Christo Jesu, martyrio coronata, liberationem patriæ impetravit*: chronicon Siculum *cap.* 94. *f.* 92. Martene *t.* 3. *thesauri novi anecdotorum*, & pestem Panormo expulit, aquilonaribus apparens in mœnibus 1347. Mazarin. *prattica di predicare*

tract. 3. cap. 14. f. 62. ibi dicata eidem ecclesia *delle mura.*

CAPUT QUINTUM.

SS. IGNATIUS, TRIPHONIUS, ATHANASIUS.

VIvente S. Ignatio de Loyola, *Societas Jesu*, per illum condita 1540. Panormi excepta 1549. urbi auxilium præbuit in alluvione 27. Sept. 1557. Alberti *Sicilia lib. 1. cap. 13. f. 105.* in peste 1575 *al qual mestiero, tanto per la Cubba, come per lo Borgo, e per gl'infetti, e sospetti della città hanno ajutato tutti i Conventi di S. Domenico, di S. Francesco, del Carmine, di S. Agostino, & altri di S. Pietro, e specialmente con grandissima buona volontà, e carità i Padri del Colleggio di Gesù, non ostante, che di loro molti ne siano in questo serviggio, tanto dentro, quanto fuor della città, nella Cubba, e nel Borgo morti:* Ingrassia *de peste p. 2. cap. 1. f. 144.* extincti *Sacerdotes 5. Laicus 1.* in lue 1624. defuncti *Presb. 2. Laicus 1.* Alegambe *victimæ charitatis f. 56. 57. 243.* in *D. Rosaliæ* inventione plurimum insudavit 1624. necnon in triremibus, carceribus, nosocomiis, scholis, etiam in parœciis, teste Marulli Archiep. synodo 1587. *p. 1. cap. 7. f. 15.* ubi: *in ecclesia* parochiali *congregatos, christianæ institutionis præceptis, e libelli præcepto jussu nostro nuper editi, ipsi, quibus hoc munus, Concilii Tridentini statutis, præsertim incumbit, informandos curent, adhibito in primis Patrum Soc. J. opere, qui, in hoc docendi instituto, pie sese ex officio, & propriis constitutionibus exercent:* tantis laboribus permotus Pan. Senatus in tutelares elegit SS. Ignatium, & Xaverium 22. Oct. 1624. Tres Martyres Japones 1629, Franciscum Borgiam 7. Febr. 1693. qui Panormum cum Carolo V. Imp. lustrarat 1535. Stanislaum Koska 10. Nov. 1699. Aloysium Gonzagam 8. Nov. 1704. *Divo* dedit sacellum 6. inter annos 1624. 1639. aureis 215. a Pan. Josepho M. Politio, collegii Imp. Rectore, marmoribus tectum 1704. quod illustrant perpetua lampas argentea, clathri ferrei deaurati, pallia phrygionica, sacrum quotidianum, urgente Pan. Josepho Spucces, dotatum aureis 45. per Mariam Bonamico, Pan. *S. Dominicæ* Baroniſſam 14. Maii 1639. in actis Laurentii Trabonæ: Sacerdotis electio pertinet ad *Rectorem*: Benedictus Porcaro, 6. Januarii 1642.

1642. apud Cæsarem Luparellum donavit aureos 15. *pro illis expendendis pro cera, & aliis rebus necessariis ad sacrum, a dicta D. Maria* uxore *legatum in dicta cappella*; aureos 10. erogat collegium in lampade, ornatibusq; aureos 5. cessit Maragmati per concordiam 30. April. 1725. in actis Antonini Terranovæ.

Tabulam præstantissimam, testibus, Antonino Grano, Pan. Guillelmo Borremans, Antuerpiano, pictoribus eximiis, confecit Petrus Novelli, M. Regal. 25. Aug. 1647. donatus, aureis 200. ubi Deipara nubibus insidens tenet *dextera* filium, *lævaq;* candidum cum *SS. Jesu Nomine* vexillum porrigit Ignatio, qui, flexis genibus, habituq; sacerdotali accipit lætabundus hastile, ad cujus dexterum latus *Franciscus Xaverius* alba veste, orarioq; resplendet: sub Dei Matre sedens Angelus legendum exhibet codicem alteri stanti, qui *sinistra* præferens lilium, *dextera* scriptum ostendit lemma: *Ad Majorem Dei Gloriam*: *Regulæ Soc. J.* pretiosas voces *ad majorem* &c. repetit S. P. Ignatius vices 376. in constitutionibus 138. in examine 27. in declarationibus 44. in regulis 117. Nolarcius *vita Ignatii cap. 19. f.* 169. In edito missarum solemnium indice: 30 *Julii, vesperæ S. Ignatii Layolæ cum eleemosyna tar.* 15. *die* 31. *missa ejusdem Sancti cum eleemosyna tar.* 15. 2. *Dec. vesperæ S. Francisci Xaverii cum eleemosyna tar.* 15. *die* 3. *missa ejusdem Sancti cum eleemosyna tar.* 15. hos 5. aureos dat Magister Cappellanus, cui Maria Franciscа Orioles, Pastiliæ Comitissa, tunc in S. Helisabethæ Ungaricæ gynæceo Monialis legavit 13. Aug. 1654. in actis Josephi Tinti tarenos 90. *cum aliis unciis tribus fieri debeant festivitates SS. Ignatii, & Francisci Xaverii in earum cappella, fundata in dicta Majori Pan. Ecclesia pro vespere, missa cantata, & cera, quolibet anno*: hoc inter sacellum, januamq; lateralem, arca ferrea in muro affixa: *cassa de' mali ablati*, & hæc est 3. arca apud basilicam.

S. Triphonius M. cum sociis *Respicio, Nymphaq;* cultus 10. Nov. per Græcos 1. Febr. quorum corpora veneratur Romana ejusdem ædes: Fusterla *Roma sacra f.* 312. anseribus pascendis intentus, adeoq; *hortulanorum* protector, fuit a Senatu inter tutelares adscriptus 1637. cum locustæ pomarium infestarent, hinc *salutata Deiparæ* icone in sacrarium translata, Senatorio ære dedicatum hoc 7. sacellum, appositaq; tabula Pan. Benef. Petri Florentia, ubi *Mariæ Augustissimæ Trinitatem*, Deiq; *Matrem*

pro

pro urbe in genua provolutus exorat: *exemplo Pan.* contra locustas excitata Divi sacella apud Pan. templum *S. Paulini*, Collegiatam M. Regal. *SS. Salvatoris*, Narensem *S. Pauli*, Drepanensem *S. Mariæ de Monte Carmelo*, Erycinam *Deiparæ Assumptæ.*

Inter annos 1418. & 1449. Archiep. M. Regal. Joannis Viginti-millii Pan. auro suburbanum *S. Nicolai de Gurguro* Monasterium Cisterciense restauratum, postquam recepit inclytum titulum *Deiparæ Gratiarum* ob imaginem parietinam, vicino in muro *mali passus* innumeris coruscantem miraculis in ecclesia translatam: ad recreandos cives, accedentes in festo *S. Mariæ ad Nives* 5. Aug. marmoreum in atrio fontem 1542. Pan. Archiep. Joannes Carondeletus, & pontem Senatus erexit: marmor Philippi Parutæ, Pan. *Domino Nostro, Philippo IV. Hispaniarum, & Siciliæ Rege, ex providentia D. Francisci de Castro, Comitis Castri, Prorogis: hic, ubi, montanis fontibus receptis, impervius est Orethus, bono publico, & iis potissimum consulentes, qui, christianæ pietatis ergo, S. Mariæ cognomento a Gratia templum visitant, ponte superabilem effecere D. Alvarus Ribadeneira, Prætor, Pompilius Playa, Baro Vatticani, D. Vincentius Larosa, D. Jacobus Lucchese, Baro Camastræ, D. Vincentius Landolina, D. Gaspar Bellacera, Baro Pedagaggi, D. Franciscus Lanza, Baro Ficarræ, Senatores, Patres Conscripti anno MDCXX.* dirutum refecit: marmor Pan. Antonini Lancella Soc. J. *Carolo II. Hispaniarum, & Siciliæ Rege, & Maria Anna, Regina Matre, Gubernatrice, D. Claudio Lamoraldo, Principe de Ligni, aurei velleris Equite, Prorege: hoc est publicæ felicitatis signum, flumina cum opus fuerit compedibus coercere, cum pontes, ob rapidum aquarum cursum ruerent, eos continuo, uti nunc, restaurare, D. Aloysio Reggio, Campi floridi Principe, Inestræ Marchione, Barone Ragalis, Milite S. Jacobi de Spatha, Prætore, D. Matthæo Lucchese, D. Gaspare Maria Fardella, D. Josepho Barrios, Barone S. Joannis Palmæ, D. Joanne Valguarnera, Patri Barone, D. Julio Agliata, & D. Ludovico Spataphora, & Bianco, Senatoribus A. D. MDCLXXIII.* ut infirmi, quibus longum iter obstaret, *Gratiarum Deiparam* colerent, eidem sacellum 8. dicavit Marullus Archiep. 1580. appositio *SS. Virginis* marmoreo simulacro, per *Gagginum* insculpto: liber ms. precum dicendarum in commemoratione fidelium defunctorum 2. Nov. *in sacello antiquo S. Mamiliani pro aliquibus Canonicis,*

in sacello B. Mariæ, sub vocabulo della Gratia, proximo ad supradictum sacellum, pro anima Josephi la Rosa, Can. Pan: verum statua Mariana 1679. in 3. sacellum navis lævæ translata, fuit *D. Rosaliæ* ædes dicata, sacello Senatorio nondum erecto.

Card. Archiep. Doria, post inventum *S. Rosaliæ* corpus 15. Julii 1624. ægrotante Prorege, Principe Emmanuele Philiberto, ad regium *S. Petri* templum attulit 5. feria, 1. Aug. arcam *S. Christinæ*, tabulamq; *D. Rosaliæ* vetustissimam, in Basiliano *Deiparæ a Crypta* monasterio, nunc in 4. dextero domus prof. Pan. Soc. J. sacello cultam, juxta fontem lustralem, supra quem, oleo, pestis jam jam extinguendæ suis precibus symbolo redundantem, apparuit Diva 1624. grassante per urbem contagione: Cascin. *lib.* 1. *cap.* 7. *f.* 40. *lib.* 3. *cap.* 31. *f.* 314. mox ob ejus natalem 4. Sept. 4. feria in 2. supplicatione per Concham Auream circumtulit iconem *S. Rosaliæ*, Senatorio auro perfectam, aquilaq; Pan. decoratam: *lib.* 1. *cap.* 7. *f.* 45. Cascin. *ejus imago ante Christum Jesum, trisulcum fulmen vibrantem supplex: hinc inde lethales currus, pestis insignia: cadavera exitiali morbo confecta, divinæ justitiæ spolia amplissima: mortuorum ossa, pestis undequaq; grassantis argumenta, penicillo adumbrata conspiciuntur*: Baronus *majestas Pan. lib.* 1. *cap.* 13. *f.* 180. tabulam 1624. in 3. sacello sinistræ navis, 1679. in hoc 8. statutam elaboravit Vincentius Barbera, Thermitanus, qui Sabbato, 15. Febr. 1625. diebus 7. ante reliquiarum approbationem, cum suæ familiæ, fragmentum ossis ostenderet, ejus filiolus 18. mensium Franciscus Maria, postmodum Sac. & Architectus, e materteræ ulnis prosiliens, in genua provolutus, vicibus 4. *D. Rosaliam* inclamavit, admiratione omnium maxima: Cascin. *lib.* 1. *cap.* 15. *f.* 120.

Alteram addimus papyraceam Imperatorio in collegio Pan. Societat. J. veneratam: *Anno sal.* 1626. *imago hæc incendio divinitus liberata clarissimum D. Rosaliæ nomen illustrius fecit: rem ita evenisse accepimus: D. Franciscus Zuniga, D. Antonii Pigmentelli, Tavaræ Marchionis ephebus aulicus, Thermis forte habebat, quo, una cum Prorege, balneorum causa, concesserat: nocte concubia, somno correptus, candelam, quam prope cubile locarat, per incuriam non extinxit, ad cujus tandem defectum, igne ad usq; cubiculi fastigium excitato, flammaq; ubiq; grassante, & papyraceis icunculis, quotquot circa lectum inhærebant parieti, combu-*

 stis

ſis, hanc unam piam imaginem adlambere viſus eſt ignis, ita ut, ſemjuſtis marginibus, prodigii ſolidum teſtimonium fecerit: cæterum hoc qualecumq; Virginis decus, ne tempore elabatur, extant hac de re conſcriptæ litteræ a Benedicto de la Caſta, per id tempus, urbis Thermit. Duce ad Joannem Alarcon, Proregis œconomum, regiæ arcis Præfectum, qui de omni hac ipſa re ad nos retulit, et apud nos hanc eamdem imaginem, ad perpetuam miraculi memoriam, ſervari voluit, & ipſe D. Franciſcus in illo incendio pene extinctus, & illorum ope a flammis ereptus, & a cubiculo extractus, qui ad illas comprimendas accurrerunt, teſtis fuit incorruptus: meminit *lib. 3. cap. 4. f.* 350. Caſcin. Ab anno 1725. ædem poſſidet S. Athanaſius, translatis alibi *D. Roſaliæ*, aliiſq; 4. tabulis, laterales apud muros affixis, ubi: *Chriſtus e templo vendentes expellit, ingreditur Hieroſolymam, capitur in horto, ducitur ad Pilatum*, pictore Pan. Thoma de Vigilia: Baronus *majeſtas Pan. lib. 3. cap. 2. f.* 102. quas maxima e tribuna detractas, in cœmeteriorum parietibus 1510. Paternionius, 1580. in *SS. Luciæ, Roſaliæ*; ſacellis Marullus appendit.

Sacellum 8. *Deiparæ Gratiarum* 1580. *S. Roſaliæ Pan.* 1679. dedicatum, 16. Oct. 1725. *D. Athanaſio* PC. Alexandrino tribuit Archiep. Gaſchus, ſcribens: *ſtante conſenſu Excellentiſs. Senatus* 8. Oct. *Rmi Capituli* 24. Sept. *& Rev. Archidiacono D. Joſeph Stellæ, Beneficialis* 11. Oct. *habeat licentiam Orator* Petrus Milatius, Pan. Presb. *erigendi altare Glorioſi S. Athanaſii in cappella antiqua S. Roſaliæ, exiſtenti intus Matricem Eccleſiam, in frontiſpicio fontis baptiſmalis*, cum Divi adhuc pueri baptiſmum, ſociis datum eccleſia probaverit univerſa, *& beneficium, de quo agitur*, S. Roſaliæ ante annum 1180. Erctenſi in crypta fundatum a Senatu, 10. Aug. 1707. hac in æde affixum, *transferatur in cappellam marmoream D. Roſaliæ Virg. ubi aſſervantur ſacræ reliquiæ, & præſens cum viſa noſtra ſint penes acta* Magiſtri Not. Petri Jacobi Pareti: tabulam pal. 8. dig. 8. latam, pal. 12. dig. 6. altam, aureis 125. pictam a Guillelmo Borremans, Antuerpiano, croceo marmore aureorum 45. ornavit Antoninus Rizzo Pan. auro Milatii.

CAPUT SEXTUM.

SS. PAN. MAMILIANUS, OLIVA.

San-

SAnctiſs. Cives; *Mamilianus II.* Archiep. *Sentias* Presb. *Convuldius, Viſtochius, Infans,* Monachi *Baſiliani,* patria per Genſericum Arianum occupata 454. in *Africam* ejecti cum *Oliva* Virg. ibi martyrio coronata, mox in *Sardiniam*, inſulam q; *Montis Jovis,* quam *Montis Chriſti* dixere, divinitus appellentes, Apoſtolicam duxere vitam, ubi *Mamilianus* 15. Sept. 460. occubuit, exinde diſcipuli, ejus corpore Igilium, *iſola del giglio* avecto, diebus incertis exceſſerunt, ibiq; conditi per *Sentiam,* poſtea 25. Maii 470. Spoleti defunctum; Pius II. PP. lipſana *D. Mamiliani* tranſtulit ad Suanam 5. Sept. 1469. inventus deperditam ob memoriam tumulus marmoris cinerei proferens inſculptum in operculo Divum, inq; pectore lemma: *Hic requieſcit corpus S. Mamiliani, Panormenſis Epiſc.* demum, ne ab Igilienſibus raperentur exuviæ, ligneam inter arculam abſconditæ, appoſita plumbea lamina: *Hic corpus S. Mamiliani, Archiep. Panormenſis, quod, diſjecta mole altiore, die 16. Junii 1490. fuit inventum & feſto tempore, primo altari ab Hieronymo Scotto, Epiſc. Suanenſi, die ultimo Oct.* in SS. omnium pervigilio, *in hac capſula lignea fuit ſitum, & perpetuo collocatum*: meminit *in idea f.* 120. Cajet. *16. Junii Suanæ, Tuſciæ urbe, prima inventio corporis S. Mamiliani, Epiſc. Pan.* poſtea 19. April. 1599. *Suanæ Tuſciæ urbe, ſecunda inventio corporis S. Mamiliani, Epiſc. Pan.* Cajet. *idea f.* 113. qui, indulgente Metello Bicho Epiſc. Suanenſi, 1611. S. R. E. Card. effodit corpus, ut *t.* 1. *f.* 120. aſſerit; *itaq; manibus meis, ara patefacta, S. Mamiliani corpus, magna omnium gaudio inventum, & ſacroſanctas noſtratis Archipiſcopi reliquias, a me diu perquiſitas licuit contrectari, exoſculari, venerari, incredibili lætitia animo geſtiente,* & reliquiam eſt adeptus, nunc in ſacrario domus profeſſæ Pan. Soc. J. cultam: diploma: *Metellus Bichus, Nobilis Senenſis, Dei, & Apoſtolicæ ſedis gratia, Epiſc. Suanenſis, præſentibus noſtris litteris fidem facimus, & atteſtamur, qualiter in civitate noſtra Suana reperitur eccleſia parochialis nuncupata S. Mamiliani, in cujus altari majori adeſt ſepulchrum marmoreum antiquum cum hac inſcriptione: hic jacet corpus S. Mamiliani, Archiep. Pan. & quod ex oſſibus & cineribus ejuſdem Sancti, inventis in eodem ſepulchro, donavimus Rev. P. Octavio Cajetano quaſdam particulas, ut ejus devota pietati ſatisfaceremus, in cujus rei teſtimonium præſentes litteras*

pro-

propria manu subscripsimus, proprioq; sigillo munire voluimus: Datum Senis pridie Idus Aug. 1599. *Metellus Bichus, Episc. Suanensis Sabb. Georgius de Mandato*: 7. Maii 1659. instante Petro Martinez Rubio, Archiep. Prorege inventa SS. ossa, laminaq. Divi *corpus* obtinet Suana, *brachium* insula Igilii, *alterum* Ilva, *t.* 2. *f.* 681. Inveg. *officulam* domus professa Pan. Soc. J. *Patroni* natalem 15. Sept. celebrant Suana, Igilium, Ilva, Panormus: ordo recitandi officium 1611. editus: 15. *Sept. S. Mamiliani Pan. Episc. & Conf. civis Pan. duplex*: eundem servavit diem ad usq; annum 1639. Fardella *vita S. Mamiliani l. cap.* 11. *f.* 49. S. Civi, Archiep. & Conf. ædiculam 1580. dicavit Marullus Archiep. *in sacello antiquo S. Mamiliani*: liber mss. precum: in vetustissimæ ligneæ tabulæ ibidem constitutæ centro, S. Nympha palmam *dextera, lævaq;* possidet vas cum igne: a *sinistris* S. Oliva profert *dextera* ramum oleæ, clausum *altera* codicem Evangelicum, a *dextris* S. Mamilianus, habitu pontificio, *læva* sustinet baculum, *altera* latinum benedicit in morem a sæculo 12. *Nymphæ, Olivæq; Martyribus*, non autem Mamiliano *Confessori* coronas imponit Angelus volans: sub omnium plantis nomina: *S. Nympha, S. Oliva, S. Mamilianus Episc.* magnæ tabulæ suppositæ parva, cujus in medio fons baptismi: super hunc Columba, Æternusq; Pater: *dextera* in parte S. Mamilianus I. in *sinistra* S. Nympha, sacris undis per illum expiata: S. Pan. ecclesia gaudens. 2. *Mamilianis* Archiep. *parva* in tabula expressit *Mamilianum I. Nymphamq;* sæculo 4. coronatos; in *magna* Mamilianum II. Conf. & Olivam, sæculo 5. florentes.

S. Oliva V. Pan. eo in palatio nata, quod olim Julius Thomasius, Palmæ Dux, nunc SS. 7. Angelorum gynæceum obtinet, teste Carolo Thomasio, Cler. Regul. *in dedicatione Quodlibetorum, ubi meus in sæculo geminas frater* Julius, *ejusq; uxor domo, Dei miseratione, fruuntur, in qua hæc lectissima Virgo* Oliva, *orta, & aluta est, imo, ut aliqui pie tradunt, sacrum ejus corpus asservatur, quod etiam ex affluo odore conjicimus: mira enim fragrantia A.* 1654. *in cujusdam oratorii constructione ibi sparsa, & diffusa ab eo pretioso opobalsamo provenire ita constanter creditum, ut ex eo admirabili odore sacellum D. Virg. Olivæ dicatum sit*, hinc *via*, ubi monasterii chorus, *S. Olivæ vicus* appellabatur: Cannizarius *lib.* 1. *mss.* a Genserico Ariano, post obtentam patriam 454. in

Afri-

Africam relegata cum ſociis, 10. Junii 463. Tuneti Martyr occubuit, cujus anima, ut illas SS. Virg. ac Mart. *Eulalia*, *Reparatæ*, *Juliæ* in candidiſſimæ ſpeciem columbæ cælos aſcendit: auguſtum corpus in cameli pelle conſutum, per cives ablatum, ex conſtanti traditione ſepultum *in ipſa urbe Panormi, vel prope muros*: Cajet. *t.* 2. *f.* 85. Dicata Olivæ eccleſia Hiecarenſem extra portam ante annum 1310. meminit 5. Nov. 1310. teſtam. Benvenutæ de Magiſtro Angelo, Guilelmi Comitis de S. Flora conjugis: per Not. Pan. Guillelmum de Rogerio: index eccleſiarum Pan. 1439. *pro eccleſia S. Olivæ extra portam Careni cum S. Bernardo conjunctis*: *pro eccleſia S. Nicolai de Burgo cum eccleſia S. Olivæ*: Serius *f.* 143. evaſit inde noſocomium in lue 1474. Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 223. donata 1485. Sartoribus, qui, die 9. Nov. 1518. in actis Petri Taglianti Fratribus Minimis indulſere. Patria marmoreas 3. ſtatuas excitavit, 1520. in tribuna maxima, A. 1603. in Portæ Felicis turri, A. 1620. octangulari in theatro: pinxit inter SS. Cives, 1400. in atrio magni xenodochii: *lib.* 1. *cap.* 2. *f.* 11. Caſcin. 1530. in tabula S. Veneræ: Gravina *vita cap.* 15. *f.* 175. dictus a *S. Oliva* vicus, 4. regio urbis 1620. ubi mercatorum emporium *Loggia*, area ſuburbana, *ſcuola della gioſtra*.

Divam inter tutelares, urbanaſq; litanias adſcripſit: *die* 5. *Junii* 1606. *Quoniam omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens a patre luminum, & optimum, perfectumq; Dei donum eſt Reipublicæ recta gubernatio, eam a Deo implorandam nemo dubitat: nihil autem aptius ad hoc obtinendum, quàm Sanctorum deprecatio; cumq; hoc Senatus Panormitanus adverteret, optimum, valdeq; ſalubre exiſtimavit pro hac Urbe plures throno SS. Trinitatis aſſiſtere interceſſores, quorum una eſt Diva Oliva, Virgo, Deiq; Martyr inclyta, in hac Urbe orta; cumq; conveniat hanc Urbem prædictæ Virgini (quoad fieri poteſt) pro collatis, ejus interceſſione, a Deo donis, ac identidem ab ejus miſericordiæ fonte in hanc urbem labentibus, obſequium aliquod præſtare, vi præſentis ſcripti prædictam Sanctam Virginem, & Martyrem Olivam, Civem, Panormi ortam, ut Patronam, inter Divas Chriſtinam, Nympham, & Agatham præcipuas, apud Deum Protectricem nuncupat, nominat, & declarat, atq; decernit, unde de mandato Ill. Senatus, abſentibus Spectabilibus de Riggio, & de Bonaccolto, Juratis, oretenus mihi Mariano Roaſio factus eſt præſens*

actus ad faciliorem rei memoriam: tabul. Senat. A. 1606. *f.* 179.

Patronam colit officio *duplici* 1. *classis cum octava*: in ejus pervigilio, 9. Junii ludicræ olim decursiones: 10. *Maii* 1538. *per tanto ognuno, tanto mastro Custureri, e Gippunari, quantu tutti lavuranti, la vigilia, quandu si farà la luminaria, e in lo conduciri di lu palio, lu quali palio sarrà di tila d'oru, diggiano veniri a la ditta luminaria, e conduciri di lu palio, sutta pena di uno rotulo di cira per ognuno, e per majuri alligrizza, e contentamento di la citati, li honurati Cunsulu, e Cunsiglieri di larti di li Custureri, e Gippunari hanno ordinato ditto jorno curriri une palio, lu quali si currirà di S. Jacobo la marina per Civalcari, e si currirà poi davanti ditta ecclesia cum li premii soliti, e consueti pri cavalli, jumenti, sumeri, & homini grandi, e picciuli, e scavi nigri, e bianchi*: tabul. Senat. A. 1537. *f.* 71. In natali, 10. Junii, sodalitas Sartorum, Minimi, Clerus, Capitulum, Senatus, e basilica ad campestrem ecclesiam transfert ejus argenteum simulacrum pal. 6. dig. 3. altum, pretio aureorum 3000. Josepho Taranto, sartorum Consule conflatum 1620. cujus in manu ramus oleæ, libras 3. pendens, 1662. a sericæ artis Messanensi Consule missus, postquam Matthæus Fornaja, Consul Pan. transmiserat S. Homoboni Sartoris, & Conf. vitam, sui sodalitii auro recusam. Extra morem argentea Divæ statua Sabbato 7. Sept. 1647. delata ad *S. Josephum*, ut obtineret in urbe malaciam: Maggius *SS. Crucifixus cap.* 8. *f.* 195. Dominica, 6. Oct. 1658. in translatione capitis *D. Mamiliani I. civis Archiep. M.* In Olivæ vigilia, 2. feria, 9. Junii 1625. primus *S. Rosaliæ* triumphus, & pestis evanuit: Cascin. *lib.* 1. *cap.* 14. *f.* 109. in ejus natali, 10. Junii 1626. inventa post luem perfecta salus in urbe: Cascin. *lib.* 8. *cap.* 18. *f.* 158. Divæ cultores eximii, cives, Marcus Gezio, Magister Cappellanus, Can. Abbas S. Philippi Grandis per ultimas tabulas in actis Josephi Tinti, 2. Januarii 1658. legans sacello *Deiparæ Gratiarum* apud ecclesiam *S. Matthæi* canendas 4. missas, in die mortis suæ, (accidit 6. Januarii 1658.) in festis *S. Olivæ* 10. Junii, *S. Annæ*, 26. Aug. *Illibatæ Deiparæ* 8. Dec. Mongit. *Panormus Mar. t.* 2. *lib.* 3. *cap.* 10. §. 5. *f.* 239. P. Vincentius a Panormo, Minimus 1659. Senatum cogens ad ejus corpus inveniendum: Mongit. *vita Quartararii cap.* 19. *f.* 133. P. Joannes de Onofrio Soc. J. præter ænea numismata, iconesq; papyraceas, Divæ Afrum baptizantis, de-

depingens tabulam ante ſacrarium domus profeſſæ Pan. ac marmoream ſtatuam in fonte domeſtico collocans, Erycini obtinentes 16. Oct. 1329. ab Joanne XXII. PP. indulgentiam 40. dierum pro iis, *qui, ad eccleſiam S. Olivæ in terra prædicta Montis ſituatam, in feſto ejuſdem Sanctæ, omnibus diebus Lunæ a ſeptuageſima uſq; ad octavam Pentecoſtes, cauſa devotionis, aut peregrinationis acceſſerint*: Carvinus *eccleſia Erycina cap.* 1. *f.* 9. *hiſt. mſ. Eryc. lib.* 1. *cap.* 3. *f.* 47. Anonymus ſcripſit *martyrium S. Olivæ, & ejus ſociorum*: extabat in Baſiliano monaſterio Meſſan. SS. Salvatoris: Poſſevinus *t.* 3. *appar. f.* 49.

Senatus ad inveniendum Olivæ corpus pluries inſudavit: *a dì 20. di Jugno 13. ind. 1600. perchè ſempre vi è ſtata opinione, che in una caſa, in lo quarteri dell' Albergaria, in la contrata del piano del colleggio*, nunc domus profeſſæ Soc. J. *affaccio la porta grande della eccleſia di S. Micheli Arcangelo, vi era il corpo di S. Oliva, il Senato fece ſcavare in ditta caſa molti volti, & come jungeano all' acqua, levavano mano, ultimamente in lo anno 14. ind. 1601. ſconcioraro certi indemoniati, li quali, come quelli, che mai dicino verità, diſſiro, che ſotto l'acqua 4. palmi, vi era il corpo di S. Oliva, & per queſto ſi buttò via la caſa, e con trumbi buttavano via l'acqua, ma ogni ſforzo era invano, & dopoi fecero un foſſo lungo 8. canni, fundo per inſino all'acqua, largo 4. palmi, per potiri neſciri detta acqua, dove in ſpatio d'un meſe aſſiſtiano da circa 100. homini: ma tutto fù invano, perchè era tale, e tanta l'acqua, che abbondava, & che ſorgia, che reſtaro tutti confuſi, & cuſsì con intereſſe forſi di 2. milia ſcuti, & forſi più, ritornaro ad inchiri li ditti foſſi, & refari la caſa, & incanto la porta di ditta caſa vi è 1601.* Zamparronii *diarium mſ. f.* 15. meminit *t.* 2. *f.* 29. *n.* 5. Cajet. *paucos ante annos defoſſa ædes S. Michaelis in urbe, energumeno quodam revelante, atq; illic repertum caput neſcio cujus Roſanæ, & annulum S. Olivæ, eaq; oſtenſa ut vera, ſed vana, nullaq; fide, ut ab eo profecta, qui mendax ab initio fuit, nec multo poſt, jactum in vulgus S. Olivæ corpus inventum, cameli corio conſutum, & clam in Hiſpanias deportatum: purum putum mendacium fuit:* 1623. luſtrata ſubterranea SS. 40. *Martyrum* ſpelunca: *t.* 2. *f.* 399. Inveg. 1659. altera crypta campanariam ante turrim cœnobii S. Olivæ: Mongit. *vita Guartararii.*

S. Olivæ natalem de *præcepto* cultum ad uſq; annum 1643.

oſten-

ostendit epistola ad *Angelicum Rampullam*, Generalem S. Joannis de Deo: *Rmo Padre: Non sono pochi, nè di poco momento gli obblighi di questa città, che deve a V. P. Rma, con avere anche un' obligo particolare, di dovere sempre tener fresca, e vigorosa la memoria in riconoscenza de' tanti favori, che questa sua patria hà ricevuto dalla sua amorevolezza, e dal valore mostrato nelle occasioni gravissime, che si sono rappresentate, da alcuni anni a questa parte, nella Corte Romana: non men grave dell'altre stimiamo quella della celebrazione delle feste delle SS. Vergini, nostre Cittadine, e Patrone, Cristina, Ninfa, Oliva, e Rosalia, delle quali la festa di S. Cristina, Verg. e Mart. che patì in Tiro di Toscana, nel lago di Bolsena, è stata celebrata da questa città, come V. P. Rma sà, sotto precetto nel giorno de' 24. di Luglio, quasi per 500. anni continui, in fin dall'anno 1160. coll'occasione, che allora fù trasferito detto S. Corpo in questa città: la festa parimente della Gloriosa Verg. e Mart. S. Ninfa, nostra Cittadina è stata celebrata dalla medesima città, solennemente a 12. di Novembre, fin dall'anno 1593. nel qual'anno vennero in essa città le sue S. Reliquie: così anche quelle di S. Rosalia, Verg. parimente nostra Cittadina, che ritrovate nel monte Pellegrino di questa città, come si dee ricordare, l'anno 1625. liberarono la patria dalla peste, che la distruggeva; sempre sono state da indi in quà riverite solennemente con festa di precetto nel giorno 15. di Luglio, che fù quello della Invenzione, e ne' 4. di Settembre, che fù il giorno della morte di detta Santa, e per fine è stata solita questa città di celebrare con festa di precetto la memoria di S. Oliva, Verg. e Mart. nostra nobile Cittadina: a 10. di Giugno: questa Gloriosa Vergine trasferita da Palermo a Tunisi di Barbaria, si rese chiarissima con la corona del martirio, che v'hebbe da' Vandali: quindi poi furon trasferite le sue S. Reliquie in questa città, sua patria: stimiamo poi cosa dall'intutto soverchia con V. P. Rma, che a pieno sà ogni cosa, il rappresentarle, come siano culte dette Sante in questa città, con concorso del Senato, Vicerè, e Popoli, non solo di tutta questa città, ma delle città, e terre circonvicine: come siano collocate in cappelle particolari, dentro cascie d'argento di grandissimo pregio: la festa, e spesa, che è solita di fare la città in detti giorni, con giubilo, & allegrezza universale de' cittadini, e de' forastieri: i miracoli, che suol fare Dio N. Sig. ne' medesimi giorni festivi, per mezzo di det-*

Digitized by Google

te S. Reliquie ad interceſſione delle Sante Vergini, e quanto in queſto anno ſono mancate le ſudette coſe, e la divozione de' popoli, per l'eſecuzione della Bolla di N.S. Urbani VIII. *intorno alla celebrazione delle feſte de'Santi: pertanto havendo moſtrata l'eſperienza, che, quando ſi tralaſciano le memorie de' Santi, nè ſi celebrano, come prima ſi ſoleva, ſi perde di quelli la totale memoria, ſiccome avvenne di S. Roſalia, della quale, benchè anticamente ella foſſe ſtata venerata in queſta città, & onorata con chieſe, con eſſerſi fondati beneficii al ſuo S. Nome, & aſſignati predii per mantenere il ſuo nome. Sicchè con la medeſima noſtra confidenza ſupplichiamo V.P. Rma a rappreſentare le ſudette coſe a N. S.* Urbano VIII. *o dove le parrà neceſſario, acciocchè S. S. vogliaſi degnare di concedere a queſta città la grazia di poter celebrare le feſte delle S.Vergini ſudette, come le celebrava prima, e ciò, non oſtante la già detta Bolla, che ricevendolo a mercè ſegnalatiſſima dalla benignità di Noſtro Signore, lo riceveremo tutto dal favore, & autorità di V.P.Rma, con obligo di pregar le Sante medeſime, che ne la retribuiſcano appo Dio N. S. pregandole, conceda lieti, e feliciſſimi avanzi nel ſuo ſanto ſervigio, col progreſſo di meritati gradi, e intanto le baciamo con ogni vero affetto le mani. Palermo 2. Gennajo 1644. Il Senato di Palermo:* D. *Ceſare Gianguercio M.Not.* per diœceſim ad uſq; annum 1635. litterę Jacobi Cioffi, Vicarii Thermitani.

Relatæ impoſita tabula Deiparæ expanſo pallio libellum præferentis *lævæ*, pueri, neſcio, cujus capiti *dexteram* imponentis: ſuper imaginem pictus *Abbatum* galerus, ac Pan. gentis *Valguarneræ* ſtemmata, in *dextero* coronidis ligneæ deauratæ latere inſcriptio: *Beneficium S.Mariæ de Carrica, & Scarrica* in Ciaculorum regione, *quod* 4. *Sacerdotibus impertitur, eſt de jure patronatus Spectabilis D. Alphonſi Conti, & Valguarneræ, Baronis Guderani*, filii Franciſci Conti, *Caſalis Blanci* Baronis, & Joannæ, Annibale Valguarnera, *Guderani* Barone progenitæ: *ſiniſtro* in latere: *Vetuſtiſſimam imaginem S. Mariæ de Carrica, & Scarrica refecerunt D. Matthæus Galici, D. Franciſcus Vitrano, D. Joannes Baptiſta Virdini, D.Franciſcus Valguarnera, Sacerdotes ejuſdem imaginis beneficiales anno MDCLI.* qui per annum, feria 5. unicam celebrant miſſam: in lateralibus muris, *Cœna, orans in horto Redemptor*: Thomæ de Vigilia opus: e tribuna maxima in baſilicam 1510. hoc in ſacellum 1580. translatæ *SS. Virgo*

genuflexa ſedentem in nubibus obſecrat filium, qui ſceptrum poſſidens *læva*, *dexteram* extendit ad matrem, ejus accepturus preces pro urbe, quam 1474. vel 1575. contagium opprimebat: Marianum ſupra verticem lemma: *parce Domine, parce populo tuo*: Joel. 2. 17. *eadem* in feretro collocata: in aere Chriſtus evehit animam Genitricis, albo pallio coopertæ, manibuſq; junctis, in cœlum erectis: ad conſervandam templi munditiem, ac ſilentium, laicus, cærulea toga conſpicuus, aureis 25. nutritus, canes expellit.

LIBER DUODECIMUS

Fabricæ Baſilicares.

CAPUT PRIMUM.

SACRARIUM, SACRISTIA.

IN meridionali *Euchariſticæ tribunæ* pariete, janua marmorea, jam deſcripta, *ſacrarium*, ac *theſaurus*: aulæ fornicatæ, 1185. per Gualterium Ophamilium, Archiep. erectæ, feneſtris 4. ad meridiem illuſtratæ: 1580. per Maragmerios *ſacrarii* altitudo in 2. partes diviſa, intermedio tecto ligneo perbelle ſculpto, in centro ſcuta 3. medium *teſſeras* præfert *Auſtriacas*, lateralia *bicipitem aquilam*: ſuperior aula data Presbytero ædituo, quondam Beneficiato, inferior evaſit *antiſacrarium*, 2. feneſtris irradians, ad cujus orientale latus extructum *ſacrarium* fornicatum, 5. feneſtris ad aquilonem, ortum, ac meridiem, & ad intectum atrium janua fulgens: poſt theſaurum *lipſanotheca* per Marullum Archiep. excitata 1580. ſub his 4. aulis aliæ 4., Maragmatis, atque Capituli ceram ſervantes: in *antiſacrarii* muris nucea ſedilia condunt lineam eccleſiæ ſupellectilem, chorales Beneficiatorum habitus, ac res ad ſacrificia pertinentes, in 13. clericorum cuſtodia, quos, auro templi educatos, togis, & biretis clericalibus purpureis indutos, choro, ſacriſq; miniſtrantes, regit *Magiſter ſcholæ*, Benef. ſub Can. Deputato, per Archiepiſcopum 31. Aug. ſingulis annis electo: ibidem fons marmoreus pro manibus Sacerdotum, marmoreæ 2. portæ, orientalis ad *ſacrarium*, occidentalis ad *theſau-*

ſaurum ducentes, ante annum 1624. a Maragmeriis conſtitutæ: ante menſam coriacea in ſella moratur, anno quolibet 31. Aug. a Præſule ſelectus Beneficiatus, *Curator miſſarum* dictus a Doriæ ſynodo 1615. *p.* 3. *cap.* 19. *f.* 123. ſuos hic libros, arcamq; pecuniariam in proximo ſcamno conſervat: ingruente negotio, priuſquam abeat, ex Doriæ ſynodo 1633. *p.* 3. *cap.* 18. *f.* 143. petit veniam *a Cantore*, vel *Majore Capituli*, ut alter ſubſtituatur: ſingulis menſibus reddit rationem dati, & accepti Canonicis 2. ſingulos per annos 31. Aug. ab Antiſtite Deputatis: peracto labore, ſacram pecuniam ferrea claudens in arca, claves attribuit Deputatis.

Hac ex aula prodibat in baſilicam Epiſcopus puerorum: in mſ. libello: *Ordinarium Eccleſiæ Pan. deſcriptum ab Andrea Seraphim, ejuſdem Eccleſiæ Terminatore, juſſu, & approbatione Illuſtriſs. D. Simonis de Bononia, Archiep. Pan.* 8. Januarii 1465. extincti, legitur: *a finitis veſperis S. Joannis exeunt Jaconelli*, Clerici rubei *cum proceſſione, & cum Epiſcopello: feſtum Innocentium fit a Jaconellis, ſicut feſtum S. Joannis a Sacerdotibus venientibus in choro, canendo* ℟. *Centum quatraginta: Epiſcopellus debet ire ad locum Prælati: Cantor præcipiat, ut legatur tabula: qua lecta intonat Antiphonam: Innocentes: poſtea dicatur: Gloria Patri, & iteratur Antiphona: Innocentes:* ℣. *Sub throno Dei: Epiſcopellus dicat: Domine exaudi: Oremus: Deus, qui hodierna die: poſtea fit commemoratio de Nativitate, & S. Stephani: Epiſcopellus dicat: Sit nomen Domini benedictum, & fiat benedictio: poſtea Epiſcopellus debet incipere ſuam prædicationem:* in ſupellectilis baſilicaris inventario per curiam Archiep. 19. Aug. 1555. habetur: *item la cappa del Piſcopello*: in altero cathedralis M. Reg. *mitra Epiſcopelli*: innocens ſupplicatio, cum temporis fluxu in ſcandalum abiiſſet, ablata cadente ſæculo 15. *exemplo Pan.* in reliquis cathedralibus extirpata: Arnaldi Albertini, Epiſc. ſynodus 1538. §. 29. *f.* 9. aſſerit: 29. *Item licet in hac noſtra Packenſi Eccleſia, ſicut in multis aliis eccleſiis ſit introducta quædam conſuetudo, quod, in feſtis natalibus, deputatur, ſeu eligitur unus puer, vel adoleſcens in Epiſcopellum, quem ſic vocant, qui in die Sanctorum Innocentium ambulat veſtitus per eccleſiam, civitatem, vel alia loca, veſtibus Epiſcopalibus cum mitra, & baculo Epiſcopali, more Epiſcoporum, populo ſolemniter benedicens, dicendo: ſit nomen Domini benedictum, contra quem dici poteſt illud Malachiæ* 2. 2.

ma-

maledicam benedictionibus vestris, qui etiam pulpitum ascendens, ubi sacrum Evangelium legi, & verbum Domini prædicari solet, enunciat verba vana, turpia, damnabilia, & vitiosa, ut moveat mulieres, & viros ad spectacula, & cachinnationes, in derisionem religionis christianæ; & dignitatis Episcopalis, & vilipendium Sanctorum, ad quorum honorem ecclesia est dedicata: quia tamen dicta consuetudo est damnabilis, & corruptela dicenda est, & turpis abusus, ac in Concilio Generali reperitur damnata, ea propter volentes dictum abusum a dicta nostra ecclesia, & parochiis tollere, & abrogare, ut debemus, statuimus, ut prædicta nullatenus fiant, cum sic conveniat decori Sanctæ Ecclesiæ, & Dei honori, & si quis ex nostris subditis contrarium attentaverit, ipso jure, sententiam excommunicationis incurrat, quam, canonica monitione præmissa, proferimus in his scriptis: si vero clericus, sit ecclesiæ serviens, sit suspensus a divinis, & emolumentis ecclesiæ, spatio trium mensium, prout ipsum suspendimus: alludit ad sessionem 21. Concilii Basileensis 9. Junii 1435. celebratam, ubi: *turpem etiam illum abusum in quibusdam frequentatum ecclesiis, quo, certis anni celebrationibus, nonnulli cum mitra, baculo, ac vestibus pontificalibus, more Episcoporum, benedicunt, alii, ut Reges, ac Duces induti, quod festum fatuorum, vel innocentum, seu puerorum in quibusdam regionibus nuncupatur.*

Ex occidentali *antisacrarii* porta in sacrarium itur, habens in lateribus *cubicula* 2. *dexterum* aqua, vino pro sacris, oleo pro lampadibus refertum, *lævum*, quod per scalas lapideas cocleatas ad aulas ducit inferiores: orientali in pariete moles lignea sacras continens vestes, cui insidet *Immaculatæ Deiparæ* simulacrum, ut eam appellat 1130. Rex Rogerius: *Ad laudem, & gloriam Magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi, a quo & coronam accepimus, & Immaculatæ Matris ejus, Sanctæ Dei Genitricis, & semper Virginis Mariæ*: Pirr. *not.* 2. *Messan. f.* 304. in mole index ms. *Curatoris missarum* pro illis in basilica celebrandis, ubi beneficia constituta: alter ms. *Terminatoris*, idest *Magistri ceremoniarum* ex Doriæ synodo 1633. *p.* 3. *cap.* 13. *f.* 134. pro sacrificiis per 6. Beneficiatos, *Capituli Vicarios*, canendis: libellus: *Ordo recitandi divinum officium, missasq; celebrandi, tam juxta ritum Breviarii, ac Missalis Romani, quam Cathedralis Pan. Ecclesiæ, primariæ regni metropolis consuetudinem*

neu, ab omnibus utriuſq; ſexus, in urbe, & archidioceſi ſervandus: libellum primus omnium edidit 1611. Card. Archiep. Doria: *roſa cæleſtis f.* 32. Auria: *Pan. exemplo* ſuum edunt omnes eccleſiæ cathedrales, collegiatæ, regulares. In arculis hoſtiæ, *ſancti panes* cum SS. Crucifixu: aliis in regionibus cum *Reſurrectione, Aſcenſione, Pentecoſte, Deipara cum filio*: Molanus *natales SS. Belgii*, 16. *Maii*, vel *Deipara ſola*: Novarinus *agnus euchariſt. lib. 5. cap. 77. f.* 234. deberet baſilica ſculpere Chriſtum, qui Matris animam evehit ad cælos, utpote Virgini Aſſumptæ dicata. Hoc in loco chorales accipit diſtributiones cum Clero, Capitulum: *cap. de divinis præceptis* Præconii ſynodus 1564. *communio, ſeu diſtributio, aut portio quæcumq; & emolumentum in choro de cætero non diſtribuatur, ſed poſt completum officium, in ſacriſtia, debita cum honeſtate*: 1586. Marulli ſynodus *p. 3. cap. 3. f.* 77. confirmavit. In *Parlamento*, generali regni colloquio Prætor Pan. *brachii demanialis Caput*, regiarum cum urbium ſyndicis diſceptat de rebus ad Siculam Rempublicam ſpectantibus.

Nucea ſedilia ſervant chorales habitus Canonicorum, eorumq; tabularia: in muris tabulæ 30. *Canonicorum*, qui poſtmodum Epiſcopi, Archiep. Cardinales effecti: D. Agatho I. PP. Pan. a Senatu, dum lues urbem vexabat 1625. depictus per Vincentium Barberam, Himerenſem, teſte aquila Senatoria: poſitus 1625. in dexteræ navis ſacello 7. ſed 1652. per Martinum Archiep. ut peſtilentiæ memoriam aboleret, in hunc locum delatus: S. Pontifex ſacris veſtibus, mitraq; conſpicuus, genibus ſupra nubes innixus, orat pro patria: ſub Divo picta meridionalis eccleſiæ facies, areaq; ubi, præcedentibus intectis, *Milite*, qui ſclopo venerabundam ſubmovet plebem, *Clerico*, qui ſacco indutus, *dextera* præfert crucem, *lævaq;* cereum laterna clauſum, *Sacerdos* ſacco amictus, *dextera* ſuſtinet umbellam, *ſiniſtra* SS. pixidem Euchariſt: *li PP. Confeſſori infetti ſon quelli, che amminiſtrano li Sagramenti all'infetti: queſti ſtanno con guardia, per non praticar con gente limpia, nè ancogente ſoſpetta: andavano a tempi noſtri* 1625. *con un ſacco di tela torchina liſcia, e portavano nel petto il SS. Sacramento, e l'Oglio Santo della eſtrema unzione in una borſa, diviſa in due, appeſa al collo, per tutti in un tempo darli, perchè il morbo repentinamente ammazzando non dava tempo di differirſi li Sagramenti: l'Eſtrema Unzione la donano, pigliando il bambace, in-*

ſuppato nell'Oglio Santo con una molle, per cautela di non infettarſi: quando andavano all'inferno, andavano ſoli con una ombrella in una mano, & il compagno veſtito anco con un ſacco di tela oſcura liſcia, & una lanterna acceſa per reverenza del SS. Sagramento, onde il veder andare il Creator del mondo per le ſtrade, portato nel petto del Sacerdote, ſenza neſſun corteggio, muoveva a pianto ognuno, e cauſava horrore nel petto d'ogni vivente: come in effetto tal viſta conturbò talmente le viſcere del cuore del Principe Filiberto Prorex, *trovandoſi innanzi la Vicaria, che andava al mare, che ritornando a palazzo, fù aſſalito dal male, e ſene morì:* Alaymus *conſigli politici medici p. 2. lib. 3. f. 377.* Can. Hieronymus Palermo *fù colto da me* Michaele Frazzetta Pan. Soc. J. *ſenza avvederſene, nel tra giorno della ſtate, molto a buon' hora, dentro la ſacriſtia della Madrechieſa, quaſi aſtratto da ſenſi, che con gemiti, e ſoſpiri fermo tenea cogli occhi guardanti lo ſguardo nell'imagine, che ivi pendeva, del SS. Crocifiſſo: vita lib. 2. cap. 2. f. 76.*

Ab occidentali *antiſacrarii* porta *theſaurus* occurrit, ſacris ubi veſtibus induuntur 24. *Canonici*, 5. *Perſonatus*: occidentali quondam in muro ara: *pro altare S. Chriſtinæ intus theſaurum*, index eccleſiarum Pan. 1439. Serius *f.* 135. nunc ligneos inter cancellos albos, auro fulgentes porta lipſanothecæ, ſupra quam in ſcuto lemma: *Metropolitanæ, Panormitanæ Eccleſiæ privilegia MDCCXVIII.* ea condit ſcrinium rubro ſerico tectum: Maragmerii, ſublatis arcis, nobilem ſupellectilem continentibus, erectiſq; ad parietes exedris nuceis, poſt expenſos aureos 325. laxiorem reddidere aulam 1718. In ligneo portæ interioris epiſtylio epigraphe: *plurium Martyrum reliquias ſanctiſſime fovit nonis Martii, indict.* 12. *MDLXIX.* qui ſint, latet: meridionalem effodiens murum ad collocanda ſedilia Petrus Battaglia Pan. ligneam invenit arcam, pal. 2. altam, pal. 4. dig. 6. longam cum oſſibus, papyraceoq; deletis caracteribus, folio: inſcriptionem attulit in *miſcellan. mſ.* Auria: *Anno Jubilæi MDCXXV. M. Aprili, in antro Peregrini montis, ubi, anno ſuperiore S. Roſaliæ Virg. Pan. corpus inventum fuerat, dum, ob loci religionem, ædiculæ fundamenta deſignantur, inter fodiendum oſſa nonnulla reperta ſunt: quoniam vero, licet in ipſis nec ſanctitatis notæ, nec miraculorum argumenta conſpiciantur, in crypta tamen adſint imagines, & altare, & prope illam extat vetus cœnobium Franc. Familiæ* Con-

ven-

Digitized by Google

ventualium Reformatorum, Siculis *Fauſeddi*, nunc extinctorum: *pietati conſentaneum viſum eſt, ibi fidelium* D. Roſaliæ clientum *oſſa humari conſuevisſe: idcirco Illuſtriſs. & Rmus D. D. Joannettinus Doria, S.R.E. Presb. Card. tit. S. Petri in Monte Aureo, & Archiep. Pan. ejuſmodi oſſa, capſa hac incluſa, loco ſacro recondi juſſit, & hanc affigi tabulam mandavit, nimirum, ut res cum facti memoria poſteritati commendetur*: hac tabula ignota *Capitulo*, fuit arca in *SS. Omnium* cœmeterium avecta, in fronte poſſidens lemma: *oſſa cadaverum reperta in pariete theſauri die 23. Martii* 1718. In muris tabulæ 6. *Archiepiſcoporum*, qui *regno Siculo* præfuere: Deipara *Lucæ de Hollandia*: donum Can. Joſephi Cajetani: S. Petrus Apoſt. Franciſcus Paulanus *Petri Novelli* M. Regal. D. Auguſtinus *Joannis Lanfranci* Neapol. *Fr. Alipius a S. Joſepho* Pan. Auguſtin. diſcalceatus, Tripoli coronatus 17. Febr. 1645. civis, & Can. *Hieronymus de Palermo*, ſignis, ac ſanctitate percelebris, in patria denatus 10. Martii 1642. Index mſ. Cantoris de miſſis per Canonicos canendis.

Supellex baſilicaris aurea, argenteaq; commendatur per *Clementis IX. PP.* bullam 6. Aug. 1668. *& omni genere ſuppellectilis, & potiſſimum argenteæ ad centum millia ſcutorum aſcendentis*: extant dalmaticæ 2. planeta ſerica auro contexta, & pluvialia 4. holochryſa cum ſerici purpurei faſciis, ablata *Clementi VII. PP.* in Romæ direptione 6. Maii 1527. donata per Carolum V. Cæſarem Carondeleto Archiep: calix a Rege Carolo II. miſſus, ubi: *D. Ildephonſo Perez de Guſman, eleemoſynis Regis Præfecto*: calix, & pixis aurea cum lemmate: *D. Gian Battiſta Laroſa, e Spadafora, Can. utriuſq; J. D. Protonot. Apoſtolico, Decano, e Teſoriero di queſta S. Chieſa*: ſingulis annis Maragma expendit aureos fere 300. in augenda ſupellectili, quam commodare vetat *excommunicatio papalis*. Hic, anno quolibet 31. Aug. eligit e ſuo gremio Capitulum ad plura ſuffragia *Cancellarium*, qui notat, aſſervatq; acta capitularia, eccleſiæq; diplomata, *Magiſtrum Communerium*, *Punctatorem*, *Maragmerium* S. Jacobi *Deputatum* ceræ, *Deputatos* 4. SS. Crucifixi, Deiparæ *libera nos a penis inferni*: quolibet triennio *Deputatum* novarum gabellarum: ex Beneficiatis *Subcommunerium*, *Punctatorem*, ſex *Vicarios* ad officia divina, diebus exceptis canonicalibus, ſuo nomine peragenda: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 211. eodemq; die Præſul eligit

Ma-

Maragmerium S. Jacobi, *Deputatos* 2. seminarii, *alios* 2. missarum, *Deputatum* clericorum rubeorum, *Maragmerium* basilicarem. Cantor congregans Canonicos ad Capitulum, facit acta capitularia; Concilium Provinciale Pan. 1388. can. 24. *quod nullus Canonicus, quod in Capitulo fuerit ordinatum, vel capitulariter dictum, audeat extra Capitulum revelare: quod si quis contra fecerit, per hanc constitutionem decernimus fructibus canonicatus per annum fore privatum, & qui denuntiaverit illum revelantem secreta Capituli, habeat tertiam partem dictorum fructuum, & credatur dicto denunciantis cum unico teste tantum*: confirmarunt synodus Doriæ 1633. *p.* 3. *cap.* 10. *f.* 106. Martini de Leon, & Cardenas 1652. *p.* 3. *cap.* 7. *f.* 118. Jacobi Palafoxii 1679. *p.* 3. *cap.* 7. *f.* 129. Antistes, auctoritate propria, vel Pontificia conficit processus, pro consecratione Sanctorum: sacris vestibus induitur, coram Prorege celebraturus: in generali colloquio, utpote *brachii ecclesiastici Caput* cum omnibus Archiepiscopis, Episc. Præsulibus, Abbatibus differit de rebus ad Siculam Rempublicam pertinentibus, dum eodem tempore Prætor in sacrario cum regiis urbibus, ac primus regni Titulus, *Caput brachii militaris* in sacello Deiparæ *libera nos a pœnis inferni*, cum viris Principibus idem agit. Archiep. Palafoxius 13. Aug. 1683. regios absolvit a censura ministros. *Vide lib.* 10. *cap.* 1. *f.* 294.

Post occidentalem *thesauri* arcum *lipsanotheca*, fenestris 2. ad occasum illustrata, inter quas ara *S. Christinæ*, perpetua lampade fulgens pro Canonicis infirmis, supra quam in octava *Corporis Christi* constituitur arcula argentea *SS.* custodiens *Eucharistiam*, postquam ex altari deponitur maximo, assurgitq; scrinium ligneum deauratum, chrystallis munitum, ubi moles argentea per Regem Rogerium 1136. Inveg. *t.* 3. *f.* 263. donata principi 3. templo, pal. 12. alta, pal. 6. lata, *pyramidibus*, SS. Evangelistarum *symbolis* coruscans, pretio plurium millium aureorum, ut in ea positum augustissimum *Sacramentum* majorem super aram coleretur: breviorem ecclesiæ Pan. *SS. Antonii, Christinæ veteris* 40. *Martyrum* asservant: *Erycinam* statuis 12. ornatam, a Petro Lazzara Erycino perfectam pretio millium aureorum, altam pal. 4. laudat Carvinus *ms. hist. Erycina tract.* 3. *f.* 41. *Catanensem* Grossus *decachordum Catan. t.* 1. *f.* 51. posita Eucharistia *molem* apud *Rogerianam*, quam sustinebat lignea deaurata, deferebatur

in

in ſupplicatione *Corporis Chriſti* a Presbyteris 24. ſacerdotali veſte conſpicuis *Ran. exemplum* ſecutæ omnes eccleſiæ. 1620. Card. Doria præcepit, ut SS. Sacramentum manibus geſtaretur. Inveg. t. 3. f. 237. hinc Maragmerii moſem conſtituere ſuper ſupſanothecæ aram, quæ, per octavam *Corporis Chriſti* in maximo olim altari collocabatur.

Hoc in ſcrinio conduntur aureæ, argenteæq; icones Marianæ, quibus datur *pax* Proregi, Archiep. Senatui, Capitulo, alteraq; *Deipara*, Græco habitu induta, aurea imago, quæ *dexteram* pectori admovet, tenens *levam* aſpectam, ſuaviter elevatam, velum in capite, crucemq; brachio liliato ad latera verticis ſcutula, a. Græco cum lemmate. *Mater Dei*. Nicolai Aprea inventarium. 1459. *la piccola imagine di Maria Vergine dipinta da San Luca, in cui ſono 3. zaffiri con certe perle, ed un freggio d'ambra*. cum 1643. *novenam* inſtituiſſet *regiam* Rex Philippus IV. a *Dominica in Albis* ad uſq; feriam 2. poſt Dominicam 2. in ara maxima conſtituitur: ſingulis diebus celebratur ſacrum, habeturq; ſermo de laudibus *Virginis Illibatæ*, & ſupplicatio veſpertina unius ordinis regularis: feria 2. cum icone fit ſupplicatio generalis a baſilica in urbem. *Noi D. Didacus de Haedo, Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia, Archiep. Pan. reginſq; Conſiliarius &c. perche di noſtro comandamento, ad iſtanza dello Spett. e molto Rev. D. Giovanni Battiſta Laroſa, U. J. D. Canonico di queſta noſtra Metropol. Chieſa, ed Avvocato Fiſcale della noſtra Corte Arciveſc. ſi ſono preſi li teſtimonii, degni di fede, per li quali ſi viene a provare, che la imagine, ed effigie della glorioſiſs. Verg. Maria, che ſi ritrova nel theſauro di queſta noſtra ſudetta Metropol. con la quale ſi ſuol dare la pace agl'Illuſtriſs. Prelati, noſtri Anteceſſori, e a noi ancora, e nelle proceſſioni dall'Eddomadario, e Vivandiero, o Canonico ſia viene portata dinanzi al petto, ſia ſtata quì portata da S. Angelo Carmelitano, e che ſia ſtata dipinta da S. Luca, e perciò ad iſtanza del ſudetto eſortiamo tutti fedeli chriſtiani dell'uno, e dell'altro ſeſſo, che per vera effigie, ed imagine di eſſa Glorioſiſs. Vergine vogliano honorarla, e venerarla, & acciò appaja in futuro, habbiamo fatto la preſente ſottoſcritta di noſtra propria mano, e ſuggellata col noſtro proprio ſigillo: Panormi die 23. Martii, 11. indict. 1597. Didacus Archiep. Pan. Vidit Antoninus de Aſſali: Benedictus Mendola, Mag. Not.* Laroſa *vita S. Angeli f. 7.* ejus hiſtoriam ſcripſit Cajet. *t. 2. f. 288.*

Anno sal. 1219. *cum immineret Alexandriæ barbarorum* Mahumettanorum *devastatio, erat in ea urbe, in D. Joannis Bapt. templo, Sanctissimæ Deiparæ imagunculam, quam Tecla Virgine, magni Apostoli Pauli discipula instante, miro devotionis affectu S. Lucas depinxerat, ibiq; cum aliis Sanctorum reliquiis colebatur: degebat iis temporibus S. Angelus Carmelita in orientis eremo, haud inde procul, in qua precibus, & afflictionibus corporis se exercebat: huic igitur Christus Dominus, maternæ gloriæ consulens, cum magno Angelorum comitatu apparuit, eum Siciliam petere jubet, ut ibi suum Evangelium prædicaret, martyrii coronam, quam in ea insula paraverat, acceptum iret: præcipit vero, ut prius Romano Pontifici sacras reliquias deferret, quas Athanasius, Patriarcha Alexandrinus* Basil. *traderet, cum Sanctissimæ Genitricis imagine. his acceptis mandatis Angelus Alexandriam, relicta eremo, contendit, ad Athanasium se conferi, cui Annunciatæ Virginis solemni die, dum post matutinas horas preces Deo fundit in D. Joannis Bapt. templo, ipse Christi prodromus, Joannes adfuit mandans, uti B. Angelo, B. Virginis iconem, Hieremiæ caput, brachium S. Catharinæ V. M. suum crus cum illo S. Gregorii traderet, in Italiam asportanda, priusquam barbarorum furor coarctaret Alexandriam: paruit Athanasius, & cum Angelo collocutus, cælestes opes ei tradidit, quibus acceptis D. Angelus Romam adiit ad Pontificem Maximum,* Onorium III. *expositaq; legationis suæ causa, sacras res dedit: ibi forte versabatur Fridericus Claramonte, B. Athanasii Patriarchæ, quem supra diximus, frater, Panormitanus utrq; erat, & apud Pontificem gratiosus, a quo, ex iis reliquiis sacram Virginis iconem obtinuit, & ipsi B. Angelo proficiscenti Panormum dedit, ut eo deferret, ubi nunc inter pretiosissima quæq; Panormitanæ ecclesiæ asservatur magna cum reverentia, deferturq; publicè in solemnibus supplicationibus: porro id, quod diximus, multis testibus, & argumentis comprobatum, repositumq; in actis publicis ab Illustriss. D. Didaco Haedo, Archiep. Pan. A.* 1597. *de ea D. Thomas Belloriosius, & D. Joannes Baptista la Rosa, Can. Pan. in vita S. Angeli M. cap.* 12. 20. 30. *ex ea, quam scripsit Henoch PC. Hierosol.*

Altero in scrinio tabula Deiparæ, *directionis Dominæ* nuncupatæ vestem possidet argenteam: *a dextris* forium S. Amator cum epigraphe: *S. Amator M. apud Deum protector, & humanæ salutis*

de-

defensor. a sinistris D. Phara cum inscriptione: *S. Phara V. virtutibus, & miraculis clara, Ord. S. Benedicti:* juxta muros ruccea porticus: inferior ordo servat supellectilis, ac reliquiarum arcas: superior vasa 3. argentea, in quibus biceps aquila insculpta cum lemmate: *Oleum, S. Crisma: Oleum catherumenorum: Oleum infirmorum:* necnon statuas 12. argenteas serico rubro, crate, chrystallo, clave munitas. Archiep. *Titius de Colle, ubi regimini admotus est* 1292. *Archiepiscopale templum ornamentis auxit, sacraq; supellectili, Sanctorum reliquias argenteis inclusa thecis:* Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 154. ad quas conflandas sua bona legarunt basilicæ Simon Gambinus, & Canon. Guillelmus Cantavena.

Franciscus Puteus, *regius Prælatiarum Visitator* 1583. lustrans lipsanothecam addidit f. 629. *Catalogus reliquiarum: invenit reliquias Sanctorum, quæ plurimæ sunt in thecis argenteis, apte, & decenter custoditas, & conservatas, ut infra: in primis brachium unum ex argento cum cruce, & Crucifixi imagine ex eodem, cum sagitta, & pede argenteo inaurato, in quo est reliquia S. Sebastiani: item caput cum dimidio corpore, & diadema ex argento, in quo est inclusum caput S. Leonardi: item brachium ex argento cum pede deaurato, cum forcipibus, & mammilla, in quo sunt duæ cannellæ brachii D. Agathæ: item brachium ex argento, in quo est manus integra D. Blasii una cum cannella brachii ejusdem: item custodia ex argento, in qua est reliquia quædam S. Nicolai: item reliquia quædam, videl. cor D. Cyriaci, inclusum theca argentea cum armis* stemmatibus *de li Castruni* nobilis familiæ Pan. *item brachium ex argento cum armis ecclesiæ Pan. in quo est brachium S. Stephani: item tres reliquiæ SS. Petri, & Pauli, & Andreæ, inclusæ in vase, seu theca rotunda argentea, in qua sunt imagines dictorum Sanctorum: item custodia quædam ex argento deaurato, in qua est cingulum B. Virginis, & in vertice est quidam chrystallus cum circulo ex argento deaurato, in quo ajunt esse ex lacte ejusdem B. Virginis: item 2. imagines Angelorum parvæ ex argento deaurato cum pede ex eodem, ubi est quædam Sanctorum reliquia: item vasculum quoddam ex argento deaurato, ubi sunt etiam nonnullæ Sanctorum reliquiæ: item arcula quædam ex ligno deaurato cum nonnullis chrystalli frustulis, in qua est quædam reliquia S. Coni, & caput unius ex undecim millibus Virginum: item crux argentea, in qua est inclusum frustulum ex ligno veræ Crucis:*

eis: item brachium ex argento cum pede ex eodem, deaurato, ubi est cannella S. Fabiani: item brachium ex argento deaurato cum quibusdam figuris Sanctorum, in quo est reliquia brachii S. Gerlandi: item quædam custodia ex argento deaurato, in qua sunt quædam Sanctorum reliquiæ: item quidam Agnus Dei ex argento super scabello argenteo, & diademate argenteo, ubi sunt quædam Sanctorum reliquiæ: item custodia ex argento cum cruce argentea, in qua est reliquia S. Barbaræ: item manus argentea cum pede, & brachio ex eodem, in quo est reliquia S. Christophori: item quædam reliquiæ cum duobus Angelorum imaginibus ex argento, in qua sunt ex capillis B. Virginis: item quoddam reliquiarium ex argento, ubi est reliquia S. Anastasii, & aliorum Sanctorum: item custodia ex argento deaurata cum imagine D. Bartholomæi cum armis dictæ ecclesiæ, in qua est ex digito S. Bartholomæi: item reliquiarium ex argento deauratum cum reliquia S. Luciæ: item reliquia S. Agnetis inclusa theca, seu reliquiario argenteo: item reliquiæ SS. Cosmæ, & Damiani inclusæ theca argentea deaurata: item reliquia S. Hieronymi inclusa in vase argenteo.

F. thecis effectæ 6. statuæ pal. 4. altæ, ubi clausa lipsana SS. Blasii, Hieronymi, Leonardi, Petri, Sebastiani, Stephani, sculptaq; eadem tabula, mutato Sancti nomine: *Moderante Eminentiss. D. D. Joannettino Card. Doria, Archiep. Pan. argentum hoc jam vetustate deformatum, in varios usus dispertitum, adauctum, in meliorem formam redigi jusserunt, & ex eo signum D. Blasio dicarunt fabricæ expensis D. Joannes Angulo, & Reynoso, hujus S. Metropol. Ecclesiæ Archidiaconus, & Thesaurarius, & U. J. D. D. Franciscus Giardina, Maragmerii A. D. MDCXXXIIX.* in statua D. Leonardi scripta relata tabula, alteraq: statua S. Philareti Pan. Conf. Basil. possidet ossa, & epigraphen Senatoriam: statua D. Cordulæ gaudet incluso capite, sed nulla inscriptione: statuæ Deiparæ, ac Rosaliæ Virg. Pan. reliquiis, tabuliſq; orbantur: mitratæ statuæ SS. Agathonis I. PP. Pan. Nicolai, Mirensis Episc. carent ossibus, tabulis, brachiis, utpote ad umbilicum usq. Superioribus in gradibus aræ maximæ, cum celebrat Archiepiscopus, Cantor, Archidiaconus, Decanus, locantur 10. statuæ, sed omnes 12. cum thecis collocantur in *SS. Omnium* festo, vel in eorum *natalibus*, in quibus, post 2. vesperas, Presbyter pluviali tectus, qui die illo cecinerat missam juxta Palafoxianæ synodi nor-

normam *p. 3. cap. 9. f. 136.* ideſt, *Cantor*, *Archidiaconus*, *Decanus* inter 6. Beneficiatos, pluviali conſpicuos, *Canonicus* inter 4. *Beneficiatus*, *Capituli Vicarius*, inter duos tenens reliquiam argentea in ſtatua, theca, arcaq; clauſam, ſociis 6. *clericis rubris* accenſos geſtantibus cereos, *blandoni*, præcedente *Crucifero*, *Cerofe-rariis*, *Clero*, *Capitulo*, modulantibus organis, *hymnum Divi* canente, procedit recta per chorum ad navim mediam, reverſuſq; ad aram, poſita ſuper illam reliquia, canit orationem, exinde cum *Aſſiſtentibus*, *Clericiſq;* ſtans in ultimo altaris gradu, excipit reverentiam, & oſculum ſingulorum: in ſupplicationibus *Marianis* cuncti cereos ferunt: ſimulacra 12. argentea referamus.

Statua *Virginis Illibatæ* junctas ante pectus exhibet manus, ſub pedibus draconem, in capite auream 12. ſtellarum coronam: Pan. Alphonſus Llud *templi* olim Beneficiatus, mox regius *S. Petri* Canonicus 1. Nov. 1673. in actis Antonini Schifano hæredem conſtituit *Marturanenſe* gynæceum: onus: 2. ſigna *Deiparæ Intemeratæ* aureorum 750. donanda *Baſilicæ*, *S. Petro*, *Monaſterio*: in ultimo aureis 15. canenda miſſa, veſperæq; 8. Dec. quo die aureis 15. mittendus panis ad regiam Vicariam. *S. Agathonis*. *S. Nicolai*: donum Laurentii Faraci Pan. 1647. *S. Roſaliæ*, alteram altiorem Senatus urbi Meſſanæ donavit: inſcriptio: *Carolo II. Hiſpaniarum, & Siciliæ Regi, Mariæ Annæ, Reginæ Matri Gubernatrici, D. Claudio Lamoral, Principe de Ligne, aurei velleris Equite, Prorege: Illuſtriſſimo Senatui Meſſanenſi, pro ejus civibus perpetuo ſervandis, cæleſti D. Roſaliæ V. Pan. patrocinio, inſignem ſacri ejus coporis reliquiam in ſimulacro argenteo Illuſtriſſ. Senatus Pan: D. Blaſco Corbino Centelles, Dividi Juſti Principe, Prætore, D. Franciſco Cannizzaro, D. Ferdinando Afflicto, D. Friderico Sabia, D. Ignatio Termine, D. Franciſco Roſſelli, D. Franciſco Araguez Medrano Senatoribus A. D. MDCLXXIII.*

Signa 8. in pectore condunt lipſana: *S. Blaſii* M. Epiſc. Sebaſteni: *brachium*, *manus cum unguibus*, *piliſq;*: *S. Cordulæ* Urſulino ex agmine: *cranium*, *S. Hieronymi* Doctoris: *digitus* munere Archiep. Præconii 1562. *S. Leonardi* Conf. *caput cum dentibus*: impertiit 1538. Pan. Joannes Vigintimillius, *Hieracis* Marchio, teſte ſtemmate, tabulaq; *Joannes ex Comitibus de Vigintimilliis, Illuſtris proſapiæ Guiſcardorum D. Leonardo dicavit, & argento inclusit*: Anonym. *confutatio genealogiæ Vigintimillium f. 66.* altera nunc

Caput D. Leonardi Conf. a Joanne de Comitibus Vigintimilliis, e Normannorum prosapia, anno supra centum, Metropolitanæ huic ædi argentea capsâ dedicatum, quam vetustate detritam Eminentiss. Card. Doria Archiep. refecit, & instante Berlingherio ex eadem familia pronepote, insignia, & nomina restauravit A. MDCXXXIX.

S. Petri Apost. *ossiculum* cum *altero S. Pauli. S. Philareti* Pan. Conf. *brachium*, 3. *ossa capitis*, 2. *digiti*, 3. *molares dentes*: 9. Dec. 1702. dedit urbi Petrus Menniti, Messan. *Abbas* Basil. Ordinis *Generalis*: in basi D. Philareto Ord. S. Basilii Magni ossa &c. *erga S. Civem pietate S. P. Q. P. hoc signum cudit anno MDCCXII.* posita 1703. argenteam super aquilam ossa D. Octavio Montaperto, & Uberto, Principe Raffadalis, de consilio SS. M. Prætore, D. Francisco Fernandez de Medrano, D. Onuphrio Gonzalez, D. Antonino Nurro, D. Marco Antonio Vanni, D. Nicolao S. Stephano, D. Dominico Rapè, Senatoribus: eidem, ac B. Mariæ dicatum sæculum sæculo 15. in portu Deiparæ vocato: Divum, cujus dens ante inventionem 17. Febr. 1693. cultus in Bisbonensi collegio Soc. J. publicas inter litanias adscriptum patriæ colit 6. April. in *translatione* 14. Januarii urbanam peragit supplicationem ab anno 1704. S. *Sebastiani M. lacertus* integer, cum *alio* S. Fabiani 1. PP. M. 20. Januarii defertur supplicatione per urbem. S. *Stephani* Protom. *brachium, unc. 93. lapidi*

Argenteas apud thecas, pede fulcras, pyramidibus coronatas, *confudit* Ipsana. Cath. Archiep. Doria moriens 1642. legavit fratrum *veræ Crucis*, longum digitos 6. sustinet pes argenteus in talaribus habens 2. cornucopias, a quibus prodeunt Angeli 2: exponitur in sacello SS. Crucifixi 3. Maii, 14. Sept. in omnibus festis *Quadruplicibus* ferijs. In pyramidis argenteæ deauratæ crystallo, munitæ globo super apicem *hic capillus* Deiparæ, in centro *velli, zonæque*, seu *cingulo* parvo cælo delapso in S. Thomæ Apost. manum, cum adveniens Hierosolymam post Mariannam dormitionem optavit pro virgineum tumulo conditum venerari: altera pars in Romana S. Mariæ Majoris æde. *Pulcheria Augusta, Arcadii filia templum* A. quod *erexit, in quo velut thesaurum Dei Genitricis deposuit zonam*, & S. Germanus PC. CP. *composuit orationem de depositione zonæ Mariæ Virginis, ipsaque Mariana zona decoratur nostra major Pan. processionem celebrata ecclesia sub glorioso titulo Virginis Assumptionis, cui quo honorifica*

ipsa custodiuntur, & summa devotione colitur 8. Dec. 8. Sept. 25. Martii, 2. Febr. 15. Aug. novena Virgin. Can. Pisanus, *asserit. Ordin. Augustin. n.* 112. Alberti *commentaria vitæ Christi p. 3. cap.* 40. *n.* 383. *Ex pallio* S. Josephi, *ossibus* SS. Joachim, & Annæ, *fœno* præsepis Dominici: donum Francisci Bucci, Parr. & Beneficiati. E *præcordiis* D. Philippi Neri: manus Card. Marci Antonii Ramirez: *Tela imbuta sanguine* S. Caroli Borromæi, Archiep. Mediol. *Osticulum auris* D. Maniliani I. Archiep. M. Pan. pignus Petri Martinez Rubio Archiep. 1668. *Fructum costæ* D. Nicolai, Mirensis Episc. *Osticula* ex brachiis SS. Mart. Cosmæ, & Damiani in pedis nodo litteris Gothicis: *hoc tabernaculum factum fuit tempore Presb. Jacobi Neapolitano. Cannellus brachii* S. Joannis *Theristis*, idest *Messoris*, Pan. Conf. *Basilius* I. Abbas Generalis Epiphanius Neapoli 2. Febr. 1724. in actis Antonini Neri, *Romani* donavit Senatui: hic 1. Maii 1724. in actis Philippi Lionti *Pan.* obtulit Archiep. Gaschio, qui aureis 500. conflavit manu Franc. Xaverii Pennisi *Messan.* Angelum genuflexum, spicas tenentem in capite, quas inter emergit theca, chrystallis ornata, possidens in pectore sacrum os, in vertice tesseras Gaschi: e gynæceo SS. Salvatoris 4. Maii 1724. supplicatione solemni Senatus, & Archiep. in basilicam transtulere: post hymnum Eucharisticum ab Antistite inceptum, a musicis absolutum, Divi orationem a Gaschio dictam, Canonicus missam cecinit, Laurentius Migliaccius Pan. & Benef. panegyricum recitavit.

Ad supplices Rmi Archiepiscopi Pan. preces Sacræ Rituum Congregationi porrectas, atq; relatas, Sacra eadem Rituum Congregatio benigne indulsit, atq; concessit, ut officium in festo S. Joannis Theristis, Ordinis S. Basilii, quod in illa civitate, & universa sua diœcesi Pan. sub ritu semid. recitatur, in posterum in ecclesia cathedrali sub ritu ranum duplici, recitatione ejusdem Sancti officium in die etiam translationis ipsius insignis reliquiæ a Capitulo, & Clero præfatæ cathedralis sub eodem ritu duplici recitari possit, & debeat, die 11. Dec. 1724. Card. Paulutius Præfectus, Nicolaus Maria Tedeschi, *Archiep. Apamen. Sacræ Rit. Congr. Secretarius.*

natalis 24. Febr. in translatione 4. Maji supplicatio per urbem cum reliquia Argentea in corde SS. Cyriaci Episc. Anconitani. natalis 4. Maii in urna 1724. Cajeta. 8. Maii *Panormi in ecclesia maxima solemnius recolit S. M. Cyriacæ, sacro in die ejus inventionis*

ne

ne si benedice con quella l'acqua, la quale è molto salutevole agl'infermi, e particolarmente alle persone oppresse da maleficii, ed altre cose diaboliche, come naturali terrori: de Franchis *Sancti Auxiliatores f.* 205. duplex officium ex veteri more: thecam per mures asportatam, ab hinc annis 60. pristinum in locum restituit ædituus, Dæmone per obsessam indicante.

In 13. arculis æreis deauratis, dig. 8. longis, 5. altis, bicipiti Maragmatis aquila fultis *cannella brachii* S. Matthiæ, *frustum pellis* D. Bartholomæi, 2. *fragmenta ossium* S. Andreæ, *ossa* SS. Agnetis, Vincentii, & Anastasii, Onuphrii, Christophori, Laurentii, Eustachii, Lucæ, *cannuccia* 2. *ossium* SS. Innocentium, *brachium* S. Gerlandi, Episc. Agrig. *cannella* S. Coni Nesitani, Abb. Basil. natalis 28. Martii; colitur 3. Junii: Cajet. *t.* 2. *f.* 67. *n.* 4. donatio: *Dux Montis albi* Martinus postea Rex Aragonum, & post obitum filii Martini, Siculi Regis, insulæ Rex. *Rev. in Christo Patri Archiep. Pan. Consiliario, familiari, ac venerabili Capitulo Ecclesiæ Pan., necnon prudentibus viris universitatis felicis urbis Panormi fidelibus suis gratiam suam, & bonam voluntatem. Splendor paternæ gloriæ, qui sua mundum illuminat ineffabili claritate, pia vota fidelium de ipsius clementissima majestate sperantium, tunc præcipue benigno favore prosequitur, cum ipsorum humilitas eorum precibus adjuvatur, relatione itaq; Ven. Presb. Simonis de Rubeo, Canonici Panorm. Cappellani, familiaris, fidelis, & devoti nostri, præsentium delatoris serioſe percepimus, devotionem vestram, quam ex charitatis affectibus sincere diligimus, in festo B. Coni in dicta Matre Ecclesia Panormitana festa solemnia celebrare de eodem, quare solemnitates, & festa, ac devotionem hujusmodi cupientes pio zelo de bono in melius augumentare, ad nostri, vestriq; consolationem, ac dicti Presb. Simonis petitionem, cannellam unam brachii cum aliquibus aliis ex reliquiis dicti B. Coni, propria nostra manu signata, quæ ad manus nostras non sine mysterio pervenit, cum præfato Presbytero Simone devotioni vestræ duximus præsentialiter destinandam: hortantes vos, in Domino quatenus illam, ut speramus, cum debitis reverentia, & honore recipientes, exinde fructuo gratiarum largitori, ac dicto B. Cono per solitam festivitatem preces per amplius devotas fundere studeatis, taliter, quod pacis æternæ vitæ præmium mereamur, & nos ad vestri promotionem honoris, ad quam libenter intendimus, animemur.*

Dat.

Dat. Cathaniæ ſub noſtro ſigillo ſecreto A. D. MCCCXCII. M. Januar. 1. Ind. lo Duch. lib. Protonotarii A. 1398.

Poſt B. Catharinæ Bononienſis Clariſſæ, 22. Mai 1712. a Clemente XI. PP. Sanctorum faſtis adſcriptæ apotheoſim 26. 27. Nov. in S. Claræ gynæceo, 28. ad uſq; 5. Dec. in Obſervantino S. Mariæ Angelorum cœnobio celebratam, Senatus Bononienſis ad noſtrum tranſmiſit arcam argenteam, chryſtallis ornatam, pal. 4. longam, pal. 2. altam, ubi ſericum capitis tegmen, linéumq; colli velum, in cujus faſtigiato vertice lemma: *S. P. Q. B. Senatui, Populoq; Pan. A. MDCCXII.* arcam, ut auguſtius Diva coleretur, ad preces Pan. Alphonſi Fernandez de Medrano, Cantoris, meiq; rhetoricis in elegantiis alumni, Senatus cathedrali donans, juſſit, ut quotannis 11. Martii, baſilicaris Orator ſuo ære nutritus, S. Catharinam eloquentia ſumma laudaret, demum ſuo in regio palatio marmor affixit: opus Pan. Abbatis, Petri Vitalis, Senatoriis ab epiſtolis: *Victore Amedeo e Sabaudia, Siciliæ, Hieruſalem, & Cypri Rege, D. Annibale Maffei Comite, Prorege, ac Generali Duce: regio clamydata paludamento Panorm. majeſtas nobilius pietati ſuæ peplum meditatur: idq; e B. Catharinæ ſacris exuviis ab Excelſo Senatu Bononienſi avet, & habet: Senatus inde Pan. gratum in pretium, rependit lapidem gemmis pretioſiorem, D. Roſaliæ oſſa ditatum, cui circumornando argenti pondus in ſimulacra, & roſas affabre cœlatum, cor urbis, quod in concivis Thaumaturgæ reliquiis ſuo tanquam in theſauro ineſt, cœlavit, & advexit. D. Raphaele Bellacera, Marchione Recalmicii, Duce Biſſanæ, Barone Pedagagii, & Randacini, Domino Monchilebis, Deputato Regni, de Conſilio S. R. Majeſtatis Prætore: D. Franciſco Zappino, & Termine, D. Nicolao Santo Stephano, D. Philippo Aloyſio, de Septimo, D. Ignatio Vaſſallo, & Bellacera, D. Didaco Sanſone, & Alliata, Barone Campi albi, Comite Joſepho Nicolis de Robulant, Senatoribus A. MDCCXVII.* Gaſchus Archiep. 15. Julii 1724. proprium impetravit officium, *ſemid.* in natali 9. Martii per diœceſim, 11. Martii *duplex* Panormi, *ratione feſtivitatis, quæ in illa eccleſia cathedrali cum interventu Senatus maxima ſolemnitate celebratur.* A. 1583. *ex Puteo* deſunt *lignum veræ Crucis, oſſa SS. Jacobi Majoris, Luciæ, Barbaræ, digitus S. Bartholomæi:* 1611. *ex Ordinario, oſſa SS. Philippi, & Jacobi, Joannis, & Pauli, Rochi:* 1651. ex Invegio *t. 3. f. 453. cineres SS. Præcurſoris:* lipſana *SS. Gerlandi,*

Comi, Catharinæ Renan. carent ſupplicatione per templum, etſi majorem ſuper aram exponantur.

CAPUT SECUNDUM.

ATRIA, PORTICUS.

ATrium intectum *occidentale* complectens 3. januas, 2. pyramides, univerſam baſilicæ frontem, pal. 110. longum, pal. 25. latum, marmoreis 3. gradibus a via publica ſeparatur, ſupra quos emergunt pilæ 4. ex Pan. lapide, pal. 11. dig. 6. altæ ſuſtinentes marmorea 4. ſimulacra, pal. 8. dig. 8. alta, *SS. Petri*, & *Pauli* majorem ante januam, 5. feria, 13. Julii 1724. ad primi dexteram, *S. Joſephi*, ad ſecundi lævam *S. Franciſci* Sabbato 7. Julii 1725. erecta: Statuam ultimam benedixit Bertrandus Monſinat, Toloſanus, *Generalis* Minimorum *Corrector*, alias Gaſchus Antiſtes poſt expenſos aureos 1600: in cujuslibet ſtatuæ, baſi nomen ſculptoris, *Joannes Bapt. Raguſa Pan.* Præſulis: *Fr. D. Joſeph Gaſch, Archiep. Pan. dicavit anno MDCCXXIV.* aut *MDCCXXV.* Divi: *D. Petro, Apoſtolorum Principi; D. Paulo Apoſtolo: D. Joſepho, SS. Virginis Sponſo: D. Franciſco de Paula*: in lateritio atrii ſolo lapides 11. ſepulchrales: epitaphia ſenio deleta: ante portam *Epiſtolæ* ſub lateribus ſtamno illitis clerici 13. rubri conduntur. Porticum *orientalem* 1185. excitavit *Ophamilius* Archiep. lapideo fornice, columnis 8. Thebaicis fultam, pal. 105. longam, pal. 45. latam; extant indicia: hanc Maragmerii diruentes, ut apertis feneſtris tribunas redderent clariores, intectum atrium effecere, cancellato muro pal. 16. alto ſeptum, relicta in centro porta, qua miniſtri accederent ad ſacrarium: hoc in loco inter annos 1676. 1684. *Palafoxius* Archiep. *capitularem* optabat *aulam* erigere Thomæ Baroni Archidiaconi auro: pavimentum rubro conſtratum bitumine exhibet foramina 3. orbicularia, ut ſubterraneum *SS. Omnium cœmeterium* lucem accipiat, clathris munita ferreis, ligneiſq; ne tranſeuntes in ſpecum deciderent: gradus 3. Euchariſticam poſt tribunam aſcendunt ad pyramidem horologii.

Clauſa laterali *ad meridiem* janua, ſacello D. Chriſtinæ proxima, adhuc viſitur, inter 6. ac 7. ædiculam alia per *Labrum* Præ-

ſu-

sulem Archiep. reserata 1350. Inveg. t. 3. f. 451. quam columnis 2. Thebaicis, & Pan. marmore Maragmerii decorarunt, constituentes super illam Tusculo e marmore signum *Virginis Illibatæ*, tesserasq; *Regis, Archiepiscopi Rubii, templiq;* in dextero ejus latere marmor: *Philippo IV. Siciliæ, ac Hispaniarum Rege Potentiss. D. Petro Martinez Rubio Archiep. Pan. portam Metrop. Ecclesiæ Fælicis Urbis, quæ rudis eumdem Petrum Præsulem, ac Principem, nocte sub verecunda venientem primum exceperat, nunc jam biennio regni clavum moderantem, ad ampliora ambitioso famulatu aditum præsagientem, nobilissimo lapide exornarunt D. Joannes Antonius Gelosus, ejusdem Ecclesiæ Cantor, Abbas S. Nicolai lo Regali, sextùm Vicar. & Visitator Gener. & D. Hieronymus Morso, Baro Favarellæ, Maragmatis Præfecti anno MDCLIX.* januæ porticum addidit *Paternionius* Archiep. inter annos 1490. 1511. non Octavianus Labro 1350. ut male Inveg. t. 3. f. 451. arcubus 3. columnis 2. Thebaicis innixam, pal. 22. latam, pal. 72. longam, clathro ferreo munitam, quam firmant externis in angulis columnæ 4; dorso sustinentem Æditui, Concionatorisq; cubicula, fenestris 3. ovalibus in timpano reseratis illustrata: nunc basilicæ supellex in iis asservatur: *occidentali* in pariete janua scalis lapideis ad eadem præbet ascensum: *in orientali* Pan. Joseph Albina, antonomastice *Soczus*, 11. April. 1611. denatus *nativitatem* pinxit *Dominicam*, ficto Billiemico marmore vallatam.

Inter 6. & 7. *meridionale* sacellum aperuit 1350. januam Pan. *Octavianus Labro* Archiep. Inveg. t. 3. f. 451. quam columnis 6. undulatis, ac marmoribus affabre sculptis non Labrus, ut perperam Invegius, sed civis *Ubertinus de Marinis* Archiep. 1426. non 1430. ut falso Pirrus *in appendice t. 1. f. 482.* cujus ultima in coronide statuæ 13. *Apostolorum*, symbola *Evangelistarum*, inq; centro *biceps aquila*, mox *Servator* sustinens mundum *leva*, Latinum in morem *dextera* benedicit, demum *crux*: super januam ad pluvias arcendas umbella quondam lignea protectam emicat musivum opus, heroiciq; 8. versus.

Magnanimi Alphonsi tranquilla parœcia Regis
Regna tenet, decus hoc par aurea gignit in urbe
Doctor, & Antistes, quæ cernitis ostia, cives,
Bertinus statuit, quo sint potiora superna:
Mille quadringentis viginti jungite senos,

Cur-

Currebant Domini lustris volventibus anni,
Quando opus hoc egit candenti marmore factum
Sculpere Gambara prudens Antonius arte.

Interfecat carmina loculus, *nicchia*, ubi fedens in throno Deipara cum puero in ulnis adfidente, qui *dextera* Latinè benedicit introeuntes, *finiſtraq;* continet librum apertum: effigies perpetuo lumine fulgens colitur 8. Sept. in Mar. Nativit. nuncupatur *de Tocco*, in lateribus lemma Græcum: *Mater Dei*: in latere *dextero* muſivus Angelus crucem ſuſtinet, e qua dependet corona ſpinea, *lævoq;* alter tenet manibus ſcalas: 1432. detractis Octaviani foribus Maragmerii novas appoſuere, cælatas per Franciſcum Miranda Pan. in 1. 2. 3. 4. ſegmento ſtat *Gabriel*, *Deipara* genibus innixa, *Chriſtus* cruci affixus inter Matrem, ac Diſcipulum, *Jeſus* a mortuis reſurgens: Dei hominis vita: in 5. 6. 7. 8. teſſeræ *Ubertini*, *Maragmatis*, *Senatus*, *Regis*, in reliquis emblemata jam corroſa: in ligneo forium epiſtylio verſus 4.

Jam quadringenti ter deni mille duobus
Natalem cedunt poſt, pie Chriſte, tuum,
Miranda prudens Franciſcus nomine, caſtris
Ad mare, cum cultas edidit arte fores.

Ante januam non *Labrus*, ut male Invegius *t. 3. f. 451.* ſed 1452. ex Pirro *not. 1. Pan. f. 167.* civis, & Archiep. *Simon Bononius* erexit porticum, pal. 26. latam, pal. 80. longam, arcubus 3. columnis 4. Thebaicis, Tuſculiſq; fultam, repagulo ferreo vallatam, quam noctu cuſtodit laicus, aureis 10. nutritus, appendens in clathro funem nolæ intra templum locatæ, ut prodeat SS. Viaticum, infirmis porrigendum: arcus *medius* pal. 24. dig. 6. latus, *laterales* pal. 16. dig. 2. lati, quos roborant utrinq; turres 2. pal. 8. dig. 7. latæ, pal. 50. præter pinnas altæ, columellis, loculiſq; fulgentes, in quibus marmoreæ ſtatuæ collocandæ: arcubus inſidet coronamentum ſculptas exhibens columnas plurimas, inter quas *SS. Prophetarum*, *Apoſtol. Mart. Doct. Virg. ac Mart.* etiam civium ſimulacra, turres 4. baſilicares, ac Tuſcula *Regis*, *Eccleſiæ*, *Urbiſq.* ſtemmata: ſuper coronidem in timpani elegantiſſimi apice ſedet *Pater Æternus* pluviali, tiaraq; conſpicuus *dextera* benedicens more Latino, *lævaq;* librum tenet apertum, inter 2. Angelos volitantes, qui muſica pulſant inſtrumenta: ſub Deo *Gabriel* inclinatus ad *SS. Virginem* genuflexam

in-

Digitized by Google

intermedio *liliorum* vaſe, *divinam* annunciat *maternitatem*: in lapideorum centro fornicum lapides 3. ſphœrici erumpentes *Deiparam cum filio*, vel inter 2. *Angelos* oſtentant: pavimentum, ſeu cœmeterium candido tectum marmore Canonicorum, & Beneficiatorum profert elogia: multis extritis, epitaphia 6. referamus Tuſculis in lapidibus exarata.

Piæ memoriæ Franciſci Sinaldi, hujus S. Metropol. Eccleſiæ Canonici, & Maragmerii de ſua Eccleſia benemerentis A. MDCXII. demortui: chirographum lapſu temporis obſoletum Sacræ Theol. & Ul. J. D. D. Joannes Antonius Geloſus Cantor, & 1. dignitas poſt pontificalem, & D. Carolus Algaria, & Septimo, Maragmerii, grati hæredes refecerunt A. MDCLXVII. Piæ mem. Leonardus Orlandinus, & Græco, Drepanita, Juriſconſult. hujus S. Eccleſiæ regius Can. & vigilantiſſimus D. D. Cæſaris Marulli, Archiep. Pan. Vicar. Synodaliſq; Examinator, animi modeſtia, atq; eruditione venerabilis Sacerdos hìc jacet: vixit ſenio gravis: abiit, non obiit die 13. Sept. 2. indict. A. 1618.

Sarcophago laticem luſtralem ſparge viator,
Sum cinis: heu! cineri fer mihi mitis opem.

Dic Pater noſter, requieſcat in pace: in operculi, ubi ſculptus jacet, limbo, bini verſus Italici.

L'Orlandin dorme in queſta oſcura tomba,
Finchè il deſti del Ciel l'ultima tromba.

Jacobus Marconius, regius Can. Pan. D. Joannis Eremitarum, mortis .... lemma: *inimicorum malleus*: Pirr. *not. 2. Abbat. Bened. f. 228. Jacobus Marcone, Pan. A. 1593. miſſus eſt Tunetum ad redimendos captivos Chriſticolas: graſſante Panormi peſte periit 3. Julii 1624. Piæ memoriæ Jacobo Tagliaviæ, Sacerdoti, ac primo majoris Panormit. Eccleſiæ Beneficiato, muſico, integritatis vitæ ſtudio, morum ſuavitate, omnibus charo, ac perjucundo, conſanguinei omnes mœſtiſſimi marmor hoc poſuerunt pridie Kalendas Sept. ceſſit e vita 15. die Aug. anno 1656. ætatis anno LXXVIII.*

Obtulit hic Domino pro te pia ſacra Sacerdos,
Ergo pius pro illo tu modo funde preces.

Certus ſum, quia potens eſt depoſitum meum ſervare uſq; in illum diem juſtus judex: 2. ad Timotheum 2. 12. *Hieronymo la Ghirlanda, antiquis moribus Sacerdoti jucundiſſimo, qui, dum S. hu-*

Digitized by Google

jus Ecclesiæ Vivanderius, & Thesauri servator erat, annos agens 70. dies 5. menses 10. anno a Christo nato 1622. celestem gaudens effodit thesaurum: admodum Rev. D. D. Joannes Antonius Gelosus, S. Th. D. & D. Lucius del Prete, hujus S. Pan. Ecclesiæ Can. Rectores sacelli B. Virginis Præsentatæ non ingrati hæredes, Virginis benefactori posuere. Deo Optimo, Maximo: D. Stephanus de Grandi, Roccensis, Raccudiæq; incola, Pan. majoris templi Beneficiatus, item regii sacelli musices professor, singulari pietate, vitæ innocentia, domi, forisq; insignis, perpetuum sibi domicilium, monumentum hoc posuit vivens ætatis suæ 80. obiit A. D. 1637. mensis Januarii.

Concinuit, & siluit Stephani vox inclyta terris,
Cælo ubi perpetuos fundit ab ore sonos.

Sub tuum præsidium confugimus pie viator, dic Pater noster, & Ave: in lapidis gyro.

Quì giace il Grande, e quì il mortal suo velo
Tanto starà, finchè lo chiami il Cielo.

In pariete ad latus januæ dexterum, 2. marmora: 1. cum bicipiti aquila: 2. sculptum 15. Maii 1129. post coronationem Regis Rogerii in principe 3. templo, 1185. per Gualterium in hodierna basilica positum, 1452. per Bononium in hac porticu affixum, pal. 5. longum, pal. 3. latum obtinet in capite coronidem, in pectore Genios 2. alatos volumen explicantes, ubi: *Prima sedes, Corona Regis, & Regni Caput: Prima sedes*: R. Guilelmi I. privil. 1157. *Sanctam Pan. Ecclesiam, principalem regni sedem, & coronæ, seu coronationis nostræ primitivum domicilium*: privil. Pan. f. 5. Imp. Frider. II. privil. 1250. *habentes quoq; præ oculis, quod in ipsa ecclesia Pan. sacram unctionem, & regium suscepimus diadema, quia etiam sicut ipsa ecclesia prima est inter omnes ecclesias regni nostri, & excellentia dignitatis suæ cæteris ecclesiis præeminet*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 142. ejusdem privil. 1211. *venerabilis, & veneranda sacrosancta Pan. Ecclesia, quæ caput est, & sedes regni nostri, & antiquitate sit nobilis, & dignitate, & speciali prærogativa inter omnes alias regni nostri ecclesias prima, & merito principalis*: Pirr. *ibidem f.* 143. R. Manfredi privil. 1258. *Pan. Ecclesiam inter alias regni ecclesias, eo volentes amplius honorare, quo caput earum in regno esse dignoscitur*: Pirr. *ibidem f.* 150. R. Martini I. privil. 1408. *Pan. Ecclesiam inter alias regni ecclesias*

Digitized by Google

sias eo volentes amplius honorare, quo caput earum in regno esse dignoscitur: Pirr. *ibidem f.* 161. Caroli V. Cæsaris epistola 1526. *cum dicta Pan. Ecclesia sit regalis, prima sedes, & corona Regis*: Pirr. *chron. f.* 103. cunctis in functionibus, regniq; colloquiis, *parlamentis*, Archiepiscopos præit omnes Antistes Pan. ejusq; Procurator.

Libro 1. *dec.* 3. *cap.* 1. *de rebus Siculis ms.* Gregorius de Augustino: *Nel principio di questo parlamento vi fù lunga contesa fra D. Bartolomeo Centelles, Vicario Generale, & Procuratore dell' Arcivescovo di Messina*, Card. Jo: Andreæ de Mercurio, *& il Procuratore dell' Arciv. di Palermo*, Card. Petri Tagliaviæ *D. Geronimo di Termine, pretendendo quello precedere, & levare il luogo a questo, la quale pretenzione la propose innanzi il Vicerè Vega, facendo sopra ciò molta instanzia con addurre alcune ragioni in suo favore, allegando essere quella chiesa nelli tempi antichi la Metropoli del Regno, comechè costava per publici instrumenti, & come l'aveva dichiarato il Legato a latere del Papa Innocenzo Terzo, quale in quel tempo si ritrovao in Messina: quello di Palermo rispondendo a quanto allegava quello di Messina, diceva, che quanto proponeva, erano ragioni vane, frivole, & senza fondamento, & che era necessario venire alla prova, & dimostrare con atti publici la verità del negozio, e non stare sù le ciancie, & che della determinazione, che fece il Legato, nella quale il Messinese faceva l'Achilleera di ciò stato ripreso dall'istesso Innocenzo Terzo, come quello, che in ciò non haveva niun'autorità, & che, come quello, che haveva posto la mano in messem alienam, essendo questo caso delle cause riservate al Sommo Pontefice, era stata la determinazione nulla, & come tale non poteva, nè veniva a pregiudicare alla chiesa Panormitana, la quale, e nelli tempi antichi, come nelli moderni dimostrava essere stata sempre Metropoli di tutta la Sicilia, e prima a tutte le chiese di quella, portando in suo favore, & molti historiatori, molti epitafii, molti privilegii del Re Ruggiero, degli Re, Guglielmo, Padre, e Figlio, dell' Imperatore Federico Secondo, il quale chiama la chiesa Panormitana prima inter omnes ecclesias regni nostri, come lo confirmano anco li privileggj delli Re Aragonesi, & finalmente dell' Imperatore Carlo Quinto, dicendo espressamente queste parole: cum dicta Ecclesia Panormitana sit prima sedes, & corona regni: oltre a questo adduceva per sua prova li decreti delli*

Som-

Sommi Pontefici, di Celestino 2. d' Adriano 4. di Alessandro 3. & 4. & finalmente lo stile della Corte Romana, regola della verità, la quale sempre dona il luogo all' Arcivescovo di Palermo sopra tutti gli altri Prelati di Sicilia, come quella, che è stata sempre Metropoli, & capo di tutte, anzi in tempo, che nel Regno dominavano li Saraceni, & che tutte le chiese di quello havevano perso il loro pastore, solo la città di Palermo haveva mantenuto il suo Arcivescovo, come si vide, & conobbe espressamente, quando il Conte Ruggiero se impadronio di Palermo, nel qual tempo li christiani, che si ritrovavano nella città, presero l' Arcivescovo suo, Nicodemo, & lo introdussero con gran festa, & trionfo nella città, & di più il Procuratore di Palermo mostrava alcuni atti, & instrumenti publici antichi, per li quali si vedeva il pastore di Palermo nominato Arcivescovo, & quello di Messina, sottoscritto semplice Vescovo: & inoltre dimostrava, come nelli rolli del Regno, & nelli notamenti dell' officio di Prothonotario sempre l' Arcivescovo di Palermo haveva havuto il primo luogo sopra tutti l' altri Prelati, & in dandis suffragiis, & in consilio regis: sicchè in questo parlamento diceva, che non si doveva, nè si poteva pregiudicare l' Arcivescovo di Palermo, nè si doveva dare orecchio alla irragionevole pretensione del Centelles.

Il Vega Prorex *havendo inteso ad ambidui li Procuratori, li quali in quel parlamento havevano li suoi fautori, & defensori, & ciascheduno alla gagliarda procurava havere la sentenza in suo favore, & in particolare il Centelles ritrovandosi in suo ajuto il Senato di Messina, il quale in questa azzione si forzava al possibile, che si determinasse per il loro Arcivescovo, stimando, che se in quella occasione si havesse posto in possessione, che non haveriano permesso per l' advenire, che quello di Palermo li havesse da levare il luogo, & come che al Vega questo negozio li dava non poca molestia, come persona giustificata, per poter sapere intorno a quello la verità, & di chi fosse la raggione, rimise questa pretensione, & lite al sacro Regio Consiglio, il quale havendo inteso, & visto le raggioni d' ambidui questi Procuratori, & havendo essattamente esaminato il fatto, vedendo, che le prove, che adduceva il Centelles, erano sofistice, & di poco, & niun momento, & che quelle di D. Geronimo erano rilevanti, chiare, & manifeste, dando relazione di quelle al Vega, il quale, havendo inteso il parere delli giudici, & conosciuto, & toccato colle mani la verità del negozio, die-*

diede la ſentenza in favore dell' Arciveſcovo di Palermo, & ordinò al Protonotaro Ruis, che per l'avvenire in futurum, per levare via ogni lite, di quella ſe ne faceſſe un'atto publico, il quale ſi mette quì per chiarezza della verità: Die 7. Junii, 4. ind. 1556. cum fuerint congregata tria brachia regni, videlicet, Eccleſiaſticum, Militare, & Demaniale intus majorem Eccleſiam Meſſanenſem, ad effectum præſtandi homagium, & juramentum fidelitatis in manibus Illuſtriſſimi Domini, D. Friderici Henriquez, tamquam Procuratoris regiæ Majeſtatis invictiſs. Domini noſtri, Regis Philippi, ex parte Reverendiſſimi Bartholomæi Centelles, Vicarii, & Procuratoris Reverendiſſimi Archiepiſcopi Meſſanenſis prætenderetur, & fuerit facta inſtantia coram Excellentia Illuſtriſſimi Proregis, quod debuiſſet præcedere Procuratori Reverendiſſimi Archiepiſcopi Panormitani, & diſcuſſo negotio in ſacro Regio Concilio, viſis prius antiquis rollis, & notamentis conſervatis penes officium Protonotarii, in quibus apparuit dictum Archiepiſcopum Panormitanum præcedere prædicto Archiepiſcopo Meſſanenſi, fuit votatum, accordatum, & concluſum per dictum ſacrum Regium Concilium, quod præcedat Reverendiſſimus Archiepiſcopus Panormitanus, & quod præfatus de Centelles, tamquam Procurator Archiepiſcopi Meſſanenſis ſedere debet apud, & poſt Procuratorem dicti Archiepiſcopi Panormitani, unde, ut in futurum appareat, de mandato Suæ Excellentiæ, factus eſt præſens actus per me Alphonſum Ruiz, regium Protonotarium, redactus, & regiſtratus in officio Protonotarii. Alphonſus Protonotarius: Franciſcus de Nobile de officio Proton.

In muro ad latus januæ lævo marmora 2. unum 1452. cum *Bononii* teſſeris, alterum 1536. a Maragmeriis conſtitutum, pal. 5. longum, pal. 3. latum, poſſidens in vertice coronidem, in pectore heroicos 7. verſus, qui ſignant duplicem baſilicæ *dedicationem*: 8. April. 1185. Gualterinam, 1. Aug. 1536. Arnaldinam.

Si ter quinque minus numeres de mille ducentis,
Invenies annos, quibus hanc Gualterius ædem
Condidit, atque Deo Paſtor, Mariæque dicavit:
Luſtris tercentum, ac trieteride jam duodena;
Vincula cum Petri confert indictio nona,
Albatam Arnaldus Chriſto Albertinus, & ipſam
Matri Pactenſis Præſul ſacravit & Arum.

In Arnaldinæ ſynodi fine f. 45. legitur: *hi verſus, litteris mar-*

marmoreis ſcripti ſunt in pariete Eccleſiæ majoris: ſi ter quinque. Poſt Victoris Amedei coronationem 24. Dec. 1713. Maragmerii, expenſis 650. aureis, parietem *occidentalem* nova calce marmorea decorarunt 1713: in centro pinxit Vincentius Bongiovanni, Pan. umbellam ab *aquila* Pan. roſtro, & unguibus ſublevatam: umbellæ latus dexterum *læva* manu explicat *Fama*, tubam præferens *dextera*, ſiniſtrum *Æternitas* reſerat *dextera*, oſtentans *læva* palmarum, ac olearum manipulum: ſub umbella biceps aquila inter oleam, & palmam ſuſtinet tabulam, croceo marmore coronatam verſibus 14. elegiacis Ignatii Delvio Pan. Soc. J. quos notis editis illuſtravit 1714. tabulæ inſidet inter trophæa militaria lapis orbicularis, in quo, ante aram ſedente Gaſcho Archiep. pontificiis veſtibus, tiaraq; conſpicuo, Rex genibus innititur: latus regium ornat *Genius* Pan. ſenex coronatus, in pelvi ſceptrum, & coronam offerens: ſuper orbem in ſcuto teſſeræ regiæ: molem cælavit J. Baptiſta Raguſa, formis æneis Nicolaus Philipponus, cives: *Victoris Amedei I. Siciliæ Regis, & Annæ Reginæ coronatio Panormitana in baſilica, Siculi regni primaria, celebrata, deinde marmorea mole meridionali ejuſdem baſilicæ in porticu expreſſa, hac denique in pagina, exterorum in gratiam delineata, Nicolaus Philipponus cælator figuravit.*

Noſtra caput Regni, Regumque corona Panormus
Hic ſolet auguſtas condecorare comas:
Sic diadematos numerare bis octo Monarchas,
Reginas quatuor Sicana Fama dabat:
Poſt dilapſa tamen pluſquam tria ſecla, Sabaudus
Victor Amedeus priſtina feſta novat:
Tempore poſterior, ſed nulli laude Secundus,
Et meritis, Siculi Maximus orbis Athlas:
Anna coronatur pariter, ſtirps Gallica, & Angla,
Reginæ Hiſpanæ mater, & ante ſoror:
Gaſchus, Oretæus Præſul, quod priſca repoſcunt
Decreta, & ritus, grande miniſtrat opus:
Nempe coronarum gemmas alit unus Oretus,
Solaque præ cunctis Aurea Concha fovet.

Ad æternam rei memoriam, regiiq; obſequii in tributum, lapidem hunc poſuere Can. D. Antonius de Maria, & D. Xaverius Muſcarà, Eccleſaſtici Patrimonii Præfecti, eodem coronationis die

XXIV.

XXIV. Dec. A. MDCCXIII. titulus *in papyro*, non in *mole* scriptus. *Orientali* in pariete marmor, Vincentii Vinticenso, Pan. U. J. D. croceo septum marmore, aquila bicipiti coronatum, formis æneis papyro traditum: *Regum Siciliæ, quos Pan. basilica, primaq; regni sedes suopte jure consecravit, series recensetur.*

1129. *Maxima Rogerio Maiis hæc idibus ædes*
Ensem, oleum, sceptrum, jus, diadema dedit:
1154. *Muniit ense sacro Wilelmum Paschate Primum,*
1166. *Et Wilelmum alium, vere ruente, Bonum:*
1177. *Hæc unxit nuptam, Februantis more, Joannam,*
1190. *Unxit Tancredum, cum colit ara Magos:*
1193. *Rogerio tulit incerto sub sydere sceptrum,*
1194. *Rursus Wilelmo, dum timet omen, hymen:*
1195. *Hic mense Henricus simul, & Constantia nono,*
1198. *Tertio apud Siculos jus Fridericus habent:*
1258. *Ornat in occidui Manfredum Sole leonis,*
1282. *Inque Augusti obitu celsa corona Petrum:*
1186. *Evehit ad solium pars anni extrema Jacobum,*
1196. *Pars Fridericum alto in culmine prima locat:*
1321. *Purpurat inde alter, sub Aprilis Chloride, Petrus,*
1347. *At Ludovico offert septima luna thronum:*
1374. *Janitor uxorem Friderico nexuit unctam,*
1398. *Martinum, & Mariam complicuere rosæ:*
1713. *Post tercentum annos Rex Victor, & Anna sacrantur,*
Tantæ molis erat sole regente frui.

Hoc marmor ab opposita nostri R. Victorii coronatione excitatum A. MDCCXIV. immortalitati dedere Can. D. Antonius de Maria, & D. Andreas Muscara, & Lanza, Maragmatis præfecti: expensis 100. aureis.

Post Saracenos regiæ 10. familiæ regnum obtinuere: *Normanna* 1060. *Sveva* 1194. *Andegavensis* 1265. *Aragonea* 1282. *Castellana* 1412. *Austriaca* 1516. *Borbonia* 1700. *Sabauda* 1713. *Borbonia* 1718. *Austriaca* 1720. *e Normannis* 7. Regibus coronati 7. *e Svevis* 6. coron. 4. *ex Aragoneis* 8. coron. 7. *e Sabaudo* 1. coron. 1. Rex Rogerius I. *coron.* 25. *Maii* 1129. *unctus* 25. *Dec.* 1130. Guillelmus I. 16. *April.* 1150. *in Paschate*; vivo patre: privil. 1152. *regnante D. N. Rogerio piiss. & semper triumphatore &c. una cum eo regnante Wilelmo, ejus filio.* Ughell.

t. 7.

t. 7. Italiæ f. 699. diploma 1155. numerat annum 5. dipl. 1159. annum 8. Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 116. *not.* 2. *Messan. f.* 316. dipl. 1154. annum 1. parente mortuo: Pirr. *not.* 2. *Syracuſ. f.* 158. annorum varietas impoſuit Delvio, Vintic. Mongit. Guillell. II. 9. *Maii* 1166. poſt denatum patrem 7. Maii: Romualdi Salern. chron. Tancredus I. 30. *Nov.* 1189. chron. Conradi Gratia Dei apud *Catanam* Groſſi f. 145. *A.* 1189. *obiit Rex Guilelmus II. & in eodem anno Rex Tancredus fuit coronatus Rex, et receptus in palatio Pan.* Riccardus de S. Germano apud Ughellum *t.* 3. *f.* 954. *A.* 1189. *factum eſt autem, ut cum ſuis complicibus, ne pars Archiepiſcopi* Pan. Gualterii *prævaleret, Cancellarius* Matthæus de Agello *obtinuerit in hac parte, & tunc vocatus Panormum Tancredus, Comes Licii, Romana in hoc Curia dante aſſenſum, & per ipſum Cancellarium coronatus in Regem:* chronicon Foſſæ novæ apud Ughellum *t.* 1. *f.* 471. *A.* 1189. *indict.* 6. *M. Nov. Guilelmus Rex Siciliæ abſq; hærede, quod magnum periculum fuit, mortuus eſt* 16. Nov. *& ſic omnes Archiep. Epiſc. & Abbates, & univerſi aulici, Comites Siciliæ, convenientes elegerunt Comitem Tancredum, & honorifice in Regem coronaverunt:* privil. 1193. M. Sept. numerat annum 3. Mongit. *monum. cap.* 3. *f.* 7. privil. 1193. 30. Nov. notat annum 4. Pirr. *not.* 2. *Syracuſ. f.* 163. Rogerius III. 8. *Sept.* 1191. vivo genitore: *A.* 1192. *M. Sept.* 11. *ind. regni autem D. N. Tancredi D. G. magnifici, & glorioſiſs. Regis Siciliæ, Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ anno* 3. *feliciter, amen: regni quoq; D. N. Rogerii D. G. Illuſtriſs. filii ejus anno* 1: privil. 1193. M. Sept. *regnante cum eo D. N. Feliciſs. Rege Rogerio anno* 1. Mongit. *monum. cap.* 3. *f.* 7. privil. 1193. M. Sept. *regnante cum eo Illuſtriſs. filio ejus, D. N. Magnificentiſs. Rogerio anno* 2. Pirr. *not.* 1. *Abbat. Baſil. f.* 17. in privil. 1. 2. ante diem 8. Sept. ſignatus annus 1: in 3. poſt diem 8. annus 2. Guill. III. 6. *Januar.* 1194. *poſt obitum fratris* 24. *Dec.* 1193. *ante mortem patris* 20. *Febr.* 1194. Hoveden *annales Anglicani f.* 746. *defuncto Rogerio Tancredus Rex fecit Wilelmum, filium ſuum, fratrem prædicti Regis Rogerii, Regem Siciliæ coronari, & paulo poſt Tancredus obiit:* Riccardus de S. Germano, *Rex in Siciliam remeavit, ubi ordine naturæ præpoſtero, Rogerius, filius ejus, qui coronatus in Regem fuerat, viam eſt univerſæ carnis ingreſſus, & frater ejus Wilelmus in Regem ſucceſſit. eidem ipſe quoq; Rex, dolore punctus*

acu-

aculeo, brevi post tractum temporis, infirmitate correptus obiit: diplomata M. Majo, Junio, Oct. 1194. numerant annum 1. Pirr. *not.* 2. *Syracuf. f.* 164. *not.* 1. *Pan. f.* 130.

Imp. Henricus VI. Suevus, uxor Constantia Normanna 30. *Nov.* 1194. Radulphus de Diceto, *Henricus iter dirigens ad urbem Panormitanam, in sede Metropolitana, solemni processione receptus est X. Kal. Nov. regni diadema suscepit*: privil. 1194. Nov. signat annum 1. Mongit *monum. cap.* 4. *f.* 10. privil. 1195. 23. April. annum 1. Pirr. *not.* 1. *Catan. f.* 31. privil. 1197. 18. April. annum 3. Mongit. *monum. cap.* 4. *f.* 14. Fridericus I. mox Imperator II. viva matre, 8. *Sept.* 1198. nam 30. Aprilis 1198. Constantia prohibet Berardo Archiep. Messan. accessum ad vicinam filii coronationem: Pirr. *not.* 2. *Messan. f.* 327. privil. 1250. M. Dec. numerat annos 53. Pirr. *not.* 4. *Pact. f.* 398. mater extincta 27. Nov. 1198. Henricus II. 25. *Martii* 1212. *in Paschate, & Annunciatione Mariana*: diploma 1212. *Constantia, divina favente clementia, Romanorum Regina, Semper Augusta, & Regina Siciliæ, una cum charis. filio suo, Henrico, illustri Rege Siciliæ* privil. 1213. M. Martio, *regni vero D.N. Henrici filii ejus D.G. illustris Regis Siciliæ, Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ anno* 2. Pirr. *not.* 1. *Catan. f.* 32. qui *not.* 1. *Pan. f.* 204. dicit, A. 1216. *Elias, qui fuerat Canonicus, & Magister domus Archiep. Berardi: illi Regina Constantia II. cum Infante Henrico, qui jam tunc Rex Siciliæ dicebatur, concessit aquam Haynsindi*: privil. 1219. *temporibus D. N. Friderici D. G. Romanorum Imp. semper Augusti, & Regis Siciliæ, regnante D. Henrico, charis. filio suo, felicis. Rege Siciliæ anno* 6. *die* 5. *Junii*: Ughell. *t.* 7. *f.* 413. privil. A. 1238. *& 18. imperii D. Friderici glorioss. Romanorum Imp. &c. & 25. anno D. N. Henrici Regis Siciliæ, & Italiæ, ejus chariss. filii, M. Majo*: ibidem *f.* 596. pater Panormo discedens 17. Martii, appellens Beneventum Sabbato ante palmarum Dominicam: chronicon Fossænovæ: Ughell. *t.* 1. *Italiæ f.* 488. non interfuit coronationi: Cæsaris epistola: *statuentes, ut postquam fuerimus imperii coronam adepti, protinus filium nostrum Henricum, quem ad mandatum nostrum in Regem fecimus coronari, emancipemus e patria potestate* discessit 17. Martii, unde coronatum arbitror 25. Martii in Pasch. & Annunc. Mar. Manfredus I. 10. *Aug.* 1258. *in testimonium autem unctionis, & corona-*

tionis hujusmodi, jussit chirographum confici rethorico stylo contextum, sub sigillis, & subscriptionibus Præsulum, & Baronum, qui solemnitatis illius festiva gaudia fuerunt comitati: Sallas Malaspina *lib. 1. t. 6. miscellan. Balutii f. 220.*

Petrus I. Aragoneus 30. *Aug.* 1282. rejice Suritam, qui *indicis lib. 2. f. 119. in annal. Aragoneis t. 1. lib. 4. cap. 22. f. 248.* negat Petri coronationem, Jacobus I. 2. *Febr.* 1287. *in Purificatione Mar.* Siculus annus 1286. 2. Febr. erat Christi annus 1287. nostrates 25. Martii dabant anno principium. Fridericus II. 26. *Martii* 1296. *Paschali die.* Petrus II. vivo parente, 19. *April.* 1321. *in Paschate.* Ludovicus I. 8. *Dec.* 1342. *in Conceptione Mar.* privil. 15. Dec. 1342. *nova felicis nostræ coronationis festivitas, & ad regium fastigium nostra nova electio gloriosa merito nos invitat, ut novas gratias, atq; præmia Felici Urbi Panormo concedamus*: Pirr. *chron. f. 75. nova festivitas, nova electio* significat ante paucos dies coronatum: Pirr. *chron. f. 75.* advertit *Siculos* ponere coronationem 8. Dec. *exteros* 15. Sept. Fridericus III. uxor Antonia Baucia 12. *Januarii* 1375. per Siculos 1374. Messanæ duxit uxorem 24. Nov. 1374. Pirr. *not. 2. Messan. f.* 351. juravit 17. Dec. fidem Gregorio XI. PP. Rinaldus A. 1374. n. 19. scripsitq; 3. litteras ad Senatum Pan. *not. 2. Messan. f.* 352. Pirr. *celsitudinem nostram ad recipiendam coronam, sive regium nobis debitum diadema in Urbe nostra Felici Panormo, cui jus, & antiquitas tribuerunt Reges Siciliæ sibi coronandos, suppliciter invocarunt, qua supplicatione satis percepta auribus, & regali benevolentia intellecta, fidelitatem vestram, tamquam Regi soli fidelem, nutricem, ac matrem non immerito commendamus, & propterea exultare, & gaudere vos volumus, quia, concedente Altissimo, cito in urbe prædicta nostram personam cum serenissima consorte nostra, & Apostolicæ sedis Legato Joanne Episcopo Sarlatensi, cui unctio, & coronatio nostra per sedem ipsam specialiter est commissa, præsentes videbitis, & more patrum vestrorum in præmissis felicium Regum, prædecessorum nostrorum bonæ memoriæ coronationibus exultantium, gaudium recipiatis in nostra*: venit Panormum, ac 12. Januarii coronam accipiens discessit, 19. Januarii Messanam appulit. Martinus I. conjux Maria Aragonea *Dominica in Albis* 14. *April.* 1398. Inveges *t. 2. f. 545.* asserit Regem Martinum II. præcedentis patrem coronatum: nullus author Siculus, exteruſq; id affir-

firmavit: 1398. abiit e Sicilia, 13. April. 1399. Dominica Cæsar augustæ corónam accepit Aragoneam, nunquam rediit in Siciliam. Victor Amedeus I. uxor Anna Borbonia 14. *Dec. Dominica* 1713. Regibus 18. coronatis, addimus Reginas 6.

Regina *Joanna*, Angla, Guilelmi II. conjux, 13. *Febr.* 1177. Imp. *Constantia* Normanna Pan. cum viro Imp. Henrico VI. *Dominica* 30. *Nov.* 1194. Regina *Constantia* Sueva Pan. Doctor Sorbonicus *apologia Monarchiæ p.* 1. *cap.* 1. *f.* 88. *qui* Petrus I. Aragoneus *venit inire possessionem de Siciliæ regno, ibiq; fecit coronare suam uxorem Constantiam, hæredem Manfredi, & Conradini*: coronata *Constantia Norman.* quæ transtulit regnum ad Suevos, & *Maria Aragonea*, quæ detulit Aragoneis, cur non *Sueva*, quæ dedit Aragoneis? duplex pictura in templo *Deiparæ coronatæ* Suevam exhibent a Deo coronatam: quia coronati, apparent a Christo coronati *Rogerius I.* in musivo Marturanensi, *Guill. II.* in musivo M. Reg. interfuit coronationi filii Jacobi I. 2. *Febr.* 1287. *fuit apud Palermum magna, & celebris curia celebrata, in qua, præsente dicta Domina Regina Constantia, & omni populo Siculorum fuit in Regem Siciliæ egregius dictus Infans Jacobus coronatus, filius nobilis memoriæ Regis Petri, qui, regio diademate coronatus, manu regia multos milites fecit novos*: Anonymus *de gestis Comitum Barchin.* Marca Hispanica *f.* 573. Deus per Isaiam 66. 9. *numquid ego, qui alios parere facio, non pariam?* 16. April. 1283. Panormum attigit: coronatam reor 29. Junii 1283. in SS. Petri, & Pauli natali, dum, iis assistentibus a Deo Patre coronatur: Reg. *Antonia Baucia* Neapol. cum viro Friderico III. 12. *Januarii* 1375. Reg. *Maria Aragonea* Catan. cum sponso Martino I. 14. *April.* 1398. *Dominica in Albis.* Reg. Anna Borbonia cum Victore Amedeo 24. *Dec. Dominica* 1713.

Siculos coronat Reges *Panormus*; decretum Rogerii I. 15. Maii 1129. Fazell. *lib.* 8. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 177. epistola Friderici III. ad Senatum Pan. 17. Dec. 1374. *in nostra Felici Urbe Panormi, cui jus, & antiquitas tribuerunt Reges Siciliæ sibi coronandos*: Pirr. *not.* 2. *Messan. f.* 352. Maurol. *Messan.* præfatio rerum Sicanicarum, *remansit contentio inter has duas urbes, quarum utraq; magnis sese viribus defendit: Messana ob Regiæ monetæ officinam, Panormus ob Regis coronationem*: Fazell. *de coronationibus Tancredi I. Henrici VI. Manfredi I. Petri I. Jacobi I. lib.* 7.

dec.

dec. 2. cap. 6. f. 470. lib. 8. dec. 2. cap. 1. f. 473. lib. 8. dec. 2. cap. 2. f. 499. semper addit *Panormi, more majorum*: Siculi Reges alibi nati, sepultiq; semper in urbe Pan. coronam obtinuere, ad quam accipiendam venit Messana Manfredus I. 1258. Catana Fridericus II. 1296. Messana Fridericus III. 1374. Catana Martinus I. 1397. Taurino Victor Amedeus I. 1713. Siculos coronat Reges *Pan. Ecclesia*: Reges in privilegiis asserunt *regii diadematis nostri primitias in ipsa, & ab ipsa suscepimus*: Anonymus de Manfredo Rege, *coronam regni Siciliæ in majori Pan. Ecclesia, juxta consuetudinem, & ritum prædecessorum suorum regni Siciliæ solemniter accepit A. Domin. Incarn.* 1258. Ughell. *t.* 10. *f.* 630. Regum coronatio *Ecclesiæ Pan.* addicta, Gallorum effecta *Rhemis*: at coronatus *Suessione* Raulus, *Lauduni* Ludovicus VI. *Carnuti* Ludov. VII. Henricus IV. *Compendii* Ugo, *Pictavi* Carolus VII. nostra Ecclesia susceptam ob coronam *Mater* a Regibus nuncupatur: Guillelmi II. privil. 1169. *ipsi matri nostræ Pan. Ecclesiæ*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 123. Imp. Constantiæ testamentum 1198. *concedo etiam, & trado Sanctæ matri Ecclesiæ*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 132. Friderici II. privil. 1334. *ecclesia tamen Pan. utpote specialis mater nostra benignius munificentiæ nostræ debet incrementa cognoscere*: Baronus *majestas Pan. lib.* 4. *cap.* 2. *f.* 25. *quasi Rex ediſſeret, vel ea certe ratione præcipuam matrem appellamus Pan. Ecclesiam, tum quia sacro nos fonte lustravit, cujus beneficio jus regni cælestis adepti, tum quia sacro nos inunxit oleo, coronaq; donavit, cujus munere nos Rex Siciliæ salutamur.* Martini I. privil. 20. April. 1397. *supplica la predicta vostra Universitati di Palermu chi intra li altri privilegii di la dicta chitati, & catedrali Eccl. di la dicta chitati li sia acceptatu, & approbatu, & si necesse fuerit de novo concheſſu, chi li predicti Sereniſſimi Signuri Re, e Regina, e tutti li altri succeſſuri loru, seguitandu li vestigii di li loru Sereniſs. Predeceſſuri si digianu coronari, e richipiri lu loru sacru diadema in la dicta chitati di Palermu, in lu locu usatu, & consuetu: nihilominus la dicta coruna prindiri per manu di lu Rev. Archiepiscupu di Palermu, lu quali sarrà pri lu tempu, cussi comu sempri esti statu usatu, & consuetu pri li privilegii di la dicta chitati &c. Placet Regiis Majestatibus, quod coronatio Regalium fiat in urbe Panormi, prout fieri debet, & hactenus fuit consuetum*: Privil. Pan. f. 185. Siculos coronat Reges *Archiepiscopus*

Pan.

Digitized by Google

Pan: coronavit *Petrus* Rogerium I. *Ugo* Guillelmum I. *Romualdus Guarna* Guill. II. *Gualterius Ophamilius* Joannam, Tancredum I. *Barthol. Ophamilius* Rogerium III. Guill. III. Henricum VI. Conſtantiam, Fridericum I. *Pariſius* Henricum II. *Petrus de S. Fide* Conſtantiam II. *Tricius de Colle* Frider. II. *Joannes Urſinus* Petrum II. *Giliſortis Riccobonus* Martinum I. Mariam, *Joſeph Gaſchus* Victorem Amedeum I. Annam.

Coronationes reliquas alii: *vacante ſede Pan.* Manfredum I. *Raynaldus Aquavivus, Epiſc. Agrig.* Jacobum I. *Juncta Panor. Epiſc. Cephal.* vel, *extra regnum Pan. Præſule*, Petrum I. *Joannes Romanus, Epiſc. Cephal.* dum Petrus de Sancta Fide *Pan. Archiepiſcopus ad Romanum Pontificem profectus, aberat*: Fazell. *lib.* 9. *dec.* 2. *cap.* 1. *f.* 493. *Rex a Cephaledenſi Præſule, quoniam Panormitanus aberat, unctus eſt*: Maurol. *lib.* 4. *f.* 126. Ludov. I. *Joannes Tolonus, Epiſc. Andraviliæ*: utpote *Pan. Archiep. & cæteris Siciliæ Epiſcopis, ab Pontificis Romani execrationes, quibus univerſa adhuc Sicilia tenebatur, id muneris exercere recuſantibus*: Fazell. *lib.* 9. *dec.* 2. *cap.* 5. *f.* 530. *nam Pan. Antiſtes, aliique Siciliæ Præſules, Pontifici ſummo gratificantes, coronationi intereſſe noluerunt*: Maurol. *lib.* 5. *f.* 166. *quod Panormitanus, & Siculi Antiſtites, ſacro interdicto, ejus functionis munere arcerentur*: Surita *lib.* 3. *indicis f.* 187. Frider. III. Antoniam Bauciam *Joannes Ravalon. Epiſc. Sarlatenſis*, Gregorii XI. PP. Nuncius: ipſius Regis epiſtola ad Senatum Pan. 17. Dec. 1374. Pirr. *not.* 2. *Meſſan. f.* 352. *Enſis Sancti Conſtantini Magni Imperatoris* regio lateri accinctus: Martinus II. Aragonum Rex, paterq; R. Martini I. coronandus Cæſarauguſtæ 13. April. 1399. in Siciliam ablegavit Pontium Thauſtum, Archidiac. Cæſarauguſtanum, ut a filio *enſem Imp. Conſtantini in ſacello regio S. Petri Pan. diu aſſervatum, pro ſuæ coronationis ſolemnitate expoſceret*: Pirr. *chron. f.* 83. Surita *annales Aragon. t.* 2. *lib.* 10. *cap.* 69. *f.* 432. Paræneſis, ne Siculis a Regibus coronationes omittantur: A. 919. Henricum Imp. *cum vellet Archiep. Moguntinus, Herigerus ungere, minime acquievit, reſpondens: ſe unctione indignum eſſe: porro ipſam non ſine damno ab eo prætermiſſam divinitus oſtenſum eſt S. Udalrico, Auguſtano Epiſc. per viſum, cum ei ab Apoſtolo Petro, ad id ſignificandum, oſtenſi ſunt* 2. *gladii, alter cum capulo, ſine capulo alter, dictumq; ab eo ipſi*: Baronius A. 919. n. 2. *dic Henrico Regi: enſis abſq; ca-*

pulo significat illum, qui sine unctione regnat in populo, & alter capulatus, qui per sacræ benedictionis ordinem fuerit coronatus. Berno *D. Udalrici vita 4. Julii. 4. Surii.*

CAPUT TERTIUM.

BASILICARIS AREA.

AD *meridionale* templi latus 1185. *Gualterius* Archiep. cœmeterium erexit a basilicæ fronte ad usq; locum illum, ubi 1195. collocatus ex marmore fons; aream tabulis constravit lapideis, ac pariete sepsit, in muris portas 5. aperuit: eam ad majores usq; tribunas amplificavit 1452. *Bononius* Archiep. *quadratum, atq; amplissimum vestibulum ingentis, atq; pulcherrimi templi, quod Matrem Ecclesiam vulgo vocitant, jam pridem inchoatum, perfectum, id est nuro, qui locum decuit, circumdatum, lapidibusq; pulcherrime stratum*: Ranzanus *mſ.* area ab *ortu* ad *occasum* longa pal. 400. ab *aquilone* ad *meridiem* lata pal. 330. per Invegium *in apparata t. 2. f. 47.* longa passus 70. lata passus 40. canonicam juxta mensuram, & cathedralium immunitatem: cam. *Sicut*: cam. *Definivit*: 17. quæst. 4. respiciens *a horea* universam basilicæ longitudinem, *ab ortu* gynæceum SS. septem Angelorum, *a meridie* Magnatum substructiones, *ab occasu* palatium Archiepi. internam juxta portam *meridionalem* e regione porticus, 1574. marmor Maragmerii posuere, teste S. Agathonis tabula 1625. depicta apud sacristiam: plateam 1655. *Martinus* Archiep. rubris in pavimento lateribus, exedris juxta muros, porta 3. meridionali, ac marmoreis 6. statuis SS. civium, aliisq; 2. *Senatus Pan.* 1673. *Lozanus* Archiep. aliis 8. signis SS. 4. civium, ecclesiæq; Doctorum, *orientalibus*, & *occidentalibus* exornavit; area possidet 10. portas, pal. 12. latas: 3. ad *meridiem*, 4. ad *ortum*, 3. ad *occasum*: januæ 7. irradiant simulacris ad earum latera constitutis, quibus carent reliquæ, 1673. reseratæ per Maragmerios, ut magnificentius nundinæ celebrentur: area nuncupatur a civibus *planum*: Not. Pan. Manfredus Muta 8. Maii 1415. *de Plano majoris Ecclesiæ*. Moles marmoris Pan. habens in pectore tesseras illius, qui simulacrum dicavit, pal. 11. dig. 6. alta, epistylio, zophoro, coronide præcincta, Tusculo e marmore sustinet simulacrum

pal.

Digitized by Google

pal. 8. dig. 8. altum : in 1. janua *occidentali SS. Gregorius, Augustinus*: in 2. *SS. Hieronymus, Ambrosius*: *in angulo S. Agatho*: in 1. *meridionali SS. Christina, Silvia*: in 2. *SS. Agatha, Rosalia*: in 3. *SS. Nympha, Oliva*: in *angulo S. Sergius*: in 1. *orientali SS. Mamilianus, Eustochius*: in 2. *SS. Proculus, Golbodeus*: candida in basi cælatus *annus*, nomen *Divi, Archiepiscopi, Statuarii Pan.* nomina Divorum *Logani* in casu nominativo, *Mantini* in dativo: SS. Gregorium, Augustinum, Mamilianum, Golbodeum sculpsit *Joannes Travaglia*, SS. Hieronymum, Ambrosium, Eustochium, Proculum *Antoninus Gnello*, SS. Agathonem, Sergium, Christinam, Silviam, Agathen *Carolus Aprilis*, SS. Rosaliam, Nymphem, Olivam *Gaspar Gnoccus*: in cappatis pluvialium SS. Gregorii, Agathonis, Sergii, Ambrosii, Augustini, Mamiliani insculpta *Annunciatio, Nativitas Christi, Circumcisio, Epiphania, Illibata Deipara, Angelus Custos*.

Ranzanus in suo ms. a se in vulgarem linguam translato 1470. relatoq; per Aurelium Milanese scripsit vidisse in aëa marmor antiquum quadratum, alibi avectum, ubi: C C a. *fatta che fu una caritativa unioni, & concordia intra li novi habitaturi, & li antiqui Citatini, lo Senato, & lo popolo Romano di Ruma, ma quillo, chi a li altri citati erano mandati pri vidiri li caus., & fari la justizia, era nominatu Preturi per caggioni, che erano supra tutti li altri officiali, & cussi di quisti dui antiquissimi, & nobilissimi nomi di 2. Magistrati, overo di dui officiali Romani, di lo Prefecto, & di lu Preturi, l'uno si ritinni la matri Roma, l'altro si ritinni la sua figlia Palermo*: Auria *chron. f.* 229. C e à. Panormi: *novi habitaturi*: cives Romanos deductos post obtentam a Cons. Lucio Cæcilio Metello, per cives adjuto, victoriam de Asdrubale, Pœnisq; juxta muros Pan. A. M. 3083. A. C. 250. 7. Sept. teste tabula Gruteri f. 404. *li antiqui*: cives Pan. *Prefecto*, qui Siciliam universam, *Preturi*, qui Panormum regerent: concordiam inter Rom. & Pan. rempublicam indicant statuæ *Romæ, Panormus* in Prætoriani palatii scalis, quæ dexteras jungunt in signum fœderis, aliæ in externo ejusdem angulo, variiq; nummi, præsertim nummus 114. apud Parutam in *Sicilia nummis descripta* f. 16. ubi dexteræ duorum junctæ suspiciuntur: hinc Panormus per anagrammatismum est P. Romanus, *Populus Romanus*: anagrammatis auctor Joannes Crollolanza Pan. ICtus, cujus nobilissimum epi-

epigramma refert Auria *chron. f.* 241. Marmor *Imp. M. Aurel. Antonini* erat in janua 1. *meridionali*: 1552. urgente Fazello, ut fatetur *lib.* 8. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 169. delatum Prætorianas ad ædes, a Prætore donatum Josepho del Voglia, Pan. Patritio, qui adscriptus in Oratorio Neriano ad superos evolavit 3. Sept. 1705. dein ex ejusdem bibliotheca ad preces Vincentii Perini, Pan. ac Senatorii ceremoniarum magistri ad Curiam Prætorianam avectum. Notus *inscriptiones. f.* 37. Marmor *Imp. Lucii Septimii Severi* jacuerat in janua 2. *occidentali*, e regione fenestræ marmoreæ in palatio Archiep. 1552. instante Fazello, ut asserit *lib.* 8. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 169. Prætorianam ad Curiam asportatum.

In area plures lapides sepulchrales ex marmore Tusculo, & Pan. ubi extinctorum epicaphia, stemmata, aliæq; sculpturæ: Cannizzarius mss. elogia 11. ab interitu vindicavit: *Prima die Dominica Maii ind.* 9. 1311. *mortuus est Magister Matthæus Megiacius. Die* 21. *M. Febr.* 7. *ind. A. D.* 1488. *hic jacet cadaver sepultum cujusdam D. Rogerii de Barlione Can. Pan. &c.*

Ferma le passi tu Lettor benigno,
Jacobo di Pila è in poca polve,
Un lignario fabro d'alto ingegno.

Obiit 4. *die M. April.* 10. *ind. A. D.* 1507. *Jacet Petrus de Leandro* 1515. *D. O. M. Simoni Fatarchia, Presb. ex nobili familia genito, moribus ornato, religiose vita functo, Executor in testamento B. M. P. vixit annos* 58. 7. *menses, dies* 15. *anno a partu Virgineo MDXXV. Febr.* 19.

Debuit in terram merito mea terra reverti:
Dicimur . . . . pulvis, & umbra sumus.

Antonii Gibellentæ, viri modestia præditi ossa sub marmore diem novissimum expectant, qui, cum annis centum in hac urbe vixisset, 27. Maii suum diem clausit extremum 1. *ind.* 1528. *Hic jacet fidelis. Christi minister Ven. Pat. Rev. Joannes Lachimia, cujus in Ecclesia multum valuit authoritas: hic sacerdotalem gerens honorem, Presb. in æqualibus locis primus, & antiquitatis dignitate præstitit: obiit die* 14. *Julii ind.* 3. 1533. *Hic jacet quidam clericus Laurentius de Mistretta ætatis ann.* 20. *qui mortuus, & defunctus fuit* 28. *M. Sept.* 12. *ind.* 1538. *vivet. Hic jacet Ven. Presb. Petrus Previa, cujus anima requiescat in pace: obiit* 21. *Nov.* 1547. *Presb. Jacobus Citus Pan. sac. obiit die* 4. *Dec. anno*

a par-

à partu Virginis 1572. *vixit annos* 70. *viator, quid dolens meditaris? mortuus, tibi morituro mortem indico. Viator homo, ad quid nomen meum requiris? cinis ſum, adhæſit terra terræ, revertens ſuæ ingenti, & magnæ matri, ſed potius pertranſiens, ad ſuperos oculos dirige, & dicere non pigeat, Pater Noſter, & Miſerere.*

Rex Petrus II. 10. Januarii 1340. *eidem Univerſitati concedimus, quod in prædicta urbe, qualibet die Sabbati, necnon anno quolibet, in feſtivitate, ſcilicet Beatiſſimæ, & glorioſæ Virginis Mariæ D. N. de menſe Sept. per* 5. *ſcilicet, &* 11. *dies præcedentes, &* 5. *ſequentes, generales nundinæ fieri poſſint in aliquo congruo loco urbis ejuſdem*: privil. Pan. f. 153. *quarta regio, Kalciæ Sarracenice dicta, nomen adhuc retinet, & deinceps uſq; ad mare, quod portæ Græcorum mœnia atterit, ſequitur: hujus rerum venalium forum, fera vetus dicitur, ubi olim celebrabantur nundinæ, quarum vernaculum adhuc id nomen ſervat veſtigium*: Fazell. *lib.* 8. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 183. *apothecam ſitam in fera veteri Panormi* 18. Febr. 1371. Not. Antonius Chaggius: Mongit. *monum. cap.* 7. *f.* 114. *cap.* 6. *f.* 100. Regni colloquium 17. Nov. 1514. *cap.* 129. poſtulavit a Ferdinando Catholico annuas totius Maii nundinas in D. Chriſtinæ honorem, cujus translationem 2. Domin. celebrat Panormus: Rex 1515. conceſſit per 3. dies tantum, Sabbatum, Dominicam, feriam 2. *capitula Regni f.* 332. Prorex, Hugo Moncada regium ſuppreſſit donum: *anno* 1516. *e regno, poſt Regis Ferdinandi obitum ejicitur Hugo, donec novus deſtinaretur Prorex a Carolo, novo Rege, mox Imp. hujus nominis V. Simon de Vigintimilliis, Marchio Giracenſis, & Pontius Santapau, Licodiæ Marchio, vices ſubeunt regias*: Pirr. *chron. f.* 101. qui *nundinas Panormi, quas Ferdinandus Catholicus indulſerat, & uſq; ad eam diem Hugo nunquam publicarat, ad D. Chriſtinæ translationis ſtata, ſolemniaq; feſta, quæ Majo menſe redeunt, per quindecim dies primum celebrant, quæ, ad hanc uſq; ætatem inviolate, ſingulo quoq; anno, repetuntur*: Fazell. *lib.* 10. *dec.* 2. *cap.* 1. *f.* 600. eas firmavit 1517. Hugo per Carolum Regem reſtitutus Prorex: Pirr. *chron. f.* 172. ex nundinis accipit eccleſiaſtica fabrica, ſingulis annis, aureos 562. 6. baſilicaris area nundinarum locus: edictum Senatorium: Die 26. April. 1517. *Concioſiacoſachi pri la Diva, e gloriuſa memoria di la majeſtà Cattolica del Re, Don Fernando, ſianu ſtati conceſſi a quiſta filici citati di Palermu li nundini, ſeu*

fera per jorni tri, in la festa di la gloriosa S. Cristina, per tanto da parti di li Spettabili, e Magnifici Signuri, Preturi, & Jurati di la ditta citati, comu mastri di la fera preditta, si notifica, e manifesta a tutti, & qualsivoglia pirsuni, tantu citatini, comu forasteri, comu a li jorna novi di stu misi di Majo, prossimo da veniri, chi sarrà Sabato, lo jorno innanzi la ditta festa di la ditta gloriosa S. Cristina, incominza la fera preditta, e persevirirà per la Dominica, e Luni seguenti, chi sarranno li tri jorna integri, di Suli in Suli, e pri quistu, ognunu voglia conduciri loru merci, e robbe allegramente, e sarrà multo beni trattatu, e porrà pir ditti tri jorni vindiri, & accattari supta la forma di ditta regia gratia: item li ditti signuri Officiali, mastri di fera preditta, comu zelanti di lu servizin di Dio, e desideru si d'augmentari li pruventi di la Majuri Panormitana Ecclesia, acciocchi con più celerità si espedisca la fabrica marmorea di la cona di ditta Ecclesia, tribunæ majoris, *hanno provistu, e cussi, pri lo presenti bando, & presenti ordinazioni, providinu, & cumandanu a tutti quilli pirsuni, li quali haviranno di fari li loggi, e pigliari lochi pri vindiri loru merci, e robbe in qualsivoglia parti, digiano andari, & fari si dispignari li loggi, & lochi preditti di lu Magnificu Guglielmo Spatafora, unu di li ditti signuri Officiali, & di lu Magnificu Mastru Marammerio di la ditta Majuri Ecclesia, & quilli fari cum loru licentia, & cum ipsi concordari, & quistu pri l'utilitati, & augmento di la ditta Maramma, per più celeri expedimento di ditta fabrica, a li quali Magnificu Guglielmu Spatafora, & Mastro Marammeri, pri li causi preditti, li signuri Officiali, comu mastri di fera, a cui spetta la ordinationi, e providimentu di ditta fera, di loru voluntati li hanno commissu lu dittu carrico, di potiri designari li lochi, e loggi preditti, acciocchi tutta la utilitati sia di ditta Majuri Ecclesia, e tutti quilli pirsuni, chi facissiro loggi, e pigliassiro lochi senza licenza, & accordio di li preditti, chi sia in pena di unzi 4. di applicarsi a li Marammeri preditti, & di perdiri li merci, chi vindissiru:* tabularium Senatus Pan. f. 16. A. 1516.

Edictum Senat. *Die 9. Maii 1517. Sia notu, e manifestu ad ogni, e qualsivoglia persuna, di qualunca gradu, statu, e conditioni si sia, tanto citatina, como forastera, da parte di li Spettabili, e Magnifici, signuri Officiali, Preturi, e Jurati di questa felici citati, comu mastri di fera, cuncessa in ditta citati, chi volendu detti signuri*

ri Officiali deputari, & deſignari li loghi di la fera preditta, in la quali ogn'uno tanto citatino, como foraſteri pozza vindiri li loru merci, robbe, beſtiami, e qualſivoglia altra ſpecie di mercanzia, declarano li lochi eſſiri l'infraſcitti. Videlicet di la cantonera di la Maddalena, tirando ſuſu a mano dritta per lo incancellato di lo Chiano, verſo l'Archiepiſcopatu novo, circuendo la ditta Eccleſia, ſutta li loghi di lo campanaro, e per lo toccho di la ditta Eccleſia, chi riſpundi ſupra lu Pipiritu, circuendu l'Archiepiſcopatu vecchiu, niſcendu per la vanella di S. Angelo, per fina di la cantunera di la ditta Madalena, intercluſo etiam lu Planu di la ditta Eccleſia Majuri, li quali luoghi, li detti ſignuri Officiali l'hanno deputato, & deputano per li luoghi, di tavoli di tutti quilli, chi vorrannu vindiri li loru merci, robbe, franchi in la detta fera, li quali luoghi non ſi poſſanu deputari ſenza eſpreſſa licenzia di detti ſignuri Officiali e qualunca perſuna faciſſiro loggi in qualſivoglia altra parti di li loghi preditti, e per conſequimenti, loghi di la Maramma di la detta Majuri Panormitana Eccleſia, & ſenza ditta licenza, ſiano in pena di unzi quattro, da applicarſi inremiſibiliter a la ditta Maramma, e di perdiri tutti le robbe, che vindiſſero, ultra chi non ſi intenderanno vindiri franchi: item per la beſtiami, videlicet omni natura di beſtiami, deſignano lo Plano di S. Paulu, e lo Plano di lo Palazzo, lo Plano fora di la porta di li Grechi: item per la lignami, ſalumi, prattari, formaggi, e caſicavalli, ſali, & ferro, li detti ſignori Officiali deputano lo Plano di la Marina integre. Verum chi volendo portari li ſupraditti coſi in lo circuitu di la detta Maramma di la detta Majuri Pan. Eccleſia, chi ſia in loru libertati di portaricilla, & quilli, chi farrannu loggi a li mura di lo jardinu di lo Hoſpitali, s'intendanu vindiri franchi cum quiſtu, chi haggianu la licentia di detti Magnifici ſignuri Officiali, e quiſtu ad effettu di convertiri la utilitati, procediſſi di detti loggi, e lochi ſi concederanno, a beneficio di la Maramma di detta Majuri Pan. Eccleſia, ad elettioni di detti ſignuri Officiali, & chi contravirrà in li coſi preditti, oij in alcuna di quilli, ſi intenda incurſu in li peni preditti, ed altri peni reſervati a li ditti ſignuri Officiali: Tabular. Senat. f. 14. A. 1516.

Di la cantonera di la Maddalena, ex angulo Eccl. quam *Divæ* erexerat *Caſtronia* familia: ædem 1666. aliuſq; 2. *SS. Joannis* Apoſt. ac *Stephani* Protom. 1586. intra ſua clauſtra concluſit

SS.

Digitized by Google

SS. ſeptem Angelorum gynæceum: *A manu dritta pir lo incancellatu di lo Chiano*, ad manum dexteram areæ baſilicaris, muro præcinctæ: *verſu l'Archipiſcopatu novu*, verſus Archiepiſcopale palatium novum, 1460. conſtructum a Simone *Bononio* Archiep. *not.* 1. *Pan. f.* 167. Pirr. *pir lu toccu di la ditta Eccleſia, chi riſpundi ſupra lu Pipiritu*, per porticum, *Deiparæ Coronatæ* ſacello connexam, lacui quondam, nunc foro *Papyretico* reſpondentem; *circuendo l'Archiepiſcopatu vecchio*, in circuitu veteris Archiep. palatii, ubi hodie locutorium, & eccleſia *Clariſſarum Abbatiæ Novæ*, quam condidere 1512. cives Pan. *not.* 1. *Pan. f.* 171. 222. Pirr. *niſcendu pri la vanella di S. Angelu*, exeuntes per viculum ante Eccleſiam *S. Angeli*, erectam 1220. per *S. Angelum* Carmelitam. Cajet. *t.* 2. *f.* 266. Chriſtodula, Pan. Matthæi Budac, Vicecomitis Galre conjux, conſoror Pan. Eccleſiæ per teſtamentum M. Febr. 1248. reliquit *S. Angelo tarenos* 2. *Imperiali cappellæ tar.* 4. *S. Mariæ Pictæ tar.* 4. Amici *monum. Pan. mſ.* Pan. Sac. Sanctorus de Carino in actis Joannis N. 1. Dec. 1267. *eligo ſepulturam in cimiterio S. Angeli cum tota ordinatione presbyterali, de panno lineo facienda*, albis ſuperpelliceis, ubi 1516. detecta celeberrima *SS. ſeptem Angelorum* tabula: Cajet. *t.* 2. *f.* 266. prædictam Eccleſiam 1532. & viculum obtinuerunt ſanctimoniales *Paulanæ*: in ea, 2. April. 1602. novum templum, *SS. ſeptem Angelis* dicatum excitantes: *t.* 2. *f.* 268. Cajet. *lu Planu di S. Paulu*, deſtinant planitiem ante templum *S. Pauli* Apoſt. clauſum 1622. intra militum regionem *il quartiere*, effectam a Principe *Emmanuele Philiberto* Prorege, muris 1650. præcinctam ab *Joanne Auſtriaco* R. Philippi IV. filio, Prorege: *chron. f.* 84. 117. Auria: *lu Planu di la Marina*, planitiem *areæ maritimæ* ante Claramontanorum ædem, ubi degunt fidei Quæſitores ab anno 1600. *lu circuitu di la ditta Maramma di la Majuri Pan. Eccleſia*, in circuitu horrei a Maragmate poſſeſſi: *a li mura di lu jardinu di lu Hoſpitali*, juxta muros viridarii, quod habebat *magnum Xenodochium*, Spiritui Sancto dedicatum, 1431.

Alterum colloquium 11. Nov. 1518. *cap.* 27. flagitavit a Rege Carolo V. nundinas per Majum integrum duraturas: Cæſar ad *capituli* calcem addidit 1520. *Placet Regiæ Majeſtati, quod dictæ nundinæ prorogentur per dies* 15. *tantum de bonis, & mercibus, quæ intrant intra prædictos dies in dictam urbem Panormi*;

ci-

Digitized by Google

citra tamen præjudicium urbium, & locorum vicinorum usq; ad 5. annos, & deinde ad regiæ dignitatis beneplacitum: capitula regni f. 401. nundinæ a prima Domin. Maii ad usq; tertiam celebrantur. Ab *ortu* ad *occasum* per areæ longitudinem efformantur viæ 3. rectissimæ: *prima* viæ *Toletanæ* proximior habet utrimq; januas: *secunda* nullas, *tertia* possidet initio portam: relatas vias intersecant *a meridie ad boream* transversæ 5: *secunda, tertia, quarta* meridionales possident januas in principio: *nihil hisce nundinis magnificentius? nihil plane locupletius? plures sunt perpetuæ, transversæq; viæ, variis ornamentorum, merciumq; generibus exornatæ: uin' judicium meum? alia quidem ex arte constituta, Majo mense, civitas Panormi est*: Baronus *majestas Pan. lib. 1. cap. 13. f. 188.* primam super januam *meridionalem* erigitur ligneus suggestus, in quo Senatorii fidicines suavissimam pariunt harmoniam: artifices 7. per Senatum electi, *Magistros feræ* dicunt, consulunt nundinarum indemnitati, *Prætoris*, ac *Senatorum* stemmata in hastis præferentes: area, nundinarum tempore, ecclesiastica caret immunitate: cum albescit prima Dominica, in chori trullo vexillum Regis erigitur: *4. Maggio 1598. fu la 1. volta, che usorno mettere lo stendardo, sen franchezza della fera sopra la nostra Panormitana Ecclesia*: Zamparronii *diarium ms. f. 7.* hora 24. Dominicæ 3. cessante vectigalium exemptione, deponitur: *a dì 18. di Majo, 1. ind. 1603. il giorno della Pentecoste, ultima Dominica di fera, si ordinò, che li robbi di fera non si movessero per la festa di detta Pasqua*: ibidem *f. 78.*

Imp. *Constantia* Normanna, *Henrici VI.* Suevi conjux 26. Dec. 1194. in S. Stephani festo peperit Fridericum I. *in cœmeterio D. Mariæ Fedeis Urbis Panormi*: chron. ms. *in lib. 1. privil. Senatus Calatayeronensis f. 421. in medio Pan. Ecclesiæ vestibulo*: Fazell. *lib. 8. dec. 2. cap. 1. f. 473. ipsius basilicæ in publico apud Panormi cœmeterium peperit*, infra, *propterea peperit in cimiterio majoris Pan. Ecclesiæ*: Alphonsus Charybdius, Messan. *proemium capitul. regni A. 1526. f. 158. fuori della Chiesa vedesi la larga piazza, nel cui mezo è designato il luogo, dove la detta Costanza già molto vecchia partorì Federigo II. sotto un padiglione*: Alberti descriptio Italiæ *f. 46. nel piano della Madrechiesa, dove per eterna memoria, doppo di aver partorito essa Costanza un figlio maschio, al quale se le pose Federigo, si fabricò quella fonte, che fino al giorno*

d'oggi si vede: Augustinus Capurrus, Pan. *compendio di cose memorabili di Sicilia ms. f.* 111. *in media principis templi area*: Hieronymi Ragusa Soc. J. *bibliotheca vetus f.* 123. *cum a majoribus ibi peperisse Constantiam traditur, ubi, hodierna luce, fons ante eidem maximam vestis regiæ liberalitatis exstitit*: Baronus *majestas Panh. lib.* 4. *cap.* 1. *f.* 12. *La detta Costanza fatta gravida partorì un figlio nella felice città di Palermo, nel cospetto di tutti li popoli, havendosi posto un padiglione di seta in mezzo del piano della Maggiore Ecclesia di Palermo, dove per memoria vi fabricano una fonte, che fino ad hoggi vi è al presente*, 1619. chron. ms. apud Casimiram Dragum, M. R. C. Præsidem. Æternum ad monumentum fons marmoreus ibi per Maragmerios excitatus 1195. fenilia 3. simulacra, promontoria Sicula, *Lilybæum*, *Pachynus*, *Pelorus*, coronata floribus, fructibusq; sustinent labrum, cujus in limbo per gyrum, *vanitas vanitatum, & omnia vanitas, & omnia vanitas, & omnia vanitas*: Eccles. 1. 1. exinde columna emblematibus ornatu fulciebat 2. labrum, primo angustius: e secundo in primum aquarum rivuli decidebant: Cæsar Aquaviva Pan. cecinit 2. epigrammata: unum damus.

Hæc concha Lilybæas aquas, hoc fonte Pachynias,
Atque ego conspicuus fundo Pelorias aquas:
Tu marine ut sedeas princeps, facunda Panormus,
Sceptra dabis capiti florida serta tuo:
En florum, frugumque dames tibi munera quantas,
Hæc capet de Sicalo nulla minora dapis.

Maragmerius Joannes Rodolone 1685. secundum sustinens labrum, supra columnam erexit bicipitem aquilam, aquas ore fundentem, cujus in dorso statua *Virginis Illibatæ*, sculptisq; in marmore versus relatos juxta tabulam *Cæsaris Marulli* Archiep. collocandos: obstitit, *sede vacante*, Capitulum. Fonte alibi translato, constituenda erat columna: Maja *ms. cap.* 7. *Un Maestro Scarpellino, di cognome Piccitta Joannes offerse alla città di Palermo di farle un'aguglia di* 86. *palmi in un pezzo, per innalzarsi sopra zoccolo, e busto, e adattarvi il capitello, mettervi la statua di S. Rosalia, di detta pietra bigia, come gli ronniti: questa è ancora fatta per varj travagli, ma, a suo tempo, si farà a gloria della nostra santa Padrona*: idcirco columnæ cum Divæ signo Petrus Novellus M. Reg. 1647. urgente *Senatu*, alteram cujus [illegible] Deipa-

re colosso Suc. Pan. *Franciscus M. Barbera*, suadente *Martino* Archiep. qui Prorex 1651. volens columnam excitare, præcepit Pan. *Nicolao Pellegrino*, regni architecto, ut ad hanc erectionem erogandæ pecuniæ summam conficeret, eaq; recepta, nummariam obtulit arrham: artifices obstitere, nolentes onus reparandi damnum, si columna frangeretur: rem hausimus a S. Th. D. Pan. Sac. Cajetano, Nicolai filio: ex Barberæ idea, quam possidemus domo Balthassaris Papiloniæ, Pan. sculptoris, supra marmoreos 4. gradus area, cancellis, & januis 4. ornata, *primum* sustinet stylobatam, coronide præductum, mox *alterum* (cujus in angulis *aquilæ* 4. Pan.) basim, columnam, capitellum, epistylium, zophorum, coronidem, colossum: columnæ basis, aquila, capitellum, corona, colossus cum basi ex marmore Pario, reliqua ex *Bellemico* pal. 200. excedebat moles.

B. Petrus Hieremia Pan. Ord. Prædic. ante obitum 3. Martii 1452. *cum in platea edis maximæ concionaretur, multaq; in eam sententiam diceret, quasi a fabis columbi fuge peccatum*: Eccl. 21. 2. *ad inducendos homines oratione conversa, magna cum voce, honisq; laudibus ab ejusmodi vitio deterreret: audito, qui palam regii fores, ut inimico necem inferret, obsidebat absens: cum enim a concionis loco ducentos circiter quinquaginta passus, cum se ante alios peri ea ratione cognosceret, illico, mutato consilio, inimicitias cum ira deposuit, remq; totam, ut habuerat, Petro, dimissa concione, narravit*: Caject. 1. 2. f. 155. *Eques nobilissimus multis Principibus, ac Dynastis consuetudine conjunctus ad sodales* Deiparæ in collegio, nunc domo professa Soc. J. *aggregatus est, quæ res æqualium animos graviter offendit, itaq; cum eum ad Divæ Christinæ templum*, basilicam principem *Sosius festo die* Domin. 14. Maii 1581. *venturum cognovissent, aream, ubi maxima Siciliæ totius frequentia mundinæ celebrantur, obsidere cum statuunt, quod ille quondam perdissime innovarat, ac se se, plus quingentis pro eo certissimæ morti objecerunt: sed eum, ut fuerat edictum, juvenem aggreditur, pallioq; arripuit, eodit pestulantissimis fusceptum vitæ rationem exprobat, domumq; & ad pristinam consuetudinem invitat: quia mulier semiporta plus juvenem sic vexarit mulier, ut nunquam ebibi potuerit, ipsis interea Dynastis, aequi adversa malorum, fortis, & clamoribus hominem exagitantibus: sed ille, ea constantia, & gravitate, mulierem procacissimam a se rejecit, ut*

duos

duos equites potentissimos traduxerit ad honestatem, sic ut statim, expiatis sceleribus, in sodalitii sacellum secesserint, ac sese per semihoram acriter ceciderint: alter etiam mundo nuncium plane remiserit: Litteræ annuæ Soc. J. *f.* 40.

Post primum *S. Rosaliæ* triumphum 9 Junii 1625. cremata 17. Junii ludicris ignibus moles, ab Antonio Camali, Card. Doriæ M. Notario in ejus honorem erecta: Paruta *Divæ triumphus f.* 64. ligneo in theatro per tribunal *S. Officii* pluribus aureorum millibus facto, sedentes fidei Quæsitores tradiderunt hæreticos brachio sæculari, flammis ultricibus comburendos 29. Martii 1568. *appendix f.* 483. Pirr. 9 Dec. 1618. chron. ms. Præsidis Draghi: 16. Febr. 1628. Pirr *ibidem*: 9. Sept. 1640. Baronus *actus fidei*: 22. Martii 1658. Maurpiga *in actu fidei*: 6. April. 1724. Mongitorius *in actu fidei*. Argenteæ cum *Sanctorum* ipsanis arcæ, supplicatione privatâ, deferuntur per templum, & aream, quam diu, nostuq; custodit laicus, aureis 15. basilicaribus donatus: in annuo D. *Rosaliæ* triumpho, singulis annis, 15. Julii constituuntur machinæ 11. triumphales, ex laudibus excitatæ, per urbem in supplicatione deducendæ: quolibet anno juxta S. Sergii statuam, sanctimoniales *Panormæ* in festo *Corporis Christi*, & in *S. Rosaliæ inventione* aram erigunt nobilissimam; regiis in victoriis, nuptiis, aliisq; lætitiis cum eucharisticus hymnus canitur in basilica, præsidiarii milites in acie dispositi, tribus scloporum explosionibus, publicam augent hilaritatem arcium tormenta bellica exonerantium.

CAPUT QUARTUM.

QUINÆ TURRES.

NUlla Sicula cathedralis, uti *nostra*, turres 4. ostentat: *campanilia* per Cambizzarium, & Invegium t. 3. f. 452. civibus *agnglia*: duæ *occidentales* in fronte, 2. *orientales* a tergo: primæ possident columnas Parias, Thebaicas, Porphyreticas 296. secundæ columnas 210. Inveg. t. 3. *f.* 448. lapis quadratus, expolitus, opusq; exiticium formam ornat quadrangularem, in 10. ordines sectam: 6. infimi ostentant in angulis columnas, in faciebus columellas, ac sagittarias fenestellas: reliquis in ordinibus ad angulos turriculas orbiculares, in faciebus fenestras 16. Gothicas;

ver-

verticem operit fornix pyramidalis, habens in angulis rotundas turriculas desinentes in columellam: apex ferreo sustinens hastili crucem, ac vexillum, excedit basilicam pal. 100. altam: *questo tempio* princeps, *e sontuoso, e grande, della più bella manifattura di fore, che si potesse considerare: e di tre ordini di mura con merli attorno, di pietre quadrate, e lavorate di nero, e bianco: ha per ogni angulo un campanile di una grande altezza, lavorato del medesimo modo, che sono le mura, con spesse fenestre, adornate di spessissime colonnette di marmo: ha ogn'uno di questi una aguglia in cima, con sue palle, e giraventi: superano questi campanili la chiesa di altretanto: son tali, che si fossero a Roma, sariano estimati tra le altre cose mirabili di quell'alma città*: Joannius *msl. lib.* 2. Turris *dextera, occidentalis* exhibet portulam juxta facellum *Rosarii*, cubiculum fornicatum, (ubi quiescunt ministri, pulsandis campanis addicti) quæ per scalas lapideas cochleatas, graduſq; 124. ducit ad supremum *ordinem navis mediæ*, *arcum*, qui campanariam turrim adnectit ecclesiæ, & *nolarium*. Turris *læva, occident*, ostendens portulam juxta facellum *SS. Mamilianorum*, scalis etiam cocleatis defert ad ultimum *lævæ navis ordinem*, arcumq; alterum. Turris *dextera, orientalis* ad latus *Marianæ tribunæ* dexteram aperit januam, ut summus templi lustretur ordo. *Læva* turris *orient.* habet portulam in atrio discooperto, ut cochleatas per scalas ascendat artifex, aureis 30. nutritus, ad fornicatum cubiculum horologii, cujus horæ, & quadrantes per gyrum dispositæ apud meridionalem ejusdem turris faciem, a civibus videntur: ferrea turrium vexilla repræsentant *Columbam*, *Præcursorem*, *SS. Pan. Agathonem PP. ac Mamilianum I.* Ut mystæ, congruo tempore, divina celebrarent officia, horologium constitutum, coronide marmorea cinctum (1716. expensis aureis 35. instaurarunt Maragmerii) sub indicis circulo sphærica fenestella, marmor: *operibus credite.* Joann. 10. 38. super indicem marmorei 2. *Genii* bicipitem in scutulis aquilam ostentantes: superiori in fenestra *externa* nolæ 2. in horaria: *vox temporis*, *& mensura motus* 1672. *opus Antonii de Portaro*: in secunda: *opus Magistri Joseph Agliolo* 1658. in altera *interna* nolæ 2. quæ ministris innuunt horas, quadranteſq; ut horis debitis sacra mysteria peragantur.

Campanariam templi 3. principis turrim senio fatiscentem longam pal. 72. latam pal. 36. altam pal. 113. restaurans

Gualterius Archiep. suæ basilicæ duplicem per arcum 1185. connexuit, ac inter annos 1358. & 1359. *Labrus* Archiep. *jam collapsam reædificavit*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 158. ornaruntq; Maragmerii teste *bicipiti aquila* inter 2. columellas ad *aquilonem* insculpta: arcus *Gualterini* inter se distantes pal. 62. lati pal. 6. longi pal. 48. alti pal. 84. emergunt ex ejus *orientali* facie: *Bononius* Archiep. 1460. ad nolarii latus *meridionale* construxit ædes Archiep. ad *aquilonare* Can. Franciscus Sinaldi, Maragmerius 1610. domum, a Maragmate nunc possessam: *turris*, aut *campanile* sic appellat 1439. index ecclesiarum Pan. apud Serium f. 137. ex lapide quadrato, expolitoq; possidet viscera, insanis oppleta saxis, solidaq; ut, ingruente bello, evadat muralium tormentorum suggestus: discooperto in apice plures emicant pinnæ ad instar arcium, supra quas in parte *orientali*, 1714. extructi arcus lapidei pal. 20. alti, æra campana tegentes: *aquilonari* in parte alteram pro maximo ære campano turrim pal. 16. longam, pal. 28. latam, pal. 70. altam excitavit *Haedus* Archiep. 1612. absolvit Card. *Doria*: turrem fulmine percussam refecit Can. *Joannes Magri* Maragmerius 1657. constituens pyramidali in culmine lateres viridi stanno fulgentes cum bicipiti aquila, ferreum vexillum pal. 5. longum, pal. 3. latum, inq; apice ferream crucem pal. 5. longam, pal. 3. latam. *Orientali* in facie nolarii *Rubius* Archiep. 1659. reserans januam, & podium, voluit suo a palatio missam aspicere in ara maxima celebratam: podio incubant pictæ 2. columnæ Herculeæ: lemma: *Plus ultra*: Cæsaris Caroli V. symbolum. *Genii* 2. marmorei explicantes volumen cum epigrammate, depicta 3. scuta cum tesseris, dexterum *Maragmatis*, lævum *Senatus*, medium *Ferdinandi Gonzagæ*, *Proregis*.

Imp. Austriacus, Carolus V. Siciliæq; Rex 22. Julii 1535. expugnato Tuneto Drepanum, Alcamum, Montem Regalem 5. Sept. Panormum 12. Sept. appulit, quem in equo phalerato (donum urbis Pan. Bonfilius *p.* 2. *lib.* 3. *f.* 443.) præcessit uterque Clerus, Capitulum, regii Magistratus, universa in equis nobilitas, sustinentibus umbellam Senatoribus, equi lora dextera tenente Guilelmo Spataphora *Prætore*, sinistra Petro Afflicto Magistro Justitiario, *Capitaneo*: Portam Novam ingressus arcu triumphali fulgentem hora 23. basilicam subiit, ardentibus cereis, sericisq; aureis exornatam: post fusas Deo preces, actasq; tanta de victoria

gra-

gratias, coram Joanne Homedeo Pan. Epiſc. Mazarenſi: Pirr. not. 6. *Mazar. f.* 591. *chronol. f.* 104. ob *Charondeleti* Archiep. abſentiam *privilegia Siciliæ regni ſervanda ſeſe ſacramento luibens, ac volens obſtrinxit, ut jure vulgatum illud percrebuerit.*

Felici tantum Cæſar juravit in urbe.

Baronus *majeſtas Pan. lib. 2. cap. 13. f. 189.* mox privilegia Pan. *die 12. Sept. 9. ind. 1535. Cæſarea, Sacra & Catholica Majeſtas Domini noſtri Caroli Imp. & Regis perſonaliter conſtituta hodie die predicto circa horam 23. diei in Majori Pan. Eccleſia, tactis ſacroſanctis litteris ſuper libro conſuetudinum dictæ urbis exiſtente in manibus, & poſſe ſpectabilis Guilelmi Spataphora, Prætoris urbis predictæ, juravit de exequendo, & obſervando, & de exequi, & obſervari faciendo, per quos decet, omnia privilegia, conſuetudines, & bonos uſus urbis predictæ ſuecta earum ſeriem, continentiam, & tenorem, unde &c.* Senatorius actus: privilegia adeo Carolus obſervavit, ut a nullo violari permiſerit: *Joannem de Vega, Siciliæ Proregem admonuit, mandavitq; diligenter, ne quid in iis ad unguem implendis peccaretur.* Reggii *oratio f.* 14. quin ejus filius, Rex Philippus II. *coram Vincentio del Boſco, civitatis hujus apud eundem Oratore, jurejurando Gandavi ſe obſtrinxit, ampliſſima nunquam Panormi privilegia violaturum,* & infra: *remiſſa, atq; irrita juſſit eſſe, quæ ab eodem huc miſſus Cenſor tenere ſanxerat, contra jurata hujus urbis privilegia:* eadem pompa Cæſar per viam Toletanam, arcuſq; 3. triumphales: Auria *chron. f.* 37. adiit palatium Guilelmi Ajutamicriſto ex Dominis Miſilmerii, & Calatafimis, mox *in aula regia, die 16. Sept. cum Præſulibus, & Proceribus habito conventu, multis, & pretioſiſſimis muneribus, atq; pecunia aurea donatus, receſſit, & ne alibi ſuæ fidei juramentum præſtaret, dicere ſolebat, juravit in urbe Cæſari* Pirr. *chron. f.* 194. Siculi parlamenti capitulis 24. reſpondit 6. Oct. *capitula Regni f.* 471. intra portum *Calam*, in triremis Pan. puppi argenteos nummos cudi ſuſpexit: *la quinta moneta è uno de' cinque grani coniati in ſua preſenza l'anno 1535. nel porto piccolo della Città di Palermo ſopra la poppa d'una delle due galere, che gli aveva preſentato la detta città per l'impreſa di Tunisi, e la Goletta:* Paruta *Sicilia nummis deſcripta f.* 203.

Joannes Martinus de Aquino Pan. oculatuſq; teſtis, orat. *de geſtis ejus* edita 1538. *poſt paucos dies contulit ſe Panormum, in*

cu-

cujus ingressu exhibitæ sunt illæ solemnitates, quæ præ cæteris illius civitatis, quæ fieri solent erga tantum Principem, & in libro pontificali continentur, & ante majorem aram templi majoris suo sacrosancto juramento confirmavit omnia jura, omnesq; constitutiones, & privilegia tam præfatæ urbis Panormi, regni capitis, quam totius regni, nec defuerunt ornamenta viarum, concursus populorum, hastiludia, publica sacra, & omne aliud genus lætitiæ: ipse vero Cæsar cupidus cognoscendi, & videndi præclara antiquorum ædificia, sacraq; templa, paucissimis comitibus, omnia perlustravit tam extra, quam intus urbem prædictam: Pezoll. *lib.* 10. *dec.* 2. *cap.* 1. *f.* 619. *idibus Sept. Panormum, occidente sole, per Portam Novam ingressus, templum maximum Christiano more veneratus est, iterq; ibi privatas urbis, & regni votius leges jure jurando, Siculiensium Regum instituto, se illibare, & sanctissime servaturum pollicitus est, mox per marmoream urbis viam, longo ordine, & frequenti pompa obequitans, in Guilelmi Ajutamichristi ædibus ad portam Thermarum positis, hospitio, magnificentissimo apparatu, exceptus, ad hosterium deinde regium aream maximè inebans, cum Proceribus regni conventu habito, nummario munere donatus est: jam Cæsar unum circiter mensem Panormi exegerat, cum pridie idus Octob. recta Messanam contendit: lib.* 6. *f.* 204. Maurol. 12. *Sept. die in Urbem Felicem quanto decuit apparatu, atq; honore excipereţur, ingressus Imperator per Portam Novam, templum majus invisit juratus ibi, ut fieri assuevit, regni se decreta servaturum, inde per semitam urbis præcipuam deductus est ad ædes privatas Guilelmi Ajutamichristi, ubi hospitium illi ornatissimum fuerat paratum: ibi mansit per plures dies certaminibus equestribus, ludisq; festivis celebratis, ac muneribus publicis donatus:* Imperatoriam post cappellam in templo maximo celebratam, lustratam integro mense urbem, agrumq; 14. Oct. portam Thermarum egressus, superato super Oretum ponte, suspexit montanam Cæsaris effigiem: *Caroli V. Imp. Maximi Augustissimi ex Pan. Urbe proficiscentis, ac pontem ab Magno Siciliæ Admirato, Christophoro Rozio constructum superantis, regium in monte adumbratum caput sese conspiciendum oculis obiecit:* Baronus *ibidem lib.* 1. *cap.* 10. *f.* 77.

Ad æternandum *Austriaci Cæsaris* adventum appellatur *Imperatorium* podium palatii Ajutamichristi, in quo hastiludia con-

tem-

templatus, cæmento clausum, *Imperatoria* porta per Senatum 1584. ad instar pyramidis erecta: marmor Antonii Venetiani: *Ex auctoritate Philippi Hispaniarum, & Siciliæ Regis, Marcus Antonius Columna, Prorex, Portam Novam, ob Caroli V. Imp. ex Africa triumphantis reditum auspicatam, in ampliorem formam erexit, & signis Abundantiæ, Justitiæ, Veritatis, & Pacis cultor ipse exornavit, & Austriam dixit, ut paterna gloria ex filii pietate, illustri apud posteros commendaretur monumento, MDLXXXIIII.* hinc *e regione portæ majoris basilicæ in marmore parieti* campanariæ turris *affixo*: Gualt. *f.* 95. versus.

Carolus armipotens Quintus cum victor adesset
A Libya, dat, io Cæsar, ter læta Panormus:
Stant turres, aurati arcus, procereſque vocantur
Augustum ad solium, spectant post munera ludos:
Ille, sacro hoc tantum templo, de more vetusto,
Juravit patrias leges, & jura Sicanis.

Die XII. Sept. IX. Indictionis MDXXXV. munera: sexcenta aureorum millia: *ludos*: hastiludia descripta per Auriam *discorso della giostra f.* 37. *de more vetusto*: Fazell. *Siciliensium Regum institutio*: Maurol. *ut fieri assuevit*: 12. Sept. Domin. marmor hoc, Senatorius actus, Maurol. non 13. Sept. ut perperam Fazellus.

Campanariam apud turrim ab anno 604. æra campana, A. 820. 827. 1040. per Saracenos confracta, 1071. restitura. Nola *prima*: Rex Rogerius ob ardentem Deiparæ ab Angelo salutatæ in tertio templo principe cultæ, ac titularis amorem, *æs campanum insigne, quod Guzam Panormitani appellant, & in arce campanaria maximi templi fundere jussit, ut circum Latinæ litteræ inscriptæ indicant, quod forte confractum, anno salutis 1557. Petrus Aragoneus, & Tagliavia, Card. Archiep. instauravit*: Fazell. *lib.* 7. *dec.* 2. *cap.* 3. *f.* 444. dappellatur nola *Regis Rogerii*, ut Campana *Henrici Regis*, Cantuariensem apud ecclesiam: Duncal. *monast. Anglic. t.* 1. *f.* 19. vel *Manfredi Regis* apud princeps Manfredoniæ templum: Fazell. *lib.* 8. *dec.* 2. *cap.* 3. *f.* 483. dicitur *Guza*, non *Agatutia*, ut male Inveg. *t.* 3. *f.* 219. a brevitate corporis, crassitieq; metalli, homines, canesq; breves, præpingues; *Guzi* nuncupantur: Mongit. *Panormus Mariana t.* 1. *lib.* 1. *cap.* 7. *f.* 60. restaurata nola, flebili sono, cum ad usq; partus dispersionem fœminas adegisset, ex præcepto Card. Archiep.

Tagliaviæ, foramina 4. accepit in apice, ut ſonus imminueretur, & imminutus evaſit purior: movetur tantum in funeribus *Regum*, *Archiepiſcoporum* Gualter. *f.* 95. *Proregum* Inveg. *t.* 3. *f.* 219. feria 3. ante *Cineres* per quadrantem, ante primam noctis horam non indicit *quadrageſimale* jejunium, ut vulgus credit, ſed indicat poſtero die ſolemniter pœnitentes ab eccleſia ejiciendos, qui feria 5. cœnæ Domini reconciliantur: adi *Pontificale Romanum*: Gualt. ibid. *in majori, & vetuſtiori urbis campana, quæ, ut puriori ſono, ita certiori vocabulo ab aliis diſtincta, nullo, niſi regio, Archiepiſcopi; funere movenda, incolis Guzza nuncupatur, Carolo Vigintimillio curante, non ſine periculo exſcripta: Anno ab Incarnatione, milleſimo, centeſimo, trigeſimo ſexto, ind.* 10. *fuſa Panormi, Rogerius Siciliæ, Italiæq; Rex, Magni Comitis Rogerii filius, me dexterâ Bionis fundi, ac D. Mariæ dicari,* cujus icon expreſſa, *juſſit*: antiquam inſcriptionem repoſuit Tagliavia, nolens præ humilitate ſuum nomen apponere: *inſigniri autem ærâ campanâ conſueverunt nomine aut Deiparæ Virginis, aut ſuperum aliorum quorumcumq; quo ita nimirum, non bruto metalli ſono, ſed cieri ad templa quodammodo Cœlitum ore videamur*: Petra-ſanctæ *Thaumaſia Sacra t.* 2. *cap.* 5. *f.* 45.

Maximum æs campanum, quod, relictis antiquis memoriis, appello *primum*, 1487. conflatum, pendens libras 9000. Sicula cantaria 36. (Not. Pan. Joſeph Ferrara 8. Maii 1664.) dicatum Deiparæ, poſt 176. annos confractum 1663. ejus rhopalum, aut malleus libr. 62. ℔. Siculorum rotulorum 25. nullo læſo, decidit in confertam populi multitudinem Dominica 25. Sept. & 6. feria, 7. Oct. 1575. in D. *Chriſtinæ*, ac *SS. Crucifixi* ſupplicationibus: inſcriptio: *Chriſtus vincit: Chriſtus regnat: Chriſtus imperat: ſub felici tempore Ferdinandi, Hiſpaniarum, Siciliæq; Regis, Raynaldus Subtilis, & Jacobus Bononius, Præfecti operis fecerunt anno ſalutis* 1487. *Magiſtri Antonius, Gaſpar, & Petrus, fratres Turturicis me fecerunt: Lucas Bellacera, Miles, Prætor Felicis Urbis Panormi, Magiſter Rationalis regni Siciliæ, Præfectus operis complevit.*

Inſidias, nimbos, tonitrua, fulgura pello,
Feſtivos populo nuncio læta dies:
Invito ad pompas gentes, & debita templis
Solvo, queror meſtas funeris exequias.

Se-

Secundum 1664. confectum a Maragmeriis libr. 14400. cantar. 57. rotul. 60. Not. Joseph Ferrara 8. Maii 1664. falso Mazara libr. 15000. cantar. 60. *in triumpho S. Rosaliæ* 1664. f. 36. tabula Josephi Mazaræ Soc. J. *Ferdinando, Hispaniarum, & Siciliæ Rege, Luca Bellacera, Milite, Magistro rationum regii Patrimonii, Prætore, Raynaldo Subtili, ac Jacobo Bononio, operis Præfectis A.* 1487. *nata licet ænea, perii, sed quasi Phœnix, ut mole majori, ævoq; diuturnior reviviscam, D. Mariæ, ac Mamiliano sacra A.* 1664. *sub Philippo IV. Hispaniarum, & Siciliæ Rege, Petro Martinez Rubio, Archiep. Pan. Pontificis Maximi Prælato familiari, & Assistente, a consilio status S. C. Majestatis, dudum regni Præside, D. Stephano Reggio, & Campo, Principe Campisfranci, & Campisfloridi, Marchione Inestræ, a consiliis S. C. M. regiiq; Siciliæ Patrimonii Magistro rationum, iterum Prætore, D. Mariano Algaria, D. Mattæo lo Puzzo, D. Carolo Giuffrè, & Afflicto, universorum civium militari tribuno, D. Gaspare Maria Fardella, D. Octavio Bisso, & D. Francisco Quingles, Senatoribus, Abbate D. Joanne Antonio Geleso, Metropolitanæ Ecclesiæ Cantore, & D. Nicolao Morso, Barone Favatellæ, operis Præfectis. Tertium* A. 1681. *refecere* Maragmerii libr. 15300. cantar. 61. rotul. 28. epigraphe Can. Vincentii Libassi, Pan. *in horto mansarum f. 78. Ad majorem Dei gloriam, A. salutis MCCCCLXXXXII. primam vocem emisisonans, a Ferdinando nomen Catholico ad Carolum II. Hispaniarum, ac Siciliæ Regem confracta sæpius, totiesq; refecta, anno præsertim MDCLXIV. a Petro Martinez Rubio, Antistite, & D. Stephano Reggio, Principe Campisfranci, Prætore, purgata flammis oris raucitate convalui: nunc demum, scissis rursum faucibus mea, ne deinceps æruginis vitio, nimio recocto ære, iterum fatisverem, renovata metalli temperie, publico ære conflari, & a D. Jacobo Palafox, & Cardona, Archiep. sub B. Mariæ, ac S. Mamiliani nomine, chrismate ungi curarunt Hieronymus del Carretto, Comes Racalmuti, Prætor, D. Ferdinandus de Afflicto, D. Andreas de la Sonz, D. Balthassar Galisi, D. Vincentius Lafarina, D. Franciscus Stratella, Baro Camemi, D. Franciscus Agliata, Baro Solanti, Senatores, A. salutis MDCLXXXII. Abb. D. Thoma Barone, Archidiac. regni Deputatis, D. Balthassare Galisi de Vigintimilliis, Ecclesiæ Maragmeriis, Jacobo Marotta cum filiis, ex oppido Terruricio, fusorii operis artifice.*

Publi-

Publica vox procul hinc cœlo, procul audior orco:
Sola est surda sonis terra propinqua meis.

Messanense æs campanum convocandis ibi tumultibus ream, damnatum igni, nec tamen purgata ignominia, indignum habitum est, quod in Caroli II. statuam equestrem *Messanæ erigendam ore contaminato succederet, cujus simulacro conflando, commutatis invicem metallis, Pan Ecclesia gestiit in regiæ Majestatis obsequiis, & sacra sua æra liquescere, & altera profana, fideliorem in sonum sacris ictibus emendari. Ex oppido Turturicio* apud vallem Demine: *in valle profunda Turturicium oppidum opificibus variis, sed inprimis fabris ferrariis, & campanariis clarum, quorum opera, tota Sicilia diffunduntur*: Fazell. *lib.* 10. *dec.* 1. *cap.* 1. *f.* 212.

Quartum A. 1703. conflarunt Maragmerii libr. 16425. cantar. 65. rotul. 70. post expensos 3655. aureos: malleum libr. 365. refecerunt A. 1719. iidem aureis 30. nomen *Anna Maria Rosalia*: tabulam ignoramus: hoc ære singulos in dies datur signum *Matutinum*: ab Urbano II. PP. A. 1095. institutum ad recuperandam Terram Sanctam: Arnaldus *lib.* 6. *de signis virgineis*: secundum *Meridianum*: *Tertium* hora 21. ad salutandam Deiparam decreto *Bassani* Archiep. 1693. ob urbem a terræmotus exidio 11. Januarii 1693. præservatam, *Vespertinum*: *Quintum*: hora 1. noctis ad orandum pro defunctis; *Sextum*: nocte media ad inchoanda jejunia ecclesiastica: singulis 6. feriis hora 18. ac 21. pulsus 33. ad recolendos annos Christi eo tempore *Crucifixi*, vel *extincti*: primi auctor Vic. Capit. *Joannes Antonius Gelosus* 8. Maii 1668. secundi *Bassanus* Archiep. 25. Aug. 1693. movetur solemnibus in *vesperis*, in principio, ad *Magnificat*, magnis in missis ad *hymnum Angelicum*, *trisagium*, elevationem *Corporis*, & *Sanguinis Domini*, ad conciones audiendas, in egressu, regressuq; *SS. Viatici*, in supplicationibus; lætitiis *ad hymnum Eucharisticum*.

Nola *tertia* lemma: *ad honorem Dei, & B. Mariæ, & S. Jacobi dicata A.* 1281. *Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat*: *opus Magistri Joseph Polo, a Joannettino Doria S. R. E. Card. & Archiep. fuit innovata* 1616. Nola *quarta* SS. Deiparæ, Nymphæq; V. M. Pan. sacra 1483. per fratres Antonium, Gasparem, Petrum, Turturicii cives effecta: decretum *Haedi* Archiep. 30. Junii 1620. *quoad campanam vero Cathedralis Ecclesiæ,*

quam

Digitized by Google

quam Nymphaam vocant (honoris gratia, pulsatur ad funera dictorum Principum, vel Dominorum, sub se vassallos habentium) *pulsandam venerit, pro qualibet vice pulsationis, non excedat summam tarenorum sex ad altius, ad funera vero aliorum,* Judicum, ac Doctorum, *tarenorum pro qualibet vice duos*: addidit Serius f. 168. *quamquam hodie (1652.) hujusmodi pulsatio hujus campanæ non sit frequens, & in usu,* nunc pro ejus pulsatione dantur aurei 12. quorum quinque accipit *Capitulum*, quinque *Clerus*, tarenos 18. *Thesaurarius*, tar. 12. *Ministri*. Nola *quinta* SS. Mariæ, Olivæq; V. M. Pan. devota: epigraphe: *sub felici tempore Ferdinandi, Hispaniarum, Siciliæq; Regis, Præfecti operis fecerunt* 1484. *Raynaldus Subtilis, & Jacobus Bononius*: *Gaspar Campanu de Turturici me fecit.* Nola *sexta* SS. Deiparæ, Christinæq; V. M. Patronæ dedicata: *campanonem* vulgus appellabat 1658. inscriptio: *Christus vincit &c.* 1488. *Mag. Antonius, Gaspar, & Petrus, fratres de Turturici me fecerunt, impensa Magnifici Dom. Lucæ Bellacera, Militis, atque regni Siciliæ Magistri Rationalis, & Præpositi Maragmatis Sanctæ Majoris Pan. Ecclesiæ*: sub Divinæ Genitricis imagine: *Ave Maria*: hanc refecta tabulam possidet: *Christus vincit: &c. anno Domini MCCCCLXXXVIII. expensis Magnifici Dom. Lucæ Bellacera, Militis, ac Regni Siciliæ Magistri Rationalis fusa, MDCXCIII. renovata, Can. D. Francisco Giglio, & D. Casmiro Mario, Barone Gruttæ rubræ, Maragmeriis: Franciscus Moro me fecit.*

Nola *septima* SS. Mariæ, Rosalieq; addicta: lemma: *S. Rosalia V. Pan. intercede pro nobis* 1625. Nola *octava* SS. Virgini, Agathæq; V. M. Pan. sacra: epigraphe: *Mentem sanctam, spontaneam, Deo honorem, patriæ liberationem*. Nola *nona* SS. Mariæ, Blasioq; M. consecrata: tabula: *Mentem Sanctam &c. refecta A.* 1658. sub effigie Mariana: *opus Mag. Joseph Agliolo*. Nola *decima*, dicta *Secundum* post motas ter nolas 7. & 8. pulsatur per quadrantem, vocans ad chorum ministros. Nolæ, 7. & 8. moventur hora præcedenti *Matutinum, Primum, Vesperas*; usq; dum horæ canonicæ cani incipiant: hinc 1658. *Sveglia*, nunc *Mezzolettæ* nuncupatæ: cum omnes ad lætitiam moventur, *Classicum* appellabatur monasticis in ecclesiis: harum 7. nolarum dedimus inscriptiones, 1658. relatas ab Anonymo Pan. *in libro ms. turris campanariæ*: alias hodie tabulas, ac nomina obtinent nolæ re-

staurate. Testamentum Theophaniæ de Basvino 18. April. 1257. *relinquo Matrici Pan. Ecclesiæ tarenos auri 30. item pro pulsandis campanis ejusdem Ecclesiæ tar. auri tres usq; ad annum*: actus Benedicti Puderici: testam. Sanctori de Carino 1. Dec. 1267. *judico Matrici Ecclesiæ tar. 6. Cappellano ejus tar. 2. clerico ejus grana auri 10. pro campana tar. 1.* acta Joannis N. *Havendo salito un clerico colla sua cotta,* superpelliceo, *al campanile per sonar le campane, fu levato da un grande impeto di venti, e fu portato nell'aria, guardato da molti spettatori per maraviglia, che finalmente, abbassata la furia de' venti, diede in un sasso di detta palude* Papyreticæ 1591. per Senatum exiccatæ *nelle dette pipere* papyris *senza danno nessuno*: Joannius ms. *lib.* 2. Domin. 23. Aug. 1716. hora 21. fulmen perfodiens maximi æris campani turrim descendens in turris maximæ arcem, 3. juvenes æra campana pulsantes, auroq; basilicari nutritos exanimavit.

CAPUT QUINTUM.

CANONICUS THESAURARIUS.

T*Hesaurarius*, olim *Magister Thesaurarius* munus est, non *dignitas*, sacram omnem asservat supellectilem, vasaq; aurea, & argentea, a prima Ecclesiæ Pan. restitutione, post urbem a Saracenis ereptam, Normannis a Principibus institutus 1071. mox regia Imp. Friderici II. munificentia donis auctus in privil. A. 1211. 1215. Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 144. 145. Rex Alphonsus Aragoneus suum jus eligendi Thesaurarium indulsit Senatui Pan. 12. Januarii 1438. *Item perochi è cosa multu bona a lu servitiu di N. Signuri Deu, & utili assai a la Ecclesia Majuri di la chitati di Palermu, chi li cosi, & joyi di lu thesauru di la dicta Ecclesia sianu gubernati, manutenuti, conservati, & notati per persuna notabili, & fide digna di la ditta Ecclesia, a talchi di li dicti joyi, & beni semper findi pozza rendiri, & vidiri bona cuntu, & raxiuni, supplica la dicta Universitati a la dicta Vostra Majestati, chi sia vostra merce concedirili, e benchi ad ipsa raxunivilementi spectassi, cossi comu specta, & apparteni lu factu, & construttioni di la Maramma, & fabrica di la dicta Ecclesia, chi de cætero vacandu in lu officio di lu dictu thesauru per mortem, vel alias lu ordina-*

riu Thesaureri, & Castodiu di quillu, libere pozza quissa Universitati creari, fari, & ordinari nova Thesaureri, & Castodiu di quillu, eligendulu di li Canonichi, & Venerabili Pirsuni di la dicta Ecclesia plui digni, confidari, & acceptati a la dicta Chitati, a tulchi li joyi, & beni di la predicta Ecclesia vegnanu, & conservanusi in li manu, & putiri di persuni sufficienti, & idonei, chindi pozzanu renliri bonu cuntu, a li quali li diggianu assignari tam beneficio d'inventuriu per futura declarationi, & cautela: eciam perchi lu locu di lu dictu thesauru è multu aptu, sicuru, & acceptu a la dicta Chitati di la dictu Universitati, chi pozza ad omni sua ordinazioni, & voluntati reponiri, & conservari li privilegii, rescripti, & tutti soi scripturi, comu meglu li sarrà vista, & pirchi lu Thesaureri, & Officiali, chi ora è factu, & ordinatu per la Vostra Maestati, perchi è pirsuna digna, benemerenti, & accepta a la dicta Chitati, sia confirmatu in lu dictu officiu di lu thesauru, havendu factu, comu è debitu, di li joyi, & beni predicti ordinariu inventariu: Placet, dummodo tempore electionis fiendæ, quandocumq; de Thesaurario, exigatur consensus Viceregis.

Confirmavit idem Rex 2. Maii 1439. *Item pirchi la dicta Universitati havi carricu di lu Thesauru di la Majuri Panormitana Ecclesia, & fa li vestimenti, jocali, & ornamenta, & alia bonu, ha per privilegiu di eligiri Thesaureri unu di li Canonichi di la Capitulu, lu quali sia idonea persuna ad reyiri, & gubernari lu dictu thesauru, lu quali Thesaureri divi essiri confirmatu pri la S.R. Regia Maestati, oi per so Vicerè, & sunu in quista possessioni, sia sua mercè tali privilegiu perpetuo defendiri, & manutenirì la dicta Universitati in quista possessioni, non obstanti altri litteri, le quali fussero impetrati, vel in futurum impetrandi contra tali privilegiu per inadvertentia di Sua Sacra Regia Maestati, li quali etiamsi in ipsi fussi facta menzioni di lu presenti Capitulu, oi privilegiu predictu, remanentilu predictu Capitulu in suo robore, & firmitate: Placet Regiæ Majestati:* Privil. Pan. *f.* 216. 250.

Ob causam nefelo quam, mox eligebatur Thesaurarius ab Archiep. Senatuq; nam in actis Nicolai Collerii, Magistri Notarii 2. Dec. 1492. *Paternionius* Archiep. asserit: *quia in præsentiarum vacat officium Thesaurariæ thesauri nostræ Cathedr. Ecclesiæ Pan. per obitum quondam D. Antonini de Columna, illius ultimi, & immediati possessoris, cujus electio, & creatio, & institutio*

pleni-

pleno jure ſpectare dignoſcitur ad nos pro unâ voce, & ad ſpectabiles, & Magnificos, Prætorem, & Juratos ipſius Felicis Urbis Panormi pro alia voce, ex antiqua, & approbata conſuetudine, & obſervantia, prout nobis plene conſtitit de virtute publici documenti, & aliarum ſcripturarum, volentes propterea de alio providere proſpeximus vos præfatum D. Bernardinum de Bononia.

Defuncto Antonino Monacho, electi 6. Febr. 1532. per *Senatum* Rogerius Paruta Pan. Can. per *Carondeletum* Archiep. Antonius Bealim., Vicarium Generalem ad vitanda jurgia, per Hectorem Pignatellum, Montisleonis Ducem, Proregem: *not. 1. Pan. f.* 176. Pirr. *ita conventum eſt publicis ſcriptis tabulis per Joannem de Monte* 28. *Martii* (1534.) *ut poſthac Theſaurarius, tabulæ ita loquuntur, ſit perſona habilis, & facultoſa, civis Panormitanus, Canonicus, vel alia perſona Eccleſiaſtica, tam ſi ab Archiepiſcopo, quam ſi a Senatu alternatim eligeretur, & ita una vice ab Archiep. altera a Senatu in perpetuum ſit conſtituendus: incipiat tamen prima vice Archiepiſcopus (qui elegit ipſum Bealim) ſed quando ad Senatum ſpectabit, inſtitutio, et confirmatio ab eodem Archiep. recipiatur, et interveniat conſenſus ſuæ Majeſtatis, vel Proregis, quando ad Archiepiſcopum, ipſe conferet, habita prius Summi Pontificis in hoc confirmatione, his tamen adjectis conditionibus, ſi Archiep. non eligeret civem Pan. liceat Senatui alium civem eligere, et e contrario ſi Senatus non nominaret civem, pro illa vice ad Archiep. devolvatur*, concordiam ferunt a Papa, & Carolo V. Cæſare confirmatam: *Doria* Card. elegit 27. Aug. 1638. Joannem Angulo, Archidiaconum, ſed *Hiſpanum* contra conventiones, quas indicavit 1586. *Marullus* in ſynodo *p. 4. cap. 7. f.* 121. *Theſaurario, qui alternis vicibus, ab Archiep. et ab urbis Magiſtratu, unus ex Canonicis Eccleſiæ Cathedralis, urbis oriundus eligitur, et ab eodem Archiep. inſtituitur*: Angullo mortuo, Senatus elegit 20. Junii 1664. Carolum Reggium, Pan. Abbatem S. Mariæ de Gala, Præfectum regiarum cortinarum, ſed non *Canonicum* adverſus pacta: conſenſit *Petrus Martinez Rubio* Archiep. & *Capitulum* poſt effectam tranſactionem cum Stephano Reggio, Principe Campiſloridi, Prætore, *Caroli* patre, in qua dicitur, quod ſi Senatus, & Archiep. eligerent *civem*, non *Canonicum*, vel *Canonicum* non *civem*, tunc electio ad *Capitulum* pro illa vice ſpectabit, & ad tranſactionis firmitatem, ab Alexandro VII. PP. bullam Prætor obtinuit.

Ale-

Digitized by Google

Alexander, Episcopus, Servus Servorum Dei ad futuram rei memoriam. In supremo Sedis Apostolicæ solio, meritis licèt imparibus a Domino constituti, ad ea, per quæ, sublatis quibuslibet controversiis, litiumq; dispendiis, & scandalorum fomentis, mutua pax, & concordia inter fideles quoslibet, sed præcipuè inter animarum Pastores, Pontificali dignitate præditos, & eorum populos, eorumdem curæ commissos perpetuò vigere, & stabiliri valeat, paterno affectu intendimus, & his, quæ propterea providè facta, & ordinata fuisse dicuntur, ne in recidivæ contentionis scopulum etabantur, sed firma, & illibata perpetuò subsistant, cum a nobis petitur, Apostolici muniminis adjicimus firmitatem. Exhibita siquidem nobis nuper pro parte Venerabilis Fratris nostri, moderni Archiepiscopi Pan. Petri Martinez Rubio, & dilectorum filiorum Communitatis, & hominum Civitatis Panormitanæ, & pro eis officialium, Prætoris, & Juratorum dictæ Civitatis petitio continebat, quod aliàs ab hinc centum annis, & ultra, vertente tunc jamdiu lite, & causa coram certo Judice competente, inter tunc existentem Archiepiscopum Pan. Joannem Charondeletum ex una, & Communitatem, & homines dictæ Civitatis, & pro eis officiales, Prætorem, & Juratos præfatos partibus ex altera, super jure præsentandi, ad Thesaurariam Ecclesiæ Pan. dignitatem in ea, non tamen post pontificalem, majorem, existentem, quod quilibet ipsorum ad se de jure spectare prætendebat, tandem sub die 28. M. Martii Anni 1534. seu, alio veniente tempore, per acta quondam Raulli de Monte Not. publici ad quamdam devenerunt inter se concordiam, seu transactionem, in qua, inter alia, inter ipsos convenerunt, quod, vacante dicta Thesauraria, alternatis vicibus præsentanda persona idonea ad illam, ad pro tempore existentem Archiepiscopum, ac ad Communitatem hujusmodi spectaret, ea tamen lege, & conditione, ut quicumq; ex ipsis, ad quem præsentatio hujusmodi spectaret, semper civem, oriundum Pan. & Canonicum præfatæ Ecclesiæ alias habilem, & idoneum præsentare deberet: & si aliquis ipsorum secùs deinceps fecisset, jus præsentandi hujusmodi, & jura amitteret, & alia pars illud acquireret, & in illa vacatione præsentaret, ac concordia, & transactio hujusmodi jure temporis per Sedem Apostolicam approbata, ac semper inviolabiliter observata fuit.

Cum autem, sicut eadem petitio subjungebat, eveniente ultimo loco, vacatione dictæ Thesauriæ, ac jure ad illam præsentandi

ad dictam Communitatem spectante, Communitas hujusmodi de consensu tamen præfati moderni Archiep. qui etiam consensum dilectorum filiorum, Capituli, et Canonicorum dictæ Ecclesiæ (attento quod de illorum interesse agebatur) adhibuit, personam in reliquis habilem, et idoneam, non tamen Canonicum dictæ Ecclesiæ, prout juxta concordiam præfatam requirebatur, præsentavit, et propterea hæsitetur, ne deinceps contentiones, et controversiæ hujusmodi reviviscerent ad illam obtinendam, et, ut perpetua quies, et tranquillitas super præmissis inter ipsos etiam una cum Capitulo, et Canonicis præfatis vigeat, denuo sub nostro, et Sedis Apostolicæ beneplacito convenerant, quod deinceps, nullo tantum, nulloq; pacto possit neq; per Archiepiscopum, neq; per Communitatem, et pro ea officiales, Prætorem, et Senatum dictæ Civitatis controveniri dictæ concordiæ, et transactioni, sed quibuscumq; et quandocumq; præfatam Thesaurariam vacare contigerit, eligi, et præsentari ad eam habeat persona, quæ sit oriunda ex dicta Civitate, ex Canonicis dictæ Ecclesiæ, et casu, quo electio, seu præsentatio hujusmodi fieret alio modo in personam Canonici, non tamen Civis, et oriundi ex dicta Civitate, aut in personam Civis, et oriundi, ut supra, non tamen Canonici, vel in personam nec Civis, et oriundi, nec Canonici, tunc, et eo casu liceat, et licitum sit dicto Capitulo, propria auctoritate eligere, nominare, et præsentare ad dictam Thesaurariam unum ex Canonicis dictæ Ecclesiæ, et oriundum Civem præfatæ Civitatis, et hoc toties, quoties casus evenerit controventionis, et transgressionis, ac alias, pro ut in scripturis desuper confectis plenius dicitur contineri; ut autem firmiora sint ea, quæ nostro, et sedis præfatæ munimine roborantur, quare pro parte Archiepiscopi, ac Communitatis, et hominum præfatorum nobis fuit humiliter supplicatum, quatenus secundo dictam concordiam, Apostolica auctoritate, approbare, et confirmare dignaremur. Nos, qui honestis petentium votis libenter annuimus, eaq; favoribus prosequimur opportunis, hujusmodi supplicationibus inclinati, eosdem Archiepiscopum, et Communitatem, et homines, ac eorum singulares personas a quibusvis excommunicationis, suspensionis, et interdicti, aliisq; ecclesiasticis sententiis, censuris, et pœnis, si quibus quomodolibet innodati existunt, ad effectum præsentium tantum consequendarum, harum serie absolventes, et absolutos fore censentes, concordiam, sive transactionem secundo

actam, et prout illam concernunt, ſcripturas deniq; confectas, omniaq; et ſingula in illis contenta, licita tamen, et honeſta, auctoritate noſtra præfata, ſalvis tamen reſervationibus, et effectionibus Apoſtolicis, et ſine aliquo illarum præjudicio, approbamus, et confirmamus, illiſq; inviolabilis Apoſtolicæ firmitatis robur etiam per præſens adjicimus; necnon omnes, et ſingulos tam juris, quam facti, et ſolemnitatem, alioſq; quamvis ſubſtantiales defectus, ſi qui deſuper quomodolibet intervenerint, eadem auctoritate ſupplemus, ſicq; & non aliter per quoſcumq; Judices judicari, & definiri debere, irritum quoq; & inane decernimus, quidquid ſecus ſuper his, a quoquam, quavis auctoritate, ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari, non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, dictæq; Eccleſiæ etiam juramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis, ſtatutis, & conſuetudinibus contrariis quibuſcumq. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ abſolutionis, approbationis, confirmationis, roboris adjectionis, defectus ſuppletionis, & decreti infringere, vel eis, auſu temerario, contraire; ſi quis autem hoc attentari præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ 1665. *decimo Kal. Aug. Pontific. noſtri Anno* 11. *executa* 19. Dec. 1665.

Theſaurarius, Antiſtitis loco, in feſto *Corporis Chriſti* apud Eccleſiam *Manſionis*, miniſtris baſilicaribus ſtipatus, curruq; vectus, privatam celebrans miſſam, duas conſecrat hoſtias, poſt unam in ſacrificio conſumptam, alteram in *principis templi* arca condit argentea, intra eborium clauſa, cujus clavem ab anno 1765. deferre cœpit in pectore: poſt meridiem, tranſeunte per eandem ædem ſupplicatione, cum regularis advenit cletus, SS. hoſtiam exponit in ara, per nobiliores urbis vias, floribus, aulæis ſericis, cereis, alcaribus ſplendidiſſimis exornatas, ad majorem baſilicam, nudis pedibus ab Archiepiſcopo devehendam. Ex Duric ſynodo A. 1615. p. 3. cap. 12. f. 113. *Theſaurarius ſtatim ac electus fuerit, bona omnia in inventarium relata, in ſui cuſtodiam, adhibita mentis ſponſione, recipiat, ſupellectilem Eccleſiæ univerſam, thecas cum ſacris reliquiis, baſa argentea, & aurea, annulos, & preciosas margaritas, ſacras mitras, ſingula in numero, ponderе, ab Archiepiſcopo, a Magiſtratu urbis, & Eccleſiæ Œconomis,*

mis, seu fabricæ Præfectis: id confirmavit altera *Doriæ* synodus A. 1633. p. 3. cap. 11. f. 132. *Martini de Leon*, & *Palafoxii*.

CAPUT SEXTUM.

MAGISTRI MARAGMERII.

MAgni Siciliæ Reges, *Cathedralis Pan.* patroni, ne ipsa, ejusq; redditus annui, nunc 3. millium aureorum, acciperent detrimentum, ipsum Archiepiscopum elegere in fabricæ Præfectum, *Magistrum* nuncupant *Maragmerium*: Imp. Friderici II. testamentum 7. Dec. 1250. *Item statuimus, ut, si præsenti infirmitate nos mori contigerit, in Majori Ecclesia Pan. in qua Divi Imp. Henrici, & Divæ Imp. Constantiæ, parentum nostrorum recolendæ memoriæ tumulata sunt corpora, corpus nostrum debeat sepeliri, cui Ecclesiæ dimittimus uncias auri* 500. aureos 1250. *pro salute animarum nostrorum parentum, & nostra per manus Berardi Castacæ Ven. Archiep. Pan. familiaris, & fidelis nostri in reparationem ipsius Ecclesiæ erogandas*: Cajet. *isagoge cap.* 34. *f.* 245. mox videntes Antistitem, innumeris oppressum curis, Pan. 2. Patritios destinarunt, inter annos 1250. 1308. nam 1308. Bartholomæus de Antiochia Archiep. *statuit, ut Maragmerii, sic vocant, quibus fabricæ cura incumbit, diligentissime adservent supellectilis indicem, qua cathedrale ornari de more solet*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 155. Ante annum 1445. illorum electio per eosdem concessa Senatui Pan. qui non solum suæ Ecclesiæ, sed etiam Cathedrali M. Regalensi consulens, obtinuit a Rege Joanne 30. Januar. 1472. aureos 500. per suos 2. cives in reparationem ultimæ expendendos: *Privil. Pan. f.* 394. Senatorio zelo permotus Rex Alphonsus 31. Julii 1445. præcepit Senatui, ut Pan. Maragmatis debitores cogeret ad solvendum *pro toto eo, quod eidem Maragmati tam pro residuis computorum, quam censualium Luminariæ, & Quartæ, & aliorum jurium*: ibidem *f.* 295. Prorex Hector Pignatellus, inita concordia cum Senatu, voluit additum *Canonicum* templi principis ducibus *Magistris Maragmeriis*: id firmavit Carolus V. Cæsar 9. Dec. 1526.

Fuit coram Majestate nostra reverenter expositum pro parte Admodum Rev. Archiep. Pan. Charondeleti, qualiter in Ecclesia majo-

majori Panormi ad habendum curam, & administrationem de fabrica ipsius Ecclesiæ, & ejus proventibus, consueverant eligi, & deputari duo Magistri Maragmerii singulis biennijs, alter ab ipso Archiep. vel ejus Procuratore, alter vero a Prætore, & Juratis dictæ Civitatis, qui contra dispositionem Juris Canonici præcipientis, ut OEconomus debeat eligi Ecclesiasticus, id, quod per multos annos prætermissum est, semper eligebant Nobiles Laicos, qui ambiebant affectando dictum officium, longe antequam veniret tempus permutationis, pro eorum commodis, & postea, finito tempore dicti Officii, nullum dabant computum, sicuti tenebantur, neq; dicti Officiales curabant cogere illos ad dandum computum prædictum, quamvis essent litteræ pœnales super hoc, ab hinc annis octoginta fel. record. Regis Alphonsi, Prædecessoris nostri (1445) cogentis dictos, Prætorem, & Juratos, ut exigant computum quotannis a Maragmeriis de eorum administratione, & in tantum excrevit dicta negligentia, & abusio, quod multi fuerunt Magistri Maragmerii, qui nullum dedere computum de bonis ipsius Ecclesiæ, neq; aliquid adhibitum est remedium, & ne hoc damnum Ecclesiæ magis cresceret, commotus est zelo justitiæ Illustris Vicerex noster dicti Regni, ut bene consuleret indemnitati ipsius Ecclesiæ Metropol. quæ Prima est in dicto Regno, fecit admitti in Mag. Marag. sive OEconomum dictæ Ecclesiæ pro parte dicti Archiep. unum de Capitulo Canonicorum, quem judicavit idoneum, nominatum Thomam de Bello-Russo, Procuratorem ejusdem Archiep. electum, & omnes in eum consenserunt.

Et quia dictus Can. & Mag. Marag. non invenit servari ordinem, qualis necessarius erat in gubernatione fabricæ dictæ Ecclesiæ, & quod per multos annos proventus non fuerant collecti, una cum suo Collega, D. Blasco de Branchi Forte construxerunt quemdam locum de membris olim Archiepiscopalis Palatii, dein Clarissis Abbatiæ Novæ concessum, transluto tabulario in antiquum Deiparæ Coronatæ cellum, ubi dum nunc Deputationem peragunt Maragmerii, ut ibi scriberentur, & conservarentur libri Rationum dictæ fabricæ, conservarentur quoque dictæ scripturæ, quæ prius tenebantur in domibus privatorum civium: ibidem etiam semel in hebdomada tractarentur negotia ad fabricam prædictam spectantia, & servato hoc ordine, facile poterit dari radiocinium dictæ fabricæ ab ipsis Marag. finito tempore eorum officii, & omnia

bona ipsius fabricæ Ecclesiæ non tantum conservabuntur, verùm etiam augumentabuntur. Cum autem dicta Ecclesia Pan. sit Regalis, Prima sedes, & Corona Regis, in qua sunt multi Reges sepulti, & Imperatores cum uxoribus eorum, & digna est, ut in ornamentis, & fabricis suis quotidie decoretur, ne patiatur detrimentum, sicut hactenus passa est, nobis propterea dictus Archiep. seu ejus Procurator humiliter supplicari fecit, ut ordinationem, & capitulationem factam per præfatos, Proregem, Pretorem, & Juratos dictæ urbis Panormi super electione OEconomorum, seu Maragmeriorum fabricæ dictæ Majoris Archiepiscopalis Ecclesiæ, & aliis supradictis in ejus utilitate factis laudare, & approbare ex nostra solita benignitate dignaremur.

Nos vero, eadem supplicatione, tanquam justa, & rationi consona per nos benignè exaudita, volentesq; ut dicta fabrica, prout decet, fideliter, & legaliter tractetur, & conservetur, tenore præsentium, de certa scientia, regiaq; autheritate nostra, deliberatè, & consulto vobis, & unicuiq; vestrum, ad quos spectat, dicimus, præcipimus, & jubemus ad incursum nostræ indignationis, & iræ, pœnaq; unciarum mille, aureorum 2500. irremissibiliter exigendarum, & nostris inferendarum erariis, quatenus ordinationem, & capitulationem per dictos Proregem, Pretorem, & Juratos dictæ Urbis factam, & statutam pro bono regimine, & commodo dictæ fabricæ laudantes, & approbantes, teneatis firmiter, & observetis, teneri, & observari inviolabiliter faciatis juxta seriem, & tenorem dictarum, capitulationis, & ordinationis, & quod dictus Archiep. seu ejus Procurator possit, & valeat, omni futuro tempore, eligere, & ponere unum OEconomum, seu Marag. Ecclesiæ juxta formam sacrorum Canonum, taliter, quod eidem justæ querelæ locus non relinquatur, ob quod iterum ad nos recurrere sit coactus, quod nobis valde est molestum, cauti secus agere, seu fieri permittere, quavis ratione, sive causa prætexta, si indignationis nostræ incursum, & pœnam appositam evitare cupitis. Datum &c. exequut. Pan. die 6. Maii 1517. Privil. Pan. f. 112.

Nihilominus Cæsareum post decretum, Magistri Maragmerii erant tres, cum Pirrus loquens de Alberto de Nasis Fan. Dominicano, Epis. Nicopolitano in Romania 28. Maii 1518. olim suffraganeo Card. Ferdinandi Poncetti Epis. Grossetani; Fontana *theatrum Dominic. p. 2. l. 5. tit. 29. fol. 388. col. 4.*

f. 248. mox Vic. Gen. Charondeleti, ſubdit, *Canonicum item Maragmerii nomine, qui præter duos Nobiles viros, ut in more erat, Senatus delectos ſuffragiis templo cathedrali inſtaurando, atq; exornando ſtuderet, ab Archiepiſcopo deſignandum ſtatuit*: Marullus demum Archiep. 1578. *e duobus laicis, quos ædificiorum curæ in cathedrali præficiebat, de veteri more, Pan. Senatus, alterum ſuſtulit, atq; Petrum Martium, regium Can. in eo munere ſtatuit*: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 184. qui mos etiamnum perſeverat. Ex Caroli V. Cæſaris textu Maragmerii laici *ſingulis* eligebantur *biennii*; poſt annum 1526. Marag. Nobilis *a Senatu* deſignatur elapſo biennio, Canonicus *a Præſule*, quolibet anno: utriuſq; electio fit 31. Aug. Electi, unanimi voto, in *Submaragmerium* adſciſcunt Beneficiatum baſilicæ: Maragmerii, cum ante annum 1526. erant Nobiles laici Pan. debebant, ut indicavit Carolus Imp. Senatui, a quo ſelecti, ſingulis annis, accepti, expenſiq; reddere rationem ex decreto Regis Alphonſi 31. Julii 1445. quod exhibemus, execut. Panormi 20. Aug. 1445.

Alphonſus &c. expoſitione querula pro parte Procuratoris, ſeu Præpoſiti, & Magiſtri operis Maragmatis Eccleſiæ Majoris ipſius urbis, Cathaini noſtro facta, noviter percepimus diſplicenter, quod cum per nonnullos Procuratores, & Adminiſtratores pecuniarum ipſius Maragmatis de reſto eorum compotorum, ac alias diverſas, & particulares perſonas pro reſiduis cenſualium Luminariæ, & Quantæ, & aliorum jurium ſibi competentium, & ſpectantium operi Maragmatis Eccleſiæ prædictæ, certæ, & diverſæ pecuniarum quantitates uiq; debeantur, & indebitè detineantur, a quibus, dicti Procuratoris defecta, & culpa veſtri, Vos debitores ipſos componitare volentes, pecunias eaſdem recuperare, & recipere minimè valeat, aut poſſit, ob quod dicto Maragmati neceſſaria deſinere veniunt, & complori non poſſunt, in ejus damnum graviſſimum, & jactaturam. Quare ex re volentes Eccleſiæ prædictæ, cui devotionem gerimus ſpecialem, prout tenemur, ex debito, & opportuno remedio provideri, matura Sacri Noſtri Conſilii deliberatione præhabita, providimus, vobiſq; & veſtrum cuilibet de noſtra certa ſcientia, & de preſente dicimus, & præcipiendo mandamus ſub ira, & indignationis noſtræ incurſu, pœnaq; ducatorum auri mille a bonis cujuslibet veſtrum contrafacientium irremiſſibiliter exigendorum, quatenus ad omnem ſimplicem requiſitionem dicti Præpoſiti, ſeu

Procuratoris, & Magistri operis Maragmatis Ecclesiæ prædictæ prefatos Procuratores, & personas alias ejus debitores supradictos pro toto eo, quod eidem Maragmati, tam pro residuis compotorum eorumdem, quàm censualium Luminariæ, & Quartæ, & aliorum jurium prædictorum sibi pertinentium, & spectantium, ut exprimitur, quovis modo, solvere tenentur, & debitores appareant, aut in futurum teneantur, & apparebant; debitores, illico, & sine comportu aliquo debitis coertionibus, & in talibus necessariis; prout est juris, debito favore Curiæ compellatis, ac cogi, & compelli omnimode faciatis, ita, & taliter, quod Maragma prædictum a cunctis ejus debitoribus, & suarum pecuniarum detentoribus, quod est suum, statim recuperet, & consequatur, & nihilominus vos prædicti Jurati præsentes, & qui pro tempore fuerint, una cum vestro Magistro Rationali, a Procuratore, seu Procuratoribus, & Administratoribus pecuniarum dicti Maragmatis, prout est de consuetudine, & observantia in urbe prædicta, debitum compotum, quolibet anno, videatis: quod si non feceritis, aut forte dilataveritis; in pœnam prædictam vos, & vestrum quemlibet volumus, & ex nunc pro tunc decernimus incurrisse sine remissione aliquali, hocq; non mutetis, seu differatis, pro quanto gratiam nostram charam habetis, iramq; et indignationem nostram, ac pœnam prædictam cupitis evitare. Privil. Pan. f. 295.

Cum post annum 1526. Maragmerii sint unus *Patritius*, alter *Canonicus*, hic, jubente Palafoxio Archiep. 1679. *promptos habeat libros accepti, expensiq; nobis, vel nostro Vicario Generali singulis annis exhibendos, singulis vero hebdomadis, prout moris est, conveniat in locum ad id designatum cum alio fabricæ Præfecto, seu Maragmerio, ab hujus urbis Senatu pro more eligendo, aliisq; ejusdem Maragmatis officialibus, de rebus ad hanc rem spectantibus consultationes habituri: pecunias quascumq; ex fidelium eleemosynis, annuis redditibus, legatis, male ablatis, et quibuscumq; aliis proventibus obvenientes, ne apud se ullo modo retineant, nec Thesaurarium, seu, ut vocant, Depositar. apud se retinere permittat; sed apud præfatam urbis Tabulam, Maragmatis, vel hæreditatum nomine reponendas præcipiat; indeq; extrahi non sinat, nisi ad syngraphas amborum Maragmeriorum, et Fideicommissariorum, ubi adsunt, prout hactenus observatum est:* synodus p. 3. cap. 8. f. 134. & eadem præceperat synodus Martini de Leon 1652.

LI-

LIBER DECIMUS TERTIUS

Decora Baſilicaria.

CAPUT PRIMUM.

AMPLISSIMA PRIVILEGIA.

TEmplum *privilegiis* 4. inſignibus ornatur: privilegium *primum* Siculos coronandi Reges *privative* quoad omnes regni Cathedrales, etiam Metropolitanas: vide lib. 12. cap. 2. f. 383. reliqua tria recenſet *not.* 1. *Pan. f.* 128. Pirrus: *in hoc templum præter Archiepiſcoporum, Regumq; cadavera, ne ulla inferrentur, cautum eſt: addit Joannes de Paternione, Pan. Archiep. neq; ibi præter Regum liberos aquis baptiſmatis ſacri alios ablui, ac nuptias tantum regias conſecrari conſueviſſe: f.* 171. *elegantiſſimas de primatu Eccleſiæ Pan. ſcripſit allegationes* Paternionius, *ac inter cætera ſe regium decretum vidiſſe ait, ubi, ea Panormitanæ Eccleſiæ inſignia tribuuntur, quibus ipſa nunc utitur, Aquila, ſcilicet, cui duplex eſt caput, averſo occipite, ſcilicet, ut Panormitana, ait, Eccleſia præ cæteris Primaria ſit: in temporalibus, & ſpiritualibus primum obtinet locum: affert etiam aliud decretum regium, quod Reges, regiaq; proles nullibi baptizari, deſponſari, nec ſepeliri queant, niſi in Panormitana Eccleſia, aliiſq; hoc non permittitur.* Privilegium *ſecundum* Reges, eorumq; liberos ſacri balnei laticibus expiandi *privative* quoad cunctas *aureæ conchæ* Eccleſias, in quibus nulla regii baptiſmatis extat memoria, regiam quoq; S. *Petri Apoſt.* cappellam, intra regii, imperialiſq; palatii clauſtra fulgentem, quamvis eidem ad preces *Rogerii I. Regis*, qui illam erexerat, parochialem 1132. conſtituiſſet *Petrus*, Archiep. Pan. & 10. Sept. 1634. urgente *Rege Philippo IV.* in ea dignitate firmaſſet *Doria* Card. Archiep. quorum diplomata leges apud Serium *de reformatione Parochiarum Pan. f.* 54. nam Pirrus in luculenta ejus notitia nullum affert Regem, regioſq; pueros in ipſa, myſtico partu renatos; quos in hac tantum baſilica luſtralibus aquis initiatos aſſerunt veterum *monumenta* in regiis, & pontificalibus tabularijs aſſervata, *ſcripturæq;* unum ad-

duco: *anno à nativitate Domini* 1205. *indict.* 3. *die Mercurii in manu diei* 14. *videlicet mensis Julii apud Parcum novum de tenimento*, agro *Panormi natus fuit ex dicta Domina Alionora* Andegavensi, *uxore dicti Domini Regis Frederici II.* Aragonei *eidem Regi Frederico filius nomine Domp. Petrus, II.* postea Rex, *qui Domp. Petrus die Sabbati,* 14 *ejusdem*, natalitio S. Christinæ V. M. Patronæ, *baptizatus fuit in fonte Majoris Panormitanæ Ecclesiæ*: chron. Anonymi cap. 72. apud Marrene *thesaurum novum anecdotorum t.* 3. *f.* 61. hinc marmor præ cathedralis foribus affixum 1669. habet: *alii, Reges, Cæsaresque, in te baptismata, & sepulchra Regalium præfixerunt.*

Privilegium *tertium* Regum, ac Imperatorum nuptias consecrandi *privative* quoad cæteras urbis Pan. Ecclesias, regiam pariter D. *Petri Apost.* Collegiatam: Pirrus *in chronologia f.* 94. loquens de Joanna, Guillelmi II. Regis uxore, subdit: *A.* 1177. *mense Febr. in regio sacello S. Petri inito matrimonio, coniugem regia corona exornavit*: at cum Joanna, ut supra vidimus, in templo principe coronam accepisset, ibidem extitit desponsata, sicuti Reginæ antedentes. Blancam, Caroli Regis Navarræ filiam, Octobri 1402. in Pan. basilica, sacrosancto matrimonii vinculo alligatam Regi Martino I. Junioni, testatur præter alios civis Pan. 22. Maii 1448. *Provvidus Notarius Urbanus de Simbaldinis testis juratus, & interrogatus dixit, quod cum Serenissima Regina Blanca bonæ memoriæ esset equus, indutus regalibus, & solemnibus indumentis, ante januam cortilis hospitii magni regii, olim de Claramonte, causa eundi ad majorem Pan. Ecclesiam ad se desponsandam cum Sereniss. D. Martino felicis memoriæ, alias Rege Siciliæ, & ibidem convenissent, & essent nonnulli Nobiles tam Felicis Urbis Panormi, quam nobilis civitatis Messanæ seu Ambaxiatores ipsius civitatis, orta esset inter eos disceptatio, & altercatio magna, quia eorum ducere debebat equorum habenarum equitaturæ Dominæ Reginæ a parte dextera: insistebant enim Ambaxiatores civitatis Messanæ asserentes ad eos spectare partem dexteram. Officiales vero dictæ urbis repugnabant, dicentes ad eos dictam partem dexteram spectare ex eo, quia representabant universitatem dictæ urbis, tamquam caput regni Siciliæ, & altercato per magnum spatium inter eos, fuit finaliter bene lusum, & deliberatum per tunc sacrum regium concilium dicti D. Regis Martini, quod Officia-*

ciales universitatis dictæ urbis, quæ est caput regni, deberent ire ex parte dextera, & dicti nobiles Ambaxiatores Messanenses ex parte sinistra, & sic actum extitit, quod Officiales urbis prædictæ fuerunt ex parte dextera, & Messanenses ex parte sinistra, conducentes dictam Dominam Reginam ad Majorem Pan. Ecclesiam, in qua dictus quondam Serenissimus Dom. Rex Martinus dictam Serenissimam Dom. Reginam desponsavit, de causa scientiæ juratus dixit præmissa scire, quia interfuit, vidit, & audivit prædicta, ut supra sunt dicta: de loco, ut supra: de tempore ut supra, ut jam sunt anni quadraginta, vel circa, juxta ejus recordium: ipsemet dictavit ejus depositionem supradictam: nostra prima studiorum oratio f. 137.

Privilegium *quartum* suo in sinu tantum excipiendi cadavera Regum, Cæsarum, Archiepiscop. Pan. & non aliorum: Aretius *de situ Siciliæ f. 5. ipso in templo cautum est in statutis, ne privatorum quisquam sepeliatur: Regibus nempe duntaxat, & Episcopis concessum:* Fazell. *lib. 8. dec. 1. cap. 1. f. 176. in hoc templo præter Archiepiscoporum, ac Regum sarcophagos, nulli sunt alii, siquidem jam inde ab initio, & præter istiusmodi dignitatis cadavera neminem inferri cautum est.* Tornacæi ad Falcandum præfatio: *quamquam templum esse Panormi ingens alii scribant historici a Gualterio Archiep. Guilelmi Regis affine dedicatum: apud sepulchrum illic, ubi Siciliæ Reges sepulti jacent: privatorum autem nemo ibi sepeliatur:* infra: *in ejus templo maximi Reges Siciliæ sepeliuntur, & Episcopi privatorum autem nemo:* marmor ad basilicæ valvas *alii in templo baptismata, & sepulcra regalium præfixerunt:* Macedo *Divi tutelares f. 204. eo ipso in templo coronari, & sepeliri voluerunt, ac si sub Marmoreo parvorum non solum vivi, sed & mortui quoq; esse vellent:* hoc privilegio basilica redditur singulis templo Byzantino SS. XII. Apostolorum per S. Constantinum Magnum erecto: *lib. 4. cap. 31. histor.* Evagrius: *extruxit autem & SS. Apostolorum templum, in quo Reges, Cæsares, & Sacerdotes Patriarchæ deputatam sepulturam sortiantur.* Alexander Monachus orat. de *Crucis inventione* apud Cæsarem, *tom. 2. de cruce fol. 134. Constantinus Imp. accepto patris cadavere, justisq; Imperatoriis persolutis, in edito loco condidit Constantinopoli in templo Apostolorum, ubi mater ejus Helena sepulta fuerat: in eum enim finem extruxerat B. Constantinus illam Ecclesiam, ut ibi Imperatores, & Sacerdotes caderentur:* generale regni colloquium

Mar-

Martii 1531. capitulo 125. petiit a Carolo V. Cæsare, ut Canonici proprio excitarent ære sacella in principe templo, ac sepulturas pro familiis nobilissimis, ut earum redditibus ditarentur: annuit Imperator: *capitula regni f.* 452. patris concessionem abrogavit filius Rex Philippus II. ne templi privilegio vulnus infligeretur, & ad preces *Jacobi Lomellini* Archiep. 1575. defuncti, tradidit iisdem annuos 650. aureos super Archiepiscopi mensam: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 183. Casaccius in epistola nuncupatoria *furti innocentis f.* 58. scripsit Sigismundum Russum, Narensem, Cantorem, ac Vic. Gen. Agrig. in ultimis tabulis Not. Pan. Antonii Occhipinti 1563. condi voluisse inter Pan. Antistites, & ibi sepultum: error impudentissimus: sigilla privilegiis, ac bibliothecam adnecto.

Sigillum Ecclesiæ Pan. B. Virgo, & Ecclesia erat: Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 128. idest: *Ecclesia cum campanilibus, super quam est B. Virgo filium in brachio habens, in bullis plumbeis typarii Ecclesiæ Pan.* Cannizzarius apud Invegium *c.* 3. *f.* 452. affert Cam. Antoninus de Amico *in mss. monumentis Eccl. Pan.* ubi SS. Virgo, titulus, ac tutela basilicæ super eandem suis 4. turribus, acubus, campanilibus ad angulos erectis ornatam insidens, dextera sustinet filium, ore meridiem aspicit, hinc inde litteris Græcis: *Mater Dei.* in gyro: *sigillum Sanctæ Mariæ Panormitanæ Ecclesiæ* donatum 1185. ab *Ophamilio* Archiep. conditore: extabat ad usq; annum 1652. in dexteris oneri parastatis Fortunius *D. Rosaliæ triumphus A.* 1652. *f.* 8. symbolum templi explicavimus lib. 7. cap. 1. plumbeum est *Cathedralis Pan.* typarium, cujus exemplo, plumbeum obtinent Cathedrales *Messanensis, Agrigentina &c.* Pirr. *not.* 2. *Messan. f.* 320. *not.* 3. *Agrig. f.* 281. proprio gaudet sigillo Capitulum *sede plena*, ubi Deipara sedet cum filio in ulnis, cujus ad latera volantes Angeli 2. sustinent cereos: in circulo: *sigillum Sanctæ Panormitanæ Ecclesiæ, Regni Siciliæ Primariæ*: alterum adhibet *sede vacante*, ubi Dei Genitrix sedet cum filio in ulnis, cujus latera muniunt volantes Angeli 2. dexter *crucem Archiepiscopalem*, lævus *baculum* tenet erectum: per gyrum: *Capitulum Panormitanum, sede vacante.*

In antiquo *Deiparæ Coronatæ* sacello, templi principis bibliotheca, quam ego, & S. Th. Mag. Pan. Salvator Russo, ex 3. Ordine S. Francisci, in historia sacra, profanaq; & scientiis clarus

per-

perlustravi: plures in ea libri veteres mſ. *membranacei, papyracei, editi*: omnes caractere Gothico: ſyllabus: *membranacei bipalmares in folio*: 1. Incipit: *quantum homini licet ſcire, Deus eſt ſubſtantia ſpiritualis tam ineffabilis pulchritudinis, tam ineffabilis ſuavitatis, ut Angeli &c.* 2. *De vitiis, ac virtutibus*: folio 1. *liber iſte eſt Presb. Petri Deloſndo, Canonici Eccleſiæ S. Mariæ transſyberim*: 3. *Expoſitio Ven. Bedæ ſuper parabolas Salomonis*: lib. 3. jam editi: poſt 58. folia: *explicit liber ſuper parabolas Salomonis a Beda Ven. expoſitus, quem Goffridus, Licii, Montis Caveoſi Comes ſcribere fecit in civitate Panormitana*, ubi denatus 1174. *Tractatus S. Hieronymi ſupra Eccleſiaſten*, editus: poſt 38. folia: *hunc librum Goffridus, Licii, Montis Caveoſi Comes ſcribere fecit in civitate Panormitana*: demum *incipit prologus in librum Salomonis de nuptiis Chriſti, & Eccleſiæ*: auctor Anonymus, ſed fuit S. Bruno Aſtenſis, Epiſc. Signinus: *t. 20. bibl. Patrum f.* 1606. 4. *Evangelium S. Marci* inter columnas laterales cum notis interlinearibus: ſuper Evangelium hæc ſyllaba: *BEX* in columna dextera: *Marcus Evangeliſta Dei electus, & Petri in baptiſmate filius*: in læva: *BEX*: *quatuor ſunt qualitates, de quibus S. Evangelia contexuntur &c.* in fine columnæ dexteræ, *hæc eſt autem, inquit, vita æterna, ut cognoſcat te &c.* in fine ſiniſtræ: *notandum, quod Marcus Evangelium ſuum, quanto tardius inchoaverit, tanto in largiora tempora ſcribendo porrexit*: opus forte ineditum S. Bernardi. 5. *Antiphonarium* notis muſicis ornatum, Gallicanum: *incipiunt feſtivitates Sanctorum per totum annum*: in feſto S. Chriſtinæ V. M. oratio: *creſcat in nobis, quæſumus Domine, ſemper ſanctæ jucunditatis affectus, & B. Chriſtinæ Virg. & Mart. veneranda feſtivitate augeatur*: invitatorium: *Regem ſempiternum adoremus Dominum, qui Chriſtinam Virg. junxit in choro Virginum*: antiphona: *Erat Virgo Sancta de Tyro, nomine Chriſtina, ſpem habens in Dom. Jeſu Chriſto*: altera: *Erat Virgo ſancta de Tyro, nomine Chriſtina, Dei namq; ſpem habens, in virginitate permanens Domino ſerviebat.* 6. *Antiphonarium* notis muſicis diſtinctum: incipit: *Salve Regina miſericordiæ*: 7. Miſſale mutilum: *miſſa S. Marci Evang. &c. miſſa ordinata in remedium peſtilentiæ ad honorem Dei, & dicuntur litaniæ ante miſſam cum cantu, & omnes audientes genibus flexis reſpondeant cum candela in manu accenſa*: in fine

missæ; *missa pro evitanda mortalitate hominum, quam Clemens Papa fecit, & ordinavit in collegio cum Dominis Cardinalibus, & concessit omnibus prædictam missam audientibus CCLX. dies indulgentiæ, & omnes audientes dictam missam, debent portare, & tenere candelam accensam in manu.* 8. *Psalterium* Gallic. 9. *Breviarium* Gallic. 10. *Breviarium* Gallic. in litaniis altero caractere, sed Gothico, *SS. Oliva, Nympha, Virg. Mart. Pan.* 11. *Psalterium* Gallic. in litaniis *SS. Oliva, Agatha, Christina.* 12. *Breviarium* Gallic. post litanias extant 3. orationes de Sancto Ægydio Abb. Antonino Mart. Gregorio Magno, & aliis SS. 13. *Evangelia totius anni.* 14. *Evangelia* sine fine. 15. *Epistolæ S. Pauli* sine fine. 16. *Rubrica de judiciis.* 17. *S. Augustinus supra Genesim* ineditus continet fol. 60. incipit: *in principio fecit Deus cœlum, & terram: plurimi supra rerum naturam Græcorum Philosophi disputarunt &c.* explicata morte Joseph desinit, *adimplebis me Domine lætitia cum vultu tuo; delectatione videt terra usque in finem.*

Membranacei in quarto: 1. Breviarium Gallic. ubi: 5. *nonas Madii translatio S. Christinæ V.* 24. *Julii S. Christinæ V.* 8. *Dec. Conceptio B. M. V.* 2. Codex hymnorum pro Dominicis, feriis, festisq; totius anni; hymnus proprius *S. Nicolai* Episc. deest finis: in 3. ultimis paginis *Graduale*: 3. *Incipit liber continens capitula per totum annum secundum consuetudinem Majoris Panormitanæ Ecclesiæ* in litaniis Gallic. *SS. Christina, Oliva, Agatha*: in fine orationes, seu suffragia, quæ dicuntur quadragesimali tempore: post 10. orationem, *Concede nos Deus salutaris noster, sicut de Beatarum Virginum tuarum Christinæ, Agathæ, Catharinæ, Luciæ, Margaritæ, Barbaræ, & Olivæ, & omnium Sanctarum Virg. tuarum commemoratione gaudemus, ita piæ devotionis erudiamur affectu.* 4. Aliud simile; in litaniis Gallic. altero caractere, sed Gothico *S. Nympha*, & in suffragiis mentio *SS. Olivæ, & Nymphæ.* 5. *Psalterium.* 6. *Psalterium*; 7. *Latina carmina* cum notulis; libri *ad Hieronymum.* 8. *Explicium summulæ valde bonæ, & utiles recollectæ per eximium artium Doctorem, Fratrem Paulum de Venetiis Ordinis Eremitarum.* 9. *Pœnitentiale Pan.* desunt 5. libri: 6. 7. integer: 8. mutilus: forte est similis codici Catinensi, quem indicat f. 577. Monini *antiquum usus in Sacramento Pœnitentiæ.*

Mem-

: *Membranacei in octavo*: Breviarium civis Simonis Bononii, Archiep. Pan. pulchrè tectum, optimo caractere, colore rubro, aureoque: deest 1. folium: in calendario Sanctorum Divi principales caractere rubro, reliqui nigro scripti: exinde scutum cum Bononii tesseris inter 2. Angelos, quorum dexter *mitram*, lævus *baculum* sustinent: *psalterium*, in cujus fine: *in nomine Dom. Nostri Jesu Christi, & Virg. Matris Mariæ cum omnibus Sanctis amen: anno Domini MCCCCLII. decimo octavo mensis Martii: incipit breviarium secundum consuetudinem Panormitanæ Ecclesiæ*: Cascinus *lib.* 1. *cap.* 2. *f.* 11. putavit scriptum circa annum 1445: lapsus: 8. Dec. *Conceptio S. Mariæ*: oratio: *Deus, qui Beatæ Mariæ Virg. Conceptionem Angelico vaticinio parentibus ipsius prædixisti, præsta familiæ tuæ ejus præsidiis muniri, cujus sacra solemnia Conceptionis annua celebratione veneramur*: versiculi: *Conceptio est hodie &c.* lectiones ex epistola S. Anselmi, Archiep. Cantuar. de Mariana Conceptione: Breviarium alterum membranaceum ms. in 8. apud bibliothecam Collegii Pan. Soc. J. Gothico caractere foliorum 559. in Sanctorum calendario habetur 5. *Febr. S. Agathæ*, 5. *nonas Maii, translatio S. Christinæ*, 10. *Junii S. Olivæ V.* 20. *Julii S. Christinæ V. M.* 8. *Dec. Conceptio S. Mariæ Virg.* incipit Breviarium: *in nomine: commune Sanctorum novæ translationis secundum usum Majoris Ecclesiæ Panormitanæ*: folio 74. litaniæ Gallic. ubi etiam *SS. Christina, Oliva, Agatha*: fol. 143. *incipit diurnum ordinatum secundum consuetudinem Majoris Panormitanæ Ecclesiæ*, fol. 341. *in natali S. Agathæ V. M.* fol. 346. *Passionis Beatissimæ Virg. & Mart. Agathæ, quæ passa est in provincia Siciliæ, in urbe Catanensium sub Decio Imp. ipso Decio ter Consule, die nonarum Februarium recitamus historiam*: fol. 444. *in festo Conceptionis S. Mariæ Virg.* oratio: *Famulis tuis, quæsumus Domine, munus cælestis gratiæ impertire, ut quibus B. Mariæ Virg. conceptus extitit humanæ salutis exordium, Conceptionis ejus votiva solemnitas, pacis tribuat incrementum*, fol. 486. *in festo S. Zozimi Syracusani Episc.* oratio: *Omnipotens sempiterne Deus, qui hodierna die B. Zozimum Conf. tuum, & Pont. æternæ beatitudinis gloria sublimasti, concede propitius, ut cujus merita veneramur in terris, intercessionis ejus auxilio, apud tuam misericordiam muniamur in cælis*: fol. 553. commemorationes quotidianæ de S. Maria &c. de

S. M.

S. M. Magdalena, de S. Christina: Antiphona: *ad Benedictus: erat quædam sancta, & sacratissima puella de Tyro, nomine Christina, Virgo decora, ex genere nobili orta.*

Papyracei in folio: 1. *Rituale*: 2. *Breviarium* Gallic. inter litanias *SS. Agatha, Christina*: 3. *Breviarium* Gallic. foliorum 209. *incipit thesaurus pauperum per totum anni circulum*. 4. *Quæritur a Rmo sacræ Theologiæ Professore, Paulo de Venetiis Ordinis Fratrum Eremitarum, utrum in latitudine entis* &c. in ultimis 4. foliis *Rituale Siculum*: *Di lu divinu offitiu comu si diui diri*: *Di lu offitiu di la Quadragesima*: *Di lu offitiu di li tenebri*: *Quandu lu Prouiti va all'autaru*: *Quandu lu Previti duna licentia a lu populu*. 5. *Omnis doctrina, & omnis disciplina intellectiva ex præexistenti fit cognitione* &c. *iste est liber posteriorum Aristotelis* &c. *explicit expositio Mag. Pauli de Venetiis*: 6. *Est mentibus hominum magna boni naturalis inserta cupiditas, sed ad falsa deviis error adducit* &c. *Papyracei in quarto*: 1. *Rituale* post 32. folia: *de opere sex dierum*: in fine index: *Prologus de sex ordinibus*: *de Primicerio, & Cantoribus* &c. 3. Opus philosophicum fol. 407. fol. 1. *primus physicorum* &c. *Charissimo Principi, Dom. Roberto, Jerusalem, & Siciliæ Regi*: fol. 85. *explicit compilatio libri physicorum, distincta per capitula edita a Fratre Jacobo Blanco de Alexandria, Ord. Minorum ad postulationem Illustriss. Principis Dom. Roberti Jeruf. & Sicil. Regis*: 4. *Summulæ valde bonæ, & utiles recollectæ per eximium artium Doctorem, Fr. Paulum de Venetiis Ord. Eremitarum*: continet folia 95. liber scriptus 1498. per Fr. Joannem de S. Sp 5. *Carmina* cum notulis absq; initio. *Papyracei in octavo*: 1. *Breviarium*: titulus: *thesaurus pauperum per totum anni circulum. Editi in folio* 1. *Rationale divinorum officiorum Venetiis a Petro de Quarengiis Bergomensi* 1509. 4. *Maii*: caret initio: 2. *Concordantiæ decretorum, & legum*: auctor: *Ego Joannes Diaconus Hispanus, Professor, juris Canonici, & civilis*: in fine: *Venetiis* 11. *kal. Dec.* 1479. *Decretales* cum notulis lateralibus: incipit: *Joannes Episcopus, servus servorum Dei dilectis filiis Magistris, Doctoribus, & scholaribus universis Bononiæ commorantibus salutem*: in ultimis 95. paginis: *materia testium*: initium: *conspiciens testium materiam frequenter esse tam necessariam, ut inquit Achadus JCtus*, deest finis, locus editionis, nomen auctoris.

Ser-

Digitized by Google

Servabantur alii 8. codices mſ. incuria periere, coriaceis operculis adhuc exiſtentibus: in ligneis *theſauri* arcis, præter edita *Pontificalia Romana* Clementis VIII. PP. 1595. Urbani VIII. PP. 1645. Innocentii XI. PP. 1682. *Canones Miſſæ* 1650. 1658. *Martyrologium Romanum* 1630. *Pſalterium Romanum* 1619. *Præparationem ad Miſſam Pontificalem* 1630. *Miſſas propriæ Sanctorum Ord. Eremitarum* 1647. extant libri 7. *membranacei*, caractere Gothico, in folio: 1. *Miſſale Defunctorum ad uſum Cathedralis Pan.* 2. *Miſſale Sanctæ Pan. Eccleſiæ*: incipit ab Evangelio Filii Prodigi ad uſq; Dominicam 25. poſt Pentecoſten a S. Sylveſtro ad SS. Marcellinum, & Petrum: Miſſa *S. Agathæ V. M. Pan.* 3. *Cantus diverſi* Gregoriani *ad uſum Pan. Eccleſiæ* fol. 18. in margine: *Kyrie Regis Guillelmi* Secundi, *cum Gloria*: fol. 88. in margine: *Sequentia S. Mariæ Virg. quam fecit Fr. Bonjoannes de Meſſana Ord. FF. Prædicatorum*: fol. 107. acclamatio Regi Friderico Primo, *Suevo*, mox Imperatori poſt ejus coronationem 1198. *Chriſtus vincit, Chriſtus regnat, Chriſtus imperat: exaudi Chriſte: Dom. noſtro, Regi Friderico, magnifico, & triumphatori, ac invictiſs. vitâ perpetua: exaudi Chriſte, Salvator mundi tu illum: adjuva Redemptor mundi tu illum: S. Trinitas tu illum: S. Maria tu illum: S. Michael tu illum: S. Gabriel tu illum: S. Raphael tu illum: S. J. Bapt. tu illum: Regi noſtro Frid. glorioſo, & triumphatori pax ſempiterna: exaudi S. Petre tu illum: S. Paule tu illum: S. Stephane tu illum: S. Laurenti tu illum: Pacifico rectori, & piiſſimo gubernatori, Regi noſtro, Frid. hæc indeficiens, & pax æterna: exaudi Chriſte: S. Sylveſter tu illum: S. Maria Magdalena tu illum: S. Chriſtina tu illum: S. Agatha tu illum: Chriſtus vincit &c. exaudi Chriſte: ipſi ſoli honor, & gloria, virtus, & victoria per infinita ſæcula ſæculorum, amen.*

Collectarium ſecundum conſuetudinem Majoris Panormitanæ Eccleſiæ fol. 90. initialibus literis aureis; ubi 25. Febr. *S. Gerlandi* Epiſc. Agrig. *Omnipotens ſempiterne Deus, qui B. Gerlandum Conf. tuum, atq; Pont. gratiam contulisti, quæſumus, ut renatis fonte baptiſmatis, ejus meritis, & intercessione, a gehennæ incendiis liberemur.* 2. Domin. Maii translatio *S. Chriſtinæ V. M.* Patronæ: *Salvator, & humani generis conſervator te ſupplices deprecamur, ut hujus ſacratiſſimi Corporis per hanc urbem portatio, Virg. & Mart. tuæ Chriſtinæ, ſit ejus intercessione, & clemen-*

tia tua, salus animabus, & corporibus suorum civium universis: alia: Omnipotens, clementissime Deus, qui Beatissimam gloriosam Virg. tuam Christinam, cujus translationem colimus, in multi a Christo Domino in S. Trinitatis nomine baptizandam, mox in Tyro, clarissimis ortam natalibus, Christinam nominari voluisti, triumq; crudelium tyrannorum diversa torquentorum genera insigniter superare fecisti, eandemque in ardentissima fornace, assistentibus Angelis, quinis diebus illæsam servasti, concede propitius, ut a vitibus nostræ salutis hostibus, & a malis omnibus liberati, præclaris ejus meritis suffragantibus, ad te trinum, & unum Deum, quem ipsa, præcisa sibi lingua, ineffabiliter prædicavit, lætanter pervenire mereamur: 25. Maii S. Restituæ V. M. Omnipotens sempiterne Deus, qui infirma mundi eligis, ut fortia quæque confundas, da nobis in festivitate S. Restituæ Mart. tuæ congrua devotione gaudere, ut & patientiam tuam in ejus passione laudemus, & promissum nobis percipiamus auxilium. 2. Junii S. Coni Abb. Præsta quæsumus omnipotens Deus, ut qui B. Coni Conf. tui, cujus festa celebramus, ejus meritis & precibus a peccatorum labis mundemur. 3. Junii S. Oliva V. M. Pan. Deus, qui Olivam speciosam plantasti in medio Paradisi, concede propitius, ut omnes illius olei benedictio, visibiliter corpora, & invisibiliter corda, perfectam fidem, nitorem conscientiæ, & bona opera habeamus, & sub ejus umbra in cœlesti patria quiescamus: 4. Junii mutatis S. Christinæ Deus, qui B. Christinam Virg. & Mart. tuam tantam copiosam martyrii gratiam conferre dignatus es, ut filium tuum Domino nostro Jesu Christo & baptismum, & ejus nomen reciperet, concede, ut ejus suffragante, vitam assequamur æternam. 5. Junii S. Nymphæ V. M. Pan. Deus, qui B. Nymphæam Virg. & Mart. tuam per confessionem veræ fidei a dolo servientis ei, & a vinculis tenebrosæ carceris per S. Angelum tuum illæsam eduxisti, concede quæsumus, ut ejus meritis, & precibus a gehennæ incendiis, & a perditis omnibus eruamur. Preces, finita oratione Dominica in missa, flexis genibus, recitande quotidie pro Ecclesia, de S. Maria, pro Paulo III. PP. pro Carolo V. Imp. 1546. pugnante contra Protestantes, Deus regnorum omnium, Christiani maxime protector imperii, da servo tuo, Carolo Imp. nostro triumphum: ut cui tu scientem excolere, ut qui constantissime es princeps, tua semper munere sit potens, contra hæreticos

Codex 5. fol. 189. *Lectionarium omnium festivitatum totius anni secundum usum Majoris Pan. Ecclesiæ*: 5. Febr. lectiones 9. de S. Agatha V. M. Pan. f. 193. lect. 3. de translat. S. Christinæ: ejus de S. Philippo Agyrinensi f. 192. de S. Restituta f. 198. lect. 9. de S. Olivia V. M. Pan. f. 198. ubi: *corpus suum christiani, & fideles per eam conversi ad fidem Christi, rapuerunt, & in civitate, vel prope civitatem Panormi deposuerunt, & ibi dictum sacrum corpus sepelierunt*: fol. 198. lect. 9. *de S. Calogero per S. Petrum* missio in Siciliam fol. 65. lect. 9. de S. *Christina 6. Pontificale, Romanum in majoris hebdomada* exaet. Romano, aureis initialibus litteris, imaginibus Jesu Christi, Evangelistarum, tessarisq; Marcelli de Leon, Archiep. Coder *papyr.* exact. Rom. in fol. *Canones missæ cum præfationibus*: aureis litteris initial. Coder papyr. in 4. *libro di scritture notande sul Capitolo Pal.* collectio civis Joannis Bapt. Larosa, Can. Pan. ubi capitula a S. Jerata per Canonicos 14. Martii 1412. cap. 6. *item omnes festivitates, in quibus Canonici Panormitani debent interesse, & venire ad divinum officium sub pœna privationis suæ communiæ: festa solemnia, ut dupplicia: Nativitas D. N. Jesu Christi cum duobus sequentibus &c. in Assumptione gloriosissimæ Virg. Mariæ, in Nativitate gloriosiss. Virg. Mariæ, in Conceptione ejus &c. in Translatione S. Christinæ V. in festo S. Christinæ V.*

In hoc loco nescio quem translationis librum quorum meminit Cajetanus de vitis SS. Sicul. f. 21. 49. 61. 78. 108. 115. t. 2. f. 12. 78. 84. 98. in *Vita* S. Philippi Agyrichnis ab Eusebio scripta, *Passionem* S. Agathæ V. M. Panormi *Martyris*, S. Agrippinæ V. M. *certamen*: SS. MM. Louciæ, & Geminiani, *Historiam* complectentes inventionis S. Christinæ M. *Passionarium* S. Nymphæ V. M. Pan. *Vitam* S. Leolucæ Abbatis *Passionarium* mutilum. S. Oliviæ V. M. Pan. *Vitam* S. Ganlandi Episc. Agrig. *Breviarium*, ubi ad Sept. habetur *festum* Patronæ Cosmæ Episc. Siculi nativitas. *Translatio* S. Christinæ V. M. Patronæ hodiernæ liber vetus Cassinen. *lib.* 1. *cap.* 27. f. 211. *vetustissimo*, ubi de *Translatione* S. Rosaliæ in ejus dem *festissima loco*, cum *Felicitate*, *Felice*, *Rosalia*, *Venera*, *Petronilla* cum *Perpetua*, *Perpetua*, *Agnete*, *Agabi*, *Christina*, *Euprepia*, *Tecla*, *Dei* e *libro* pieno *Indic. D. Vandyone*, *Preti*, e *Lubnia*, nelle quali vicende immerita S. Rosalia leggiadra

M gran

gran tempo disusate, & antiche tanto, che contenendo un gran numero di Santi di ciascun Ordine, non arrivano però a S. Francesco, nè a S. Domenico, anzi nemeno anche a S. Bernardo, che fu dal medesimo tempo con Rosalia, che è più da notare per essere il libro Francese, come appare per Inni scritti in quella lingua, che si usò nei tempi de' suoi Re del Sangue Normanno: ne sacra bibliotheca deperderetur, statuerat 1586. *in synodo p. 2. cap. 8. f. 91.* Marullus: *sacerdos aliquis usu peritus; litterarum studiosus, & instruendæ, augendæq; bibliothecæ cupidus constituatur, qui illius curæ diligenter præsit: certus igitur locus bibliothecæ Ecclesiæ sit, ubi volumina, aliiq; codices certo loco, & ordine sint; nec acervatim conglutinata: index fiat, in quo, pro disciplinarum genere, aut pro alphabeti ratione volumina singula notentur: volumina, quæ vetustate, carie, situve obsordescant; librario opere poliantur, dissoluta, & male compacta conglutinentur, ab operculo nuda, asseribus, corioq; tegantur, aliove modo consumpta reconcinnentur, & ad perpetuitatem, opere recenti, noviq; tegumentis instaurentur.*

CAPUT SECUNDUM.

CONCILIA CELEBRATA.

HOc in templo synodi 9. conflatæ, *Jacobi Palafoxii* 1679. *Martini de Leon* 1652. *Card. Joannettini Doriæ* 1633. 1622. 1615. *Cæsaris Marulli* 1596. *Octaviani Præconii* 1565. ineditæ 2. *Francisci Horoscii, Card. Petri Tagliaviæ*: has indicat Præconis synodus: *requirentes pro pastorali nostro officio Illustriss. & Revorum prædecessorum nostrorum sanctiones, & decreta circa cleri, & populi reformationem, & vitam, invenimus synodales constitutiones cum Illustriss. felicis recordat. Domini Card. quam Dom. Francisci Horoscii sanctæ memoriæ, tam luculenter, & sapientissime ordinatas*. Dicecesanis adnecto synodis concilia 2. provincialia eruta ex monumentis sacris ms. Ecclesiæ Pan. in folio, collectis a Messanensi Antonino de Amico Can. Pan. Philippi IV. Regis historico: concilium per Matthæum Ursinum, Archiep. Pan. Matthæum Fugardo, Agrig. Rogerium de Platia Mazar. Episc. coactum intra dies 2. Aug. 1372. & 20. Oct. 1373. quo per Panormum nov. Melit. f. 595. sedes vacabat.

Me-

Melitensis sub Rege Friderico III. *Simplice*, constituit 6. canones, a subsequenti firmatos: concilium 2. per Ludovicum Bonitum, Archiep. Pan. Matthæum Fugardo, Agrig. Franciscum de Regno Mazar. Episc. & Ludovicum de Judicefacio, Antonii Episc. Melitensis legatum, 1388. celebratum sub Regina Maria *Aragonea*, præcedentis filia, hæredeq; fecit 24. canones.

Constitutiones factæ, & ordinatæ in Concilio Provinciali per Rmum in Christo Patrem, D. D. Ludovicum, Archiep. Pan. de consilio, & assensu Reverendorum D. Matthæi, Episc. Agrig. Francisci, quondam Episcopi Mazarien. & D. Ludovici de Judicefacio, in dicto concilio locumtenentis D.D. Antonii, Episcopi Melevitani, celebrato in urbe Panormi, cum consensu, & assensu Sacræ Regiæ Majestatis, die X. Nov. XII. ind. A. Dominj MCCCLXXXVIII. Capitula de pertinentibus ad divinum cultum. In primis ordinamus, quod omnes clerici Beneficiati, infirmitate corporali non gravati, veniant ad omnes horas omni die: Canonici vero in Ecclesiis cathedralibus teneantur venire in omnibus diebus Dominicis, & feriis dupplicibus, & semidupplicibus ad missam, & primas, & secundas vesperas: ad matutinum vero in dictis diebus veniant, quando commode poterunt interesse, supra quo eorum conscientiam oneramus: si quis vero ipsorum Can. defuerit prædictis diebus, aliqua dictarum horarum, videl. missæ, & vesperarum, ipso facto sit privatus communia unius mensis, & applicetur servientibus Can. cæteri vero clerici, & sacerdotes inferiores, si defuerint die aliquo, seu hora, puniantur per eorum Diœcesanos secundum, quod eis, secundum Deum videbitur expedire plus, vel minus secundum rationem defectus, & cogant ipsi Diœcesani clericos in aliis Ecclesiis sine cura Beneficiatos servire Ecclesiæ cathedrali secundum proportionem reddituum cujuscumq. De redditibus Canonicorum, & clericorum non residentium in Ecclesia, expendendis, & distribuendis inter personas servientes. Item, statuimus, & ordinamus, quod redditus, & proventus Canonicorum, & clericorum non servientium, & residentium saltem per tres partes anni, qui non fuerint actu in studio generali Theologiæ, Decretorum, seu Legum, per Diœcesanos ipsorum expendantur, & distribuantur inter personas idoneas, quæ servierint Ecclesiæ in divinis officiis in supplementum dictorum non residentium, seu non servientium, ut jura canonica mandant,

ita quod redditus Canonicorum absentium præsentibus, & servientibus Canonicis applicentur, si ibi fuerint Canonici servientes: redditus vero aliorum clericorum non Canonicorum, absentium aliis clericis servientibus tribuantur ad arbitrium ipsorum Episc.

Capitula de pertinentibus ad honestatem, & vitam clericorum. Quod clerici non teneant concubinam. Item, ut omnia honestè, & secundum Deum fiant in clero totius nostræ Provinciæ Panormitanæ, prohibemus universis, & singulis totius nostræ Provinciæ clericis cujuscumq; status, aut gradus existant, tenere concubinam, seu fornicariam mulierem publicè in domo propria, vel aliena: qui vero contrarium fecerit, à suo Diœcesano à divinis officiis; & beneficiis ecclesiasticis suspendatur; & taliter suspensus restitui non possit, nisi dumtaxat fornicaria muliere primitus a suo remota consortio, & injuncta pro delicto pœnitentia salutari: qui vero sic suspensus a divinis, præsumpserit divina, & ecclesiastica ministrare sacra, aut divinis in ecclesia officiis interesse, tamquam irregularis effectus, omnibus beneficiis ecclesiasticis exspolietur, prout jura canonica mandant. Quod clerici non intrent in tabernam in locis, & terris, in quibus habitant, & de prohibito ludo taxillorum. Item, prohibemus omnibus clericis, Beneficiatis, seu in sacris ordinibus constitutis intrare tabernam ad comedendum in locis, & terris, in quibus faciunt residentiam, nec ludant ibi ad aleas, vel taxillos, aut inhoneste in nuptiis laicorum chorizent, sub pœna unciæ unius persolvendæ Diœcesano suo. De prohibita portatione armorum per clericos. Item, prohibemus omnibus clericis nostræ Provinciæ arma portare publicè, vel occultè in terris, in quibus residunt: quod si contrarium fecerint, per suum Diœcesanum ab officio, & beneficio suspendantur, & quibus hæc pœna non competit, careant tertio moniti privilegio clericali. Quomodo clerici habeant portare capillos, barbam, & coronam. Item, mandamus omnibus clericis nostræ Provinciæ Beneficiatis, & non Beneficiatis, Canonicis, Rectoribus, & aliis quacumq; dignitate fulgentibus, quod portent capillos usq; ad aures tantum, & non infra aures, pertonsos, barbamq; rasam, vel tonsam, & coronam portent in capite congruentem, magnam: qui vero contrarium fecerit in aliquo præmissorum, tertio monitus a suo Diœcesano, suspendatur ab administratione sacramentorum, & cui hæc pœna non competit, tertio monitus careat privilegio clericali.

Con

Confirmatio prædictorum capitulorum. Capitula suprapositа sunt prædecessorum nostrorum, scilicet Rev. Patris Archiep. Matthæi, & Episc. Rogerii Mazar. & Agrig. quæ in nullo immutamus, sed ea de novo confirmamus, ac varietate temporis suadente, modificamus, & addimus, & alia de novo facimus, prout licet, quia quæ de novo emergant, &c. De habentibus duos Canonicatus. Capitulum prædecessorum nostrorum, quod incipit. Item, statuimus &c. volumus penitus observari in Canonicis unius ecclesiæ tantum: in aliis vero Canonicis duarum ecclesiarum, si Metropolitanæ fuerint, & suffraganeæ, per tres partes anni serviant Metropolitanæ, & per residuum suffraganeæ: ubi vero habuerint duos Canonicatus in ecclesiis inferioribus Metropolitanæ, per medianam partem anni deserviant uni, & per aliam partem alteri. Quod nemo retineat maritatam in domo sua. Capitulum, quod incipit: Item, quod omnia honeste &c. volumus penitus observari in notis maritatis: in maritatis quidem volumus, quod si quis, temeritate propria, præsumpserit in domo sua retinere, ab officio, & beneficio fore suspensus, quam volumus ipso facto incurrere, si post viginti dies a tempore publicationis præmissorum statutorum, de domo propria non expulerit. Quod Canonici, & clerici quotam eis contingentem habeant in distributionibus cotidianis secundum merita eorum. Item, quia secundum jura canonica, qui altari servit, de altari vivere debeat, qui ad omnes eligitur, a mercede repelli non debeat, statuimus, & ordinamus, ut tam Canonici, quam clerici nostræ majoris ecclesiæ Panormitanæ, Metropol. quam quarumcumque aliarum ecclesiarum nostræ Provinciæ secundum eorum meritorum exigentiam, de distributionibus cotidianis quotam eis contingentem recipere debent, quod arbitrio eorum superioris relinquatur.

Quod nullus clericus assumat cappellaniam, nec missam sine licentia Superioris. Item, quod nullus Sacerdos audeat assumere cappellaniam, nec missam de continuo, vel ad certum tempus, ut cappellanus, celebrare in aliquo loco exempto, nec in collegio secularium, sine expressa licentia sui superioris, & contrarium faciens, sit ipso facto a divinis suspensus. Quod quilibet Beneficiatus saltem semel in hebdomada celebret, vel celebrari faciat in suo beneficio. Item, quod quilibet clericus Beneficiatus, saltem semel in hebdomada debeat pensare, vel per alium de dicto beneficio

quan-

quantumcunque minimo missam celebrare, & in casu, quo stabiliter in dicto beneficio celebrare, vel celebrari facere non posset, prout est dictum, celebret, seu celebrari faciet in majori Ecclesia, vel parochia, infra cujus limites extiterit prædictum beneficium, & si beneficium abbundaverit in fructibus, pluries teneatur celebrare arbitrio superioris, & qui præmissa adimplere neglexerit, privetur fructibus dicti beneficii, & contribuantur alicui idoneo sacerdoti pro prædicta celebratione. De recipiendis ordinibus. Item quod nullus ordinatus in minoribus ordinibus, seu sacris, debeat ad ordines prædictos recipi, nisi per eosdem ordinatos litteræ eorum ordinationis in eorum testimonium ostendantur, & recipientes contra tenorem hujus constitutionis, arbitrio sui superioris puniantur.

De non percipiendis fructibus Ecclesiæ, nisi prius habitis litteris Episcopalibus, & per Exequutorem habeatur possessio. Item, quod nullus promotus per Ordinarium ad aliquam Dignitatem, Canonicatum, vel Beneficium cum cura, vel sine cura, debeat se immiscere, vel administrare, seu fructus Ecclesiæ, ad quam est promotus, percipere, nisi prius habitis litteris Episcopal. & per Exequutorem datum in suis litteris, habeat possessionem, & contrarium faciens, ipso facto a Dignitate, Canonicatu, vel Beneficio sit suspensus. Quod, stante clerico per annum in habitu laicali non deferente tonsuram clericalem, beneficio privetur. Quod si quis clericus Beneficiatus, quamtumcunq; de cætero monitus non fuerit, in habitu laicali per annum permanserit, vel tonsuram clericalem non detulerit, aut canonicas horas, seu officium divinum, & nocturnum Dominicæ dicere neglexerit, aut se sæcularium negotiis immiscuerit, a divinis obsequiis se totaliter abstinendo, ipso facto, sit beneficio, vel beneficiis suis privatus, & Prælatus talia beneficia retinere possit, & valeat legitimè conferre, tamquam beneficia vacantia. De non procurandis negotiis sæcularium per clericos sine licentia superioris. Quod nullus clericus audeat, nec valeat sine licentia sui superioris, negotia alicujus sæcularis procurare: quod si quis contrafecerit, ab officiis, & beneficiis suspendatur. Quod nullus clericus vendat vinum manibus propriis. Item, nullus clericus publicè in domo sua, vel aliena, manibus propriis vinum vendat ad minutum, nec etiam volentibus bibere in eodem loco, per alium vendi facere audeat, & contra-

rium

rium faciens, ab officio, & beneficio ſuſpendatur.

De prohibita conjuratione contra Prælatum. Item, quod nullus clericus cujuſcumq; gradus, vel conditionis exiſtat, faciat conjurationem, vel conventiculum, ſeu conſpirationem per ſe, vel per alium facere præſumat, contra eorum Prælatum, vel ejus eccleſiam, vel aliam perſonam eccleſiaſticam, quod ipſorum reſpiciat incommodum in perſona, vel rebus, ſub pœna excommunicationis, quam volumus, ipſo facto, incurrere, nec per alium abſolvi, quam per noſtrum Metropol. De prohibito exercitio mercantiarum, & emptionum, vel venditionum ad tempus. Item, quod nullus clericus cujuſcumq; gradus, ſtatus, aut conditionis exiſtat, debeat mercantias exercere, nec emere, vel vendere res aliquas ad tempus, pluſquam communiter valent, vel ſimiliter valituras, & contrarium facienti actio in prædictis contractibus denegetur. De modo indumentorum portandorum per clericos. Item, quod nullus clericus cujuſcumq; gradus debeat indumenta rubra, vel viridia apportare, nec cappucceos de ſcarleto, nec ſubtilares cum punta, nec corrigias de argento, nec annulos, niſi quibus ex dignitate competit, ſub pœna amiſſionis rei prohibitæ. De exemptione clericorum. Item, quod nullus clericus, qui ſe exemptum exiſtimaverit, privilegio exemptionis gaudere poſſit, niſi illud per Ordinarium, vel ejus Metropolitanum, ſicut juſtum videbitur, fuerit approbatum.

De non diſcedendo ſine litteris dimiſſoriis. Item, quod nullus clericus cujuſcunq; gradus, ſtatus, vel conditionis exiſtat, egrediatur extra regnum ſine litteris dimiſſoriis, ſub pœna privationis beneficiorum ipſorum: non Beneficiati autem ſui ſuperioris arbitrio puniantur. Quod nemo petat beneficium vacaturum, niſi corpus decedentis ſit prius ſepultum. Item, quod nullus clericus per ſe, vel per alium, nomine ſuo, vel de ſua ſcientia, & voluntate, petat beneficium vacaturum, niſi prius corpus decedentis traditum fuerit ſepulturæ, qui, ſi Beneficiatus extiterit, perdat fructus beneficiorum ſuorum per annum, ſi vero Beneficiatus non fuerit, ſit per ſex menſes a divinis ſuſpenſus. De non impediendis redditibus alterius Beneficialis. Quod nullus clericus cujuſcumq; ſtatus, & conditionis exiſtat, debeat occupare, ſeu occupari facere, vel impedire reddditus, vel proventus beneficii alterius Beneficialis, quocumq; modo, vel occaſione, ſub pœna privationis beneficiorum ſuorum: ſi Beneficialis non fuerit, ſui ſuperioris arbitrio

puniatur. De non ſepeliendis defunctis in cimeteriis Religioſorum mendicantium, ſine permiſſione parochialis Eccleſiæ. Item, conſtituimus, & ordinamus, quod Cappellani, & eccleſiarum Rectores non permittant Religioſos mendicantes quoquo modo funera, ſeu defunctos in eorum cimiterio ſepelire, ſine permiſſione eccleſiæ parochialis, ac maxime pueros minores decedentes infra annum, conſuetudine aliqua allegata in contrarium non obſtante, ſub pœna arbitraria, & ſi dicti Religioſi contrariam facere præſumpſerint, dicti Cappellani recurſum habeant ad Ordinarios, qui debeant procedere contra tales Religioſos, prout erit juris opportunum.

Quod quando quis ſepelitur in eccleſia de jure non cimiteriata, tres partes ceræ acquirantur parochiali Eccleſiæ. Item, quod ſi aliquis de Diſciplina elegerit ſepeliri in eccleſia eorum, non de jure cimiteriata, quod tres partes ceræ portatæ in funere, quomodocumque portentur, acquirantur Eccleſiæ parochiali, cujus defunctus extiterit parochianus, reliqua vero pars attribuatur Cappellano ſervienti eccleſiæ, in qua eliget ſepelini, reſervato jure cathedralis Eccleſiæ, jure, vel conſuetudine introducto: ſi quis huic conſtitutioni tranſgreſſor extiterit, ſui ſuperioris arbitrio puniatur. De quarta parte legatorum ad pias cauſas Epiſcopis acquirenda. Item, quod de omnibus legatis ad pias cauſas, quomodocumq; vel qualitercumq; & in quibuſcumq; caſibus, factis, debeatur quarta Epiſcopis, ubi jure, vel conſuetudine ſolvitur, non obſtante ſtatuto, ſeu conſtitutione a quibuſcumq; cujuſcumq; gradus, ſtatus, & conditionis exiſtant, quas volumus per iſtud capitulum irritari, & nullas cenſeri, & contrarium facientes, ſeu obſervantes, arbitrio ſui ſuperioris puniantur. De non donandis, & concedendis ad emphyteuſim, vel ad longum tempus, bonis Eccleſiarum. Item, quod nullus clericus, ſeu Rector alicujus eccleſiæ, & etiam Abbas, ſeu Abbatiſſa audeat, nec debeat, inconſulto ſuo Prælato ad emphyteuſim concedere bona ſuæ eccleſiæ, vel monaſterii, nec etiam ad longum tempus, ſcilicet quinquennium, locare, & contrarium faciens puniatur arbitrio ſui ſuperioris, & talis conceſſio ſit de jure nulla.

De reparandis Eccleſiis per Beneficiales. Item, quod quilibet clericus, ſeu perſona eccleſiaſtica debeat reparare eccleſias ſuas, & etiam reficere, ac earum bona, ſecundum competunt facultates dictorum beneficiorum, nec permittere ipſas ad ruinam pervenire,

etſi

& si ejus culpa, seu negligentia aliquod prædium ruinam passum fuerit, per superiorem cogatur ad reficiendum tale prædium, sui culpa dirutum, & alias, ad arbitrium sui superioris puniatur. Quod Canonici in minoribus ordinibus constituti infra annum debeant ad sacros ordines promoveri. Item, quod nonnulli Canonici tam in nostra Pan. Ecclesia, quam in aliis suffraganeis ecclesiæ nostræ, in minoribus constituti, ad sacros ordines promoveri contempserint, & sic per eosdem in nullo dictis ecclesiis deservitur, statuimus, ut de cætero unusquisque Canonicus dictarum ecclesiarum infra annum, postquam possessionem sui Canonicatus, & Præbendæ pacificè fuerit adeptus, debeat ad sacros ordines promoveri, & illi, qui nunc in dictis ecclesiis in minoribus ordinibus sunt constituti, debeant post celebrationem præsentis Capituli, infra menses sex ad sacros ordines promoveri, alias, si præmissa adimplere neglexerint, seu noluerint, ipso facto, perdant fructus Præbendæ suæ, quousq; ad sacros ordines promoveantur. De non revelando id, quod in Capitulo ordinatum, & dictum fuerit. Quod nullus Canonicus, quod in Capitulo fuerit ordinatum, vel Capitulariter dictum, audeat extra Capitulum revelare: quod si quis contrafecerit, per hanc constitutionem decernimus fructibus Canonicatus per annum fore privatum, & qui denunciaverit illum revelantem secreta Capituli, habeat tertiam partem dictorum fructuum, & credatur dicto denunciantis cum unico teste tantum. Sequens concilium fiat Secunda Dominica mensis Nov. XIV. ind. anni proxime futuri.

Ludovicus, Dei, & Apostolicæ sedis gratia Pan. Archiepiscopus licet immeritus, Venerab. Abbatibus, Prioribus, Archipresbyteris, Archidiaconis, Canonicis, Præpositis, & Ecclesiarum Rectoribus, necnon Presbyteris, Diaconis, Subdiaconis, & aliis clericis universæ nostræ Provinciæ salutem in Domino, qui est salus vivorum simul, & mortuorum: cum virtutes nobis naturaliter ignotas ætas intantum conetur corrumpere, quod, nisi fuisset scientia divinitus inspirata, non immerito homo sine privaretur deifico, & quia propter hominum varias imaginationes dilucide ipsarum nodus nequit perfecte decidi; attendentes nos esse ex injuncto nobis officio astrictos curis solitis, maxime clericorum, & eorum scandala, in quantum possumus, removere, quoniam ad hoc positi sumus, ut subjectorum corrigamus errores, & de ipsis in districto judicio teneamur reddere rationem, assistentibus nobis Rdis, & in Christo Pa-

mur

tribus, ſuffrag. Epiſc. Matthæo Agrigentino, & Franciſco Mazarienſi, necnon & Domino Ludovico de Judiceſacio, Viceſgerente Epiſc. Melevitani, ac de eorum conſilio, congregata ſynodo, prout nobis jure injungitur, conſtitutiones juribus Papalibus non diſſones, ſed effectu conſonas edere non omiſimus, quas in provincia noſtra per clericos in eadem exiſtentes, ut ſupra, obſervari mandamus, pœnis inferius adnotatis: mandamus Rdis Suffraganeis noſtris, ut in ſuis ſynodis prædictas conſtitutiones debeant publicare, quas ſynodos ab iſto die infra ſex menſes præcipimus celebrari. Datum Panormi in noſtro palatio Archiepiſcopali anno Domini milleſimo trecenteſimo octuageſimo octavo, decimo menſis Novem. XII. ind. Notulæ.

Franciſci quondam Epiſc. Mazar. poſt cujus obitum promulgatæ concilii ſanctiones. *Melevitani:* Melivetum, *Malteſe, Malta,* nunc Melitenſis, Melita. *Sacræ Regiæ Majeſtatis.* Reginæ Mariæ Cataloniam incolentis, cujus pater Fridericus III. Simplex coronatus fuerat *corona turrita* ad modum Deæ Cybelis, ut apparet Rex Guillelmus II. in muſivo cathedralis Monteregal. teſte ejus epiſtola: *notum fieri volumus univerſis, quod Anſelmus de S. Gervaſio de Meſſana, familiaris, & fidelis noſter aſſignavit in camera noſtra Joannino de Mauro, Camerario, familiari, & fideli noſtro ſubſcripta jocalia majeſtatis noſtræ, habita per eum pro parte noſtræ Curiæ in civitate Cataniæ a nonnullis fidelibus noſtris dictæ civitatis Cataniæ, pignorata eis per noſtram curiam, & ſubſequenter ab eadem redempta pro parte ejuſdem Curiæ per Nobilem Joannem de Calvellis, Militem &c. De pecunia Curiæ noſtræ, videl. mergulum,* pinna, merlo *unum aureum magnum de corona noſtra cum perlis groſſis* 12. unionibus magnis, *balachiis* 7. pyropis inferioribus, balaſſi, *uno videl. magno, &* 6. *mediocribus, necnon & iſmiraldis* 3. ſmaragdis. *Item aguglietas* 2. acioulas *de auro de corona noſtra cum perlis* 4. *iſmiraldis* 3. *& balachio* 1. *pro qualibet eorumdem. Item genum unum de argento parvum. Item tatiam* poculum *unam de argento deauratam cum cooperchio* tegmine *ad pedes ad modum uſorum* vaſorum, *& quodam iſmalto in medio ad arma de Callari,* teſſeris nobilis familiæ. *Item enſem unum militarem ad modum caſtelli, munitum argento cum cinto* cingulo *munito perlis ad arma noſtra, & Regis Aragonum, & zona una de argento cum cinto de villuto viridi, in cujus rei teſti-*

mo-

Digitized by Google

monitum tam noſtræ Celſitudinis, quam præfati Anſelmi cautelam, præſentes patentes noſtras teſtimoniales litteras ſibi exinde fieri, ac ſigillo noſtri culminis juſſimus communiri. Dat. Meſſanæ 2. Nov. 8. ind. Regia Cancell. A. 1369. f. 240. *Communia*, diſtributione chorali. *Decretorum* pontificiorum. *Legum* civilium. *Provinciæ Pan.* complectentis 4. diœceſes, Pan. Agrig. Mazar. Melit. *Fornicariam mulierem*, meretricem, liberam. *Tabernam* cauponam. *Taxillos*, luſorias teſſeras: Vide conſuetudines Siculas lib. 1. tit. 50. *Unciæ unius*, tarenorum 30. *Quotam*, portionem. *Exequutorem*, qui dat litteris *exequatur*. *Cappuceos*, caputia. *De ſcarleto*, purpura. *Subtilares cum punta*, calceos acutos, Sotulares conſutitios vetat clericis Innocentius III. PP. cap. 15. de vita, & honeſtate clericorum. *Corrigias de argento*, ligulas coriaceas, argento illuſas, vel fibulas ex argento. *Aliquis de diſciplina*, ſodalitio, ut vocant, ſecreto, *Per annum fore privatum*: firmarunt hunc in ſynodis canonem *Card. Doria* 1633. *Martinus de Leon* 1652. *Palafoxius* 1679. V. lib. 12. cap. 1. f. 360. *Sequens concilium*, ideſt, tertium indictum pro anno 1390. ſi conflatum, latet. *In noſtro palatio Archiepiſcopali* veteri prope *S. Agathæ de Villa* portam: hodiernum 1460. erexit Bononius Archiep.

Noſtro in templo conflata concilia 2. nationalia: *primum* 1433. *ſecundum* 1442. *in chronol. f.* 91. Petrus Rex Alphonſus *pace cum Joanne, Caſtellæ Rege, inita, ac fratre Henrico, priſtinæ fortunæ reſtituto, copioſa cum claſſe in Siciliam rediit, ubi Syracuſis Epiſcopum Patentiæ, Sedis Apoſtolicæ Theſaurarium, & U. J. D. Joannem de Boſcolis, PP. Eugenii IV. Oratores invenit, qui, pontificio nomine, Regi concilium Baſilienſe indixere, & centum millia florenorum a clericis regnorum exigenda, pro bello contra Africanos, conceſſere, qua de cauſa A.* 1433. *Panormi ſynodum omnium Siciliæ Præſulum coegit Simon Salvator, Vicelegatus in regno Siciliæ, pro conſtituendis Sedi Apoſtolicæ triennalibus, atque deinde A.* 1442. *die* 20. *Maii hos Antiſtites ad ſynodum convocavit pro Eccleſiæ juribus ſtatuendis, ac diſciplinæ Eccleſiaſticæ vigore retinendo*: de ſubſidio Regi dato teſtatur diploma Simonis: datum Agrigenti 17. April. 1451. *didum nobis cum univerſis regni Siciliæ Prælatis, Panormi concilium, auctoritate Apoſtolica, celebrantibus, certum fuit ſubſidium Prælatis Sæcularibus, & Religioſis, & Clericis quibuſcunq; tam exemptis, quam non exemptis*

ptis, eadem auctoritate, impositum in favorem Serenissi & Illustrissi Dom. nostri Regis Aragonum, & Siciliæ convertendum pro magnis servitiis, & expensis factis pro universitate universalis Ecclesiæ, ac quorundam eidem universitati obviantium extirpatione, & ad obedientiam Romanæ Ecclesiæ multorum reductione: Mongit. *sacra mansio. cap. 7. f. 122.* de reformatione disciplinæ ecclesiasticæ loquitur Proregis Lupi Eximenii de Urrea epistola, Joanni Rosæ, Episc. Mazar. directa: *Rex Alphonsus &c. Vicerex &c. Reverende in Christo Pater, Consiliarie, & Orator, Regie, Devote. Non essendu ancora congregati tutti li Vicarii di li Prelati di lu regnu, a li quali haviamu scrittu, chi fussiru za, die quintodecimo præsentis, per celebrari cunsiglu, & conferiri cum ipsi di alcuni boni cosi, concernenti lu divinu servitziu, ed onuti di lu statu ecclesiasticu, per cumandamentu, ed ordinazioni di la Maestà di lu Signuri Re, & vulendu dispachari lu vostru, li avemu data certu memoriali di li cosi preditti, li quali, comu vidiriti, su giusti, e laudabili, e non dubitamu, vi sarannu gratissimi, pritantu vi prigamu, ortamu, e incaricamu, chi li fazzati servari in tutta vostra diocesi, secundu chi la ditta Maestati, e Nui, loco sui, di vui confidamu, e di lu cuntrariu, quod nullo modo credimus, vi fora datu gran caricu. Dat. in Urbe Felici Panormi, die 18. Mail, 6. ind. 1441. lib. Protonot. f. 2. A. 1442. 1443.*

Sacris conciliis profana conjungimus. *Comitia* Romanis, *Dieta* Germanis, Poloniisq; *Curiæ* Cortes Hispanis, *Parlamenta* Gallis & Anglis, *Curiæ, Concilia, Colloquia, Parlamenta* Siculis, in quibus regnum convenit universum pro novo Rege jurando, coronandoq; pace, bello, statuendis inducis, firmandis vectigalibus, abolendis, imponendisve, confirmandis antiquis, donandisq; Regi subsidiis pecuniariis, legibus condendis, optimo regni statu, publicaq; utilitate constituenda: in his coeunt 3. brachia, *Ecclesiasticum* Archiepiscoporum, Episc. Abbatum, Priorum, Præsulum de regio patronatus jure, *Militare* Principum, Ducum, Marchionum, Comitum, Vicecomitum, Baronum, urbes, oppida, terras, feuda, servitio militari subjecta, possidentium, *Demaniale*, ubi Panormus, regni caput, urbesq; Regum propriæ: post encicly cas litteras, equitationem publicam, concionem a Rege, vel Prorege apud sacram regiam aulam statis diebus, in majori basilica conveniunt parlamentarii, vel eorum pro-

cu-

curatores: *Ecclesiasticum*, cujus caput est *Archiepiscopus* Pan. *in thesauro*, *Militare*, cujus caput est primus *Titulus* in tribuna Deiparæ *libera nos a pœnis inferni*, *Demaniale*, cujus caput *Prætor* Senatus Pan. in *sacrario*: Canonicus Mongitorius in discursu de *Parlamentis* ab anno 1130. ad usq; annum 1714. affert 131. colloquia, alia 2. postmodum celebrata 1720. 1723. aliud anno 1284. Bartholomæus de Neocastro in *actis Siciliæ pervetustis* ms. cap. 36. f. 123. apud me: *tractatur in civitate Panormi per Siculos evocatos, quid agendum foret de Principe?* Carolo Claudo, mox Rege Neapolit. *singuli clamant, dicentes, morte moriatur, qua pater ejus* Carolus Andegavensis *mori voluit Conradinum* Suevum, Imp. Conradi IV. filium, Siciliæ Regem: *solus Infans*, Jacobus postea Rex Siciliæ, mox Aragonum, *& nobilis mater ejus*, Constantia Sueva, nostri Regis Manfredi filia, ac *Messanæ populus, licet alii consenserint, a Principis morte delirant*: alterum 1284. *lib.* 4. *fol.* 133. Maurolycus: *Jacobus decrevit Alaymum* de Leontino *sub aliquo prætextu extra Siciliæ fines mittere, ob id, concilio Panormi congregato &c.*

Alia 5. refert chronicon Siculum t. 3. *thesauri novi anecdotorum*, cap. 54. fol. 47. Rex Fridericus II. Constantiæ filius in epistola 11. Dec. 1295. *providimus pro pacifico statu, tranquillo, & salubri apud civitatem Panormi inter Syndicos omnium terrarum, & locorum Siciliæ, citra flumen Salsum, generale colloquium celebrare, quibus ibidem coadunatis, a quampluribus Comitibus, & aliis Nobilibus juxta promissionem, Siculis dudum in colloquio per nos apud Melacium celebrato*: cap. 77. f. 68. *anno a Nativitate Domini MCCCXIV. mensis Junii* 12. *ind. prædictæ apud Messanam Syndici terrarum, locorum Siciliæ pro parte Universitatum hominum, civitatum, terrarum, & locorum ipsorum juraverunt, & homagium fecerunt dicto Domino D. Petro, filio dicti Dom. Regis Friderici II.* Aragonei *de coronando, & habendo dictum Dominum, Don Petrum in Regem Siciliæ a die obitus dicti Regis Friderici, patris ejus in antea*: cap. 87. fol. 82. *die Jovis, 2. Dec. ejusdem 15. ind. dicto anno Domini MCCCXXI. idem Dom. Rex Fridericus, præsentibus dictis filiis suis, Don Petro, & Don Manfredo, & præsentibus etiam omnibus Syndicis omnium locorum Siciliæ, fecit gloriæ collaquium in Majori Panormitana Ecclesia, in qua proposuit hoc problema: chu-*

ri-

ritas non agit perperam, non quærit, quæ sua sunt, & post præambula dicti colloquii, finis fuit, quod idem Dom. Rex dixit se velle in dicto anno armare tempestive extolium galearum 80. de quibus Franciscus de Vigintimilliis, & alii Barones in dicto colloquio obtulerunt se, suis expensis, armaturos galeas 30. cap. 92. fol. 88. Rex Frid. II. Aragoneus scribit 6. Martii 1320. *devotis supplicationibus per Comites, Barones, & Milites Siciliæ, fideles nostros, pro parte hominum Siciliæ, fidelium nostrorum, in colloquio pridie infra proximum præteritum mensem Decembris hujus 4. ind. in civitate Syracusana, per nostram Curiam celebrato:* ex his 140. colloquiis conflata 5. *incerto loco*, 6. *Neti, Tauromenii, Platiæ, Castrinovi, Melatii, Calatayerone*, 2. *Syracusis*, 10. *Catanæ*, 21. *Messanæ*, 96. *Panormi*: hinc bene Longus Messanensis, §. 8. f. 24. *in prolegomenis Maurolyci* scripsit, *ut plurimum Panormi, quæ regni Metropolis, licet plura parlamenta Messanæ, & Catanæ; & in aliis civitatibus legimus celebrata.*

CAPUT TERTIUM.

FUNEBRES HONORES.

CAEsarum, Regumq; corporibus Ægyptiaco more conditis, ac sumptuosissimam supra molem, in mediæ navis gremio expositis, Senatus, Archiepiscopus, regiiq; Magistratus ultimum reddebant honorem, motis omnibus basilicæ, urbisq; nolis: absoluto sacrificio, cadavera mausoleis porphyreticis illata, accensis in perpetuum lampadibus ornabantur: Regibus vero Siculis alibi tumulatis, cere regii Patrimonii exeitantur ibidem ad usq; tectum cenotaphia, funebresq; celebrantur honores, assistentibus Prorege, Senatu, Præsule, sacro regio concilio, universaq; nobilitate. Extinctis Regibus peracta anniversaria: Fazell. *lib. 8. dec. 1. cap. 1. f. 176.* Imp. *Henricus nempe VI. quorannis Rogerio, socero, & aliis Siciliæ Regibus solemnes exequias celebrabat, & Imp. Fridericus II. filius, ejus vestigia sectatus, eisdem tria per singulos annos anniversaria perpetuo celebranda, & decreto dum viveret, & testamento moriturus sancivit*: Fridericus idem in privil. Ai 1211. *volumus quoq; & vobis*, Pan. Canonicis *concedimus, & confirmamus, ut pro anniversariis Domini quondam Imp.* Henrici VI.

VI. & Dom. Imp. Constantiæ parentum nostrorum, & felicium Regum Rogerii, avi materni, & utriusq; Regis Wilelmi, I. avunculi, II. consobrini bonæ memoriæ statutam eleemosynam habeatis: in unoquoque videlicet anniversario tarenos 200. & cereos, & ex aloe, tam pro ipsis anniversariis, quam pro solemnitatibus Dominicæ Nativitatis, Resurrectionis, & Assumptionis secundum, quod ante ipsa ecclesia consuevit, & ut clerici ipsius ecclesiæ habeant in festo Apostolorum Simonis, & Judæ quingentos tarenos pro cappis, ut anniversaria parentelæ regiæ facere teneantur: Pirr. not. 2. Pan. f. 144.

Anniversaria, decursu temporis, prætermissa Joannes Vega Prorex 1553. fieri, ut antea, præcepit: Auria chron. f. 43. instrumentum. Magnifico Marco Percalla, Regenti la Regia Secretia di questa felice Città di Palermo. Havendone la Excellentia del Signor Vicerè per sue letterè, data in Messina a li 15. de Settembre, prossimo passato, ordinata, che per lo anno prossimo 12 indicis. dovessimo fare celebrare nella Maggior Panormitana Ecclesia li tre anniversarii instituti per lo Imperatore Federico Secondo, Re di questo Regno, per la anima delli retroprincipi, con pagare oncie 6. tt. 20. per ogni anniversario, conforme alla institutione, si devenni per noi a formare un memoriale del modo si habia da servare nella celebratione di detti anniversarii del tenore seguente, videl. Lo modo occorre dovesse servare nel celebrare delli anniversarii nella Maggior Panormitana Ecclesia in questo anno 12 ind. 1553. per le anime delli retroprincipi è, come appresso. Et primo lo giorno de' San Simone, & Giuda, Apostoli, che sarà a li 29. del mesè de Ottobre, in la hora, che si sole sonare la Ave Maria, serà la campana, nominata la Guzza, quale solamente è solita sonarsi nelli exequii de li Principi, & de li Archiepiscopi, & in la festa de li Morti, qual giorno de San Simone si ha designato, per essere mentionato nel privilegio de Federico Secondo, per cui fu fatta la institutione de li anniversarii. Il giorno seguente de la festa de S. Simone, de matina, pulsato lo secundo moto de matutino de lo officio quotidiano, tornirà ad sonare una 2. volta la detta campana Guzza per uno bono spacio per fino intanto, che venirà la hora del 3. moto de matutino, & ad hore de messa sonirà, finchè si acabino le messe, & in lo responsario si habiano de sonare tutte le campane de detta Maggior Panormitana Ecclesia.

La messa maggiore si haverà da celebrare in lo altare del SS. Sacramento per uno Canonico, che sarà lo Maggiore, & si ha de signato detto altare, perchè in quello loco sono posti li monumenti, & sepulture de li corpi regali. Tutti li Previti di messa di detta Maggiori Ecclesia celebriranno in quella mattina messe basse de requie per le anime de quelli Re, & Principi, per li quali si celebrirà la anniversario. Sopra le sepolture sudette si poneranno coltre di horcato del meglio, che si troveranno in detta Maggior Panormitana Ecclesia. Si tenirà preparata una torcia de rotula doi per la persona Viceregia, & un'altra per lo Rmo Archiepiscopo de rotolo uno, e menzo, & una per il Maestro Justitiero de rotulo uno, e menzo. 4. per li Marcheſi, & Conti, che vi si troveranno, de rotolo menzo per una, 36. candeli per li Officiali regii, e del Consiglio di unza una e menza l'una, undici altri per li Greci de Sua Excellentia del medesmo peso, 12. per li Officiali della Città, 36. per li Gardinieri & gravezzi del medesmo peso de unza una, e menza l'una, 60. per li Previti di unza una l'una, per li blandoneri, che sono nello altare maggiore, 8. intorcie piccole di menzo rotolo l'uno, che saranno in tutto rotuli 28. e tanto meno sarà bisogno, per quanto sarà meno lo numero de le sudette persone, & Officiali, che non si trovassero. De più innanzi dette sepulture vi si porranno 24. intorci accesi, zioè 12. per banda, de peso de rotulo uno, e menzo per una. E si panniranno 7. intorcie sopra la grada de ferro a lo intrare de detta cappella, zioè 6. de rotulo uno, e menzo l'una, & una, che ha da stare in menzo, de rotoli doi: ideſt librarum 5. unciarum 60.

Nella distributione, & compra della sudetta cera, e trovandosi in Regia Corte in questa Città de Palermo, haverà de intervenire alcuno Ministro dell'officio del spettabile Conservatore del Regio Patrimonio, & in absentia della Regia Corte, haverà da intervenire lo Mastro Credenziero de la Regia Secretia, & haverà da pagare tanto li detti rotola 28. de cera, o quella parte si distribuissi, come è detto di sopra, quanto ancora quella cera di più si consumirà de li 31. intorcie, che si haveran da ponere innante le dette regie sepolture, & sopra la detta grada de ferro a li spontoni, quali intorci 31. si harà de prendere a lohori, e retornarsi a li patroni, pagandoseli il mancamento de la cera, come è detto.

Intervenirà in detto anniversario Sua Excellentia, retrovandosi in Palermo con tutti li Officiali del Consiglio, & altri Officiali Regii

gli, & della Città. Et la sedia per S. E. sempre starà preparata, et acconzata appresso lo altare, cossì essendo presente, come absente da questa Città. Per lo sonare delle campane a li Maningleri si pagarà per detto anniversario tarì 12. & tarì 3. per lo ligno Aloy. Se pagarà a lo Capitolo, & Clero de detta Maggior Ecclesia l'onze 6. e tarì 20. ordinati per ogni anniversario, li quali si donano per elemosina costì per lo officio divino, come per la messa cantata, & messe basse de requie, che se haveranno de dire per li Preti de detta Maggiore Ecclesia. Questo primo anniversario si celebrirà, come è detto, nel sudetto giorno per le anime dell'Imperatore Henrico Sexto de questo nome, & Imperatrice Costanza, Patre, & Matre dell'Imperatore Federico Secondo, che fu quello, che instituio lo anniversario. Lo secondo anniversario si celebrirà nel giorno seguente de Santo Mattia, che sarà li 25. de Febraro con li mismi sollepnità, cerimonii di spesa, & elemosina; & sarà per la anima del Re Ruggiero, & le campane si soneranno lo giorno de Santo Mattia in la sera. Lo terzo, ed ultimo anniversario si celebrirà nel giorno seguente de Santo Pietro, & Paulo, che sarà li 30. de Jugno nel modo sudetto, & sarà per le anime de li dui Re Guglielmi, sonandosi innanzi lo mismo giorno de Santo Petro, Paulo la sera.

Importerà la dispesa ordinaria in donari per ogni anniversario unzi 7. e tarì 5. zioè li unzi 6. e tt. 20. si pagheranno al Capitolo, & Clero, tt. 12. per le campane, tt. 3. per lo ligno Aloy, & de più il precio de rotuli 28. de cera, o quella parte se distribuisse, come è detto, de li rotuli 18. in circa, che si consumassero per li 24. intorci si poniranno innanzi dette sepolture, & le 7. intorcie sopra li gradi, che fra tutti sarà de circa rotuli 46. che a tarì tre, e gra. deci lo rotolo ascendino a unzi 5. e tt. 11. che in tutto forano unzi 12. e tt. 16. per anniversario, & tanto meno, quanto meno cera si comprassi de la sudetta somma, e a menor precio con detto intervento, overo tanto più, quanto più cera bisognasse, e maggior precio si comprasse. Et havendo S. E. fatto riconoscere detto memoriale, & quello approbato per sue lettere a noi dirette dat. Messanae die 27. Octobris prox. passato, ne comanda, che quello habiamo de fare exequire. Per questo vi ordenamo, che de qualsivoglia denari de la Regia Secrezia habiati da spendere la somma necessaria per la compra de la cera, loheri de intorcie, & tutte le altre spese con intervento de lo officio del Spett. Conservatore del Regio

Pa-

Patrimonio per ogni anniversario, & pagarete similmente uncii 6. e tt. 20. al Capitolo, & Clero de detta Maggior Panormitana Ecclesia, regulandovi in omnibus con lo preinserto memoriale, & quello exequendo per lo anno 12 indizz. presente tantum, come cosa ordenata da S. E. de suo beneplacito, & non per obligatione, & recuperireti per vostra cautela apoche delli pagamenti, che farreti, con le quali apoche, nelle quali si faccia mentione de lo Intervento dell'officio de Conservatore, & con la prima in exito de vostri conti vi saranno quelli admissi, e fatti boni. Dat. Panormi die 4. Nov. 12. ind. 1553. Jacobus Abbas, Magister Rationalis. Petrus Augustinus, Magister Rationalis. Ex actis officii Magnæ Regiæ Curiæ Rationum, collatione salva. Vincentius Rocchus Promagi Notarius. Rotulus Siculus pendit libras 2. cum dimidio, uncias 30.

Denatos juvari voluit lampadibus, ultra missas. Imp. Constantiæ testamentum 25. Nov. 1198. *concedo etiam, & trado sanctæ Matri Ecclesiæ, ubi corpus meum sepeliri judico, pro anima mea, patris mei, & aliorum progenitorum meorum, necnon & pro anima Dom. Imp. viri mei, qui in eadem ecclesia requiescunt, Platinum cum Capitedis, & aliis præeminentiis suis &c. quod in perpetuum missas celebrent pro anima mea, patris mei, & aliorum progenitorum meorum, nihilominus & pro anima Dom. Imper. viri mei, qui ibi requiescunt, judico etiam ipsi Ecclesiæ Onnetum &c. pro luminaribus sepulturæ, & aliorum progenitorum meorum in eadem Ecclesia requiescentium.* Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 132. & aloe Fridericus II. Imp. 1211. quæ suffragia sint ista, accipe.

Petrus Thyreus Soc. J. t. 3. de locis infestis tit. 31. f. 289. *atq; hoc fine accensos cereos purgandis spiritibus prodesse christianus homo dubitare non potest: si enim stipes in pauperes erogata prodest hisce spiritibus, quando pro ipsorum incolumitate a viventibus erogatur, quidni iisdem prodessent cerei, ad Dei Altissimi honorem, atq; cultum accensi? orationem plurimum his defunctis spiritibus prodesse alias docuimus, at vel oratio quædam sunt a Christianis accensi in defunctorum gratiam cerei, vel certe non sunt sine oratione: proderunt igitur ipsis omnino, quemadmodum jejunium, quod ad carnis afflictionem facit, per se non defunctis, sed vivis prodest: prodest autem defunctis, si vivi hoc ipsis prodesse per modum suffragii velint, ita, quæ a vivis accenduntur lumina, & cerei, quamvis non per se, pro vivorum tamen voluntate, atq; intentione in defun-*

functorum utilitatem, atq; emolumentum cedere possunt: bonum a Christianis nullum suscipi potest, quod, nam si velint, & peccatum nullum obstet, in proximorum, & defunctorum possint conferre emolumentum: at bonum quoddam est ad Dei gloriam, divinique nominis cultum cereos accendere: possunt igitur id, & non frustra, ad defunctorum conferre subsidium, atq; solatium: ex dictis colligitur duobus modis purgandos spiritus ex luminibus, & cereis accensis fructum capere, primo, si ad hunc finem ipsi, dum in vivis adhuc agerent, sumptus faciant, oleumq; ceram, atq; lumina procurent, deinde, si hæc, ipsorum jam defunctorum nomine, præstent alii: in hoc posteriori necesse est, ut, qui, defunctorum causa, hæc faciunt, in gratia sint, nullius q; mortalis criminis sint conscii, si quidem spiritibus ipsa velint proficere: in priori hoc necessarium non est: eadem hujus, quæ eleemosynarum, quæ a diversis conferri possunt, ratio: idem de aloe, thure, quod de lampadibus asserendum: extinctis postea luminibus celebrata pro Regum animabus missa solemnis quotidiana, hinc archiepiscopalis incæsa *Capitulo* dat singulis annis aureos 366. juxta decretum Francisci Putei, regii *Prælatiarum Visitatoris*, qui sua in visitatione A. 1588. f. 632. *in tabulario Conservatoris*, præcipit, Cæsare Marullo Archiepi-

Item Prælatus hujus Ecclesiæ, ut per traditionem habetur, singulis diebus tenetur celebrari facere missam decantatam in cappella SS. Eucharistiæ, ubi sunt corpora Regum defunctorum pro animabus eorum, pro cujus onere celebrationis dotum fuit Ecclesiæ a Regibus prædecessoribus, Guillelmo Primo 1157. Pirr. not. in Pan. f. 116. *pheudum Brocati super quo, his temporibus, Prælato solvitur annuus redditus jure census perpetui: celebratio verò istæ quotidianæ missæ decantatæ, pluribus annis, a tempore antiquorum prædecessorum post videlicet Rmum Archiepiscopum* Joannem de Paternione, qui obiit 24. Januarii 1511. *intermissa fuit, ut retulerunt, quod in non parvum præjudicium cedit Regum omnium Catholicorum: ideo celebratio dictæ missæ decantatæ in dicta cappella, ubi sepulchra Regum posita sunt, continuari in perpetuum debet, ne animæ Regum Catholicorum, de quorum patronatu est Ecclesia, & a quorum liberalitate, & pietate, talibus, tantisq; beneficiis aucta est, tanto fructu spirituali tueri defraudetur.* & Philippi Jordi sua in visitatione A. 1604. f. 14. *item ex decretis Rmi Visitatoris* Putei *prædecessoris in visitatione hujus Ecclesiæ f. 1630. habetur, quod*

Prælatus, singulis diebus tenebatur celebrari facere missam decantatam cum suo responsorio in cappella, ubi sunt corpora prædictorum Regum defunctorum pro animabus eorum, qui tantis beneficiis, muneribus, prædiis, ac gratiis Pan. Ecclesiam, ejusq; Prælaturam, ac Capitulum usq; ad præsentia tempora liberalissime cumularunt, cumq; non debeat illorum pia mens iis spiritualibus adjumentis defraudari, ordinat propterea Rmus Visitator, ac nomine regio præcipit, ut Illustriss. Archiep. Didacus Haedus *omnino satisfieri, ac celebrari faciat prædicta omnia anniversaria, nunc* omissa, *& præcipue missam, singulis diebus, in cappella prædicta decantandam, assignando, impartiendo, ac omnino solvendo antiquam taxam tarenorum 12. pro dicta missa quotidiana decantanda assignatam, quæ, ne hujus eleemosynæ defectu, ullo tempore, prætermittatur, constituit Rmus Visitator in depositarium hujus eleemosynæ impartiendæ æque Rev. Maragmerium, qui pro tempore fuerit, penes quem, singulis annis, etiam principio cujuslibet anni, prima die mensis Septembris deposita debeant per ipsum Dominum Archiep. aurei tricenti sexaginta sex pro totidem missis, singulis diebus, celebrandis, quæ eleemosynæ distribuantur Canonicis, & reliquis Sacerdotibus, qui missæ interierint: diebus vero, quibus defunctorum missa celebrari non poterit, decantetur missa de die, in suffragium, & satisfactionem dictæ oneris: imprimis præterea Rmus Archiep.* Haedus, *ut celebrentur etiam anniversaria Rmorum Archiepiscoporum, hodie prætermissa, qui præcesserunt, quorum catalogum in sacristia perpetuo haberi mandat.* Ibidem.

Siculorum Regum exequiis, ne pereant, eorundem connectimus *parentalia, excerpta ex vetusto Martyrologio mss. in carta membranea sacelli S. Petri, regii palatii Pan. nunc apud Abb. D. Martinum Lafarina, virum eruditiss.* Pan. 8. *idus Febr. depositio Elviræ, Reginæ Siciliæ, & Italiæ,* conjugis Regis Rogerii 9. *cal. Martii depositio Rogerii, Ducis Apuliæ,* filii Reg. Rogerii 9. *cal. Mart. obitus Adelasiæ. 4. cal. Mart. depositio gloriosi, & magnifici Rogerii Regis Siciliæ, Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ, 24. anno regni ejus A. D. 1154. ind. 11. Non. Mart. obitus Ducis Rogerii, filii Magni Regis Guillelmi Primi. 7. cal. April. hic decessit Tancredus, Princeps Baronis, filius Rogerii Regis. 2. cal. April. eodem die obiit Beatrix, uxor felicissimi Regis Rogerii. . . . A. 1175. XVI cal. Maii hic obiit Adelasia Reginæ mater,*

Dom. Regis Rogerii. 16. *cal. Maii hic obiit Adeildis* ..... *f* .. *aviæ Dom. Regis* Rogerii. 4. *cal. Maii eodem die, dedicatio Eccleſiæ S. Petri, cappellæ regiæ Pan. facta fuit tempore glorioſi & magnif. Reg. Rogerii A. Dom. Incarn.* 1140. *omnibus vero chriſtianis ad eandem eccleſiam venientibus, in die dedicationis præfatæ, datæ ſunt pro indulgentia, quolibet anno, ſex anni, & totidem quarantanæ de peccatis omnibus, de quibus veraciter fuerint confeſſi. VI. nonas Maii.*

Linquens terrenas migravit Dux ad amœnas Filius Guiſcardi,
Rogerius ſedes, nam cæli detinet ædes. nepos Boſſi.

Idibus Maii tranſitus Grim. ..... 4. *idus Junii anno ab Incarn. Dom.* 1190. *obiit magnif. ac triumphator Imp. Fridericus* Primus Barbaruſſa. 9. *cal. Julii vigeſimo tertio die menſis Junii, die Jovis, anno ab Incarn. Dom. N. Jeſu Chriſti* 1222. *ind.* 10. *obiit Conſtantia, Illuſtriſs. Romanorum Imperatrix ſemper Auguſta, & glorioſiſs. Regina Siciliæ,* uxor Imp. Friderici II. *poſita in ſarcophago,* 16. *die menſis Julii præfatæ indict.* 17. *cal. Aug. eodem die obiit Robertus Guiſcardus, Dux Apuliæ, & Calabriæ.* 10. *cal. Aug. hic obiit Man* ..... *Marchiſius, avus. Comitiſſæ* Adeildis *aviæ Domini Regis* Rogerii. 2. *cal. Aug. eodem die obiit Margarita, Regina Siciliæ, & Italiæ, mater Dom. glorioſiſs. IV.* Guillelmi *Secundi A. Dom. Incarnat.* 1183. *ind.* 15. 4. *cal. Sept. eodem die obiit Henricus, filius magnifici Reg. Rogerii.*

Rogerii Regis viventis ordine legis Pirrus male negat,
Filius Henricus ſtellas tranſvit amicus. hunc Regi filium

Secundo nonas Sept. hic obiit Seguelguarda, Comitiſſa de Moliſio. 15. *cal. Oct. obitus Jordani filii Comitis Rogerii. IX. cal. Oct. eodem die obiit Julita, filia Magni Comitis Rogerii. IV. cal. Oct. obiit tus Simeonis, filii Rogerii Magni. IV. cal. Oct. anno ab Incarn. Dom. Noſtri Jeſu Chriſti* 1197. *obiit Henricus* Sextus, *magnif. ac triumphator Romanorum Imp. ſemper auguſtus, & Rex Siciliæ* 28. *die menſis Sept.* 1. *ind. Sexto idus Octobris.*

Principis Amphoſi nunc tranſitus eſt animoſi Fil. Reg. Rogerii
Octobris deno no ..... *rebus amœno.*

Quinto idus Octobris
..... *Henricus* ..... *fidus amicus* Fil. Reg. Guill. II.
Mundum cum fuſſe divino liquerit eſſe.
14. *cal. Dec. anno ab Incarnat. Domini* 1189. *indict.* 7. *obiit*

Rex

Rex Willelmus Secundus, magnif. ac triumphator, filius Magni Regis Guillelmi Primi nonodecimo die menſis Nov. poſitusq; in ſarcophago ventura die primæ lunæ. 4. cal. Dec. viceſimo octavo die menſis Dec. die Sabati anno ab Incarnat. Dom. Noſtri Jeſu Chriſti 1198. indict. 2. obiit Conſtantia, Illuſtriſs. Romanorum Imperatrix, ſemper Auguſta, & Regina Siciliæ, uxor Henrici VI. Imp. *poſita in ſarcophago ſequenti die Dominica. Idibus Dec. anno Dominicæ Incarnat. 1250. 13. die menſis Dec. 9. indict. obiit Dom. Noſter Imp. Fridericus* Secundus, *filius magnif. Imp. quondam Henrici* Sexti, *& fuit poſitus in ſarcophago, 25. die menſis Febr. ejuſdem indict. in civitate Panormi in Matre Pan. Eccleſia.*

Excerpta ex alio pervetuſto codice membranaceo inſ. ejuſdem Collegiatæ. 8. idus Febr. depoſitio Elviræ, Reginæ Siciliæ, & Italiæ. 9. cal. Martii hic obiit Adelaſia, avia Dom. Regis Rogerii. 4. cal. Martii depoſitio Regis Rogerii. 17. cal. April. hic obiit Tancredus, Princeps Barenſis, filius Rogerii Regis. 2. cal. April. depoſitio Reginæ Beatricis. 16. cal. Maii. obitus Adelaſiæ Reginæ, & Adeleis, ejus aviæ. 3. cal. Maii eodem die dedicatio Eccleſiæ S. Petri, cappellæ regiæ Panormitanæ. 6. nonas Maii.

Linquens terrenas migravit Dux ad amœnas. Rogerius Burſa.
Rogerius ſedes, nam Chriſti detinet ædes.

Idibus Maii tranſitus Grimaldi. 9. cal. Julii MCL. obiit Rogerius, Maximus Comes Siciliæ, & Calabriæ, menſe Junii 29. cal. Julii. 17. cal. Aug. anno MLXXXVI. ind. 9. menſe Julii. 17. cal. Aug. obiit Robertus Guiſcardus, Dux Apuliæ, & Calabriæ. 2. nonas Septembr. tranſitus Segueiguardæ, Comitiſſæ de Moliſio. 14. cal. Oct. hic obiit Jordanus, filius Comitis Rogerii. 13. cal. Oct. eodem die Regina Sybilla obiit, Regis Rogerii uxor. *6. idus Oct. depoſitio Principis Amfoſſi.* in calce ejuſdem codicis inſ. *Omnipotens, ſempiterne Deus, in cujus manu ſunt omnes potentiæ, & jura regnorum, reſpice propitius in auxilium famuli tui Regis noſtri Guillelmi I. & exercitus ejus, ut qui in ſpe gratiæ cœleſtis innititur, tua ſemper protectione lætetur, amen.*

Ex libro anniverſariorum antiquiſſimo Eccleſiæ S. Matthei de Salerno. 1184. Simon Guarna Miles, filius Domini Lucæ Guarnæ Juſtitiarii. 1342. 21. Januarii obiit Rex. Robertus Neapolis. 1260. Dom. Romualdus Guarna Archiep. Salernitanus, & 1280. Robertus Guarna, Archidiaconus, ejus frater, & 1556. Petrus

Guar-

Guarna, eorum pater. 1135. *Depositum illustris Reginæ Albiriæ.* 6. *Februarii* 1163. *Dom. Theodorus, Domini Regis Magister Camerarius. MCX. . . . Depositum Dom. Ducis Rogerii.* 1153. *Depositum Dom. Rogerii, Magnifici Regis.* 1182. *Depositum Dom. Riccardi, Dom. Roberti, Comitis Casertæ.* 5. *Januarii* 1304. *Dom. Rogerius de Domnonusco, Cappellanus Papæ, & electus Montisregalis*: Pirr. *not.* 3. *Montisreg. f.* 418. 1111. *Depositum Dom. Rogerii Ducis, filii Magnifici Regis Rogerii.* 1362. 26. *Maii obiit Dom. Rex Ludovicus, Rex Siciliæ.* 1183. 1. *Aug. Dom. Margarita, illustris Regina Siciliæ.* 1166. *Depositum Dom. Guillelmi I. Magnifici Regis.* 1167. *obiit Jacobus Guarna, Dominus Castellimaris.* 1160. *Depositum Dom. Henrici, Capuanorum Principis.* 1086. *Dom. Robertus Guiscardus Dux obiit.* 1120. 6. *Julii obiit Dom. Guillelmus Dux.* 1159. *obiit Dom. Hadrianus Papa IV.* 1150. *Depositum Dom. Sibillæ, illustris Reginæ*, Regi Rogerio nuptæ. 1147. *Depositum Dom. Amfusi, Capuanorum Principis.* Mſ. liber in folio apud Bibliothecam Collegii Pan. Soc. J. hoc titulo: *Miscellanea Siciliæ Regum f.* 12.

Quos filios, Tancredum Barii, *Henricumq;* Tarenti Principes Regi Rogerio tollit Pirri *chronologia f.* 26. relata dant parentalia, & *Henricum* tribuit Græcum diploma A. 1136. signatum, Romana toga indutum ab Hieronymo Justiniano Chiensi Soc. J. quod ne pereat, exhibemus. *Rogerius &c. sicut qui domum suam ædificat, non modo saxis maximis, quadratisq; ad structuram utitur, verum etiam parvis quandoq; lapillis, sic etiam Rex bonus, ædificatoris instar, subditis benefacturus, non solum donis maximis, verum etiam parvis muneribus illos afficit, idcirco OEdilena, Adami conjux, quæ Henricum, filium meum legitimum lactaverat, parvo donata est munere in territorio oppidi nostri Boici,* Biccari nunc, *quod illi, atq; hæredibus suis, ac successoribus Potestas nostra donavit Villam Rachel Cerames cum juribus suis, & cum jugalibus 5. & villanis 5. qui isti sunt, Meyses, filius Solimenis, Nemes frater ejus, Ises eorum frater, Balchasen, ipsorum frater, Muchammatus filius Abderrachmani Voluntariorum. Confinium autem dictæ Villæ ita se habet: ab oriente incipit a magno flumine, quod subtus Boico decurrit a scisso lapide ascendendo rivum usq; ad præcipitium dictum Eleszel, & inde ascendit usq; ad altum collem, ex quo apparet Rendupes, & inde ultra ab egressus*

& decurrit usq; in viam incipientem a Boico in Pyrizim, hodie Prizzim: *a meridie vero secundum viam euntem a Boico in Pyrizim usq; ad rivum, qui est sub Villa Sesnes, & redit a rivo dicto, pergendo recta rivum usq; ad albos lapides, & inde regredietur usq; ad rivum dictum usq; ad . . . . . ubi aqua est Minteme . . . . dicta; ab occidente vero incipiens ab aqua dicta Mint. . . . . incipit confinium Guillelmi Bonelli, & inde . . . ex qua vadit a Pyrizi Panormum usq; ad lapides dictos, Sarracenice Elguraz: confinium usq; ad lapides Bulchur pervenit ad lapides ficulneorum, & inde ultra recta via usq; ad lustrum, ubi est via . . . . . & a dicto lapide devenit usq; ad rivum, qui dicitur Balatarum, & a dicto rivo descendit recta per ipsum rivum usq; ad magnum fluvium: a septemptrione autem vadit secundum flumen recta ad finitimum territorium Phitalarum usq; ad scissum lapidem, unde initium fecimus: propterea & sigillum præsens, consuetum, ac jurejurando firmatum datum est dicta OEdilena, ejusq; viro, ut ipsi possideant, eorumq; hæredes mense Aprili, indict. 14. anno 6644. Rogerius in Christo Deo pius, potens Rex, & Christianorum auxiliator.*

Archiepiscopi Pan, cui ægrotanti defert SS. Viaticum Cantor, vel Major Capituli, comitante Clero, Capitulo, Senatuq; mortem, urbi annunciat nola Rogeriana; Defunctus post Ægyptiacam condituram induitur vestibus usualibus, mox pontificalibus: *Ceremoniale Episc. lib. 2. cap. 38. f. 391.* in aula sui palatii collocatus, a religiosis familiis, defunctorum officio decoratur, exinde præcedente equestri Alborum sodalitio, 1. Maii 1541. erecto, utroque Clero, Capitulo, post feretrum Senatu, ad basilicam translatus, excelsam supra molem, in medio navis mediæ constitutus excipit cantum officii, missaeq; ac inter hujus solemnia facundi laudes Oratoris, tandem sub pavimento, marmoreum juxta mausoleum tumulatur: evulgato obitu Presb. omnes in Archidiœcesi tenentur missam pro ejus anima celebrare: *Synodus Doria 1615. p. 3. cap. 5. f. 96.* Cantor epistolis admonet suffraganeos, *Agrig. Mazar. Melit.* de Primatis excessu, ut precibus, ac publicis, privatisq; sacrificiis extinctum opitulentur: *eadem Synodus p. 3. cap. 8. f. 93.* studet etiam, ut perpetua defunctorum Præsulum anniversaria peragantur: 6. Febr. vesperæ, & officium, 7. Febr. missa pro *Joanne Carendeleto* aureis 31. cum dimidio: 1. Julii vesperæ, & nocturnus cum laudibus, 6. Julii missa

pro

pro *Didaco Haedo* aureis 25: 8. Julii officium, missa pro *Joanne Lozano* aureis 25: 12. Nov. missa pro *Cæsare Marullo* aureis 25: 19. Nov. missa pro Card. *Joannettino Doria* aureis 25: 23. Nov. missa pro *Petro Martinez Rubio* aureis 10: 2. Dec. missa pro *Jacobo Palafox* aureis 10. excitante cives ad luctum nola Rogeriana, *Guza*, quæ apud ms. librum *Capituli* in quarto f. 333. *suona del giorno delli Morti, delli Anniversarii di Arcivescovi, e di Remattina, e sera di Quadragesima, nella morte di Arcivescovi, di Vicere, e Viceregine, e anche nella morte di Grandi di Spagna, siccome ordinò il Cardinal Doria nella morte della Duchessa di Bivona, per la Marchesa di Geraci la vecchia, come Viceregina in interim a 3. di Gennajo 1628. per la morte del Marchese di Tariffa* 19. Nov. 1633. *per la morte della Marchesa di Tariffa, per l'Adelantado Maggiore in tempo dell'Arcivescovo D. Diego Haedo, e anche nell'Anniversario de Morti, che si soleva fare dalla Compagnia di S. Ursula, e quando vi è vento, e tempeste: sonò ancora per la morte di D. Maurizio de la Cueva* 5. Sept. 1628. *fratello del Duca di Alburquerque, Vicere, e ancora di ordine del Signor Cardinale nella morte del Sig. Principe di Castiglione, genero del Princ. della Cattolica, il quale morì a 22. di Febr. 4. ind.* 1636.

Civibus etiam aliqua calamitate denatis sacra solemnia celebrata: prostratis a lue A. 1575. *Capitulum*, extincto *Lomellino Archiep.* adstantibus Carolo Aragoneo, Terrænovæ Duce, regni Præside, Senatuq; ac Deputatione sanitatis, 6. feria, 6. Julii 1576. Ingrassia *de peste p. 2. cap. 20. f.* 310. submersis in portu parvo, ob lignei pontis ruinam Domin. 15. Dec. 1590. *Haedus Archiep.* 4. feria, 2. Januar. 1591. *diarium ms.* Doctoris Petri de Blasio: defunctis in peste A. 1624. *Card. Doria* attribuit 1628. feriam 2. cujuslibet mensis Sept. Pirr. *not.* 1. *Pan. f.* 202. occisis Domin. 1. Sept. 1726. ob terræmotum *Gaschus Archiep.* 5. feria 12. Sept. 1726. postquam, ejus edicto, tribus antecedentibus in diebus piaculare sacrificium obtulissent omnes parochorum, monialium, ordinumq; regularium Ecclesiæ, motis omnibus urbis universæ nolis: Ruffo *historia terram. Pan. f.* 23.

CAPUT QUARTUM

CELEBERRIMA MONUMENTA.

Hoc

HOc in templo vacarunt precibus *Sancti*: 1219. *S. Angelus* Hierosol. Carmelita, qui Leocatæ 5. Maii 1220. Martyr occubuit: *t. 2. f. 196.* Cajetanus. 1222. *S. Antonius* Ulyxipponen. *Patavio* dictus: *paradisus seraphicus t. 1. lib. 1. cap. 5. f. 35.* Tognolettus. 1224. *B. Angelus* a Reate, D. Francisci socius: *not. 6. Mazar. f. 536.* Pirrus. 1247. *B. Gandolphus* a Binasco, Franciscus. *t. 2. f. 209.* Cajet. 1283. *S. Elisabeth* Aragonea: *vita.* 1315. *S. Conradus* Confalonerius, Placentinus, dein apud Netum anachorita: *t. 2. f. 83.* Cajet. 1335. *B. Gerardus* Cagnolus a Valentia, Francisc. cujus corpus argentea claudit arca in Par. S. Francisci conventu. *t. 2. f. 241.* Cajet. 1444. *S. Joannes* a Capistrano, Francisc. *vita*: 1466. *B. Joannes Vincentius* a Pistorio, qui suo in Dominicano cœnobio malorum aureorum plantavit arborem: *vita.* 1535. *S Franciscus Borgia*, tunc Gandiæ Dux, postea tertius Soc. J. præpositus generalis: *lib. 1. cap. 7. f. 46.* Cascinus: 1600. Ven. *Camillus de Lellis* clericorum infirmis ministrantium auctor: *vita.*

Principes: 1208. *Innocentius* III. PP. qui 30. Maii ædem S. Petri de Balneario consecravit, ut fileam *de Xisto IV. Alex. VII. Innoc. XII.* quia lustraverunt basilicam in minoribus constitutis *t. 3. f. 523.* Invegius. 1209. *Alphonsus* Aragoneus, Provinciæ Comes, Imp. Constantiæ frater, hac in Ecclesia conditus: *t. 30 f. 526.* Inveg. 1270. *Philippus III.* Galliarum, *Carolus* Andeg. Siciliæ Reges, cum *D. Ludovici IX.* Francorum Regis, ille *patrius*, hic *fratris* ossa in Cathedrali Monteg. tumularunt: *t. 31 f. 740.* Inveg. 1285. *Constantia* Sueva, Manfredi Siciliæ Regis filia, Petri Aragonum Regis uxor, ejusq; liberi *Alphonsus III. Jacobus II.* Aragonum, *Fridericus II.* Siciliæ Reges, *Violanta* Roberti I. Neapolis, *S. Elisabetha* Dionysii I. Lusitaniæ Regum postea conjuges: *lib. 9. dec. 2. cap. 1. f. 494.* Fazellus. 1315. *Maria* Henrici Regis Cypri filia, Jacobi II. Arag. Regis uxor: *lib. 51 f. 158.* Madrolycus. 1395. *Maria* Aragonea cum viro *Martino I.* Siciliæ Regina, socerog; *Martino II.* Montisalbi Duce, qui post mortem fratris Joannis, fuit 1395. Aragonum, post obitum filii 1409. Siciliæ Rex: *chron. f. 81.* Pirr. 1403. *Blanca* Caroli Navarræ Regis filia, Martini II. Conjux 2. Johannis I. nostri Regis uxor 1. *ibidem f. 84.* Pirr. 1415. *Joannes* Aragoneus, Pegnafielis Dux, Ferdin. I. nostri Regis filius, Regni Vicarius, post

Alphonſi V. fratris interitum, 1458. Siciliæ, Navarræ, Aragonum Rex: *ibidem f.* 100. Pirr. 1421. *Otho* Luſinianus, Jacobi Cypri Regis filius in Pan. S. Dominici fano tumulatus: *lib.* 13. *cap.* 8. *f.* 144. Surita. 1421. *Alphonſus V.* Arag. Siciliæ Rex: *chron. f.* 90. Piſt. 1424. *Petrus*, Neti Dux, ac Prorex, præcedentis frater: *ibidem f.* 100. Pirr. 1458. *Carolus*, Viannæ Dux, Joannis I. noſtri Regis primogenitus: *ibidem f.* 95. Pirr. 1495. *Alphonſus II.* Neapolis Rex: *chron. f.* 24. Auria. 1500. *Joanna*, præcedentis uxor, Ferdin. II. noſtri Regis ſoror: *not.* 1. *Pan. f.* 189. Pirr. 1535. *Imp. Carolus V.* Auſtriacus, Siciliæ Rex: *chron. f.* 104. Pirr. 1569. Card. *Alexander* Farneſius, Petri Aloyſii, Parmæ Ducis filius: *not.* 3. *Montereg. f.* 433. Pirr. taceo Cardinales, Theodorum Trivultium, Ludovicum Portocarrero, Franciſcum Judice *Proreges*, Ludovicum Torres, Coſmam Torres, Franc. Peretium, Vitalianum Viſconte, *Archiepiſcopos* Montiſregalis, Antonium Zappatam, quia regio ſanguine non fulgentes. 1572. *Joannes I.* Auſtriacus, noſtri Regis Philippi II. frater: *chron. f.* 57. Auria. 1573. *Abdalaris*, Amidæ Regis Tunetani primog. in baptiſmo *Carolus Auſtriacus*: Vander Hammen *vita Joannis I. Auſtriaci lib.* 4. *f.* 178. 1603. *Joanna* Auſtriaca, Joannis I. filia, Pan. Franc. Brancifortis, Petræpertiæ Principis uxor: *chron. f.* 75. Auria. 1603. *Odoardus* Farneſius, Rainutii Parmæ Ducis, primog. *diariam mſ.* Zamparronii. 1619. *Emmanuel Philibertus*, Caroli Emmanuelis, & Catharinæ Auſtriacæ, Ducum Sabaudiæ, filius, 1622. Prorex: *chron. f.* 84. Auria. 1622. *Ajaja*, Amidæ Tunetani Regis filius, ſacris in undis *Philippus Auſtriacus*, in Pan. S. Mariæ de Pace Cappuccinorum æde ſepultus, cujus filius Henricus, nuruſq; Aloyſia jacent in templo SS. Nominis Jeſu, Domus Profeſſæ Soc. J. 1646. *Mahometes*, Daii, Regis Tunetani primog. in SS. Nominis Jeſu templo lotus 6. Maii, in ſacro fonte *Philippus Auſtriacus* dictus: *chron. f.* 110. Auria. 1648. *Joannes II.* Auſtriacus, noſtri Regis Philippi IV. filius, Prorex, *ibidem f.* 115. Auria. 1656. *Mahometes*, Abdallæ, Fezii, & Marrochii Regis primog. in aquis luſtralibus *Balthaſſar Loyola de Mandez* appellatus, 13. Sept. 1661. Romæ noſtram ſocietatem amplexus, 1. Januarii 1661. facta profeſſione miſſus Evangelicus præco ad Indos orientales, Mogoriſq; regnum, in Matritenſi imperiali collegio deniatus 13. Sept. 1667. *vita mſ.* Delvius. 1676. *Oſmannus*,

Ibraimi, Magni Turcarum tyranni, ac Zafiræ primog. Mahometis IV. frater, in sacro balneo *Dominicus Othomannus* inter Fratres Prædicatores adlectus: *vita p. 2. lib. 10. f. 649.* Bulgarinus. 1704. *Ludovicus Alexander* Borbonius, Ludov. XIV. Francorum Regis filius, Tolosæ Comes. 1713. intrusus Siciliæ Rex *Victor Amedeus, Annæ Borbonia*, eorumq; nepos, Princeps *Thomas*. 1718. *Victor*, Sulæ Marchio, Victoris filius. 1721. Maximilianus, Hassiæ Regulus, Friderici I. Suecorum Regis frater.

Interdicta 4. toti Regno imposita, sancteq; observata basilicam funestarunt: *Primum* 18. Nov. 1283. inflixit *Martinus IV. PP.* ob Gallorum cædem, *in Siculis Vesperis* 30. Martii 1282. patratam, ejectoq; Tyranno *Carolo Andegavensi*, cui Gallus favebat Pontifex, *Petrum Aragoneum* Sicula corona donatum 30. Aug. 1282. Pisr. *chron. f. 61.* quod *Bonifacius VIII.* in cœna Domini 7. Aprik. 1300. firmavit, cum Fridericus, Petri filius, ejusq; socii, Ligures recusarunt arma deponere adversus Carolum II. *Andegavensis* filium, Nepolis Regem: illud lenivit *Pantheon* conicis Card. Matthæus ab Aquasparta 29. Januarii 1291. dicens in brevi: *Nos igitur favore religionis pensato, piis vestris supplicationibus, quantum cum Deo possumus, favorabilius annuentes, auctoritate ipsius Domini Papæ* Nicolai IV. *cujus Pœnitentiariæ curam gerimus, & de ejus speciali mandato, vivæ vocis oraculo, nobis facto, vobis licentiam concedimus, & tenore præsentium indulgemus, quatenus liceat vobis per Presbyteros vestri ordinis, & alios proprios Cappellanos vestros in domibus, & locis dicti Hospitalis divina officia facere celebrari, necnon & quibuscunq; aliis religiosis locis insulæ, & quorundam aliorum locorum dicti regni, ad quæ vos declinare, ubi ex indulto Apostolico, seu Legatorum prædictæ sedis, divina eadem celebrari contigerit, eisdem interesse possitis, hujusmodi generali interdicto durante, januis clausis, non pulsatis campanis, interdictis, & excommunicatis exclusis, submissa voce, dummodo id non contingat vobis imponendum, auctoritate dictæ sedis specialiter interdici, aliudq; canonicum non obsistat:* idem eosdem 5. Febr. 1291. a censuris absolvit per Pan. Fratrum Minorum Guardianum: Mongit. *monumenta sacra cap. 6. f. 52.* hoc interdictum post 19. annos, 10. Junii, in D. Olivæ V. M. Pan. festo 1302. *Bonifacius VIII. PP.* relaxavit, ejusq; Legati Guillelmus Godonius, Archiep. Salerni,

& Can. Joannes de Camera in diœcesi Pan. per literas 23. Sept. 1302. datas Leontini, directas *provido viro, Cappellano Majoris Pan. Ecclesiæ*, ubi: *pro parte universitatum, personarum tam ecclesiasticarum, quam secularium civitatis Panormi, necnon terrarum, & locorum diœcesis Majoris Pan. Ecclesiæ cum omni reverentia, humilitate, & devotione rogati, & requisiti fuimus, eas per nos recipi ad mandata prædictorum Domini Summi Pontificis, & Sacrosanctæ Romanæ Matris Ecclesiæ, & his relaxari omnes sententias excommunicationum, suspensionum, & interdicti:* Rinaldus A. 1302. *n.* 10.

Secundum 1320. *Joannes XXII. PP.* postquam Rex *Fridericus II.* Petri filius *pacis conditiones cum Roberto* suæ sororis Violantæ marito, Andegavensis nepote, *regni Neapolitani hærede sub pœna excommunicationis die 21. Januarii 1317. latæ, non servasset, & pro Januensium auxilio in sacros proventus manus injecisset, diris eum Siculis omnibus execratus est:* Pirr. *chron. f. 66. cujus guerræ occasione inter Fridericum cum Januensibus fœderatum, & Robertum Regni Neapol. de quo, capite antecedenti, interdicta exactio in insula Sicilia; quod interdictum prædictur Dom. Rex Frider. servari jussit, & fecit ferire prædictam insulam a principio Januarii, 4 indict. anno a nativitate Domini 1321. in antea, licet Panormi fuit inceptum servari in die festi S. Juliani, quod est 22. mensis Januarii, licet idem interdictum non dicitur ab Ecclesia emanasse, quod interdictum duravit usq; ad vigiliam festi S. Antonii, qual fuit indict. 3. anno 1335.* chronicon Siculum cap. 91. t. 3. *thesauri novi anecdotorum f. 87. Fridericus inutilibus sumptibus fatigatus, in subsidium expensarum guerræ, ad proventus Ecclesiarum Siciliæ manus injecit, propter quod sparsum est verbum in populo Siciliam interdicto Ecclesiastico fuisse suppositam, ipsumq; Frider. Regem, & Consiliarios ejus, excommunicationis sententia irretitos, qua causa ex illo assumptum, atque servatum est in Sicilia interdictum:* Specialis *lib. 7. cap. 15. f. 732. Marca Hispanica* sustulit illud *Joannes* idem sabbato, 3. Dec. 1334. unico ante mortem die, urgente Simone Bellooh, Jacobi II. Aragonum Regis Oratore: Pirr. *chron. f. 66. defuncto Joanne XXII. Rom. Pont. extinctis ante obitum censuris, & diris, quibus Siciliam implicuerat, sacra omnia, & missæ, quibus Fridericus, & Siculis per multos annos fuerat interdictum, ubiq;*

cele-

celebrari cœperant Fazell *dec.* 2. *lib.* 9. *cap.* 3. *f.* 522. Fridericus *cum propter assidua cum finitimis, & iisdem affinibus bella, & alios sumptus, pecunia indigeret, ecclesiasticis proventibus manus injecit, quare* 1321. *ut nostri annales testantur, a Joanne* 22. *una cum omnibus Siculis anathemati subjectus est: ad Regis tamen preces, qui licet excommunicatus, a Joannis tamen obedientia, nunquam discessit, quamvis a Ludovico Imperatore ad hoc urgeretur, anno Domini* 1334. *Pontifex naturæ concessurus, Fridericum, & Siculos absolvit, & deinceps divina officia, quæ in Sicilia annos tredecim, interdicto cessaverant, maxima cum fidelium lætitia, fuerunt instaurata*: Littara *lib.* 2. *Ennensis hist. ms. cap.* 20. *f.* 421. apud me: interdictum putatum mire servatum.

Tertium 7. April. 1339. Card. Goctius de Battallis, & Raterius, Episc. Vasionensis, *Benedicti XII. PP.* Legati *ad Petrum II.* Friderici II. filium, *sed cum Messanenses, Legatos Apostolicos cum Regis Roberti vexillo portum ingressos vidissent, missilibus, & machinis repulerunt, quocirca ira perciti Præsules, diplomate pontificio ad littus relicto, Siciliam omnem diris execrantur*: Pirr. *chron. f.* 74. piissimus vero Rex jussit observari interdictum teste præcepto: *ordo servandus in ecclesiis tempore interdicti: capitula missa per sacram regiam majestatem* Octaviano de Labro *Vicario Dom. Archiepiscopi Pan.* Theobaldi *interclusa litteris regiis, missis dicto Vicario, eadem die assignata Prætori, Judicibus, & Juratis felicis urbis Panormi per eundem Vicarium, coram quibus ipse Vicarius fecit legi litteras super negotio sepulturæ hominum, videl. forma interdicti, quæ servatur in civitate Messanæ*: 1. *ordinatum est, quod in ecclesiis, & monasteriis cujuslibet terrarum, & locorum Siciliæ divina celebrentur officia, sicut prius, tamen submissa voce, clausis januis, excommunicatis, & interdictis exclusis, non pulsatis campanis, prout dicitur decretali, Alma: item ordinatum est per Juratos civitatis, quod in Matrice Ecclesia dictæ civitatis ad distinguendum horas diurnas, & nocturnas pulsetur campana, quæ vocatur, Minor, per quendam laicum, statuendum ad id, pro parte Universitatis civitatis ipsius, & diebus Dominicis, & festivis ad prædicationem, seu ad sermonem pulsetur campana, quæ vocatur Major, tribus vicibus, vel pulsetur campana per ipsum laicum ad distinguendum juxta morem, & consuetudinem in diebus feriatis, & festivis secundum, quod consuetum*

erat

erat ante interdictum: item ordinatum est, quod cum aliquis moreretur, pulsetur ad appellum campana Major, vel Minor secundum conditionem mortuæ personæ, et si fuerit masculus mortuus, dicta campana pulsetur ad appellum tribus vicibus, et si fœmina, duabus per laicam deputatum per Universitatem: item ordinatum est, quod ad funus liceat processio cum cruce, quam portet laicus, & quam laicus ipse per se ipsum accipiet ab ecclesia, non tamen vadant processionaliter, sed mixti, prout laici, Presbyteri, & clerici superpelliceis induantur, et si dictus cum pœnitentia, & satisfacientia mortuus fuerit, in cimiterio ecclesiæ sepeliatur per laicos, ipsi clerici recedant ab ecclesia, antequam corpus sepulturæ tradatur: item ordinatum est, quod Baptisma, Confirmatio in fronte, Pœnitentia sanis, & morientibus licite ministretur, ut prius, & Matrimonium contrahi possit absq; solemnitate tantum nuptialium benedictionum: item ordinatum est, quod possit diebus Dominicis, & Festivis in ecclesia, & plateis proponi publice verbum Dei, a Religiosis, & aliis Præsbyteris, quibus prædicationis officium est permissum, etiam ob prædictam causam prædicationis, in domibus Religiosorum tantum pulsetur, cum eis videbitur, sicut in dicta Matrice Ecclesia, & non aliis ecclesiis, prout jus dictat: item ordinatum est per Universitatem propter scandalum evitandum, in 4. festivitatibus anni, videl. Nativitatis Domini, Sanctæ Pasquæ Resurrectionis Dominicæ, Pentecostes, & Ascensionis, Assumptionis Virginis gloriosæ divina celebrentur officia, ut supra, clausis januis, submissa tamen voce, & cælo albescente: f. 143. Privilegia Pan.

Hoc interdictum a die 1. Martii 1349. ad usque Marianam Assumptionem suspendit omnibus *Clemens* VII. PP. & *Urbanus* V. PP. Benedictino S. Martini Monasterio Pan. indulsit, *ut in eo, solemnioribus B. Virginis, & B. Patris Benedicti festivitatibus, divina possint alta voce celebrari officia, clausis tamen januis, ejectisq; excommunicatis, datis litteris anno 3. sui pontific.* ideſt 1366. Pirr. *not. S. Martini f.* 174. sustulit illud *Gregorius* XI. PP. 27. Aug. 1372. ad preces Guillelmi Rustici, Bened. Pan. pro Frid. III. Rege Oratoris, Pontificii Sacellani, & Cubicularii: *nam, dum ex regia legatione de tollendo a Sicilia interdicto, res plerisq; Præsulibus, ac viris illustribus semper difficillima, ageret, facili negotio, absq; pecuniarum dispendio obtinuit f.* 175. *ibidem.* adi Rinaldum A. 1339. n. 58. 1349. n. 9. 1372.

Digitized by Google

n. 19. *Quartum* refert Pirrus *ibidem f.* 198. *interdum Abbas* Joannes Præcòpus *a Siculis ad PP. Gregorium XII. Orator, cauſa impetrandæ interdicti indulgentiæ fuit deſtinatus, quam per reſcriptum idibus Aug.* 1414. *ut ipſe, ac ſuus Prior, auctoritate Apoſtolica, & ſchyſmaticos abſolvere, & ab interdicti pondere poſſent Siculos, qui tanto tempore premebantur, impetravit*, quia Martinus II. Siciliæ Rex Antipapæ Petro de Luna adhæſerat: alterius interdicti meminit Surita *lib.* 6. *cap.* 38. *f.* 40. quod poſuit *Innocentius* IV. PP. A. 1245. poſt excommunicatum in concilio Lugdunenſi Cæſarem Fridericum II. ſed fides ſit penes ipſum.

Ob calamitates urbis præteritas hymnus euchariſticus *Te Deum laudamus* hac in æde ſemper *privativè* canendus: 22. Julii 1576. coram Prorege, Carolo Aragoneo, Pan. Terræ novæ Duce, Senatu, ſanitatis Deputatione ob peſtem A. 1575. extinctam *Antonius Maurino de Pazos*, Epiſc. Pactenſis, defuncto Jacobo Lomellino Archiep. *de peſte p.* 2. *cap.* 20. *f.* 312. Ingraſſia. 4. Sept. 1625. ob primam a contagio liberationem A. 1624. *Doria* Card. *expleta jam in univerſa civitate per dies* 40. *probatione, factoq; experimento, & periculo, cum Superiores attendiſſent, & obſervaſſent nec in urbe Panormi, nec extra eam, nec in magno xenodochio, contagioſa lue infectam ullam reperiri, idq; medicorum teſtimonio prolaretur, toraq; per gratiam Dei, & glorioſa merita, & interceſſionem S. Roſaliæ, evidentiſſimo, ac patenti miraculo, civitate, priſtinæ ſaluti reſtituta, die* 4. *Sept.* 1625. *feliciſſimo hujus Virginis natali dicata, Te Deum laudamus, in Majori, ac Cathedrali Eccleſia, ſummo gaudio, & jubilo, ac ſolemni pompa, & ſplendore, Illuſtriſs. Card. Prorege, totoq; Illuſtriſs. Senatu præſentibus, tanta devotione, ac pietate fuit decantatum, ut nullus de adſtantibus, præ nimia lætitia, a ſingultibus, & internis ſuſpiriis abſtinere, aut a lacrymis ſe temperare valeret*: Hiſpanus Bernardus Vargas, hiſtoricus *Mercedarii Ordinis* Generalis, teſtis oculatus *f.* 74. *de lue Pan.* 9. Junii 1626. ob ſecundam a contagione A. 1625. exemptionem, ejuſdem Virginis ope: *Doria* Card. *lib.* 1. *cap.* 18. *f.* 158. Caſcinus. 24. Januarii 1693. ob urbem a terræmotu 11. Januarii 1693. Roſaliæ Virg. Pan. patrocinio vindicatam *Baſſanus* Archiep. *chron. f.* 200. Auria: 10. Febr. 1693. eandem ob rem *f.* 200. *ibidem*: 9. Oct. 1726. ob regiam urbem a majori terræmotus 1. Sept. 1726. damno exemptam, ejuſdem

S. Vir-

S. Virginis auxilio *Gaschus* Archiepiscopus.

Ob Regum victorias: 13. April. 1648. *ob Neapolim* Regi Phil. IV. restitutam 6. April. *Andrada* Archiep. *chron. f.* 113. Auria 20. Aug. 1650. ob *Ilvam* Gallis ereptam 15. Aug. *Martinus de Leon* Archiep. f. 117. *ibidem* 10. Nov. 1652. ob *Casale* Francis extortum 22. Oct. f. 121. *ibidem* 10. Martii 1678. ob *Messanam* 13. ejusdem a Gallis derelictam *Palafox* Archiep. quod si ob *Barchinonem* 13. Oct. 1651. *Te Deum laudamus* cecinit 9. Nov. 1652. *Martinus de Leon* Archiep. in Ecclesia sacræ Mansionis, præcessit actus præservativus 9. Nov. 6. *indict.* 1652. *quia ob partam victoriam sub felicissimis Serenissimi Principis Dom. Dom. Joannis ab Austria, Capitanei Generalis auspiciis, invictissimis Catholicæ Majestatis Dom. Nostri Regis Phil. IV. Hispaniarum, & utriusq; Siciliæ Regis armis, & copiis contra Barchinenses die 13. Oct. proxime præteriti habitam, Illustriss. & Excellentiss. Dom. Dux dell' Infantado* Rodericus Sandoval, & Mendoza *hujus Siciliæ Regni Prorex, & Gener. Capitaneus meritissimus pro gratiarum actione, solita sua christiana pietate, & religione decreverit sacrum Deo Optimo Maximo, omnium triumphorum, ac victoriarum datori ... canere, Te Deum laudamus devote, & solemni ritu canendo, & ad rem gratam dicto Serenissimo Principi faciendam, dictam sacram ceremoniam in ecclesia Abbatiali Sacræ Mansionis, in qua præfatus Serenissimus Princeps Abbas ex auctoritate Pontificia, & Regia præsentatione est*, a die 21. Febr. 1645. ad usq; 17. Sept. 1679. *conficere cum assistentia, & præsentia Illustriss. & Rmi Dom. Fratris D. Martini de Leon, & Cardenas, Archiep. Pan. & ejusdem Capituli in dicta Ecclesia Sacræ Mansionis, qui Te Deum cantabit Pontificaliter indutus cum omnibus Canonicis, ad instantiam Rev. Capituli Sanctæ Pan. Ecclesiæ ad præsentem actum devenit, quo declaravit, & declaranullo modo, hac decantatione, & ceremonia intendisse, nec intendere ullatenus præjudicari, aut prædicatum esse in aliquo ipsi Metropolitanæ Ecclesiæ Felicis Urbis Panormi, & dicto Capitulo, ubi, & in qua fuit solitum canere dictum Te Deum laudamus in similibus, & aliis casibus, & prout ab ipsomet Serenissimo Domino, dum Regis vices in hoc regno gereret*, ab anno 1648. ad usq; 29. Maii 1651. *observatum pluries fuit in regio templo, in quo plura Serenissimi Regum corpora jacent, & ipsi Canonici Cappellani Regii*

assi-

assistunt, sed remaneat penes dictam Ecclesiam idem jus integrum, & illæsum, ac si dicta sacra cerimonia præsens minime in dicta ecclesia Sacræ Mansionis edita, & celebrata fuisset, ad illam enim Excellentia Sua confluere intendit pro hac vice tantum, isto solummodo præfato motivo; quod Serenissimus Dom. ad præsens dictæ præfatæ ecclesiæ, & Abbatiæ Abbas est, crastina vero die in Metropolitana Ecclesia sacrum Pontificaliter peragatur per dictum Illustriss. & Rmum Archiepiscopum, assistente Excellentia Sua, cum omnibus Magistratibus, & Tribunalibus, prout solitum est, unde &c. Protonotarii liber anni 1652. 1653. 6. ind. f. 188.

Peste Panormum vexante, nuncupatum 15. Aug. 1624. *votum* de tuendo Deiparæ illibato conceptu per Card. Doriam Proregem, uti Archiepiscopum cum Capitaneo, Senatuq; formulam refert Cascinus *lib. 1. cap. 7. f. 43. idem sanctissimum Panormæum exemplar, eadem exitialis morbi occasione omnia depopulantis, neq; absimili eventu æmulata est anno 1656. nobilissima Neapolitana civitas una cum toto illo florentissimo regno*; Latius *aquila triumphans f. 306. Aliud* 10. Febr. 1693. Senatus Pan. de celebrando tertio S. Rosaliæ festo, ob urbem ejus ope vindicatam a terræmotu 11. Januarii 1693. in manibus Bassani Archiep. formulam dedi lib. 9. cap. 2. f. 252. *Tertium* 8. Dec. 1698. Capitulum Pan. ad ejusdem pedes: exhibeo: *Nos Capitulum hujus Sanctæ Primariæ Metropolitanæ Ecclesiæ sponte profitemur, & affirmamus Beatiss. Virg. Mariam, Dei Genitricem absq; originalis peccati macula in primo instanti conceptam, & hanc veritatem non modo numquam impugnaturos, sed in privatis etiam colloquiis, & publice, dum spirabimus, opportune docturos esse, & propugnaturos juxta decreta Sanct. Pontificum jam edita, aut deinceps edenda, ac etiam, si opus fuerit, usq; ad sanguinis, & animæ effusionem, Dei gratia cooperante, defensuros spondemus, vovemus, & juramus, sic nos Deus adjuvet, & hæc Sancta Dei Evangelia*: eadem die Capitulum sanxit, ut nullus Canonicus in fratrem reciperetur, ni post fidei professionem adderet hoc votum: *insuper ego ipse idem N. sponte profiteor, & affirmo Beatiss. Virg. Mariam, Dei Genitricem absq; originalis peccati macula in primo instanti conceptam, & hanc veritatem me non modo numquam impugnaturum, sed in privatis etiam colloquiis, & publice, dum spirabo, opportune docturum esse, & propugnaturum juxta*

decre-

Digitized by Google

decreta Summ. Pontificum jam edita, aut deinceps edenda, spondeo, voveo, ac juro: sic me Deus adjuvet, & hæc Sancta Dei Evangelia.

Eandem ob luem Senatus emisit alia 4. vota, in libro *di Sanità* 25. Julii adnotata: *Vuti fatti dalla Città di Palermo: Che si facci un quadro con l'imagine di S. Rosalia ad onore, e gloria sua:* nunc in principe templo: Vide *librum* 11. *cap.* 5. *f.* 345. *Che in ogni Anno Santo si mandino in Roma a spese del Senato 4. persone per ogni quartiere, per visitare le Chiese Sante*, ideſt viros 24. nam Panormus in ſex regiones dividitur, totidem Senatoribus attributas: *Che si mandi la cera* libras 125. *ogni anno a Nostra Signora di Trapani, conforme all' appuntamento* 26. Junii: *Che si facci nella Chiesa di S. Francesco d' Assisa a spese della Città, festa solenne della Concezzione della Beatissima Vergine, per esecuzione d'un voto fatto per essa Città* 15. Aug. donando aureos 250: perfectis aliis votis, *secundum* per oblivionem implevit A. 1700. *il Senato di questa* Città *nell' occorrenza dell' Anno Santo per adempire un voto fatto nell' anno* 1624. *in tempo di peste elesse 24. persone, 12. Sacerdoti, 12 Secolari di buona condizione, quali vestì con giamberghe di panno finissimo, e sottogiamberghe di raso neri alla Romana, da pellegrini, con bordoni, e mozzette, ove stavano tre piante di argento, grandi, in mezo le arme reali, con pendente un medaglione di argento, con figura di S. Rosalia, a lato destro le armi di questo Sig. Vicerè, Duca di Veraguas*, Petri Columbi de Portugallia, *ed al sinistro le armi della Città: partirono per Roma alli* 30. *Maggio*, ideſt 3. Junii, *sopra le galere*, ideſt naves Tartanæ: *e prima di partire, S. E. tenne Cappella reale nella Madre Chiesa*, 30. Maji, in Pentecoſte, *assistendo alla Messa cantata li sudetti pellegrini, che tutti si communicarono: alla fine uscirono dalla Chiesa in processione, principiandosi con uno Stendardo grande di broccato d'oro, portato da un Senatore, seguitando li pellegrini in ordinanza, a due: a due, appresso tutto il Clero col Capitolo, e poi il Senato, e così procedendo per il Cassaro*, via Marmorea, *si portarono a Porta Felice, ad imbarcarsi, havendo S. E. con tutto il Conseglio*, Regio Concilio, *lasciata la processione al capo della strada del Cassarello: portarono in Roma detto stendardo con una statua di argento di S. Rosalia, da lasciarsi nella Chiesa di S. Maria di Costantinopoli, e furono*

spese per tutto il viaggio, e ritorno dal Senato: Codex m. s. Casimiri Draghi, M. R. C. Præsidis: expendit Senatus aureos 2500, idest pro vexillo aureos 175, pro naulo aureos 300. pro 24. peregrinis aureos 720, reliquos pro vestibus, argenteisque 100 numismatibus; *liber Senat. 24. Julii f. 249.*

Peregrini solventes 3. Junii, Romam ingrediuntur 19. Junii: *entrò da porta S. Giovanni la Compagnia di S. Rosalia di Palermo, ricevuta, & incontrata da quella di S. Maria di Constantinopoli della nazione Siciliana: vestivano i fratelli forastieri, i quali erano solamente 25. con sacco bianco, e mozzetta di pelle negra, in mezo della quale si vedevano 3. segni di argento, cioè in mezo l'arme della corona di Spagna, a mano destra quella delle due Sicilie*: error: stemma Proregis, *& alla sinistra un' Aquila* tesserа Senatus Pan. *in mezo poi portavano attaccata ad una catenella d'argento una gran Medaglia parimente dell'istesso metallo*, ubi S. Rosalia: *portavano uno stendardo piccolo sopra due aste, nel quale vi era solamente da una parte dipinta S. Rosalia*, vexillifero D. Vito Fatio, Saccensi, qui Sacerdos erat 9. palm. *avevano ancora un mediocre Crocifisso con alcune torcie, & un coro di musica, con la quale magnificenza andorno il giorno appresso alla visita delle 4. Basiliche: questa Compagnia degna di essere ammirata per la nobiltà, e per il decoro, fece il suo viaggio a spese della Città, havendo questa, quando fu travagliata dalla peste A. 1624. fatto voto di mandare ogni Anno Santo questa così ben ordinata Compagnia all' acquisto del Santiss. Giubileo in Roma: venne trattata con ogni magnificenza in detta Chiesa Nationale, e servita con ogni affetto, come ben meritava*. Pusterla *memorie istoriche dell' Anno Santo* 1700. p. 1. f. 322.

Siculis à *Regibus* in Basilica coronatis præstitum juramentum de servandis Regni, Panormique privilegiis: idem fecere Reges extra Siciliam coronati, sed exteris à regionibus adventantes: 12. Febr. 1421. *Alphonsus*, 12. Sept. 1535. *Carolus V. Imp.* e Corsica, Tunetoque reduces: Cæsaris formulam dedimus *lib. 12. cap. 4. f. 399.* post Regum absentiam *Proreges*, *Archiepiscopi*, *Senatusque Pan.* cum *Regni*, *Cathedræ*, *Urbisque* possessionem ineunt: Panormi erecto *S. Officii* tribunali A. 1215. *Fridericus II.* Augustus privilegium indulsit 1224. quod 17. Aug. 1451. confirmavit *Alphonsus*, urgente Pan. Dominicano

Hen-

Henrico Lugardo Fidei Quæstore, cujus successor quoque Dominicanus optavit auxilium Senatorium sacramento firmatum, ut à regni capite universum in regnum favor excurreret: annuit Senatus 19. Januarii 1488. *Magnifici Jurati in Majori Ecclesia congregati juraverunt præstare opem, auxilium, consilium, & favorem Officio Sanctæ Inquisitionis hæreticæ pravitatis, & apostasiæ secundum formam sacrorum Canonum, legum, & Regni constitutionum:* liber Senat. f. 93. cum alter Dominic. Fidei censor 1510, ac postea tribunal à sæcularibus Presbyteris rectum, Panormique 20. Januarii 1513. statutum, 1513. voluissent iteratum: respuens Senatus scripsit Proregi Ugoni Moncadæ, S. Euphemiæ Priori Hierosolym. hanc epistolam, cujus in fronte: *A lo Multo Ill. Potenti, & Virtuosiss. Signuri, lo Sig. D. Ugo de Moncada, Vicerè di questo Regno di Sicilia, Priolo di S. Fimia in la Nobili Chitati di Missina.*

Molto Ill. Potenti, e Virtuosiss. Signore: per lo Procuratore Fiscale di la Santa Inquisitione, novamente ni è stato requesto di quello juramento, che in tempo di lu Magnificu Misseri Georgi Bracco tentao, volendo che tornassimo a jurari di observari li privilegii, e capitoli di la S. Inquisitioni, & essere a quella favorabili, e defensuri juxta quella forma di juramento dettiro li primi Officiali di quista felichi Chitati in lo advento di la S. Inquisitioni, e per essiri largamenti per li ditti Officiali jurato di la forma, che la Rev. Inquisituri la prima volta requidio, per undi non essiri obligati ogni jorno a novu juramento, e tanto per chi per li nostri predecessuri, e multi altri Magistrati innanti di lu juramento non essiri stato fatto, e signanter in tempo di lo ditto Magnifico Misseri Georgi Bracco esseri stato negato, come largamenti divi essiri in memoria di Sua Ill. Signoria per lo recursu, che in quillo tempo li ditti Officiali fichiro a Vostra Ill. Signoria, e per tanto essendo quista Chitati tanto pronta in lu servitiu di lo Omnipotenti Dio, de Re, Nostru Signuri, e di V. Ill. Sig., supplicandu quilla, se digni ajutarindi, e favoririndi di quella forma, chi Sua Ill. Sig. soli fari a li pirsuni, che desiano di servirla, in scriviri una littira a lo Rev. Inquisituri, non voglia continuamenti mettirindi in novu affruntu, in cosi, chi poco importano a la S. Inquisitioni, havendu ia havuto tanta loru intentioni, canuscendu li nostri animi intrinsechi esseri affettuosissimi in lo ser-

Digitized by Google

ſervitio, & benefitio, e defenſioni di detto S.Offitio, voglia all intraponiri nenti a li ſupraditti coſi, & quantu preſtu ſemu ſtari ad obediri tutti li mandati regii, e di V. Ill. Sig. non oſtanti, che non ſia ſtato fatto cum lo communi plachiri di tutti li Chitarini, non volendo in quiſto aſpettari la riſpoſta di la querela, che in ſimili materia li noſtri predeceſſuri fichiro, mandando a Sua Real Maeſtà, ſolum ricordiſi ad obediri per obſervari l'antiquo coſtume, ed obedienza di ditta Chitati, la quali di continuo ſi raccomanda a V. Ill. Sig., tornanduli ad ſupplicarla, liſia plachenti livarila di tali affrunti, perch'eſſendo complachuto in omnimodo di tutti quilli coſi voli, e ſu neceſſarii a quiſta S. Inquiſitioni, che biſogno è veniri omni jorno cum novi domandi, che poco importano a lo neceſſario di ditto S. Offitio, & dunano umbra, ad cui concheda honuri, e ſtatu digniſſimo tanto, quanto la virtuoſiſs. perſuna di S. Ill. Sig. meriteria: ex Urbe felici Panormi die XIIII. Oct. 11. Ind. 1513. Prætor, & Jurati Felicis Urbis Panormi.

Reſponſio Ptoregis: *Spectabilibus, & Magnificis Viris, Prætori, & Juratis Felicis Urbis Panormi, Conſiliario, & Regiis Fidel. Dilectis: Panormum. Spectab. Magnifici, Regii Conſil. Fidel. Dilecti: recebimos vueſtra lettra de XIV. del preſente, por la qual havemos entendido todo, lo que nos eſcriveis a cerca de lo, que por el Fiſcal de la S. Inquiſicion hos han pedido, que tornais a jurar, de obſervar los privilegios, y capitulos de la S. Inquiſicion, y ſer en aquella favoreples juxta la forma del juramiento dieron los Officiales deſta Ciudad en el adviento de la dicha S. Inquiſicion, y todo lo, que ſobra eſto pretendeis, eſcuſandoos de tornar a dar el dicho juramiento, pues una vez ſe da generalmente ſegun hemos viſto, nos eſcrivimos ſobra ello al Rev. Inquiſidor con la lettra, que va con eſta, en la qual le decimos nueſtro parecer largamente, que por cierto tenemos, que ſiendo el tan ſervidor del Rey, Nueſtro Señor vendrà bien en eſto, y barà a aquello, que le pareſca ſer mas ſervicio de Su Alteza, no dando lugar a otra coſa: Dat. Meſſanæ XVIII. Oct. 1513. D. Ugo de Moncada:* tabul. Senat. A. 1513. f. 228. 230. quamquam Senatus, ut Sanctum erga tribunal ſuam oſtenderet benevolentiam, 30. Aug. 1520. conceſſit Quæſitoribus, eorumque famulis exemptionem ſuis à vectigalibus: *ibidem* A. 1520. f. 89.

Præſules conſecrati: Urſus in Epiſcopum Agrig. 1194. a Bartho-

tholomæo Ophamilio, Archiep. Pan. Pirr. *not.* 2. *Agrig. f.* 284. Didacus Haedus in Episcopum Agrig. 31. Martii 1585. à Cæsare Marullo, Archiep. Pan. Bernardo Guasco, Mazar. Desiderio Mazzapica, Uxentino: *ibidem f.* 914. Franciscus Neappoli, Pan. Cler. Regul. ut in syllabo Cleric. Regul. edito Romæ 1722. f. 34. ubi: *D. Francesco Napoli, Vescovo di Belcastro, Palermitano*: male *Neapolitanus* apud Ughellum *t.* 9. *f.* 497. electus 8. Aug. 1639. in Episc. Belcastri, à Blasio Proto, Archiep. Messan., Petro Corsetto Cephal., Vincentio Candido Lipar. *schedulæ m. f.* Franciscus Arata Pan. baptizatus in S. Antonii Ecclesia 6. Junii 1619. fides Parochi Joannis Bonanni, falso *Messanensis* apud Ughellum *t.* 9. *f.* 788. in Episcopum Lipar. à Petro Martinez Rubio, Archiep. Pan., Epiphanio Bellacera, & Michaele Zimbalo, Pan. Abbatibus Benedict. SS. *Martini*, & *Caroli* ex Alexandri VII. PP. indulto.: Manganianti *t.* 2. *de Archiep. Pan. m. f.* f. 74. *Regii Milites* effecti magnates Pan. Siculiq. *Equites aurei velleris*, 24. Febr. 1607. Fabritius Brancifortius, Pan. Buteræ Princeps, per Joannem Ferdinandum Pacecum, Marchionem Viglienæ, Proregem: Auria *chron. f.* 76. & quamplures Pan. aliis in templis Pan. eundem ordinem accepere.

In actis Gabrielis Vulpi 7. Aug. 1468. *notum facimus, & testamur, quod, nobis existentibus in Majori Panormitana Ecclesia, in qua erant congregati quasi omnes Rectores venerabilium Confraternitatum disciplinarum Urbis Panormi, vocati ad petitionem infrascripti Nobilis Andreæ Navarro, & præsertim Magnifici & Nobiles Rectores Ven. Confraternitatum S. Nicolai de S. Francisco, S. Mariæ della Pinta, & S. Mariæ Annunciatæ dictæ Urbis, quibus Nobilis Andreas, sua expositione narravit in hunc modum, videlicet, quod cum his diebus nuper elapsis, dictus Andreas rogavit dictos Magnificos, & Nobiles Confratres dictarum 3. Confraternitatum, videl. S. Nicolai, S. Mariæ de Pinta, & S. Annunciatæ, ut ad honorem Ss. Trinitatis, & Glorioss. Virg. Mariæ deberent capere onus exequendi, & complendi omnia contenta in infrascriptis capitulis, & in remissionem peccatorum meorum, qui Magnifici, & Nobiles Confratres fuerunt, & sunt contenti capere dictum onus dictorum capitulorum, attento, quod tendunt ad honorem Dei, & utilitatem pauperum, ut in eis continetur: eorum quidem tenor per omnia*

talis est: sequuntur 10 capitula. Balthassar Bononius, Pan. patritius in mſ. ceremoniali Senatus Pan. cap. 33. in bibliotheca Collegii Pan. Soc. J. *Dopo pranzo* Paschatis *anderanno li 3. Rettori di quell' opera, volgarmente chiamati Padri delle Orfane di Navarro, nella Corte Pretoriana, li quali insieme col Senato anderanno al Vespro nella Chiesa Maggiore, andando per istrada i detti Rettori, cioè il 1., che sarà il Priore di quell' opera alla destra del Pretore, andandovi il Priore del Senato alla sinistra, e gli altri 2. Rettori appresso alla destra dei Giurati, se anderanno a cavallo, che, quando và in cocchio, s'accommodino, come meglio pare al Senato, & andati da Monsig. l' Arcivescovo a darle le buone feste, quando la mattina, cioè il Senato non haverà potuto eseguire, l'accompagneranno nella Chiesa, volendovi venire, dove sedendo nei loro luoghi nel Coro, sedendo i detti Rettori appresso del Senato, fuori del panno, e finito il Vespro anderà il Priore di detti Rettori ad appoggiarsi nelle spalliere di quei banchi, che sono d'innanzi, dove sede il Senato, e sarà quivi portata dal Sacrestano, Ministro del Tesoriero della Chiesa la cassetta d'avorio, a questo effetto nel tesoro di detta Chiesa conservata, nella quale saranno state poste tante polisme piegate coi nomi scritti in quelle, per quante sono le Confraternità, che possono eliggere le Donzelle: si dirà allora dai Canonici il Te Deum laudamus colla sua oratione, il quale finito, il Banditore, che sarà quivi innanzi al Senato in piè col capo scoverto, piglierà dentro detta cassetta d' una in una le dette polisme, e leggendole, publicherà altra volta i nomi della Confraternità, che in quella saranno scritte coll'ordine della detta cascetta asceranno, le quali col medesmo ordine saranno notati da un ministro di detta opera di Navarro, che per questo effetto si troveranno quivi, e finiti di leggersi, anderà il Senato a lasciar l' Arcivescovo, e sene ritornerà lui, accompagnato dai detti Rettori nella sua Corte.*

Infra: *si leggiono, come il volgo dir suole, queste ballotte di Navarra, perche in forma di ballotte quelle polisme si piegano, particolarmente per questa causa, cioè, che, quando Andrea Navarro instituì quello legato più che delle sue rendite, che lasciò, le quali consistevano allora in 22. onze l' anno, sene havessero maritate 2. Donzelle orfane ogni anno, e perciò allora, come cosa necessaria, si mettevano a sorte le Chiese, e Confraternità per*

ve-

vedersi, a chi dovea toccare di fare l'elettione di quella; e fu instituito doversi leggere in publico il dì della Pascha di Resurrezione di N. Signore tanto solenne, e nella Chiesa Maggiore, dove la moltitudine del popolo per quella festività suol convenirsi, acciò sentendo quelle leggere, li poveri necessitosi havessero saputo in quali Chiesa doverà andare per conseguir l'elemosina di quel legato: et dopo essendo l'entrate di Navarra augomentate, e molte persone devote havendo fatto simili legati più a questi opra, talche hoggi si sono avanzati poco meno di dieci mila scudi d'intrata, fu perciò concessa alle altre Confr. di questa Città di poter eliggere ogni anno, e maritare ognuno di loro una povera Donzella, e la detta opera di Navarro pagarle la dote, nunc, auctis opibus, dantur 20. virginibus dotes. Bononius A. 1611. scribebat.

Idem Bononius cap. 12. *l'anno 5. indizione 1607. fu dal Senato stabilito coll' autorità del Marchese di Vigliena* Joannis Fernandi Pacecchi, *e del Prelato della Città* Didaci Haedi, *che nelle Chiese continuamente, ed in perpetuo con la loro alternativa si facesse l'oratione delle 40. ore per pregarsi la Maestà d' Iddio per la prosperità, e conservatione d'essa Città, & altri, come meglio per le istruttioni a questo effetto dal Senato stabiliti con l' approbatione di Monsignore l'Arcivescovo si contiene, e per tener particulare pensiero dell'esecutione di così santa opera, in far provedere le Chiese di luminaria, che il Senato ha a spese del publico di provederli, di mandar lo stendardo per segno, dove sia l'Indulgenza plenaria nella Chiesa assegnata dalla Sede Apostolica, come anche nelle altre occorrenze necessarie d'essa furono stabiliti 3. Deputati, delli quali uno sempre ha da essere il Vicario Generale, che pro tempore sarà del Prelato della Città, o in sedia vacante, e gli altri 2. Cavalieri, Cittadini d' autorità, li quali, a voce dello stesso Senato si eliggono senza tempo determinato, siccome fu dal principio del suo stabilimento osservato, essendo stato io il primo di quelli eletto, e così anco in mancamento del mio Collega sempre si è fatto, per essere stato anche io di quella Autore: stabilì anco il Senato un ministro, che stà sempre all'ordine delli detti Deputati per li bisogni di detta opera, al quale si pongono sei onze* aurei 15. *di salario*: meminit Pirrus *not.* 1. *Pan. f.* 195. libellus nunc editus, *rotto delle 40. ore* incipiens a die 22. Aug. 1725. ad usq. diem 1. Aug. 1728. refert Parochias 12, Nosocomia 4, Ecclesias Regularium

larium 49, Monialium 27, Societatum 81, Confraternitatum 36, Nationum 36. Oratoriorum 19: ad exponendum, vel deponendum in Templis 268. Ss. *Sacramentum* per 4. dies, intersunt 2. Sodalitates, prima à *Societate Jesu*, altera à *Clericis Regularibus* institutæ: in sacrarum ædium valvis affixa notula typis impressa denotat Ecclesiam, ubi subsequens expositio facienda, ut ad eam Cives confluant, precesq; coram *Deo homine* fundendæ pro *exaltatione S. Ecclesiæ*, *Sede Apostolica*, *concordia Principum Christianorum*, *extirpatione hæresum*, *Rege*, *Prorege*, *Archiepiscopo*, *Panormo*, *Senatu*, *Deputatione operis Eucharistici*, quam Senatus erexit, editis capitulis, quæ voluit Gaspar Aro, & Gusmanus, Carpii Marchio, ut, *exemplo Pan.* simile opus, dum Prorex erat, Neapolitana in urbe statueret: singulis Ecclesiis dat Senatus ceræ libras 10, binis Sodalitiis libras 500: quotiescumq; triennio subministrat ceræ libras 3180. profundens aureos 600, quibus addendo Templorum expensas in cera, musico concentu, sumptuoso apparatu, Missarum plurium eleemosinis concionibus, floribus, odoribus, festiva tormentorum explosione, conficies summam aureorum 10000. ad excitandam populorum frequentiam plenarias concessit indulgentias Paulus V. PP. 14. Sept. 1614.

FINIS

Mantissa post adnotatum *folium*, *lineam*, *vocem*:

Fol. 6. lin. 38. ibidem: | 30. Dec. 1314. *Rex Frider. II.* Aragoneus *veniens de dicto Monte* S. Juliani, *intravit Panormum per portam S. Georgii*, *vadens sub pallio usq; ad palatium*: chron. Sicul. cap. 82. f. 79.

F. 7. l. 35. Ransanus m. s. | 27. Nov. 1666. *Sortì un caso strano d' un misero padre*, *che trovandosi d' una parte della Fiumara* Cannizzarii *nella porta del Carbone*, *volendo passare due figliuoli alla parte sicura*, *li ne fu tolto via uno dalla violenza dell' acqua*, *che morì annegato allora nella Garita*: liber m. s. 122.

F. 7. l. 38. Joannio | civibus *dello Scaricatore*, *Molo vecchio*, *dove allora vi era una grottetta incanto*, *che sorgea acqua più piccola di quella di S. Ninfa*: acta 30. Aug. 1573. ædes super januam à *D. Bartholomæi* Rectoribus concessa Aloysiæ Silveræ: acta Antonii S. Angeli 9. Aug. 1650, cujus legataria Francisca Caputo vendidit aureis 965. matri meæ, Franciscæ Amato,

Prin-

Principis Galati : acta Petri Privitere 4. Maji 1686. janua extat cœmento clausa.

F. 8. l. 2. Auria chron. f. 25. | die 13. Aug. 1500. *venne in questa felice città di Palermo con sei galere di Napoli la Mogliere, che fu di Rè Ferrante, figlio di Rè Alfonso, Rè di Napoli, perchì Napoli fù presa da Franceſi isto mese, dalla quali tri anni fà, fù cacciatu Re Fidericu, fratri di quondam Re Alfonzo, e pusau detta Regina in casa del quondam Guigliermo Ajutanicristo, appressu la porta di Termine, la quali sbarcau a lu Molu Cala, e lu Vicerè di questo regno* Joannes Lanuzza *la purtau in gruppa per fina alla pusata, la quali Regina vinni in capu la tenda di la sua galia di pannu nigru, e nun vosi festa nessuna per la sua venuta : era vistuta di nigru: & modo pro futuro tempore lu magnificu Misser Gerardu di Bonannu, Preturi di Palermu, comu Preturi andau alla banda sinistra di lu Vicerè, chi purtau la Regina in gruppa, e l'Arcipiscopu di Palermo* Joannes Paternionius, *lu quali vulia lu ditto locu, non ci fù consintutu, e cusì fù preferita la citati all'Arciviscovu, & alla banda dritta di lu Vicerè ci andava l'Ambasciaturì dello Sereniss. Sig. Rè nostro* Ferdinandi Catholici, *lu quali era vinutu cun la Signora di Napoli, & ita processit &c.* tabul. Senat. A. 1500. 1501. 4. ind. f. 29. corrigas Pirr. *not.* 1. *Pan.* f. 180, *not.* 6. *Mazar.* f. 518.

F. 21. l. 28. Stayti | *forma militaris apparatus est cum spallariis de cindato*, subtili serico, *& manto* pallio *de cindato : item ense munito de argento valoris unciarum* 2. aureorum 5. *vel* 3 *ad plus : item sella, froeno, & calcaribus pretii unciarum* 2. *ad plus, & cum pari uno vestimentorum cujuscumq. coloris, præterquam de Scarlato, & sine infoderatura vairorum* : chron. Sicul. c. 92. f. 87.

F. 53. l. 19. Pan. | Inveg. *apparatus* t. 2. f. 71. Auria *S. Agatha* Pan. mſ. c. 33. *Ss. Crucifixus* f. 248.

F. 78. l. 3. recipit | hac in turri obsessum scripsit Mangananti t. 2. de Pan. Archiep. mſ. f. 231.

F. 78. l. 6. Gualteri | *per quem Archiep. A.D. 1184. regni Regis Guill. II. A. 18. mensis April. 2. ind. incœpta fuit ædificari, & deinde facta est Major Pan. Mater Ecclesia, & dotata de thesauro per eum invento prope Ecclesiam S. Spiritus de Panormo* chron. Sicul. c. 18. f. 10.

F. 95. l. 22. Senatoria 1658 marmora sic disposita ab Archiep. *Rubio*.

F. 106. l. 20. Eucharisticis | ad hoc tempore, in paschali infirmorum communione, octava Corporis Christi, quod Junio 1568. erexit *Proconius* Archiep.

F. 107. l. 20. Junii | 10 statua S. Olivae V. M. Pan. Patr. natalis.

F. 107. l. 24. translatio | & arca S. Mamiliani I. Archiep. M.

F. 120. l. 1. f. 170. | *tempore cujus coronationis inter alia privilegia, & immunitates concessæ dictæ Universitati Panormi per dictum D. Regem* Petrum II. 1321 *fuit concessum, quod ex tunc in antea Bajulus dictæ urbis nominaretur, & vocaretur Prætor, prout antiquitus assueverat vocari* chron. Sicul. c. 92. f. 89. | *primus fuit Salvator Maida*. Baronus chron. Pan. f. 42.

F. 144. l. 9. ascendit | in chorum Archiep. *Palafox* 8 Dec. 1679 consecravit 144. altaria portatilia ab hora VII. ad usq. noctis horam 1. mox super illorum unum in ara maxima celebravit Missam Joseph de Blasio; veteres Archiepi ad fecere in sui palatii aula.

F. 145. l. 5. litteris | ut in palatio Senatus, Principis S. Flavize, Equitum Joannis Agliatæ, Matthæi Spataphoræ, Placidi Gisulfo, & alibi, urgente S. Joanne Capistrano, D. Bernardini Senensis alumno, qui hoc in templo concionem habuit Quadragesimales 1444. mox in Mariana tribuna super *Lozani* Archiep. tabulam statuto 1726.

F. 146. l. 8. intertextam | ad latus throni lœvum. 8. Dec. 1692. sedit Franc. Pignatellus Archiep. *Tarentinus*, exin Card. & Archiep. Neap. ut pontificalem *Bassani* Missam audiret.

F. 150. l. 11. f. 426. | *non erant ea tempora Regis Guill. II. de cujus nos stirpe descendimus, quæ pro sui felicitate aurea, & florentia dicebantur*: Rex Frid. II. ad Barchinonenses 1314: chron Sicul. c. 82. f. 73. Gerardo, Card. Sabinensi *provinciam dedit* 1283. Martinus IV. PP. *ut de libertate, qua Siculi, dum Guill. II. sceptrum Siculum tractabat, patiebantur, inquireret, eaq. referente ante Fridericum II.* Inip. *nulla vectigalia elici à Siculis consuevisse, nisi ad propulsandum hostem instruendus exercitus, aut regiæ inunctionis pompa celebranda, aut Regis filius baltheo militari donandus, aut filia in matrimonio collocanda foret.* Rinaldus A. 1283. n. 46.

F. 160.

F. 160. l. 35. singulis, &c. | vetus Arnaldi tabula super Ss. Sacramenti aram statuta 1604.

F. 168. l. 3. Principallis | acta Balthas. Zamparronii 16. Sept. 1620.

F. 175. l. 9. lucrantur | hoc in altari 14. Martii, fer. 4. *Quadrag.* 1685. maximam ob aram velo impeditam exposit. 40. *horæ*, ut A. 1651. *Bassanus* Archiep. ibidem 7. Sept. 1686. jussu Innoc. XI. PP., motis præcedentibus, omnibus Pontificalem cecinit Missam ob fideles in Budæ expugnatione defunctos.

F. 244. l. 7. Divæ | opus Gregorii Tudisco Florentini, cujus capiti, civium, & Deputationis ejusdem cryptæ eleemosynis imposita aureorum mille corona, rosis aureis, & adamantibus distincta 20. April. 1727, *Dominica in Albis.*

F. 250. l. 34. idæa | argentario Michaele Ricca, Pan.

F. 255. l. 21. 1633. | edictum 16. Julii 1615. *Perche li tempi passati fra il Rev. Maestro Cappellano della Chiesa Cattedrale, e li Rev. Beneficiali delle Chiese Parochiali di questa Città, ha vertuto una lite intorno l'amministrazione de' Sacramenti, per la quale è nata incertezza ne' popoli, se possono ricorrere a detta Chiesa Maggiore per li Sacramenti, ed in particolare per il Battesimo, e Communione della Pasqua, e perche è stata detta lite terminata in favore del detto M. Cappellano, l'Illustriss. e Rev. Sig. D. Giannettino Doria, Card. ed Arciv. di questa felice città, per quietare, e tranquillare le conscienze de' suoi popoli, e per defensione della giurisdizione della Chiesa Catedr. declara, che tutti di qualsivoglia Parochia possano ricevere li Sacramenti per mano del detto Rev. M. Cappellano, e che possano mandare a battezzare li loro figli, e schiavi in detta Cathedr. e così parimente possano nella Pasqua di Resurrezzione communicarsi in detta Catedr., intendendosi per tal Communione haver sodisfatto al precetto Ecclesiastico di communicarsi nella propria Parocchia, ed havere riconosciuto il proprio Sacerdote.*

F. 255. l. 26. Invec. | edictis 25. Febr. 1625. præcepit sub excommunicatione majori latæ sententiæ, ut omnia Divæ ossa, lapidesq. cum insertis ossibus traderentur Magistro Cappellano, vel Parocho Kalciæ: 6. Junii, ut fer. 2. Junii 9. fieret supplicatio & celebraretur *Inventionis* officium: 1. Sept. ut fer. 4. Sept. 3. in

ejus

ejus *natali de præcepto* fieret una tantum vice jejunium Ecclesiasticum: 6.Nov.ut celebraretur officium cum octava de SS.Patronis, Imm. Virgine, Agathone, Mamiliano, Christina, Nympha, Oliva, Agatha, Rosalia: de aliis Patronis officium dupplex.

F. 258. l. 23. aureorum | *per il mese di Settembre il Vega* Joannes, Prorex *si partì da Messina in quest'anno, ed arrivato in Palermo con le galere della Religione di Malta, havendo quelle del regno accommodatele a Don Henriquez per ritornare in Ispagna, ritrovò, che il Senato haveva compita la magnifica cassa d'argento massicio posta sopra* 8. *aquile*, ideſt 6. *grandi di argento, arma, ed insegna della città, la quale il Senato Romano gli diede in segno della confederazione, che con quella Republica questa città vi haveva: intorno alla quale cassa vi stava scolpita con personaggi di rilievo d'argento la istoria, e martirio della Glorioſa S. Cristina, protettrice di questa città, il Corpo della quale si collocò in detta cassa, essendo prima stata in un'altra cassa di argento all'antico, e non di quello artificioso lavoro, e di quella ricchezza è questa fabricata, e composta in quest'anno* 1556, *la spesa della quale sominò da* 50 *milia scudi: opera famosissima, la quale simile non si ritrova in tutta l' Italia, la quale con molto suo contento il Vega havendo visto &c.*

F. 258. l. 26. Senatoriæ | illæ in angulis, hæ in lateribus arcæ oblongæ, quæ possidet in angulis statuas 12.

F. 259. l. 38. diœcesim | Edictum Senat. 15. April. 1475. *Bandu, e comandamento da parti di lu Rmu Sig. Archiepiscopo, & di li Magnif. Sig. Officiali, Preturi, e Jurati di la felici citati di Palermu, pirchi Dominica proxima di viniri, si celebrirà la festa di la translatione di la Advocata nostra, Madonna S. Christina, in lu quali jornu sollennimenti si conducirà lu so S. Corpo per la citati, comu è solitu, & consuetu, di tutti fidili Christiani, tantu Religiusi, quantu Seculari, e tutti li venerabili Confraternitati di disciplina si digianu trovari la matina a bonura, a lu planu di la Matri Ecclesia per fari la ditta processioni a laudi di la ditta Santa, e da poi lo Jovidi, chi appresso sequirà, in lu quali jornu si celebrirà la festa di lu Santissimu Corpu di Christo, si digianu trovari a spunta di Suli davanti la Maxiuni pri conduciri lu dittu Santiss. Corpo a la S. Matri Ecclesia di quista felici-*

Digitized by Google

lici citati, in li quali jorni ogniuno digia per li plazi fari rivirdita, & ornari di panni, & altri ornamenti, comu è solitu, e consuetu, azzochi l' Altissimu Deu dugni vittoria a lu nostru Sereniss. Signuri Rè, paci, e tranquillitati, & sanitati a quista citati, & cui contravinirà, sia sub pena d' unzi quattro, aureorum 10 *d' applicari alli marammi di S. Christina*. Alterum 9. Maji 1538. *Bando, e comandamento da parti di lo Rev. Sig. D. Jeronimo di Termini, Protonotaro Apostolico, Decano, e Vicario Gen. di quista Diocia, e di li Spettabili, e Magnifici, SS. Offic. Preturi, e Jurati di quista felici citati di Palermo, ad honuri, e laudi di la prefata S. Cristina, Avvocata nostra innansi la curti celestiali: si notifica a tutti fidili Cristiani, tanto homini, quanto donni, religiusi, e casi di disciplina, e Fraterni di quelle, como Dominica ad otto, matino, che saranno li 19 di lo presenti misi, si hà allungato per la absentia di lo Ill. & Ecc. Sig. Vicerrè, fari la festa di la ditta gloriusa S. Cristina, per tanto cum devotioni digiano andar alla Majura Palermit. Ecclesia per accompagnari lo sacratiss. Corpo di la ditta glorioса S. Cristina, la quali con la processioni sollenni si partirà di la Majura Palermitana Ecclesia, e passirà per Chiluaccari, e calirà pri S. Dominico, e poi per la Logia, & andirà Cassaro Cassaro, more solito, & ogniuno tanto citatino, como forastero digia annettari ogni bruttizza, & impaccio di li strati, & ornari tutti li plazi, e ruchi, & ogniuno innanti li suoi porti parari di virduri, & altri paramenti soliti, & consueti farsi in ditto jorno, e chi nullo digia andari a cavallo, impachiando tali processioni, di modu, chi ogni uno digia andari a piedi, sutta pena d' unza una d' applicari a li marammi di la citati, & di stari prisuni ad arbitriu di ditti Sig. Officiali, prigando ad ogniuno, chi digia di venìri à accompagnari ditta processioni, e tutte le casi di disciplini nesciri devotamenti con loro Confalluni, e pri decoranza, & ornamento di processioni, ogniuno, tanto homo, como donna digiano veniri cum blanduni, e intorci, secundo la loro possibilitati, & dittu Rev. Sig. Vicario duna, e concedì a quelli persuni, li quali verranno ad accompagnare lo ditto sacro Corpo di S. Cristina, como è dittu di supra, jorni 40 d' indulgentia, azziocchi lo Eterno, & Immortali Deo cum lo intercesso, e prighieri di ditta glorioса S. Cristina, nostra Advocata, ni dugna vittoria contra li Turchi, & Infidili, nostri inimici;*

inici, paci, e concordia intra tutti fidili Cristiani: sempri sia lodatu lu nomu d' Jesu.

F. 265. l. 14. munitam | in avium pectore: tabula 1. *Joanne Austriaco, Prorege, Prætore, ac Senatu*: 2. *D. Mariæ Magdal., Patronæ munificentissimæ ad Sancti Pedis amplexus, & oscula S. P. Q. P. DD. D. Martino de Leon, & Cardenas Archiep.*

F. 268. l. 31. innixum | Pan. argentario, Dominico Ferruccio: arcæ latera exornant 4. historiæ: 1. *lavat SS. Martyrum Eustochii, Proculi, & Golbodei pedes*: 2. *in cacabo posita*: 3. *palmam, & coronam dat Angelus*: 4. *e specu in celum ascendit.*

F. 272. l. 11. coronam | Domin. Ferruccio, Pan. argentario.

F. 283. l. 22. Hebræum | ann. 43. ex Orano, dictum Eliam Serpottas, susceptore Senatu Pan.

F. 291. l. 6. absolvit | per Deputatos, 3. Julii 1656. electos, Josephum Osorium, Senatorem, & P. Hieron. Lachiana Pan. Soc. J. architecto Equite Cosmo Fansago, quam 21. April. 1658. benedixit Cantor Gelosus jussu Archiep. *Rubii*.

F. 297. l. 24. ibidem | Rex Petrus I. *Aragon.* uxorq. Constantia *Sveva* à Deo Patre coronati in Deiparæ Coronatæ pictura.

F. 297. l. 27. f. 27. | Reg. Rogerii privilegium 1130 *ad laudem, & gloriam Magni Dei, & Salvat. nostri Jesu Christi, à quo & coronam accepimus, & Immaculatæ Matris ejus, Sanctæ Dei Genitricis, & semper Virg. Mariæ.* Pirr. not. 2. Messan. f. 304. nota titulum *Immaculatæ* sæculo 11.

F. 321. l. 1. Amato | missasq; 16 in 6. Feriis Petra Princivallis: acta Balthas. Zamparronii 16. Sept. 1620.

F. 331. l. 10. Clerum | aureos 50 pro missa quotidiana per Canonicum celebranda.

F. 335. l. 19. missam | tar. 12, pro cera tar. 12, pro 4. missis tar. 6. legatum Canonici Vinc. Ortali in actis Jacobi Ferraræ 8. Nov. 1669.

F. 336. l. 6. defunctum | cujus tarenis 30 anniversarium celebrat diem cum Clero Capitulum.

F. 336. l. 17. missa | tar. 12, vesperæ tar. 12. Canonicus celebrans acquirit tar. 12. alii Sacerdotes tar. 24. pro missis 16. cera tar. 30. legatum Can. Vinc. Ortali.

F. 338. l. 18. 1602 | adscripsit: *cum S. Agatha Catinæ illustri fuerit martyrio coronata, ibiq; ejus reliquiæ sanctæ tectæ habeantur,*

facili

Digitized by Google

facili errore irrepſit in exteros ibi quoq. eſſe natam, undè fortaſſis etiam in Breviarium Romanum, olim Pii V. juſſu editum; nunc verò, dum Clementis VIII. auctoritate, Breviario ab his erroribus expurgando, egregia navatur opera, compertum eſt apertiſſimè ex veterum Patrum, præcipuè Græcorum monumentis, ipſam S. Agatham Panormi ortam, ibiq; altam; præterquamquod multa hìc nobis ejus rei exſtent veſtigia: Quare, ut prudens, & clemens Pater, Summus Pontifex in novo Breviario reponi juſſit: (Panormitani, & Catanenſes Civem ſuam eſſe dicunt) & ut veritati daret locum, & ne Catanenſibus diſpliceret, cum ibi ſecundò cœleſti vitæ nata ſit, hac occaſione, quam antehac, privatis, & publicis anniverſariis ſupplicationibus, univerſa Urbs piè, ſanctèq; coluerat, eam nunc Illuſtriſs. Senatus Pan. totius Urbis nomine, publicis tabulis tutelarem, Patronamq; ſibi deligit, atq; conſtituit non ſine Illuſtriſs. Archiep. Didaci Haedi, & *Capituli Urbis, ut moris eſt, conſenſu: decernitq; jam nunc feſtos dies Patronis de more celebrandos, & ſupplicationes annuas publicas, ut reliquis duabus, Chriſtinæ, & Nymphæ, ut tribus hiſce Dei Opt. Max. tanquam digitis ſubſtentata felix hæc, & Princeps Urbs, numquam collabatur, numquam nutet, aut infeſtetur, ſemper ſua felicitate, ſemper ſuo principatu gaudeat & lætetur, & præcipuè, quod maximè optat, in officio Chriſtiano contineatur, & augeatur:* actus Senat. f. 163. in libro privileg. F. 338. l. 20. tutelarem | 11. Febr. 1643. *propoſe il detto Sig. Geloſo* Cantor, *che era venuto un decreto di ſua Santità, mandato dal Sig. Cardinal Savelli, per il quale S. Santità levava alcune feſte comandate, laſciando ad ogni Provincia, ed ogni Dioceſi, di poterſi eliggere ſolamente un Patrono Principale: e perche nella noſtra Chieſa vi erano molti Patroni Principali, ed è neceſſario per il detto decreto eligere un ſolo, pertanto li pareva, ſe così piaceſſe al Capitolo, ſtante che noſtra Signora della Concezione ſarà domandata a S. Santità dall' Eccellentiſs. Sig. Almirante di Caſtiglia, Vicerè in queſto Regno inſieme colla Deputazione per Patrona Principale di tutto il Regno, la Glorioſa Verg.e Mart. S. Criſtina, ſi ſolennizza la ſua feſta nella 2. Domenica di Maggio, e per eſſer giorno di precetto ſi laſcia con la detta ſolennità, la Glor. Verg. S. Ninfa viene ſolennizzata nella 3. Domen. di Settembre, che per eſſer anco giorno di precetto ſi laſcia con la detta ſolen-*

ſolennità: la Glor. Verg. S. Roſalia, la cui feſta ſi celebra alli 15. Luglio, ſi potrà trasferire nella 3. Domen. di Luglio: la Glor. S. Oliva, della quale non ſi hà reliquia neſſuna, ſi laſcia inſino a tanto, che Dio Noſtro Sig. reſti ſervito honorare la detta Glor. Santa con feſta ſolenne, ſolamente la Glor. S. Agata, noſtra Cittadina reſtare, che non ſi poteva trasferire, che ſi eleggeſſe per Patrona Principale di queſta Città: ſentito, che hebbe quanto di ſopra propoſe il detto Sig. Geloſo, il Capitolo confirmò tutto ciò propoſto, e nemine diſcrepante, eleſſe per Patrona Principale di queſta Città la noſtra Cittadina S. Agata, Glor. Verg. e Mart. Can. D. Vincenzo Como Cancelliere: liber Capitul. A. 1643.

Poſt Capituli decretum aliæ S. Virgines Pan. venerantur per Urbem juxta concilium Senatus cum Conſulibus artium: 31. Aug. 1644. *Fuit proviſum, & mandatum per Illuſtriſs. Senatum* Panormit. *ad petitionem, & inſtantiam infraſcriptorum Conſulum Maſtrantiarum Urbis prædictæ, videl. Andrea de Angelo Conſolo delli Barberi, Joanne Latragna Conſolo di Corviſeri, Diego Grifone Conſolo di Cuſtureri, Dominico Bonhomo Conſolo di Mirceri, Vincenzo Roſſo Conſolo di Spatari, Franceſco di Lionte Conſolo di Caudarari, Polito Gatioſo Conſolo di Stagnatari, Giuſeppe Tardino Conſolo di Centurinari, Vincenzo di Niuchi Conſolo di Buttari, Franceſco Sances Conſolo di Mezzani, Jacopo Piloi Conſolo di Tavernari, Battiſta Rumbulo Conſolo di Chiavitteri, Joanne Sezza Conſolo di Gipponari, Jacopo Beti Conſolo di Cauſetteri, Eraſmo di Nicaſtro Conſolo di Maneſcalchi, Franciſco Fagliarino Conſolo di Maſtri di axa, Geronimo Terranova Conſolo di Carrozzeri, Vincenzo Capritti Conſolo di li Innoratori, Guglielmo Garlano Conſolo di Giardinari, Diego Buſcaglia Conſolo di li Confitteri, Pietro di Vita Conſolo di li Argenteri, Giuſeppe di Leone Conſolo di li Potigari, Franceſco Firrera Conſolo di li Marmorari, Placido la Roſa Conſolo delli Teſſitori di tili chiani, e liſtiati, Antonino Provinzali Conſolo di Sellara, Giuſeppe Rodano Conſolo di Riccamaturi, Angelo Carrera Conſolo di li Abbodaturi, Martino Ludovico Conſolo di Saponara, Dominico Abbati Conſolo di Peſcaturi, Geronimo Santino Conſolo di Guarnamintari, Battiſta Cozzo Conſolo di Cauſitteri di Cauſetti vecchi, Auguſtino Solaro Conſolo di Cutilleri, Giuſeppe di Alongi Conſolo di Buttari, Antonino Ferraro Conſolo di*

Chia-

Chiavitteri, Antonino Ragona del Coulo, Geronimo Latragna, Consolo del Corredo, Petro Muncituri Consolo di Pirriaturi, Jo: Battista di Marco Consolo di l'arti di la Sita, Antonino Catoscere Consolo di li Tincituri, Jo: Baptista Montesano Consolo di li Linaroli, Domenico Minopoli Consolo di li Cordara, Francisco Arancio per li Cartapistari, Giuseppe Timmalori Consolo di Mastri di acqua, Matteo di Fatio Consolo di li Filatorarii, Giuseppe Porcaro Consolo d'Intagliatori, e Marmorari, Marco Costantino Consolo di li Gallinari, Ambrogio Rosso Consolo di li Cappilleri, Petro Barbarici Consolo di li Frinzara, Francisco Bottino Consolo di li Pastizzara, e Francisco Mauceri Consolo di li Matarazzari, quòd petatur à Sanctitate Summi Pontificis, quod festa Sanctarum Patronarum hujus prædictæ fœlicis Urbis Panormi S.Olivæ die 10. Junii, Inventionis S.Rosaliæ die 15. Julii, S.Christinæ 24. Julii, Natalis S.Rosaliæ die 4. Septemb. Natalis S. Nymphæ die 12. Nov. celebrentur ex præcepto, ut ex antiqua consuetudine celebrari consueverant, & dum prædicta gratia à Summo Pontifice non obtinetur, solemnitates videl. S. Olivæ die 10. Junii, S. Christinæ 24. Julii, S. Rosaliæ 4. Septemb. & S. Nymphæ die 12. Nov. celebrentur, & observentur intrà prædictam felicem Urbem Panormi ab omnibus, tenendo portas, & fenestrales apothecarum clausas, licitum tamen sit omnibus infra apothecas servitia exemptia facere, & Magistri Scholarum suprascriptis diebus Scholis vacent, & hoc ut ostendatur Sanctis prædictis Patronis devotio, & obsequium, quod Cives præfatæ felicis Urbis ergà illas habent, unde &c. liber Senat. A. 1644. f. 217. eandem &c.

F. 350. l. 25. M. | Domin. 15. Sept. 1726 a S. Francisci templo ad basilicam ob terræmotum 1. Sept. 1726. die Domin.

F. 358. l. 18. Personatus | omnes vestiebantur in sacristia: ab anno 1623 Canonici in thesauro, & Personatus: sed hi diversis vestibus, tandem canonicalibus ob Regiæ Monarchiæ sententiam 23. Febr. 1661. *Rev. Personatus Matricis Ecclesiæ hujus Urbis manuteneantur in possessione vestiendi intra thesaurum dictæ Ecclesiæ, tam quoad celebrationem Missarum solemnium, quam privatim, cum iisdem ornamentis, & vestibus, quibus Rev. Canonici utuntur.*

F. 359. l. 38. peragenda | quos primum elegit 14. Martii 1412. liber capitularis.

Digitized by Google

F. 360. l. 4. capitularia | olim facta alibi: *ad sonum campanulæ, ut moris est, & in loco publico, & consueto, scilicet in ala ipsius Majoris Ecclesiæ, sive cappella S. Petri unanimiter congregati* Canonici &c. *acta fuerunt hæc in dicta Majori Pan. Ecclesia in ala, seu cappella S. Petri, in quo Capitulum solitum est, & consuetum per Canonicos celebrari*: Not. Pan. Joannes Judicefacio 12. Martii 1400. mox in *thesauro*: idem 14. Martii 1412. *congregati infrascripti Rev. DD. Canonici in thesauro Majoris Pan. Ecclesiæ, quem locum ad infrascriptum negotium faciendum tunc loco Capituli specialiter deputaverant*: liber capitularis Can. Larofæ f. 45.

F. 361. l. 20. in urbem | *il Vicerè D. Giovanni Alfonso Henriquez de Cabrera, Grande Almirante di Castiglia venne nell' Oratorio della nobile Compagnia della Pace in Palermo a dì 3. d' Aprile 1644. ed esortò li Superiori di essa Compagnia, acciochè colli loro Fratelli intervenissero tutti in processione, dall' Oratorio di essi fino alla Chiesa Maggiore Palermitana, a visitare la Madonna Santissima dipinta da San Luca, e portata in Palermo da S. Angelo Carmelitano, come si legge nella di lui vita, e ciò per ordine di Sua Maestà, acciocche si pregasse per li felici progressi dell' armi di S. M. e per la pace universale*: Auria *chron. f.* 108. Alphonsum Conti, Valguarnera Pan. Baronem Guderani, summa vigilia ægrum Monteregali, Deipara saluti restituens 1649. addidit: *farai sentire al tuo* Rè Philippo IV. *che io hò gradito assai questa novena, che egli fà celebrare dopo l'ottava di Pasqua ne' suoi Regni in honore della mia Concezzione, onde io gli prometto la mia protezzione in tutte le sue necessità*: Mongit. *Panorm. Mar. t. 1. v. 1. c. 15. f. 138.*

F. 363. l. 4. argentea | *quæ denuo* 1652. *nos ampliora conflari fecimus* Archiep. *Martini* Synodus p. 3. c. 10. f. 152.

F. 365. l. 10. Vicariam | aureos 90. pro argentea lampade ante basilicarem *Ss. Sacramenti* aram.

F. 367. l. 13. Basiliani | qui à Stylensibus invocatus locustas expulit 1662. pluvias indulsit 1625. 1659. 1671. 1673. Agresta *in ejus vita.*

F. 386. l. 16. Archiep. | *a 24. Settemb. 1685. nel piano della nostra Chiesa Catedr. vicino la fontana fù ucciso un giovane, chiamato Battista Laparra, e poiche detto luogo non è cemitterio, non si fece*

ce

cè alcuna funzione, stante che il cemeterio è vicino la Madonna, che si vede in detto piano, nunc in basilicam translata, *e vi sono le sepolture con suoi marmi, ed iscrizzioni, ed il giorno delli Morti si fà in detto luogo solo nel piano:* Manganante t. 1. *de Archiep. Pan. ms. f.* 282.

F. 336. l. 18. Ranfanus ms. | *ante portam quoq; ejus Catedralis meridionalem protyrion, seu porticus opere testadineo, & marmoreis suffulta columnis, quam templi vestibulum eruditi appellant, cui statim è limine objecta cohaeret area latissima in longitudinem, quadrata forma, lateribus strata, deambulationi peridonea, & undequaq; cancellato muro,* nunc eversо *circumsepta, in cujus medio fons è marmorea pila nimis placidus erumpit*: Fazel. l 8. dec. 1. c. 1. f. 176.

F. 388. l. 38. | 1547. *hic jacet cadaver magnifici Matthei Gaggii Pan.* 1569, *die* 2. *Sept.* 13. *indict.* Manganante ms.

F. 403. l. 19. præfectis | 4. carmina: *insidias* &c. *Magister Joseph Bonaccolto, & Calocerus Russo de Castrojoanne me fecerunt.*

F. 422. l. 13. Genesim | juxta titulum à sciolo positum: est opus Anonymi laudans *SS. Hieronymum, Ambrosium, Augustinum, Gregorium Isidorum.*

F. 425. l. 3. Romana | Leonis X. Papæ.

F. 426. l. 38. hæreticos | *inclina Domine aurem tuam ad preces nostras, quibus misericordiam tuam supplices deprecamur, ut animas famulorum, famularumq; tuarum, Imperatorum, Imperatricam, Regum, & Reginarum, quas de hoc saculo migrare jussisti, in pacis, ac lucis regione constituas, & Sanctorum tuorum jubeas esse consortes. Per Dominum.*

F. 428. l. 6. Normanno | Græcus D. Epiphanii codex ms. *Physiologus* 1587 editus Romæ à Gonzalo Pons de Leon, cujus in præfatione: *in ipsis autem celebrioribus Orbis bibliothecis, eadem fide haberi nullus dubitat, Vaticanam intelligo, S. Marci apud Venetos, Genuensem, Panormitanam in Archimandricatu S. Laurentii in Scoriaco:* infra: *tribus exemplaribus adjutus sum, quorum præsidio usus id præstiti, primum habui ab Illustriss. Card. Sirleto, secundum ex bibliotheca Panormitana, Siculi cujusdam diligentia excerptum, &c.*

F. 440. l. 10. celebrato | alii 2. refert Michaelis de Placea hist. Sicula ms. cap. 24: *vocatis omnibus Siciliæ Proceribus in Urbem Pa-*

Panormi 1344 ad coronandum Reg. Ludovicum: cap. 26 *facto colloquio dictus Dom. Dux* Joannes, *& Regina prædicta* Elisabeth, *cum Baronibus, & Proceribus Siculis in civitate Cataniæ.* 1348 ad faciendam pacem cum Joanna Neapol. Reginâ.

F. 440. l. 26. ornabantur | nam basilica erat Regum pantheon extinctorum teste epistola: *Petrus II. Dei gratia Rex Siciliæ universis Urbis Panormi fidelibus suis gratiam suam, & bonam voluntatem. Licet ad supplicationem vestram, & prædecessorum Regum ordinem imitatus dictus Dominus Genitor noster* Fridericus II. Aragon. *elegerit in eadem Urbe, post ejus obitum sepeliri, nihilominus, & loci distantia, & aeris intemperie, & agendorum inevitabili multitudine subsistentibus electionem ipsam nequivimus adimplere: depositum est itaque Corpus ejus in Majori Catanensi Ecclesia, quousque nos habilitet Dominus ad ea, quæ idem Dom. Genitor noster adhuc vivens disposuit, & mandavit; & ideò vestra fidelitas non miretur.* Dat. *Catanie anno Dominicæ Incarnat.* 1336. *M. Junii,* 28. *ejusdem,* 5. *Ind.* Michaelis de Placea chron. Sicul. ms. lib. 9. cap. 1. quotannis in commemoratione fidelium defunctorum *cæsareos* ante tumulos ardent intorticia 20. candelæ 20 auro regio, ante *pontificales* intorticia 12. ære basilicæ.

F. 446. l. 25. mandat | *item solvit pro Missis S. Michaelis quotidie celebrandis anno quolibet* 7 12. *quæ pro translatione cappellæ dirutæ S. Michaelis dela Gulfa in Cathedrali translatæ, & de novo constructæ ad supplementum illius, quæ in periculo Turcarum existebat:* Pirrus not. 1. Pan. f. 211. *item solvit pro celebratione Missarum decantandarum singulis diebus pro Regibus Serenissimis defunctis anno quolibet* 7 144.

F. 452. l. 9. Cajet. | 1330 S. Delphina, D. Elzearii, Comitis Ariani coniux, sed virgines, impulit Eleonoram, Reg. Friderici II. Aragonei uxorem, ut mulierum nosocomium *S. Mariæ de Raccomandata* erigeret, erexitq. 1331. Princivallis *vita dictorum SS.* l. 2. c. 11. f. 246.

F. 461. l. 3. Evangelia | *Quartum* in Pentecoste 1 Junii 1727. ante *Gaschium* Archiep. ex formula Petri Vitalis, Abb. Pan. Senatoriis ab epistolis. *Ante pientissimos Vestrum oculos, Intaminata ob originaria sorde Deiparens Virgo, Castissime Divini Filii Pater Auguste, Joseph, Amantissima Jesu Sponsa, Concivis*

nostra

Digitized by Google

nostra Rosalia, Nos S. P. Q. P. gravissimo Terræmotus flagello contriti, sed non pro merito delicti, maxime nostrâ culpâ provocatam Dei indignationem confitentes, quod vivamus, auxilio vestræ manus adscribimus, cui obediens Judex filius, & Sponsus indulgens, suspendit gladium in feriendo, expandit in paucos ultionem, in omnes periculum, ac terrorem, ut singuli corrigamur. Justa itaq; noxarum detestatione ferventes, ac trinæ Protectionis perfectam gratiam affatentes, ut immortalis beneficii memoria perennet, speciali Vos recolere solemnitate, quoquo in posterum anno, spondemus, ac vovemus. Tutelarem proinde Immaculatæ Matris favorem 1. Sept. die, qua Terræmotum Civitas est perpessa (1726) in Templo D. Francisci Assisiatis, ubi nostram Sacellum est Illibatæ Cælarum Reginæ consecratum, annali festivitate celebraturos: expertum Sanctiss. Joseph Patrocinium, Domin. 3. post Pascha resurgentis Domini, in Ecclesia Clericorum Regularium Ipsi dicata, nostro sumptui, & assistentiæ festivum addicturos. D. autem Rosaliæ sospitalem Patriæ Amorem in hac Metropolitana Urbis Basilica, 4. Sept. die, Natali ejusdem sacro, speciali cum pompa, & Eucharistiæ sumptione culturos in perpetuum juramus, tactis sacrosanctis Evangeliis, Dei Omnipotentis nomine invocato, Sanctorumq; omnium præsentia in veri, & grati animi testem implorata.

F. 261. l. 5. adnotata | folio 20.

F. 262. l. 5. f. 249. | melius liber alius *de administratione victualium*, Prætore Hieronymo Pilo, Marinæi Marchione *f. 115 per uno stendardo di asprina con l' impronta di S. Rosalia riccamata, e l'armi di Sua Maestà, di Sua Eccellenza, e del Senato 7 118. 12. 12. per compra di panno per vestirsi detti Pellegrini, scarpe, fibbie d'argento, e bordoni, per numero 24 conette d'argento, 24. aquile grandi per le muzzette, altre 24. piccole per li cappelli, 24. scudi d'argento con le armi di Sua Eccellenza, un'aquila grande per lo stendardo, 24. fodere di argento per li bordoni con li suoi scudi 7 423. 17. 8. distribuiti alli sudetti 24 Pellegrini a ragione di 7 12. per uno 7 288.*

F. 233. l. 6. Pan. | *Feudum S. Rosalia nuncupatum in Valle Noti, & Territorio Terræ Castri Joannis positum, Burgensaticum terrarum tenimentum antiquitus fuerat per quondam Joannem Terrachina possessum, qui à tunc Regni Prorege privilegium infeu-*

dationis ejus fab consueto militari servitio obtinuit, prout in ipso privilegio in Regia Cancellaria libro anni 1466. à car. 143. noto continetur: in præsentiarum autem an. 1513. decurrente feudum ipsum S. Rosaliæ per dictum Joannem Terrachina possidetur, quod feudum anno quolibet, ut asseritur, reddit ancias Regiæ Cancellariæ in *capibrevio feudorum Vallis Noti*.

F. 252. 18. M. Regali | hæ 2. festivitates, uti præceptæ servantur per Urbem, agrumq. ex voto 29. Sept. 1647. *Cum D. Rosalia, Heroina beneficentissima Panormitanæ suæ Patriæ patrocinium felicissimè susceperit, susceptumq. eo semper studio, atq; munificentia adauxerit, ut jure quidem optimo eam Panormi eximiam liberatricem Cives agnoscant, venerentur. S. P. Q. P. de beneficiorum non immemor, celebrem illum diem, in quo tantæ Patronæ, Civisq; singularis Corpus in Peregrini Montis cavernis divinitùs inventum fuit, in summo honore civibus habendum curavit: quippè facilè Illustriss. Senatus intellexit ejus præsentissimo auxilio à funesta Patriæ pernicie, grassanti pestis famem propulsatum fuisse, adeò ut ex 15. Julii 1625. primùm recurrente, postquam D. Rosaliæ Corpus repertum fuit, quando jam publicæ populorum venerationi expositum fuerat, ad quartum usq. Septembris diem ejusdem anni, quo Virg. Rosaliæ sanctissimus obitus ab Ecclesia Romana celebratur, Panormum ab omni prorsùs malorum contagio liberam esse, non sine ingenti omnium lætitia, Virginisq; gloria admirati sint omnes. Hoc idem sanctiss. decretum nunc maximè iidem urbis Patres Illustrissimi, totius in id Populi pietate conspirante, renovare, atque æternùm stabilire voluerunt: quando etiam non sine Deiparæ Virginis absque originali labe conceptæ præsidio, eodem 4. Sept. die, D. Rosaliæ honori sacrato, infestissimas mortalium hostis molitiones everti, & laboranti Patriæ nativam quietem restitui, firmariq; perspexerunt: unde in posterum idem S. P. Q. P. juratus vovit non solùm quartum Septembris, & decimumquintum Julii, ut præcipuos urbis festos dies ab omnibus Panormi degentibus quotannis sanctissimè observari, verùm etiam triumphali pompa, decora Virginis ossa per urbem circumferri, statuta 15. Julii luce, ut antè mos patrius erat, omni ratione, totisq; viribus se curaturam, unde &c.* liber Senat. f. 14. votum firmatum edicto *Andradæ* Archiep. 21. Octob. 1647. *innumerabili beneficii, che dalla nostra Cittadina, e Pa-*

e Padrona Vergine gloriosa S. Rosalia ha ricevuto questa felice Città di Palermo, non solo nel tempo del male contagioso, come a tutti è notorio, ma ancora nelle presenti calamità, impetrandone da S. D. M. la bramata pace, che il seminatore delle zizanie con tanto studio, e diligenza ha procurato perturbare, li cui frutti cominciarono a comparire alli 4. di Settembre, giorno dedicato alla sua santissima morte, hanno obbligato questa Illustriss. Senato, e divotissimo popolo di questa Città a mostrare qualche segno della sua gratitudine, e divozione verso la sua Patrona, sperando, che con la sua intercessione perfezionarà l'opera incominciata, riducendola alla sua antica felicità; perciò ha fatto voto di celebrare, come di precetto, le due sue feste, una delli 15. di Luglio, giorno della sua Invenzione, e l'altra delli 4. di Settembre, giorno del suo felicissimo Transito, e ni ha istantemente richiesto, che noi facessimo colla nostra autorità detto suo voto eseguire; pertanto ordinamo, e comandamo, che da qui innanzi, li sudetti due giorni, cioè li 15. di Luglio, e 4. di Settemb. di ogni anno siano osservati ex voto Urbis, siccome fossero di precetto, e che la processione solenne, che si era trasferita nella 3. Domenica di Luglio, ab anno 1644. si facci sempre ogni anno, come prima si solea fare, nel detto giorno delli 15. di detto mese: 4. Sept. Senatus reficitur Ss. Eucharistia ex voto 1. Junii 1727 ob terræmotum 1. Sept. 1726.

F. 293. l. 31. 1683. | edictum Archiep. *Essendo proprio debito del ministerio nostro invigilare pure a quel, che più facilità, e conduce a gli ufficii di pietà, e di divozione ne i fedeli, dalla misericordia del Signore alla nostra cura commessi, considerando di quanto profitto spirituale riuscirebbe, se in qualche giorno della S. Quaresima potesse ciascheduno, secondo gli ajuti dell'inspirazioni divine, sodisfare il Precetto dell'annua Comunione, e riflettendo di più, che rispetto al Popolo numeroso, di cui viene abitata questa fidelissima Città, il termine di 15. di giorni ne i passati tempi prescritto, si è sperimentato ristretto, e breve, con non potervi anche trovare, senza gran travaglio, numero proporzionato di Confessori in così angusto giro di tempo, la quale penuria di Ministri è più sensibile nel reste della Diocesi, ci parve determinare nelle nostre Sinodali Constituzioni, come nella 2. parte al capo 73., che si cominciasse dalla prima Domenica di Quaresima, durando per tutta la Domenica in Albis, della quale nostra*

ſtra diſpoſizione havendone partecipato Sua Santità Innocentium XI. *per via della Sagra Congregazione del Concilio, ſi è degnata rimetterla alla facoltà noſtra; e perciò, per aprire nel corſo de' ſacri giorni di penitenza una ſtrada più lunga all'opere buone, e di perfezione, e per rendere più facile, e commodo queſto Santo Precetto, conformandone con la detta noſtra Sinodale Conſtituzione, ordiniamo, ſtabiliamo, e dichiariamo, che, ſiccome per l'addietro ſi dava principio dalla Domenica delle Palme, e continuava ſino alla Domenica in Albis, così in virtù del preſente Editto, perpetuo in futurum valituro, incominciando dal preſente anno (1683.) il tempo del Precetto Eccleſiaſtico della Communione annuale nella S. Paſqua in queſta Città, e noſtra Dioceſi, habbia, e debbia cominciare dalla prima Domenica di Quareſima, e durare inſino alla Domenica in Albis inclusivè; ordinando di più, che qualunque Perſona dell'uno, e l'altro ſeſſo, ſodisfacendo il detto Precetto, ſi faccia notare dal Rev. Paroco della ſua Parrocchia, o da perſona da eſſo deputata, nel libro alfabettato, a tal'effetto diſpoſto, continuando così ad oſſervare ſempre negli anni da venire; & eſortiamo, e preghiamo tutti i noſtri diletti figliuoli, che non tralaſciano per niun modo di ſodisfare, come ſi deve, queſto S. Precetto, per non meritare l'indignazione divina, nè incorrere nella pena, e cenſura da Sacri Canoni fulminate, e nel Sacro Concilio di Trento preſcritte.*

F I N I S.

Graviora typographi ſphalmata corrigam: lævioribus parcat lectoris humanitas.

Fol. 7. lin. 38. 11. Aug. | 13. Aug. f. 8. l. 12. 11. Oct. feria 4. | 10. Oct. feria 3. ita ſemper l. 26. 1420. | 1421. f. 9. l. 2. 17. Julii | 16. Julii, feria 3. f. 53. l. 19. lib. 2. | lib. 3. f. 54. l. 23. quadratam | quadratum. f. 55. l. 12. Antonium | Antoninum. f. 56. l. 31. contegere | contexere. f. 69. l. 20. mox | qui mox. f. 96. l. 34. Piaggia | Barone S. Marinæ. f. 107. l. 36. ſolcmnitate | dele, poſtero die. f. 121. l. 15. anno 1. | anno 2. f. 121. l. 26 quam | quem. f. 122. l. 28. Angeli 4. | Angeli 7. dele 3. Virgines. f. 162. l. 10. elaboratum | elaborato. f. 168. l. 36. MDCLXV | MDCXVI. f. 177. l. 9. vaſibus | vaſis. f. 197. l. 31. ad hæc aut | ad hæc autem l. 36. concuſſa | inconcuſſa. f. 237. l. 23. 1663. | 1664. f. 240. l. 24. 1560 | 1160. f. 246. l. 25.

Digitized by Google

l.25.alter] altera donata. f.265.l.10.consignavit] assignavit. f.291.l.26.cementiis] cementitiis. f.326.l.24.2598.] 1598. f.347. l.10. ad Suanam] dele ad. f. 350. l. 34. Aug.] Julii. f.408 l.9. Vicarium] Vicarius Gen. f.451.l.31. in diebus] dele in. f. 120. l. 13. Januarii 1254.] 1255. dele correctionem f. 121.] f.367. l.8. Mediol.] reliquia S. Laurentii M.

RERUM MEMORABILIUM INDEX.

ADventus D. Petri 13. Imperat. Caroli Magni 34. Caroli Quinti 339. Imp. Constantini Pogonati 74.

S. Agathæ arca 336. 363. sacellum 337. cultus 337. 474. patria 339. portæ 2. 5.

Altare majus consecratum 159. altaria consecrata 470. alia vetera 126.

Andreas Navarra dotat orphanas 465.

Animæ purgatorii liberatæ 184.

Apparitio Deiparæ 4. SS. Agathæ 6. Restitutæ 131.

Arcæ 7. argenteæ SS. Agathæ 336. Christinæ 258. 472. Mamiliani 283. M. Magdalenæ 265. 474. Nymphæ 268. 474. Martyrum Eustochii &c. 271. Rosaliæ 250. expositæ 106.

Archiepiscopus Pan. antecedit omnes 375. coronat reges 384. vocat ecclesias subditas 88.

Archiep. relati: Bartholomæus Antiochia 19. 201. Cæsar Marullus 321. Didacus Haedus 326. Franc. Antiochia 203. Franc. Horoscо 211. Ferdin. Bassanus 329. Gualterius Ophamilius 199. Jacobus Lomellino 212. Jac. Palafox 168. 294. 470. Joannes Burgius 204. Joannes Lozano 331. Joan. Paternione 199. Joannes Ursinus 200. Joannettinus Doria 254. 471. Leonardus de Comitibus 260. Ludov. Bonito 205. Martinus de Leon 333. Matthæus Ursinus 205. Nicodemus 22. 46. Nicolaus Tudisco 208. Octavianus Præconius 212. Paulus Visconti 204. Petrus Martinez Rubio 285. Petrus Tagliavia 194. Simon Bononia 210. Steph. Perticensis 60. Ticius de Colla 200. Ubertinus de Marinis 206. Ugo I. 202. Ugo II. 202.

Area templi ornata 386. 394.

Assumptionis festum titulare 84.

Baidæ 177. Gratiæ 344. monasteria

Digitized by Google

Bibliotheca 420. ejus codices 421.
Bulla Alexandri III. de conſecrando Gualterio 83. Alex. VII. de Theſaurario 409. Clem. VII. de fabrica 82. Clem. IX. de mitris 98. Greg. XIII. de liberatione animæ 184.
Campanarum nomina 402. ſoni 404.
Candelabrum pendubum 138. ſcalaſtica 115.
Capitulum eligit 6. Vicarios 359. 477. S. Agatham in patronam 475. ejus locus 360. 478. ſigillum 420. ſepultura 331.
Cappellæ Regiæ, Senatoriæ, Pontificales 147.
Cemeterium SS. Omnium 21. Cæſareum 298. Pontificium 184.
Cenſura Papalis expiata 294.
Cereorum index, ſupplicatio 85.
Chori ſedilia 135. diſtributiones 139.
S. Chriſtinæ arca 258. 472. ſacellum 257. cultus 259. 472. nundinæ 389. retrahit S. Jacobi vigiliam 259. porta 7.
Columnæ Thebaicæ 105. alia S. Roſaliæ erigenda 394.
Communio paſchalis in cathedrali 471. ejus tempus amplificatum 293. 483.
Conceptionis Immaculatæ feſtum antiquam 328. 461. 480. titulus 328. 356. 474. vota 460.
Concilia diœceſana 428. provincialia 428. nationalia 10. 28. 437.
Conſecrationes templi 15. 27. 33. 81. aræ majoris 159. Præſulum 69. 464.
Converſio iracundi 395. laſcivi 95. 395.
S. Coſinæ translationes 53. cultus 54.
SS. Crucifixi ſignum 313. ſacellum 318. cultus 320. ſupplicationes 315.
Decurſiones pro Aſſumptione 90. S. Oliva 350.
Deſponſatio Reg. Joannæ 418. Blancæ 418.
Electio Maragmerii 412. Theſaurarii 406.
Epiſcopelli ceremonia deleta 351.
Epiſtolæ Alexandri IV. confirmant privilegia 120.
SS. Euchariſtiæ tribuna 290. oſtenſorium 152. ciborium 290. 474. moles 360. expoſitio 40. horarum 467. ſodalitas 106. 470.
Expeditiones Mauricæ 36. Græcæ 39.
Fontium ſculpturæ 122. hiſtoria 121.

Imp.

Digitized by Google

Imp. Friderici II. natalis 393.
Funeralia regia 106. 440. 444. 480.
Guza campana 401. ejus motus 451.
Imagines SS. Agathonis 357. Amatoris 288. 362. Angelorum Septem 156. 325. Catharinæ 289. Chriſtinæ 289. Georgii 114. Gregorii PP. 289. Margaritæ 289. Pantaleonis 323 Pharæ 288. 363. Philippi Diaconi 289. Silviæ 289.
Inſignia Siciliæ 58. Panormi 60. Templi 72.
Interdicta 4. generalia 454.
S. Joannis Bapt. ſtatua 178. templum 177.
Juramentum Regi præſtandum 206. Imp. Caroli V. 399. Senatus 463.
S. Mamiliani M. arca 283. translatio 2[illegible] Mamil. Conf. cultus 347.
S. Mariæ Magdal. arca 265. 474. ſacellum 50.
SS. Martyrum Euſtochii &c. arca 271.
Militis Regii inſtitutio 20. forma 21. veſtes 469.
Miraculum SS. Chriſtinæ 261. 263. Coſmæ, & Damiani 327. Gregorii 29. Nicolai 274. Reſtitutæ 125. Roſaliæ 245.
Necrologia antiqua Siciliæ 446.
Nundinæ 389. amplificatæ 392.
S. Nymphæ arca 268. 474. ſacellum 267.
S. Olivæ cultus 351. perquiſitiones 351.
Orationes propriæ de Conceptione 423. SS. Chriſtina 425. 426. Cono 426. Gerlando 425. Nympha 426. Oliva 426. Reſtituta 426. Zoſimo 423. Rege Guillelmo I. 448. Imp. Frider. II. 425. Imp. Carolo V. 426. Regibus extinctis 479.
Organorum præſtantia, artifex 125.
Pacis novena inſtituta 478.
Panormus condita 1. aucta 3. 6. 7. coronat Reges 383. ejus inſignia 60.
Parlamenta celebrata 438. 479.
Peregrini Senatorii ad Annum Sanctum 461. 481.
S. Petrus dat Panormo Preſulem 10.
Porta major templi 93. minores 97. laterales 371. portæ Pan. Africæ 4. S. Agathæ 2. 5. Anonyma 4. Bebelbacar 3. Biccaris 8. Buſuemæ 3. Calcis 7. Carbonis 7. Caſtri 8. 468. S. Chriſtinæ 7. Cordariorum 5. Doanæ 7. Felix 8. S. Georgii 6. 468.

Digitized by Google

Græcorum 3. Hiccaris 6. Jalciæ 2. Judaica 3. Maqueda 8. Mazariæ 6. Molis 7. 469. Montisalti 6. Nova 8. Obscura 2. Ossunæ 8. Patitellorum 2. Pedegruttæ 7. Piscariæ 7. Politii 5. D. Rosaliæ 9. Rotæ 2. Sclavorum 2. Thermarum 5. Trabucchetti 3.

Porticus antiquæ 57. hodiernæ 371.

Prætoris Pan. nomen antiquum 117. 470.

Privilegia templi 69. 417. urbis 116.

Reges coronati 379. eorum tituli 295. corona turrita 436. Magna Regia Curia 84. decora imperatoria 297. Reginæ coronatæ 383.

Reliquiæ S. Crucis 363. 366. Deiparæ 363. 364. 366. SS. Agathæ 363. Agneti 364. 368. Andreæ 363. 368. Annæ 367. Barberæ 364. Bartholomæi 364. 368. Blasii 363. 365. Caroli 367. Cathar. Bononiensis 369. Christinæ 258. Christophori 364. Coni 363. 368. Cordulæ 363. 365. Cosmæ Conf. 53. Cosmæ, & Damiani 363. 367. Cyriaci 363. Eustachii 368. Fabiani 364. Gerlandi 364. 368. Hieronymi 364. Honuphrii 368. Innocentium 368. Joachim 367. Joannis Theristæ 367. Josephi 367. Laurentii 485. Leonardi 363. 365. Lucæ 368. Luciæ 364. M. Magdal. 265. Mamiliani 283. 367. Matthiæ 368. Nicolai 363. 365. 367. Nymphæ 268. Pauli 363. Petri 363. Philareti 366. Phil. Nerii 367. Rosaliæ 250. Sebastiani 363. 366. SS. Martyrum 271. Stephani 363. 363. Vincentii, & Anastasii 364. 368. quomodo exponuntur 161. 364.

S. Restitutæ tabula translata 125.

S. Rosaliæ arca 250. sacellum 247. cultus 223. 345. 480. 481. 482. icones 113. 345. apotheosis 234. 235. statuæ 365. columna erigenda 394.

Sacella Ss. Eucharistiæ 290. Deiparæ 47. 228. SS. Agathæ 337. Agathonis 275. Annæ 274. Antonii 273. Athanasii 346. Cajetani 217. Christinæ 257. Caroli 328. 335. Cosmæ 54. Ss. Crucifixi 318. Franc. de Paula 214. Ignatii Loyolæ 342. Luciæ 331. Mamiliani M. 284. Mamil. Conf. 347. M. Magdal. 50. 265. Michaelis 324. Nicolai 274. Nymphæ 267. Petri 206. Rosaliæ 247. Rosarii 288. Silviæ 33. Teresiæ 335. Triphonii 345.

Sancti,

Digitized by Google

Sancti, Principesque orantes 30. 74. 452.
Sedes Pan. à D. Petro erecta 13. Siciliæ Primas 374.
Seminarium conditum, perfectum 322.
Senatus habet Excellentiæ, & Magnatis Hiſpan. titulum 92.
Sepulchrum Chriſti Domini 106.
Sepulti *Imperatores* Frider. II. 306. Henricus VI. 303. *Imperatrices* Conſtantia Normanna 350. Conſtantia Aragonea 306. Jole Brenna 310. *Reges* Rogerius I. 303. Tancredus 311. Rogerius III. 303. Petrus II. 308. *Reginæ* Albiria 310. Beatrix 310. S. Ingundes 30. *Principes* Emmanuel Philibertus 304. Guillelmus 311. Tancredus 304. *Duces* Amphuſus 304. Guillelmus 309. Rogerius 304. *Comites* Alphonſus 311. Fridericus 17. Goffredus 145. 421. Rogerius 146. Simon 311. Epiſc. Syrac. D. Eutychius 23. Guillel. Raimundus Centelles 24. Bajocēſis, Odo 23. Proregina Sicil. Maria Pimentella 269.
Sicla urbi à Rogerio Rege conceſsa, per Papam firmata 121.
Sicilia regnum antiquum 34. occupatum à Vandalis 27. Gothis 28. Saracenis 36. Normannis 45.
Statuæ 4. ligneæ 125. 288. argenteæ duodecim 364. marmoreæ 77. f. 95. 151. 168. 214. 249. 319. 326. 370. 387.
Supellex centum millium aureorum 359.
Templi I. ſitus 14. titulus Annunciatio 15. II. ſitus 16. titulus idem 27. III. ſitus 31. tit. Aſſumptio 81. IV. ſitus 76. titulus idem 81. erectio 77. conſecratio 80. regum coronatio 384. ſepultura 480. ſymbolum 71. inſignia 72.
Theſaurus ad erectionem templi IV. inventus 77. 469.
Thronus Regius 144. Pontificalis 145.
Tituli Deiparæ *Admirabilis* 332. *Coronatæ* 47. *Directricis* 288. 362. *Gratiæ* 93. *Immaculatæ* 328. 356. *lactis, & mellis* 116. *libera nos à pœnis inferni* 172. *Lucis* 186. *Pietatis* 215. *Tocci* 372. *depictæ à S. Luca* 361.
Tribuna maxima 150. Euchariſtica 290. Mariana 167.
Tumuli Regii aperti 312. Pontificales 188. porphytetici 300.
Turris campanaria vetus 61. obſeſſa 62.
Viaticum peſtiferis datum 357. Archiepiſcopo 450.
Vigilia S. Jacobi retracta 250. nocturnæ vigiliæ ſublatæ 87.
Vota Senatoria de Immaculata Concept. 460. de feſtis D. Roſaliæ 461. 480. alia 461. Capitularia de Illibata Deipara 460.

Digitized by Google

BARTHOLOMÆI DE NEOCASTRO

Historia sui temporis à morte Friderici II. Imp. Siciliæque Regis ab anno 1250. ad usque annum 1294.

PROLUSIO.

BArtholomæus de Neocastro, Messanensis, Jurisconsultus, Siculiq. Fisci Patronus scripsit poema *de Messana*, libris 15. constans, id. *de rebus gestis Siculorum post Gallorum cædem*: illud typis tradere cogitabat Hieronymus Surita, teste ejus præfatione ad *Gaufridi Malaterræ historiam*, vide *Hispaniam Illustratam* t. 3. f. 284. & Messanensis Antoninus de Amico, regius historiographus, Canon. Pan. ut meminit f. 63. *de Metropolitico jure Ecclesiæ Syracusarum*, ex codice m.s. Augustini de Morlanes, regni Aragonum fisci Patroni, qui, ni fallor, erat ipsissimus Suritæ Aragonensis liber: ejusdem fragmentum vidimus editum in Pan. bibliotheca Vincentii Lafarina, Baronis Asperimontis, Madoniæq. Marchionis: poeticum opus, ad sui filii preces, ut in *proemio* leges, oratione soluta vertit in *historiam sui temporis à morte Frideric. II. Imp. Siciliæq. Regis A.* 1250. *ad usq. annum* 1294. adhuc Siciliæ, & Aragonum Rege Jacobo I. Petri filio: hinc falsus est Vossius p. 2. lib. 3. *de historicis latinis* f. 697. asserens illum floruisse circa annum 1277. codicem Gothicis characteribus in charta bombycina exaratum, inq. arcula plumbea sub altari majori veteris Ecclesiæ S. Salvatoris linguæ phari prope Messanam inventum, cum 1540. everso veteri Basiliano asceterio Carolus V. Imp. ibi munitissimam S. Salvatoris arcem condidit, obtinuit Messanensis Gilbertus Marquectus, ordinis Hierosol. Commendatarius, qui illum ostendit Suritæ, annales Aragoneos meditanti, necnon corio vestiens rubro, postquam in 23. locis operculi sua impressit insignia, litteris aureis in utraq; ejus facie scripsit *Choroniche MCCL.* item in parte operculi interiore sequens epitaphium adnotavit: *hic jacet nobilis* nobile *corpus excellentis Dominæ Catharinæ Marquecto, Siculæ, Messanæ* Messanensis *Comitissæ Sinopolis, Barrelliq. fidelissimæ consortis excellentis Domini Joannis Raffi, Comitis, quæ die Sabbati, XVII. Sept. MDII. relictis mortalibus, immortalis vitæ* immortalitatem induta, *volavit ad Cælum*, tandem in pagina 1. signavit *compendio de le Croniche de Sicilia*: volumen sine auctoris nomine, qui

qui seſe prodit in proemio, Messana transiit in Pan. bibliothecam tyrocinii Soc. J. ex qua, furto sublatum petiit Genuensem Card. N. Spinulæ domum, Genua rediit Panormum ope Antonini de Amico, qui, loco citato f. 64. illud edere promiserat A. 1640. sed Amico 22. Oct. 1641. hìc extincto venit in Pan. bibliothecam mei patris, Antonii Amato, Principis Galati, quod luci publicæ damus, integra fide, addito tantum capitibus numero. Auctor cum Gilberto Castelletto, Siciliæ orator ad Honorium IV. PP. A. 1286. uti leges cap. 102. ingenuo, rudiq. stylo, quæ suis vidit oculis, adnotavit: *Phariam*, *Pharios* à pharo, seu freto, Messanam appellat, ac Messanenses, quos impense laudat: unicam Messanensem effigiem *Deiparæ de Scalis* nominat pluries: tanti viri breve conflavit elogium Hieronymus Ragusa Soc. J. *in Sicula bibliotheca veteri* f. 53. magnum Mongitorius *in bibliotheca Scriptorum Siculorum* t. 1. f. 96. qui apud me extare autographum asserit, uti J.U.D. Vincentius Auria, Pan. *in Proregum chronologia* f. 236. ex quo sua hausserunt exemplaria Collegium Messanense Soc. J. Scipio Henricus Messan. Jacobus Longus Messan. Antonius Marchesius Pan. Auctorem citant Strada, Reina, Morabitus, Piccolus, Auria, Inchofer, Samperius, Chiarellus, & ego apud Mongitorium.

PROEMIUM.

INcommutabilis gratia Dei Patris, qui quempiam ad se provocare non rejicit, quinimo sperantes in se, dono individuæ Trinitatis illustrat, meum faciat prosequente, *prosequi* propositum inseparabilis luminis ejus irradiatus fulgor: in præsenti opusculo Siculorum gesta, pridem habita contra Gallos, supplicatione tua, fili charissime, monitus, ad intelligentiam tuam derivare disposui, ne dum, in tui solatium, verùm etiam in æternam memoriam posterorum: credidi namq; quod circa continentiam operis! ... in cujus compositione, ad honorem Regum, & intuitu venerabilium Messanensium, communium civium, laboravi, nubilum diverteres animum, quod prævidi tuæ prudentiæ destinandum, sed, sicut tua litterula continet, circa illum absq; laboriosis studiis te asseris vacare non posse, eo maximè, quod metrico stylo, cujus conquereris notitiam non habere, liber ipse compositus est, & ideò supplicasti

gesta

gesta ipsa prosaico stylo tibi transcribi, ut ea ad sensus tuos, faciliori programmate transferantur: tuis itaq; precibus acquiescens, sicut melius enucleare potui, diciones præsentes intelligibiles exquisivi, & ex eis, ad tui doctrinam, Deo authore, composui præsens opus, quod tibi mitto in solepnem prosam pro munere postulato: & quia inclytus Dominus Fridericus Secundus, Cæsar, triumphator, & victor, origo est operis hujus, ab ipso, nec immeritò, materia præsens exoritur, ut à radice, ipsius palmites pullulent, & tempore congruo debitos proferant fructus..... eo quod ipse Romanorum fuit Imperator, Arelatensis, ac Jerusalem, & Siciliæ Rex, dilectus à populis provinciarum ipsarum, qui, necdum sexagenarius factus, anno Domini 1250. mense Decembris 9. ind. 12. ejusdem in festo B. Luciæ Virginis apud Florentinum de Capitinata ultimum diem signavit, & in majori ecclesia *Panormitana*, ubi proavi Cæsares, & Reges Siciliæ dormiunt, imperiali contegmine tegitur: ille quidem uxores habuit quinq; : prima fuit nobilis Constantia, soror inclyti Jacobi, Regis Aragonum, memoriæ recolendæ, ex quibus susceptus fuit Henricus primogenitus, qui propter conspirationem, quam consiliis Principum Romanorum in patrem præsumpserat, patris imperio captus, in Neocastrensi carcere objit: secunda fuit altera Constantia, filia nobilis Joannis Regis Jerusalem, e quibus fuit susceptus Conradus Primus, &, ex ipso matrimonio, regnum Jerusalem fuit constitutum sibi dotale: quæritur fortè, unde sibi, & Siciliæ regnum pertineat? sciendum est, quod, mortuo Primo Villelmo, Rege Siciliæ, remansit Villelmus Secundus, & Constantia, filii sui, & eodem fratre, prole orbato, præmortuo, eadem soror, jussu Ecclesiæ, sumpsit in virum Henricum Primum de Estruffis minorem, cui constituit regnum Siciliæ dotale, ex quibus, licet incumbentibus annis, mater exhausta viribus diceretur, cum foret sexagenaria, susceptus fuit Primus Fridericus Imperator, ex quo natus fuit prædictus Fridericus Secundus: tertia fuit altera Constantia, filia regis Angliæ, ex quibus fuerunt susceptí Henricus Secundus, & Constantia, quæ tradita fuit nuptui Angravio, ex quibus natus fuit Fridericus Tertius dictus de Estruffis: quarta verò uxor fuit inclyta Beatrix, filia Principis Antiochiæ, ex quibus susceptus fuit Frideri-

cus

ricus de Antiochia tantum, quem pater Cæsar in Regem Tusciæ constituit, & Principatum Antiochiæ non negavit, sed propter mortem patris supervenientem, in Regem non potuit filius publicari: iste quidem Fridericus duxit in uxorem nobilem Margaritam filiam N. de Romanis cunabulis editam, ex quibus nati fuerunt Conradus de Antiochia, & Margarita soror ejus: post coronationem autem Regis Manfredi, dictus Fridericus inopinata morte interiit: Comes verò Galvanus Beatricem filiam suam dedit in conjugem prædicto Conrado, ex quibus nati sunt Fridericus, Henricus, & Galvanus, & prædicta Margarita, de maritali copula, genuit Beatricem, quæ tradita fuit nuptui Opizo, filio Raynaldi Spinulæ, filii Oberti Spinulæ majoris, honorabilis civis Januæ, & ex prædicto matrimonio, Romanæ prolis plura castra, quorum primum est castrum, quod dicitur Sarraceniscum, existentia in terra Romana propè Tibur, ad dictum Conradum, ex materna successione, pervenerunt: quinta verò fuit nobilis Domina Blanca, de domo illorum nobilium de Lancea de Lombardia, ex quibus susceptí fuerunt inclytus Manfredus, & Domina Constantia, quæ tradita fuit nuptui Batacio, Imperatori Constantinopulis, licet nonnulli suspectum dicant matrimonium ipsum, eo quod, durante præcedenti matrimonio, sibi eam, post partus habitos, copulavit: volente verò Cæsare, patre prædicto, Primus Henricus duxit Dominam Alamaniæ, ex quibus nati fuerunt filii duo, Henricus, & Fridericus, qui, post decessum patris, inopinatæ morti, causâ invidiæ, cum essent parvuli, traditi sunt: Conradus Primus duxit in uxorem filiam Ducis Bavariæ, ex quibus susceptus fuit Conradus Secundus, & Manfredus duxit nobilem Dominam Beatricem, filiam Ducis Sexviarum, quæ prius in virum assumpserat Marchionem de Sallucis, ex quibus nata fuit nobilis Constantia, quæ tradita fuit nuptui inclyto Petro, Regi Ardgonum, ex quibus nati fuerunt Alphonsus, Elisabetha, Regina Portugalliæ, egregius Dominus noster, Rex Jacobus, Dominus Fridericus, Domina Violanta, & Dominus Petrus, & prædicta Domina Beatrice defuncta, duxit inclytam Helenam, filiam Despoti, Regis Thessaliæ, ex quibus nata fuit Beatrix tantùm: quadam die, post mortem prædicti Henrici Primi filii sui, primus aulam intravit, & prædictos duos infantulos,

nepotes suos, cum secum duceret, dimisit eos de foris, sed, qui major erat, cum esset fortè quinq; annorum, clausit ostium super faciem avi Cæsaris, qui, cum vellet exire, non poterat, eo quod impositio cardine ostium aulæ serraverat, *clauserat*, & cum demùm, eo fracto, egrederetur, quærit cum impetu, quisnam hoc fecisset? aitque infantulus: *Numquid Domine doles, & conqueneris, quod hoc factum tibi sit? ego istud feci, exemplum ex furore tuo das nobis, quod magis doleamus, quia patrem nostrum, filium tuum, sic nequam victus mori coegisti:* hoc audito, Cæsar admirans infantuli hujus astutiam, & considerans futuram ejus prudentiam, accenso here, *ære*, posuit ante oculos infantium, & cum statim offuscarentur, ex ipso dolore mortui sunt.

CAPUT I.

De motu furioso Neapolitanorum, & locorum circumadjacentium.

POst mortem verò Cæsaris, Neapolis, Capua, Caserta, & Acerra, rebellionis spiritum assumentes, nomen Romanæ matris Ecclesiæ invocarunt, & deposito nomine Conradi Regis, in convicinas terras, & locos, quæ à fide sua, licet abessent, in derogationem sui dominii calcitrabant: Conradus de cunabulis Alamaniæ veniens, hæreditatem patriæ dignitatis adeptus, civitates ipsas, bellis, & fame pressas, ad suum reduxit dominium, & ad posse, præter Neapolim, cujus postmodum, ex succursu populi Messanensis, cornua domuit, & cum amplius in statu guerrarum stare non posset, regalem, quam eis misericorditer præstitit, à regia benignitate, supplicitèr veniam postularunt, ipsisq; conversis ad fidem, fabripuit mœnia, turres à terræ facie separavit, noxios fudit, & consiliorum pontifices à laribus patriis dissipavit, Henricum Secundum sub baliatu Petri Ruffi, Comitis ad regendos Siculos missi, & eo postea revocato, intestina mors fratri innocuo propinator: Maturus ille nequam manus gerit indè pollutas, quia in humanè surgens in Dominum, compositum puerum veneno diffudit: Conradus post patris interitum, annis 2. & mensibus 8. regno potitus est, nec ei completis, in Melfia concidit: in civitatem Messanæ corpus regale portatur, ubi flammâ ignis consumitur, priusquam debitæ fuisset traditum sepulturæ: ille quidem Manfredum

Prin-

Principem, & Marchionem de Famburgiò statuit balios filio regni sui: dicebatur in populo, quod reciprocabat in eo mors, quæ jam in fratrem fuerat procurata.

CAPUT II.

De discordia Magnatum de Regno, post mortem Conradi Regis.

1 INter Magnates quidem regni seditiones fiunt, & scandala: Maurus procurat regnum Pontifici tradere, stupet pastor pollicitis servi nequam: Petrus Calaber in Siciliam remanens, contra Conradinum, & plebem cum pastore dissidia propinabat, matri terram promittit Ecclesiæ, si eam, sub debito censu præstando, regali nomine, nepoti concederet possidendam, jam hinc inde nuncii recipiuntur, & pacta firmantur: jam Princeps pastori adhæret: jam à flumina Scali de oriente in occidentem, sicut utrumq; mare conterminat, relanat Ecclesiæ, si reliquas partes regni Conradino corroboret, sibiq; honorem, & principatus dominium non ausenat, quem à patre Cæsare possidebat: jam Petri vesana postulatio revocatur, jam Principis justa resultat petitio, regnum pastor ingreditur: Borrellus, hostis iniquus insurgit in Principem; virum contumeliis stimulat; Princeps pastoris aures replet, dicens: *Borrellum de Agnono, nepotem tuum, corripe pie pastor, aliequin, cum in me sæviet, sæviet me turbatam; sed satis congruum fuerit, si tuis præceptis salutaribus moniti, matræ paci, quam denegat, reboremur*; & rursùs cum ipse hostis in Principem excitet animum furiosum, repudiavit illum ex illicita matre fuisse conceptum, & post partum, durante legitimo pellice, genitorem, matrem, & filium, maritali palleo protexisse: accinsa furoribus proles Cæsarea, hostem superbum apud Calvum vitâ, ferro vindice, spoliavit, post ortum facinus, Princeps fugæ consuluit, & assumptis tantum sibi de numero sociis duobus, se commendat superis, & fortunæ, apud Luceriam Sarracenorum intendit; populus fugientes ignorat, quin, tanquam ad urbem procedebat, & cum ad muros optatæ Luceriæ pervenisset, paulò post mediæ noctis silentia, cum jam rumor esset, quod Pontifex, hostis eorum in regnum accesserat, civitas satis cautè custodiebatur à singulis, & cum Princeps petisset habere ad eos ingressum, tamquam igno-

ignoto, & hosti, sibi negatur accessus; dixitq; quod Princeps erat ipse filius Cæsaris, & fugatus ab hostibus propter maleficium, quod patrârat; ad eorum remedia, comitante fortunâ, & suadente divinâ clementiâ, prævidit habere recursum, propter quod rogavit humiliter, quod notos patris, & suos ad eos mitterent, & quem gratia divina servaverat, ipsorum clementia non negaret; cumq; notus esset Princeps, & conditio gestæ rei, receperunt eum hilariter, & in suæ potestatis solio statuerunt.

CAPUT III.

Quomodo Pontifex intravit Neapolim.

JAm pastor Neapolim tenet, funestus rumor de Burrello perstrepit hinc & inde; jam cuncti surgunt ad arma, Pontificis atria murmurant, ad sedem per civitatem excelsus vehitur, dolet notos casus Neapolitanorum perspicere, quos ipsi docentes conqueruntur, à Conrado filio Cæsaris sustulisse, dicentes: *Vide pater, quia mandatis tuis acquievimus, ad quales nos duxit miserias rex severus? ad tristitias quales nos compulit filius impii, quales luctus? dum enim viribus suis urbem nostram attingeret, mares, & fœminas nostras à bimatu usq; ad miserabilem senectutem, amotâ pietate, cum potuit, gladio nequiter trucidavit: fœminas nostras, captivas, abscissis naribus ad alienas transvexit provincias, nosq; publicavit in populos diræ filios Babylonis, qui verum Dei Unigenitum orantes recolimus Crucifixum, & demùm, post deditam nostris furoribus gratiam, patres nostros à sedibus patriis exulavit, muros, & turres in planum effudit, ut conspicis: hæc propter nomen Ecclesiæ matris sustinuimus, quia, dum matrem non posset corrodere dentibus, tamquam leo rugiens, matris innocuæ filios devoravit, & propterea perdendus est sanguis ejus, necandus potius filius impii Pharaonis: audi pater, quomodo patris in filium redit iniquitas; quia dum in patris perfidiam Thebaldus, Franciscus, & complices, conspirassent, ipsos, matres, nec minus & conjuges, excogitati sceleris complices, inhumanis ascripsit judiciis deperdendos, alios ignis ardentis flammâ conterruit, alios vitam perdere laqueis condemnavit, & fœminas cum filiis, dum ubera sugerent, fame contritas, teste Panormo, subterraneis latebris exinanire mandavit:* prudentes tamen redarguebant eos, dicentes:

centes: *hæc meritò passi estis, simili exemplo, quod dicitis: insurrexistis enim in legem Altissimi, tentantes Dominum Deum vestrum*, eoq; locuto cum patribus, de casu Borrelli, ad eos intempestivus rumor accessit, totum exinde ovile contremuit, & sacri patres, mirantibus populis, obstupescunt, dicentes: *Quid facimus? multiplicata est iniquitas filii Pharaonis in cœli domesticos, inconsutilem quærens dissuere tunicam Jesu Christi, cui nec satis fuit effundere sanguinem innocentem, sed prævaricationis turrim ascendens, ne dum Christianos suos, quin imo Sarracenos, in perdendam Petri naviculam inobediens factus, & publicus inimicus, excitet navigantem, & Sacerdotes Christi ponat in scandalum gentibus, & ruinam: tractanda quoq; sunt bella consiliis, & tantæ temeritatis obstemus principiis, ne in destruttivas flammas, postquam vires assumpserit, surgat igniculus, & cuncta convertens in cinerem, faciat casus suos: si sic enim ipsum dimittimus, totam terram evertet, ac Romani dominii gloriam, & honorem.*

CAPUT IV.

Quomodo Dominus Octavianus Cardinalis cum exfortio Ecclesiæ ivit apud Fogiam, in confusionem Domini Manfredi Principis, qui erat tunc apud Luceriam.

Collegerunt itaq; vires Crucesignatorum, super quibus Dominus Octavianus, unus de majoribus Cardinalibus, Capitaneus per Summum Pontificem constitutus, ac præstita sibi potestate dominii regni totius, cum innumerabili comitivâ armigerorum, equitum, & peditum, se confert apud Fogiam, in obsidionem Luceriæ proficiscens, quæ differt ab ea per milliaria duodecim; & cum castrametatus esset in Fogia, Luceria silet, planicies quidem media hinc inde ab agricolis, & animalibus sola relinquitur, ac futurum bellum communiter procuratur; & in diebus illis furebat Sicilia, quæ spiritum furoris assumpserat, sub umbra matris Ecclesiæ vivens communiter à transmigratione Conradi Regis contra Cæsaris aquilas, & ejus sobolem successuram: jam apud Neapolim Jacobus Salla ad sedem Apostolicam missus à Panormitanis applicuit, quo petente religiosus frater Ruffinus de Placentia de Ordine B. Francisci legatus in Siciliam per sedem Apostolicam mittitur, à Panor-

normitanis recipitur civibus, Siculos visitat, animos omnium, & fidem ad gratiam matris Ecclesiæ roborat, honoratur à Phariis, parvuli cantent Osanna in excelsis: Sacerdotes, & senes palmas, & ramos olivarum perferunt, & à facie ejus Hierosolymitanus populus legem profert, gaudent juvenes, & omnis sexus devotus fœmineus gratulatur, Leonardus Aldigerius de Messana rector urbis efficitur, concessiones collateralibus civibus conferuntur; & gratiæ, vector sui furoris efficitur populus insularis, membra Cæsaris languent, frustrantur spiritu sponsæ agni: surgentibus aquilis à nido falcis, surgit Siculus populus in pastorem, jam fessor mirabilis, dominii versâ vice declinat in patrem, detinetur pater à Siculis, quem jam Siculi filii collaudabant, & jam usq; ad confinia Tauridis sub Henrico Abbate victrices aquilæ volaverunt, sed furente populo linguæ Phari, ad Tauri cornua non feruntur.

CAPUT V.

Quomodo Princeps obsedit gentem Ecclesiæ apud Fogiam.

1 INtereà Princeps potenti Lucerlæ munitus exfortio, apud Fogiam vires Pontificis obsidet, ubi mortes, & clades, & ineffabilem inediam patiuntur, ibi vires casuras fortuna collegerat, ibi usq; ad simplicem numerum, innumerabilem cuneum Christus Altissimus deformavit, & arma justa ferenti, Deo auctore, præstatur victoria, & datur gloria regni sui; ad jus, quod jam scandalizatum fuerat, regnum convertitur: pastor in ovile reversus, sponsam cum suis visitat, Fridericus Lancea ductor aquilæ in Calabriam mittitur, apud coronam Seminariæ turpem repulsam populus Phariæ patitur, & væ illis, qui ad vasa non recurrunt, & eis redeuntibus, qui potuerunt, idem ductor in Civitate Rhegii sedem sibi fecit, Pharios amicabili sermone perquirit, surgit in partes adulterinus populus Phariæ, & verbera patitur meretricis, denùm, operante Altissimo, mandante dicto Domino Octaviano apud dominium Conradini Regis, & Principis est conversus, jam inter Magnates dissidia oriuntur: Maurus quoq; in castro Telesiæ decollatur à suis: Marchio socius orbatus comprimitur in obscuris, Princeps duobus annis, nomine Conradini, regno potitur, quo negato, consiliis Principum, & scissuris, in civitate Panormi coronatur à suis.

CAPUT VI.

De coronatione Regis Manfredi, & quomodo inde mater dolet Ecclesia.

1 DOlet mater quidem Ecclesia, & per universa mundi climata nunciat, ne dum Siculos filios ex hostis facinore, quinimo regni Siculi gloriam amisisse, & diebus illis apud Teracenam familiari gladio interimitur Petrus Comes, quem dudum de Sicilia fortuna detegerat, jam Manfredus Rex primatum comitatur consortiis, jam novus Rex expandit in Siculos vires suas, jam Constantiam nobilem filiam ejus Petro Regi Aragonum inclyto, legitimo thoro consociat, & eidem Helenam Despoti Regis Emathiæ filiam, sibi matrimonialiter copulavit, ex quibus nata fuit Beatrix, & proinde ad sacrum ovile recurrens, quosdam de Cardinalibus, & curiæ Romanæ dominis sibi fecit amicos, surgentes vires ex Alemania pertimet, dum cogitat actus suos, si tandem aut mater Ecclesia foveat; aut puerulum excitet versa fides in nocivum patrocinium Siculorum, & propterea pastoris atria pulsat, si qua amissam patris reputat, gratiam valeat revocare, rogantis frustratur petitio, ab amicis decipitur, jam à patribus dolus, jam mundi Principes requiruntur, ut in perditionem nominis, & ruinam sedis Regis Manfredi arma quis sumat, negatur à singulis requisitio pastoralis, surgit demùm dominus Bartholomæus Pignatello de Neapoli, præsul Amalfiæ ad nobilem dominum, Carolum filium Regis Franciæ, Provinciæ Comitem mittitur, cui, per sanctam Romanam Ecclesiam regnum offert Siciliæ, si contra occupatorem ipsius, arma portaverit, iis dictis, inexcogitatis consiliis acquievit; ecce ipse scelera duo contexuit, quorum primum fuit, quod Raymundus Comes Provinciæ duos habuit filios ex legitimo thoro susceptos, videlicet Joannem, & Belingerium, & tunc temporis Barchinonia cum Catalonia, & Provincia erant unus Comitatus, quibus per medium, terram ipsius Comitatus testatus est, Joanni cessit Catalonia à monte Pessulano, Berengerio verò Provincia, adjectis condictionibus istis, quòd quis eorum sine filiis legitimis maribus præmoreretur, terram præmortui, superstiti, filios, vel filium marem habenti revolueretur omninò, & scriptis publicis inde factis, Comes Barchinoniæ filios procreavit bonum Regem Jacobum, Belingerius verò do-

minam

minam Blancam, quæ cum prædicto comitatu Provinciæ ad eumdem Joannem, ſecundùm pacta prædicta, rationabiliter fuerat devolvenda, Beringerio verò præmortuo, cum tardaret ad teſtatum comitatum, & ſobolem fratris recipiendam, dominus Carolus velociori paſſu ſe conferens, dominam Blancam potius vi, quam ſponte, ſuſcepit in conjugem, rupto fœdere Comitatus: ſecundum ſcelus eſt, quod ipſe dominus Carolus contra innocentem regni dominum, ad arma improviſa proſiluit: ex ipſo matrimonio natus ſecundus dominus Carolus, dominus Philippus, & filia una, quam nupturi tradidit Philippo Imperatori, dicto Conſtantinopolitano.

CAPUT VII.

De adventu Comitis Caroli apud Romam, quando coronam Regni aſſumpſit.

ECce jam in urbem ſanctam properat Comes, dominus Carolus, paſtore volente, regali ſceptro Regni Siciliæ coronatur, & tradito vexillo, regnum potenter ingreditur, jam Rex ſuos in bellum præparat, jam Rex in regem inſurgit, & in Beneventanam planitiem, ubi dicitur pons Valentinus, minantibus gladiis, ambo ſollicitant vires ſuas, jam Manfredus Rex à ſuis relinquitur, quidam tenſis crinibus ſupra colla, & diſcoopertis à tibiis veſtibus ſe Gallos fingebant, terrore potius, quam amore: quidam inermes contra armatos ſe offerunt pugnaturos, quidam ad domeſticas caſas vocari ſe aſſerunt, & quidam, cum tardo paſſu bella poſtponant, ab eorum negligentia non declinant, idem Rex, jam bello inito, cum magis mori, quam inglorius vivere cupiat, aſſumptis duobus, Comite Jordano, & Berardo Caſtanea ſociis, dum alii bella gererent, ipſis duobus interceptis, multitudo hoſtium Regem pugnantem perſepit, ac telo percuſſus arundineo in oculo dextro, proſtratus ſub petra Roſeti concidit vitam vomens, quæ in planitie illa poſita eſt, & dicitur petra Roſeti, eo quod eſt ibi campus roſarum: erat quidem inſcrutabilis caſus ipſe, eo quod Propheta locutus eſt dicens: ultimus pullus aquilæ caſurus erat ſub petra Roſeti, & hac de cauſa Rex ipſe pertimebat de petra Roſeti, quod eſt locus Calabriæ, & propterea nunquam ab inde tranſitum voluit habere, locus enim ille conterminat ab Apulis Calabros, & è con-

contra idem Rex regnavit à festo B. Laurentii, quando coronam accepit Siciliæ, annis octo, & mensibus septem: mortuus quidem fuit anno à Christo 1264. mense Martii, 8. ejusdem, 9. Indictionis: regnavit quidem Conradus Primus annis duobus: commune perduravit annis similiter duobus: Conradinus regnavit annis duobus: Rex Manfredus annis octo, & mensibus septem, ut supra, durante cujus figura dominii, quidam fraudulenter procedentes, defunctum Imperatorem, qui dormiebat jam annis 12. ex ingenio Bartholomæi de Mileto, & cujusdam notarii Philippi de Catania apud montem Ætnæ, in persona cujusdam pauperis simularunt, patrem in filium arma hostiliter gerere satagentes, turbatur inde pro majori parte Sicilia, & tandem consiliis hominum Castri Joannis, qui ipsum tradiderunt, adulterinus Imperator, ibi cum ejus complicibus capitur, & apud Cataniam laqueo sunt suspensi: dominus quidem Carolus, priusquam ingrederetur in regnum, in festo Purificationis gloriosæ Virginis coronatus fuit, & postquam regnum, ex interitu Manfredi Regis obtinuit, duobus annis, & dimidio pacificè terram possedit.

CAPUT VIII.

Quomodo partes Gibellinorum, & Magnates Regni contulerunt se in Alemaniam ad Conradinum.

SUrgunt præterea regni Magnates anno 10. ind. exules, & Italiæ partes Gibellinorum in Alemaniam prætendunt, Conradinum hortantur ad regni fastidia, quod, sublato jure, ad alterius posse devectum est: Comes Galvanus factus est consilii sui princeps; Conradus verò Capicè de Neapoli provehitur cum paucis de Pisis in Carthaginem; ab inde cum domino Friderico, fratre Regis Castellæ in Saccam descendit, Siciliæ populum Conradini nomine turbaturus, in cujus maritima Fulco de Podio Ricc... tunc Vicarius regius agnoscens adventum eorum, cum innumerabili armatorum exfortio residebat, prædictus verò Fridericus de Castella, assumptis 18. socis percusserunt in medio hostium, & sicut Domino placuit, hostes perterriti se posuerunt in fugam: conflictus factus est maximus, castra prætermissa sunt, in Gallos, & Provinciales inopinatus cum strage casus infligitur, nec importatur cædes in Si-

culos, sed via eis fugientibus aperitur, in equos, & res, ac castra curritur, onusti ad vicina hospitia redeunt; tertio vero die post conflictum habitum, Agrigentum, Catalatanixetta, Augusta, Aydonum, Terra S. Philippi de Argirione, Paternionum, Catania, Leontinum, Bizinum, Heraclea, & alia loca Vallis Noti, non visis aquilis, redeunt ad nomen, & dominium Conradini: prædictus verò Vicarius cum rubore Calatabellottam ascendit, & in civitatem Messanæ accelerat iter suum: conflictus ille fuit in introitu Septembris, anni 11. ind. tumq; invalescente guerra, validæ, & ineffabiles caristiæ, mortes, & pestilentiæ surgunt in Siculos, & quamplura ex locis ipsis desolationes passa sunt, in nemoribus, & desertis locis, fame, vel compulsi præliis homines moriuntur, deficiunt sepulturis in locis ipsis cadavera, rapinæ in divites, mortes, & insidiæ parantur in miseros, has clades tribus annis Siculi patiuntur, sed post conflictum ipsum frater Philippus de Eglis, Gallicus, frater Hospitalis domus S. Joannis Hierosolymitani, prior in Capua, jussu Pontificis, & Carolis Regis arma capit, in Sicilium transfert vires, & inter eos miserorum dividitur lis, & nefas, nec attendens speciem crucis, quam gerebat extrinsecus, severus efficitur, hinc vindicta, & inde crebris languoribus clamitat, penultimo verò Augusti, 11. Ind. Comes Fridericus Lancea, inito consilio cum Pisanis, tamquam præcursor Conradini cum 40. galeis eorum in Siciliam vehitur, Melatiom tenet, Messana per mare, & per terram armat galeas 7. & barcas plurimas contra hostes, ad quam Robertus de Lavena Ligur, Juris Civilis professor accesserat, Capitaneus vigintiquatuor galearum Provincialium contra hostes, & cum jam pervenissent ad maritimam Rupium, ubi dicitur fons Alethiæ, quæ distat à Messana per milliaria decem, jam ferventibus animis Fariorum navale bellum conseritur, Provinciales vero præstare ruentibus humeros soliti, proras præstantes in pelagus, relictis Phariis, vela notis ruentibus, præstiterunt, quasi duce fortuna, ad propria reversuri: Messanenses ad terram illæsi descendunt, hostes galeas capiunt, & qui cum barcis erant, ad portum redeunt, qui verò per terram, ad Civitatem accelerant, laboriosi per valles, & arida disperguntur, tunc Fariorum conditio inexperta laboribus, spiritu anelante, diriguit, guttura sicca proterviunt....

viunt, labor immoderatus lento pede Farios retardabat, in Civitate dispersos victos fortuna recolligit, ecce jam propè hostes accelerant, portum tenent, vexillum Pisanorum provehitur, regales aquilæ subsequuntur, stabat unusquisq; paratus ad aquilas, sed inordinatus processus hostium contra ipsos, animos populi provocavit, tunc Fulco, præoccupata fugâ ad Siculos ambulat, & civitatem cum suis, quasi desperatam hostibus dereliquit, tunc hostes, immisso incendio in una galearum, ipsam in naves, & domos, quæ erant in maris littore, flante borea, impulerunt, sed populus, assumpto spiritu virium, flammas ardentes extinxit, & in eos mortiferos stimulos, fabricans ad oppositum littus Calabriæ, ubi aquæ fluminis Gallici prope Cathonam, marinis fluctibus se commiscent, hostes coegit accedere, & ab inde ad Civitatem Rhegii, amicis ortantibus declinarunt.

CAPUT IX.

Quomodo Conradinus in recessu suo de Alemania fecit sibi socios belli & regni.

INterea Conradinus Rex filium Ducis Esterlitch, & filium Comitis Gerardi de Pisis assumpsit sibi in belli socios, & participes gloriæ regni sui, ac parato omneb virium jam Alpes transcendit, ac Italiæ partibus convocatis, sacpam Urbem ingreditur: in diebus illis erat Senator Romani populi Dominus Henricus, frater Regis Castellæ, ibiq; Conradinus auget, & roborat vires suas, ac Romanis comitantibus, ad bellum vehitur contra Regem Carolum, hostem ejus, & cum ambo, cum exercitu suo in campum Tagliacozzi pervenissent, parato exercitu potenter bellum incunt, Galli succumbunt, strages mirabilis fit, Conradino remanet campus, & suis, jam in prædam ad castra curritur, creditur Carolum Regem prostratum in bello a Senatore prædicto, eo præcipuè, quod ipse Senator Guillelmum de S. Juliano, Gallicorum Marescalcum exercitus, dum per arma regalia, speciem gereret Caroli, in ipso conflictu prostravit, qui cum quingentis equitibus se post vicinum tumulum lustitarat, ut si casus accideret, proficisceretur in Galliam, licet victus; cumq; ipse, ductores, Principes Conradini exercitus occupati inspiceret de rebus, & spoliis Gallicorum, suadente Joanne Bellari, Carolus Rex perrexit in hostes, & cum Theutonicorum,

& Ita-

& Iraldum esset inordinata congeries, ad fugam apta potius, quam ad bellum, pro majori parte gladio compressit; infelix namq; qui ad prædam currebat, qui ad luctus, fortunatus quidem, qui fuga quadrupedis campos sanguinum potuit reliquisse: sic victor à victo succubuit: Conradinus verò cum prædictis duobus sociis suis, & Comite Galvano, & Galeotto, filio suo, in Romam intendens, ad littus maris Astore devehitur, ubi Jacobus Fragapanis Romanus, Astoræ dominus littus custodit, requisitus à Carolo, quod Conradinus, qui bello sepultus reperiri non poterat, non effugeret manus suas, qui cum caperetur ab eo cum sociis, rogat, ut si ipsum abire permitteret, filiam suam duceret in uxorem, aut, si eum Romanis restituat, repleretur ab eo æternis opibus, & honore; at, eo negante, superveniente Roberto de Lavena cum galeis Provincialium, quas illuc excogitatè maris fortuna devexerat, ipsos sibi, fortunâ novercante assignat pei eum victori suo, Regi Carolo resignandum: Rex Regem Neapolim advehit, gaudet cum gryphis suis Parthenope, carceratur puer in castro Salvatoris ad mare, cogitat Rex, si cum morte deperdat, aut vivat, laborioso animo languet, suadente Roberto cogitat puerum esse perdendum: jam primates regni sollicitat, ut visuri accedant, ferro modico fore multandum, quem, indultâ vitâ posset eripere, & esset error prior deterior; præsentibus itaq; urbium, & locorum primatibus, puer ad locum patibuli ducitur, & videntibus singulis, sedente Neapolitano populo in campo Moriceni, rei constituuntur ad funus, jam ferrum in marmorea petra conseritur, spiculator adest, aspectu horridus, nudus pedes, & brachia, factoque in plebem silentio, Robertus de Buro, Appulus, auctoritante potestate dominica ab excelso ad turbas intonuit, dicens: *viri præsentes: Conradinus iste filius Conradi Regis, Imperatoris Friderici progenies, de Alemannia surgens arma non licita induit, in Regem nostrum protervit, seductor eum populi regni sui, nitens in alienam messem falcem immittere destructivam, cum autem irrueret, gentem nostram, fortunâ ludente, devicit, sed, aperante Regis industriâ, victor à victi gladio superatur, & ecce, qui vinci non credidit, vincente jure, vi-*
ctus ante Regis tribunal adducitur, cujus speciem deformare credidit, & figuram, & ideo permissione Pontificum, & sapien-

tum,

tum, ac ſcribarum conſiliis, in eos ſententiam, tamquam in prædones, providit præſentis judicii arbiter promulgandam: nos, auctoritate nobis præſtita, ſententiam ipſam proferentes in ſcriptis, nomine, & pro parte Sereniſſimi Regis Caroli, dictos Conradinum, & ſocios ejus præſentes, tamquam invaſores, & alterius juris prædones, capitali ſententiâ duximus feriendos, ita quod ab ipſa ſententia reſilire non poſſunt, ſed ſtatim totaliter in conſpectu omnium moriantur.

CAPUT X.

Quomodo plorabant quidam aſtantes in morte Conradini.

ET, eo locuto, ſurgit tumultus in populo raucus, ita quod voces murmura non ſequuntur: quidam enim ad lacrymas animos provocant, & ad quæſtus, quidam verò tanto rigore non moniti, gaudebant in filium hoſtis, tanti ſævitiam ſceleris audiviſſe: ille verò à figura judicii ſpeciem non commutans, rogat expoſtulans, ut cum latum proinde non defirmetur judicium, audiant, ſi velint, quæ ejus expoſitio declarabit, dicens: *Creavit me Deus in ſui ſimilitudinem, faciens me ſuæ mortaliratis participem, ideoq. juſtè morior, ſed injuſtè condemnor: ad jura enim ſacrorum progenitorum meorum, & ad hæreditatis patriæ dignitatem oculos meos manifeſtè conſultut aperui: quærantur corda patrum meorum fidelium, quorum ovilia, quorum opes, proavi Reges, & miſericors genitor ampliavit, quæratur conſcientia Magnatum, & Principum Orbis terræ, ſi mori debuit innocentiæ filius, dum ad jura provocaretur domeſtica hæreditatis patriæ, quæ amiſit, & ſi nulla dignus fuerim veniâ, iis ſaltèm indulgeatur nobilibus, quos inſontes contraria mihi fortuna deluſit: ipſos enim laborum, & itineris mei feci ſocios, & amicos, nunquid efficientur participes mei funeris, proh dolor! & cruoris? quod, ſi rogatio facta pro eis deſierit, humiliter peto, ut in me prius feritotis gladius irruat, ne funus invitus poſterior ſociis, quoſq; vitæ ſocios habui, vobis miſerantibus, comites habeam ſepulturæ*: iis dictis, ſpeculatorem, & ſocios ad oſculum recipit, & oculos ad ſuperos erigens, ait: *Creator omnium Chriſte, celeſtis Rex gloriæ, ſi calix iſte à me tranſire non debet, in manus tuas commendo ſpiritum meum*, & deinde terræ acquieſcens, collum compoſuit ſupra petram, cujus cervicem, nuda-

to gladio, ſeparavit ab humeris ſpiculator: in eo ſcriptura perficitur, dicens, pullus aquileus, filius viduæ in gremio Nymphæ Dardanee mactabitur ſupra petram: ò miſeræ ſortis humanæ conditio! ò fragile conditionis humanæ myſterium! qui jam magnificabatur à ſingulis, deformis truncus factus, vilibus jacet egregius juvenis in arenis: ubi veſtis pretioſa, quæ jam membra tegebat regalia? nunc, qui cooperuit pauperes nudos Chriſti, & ſolemni veſtivit purpurâ divites, non fuit palleolo pauperis coopertus: ò ſi neceſſaria mortis fuit ſævities, melius erat, ſi homo natus de viſceribus hominum non fuiſſet: quid naſci de Cæſare profuit, ſi culpâ peccati, ex ſeveritate judicii, gloria Regis, qui quadam ſimilitudine ſummis æquiparatur cœleſtibus, morti ſuccubuit, tamquam prædo? aut ſcriptum eſt, quod, quâ pœnâ viliores perſonæ tractantur, eadem debent ingenui feriri ſententiâ? aut ſi locum non habeat venia, numquid peccatum dominabitur ſolum in terris? ſaltem ſi liberandi negabatur auctoritas, in Regem tamen infligi debuit pœna ſalutaris: hujus quidem rigor judicii, hæc morientis humanitas à ſententia ſummi non diſſidet judicis, cui ſanguis inultus non placuit, & adhuc prorogatur in proximos feriens, nec eſt prudentiis hominum, quoniam, aut quis erit hujus totalis interitus ultionis?

CAPUT XI.

Rumor de ipſo conflictu venit in Siciliam.

1 POſt conflictum autem Regum, rumor in Sicilia promulgatur, miratur, & gaudet populus Meſſanenſis, turbatur Fridericus Lancea, in Siciliam traſcendit: collectæ vires hebetant, prudentes fortunæ victrici Inſulam derelinquunt, ad alienas nationes navigantes provehuntur, capitur à ſuis in ſeptemplici monte, Alaymo exhibente, Capicius, & apud civitatem Cataniæ pendulus vitam vomit: Nicolaus quidem Maletta apud Calatanixettam furit in Gallicos, demùm à ſuis traditus, in Muſella Phari Meſſanæ pendens vitam emiſit: Gallus terram amiſſam recuperat, annis quando tribus Siculos guerra perdomuit.

2 Ludovicus poſtea Rex Francorum, & Rex Carolus anno Domini 1267. menſe Auguſti, 12. Ind. in Tuniſii partes, cum mirabili exfortio virium tranſeunt, civitatem Carthaginenſem

adeunt

adeunt, Tunisium potenter obsident, & cum stetissent ibi mensibus 4. Ludovicus Rex ultimum in domino diem signavit, ac proinde, accepto à barbaris thesauro eximii numeri, Pilippus Primogenitus, & Carolus Rex cum toto exercitu in Siciliam redeunt, & cum in portum Trapani applicuissent, ab arcto ventus validus insurrexit, ex quo vasa periclitantur, naves franguntur, thesauri merguntur, & multi nobiles, ac alii in ipso naufragio perierunt; Pharum transeunt, apud Viterbium se conferunt, ibiq; Henricus Rex Alamaniæ ante sacrum, & reverendi Christi Corpus interimitur à Guidone Comite Montis fortis: Philippus in Galliam suam pretendit, coronam dominii recepturus: Carolus in regnum rediens, læsum animum gerens in Siculos, & partes regni reliquas, seviit, tamquam leo indomitus super filios regni sui, nocentias invenit, causas nocendi quærit, ac modos desperationis inflixit, gaudens in damna, & funera Siculorum.

CAPUT XII.

Quomodo Rex Carolus opprimebat populum, & quibus oppressionibus?

1 QUid referendum est inventi sceleris novum genus? quid massariarum, & forestarum decreta? quid intolerabilis famis insatiabilitas? quid prohibitio littoris inconsulta? quid animalium fœtuum inexcogitabilis redditus fructuosus? & agrorum luxuries, etiam si cœli siccitas sub Autumno torperet, aut messes æstuaret in posterum fervens cancer? quid matres, & virgines, ut filiorum stamina præstent? quid verbera inflicta nobilibus? quid exacti census inaudita maneries? denariorum quidem novam monetam incudi mandabat ex ære purissimo, quolibet anno, & cum usq; in quadrigentos pro tareno uno ascenderent, utinam triplicatum, sed, quod deterius erat, decies triplicatum denarium à quolibet pro denario singulo compellebat exolvi, quid collecta pecuniæ generalis, pro cujus solutione vix sufficiebant hominum facultates? quid mutua, & non consueta lignaminum, & marenariarum jura? & ulterius referendum est, quod cum Regem à patre patrum suscepisse crederimus, recepimus potius regni Siculi Antichristum: cum gentis, & rerum augmentatorem crediderimus, immittens in nostra lupos voraces ovilia, non parcenti morsu cuncta,

quæ

quæ jussit, & voluit, devoraruit, & velut draco factus nequissimus terram circuens, omnia perdit, singula destructurus: hæc quidem nota sunt omnibus, nedum orientalibus, aut occidentalibus, & quos solaris lustrat radius, populis, verùm ad illos, tantorum scelerum fama pervenit mirabilis, qui colunt ultimos fines terræ.

CAPUT XIII.

Quomodo Siculi conqueruntur de afflictionibus, quas patiuntur.

JAm vires nostræ deficiunt, jam hæbet conditio intolerabilis servitutis: quidquid enim laboriosis studiis popularis cura satagebat acquirere, applicari fisco suo censuerat insatiabilis ingluvies Galli hujus: ista sibi satis non fuerant: jam contra amicos nostros, Danaos, videlicet Romaniæ, contra quos latronis crucem assumpsit, sub cujus specie consuevit effundere sanguinem innocentum, dictum Siciliæ populum conatur eruere in desolationem, in stragem Siculæ regionis: scitur enim, quod postquam ex industria nostra sibi subjiceret gloriam Romæorum, mansiones nostras aliis tradidit ad gaudendum: propter hæc, & alia consimilia, vel pejora, quæ sub silentio præterimus, dum incessabili voce clamaremus ad superos, lacrymæ nostræ divinam manifestè potentiam excitarunt, quas Pontifex, & omnis terrena potentia, cum erga nos conscientias volverint, deridebant: audi quidem, fili charissime, oculis nostris mirabile divinum judicium, summum opus, quod Carolus Rex sub dominio tantæ severitatis, & scelerum annis 17. & mensibus tribus colla nostra subegerit, sed, qui miserias hominum, sua pietate, determinat, qui superbis resistit, humiles exaltat, qui solo nutu frangit potentiam superborum, erga mansuetudinem nostram misericordiæ suæ aperiens oculos pietatis, tamquam ad suæ protectionis clypeum, & pharetram defensionis suæ nos evocans, afflictum populum potentiæ suæ manu protexit, tendens in perfidiæ filium, arcum suum.

CAPUT XIV.

Incipit hic præsens guerra Siciliæ contra Regem Carolum, & primò in Panormo.

ANno quidem à Christo Domino nostro 1281., penultimo die Martii, 10. Ind. existentibus in Sicilia tribus officia-

officialibus ſuis, Herberto de Aurilianis, Vicario, Joanne de S. Remigio, Juſtitiario Panormi, & Vallis Mazzariæ, ac Thomaſio de Buſanti, Juſtitiario Vallis Noti Gallicis, tunc 29. celebrarunt populi Paſcha Reſurrectionis Dominicæ, iterùm infrenis furor Gallicus in Siculos ſolvitur, quod dictus Joannes Panormi exiſtens in deprædationes, & vires faciendas in Panormitanum populum, miniſtros ſuos enormiter ordinavit: cum autem, prætitulato penultimo die Martii, ob reverentiam feſtorum Paſcalium idem populus in Eccleſia S. Spiritus propè civitatem ipſam, dedicationem annuam celebraret, dictus Juſtitiarius mandavit miniſtris eiſdem, ut, ſi quis de populo arma portaret, auferretur, pœnam debitam ſoluturus, licet enim cives ipſi ab antiquo, honoris causâ, gladios tantùm, & lanceas, causâ ſolatii, portare ad feſta ipſa conſueverint, tamen tunc perfidiâ Gallicorum perterriti, arma nulla ſecum portabant, & cum non invenirent, ad alias irruebant injurias contra ipſos, dummodo cauſam haberent in eos diſcordias iniendi, ex quibus in præjudicium civium ſcandalum oriretur: ipſi verò, licet inviti, pacificè ſingula ſuſtinebant, dumq; ſedentibus aliis ſuper herbas, aliis flores legentibus, quos Martius præſtabat aperiens, ac totâ planicies civium gaudiis reſultaret, ecce nobilis Nympha, facie ſatis decorâ, aſpectu formoſa per omnia, quam nedùm tangere, verùm videre ſufficeret, comitata parentibus, ſponſo, & fratribus, ac comitibus aliis circumducentibus, ducebatur ad ſacra ſpectabilis reverentiæ cultu inſignita: quidam Gallicus, nomine Drohettus, in ipſam nobilem proruit audax, & præteſtu, ſcilicet inveſtigandi, ſi arma ſponſi, vel alterius illorum ſecum portaret abſcondita, manu intrepidus, pectus infra veſtes, & ubera, tangit illicita, ſimulans, quod ea perpenderet ipſa portare: hæc quidam præſumpſerat in odium evidens civium ipſorum, & injuriam manifeſtam: neceſſarium quidem dicti Drohetti peccatum, & tantæ audaciæ fœlix culpa, quod ſummi providentia Creatoris per Siculorum manus mirabilem, & infandam de ſanguine Gallicorum, eorum culpis ultionem accepit: ſtatim nobilis illa diriguit, & dum fugitivus relinqueret gelidos cruor artus, venuſtatis formam mutavit, & ſpeciem, in cordis dolorem anxium, quem moſtrabat, & ea, vultu demiſſa, ceciderunt in gremium brachia ſemifra-

sta, ac caput in pectore sponsi declinans, jam exinanita est spiritu, licèt vivat: clamor extemplo tumultuosus insurgit, nescitur, unde progreditur, irascibilis furor dissolvitur: adolescens quidam, arrepto gladio, quem Drohettus portabat accinctum, percussit ipsum in ilia: jam exta vitalia fluunt: nescitur, ut verum fatear, quis auctor fuerit hujus funeris, quis percussor? jam novi mortui, cursibus tota repletur planities: huc, & illuc inebriata furoribus turba perambulat: juvenes, cum arma deficiant, ferunt ad lapides, surgit populus in tumultum, clamatur, postquam incæpta est cædes à singulis adeo, quod vocibus intonare aer videbatur horrisonis: *moriantur Gallici, moriantur*, & eis dicentibus, ad nutum oculi, ferè ducenti Gallici, quos ad campos illos fortuna devexerat, uno sanguine moriuntur: jam ergo, ubi Bacchi solatia fundebat fertilitas, ubi sedentibus festiva parabantur convivia, Gallicorum tincta cruoribus campi luxuriabat planities, & strata præstabant corpora gemitus luctuosos: necdum furore depositio, civitatem ingreditur populus, murorum portas obtrivit, ad hospitia Gallicorum furiosis aggressibus accedentes, ex omni sexu mares, & fœminas peremerunt, arcem Justitiarii armis illatis insiliunt, & ostio fracto, singulos famulos nefariæ morti tradunt, cumq; percussus fuisset in facie, tamquam ignotus, equum ascendens, comitantibus sociis duobus, sub mediæ noctis silentio, Bicarum adiit: cum autem cives ipsi de statu civitatis ipsius salubri disponerent, nomen Romanæ matris Ecclesiæ invocantes, statum communem firmant, & vexillum Imperialis aquilæ, quod semper cives ipsi consueverunt gerere, fœliciter cum tubis, & cimbalis erigentes, Rogerium de Magistro Angelo, concivem eorum in Capitaneum, & alios in suos consiliarios procrearunt, & hoc dispositio, sequenti die, potenter cives ipsi in confusionem Præsidis apud Bicarum accesserunt, & pactis initis, hinc inde, placuit, quod armis, & equis dimissis, idem Præses extra regnum, & insulam Siciliæ ad Aquas mortuas se conferret: ille quidem illuc applicans portas clausas invenit, quas pulsat verberibus: Bicarenses verò somno sepulti, ac dapibus inebriati paschalibus, clamantem non sentiunt: at ille, majori strepitu, postes reverberat, & cum rursùs vocaret, expergefacti sunt homines dormientes, de stratis resiliunt, ad voces accelerant, *quis instat*, ajunt?

ajunt? hinc notâ facie Præsidis, arcis aperiunt aditus, receptatur in castro, mirantur illum venisse, ut profugum: habetur temporis hora suspecta, cum jam alias, comitante sole, & turba multorum illuc superbus accesserit: non audent quærere causam viæ; suspectam rem judicant: facies enim perplexa pavore, & venientium solitudo demonstrat, quantis suspicionibus jaceat res ignota.

CAPUT XV.

Quomodo Justitiarius vocavit ad se vicinos Francigenas.

1 MAne autem facto, Præses ruricolas Gallicos, & locorum circumadjacentium milites vocat, & statim, collecto virium robore, temeritatem civium hortatur elidere: accedentibus autem civibus, Bicarum obsident, & vibrantes gladios anhelant in sanguinem Præsidis: iterùm pacta tractantur: Præses verò, dum suos animaret ad prælium, ipsosq; à muris extraeret contra cives: illi, postpositis humeris campos, & castra Gallicis deserunt, sed Christi potentia, à cujus flatu depereunt hominum vanæ vires, Gallicanæ stirpis non permittens inultam superbiam præterire, corda infatuavit sequentium, faciens hebetes vias suas, & civium animos, ac vultus convertens in Gallos, præliorum indoctos hortatur in strenuos, & revertentes, veloci sequelâ, eos usq; ad muros Vicari sunt secuti, & elevatis in illos clamoribus, Præses in arcem compellitur, & colligit vires suas, iterùm fœdera renovant, & dum Galli ad brachia civium se præstarent, Caccabenses juvenes, tensis arcubus, Præsidem sagittant, & socios, quorum dividentes artus à corpore, cœli volucribus, & ad manducandum canibus tradiderunt: jam cives ad propria redeunt, sed nihil actum esse credebant, si aliquid sanguinis in urbe forsitan restitisset, investigant curâ solerti: quæsitos latebræ vomunt: mactantur in locis domesticis, & in plateis publicè gladiis feriuntur, negatur venia sexui, negatur & ævo: moriuntur matronæ pro maribus, moriuntur nymphæ pro patribus, & à maternis viscoribus, nulla voce præcedente, infans extrahitur, senes cadunt, & parvuli, cum veniam petere nesciant, cum matrum sanguine polluntur: negantur post funus exequiæ humanæ, subripiunt eis in posterum sepulturas: jam rumor gestarei per partes, &

fines

fines Mazzariæ panditur: gaudent animo singuli de sęvitiæ tantæ motu, & attendentes futuram potentiam sævi Regis, non insurgunt in Gallos, ne moti sceleris videantur esse consortes, præter populum Corileoni, qui arma surripiens, insurgens in Gallos, quotquot habere potuit, trucidavit, & fraternitatem cum Panormitanis civibus iniens, ad guerram cum eis communicat, & ad pacem: reliquus verò Siciliæ populus lumina tenet ad motus conversa, & conatus populi linguæ Phari: interea furit, auditis iis, Herbertus in Pharia, galeas 7. armat, & sub capitania Ricardi de Riso militis de Messana in obsidionem Panormitanæ urbis accelerat, vasa ipsa applicantia urbem per mare tenent obsessam, bellicosis stimulis obsunt, & increpant motus civium puniendos: illi patienter audita sustinent, nec armis, nec verbo quidquam præsumunt, sed Cruces Messanensium proximas aquilis eis ostendunt: cum enim plures Messanenses cives Panormitani sint, eos non reputant inimicos, conqueruntur tamen, quod cum ipsi, authore Deo, Gallicorum, communium hostium juga repulerint, quomodo contra cives, & fratres suos insurgunt? sed interim Guillelmus Porcellettus, Provincialis, nobilis ortu, apud Calatafimum per Panormitanos cives compellitur, qui, propter multarum probitatum suarum cumulum sospes cum suis in Provinciam patriam relaxatur.

CAPUT XVI.

Quomodo nobilis Regina Constantia, auditâ morte patris, plorat, & virum rogat in Catalonia.

POst XXX. verò dies interitus Manfredi Regis, funestus rumor in partem occidentalem advolat: Constantia nobilis casum patris deflet, Petrum virum, alioſq; proceres conjugis charæ lugubritas movet ad lacrymas, virum illa indeficiens lacrymosa precatur, ut perempti patris, qui potiùs invidiâ, quam meritis suis interiit, innocentiam ulciscatur, filios ingenuos, mœroris sui participes efficit, qui, cum loqui nescirent, lacrymis rogabant cadentibus patrem, deflecti ad mestę pectus, & lacrymas genitricis: aures ille non videtur porrigere, oculos non movet à lacrymis filiorum, cor mulcet admonitus, & prudentis formam gerens, thesauros aperit, navigium parat,

parat, peregrinationis propositum simulans contra Mauros, &, ut procedat sagaciùs, legatos ad Apostolicam sedem mittit impetraturos à summo Pontifice transitum ipsum sibi concedi, & operantibus nunciis Caroli Regis, qui paratum ipsum præsciverant, negatur in barbaros transitus, videlicet in Mauros: timebant namq; ne prætextu peregrinationis illius, Petrus Rex, conjugis supplicatione permonitus, ad invasionem Siciliæ motus, dirigat vires suas.

CAPUT XVII.

Quomodo Petrus Rex navigat in Ancollam.

JAm Petrus Rex, invito pastore, propositi sui principia prosequutus, paratas vires ponit in æquor, ac invocato nomine Jesu Christi, vento parato, vela præstitit Boreæ, vale dicens conjugi, vale plebi, scriptum nautis exhibens, ut apud Ancollam præcedentis Regis semitas imitentur: sexto decimo autem Maji 10. Ind. de portu Fangossi, de ripis Ebri fluminis, ubi vires suas collegerat, classes solvens cum 24. galeis, navibus 10., & totidem vasellis de remis aptis ad cursum, cum 900. equitibus cum equis, & armis eorum, at cum 30. millibus peditum Almugabarorum: dato sermone, velificat in Ancollam: rumor intereà navigii prædicti jam ad loca vicina pervenerat, ac proinde vicinæ cæteræ mirabantur, & principes terrebant præcipites, ignorantes, in quem ipsorum præsens irrueret furor Petri: jam homines Ancollæ præsciverant, quod in eos Rex Petrus duceret vires suas, & dum navigii sui venientia vela perpenderent, civitate relictâ, cum bonis, & opibus in Constantinam, polim accelerant profugi, ubi, tutiori mansione, prævideranr à persequentium furoribus eripi, si forte loco, & opibus non contentus, Petrus in profugos rueret vires suas. Prospero itaq; vento ductus, in portum Ancollæ applicat, Deo duce, cum suis, & velis depositis, littus tenent, jam campos solos opprimunt, agros, & valles animalibus spoliant: mirantur, quod hominum nulla videntur inditia, sed notant extra urbem vestigia fugitiva: in civitatem incedunt, muros, & turres solas conspiciunt, nulla murmura ex urbe audiuntur, aut strepitus: Rex, assumpto socio, urbi vicinum conscendit, & aurem ad terram hæsitans, urbem silere persensit, ad invasio-

rem urbis animat suos : jam portæ franguntur, & muri : urbs, nullo prohibente, capitur : fit cursus liber in urbe : palatia depredantur, & ædes, victores captam urbem tenent: Iberia gaudet, & tanto triumpho minor Hispania gratulatur : miratur Roma, sacri Patres assurgunt ad gratias Dei Patris: Carolus tamen Rex suspectum ipsum animum gerit, verens, ne quem hostem reputat, dum alios offendere simulet, in ultionem soceri contra ipsum gener motus insurgat : senex Musalla, quem terroræ sepultum in terræ visceribus fortuna cælaverat, capitur, & ad Regem ducitur : venià impetratâ, Regem salutat, quæritur, ad quæ tuta cives suos providentia, vel metus devexerit ? senex quidem respondens, dixit: *Populus, de quo quæritis, urbem hanc furoribus vestris consulte deservit, iracundiæ vestræ, cum justa non fuerit, velut innocui, non prudentes, cessêrunt in Constantina, poli, dum sonus vester exierit, moraturi : furoribus istis brevis quidem finis advenerit, scio enim, quod versus diem fortuna paratur in fine libræ majori : tibi Petro parat, ibi eris excelsus, & resiliens in occasum septentrionalem adnihilabis spiritum : ibi caput Galliæ sævæ cadet, & tanta erit multitudo spirituum, quod terram tuam operit omne genus, & dicetur, vincens, & vinces : dicet populus tuus, fugiamus in regionem remotam à multitudine gentium, cedamus, & Deo authore, patientiæ tuæ cedet, & gloriaberis super gentem deperditam : vide, quod femini tuo populus insularis addicitur, & marino prælio triumphabis : perdes in montibus, & locis planis innumerabiles filios Galliæ sævientis : proceres morientur, annus post annum, clade mirabili : jam non sufficient campi corporibus : jam pestis in animalia transiit, & mortua igne peribunt, & in diebus illis fies excelsior, & non erit ultima gloria regni tui, & ecce de mari navicula veniens jam propè est, ad paratum regnum te senex missus evocat, dices : surgite, eamus, & stabit, & erit tumultus validus, & seditio populi contra ipsum : demùm spiritu roboraberis : jam senex auditur, & tui non deliraut* : mirantur Magnates auditis : Petrus Rex acti conscientiam meditans, gaudet, quod summi providentia Creatoris intentionis suæ præsagia, inopinata sorte detexerat, & ad superos, oculos erigens, velut gratias debitas agens, nec dum opinionis suæ decretæ detexit.

CA-

CAPUT XVIII.

Quomodo jam tota Sicilia novit motus Panormitanorum furiosos.

1 PRæterea à Panormitanorum civium actus summis devecta præconiis fama divulgat, jam totus fremit Siciliæ populus, arma induit, immoderatus tumultus exit de terræ visceribus ad cœlos, & ex apertis nubibus clamor ad ima perrupit in Gallos: audiuntur voces horrisonæ, dicentes: *macletur savissima proles Galli*: fugantur itaq; Galli per nemora, sternuntur in sylvis, vix ovilia capiunt, vix terra sustinet inimicum Galliæ dirum genus, & cum sequendi Panormitanos furores adhuc nulla procedant indicia, mirantur cives ipsi, quod licet Siculi, hostes persequantur invisos, tamen à Regis Caroli nomine non decliuant, jam sedem Apostolicam civium nuncius visitat, exclamans dicit: *Tibi, clementissime Pater, miserabilis Populus Panormitanus vulnera passa ostendit, quæ, cum amplius tolerare non possit, desperationis assumens umbraculum, ad arma contra Regem Carolum insurrexit, gentem suam elisit, humili prece deposcens, ut populum ipsum recipias sub umbra Romani regiminis, cujus titulum invocat protegendum*: Pastor, iis auditis, spiritu anhelat, & torvo vultu denegat, quæ petuntur: hæc quidem ad notitiam civium veniunt, augetur eis doloris anxietas, populum Siciliæ requirunt, ut actibus eorum communicet: singuli in Messanam matrem aperiunt oculos, & propterea, rupto pudore, Panormitanus populus tales monitus inviavit per Campum dicentem, & scripturæ indaginem, quam miserunt.

CAPUT XIX.

Quomodo Panormitani scripserunt Populo Messanæ.

1 *PAtres Phariæ reverendi. Panormitanus populus vos salutat, utinam patres gementes aspiceretis filios, quos à primæ mansionis Siciliæ, si benè advertitis, tempore genuistis, quod si secus feceritis, nos, qui filii vestri sumus, ad amaritudinis, & doloris angustiam revolvite conscientias vestras, o Patres charissimi, attendite causam nostram, quam ad aliorum suffragia prætendere notamus, & patrociniis subvenite domesticis piè clamantium necessitatibus filiorum: ecce quidem breviloquio dicimus infundam, quinimò nefandam sustinere nequivimus perfidiam Gallicorum: expedit ad conscientias vestras divertere*

etiam,

etiam, cum totus mundus agnoſcat, quantis inſolentiis, quantiſve præſsuris Galli ſemper dilaceraverint urbem noſtram, propterea ad arma compulſos unanimes nos in ſtimulos inſurgere decuit, quod, Gallicorum nomine denegato, veſtram, quod, utinam placeat, & totius Sicilię procurare quidem credidimus libertatem, nos quidem in veſtrum ſumpſimus arma præconium, ac pro ſalute fratrum noſtrorum Siciliæ, atq; veſtra, manus pollutas ex hoſtium ſanguine gerimus, verùm, ſi redargutione, noſtra temeritas indiget, aut veſtris fortè grata non cedet ingeniis facta cædes, placet, & petimus, quod, ne dum virga, quinimo gladio non parcenti pater inſurgens uſq; ad ſanguines, & ad mortes corripiat filios delinquentes: à ſententiis quidem veſtris, quodcumq; dictaverint, licet ſanctio Juſtiniana, & ſacrorum patrum ſcriptura patrem in filios ex quacumq; cauſa jubeat non ſævire, reſilire non petimus, ſed, abjecto communium hoſtium procul dominio, decretis veſtris, nos noveritis firmiter abſq; intermiſſione qualibet ſubjacere, honoriſicentiam veſtram piis orantes oraculis, quod, ſi vos ſupplicationum noſtrarum non pigeat, non patiamini filios dari proſecutionibus Gallicorum, vel furoribus noſtris conſulite, quod, vobis ſilentibus, immanſucti Regis, qui noſtris inſidiatur ruinis, mirabilem potentiam non portemus: cæterum, ſi contra urbem noſtram arma portabitis, ſcitis, quod dum muros noſtros oppugnabitis, in viſcera noſtra proprios gladios convertetis, an neſcitis, quod Pharii veſtri Panormitani facti ſunt cives? ipſi quidem hujus flammas igniculi nutriverunt, & ab ipſorum impatientia in ſcelus cauſam ſuſcepit, & robora furor noſter: ecce venientes in bellum cruces veſtras contra cruces patriæ ducetis hoſtiliter, & erit mirabile gentibus, quod patres contra filios irruent: rursùs depoſcimus, quod veſtræ nobis proviſionis arbitrium in talibus habitum referens verbo præſentis nuncii, vel ſcripturâ, quod proinde, aut veſtris, aut alienis, quæ quaſi deſperatos nos mendicare contigerit, fides noſtri propoſiti, quam deficere nolumus, conſtanter præſidiis roboretur.

CAPUT XX.

Reſpondet populus Meſſanenſis:

SI ſapienti pauca loqui ſufficiat, vobis favoris veſtri rectoribus multa quidem loqui non poſſumus, breviloquio itaq;

itaq; noſtra claudatur epiſtola, ſi magis potentiam Regis advertitis, viſibus noſtris non eſt commendabile, quod feciſtis, ſiquidem Phariorum conſtantiam revolvatis: fruſtrà ſcripſiſtis, quod petitis, ſed demùm ſcire vos volumus, quod cum à ſummo rerum opifice ſinguli derivemus, prudentia, & omnis hominum actio, ſicut datum eſt deſuper, à divinæ diſpoſitionis judiciis non delirant.

CAPUT XXI.

De conſilio Panormitanorum habito ſuper evocando Regem Petrum Aragonum in Siciliam.

PRincipes quidem populi Panormitani attendentes durum fuiſſe, quod à populo Meſſanenſi petierant, plebem in coetum coeunt, & conſilio inito, Ugo Calach unus ex eis ait: *Cœptis noſtris divina pietas annuit: credidimus Romanam matrem Eccleſiam piè nos umbraculo ſui favoris protegere; exaſperavit à facie ſua clamantes filios, & ſæviit, ut audiſtis, & deinde Phariis, patribus noſtris detexinus cauſam noſtram, & cum patrocinia patrum habere crediderimus, noviſtis, quod, rupto fœdere dilectionis, & pacis, quibus eis annectebamur, fidem ſervantes potius Gallicorum, patres in filios ſævientes, intendunt in noſtras injurias, & ruinas: conſulite igitur, attendite, & videte, quod noſtra non ſunt prætermittenda conſilia, quinimò tenendus eſt audaciæ noſtræ motus, ſi vivere volumus, alioquin hoſtes vicinos Siculos, quos nondum poſſumus motus noſtri reputare domeſticos, vel amicos, & in deſolationem noſtram ſævi Regis potentiam patiemur, ad alterius quidem cogitationis patrocinia convertenda ſunt conſiliorum noſtrorum myſteria, quibus, ſi poſſibile eſt, Deo tamen volente, peregrinationis noſtræ navicula, tutè aſſumpto ſalutis remigio, quo carere non poſſumus, gubernetur, cumq; mundi primates conſcientiis noſtris volverimus, & nulla potentia dominorum terrenorum à Deo grata animis noſtris occurrat, per quam regatur populi noſtri ſalubriter ſpes, & vita, præter quam inclytum Petrum, Regem Aragonum, à quo, velociori ſuccurſu, ponto licet medio, noſtris indigentiis fuerit ſuccurrendum: ipſe quidem bellorum eſt ſtrenuus, nec populus ejus piger, terras, etſi voluerit, potentia mare luſtrat: magnanimus dicitur, & mirabilium virtutum robore ſingularis, & quod tutius eſt, ex morte ſoceri ad eum rationabiliter ſpectat,*

ſucceſſione nobilis conjugis corona regni Siciliæ prætermiſſa : ſi hunc ; utinam placeat ! habere poſſimus, ut diximus, decreto facto, ſolepnis in Cataloniam incunctanter ad eum nuncius deſtinetur, quem ſi deſideriis inveniat noſtris obnoxium, aliorum præſidiis caituri, demùm nos, & noſtra dicimus omnia deperdendos: ſtatim, vocibus elevatis ad ſidera, Nicolaus Coppula ſtatuitur nuncius, & aſſumpto legationis ſuæ decreto, 27. Aprilis, 10. ind. mare intrans, ac parato præſtitis noto velis in Barcinoniam intendit : motus enim belligeri Regis ſibi erant occulti: cum autem 8. diebus, & totidem noctibus navigaret, & jam perveniſſet ad propè Minoricam, Chriſti clementiâ faciente, qui vota juſtorum non deſerit, æquiparans vota votis, noto depoſito, ventus à contrariis irruens, ſurgit ab arcto, revoluta in Zephyrum rectè navicula nuncii ducitur in Ancollam, cumq; vidiſſent in littore multitudinem vaſcellorum, & gentium, obſtupefacti ſunt, credentes illos hoſtes potiùs, quam amicos, ac notâ eis congerie hominum, gaviſi, ad terram deſcendunt : currunt undiq; viri exercitus, quærentes, *unde, & ad quid de Sicilia venerint in occaſum ?* aſt illi, nullo dato ſermone, ad quæſiti Regis duci præſentiam poſtularunt : fit rumor in caſtris, venientes ſpectant mirantes, amicos gaudent vidiſſe Siculos, quinimò potius tetigiſſe: ſalutato quoque Rege, nuncius ait :

CAPUT XXII.

Loquitur Nuncius Panormitanus Petro Regi.

BOne Rex, ad ſerenitatis tuæ venimus clementiam de longo Siciliæ ponto vecti : Panormitanus populus, licet indignus, multis olim miſeriis involutus, umbraculo protegi gratia tuæ cupit, in quem, ſi tuæ rectitudinis oculos dirigas, & tuæ juſtitiæ libtâ præponderes cauſam ſuam, meritò non eſt à facie tui luminis abolendus : memento quæſumus, quod ex morte ſoceri tui, memoriæ commendandæ, nobilis conjux tua, ſucceſſiva patri progenies, à primatu regni Siciliæ propellenda non extitit, ſi non fuiſſet hoſtis ſupervenientis potentiâ devincendus, nec propterea à regni proprietate privari dignoſcitur, quamvis ad alterius nequam dominium regni poſſeſſio fuerit devoluta, & ideo cum à venerabili thoro generoſa filiorum ſobles ſit ſuſcepta, hortandum eſt regiæ dignitati, quod populum ipſum in ſuum recipiat,

& ha-

& habeat, ut est juris, cum aliis tuo regimini, licet à paterno jure pervenerint, annotandis, nec miretur majestas Dominica, si huc usq; lenta fuerit requisitio popularis: dominabatur enim super nos hostis nepharius, Carolus Rex ex permissione divina, in cujus potentiam nullæ hominum prudentiæ resistere poterunt, nullæ vires: erat enim propter peccata populi regnaturus: ille, persecutionibus variis, & præssuris intolerabilibus adeò gentem nostram afflixit, quod, qui divites fuimus, depauperati sumus, qui quoq; liberi, facti eramus, ut servi, & qui ingenui, viliores nos fecerat filiis Hebræorum, nec quidquam in nos aliud diræ sævitiæ deerat, nisi quod nos, uxores, & filios nostros, venales fecisset, velut Ægyptios, aut sobolem Machometi: quid namq; refert exprimere virginum, ac nuptarum violentias, & rapinas? quid inextinguibiles pauperum lacrymas? quid vires illatas, & inordinatos motus, & modos sævitiæ Gallicorum? hæc quidem annis 17. & amplius, dum permisit Altissimus, sustinere nos decuit: at, postquam Christi misericordiæ placuit, lacrymis nostris finem imposuit, & labori: nescitur, unde hæc perditio Gallicorum advenerit, cum motus iste populi sit occultus, sed manifestè credimus, quod, tensâ divinæ potentiæ pharetrâ, manus Altissimi pugnavit pro populo contra hostes: nescitur, quibus armis, quave humanâ industriâ Gallorum potentia periit: audi summum Dei miraculum oculis nostris novum: bellorum doctos indocti corripiunt, proruerunt debiles in potentes, nudi prosiliunt in armatos, quod ecce, cœlo, & terrâ clamantibus, percussi, & mortui sunt ferè duorum millia Gallicorum, ipso furoris impetu, uno sanguine in Panormo, nosq; verentes sævi Regis potentiam, & sui immoderatam furoris caniculam, qui justos, & injustos à sui facie vult perire, desperatione permoti, negato nomine Caroli, fœlices cum Christo aquilas nostras ereximus, decernentes vivere in communi, quousq; clementia regiæ dignitatis, ad quam solam recurrimus, de statu nostro provideat, & jubeat velle suum: nec erit tibi exigua, tuisq; gloria gentibus, si regnum, quod tibi Dominus præparat, adipiscaris deperditum, aut, si à facie tua clamantem ervas populum redempturus, illud rursùs deniq; deprecantes, ut populum nostrum digneris regiâ benignitate protegere: contenti enim erimus, etiam si, te patiente, ad ipsos venire neglexeris: qualis sit Panormitanus populus tui tantùm umbrâ nominis decoretur.

CA-

CAPUT XXIII.

Respondit Rex Petrus Nuncio Siculorum.

1 REx, audito sermone, cogitabat, qualis esset iste monitus populi, & recordatus verbi, quod Musalla jam dixerat, gaudet, quod divinæ dispositionis providentiâ regalis propositionis intentio, & actio populi, uno, eodemq; mysterio prætenduntur, & conversus ad nuncium ait: *Amice audivimus, quæ dixisti labores civium tuorum compatimur, nec adeò debilitatus est spiritus noster, quod jura regni Siciliæ ab oculis nostris velimus ejicere, nihilominus redarguendus est furor, & motus pernicioſus est populi, si à facie sua vos eruat gratia Dei Patris, à quo causæ vestræ, ut dicis, sumpsistis exordium, sed miramur, quomodo Romana Ecclesia, quæ mater est omnium, singularibus vestris instructa miseriis, si fuerit requisita, clamores vestros dejecit oculis semiclausis: quidquam in præsenti propositione verborum nullam de populo Phario feciſti nostro conspectui mentionem, qui, si ab amore, & fide vestra deserit, tua quidem elongatur à nobis intentio: nec tutum esset, si à quibus regnandi spes oritur, à vestri, nostroq; proposito resilirent, & propterea, ut agamus sagaciùs, in Siciliam mittemus investigatores processuum civium Pharìorum, qui, si etiam Gallicos hostes repulerint, nos offerimus hostes nostros, potentiâ Dei præviâ, pugnaturos*: nolebat quidem Rex intentum sui cordis detegere, ne videretur obnoxius sibi ipsi ex eo, quod dixerat ferre in barbaros Crucem Christi: jam Rex rem populo divulgat: exercitus Regi obstare incipiunt, declinant animos à paratu Siciliæ eo, quod contra Christianos oriebatur seditio: Rex animi declarat propositum: ast illi magis obstare non desinunt: quidam enim verentes Ecclesiæ matris sævitiam, quidam Gallicorum furores, & scandala, potius evitantes, Regè non monito, in patriam redierunt: Rex, subtiliori procerum animos mulcet ingenio, jam manifestat exorabilis conjugis lacrymas, & importabiles gemitus filiorum, propter quod dicit, quod si vocatus etiam non fuisset, ad recuperandum regnum Siciliæ, & ulciscendum sanguinem soceri, ipsum oporteret accedere, & ideò votivis proceres hortatur affectibus, ut rem, cum in promptu sit, alterius patrociniis vindicandam non deserant, cum ipsos regnorum & Martis polliceatur esse sodales: asserit, quod, si

secus

fectus facerent, ipſe, etiamſi ſolus remaneat, à tantæ neceſſitatis articulo nullatenùs inceptum mentis propoſitum declinaret: iis dictis, ſinguli nedum in homines, verùm in ſui regni præconium, ſi foret poſſibile, obtulerunt in inferos ſe ituros.

CAPUT XXIV.

De proceſſibus populi Meſſanenſium.

INterea 15. Aprilis dictæ ind. 10. dum Panormitani cives à cœptis furoribus non deeſſent, populus Meſſanæ ſub Capitania Guillelmi Chirioli militis de Meſſana 500. baliſtarios pedites apud Tauromenium mittit, qui, die, noctuq; cuſtodiant terram ipſam, & defendant à rapinis, & inſolentiis quibuſcumq; : prædictus autem Herbertus vicarius, cum in prædicta civitate præeſſet, nihil cogitabat de futuris eventibus: habebat namq; ad ſervitia Regis, & ſua, paratos equites benè munitos armis, & equis, & cæteris neceſſariis præliorum, ſtipendiarios pluſquam 600. contra quos jam tumultuoſum clamorem populus excitat, & cum eos occidere non præſumant, in ipſos diris clamoribus irruunt, ut in hoſtes, qui, cum perterriti forent, urbis relinquunt hoſpitia, & vicario adhærent, in caſtrum Griffoni reliqui compelluntur: exemplo peractæ cædis, ſecuritas eis corripitur, jam ſpes ab eis & dilectio tollitur popularis: vicarius quidem, ne perterritus videatur, 24. Aprilis ſub Capitania Michelotti de Gatta Gallici, equites 90. Gallicos deſtinat ad eamdem terram Tauromenii, ut ad eorum tenutam ipſius terræ cornua, & fortilitias apprehendant, verens, ne propter audaciam baliſtariorum ipſorum, terra ipſa perveniret ad impetuoſum dominium Siculorum, & cum equites ipſi muniti, tamquam bellatores ad terram ipſam aſcenderent, Bartholomæus diſcordias generans in veſaniam Gallicorum, & impatientiam, corruit in ſuperbos, & diſcuſſis baliſtis in eos, mortui ſunt de prædicto numero Gallicorum 40. alios in fugam, & exilium poſuerunt, quos cum dicto Michelotto in caſtro Scalettæ fortuna recondidit: rumor apud vincentes fit maximus, delentur, & declinantur à publicis Caroli ſigna Regis: jam Phariis Phariis obſunt, & facta eſt hoſtis civibus hujus cunei fortitudo: jam in civitate rursùs tumultus exoritur, conqueruntur ſe tantorum civium animos amiſiſſe: aſt in ipſo furoris impetu

Bartholomæus de Manifcalco, alter de populo, adhibitis ſibi complicibus, die Martis, 28. Aprilis, Communis ſignum, Crucis vexillum, depoſito nomine Caroli, cum ſummis clamoribus elevavit: jam nocte illa, quidam Gallici, ii, qui in civitate remanſerant, gladio moriuntur, & die illa Baldoynus Muſſonus, ac Matthæus, & Baldus de Riſo, milites de Curia Caroli Regis redeuntes, Meſſanam applicuerunt, & nocte illa, conſilio civium ductus, idem Bartholomæus regimen civitatis prædicto Baldoyno regendæ per eum reſtituit.

CAPUT XXV.

Incipit hic guerra populi Meſſanæ contra Gallos.

1. DIe autem Mercurii, 29. Aprilis dictæ 10. Ind. anno Domini 1281. congregato coetu, & ſenioribus populi, dictus Baldoynus in Capitanium urbis electus, nomine Jeſu Chriſti, & Romanæ matris Eccleſiæ invocato, vexillum Communis ſolemniter elevavit: jam conſiliarii, & magiſtri urbis ſollemnes, ac ipſorum officiorum carnifices ordinantur: jamq; illi de Riſo, qui partem foverant Gallicorum, propter læſam conſcientiam, quam habebant, vicario adhærent: aſt, cum de tanto motu populi dolens miraretur vicarius, jam Matthæum de Riſo mittit ad Capitaneum, & Præſides populi locuturum, quos cum vidiſſet, ait: *Miratur, ſi qua eſt hodie ſapientia ſuper terram, & dolere poteſt, ſiqua eſt tibi in mundo dilectio, ſiqua fides, ex eo quod noviſti potentiam Galli Regis, & quod paratum habet in Danaos nedum mirandum, verùm, exfortium metuendum, qua quoq; ſpe, qua fiduciâ, quo ductus conſilio, audax in eum calcaneum erexiſti, factus in tui, & urbis excidium inſtabilis caput plebis? dic, unde proceſſit tanta cordis virilitas, tanta animi coeca temeritas ut quem prudentes, & Principes pertiment, ſolus dominatorem provinciarum, & populi dedignatus, in turrim fortitudinis manus moliris impelleres, & in pectus duriſſimum gladium denudare? melius erat, ſi tuæ mentis ignaræ propoſitum tacuiſſes: terra enim hæc ineffabili fuerat propter temeritatem Panormitanorum civium decoranda præconio, ſi non hos motus nefarios detexiſſes: ecce in exterminium noſtrum, & obſidionem terræ hujus, furioſus veniet Rex paratus, & fortis: quis à facie potentiæ ſuæ poterit, utinam verecundus, evadere?*

re? cunctum populum in furore ſuo deglutiabit, & beatus, quem inveniet inconſtantem: quid eſt tibi cum Panormitanis furoribus? quid contra te, aut urbem hanc deliquit Rex Carolus? poterat ipſe, cum rueret, præcipitem populum retinere, ſi non fuiſſet abſconditus amor tuus, nec reputandus eras amicus, ſi te facere cuperes inimicum: propter quod ſuadendum eſt tantæ audaciæ, & cum nondum partes tuas firmaveris in hac fide: revolve conſcientiam mentis tuæ, & vide, quid egeris, ac depoſito tanto furoris errore, ad veram Domini fidem, & gratiam te convertas, quia non adeo in te deſperata eſt Galli Regis dilectio, quin, ſi voluerit, priuſquam furoribus invaleſcas, exceſſus tanti primordii fuerit ignoſcendus.

CAPUT XXVI.

Reſpondit Capitaneus Matthæo de Riſo.

1 ILle dictis accenſus, mentis furorem exuberans, reſpondet: *Si cæptis noſtris prudenter aperias oculos, ſcire te volumus, quod non eſt obvius ſui pietate favor cęleſtis potentiæ cęptis noſtris, propter quod, quidquid egerimus, & quidquid per nos in poſterum ſit agendum, Deo, cujus gubernaculo ducimur, necnon, & quæ conſpicis, Communis ſigna felicia ſunt potiſſime placitura: nec contra hoſtes relinquemur, quod ſequimur nomen urbis, niſi cum, vita exule, deſerit ſpiritus oſſa noſtra: ſed, ex quo huc advectus es, jurabis Communitatem noſtram, & honorem patriæ ſervare illeſum, ac urbis noſtræ totis defendere viribus libertatem: placet ſiquidem, quod ad eum, qui te miſit, tutus revertaris, & ſoſpes, cum eo ex parte Communis fędera tractaturus: quod ſtatim armis, equis, & Communi noſtro, rebus aliis derelictis, cum ſuis ſtipendiariis civitatem noſtram exeat, extra Siciliam, & pertinentias regni ſui, per mare ad Aquas mortuas profecturus: dicens, quod ſi ſecus fecerit, nos proculdubio ſentiet inimicos*: ille profectus, ſingula narrans peragit: ſtatim vicarius naves duas paratas aſcendit, & cum dediſſet carbaſa ſua notis, ac perveniſſet in medium Phari, quod eſt inter Turrim, & Scyllam, non attendens religionem Sacramenti, quod dederat, ad partes vicinas Calabriæ ſe immiſit, & cum Petro, Comite Catanzarii apud Cathonam reſidentes, obſidionem contra Meſſanam in limite ponti, Pharo medio, poſuerunt.

CA-

CAPUT XXVII.

De Castellano castri Messanæ.

1 ECce tunc Custos castri Griffoni Theobaldus de Messi, miles Gallicus, simili pacto, receptus cum 70. Gallicis servientibus, cum uxoribus, & filiis ipsorum in quadam terida se condidit, in qua, ad prædictas Aquas mortuas fuerat accessurus, & cum pluries de portu civitatis velificasset, impediente fortunâ, in portum Phariæ rediit moriturus, & postea Nicolaus Bivacqua mittitur pro Michelotto, & suis: assecurati ducuntur, clauduntur in palatio Communis, & tolluntur à facie furentis populi.

CAPUT XXVIII.

Loquitur Magister Parmenio de Riso Matthæo de Riso patruo suo.

1 JAm Matthæus de Riso, & sui, submisso capite, singula sustinent, verens, ne offenderetur à populo ex instincta Capitanei, & aliorum civium, quos sibi puplicos fecerat inimicos, olim durante figurâ dominii Gallicorum, sed dum, quadam nocte, solus staret in aula, perterritus ex motibus populi furiosis, magister Parmenio alter de Riso nepos ejus, jure fisicorum peritus, ad eum accedens, ait: *Bone pater, si mutatam auspiciis Regis fortunam conspicis, favoribus nostris similiter; pro eo, quod ab ipsa proveniunt, singula mutabuntur: quid agimus? ecce firmata est iniquitas populi contra Gallos: verendum est siquidem, ne nos, qui amici eorum fuimus, potissimè propter offensas, quas civibus intulisti cum aliis de domo nostra, ad instinctum civium moriamur, propter quod pacificati cum civibus patriæ, aut sequamur matris Urbis vestigia, aut cedendum est fortunæ civium potiori: scitur etenim, quod olim cæca fuit tibi contra cives dominandi cupiditas, & ductus invidiæ vitio, favore potentiæ gloriabaris in populo potius, quam naturâ, quod illi de Bonifacio cogitant, qui, versa vice, gloriantur hodie super terram, in quorum pectora contumeliosas manus temerarius injecisti, quod Simon de Pattis animosus ad singula, quoties ferro decisum vultum testabilem ingemit, quem verbo Marranca rimari non timuit: numquid illi de Bivacqua, & de Chiriolo insolentias, quas à te passi sunt, forte cogitas fore oblitas? necdum transierunt percussiones, & verba, quas Nicolaus Smaraldus*

miles

Digitized by Google

miles ſubſtinuit ab intrepido Squarchia, & Henrico, fratribus meis, in quem, tuis furoribus, turpiter ſunt commoti: & quod deterius eſt, Baldoynus Muſſanus, te culpante, contra te malevolum animum gerit, quem nitebaris offendere pluries, tamquam hoſtem: populus enim clamans contra te pluries inſurrexit, in quem conſpiratus decreta condideras inimica; ſi ad manus inimicorum tuorum tanta ultionis cauſa devenerit, quomodo tanta noxa, ſilentibus nobis, tranſire poterit impunita? ſuadendum eſt igitur, ut clamando à paſſis injurias, pacem, & miſericordiam, poſtulemus, quod eos habere non deceat amplius inimicos, alioquin non ſolum in actorem tanti facinoris, cum ſolus ad penas non ſufficis, ſed in alios de domo Riſi in ferrum, & exilium, utinam in penam, proculdubio noveris redundare.

CAPUT XXIX.

Reſpondet Matthæus de Riſo Magiſtro Petro.

ILle quidem, poſt audita, reſpondens, ait: *Populus Panormitanus, ſi contra Dominum ſic intrepide ſæviit, mirari non poſſumus, quia, ubi non eſt prudentia, non eſt ſalus, ſed mirari, & dolere compellimur, care nepos, quod populus Meſſanenſis, cum ſapiens ſit, inconſultè contra Dominum irruit, & clauſis oculis, Siculorum temeritatem proſequi demolitur, & utinam cum increpatione, non cum præjudicio decidat furor iſte; ſed verendum eſt potius, ne, dum Panormitanus populus ſeditionem inveniat, ut ſolitus eſt, & ſuis circumventionibus, poſtquam arma ceperimus, non decipiat, ſicut ſolent: quis enim neſcit, quod olim Siculi à celſitudinis fide Imperialis errantes, poſtquam ad eorum Pharium populum devoluerant deceptum, imperiali judicio cum Martino Ballono poſtmodum diniſerunt? nonne poſt mortem Conradi Regis, Panormitani cives comminæ furioſi, vocantes noſtros, manifeſto colludio deceperunt? nos quidem, cum à matre Eccleſia legatum recepiſſemus facientes cum eis, oppoſuerunt Principi hoſtes, & proinde, recepto Principe, nos oppoſuerunt Pontifici publicos inimicos? nonne poſtquam nobilem Manfredum aſſumpſimus regnaturum, Siculi meditati ſunt patrem Cæſarem, qui diù dormierat, contra Dei potentiam ſuſcitare, & ſimulantes patrem mortuum vivere, adulterinum Cæſarem in filium procrearunt? tunc, præter Pharios, pro majori parte*

errores ipsos secuti sunt: increpanda temeritas Siculorum, nec longe quærantur iterùm exempla dissidii: cum olim jam in Siculos Conradus Capice arma ab Alemania gereret, Siculi inconstantes, non compulsi, nec moniti, se sub juga dominii, quem nondum viderant, tradiderunt, Caroli, quem prius receperant, nomine denegato: quomodo ergo de inconstantia Siculorum experta confidere possumus, qui constantes esse nesciunt sibi ipsis? audi quanta est Panormitanorum temeritas, quod contra ultorem mundi, quem timent, & fugiunt mundi cateræ creaturæ, labilem spiritum assumentes, quoddam ovile agnorum contra vires suæ potentiæ opposuerunt obstaculum, quærentes tantæ audaciæ participes facere cives nostros: quod derisorium dicimus, nec fortè contra potentiam Caroli Regis illius Regis opponatur potentia, qui, solo nutu Regum terrenorum fortitudines destruit, & explanat: nosq; ista pati non possumus, quod nec provideat Dominus, sunt omnia, dicamus, vana vanis: ad alia cæterùm nos decet ire salutis remedia, ubi, si possumus, clandemus pacificè vitam nostram: si enim casus, quod absit, acciderit, melius est civitatis audire pericula, quam videre. Interim æra sonant, tumultus fit populi maximus, clamatur ad arma, & perterrita domus consilii silet: Capitaneus verò populum sollicitabat ad arma portanda, ut quietè non viveret, quidquid in arce præliorum proluderet, ut cum foret necessaria, haberetur.

CAPUT XXX.

Qualiter Pharii significant Panormitanis motus eorum.

1 JAm cives Pharii, ultimo Aprilis, de processibus eorum, ad Panormitanos fratres, nuncios transmiserunt: ingenti civitas ipsa repleta est gaudio, ab obsidione Panormitanorum galeæ revocantur ad propria, & redeuntes, captas duxerunt duas galeas Amalfitanorum de 4. galeis, quas in obsidionem Panormitanorum Matthæus de Judice Rogerio de Salerno miles jussu Caroli Regis secum detulerat, cumq; galeæ ipsæ 7. Madii intrarent in portum civitatis Messanæ, ad nutum eis factum per civium aliquos, galea Natalis Panciæ revertente cum aliis versus teridam, in qua dictus Castellanus cum servientibus erant reconditi, existente in ipso portu, cœperunt eos, & exonteratos, nudos projecerunt in mare, & rursus, dum alios fieret

postea

postea eis nutus, perrexerunt cum populo ad palatium, ubi erant socii Michelotti, & præter eum, qui separatus ab ipsis erat in castro reclusus, omnes socios ipsos interemerunt, ex his autem additur fortitudinis spiritus populo Messanensi, & tantum sceleris non perpetrassent, nisi dictus vicarius non commisisset contra Messanenses sic scientes perjurium supradictum; jam Magnates civitatis procedunt securius ex eo, quod generaliter populus pollutas gerit manus de sanguine Gallicorum.

CAPUT XXXI.

De motu Regis Caroli, quando audivit motum Panormitanorum, & subsequentem Messanensium.

SEd, in diebus illis, Carolus Rex reversus de Urbe, de creatione summi Pontificis Domini Martini, in civitate Neapolis residebat: jam rumor motus populi Panormitani ad conscientiam Regis devolvitur, quo audito, licet furiosus, obticuit, &, eo quærente, singula sibi per ordinem referuntur; statim prædictas 4. galeas sub Capitania prædicti Matthæi de Judice Rogerio misit ad obsidionem urbis Panormitanæ: post hæc quærit, quid ageret populus Messanensis? quem, cum in fide sua constantem fore perceperit, etiamsi tota Sicilia foret obnoxia, putat Panormitanorum audaciam, & motus temerarios vanos esse, disponens compulsionem, & conversionem eorum Herberto, vicario suo, & populo Messanensi componere: postmodum transacti ferè diebus 30. cum idem de processibus Messanensium quæreret, divulgatur sibi motus, & furor populi Phariæ: tunc iracundia fervidus, dentibus frendet, rodens robur, quod in manu tenebat, & fertur huc, & illuc, tamquam homo, spumantibus furiis, ebriatus: Siculi verò, qui ibi erant negotiantes, à conspectu, & ejus notitia fugiunt, qui, postquam ad conscientiam rediit, suos vocans: *Ite, ait, citi, classes paratas cum toto exfortio, quas in Græcos paraveram, vobiscum ducite, Messanam accelerate, cujus populus inconstantiæ spiritu, & temeritatis implicitus, ne dum à fide nostra timuit deviare, verùm delevit, quam asseveraverat, nequiter gentem nostram: oportet quidem, ut eorum temeritatibus obviemus, & tantæ audaciæ per vires gladii nostri corripiantur excessus*; & hoc dicto 40. galeas misit apud Cathonam in obsidionem

nem

nem civitatis ipsius, & ipse sedulus cum terrestri exfortio, tamquam leo rugiens, non tardo passu accelerat in eamdem. Praeter cætera campus, ubi vinea erat, à septemtrione extra moenia positus, jussu Capitanei explicatur ad praelium, jam fiunt ingenię circa urbem; jam aliquorum domos lignaminum dimunt; ex quibus tabulata supplent muros, & moenia civitatis: secundo autem mensis Junii, praedictae 40. galeae velificantes Mt Cathona, versus Melatium intendebant, ut zonam Melatii possent elidere, & bonis propriis spoliare: Messanenses verò hoc videntes, armaverunt peroptimè galeas 30. & euntibus contra eos, statim illae perterritę ad terram, apud Scyllam se posuerunt, nautae verò descenderunt ad terram, ad quas propter potentiam motii insurgentis, galeae Messanensium non potuerunt accedere, sed ad portum salubriter redierunt: in littore etiam ipso, in defensionem ipsarum erant praedictus Comes Petrus, & Herbertus cum mille equitibus: deinde paratur catena ex vimine ferreo, & lignaminibus, & alia defensibilis strues, portus quae ora, & extremitatem portus liget, & hostes prohibeat venientes: valida juvenum comitiva ordinatur in templo S. Salvatoris sub Capitania Nicolai Bivacqua, & Jacobi de Brignali.

CAPUT XXXII.

Quomodo applicuit Carolus Rex cum exfortio suo apud Cathonam.

1 DEcimo autem Junii, apud Cathonam Carolus Rex per terram, cum mirabili exfortio applicuit, cum 24. millibus equitum, cum 90. millibus peditum, praeter homines maris, cum 160. galeis, teridis portandis equis 40. & navibus 6. praeter alia vasa, quae de diversis regni partibus collecta illuc venerunt: 23. autem Junii Frater Bartholomaeus de Placea de ordine B. Francisci sapiens, probus, ac homo magni praeconii, Capitanei, & consilii sui precibus monitus, exploraturus cautè gesta hostium, non occultè transit ad Carolum, & cum ipsum Rex vidisset, quaerit sollicitè, quę causa eum ad se de suis proditoribus contulisset? respondens Frater, ait: *Proditor ego non sum, nec speciem proditoris gero, quia à proditoribus non venio: monitarus quidem veni, ut, si quos fratres ordinis nostri tecum habeas, contrarium animum in Christianum populum Pharium non assumant, cum devoti Deo sint, & B. Francisci sacra domus amici: Pharii enim, quod agunt, juste agunt, sed si queras,*

sine-

si nescire simulas, unde Phariorum iste furor advenerit? scias impie hominum, quod exacerbasti innocuum populum, quem Dominus tibi dedit: posuisti enim super eos canes, & lupos silvestres ad devorationem populi tui, quem variis afflictionibus, & præsuris, te patiente, persecuti sunt, quos cum eximere à tantis gravaminibus potuisses, cum crebrò clamaverint servi, inexaudita est clamatio penes Regem, & cum converterentur ad Dominum, exaudivit clamantes Dominus desuper, pius pater: sic itaq; Pharaonis formam gestans, meritò Siciliæ populum perdidisti, quia, quos solo nutu clementiæ, vincere poteras, non absq; magnæ difficultatis compendio, vix vincendos: tuæ severitati irarum crescentibus stimulis restitui populos Pharii credas? illi enim contra opinionis tuæ propositum, mirabili robore, civitatem turribus, videlicet muris, aliisq; opportunis defendendi necessitatibus, munierunt: ecce singuli clamant ad prælium pro libertate, quam postulant: cum gladio in manu mori, quam vivere potius elegerunt: mirandum est siquidem, quod à mente factus es alienus, quod totis viribus veniens delere Phariam niteris, cujus furores, regia benignitate, mulcendos, aliquatenus perdere non tentasti, sed credendum est potius, quod, nedum vires tuas transferri in eos in posterum expectabant, quinimo ceptis accensus furoribus, in perditionem castrorum, & virium tuarum te noveris Pharios firmiter subbito recepturum.

CAPUT XXXIII.

Quomodo Rex Carolus misit suos apud Melatium per mare.

ILle postquam hæc audivit, incaluit animo vehementer, & statim vocans ad se Comitem Brendæ, Comitem Catanzarii, Herbertum de Aurelianis, & Bertrandum de Artusio Capitaneos, mandavit eis, quod statim cum 500. equitibus, & quinque millibus peditum cum galeis 20. & 15. galeis teridis apud Melatium se conferrent: messes paratas, zonæ ipsius terræ ignibus destructuros, animalia quoq; pro usu hominum exercitus sui servari mandavit illęsa, & in terra prædicta sedem faciant contra populum Messanensem, pro eo, quod à zona prædicta, necessitatibus populi Phariæ succursus rerum non modicus habebatur: in diebus enim illis nondum Messanenses se munierant, cum parata non essent victualibus opportunis.

CAPUT XXXIV.

Quomodo mandavit Rex Carolus suis, ut pararent se transire Messanam.

RUrsus dicens: *Parate vos alii reliquas turbæ partes contra villanos proditores, in proximo transituri: videbimus, quo vultu vile vulgus Panormitanorum, & adulterina plebs Phariæ contra nostram celsitudinem temerè calcitrantes, innumerabile, verum incomprehensibile potentiæ nostræ robur, quave fortitudine poterunt sustinere?* dicens, quod civitatem Messanæ adeò cingeret, & compelleret viribus suę potentiæ circumcirca, quod necesse erat, ut mares, & fœminas civitatis ipsius ferro, vel famis jejuniis, & præsturis, aut igne deperderet, domos, & muros in planum effunderet, in terrorem, & recordium futurorum: & hoc dicto, Frater Bartholomæus rediens de tantæ severitatis proposito, & mandato muniit Capitaneum, & populum civitatis.

CAPUT XXXV.

Quomodo Capitaneus, & Messanenses perrexerunt adversus hostes euntes versus Melatium.

ET 24. die Junii, mane facto, Messanenses videntes paratum ipsum velificare jam versus Melatium, equites 300. cum quadam comitiva peditum miserunt, pro defendendo littore districtus Messanæ sub ductu Capitanei civitatis, & procedentes per littus, littus, perveniunt cum hostibus ad rupes juxta fontem Alethiæ, pertinentiarum Rametteæ: pedites verò sustinere viæ tædia nequeuntes pro eo, quod laborioſi erant, æstu, & armis: jam distabant à Civitate per milliaria 30. in loco prædictarum rupium, dictis equitibus, sistentibus, dictus Capitaneus agnoscens hostes in tranquilla pace mansisse, & ad terram paratos velle descendere, suosq; ex longo, & laborioso itinere fessos, hortatur, nullum ad præsens cum hostibus bellum injicere, sed aut, quod ad civitatem redeant, aut, quod in loco tuto morentur, donec de convenienti succursu eis civitas provideret: Henricus verò de Amilina malignitatis animo motus, quam in eum gerebat intrinsecus, corripiens verba ejus, animavit omnes omninò procedere contra hostes, &, hoc dicto, hostes ad terram descendunt; jam littus tenent: cuneus verò populi immoderatus permanet, nec aptus ad prælia; alii quidem

dem conquerunt anelantes aquas, quibus possent ferventem æstum comprimere, & sicca guttura irrigare: alii quietas umbras, & virides herbas mendicant, ut labores, & viarum tædia, quibus defessi fuerant, relevarent: alii vultus retrò gerentes in patriam, simulantes vocant, & conqueruntur tardantes socios non venire: alii nitebantur per vicina loca discurrere, ut ad præsidia publica excitent rusticos, qui, etiam vibrantibus gladiis, cupiunt ad tecta reverti.

CAPUT XXXVI.

De prælio, & repulsa Messanensium apud Rupes.

CUm autem, commixto prælio ex paucis, manus in manus injicerent, & vultus in vultus dirigerent bellatores; cum Messanenses sustinere non possent, à campo repelluntur ab hostibus, quibus instantibus, meliori passu in patriam revertuntur, eisq; cedentibus in illo conflictu, Henricus de Amelina, Anfusius de Camulia, Bertoldus Alamannus, & Petrus Cafiri milites, militari prælio, Martinus de Beninçasa, Bartholomæus Mussonus, Abraham de Ambrusiano, & Nicolaus Rubeus pugnantes in ipso prælio ceciderunt, Robertus de Mileto, & Henricus Rubeus milites, dum tenderent versus Melatium, capti fuerunt, quorum dicto Roberto in carcere mortuo, alter verò post absolutionem obsidionis Messanæ pretio se redemit: in tali casu scriptura perficitur, dicens: in diebus illis civitas Phari juxta fontem Alethiæ, non cum magno dapno geminam patietur repulsam: jam in civitate rumor fit, nec clamor pectora vexat manifestè domestica: jam tumultus fit contra illos de Riso: moriuntur gladiis Matthæus, & Baldus de Riso fratres, milites in castro Griffoni, ubi jam, suadentibus civibus, fuerant carcerati, & nudi tracti per terram sepulturis carent, & membra velamine non teguntur, decapitatur post hæc Jacobus nepos eorum, alii se latentes exilio posuerunt. O mira hominum, miranda quinimmò conditio! o mirabile potentiæ divinæ prodigium! jam quos vidimus gloriâ, & honore implicitos, nunc cum in contrarium singula resilirent, spoliati facti sunt inopes; elati corruunt, & positi nequiter in macellum: igitur qui mundo gloriamini, discite, cum sint in manu Altissimi vices terræ, scite, quod præter legem Domini non est

dura-

durabile tempus vestrum : quid est favor, & faustus cum filiis hominum, si Christi largitoris timore postposito in innocuos proximos cœperint insævire ? & postea percussi à facie Domini amoventur : discite quoq; quem in cœlis metuere, quem gloriari, & quos diligere debeamus in terris : in cœlis quidem, qui ubiq; patet, metuendus est Dominus, nec multum de collatis gloriari nos expedit, nec in proximos, cum simus cum eis Dei participes, insurgamus : non audet quis palam cives mortuos conclamare, sed, ne tempore præliorum, mortuorum lacrymę arguantur, occultum dolorem simulant non sentire, jam muros hylari coronant ambitu, & jocosis anfractibus civitatem perambulant, ceu victores Phœnii victos hostes in patriam detulissent: diebus autem illis, quibus civitas Messanæ suis furoribus accensa superbiit, cunctus Siciliæ populus, facinus, quod jam in Gallos gerebat occultum, corde detexit, eosq; in casus posuerunt similes, & in cædes.

CAPUT XXXVII.

De substituto Alaymo in Capitaneum.

SEd jam, sedato rumore populi de conflictu, ab officio Capitaniæ, cunctis clamantibus, Baldoyno depositò, Alaymus de Leontino miles in officio ipso suscipitur, popularibus vocibus evocatus : jam subtiliori mysterio tutandæ civitatis res agitur, ac militari exercitio procuratur necessitas præliorum : jam Carolus in devincendis Phariis laborioso studio mentis laborat propositum.

CAPUT XXXVIII.

De transitu Caroli Regis contra Messanam.

VIgesimoquinto mensis Julii, parato exercitu furiosè, tamquam vehementis irruens fulgur ignis, transiit in Pharios : Caribdis hæret in littore : descendere suos prohibet, quod ibi tribulis, & clavis ferreis locus erat implicitus, portum vitat adire volentes : quis te impulit, Carole Rex, quod usq; ad imperialem ædem, cum adhuc portus non teneretur, veniens non intrasses ? quis te impulit, ut non caperes, & calcares pedibus littora, vel arenas ? de longe ab urbe recedens, in confinibus Roccæ majoris castrametatus, claustrum sacrorum

pa-

patrum, quos in eadem sacra domo mactasti, tuæ victoriæ tribuisti? an credis obviam in te populum bellicosum accipere, ut à facie tua profugus non evadat? deciperis quidem: Alaymus enim præliorum expertus, cogitatus tuos præponderans, Pharios, licet invitos, infra muros servat illesos: ab inde, sequenti die, properans castrametatus est in loco, qui dicitur vinea magna Regis, qui non longe distat ab urbe, destruens pre multitudine exercitus vineam, & cætera alia, quæ transibant: die verò tertia, supra tumulum domus Fratrum Prædicatorum ordinis B. Dominici, ex oppositò ante urbem, vicina castra composuit, quæ ab urbe tantum separat flumen Pichuli medium, unde ingentes, & singulos nosceret motus urbis: jam turbæ à meridie Phariam cingunt, jam minaces contra urbem ingenias erigit, jam bellatores, & sanguinum ponit in urbem carnifices, qui in mortem, & sanguinem sæviant Phariorum: jam bona civium dividuntur in Gallos: jam in excelso domus sacræ, de lignaminibus constructa, ad modum vegetis erigitur insula, in quam Pantaleonus reconditur, qui lædat, si posset, ab inde Pharios vigilantes in muris: ecce machina tenditur, ab urbe lapis discussus in struem percutit, & compage soluta percussæ insulæ jam forma diripitur, laxatur in partes, & nisi tunc Pantaleonis segnis fuisset assensio, cum ea proculdubio periisset: tunc in classes, quas extra muros Carolus Rex construi fecerat pro transitu Romaniæ, & in galeas ejus existentes in tarsianatu comburens ignis immittitur, qui proindè ferri congeries innocuos belli stimulos convertatur.

CAPUT XXXIX.

De conflictu Monasterii Sancti Salvatoris.

1 SExto autem die Augusti, cum potenti, & mirabili exfortio bellatorum templum S. Salvatoris accedens, impugnat, custodes insurgunt, portas viriliter tutantur, & muros: erant namq; ibi pugnatores Phariæ 600. Alaymus renovat, & reiterat pedites, quia bellum fit maximum: retrocedunt hostes à facie belli, Gallus plures ibi de suis amittit, & cum pudore, ac damno in castra redit. Heu! illa fuisset iniquitas sceleris, & perditio Phariæ, si juventus illa, tunc vincente Carolo, subjisset, ab oriente enim, quà portus jacet, nulla fuisset salutis

remedia, poſtquam fuiſſent portus fauces, Carolo tenente, eliſæ; ſed fœlix illa dies, quâ infatuavit vires, & animos hoſtium Deus potens: tunc ex victi hoſtis deſidia cœperunt vulgi victores animi creſcere: jam mares murorum cuſtodias nocte ſollicitant, & mulieres urbem circumvolantes noctis tempore vigilant: 8. menſis illius pluvioſum, verùm grandinoſum tempus à muris, & tabulatis Pharios ejicit, hoſtes intrepidi per partes Oliveti Caperrinam aſcendunt, locum, cum ſolus eſſet, invadunt, ſurgit & rumor, ſurgit Alaymus, & populus, hoſtes repellunt, amiſſa loca reſtaurant: ſtrages ibi fit, & repulſo, ac diſſoluto hoſtium cuneo, vires in populo magis creſcunt: nocturnis ſilentiis, in Caperrina, luminaribus accenſis, vulgi manus artificis murum fortitudinis fabricant, & ſpectantibus hoſtibus, erigunt, jamq. iterum, ſalentibus tabulatis, hoſtes in multitudine gentium ad Caperrinam aſcendunt: mulier quidem, nomine Dina lapidem magnum injiciens, quoſdam percuſſit ex eis, proſternens ipſos ad terram: Clarentia verò mulier æra pulſans ſturmum armorum indicat, iterato Alaymus ſurgit, & populus, & rursùs irruentes in hoſtes, ex hoſtium miſeria in eos tantum animi populus ſuſcipit, quod, nedum in pedites, verùm in equites hoſtes, ſpectante Carolo Rege, Pharii pedites animantur & ponunt ad ſtragem. Audi fili, quod in tota obſidione ipſa, vix mortui fuerunt homines 10. de hominibus populi Meſſanæ: etiam, quod mirabilius eſt, nulla de mulieribus Phariæ miniſtrantibus neceſſaria bellatoribus, tempore præliorum, cum percuſſæ fuiſſent ſagittis baliſtarum hoſtium, ex ipſis percuſſionibus mortua fuit, licèt fuiſſent ſuſpiciosè confixæ.

CAPUT XL.

De apparitione Glorioſæ Virginis Mariæ contra hoſtes.

1 ATtende ſummæ fidei noſtræ miraculum, & à ſucceſſorum noſtrorum memoriâ non delendum: quidam ex hoſtibus, etiam & Sarraceni Luceriæ, qui cum civibus eorum ferè ſex millibus in obſidionem ipſam venerunt, licet inviti, petendi gratiam loquendi nobis, ad muros aſſecurati per Alaymum, loquuti ſunt dicentes: *Viri Phanii per Deum verum, & vivum, quem univerſæ creaturæ recolunt, & adorant, dicite nobis, quale continuè prodigium vidimus, & apparet nobis aperte,*

tè, quod quædam mulier, albis amicta, astans supra muros vestros, hinc inde discurrit, tenens in manibus velamina, ex quibus, tempore prœliorum, cooperit muros vestros, quam cum videmus, omnes dirigemus, & spiritus pugnandi à nobis eripitur, nec stare possumus facie ad faciem contra urbem, & sagittæ arcuum veloces, tamquam à cœlo descendentes in exercitum nostrum immissæ lætaliter corpora morientium transfixerunt, adeo, quod, quæsitis turbis exercitus, invenitur inexcogitabilis numerus mortuorum, & jam pestis mortifera transit in reliquos ita, quod, nisi castra secesserint, vix ager sufficiet sepulturis: hæc dixerunt. Sed cum clamaretur ad arma, recesserunt: scito fili, quod mulier illa, quam dicunt, Glorioſa Virgo, Sancta Dei Genitrix est, quæ populum Pharium sibi devotum semper pietatis, & potentiæ suæ pallio protegit, & gubernat, & illæ sagittæ, cum nos à Deo simus, quem sequimur, à pharetra divini judicii contra hostes nostros immissæ fuerunt: non enim, nisi Christi potentia pro nobis fuisset, & pietas, de multitudine gentium Pharius populus inopinatam victoriam habuisset. Quid quoq. referam Tuscos, & Ligures, ac alios, quos Crucesignatos Romana misit Ecclesia, bellatores, præter Gallicos, & Provinciales, ac alias regni vires, qui, & quæ in desolationem, & dispendium urbis Phariæ venerant, in Phariorum perniciem molientes, sed virtutem dexteræ Domini faciente, quidam ex eis sine armis, & equis, quidam sine spoliis redierunt, pars reliqua, si bello non subiit, morte deperiit non privata.

CAPUT XLI.

Quomodo Venerabilis Pater, Dominus Gerardus de Parma intravit Messanam.

Dum autem in fide sua populus perduraret, ecce Venerabilis Pater, Dominus Gerardus de Parma, Cardinalis, Apostolicæ sedis Legatus, requisito, ac monito, & volente populo civitatis, ad eum de conscientia Caroli Regis accessit, cujus motus increpans, tamquam, qui à fide Matris Ecclesiæ, & Regis Caroli titulo deviarat, monet eos ad amissam fidem redire, si animarum perniciem, & pericula futura corporum cupiunt evitare; & volentibus universis, Alaymus dictum Patrem de proditione urbis, & insulæ, nomine Matris Ecclesiæ

regen-

regendæ per eum, per clavam, quam tenebat in manu, præsentialiter investivit, procul tamen abjecto nomine, ac dominio Gallicorum, &, ea accepta, dixit, quod eos restituat Ecclesiæ filio, à cujus jugo servilia colla subtraxerant, &, eo loquente, Alaymus voce magnâ intonans, clavam ipsam subripuit, dicens: *Melius est, quod omnes in prælio moriamur, quam ad invisos hostes redeamus admoniti*. Carolus verò Rex attendens, quod nec monitus, nec compulsus populus convertebatur ad fidem sui nominis, ingenti furore motus, exercitum, quem apud Melatium miserat, evocat: quibus venientibus, ex parte septemtrionis urbem obsident: jam necessaria vitæ vulgo deficiunt: jam in uvas vinearum, nemorum ubera, & arborum fetus à montanis, unde patet exitus liber, urbis vulgus licentiatus accelerat: capiuntur ab hostibus inopes, qui vitam mendicare famis jejunio compelluntur. 15. die autem Augusti, hostes à Caperrina Pharios impugnant, sed, juvante dexterâ Domini, devicti, & repulsi sunt hostes, relinquentes in campis plura corpora mortuorum, quos potentia sacræ Virginis Matris Christi, cujus glorioſam Assumptionem die illa reverenter Pharii celebrabant, mirabiliter expugnavit. 2. die Septembris, 11. ind. hostes expugnant viriliter urbem ex parte septemtrionis, sed, per Dei gratiam adjutoris, vincentibus Phariis, ager vix sustinet victos hostes: sed increpanda est tua inhumanitatis sævitia, Carole Rex, ex eo, quod in superos, & sacra Deorum domestica, quæ coluntur in terris, tuos relaxans, expoliari sacras Ecclesias sustines, mandans majestates Rev. Patrum de piis locis subripi, & tam instar summi Numinis, per quod redemptio creditur Christiana, quam crucem, unde salvamur, ad loca castrensia imprudenter trahi pateris, & viriliter contrectari, necnon venalem fieri Venerabilem Virginem, Matrem Christi, quæ quidem pretium salutis nostræ in utero virginali portavit: propter hæc, & alia tuæ commissa superbiæ, à facie sua te amovit Altissimus, formam, & speciem tuam transferens in casum, & tædium manifestum.

CAPUT XLII.

De generali bello contra Messanenses.

ET 14. die Sept. 11. ind. Carolus Rex, parata quadam navi mirabili, munita viris bellicosis, aliisq. modis

belli-

bellicis, quæ inexpugnabilis viribus hominum videbatur, velis traditis Boreæ, mandavit eam supra catenam portus irruere, & compagem dissolvens, galeis, & sequacibus navibus aliis, ac vasfellis, paratam viam præstat in portum: Pharii quidem jam catenâ ora portus ligaverant, &, ex parte interiori teridas galeas ordinaverant 14. in quibus erant validi juvenes ad pugnandum, & erant in medio earum naves 6. cum ingeniis, & aliis modis, ac artificiis præliorum, ex quibus catena ipsa defenderetur, &, ex exteriori parte, rete, seù retinacula artificiosa submerserant, ut vasa venientia in eis possent involui: excitans igitur totum exercitum per mare, & per terram, per montes, & plana, urbem furiosis stimulis pedester imperat impugnari: Comites verò, & magnæ authoritatis proceres, eo descendente, Pharios, assumptis armis impugnant: navis quidem illa, sicut Domino placuit, opponitur contra struem Alaymi, quæ erat in littore, in ingressu portus, de lignaminibus robustis artificialitèr fabricata, in qua quidem strue erant statuti validi juvenes ad pugnandum: navis hæsit, & dum bellum hinc inde iniicerent, ignis immissus est in proram, & lapides ingeniarum plusbant in illam, vela scinduntur, & volente Domino, cadente borea, notus surgit contrarius, & revoluta prorâ in puppim, nautæ obstupentes diriguerunt, & reversi sunt ad locum cum navi, unde recesserant cum pudore: equis sedentibus proceres, & alii equites in muros hærent: Carolus instat, strages ibi violentium fit non modica Gallicorum, & Provincialium: Latinis tamèn, quorum signa noscuntur, ferro parcitur & ruinâ: Alaymus instat sedulus suis hinc inde, vires anelantium renovans, bellantes Pharios animat, fessos vicissitudine mutuâ reparat: jam scalæ portantur, & ponuntur in muros, ac vicinæ ciconiæ contra Pharios eriguntur, declinantur ad Pharios ciconiæ comprehensæ de muris, in qua juvenes ascendẽtes hostes adstantes interimunt: Alaymus ignes, & pinguia circum muros advexerat: pix, & oleum funduntur in Gallos, & subitam stragem faciunt: ignis inextinguibilis in hostes, & scalas immittitur, sed, qui à muris lapides sudibus forsan moliuntur evoluere, de muris excussi lapides opprimunt: adnihilantur vires Caroli: jam fessi hostes quiescunt, & Carolus Rex, dum rectus staret pedibus ante Ecclesiam Mariæ Monialium, Magister Bonaccursus, tensâ balistâ terribili, in eum

proiiciens, duos nobiles Gallicos, qui ante ipsum se posuerunt, ex ictu balistæ transegit, & stravit: statim ipse perterritus recessit in castra, vel profugus reversurus: hostes bello fracti revertuntur ad castra: statim implentur nubila vocibus Pharisæorum: exeunt pedites contra Gallos, insequentes, profugi ad terga sustinent: iterum hostes mactantur, spoliant, vidente Carolo, mortuos: gaudet in Domino populus victoriam habuisse. Alaymus, post obtentum triumphum, suos visitat; amplexu, & blanditiis fovet pectora eorum, prudentes juvenes commendat, & senes, & mirabile dicimus, quod nedum ad arma portanda, & præliari per patentia apti fuerunt artifices, & viri prædis, & laboribus consueti, verum etiam parvulos, & verendum omne Clericorum, juris legum peritos, & quod durum creditur, in tantæ necessitatis articulo, mulibbre genus, & cæteros, quos civitas clauserat, fecit contra hostes divina providentia fecundos bellatores: commendat Alaymus Dominas, quæ vices bellatorum substinuisse dicuntur, cum & ipsæ suos animantes in bello, percussiones, & vulnera, licet mortales non fuerint, in facie suorum, ab expugnantibus hostibus receperunt, atq; inde omnes hortatur in fide, & nomine Dei Patris: Carolus Rex tauri devicti formam gerens, pudore implicitus, silet, & languet, iterum Pharii pedites exeunt, coronant planiciem, provocant gladiis hostes: Leucius quidem noster indomitus errantes Gallos interciipit, in jugulum ponit plerosq; in castra feriens, perterruit vigilantes, dormientes exanimans, & spolia secum portat: potius dolet, & increpat Carolus vires suas: melius si castra urbi vicina, aut in excelso non posuisset, undè præ oculis erant omnia nota sibi.

CAPUT XLIII.

Quomodo scripsit Alaymo Rex Carolus.

POst hæc Carolus Rex Alaymo scribit, dicens: *mittitur tibi nuda membranea sub majestatis nostræ figura: quæcunq; à nostra celsitudine tibi dari petieris, in ea notabis, tibi, tuisq; hæredibus perpetuò valitura, præterea omnem noxam, & culpam, quam contra nos, & gentem nostram egeris, relaxantes: pro expensis tuis uncias auri decem millia, & annuos redditus unciarum auri ducentarum, quocunq; in regno nostro petieris, de speciali nostræ munificentiæ gratia pollicemur, dummodo nomen*

nostrum tantùm facias invocari per populum, & sedi civibus Phariis per vos electos, nobis præstiteris judicibus, & reliquis civibus, & populo Messanæ, quam contra Majestatem nostram, vel merè divulgarunt, vanitatem omnem culpavit. Alaymus respondens ait: absit, absit, quod adversùs fratres meos, & filios, quidquam malignitatis excogitem, nec adversùs eos in aliquo fraudulenter: gloria enim mihi erit non sine eis, prudenter patrie prævere, nec inglorius fiero, si pro libertate tuenda, omnes, dummodò placuerit Domino, mutuamur. post hæc Phanios alloquitur, & hortatur in bellum: frumenta quoq; quærentur, apportantur arma civium, vendunt mulieres; jam vulgus non timens jejunia, majoris spiritum consortationis assumit. In diebus illis Machalda mulier, uxor Alaymi Catanize residens, urbem ipsam regebat, & in fide Communitatis Siciliæ, habitatores ipsius terræ providè animabat: populus quidem Pharius jam verbis imperat hostes, Alaymus circa frequens mysterium civitatis invigilat: iste muris urbem, & tabulatis decentibus, atq; vigiliis muniit: ille eam multitudine gentium, & acerbis undiq; stimulis circuivit, hic, ex Dei gratia, licet laboriosum redderet populum cura belli, servata est Pharis ossibus sanitas, & robustas: illos verò fœdavit Altissimus stragibus, funeribus, & diversis infirmitatum varietatibus, & periculis: audi fili divinum miraculum: cum civitas ipsa superbiit, flores, messes nondum ligaverant, palmites nondum uva præstiterant, animalia nostra in campis dormierant, & postquam obsessi fuimus, & cuncta subripiuntur à nobis, hic invenitur copia piscium, quos mare, licet clauderetur ab hostibus, profundebat, hic abundantia carnium, & rerum fertilitas omnium fruendarum: quæris forte fili, unde, cum civitas ipsa à muris circumdata ex multitudine gentium sit obsessa, hæc veniant? in hoc quidem casu Phariis scriptura perficitur, dicens, pluet Dominus mel, & lac à Cœli nubibus super terram, & ex alto nutriet Dominus plebem suam, terra verò, quæ pernicioſos olim tumultus, & subitos dedit in Gallos, nutu Altissimi ne relinqueret filios, vitæ Phariis præstitit nutrimentum.

CAPUT XLIV.

De tribus Nunciis missis apud Panormum.

POstquam autèm Pharius populus excitatus ad iram irruit con-

contra Gallos, & Communitatem initam Siciliæ populus roboravit, tres Nobiles Phariæ, quorum unus Joannes Guercius, miles, alius Judex Franciscus Longobardus, Juris Civilis Professor, & tertius Judex Raynaldus de Limogiis vocabatur, ad Panormitanam Civitatem transmisit populus Messanensis, quibus commissum extitit, ut inclyto Regi Petro Aragonum, motus, & negotium Phariorum, ac totius Siciliæ quid quid ad regnum ipsum suscipiendum, ac liberandum eos de manibus hostis instantis, si placet, dignetur accedere; quibus applicantibus, Nuncios Petri Regis cum duabus galeis missos ad investigandum Phariorum processus, ad civitatem Panormitanam adduxerat gratia Dei Patris, & gaudentes ad invicem, statum, & conditionem Siciliæ præfato Regi significant, cum authoritate eis præstita per literas, & Nuncios speciales. Ecce Rex de statu Phariæ, atque Siciliæ informatur, & gavisus ad locum votivum velificat, Musallam vera loquutum fuisse huc usq; recolit.

CAPUT XLV.

Jam Petrus Rex applicat Trapanum.

PEnultimo Augusti, ducentibus prosperè zephiris, applicat in Trapanum jam novus Rex, descendens recipitur, vires fessas renovat, geminis castris in reverendam civitatem accelerat, Panormum intrat, gaudio ingenti vehitur, & novi diadematis titulo coronatur: jam equi, & regalia munera perferuntur: actuales motus Messanensium querit, respondetur, illos adhuc hostis perfidia tenet obsessos: jam Petrus Queraldi, & socius præmittuntur ad Carolum cum potestate loquendi: cum autem jidem Nuncii apud Nicosiam, quæ distat à Civitate Panormi per diætas 3, pervenissent, cautius agentes, Fratres 2. de Carmelo præmiserunt ad Carolum, ad quem, pervenientibus ipsis, unus ex eis ait: *Petrus Aragonum Rex præsens in Sicilia mittit ad te Nuncios loquuturos, qui propter notitiam tuam ad te minimè venire disponunt, ne in ipsos tui irruerent: jube quoq. de adventu eorum quid volueris*: ille, iis auditis, admirans, diriguit, inaudita enim, licet excogitata hæc fuerant apud eum, de adventu prædicti Regis, & ait illis: *dicitis vos hæc ex certa conscientia?* dicunt illi, *utiq; nos dicimus, qui præsentes fuimus in Panormo, & vidimus omnia, quæ dicimus tibi, & ibi*

eum

eum dimiſimus cum innumerabili exfortio armatorum, & cum magno extolio galearum, navium, & aliorum vaſſellorum, & Nuncios ipſos dimiſimus, expectantes nos cum verbo tuo apud Nicoſiam: ait ille: *quomodo fuit ipſe auſus in terram noſtram venire hoſtiliter, & potentiam noſtram non timuit?* dicunt ei: *non eſt nobis commiſſum, præter ea, quæ diximus, alia tibi dicere, nec quidquam de Regibus diſputare: reſponde nobis, ſi placet*: dato itaq; ſilentio, initur conſilium, & dixit, quod ſecunda die daret eis reſponſum: adveniente verò termino, dictos Petrum Gueraldi, & ſocios evocavit, qui requiſiti, 16. Septembris ad ſui præſentiam acceſſerunt, & ait Petrus Gueraldi: *Domine Carole, inclytus Dominus, Petrus Aragonum per Dei gratiam, & Siciliæ Rex, requirit vos, mandans, quod terram ſuam Phari, quam contra honorem ſuum, nec timuiſti vires ejus, temerè tenes obſeſſam, cum ad eam veniat, ſtatim liberes, & liberam ſibi permittas, ita quod in civitatem ſuam Meſſanæ, præter obſtaculum aliquod, ipſe, & ſui per mare, & per terram poſſit intrare: mirans, quod ſi ſciveris adventum ejus felicem; quomodo fuiſti auſus ex hac obſidione, quod tacere non poſſum, tanto Regi claudere vias Phari? ſciturus, quod ſi ſecus feceris, cum prope ſit, & in te feſtinus accedat, bello judice, ſenties vires ſuas*. ille quidem irâ fervidus calet, & furore non modico inebriatus, dixit, quod, ſequenti die, reſponderet eis: ipſi verò de conſcientia ſua appropinquantes ad muros, ſalutaverunt Alaymum, & populum civitatis, ſuadentes, quod jam Rex venerat, & propè erat: aſti ipſi, cum tenerent impoſſibile, & incredibile verbum, quod dixerant, magis cogitabant illos apud eos fore fraudis textores, & deceptores, quàm Nuncios, nec reſponderunt eis quidquam.

CAPUT XLVI.

Conſilium Regis Caroli ſuper facienda reſponſione Nunciis Regis Petri.

1 VOcatis itaque, qui fuerant evocandi, per Carolum Regem, conſilia dimicant, & expoſita causâ, Rex quærit a ſuis, quid foret agendum? alii quidem dicunt contra venientem Regem per mare, & per terram ſe ituros, cum vires eorum ſufficiant: alii hortantur, cum potentes ſint, præſtolari eum, dum veniat ad vires eorum: alii dicunt fore laudabile interci-

pi, & frangi facere passus itineris ejus, in montibus pertinentiarum Messanæ, ita quod ad eos transire non posset: Pandolphus autem Comes Acerrarum requisitus ultimò, ait: *impetro mihi à summa potestate veniam loquendi, ne prætextu conceptionis meæ, quam à matre suspecta recepi, pro eo, quod cum fuisset ea mater, Cæsaris filia, a patre meo nupsit, licet invito, suspectus habear, cum à linea inclytæ sobolis venientis Regis ea dependeat, Avus enim ipsius sobolis, & mater mea ab uno, & eodem generatore, videlicet Cæsaris, licet ex diversis pellicibus procreati fuerunt, sed quæ dicturus, jussu dominantis Principis fuero à sinceritate fidei patris mei, & conscientia mentis illesa, non cum rubore animi divulgabo: attendenda quidem sunt primò, & principaliter bellicosi Regis hujus Aragonum ingenia venientis, & vires, qui nec potentiam regiam inexcogitatis ausibus attentasset, si non fuisset confisus de gratia suæ prudentiæ, & comitivâ suorum, & jam quantus ille in prælio fuerit, quantâve potitus victoriâ contra fortes, ac quantum sui bello dimicent, non est nobis ignotum, cum illud de sui probitate, quæ numquam cecidit, fama retulerit, nec dicimus, quod propterea præliis sit parcendum, ex quo ille tantam assumpsit audaciam, quod, ubi regni jura non provocant, regias manus non timuit accipere, & quod majore non sit Regi nostro prudentia præliandi, aut fortè oblitus est sanguinum duorum Regum, qui ex potentia Caroli Regis obdormiunt? sed vires nostras in eum dirigere, aut otiosos hic eum expectare, vel passus itineris intercipere, ut est dictum: certe commendabile dicimus, si Siculos, & amicos Pharios habeamus, at si vires nostræ maris, & terræ adeò eximiæ, & fessæ præ longi spatio temporis, quod hucusq; in obsidione Phariæ tractimus, non fuissent, nec tutum esset facie ad faciem præliari cum hostibus, & post terga recipere Pharios etiam præliantes: videte, quod Siculum, & Pharium populum, ac venientes hostes, cum adversus nos ad unum intendant, videtur impossibile posse collidi: quærite etiam conscientias gentis nostræ, quæ cum exmultis, & diversis nationibus partium orbis convenerint, cum nondum feriant, necdum ab hostibus feriantur, facie præliandi mutatâ, hostes victuros jam faciunt, & jam declinaturis in victoriam Siculorum tenditur vires extolli galearum: ex ipsis magna pars abiit, ubera agri pars habitat, nec ad bellum sufficerent reliquæ vires unius, sed tan-*

tanti reverentiâ salvâ consilii, ac beneplacito regio, cedamus fortunæ, & audaciæ venientis, & cum civitas Rhegii nobis ex opposita sit vicina, illùc transeant vires nostræ, ibiq; opposito pelago securi manebimus, & refovere poterimus gentem nostram: si quoq. hic stabimus, posset hostis cum galeis suis, & Phariorum, vassella nostra corripere, cum sint ad præsens multo fortius potiores, & esset error pejor, & facinus: si quæ per mare nobis adveheruntur, vassellis, quod absit, deperditis, nobis victualia negarentur, & fortè, mutatâ nostris fortunâ consiliis, qui alios tenebamus obsessos, fame periclitantes, obsessi abaliis teneamur: quod si in Siculos nos ferret demùm desperatio transeundi, montes excelsos, unde transitus fieret, qui nostris adiacent oculis, hostes tenentes defenderent, ac succursus ex omni parte locorum, nobis rerum, & virium frangeretur, si illic erimus, forsan inopinatum nobis remedium veniet salutare, aut, subito mutatis in receptos Catalanos animis Phariorum, si adversus eos ceperint superbire, si in mulieres eorum, cum sint luxuriosa progenies, seviant, aut in spolia currant, cum spoliorum propter arma gerenda sint inopes, vel in gladios irruant subitos, cum sint minùs patientes, satis de levi, nomen Regium invocantes, Catalanis ejectis, Carolum Regem, cum propè esset, ad statum dominii soliti revocabunt, aut, si tanta durabit Phariorum iniquitas, ad partes Siciliæ cum galeis nostris ab inde transire poterimus, aut paratam Syracusam, aut Augustam, vel in valle Mazarix prælia portaturi, & ab inde ad hyemandam in Brundusium, & Neapolim, & alias aptas partes regni vestri vassella ipsa mittentur, quæ propter supervenientis hyemis tempestates, & marina pericula, cum potia desciat circum Pharum, tutè manere non possint in Ficalli littore, vel Massiliæ: loca enim illa erant valde periculosa vassellis, tempore tempestatum, cum non sit ibi aliquis portus, & propterea ad Civitatem Rhegii de singulis regni, ne Italiæ partibus, si casus acciderit, rerum necessaria, & bellatores, dum bella duraverint, quibus facere non possumus, secura per terram vicissitudine, si mare nobis fuisset prohibitum, usq; dum ibi steterimus, advehi faciemus: hæc diximus, sed cum Rex arbitrium liberum habeat, maneat in talibus, sicut placuerit, quod ex animo suo disposuerit nos quidem, cum ab eo dependeat mors, & vita, quam imparcibilem nobis scimus, parati sumus ipsum sequelâ continuâ velle se-

qui

qui usq; ad confusionem sanguinis, & ad mortem: iis dictis, Rex rursùs proceres consulit, qui à veri rectitudine mentis cacumen non devians, simul, & singuli data Pandolphi commendant consilia, iterum addidit, posset in posterum Regibus evenire discordibus salutare remedium, quod, tractante Pontifice, sedaretur tantorum discordia scelerum, quod, cedente hoste, redirent ad gratiam singuli regiæ dignitatis.

CAPUT XLVII.

De captione Baldoyni Mussoni.

1 TUnc Baldoynus Mussonus, audito, quod Rex Petrus in Siciliam venerat, silentèr Phariis derelictis recessit abeis, intendens ad eumdem Regem, non declinato itinere, se conferre, & cum jam perveniisset apud Montem fortem, mutata cum sui fortuna regiminis, agricolarum conditione mutabili captus, per eos reducitur ad Phariam, contra quem, insurgente populo in tumultum, Alaymus eum sub protectione sua recipiens, in castro Griffoni posuit conservandum, tumq; Fridericus de Falcono, in quem clamosum tumultum erexerat populus pro eo, quod dixerat nobis sufficere possunt mala, quæ fecimus, in dicto castro, donec ira vulgi pertranseat, carceratur.

CAPUT XLVIII.

Responsio facta Nunciis.

2 ADveniente quidem termino, Rex Petro Queraldi respondit, dicens: *scire credimus, quod potentiam nostram maris, & terræ, quam prospicis, si te non deceperit oculus tuus, nosti, quamquam valles, & colles proximiores tuis visibus occupant, & quam, si necesse foret, in posterum possumus convenire, propter quod opinandum est, quod non est boni consilii quidquid contra nos vester Dominus egerit, si potissimè ad sensus suos pervenerint tam mirabiles potentiæ nostræ fines: miramur siquidem, quod cum cives, hostes nostros, quinimo rebelles tenerimus obsessos, cum jam concordes simus super conversionem eorum ad fidem nostram, & ipse in terram nostram ingressus fuerit, ut seductor quomodo, cum jura nulla suadeant, fuit ausus patentem Regem arma nulla tenentem requirere, &, quod iniuriosum decernimus, imperare? quod si cedentes urbem suam Messanæ, quæ nostra*

ßra eſt potius, ſibi dimitteremus obſidione qualibet abſolutam, propter quod, quos amicos habebat, ſummum Pontificem, Dominum Regem Franciæ, & cæteros Principes orbis terræ, ſibi reputet inimicos, noſq; & ſucceſſores noſtros, ſui & ſucceſſorum ſuorum hoſtes perpetuos ſui nominis, & honoris: ſed ite, & dicite populo veſtro, & populo, quem advexit, quod tanta nos etiam nos movet audacia, quod velimus propterea tanti motus furoribus obviare, vel credat, ſi terram noſtram relinquimus, quod cedamus, facti timidi, ſpiritu vel inopes, cum neceſſarius ſit receſſus, nos enim, ante requiſitionem factam, per nos erimus, & ſumus in procinctu itineris in Calabriam tranſeundi, ubi noſtras, & gentis noſtræ paſſæ vires poſſemus reficere: Pharii enim rebelles noſtri herbas, aquas, & vinatorum forenſica venenis, & potionibus alijs polluerunt, ex quibus homines noſtri guſtantes, licet non defecerint, gravitèr patiuntur: aſt, poſtquam refectæ fuerint vires noſtræ, nedum in Siciliam, terram noſtram, quinimo in Cataloniam ſuam tranſire diſponimus ad tantam nominis, & regni noſtri iniuriam ulciſcendam. Eis itaq; recedentibus, Carolus Rex rursùs iram ſuis relaxans, in prædam poni mandat Eccleſias, & ruinas: iterum trabes, & columnæ marmoreæ diripiuntur à ſacris, & rev. domum S. Dei Genitricis de Scalis Meſſanæ, ad quam cunctus alius populus chriſtianus reverentèr concurrit, dilapidant, altaria ſpoliant, & ſi quid poſt fugam vener. Dominarum Deo ſervientium, & B. Virgini Matri ejus reſtiterat, ad conſpectum Caroli Regis aſportant, ac ſi nec cælum offenderent, nec propterea luctuoſa feciſſent. Carole Rex, forsàn cæcante ſuperbiâ, meditatus es, quod, qui creavit Deus cœlum, & terram, & cœteras creaturas, non creaverit Reges, & Principes populorum? aut poteſtatem in eis non habeat? & cum ipſe Dominus ſit virtutum, nonne poſuit in terris, iis, qui credunt in nomine ſuo, majeſtatem ſui nominis metuendam, & inſtar humanæ matris, & electorum ejus? qui igitur in ſimilitudinem ſuam ſæviit, in majeſtatem ſuam ſe noverit ſurrexiſſe: & qui reverendi hominis, matrem offendit, & electos Chriſti perſequitur, filium, & patrem Dominum non veretur: ut quid ergo à ſimilitudine ſuperum, veſanos non continues motus tuos? credis fortè, ſi ſuperos corripis, Pharios offendiſſe? cogita, quod ob tanti ſceleris tui nefas in te, & imperii

tui partes, virtutum, & immensæ potentiæ Dominus thronum sui nominis excitabit: post hæc populum Pharium requirit solicitus, quod si tantùm nomen suum invocaverit, noxam remittit, & quæcumq; in nomine suo petierit, se offert facturum: illi tamen magis clamantes increpabant, & illudebant, quæ dixerat: & interim Morellus quidam propter miseriam suam de civitate exierat, in Siciliam profecturus: capitur per hostes, & ad Regis præsentiam ducitur, à quo quærit, dicens: *homo, dic nobis, si valeas, quid faciunt Pharii proditores, & quam opinionem habent? durat ad huc eis vesanus furor? nondum domuit eos fames, aut passæ potentię nostræ terror?* ast ille respondens, ait: *Pharii semper vigilant, quod tibi & tuis possint obesse, & in hoc cogitatu eos dimisi, & numquam magis insanivit in te populus ipse, quam hodie facit: habent copiosè, quod manducant, & bibant hinc ad annos 3: mensurata etiam habent victualia, & cætera, quæ habent, divisa sunt inter eos domesticè, prout exigit quantitas, & qualitas propria: numquam de tua potentia timuerunt, aut timent, & si potentior esses, mares, & fœminas civitatis hujus dicunt se mori potius cum gladio in manu, quam ad fidem tuam redeant, & invocent nomen tuum: audi quod plus est: sermocinari quoq; audivi Pharios pluries, quod si potens es bello, & tanta te ducat audacia, ut intrare civitatem eorum dispônas, nec opus est muros impellere: aperient enim, ipsi portas civitatis: assumas tibi de exercitu tuo primates, & principes, & comites tuos, qui sunt, usq; in mille equites strenuos, & quinq; millia peditum, & ubicumque per quamcumque portam, tibi placuerit, intrare permittent: clausis postea portis senties vires, & animos Phariorum: præterea scias, quod ipsi habent 500. Hispanos equites, qui de Tunisio venerunt cum quadam navi Januensium, priusquam fuissent obsessi, cum quibus parati sunt duo millia hominum peditum Messanensium conspirati, qui juravepunt communi exire de nocte, & ferire subito in tentoria exercitus tui, & non desistere, quousq; ad te veniant, & per Jonani tuam offendant, & hoc fiet, quando audieris vehementem, & clamosum tumultum de nocte circumcirca civitatem, dicentem ad castra, ad castra: nescio enim tempus exprimere, sed tempus magè prope est, quam credis.*

CA-

CAPUT IL.

De guardia ordinata in via Sancti Augustini.

1 CArolus autem Rex timens, ne quæ de Rege Petro dicebantur, ad Phariorum conscientiam pervenirent, statim vocavit ad se belli præpositum, & mandavit, quod 200. homines electos ad guardiam mitteret pro custodienda via, quæ dicitur de S. Augustino, unde Pharii tunc habebant, & habent, versùs occidentem, introitum, & exitum per montana, mandans, ut sic custodiretur locus ille, quod qui Phariis habebatur, introitus, & exitus negaretur: quo mandante, guardia ipsa die Jovis 24. Septembris dictæ 1 1. ind. ordinata, & locata est secus viam ipsam, in domo Archiepiscopatùs, non procul à civitate, & sic per mare, & per terram tota civitas compulsa erat, & Regis viribus circumscripta: ecce plana, valles, montes, & colles adeò clausæ sunt Phariis, quod, nisi de cœlo descenderet, negatur succursus Phariis, & jam deerat spes salutis: in guardia autem illa præpositus fuerat per Regem nobilis ..... miles Gallicus de hospitio Regis, quem multum diligebat, sed audi fili divinæ provisionis, & immensi consilii summum opus: cum perveniissent ad notitiam Alaymi, statim vocatis consiliariis urbis, & primatibus guardiarum, quatuor ex eis electis, quorum unus fuit Leucius, dixit: *consilium urbis nemo sit, nec priusquam negotium perficiatur, alicui revelabitur, nisi vobis: tollite ergo arma vestra, quæ vos non graventi, sed leves satis in bello, & intempestivi in reversione patriæ reverendæ sumite socios bene expertos, quos vobis dabimus ana 25. pro quolibet, & euntes in hac nocte in guardiam hostium, quæ jam locata est in domo Archiepiscopatùs, ascendite per viam Latinæ, & la Gozzettæ, quæ propè vos est, & Leucius præcedat in olivetum cum sociis versùs meridiem, ibiq; præstoletur, qui ad manus suas inciderint, morituri, si qui de conflictu ipsius guardiæ forsàn evaserint, alius cum suis præcedat versùs domum ipsam ab oriente, alius per vallem ascendendo remaneat ab occidente, quartus verò ex parte septemtrionis: cum autem sic stabiliti eritis, damus vobis signum feriendi, cum Lunam ex montibus Asprì, qui nobis ex opposito sunt, supra Mesam Calabriæ, quod erit quartà horâ noctis, videbitis apparere, statim cum clamore, & vigore animi percutite in hostes: aliud signum salutis vobis damus, ut*

ge-

generalitèr dicatis, Christus vincit, ibi videbitis spolia pretiosa, thesaurum non modicum, & argentea vasa diversarum manierum, qualia magni militis debet esse: singula prætermittite, quia vestra sunt omnia; in stragem hostium tantùm vertite manus vestras: erat quidem domus illa supra tumulum sita, validos murorum habebat parietes, ipsamq; hostes magis tutè munierant lignaminibus, & foveis circumcirca, cumq; hæc egissent intrepidi, interfecti sunt ibi hostes pro maiori parte, & præpositus ille jacens in lecto frustratus est per membra nobilia: inito tumultu per partes illas civitatis, dicendo vehementèr: *ad castra, ad castra*, & exinde talis ad cœlos clamosa vocum ab urbe confusio tollitur, qui nedum hostium castra, verùm vicinæ partes Calabriæ trepidant, & mirabilitèr contremiscunt: surgit tumultus in castris terribilis, solvuntur vasa littoribus, castrisq; relictis, unusquisq; fugæ sibi consulit in montanis: deficit enim fugientibus spes, & litus: Rex verò, audito tumultu, stratis excitus, recordatus est verbi, quod jam Maurellus sibi prædixerat, quod Pharii, nocturnis aggressibus subirruerent in offensionem ejus in castra, ac terrore compulsus, furiosè vehitur hùc, & illuc, solus accelerans versùs litus, & cum recordatus fuisset, quod ignominiosùm Regi sic pudentèr discedere, revertitur: cum magis tumultus instaret, nec vocum intelligeretur expræsitas: rursùs cum dolore recedens, non procul seceſſit à castris, atq; iterùm, obstante pudore, rediit: cum autèm ad ejus notitiam clamor à vocibus perveniſſet, potius trepidat, revocans suos ad prælia, quos jam terror eripuit, & à turbæ consortiis separavit: interim verò quidam, qui ex conflictu ipso evaserant, nudi fugientes pervenerunt ad Regem, cui dicunt: *Domine, Pharii percutientes ad nos, præpositum, & majorem partem sociorum nostrorum gladio mactaverunt: & Leucius ille nequam, si qui de conflictu ipso evadere nitebantur, cum ad manus suas inciderent, interfecit*: ille, auditis iis, dolet: potius dolor urit intrinsecùs de morte præpositi, & deinde fugientes per devia, revocari mandavit, quibus præsentibus rem divulgat per ordinem: quo audito, ululatus multus, & gemitus surgit in singulos: mane autèm facto, Pharii per muros, & extra mœnia civitatis, gaudentes, brachium præpositi, quod à busto dissecaverant, cum increpatione clamosa ostendebant Regi, & turbis

exer-

exercituum circumcirca. Rex quidem, velata facie, lacrimosus intrat in aulam, & ad cœlos erigens oculos, ait: *Domine Deus virtutum, ut quid in furore tuo me persequeris? dedisti mihi Messanenses, & Siculos in servos, ipsi in majestatem meam insurgentes, reprobaverunt potentiam meam, &, te patiente, facti sunt, quasi cæli participes contra justum, ecce terram eis relinquo, quia voluntatem tuam exquisivi nimis,* & egressus ad suos, ait: *viri prudentes scitis, quod vesania Phariorum ad eos obsidendos nos duxit, scimus quod voluntati vestræ, nostra stabat victoria, sed qualis vincendi nobis cupiditas fuerit, cordibus vestris non latuit: scitis, quod per omnem viam coertionis compulimus Pharios, viribus uti non profuit, monitione non juvit, cum eos credidimus fame compellere, videtur, quod de horreis suis frumenta Phariis Altissimus compluit, eosq; saturitate mirabili satiavit, dolemus siquidem, quod non est populus gentium, qui potentiæ nostræ posset obiicere, Pharii tamen, unde contingerit, ignoramus, in nostram potentiam calcitrantes, non sunt bellis nostris contriti, sed, si vera loquamur, vires nostræ debilitatæ sunt, credentes potius, quod eis justitiam persecutis ex alto Christi potentia, nostrum, & vestrum propositum oppugnavit, sed fortunæ nostræ confidimus, quod Pharios, hostes nostros, & manum, quam eis accelerat, occidens, ovile nostrum continens, nostræ dabit potentiæ, siquidem interclusos: propter quod, cum nostris fortuna videatur obesse propositis, ne suis nobis deteriora paret insidiis, cedendum est sociis fatorum naufragiis, & in civitatem Rhegii transfretantes, adversanti fortunæ, dum liceat, Phariam relinquamus: ab inde enim reconfluentibus doctoribus superum adventu nostro dabitur in Pharios melior reditus, votis nostris.* Iis dictis cunctus Populus exercituum præcipiti curso castra subripit, sarcinula facit, ad vasa currit, & ordinatis equitibus, qui adversus Pharios littus custodiant, singuli ad transitum propinant; jam colles, valles & campos obsidione dissolvunt: miratur populus Pharius de tam subito motu, & ruina tendarum, jam hostium recessum sentiunt fugitivum, ad portas currunt, fodiunt postes, aditus panditur, exeunt Pharii, hostes impellunt, in littore bellum oritur, succumbunt Galli, ad Calabros fugâ sit transitus, ad loca castrorum curritur, frumenta, & alia bona portantur in urbem, capiuntur equi, & vae illis, qui ad vasa

non potuerunt habere recursum : quæris forte fili, si in tantæ nostræ necessitatis articulo manus susceperint Pharii adiutrices? propter quod dicimus, quod habuimus certè Hispanos 30, & totidem Catalanos balistarios, quos infra muros nostros nobiscum guerra præsens incluserat: habuimus siquidem Venetos 12. & totidem Anconitanos, qui quoq: dum pro salute urbis nostræ arma portarent pro populo Pharo, tanquam pro redemptione patriæ propriæ laborarunt: Pisanos quoque 23. habuimus, eo quod alii Pisani propter guerram, quæ jam inita fuerat, & susceptа inter Commune Januensium, & Pisanos, ad eorum Commune fuerant evocati, ipsos in præsenti obsidione molestos habuimus, nam cum Commune Pisarum 4. galeas suas misisset in offensionem nostram, ad servitia dicti Regis, cum ad guardiam nostri littoris mitterentur, in mares, & fœminas nostras, quæ forte mittebantur ad vineas, & ad fructus, construentes insidias, irruebant, & ex ipsis quosdam trucidabant, quosdam detinebant in servos, & cum hostes in Pharios insilirent, Pisani priores erant ad oppugnandum, & offendendum totis conatibus muros nostros: ipsi etiam, qui nobiscum erant, cum essent in muris, causâ juvandi, nos potius offendebant, desides enim fiebant in prælio, & postpositis humeris, recedebant: modus iste fictæ amicitiæ est: qui enim verè diligit, in amici necessitatibus comprobatur: nec mirandum est, si a Pisanis est Phariæ populus abhorrendus, legitur enim, quod olim, dum in Alamania, qui postea fuit, Imperator Romanorum Fridericus, Siciliæ Rex, esset puerulus: Pisani propter eorum superbiam armaverunt naves 12, & galeas totidem, & velificantes venerunt in Messanam, causâ eam offendendi, si possent, & cum eam per mare tenerent obsessam, quatuor galeæ Pisanorum, in una quarum erat Comes Benedictus, Capitaneus Generalis ipsius extolii, applicuerunt apud turrim de Pharo, quia, propter noctem supervenientem, ad portum, cum esset periculosum propter inconstantiam Phari, accedere timuerunt, & audito in civitate adventu galearum ipsarum, quidam Gualterius Ferrarius, armatis 2. galeis, peroptimè viris expertis civitatis ipsius, de nocte recedens cum vexillis Pisanorum hostium, pervenit in 4. galeas prædictas, & cæpit 2. ex eis, captus fuit prædictus Comes, & positus vultu postposito super asellum, & tam

ipsum; quam alios navigantes, qui capti fuerunt, ligatis post terga manibus, per terram ad civitatem, spectantibus, & ignorantibus hostibus, sic adduxerunt: prædictus verò Gualterius cum 2. galeis suis, & aliis 2, quas cæpit, cum prædictis signis Pisanorum in civitatem rediit victor per medium extolium supradictum: post hæc Pisani pudibundè cum vasellis eorum recedentes, versùs Syracusam iter tenent; Messanenses verò armaverunt galeas 10, & quasdam barcas, & insequentes eos, cæperunt ex eis galeas octo, & naves 4, alias posuerunt in exilium, & in fugam; adveniente verò postmodum dicto Rege in Siciliam, prædictos Pisanos captivos apud Panormum misit, ubi in palatio suo, de prætio nobilium captivorum ipsorum, pro quo mortem eorum annuatim redimebant, & ex labore privatorum aliorum captivitatis ipsius, construi fecit excelsam turrim, quæ dicitur la Pisana, & tamdiù ipsos sub hac conditione detineri mandavit, quousq; turris ipsa ad excelsum ducta, ad suos devecta est terminos, & ad fines, postea Pisani facti sunt fideles Cæsaris, cum sui juris essent: præterea audivisti fili, quod olim, durante Dominio Regis Caroli, 42. galeæ Pisanorum venerunt in offensionem nostram cum comite Friderico Lancea nomine Conradini, potius in nostri contumeliam, quam in sui gloriam, & honorem, sed quómodo eos à nobis, per gratiam Dei, repulimus, prout supra expressimus, audivisti: nonnè igitur sunt rationabiliter arguendi, ut cum præterea amici nostri facti fuissent, subito, mutatâ facie dilectionis, & fidei, quam monstrabant, facti sunt inimici, gerentes contra nos arma pro Carolo Rege, in cujus contumeliam jam nos olim, sicut prædixitur, oppugnarunt? & quod deterius est, patres, & filios ipsorum concives habemus, cum propterea maleficiorum in nos exercitia simulabant. Januenses quoq; semper diximus à Phariis commendandos: audi quanta inter alia de ipsis beneficia dicimus, oportebat populum Pharium in principio guerræ hujus, ad notitiam Palæologi Romæorum Imperatoris, notos facere motus suos, & cum esset publicus inimicus Caroli Regis, pro grato haberet, quod Pharii contra communem hostem egissent; sed cum foret satis dubium, & periculosum inimis, propter motam motæ guerræ, quempiam legationem ipsam asserere, quidam probus Januensis, nomine Alafrancus Cassanus accedens ad

Ca-

Capitaneum, ait: *ego honore Communis mei, & intuitu hominum Civitatis hujus, necnon propter innatam, & antiquam amicitiam, quæ semper servata est inter Januenses, & laudabilem populum terræ hujus, me offero, & expono libenter iturum ad servitia vestra, ac nomine vestro suscipere quodcumq; periculum, & labores*: & parato, ac dato sibi galeono pro transitu suo, permiserunt probitati, & fidei suæ Messanenses, quidquid per eum posset exponi, & pergens in Græciam, cum ad conspectum Palæologi idem Nuncius accessisset, salutans, ait: *ecce Imperator, cunctus Populus Civitatis Messanæ Excellentiæ tuæ significat, quod ipse, & tota Sicilia, ejecto nomine Caroli Regis, se opposuerunt contra ipsum, & vivunt in Communi, & jam facti sunt hostes inimici tui, qui eum paravisset vires, & potentiam suam veniendi in offensionem tuam, & gentis tuæ, amodo destitit à proposito suo, quia, cum ex hoc motu confractum, & impeditum sit ejus propositum, quod contra te sumpserat, consilium, & totam mentem ejus expositurus est contra Messanam, & Siciliam, terram suam: ipsi enim in amicum quærunt, & capiunt te habere; rogantes, ut ad expugnandam nequitiam, & potentiam communis hostis, dignetur eis de aliquo succursu tuæ benignitatis gratia prævidere*: quibus auditis, ille, faciem elevavit ad cælos, & conversus ad Nuncium, ait: *à Domino factum est istud, sibi gratias agimus: sit nomen Domini benedictum*. Et præterea hodie, summo diluculo, post factam stragem guardiæ prædictæ, quidam alius probus Januensis non attendens pericula, quæ incurrere poterat, civitatem nostram ingressus est, ad Alaymum veniens, ait: *ego Januensis sum, & de Trapano serio veni ad vos, honore hominum Civitatis hujus: scitis*, ait: *nova de inclyto Domino Petro, Rege Aragonum?* dixerunt, *quod nulla nova de ipso habemus: hostis enim noster nos adeò undiq; tenet obsessos, quia de terris, nonnisi de superis gratiam expectamus*, & ait: *jam est mensis unus, quod tota Sicilia plena est gente Regis Petri, & ipse præsens est in Sicilia, potens, & magnus per mare, & per terram, & quid tantùm hæc ignoratis? ecce misit vobis Dominus redemptionem vestram, & ipse venit captivitatem vestram, etiamsi opus fuerit, pretio sui sanguinis redempturus, & ecce dimisi eos apud Niceasiam*: iis dictis, confestim totus populus Messanæ, qui stabat in tenebris, gaudet, & elevantes manus ad Dominum,

num, laudabant Deum, dicentes: *in convertendo Dominus captivitatem nostram, facti sumus consolati*: plus, cum essemus obsessi, 5. galeæ Januensium ex parte Communis eorum venerant contra nos in offensionem nostram, ad servitia dicti Regis, & numquam contra nos, cum potuissent offendere, quidquam nocivum egerunt, sed familiaritèr nobiscum agentes, muniebant nos semper de iniquo motu, & proposito hostium, & cum haberemus nobiscum Januenses 45. in urbe, assumptis armis, nobiscum libertatem nostram cum vigore maximo defendentes, eos semper habuimus ad ingenias nostras, & bellorum modos plusquam cives sedulos, & fideles: virtuosum quidem est, nec exiguum, fili, putes, cum quis recto corde in amici necessitatibus comprobatur: audi fili, quam miranda, & inexcogitabilia sunt Dei Patris consilia, quod, dum essemus obsessi, potuit quidem Carolus Rex mirabilitèr nos comprehendere, quia, cum incomprehensibilis esset suarum potentia virium, potuit quædam de vassellis de littore Musellæ, de loco, ubi sepultus jacet Malhalufus Sarracenus, Nuncius olim Soldani Babylonię ad Augustum Cæsarum, Dominum Fridericum missus, in portum maris interioris, nedum per ingradationis maneriem, verùm per operosam potentiam gentis immittere, cum terra jacens, intus utrumq; mare, plana sit, & vix prætenditur per unum jactum baliſtæ, & poterat murum facere militum contra vires, & obstaculum Messanensium, si voluissent resistere, cum fuisset impossibile, eos, campestri bello, contra tantam potentiam obviare, tunc portum, & urbem cæpissent, & leviori dispendio duritiam civium domuisset, saltem, si hujusmodi operis actio frustraretur, famam suæ provisionis inreprehensibilis post funera, mirabili præconio, dimisisset in terris, sed, cum nihil sit apud homines, quod prudentiæ, & provisioni divinæ possit obsistere, consiliis terreni Regis virtutes suas opposuit Rex cælestis, qui; nedum facienda, sed ejus facta consilia obcæcavit, ac redegit ad nihilum, & in planum.

Jam montes, & plana, ac universa littora Phariis, cedentibus hostibus, deseruntur, & quæ, jam muris compressis, amiserat, patienter natorum recuperavit ovilia, prout Domino placuit bona parens: jam civibus dubium vertitur, objicitur enim, ne qui in convincendos Pharios multa subtinuit, & in eos de-

lendos ſollicitudine varia laboravit, ſub ſpecie deſerendi Siciliam, lateat hoſtis calliditas, & ab inde in ſimplices agnos, ac bonæ fidei filios vorax committat lupus latens inſidias deſtructivas; idcirco juvantur cives conſiliis: quæruntur colles, & vallium fines, ac alia loca ſuſpecta, ne in eorum valuis, & alueis pernicioſis forſan indiciis lateat equitum cuneus, qui, poſt ſedatam plebis audaciam, in Pharios filios ſæviat diſcurrentes, aſt poſtquam de locorum ſolitudine conſtitit, conſultos Regi venienti Nuncios miſimus, quibus loquendi fidem tradidimus, & ji, dum apud Randacium acceſſiſſent, quæſitum Regem inveniunt, ad quem venientes, ajunt: *bone Rex, anni tui non deficiant, & prolongetur in longum gloria regni tui: cunctus populus Meſſanenſis de adventu tuo gaudens, ſe, & ſua committit tuo regimini, & favori: illi enim invitant, & rogantes vocant, hortantes, ut ad cives tuos Meſſanæ fælicitèr, continuatis diætis, acceleres iter tuum: ecce quidem tibi via conceditur libera, non ſuſpecta: hoſtis enim cum ſuis receptus in Calabris hebet, ob cujus abſentiam, tota Sicilia, & locorum noſtrorum confinia, benedictus Dominus, pacem tenent:* ijs dictis, affatur Rex dicens: *boni cives, eloquentiæ veſtræ non decet longis ſermonibus obviare, quantam quidem dilectionem erga cives noſtros Meſſanæ geramus, vobis exponere non oportet, patriâ enim noſtrâ poſtpoſitâ, præpoſuimus Pharios regno noſtro, uxores, & filios omnes reliquimus, in veſtram redemptionem propenſiùs venientes: videtis, quod, aliis locis Siciliæ prætermiſſis, ad cives noſtros Meſſanæ, in quorum ſalubritatem diſponimur, eo, qui ſui pietate noſtros actus non deſerit, duce Domino, properamus: nec verendum erat de hoſtibus, licet plana tenuiſſent, & montes, quia non in multitudine gentium, ſed à Deo datur victoria, qui proſequitur juſtitiam ſingulorum, ſed cum ad civitatem ipſam geminus habeatur ingreſſus, ſi vobis unum videtur, per vallem Melatii, quæ nobis ſubijacet à ſiniſtris, ad Civitatem Meſſanæ, decernimus, ſit eundum, & cum in caſtro ipſius terræ, mille equites Gallici commorentur, cum ibi, Deo duce, fuerimus, quid de ipſis agendum fuerit, decernamus: iniuriоſum quidem foret regiæ Majeſtati, ſi poſt humeros noſtros inſurgentes, pacem noſtram turbarent, & eſſet deterius, ſi poſtquam in urbe ſederimus, aſſumptis armis gladium regium reverteremus in hoſtes, quos in tranſitu noſtro à conſpectu culmi-*

nis

nis noſtri potenter eruere poſſumus, & ferire.

Poſt hæc, ex parte illa juſſit iter aſſumi, & dum perveniſſent ad locum, qui dicitur Argimuſtus, jam Melatium, ſicut in mare protenditur, Inſulæ Vulcani, Liparіæ, & Strongilis ardentes conſpiciuntur ex altis, jam montium Phariæ monſtrantur confinia, ſatis viſa placent, & loca commendans delectabilia, circumſpectat ſedes Helenes Tindareæ, ubi Virginis hodie ſacræ domus excolitur, Pactes, & quæ, ante oculos ſurgunt, caſtra commendat, & deſcendens apud Furnarum, ibi reſidens, noctem fecit, & jam quietem cuncta tenentibus, ſenex quidam horridus aſpectu, privato contegmine coopertus, ad Regem accedens, humiliter petiit, quod quædam ſubſtineat ipſum loqui, quæ converti poſſunt in ſui regiminis gloriam, & honorem, qui indultâ ſibi venia dicendi, ait: *qualem me vides, opaſme Rex, nec dedignare ſenem loquentem, cujus membra conſpicis Ætnei velleris cuticulâ aſperâ, protegi, ſi ex, de quo mirabiliter humana generatio loquitur, nimium placeat, quod viro ſenſato dicturus ſum, quæ non decuit ad notitiam regium per inexpoſitorum alterius derivare: veni quidem ad te verbo conſulere, non juvare viribus, quibus deficio, quem ſciat in conſpectu tuo gaviſum: fum enim unus de diligentibus nomen tuum: ego quidem, cum inclytum ſocerum tuum, Regem Manfredum mirandæ recordationis dilexiſſem, propter fidem, quam ſibi ſervavi, eo decedente, ſupervenientis fortunæ nequitiâ, quæ variat vices rerum, ineffabiliter me compreſſit: duello enim me poſuit, & paſtquam bonis, & ſpoliis me privavit, ad alienas regiones, ſolo vestimine vitamitatis me duxit, & dum Chriſtianos, & Barbaros circuirem, ad amara deveni, me miſerum! literos pauperiaris, uxorem, & filios concapivi, quos compulſus inimicorum perſecutionibus derelinqui: patriæ limina, ne dum deſiderabi tangere, pariter videre, ſenectutis remedium, quam mihi fortuna ſervavit in talibus, eſt, quod non direndus futurum periculum, quod ſubire breviter poteram, audax in Siciliam redii, ubi, adhuc durante dominio olim hoſtis, dum babulos converſatus ſum, diuturnitèr pervixi, ubi demora diſcurrendo: hæc patienter ſubſtinui propter fidem, quam geſſeram, nec propter aliam à fide poſſeram ejus inimicum declinare, propter quid gaudere rationabiliter debeo, quod mihi occaſionem Principis reſtituit antiquam redimitur, quæ jam, nemine juvante, plurimis*

nec

nec tanti fuisset clementia Redemptoris, sed, quia Siculos habes ignotos, ad quorum regimen es provectus, & eorum biformem faciem non agnoscis, si casum soceri tui putes, & lacrimabilem conjugem non abhorres, scias, quod non culpis eorum hostis in regno Siciliæ tibi dimisit & conjugi deperdendos, quos, dum vixit, publicos habuit inimicos, de quibus, si cautus non fueris, quod vitare non poteris, surgent in posterum velut æmuli contra te, Regni Siculi successorem: dic itaq; primo, quomodo confidere poteris de Alayna de Leontino, quem socer tuus proscripserat? quo defuncto, ipse in patriam rediens, per Carolum, Regem suum ditatus extitit, & postmodum, mutatâ facie, patriam, in quam ipsum reduxerat, auferens, sicut vides, contra suum dominium excitavit, etiam quod Machalda mulier, uxor ejus, filia quondam Joannis de Scaletta, cujus consilio ducitur, dum ea se patriæ fraudi commisceat, virum utiq; à fide tui cadere faciet, patris sceleris forsitàn non oblita, qui, cum socer tuus, olim filius jam factus fuisset Ecclesiæ, cum fuerit ejus publicus inimicus, surgens in medio, Pontificis summi gratiam, & soceri tui pacta deliraus, silentibus aliis, rursùs filio patrem redegit in vitricum, & patri, è converso, filium in priviguum: attende igitur, quale sit opus inconstantiæ Siculorum, & tantæ monitionis consilia prætermittenda non sunt, sed ea, si regnare desideras, dummodo ad sensus tuos pervenerint, ab aure cordis tui aliquatenùs non excludas.

Rex autem, post illius eloquia, de tanti motùs admiratus vesaniâ, audita animo, non verbo, sub quadam taciturnitate curiali redarguit, credens ea ipsum dixisse invidiâ potiùs, quam amore, & ait ad eum: *amice, quod est nomen tuum?* dixit ille: *Vitalis de Judice nominor*: dixitq; rursùs: *unde es tu?* & ille dixit, *Messanensis sum*, & ait Rex: *fides tua certè commendabilis est, miseriæ tuæ compatimur, sed loquela tua, si non constantior fueris, nimis ledit: nos quidem, te recitantem audivimus, sed cum ad Siciliæ amicos nostros venerimus pro eis de manu hostium redimendis, referre nobis non expedit, unde Siculos habemus in hostes, quos habere quærimus in amicos, nec qualis primitivorum fuerit culpa, inde non ledimur, nec qui in socerum sævient, nos, & singulos Siculos socera nequiter vidavit*, & interim modicum membris regalibus somno refectis, jam fugientibus aliis, dies à tenebris solvitur, & vocatis exercitùs sui primatibus, mandat

Rex,

Rex, quod per Joannem de Oddone, de Pactis, militem, hostes, qui erant in castro Melatii, requirantur, qui, aut se reddant misericordiæ regiæ, vel, si alitèr fecerint, noscant firmitèr se perdendos: post hæc, cum requisiti fuissent, gratiam indulgentiæ regiæ petierunt, quâ obtentâ, prædictum castrum cum armis, & equis eorum restituerunt nomine Regiæ Majestatis, à quo recedentes, sub securitate eis præstita, se apud Phariam receptantes, in Calabriam trasmittuntur: distat quidem Furnarum à Melatio per milliaria 8. & cum ipsi requirerentur, Rex appropinquans applicuit apud Casale S. Luciæ, quod distat à Melatio per miliaria 2, ibiq; dum Rex pernoctare intenderet, ecce Machalda Alaymi subsequens ad hospitium, ad quod Rex hospitaturus descenderat, accedens, Regi loquitur dicens: *veni Domine hospitalitatem facere vobiscum hac nocte, quia ultima de turba veniens, hospitio careo, nam propter gentium multitudinem hospitia deficiunt*: illa enim flammam urentem gerebat inclusam, quam sub quodam taciturnitatis velamine quærebat, si posset, regali liquore comprimere, credens inde suis circumventionibus Regem juvenem excitare: nec mirandum est, si tam subito Regi adhæsit; illa quidem, dum esset Rex apud Randatium, de Catania veniens, ad eum accessit, dicens: *Domine Rex, ego sum Machalda Alaymi militis de Leontino expectans regnum tuum, sicut & cæteri Siculi: dies hæc fælix, dies hæc mihi consolationis, & gaudii est, qua Siciliam propter te, Dominus de sui miseria liberavit*: gerebat illa quidem fictam speciem mulieris in facie, in humeris arma viri bellicosi, in manu verò clavam argenteam, & sub quadam nube vesaniæ, in sui compositionem mysterii, firmis, & ridentibus oculis juvenem evocabat, qui fidem viro non abnegans, uxoris animum quodam rore regalis curialitatis aspexit: ex inopinatò enim Rex surgens, eam cum militiæ comitatu ducit usq; ad locum, ad quod illa elegerat descendisse, quâ dimissâ, Rex in propositum iter se præparat profecturus: cum autem in Casali S. Luciæ apud Regem descenderet, dum loqueretur, sicut prædicitur, Rex surgens dimisit sibi hospitium, providens sibi de alio in remotis: Utinam clare Rex amorem bibisses, quem illa tibi fuerat præstitura: illa enim levius animum viri detinuisset in Regem, & in virum magis tractavisset domesticè verbum Regis, sed cum regiæ honestatis com-

probanda servaretur constantia, & mulieris votiva frustraretur cupiditas, ea virum demum movit in facinus, unde assessor ejus mirabilis rationabilitèr concidit, quod adhuc fama de sene misero loquitur in ruinam: ò mulier illa nata, vel melius non fuisset, vita enim ejus mundi semper cursivit in gloriam, & in luxum, cujus vanitas vanitantium in plateis, ab imis facta est, siquidem sicut bellua glutiens, & insatiabilis velut lupa, carnem suam dedit proximis suis ad manducandum, & de ea partem fecit morsibus alienis: postmodum verò ad Regem accessit, & ingrediens, eo sedit invito, dixitq; Rex Archedomus suæ, jam hora est quiescendi, & hoc dixit, ut ipsa recederet, ipsa tamèn potius hæret.

CAPUT L.

Quomodo Rex tenebat verbis honestis Machaldam.

REx autem videns, quod tædiosus esset sibi recessus, per alium curialitatis suæ modum, quærit ab incepto proposito nefas illicitum relegare, & ait ad illam: *Domina, quid est quod magis præcipitium times?* dixit illa: *ne vir meus cadat*: rursùs ait: *quod est Domina, quod magis diligis?* dixit illa: *quod magis diligo, non est meum*: dixit Rex: *timor, & mulieris amor perfectè in muliere non sunt, nisi quatenùs novissima sua excogitat*: Rex quidem affectat honesto eam sermone tenere, quod ipse eam à mente sua, qua vexabatur, erueret, & vocatis domùs hospite, ac aliis familiaribus suis, ait: *transeamus noctem verbis domesticis, usq; quo veniat hora recedendi*, & ait ad mulierem: *Domina, vis audire, quod forte ignoras, conceptionis meæ modum, & vitæ mysterium principale?* ait illa: *si dignaris, utiq; Domine*: quæ dixit: *Nobilis Regina, mater nostra, Regis Ungariæ filia fuit, & nomen matris fuit Hialesia, & Dominus pater noster fuit bonus Rex Jacobus, Rex Arágonum, Majoricarum, Valentiæ, & Comitatùs Barcinoniæ Dominus, ex quibus nos, Domina Blanca, Regina Castellæ, Dominus Sancius, Præsul Toletæ, Domina Isabella, Regina Franciæ, & Dominus Jacobus, Rex Majoricarum, susceptì fuimus: Domina quidem mater nostra, & soniores curiæ suæ docuerunt nos, quod Christus Omnipotens, à quo fumus, prodigia suæ potentiæ in cœlo, terra, & mari, quæ prædecessoribus nostris inaudita fuerunt, nocte conceptionis nostræ, monstravit: illa enim nocte, mirabilis flamma ignis fulvi coloris, de cœli ab*

ortu

ortu ſolis veniens, ſupra palatium regium apparuit, velut fulgur: nocte illa, bis fuit Lunæ paſſio, terribilis ſonitus ad modum immenſi tonitrui fuit auditus in aere, grandines de cælo cadentes, diverſas, & varias hominum, volatilium, & animalium formas gerunt: in terris, de montibus, ſyluis, atq; nemoribus univerſæ feræ, & pecora, derelictis cubilibus, fugiunt, & qui montana tenebant, præcipites currunt ad littora: terra contremuit, arbores, ſerpentes, & aſpides terra vomit, arces ſcinduntur, & montes: aperti ſunt mirabilium undarum aluei: aquis pluvialibus valles implentur, & plus ſolito, mare creſcit, cetum eximium mare noſtrum parturiit, & quos oceenus protulit, noſtra littora capiunt piſces multos: tunc cives Barcinonenſes regalem ædem, ſurgentes è ſtratis murmurationibus repleverunt, & interim ſenex quidam veniens ad Dominum, Patrem noſtrum dixit: Heremita ego ſum, Domine, & habitatio mea ad montem Serrati dicitur, ad te venio, bono ducor ſpiritu, elongavi me procul à ſpelunca mea uſq; ad locum, quod dicitur ſaxum vitæ, querens radices herbarum, cibaria conſueta, & dum manerem hac nocte ſubtus ſaxum orans, vox emiſſa eſt de ſuperis ad me dicens, ecce nunc terra montium concepit, & mirabilem fructum producet, & paulo poſt, Sacerdos palatii regii ad Dominam, matrem noſtram accedens, dixit: Domina, ego pro tanto ſtrepitu ſtratum meum lacrymis rigavi, & ſurgens, tabernaculum Domini ſum ingreſſus, & ante ſacrum altare proſtratus audivi vocem de Cœlo dicentem, ecce leo conceptus naſcetur, prodigioſus in populis: Domina, & Regina, cum & ipſa perterrita ſtaret ante ſacros pedes Dei Genitricis, ſomno rapta videbat, quod grauida foret, & jam, cum ad partum veniſſet, bonmanitatis ſpecie mutatâ, flammam ignis educebat terribilem, ad modum draconis, habens capita 5. & ſexcim in cauda, à cujus flatu populi gentium obſtupebant, & percutiebat lacuiter cuuctâ Gallos: quædam verò mulier ſciſſa genas, laniata capillos, brachia nuda gerens, lacrymas ſuas in ſinu portabat, & loquens dicebat ad eam: cara ſoror, ut quid tibi feci? quare mihi contraria facta es? ego ſum ſoror tua, quæ in aliis, quaſi dæmone vexata, de Gallia venio, ecce draco iſte gentem meam in regno ſuo conteret, ibi filius meus à flatu ejus peribit: campi tui, meorum ſanguine tubent, nam, cum crediderint terga dare, macilabuntur ab exteri juncta littus, & in terris erit preſſura populi Gallicorum.

CA-

CAPUT LI.

De Nativitate Petri Regis.

1 *Ecce, ſicut Domino placuit, partus ſolvitur ſuo die, & patri mater primogenitum peperit, quem portavit: ecce queritur, quos, & ſub quo ſuperum ſuſceperit terminos natus puer? Juppiter quidem inſtruit regalem filium decorari gloria regiæ poteſtatis: Phœbus, & Mavors arma victricia ſibi parat, & ex nido Aquilæ, cornu mirabili, additur gloriæ nati Regis: Mercurius magnatum & procerum prædicit conſilia, & ingenii, & intellectus mirabilis rimulas aperit, Mars bellicoſum facit puerulum, victoriam parat ex hoſtibus, ferro non læditur, non vincetur, ſed vincet, demum poſt bella, fæliciter in ſuis cunabulis moriturus: vultum Venus membra componit & pueri, diligetur ab omnibus, & efficietur cujuslibet cordis potens: ecce militiæ offerunt, qualia ſpectant ad Principem, laudanda munuſcula novo Regi, ecce creſcit infantulus, monſtratur à pueritia ſacer cultus, & memorabilis fides Chriſti: jam ars bellandi præluditur, Murſia civitas, quam vires patris domuerant, cum à jugo patris temerè colla ſeduxerit, honeſtæ militiæ pueri victoria prima datur, & cum jam factus eſſem major annis 18. Chriſti gratia inclytam Conſtantiam nubilem mihi thoro legitimo copulavit, cujus lacrymis motus, pro ulciſcendo patris interitu, arma ſumpſi, & vides, ad qualem intrepidus belli, & diſcriminis ſtimulos me expoſuiſſe non timui, cui quidem promiſi, & Chriſto, qui largitor eſt gratiæ, vovi, voluptuoſa ſolatia, vovi arma numquam deponere, & aſperitatibus uti, quouſq; quæ pro patre funduntur Conſtantiæ dilectæ non ceſſaverint lacrymæ, ac pro patris obitu de ſanguine proditoris teneat ſe contentam;* his dictis quærit illa dicens: *Domine, quot annis es tu? & quam diligis, conſors tua?* dicit Rex, quod ipſe eſt 43. annorum, & Regina 37. *annorum.*

Illa, his auditis, cor increpat ſtolidum, mentem laxat, & manus in græmium poſuit ſemifractas, & cum jam ſomno ejus oculi gravarentur, nocturnæ repetit quietis hoſpitium, credens Regem ſimiliter noctis quietem aſſumere: at Rex circa frequens myſterium ſedulus ſurgens, arma capit, ſuos excitat, paratur ad iter, illa ſubſequitur, licet invita, jam fugientibus tenebris in locum ſuum, ſole reverſo, facta eſt lux diei: campi planicies, & montes vicini monſtrantur, ſed, cum illa loca ſola conſpiciat,

quæ-

quærit, unde in tam longam, & spectabilem locorum distantiam tanta advenerit solitudo, cum non aliud, præter quam herbas silvestres inveniat? dicunt, quod hostis præsentia locorum fugavit colonos, segetes, quarum videntur indicia, igne combussit, & campos, ac montes animalibus spoliavit: monstratur, ubi jam hostes. Pharios repulerunt, hìc ductoris populi non apta reprehendit consilia: jam ad limina sacræ domus B. Virginis de Scalis applicuit, lugubrem domum ingemuit, quam pudenter excoluit, & hostis iniquitas laceravit, jam Pharii huc Regi catervatim veniunt obviam, hìc & Alaymus præsens devotam devotionem Regi præstitit redemptori, quo viso, recordatus est Rex verbi, quod sibi senex ille Vitalis prædixerat, ac militem conferens lateri, quæ ab illo audiverat, sibi retulit omnia seriatim: hærens ille diriguit, & respondens ait: *Domine Rex, socer vester me in hostem non habuit, sed, dominante livore, patriæ me proscripsit, nec quidquam adversus Gallos noxæ feci-sem, nisi amor pereuntis patriæ non fuisset, sed, cum me, & Siciliæ fratres meos redemeris, absit Domine, absit, quod vivam, aut moriar præter tanti nomen, & memoriam redemptoris.*

CAPUT LII.

Quomodo Rex Petrus ingressus est Messanam.

ERat quidem 2. dies Octobris, 11. ind. qua sub palleo Regem recipiunt Pharii, jam nec campus, nec locus turmas populi explicat, civitatem ingreditur, jocundis applaudunt vocibus mares, & fœminæ: Judæorum Synagoga legem aperuit, ante conspectum Regis præibant sacri patres, & ordinatus clerus subsequitur parvulorum, solus Rex eques medius vehitur, monstrantur civium domus excelsæ, & refecti lares, quos olim sub dominio soceri anno Domini 1256; 18. Sept. tunc 2. ind. generale ignis incendium, civitatem Messanæ combussit: Ecclesiam majorem ingreditur, & orans, gratias Deo agit, conspicit aquilas, & majestatem soceri, quas summis picturis prætiosi tecti velamina demonstrabant, quærit, quare ibi similitudo soceri depicta conspicitur? dicunt, quod ex ope sui dominii, post combustionem ignis illius, Ecclesia ipsa reficitur, monstrantur columnæ rursus Ecclesiæ, quæ, cum fuissent ex marmore compto, compositæ, eas ignis ille redegit in cinerem, necnon & locum

poſt ſacrum altare, ubi regale corpus Conradi Primi, poſt funus compoſitum ignis ille comburens ad nihilavit in pulverem: ille oculis cuncta metitur, ab inde regalem ædem conſcendit, civitas novis tota repletur tripudiis, jocoſis Rex, & populus ejus ſolatiis gaudent, cum Phariis familiares hymnos ipſe præſtabat, gaudentibus, non Regis, ſed tractabilis civis videtur humanitas, non pluviæ, non nives, aut frigora, nobiles ſuos à ſolatiis continent, nec erat in civitate, niſi gaudium, pax, & quies: cumq; hæc ad notitiam hoſtium perveniſſent, vehementi dolore punguntur: nono autem Octobris, fælix extolium regiarum galearum Meſſanam applicuit, quarum erat Admiratus Jacobus Petri, & undecimo dicti menſis, quædam galeæ hoſtium de Rhegio recedentes, velificabant verſus Neapolim ad vernandum, quibus navigantibus terram tenùs, per Maritimam Calabriæ verſus Scyllam, galeæ regiæ de portu Meſſanæ recedentes, in offenſionem eorum mittuntur, quæ, cum valdè procul eſſent ab eis, illas non potuerunt attingere, ſed ab inſecutione ipſa recedentes, armatis 15. galeis Meſſanenſium, cum ipſis ad invaſionem aliarum galearum hoſtium, quæ erant apud Rhegium proceſſerunt, & cum jam eſſent in littore, & partibus convicinis, Carolus Rex dentibus fremuit, ad arma totum concitat exercitum, galeas 72. muniri, & armari mandavit, & adverſus venientes hoſtes propras dirigere violentèr: galeæ tamen regiæ, licet ventum ab auſtro rabidum, & currentia flumina maris haberent contraria, in illas audaciter nihilominus inſurgebant, & hoſtiles retro remantes verſus amicas vires terræ, curiali diffuggio, propinabant, & interim Henricus de Niza galeam unam aſcendens, præſtito velo auſtro, venit ad propè galeas regias, & reverſus ad ſocios, dixit: *galeæ hoſtium ſunt 52. numero, pluſquam dici poteſt, mirabilitèr, & ſufficienter armatæ: non ſunt attendendæ, nec expectandæ vires eorum: conſulimus, quod præter impulſus hoſtium, noſtra littora capiamus*, & hoc facto, regiæ galeæ venientes ſtabant ante civitatem ipſam paratæ, vocantes hoſtes ad bellum, & redarguentes eos, ſagittabant turbas exercitùs, & mœnia circum littus: quarto decimo autem dicti menſis, cum 22. galeæ hoſtium receſſiſſent, profecturæ ad partes, & ſtationes ſolitas Principatùs, 15. galeæ regiæ exeuntes de portu Meſſanæ, percutientes in eas, cæperunt illas, inter quas

captæ

Digitized by Google

captæ fuerunt 2. galeæ Pisanorum cum personis; quæ fuerunt de illis 4. galeis Pisanorum, missis olim in prædictam obsidionem Messanensium, quibus 22. retentis, inclytus Rex à suæ nobilitatis humanitate non devians, personas omnes, quæ navigaverant in eisdem, captas, misericorditer liberavit, concessa eis gratiâ in patriam revertendi.

CAPUT LIII.

Quomodo Rex ivit Cataniam.

SExto decimo autem mensis ipsius, Rex Cataniam adiit, & ibi statim vocatis, atq; præsentibus sindicis valli Noti, alloquitur ipse idem singulos, ortans ipsos, & totam simul Siciliam de adventu, & ejus præsentia, & quod, eo prævio, cunctus Siciliæ populus in confusionem, & finale exterminium hostium animetur, & eo redeunte, Messaniam vigesimo quarto dicti mensis, Carolus Rex misit ad eum quemdam Fratrem Simonem de Leontino de ordine Fratrum Prædicatorum, instruens eum, quomodo esset Regem allocuturus, & veniens, loquendi licentiam, & veniam petiit, quibus concessis, ait: *Domine, nullus latinus cujuscumq; conditionis existeret, jussus, aut monitus, ad te venire præsumpsit, nisi ego, honore ordinis mei, & patriæ miseranda, cum Siculus sim: dicit quidem Rex Carolus, qui est Ecclesiæ filius, ordinis nostri dilector, quod cum ipse non fuisset inimicus tuus, aut regnorum tuorum seductor, aut scandalizator, tu illicitè motus, non per portam, non per viam, fueris terram suam ingressus, destituere quæris, & niteris ipsum possessione, & dominio regni sui, quod ipse ex donatione, & concessione matris Ecclesiæ sumpserat, & sicut publicum est, gemino sibi prælio vindicavit, propter quod ipse paratus est te inde, medio bello, convincere, ac judice ferro, probare, quod furatus es sibi terram suam, & eam tenes tamquam illicitus sui dominii violator: si enim vassalli sui rebellionem fecerant contra eum, quos juvare non debueras, caput suorum efficeris proditorum.*

Rex, jis auditis, convocatis ad se Bertrando de Cannellis, & Judice Raynaldo de Limogiis, commisit expositioni, & fidei eorum per omnia verbum suum, ad Carolum Regem mittens, ad quem cum perveniissent, dictus Bertrandus ait: *ecce ego Catalanus sum, miles, & de latere Regis missus, socius quidem meus*

Mes-

Messanenſis est, quos, recto vultu, non potes conſpicere: Messanenſes enim ſicut Domino placuit, terram, quam aſſeris à matre Eccleſia poſſediſſe, recto Dei judicio, à virgatui dominii, & nominis eruerunt: Catalanus verò Rex, & gens ejus, ad recuperationem, & defenſionem junium antiquorum foveri ſui, volentibus ſuperis, arma ſumpſit, & ſi Deus, qui acta Catalani Regis, ſui clementiâ dirigit, & gubernat, principio ſuo non obſtitit, quod Siciliam, terram ſuam præter obſtaculum volentibus, & paratis Siculis, ſit ingreſſus, furtim terram alterius dominii non intravit, nec proditorum, ſed effectus eſt clypeus fortis, & potens gladius amicorum, & in hoc verbum, quod tuus dixerit Nuncius, non ſalvamus, ſed inclytus Dominus meus, Aragonum Dei gratia, & Siciliæ Rex, juſtus, fortis, potens, paratus eſt innocentiam ſuam, manu forti, defendere, & Dei judicio medio, ſui juſtitiam vendicare: quod igitur petis, dummodo ambo, quo elegeris, interſitis, dividere litem hanc bello decrevit, atq; ratificat, & jis dictis, cunctis ſilentibus, jam Burgadalum locus belli ſtatuitur, & quod ipſi cauſatores ſint perſonales in bello, & quilibet eorum habeat milites 100. pugnatores ſecum, & non plùs, nec ultimatum numerum ipſum, quos eorum comites, aut belli ſocios ſecum ducat, causà bellandi, vel etiam concomitandi, & quod præſentes ſint in deputato loco belli 15. Madii proximo futuri, & addicitur, quod ſi quis eorum in jis, aut aliquo prædictorum, contra faceret, ſtatim cadat à jure, quod poſtulat, & depoſitâ laureâ regni ſui, ſit deinceps inglorius, nullo umquam fungatur honore, nec converſetur cum nobilibus, & inter Reges, & mundi Principes, proditor habeatur, & ſit ejectus à facie omnium populorum: deinde miſit ipſe Carolus Rex Jacobum de Bruſſono, & 7. alios Francigenas de majoribus curiæ ſuæ ad Petrum Regem, ut, eis præſentibus, idem Rex confirmet prædicta, quibus omnibus per eum, manu, verboq; firmatis, ipſis redeuntibus, omnia hæc Carolus Rex ſimili modo firmavit: ille enim corde fraudes texuerat: providerat quidèm in remota loca Regem ducere, ut interim, pendente tempore prælii, Carolus Princeps, renovatâ potentiâ virium, Pharios, & Siculos, rectore detectos impelleret, & bello in eos, cum ſpes eſſet de victoria, dimicaret: de futuro autèm negotio tantarum rerum, & concepto ſuæ mentis propoſito, filium inſtruens, 7. millibus equitum ſibi dimiſſis, & 10. mil-

li-

Digitized by Google

libus peditum, 2. Novembris recessit de Rhegio versus Burgadatum profecturus.

CAPUT LIV.

Quomodo Rex jussit ad se in Siciliam duci Dominam Reginam, & filios.

REx verò contextæ fraudi cautè resistens, mandavit Dominam Reginam, & nobiles filiorum eorum, Inclytum Dominum Jacobum, Dominum Fridericum, Infantes, & Dominam Violantam, fælici omine, in Siciliam advehi: Carolus verò Rex, priusquam à filio recessisset, ordinavit, & posuit apud Cathonam custodes 2. millia equitum, & totidem peditum, & cum Bertrandus, fælix ille miles, de Cannellis pro ab inde Messanam rediret, novit, quod erant de facili deperdendi, si de nocte percuterentur à bellorum rectoribus, & magistris: cumq; ad Regem rediisset, informavit eum de statu, & conditione custodum ipsorum.

CAPUT LV.

Quomodo Cathona fuit disrobata; & mortui fuerunt ibi Gallici.

SExto autem Novembris, Rex galeas 25. cum Almugabarorum 5. millibus, sub noctis silentiis, in Cathonam, ad perditionem custodum ipsorum trasmisit, qui, quasi circa mediam noctem, percutientes in illos, magnam partem ipsorum interfecerunt, alios verò posuerunt in fugam, post quam stragem, ditati sunt de ipsorum spoliis, & thesauris: undecimo autem mensis ipsius, Comes Fridericus Musca apud Scaleam pro recipienda, & regenda terra ipsa, nomine Regis, trasmittitur, & in Calabriam 500. Almugabaros mittit ad vicinas partes Rhegii, qui loca ipsa subverterent, & in ruinas, & spolia, crebris, & latentibus stimulis excitarent.

CAPUT LVI.

Quomodo Princeps de Rhegio recedens, castrametatus est in plano S. Martini.

CArolus verò Princeps attendens, quod hæc facta sunt ex industria bellicosi Regis, & in antea deteriora fieri poterant, decrevit stimulanti fortunæ cedere, & in remotis fieri ab hostis oculis alienus, & vocatis suis, ab hominibus terræ ipsius,

inquit: *cives Rhegenſes, ne nos, & vos vicinus, hoſtis ingenio ſus offenderet, relinquere terram iſtam proponimus, & ad plenum S. Martini accedentes, ibi caſtra locare intendimus, nec a vobis diſtabimus, illic erit tuta fides noſtra, uſq; dum, poſt hoſtis receſſum ab Inſula Siciliæ, quod erit in proximo, illuc cum noſtra potentia tranſeamus. veremur enim, ne Almugabari, qui vires & ſenſus hoſtium dolis exuperant, capiant, & teneant montes Aſpri, propter quod, illis obſtantibus, negaretur nobis neceſſariorum ſuccurſus, qui ad caſtra noſtra per terram tranſmittuntur à remotis: nec vernale tempus permittit per mare nobis ſuccurrere, neq; tuta etiam perferuntur navigia, ubi ex oppoſita foret contentio vaſſellorum*: jis auditis dicunt Rhegenſes: *numquid Domine in manibus Phariorum, te decedente, deſerimur, qui hoſtes noſtri ſunt, perſonæ noſtræ, & quæ habemus, omnia deperdentur?* & eo recedente, murmurabant Rhegenſes, ſimulantes, quaſi gemitum dare, & hoc faciebant, ut cum ipſi affectarent Inclyti Domini Petri Regis dominium pro eo, quod nolebant à fide Meſſanenſium deviare, timebant, ne interim Princeps reputaret eos ſibi domeſticos inimicos, ad quos ille converſus, ait: *quis veſtrum nomen Patris noſtri, & noſtrum diligit, tollat equum, vel baculum ſuum, & præter intermiſſionem aliquam, nos ſequatur*, & erecto vexillo ad iter poſuit turbas ſuas.

CAPUT LVII.

Quomodo homines Rhegii ad Regem Petrum veniunt, & prius loquuntur Meſſanenſibus.

RHegenſes verò, ſtatim electis 12. ex eis, in Meſſanam ad Regem mittunt, expoſituros fidem, & ſtatum eorum, & quod dignetur ſub umbra ſuæ protectionis, & nominis recipere terram ipſam, qui, cum veniſſent, & forent in littore civitatis, Phariis ibi adſtantibus, ajunt: *Pharii cives, Patres, & Domini noſtri, Rhegenſis populus ad conſcientiam mentis converſus, ab amore veſtro colla non ſolvit, fidem veſtram proſequitur, ad mandata veſtra venimus: proſpicite filios, recipite amicos: nam ſi hucuſq; nos à vobis hoſtium communium præſentia ſeparaverit, corda noſtra à vinculo veſtræ paternitatis non dimovimus, rogantes, ut, ſine quorum ope, ad Regem adire non poſſimus, per limina pontis veſtri ad eum votivum poſſimus habere acceſ-*

accessum: eis itaq; sic dicentibus, Pharii gaudent, & eos ad præsentiam Regis ducunt, quo viso, dicunt ad illum: *Domine Rex, de adventu & dominio tuo gavisi, civitatem Regii, tamquam fideles tui tibi offerimus: populus autem Rheginus proavorum felicium inclytæ Dominæ Reginæ consortis tuæ, testibus patribus nostris Phariæ civitatis, fidelis fuit, & subditus, nec umquam à fide, & nomine tuo in Regno Siciliæ succedentibus deviabit; jube ergo, cum tua sit, civitatem ipsam admitti: hostis quidem cum toto ejus ex fortio, hodie mane facto, recessit in plano S. Martini, sicut decreverat, moraturus*: Rex quidem, jis auditis, hilariter ad civitatem ipsam, sequenti die, transitum suum parat.

CAPUT LVIII.

Quomodo Rex transivit Rhegium.

1 QUarto decimo autem Februarii, assumpto sibi Alaymo, Bernardo de Petra-tallata, Bertrando de Cannellis, & tribus aliis, galeam ascendens, felicem facit in Rhegium transitum, cujus littora tenens, à civibus honorantèr recipitur: jam tota viribus Siculis, Phariis, & gentis Regiæ, quas mare vix sustinet, civitas ipsa repletur: vix agri, & loca domestica, hospita castra, tenent: jam civitas rerum necessariarum omnium ubertate luxuriat: jam exiit in omnes terras Calabriæ terribilis sonus ejus: jam trepidant hostes, & dirigent, & latentèr ex diversis partibus veniunt videre, & orare Calabri novum Regem: veniunt & coloni Giracii, rogantes, ut ad fidem, & gratiam suam recipiat terram ipsam, pro qua recipienda nobilis Rogerius de Lauria, miles strenuus, & inclytus Comes Paglaciæ, pro ea regenda mittuntur, cujus nomen fuit Naricius Rogerii.

CAPUT LIX.

Quomodo Rex ivit Solanum.

1 VIgesimo autem Februarii, Rex, assumpto sibi socio uno equite, 30. Almugabaris peditibus, ac alio uno, qui viarum, & patriæ ignota dilucidet, clam per valles, & juga montium usq; ad hostium nota castra pervenit: jam novit, ubi castrametata sunt robora Principis, ubi sunt Magnatum, & Primatum exercitùs, & ubi sedeat Princeps hostis, ac qui sunt hostiles exercitùs ambitus circumcirca: novit Oppidi, situsq; Sinopolis,

polis, ac quæ sunt plana jacentia, bellis campestribus evitandis, novit demum Seminariam facili bello ruendam, licet illuc robusta Gallicorum convenerit multitudo, & aliunde reversus in castra, suum feliciter movit exercitum, & apud Solanum in locis montuosis, atq; silvanis, quod per 8. milliaria distabat à Gallicis, vires locat, silet patria, mirantur agricolæ, quia de processibus novi Regis, fama silente, nullus erat strepitus, necdum de ipso ad eos pervenerat clamor litis: credunt aut bellum dissimulare cum Gallicis, aut mentem dare Regem torporibus, timens forsitan vires Galli.

CAPUT LX.

De insultu, & præda Seminariæ.

1 TErtio decimo verò Martii, Rex cum 300. equitibus, & 5. millia peditum, sole claudente jam diem, ignoscentibus singulis, apud Seminariam se parat iturum, & cum perveniſſet ad locum, ubi dicitur vulgaritèr, la Curuna, quærit, quantum distarent à Seminaria? respondetur, quod per milliaria 3, & vocatis ad se omnibus, ait: *Socii cordis, & belli nostri: propterea vos elegimus, ducentes nobiscum, ut, quæ jusserimus, faciatis: ecce damus vobis Seminariam ad delendum, si bellum opus est gerere, cum e facili, nobis præviis, capienda sit: Gallici moriantur, indulgete colonis, præter quam spoliis, quæ vestris laboribus relaxamus, & diluculo facto, sagaci passu redeamus ad sedem*: hoc dicto, Alaymus, impetratâ loquendi veniâ, Regem affatur domestice, dicens: *Domine, quid honori vestro magis additur gloriæ, si mille Gallici moriantur, & si ab innocuis incolis prædam, spolia reportemus? numquid deletâ Seminariâ, ultima nobis ex hoste victoria tribuetur? ecce terram ipsam, post victoriam tenere non possumus, statim enim, nobis obsessis ab hostibus, frangetur ab omnibus spes succursùs: mare distat, & quæcumq; cernitis, obfuerent loca hostis, sed, si vobis adest vincendi cupiditas, percutiamus in castra, quæ, securâ nocte quiescunt: quibus percussis, hostes manus nostras non evadere poterunt, & de facto etiam, qui domestici sunt, ubi eis Christi potentia nocua fuerit, cum fiat illorum dispersio, capientur: nihilominus, licet bona fide hæc dixerim, omnia regiis beneplacitis reservantur, & ad quodcumq; jusseris, Alaymi pectus non tardum recipies ad bel-*

li

li ſtrepitus, & ad ſtrages: aſt ille, Alaymi conſiliis aurem obturans, primâ horâ noctis fugatâ, in Seminariam, elatis ſubito clamoribus, percutit: jam à meridie viribus murus impellitur: Bernardus de Petratallata, Regis pincerna, ſolus, deſuper ſaxo jacto, in vultu percutitur, clamant vigiles, ſuccurſus hoſtium muris ſupervenit, pugnatur ardenter: poſtes franguntur: jam Pharii terram tenent, in hoſtes currunt, ſternuntur Galli, bellum à vultu deſeritur, quod pugnantes ab humeris mactabantur, hoſtes cedunt, & qui potuerunt, ad caſtra recurrunt. Henricus verò Baratta, qui, ea nocte, cum theſauro venerat pro ſolvendo debito mercedis ſtipendiariorum, inconſulta puellula, quam dimiſit de latere ſuo, ſurgens, veſte mundus aufugit: clamor, & tumultus in terra fit maximus, mares, & fœminæ fugiunt: ſenes intactos, & pueros lugubres, quibus ſemper indulſit humanitas, derelinquunt, ac prædis hoſpitia deſerunt non penſatis: jam ripæ Petracii replentur clamoribus: jamq; rumor, & tumultus immenſus in Principis caſtris exoritur: jam ſubitus metus Gallos excitat dormientes: omnes dirigent animo, anelantes, perterriti: ſomnus, & pavor inebriat potius trepidantes, credunt, quos trepidant, Catalanos in eos inſultibus ſubitis eruiſſe, à conſcientia mentem fuga non diſcrepat, & interim, die facto, Catalani, & Pharii, pari paſſu, rebus onuſti deſcendunt, ſpectantibus hoſtibus, contra quos Princeps ſuos animabat incedere, ſed miles quidam, Drogus nomine, à tanti motus propoſito devians, dixit ad Principem: *numquid Domine, ſic notus eſt tibi Dominus Petrus, Rex Aragonum, quod ſi percutiatur à tuis, recipiat bellum ab humeris, aut quòd fortunæ furenti cederet fugitivus? credis forte, quod metui cedat, aut fugiat? ſatis eſt, quod bello potius, ab oculis noſtris, torpentibus nobis, prædam eripuit, fratres noſtros mactavit, & cum gloria ejus ad ſedem revertitur memorandam: ſcito, quod iſta præambula ſunt, & futura potius ſunt timenda, quæ ſi fortè non cogites, inglorius ſine militiæ titulo morieris: ſcimus enim, quod ipſe bellorum eſt ſtrenuus, ſcimus quod Achillem mirabilem brachiis gerit, annexum Ulyſſem pectore continet, & Trojanum Hectorem corde gerit, quod, ſi etiam foret viribus inanitus, ſi cum ſociis 5. remaneret, in te ipſum, & tuos percuteret, etiam, ſi fores innumerabilium populorum potentiâ circumfultus, nec moveant tanti prudentiam Principis horum vanæ*

perſuaſiones, & verbula, quod huc uſq; dum Regis rumor foret in caſtris, jam putabant hoſtes ex humeris recepiſſe, & cum percuſſi non eſſent, tremor eorum artus ligaverat, exponentes ſe jam ad præcipitium, & ad fugam: hoc quidem cordi habe, & à tanto propoſito contine motus tuos, ne Draco, cujus ſpeciem hoſtis gerit, ſi ſecus feceris, revoluto in te pectore, devoret vires tuas, & afflatu ſuæ potentiæ minuaris: ſi ſunt vera, quæ loquimur, ſpecta, quid egit in patrem, & quæ in poſterum ſit agendum, & exemplo patris, puta quid in filium ſit acturus? jis auditis, hæſit Princeps, jam colonos paſſos gratia refovet, incolatum reformat, muneribus triſtitias aufert, & conſolatur pollicitis anguſtias ſingulorum: 8. quidem Aprilis, explorator quidam capitur, qui Regem alloquens, dixit: *cave tibi, & tuis, Domine Rex, de futuris, quæ forſitàn ignoras, periculis: Gualterius enim de Calatagirono ſcripſit Principi, quod, ſi poſtquam receſſeris de Sicilia, in Burgadalum profecturus, miſerit ſibi ad aliquem portum vallis Nothi 50. galeas, cum equitibus Gallicis, ipſe daturus eſſet ſibi terram totam, & ego miſſus à Principe, veni ad ſcrutandum, quo fueris tempore receſſurus:* audito hoc, dictus Gualterius ſtatim habetur pro ſuſpecto, pro eo, quod cum cæteri milites, & Barones Siciliæ cum eorum exfortio ad Regem in Calabriam acceſſiſſent, ſolus ille de numero militum aberat, qui cum fuiſſet ſcripto Regis pluries requiſitus, tamquam ille, qui contrario propoſito vexabatur, ad Regem venire contempſit.

CAPUT LXI.

Don Petrus frater Regis ad Regem applicans dicit ei.

1 DUodecimo autem die Aprilis, dictæ 11. ind. Don Petrus, frater Regis de Catalonia veniens, ad Regem applicuit, &, eo viſo, ait: *Domine Rex, memento, quid promiſeris, unde teneris Carolo Regi: tempus labitur, & jam eſt proxima dies belli: quæ ſi, te abſente, tranſierit, periurus eris, & decretæ ſententiæ turpitèr ſubjacebis, & eris primus, & noviſſimus nobilis domus Aragonum, qui tàm nefariè, & inhoneſtè diceris periurium commiſiſſe: ecce hoſtis tuus ſedulus in ſtatuto agro præſens, dominos belli ſecum habet, & ſocios: milites autem tui, & ſocii tui mirantes dolent de tui deſidia, quam in vincendis Calabris Seminariæ protraxiſti, unde tuæ nihil additur gloriæ, & nulla poten-*

Digitized by Google

ventiæ tuæ laus: an forsàn credis, si Siciliam tenens, cadat à gentibus ex commissa contumacia pallor tuus? ecce quidèm Domina Regina cum communibus filiis, ut scripsisti, præsens est in Sicilia: surge igitùr, &, dum durat, quam ibi Deus permisit, justitiæ tuæ dies, priusquam claudatur, modici quidèm supereſt temporis jamua, ad locum decreti judicii, si sufficeret terminus, festinus accedas, alioquin, si contumax fueris, pudor, & dolor est dicere, quanta pericula tui contumacia fuerit paritura: jam rumor de adventu Reginæ in Siciliam, lætantèr castra perambulat: jam Rex fratris hærens consilijs, mandat castra subripi, & retrogradum transitum parare in Phariam, &, eadem die, dictus Gualterius de Calatagirono, cum iterùm fuisset vocatus, apud Solanum applicuit: 14. autem ipsius mensis, Rex cum suis in Messana recipitur, ubi jam tractat perficere fratris consilia, & jam vehemens Regis conscientiam cura tangit, cum futura superſit exigua mora belli: Burgadalum quidem est civitas Regis Angliæ, quæ cum finibus Galliæ terminat fines suos. Sancto autem die Veneris, 22. ejusdem, post orta sydera, Regina cum prole conspicua Messanam applicuit, & celebrato festo Resurrectionis Dominicæ, die Lunæ sequenti, nobilem Guillelmum Calcerandi de Carteliano gladio militari accinxit, ac vocatis ad se civibus, ait ad eos.

CAPUT LXII.

Loquitur Rex civibus Messanæ, quatenus perrexit in Catalouiam.

HOnorabiles cives Messanæ, dilecti nostri, quanta favoris, & pretii nostra dilectio fuerit, quam erga vos, & Siculos gessimus, cui nota sunt omnia, novit Deus, nec ad Hesperios tantum præsamptuosi nostri propositi causa pervenit, quinimò, quod silere non expedit, ad extremos tanti præconii fama pertranssit fines terræ: nec credimus sensibus vestris occultum, quod arma pro redemptione vestra portavimus, & pro salute vestra terram nostram, corpus, & animam inopinatis consiliis dedimus in ruinas: ex adventu nostro, per Dei potentiam, liberata est civitas vestra, totaq; insula Siciliæ à prosecutionibus hostium, & præssuris: scitis, quod hostis communis in remotas partes nos advocat, ubi deesse non possumus, ne demum forsan, nobis terpentibus, arguamur: ibi prælio dimicanti, Christi justitiâ feriente,

Re-

Regum alter fruſtrantibus æmulus juris alterius impetitor, nec à bello deeſſe nos expedit, dignitatis enim regiæ decus, & ſalutifera, quam corde gerimus, veſtri cura nos tangit, non jura Regni, quæ lacrymis Reginæ ſubegimus, ſed, ne ſuſpecta noſtri vobis abſentia videatur, ecce nobile pignus, & noſtri amoris obſides vobis, filios noſtros illuſtres, & inclytam Reginam, conſortem noſtram, dimidium animæ noſtræ, dimittimus, ut ſaltem, ſi propter merita noſtra clementia Chriſti vos deſerat, ipſos reatus noſtri, necnon, & audaciæ veſtræ, licet inſontes, participes habeatis, & quia vices Regum, & hominum ſingulorum in manu Dei ſunt, ſi fortè, prout humanæ fragilitatis eſt proprium, quomodocumq; in hoc viagio nos abeſſe contingeret, ordinamus ex nunc, & ſtatuimus, ut Dominus filius noſter, Jacobus indolis commendandæ nobis in Regno Siciliæ ſuccedat Friderico, fratri ſuo, tamquam major natu, vobis volentibus, præferendus, Alaymum de Leontino, Regni Siciliæ Magiſtrum Juſtitiarium, Rogerium de Lauria Admiratum regnorum Aragonum, atq; Siciliæ, eoſq; defenſores maris, & terræ, vobis duximus ſtatuendos: Dominam Reginam, & filios domeſtica cura tractantes, & converſus ad Alaymum, oſtenſis Reginâ, & filiis, dixit ei: *amice, ecce filia, & filii tui*, &, e contrario, eis oſtenſo Alaymo, dixit eis, *ecce pater veſter*, quibus acceptis præ manibus, recommendavit, & poſuit eos in brachiis Alaymi, dicens, *ſi me diligis, hos dilige, quibus faciem tuam oſtende, ut ſciant in oculis tuis, ſi gratiam invenerint apud te*, & vale dicens omnibus, die Martis ſubſequenti, de civitate recedens, ſonipedem ſuum, clypeum, galeam, lanceam, gladium regalem, & tria caſtra, Bucherium, Palatiolum, & Oddogrillum, ſub ſpecie dilectionis, & pacis dedit Alaymo cum pacis oſculo reverendo: cives, & vulgus ſtatim de Regis dolent abſentia, rumpuntur in lacrymas, pro præſentia autèm Reginæ, & filiorum eorum triſtitiæ conſolantur.

CAPUT LXIII.

Rex venit apud Minæum.

IAm Rex apud Minæum, ſequenti die Jovis, applicuit, & die Veneris, illuſtris Infans, Dominus Jacobus cum prædicto Alaymo attingit ad terram eamdem: jam ad aures Regis ibi pervenerat, quod Gualterius de Calatagirono conſpirationem fecerat cum Bono Joanne de Notho, Tano Tuſco, Bajamon-

Digitized by Google

monte de Heraclea, Joanne de Mazzarino, Adenolfo de Mineo, & aliis pluribus contra nomen regium, & ſuos ſequaces, & ob prędictam cauſam, dictus Bon-Joannes cum eodem Tano, & eorum complicibus aliis, contra Regem ſe rebellaverant apud Nothum, & conſilio inito, Rex, die Sabbati ſubſequente, apud Calatageronum acceſſit, dictuſque Gualterius, cum ibi eſſet, ſtatim, non ſalutato hoſpite recedens, perrexit in ſedem ſuam excelſæ Butheriæ, in qua malignitatis ſuæ roborare conceptæ jam ſpiritum cogitabat, & cum argueretur à populo, quod Regem non expectabat viſurus, dixit, *quod animus, & oculi ſui videre Regem non patiebantur exoſum, licet ipſe, à munificentiâ regiâ, dona, & domeſticam gratiam recepiſſet*: Rex quidem ab inde, continuatis diætis, applicuit Trapanum, unde erat in terram promiſſionis, ſuum per mare viagium recepturus.

CAPUT LXIV.

Infans venit apud Nothum.

1 EOdem die Sabbati illuſtris Infans versùs Nothum ad enervandam, ſi poſſet, nequitiam improborum de Mineo iter aſſumpſit, & die Dominico, Alaymus cum 4. ſociis aſſumptis, ad portam Nothi, quam clauſam invenit, applicuit, & dum portam impelleret, ea diruta cum fuiſſet, ingreſſus, voce magna tonuit, dicens: *currite mares, & fœminæ: exite obviam Regi, qui jam propè eſt*, & totus populus converſus ad eum, venienti Regi Infanti obviam exiit: Bon-Joannes autem prædictus, cum veniret armatus, videns ſe deceptum à populo, projectis in terram clavâ, & gladio, quos portabat, ſe Alaymo reddidit; prædictus verò Tanus in fugam ſe poſuit, tamquam conſcientiâ læſus, quem, dum fugeret, quidam juvenes Nothi receperunt, & cum aſſignaretur præſidi, & tortus fuiſſet, ſicut præferuntur, verbo ſingula revelavit.

CAPUT LXV.

Quando Infans Dominus Jacobus ivit Buteriam.

1 DIe autem Lunæ, primo Madii, Infans de Notho recedens, verſus Calatagironum intendit, dictus verò Bon-Joannes cum duceretur captivus, ſub cuſtodia curiali, præfatus Tanus ſimiliter ductus in vinculis detinetur: Infans autem de

longe, à populo Calatagironi cum pompa recipitur: ſtabat quidem prædictus Gualterius in Butera ignorans horum, quæ facta fuerant apud Nothum, & tertio Madii, cum Infans cautè cum ſequela fidelium perveniſſet uſq; ad ſubtus Buteram, campos, & loca domeſtica ſolos videt, aut quod eſſet feſta dies glorioſæ Crucis, aut potius, quod dictus Gualterius terram ipſam faciebat, ſuo nomine, cuſtodiri, quamquam Infans jam victorioſus eſſet in atriis domus ſuæ, dimiſſoq; Infante in ripis in agro fluminis, Alaymus cum 3. tantum ſociis aſſumptis, per exciſum montem aſcendens, pervenit ad portam, & reſpiciens, vidit portam ex adverſo obice clauſam, & indagans per rimulam, vidit illic propè ſedentes mares, & fæminas, & requiſitis eis, quod ſibi aperirent, dixerunt, quod non audebant eo, quod Dominus comedebat, & ſtatim, revoluto equo, portam impellit, quæ cum defirmata fuiſſet, cecidit, & cum ſtatim ille fuiſſet ingreſſus, animavit omnes foras exire, & recipere Regem Infantem, qui venturus erat ad eos, & eo loquente, ſtatim per portam, & ſupra muros eruebant, & præcipitabant ſe juvenes versùs Infantem cum ſummis tripudiis, dicentes infra ſe: *væ nobis, qui decepti eramus in verbis Gualterii: Rex enim erat in domibus noſtris, & ipſe dicebat, quod jam extra Siciliam navigabat*, ipſiſq; egredientibus, contulit ſe Alaymus ad hoſpitium Gualterii, & de equo deſcendens, ingreſſus ad eum, vidit ipſum, & fere 60. ſocios ſuos, Tuſcos ſedentes, armatos in menſa, & comedentes, & ſtans in medio ante conſpectum eorum, ſalutavit, dicens: *avete omnes*: &, eo cognito, facti ſunt tamquàm muti, ità quod nullus loquebatur, ſed diriguerunt oſſa, & manus eorum: dictus autem Gualterius, poſita manu in maxilla, cogitabat, quomodo, & ſic ſubito perveniſſet Alaymus inter eos, & dum ita videret eos attonitos intus cor, & tales pœnituit Alaymum acceſſiſſe, & paulo poſt ait Alaymus: *amice, unde tanta eſt tibi, & tuis ignorantia? ecce veniens coram te ſteti, & adhuc adſum, mihi non loqueris? ſaltem, quem uni de mercenariis tuis ſupervenienti vultum oſtendiſſes, Alaymo militi detegere debuiſti, ſed ex hoc ſuſpectum te reddis, quod cum Rex Infans hùc veniat, & jam ſit in januis, deciperis, qui vana ſpe duceris hominum terræ hujus: credis enim tutus in domo manere, & ſi Regem habere cogitas inimicum, ecce de terra iſta catervatim, te ignorante, homines exeuntes Regem*

re-

receperunt, & ducunt eximiè ad hostis interitum, licet nobis, surge igitur, surge vesane hominum, & quem geris, animum temerarium dese're, & venienti Regi, qui in nullo tibi nocuit, exeas placiturus: consultius enim est, ut videaris voluntarius in domum tuam hospitem Regem suscipere, quam invitus circumveniaris judicio singulorum: post hæc, ille respondens, ait: *nisi fiat mihi gratia de non ducendo me in Burgadalum, pro eo quod Regi patri promiseram, terram hanc filius non intrabit:* Alaymus ait: *recolo, quod, me præsente, Rege invito, te obtulisti cum eo iturum: numquid ipse requirit? scias; quod consilio, & armis tuis, ille non indiget, sed velis, nolis ad hanc terram venturus est filius, sicut dixi, & quod tibi fieri postulas, conceditur,* & statim surgens, Regi obviam exiit, simulans, quæ non procedebant ex animo, venientem Infantem cum gaudio recepisse: ab inde, eo ibi dimisso, inclytus Infans, continuatis diætis, ad civitatem Panormi accedens, deinde Trapanum, octavo Madii ad patrem Regem applicuit, cui per Alaymum terræ Nothi, & Gualterii de Calatagirono negotio per ordinem exposito, commendavit regali verbo, quæ fecerant, mandans tanti facinoris capita mortis sententiâ feriendos, verens enim, ne ad rehabendum Gualterium ipsum, qui propter læsam conscientiam, quam gerebat, effectus fuerat hostis intrepidus, majori dispendio fuerit laborandum.

CAPUT LXVI.

Rex navim ascendit causâ eundi Burgadalum.

1 DIe autem Jovis, 11. Madii, Rex Alaymum vocans, Reginam rursus, & filios, populum Messanæ, atq; Siciliæ, & iterum illustrem Infantem, tamquam sibi præcipuos, commendavit, atq; eo recipiente puerum infra pectus, lacrymans, prebens filium, monebat monitibus, & adstantes singulos, verbis fovebat domesticis, tamquàm eos amplius non visurus, & sole in occasum eunte, navim conscendens velificavit à Trapano, ne terram videat oculis, in qua separatos ab anima nobilem consortem, & filios inclytos dereliquit, in occidentem quidem vehitur, & vento à sole flante, prosperè, vix velis depositis, in littus Valentiæ applicat, à suis reverenter recipitur, jam patris regalem sedem continet, dolet universus populus & veretur, ut cum applicuerit 19. Madii inter eos, & tantum 12. dies itineris

resti-

reſtiterint, morâ protracti temporis, Regem à bello præcipitem contumaciter non excludat, & cogitantes inconſtantiam Siculorum, de Regina nutant, & filiis, quod clauſis oculis, hoſte recepto, in Regis prolem, & ſociam, infauſtos animos Siculi non denudent: Rex quidem ſtatim ſocios belli ſtrenuos ſcripto requirit, & admonet, incedit tamen actus & motus hoſtis ſagaciter ſcrutaturus.

CAPUT LXVII.

Rex de Valentia recedens verſus Burgadalum adit.

1 ET 20. Madii, Rex aſſumptis ſibi ſociis 3, videlicet Bernardo de Cruce, Bernardo de Petratallata, filio ejus, & tertio, qui fuit, Simon de Orrea, more ſolito mercatorum, per Aragonam, viam ingrediens, ne præfixa dies ſibi deficeret, quolibet ſerò, & mane, mutatis equis, quales Regem habere decebat, die, ac nocte accelerabant ad aditum, & ne de Rege penes aliquos haberetur notitia, ſociis ipſe in omnibus adminiſtrabat, ut famulus, cui jam ipſi e converſo in majeſtate regia miniſtrarunt: at nihil regiæ dignitatis in perſona ſua monſtrabat, præter quam mirabilis ſtaturæ membra compoſita, & regalem aſpectum: non enim veri ſpeciem adeò moliebatur celare viri ſagacitas, quod natura, quæ fraudari non patitur, à ſua rectitudine non feratur: cum autem die ſuo apud Burgadalum attigiſſent, & videret Rex, quod plurima erat gentium multitudo, adeo quod campus vix ſufficiebat equitibus, & turbis exercituum, qui cum Carolo Rege venerant, credentes, quod ob eorum potentiam Rex aut confunderetur obvius, aut fugæ poſitus, cederet motæ liti, ne contumax fieret, fecit ad ſe vocari nobilem Joannem de Grilliaco Mareſcallum Regis Angliæ, Vicarium ejus partium ipſarum, coram altero, quorum prædicti Reges altercantes ſe præſentare debebant, & ſub ipſius poſſe, bellum prædeſtinatum committere, ac eo præſente, Petrus Rex dixit ad eum: *ſi umquam me vidiſti amice? & ſi aliquam, habes de me notiam? dic nobis, ſi valeas?* reſpondit ille, dicens: *ego, ut verum fatear, nullam habeo de te notitiam, & ſi non fallor, numquam recolo te vidiſſe,* & ait Rex, *amice ſalveris, non deciperis, ſed ſcias, quod ego ſum procurator, & Nuncius ſpecialis inclyti Domini Petri, Regis Aragonum & Siciliæ, miſſus per eum ad te, qui poteſtatem, & vicem Regis Angliæ geris, & veni præſentare me*

pro

pro eo coram te, excusans absentiam ejus, & iterum ait: *nosti conditionem, & fœdera habita inter Dominum meum, & Carolum Regem?* dixit ille: *benè novi, & in scriptis habeo sub sigillis eorum, sed scio vobis dicere, quod pacta ipsa per Carolum Regem servata non sunt, nec videtur, quod ea servare intendat: ipse enim non solum 100. milites secum habendos in bello duxit apud Burgadalum, sed tanquam, qui ad confusionem vestri Regis intendit, secum huc duxit, & habet Regem Francorum, & alios Magnates, & nobiles Franciæ fere cum 20. millibus equitum, & 50. millibus peditum, & ego intuitu Regis vestri, cujus Dominus meus, Rex Angliæ, & ego, amici sumus, consulo, quod Rex vester aliquo modo non veniat: poneret enim se sub eorum potestate, & confunderetur ipse cum tota comitiva ejus, si vera vobis dixerim, vos videtis*: dicit ei Rex: *requiro, & rogo, quod faciatis mihi solemne scriptum testimoniale sigillo vestro, & subscriptione munitum, quomodo ante lapsum termini, Rex Petrus Aragonum, & Siciliæ se personaliter coram vobis, Vicario Regis Angliæ, in prima hora diei hujus, cum jis 3. sociis suis apud Burgadalum præsentavit pro servandis pactis, & conventionibus habitis inter ipsum, ex una parte, & Carolum, qui se vocari facit Regem Siciliæ, qui servare, & complere non potest, pro eo, quod idem Carolus veniens contra prædictam conventionem secundum eorum seriem non servavit*, & tunc manifestavit se sibi, quod ipse esset Rex Petrus: statim audito, quod ipse esset Rex Petrus, dictus Vicarius de equo descendens, adoravit eum: facto itaq; scripto, quod seriatim singula continebat, rogavit eum Rex, ut, cum jam esset tertia hora diei, civitatem non intraret usq; ad vesperas, ne tam citò, quæ fecerant, revelaret, ne ipsum hostes in fugam ponerent, & ruinam: quanto magis enim rumor ejus tardior esset in castris, & ipse foret ab hoste remotior, tanto minus de hostis sequela, & insidiis dubitaret, ac mutatis ibi equis, ac recepto scripto, per aliam viam, videlicet per Navarram, in Cataloniam sunt reversi: Rex autem dimisit Marescalco scriptum unum cum sigillo suo pendenti, per quod constabat ipsum illùc venisse, & clypeum, galeam, gladium, & lanceam, quibus fuerat pugnaturus: postquam autem hæc ad notitiam Regum Franciæ pervenerunt, & prædicta viderunt, valde turbati sunt, & statim miserunt eorum equites in Navarram, ut, si eos possent,

intercipere: sed quem tardo passu claudicare crediderant, velociori pede ad suos absq; cuiuscumq; corporis desidia transvolavit.

CAPUT LXVIII.

Quomodo Rex scripsit Regibus Christianis de tanto excessu.

1 REx quidem, postquam Barchinoniam applicuit, ad enumerationem sui nominis, & honoris, excessus tanti versutias significavit Nunciis, & scriptura Christianorum mundi primatibus, & ad sui consilia regnorum suorum proceres evocat, ut contra futura intentionis scelesta proposita hostium cautè procederet, cum Rex Francorum, cujus potentia terribilis est, vires suas jam excitaturus erat in eum, in cujus exfortia resistenda, nisi gratia divina provideat, nedum suæ, quinimo immensæ non sufficerent Regum vires: tantæ itaq; potentiæ, Deo tamen propicio, erat consiliis potius obviandum, qui post funera coniugis miseranda, cognati deperdito nomine, & si ea coniux non fuisset, conjugis erat, & Regis Aragonum consanguineus uterinus, pro patruo contra cognatum, & consanguineum innocuum arma cæpit, &, nec juvante dilectione nepotum, factus est ei dirus, & publicus pro patruo inimicus.

CAPUT LXIX.

Quomodo Rex Franciæ scripsit Papæ contra Regem Aragonum.

1 POst hæc, audi, fili, miranda, & memoranda fortunæ solatia, quod Rex Francorum ad summum Pontificem solemnes Nuncios destinavit, tali scripturâ Pontificis januas reserans: *attende Clementissime Pater patrum & vide, quibus stimulis nobilem domum Francorum, veram, & Sanctam Matrem Romanam Ecclesiam Petrus de Aragona demolitur eruere, qui sub specie fictæ peregrinationis per eum in barbaros faciendæ, sicut jam olim ipse sub falso velamine consultavit Sanctitatem vestram & sacros nihilominus Dominos fratres vestros, accensis dolis, & suæ simulationis proposito Sanctitas vestra non consensit peregrinationi huic, verens, nè in contemptum fidei Romanæ Ecclesiæ ex insperato alterius læderet Christianos, specialitèr Siculos, quorum dominium ad se pertinere asserebat sub taciturnitate, quod pluribus, ratione soceri, quo dominio ipsum socerum Sancta rationabiliter Mater Ecclesia deprivavit, cum baculum transfre-*

fretationis à vobis non habuerit, tamquam inobedientiæ filius, & mandatorum vestrorum temerarius violator, assumpsit superbiæ clypeum, & populum excitans terræ suæ, transijt in Ancollam, ibiq; cum sedem faciisset, quæsitis motus suos: Ancolla dimissa, in Siciliam transiit, terram ipsam adeptus est, privans ejus dominio inclytum patrum, quinimo patrem nostrum, Regem Carolum, quam sibi, & suis heredibus in perpetuum Sancta dedit Romana Mater Ecclesia possidendam, sed ne perditio Christianorum ex utraq; parte, ubi erat confusio gentium, bello medio fieret, ipsum ad bellum cum certo numero sociorum idem patruus noster apud Burgadalum evocavit, & jurato hinc inde prædicta servare, cum prædictus patruus noster præsens esset in campo prælii, idem Petrus, licet die suo advenisset, clàm tamen venit, & clàm recessit, ac comparere contempsit, unde effectus est in sui præjudicium contumax, quamquam in negotio ipso innumeratam nos pecuniam ob sui manifestam culpam, & gentis nostræ gloriam deperdamus, & reversus in patriam sedem, facit suas vires recolligens in nostram, & Matris Ecclesiæ, si posset, potentiam enervandam: sed ne tantæ temeritatis audacia transeat impunita, neq; de suo consilio glorietur, Sanctitas vestra, sub cujus umbraculo vivimus, & ejus stamus beneplacitis, & mandatis, mandet, si placet, quid per nos in talibus sit agendum.

CAPUT LXX.

Pontifex scribit Regi Franciæ.

1 SUmmus Pontifex, jis auditis, licet prius satis instructus foret de singulis prædictis, scribit, respondens Regi Francorum per hæc verba: *Fili charissime, satis molestum est nobis, & fratribus nostris, de audacia tanti motùs, de qua, vel quibus Petrus de Aragona, cum Christianus sit, dicimus rationabiliter arguendum, quem, ob culpam commissi sui facinoris a gremio gratiæ Ecclesiæ Matris eicientes omnino, ipsum de dominio terræ, quam tenet ubilibet, quocumq; jure, seù titulo, ad eum pervenerit terra ipsa, nec minus & hæredes suos, ac filios, auctoritate nobis præstita deprivamus, & tuis proclamationibus inclinati, cum te, & dilectum Carolum, Regem Siciliæ, Matris Ecclesiæ, & fidelium suorum speciales defensores, & filios habeamus, honores, & dominia regnorum Aragonum, Majoricarum, Valentiæ,*

& co-

& Comitatus Barchinoniæ in recompensationem illatæ per eum tibi, & tuis, iniuriæ manifestæ, & tuorum compendia meritorum, nullo impediente, de cætero damus, ex nunc, & concedimus benedicto filio tuo, Carolo, & proinde regna prædicta Aragonum dicto filio tuo, & hæredibus ejus legitimis in perpetuum duximus concedenda, ad quæ habenda, & recuperanda à quolibet detentore, nomine, & pro parte filii tui prædicti, exfortia tua quocumq; volueris, tibi permittimus ducere, tibiq; propterea Crucesignatorum exfortium relaxamus, & quicumq; contra concessionem hujusmodi contra faceret, Romanæ Ecclesiæ, & vester hostis publicus habeatur.

CAPUT LXXI.

Quomodo Rex Carolus rediens in regnum intendebat versùs Provinciam.

1 INterim tamen Carolus Rex circa Siciliæ confusionem sollicitus, rediens, Provinciam versus intendit, & in illis diebus nobilis Ferdinandus, Rex Castellæ in Domino ultimum diem clausit, & cum Dominus Emanuel, primogenitus ejus in uxorem habuisset nobilem Dominam Blancam, Regis Franciæ filiam, & ex eis nati fuissent Alphonsus primogenitus eorum, & Sancius, dicto patre præmortuo, cum ad eumdem Alphonsum regnum Castellæ foret, tamquam ad majorem natu rationabiliter devoluendum, verens tamen Rex, ne sub dominio pueri hujus, pro eo quod erat filius Gallicæ, nepos hostis, contra eum Hispania dimicaret, nobilem Sancium minorem, licet natu Emmanuelis ejusdem, in Regem Castellæ, jure regni postposito, coronavit; & deinde pueros ipsos cæpit, & mandavit carceri mancipandos.

CAPUT LXXII.

Quomodo Rex jam audivit sententiam, quam contra eum Pontifex promulgavit.

1 POst hæc quidem, rumor ille nefarius, qui contra Regem per Summum Pontificem fuerat promulgatus, jam ad notitiam Regis devoluitur, & cum exinde non immerito turbaretur, scripsit Pontifici per hæc verba: *molestum, Pater motus conqueris me habere ex eo præcipuè, quod quem dicis Ecclesiæ filium, Rex Francorum quædam miranda, verum nefanda de me, tuis ntiq; sensibus reseravit, propter quod ab indignationis tuæ*

ira

ira contra me, & filios meos, non licitam sententiam promulgasti, decernens me regnorum meorum dominio deprivari, & terram meam hostis filio, nepoti meo, diceris contulisse: sed esto, quod ille vera tibi scripserit, nonne si alter filiorum deliquisset in patrem, debuit pater domestica correctione peccantem corripere filium, & monere, antequam tantæ severitatis verbum patris adversum innocuus filius substineret? nec est de ara Pontificis, ut delinquenti venia denegetur: quid certè sævius dicitur, quod cum servilis filii Judæorum polluras manus in majestatem Christi purissimam injecerunt, quam non licebat cuiq; hominum tangere, & ipse patrem oravit de superis, ut & inimicis parceret, quia illi, quid facerent, ignorabant? nonne ipse Deus, auctor fidei nostræ, monet, ut, si proximus tuus in te peccaverit, non morte moriatur, sed virgâ ipsum corripias, & castiges? memento igitur Pater, quod sunt Pastoris mandata servanda, & erga innocentem, verbo seductus alterius, non turberis, ac decretam per te in me sententiam, cum sit possibile, supplico, revoces, & retractes, & tuum, cui tanta per te licentia est permissa, ne contra me sæviat, sicut hostis, Regem Francorum contineas, cum laudabile non sit, nec dicatur victima salutaris à Vicario Jesu Christi, ut contra filios Dei sic nefariè moveas Christianos, alioquin Deum testor, & superos, Christi tamen misericordiâ prævia, qui justitiam meam non deserit, me adversus eum juvare curabo, & proculdubio sentiet me turbatum, nec præter immensam confusionem populi, præter iram deciderit, sed qui justius arma portaverit, scietur in posterum Dei nutu, sciturus, quod si, te mandante, exacerbatus fuero, & aliud facere non possem, aperiam, quod grave mihi erit, in Gallos, & Italos, quas huc usq; clausas tenui, diræ prolis Maurorum januas occidentis, quæ, nisi Deus misereatur, nomen Francorum deperdet, & totam destruet gloriam Italorum: si enim Siculos, unde tantæ iracundiæ materiam assumpsisti, sub defensione mea ad eos transiens sumpsi, ipsi quidem ad liberandum eos de præsuris persecutorum, & manibus, quos diu substinuisse dicuntur, cum te eis inexorabilem tradidisses, me, piis clamoribus, evocarunt, quos nedum vocantes, verum mei honoris, & fidei debitores, tamquam juris soceri mei successor hæreditarius Siculos meos, prætio sanguinis mei, à fauce, et gladiis impiorum, velut filios fueram redempturus, atq; ideo memento, quæso Pater, quod terram

meam, quam tenendam ab altero cantuliſti, olim adverſatores fidei Chriſtianæ ſævi barbari tenuerunt, & eam pater, & progenitores mei, non abſq; effuſione magni ſanguinis in nomine Domini, & S. Romanæ Matris Eccleſiæ domuerunt, à qua, ejectis, & confuſis barbaris, converſa eſt ad fidem Altiſſimi, per gratiam Dei Patris, ubi hodie Chriſtus Pater excolitur, ubi hodie nomen tuum veneratur, & ubi ſenuerat proles peſſima Mahometti, hodie ibi, miſerante Altiſſimo, gaudet & militat fidelis populus Chriſtianus: propterea mecum ob vocem hoſtis, tuæ incurrere legem iræ, & niteris, quod inter me, patruum, & nepotem meum, mortes, & ſeditiones peſſimæ oriantur, qui teneris, et debes corripere iracundiæ noſtræ motus: ille quidem reſpondens ait: *quod ſemel ex ore noſtro prolatum eſt, ipſum ſemper conſtans fuerit, et irrevocabile verbum manet.*

CAPUT LXXIII.

Quomodo Carolus Rex armari in Provincia fecit 20. galeas in Apuliam deſtinandas.

1 POſt quam autem Carolus Rex de regno receſſit, in Burgadalum acceſſurus, applicuit apud Maſſiliam, mandans Vicario ſuo Provinciæ, ut menſe Aprilis, vel ad tardiùs, Madii, galeas 20. bene, & ſufficienter armatas, & munitas priùs, & neceſſariis quibuſcumq; ac guarnimenta, & armamenta totidem galearum cum ipſis, in Apuliam mitteret, unde forent cum aliis galeis regni in confuſionem inſulæ Siciliæ profecturæ: nihilominus poſtquàm de Solano partium Calabriæ, Petrus Rex receſſit, in Phariam rediturus, Carolus Princeps de planis S. Martini earumdem partium Calabriæ recedens, accelerat verſus Neapolim, perfecturus, quod ſibi pater olim in receſſu ſuo juſſerat de Sicilia faciendum.

CAPUT LXXIV.

Poſtquam Petrus Rex receſſit de Sicilia, Illuſtris Infans Meſſanam rediit.

1 ET ecce, poſtquam Petrus Rex de Trapano velificavit, in terram Valentiæ reverſurus, causâ Burgadalum adeundi; Illuſtris Infans, Dominus Jacobus verſus Meſſanam rediens, adeò propter commendabiles indolis ſuæ motus, ab omnibus deſideratus diligitur, quod, ſine ipſo, ſtare non poſſunt, & omnes eum Regem Siciliæ nominant, Regem vocant, & ex innata,

ta, quæ sibi profusa est gratia Jesu Christi, cunctus Siciliæ populus gaudentes, de terra in terram præstiterunt sibi fidelitatis, & homaggii debitum juramentum: jam populus Messanensis redeuntem Infantem anelat recipere, & videre: sed cum apud Panormum pervenisset, pervenit rumor cum strepitu ad ejus notitiam, conceptum, quod sub pectore gesserat, facinus in anima proruens revelavit: ille enim, postquam novit Petrum Regem de Sicilia recessisse, armis assumptis, in Calatagironum ingressus, Regis fideles diabolico spiritu ductus insiluit cum ejus vexillo patenti, & quosdam ex eis occidit, quosdam fugæ posuit deperdendos, & cum ille esset unus de majoribus Vallis Nothi, jam de tantæ audaciæ, & temeritatis insultu partes ipsæ tremiscere inceperunt: jam Infans, & sui consilium nutanti scribitur Guillelmo Calcerandi Vicario, & qui erat, Justitiario regionis, ut humanitatis speciem gerentes, cautè, si possent, Calatagironum intrarent cum ea comitiva fidelium, quam habere possent, ibiq; præstolarentur Infantem, & interim, si possent, Gualterium ipsum caperent, caventes, ne manus eorum aufugeret, etiamsi manifestè, vel occultè, ipsum offendere debuissent: dumq; Infans apud Placeam pervenisset, quasi media nocte, significatum est sibi per literas Natalis de Ansalone de Messana, militis, Justitiarii partium ipsarum, quod prædictum Gualterium apud Calatagironum cæperant de persona, & Franciscum de Todis ac Manfredum de Montibus milites, socios, & fautores ejus: Infans verò 21. Madii Calatagironum applicuit, & 22. Madii, quia manifestè, & plenè constitit per confessionem prædictorum Boni Joannis, & Tani de Notho, necnon, & ejusdem Gualterii de proditione facienda per eos contra Regem, & gentem suam, dictus Alaymus, Magister Justitiarius condemnavit prædictos Gualterium, Franciscum, & Manfredum, in campo S. Juliani capitali sententiâ feriendos, qui statim etiam ad tumultum populi vehementem, decapitati fuerunt: prædictus verò Tanus apud Messanam, & dictus Bon-Joannes apud Minæum condemnati ad furcarum patibulum, laqueo sunt suspensi, & 27. Madii, Dominus Infans Messanam rediens, cum solemni, & maximo gaudio à populo est receptus.

CA-

CAPUT LXXV.

De galeis Provincialium captis apud Maltam.

1 IN diebus illis, nobilis Rogerius de Lauria, Admiratus, cujus maris intrepidus, 18. galeas armaverat, easq; paratas habebat in portu Messanæ, ut, cum opus esset, cum jis procederet contra hostes, & ecce jam rumor intonuit inter vulgus, quod 20. galeæ Provincialium versus Apuliam intendebant, & visæ fuerunt in mari Usticæ, in prædictum viagium navigantes, cumq; hoc ad notitiam Admirati, veris relationibus, pervenisset, ecce sagictia una, quam dictus Admiratus ad scrutandum rumores novos ex hostibus, miserat versus Neapolim, rediens, retulit, quod prædictas galeas viderat in mari Capri, versus Usticam navigantes, causâ in Apuliam adeundi: jis auditis, statim Admiratus recedens cum prædictis 18. galeis, & perveniens ad insulam Vulcani, & Favognanæ, post galeas hostium se posuit secuturus, cumq; in mare Marsaliæ perveniisset, innotuit sibi, quod versus Maltam prædictæ galeæ hostium navigabant: statim providentia Christi, qui mentes, & injusta proposita hominum rotâ volubili variat, inexcogitabilem ventum ex ortu suscitat, & maris tranquillitate mutata, procellæ insurgunt rapidæ, & ponti variæ tempestates, propter quod ad portum Maltæ hostes oportuit necessariò declinare: Admiratus vero gaudet, cogitans procellas ipsas hostium obstitisse navigio, eosq; apud Maltam, tutâ pontus statione, teneri: nondum quidem castrum Maltæ, regio nomine, tenebatur, sed adhuc erant ibi Gallici, qui custodiebant ipsum, nomine Caroli Regis, licet civitas ipsa fuisset ad regiam fidem conversa, & ait Admiratus ad suos, dicens: *gaudete socii, si desideratis hostes non effugere manus vestras: ecce enim tempestas ipsa hostes firmiter claudit in Malta, nosq; si volumus, in eos salubriter feret Dei clementia, licet, nobis navigantibus, pontus obstet, nec labor erit cupientibus vincere, si nare, hac nocte, velo licet obliquo, remoq; tentabimus superare: melius est enim hostium vires modico labore perfringere, quam, si cuneus roboretur hostilis, & nos tandem perrumpere deceat inter multos: vela igitur pandite, in remos procumbite, & me prævium, duce Deo, sequamini: spes enim promittit victoriam nobis ex hostibus, cum Provinciales semper, & ubiq; infelices sint prælio, & ab eis spolia, quæ vobis præstabimus, deferenda: illi*

qui-

quidem, dum ventus erat obnoxius, in portu ipso tenebant hebetes otia, tamquam quos alterius non tangit victoria: noſtri verò augumentabit itineris prætium commendabilis ſpes, & labor, tamquam quos vincendi cupiditas, & honoris, ac gloriæ cura tangit: ijs itaq; dictis, elatis ad ſydera vocibus, in Maltam clamor inſurgit, &, cum ſequenti nocte, apud Gaudiſium perveniſſent, vidit Admiratus quemdam piſcatorem ſtantem in ſcopulo, & ait ad eum: *amice, vidiſti aliquas galeas, jis diebus, remantes prò ab inde?* reſpondens piſcator, dixit: *tertia dies eſt hodie, quod remantes hinc 20. galeas Provincialium verſus Apuliam intendebant, ſed, vento flante contrario, declinantes in Maltam, ibi adhuc propter obnoxia venti flamina neceſſariò moram trahunt*: illi itaq; gaudentes ex hoc, quod audiverant, majori remabant lætitia, & jam, cum paulo poſt mediæ noctis ſilentia, perveniſſent ad portum, miſit Admiratus quamdam vaccetam, quæ portum circuivit, & vidit ibi galeas hoſtium, & rediens, quæ viderat, retulit: Admiratus verò poſuit galeam unam in faucibus portùs ex oppoſito, ut ora clauderet, ne aliqua galea hoſtium ab inde recederet, & armatis turmis galearum, invocato nomine Glorioſæ Virginis Mariæ de Scalis, 8. Junii, 11. ind. cum ſonitu tubarum & aliorum inſtrumentorum, quæ bellorum ſtrepitum faciunt, portum intrantes, in hoſtes robuſtè percutiunt: bellum ingens oritur: ſtrages hoſtium fit: jam vires Provincialium minuuntur: durat bellum uſq; ad ſolis ortum: Guglielmus Cornutus, orto jam ſole, hoſtium Admiratus cecidit, immenſo telo pectus percuſſus, & jam horâ tertiâ, captæ ſunt 10. galeæ ex galeis hoſtium, reliquæ 10. inanitæ turmis hominum, ſemiconfractæ, & convictæ de predicto conflictu aufugerunt, cum damno, & pudore, in patriam redeuntes, & prædictæ galeæ 10. captæ, ductæ ſunt in civitatem Meſſanæ, ubi perſonæ captæ in eis in tarſianatu regio pro manualibus ibi ſervitiis faciendis captivati ſunt. Ecce jam, poſt obtenctam victoriam ipſam, armata diſſolvitur, & interim rumor de prædicto conflictu apud Neapolim aures Principis tetigit, qui 30. galeas ibi armaverat, intendens cum eis, & prædictis galeis Apuliæ in confuſionem Siciliæ tranſiturus: Princeps inde vehementi dolore compungitur: cives Neapolis vocat, rem pandit, clamant omnes contra populum Meſſanenſem, armare ortantur, & una cum galeis Apuliæ

in vesanos percutere Messanenses: jam scribitur Apuliæ Præsidi, ut 40. galeas, quas apud Brunduſium habebat armatas, apud Insulam Ulticæ mittat, ubi Princeps eas expectaturus erat: jam rumor iſte cives Meſſanenſes exagitat: jam prudens Rogerius de Lauria Admiratus galeas armat 28. & turmas admonens, vocato nomine Virginis Matris Chriſti, verſus Neapolim navigat, ubi immenſi numinis favore adiutus, vires confringere deputat hoſtium, & fraudes diſſuere Gallicorum: jam apud Caſtrum S. Salvatoris ad mare propè Neapolim applicat die Lunæ, 23. Junii, 12. ind. jam Princeps ad arma populum excitat: jam cives ipſi hebetant: & artus alligat recens metus, mirantes, quod hoſtis cum Phariis venerat, tantam potentiam Principis, intra vires ſuas, inexcogitato conſilio pugnaturus: ſimulant quidem cum voce Principis currere, & eo primitus aſcendente, causâ boni exempli, cæteri milites, & magnates, & maxima pars populi ultra, quam licitum fuerat, galeas aſcendunt: credebat enim, poſtquam galeas aſcenderet, poſtpoſitis humeris ad terram deſcendere, ſed, quia caſurus erat in proximo, propoſitum ejus, qui cuncta novit, exinanivit Altiſſimus, in cujus manu corda Regum exiſtunt, quod poſtquam prædictæ galeæ cum pluribus barcis armatis aptæ ſunt ad Siculos inſequendos, ſolutis palamariis recedunt de lictore, & adeo Princeps in perſpiciendis galeis hoſtium ſedulam mentem præbuerat, & circa captivitatem earum erat ſollicitus, quod oblitus ſui propoſiti, mare tenet, vultum in Pharios dirigit fugientes: jam prudens Rogerius viam æquoris tenet in altum, & ſocii poſt eum per ordinem imitantur: illi credunt eos aufugere, ad quorum fugam potius animantur: iſti trahunt eos à lictore, ut præter vires littoris in mari tutius in eos percutiant, & oppugnent: erat quidem Admiratus galearum Principis nobilis Jacobus de Bruxono Gallicus, & Riccardus de Riſo de Meſſana ab una galea hoſtium, quam equitabat, & Henricus de Niza ab alia, inſequebantur magis primi, quam alii Admiratum, & Pharios, & oſtendentes eis funes, quas tenebant in manibus, Admirato, & Phariis, minabantur, dicentes magna voce: *Rogeri, quo fugis? hodie morieris*: Pharii vero ſub ſilentio ſingula præteribant, reſpicientes oculis fixis, quid faceret Admiratus: inter Neapolitanos vero tumultuoſus clamor inſurgit adverſus Pharios inſurgentes, & remantes

Digitized by Google

tes violenter in eos, Admiratum, & Pharios ad prælium revocabant: jam mare totum plenum videbatur clamoribus Gallicorum: dum autem utraq; turba in mare provecta, longe distaret a lictore, quamdam parvam fafelum Admiratus ascendens, de galea in galeam discurrens, monet, & orat Pharios socios in bellum, dicens: *quod si hodie animo pugnarent, & Dominus benefaceret eis, florem Comitum, & Procerum Franciæ, ac Magnatum Neapolitanorum, & patriæ, destruerent, cum sint præsentes in galeis hostium*: ignorabat tamen Admiratus, si Princeps esset ibi præsentialiter, & qui Magnates essent ibi, sed propter clara signa, quæ videbat, armorum in hostibus, opinabatur, quod arma essent Baronum illustrium, & Magnatum, quotquot forent ibi præsentes, *& quod, si Dei nutu, hostes ipsos capi contingeret, honor esset, & ineffabilis gloria Phariorum; præterea præter personas, & vasa, si quas caperimus, juvante gratiâ Creatoris, cum ad regiam dignitatem pertineant, reliqua, quæ invenietis, arma videlicet, thesaurum, & spolia, post obtentam hostium stragem, laboribus, & fidei vestræ damus: nec est de victoria diffidendum, qui enim justitiam regiam, & nostram, prosequitur, pro vobis pugnabit contra hostes sui clementiâ potens dextera Creatoris, & ecce B. Joannes Baptista cælestis patriæ miles, cuius diem solemnem, die crastina, celebrant Christiani, hodie devotos Pharios proteget, & contra hostes desiderabilem diriget causam nostram.*

CAPUT LXXVI.

De pugna habita inter Principem, & Admiratum, quatenus Princeps fuit debellatus, & captus.

1 JIs dictis, in sedem suam rediit, & retrogradu cursu versus Neapolim simulans se redire, cum tumultu maximo, invocato nomine Gloriosæ Virginis Mariæ de Scalis, & secundario B. Joannis Baptistæ, die Lunæ, 23. Junii, 12. ind. percutit audacter in galeas hostium insequentes, ponens eos in circuitu repentino: jam pugna vehemens oritur: jam Pharii galeas hostium catenis ferreis ligant: jam nautæ Gallicorum subtus vadunt: jam juvenes Pharii in galeas hostium saliunt: jam succumbunt: hostes ceduntur, & projiciuntur in mare: strages fit maxima, Gallici manus continent, & pedes habent implicitos, na-

navali prælio ſtupefacti : arma natant, & viri polluuntur, pugnantes in ſanguine Gallicorum: quædam ex galeis hoſtium ſemifractæ, & convictæ, cum non poſſent prælium amplius ſuſtinere, aufugentes, verſus Neapolim recedunt: 10. verò captæ fuerunt galeæ cum Baronibus, & militibus pluribus Gallicis, & Latinis: erat vero quædam galea, ſcilicet domini Jacobi de Bruxono Admirati, in qua erat Princeps, Raynaldus Galardus, idem Admiratus, Comes Acerrarum, Comes Breennæ, Comes Monopelli, Comes Villæ gentium, Eſtendardus, & plures alii proceres: cum autem Pharii manualiter cum eis pugnarent in galea ipſa, non poterant eos ſeparare pro eo, quod implicitis, & annexis brachiis eorum, fecerant quaſi robuſti muri parietem, adeo quod nullus poterat vi alterum ab altero ſeparare: Princeps quidem ſedebat in puppi, trepidus, & præ verecundia doloroſus: videns verò Admiratus, quod Magnates illi inexpugnabiles forent, voce magnâ exclamat, dicens: *ad palos, ad palos ò juvenes: perforate galeam, & fundo maris omnia deperdantur*, & cum hoc factum fuiſſet, jam in galeam ipſam ex diverſis foraminum partibus aqua plurima introivit, at Princeps videns ſe, & ſuos perire, exclamat, dicens: *eſt inter vos aliquis miles ò Pharii?* Admiratus reſpondens, ait: *eſt, ego ſum*, & ſtatim ipſe dixit: *Admirate recipite, & conſervate nos, & ſocios noſtros, poſtquam fortunæ placet, quia ego ſum Princeps*: ſtatim hoc audito, recepit eos, & in galeam ſuam tranſuecti ſunt, & eos honoravit, ac honorari fecit ſecundum gradum eorum: Admirato verò requirente Principem, Princeps adduci fecit nobilem dominam Beatricem, ſororem Dominæ Reginæ, quæ poſt mortem Regis Manfredi patris earum, in caſtro S. Salvatoris ad mare conſervabatur intacta, reſtituendam Dominæ Reginæ, cumq; jam veniſſent ad Inſulam Capri, Admiratus fecit amputari Riccardo de Riſo, & Henrico de Niza, qui cum hoſtibus fuerant, capita in jugo galeæ ſuæ, & ab inde cum prædictis 10. galeis, & hoſtibus captivis, in Meſſanam cum immensâ, qualem putas fuiſſe, lætitiâ redierunt: rumor jam incredibilis aures civium verberat: mirantur cives, & ſtupent perterriti, unde tanta forent infortunia Principis, quod per Pharios caperetur, quos jam olim credidit capiendos, attento tamen Dei judicio, putant, quod meritis patris ex divina potentia potius Galli ſuccubuit filius,

Digitized by Google

lius, aquilæ pulli passus: jam Princeps cum sociis captus ducitur in Messanam: socii Magnates partiti sunt per hospitia civium sub eorum custodia detinendi: Princeps verò in Regium Palatium vehitur, Regina nobilis non exaltatur de obtenta victoria, nisi quod soror, quam numquam viderat, sibi sub specie victoriæ præsentatur: filios autem inclytos ab aspectu Principis prohibet, ne, præ captione ipsius, contra Dei præceptum, cum sit homo, filii glorientur: illa quidem humanos casus deputans, & eventus, in circuitu oculos erigens, Deum tantum, per quem omnia facta sunt, glorificent in excelsis: jam Princeps recentem vestem, cum nihil præter arma portaverit, regaliter induit, in castrum Matagriffoni reverenter ducitur detinendus: currit populus, spectaturus, ruit præceps undiq; vulgus, licet hostis sit, quem regalis dignitas ad manus inciderat hostium: Estandardus sibi addicitur nobilis, ut præsentes eorum miserias mutuis consolationibus consolentur: custodes ejus cives ordinantur sub vicissitudine Pharii, & castri custodes, qui die, noctuq; custodiant duces ipsos.

CAPUT LXXVII.

De redita Regis Caroli de Burgadalo in Provinciam.

ET interim Carolus Rex in Provinciam de Burgadalo rediens, vidit turbatos Massiliæ cives, mares, & fœminas de conflictu, & damno, quem, & quod fratres, & patres eorum pridem, jam erat annus completus, passi fuerant apud Maltam: dolet inde Carolus Rex, magis exacerbatur Regis anxietas ex eo, quod cum credidisset inchoatum suæ mentis propositum contra Siculos perfici, inopinatum fortuna votis suis opposuit nocumentum: armavit quidem ibi galeas 20. cum quibus per mare rediens, die Mercurii, tertio post conflictum, & captionem Principis, filii sui, videlicet 25. Junii, 12. ind. ipsius, Neapolim applicat, & credens ex præsentia filii, & bono statu civitatis ipsius, conceptam consolari mœstitiam, in magis acerba, & deteriora lamenta convertitur, quod filii successum infælicem ingemuit, & dolorem pater non omittit; in illo furoris impetu suspendi fecit Judicem Thomasium de Brundusio pro eo, quod sui consilio Princeps olim suspendi fecerat ex sola invidia nobilem Laurentium Ruffulum de Ravello, & vocatis ad se Neapolis civibus, eo quærente, referunt modum belli, & captionem egregii Prin-

cipis, ac aliorum, qui detinentur cum eo, & qui in ipso prælio subierunt, monstrantes lictora, quæ adhuc cadavera continent mortuorum, & quod adhuc mixtum rubet sanguine mare tinctum, necnon & signa lugubria, quæ monstrantur in civibus, cum adhuc ingemant patres deperditos filios, & amicos: superveniente autem nocte, Carolus Rex hospitatus in palatio suo Capuanæ, cameram solus intrat, & vocatis Prothocamerariis suis ait ad eos: *dimittite me in tenebris, & vobis remotis, finite me, ut glutiam dolores meos*, & hoc dicto, sedens, amaris lacrymis pectus rigat: anelat senectus Regis languida, & surgens, tamquam leo rugiens, murmurat, dolor mentis in gemitus renovat, pudor inordinati consilii Principis magis obest: solitudo consolationes non invenit, & interim nobilis Regina ad virum accedens, capit viri corripere lacrymas, mœstum verbis blanditiæ pectus fovet, & ait ad illum: *memento Domine, quod cum te creavit Altissimus, & Spiritum vivificantem dedit à superis, prius formam hominum tibi dedit, quam surressisses in Regem: propterea si credis te hominum filium esse, scito, quod casus humanitatis ancipites statuit tibi Deus, quos præterire non potes: an putas, quod mundana potentia præsit legibus superorum? aut quod Creator omnium, Deus suo judicio non terminet singula, quæ providit? ad conscientiam tuam revertere igitur, & ne Deum in mandatis ejus offendat, quæ voluit, nonne sibi permissum est dare, & auferre, quod potest, si mundi Principes donant, & auferunt, quod non possunt? ecce dolor tuus moderni potest ex eo, quod novum non est, quod pateris: meditare si quidem, quod nonnulli mundi Primatùm, cum homines fuerint, casus pejores, aut fortè consimiles subierunt, aut putas, quod privatis tantùm personis judicium divinum ingeritur? si putas, ut pacta fuerunt, Trojanorum casus: ibi Reges, & nobiles perierunt, si Cesares, & progenitores tuos Reges, licet naturali morte obierint, cum judicia Dei multa sint, casus humanitatis debitos subierunt, nec longe fatorum eventus adducitur: nonne duo Reges ex permissione divina tuo gladio cecidernnt? nonne Provinciæ, & regni Siciliæ populus ex offensis tuis conversus est, dum Domino placuit, in lamentat? tales habet à superis mundus vices: cogita ergo, & vide, quod egeris, & hæc patienda sunt, quia, qui dedit gloriam, mutata facie promisit, culpis tuis dedit & lacrymas, nec licet dolendum sit, lethale quidquam dandum est ani-*

animæ: Rex enim in manus Regis incidit, nec futuræ spes consolationis eripitur, prece enim, aut aliquo venerabili modo, vel deniq; pretio fuerit filius, cum sit possibile, redimendus, & adhuc regnat, & dominatur Mater Christianorum Ecclesia, quæ, si non jusserit, ad restituendum filium innocentem, humili poterit, ut sua est, intermissione rogare, cujus scepto mundi Reges, & Principes declinantur, nec diffidendum est de nobili Regina Constantia, quod velit fratris, patrisque animas de sanguine Principis satiare: ipsa enim, cum proba, & sapiens sit, cogitatus suos à conspectu Altissimi non declinat, hæc dixit, & declinata in virum, extensis brachiis amplexabatur eum, ille verò eam à se turpi repulsa impulit, dicens: *Mulier sufficit tibi dixisse, quæ tuleris, quam, quam ad cor meum non transierint verba tua: me quidem tangere necesse non est, contine in te manus tuas, nec tempus est meas mulcere tristitias: recede à me statim, ne senectam meam polluas verbis tuis, & videanis de camera mea diluculo surrexisse, & arguar, quod in tanto dolore filii, muliere convictus, quasi voluntarius voluptuosos somnos hac nocte tecum assumpserim, licet corporis vires deciderint, & adeo senectus mea est curis sollicitis, & doloribus irretita, quod & spiritus torpet, & membra vix spirant.*

Jis dictis, Rex summo diluculo surgens, armari fecit 30. galeas, & mandavit eas per partes Pantellariæ de longe extra fines Siciliæ in Brundusium navigare, & hoc facto, ipse per terram se contulit in Brundusium cum magna comitiva, & peditum armatorum: cum autem fuisset Brundusii, statim armari fecit ibi galeas 40. & teridas galearum 22. quæ cum fuissent simul mixtæ, navigari jussit versus Messanam, & ipse per terram cum decem millibus equitum inter Latinos, & Gallicos, & 40. millia peditum ex omnium gentium natione, apud Rhegium cum prædictis galeis applicuit, ibi prius sedem fecit: in regimine autem civitatis ipsius erat præpositus Guillelmus de Pontibus, miles Catalanus cum 300. hominibus de Messana, civitatem Rhegii per mare, & per terram tenet obsessam, jam pugnat eam viriliter circumcirca, muros undiq; sursum usque deorsum sagittis replet, moriuntur jam plures ex Gallis, cum autem quædam galea Venetorum cum vacetta una hostilis evolii ad hæsisset, quærentibus nautis ad terram descendere prohibitam; casu eorum fortuito mare transuperat eas, ac ex transverso eas oppositi littori

tori, ſtatim juvenes Meſſanenſes extra mœnia ſalientes, proiicientes in eas rampicula ferrea, violenter tenent eas, & aſcendentes per remos, & proras earum, in ipſas ſaliunt, & percutientes in perſonas earum, quam plures ex eis interfecerunt, & alii ſe in mare proiecerunt, morituros prius, quam ſubſtinerent ſe capi, propter metum Admirati Siciliæ, & ſtatim Meſſanenſes ignem immittentes in eas, prædictas galeam, & ſaggittiam combuſſerunt, aliæ vero galeæ extolii ſe à littore elongarunt, tunc quidem Carolus Rex, & totus ejus exercitus, vehementi dolore, compungitur, & eo mandante, receſſit per mare, & per terram totus exercitus, & apud Cathonam caſtrametati ſunt 13. Auguſti 1.2. ind. prudens vero Rogerius de Lauria Admiratus equos, & equites ejus paratos tenet in lictore extra portum Meſſanæ, jam rumor eſt in populo civitatis ipſius, ſurgit ad arma intrepidus populus, gaudens de adventu ejus hoſtis, in quem forti animo ſe parat accedere, & ecce jam aliqua vaſſella de remis ſubtilia verſus galeas hoſtium procedebant, & dum perveniſſent ad prope proras earum, ſagittabant in eas, & provocabant, ut exirent ad bellum: tentabant enim, ſi poſſent eos, vel earum aliquas de lictore Cathonæ in portum extrahere, ut deceptæ poſſent intercipi à galeis extolii Phariorum.

CAPUT LXXVIII.

Quomodo hoſtes tempeſtates in mari, & in terra paſſi ſunt.

ADvenientevero nocte, Dominus, cui nota ſunt omnia, & ex alto proſpiciens, movit Caroli Regis propoſitum, quod iracundum contra Phariosgerebat in animo, miſit ex alto ſtimulos ſuos, quod jam, in cujus ſplendore cuncta gaudebant, ſubito facie poli mutatâ, immenſi grandines fiunt, & pluviæ, terribiles lampades, horribiles tonitus, & ab aere ventos excitat rabidos, mare turbat, procellas ſuſcitat, & nunc ab auſtro, nunc aquilonibus flamina diruens metuenda, totum extoliumGallicorum in metus poſuit, & ruinas: jam claſſes ſolvuntur à lictore, tumultuoſus rumor, & clamor ſurgit in nautas, in pontum ſe trahunt, cum æquore potius pugnaturi, quam littus tenentibus vaſa depereant, & perſonæ nautæ jam franguntur laboribus, oportet enim remo per æquora currere, hinc tenebræ obſunt, tempeſtas obviat, quocunq; per æquora proras ferant, metu

tu Phari, Apulorum infatuantur consilia, frangitur obvians mare per proras, & latera galearum, & in aëra ventus cadens ruit in calamos carsium, & in sinus: panis totus ubiq; confunditur, & singula quæq; natant: verentur, ne ipsos Phari flumina, marisq; rabies proiiciant ad manus, & lictora Phariorum, ac cum tota nocte, cum cælo pugnaverint, & procellis, cum sint exosis fracti laboribus, redeunte cæli clementiâ, vix ad lictora præter dispendium veniunt orto die: flebat Carolus Rex, & totus ejus terrestris exercitus, vasellorum naufragia, licet & ipsi non minora sustinuissent pericula: audi fili, quod de jis nihil, pharia turba sustinuit, nihil novit, necnon, & quod mirabile dicitur, adveniente horâ circa meridiem, dum nitorem aeris cæli species Phariis non mutaret, rursus nubila fiunt in Gallos cum pluviis aquarum multarum adeo, quod cælum, & terra, & pontus, iteratò videntur ex eis exigere debitas ultiones.

CAPUT LXXIX.

Quomodo Petrus Rex misit 14. galeas in Siciliam.

1 IN diebus illis, Petrus Rex, cum ad eum pervenisset rumor mirabilis de captione Principis, armari fecit, & misit in succursum, & servitia Siculorum galeas 14. super quibus præposuit Raymundum Manquettum de Barchinona Vice-Admiratum Regnorum Aragonum, putans, quod Carolus Rex foret in confusionem Siciliæ, totis viribus, transiturus: saltem si metu incutiendo, seù fœdere, posset captum filium rehabere, & cum galeæ ipsæ jam pervenissent ad mare Melatii, Villaragutus, miles Catalanus, custos partium ipsarum, ad ipsos per mare accedens, consuluit, quod propter Gallicorum metum, quorum vires potentes ex opposito stabant in Phariam, illuc non erat eundum, cui ille respondens, ait: *mandatum fecit mihi Dominus, quod ad Pharios adeam cum galeis, & personis, quas ille mihi constituit, ex quo huc usq; nos Christi clementia salvos fecit: absit, quod, Christo ducente, vires hominum metuens, deficiam verbo suo:* & percussis remis in pontum, hylariter clamor jocundus erigitur remandi in proximam Phariam, & ad spolia Gallicorum: Villaragutus hoc per terram nunciat illustri Infanti, & populo Messanensi: jam surgit lætus rumor in populo, motoq; jocunde galearum extolio Phariorum, Messanenses usq; ad turrim Pha-

ri eis obviam exierunt, ac vicinis ſpectantibus hoſtibus, ad portum Meſſanæ, gaudentibus ſingulis, pervehuntur.

CAPUT LXXX.

Quomodo Rex Carolus receſſit de Cathona, rediens in Apuliam.

1 CArolus Rex proindè hebet, & cor vehementi dolore compungitur, ac vocatis ſuis, ait ad eos: *infortuniis noſtris recte conſulite proceres: ecce fortuna noſtris obviat conſiliis, quæ propoſito noſtro varias intulit tempeſtates, & adhuc patimur labores, & pluvias, quas, & quas nocte una, & die una ſuſtinuimus in mari, & in terra: omnia confuſa habemus, panem, arma, & reliqua: circumdati ſumus hoſtibus, à quibus pro vita ſequentium quidquam recuperare non poſſumus, & ſi neceſſaria prætio forent habenda, prætium deficit: non habemus, quod manducemus: vires noſtræ deficiunt, & ſuccurſus: nobis ſtare negatum eſt, in mari prœliari cum hoſtibus non eſt tutum: illi neceſſariis cunctis abundant, quibus credidimus auferre rerum, & copiam frumentorum, vires hoſtibus auctæ ſunt, ſpiritus illi non negatur in mari, fugere pudor obſtat, ſed nos, licet invitos, præſens neceſſitas ortans cogit recedere: mandamus ergo, ſi laudabile dicitis, in Apuliam, verſo tramite, properare:* cuncti conſilium Regis laudant, jam viam juſſam tenent, juſſiq; Rex à conſpectu ſuo galeas non alio declinare.

CAPUT LXXXI.

Quomodo Admiratus inſequitur hoſtes in mari, poſtquam receſſerunt de Cathona.

1 IPſis autem recedentibus, prudens Rogerius de Lauria, Admiratus, in Dei nomine, & gloriosæ Virginis Matris ejus, felix galearum ſuarum movet extolium, &, cum ambo pervenissent ſub noctis crepuſculo ad caput Pelori, quod vulgariter dicitur, Pelleri, diſtans à Rhegio per milliaria 12, ibiq; pernoctantibus extoliis, uno ex parte orientis, & alio ex parte occidentis, Admiratus, aſſumptis ſibi 10. galeis, verſus Nicotiram rediit, ubi Petrus, Comes Catanzarii cum 500. equitibus, & 2. millibus peditum, præter homines ipſius terræ, qui ferè erant ejuſdem numeri, cuſtos erat ſtatutus, & quaſi mediæ horâ noctis, cum illi tutè manerent propter Regis præſentiam, quem

adhuc

adhuc credebant esse vicinum, in terram ipsam percutiens cum maximo tumultu, eos in stragem posuit, & in fugam, ac depræ-datâ totâ Terrâ de omnibus bonis suis, ignem immisit in do-mos, & eam cremavit: tunc vinum copiosè, frumentum, & oleum effunduntur: tunc ibi captus fuit Petrus Pellicia de Nico-tira, miles, qui jam de carcere regio aufugit, ubi clausus extite-rat pro eo, quod cum fuisset rector civitatis Rhegii, propter in-vidiam, & animum malevolentiæ, populum excitavit in iram contra 7. Nobiles de Terra ipsa, fideles Domini Regis, & fecit eos interfici, & cum, jussu Admirati, traditus fuisset filiis eorum, per eos frustatim dilaceratus extitit in ultionem sparsi sangui-nis genitorum: captus etiam fuit Geratus, miles de Nicotira, Do-mini Regis hostis, qui postea decapitatus fuit in Messana.

Cum autem Admiratus, summo diluculo, apud Pelorum rediisset ad suos, jam rumor de captione Nicotiræ ad aures Ca-roli Regis pervenit, turbatur inde Rex vehementer, & eo ab inde recedente, Admiratus insequitur, jam perveniunt ambo ad maritimam Castri veteris, quod distat à mari per milliaria 6. occidente jam sole, distabat unus ab altero per milliaria 4. Ad-miratus quidem sollicitus, locum quiescendi non habens, quam-dam fasellum biremem ascendens, hærens ex alto, proris galea-rum hostium, adeò adhæsit in medio galearum, quod audivit vigiles sermocinari ad invicem: alii enim commendabant Ad-miratum magnanimum, & prudentiam ejus: alii redarguebant inertiam, & infortunia Galli Regis, alii in patrias reditus orta-bantur; & movit, quod in dicto extolio hostium non erat aliud, nisi quies, & cum aliqui fasellum ipsum sentissent, interrogave-runt: *quis nam esset in fasello*: & respondens Admiratus, dixit ad eos, *quod piscator erat, qui piscabatur pro Domino*; & cum ad suos rediisset, caute assumpsit sibi socios expertos inter Pharios, & Catalanos 300. & quasi hora tertia noctis, quiescentibus om-nibus, ac tuto inebriatis somno, propter vicinitatem Caroli Re-gis, veniens insiluit in Castrum vetus Calabriæ, & glomeratis, & erectis lanceis ad modum scalarum, Pharii primitus ascende-runt in muros, & interfectis vigilibus, postes fractæ sunt, & dum tumultus magnus insurgeret, interfecti sunt plures ex Gallicis, & Latinis: in captione illius terræ Fasanus de Messana, qui prius ascendit, cum 4. ex vigilibus jugulasset, à supervenienti-

bus

bus extitit interfectus : jam rumore insurgente de captione, & destructione Castri veteris in extolio, & exercitu Caroli Regis, nutant omnes, & trepidant, quo audito, Rex ardentius dolet, & ira perlatus, per mare, & per terram movet exercitus; & cùm perveniſſent ad lictus, ubi dicitur Tribiſacci, Carolus Rex furore accenſus, tenet viam ſuam in Apuliam cum ſuis: Admiratus, aſſumptis mille ſociis expertis inter Pharios, & Latinos, perrexit de nocte apud Caſtrum Villarum, quod diſtat à littore illo per milliaria 30. & percutiens in illud, ſummo diluculo cæpit, & converrit illud ad fidem Domini Regis, &, eo ordinato ſub nomine Regis, rediens cæpit Cirelarium, ac Caſſanum, & eadem ſimiliter ad fidem Regis convertit, & cum, ſequenti die, veniret ad ſuos ad lictora, & rediens verſus Siciliam, Cutronum invadit, cujus metu, cives ipſius terræ perterriti, ad nomen, & fidem regiam ſunt converſi, & eo exemplo Matthæus Fortunus, Adelillus duorum millium Almugabarorum, qui morabatur in partibus Baſilicatæ, guerram faciens; veniens apud Moranum ſub nocte pluvioſa, muris cuſtode vacantibus, inſiluerunt in caſtrum, & uno ictu, uno momento, vel hora, cæperunt caſtrum, & Terram: in caſtro quidem interfecerunt quamplures ſervientes, cæperunt Dominam Caſtri, & eam miſerunt Domino Infanti in Meſſanam, Terram autem, & caſtrum nomine Regio tenuerunt, tunc Monſaltus, Terra, quæ dicitur, Regina, & Renda, Brachalla, & quædam aliæ Terræ vallis Grati, nec non Laynum, Rotunda, Caſtellucium, Lauria, Lagonigrum, & aliæ quædam Terræ Baſilicatæ, ad fidem regiam ſunt converſæ: tunc homines Strongolis, Martorani, Neocaſtri, Meſiani, Squillacii, & Tropææ, nomen regium invocantes, ſe ſuæ fidei reddiderunt, & in partibus illis erat Vicarius ordinatus per illuſtrem Infantem Henricus Petri de Vacca, Aragonenſis, bello valdè ſtrenuus, & commendabilis nimis, & in diebus illis Joannes de Alliaco, Gallicus miles, Dominus Caſtri, & Terræ fluminis Frigidi prædictarum partium vallis Grati, voluntarie nomen regium invocans, fidei, & ſuo dominio ſe ſubmiſit, & cum Meſſanam veniſſet, prædictus Infans eum ad gratiam ſuam recipiens, Terram, quam tenebat, ſibi de gratia confirmavit, & aliam ſibi de novo conceſſit.

CA-

Digitized by Google

CAPUT LXXXIII.

Quomodo Admiratus animavit suos in Gerbas.

POstquam verò Admiratus ad fidem regiam recepit Terris ipsas, & ab inde cum extolio galearum incessisset, & jam altum teneret, vocatis ad se primatibus, & rectoribus galearum, consilio inito, ait ad eos, dicens: *Fratres gaudete vobiscum, scitis, quod Deus Pater, & dilectus Filius suus Jesus Christus, desiderium voluntatis ejus clementiâ, quod hostes in fugam pessimos, nec ausi fuerunt vultus in nos convertere, ejusq; victimas Terras rebelles capimus, bona earum, & spolia habuimus, & si quæ Terræ, vel loca, intra nostri ad fidem regiam sunt conversæ, vobis laudum sunt præmia, vobis honor, sed cum adhuc non sit tempus solvendi ormatam, eundum est, si placet, dum Christi gratia, & clementia ad victoriam hostium nos invitat, in barbaros, ut de personis eorum, argento, bonis, & spoliis habeamus, nec, si prudenter estis, nostris est cedendum consiliis, ex hoc enim Mater Sancta gaudebit Ecclesia, ex hoc Regis exaltatio procuratur, vosq; non eritis absq; immensi fama præconii, & conditio cujuscumq; vestrum, dante Deo, ditabitur, ubi quæcumque caperitis, jure Curiæ semper salvo, vobis, & tarmarum cuilibet, toto animo relaxamus: in Gerbas igitur, quibus succursus aliunde negabitur, cum insula sit, & mare sub nostro dominio sit, ac seiotim, catervatim vivant, usq; delitiis, & non armis, noveritis nos ituros, gratiâ præviâ Jesu Christi.* His auditis, singuli de extolio gaudent, & elatis manibus, vocibus magnis clamant ad spolia Gerbinorum, & recepto velis prospero vento à fidere, se commendant clementiæ Virginis, & misericordiæ Dei Patris, cumq; versus Libyam navigarent, ad optatam insulam Gerbinorum 12. Sept. 13. ind. perveniunt, positaq; galea una in passu, quem mare distans forte per milliaria .... ex parte .... ab insula Libyam separat, ne Gerbini in Libyam fugerent, aut Arabes, cum forent ibi vicini, ad insulam provehantur, totus exercitus galearum, catervatim de nocte, ad loca, vel alcarias percutiunt, plurimos capiunt, ex Gerbinis de utroq; sexu, mares, & fœminas, quosdam interficiunt, qui maxime fugæ se dederant, aut forte, qui, armis assumptis, salutem personarum, vel patriam defendebant: die autem redeunte, cum alii viderent ex superadventu Christianorum turbatam insulam, se ponebant in mare, natantes, alii fugien-

tes, ſubterraneis latebris ſe ponebant, latitantes adeò, quod videri vix poterant, etiam cum ignes immitterent, exire nolebant, & cum fumos paterentur invisos, in solo terræ, posita facie, licet inviti, compulsi singula subsistiebant, insula capitur, & Christianorum dominio possidetur, auro, argento, ac spoliis depræda tur, ac bonis aliis, & personis: plures inde ditati sunt, & delati sunt in Siciliam ex Gerbinis: quæ captæ fuerint, à Siculis emptæ, plusquam 6. millia, & quæ interfectæ fuerunt, plusquam 4. millia personarum: reliqui verò, tam qui aufugerant, quam qui se latitaverant, assecurati fuerunt, qui se prò servis Regis, & Admirati postmodum tradiderunt, & pro majori parte de captivis ipsis se redemerunt præsio, qui postea ad honorem, & fidelitatem regiam, ac Admirati, in patriam sunt reversi, ibiq; postea fecit Admiratus castrum optimum prope passum, tenens ibi Christianos suos in regimine insulæ suprædictæ.

CAPUT LXXXIII.

Incipit historia Gerbinorum, quomodo fuerint procreati.

ADmiratus verò, dum quadam nocte sermocinaret cum suis ad invicem de successu prospero, quem eis gratia Dei præstiterat, vocari mandat ad se quemdam Sarracenum senem, Monallam nomine, & cum præsens esset, interrogavit ab eo, *quinam fuissent progenitores ejus? quis ritus? unde vitam protrahant? & sub cujus potestate tractentur?* ait ille: *miranda certe tibi, & inaudita fortè de progenie nostra, si audire volueris, dicam:* datoq; cunctis silentio, incipit: *progenitores nostros legimus actoribus patribus caruisse, secundum, quod mundus dat, non secundum, quod Domino placuit: omnis enim spiritus vel à Deo, vel ex permissione ejus, creationem accepit: matres verò nostras, & earum progenitores de stirpe Græcorum Romaniæ nobilium nostra miseria procreavit, tempore enim Heraclei Imperatoris Romanorum, Trinacris, quæ nunc Sicilia dicitur, possidebatur à barbaris, quibus rerum plurimarum divitiæ, & metallorum pretiositas affluebat, ast cum fama tantarum rerum ad aures Imperatoris Heraclei pervenisset, Manaceum, militem strenuum bello, quem aliter vocabant Danai, Maniachi, cum mirabili extolio, in quo pugnandi posuit vires suas, misit Trinacriam pugnaturum, qui cum pervenisset ad littora Phari, quæ sunt ex opposito Calabris, & ad*

ter-

terram descenderet, vidit olivam, & ficulneam ab una radice suos in aera palmites effudisse, & eo statim nominante, vocatur ex tunc postposito nomine, Sichelea: tunc quidem erat in Phara, quæ postmodum, sicut Domino placuit, exuberantibus fontibus subsedit ab imis, civitas, quæ vocabatur Antipharis, in qua regnabat pessimus quidam Lycus, qui de die, se gentibus invisibilem faciens, de nocte ponebat in agris insidias, & quos habere pueros poterat, jugulabat, ex quorum sanguine, ingluviem gutturis irrigabat, & adeò viam gustûs ex humano sanguine saginavit, quod, deficientibus pueris, fecit sibi exinde ex sexu virili primitias, & ex juvenculis mulierum tributarium vulgus imarsit: tunc, ubi hodie Messana dicitur, colonis exiguis, qui mare sulcabant continuè, Pharipolis civitas tenebatur, quam alii Phariam, alii Policaim nominarunt, ibiq; regnabat illa virgo pessima, quæ vocabatur Sæva, quæ in monstrum immanitatis sui dominii exteros singulos, qui, eâ invitâ ad sui regiminis littora declinabant, capi faciebat, & abscissis à collo cervicibus, turrim ex eis fabricavit in lictore, quæ nominabatur à singulis Turris Sævæ: cognito autem, quod Manaceus, tamquam hostis, regnum eorum attigerat, congregato eorum exfortio, in Græcos conjurant, & orto hinc inde prælio in campo prope Pharipolim, illi pessimi duo duces bello franguntur, & cum capti fuissent, notâ eorum perfidiâ, ipsos in mari submersit, Lycum videlicet cum cane appensa in collo ejus, in lictore Antipharis regni sui, & cum tertia die projectus apparuerit in lictore ultimo Phari, cum Canis silvester dicatur, vocatur ex tunc usque ad hodie locus ille mare Silli: Græcus vocat lycos in lingua sua, qui latinè dicitur lupus, idest canis, & vocat Sillum, quem Latini vocant canem, & Sævam Virginem submarsit in lictore regni sui cum aspide appensa in collo ejus, ubi erat turris illa, à qua quidem locus ille nomen assumpsit: dicitur enim Carybdis, quod interpretatur locus sævitiæ, locus luctûs, licet & prius periculosa loca fuissent, & eis destructis, tota Sicilia conversa est ad fidem, & nomen Heraclei Imperatoris.

Vocavit post hæc Manaceus ad se Danaos singulos, ejus consanguineos, & amicos, ipsisque accedentibus contulit castra, villas, & loca, & factus est solus Princeps, & Dominus super eos: mutata enim facie Domino, singula tributaria sibi fecit, & Imperatoris deposito nomine, in creatorem suum, erecto calcaneo,

cal-

calcitravit: jam rumor de ipsius levitate, atq; perfidia, ad aures Imperatoris provehitur, stupet Heracleus: ille cum semel, bis, & ter, Nuncios ad Manaceum transmiserit, ille eos tenuit, & donis, atq; pollicitis, eos contra Dominum excitavit: jam ex fortium parat immensum Heracleus, parat extolium, animat Danaos in rebelles, consiliis tamen Calaes Imperatricis singula retractantur, quæ Imperatorem virum redarguens, ait, Domine Imperator, substine tibi, quæ servus tuus fecerit Manaceus, nec novum quidem est, si, te ejecto, titulo ille fruitur regni tui, si enim conditionis, & sceleris reminiscaris humani, quantos prævaricavit servilis iniquitas Dominos, quantos Reges, sed ad convincendam dolosam malitiam Manacei, cum ille in insula positus sit, & jam inexpugnabiles habeat vires suas, non viribus, sed consiliis potius est utendum: effusionem quidem magnam, Domine Imperator, sanguinis, & tuorum procuras, ac mortem propinas, dum prælio credis confringere vires congestas, & duritiam proditorum: si enim in Siciliam, cum toto apparatu, transieris, ut ostendis, certum est de prælio, de victoria dubium, sed audi, si placet, remedia tuti consilii, si stare volueris verbis meis, quod, præter labores tuos, ac tuorum dispendia, hostes tui non compulsi gaudentes, accedent ad tui præsentiam, & ad posse, tuo præter tumultum gladio morituri: invisibilem ergo fecit Imperatorem singulis, præter quam sibi tantum, ponens in thalamo, & cum hora solita non exiret, verbum exiit, quod Imperator infirmabatur, esto, quod aliquis de familia morbo detinebatur non vario, & eo posito, ubi Imperatorem Philosophi, qui ad curandum accesserant, fore putabant, facie tantum non detectâ, personam Valetti curabant per aspectum, & tactum, curare credentes Imperatoriam Majestatem: invalescente morbo, jam habetur desperatio de infirmo, & eo mortuo, jam verbum exiit inter familiares, & cives, ac totum populum, quod de hac vita transierat Imperator: signa mortis, & luctus lugubris per singulos apparebant, revocatur exercituum apparatus, loca, & primates jam scinduntur Imperii Romaniæ: inobedientes enim efficiuntur sceptro, & imperio mulieris: magnates ad Imperatricem recurrunt, quod terræ suæ consultè provideat, quia jam tota amittitur: consulunt de viro suscipiendo, cum & ætas, & necessitas exigat, maritandi consilia renuit, illi magis instant, ut pro reformatione terræ suæ regiminis de mundi Regibus eligat, cui susti-

ſtineat maritari, & demum quaſi compulſa, dixit inter domeſticos, poſtquam completi ſunt anni 3. à ſimulata morte Imperatoris, quod licet hoſtis fuerit, ſi poſſibile foret, pro eo, quod inter alios eſſet magis ſtrenuus, & imperio ſuo ſufficiens, cum ſit notus, in virum elegerat, & elegit Manaceum: mirantur cuncti de tam nefario motu, quod hoſtem, & ſervum publicum poſtponebat thalamo, & imperio viri ſui, demum, cum ſatis obſtarent, miſit ſolemnes Nuncios ad Manaceum, per quos, auctoritate eis præſtita, tractatum eſt matrimonium inter eos: gaudet Manaceus, & totus Siciliæ populus cum eodem: ſubſequenter vocatur per alios ſolemnes Nuncios, matrimonium confirmatur, & demum vocatur, & cum omnibus ſuis, aliiſq; nobilibus Siciliæ, ſicut decet, ad tam ſolemne, & matrimonium arduum, honorificè ſponſus accedat ad nuptias: Imperialis quidem ſolitudinis, & elapſi ſpatia temporis, & ſilentia Imperatoris, rem ſuſpectam non faciunt: ecce jam Manaceus mare cum ſuis intrat, ecce jam littora patriæ tetigit, populus Conſtantinopolitanus gaudens recipit Manaceum, illic nymphæ, illic juvenes, illic gaudebat totius Imperii populus univerſus: ſinguli, qui de Sicilia venerant, hoſpitati ſunt in palatiis conſtitutis, in unoquoque quorum armati vigiles ordinantur: Manaceus quoq; cum 6. ſociis ad Imperiale palatium ducitur, quem cum vidiſſet Imperatrix, cæpit eum per manus, & introducens in atrium, quod dicebatur, locus dignitatis, oſtendit ei Imperatorem, & ait Manacee: noſtis hunc? illum adora, qui te poſt Deum creavit, & fecit, & ſtatim juſſit eum cum prædictis 6. ſociis ſuis decapitari ante pedes Domini ſui, & illa hora in uno ictu, maxes tantum; qui cum illo de Sicilia venerant, perierunt, magni, & parvi cujuſcumq; conditionis exiſterent, fœmina quidem earum omnes, ex quibus progeniti ſumus, poſita ſunt in navibus diverſis, & pluribus, ſub cuſtodia, & ductu Geraſmi militis, cui mandatum eſt, ut eas ducat, & deferat in Siciliam, & alios inſulares locos, ut verſa vice, ipſæ, & ab eis deſcendentes Sarracenorum ſervæ fierent, & peccatum lugerent, quod viri, & patres earum ſcienter in Heracleum commiſerunt.

Die autem ſequenti, cum Geraſmus velificaret de portu, invenit ſingulas fœminas, cujuſcunque fuiſſent ætatis, gravidas ad inſtar novem menſium, & cum inde miraretur ex eo, quod nocte eas receperat ventre vacuas, mane verò viderat eas plenas,

jam portantes partus plenos: eo interrogante, singulariter respon-derunt ei, quod Deus Ammon, quem tunc Ægyptius populus in statera, vel statua nigra marmorea adorabat, eas gravidaverat nocte ista, cum tanquam vir agens se immiscuisset carnaliter cum eisdem: Gerasimus vero cogitans, quod malo spiritu, propter ea-rum peccata, forent imbutæ, dixit ad suos, quod vere mulieres il-læ erant gravidæ ex Dæmone, & navigans, partem dimisit in Si-cilia ex parte Septemtrionis, in locis desertis, à quibus adhuc ho-die primus locus earum vocatur Dæmonis: Sarraceni postmodum partiti sunt eas inter ipsos in alcarias, & crescentibus fœtibus, matres mortuæ sunt: fœtus enim ipsi distant adhuc à ritu & idio-mate primorum parentum eorum, sicut & nos etiam distamus ab eis, & ab aliis populis Barbariæ, licet quædam à græco sermone memoriter teneamus, tunc repleta est ipsis Malta, & Pantella-ria, Lipatis, & Gimarus, Gerbæ, & amica nostra Querqueris. Ritus quidem noster est, quod Deum magnum, qui est Deus super omnes Deos, oramus, excolimus, & timemus, postea magnum Dei Nuncium, quem alii nominant Maomettum: Christianos exosos habemus ex eo, quod credunt à pollutis Judæis, quem dicimus, Fi-lium Mariæ, magnum Dei filium Crucifixum, quem enim ipsa Sacra Virgo à Deo concepit ex gratia Spiritus ejus, & Virgo pe-perit, & Virgo permansit, quia de altera aurium, tanquam co-lumba, veniens ex verbo Angeli missi à Deo, intravit in Virgi-nem, & gravidata est absq; viri notitia, & die suo, ex altera aurium exivit, sicque peperit absq; corruptione: credi non debet, quod mortem susciperet à manibus peccatorum. Tenuis est vita nostra regiminis pro eo, quod Gerbæ sunt loca arenosa, & non abundant nobis animalia, & victualia, sicut Sicilia dat, aut aliæ similes, vel minus similes partes mundi: habemus aquas de-center bonas, et dulces, et adeo terram laboratoriam adaquamus, et subvertimus vomere, quod lapilli de terra spoliantur, et facto ex ea quodam limo cum aqua, iterum dominantes aratro sulcos facimus, propter quod de necessitate oportet ex laborioso arbitrio potius, quam naturâ, quod ea reddat, et præbeat, si non copiose, moderate tamen in tempore fructus vos, racemos vuarum habemus optimos, non abundanter, ex quibus vinas istas facimus, palmas, quæ nobis fructus dulces præstant, unde nutrimur, et arbores oli-varum, quæ oleum faciunt, sufficienter habemus, domicilia sub-

ter-

terranea habemus, et quantum in jis, quæ sunt super terram, quantum in illis forte, aut propter nimium æstum, aut intolerabilem hyemem, nos, et animalia nostra, habitare expedit, de melle, butiro, et lacte nutrimur: mercimonia nostra tractamus in Libya, mare nobis refugium est: pluries huc piratæ venientes insidias faciunt, et rapinas: est quidem passus unus, à quo si mare vias aquis repleverit, cum luna horas suas auget, negatur nobis via in Libyam, quam mare, distanti modico ex parte occidentis eam ab insula separat, et cum mare restringitur, postquam luna decreverit, licitum est nobis ad eam provehi, et tunc Arabes pari passu equites, vel pedites, ad insulam provehuntur: Arabes quidem super nos habent dominium, et nobilis Marganus, qui dominatur Arabibus, regnat, et possidet terram nostram.

CAPUT LXXXIV.

De captione Margani Regis Arabum.

1 IN diebus illis, dum Marganus Rex Arabum veniſſet de montanis ad littus Africæ, cum maxima comitiva Arabum, causâ Tuniſium adeundi, & homines Catalani cujuſdam galeoni, qui ad partes illas accesserant, in terra ponentes inſidias, interceperunt Marganum, dum in manus eorum incideret, ipſumque ducentes in Siciliam, præſentaverunt inclyto Infanti, qui captivavit apud Meſſanam in caſtro Griffoni, qui non ut hoſtis, ſed tamquam præda proveniens, cuſtoditur.

CAPUT LXXXV.

De proceſſu Admirati, poſtquam rediit de Gerbis.

1 ADmiratus verò in Siciliam rediens, plura loca replevit de ſervis, quos duxerat à Gerbinis, & Meſſanam reverſus, armatam diſſoluit extolii, & poſt hæc equites transfert in Calabros, & eo compellente, Agrataria, & Roccella ad fidem regiam converteruntur, ab inde vires ſuas in Jacobum de Oppido dirigit, arguit, quod fugæ poſitus, agros ille deſeruit, prædam facit, damna infert, & luctus hoſtiles imprimit, combuſit ſegetes, & arbuſta, inde Nicotiram redit, caſtrum, & muros reficit, colonos ad gratias revocat, deſertas domos habitare facit, deinde Meſſanam veniens, cum tempus inſtet, armatam ſuccam ſollicitat. Modo videndum eſt, & mirabile quidem eſt, quo-

modo

modo fortuna, quæ Siciliæ colonos ex nihilo subito solet extollere, cum illos in casum plurimos dederit, mutata forsan facie in illos, suam invidiam non commovet: foret quidem nova res Siculis, si ea regni sui primitias, ac tributa à populo debita retractavit: igitur sciendum est, quod Simon de Calatafimo, miles, qui jam partem foverat Gallicorum, eo quod statum ille, & conversionem Siciliæ pati non poterat, ab illustri Infanti licentiam petiit ad Regem Angliæ adeundi cum uxore, & familia ejus: in Anglia enim dicebat, quod decreverat se morari, & præstito per eum sacramento, quod ad inimicos regios non diverteret, vias suas, navim paratam ascendens, scienter versus Neapolim declinabat, & cum per fideles Regis captus fuisset in mari propè Neapolim, in Messanam reductus, ibi ex humeris cecidit avulsa cervice, & subsequenter Perracius de Augusta, cum & ipse partem Gallicorum fovisset, instantibus æmulis suis, ad sententiam capitalem, quam subiit, condemnatur.

CAPUT LXXXVI.

Tractatus Alaymi de Leontino et uxoris, de casu eorum.

PRæterea magis ardua silere non possum, ut scias indubitanter, quod subitò divitiæ Siculorum, cum superbire incipiunt, subitum, & memorabilem casum ducunt: audi itaq; fili, quos eventus, quem casum eversio mundi non stabilis misero seni, Alaymo de Leontino paravit, quos vitare non potens, rationabiliter subiit: fallacis enim ille consiliis cecidit mulieris, quos tibi pando, ne fortè processus Regis in eos habitos, ignarus arguas, & mireris, sed nec mirabile dicitur, si virum illa deluserit: audisti quidem superius, quod Machalda vocatur secunda uxor Alaymi, licet & prima uxor illius, Machalda similiter vocaretur, ista, de qua loquimur, propter aurum, argentum, & spolia perdidit Gallos in Ætna Civitate, decipiens, quos sub specie fictæ pacis deprædavit, & vulgo tradidit deperdendos, nunc propter innatam iniquitatem, quam à patrio scelere gerebat in Aquilas, prolem Manfredi Regis, tamquam hostis occultus decipere nitebatur, sed quomodo ea fidelis esse poterat Domino, vel marito, cum illa de fragili stipite sumpsisset originem: Matthæus enim, qui cognominabatur Salvagius, patet Joannis de Scalepta, cuius fuit filia Machalda prædicta, susceptus

tus fuit ex parentibus, quorum altera sub sole, & pluviis, in porta Judæorum Messanæ residens, quosdam accumulabat denarios ex modico foro rerum comestibilium, quas vendebat: juvenis ille serviens erat castri Scalettæ, quod custodiebatur per castellanum, & 10. tantum servientes, in securitatem cujusdam passus, qui est subtus castrum, secus viam, per quam itur, & venitur de Sicilia in Messanam ex parte meridiei, &, eo castellano defuncto, dictus Matthæus per imperialem gratiam in castellania ipsa sibi successit, thesaurum absconditum in castri confinibus dicitur invenisse, & proinde, sorde paupertatis ejecta, ditatur, & ex tunc deposito cognomine, quo notus fuerat, cognominari se fecit ab omnibus de Scaletta: militat in posterum, scientia Justiniani nobilitat filium, & rediens de disciplinis scholasticis, honoratur à vulgo, quemodo Juristis solet facere populus Messanensis, non sibi, nobilis de domo illorum de Cottono; sed Justinianæ sanctioni datur uxor, ex quibus suscepti sunt prædicta Maghalda, & Matthæus de Scaletta frater ejus.

Dictus Joannes cum Nunciis Siculorum, in Nuncium civitatis Messanæ ad imperialem excellentiam destinatur, supplet ille pro omnibus vicem loquendi, comendatur modus, & prudentia locutoris, ab Imperiali Majestate, militari cingulo decoratur, imperialibus locupletatur muneribus, post mortem autem Imperatoris, & Conradi Primi Siciliæ, supervenit communitas vanitatis, & tunc nobilis Guillelmus, Comes de Amico, Dominus Ficariæ, & tenimenti sui, de exilio rediens, venit in Messanam egenus, idem Joannes copulat sibi dictam ejus filiam in uxorem cum 50. unceis auri, & lecto uno militari: ille patris favorem copulat sibi, non filiam, ut terram suam, quam habitatores negabant, ex studio soceri recuperaret, matrimonium perficitur: superveniente dominio Manfredi Regis, ille compulsus de Ficaria recessit, socer cum suis exulat, quia ejusdem Regis fuerat inimicus, jugales ipsi Messanam adeunt, uxor virum fugit, & vitat, vir in domo Templi susceptus obiit: illa sub habitu Fratrum Minorum per alienas incedit provinctias, Neapolim adiit, consanguineo adhæret, carne potitur domesticâ, Messanam iterum rediit, alterius consanguinei limina quærit, hospita ejus efficitur tacita, ipsumq; facit hospitem sui thalami vana custos: superveniente autem dominio Caroli Regis, cum

exfortio amicorum terram sibi dotalem recuperat, licet, quæ proximior erat viro in sanguine, & in gradu, Rogerio de Lauria, nepoti suo Ficaria secundum justitiam servaretur, justu Regnantis ad secunda vota Alaymus convolat in eamdem, quamquam ille de nobiliori stirpe fuisset: advenientе vero dominio inclyti Petri Regis, adeò pompa mundi Machaldam extollit ab infimis, quod infatuavit eam inebrians, sicque superbiæ Deum postposuit, ac Regem, & amicos dedignans, singulos eos honore deponere primo cogitabat: audi fili inexpugnabilem mulieris audaciam, audi præsumptuosum infelicis alterius Evæ propositum: singuli nobiles, & magnates magnæ generositatis, Constantiam Reginam appellant, ea tantum, postquam cepit animo superbire, ex invidia sola, non eam Reginam, sed matrem Domini Jacobi appellabat, & cum Regina humanitatis suæ, venientibus singulis, januas aperiret, illa eam dedignans, nunquam in atriis suis sedit, nunquam in januis ejus apparuit, ut fidelis, nisi quadam vice, ut vestis, quam ex Imperiali ostro contextam se induit, commendaretur à singulis, & esset eis mandile mirabile capitis, quod portabat, & alia vice, si non fallor, cum Princeps captus fuit, ex tunc accessit, ut ea perpenderet, qui motus per eam, aut filium in Principem haberentur: audi motus nefarios mulieris: infirmam se simulans, in domo Fratrum Minorum quiescere petiit propter amænitatem loci, & ne propter fragorem, & strepitum populi turbaretur, licet propter sanctitatem loci fuisset inhonestum, ibiq; maritum compulit præstare sibi debitum juramentum, quod ad Reginam non accederet, nec staret Infantis consiliis, cum maxime de Gallica, aut amicorum suorum pernicie vel iniuriis tractaretur, & quod daret opem, & operam, qualiter terra Siciliæ ad dominium matris Ecclesiæ verteretur.

Regina quidem nobilis hæc ignorans, eam accessit, visura, & ostendit se dolere domesticè patiens de amica, illa tamen non propterea movit rigidum animum à proposito, quod incæpit: quod pejus, cum fuisset enixa filium, & jam propter ortum foret infantulus 15. dierum, Regina requiri fecit Alaymum, & cum præsens esset, rogavit, petens, ut filium, novam prolem, quem uxor ejus peperat, sustineat per eam, & filios suos, inclitos Dominum Jacobum, & Dominum Fridericum, si placeat bap-

tiza-

tizari, & cum hæc diverterentur ad notitiam uxoris, illa dedignans, renuit, occasionem inveniens, quod propter teneritatem ætatis non posset infantulus, præter mortis periculum, aquam baptismatis sustinere, & in triduo fecit ipsum per alias personas populi, nulla proinde necessitate cogente, præterquam congruitate temporis, publice in ecclesia baptizari: quid magis exosum: Domina Regina varam apud Panormum, licet invita, intravit, causa visitandi gloriosam Virginem de Monte Regali, quam non intravisset, nisi compulsa, propter debilitatem Majestatis suæ, quam patiebatur occasione infirmitatis, qua fuerat graviter irretita: illa, ob hanc invidiam, varam sibi fieri fecit, quam coopertam ex panno rubeo per civitatem Panormi fecit provehi publicè, & nulla causa cogente, cum rediret versus Cataniam, intravit in eam apud Nicosiam: portabant eam in humeris vicissim milites comitivæ viri, & alii coloni de patria, licet nolint, & cum pervenissent, ubi dicitur medius campus in confinibus Vallis currentis, causa exprobrandi ductores, cum esset tempestas hyemis valida ventorum, frigorum, & intolerabilium pluviarum, jussit varam subsidere, & miseri, qui eam portabant, & servi sequentes sedebant cum infortunato viro, non audentes recedere, quasi semivivi sustinentes desuper pluvias, & pruinas: sciturus, quod quoties inclitus Infans patriam, teneas, eo invito, ipsa cum eo Siculos equitans visitabat, nec differebat honore ab eo, nisi quatenus Infans regali palleo ducebatur, à populo coopertus, & eodem anno 13. ind. forsan nefario spiritu ducebatur, quod terram subvertere credidit: illa quidem 360. equites, cum forent contrariæ fidei regiæ, ex diversis terris Siciliæ ad se vocavit, & sub ductu, & comitiva eorum cum illustri Infante, qui fortè cum 25. equitibus suis erat associatus, de terra in terram Siciliæ visitavit, ac viro suo fungente officio, & ipsa fungebatur eorum officio coram omnibus, ut maritus: prudentes enim suspecta faciunt omnia, & cogitantes hujus perfidjam mulieris, & unde tantæ temeritatis audacia oriatur, verentur de futura proditione Infantis, sed prospexit ex alto Christus, cui nihil latet in terris, & tantæ audaciæ destruxit incæpta consilia, de sede sua mulierem superbam deposuit, & virum de suo solio deprivavit: posuit enim Altissimus sceleri suo finem, nam dum illustris Infans, & ejus consilium forent in civitate Panormi,

pro-

provisum est; quod 9. galeæ Catalanorum, de numero illarum 14. quæ de Catalonia venerant, & singuli Catalani milites, equites, & alii pedites tam de castris, quam aliis locis Siciliæ, ac cæteri officiales Catalani accederent Trapanum, & cum hoc factum fuisset, Infans cum ejus comitiva Trapanum equitavit, & ipsi jugales per aliam viam post Infantem in Trapanum provehuntur, & cum ibi forent, quodam die Veneris 19. mensis Novembris dictæ 13. ind. Infans vocans ad se Alaymum, intrantibus ipsis in cameram regiam, & vocatis consiliariis suis, cunctisq; sedentibus, consilium, & Alaymum ineunt, & Alaymum recto vultu prospiciens, cæpit hæc dicere familiariter cum eodem.

CAPUT LXXXVII.

Loquitur Infans consiliariis suis, quatenus miserit Alaymum in Cataloniam.

SCitis omnes, quod guerræ præsentis jugum intolerabile sustinemus, quantasq; & quales Christus sui pietate victorias nobis ex hostibus dederit, universus populus non ignorat, & quanto magis credamus, quod vires hostium conterantur, tanta potius, vobis videntibus, multiplicari videtur qualitas, & numerus Gallicorum, propter quod lamentabile dicimus meritò regnum Siciliæ, ut, cum paucitas nostra in convincendis totaliter hostibus non sufficiat, debuit quidem, sicut speravimus, inclitus Dominus, Pater noster, cujus nomine ducemur, in confusionem hostium de decenti succursu gentis Cataloniæ nobis succurrere, & cum pluries super hoc requisiverimus specialibus Nunciis, & scripturis, licet promiserit, distulit, & mittere differt, & ignoramus, quo tempore miserit, quod promisit, propter quod providimus, ut salvo beneplacito vestro, Domine Alayme, vos, tamquam amicum nostrum, & patriæ zelatorem ad Dominum Patrem nostrum super exigendo, & recipiendo ab eo, atque in Siciliam ducendo gentis ejus exfortio, vel succursu nationum, fore ad præsens in Cataloniam destinando, rogantes vos alios, ut super hoc, una nobiscum ipsum moneatis consilio, et prece, qua convenit, cum sit præsens; & eo silente, cæperunt omnes ipsum propterea capite humiliato exquirere: ille quidem mandatis Infantis, & consiliariorum adhæsit monitibus, ac prætitulato die Veneris 19. Nov. paratis omnibus transitus sui necessariis, galeam ascendit, ac maris

Digitized by Google

ris insurgente fortuna, morati sunt 3. diebus, & totidem noctibus in littore Favognanæ, vel portu, & tunc una de prædictis galeis 9 Catalanorum, cum hæsisset apud insulam Levinci, propter fortunam maris prædictam, naufragium passa extitit, & omnes personæ navigantes in ea mortui sunt, vel submersi: pacata verò æquoris tempestate, viagium Cataloniæ cum 8 galeis perficitur: apud Barcinoniam Alaymus applicat, quem, ut Rex vidit, ficto vultu subridens, benigne se mostravit eum recipere, expositoq; sibi Siculorum per eum negotio, respondit Rex, quod absq; eo non esset in Siciliam rediturus.

Jam Siculi stupent, & dolent, ut quid Alaymus in Cataloniam mitteretur: jam cuneus comitivæ ejus, Alaymo percusso, dispergitur: jam, quæ sedebat in nubibus, mulier ad ima prosternitur, & pars, quam mulier illa spiritu vesano perfecerat, si quæris, jacet ægrota: jam Gallos milites, & nobiles cæteros Provinciales, quos carcer Alaymi in Messana captivos de captione Principis detinebat, suggerente Admirato, populus universus Messanæ furore accensus præcipitat adeò, quod ferè 60. & amplius in illo instanti, gladio ceciderunt: tractatur in civitate Panormi per Siculos evocatos, quid agendum foret de Principe? singuli clamant, dicentes, *morte moriatur, qua Pater ejus mori voluit Conradinum*: solus Infans, & nobilis mater ejus, ac Messanæ populus, licet alii consenserint, à Principis morte delirant, & ecce mulier illa redit in patriam, credens imperio suo cuncta subvertere: ridet, & omnia ponit post humeros, tamquam homo insipiens: ridens, quem trahit, & recipit, unda ruens: jam Alaymus per singulas Terras Siciliæ, nota proditionis inficitur: jam contra eum proditionis infamia publicatur: jam bona omnia dissipantur Alaymi, & ad ea singuli manus extendunt.

CAPUT LXXXVIII.

Quomodo Princeps missus fuit de Messana ad castrum Cephaludi ad custodiendum ibi.

1 PRæterea Princeps de custodia Phariorum subripitur, & ad castrum Cephaludi transmittitur detinendus: mandante Rege, solvuntur de carcere nobiles Gallici, præter Principem: remittuntur illi in patriam liberati: solus Galardus, sacramentum, quod præstitit de non offendendo Regem, aut gen-

tem ejus, servavit, & servat illæsum: 13. Januarij 13. ind. decapitatur apud Agrigentum Matthæus de Scaletta, cognatus Alaymi propter scelus, quod ipse, sicut confessus extitit, operatus erat contra Regem cum eodem Alaymo.

CAPUT LXXXIX.

De morte Caroli Regis.

1 SEptimo decimo Januarii rumor pervenit ad Pharios, quod apud Foglam Carolus Rex, quem prætorire non potuit, ultimum clausit in Domino diem suum, & apud Neapolim fertur, ibique, prout ad Regem pertinet, sepultura marmorea decoratur: jam Gallipolis civitas, quæ postea ejus juxta Leucadas Apuliæ, nomen regium invocavit: Nuncius ab inde ad Infantem transmittitur, & ad Regem, dum populus civitatis illius Jacobus Pellapani de Neapoli miles, alter exulum ab Infante cum Nuncio destinatur: Cetrarum, & Terra S. Lucidi de maritima vallis Grati, instante Henrico Petri de Varca, ad mandata regia devolvuntur: jam partes Apuliæ metum parturiunt: Terra Laboris, & Principatus terrore non modico laborant, nobilem Carolum, primogenitum Principis, Regni caput erigunt, nobilem Robertum, Comitem Atrebatensem, Regni Balium faciunt, Rev. Pater, Dominus Gerardus de Parma, Apostolicæ sedis Legatus, & per Sanctam Romanam Matrem Ecclesiam Capitaneus ordinatur.

CAPUT LXXXX.

Quomodo Machalda capiuatur in castro Messanæ

1 NOno decimo Februarii 13. ind. captivatur Machalda cum filiis in castro Messanæ, nec cogitans ad quales casus fuerit declinata, modos ad huc superbiæ gerit, & mœstitiæ vultum non induens, cum quinquagenaria foret, cum Margano, & domesticis aliis ludos quærit, tunc cum Admiratus ad eam ascenderet, causa exigendi ab ea scripta Ficatiæ, quæ ad eum competebant, dixit illa ad eum: *tale meritum dedit nobis Rex vester, Dominus Petrus: nos eum vocavimus, & assumpsimus ipsum in socium, non in Regem: ipse tamen assumens sibi dominium Regni hujus, nos, cum socij simus, tractat ut servos.* Redeundum quidem est ad nobiles Dominos Franciæ, ut sciamus, quod agant: Dominus vero Philippus, Rex Francia, post-

quam

quam responsum accepit à Domino Summo Pontifice, quod eam terram dominii Regis Petri donecesserat Domino Carolo, fratri suo, promittebat, quod eam impelleret viribus, & ruinis, innumerabiles regni sui parati vires, & movit Francorum potentiam per mare, & per terram in Cataloniam profecturus, habuit quidem in illo apparatu 140. galeas, teridas galeas portantes equos 60. naves grossas 20. & alia plura vasa: de terra siri verò exercitu equitum, & peditum, cum sit principium, non est finis, & cum jam pars exercitus veniisset apud Tulosam civitatem Navarræ, Dominus Jacobus, Rex Majoricarum, frater Petri Regis, malignitatis spiritum in fratrem assumens, mutata fraternæ dilectionis facie apud Rosam, alteram civitatem suarum Cataloniæ adiit, ibique in fratris præjudicium, jam homines Regis Franciæ vocans, cæpit assumere; Rex verò, hoc cognito, in Rosam cum certo numero equitum, & peditum de nocte accedens, intravit in eam, & fratrem, uxorem cæpit, & filios, ac partem mactavit ex hostibus, & partem, cum eorum periculo, fugæ ponit, postea, deceptis custodibus, frater aufugit ad hostes; Rex vero uxorem ejus, & filios, tanquam innocuos, liberavit, & ab inde Rex, cum versus Barcinoniam rediret, Raymundum Fulcum, & Bertrandum de Cannellis, milites cum certo numero equitum, & peditum Capitaneos ordinat in Gerundam: Comites verò, & Magnates Cataloniæ se obesse Regi ostendunt, si immunitates eorum antiquas eis non servet, & alias eis de novo non faceret, ut petebant: Aragonenses etiam inobedientes efficiuntur regiis requisitionibus, & mandatis, nec sibi prodesse promittunt, si aures obturet petitionibus eorundem, & interim Barcinonensis populus à regno suo cadere demolitur, Regi humeros monstrans, si civitatem ipsam, sicut exigunt, non decoret gratiis, & honore, statuens furoris, & eorum vesaniæ Præpositum, & Rectorem, Petrum Ollerium, qui erat unus de popularibus terræ hujus, cumq; Rex attenderet vesanos populi sui motus, qui, in tantæ necessitatis articulo, sibi dilectionis, & fidei animos permutassent, vehementi dolore compungitur: quos enim credebat amicos habere, invenit domesticos potius inimicos: jam Petrus ille Ollerius palatium regium jam tenet hospitio, jam popularibus auris extollitur, jam pars Regis hebet: quodam vero die Veneris Sancto, Rex de nocte in-

intrans Barcinonam, cum ad palatium suum accederet, vidit summo diluculo Petrum Ollerium inferius extra palatium armatum, volentem ire per civitatem, & statim salutavit eum, dicens: *Rex benevenerit*: at Rex respondens ait ad eum: *quis es tu?* Petrus Ollerius sum: Rex statim jussit, quod amplecteretur collum muli, quem Rex equitabat, & tenendo brachia ejus, traxit eum usq; ad palatium, & descendens de mulo, fecit capi alios fautores ejus, & maneschalcum unum, qui cum eo erant, & introducens eos in cameram suam, confestim eos fecit decorbari: summo vero diluculo, die festo Resurrectionis Dominicæ fecit eos subtus montem Joetti per gulam suspendi in arboribus, & in furcis, & sic civitas illa in fide sua quievit, Comites vero, & Magnates Cataloniæ, & Aragonenses recepit Rex ad gratiam, ipsisq; noxam, quam fecerant, relaxavit.

CAPUT LXXXXI.

De introitu Regis Franciæ in Cataloniam.

ET ecce Rex Franciæ cum furore maximo, tam per mare, quam per terram in Cataloniam intrat, Ruisam applicat, & ab inde recedens, Figerias, & reliquas Terras, & loca patriæ, cum eas videat habitatoribus derelictas, ponit in gemitum, & ruinas, & priusquam perveniisset apud Gerundam, Raymundus Rogerii, frater Comitis Pallariæ, qui licet esset Catalanus, Rege invito, accessit ad hostes: venit quodam die bene de mane apud Gerundam, & vocans de muris prædictos Raymundum Fulcum, & Bertrandum, dixit eis: *vos quæritis vituperare Regem, & totam Cataloniam propter insipientiam vestram, & vos mortui hic eritis: cras enim summo mane Rex Franciæ cum toto exercitu suo per terram, quos non est locus, qui capiat, erit hic, destruetur civitas ista, & tanta bona gens, quæ est in ea: ipse enim non venit per viam planam, & consuetam, sed venit per montana saxa, diruens montes, & aspera in vias planas convertens, & ecce 60. millia hominum cavatorum habet, qui locum decem milliariorum convertunt in planum à mane usq; ad meridiem: consulimus ergo, si honorem Regis, salutem populi hujus, & vestram diligitis, colligite sarcinulas vestras, & populus hic bona, quæ habet, & relinquite terram hostibus vacuam, ut, cum venerit, non inveniat vos morantes*: & hoc acto, summo mane ca-

castrametatus est Rex Francorum ante muros Gerundæ circumcirca, & cum perpendissent, viderunt civitatem habitatoribus derelictam: Rex vero in domo Fratrum Minorum hospitatur ex opposito civitatis, quam ex parte meridiei, à civitate separat fluvius, qui vocatur Agnar, defluens à facie muri civitatis, & paulo subtus, permiscetur aquis alterius fluminis, qui vocatur Chaer, ex parte occidentis, & postquam mixti sunt insimul, majores efficiuntur, & ab inde vocantur Chaer: ô fili, quanta qualive inhumanitate hostes usi in tam pulchra civitate: pro eo enim, quod dicebatur, quod in civitate illa erant innumerabiles divitiæ mercatorum, quia civitas erat magnorum mercatorum, pro exquirendis, & habendis thesauris civium, quos, cum inde fugientes recessissent, asportarunt, diruerunt pulcra palatia, pretiosas domos in stragem posuerunt, Rev. Ecclesias, & ruinas, & cum nihil inveniant, ignem, eis ponentibus, in cinerem, & in planum singula convertuntur: hìc fecit sedem Rex Franciæ, distans à civitate Barchinoniæ per milliaria 48. tota inde patria trepidat: populus Barchinonensis ad Regem adiens, ait: *Domine Rex: ecce hostes propè sunt: vides, quod civitas hæc in plano fundata est, aut nos, si potens defende ab hostibus, aut patiare, quod hostes sine præjudicio nostri recipiamus, vel, quod exules alibi, patriam hostibus relinquamus*: Rex lacrimosum inde vultum gerens, respondit, dicens: *consulite vobis, quia Dominus providebit*: Rex quidem non habebat, nisi de Catalonia 800. equites, & peditum ferè 60. millia, quos dimiserat contra hostes: plures verò familiæ de Barcinonia aufugerunt in Valentiam, & Rex intendebat, cum opus esset, causa salutis, in Aragoniam proficisci.

Interea Rogerius de Lauria cum 40. galeis apud civitatem Tarenti se contulit, quam viriliter expugnando 15. Julii 1291 ind. devicit, & eam in prædam posuit, & in stragem, & cum deprædati gratiam peterent, indulget populo lacrimanti, spolia reddidit, eosq; ad gratiam regiam recipit, & interea Rex inclito Infanti mandat, ut Admiratum cum exercitu galearum Siciliæ in Cataloniam sibi mittat, si salutem, & regiam gratiam charam habet, deinde Infans Nuncios, & literas Admirato sub eadem forma trasmittit, & cum plures Rex propterea scripserit, sperabat expectans de die in diem videre, & recipere exto-

lium galearum Siciliæ peroptatum, de monte Johetti æquora prospicit, vela, quæ conspicit, credit extolium apportare, & cum quæreret, cum de extolio nihil noscat, cadebant lacrymæ, & ceciderunt in genua brachia semifracta, meditans ex tarda missione galearum Siciliæ, filium, Admiratum, aut Siculos, patrem, Regem, amicum, & Dominum ab oculis forsitan ejecisse, atq; rursus scribit, & sollicitat filium, ne, in ipsis mittendis, cum eis indigeat, non recipiat tarditatem; mandat præterea, ut in aliqua tuta navi Catalanorum, sub fida custodia militum, & gentis ejus, Principem in Cataloniam sibi mittat per tales, de quibus in conducendo, & assignando sibi nulla suspicio habeatur, & iterum hoc idem mandat, qui, cum non mitteretur, tertio, scribit filio, & nobili Joanni de Procida per hæc verba: *olim scripsimus, & iterum scribimus vobis, ut ad nos Principem mitteretis: vos tamen inobedientes facti, patris, & Domini literas non audistis; sed cum tertio scribamus, scire vos volumus, quod de ipso mittendo, hoc erit vobis ultimum scriptum nostrum; quem quidem, nisi miseritis, inobedientia vestra, nos licet invitos, in Siciliam venire compellet, & si culpa vestra venerimus, tibi fili adventum nostrum non reputes fore gratum, tibiq; Joannes dixeris non felicem*: & hoc facto, conversus Rex ad conscientiam mentis suæ, ne videatur ab aliis, quod præteritum vigorem cordis amiserit, in castra se confert, ibiq; latentes dolos, & perniciosas insidias in perditionem hostium texuit: jam castra hostium, die, noctuq; stimulat, jam pedites salientes hostium castra dilaniant, interficiunt dormientes, nobiles capiunt, in fodra fit cursus, in famulos, qui vitam quærunt: exterius ponunt insidias, & in equos: surgit tumultus in hostes pedites, & Regis Petri socios insequuntur: illi ad montana, & passus recursum habentes, hostes voces, reddentibus vallibus, deridebant, & iterum in eos ruentibus Francorum in stragem dispergitur cuneus, & in cædem: quadam die Petrus Rex, malleus hostium conterens cum nobilibus 6. equitibus suis, subito in Gallicorum castra perrupit, & percutientes in eos, quosdam ex ipsis nobiles mactaverunt, & dum esset rumor in castris hostium, omnes ad arma consurgunt, &, sanguine suso, dum illi versus suos redirent, ecce 24. Magnates Gallici Regem agnoscentes, conspirati perrumpunt in eum, reducentes ipsum captum ad castra

Fran-

Francorum, cumq; in medio eorum ipsum ducerent, recolectus est Rex, & accepto ab uno eorum, qui erat à sinistris, gladio forticio, ipsum, & alium, qui erat à dexteris, percussit in illis, & statim, cum percussi fuissent, mortui ceciderunt ad terram, & eo ipso Rex impulit equum calcaribus, & revoluto vultu in eos, 2. alios interfecit, & aliis cadentibus, retrocessit, & ecce cuneus equitum Catalanorum valde sollicitus Regem quærentes, ad ipsum veniunt, & non possibilum, in castra percutiunt iterum, & partim ex eis interficiunt, partim percussos letaliter dimiserunt mirari forte, unde tanta Gallis desidia fuerit, quod cum tertio eis lata fuisset injuria, nullam videntur ultionem de hostibus habuisse? propter quod scias, quod hæc Domino placuerunt, propter eorum superbiam, qua usi sunt, multaq; pessimas in mari, & in terra passi sunt adeò, quod die festo Assumptionis Gloriosæ Virginis, cum apud Rosam hostes monstram fecissent personarum maris, attentatis turmis 120. galearum, inter galeas, & teridas, quæ ibi erant, propter infirmitates, & mortes, quas passi fuerant, non potuerant armari, nisi galeæ 120. & postmodum, cum similiter facta fuisset monstra die festo Nativitatis ejusdem Gloriosæ Virginis, 8. Sept. 14. ind. de turmis restantibus, armari non potuerunt, nisi galeæ tantum 80. cumq; in festo B. Michaelis monstram fecissent de turmis restantibus, non potuerunt armari, nisi tantum galeæ 55. quarum Admirato, videlicet Joanni de Orreo, Rex Francorum mandavit, ut una cum Henrico de Mari, qui erat Capitaneus 24. galearum de numero ipsarum 55. apud Barcinonam accederet cum 40. galeis ad obsidendam eam per mare, quia ipse Rex per terram accelerabat illuc potentiam suam, reliquas galeas 15. apud Rosam pro guardia dimitteret.

CAPUT LXXXXII.

Quomodo Admiratus applicuit Barcinonam.

1 ET ecce in tantæ necessitatis articulo, Christus, totius boni operator, ponti viam Rogerio felicem aperiens, ventos parat prosperos, & post prædictum festum Assumptionis Virginis, nobilis Rogerius 36. galeas de portu Tarenti solvens, civitate ipsa statuta, & dimissa in fide regia, in Barbariam navigans, ab inde tenus terram, 27. Sept. 14. ind. Barcinonam ap-

applicuit, Deo duce, & eo ipso, quod applicuit, adventum suum Regi significat, quo audito, Rex, cum 3. sociis tantum assumptis, Barchinonam accelerat, de adventu Admirati, & Siculorum gaudens, & significans Admirato, quod galeæ hostium parabantur in Barchinonam accedere, recipiens ipsum ad pacis osculum, & alios ad benevolentiam regii vultus, vale dicens omnibus, ad castra rediit.

CAPUT LXXXXIII.

Quando Admiratus profectus est contra hostes in mari.

ADmiratus vero, assumptis sibi 12. galeis Catulanorum ibi existentibus, quarum Raymundus Marquettus erat Viceadmiratus, postquam Siculi 3. diebus, quibus ibi moram fecerunt quiete, & jocundis epulentiis sunt refecti, resumpto spiritu virium, ac invocato nomine Virginis Mariæ de Scalis Messanæ, de Barchinona recedunt cum 48. galeis, viam tenentes sollicitam fælici auspicio versus hostes.

CAPUT LXXXXIV.

Quando percussit in hostes.

PRimo die Octobris decimæ 14. ind. prædictæ galeæ hostium jam post occasum solis perveniunt ad locum, qui dicitur caput S. Phileï, vel qui dicitur latino sermone, S. Philippus, datisq; præsidiis ad terram, quiescebant ibi ex parte septemtrionis, quousq; veniret eis grata hora recedendi, & paulo post galeæ Siculorum venerunt ad eumdem locum ex parte meridiei, ubi, postquam ormizatæ sunt, Admiratus ascendens quamdam faselum, profectus est, & vidit ormizatas, ac numeravit galeas hostium, & rediens, fecit suos armari; & retulit eis, quod viderat, deditq; eis signum feriendi, mandans, quod ipsum sequantur galeæ 30. in mare tenentes, galeæ vero 18. starent supra remos versus hostes, posito capite loci præter humeros, & hora mixti belli tenus terram in hostes accederent, ne hostes ad terram evaderent, & cum fuissent in mari, conversis proris, in hostes mandavit Admiratus, ut quemadmodum ipse præcedens faceret, ita & alii facerent subsequentes, & elevatis lanternis accensis in unaquaque galearum 30. remando veniebant versus hostes cum tubis pulsantibus, cum clamoribus maximis, & tumultu, & statim, quod appropinquaverunt, de somno expergefacti

facti ſurgentes, ſtupefacti ſunt, videntes autem hinc inde galeas, ignorabant, quid facerent, & nondum eis armatis, Siculi percuſſerunt audacter in illos, & vocantes altis vocibus nomen B. Virginis de Scalis Meſſanæ, bellum ineunt, & cum hoſtes audiviſſent illos, hoc ſignum dare, credentes Siculos eſſe illic, magis perterriti obſtupeſcunt: jam hoſtes interficiuntur: capiuntur alii: manu ſalva capitur prædictus Dominus Joannes de Orreo, hoſtium Admiratus: ſanguis hoſtium ſuper galeas effuſus inundat: Henricus vero de Mari, ſicut ſolitus eſt, humeros profugus dare hoſti, cum eiſdem ſignis, & verbis, ac lampadibus lanternarum receſſit in galea una de medio extolli Siculorum: reliquæ vero galeæ hoſtium cum perſonis captæ fuerunt: ſequenti verò die rumor, & tumultus fit maximus in caſtris Francorum: dolet Rex Franciæ, quia jam & ſpes de futura victoria ſui extolii fruſtabatur, &, eodem die, venientibus Siculis apud Roſam, pugnantes combuſſerunt ibi 4. galeas, & duas naviculas: reliquas verò 11. galeas cæperunt, & ad terram deſcendentes, pugnaverunt manualiter cum hoſtibus, licet Siculi forent pedes: Admiratus verò circuitum fecit de funibus galearum, & in medio ſtabant Siculi pedites cum baliſtis, & arcubus, pugnantes audacter cum hoſtibus, & exeuntes de circuitu funium, inſequebantur Gallos, & mactabant eos: veniebant quoq; Gallici, viſuri mirabiliter Siculos; unde eſſet tantus vigor animi, unde vires? & in illo conflictu interfecerunt tunc Siculi vitricum Comitis Atrebatenſis, cujus cadaver hoſtes poſtea pro magno auri pretio redemerunt, deinde Roſam expugnant viriliter, & adeò compulerunt eam ingeniis, & aliis bellorum oppreſſionibus, quod hoſtes compulſi receſſerunt inde, & eam Admirato, & Siculis dimiſerunt.

Et 3. die poſt hoc, quædam magna navis in mari apparuit, quæ erat onerata rebus, & divitiis ducis Barbantiæ, quam aſſociabant, & ducebant galeæ 12. & erat ibi argentum maximæ quantitatis pro ſolvendis ſolidis mercedis ſtipendiariorum Regis Franciæ, galeæ autem prædictæ 12. oneratæ erant victualibus, & fodro curiæ ſuæ, cumq; has, navim, & galeas Admiratus vidiſſet, armatis ſtatim galeis 12. ad ipſas acceſſit, & oſtenſis ſignis Franciæ aſcenderunt armati in navium, & galeas ipſas, & interficientes plures ex eis, navim, & galeas ipſas cæperunt cum perſonis reſtantibus in eiſdem: illi quidem ſecurè naviga-

bant: non enim credebant galeas Siculorum esse in partibus illis, cum de illis nulla mentio extitisset, & erat incredibile apud eos, quod sic subitò supervenissent Siculi ad partes illas: ex captione quidem illius navis, maxima, & inexcogitabilis dissentio, & confusio orta fuit Regi Franciæ, & singulis de exercitu suo, quia in navi, & galeis prædictis erant res pro vita, & sustentatione hominum Gallicorum: multiplicata est eis tristitia, nec sperant amodo habere per mare succursum, propter metum extolii Siculorum, per terram etiam undiq; succursus negatur.

CAPUT LXXXXV.

Quomodo Nuncius, & litteræ Alaymi, quas mittebat Regi Franciæ, captæ sunt.

1 INterim viator quidam in passibus captus, coram Rege Petro ducitur: inventæ fuerunt penes eum litteræ, & cognitæ fuerunt, quod fuissent Alaymi de Leontino, quia impressum erat in eis sigillum ejus, quæ mittebantur Regi Francorum, per quas significabat sibi, quod, si eum assecuraret de persona, & duos ejus nepotes, videl. Joannem de Mazzarino, & Adenolfum de Mineo, milites, qui secum erant in Catalonia, quod secure ad pedes suos accederent, & vellet sibi dare tantum galeas 10. armatas, totam Siciliam revolueret, & redigeret ad suum beneplacitum, & mandatum: Rex, hoc audito, miratus, litteras ipsas conservat, & iterum post paucos dies, alius viator capitur, & ducitur coram Rege cum litteris Alaymi, Regi Franciæ missis; quibus lectis, visum fuit, quod continebatur in eis, qualiter scripserat Excellentiæ suæ alias, ut supra dicitur, & nullas ab eo receperat litteras responsales, sed rogat iterum, quod si prædicta placeant sibi, scribat, & iterum Rex Petrus, licet inde turbetur, constans in probitate sua, litteras ipsas conservat, nihilhominus vocans ad se Alaymum, introducens eum in cameram, secreto revelavit ei, quæ viderat, & ostendit sibi litteras supradictas, & ait ad eum: *Alayme consideravi fidem tuam, & licet hæc nota sint mihi, non tamen animus meus scandalizatus est in te, nec quidquam erroris adversus te habeo, sed credo, quod ista acciderint ex dolis æmulorum tuorum: moneo, quod recto animo geras te erga me, nec cures de dolis adversariorum tuorum, quia adversus te, si sic vixeris, me aliquantum movere non poterunt:* ad illo singu-

gula negante, Rex ait: *custodes passum, qui viatores ipsos ceperunt, & jidem viatores dixerunt coram me, quod Nuncii, & familiares tui erant, sed ad evitandum istum errorem habere volo penes me cedulam unam, in qua, ostensis mihi familiaribus tuis, eorum nomina, & cognomina conscribantur, ut, si alias de praedictis error accideret, si per cedulam constiterit, quod Nuncius ille familiaris tuus extiterit, tamquam hostis meus, & publicus proditor punieris, si fuerit dolo factum, te salvo, ille tamquam falsarius morte morietur.*

Et cum hæc tractaverint, eo petente permissum fuit sibi redire in Barcinonam, & cum vellet, rediret ad castra: cum autem post aliquos non multos dies ad castra rediret, eo mane, quo de Barcinona recesserit, Raymundus Marquettus, Dominus hospitii, in quo ipse consueverat hospitari, & à quo, ipso mane recesserat, cum accessisset videre, & visitare ejus hospitium, vidit, & novit monumentum de novo factum in solo domus, & pedes humani cadaveris exhumatos miratus, fodere, vel fodi, & exhumari fecit cadaver, &, exhumato cadavere invenerunt illud sine capite, & de loco suo adhuc sanguis emanabat: vocatis aliis viris civitatis, quod vidit, eis ostendit, & hora ipsa, quidam piscatores piscantes in mari subtus lictus montis Johetti, piscati fuerunt, & cæperunt in rete cum piscibus quoddam caput hominis de novo abscissum: rumor fuit in civitate de piscatione capitis hujus, & cum illud æquiparassent cadaveri, cognitum fuit, quod ab ipso fuisset abscissum: prædictus verò Raymundus misit filium suum, & literas Regi, per quas ei singula narrans, quæ viderat, intimavit: statim Rex turbatus, mandavit ad se Alaymum accedere, & eo præsente, mandavit Rex, quod omnes familiares ejus ad præsentiam suam accederent, & statim Rex cedulam extrahens, interrogavit, si forent ibi omnes? dixerunt, quod sic, & lecta cedula semel, bis, & ter, cum cæteri familiares forent ibi præsentes, solus quidam Notarius Gratia de Nicosia, Notarius Alaymi, cum fuisset nomen, & cognomen ejus scriptum in cedula, non apparebat personaliter, inter alios toties requisitus, & cum abesset, Rex interrogavit Alaymum, ubi foret ille Notarius? & respondens dixit, quod ignorabat, ubi esset: non enim viderat eum, dixit, jam erant duo menses elapsi, propter quod dixit, quod credebat ipsum potius

in

in Siciliam perrexisse: Rex ait: *Alayme deciperis, nec me decipere potes: non sunt à die, qua scripsisti cedulam usq; hodie dies 12. in qua dictus tuus Notarius præsens notatus fuit cum aliis familiaribus tuis, qui hìc sunt præsentes, quomodo dicere possumus, quod ille abest à te jam sunt duo menses? certè Alayme doleo, quod, nedum operibus, verum ex verbis tuis manifestum te facis illum esse, quem alii dicunt*: & eo dicto, incontinenti mandavit eum Rex cum nepotibus, & familiaribus custodiri, & jubens rem subtiliori studio indagari, quemdam familiarem ejus, nomine Matthæus Marescalcus, torqueri fecit, & confessus, extitit à tormentis depositus, quod illa nocte, in cujus mane de Barcinona recesserunt, causa veniendi ad castra, Adenolfus de Minæo, & Joannes de Mazzarino, nepotes Alaymi decapitaverunt Notarium Gratiam, dum dormiret juxta me in lecto uno, cujus caput projecerunt in mari subtus montem Johetti: cadaver verò, sicut melius potuerunt, facta fovea, in solo domus sepeliverunt, in qua Alaymus cum omnibus nobis hospitatus fuerat: interrogatus, si sciret, qua de causa istud fecissent? dixit se ignorare: post hæc autem fuit tortus dictus Adenolfus, qui depositus à tormentis, dixit, ut idem Marescalcus, & addidit, quod cum idem Notarius Gratia ad instantiam prædicti Alaymi, & ipsorum 2. nepotum suorum scripsisset manu propria litteras prædictas, demum cum timeremus, ne ex aliqua causa illud Regi Petro, vel alteri revelaret, si nobiscum venisset ad castra, vel si post nos, alibi remansisset, interfecimus eum modo, & forma præscriptis, de conscientia Alaymi prædicti: statim Rex magis indignatus, mandavit, quod omnes cautè, & bene custodiantur in castro Fecuranæ in contrata Ilerdæ, quousq; Barcinonam accedat.

CAPUT LXXXXVI.

Quomodo Deus ostendit miracula prò B. Narcisso.

Audi fili, si vales, quod grande, & memorabile miraculum Christus Deus potens ostendit pro quodam S. Patre, qui cum fuisset oriundus de nobili civitate Gerundæ, gratia Dei prævia, & meritis ejus, in Episcopum civitatis ipsius fuit assumptus: nomine proprio vocatus S. Narcissus: nobilis fuit, & de nobili genere ortus: scitatus fili, quod in illa nobili civitate nullus potest dignus esse, nisi fuerit de legitimo thoro natus

tus, nec aliquis in canonicum aliquo modo recipitur, nisi pater miles fuerit, & mater, filia militis: sic ergo ex ingenuis parentibus ortus fuit B. Narcissus: transacti erant anni 200. & amplius usq; ad tempus, quo exercitus Francorum venit, & erat, ut supra dicitur, in Gerunda nobili, & partibus convicinis, quod B. Narcissus, sicut Domino placuit, transiit de hac vita, & post transitum ejus, canonice fuit consecratum & sanctificatum nomen ejus per Dominum Pontificem, & sepultus extitit positus in quadam pulcra arca albissimi marmoris, suspensa, & posita sursum in pariete muri Ecclesiæ S. Philei, qui latino, vel Siculo sermone dicitur, S. Philippus, quæ erat collateralis, & est nobili Ecclesiæ Episcopatus civitatis ipsius, & desuper arca erat intitulatum: *hic jacet S. Narcissus de Gerunda, Episcopus Gerundensis*: Galli quidem hostes post conflictus habitos prædictos, legentes epitafium, seù scripturam illam, in dedecus Catalanorum, dicentes, quod Catalani sanctificari non poterant, revoluto lapide ab ostio monumenti, cum vidissent Sacrum corpus in nulla sui parte contaminatum, audentes tangere Sacrum corpus, expoliaverunt illud, auferentes ab eo mitram, anulum Pontificalem, crozam, dalmaticam, sandala, & omnes vestes ejus, & deponentes illud nudum in terram, & posito laqueo funis in collum ejus, extraxerunt illud extra ecclesiam, & quidam ex ipsis, elevato gladio, voluit abscindere sibi brachium, & volentes ipsum trahere per terram, omnes subito mortui ceciderunt in terram: Sacrum quidem corpus jacebat in luto: quidam senex Gerundensis pro timore Gallicorum stabat absconditus in quadam domuncula, valde pauperrimus, & noctis crepusculo superveniente, exiit, & Sacrum corpus B. Narcissi assumpsit, & abscondit in quadam vegete.

Fili scias, quod non est odor adeò suavis, aut similis odori B. corporis hujus: credas, quod Dominus ex alto prospexit, quod isti carnifices in Sacrum corpus B. Narcissi fecerant, & ecce sequenti die, 3. foramina apparuerunt in arca monumenti sui, in fundo 2. ab extremitatibus, & unum in medio: ab unoquoq; quorum innumerabiles syniphes volantes exibant adeo, quod ex ipsis aerem totum cooperuerint: erant quidem formatæ ad modum muscarum silvestrium, seù vesparum grossarum, volantium, habentes duos aculeos pungitivos, unum ex parte anterio-

ri, & alterum ex parte posteriori: pedes verò 4. duos à quolibet latere, inducentes pestem in pedibus, & aculeis earum, & volantes supersedebant super homines, aut equitaturas, vel alia animalia, & in quacumq; parte hominis, aut equitaturæ, vel animalis sedentes, locum ipsum mordebant, veneno ipsum interficiebant, & inflantes moriebantur, nec poterant evadere, post quam morsi erant, nisi triduo: fœtor cadaverum adeo aerem infecit, quod, licet alii morsi non fuissent, pro fœtore tamen cadaverum, cum aer exinde fuisset infectus, moriebantur: in hac pestilentia Gallici nullum remedium invenerunt, nulla valuit medicina: alter alterum juvare non poterant, & videntur catervatim subitò, & quasi mesecrabili morte rapi: præ illa pestilentia mortui fuerunt ibi de populo Gallicorum inter nobiles, & populares, plusquam 60. millia personarum, similem pestilentiam passus extitit à Domino populus Pharaonis propter peccatum ejus: occasione illius pestilentiæ, ibi mortuus fuit tunc Dominus Philippus, Rex Franciæ, & magnus numerus Magnatum interiit: audi mirum, quod pestis illa non transiit ultra flumen Chaerii, aut ad partes aliquas convicinas: plus etiam dico, quod equi, qui fortè evaserant de illa peste, ex suspicione pestis, vendi non poterant: post mortem autem Regis Franciæ, populus ipsius exercitus orfanus remanens, dispergi jam incipit: gemit cuneus Gallicorum, quod Catalanorum ovilia subintravit: Rex Petrus cum exfortio suo, dimissa campi planicie, ad passus, cum fælici Admirato, & Siculis, transvolat: sternuntur Galli, valles, & colles cadavera non capiunt, & agri mortuis operiuntur: durat cædes per 8. dies in passibus.

Jam strage facta, itur ad hostium spolia, & thesauros: Siculi Gallicorum divitiis, & sciphis argenteis onerantur, ad vasa portant, & onerant: ambo filii Regis Franciæ, quorum alter, videl. primogenitus ejus, Philippus à nomine patris dicitur, & alter Carolus ad Petrum Regem, patruum eorum adeunt, & ait Philippus ad eum: *Domine Rex Aragonum, patruus noster es tu, monstrans ipsis duobus, contra quos acerbare non debes, iracundiæ tuæ motus, quia tibi non fecit contrarios filios nexa patris: ecce pater, quem tibi hostem alterius culpa fecerat, de medio sublatus est: me ex patria successione ad regnum Franciæ jura vocant, orfantur nobiles, constituerunt mihi tempus suscipiendi*

do-

dominium, circa quod, si negligens fuero, fratri nostro de secundo thoro editus, cui in præjudicium terræ tuæ, regnum Franciæ emuli conferent, & erit novissimus error pejor priore, propter quod, cum ad illud, præter tui mandatum, non possimus accedere, ea utique supplicatione, qua patres flecti solent in filios, supplicamus, ut nos tuos abire permittas, & exire cum gente nostra fospites terram tuam: nos vero, cum filii tui simus, & potentiam nostram tractabis, ut propriam, & nunquam à nobis, aut Regno Franciæ malevolum animum sustinebis. Rex ergo, iis auditis, nepotum precibus hæret, mandans, ut eos, & totam sequelam vexilli eorum tantum, præter periculum pernictantum abire: tamen in perditionem, & jugulum singulorum mandat mortiferos gladios denudari, ipsisq; decursis, iterum cædes fit maxima: tunc Gallia gemitus flevit amaros, cum foret habitatoribus præter numerum viduata, dum enim crediderit de innocuis vindictam accipere, gloriam perdens, inopinatas multipliciter subiit mortes suas: posito vero fine jugulis Gallicorum, Rex versus Gerundam rediens, civitatem ipsam, & alia loca bello frustrata, restaurat, gratiarum munificentiis & honore.

Vicesimo sexto autem Octob. 14. ind. Rex Barcinonam rediens, Deum laudans de triumphali victoria hostium, quam sibi mirabiliter Deus præstiterat, gratulatur cum populo, & vocans ad se inclitum Infantem, Alphonsum, primogenitum suum, ait ad eum: *Subsistnendum fili non est, quod ille nequam frater meus, Jacobus, cui Regnum Majoricarum ex consensu meo per communem patrem bonæ memoriæ collatum extitit, regnum ipso gaudeat, cum plus hoste nocens, adhærens hostibus contra me, & terram, ac populum meum, publicam faciat felloniam: secundum autem formam concessionis regni sui prædicti, ut constat, regnum ipsum ad nostrum debet, eo inde ejecto, devolui dominium secundum, quod firmantiam ille penes me posuit, nobiles cives Majoricarum, videl. Raynaldum de Turrella, & alios concives, de quibus apparent, & sunt scripta facta ad cautelam meam, per eosdem firmatores, videl. quod ipsi statim, si liqueret de fellonia ipsa, mihi, vel Nuncio meo debent insulam Majoricarum, & eamdem civitatem sub pœna personarum, & rerum, præter exceptionem aliquam, quam ipse Jacobus, aut ipsi contra pactum ipsum possunt obicere, infallibiliter assignare per me, ab inde honori regni*

gni nostri Aragonum perpetuò permiscendam: do igitur tibi scripta ipsa, comitivam equitum, & peditum, & totum fœlix extolium galearum Siciliæ: accedas quidem ad prædictum Raynaldum, & alios consocios ejus, & vocatis eis ad te, scripta concessionis, & pacti eis ostendas, & publices, licet ipsi benè hæc noscant, qualiter ipse Jacobus adhærens hostibus meis, mihi, toti populo meo, & ipsis de Majoricis se fecerit publicum inimicum: scio quidem, quod ipsi non sustinebunt bellum aliquod fieri in habenda civitate, & insola ipsa, cum à jure scripto non delirent: ipsi, sicut mihi innocuit, nolunt pro ipso damnificari, cum & ipse hostis eorum sit: si secus forsan evenerit, ab Admirati consiliis non recedas, si tamen consentient verbis tuis, ipsam ad nostrum regimen, & dominium revocabis: cum hæc dixisset, filius ad nobiles illos accedens, statim, præter belli labores, insulam, & civitatem Majoricarum recepit, & revocat verbo patris.

CAPUT LXXXXVII.

Quomodo Frater Perronus, & Frater Antonius Predicatores venerunt in Siciliam.

PRæterea, cum stultitiæ, & superbiæ singulorum, quæ regnant propter peccata hostium, finem à Christo recipiant, in diebus illis, necdum in singulis Italiæ partibus nota erat confusio Gallicorum: quidam Frater Perronus de Aydona, Siculus, & frater Antonius de Monte ..... Appulus, de ordine Fratruum Predicatorum cum pontificalibus litteris in Siciliam accedentes, Siculos à fide, & statu eorum quærebant eruere, & eos subvertere nitebantur, satagentes fidem, & nomen Romanæ Matris Ecclesiæ invocare, & pervenientes apud Randatium, requirentes Dominum Guillelmum, Abbatem Maniacii, commissionem pontificalium literarum sibi assignaverunt, per quas committebatur eidem Abbati, quod auctoritate Apostolica præstita sibi per Summum Pontificem, præstaret indulgentiam singulis, qui converterentur per eum ad fidem, & nomen Ecclesiæ prædicandum: hoc itaq; facto, dictus Abbas monendo recipit, & fecit sibi fautores suos, recepto ab eis sacramento, Bonamicum de Randi, militem, Joannem Celamidam de Trahina, duos nepotes ipsius Abbatis de Messana, videl. Franciscum, & Nicolaum, & alios quamplures de Randatio: dicti vero

Digitized by Google

ro Fratres Prædicatores Meſſanam adeuntes, latentes morabantur in domo Glorioſæ Virginis Mariæ de Scalis inter Dominas moniales, & jam cum dictus Abbas circa converſionem ipſam, venientes ſingulos animaret, & hæc perveniſſent ad notitiam Infantis, prudens Matthæus de Thermis eos ſagaciter diſquiſivit, &, ſua induſtria, demum capti fuerunt in domuncula cujuſdam paupercule, in civitate per Fratrem Simonem de Raguſia, & Fratrem Raymundum Catalanum de ordine B. Franciſci, & cum dicti fuiſſent coram Infante, &, ſibi, abſq; incuſſa eis formidine, ſingula retuliſſent, ob reverentiam Eccleſiæ Matris, & intuitu eorum ordinis, cum religioſi eſſent, liberavit eos, ac traditis eis expenſis neceſſariis, ac indumentis eorum habitus de novo factis, & vaſello, in quo navigarent, ipſos ſoſpites miſit apud Neapolim, qui promiſerunt ei, jurantes ſupra habitum ipſorum, quod illi penes Eccleſiam, & ſingulos Dominos Curiæ Romanæ pacem, & exaltationem ſui nominis procurarent, deinde Abbas, poſtquam novit captionem Fratrum ipſorum, aufugiens, apud Panormum capitur, ab inde ducitur, & apud Maltam carceratur: nepotes vero prædicti Abbatis in civitate Meſſanæ decollantur: prædictus vero Bonamicus in Æthnæum nemus intrans, conſpirationem jam fecerat, ſed ex induſtria, & ſtudio prædicti Matthæi ad gratiam regiam, & Infantis receptus, convertitur: Joannes Celamida laqueo ſuſpenſus ad furcas, moritur, & ſic contritus eſt cuneus malignantium prædictorum: poſtea verò prædictus Abbas clauſus extitit in caſtro Meſſanæ, & demum, ob reverentiam clericalem, Infans ipſum liberavit, & ad Romanam Eccleſiam ipſum permiſit abire.

CAPUT IIC.

Infans contendit de non mittendo Principem in Cataloniam.

VIdendum eſt amodo, quid tractetur de miſſione Principis in Cataloniam, cum totiens à Rege fuerit poſtulatus, unde ſciendum eſt, quod Infans non concordat ipſum mittere ad patrem: ſic nobilis Joannes de Procida ortatur contra intentionem Infantis illum mitti debere, & cum Infantem ad hoc compelleret, ait Infans ad eum, dicens: *ſcio, quod Dominus Rex de mittendo ad eum Principem de ſuo conſilio non delirat, ſed, cum in hoc conſentias, ego nonniſi ratione convinctus, quia*

cum Dominus Rex homo sit, nec dicatur immortalis, priusquam Princeps sibi mittatur, sibi assignaretur, posset Rex mortem subire, quam Deus, auctor mortis sibi etiam non pepercit, & eo premortuo, posset Princeps ad manus alterius pervenire in sui liberationem, & recipientis commodum, ac salutem, & mei, ac Siculorum deteriora guerrarum futurarum tædia, & labores: nonne Carolus, pater ejus mortuus est? si liberaretur iste, sibi succederet, si sic fieret, caput foret, & petra scandali dormientis, sed quousq; sub posse nostro constiterit, manus tenemus in hostes, ad gladios, & ad vires: nos vero armare possumus gentem nostram, & hostes arcere, illi verò nequaquam, ne, ex impetu eorum, per nos, quem diligunt, puniretur: est aliud rationabile, quod si sic ipsum dimittimus, expressius, dum guerra duraverit contra suos, nostrum convertere populum possumus in armatum, aut forsan carceris squalore compulsus, aut pater terram restitui, aut, eo volente, in nos, & eum tractabuntur sacra fœdera nuptiarum, per quæ, inter nos, & ipsum votiva dimicaret perpetua pax, & salus: si hæc nostis, ab intentione mea animum meum non moveas, quia nullum inepta forent consilia tua meis: ille respondens, ait: *fili, nihil est pretiosius, quam patrem, quem diligis, trepidare, & cum omnia commendabilia dixeris, tamen moneo, rogans, quod voluntatem, & honorem patris, tuis consiliis, licet bona sint, dum vixerit, aliquatenus non postponas:* monitus tamen Infans consiliis illius, perrexit apud Cephaludum, in cujus castro Princeps detinebatur captivus, & conversus ad illius consilia, vocatis ad se Raymundo Alamanni, Simone de Lors, vel de Lauro, & Guillelmo de Pontibus, militibus Catalanis, recepit ab unoquoq; ipsorum manuali, & debito juramento, quod Principem fideliter ducant, & assignent Domino Regi, patri suo, &, si necesse foret, quod in eos hostes in mari insilirent, ipsum, & se ipsos defenderent usq; ad mortem, &, si aliud, vel plus substinere non possint, ipsum decapitarent, & decapitatum in mare proijcerent, ne vivus ad manus hostium aliquatenus pervenitet: postea de morte, vel vita consulerent sibi ipsis, & deinde castrum ascendens, locutus est Principi, dicens:

Ecce patri factus obediens sum, & me oportet mittere vos ad patrem, sed cum credam, quod gratiam adoptionis vestræ inveneritis apud patrem, dicite, si placet, quam à vobis gratiam

prosequar, quam pacem à vobis fuero habiturus? at ille respondens, *nisi si gratiam libertatis ab eo adepti fuerimus, unquam mas, aut hæredes nostri in Regem regni Siciliæ ascribemur, sed vobis Blancam, filiam nostram dabimus in uxorem, & confirmabimus vobis insulam Siciliæ cum omnibus insulis adiacentibus, & coronam Regni ipsius, vobis & vestris hæredibus in perpetuum confirmamus, alteram filiam nostram dabimus inclyto fratri vestro Domino Friderico in uxorem cum Principatu Tarenti, & honore montis S. Angeli, sicut illos tenuit avus vester: & dabimus Philippum, secundum filium nostrum illustri Dominæ Violanti, sorori vestræ in virum cum tota terra Calabriæ: ponemus quidem penes Dominum patrem vestrum obsides 3. filios nostros de numero filiorum, præter Carolum, primogenitum nostrum, & alios nobiles Franciæ, Angliæ & Provinciæ, & certa pondera argenti, tenendos per eundem Dominum, patrem vestrum per annos 2. infra quos hæc omnia per S. Romanam Matrem Ecclesiam, & Dominum, Regem Franciæ confirmari, sicut prædiximus, faciamus,* & postulato libro S. Evangeliorum, ter impressis manibus super eis juravit ad S. Dei Evangelia, prædicta per se, fideli animo, complere, & facere, sicut prædicitur, confirmari, quod, si fortè decursis prædictis 2. annis, prædicta facta non fuissent, quod idem Princeps erat ad potestatem patris, & carceris rediturus, & retentis prædictis ponderibus argenti penes Dominum Regem, prædicti obsides salvi, & liberi fiant, & sicut prædicta ter juravit, ita ter eadem Evangelia, & Infantem osculo recipit pacis, & factis inde 2. scriptis consimilibus, uno sibi retento, aliud patri misit: & hoc facto, unam galearum duarum ascendit Princeps, & Panormum veniens, in navim paratam peroptimè introducitur, ventoq; parato velificat, nec mutata facie pelagi in Barcinonam navigat.

CAPUT IC.

De morte Petri Regis.

ET priusquam illuc navis applicuisset, Petrus Rex in morbum incidit, & mole morbi gravatus, fertur in Villafrancam, quæ distat à Barcinona per milliaria 30. ibiq; die festo B. Martini, 11. Nov. 14. ind. in Domino expiravit: turbatur inde, & dolet cunctus Cataloniæ populus, ac Aragonum, Ma-

Digitized by Google

Majoricarum, & Valentiæ terra omnis: Princeps vero, cum Rex fuisset præmortuus, assignatus fuit illustri Alfonso Infanti; qui, eo posito in custodia castri Barchinonæ, pergens in Aragonam ad civitatem Syracusarum, ubi prædecessores eorum coronari consueverunt, die vero apparitionis stellæ Dominicæ, 6. Januarij, indict. ipsius, Regnorum patris coronam assumpsit: super custodia vero Principis deputati sunt Bertrandus de Cannellis, Guillelmus Lunfortis, & alij nobiles Cataloniæ, & magnates, & ab inde postea permutatus est in castrum Securani, ubi tutius custoditur.

CAPUT C.

Quando rumor de morte Regis pervenit ad Admiratum apud Majoricas, & de tempestate, quam Rogerius cum galeis passus est in mare Leonum.

INsurgente, postquam Infans Alphonsus Majoricas habuit, valida tempestate ventorum, & maris, Admirato clauditur iter ponti, atq; eo ibi morante, subitus ad eum pervenit rumor de morte Regis Petri: ille animo, non oculis plorat lacrimabilem Regis interitum, dolorem sociis, & nautis cælat, magistros maris consulit, si propter hyemem instantem foret in Siciliam navigandum? cuncti, quos amor patriæ revocat, clamant, dicentes: *& si aliquis navigationem nostram in Siciliam impedierit, vel contradixerit, moriatur*: ille tamen obstabat, dicens: *quod videbatur sibi periculosum tentare maris rabiem hyemalem*: aft illi magis clamant, dicentes: *eamus, eamus in Siciliam*, & demum, eo licet invito, mare quiescente, 23. Nov. ab inde recesserunt, & 28. ejusdem apud Minoricam applicuerunt: Boniusus præpositus insulæ benignè eos recepit, & ab inde, 3. Dec. recedentes, velificaverunt: jam mare Leonis tenent, & sole jam occasum tenente, Franciscus Squarciaficus, civis Januæ, qui in una galea associaverat Admiratum in ipso viagio ad servitia regia supradicta, adhærens in mari Admirato, & aliis maris doctoribus ait ad eos: *videte, quid facimus, quoniam ab experto cognosco, quod propter signa, quæ ego video in partibus supra Minoricam, tempestas erit ab aquilonibus valida, & specialiter, quod sol luctuosum caput in occasum gerit, & Luna est septima, quæ maris periculum infert, & jam arcto maria ruit, propter quod periculosum est nobis ultra ire: consulendum est ergo, quod, si*

sa-

ſalutem cupimus, redeundum eſt apud Minoricam, ad quam, cum ſubjaceat nobis ab artho, laborioſum eſſet nobis velo attingere, & hoc faciendum eſt, priuſquam ventorum rabies invaleſcat: ſinguli delirant à conſiliis Squarciafici, ac ipſis navigantibus, ſuperveniente nocte, ſupervenit aquilo rabidus: jam maris tempeſtas inſurgit: Admiratus quoq; videns periculum imminere, velum inſinuans, cunctis navigantibus, cum tranſirent, dixit: *ecce tempeſtas deſuper nos eſt, & nox cum nubilo, & tempeſtate ſupervenit, nec rabies iſta cadet in proximo: redire nobis negatum eſt, quia non poſſumus contra ſtimulum calcitrare: quælibet galea ſeparetur ab alia: mare ſpatioſum eſt, una via nos, duce Deo, ductura eſt: inter Orientem, & nothum proras tenete: habete luminaria veſtra in proris, ut ſignum ſit vobis vitandi unam, alteram galeam: cuncti eſtote ſolliciti circa ſalutem: nautæ, & perſonæ ſingulæ ſubtus in thalamis includantur: nec vacent, ſcrutentur, & diſquirant cautè coſtas galearum, & latera, ne comenta diruat mare proiciens, ne unda maris immittatur per galeæ ulcera, vel ſciſſuras: portæ claudantur, ne irruens aqua maris portas apertas inveniat, pernicioſas faciat nautis domos: magiſtri tantum deſuper ſint, qui vigilantes in puppis, & proris galearum, ex induſtria ipſorum, & calybis doctrina galeas ducant, & cum à Deo optata dies venerit, vias noſtras tenete: cavete vobis, ne ſuper ſuſpectum quillum fortuna maris vos afferat.*

Et hoc dicto, veli ſinus laxat, & luminari appoſito, ipſe cum ſociis navigabat, & omnia facta ſunt, ſicut dixit, & cum irrueret valida rabies, jam galea, quam equitabat Fridericus de Anſalone, & alia galea Meſſanenſium, ſoluta compage diſcooperitur, & naufragium patiens, à maris procellis ſubito devoratur 6. die menſis Dec. ejuſdem 14. ind. & eodem 6. die, duæ galeæ de Auguſta, una de Catania, & altera de Sacca, in ipſo naufragio perierunt: tunc Admiratus, & alii ſocii divitias Gallicorum, quæ ſecum portabant, in mare projiciunt: tempeſtas verò illa duravit 3. diebus, & totidem noctibus, qua demum ceſſante, galeæ reſtantes de prædicto naufragio, quæ fuerunt 40. ſemotim Trapanum applicuerunt ſemifractæ, & damnificatæ, pro naufragio ſupradicto, quibus applicantibus, Admiratus cum 12. die Dec. per terram apud Panormum perveniſſet, Dominæ Reginæ infælicem caſum Regis lacrimabiliter propalavit: jam

Regina de morte viri dolens lugubres vestes induit, quales decet Reginam induere: interea ad lacrimas viri, matronas urbis convocat: jam 16. Dec. nuncius advolans, ad Infantem apud Messanam pervenit: jam nunciatur Infanti lacrimabile funus patris: ægrotatur Infantis animus præ dolore: cor patitur præ patris tristitia, provocatur ad lacrimas populus, providi cives Messanæ, cum Siculi Rege deficiant, jam de coronando Infante sagaciter provident, coronam parant, populus requiritur Siculus, requiruntur & Siciliæ nobiles, ut ad festivam sollemnitatem coronationis Infantis accedant: 19. Januarii Civitas Tarenti, Castrovillarum, & Moranum propter malos processus, & Almugabarorum oppressiones, quos, & quas in populum locorum ipsorum enormiter intulerunt, ad fidem hostium sunt reducta, & in diebus illis melior societas Almugabarorum cæpit castrum de Abbate, quod distat à civitate Salerni per milliaria 30. & illud ad nomen, & fidem regiam roboravit.

CAPUT CI.

De coronatione illustris Infantis Domini Jacobi.

SEcundo autem Febr. 14. ind. die festo Purificationis Gloriosæ Virginis, vocatis, & congregatis nobilibus Siciliæ in civitate Panormi, necnon & subscriptis prælatis Siciliæ, & Calabriæ, videl. Domino Junta, Cephaludensi, Dom. Philippo Squillacensi, & Dom. Trancredo Neocastrensi, Episcopis, Archimandrita S. Salvatoris de Lingua fari Messanæ, & Abbatibus suis suffraganeis, Infans in civitate ipsa coronam regni Siciliæ in Dei, & B. Virginis Mariæ nomine assumens, cum magnis tripudiis coronatur, & in tantæ sollemnitatis gaudiis 400. Siciliæ nobiles sub expensis novi Regis militaribus gladiis accinguntur: tunc juxta quod Sacri Reges consueverunt antiquitus, civitatibus, & locis Siciliæ immunitates, indultas per antiquos Dominos præ tantæ festivitatis gaudio confirmantur, & aliæ de novo eis gratiæ conferuntur, novis militibus concessiones, & gratiæ fiunt largifluè in fidem, & testimonium tantæ rei, & proinde subripitur, si qua foret, oppressio popularis: jam novus Rex Messanam adiens, recipitur honoranter à civibus, ibiq; sedem suam constituens, sui Pharium sponsam facit: ecce Calcerandus ad regendum Calabriæ populum mittitur: Castrovillarum, & Moranum

num,cum recuperasset,amisit;&Manfredum de Claramonte,cum guerram pro Rege in ipsis partibus duceret, Domina Morani, cum esset rebellis, sub specie convivii, ad quod ipsum vocavit, ad castrum suum Morani, cum ille ad eam veniisset, delusit, & cæpit, & postmodum cum carceratus fuisset, pretio se redemit: 8. Martii 14. ind. prudens Admiratus cum 2. galeis in Cataloniam adiit, & ab inde assumptis galeis 6. perrexit in Aquas mortuas, & Provinciæ partes, prædas ibi faciens, suos ditat, & infra terram hostes insequens,depauperat 2.castra,quorum unum vocatur S. Tiberius, & alterum Engratum,viriliter pugnavit, & cæpit, deprædavit, & postea dimisit:hostibus Gallicis non modicum timorem incussit,deinde cum captivis,quos cæpit,& præda,in Cataloniam rediit: 8. Junii, 14. ind. absente Admirato, Bernardus de Sarriano miles, mandante Rege,galeas armat 12. de Panormitanis,& hominibus Vallis Mazzariæ tantum, & navigans, ad insulam Capri pervenit, civitatem ipsam oppugnat, & capit:ipsam quoq;confirmat in fide regia, & honore, deinde cum galeis ipsis,& barcis aliis ipsius insulæ,se confert apud Procidam, & eis applicantibus, ad fidem regiam se convertit: cave tibi Astora, quia occidentalis aquila volans ecce contra te venit, quæ destruens nidum tuum, pullos tuos vorabit, auferens plumas tuas,pro eo quod de sanguine pulli aquilæ orientalis Lacædemoniorum arenas, quæ Neapolim translatam extollunt, polluisti.

CAPUT CII.

De destructione Astoris.

1 BErnardus itaq; de Sarriano, 4. Sept. 15. ind. in maritimam plagiæ Romanæ, quodam die Dominico,summo diluculo veniens cum barcis, pro eo,quod plagia est, & cum galeis ad terram applicare non poterat, percutit in Astoram, & pugnans cæpit eam, & deprædavit illam omnibus bonis suis: interficitur lancea trajectus filius Jacobi fragapanis, Dominus Astoræ, qui Jacobus Conradinum Regem, tempore adversitatis ejus cæpit, & hostibus assignavit, interficiuntur & plures alii cum eodem, demum ignem immittens, majorem partem Astoræ combussit, & deinde rediens, invadit Casalia, & partes Sorrenti, & Passitani, & quamplures partium illarum interfecti sunt, & spolia quamplurium asportavit.

CA-

CAPUT CIII.

De armata, quam fecit Villaragutus.

1 VIcesimo autem secundo, ejusdem mensis Junii dictæ 14. ind. Villaragutus cum 20. galeis armatis, de portu Messanæ recedens, se contulit apud Brundusium, & cum stetisset ibi 3. diebus, & totidem noctibus, aliquod ibi obstaculum non invenit, & recedens ab inde in Romaniam, apud Gorfò se contulit, & cum forent ibi quidam Gallici stipendiarii, & exiviſſent foras, causa Burgum defendendi, nautæ in terram descendentes, pugnantes cum eis, plures ex ipsis interfecerunt, depræ-daverunt Burgum, & redeuntes per partes maritimæ Apuliæ, posuerunt eas in prædas non modicas, & ruinas, & 4. Oct. 15. ind. ad portum Messanæ redierunt.

CAPUT CIV.

Gisbertus de Castelletto, miles Catalanus, & Bartholomæus de Neocastro, Civis Messanæ Jurista mittuntur ad Papam.

1 INterea Gisbertus Castelletto, miles Catalanus, & Bartholomæus de Neocastro, civis Messanæ, Jurista, post assumptam novi Regis coronationem Siciliæ, ad Sedem Apostolicam Nuncii destinantur, qui, cum accessissent, alter eorum summo Pontifici loquitur, dicens: *Pater patrum Sanctissime, vultu benigno suscipere digneris, si placet, novelli, & boni Regis Siciliæ obedientiam, quam tibi portamus, & devotionem, quam tibi offerimus, Siculorum, quibus restituere digneris, quam lacrimabiliter invocant, misericordiam tuam: Pater, qui pacem tuæ sedis expostulant, ut efficiaris operibus Altissimo similis, cujus essentiam verbo in terris diceris, præsentare, quia, si eos desperaveris, majorem ipsis præstabis materiam delinquendi: cogitare quidem Pater non expedit præteritam iracundiam Siculorum, ne in eos, contra mandata primi Pontificis, irascaris, cujus verbo, si monitus fueris, petentibus veniam non negabis.*

CAPUT CV.

Pontifex respondet Nunciis Siculorum.

1 ILle, jis dictis, ait, dicens ad illos: *verborum ornatus, & composita Siculorum miramur affamina, cum sint eorum opera non laudanda, bene quidem scitis loqui vos alii, male autem ope-*

operari, ac ſobriè non vivere: audivimus quoq; quæ tuleris: non datur, quod petitur: ſi quæ hodie diſtat à Siculis, petitis aures Dominus ſuæ clementiæ non inclinet.

CAPUT CVI.

Loquitur Regi Alphonſo Alaymus de Leontino.

PRæterea Alaymus de Leontino in diebus illis, dum adhuc ſtaret captivus, Alphonſo Regi Aragonum loquitur, dicens: *Domine Rex, te patiente captivum injuſtè me detinet carcer dirus, & ſi commiſerim, à quo danda fuerat venia, de hac vita præteriit, proh dolor! pater tuus, ſed nec frater tuus, Siciliæ Dominus dicitur hoſtis meus, ut velis fratris interpoſitionibus me tenere, vel morti tradere innocentem: ſaltem ſi pater tuus teſtatus fuiſſet in ultimis, liberari debui, cum fuiſſem innocuus morte Regis: jube ergo, ſi placet, cum notatus ulli non fuerim proditor, vel ſuſpectus, me de carcere liberari, & liberum in Siciliam me abire permittas, pro qua quidem liberatione, archivio tuo uncias auri decem millia ſpondeo me daturum, pro quibus deferendis, Adenolphum nepotem liberum in patriam meam mittas.*

CAPUT CVII.

Exauditur Alaymus.

ECce jam conſilia Regis clamores Alaymi recipiunt: jam Adenolphus à vinculis ſolvitur, deſtinandus: Alaymo placatur ſævities carceris: nepos jam apud Majoricas pervenit, ibiq; tempus expectat placidum, quoad Siculos pro complemento negotii transferatur.

CAPUT CVIII.

Bertrandus de Cannellis in Cataloniam mittitur ad petendum Alaymum.

ET interea Bertrandus de Cannellis, miles per Regem Siciliæ in Cataloniam ad fratrem Regem tranſmittitur, qui, cum pervenisſet apud Majoricas, Adenolphum videns, cæpit, atq; illum in vinculis poſitum, ſecum duxit, cumq; ad Alphonſum Regem acceſſiſſet, ait ad eum, dicens: *Domine Rex, Regem ſalutat, & optat triumphum ex hoſtibus: frater fratri rogans, ut Alaymum de Leontino, quem à filio pater olim, ut hoſtem,*

ſuſceperat, cum Siculus ſit, mihi nomine fratris reſtitue, per me ſibi ad partes Siciliæ deferendum; at, vel ab humanitate, vel motu ſuo recipiat, quod meretur: ille à promiſſione, quam Alaymo fecit, animum non declinat, & iterum ille ait: *niſi dederis eum mihi, ex detentione ſua ſuſpectum te facis*: Rex quoq; in ſui duritia perſeverat, & rurſus miles ait: *perditionem nobilis matris, & fratrum tuorum procuras ex detentione ipſius, ſed mirandum eſt, ut, cum ſciveris ipſum patris hoſtem, ac matris, & fratrum tuorum perditionem ineffabilem tractaviſſe, quomodo ipſum patieris liberari de carcere ut amicum, cum prò complemento ipſius liberationis Adenolphus de Mineo in Siciliam mitteretur? & ecce ipſum huc mecum reduxi, quem, velut hoſtem Regis Siciliæ carceravi: an neſcis, quod ille in Sicilia adeò prævalet, quod, ſi illic foret Alaymus, totam terram ſubverteret, & deſtrueret gentem noſtram? nec tanto honore pater, & frater tuus Alaymam redimivit, quod non ſit de ipſo potius diffidendum: iterato roguus, quod ſcripta fratris, quæ tibi fero, legas, & ſi honeſtum videris prece fratris non eruas ſi fuerint non neganda*: Rex verò attendens tanti ſceleris merita, & futura pericula meditans, quæ ex liberatione ipſius poterant exoriri, dictum Alaymum, & eoſdem 2. nepotes ſuos ſibi liberavit, quos, cum duxiſſet apud Barchinonam, requiſivit dicens: *Domine Alayme, vos q; milites 2. ſciatis me una vobiſcum in Siciliam, duce Domino, profecturi, & quia diverſa ſunt maris pericula, & humana fragilitas, ab incurſibus debitis non ſuſpenſa, conſulo, & moneo, ut cum cancti ſimus ſub poteſtate Altiſſimi, confiteamini Deo, & alicui probo Fratri de ordine B. Franciſci, de commiſſis, quæ egeritis, ut ſi, caſu, quod abſit, fortuitu, aut hoſtium interventu, aut marinis tempeſtatibus navigantes, nos mori contingeret, hora mortis, ſi ſubitò venerit, ex armis potentiſſimis Domini inveniat nos armatos*.

Ipſos quidem diligenter cuſtodiebat, & verecundabatur ſibi revelare, quid de ipſis erat futurum, & ipſi etiam ignorabant: cum autem 16. Madii 15. ind. paratam navim in Barchinona aſcenderent, & jam 2. Junii ejuſdem ind. navigantes ad aſpectum inſulæ Maretimi, à qua forte diſtabant per milliaria 50. quæ à Trapano diſtat ab oriente in occidentem per milliaria 42. cum inde nautæ gauderent, dictus Bertrandus vocavit ad ſe Alaymum, & dictos ejus 2. nepotes deorſum à thalamo

mo navis, in qua pariter quiescebant, & cum ascendissent ait ad eos, dicens .... *Domine Alayme: si gaudere licet, ecce Sicilia, quam petebas, ecce insula Maretimi, primus mons Siciliæ oculis nostris clarus apparet, gaude ergo tibi vidisse Siciliam:* ait ille: *Siciliam, patriam meam desiderio magno videre desideravi: felix quidem essem, si unquam utinam non vidissem:* ille iterum, victo pudore, & humanitatis gratia derelicta, ait: *Domine Alayme, quod tibi dixero, non est meum, sed ejus, qui misit me, Domini: nullam ego animi malevolentiam in te gero: novit Altissimus, nisi in quantum, quem diligo, diceris hostis Regis: hoc toto salvo, quod mihi commissum est ab Infante illustri, Rege Siciliæ, cum scriptum ejus contineat, lege tibi;* & cum ostenderet litteras, Adenolphus cæpit, & legit, in quibus tale mandatum erat insertum: *Dei Judicia, quæ humanis plectuntur excessibus, nos, qui fidelium nostrorum tranquillitatem diligimus, Regnum nostrum, quod à Christo largitore suscepimus, salutifera dispositione tractantes, adeò in malefactores indeficienti sequela infligenda decrevimus, quod ex correctione gladii nostri subditi nostri quiescunt, & scelerum severitate punita, in divina providentia consilii nostri justitia commendetur: si enim in eos, qui nodum nostræ pacis moliuntur infringere, unde criminale delictum, nec parcibile leges vocant, nostræ justitiæ gladium denudemus non absq; grandi censura prætonit, laudabiliter à singulis motus noster; quanto potius, si in eos, qui in majestatem nostram conspirant, unde gentes, & regna depereunt, in puniendos tantæ exacerbationis excessus imparcentem dirigimus gladium ultionis, & ideò intentionis nostræ non est, quod vita proditoribus nostris aliquatenus prorogetur, qui, nedum majestatem nostram, verum regnum nostrum eruere moliuntur, cum autem Excellentiæ nostræ constet, quod Alaymus de Leontino, Adenolphus de Mineo, & Joannes de Mazarino, nepotes ejus contra inclytam Dominam Matrem nostram, nos, & fratres nostros, ac insulam nostram Siciliæ, nefariam, & ineffabilem conspirationem fecissent, propter quod eos ad Dominum Patrem nostrum memoriæ recolendæ transmisimus puniendos, eo quidem præmortuo ipsi ad manus, & posse illustris Domini Alphonsi fratris nostri Regis Aragonum devenerunt, qui eos tenuit: & adhuc detinet captivatos, propter præscriptas culpas eorum, & alia scelera manifesta, quæ in Patrem nostrum, & Dominum publice com-*

mi-

miſerunt, & propterea verentes, ne ex aliquo caſu captivitatis, eorum ergaſtula diſrumpantur, volumus, & fidelitati tuæ ſub obtentu gratiæ noſtræ præcipimus, quatenus ſtatim, receptis præſentibus, in Cataloniam adeas perſonalis, & conferens te ad prædictum Dominum, fratrem noſtrum prædictos reos nomine, & pro parte noſtra exigas, & recipias ab eodem, poſitoſq; in navi ducas verſus Siciliam, & cum prima pars, ſeù quota inſulæ Siciliæ viſibus tuis occurrerit, ipſos cum proteſtatione exceſſuum eorum, quos tibi in ſcriptis tradidimus, ſemotim in faſſia involutos, in maris profundum projicias, & ſubmergas, ita quod in ipſa faſſia ſub maris ingluvie moriantur: prædicto verò fratri noſtro per alias noſtras litteras ſcribimus, ut eos ad requiſitionem tuam, quam ſibi, noſtro nomine, feceris, tibi liberet, & aſſignet, per te verſus Siciliam deferendos: datum.

Jis auditis, Alaymus humili voce affatur, dicens: *Domine Bertrande, ſcio, quod mei miſereri non poteris, judicium enim Domini, eſt: Dominus quidem maris in mari me cæpit, & in mari me condemnat, ſed per Deum vivum, & verum adjuro humanitatem tuam, quod ſubſtineas paululum vitam meam, dum coram vobis in cælum effundam miſeriæ meæ queſtus*, & factum eſt ſibi, quod petiit, & ad cælum proſpiciens lacrymabilis ait: *Domine Deus, Pater miſericors, Creator, & Redemptor meus, dum tibi placuit, mundo vixi, nunc, ſicut tibi placet, de mundo eripior, in manus tuas Domine commendo ſpiritum meum*: iterum ait orans: *parce Domine Infanti Regi, cui omnia, quæ ego miſer egi, nota ſunt, parce actori mortis meæ, quia judicium tuum in me perficit*, & converſus ad nautas ait: *vita mea, dum viguit, plena miſeriis, lacrymoſa, & languida ſemper fuit, & nunc in tranſitu iſto pudor, anxietas, & malus finis occurrant, & circumdederunt miſeram ſenectutem: ego quidem, cum juſte moriar, cum ſit ita proviſum, pro aliorum vita morior, pro aliorum ſalute condemnor, ſed cum hæc data ſint deſuper, & nulla ſit danda remiſſio malis meis, patienter calicem iſtum bibam, nec Nobili Regi obfuiſſet, ſi clauſus in antro vili Siciliæ, ſivè caſtro culpas ingemerem, quas commiſi, & commendabilis foret regia dignitas, ſi morte convictus, humatus humanitus oſſa traderet tumulo, ſicut docet Altiſſimus: miſer ſenex quid prodeſt, ſi ſub aquas emittam ſpiritum, ſi demergar in maris alueum, aut ei pontus forſan evomerit cadaver*

in

in lictore fœtidum, saltem si de vita habetur suspicio, postquàm corpus spiritus reliquisset, negari seni non debuit in ultimis finibus lictoris patrii sepultura, ut & terra patria partem ultionis assumeret de scelere, si quod in patriam perpetrassem, sed verè novit Altissimus, unde infligenda meis culpis rationabilis forsitan pœna foret: iterum ait: *valeat Rex Infans, valeant. Siculi omnes, indulgent mihi, quoniam culpabilis sum, valete & vos omnes: morte mea pax aderit, suspicio cadet, & livor cedet:* hoc dicens voluntariè pergens, fassiæ se involuit, dicens: *plusquam creditur, ego deliqui, & si pejora substinere potuissem, pejori mereor fine clauli*, & prædicti 2. nepotes ejus semotim fassiis involuti, in mare cum misero sene projecti sunt.

Post hæc navis ad portum Trapani defuncti senis plena doloribus applicat: jam rumor de ipsius interitu inter amicos, & notos diffunditur: jam mens amica vehementi dolore confunditur: miratur populus Siculus, unde tantum discrimen advenerit, & considerata militis hujus strenuitate regiminis, quod olim in regendo Phariæ populo gessit, mœstitia cordis compungitur: prudentes enim humanæ conditionis versutias attendentes, justos in eum cogitant Regis motus: jam ad hostes tanti discriminis fama prætervolat: jam hebetes facit nobilium animos, & mentes reverberat populares: miranda confusio lapsi senis! resultat terror in conscios, qui jam pro aquilis converterant animos in tædiosa dominia Gallicorum: jam nutat fides utriusque dominii, & fronte mutata judicii, unusquisq; servitia populus reprobat, quæ militaribus acta laboribus à facie pereunt dominorum: solus cœtus Romani dominii motus præcipites arguit Siculorum.

CAPUT CIX.

Tractatus Raynaldi de Ancolla, & Sociorum venientium in Augustam.

1 INterea grandis in terris, & detestabilis sceleris jam maturata prognicies parturit novum genus: audi fili, quod post liberationem prædictorum fratrum Perroni, & Antonini, ipsi Fratres infra annum 15. ind. ineffabile facinus, & rursus pejoris erroris scandala machinantes, ad sedem Apostolicam accedentes, dicunt Pontifici: *Domine Sancte Pater secretorum nostrorum quæ olim contra Siculos convertendos egimus, ad conscientiam*

tuam revoluimus opera: in Siciliam quidem accessimus, corda quorundam tentavimus, novimus animos plurium nobilium, atq; populi, quod si requisiti per Sanctam Ecclesiam fuerint, absq; tortore ad fidem converterentur Ecclesiæ, & eis conversis, alios à fide aquilæ, quam sequuntur, cadere facient, nec, qui hodie dominatur in insula, est talis potentiæ, quod posset resistere cœptis nostris: ecce si jubeas, Augustam, quæ locus quietis, & securitatis nostræ primus erit, intrabimus, Leontinum nobile, quod vicinum est, & optima Cataniæ civitas, & reliquæ partes vallis Nothi, & Demonæ, quas olim jam tentando circuivimus, nobis illic apparentibus nostræ erunt: ab eis enim promissum, & immutabilem assensum habemus, in quibus recipiendis non erit obstaculum, nec sanguis aliquatenus effundendus: post hæc præter belli severitatem singulas partes vallis Mazzariæ nos ab eorum erroribus eruere noveris versuros, unum tamen deest, ut in eis regendis modicæ virium quantitatis exfortia nobis dones, quod adversus insulæ detentores, si forsan assumpto virium spiritu contra nos, & ad fidem nostram conversos vellent resistere, conversus populus, & eorum bona, qui se tueri externis brachiis indigent, sub Matris Ecclesiæ nomine, per vestra patrocinia se defendant: si sic egeris, postmodum insula ipsa, te mandante, restitui poterit Ecclesiæ filio injuriam Regi passo: ille, jis auditis respondit, dicens: *amici, non sunt in vestri, aut nostri potestate, quæ dicitis, sed ejus, ex cujus permissione facta sunt, Domini: vanum quidem credimus, & impossibile reputamus, quod Siciliæ populus, quem universalis peccati servitus tenet, erui posset à Domino, cumq; idem velle, idem nolle factus est præter immensi belli discrimina, aut expectabiles terminos, quos daturus sit sui misericordia Deus potens: nec placet nobis conversio peccatorum, qua effusio sanguinis humani sedem, quod absit, Matris Ecclesiæ polluat, & calescat, sed omnia, qui summa potest, arbitrio ponimus Creatoris: ergo discedite, & piis oraculis flectendus sit Dominus, ut sui pietate peccatores Siculos convertat ad Ecclesiæ suæ gratiam, & ad pacem, erga quos scitis, quod huc usq; sicut à Deo permissum est, hominum opera perierunt, & sollicitudines bellicosæ.*

Prædicti verò Fratres ab eorum inceptæ intentionis proposito non desistunt, sed cum inexaudibiles fuerint apud eum, accepto itinere, versus Neapolim incedunt ad reverendum Patrem

trem Dom. Gerardum de Parma, Apoſtolicæ ſedis Legatum in Regno, & nobilem Dom. Robertum, Comitem Atrebatenſem partium ipſarum per inclytum Dom. Carolum, Capitaneum Generalem, & cum ad eos acceſſiſſent, conſilio inito dicunt eis ſingula ſeriatim, quæ per ipſos ſummo Pontifici fuerunt expoſita, ut præfertur, fingentes ſe ea ad nullius conſcientiam derivaſſe, quibus intellectis, vocatis ſtatim venerabili Patre, Martoranenſi Epiſcopo, ipſum in Legatum, Riccardo Murrono, milite Aprutino ipſum in Capitaneum, nomine, & pro parte Matris Eccleſiæ, necnon & Raynaldo de Avella, milite Neapolitano ipſum in Admiratum, & Capitaneum nomine, & pro parte Dom. Caroli ordinaverunt in Siciliam deſtinandos, ac exhibitis ipſis, 500. equitibus Gallicis Provincialibus, & Latinis inter milites, barones, & alios, ac mille, & quingentis peditibus ſtrenuis Cruceſignatis comitivam hanc apud Brunduſium tranſmiſerunt, & ibi paratis galeis 40. cælato eis, ad quod forent viagium profecturi, galeas ipſas 15. die April. 15. ind. ipſius malo, eorum auſpicio aſcendunt, quibus Capitaneis injunctum extitit, ut ſtatim, quod ad terram deſcenderent, galeas ipſas remiſterent adeò ultra Siciliam verſus occidentem ad caſtrum ad mare partium Sorrenti, quod timore galearum Meſſanenſium nulla de ipſis ſuſpicio haberetur, ne proinde eorum fruſtraretur intentio: ibi enim magnam multitudinem militum, nobilium, equitum, & peditum armigerorum paraverant, & parare multos Comites intendebant, expettantes cum galeis ipſis, & aliis 44. inter galeas, & teridas galeas in confuſionem Siciliæ transfretare, qui, dum mare tenerent, navigantes quodam die Mercurii, 1. Madii, indictionis ejuſdem, orto jam ſole apud Auguſtam applicuerunt, & erectis, atq; extenſis vexillis, & ſtandalibus Matris Eccleſiæ, ac Dom. Caroli armis muniti, vada littoris inveſtigabant, & portus, & paratis ſcalis, jam parabant ſe ad terram deſcendere, littora quoq; ſola inveniunt: abierant enim habitatores de terra ipſa, quia perrexerunt illa nocte apud Leontinum ad quoddam forum, ad quod, anno quolibet conſueverant ſe conferre, & tunc credentes tutè ſtare, ignorantes de ſubito inſultu hoſtium, vel adventu, terram ipſam mares, & fœminæ cum parvulis eorum exierunt, ſicut prædicitur, domeſtica tractaturi: nec diſtabant à patriis laribus, niſi per milliaria 12. erant quidem eadem die in

pa-

patriam reversuri, si eorum reversio impedita ex adventu hostium non fuisset.

Cum autem quidam nomine Pacchius, cum esset valetudinarius cum quibusdam aliis senibus remansisset in villa, videns galeas, & hostes, accessit cum sociis ipsis ad lictus maris, & ait, interrogans eos, dicens: *qui estis vos? qui tentatis littus, & terram Domini Regis Jacobi carpere?*: ast illi respondentes, dicunt ei: *amici sumus*: Pachius ait: *vos non habemus amicos, nisi dixeritis, qui estis, & ad quid venitis? potius enim reputamus vos inimicos Dom. Regis, & nostros, quia vexilla portatis Ecclesiæ, & signa hostilia Gallicorum: discedite ergo ò stulti, & non tentetis furorem Domini, quia nobiscum est Christus, ne super vos eruat furor ejus: unum vos scire volo, quod si hostes estis, sicut, quæ geritis, patent indicia, & ovile nostrum vos clauserit, vestra dementia vos confundet: victoriam enim victori nostro attribuetis: veniet quidem Rex noster fælix cum Siculis, quem unusquisq; sexus, & genus diligit, & sequuntur, & vos clausos per terram compellet ad mortem: inopes eritis aquæ, negabitur ignis, cum ligna ibi deficiant, unus ingressus habetur ad urbem, qui capietur vobis à Siculis: necessaria vobis, si mare negaverit, mortui quidem estis, inde succursus speratus dejerit vobis, veniet illuc strenuus Ammiratus cum Phariis, nec ignotum est vobis, quod toties valeant destræ fari, mare capient, & negabitur exitus undiq; vobis clausis, & væ vobis, quia dementia vestra vos lusit*: dicunt illi: *frater tu vides vexilla Ecclesiæ, & ecce Legatus, & Fratres Prædicatores, ministri Ecclesiæ, qui veniunt pro salute, redemptione, & conservatione Siculorum, & vestra, quomodo bonum vestrum ignoratis ò miseri? cogitare quidem debetis, quod Mater Ecclesia mittit vobis amicos, non hostes, quia reputat vos filios, non servos, quomodo ergo tu contendis adversus nos, quia amici sumus, sicut hostis?* & ait illis Pachius: *Ecclesiam Sanctam timemus, & cum Christiani simus, eam habemus in Dominam, & in Matrem: pastores vero, cum inimici nostri sint, non culpis nostris, sed Gallicorum amore, cum odiant nos, odiosos habemus, & hostes proprios reputamus, cum pluries in confusionem Siciliæ diversa scandala frabicantur, sed quærite à Legato vestro, aliisq; ministris, quos dicitis, si Deus, cujus instar gerere dicunt, mandat, ut per effusionem sanguinis Christiani pastores Ecclesiæ moliri debeant,*

ac-

acquirere, qui juſti Chriſtiani ſunt, & ſecundum Deum, & Eccleſiam matrem in Domino Deo vivunt, & reſpondete mihi, quid dixerit vobis? quod ſi annuerint dictis illis, cum ſimus Chriſtiani, & ſecundum Deum viventes, fidem Catholicam teneamus, cum quærant nos effundere, ipſi chriſtiani non ſunt, nec à Deo mittantur, quia contra Chriſtianos veniunt, & ſi Chriſtiani ſunt, per eos, aut vos Eccleſia militare non poteſt, quia doloſe venitis, & inique proceditis, & veſtra iniquitas vos confundet, & ex confuſione veſtra manus geremus, & animas non pollutas, ſed ſi ad nos, ut dicitis, vos mittat Eccleſia, quare à dictis veſtris opera differunt? humilitas enim aſſociata eſt Gallicorum ſuperbiæ, propter quod ex fructibus veſtris, cum mali ſint, opera veſtra manifeſte cognoſcimus, quæ ſunt mala, cum enim non habeamus in mundo alios hoſtes, præter quam Gallicos, quorum, ſi amici eſtis, geritis Gallicorum vexilla: videmus ergo, quod ad deluſionem noſtram intenditis, non ſalutem, & ad confuſionem potius, quam ad pacem, nec armati venire debetis, ſi amici, & cives eſtis Eccleſiæ: arma quidem Eccleſiæ, humilitas capitis, benedictio Sanctæ Crucis, & verbum ſuave eſt, quod à Domino datum eſt, & omnia hæc non nobis, qui ſervi ſumus alterius, ſed Legatus, & miniſtri veſtri, ſi ritè veniunt, inclito Domino noſtro, Regi Jacobo, ad quem ſpectat Siciliæ regimen, atq; honor, proferre, & prædicare debuerunt, quia ſi quotam partem terræ Siciliæ, Auguſtam cæperitis, quam ſolam invenitis, reliquam partem inſulæ non ſic: non enim poteritis ultra ire, quia cum injuſtè inſtar & Crucem Dei, qui humanitatem, & pacem diligit participem contra Chriſtianos bellorum veſtrorum feceritis; ipſe, cum ſciat nos juſtitiam ſequi, mittet deſuper potentiæ ſuæ miniſtros, Angelos fortes, qui contra vos pugnabunt, & conterent vires veſtras: jis auditis, ad terram inconſultè deſcendunt, & pergentes ad caſtrum, diſrobatis, & evacuatis domibus, victualibus, vino, & aliis, caſtrum munierunt, & caſtrum cum ſit in plano, nondum erat opere perfectum, nec erant ibi, qui caſtrum defenderent: jam rumor de tam ſubito adventu hoſtium ad partes vicinas pervenit, audientes trepidant Siculi, jam animalia campi ad partes tutiores devoluuntur, jam loca bello ſuſpecta deſeruntur.

In diebus illis Admiratus de Catalonia rediens, in Meſſanam applicuerat, ob cujus abſentiam ab operibus vaſſello-

rum tarsianatus Messanæ artificum dexteræ defecerant, quia huc usq; cum propter desides exploratores nulli rumores de hostibus haberentur, in eo, tanquam in ovili domestico taciturnitas habebatur: jam hostium repentinum adventum rumor affabilis auribus Regis insinuat, quem sub forma brevis eloquii, litera continens recitavit: Rex vultum præclarum à cordis nobilitate non deviat, domesticos, & consiliarios urbis advocat: illi à vultu Domini nequaquam differunt, vocatur & populus, cui Rex ait: *Populo meus ego non voco vos meos, nisi in quantum vos cives, & amicos meos habeo: ecce quos huc usq; fortuna distulerat, subitò venientes per mare tenent angustiam, nec propterea turbetur cor vestrum, neq; formidet: fides vestra constans, & perpetua sit, quia ab amore vestro cor meum aliquatenus non mutabo: ecce quidem contra hostes arma geram, sociis viribus contentus, & Siculis, nec latare oportet in illorum audaciam, ne quod debile dicitur, ut serpente, quod absit, tantæ temeritatis principium vires sumat: vos tamen civitatem vestram custodite: inclita Domina Mater, soror, & frater meus à vobis non commovebuntur, ob quorum præsentiam, consolationem habebitis, & quam semper invunerabilem credidi, ex ipsorum aspectu roborabitur fides vestra: Admiratus propterea super accelerationem reparationis, & armationis vasallorum hic remanet, cui assistatis circa festinam expeditionem ipsorum, ope, & consilio oportunis, & nulla manus vestras inertia teneat, sed causa ad commune præsidium vos vocet salutaris, sciturі, quod si in hoc icta hostium cornua, ex Dei virtute, & sollicitudine curæ vestræ confregero, pax vestra, & securitas procuratur*, & vale dicens omnibus, crastina die Sabbati, summo diluculo, quarto videl. Madii se asserit recessurum, & eo dicto, statim populus provocatur ad lacrimas, & ad questus, quod eis in urbem dimissis solum prælia gesturum se obtulit, deinde Admiratum vocans dixit ei: *vides amice, quantis terra hæc periculis subjacet, quantoq; discrimine agitemus defectu vasallorum, quæ nondum reparata sunt: si enim hostibus via maris subripitur, & succursus eis, ac fuga negabitur, aut fame, aut morte peribunt, aut nomen nostrum invocabunt, propter quod circa reparationem ipsam studiosus existas, thesauros, & singula, quæ tibi in jis opportuna fuerint, tibi trado, ego quidem ad iter accinctus præibo, meq; nihil agere putes, nisi, mora sublata, cum galeis Rhari fueris subsequutus.*

Jis

Jis ergo dictis, ſtatim Admiratus ad tarſianatum accedens, vaſſella cæpit diſquirere reparanda, ac vocatis, & habitis ſingulis magiſtris operis reparationis ipſorum, catervatim ex illa hora ad tarſianatum populus totus accedit, hinc inde jam lætus clamor efficitur, jam manus artificis ordinantur ad opera, & labores, jam ſtrues ſtudiis artificioſis incumbit, jamq; ſuperveniens nox claudit artifices, luminaria magna præferuntur operibus, illic abies ſcinditur, illic pinus ferro debilitatur, illic robur imponitur, illic ilex ſupponitur, quæ coſtas corroboret carinarum, hinc remi dirigantur, hinc ceræ debilibus ignibus liqueſiunt, hinc cæmenta lini ſtringuntur velleribus, hinc cerare vaſa incipiunt, hinc lectis vaſſellorum præparant, nec erat pars, quæ neceſſariis vacaret laboribus, illinc menſæ ponuntur, & fercula, illic noctis præſtantur humanis laboribus otia, illic mares, & fœminæ mutua ſollicitudine ſerviunt, illic magni, & parvi concurrunt, illic quiſq; manus exhibuit adjutrices, hic ſupra cervicem, ille humeris tabulas, illi trabes hilari exultatione portabant: ſedentibus autem Rege, & Secretariis ejus, quaſi prima hora noctis in loco, ubi convenerant, tractaturi de cauſa vitæ, quam adverſus hoſtes, ſequenti die, inire debebant, quidam ex eis Admiratum de negligentia mutua viciſſitudinum reprehendunt, dicentes: *mirantes, neſcimus, quæ ſit intentio Admiratis? ipſe enim non intendit, niſi ad pompam, quia cum debuiſſet pro anno præſenti galeas, & vaſſella cætera reparaſſe, nihil actum eſt in eis, ſed cæpit vias ſuas: jam eſt annus, & amplius, hinc inde veſano navigio diſcurrendo æquas mortuas, & remotas partes Provinciæ pugnaturus, ac ſi vicinos hoſtes totaliter extirpaſſet, verendum tamen eſt, ne ſui defectu hoſtis cedamus aſtutiæ, & ſui deſidia, ſingula deperdantur: ipſe quidem à fortuna regnantis nomen victoris accepit, & pugnantibus aliis dictus eſt optimus operator: videmus quoq; quod durum eſt, vaſſella noſtra in tam imminentis neceſſitatis articulo habere parata, & ſi forſan hoſtes in hoc ictu bellorum prævalebunt, dolor erit incomprehenſibilis ſociis, & pudor maximus dicere, quid agemus, propterea cum vita hominum à navali prælio pendeat, ac ſatis ſirennos ſocios Dominus habeat, inveniat, ſi placet, è tanta turba fidelium, qui magè ſummiſſus meliori, vel forſan ſimili bellorum cauſam navigio proſperabit.*

Rex, jis auditis, ait illis: *loquentibus vobis ſcrutatus ego*

ſum

ſum corda veſtra, quod non eſt in eis, & labiis veſtris rectitudo: ficta quidem eſt dilectio veſtra, & fides labiorum incredula: ſi enim præſentia hominis facit amicum, indignum quidem eſt, ut quem amicum dicitis, lædat abſentia, numquid una tantum nocta, cum excuſabilis ſit, erit conſtans prævaricandus amicus? decet vos ſiquidem, cum veritatem dicam, ejus opera retinere præterita, videre præſentia, ac futura non ſpernere, quæ ipſe facturus eſt gratia Divini favoris adiutus, nec placet, ut qui dignitatem Regii nominis, & honoris, & pacem veſtram, regniq; procurat, me præſente, cum abſit, fidelis domeſticus arguatur: ſinite ergo, ut qui fortunam mei regiminis, Chriſto actore, tueatur ab hoſtibus, manu forti per opera ſuæ fælicitatis, cum deſuper ſit proviſum, victoriam regiorum ſucceſſuum ſolito ſagacitatis navigio, Deo duce, fœcundet, & mentis prope conſcientiam advolvatis: ſubſtinendum eſt patienter, quid agat, aut referat, dummodo communem utilitatem, & deſideria pacis veſtræ Deus auctor per eum præſtiterit, ut ſi ſenſus veſtri non edocent, & edax livor ab oculis veſtris mentem non auferat, vobis pacem tenentibus, ille pro vobis prælia geſtiit, periculis pro vobis expoſitus, & labori, nec ignominioſum vobis putetis, ſi quem ego ſubſtineo, vobis neceſſitas afferat ſubſtinendum: fælix quidem hæc hoſtium culpa, & neceſſaria dicetur, cum ſub poteſtate mea, vincente Rogerio, Chriſti patris ſolita benignitas afferet victos haſtes, nec juxta procedatis, quod amicum ſic perperam condemnatis, nec de bono, quod egerit, opere comprobatur: in omnibus quidem ſemper conſervat amicum boni commendanda ſobrietas, quomodo ergo, qui rectè vos diligit, non ſervatis amicum?

Necdum Rex iſta finierat, famulus quidam curſu præcipiti advolat, & accedit ad Admiratum, videt eum ferventem circa frequens opus, & labores ſollicitos vaſſellorum, & ait ad eum: *Domine opus bonum agis, & labores tui inobſequioſi ſunt, & ſtudia tua non grata: obloquuti ſunt enim coram Rege ad invicem, quos credis, amicos, contra quos ſolus Rex, & fides tua non ſiluit:* aſt ille interrogans quærit, dicens, *ubi eos dimiſiſti?* ait ille: *Domine in camera cum Rege,* & iterum quærit dicens: *credis, quod inveniam eos ibi?* reſpondens ille dixit, *utique Domine, quia Rege adhuc loquente, ſermonum ſuorum materiam imperfectam dimiſi,* nec adhuc miniſtri liquores nocturnos portaverunt,

qui

qui consueverunt futuros somnos indicere dominis: ast ille, sicut erat circum illa veste succinctus, vultum fumosum, vestem sordidam, & brachia nuda ferens, accensis luminaribus, accedens ad eos, salutato Rege, & cæteris, ora fervidus sermonem vix explicat, & stans in medio, erecto cervice, conceptum facinus parturit, dicens: *quis vestrum labores meos ignorans me arguit de opere meo, & de hoc se non tenet contentum? ecce adsum, dicat nunc, me præsente, quid vult, & respondebo sibi? quod si opera mea, & labores meos contemnitis, ex quibus vitam, & bona vestra possidetis, ostendite vos opera vestra, quæ facitis? aut si domo, & urbe fruamini, si vestimenta insignia portes, creditis ex hostibus victoriam habuisse? considerate, quod vobis gaudentibus, arma gerebam, vobis tutis existentibus, bella miscebam, vobis otiosis, & labores, & mortes non timui: dum mare perambularem, vos domos possedistis, thorum dedit exigua mihi pinus, fercula, & pocula mea vestris odiosa sunt usibus, quos splendidæ mensæ recipiunt, me fames, & timor oppressit, vos copia rerum satiat, & quietes meis laboribus facit securitas: quærite mentes vestras, & investigate, quæ fecerim? considerate, si futura vobis sunt prælia, si alter malleus est, qui conterat vires hostis? ignoratis quidem bonum, quod vobis dedit Altissimus, aut forsan obliti estis, quæ fecerim? nec tantus est pudor, si arguar, quantus est dolor, si labores mei judicio vestro depereunt, & condemnor,* & statim conversus ad suos ait: *ite citò, ferte huc operum & laudum meorum testimonia, quæ non dormit, victoriæ nostræ maris, arma videlicet Provincialium, quos vicimus apud Maltam, vexillum mirabilis belli Domini Caroli Principis, spolia Nicotiræ, Castri veteris, Tarenti, Majoræ, & Minoræ, ac aliarum partium Principatus, atq; Calabriæ, quæ ab inde, judice bello, portavi post fugam Domini Caroli Regis, ad quam eum compuli, quando invitus ille civitatem Regii, & alias partes Calabriæ per mare profugus dereliquit: afferte Gerbarum juga servilia, & si qua Libyes me vincente vexilla deperdidit, ac laudabilis triumphi præconium, quem in aquis æquoreis S. Philippi, & campis Rosæ partium Cataloniæ, contra Gallos obtinui; ac quæ mihi donavit Altissimus in Aquis mortuis, & Provinciæ partibus, & alia, sicut scitis, quæcumq; sint, signa victoriæ, quæ in atrio laudum videbitis interclusa, & cum adhuc guerra duret, & ad convincendos hostes poten-*

tes necessaria reputetur vitii fugacitas, ne strenuis probitas bellatoris, si verum bellandi vos provocet, & fuadeat armis fiducia, potestatem, qua fungor jussus, libens nemo, & vos, seu alibi ad nostram primatus hujusmodi arma ferat, qui, meliori fortasse auspicio, contra tantae causae formidinem, vobis consulentibus, rugat, & dirigat pacem vestram.

Illi, cum hoc audivissent, summissa cervice, tacuerunt, eisque silentibus iterum ait, *ex abundantia fidei & amoris, quem porro, me continere non possum, quin, si mandaverit Dominus, sub cujus potestate cuncti consistimus, incepta peragere servitia peragam, salvem si successor advenerit, vis parabit consilia operis inceptis materiam subministrans*, & ad eos conversus, ad operarios rediens, servitia festinus accelerat, & primus ad singula regis vocibus singulos animat, ad curas sollicites operis, & labores: hinc non vagus discurrit, stare loco nescivit, in quodlibet manus intulit adjutrices: alii ex sua sollicitudine magis fervent. o quoties ille humeros labori supposuit, ille manus, ò quoties infantulos habuit socios ad labores, ò quoties, ut ferventius animarentur, muliebre, & vile plebis servitium commendavit, ò quoties, dum operarios visitaret, invitavit ad potula, & prandia, quae portabat, propter haec, & consimilia ante decursum 6. dierum à die incepti operis, 40. galeas reparatas, munitas, & armatas peroptime, singulis oportunis, in mare composuit, operante tamen summi operatoris gratia Jesu Christi: hoc ille Rex ad nobilem genitricem, Dominam Reginam adiit, & eis sedentibus, ille ait: *Reverenda Domina: imminens mi necessitas advocat, ut, qui in insulam Siciliae fui ingressus, contra hostes, duce Altissimo, proficiscar, & quia victoria terrae miseriis in potestate hominum non est, sed ejus patris, cujus lege cuncta regumtur, sedes vestra, sororis & fratris nostri erit regalis Castrum Griffoni, usq; dum audieritis, quod de superventientibus hostibus mandabit gratia Dei Patris, inde valeant vestra consilia, sinon fuerint rebelles praeter Dei judicia, sensus vestri, populus Messanae, sub cujus fide, & cura consistitis, toto corde diligite, statum eorum, & pacem totis conatibus procurate, seditiones eorum, & scandala fugite, videant, mares, & foeminae vos benignam, & omne genus vox sentiat gratiosam, super singula rogans, ut populus Messanen sium rerum defectus nullatenus patiatur, adsit hic copia frumentorum,*

quia

quid gessisset, audiverunt mentes earum, & salvo, quæ timorem non advehit, plebem lætam reddit. His dictis Regina provocatur ad lacrimas plena pro salute, & conservatione nati suspiriis, plena curis, & cum vale diceret, ab amplexu filii mater cecidit lacrimosa, & reversus in thalamum suum, quiete erga noctem claudit: summo vero diluculo, assumptis secum sociis, ad Admiratum veniens, incepit eum ad osculum pacis, & vale dicens alteri illi: *considera quod dixi, quod insula Siciliæ, & gloria mei nominis & clementia Christi, & industria tua dependet.* Inde civitatem egrediens, in Deo commendans, pervenit apud Taurominium, atq; ubi inde congregatis comitatibus, familiaribus, aliisq; de comitiva sua, die subsequenti superveniente, de Leonace recessit, versus Catanium profecturus, & cum jam pervenisset apud Jacium, quod distat a Catania per milliaria 6. obviavit Comiti Camerario, qui ad eum veniebat, eumq; jam essent ultra Jacium, viderunt galeas hostium velificantes versus Catanium, a cujus portu distabant forte per milliaria 2. & statim Comes ait: *Domine Rex, quid est agendum?* respondit Rex dicens; *quod adeamus Catanium* dicit Comes: *Domine socios paucos habetis, & si hostes, ut speramus, Catanium habeamus, omnia sub periculo sunt, & propterea tutius esset, ut ad tutiorem locum, vel in Messanam redeamus* dicit Rex: *absit, quod filius Regis timore hostium redeat: qui me diligit, me sequatur, & non negabit aliquis ad mortem: qui autem mecum in bello esse timuerit, recedat, & extra me sit*: ait ille dixit! *Domine cum non sim fortis in armis, fortuna mea non est mecum: avus enim meus, & postea Rex Boemiæ, & quidem alii cum me voluissent habere in prælijs, mortui sunt, cum eos evitare voluerim, nec permiserunt: sine ergo*, ait, *ad Dominam Reginam adeam, & ad comitivam aliarum Dominarum, cum sola sim, pro consolationibus earumdem, quia cum aliis bella gerent, delicata Comes aget mysteria*, & eo recedente, Rex, cursu præcipiti ad civitatem Catanensem accelerat, paucis sequacibus propter saxosam, & arctam viam, per quam quatrupedes ordinate perambulare non poterant.

Qui cum pervenisset apud Catanium, receptus fuit a populo, qui si non venisset, credebat propter adventum hostium deperire: jam Rex regalem ædem subiit, & ecce post pusillum, nobiles cum eorum comitivis laboriosi adveniunt: erat quasi hora

6. diei: totus populus ad arma concurrit: erat ibi praesens Guillelmus Calcerandi, Vicarius citra flumen Salsum cum 200. equitibus, Riccardus de Passaneto, de Leontino cum totidem, Riccardus de S. Sofia inter suos, & equites civitatis, quia ipse erat tunc ibi Capitaneus, cum totidem; & Rex habebat 400. equites inter milites valde strenuos, & alios bellicosos: hostes quidem ad instinctum praedictorum Fratris Perroni, & Fratris Antonii venerunt Cataniam, causa eam recipiendi: venerunt namque per mare, & per terram potentes: omnes enim milites, & equites eorum dolosè latitaverant se in loco, qui dicitur Laganetum, qui distat à civitate per milliaria 2. credentes intercipere populum in littore, si ab eorum requisitionibus refilirent, dummodo si exivissent forsan ad defendendum litus contra nautas volentes ad terram descendere: & ecce, velis depositis, arma sumpserunt, & vexillis eorum infaelicibus extensis distabant à portu urbis per milliaria 2. videntes autem hostes, quod nec populus ad arma exibat, nec requirebant eos amico sermone, sicut speraverant, armaverunt quamdam vaccettam de remis 20. & miserunt eam ad portum ad explorandum processus, & conditionem urbis, quae, cum venisset, appropinquavit, & stetit supra remos: stabat enim secura, quia nullum vas armatum erat tunc in civitate illa: Rex enim mandavit, ut nullus de terra tumultum aliquem faceret, nec in muris apparerent, nec arma, nec signa aliqua, vel indicia hominum ostenderent, & adeo stabant sub silentio, quod nullus clamor audiebatur in civitate; sed videbatur, quod esset habitatoribus propriis derelicta: & cum jam venisset hora vespertina, illi de vaccetta percutientes in remos redierunt ad suos, recitantes, quid viderant, & quod nullum strepitum, nullas etiam voces, aut sonitus audiverant in civitate illa, credentes, quod sola esset: & interim quidam nomine Clionus egressus de urbe, dum pergeret apud Leontinum, per hostes interceptus est, qui cum fuisset ductus ante Raynaldum de Avella, interrogavit eum dicens, *dic amice, quos rumores habes de Catania?* dixit ille, *bonos*: & ille interrogavit, dicens, *quos?* ast ille dixit, *si veritatem vultis, quod dicam, laudabile erit, si credetis mihi, bonus Rex Jacobus hodie Cataniam intravit cum 2. millibus equitum, & 20. millibus peditum Messanensium, & Catalanorum, et stant silentes, quia hac nocte Admiratus per mare, et*

Rex

Rex per terram in vos, & gentem vestram percutient, propter quod, si hic eritis, omnes mortui eßis, & si evaseritis, non transibit dies octavus, quod tota Sicilia veniet ad confundendum vos: melius fuisset, si non veniſſetis in Siciliam, & paulo post venit alter interceptus, & prædicta omnia confirmavit, ac si fuissent interlocuti ad invicem: illi verò perterriti adhæserunt ad littus, & cum consilium inirent, dato verbo per mare, & per terram recedunt, tenentes versus Augustam, & interim Martinus Lopis de Oblit, miles Catalanus, Rege inconsulto cum 50. arceriis, Cathaniensium peditibus, & sociis 10. equitibus exeuntes de civitate, insequuti sunt hostes usq; ad flumen Cathaniæ, quod ab inde distat per milliaria 6. & percutientes in postremos socios hostium, plures ex eis interficiunt, plures in fugam posuerunt, &, nisi Rex superveniſſet, plures alios intercepiſſent: ille verò, cum exteri essent, cum nox immineret, & essent tenebræ super terram, ac metus hostium eos opprimeret, vias ignorant, & fame, ac labore armorum, & tædio æstus impulsi, arma projiciunt, periclitantes tota illa nocte apud Augustam, unde recesserant, applicant, ignorabant enim, utrum Rex, aut ejus comitiva apud Cataniam perveniſſet, & propterea tanta temeritate ducti civitatem ipsam ad eorum vesaniam evertere crediderunt, licet foret Cathaniensium commendabilis constantia non tentanda.

Præterea, sequenti die Martis, Rex de valle Noti Siculos evocat, ut secum in mysterio belli conveniant, in quorum dispendia hostes venerant conspirati: jam equites ex locis acceleRant, & venientium peditum non est finis: ordinantur quidem, & mittuntur de terris singulis mutuæ vicissitudines bellatorum, ut si bellorum casus accideret, unusquisq; portaret laboribus mutuis pondera præliorum: interea sequenti die Dominico, 12. Madii prudens Admiratus Cataniam cum 40. galeis ex Phariis armatis, & Siculis applicat, & solus ad terram descendens, Regem quærit, quem alloquutus est in loco, ubi dicitur Tristaynus: erat enim ibi supra littus quædam columna marmorea prostrata in terra, in qua erat sculpta imago cujusdam Saraceni, qui vocabatur Tristaynus, in cujus memoriam erat illa sculptura, & erecta fuerat illa columna in palatio illius, quod frabricari fecerat supra lictus, post cujus desolationem adhuc marmor illud Tristayni casum deflet: dixit autem Admiratus, *ecce per gratiam*

Digitized by Google

Dei galeas armatas habeo ex patentibus Phariis, in quibus est spes nostra, propter quod, duce Christo, hac nocte contra hostes iturus sum, nec ab inde recedam, nisi Augustam nomine tuo recuperem: tu vero, crastina die Lunæ, summo diluculo, mihi, & nautis succurre, quia contra hostes posituras sum, & galeam ascendens, hora quasi mediæ noctis, cum extolio toto velificat, in Augustam fæliciter proficiscens, & cum crederet ibi galeas hostium invenire, galeæ ipsæ ab indè recesserant per viam superiorem maris ultra Siciliam, in patriam reversuræ: Rex quidem statim cum toto exercitu civitatem egrediens, vocato ad se Blasco Mactia, milite Catalano vexillum aquilarum victricium per eum gestandum sibi fæliciter tradidit, & eo recepto stetit supra tumulum, quousq; totus militaris exercitus, & peditum comitiva egredientes de urbe, patentes campos tenerent, & cum jam sol inclinaret in casum, & ad ripas placidi fluminis perveniissent, placuit Domino noctis otia super viridas segetes, quas nondum apti temporis maturaverat gravitas, cum sociis sumere: ast cum circa auroram Rex quiesceret, & forent ejus oculi somno graves, ecce Sacra Imago sub specie mirabilis Virginis visa est sibi astare supra cervicem ejus, & ostendens ei colubrum magnum nigrum, venientem adversum eum, ait: *dirige gladium tuum in colubrum hunc, & tolle eum, ne pereas*, & paulo post ostendit cervum venientem cornibus elatis versus eum, cursu præcipitem, & rursus ait: *tinge gladium tuum sanguine cervi hujus, quia coronam hostium accipies, cujus interitus tibi fælix, gustus verò amarus, & hoc quidem erit primum militiæ, & victoriæ tuæ signum*, cumq; jam esset hora matutina, & ad iter singuli pararentur, Rex, quem in somnis viderat, secretariis suis exponit, & cum perveniissent ad locum, ubi dicitur Agnonum, ecce coluber, sicut in somnis viderat, veniens tortus ante Regem apparuit, quem cum se erigeret ad pedes quatrupedum, nemo poterat ipsum percutere, descendens vero de equo quidam, qui vocabatur Joannes Storna, denudato ense, percutiens colubrum, collum ejus abscidit, itaquod mortuus est, & paulo post cervus mirabilis, cursu præceps, adversus equites veniens, canes insequentes levitate decipiens, equites, & emissa venabula vitat, ast Rex, emisso clamore, ait: *cingite locum corona quatrupedum ad modum ovilis, ne exiens cervus decipiat sensus nostros: oportet enim cervum mori, ut adimplea-*

pleatur ex ejus interitu, quem virgo prædixerat, ſerma bonus, & ſtatim Villanova miles extorquens immiſit venabulum, & cervi utraque diſſecat latera, & cum caderet, enſe feriente cervicem cervi diſſociavit ab humeris.

Illo quoq; diluculo prudens Admiratus apud Auguſtum applicuit, & cum deſcendiſſet cum exfortio ſuo ad terram, ecce hoſtes corruunt in eos, & nautæ Pharii prævalentes, inſecuti ſunt eos, qui cum cederent nautis, littora derelinquunt, iterum hoſtes in Pharios irruentes bellum miſcent, & rurſus hoſtes fugantes Pharii incumbunt, rurſuſq; cum furore maximo hoſtes in Pharios redeunt, & cum nautæ retrocederent uſq; ad littus maris, juſſit Admiratus in mare ſcalas galearum deponi, & ſublata ſpe aſcendendi ad vaſa, exclamat voce magna, dicens, *ad eos Pharii prudentes, ad eos, qui noſtri ſunt hoſtes*, & incipiens primus bellum miſcere, ſinguli ejus favore adjuti, pugnando viriliter amiſſam terram recuperant, pugnando, & interficiendo hoſtes uſq; ad muros, & portam caſtri, cum diſtarent à littore, ubi prius bellum incæperunt, per milliare 1: jam aquilarum vexilla Pharii ponunt contra hoſtes in muris, eoſq; in caſtro, obice cuneo peditum, tenent obſeſſos: cum autem Fratres ordinis B. Dominici in eorum domos rebelles exiſterent, & deſuper de tecto minantes, ad bellum Pharios provocarent, cum Pharii dirigerentur ad eos, & aſſecurarent illos, ipſi tamen contendentes interfecerunt 2. ex eis: baliſtarii vero Catalani interfecerunt 3. ex ipſis, & 2. capti fuerunt: alii vero Fratres, qui fuerunt numero ſex, in caſtro cum aliis ſe receptaverunt: aſt, qui capti fuerunt, ad Admiratum ducuntur, quorum unum Admiratus ſemotim interrogavit dicens: *unde es tu?* & ille: *Capuanus ego ſum, propterea captus ſum*: & iterum interrogavit eum, dicens: *eſt diù, quod es in partibus iſtis?* & reſpondens dixit: *jis diebus cum iſtis aliis, qui in caſtro ſunt per Eccleſiam miſſi, ad partes iſtas veni, & conſocius ſum Fratrum Perroni, & Antonii*: Admiratus vero audito, quod talis eſſet, dicit ei: *Frater, ſi veritatem dixeris mihi, non morieris, ſed conſervabo te, & fiet tibi, ſicut potieriſi quæro itaq; indica mihi conditionem, & propoſitum Comitis Atrabatenſis, ſi noſti, & iſtorum, qui dicuntur pro parte Eccleſiæ ſe vemiſſe*, aſt ille dixit: *Domine ſi dixero, forſan non creditis mihi, ſed in verbo fidei dico, quod miſereor, & compatior probitati Regis,*

&

& tua, ac innocentiæ Siculorum, quia Comes Atrabatensis una cum Legato Ecclesiæ innumerabilem habent exercitum bellatorum, Magnatum, Baronum, militum, equitum, peditum, & Crucesignatorum ex omni tribu Christianorum, quos paratos dimisimus, intendentes in Siciliam transfretare de partibus Castri ad mare, quod est propè Surrentum, cum 84. interteridas, & galeas & declinare intendunt in aliquam terram vallis Mazariæ; propterea Henricus de Mari jam hostis vester, civis Marsaliæ; credo, quod jam venerit apud Marsaliam, ut cum galeis, in quibus jam venimus, terram ipsam expugnet, ut si eam habere poterunt, locum habeant alii supervenientes, quo tute descendant, prout factum est in valle Nothi, sicut videtis: ji quidem, qui venerunt, non sunt missi causa acquirendi Siciliam, verum ut tantum impediant exfortia vestra, quousq; dictus succursus in Siciliam veniat, & hoc erit in proximo, & ecce galeæ, in quibus venimus, jam sunt 4. dies, quod recesserunt à nobis versus partes illas, si non obstiterit pelagus, redeuntes, ut ab inde redeant in confusionem Siciliæ, atque vestram, & nisi vigilantes fueritis, decepti estis.

Admiratus quidem hoc cordi claudit, & miratur, dolens, quod Rex moram protraxerat, & jam, cum Rex appropinquaret, quasi hora tertia, nuncium ab Admirato recepit, qui Admirati gesta, conditionem, & statum urbis per ordinem recitat, & cum verbis duceretur; & magis appropinquasset, vidit terram, & novit aquilas suas patentes in mœnibus urbis, & gavisus est populus, exercitus universus; confestim Rex aliquantulum quievit, & vocans singulos catervos suorum præparat, & Raymundus Alamani, Mareschalcus, & ductor exercitus cum comitiva suorum præcessit, & deinde alii strenui milites cum turbis eorum per ordinem subsequuntur: erat quidem murus à castro ab oriente discensus usque ad mare versus Occidentem, in cujus fine, ex parte Occidentis, supra fundum maris, turris erat erecta, & erat porta introitus urbis subtus castrum, per quam metu hostium superastantium negabatur introitus, & in turri etiam stabant vigiles 10. ex hostibus, qui introire volentes per turris confinia, non permitterent, reliquam vero partem muri Pharii tenebant, pugnantes cum illis de castro, & cum illis de turri, de quibus 14. interfecerunt, sex vero, qui remanserant, cum peterent misericordiam, obtinuerunt, & prædicto Mareschalco ingres-

Digitized by Google

gresso cum sociis, ante castrum posuit sibi sedem. Castrum verò erat in plano, & ex 3. partibus obsidebatur usq; ad muros, præter quam ab oriente: ab inde enim mare muros castri reverberat, & ex parte septentrionis, unde ad urbem habetur introitus, de uno mari ad aliud de oriente in occasum parum distat: distenditur ergo terra à castro in meridiem, mari circumdata, usq; ad caput S. Erasmi per milliare 1: terra illa ædificata extitit jussu boni Cæsaris Friderici, valde pulcra, ubi erant nobiles, divites, sagaces domestici, & ex omni genere viri fortes: 2. habet portus, quorum unus ex parte occidentis habet vada, per quæ, vassella habent ingressus, & regressum de terra, alius ex parte orientis utilis est æstivo tempore tantum: terra illa supra planiciem posita est, abundans aquis, vino, & messibus, sed in castro, pro eo, quod positum est supra saxum, vel arcem imam, non est, nisi puteus unus, qui, flante arcto, aqua putei illius adeò amara est, quod nemo eam gustare potest, quod est contrarium, cum ex illa parte sit terra firma, sed quidam prudentes dicunt, quod de mari Pontichiæ, licet distent ab inde per milliaria 4. sunt venæ subterraneæ, ex quibus mare ex illa parte tenue immissum, propter impulsum aquilonis pervenit ad puteum, & cum superabbundet, efficit aquam putei amaram, vel quasi marinam: puteus ille vocatur Basilius, & terra, priusquam fuisset ædificata, vocabatur mare mortuum & usq; hodie, forte sunt anni 50. quod fuit ædificata, & distat à Syracusia per milliaria 20. & à Catania totidem, à Leontino verò 14.

Post quam verò Marescalcus, & alii nobiles ex parte interiori terræ, videlicet ex parte meridiei, castrum obsident, quidam ex hostibus fugientes se dederunt mandatis regiis, postea Rex ingressus in Ecclesia B. Nicolai ante castrum, sedem ponit, ex parte verò exteriori, à septentrione, Guillelmus Calcerandi, Vicarius, & Matthæus de Thermis, milites cum comitiva nobilium, baronum, & equitum Siculorum, ac peditum castrametati sunt, & in circuitu Regis, ac partibus convicinis, Blascus Mactia, Villanova, aliiq; Catalani, bello strenui, in obsidionem, & confusionem hostium se locant: stadia comestibilia, & oportuna singula compluunt, statimq; Admiratus ad Regem veniens, propositum Comitis Atrabatensis, &, qui supervenerunt, hostium, insinuat, & dixit, quod, posito sine, si posset cum hostibus, galeas

ipſas, cum de longe non eſſent, & prætenderet, duce Domino, in alias in confuſionem, & exterminium hoſtium futurorum, & hoc dicto, mandato Berardo de Ferro, ut cuſtodiat ſagaciter terram Marſaliæ, nec ab inde recedat propter inſultus hoſtium, & ſpecialiter Henrici de Mari, hoſtis ejus, cum ad ſuam potius, & ſuorum injuriam, ac confuſionem intendat: mandatur Bonifacio de Camerana, & Obberto, filio ejus, militibus de Coriliono, ut cum hominibus Corilioni apud Marſaliam accedant, terram ipſam ab hoſtibus, ſi oportuerit, defenſuri: mittuntur ſiquidem ad alias terras maritimarum Siciliæ Capitanei ſtrenui, & de montanis cuſtodes, & defenſores in maritimas commoventur, coloni maritimarum ſollicitantur, ut contra hoſtes, muris fortibus, propugnaculis, aliiſq; ſe muniant, oportunis, ut, ſi caſus accideret, eos ſuperveniens belli neceſſitas, inveniat vigilantes: mittuntur prudentes, & ſeduli viatores, qui prudenter, atq; celeriter uſq; ad ultimos fines Siciliæ diſcurrentes, ſi galeæ prædictæ de Sicilia receſſerint, & quam viam tenuerint, inſtruantur.

Præterea ſtatim, Admirato jubente, artifices lignamina, & alia, quæ ſunt neceſſaria, præparantur, fiunt ingeniæ die illa, & pernicioſæ machinæ contra hoſtes: ex parte ingeniarum munus erigitur per magiſtros, & artifices operis, qui à dolis, & inſidiis hoſtium protegat, & defendat: iis præparatis, hoſtes proſpicientes ſtupefacti hebetant: redarguimus quidem nominis vani præconium, quod de Raynaldo de Avella, eo abſente, fama pluries enucleaverat nuncia: potuit quidem ſaltem, quod de ſe fortè Rex teſtimonium perhibetur, contra pedites ſtimulantes in arma, & ſtrepitus vigorem cordis excutere, vel ſuæ probitatis induſtriam belli ſtrenuos milites, ſi ſufficeret aliis, præſertim ad armorum præludia provocare, ſed, aut quod præſentiam ejus fama minuerit, vel quod fidei paternæ favore adjutus, Siculas aquilas ſubſtinere non timuit, adeò torpore cordis effremuit, adeò vigore ſenſuum dormitavit, quod, cum venerit Siciliam pugnaturus, veniſſet armis depoſitis melius non pugnandus: ſequenti die Martis, 14. Madii, Rex domeſtice procedens, priuſquam ingrederetur belli limen, nobilem Conradum Lancea, Nuncium mittit ad hoſtes, ad quos cum perveniſſet, brevi veſtigio ſtans extra muros caſtri, affatur guardianos, & caſtri vigiles, dicens: *Ite ad rectores veſtros, & dicite eis, quia Nuncius Domini Regis*

Jaco-

Jacobi, Regis Siciliæ venit loquuturus ad illos, propter quod, si volunt, veniant, audituri, quæ eis dicenda sunt per eum; cum autem hæc illis nunciata fuissent, prædictus tantum Petrus Murroni venit, auditurus, quæ diceret, ad quem dictus Regis Nuncius sic loquitur, dicens: *Dominus meus, bonus Rex Jacobus, ad quem Regni Siciliæ rationabiliter honor spectat, miratur, ut, cum ipse insulam Siciliæ subjectam suo dominio teneat, & hostes sui sitis, cum signa hostis teneatis, licet vos non habuerit hostes, quomodo terram suam ausi fuistis intrare, & clausi guerram tractare paratis, si poteritis, sed nec timuistis ejus dominium, ipse tamen non considerans tanti motus audaciam, si volueritis, & sapientes eritis, ignorantiæ vestræ parcit, si terram suam, præter belli stimulos, & errores velitis deserere, nec furorem ejus tentare?* respondens ille ait: *Non decet, cum prævaricatoribus Christianæ fidei loqui, quia Samaritani estis: ite ergo, dicite Domino vestro, & Siculis, quia cum servitiis matris simus Ecclesiæ, cujus sedem Dominus vester calcitrans molitur eruere, nec sibi, nec sociis, aut Siculis, quorum consiliis ducitur, cum rebelles Ecclesiæ sint, licitum est nobis loqui, etiam vitam, ab eo, quam dare non potest, parcibilem non habere, nec terram hanc, quam ex laboribus, & industria nostra Sancta recuperavit Ecclesia, nonnisi, si oportuerit præter belli discrimina, & effusionem sanguinis, dimittemus*; ille ad Regem rediens, singula nota facit, & die illa terribilis ciconia bipennis erigitur, immensæ turres, & castra de trabibus, & lignaminibus æquiparantia castrum, in confusionem hostium frabicantur: Admiratus inest in omnibus, & circa singula fervidus, mirabilem sedulitatem impendit: altera die prædictus Nuncius redit ad hostes, & ait prædicto eorum Capitaneo: *Sagax Rex Jacobus, Dominus meus, ex dicto vestro, cordis vestri propositum novit, quia vanum est, nec dicit fore Regi laudabile, si ex motu vestro, quem arguit, velit aliis Christi fidelibus, qui vobiscum sunt, suæ clementiæ, si voluerint, gratiam abnegare, propter quod quærite à singulis vestris aliis vestris, si velint vobiscum claudi, quod moriantur vobiscum, ut hostes, vident enim potentiam Regis, & quem contra vos, & illos ob vestri duritiam frabicantur, vel, si ante belli fatorum eventum gratiam consequi velint & ab eo, qui pius est Dominus, consequentur*; iterum ille respõdens, ait: *Recedite à nobis filii iniquitatem, quia non habetis partem cum Christo, & amplius molire, servus*

Chri-

Christi tentare: Nuncius verò, cum rediret, hęc omnia retulit Domino, sicut novit.

Die illa, Admiratus frabicari fecit Gactum eximium ex trabibus, coopertum tabulis quercuum, super quibus corea bovina, & super eis terram imponi mandavit, propter ignem, & lapides desuper immittendos, & prædicta artificia super rotas constructa devolvunt, ducentes, & hærentes propè castrum: altera verò die, iis peractis, idem Nuncius ad hostes rediens prædictum Capitaneum affatur ita, quod omnes audirent eum, dicens: *Iterum dico vobis, quod misericors, & clemens Dominus meus, Rex Jacobus humanitatem suam non deserit, monens, quod si filii estis matris Ecclesiæ, & in ejus missi estis servitia, cum ea juxta non sint, ipse mortem vestram non quærit, nec movetur, cum eum ad iram provocaveritis, & furorem, sed cum ipse Christianus sit, ac matris Ecclesiæ filius, requirit, & rogat, ut mentis vesanæ furore deposito, si fictè non veneritis, & actus vestri non lateant, pace mutuo præstita, secure veniatis ad eum, & gaudeatis cum eo de omnibus, quæ dedit Altissimus, & quæ terra sua fœcundat: ipse enim, quæ possidet, mandatis disponit matris Ecclesiæ, & vestris, si filii sui estis, & utinam placeat in cornu humilitatis ejus quiescere, nec quamvis Admiratus ejus bellorum stimulos agitet, vos moveat actio stimulorum, quia ex ore vestro futura didicimus, & ex duritiæ cordis vestri immanitatis nostræ videns inditia, sed si pacem nostram quæritis, licet hæc minentur discrimina, frustabuntur, alioquin si secus feceritis, cum Regis, & Siculorum potentiam videatis, cum inculpabiles simus, famem, & mortes præter misericordiam vos noveritis incursuros, & si amici nostri fueritis, dabit vobis Rex vasa sua, per quæ cum equis, armis, spoliis, & si qua habetis, repatriationis regressus, tuto navigio, facietis, quod si durus est hic sermo, & mentes vestras infelicitas occupet, saltem à Raynaldo de Avella, & sociis ejus latinis, quærite, si eorum vesania in duritia vestra perdurare præsumpserit, quod si forte voluerit, quærite, qua fronte aquilas tentabunt eruere, & in vultum Domini gladios denudare, cum prædecessores eorum formam, & genus, quæ adhuc sunt, receperint à dominis aquilarum.*

Ast ille montis aculeo tertio stimulatus, facie velata respondens, dixit ad eum: *Nolite perdere sermones vestros o perfidi, quia inexaudibiles sunt, sed si gratiam Ecclesiæ, & pacem nostram*

ſtram petieritis, terram, quam quærimus, nobis dimittite, & non erit ultra iniquitas inter vos, & nos: ſi aliter facitis, ſubſtinere nos oportet uſq; dum, quod erit in brevi, ſuccurſus ſpirituum nobis adveniat, à quorum facie vires veſtræ, & bellorum veſtrorum præludia deperibunt, cumq; idem Nuncius redjiſſet, & retuliſſet Regi, quæ audiverat, ſtatim clamatur ad arma, & ad bellum, ſinguli animantur, laborant ingeniæ, lapides ingeniarum volvuntur in caſtrum, circumcirca baliſtæ tenduntur, arcus non ceſſant, nec audet quis hoſtium in muris apparere: hoſtes verò perterriti latent in caſtri teſtudine, quia circumcirca ingeniæ caſtrum reverberant: audi fili mirabile, & hoſtis fatis obnoxium, quod magiſter ingeniæ Admirati, qui vocabatur, Caſtellionum, erecto diametro, adeo ſubtiliori ingenio obtemperavit ingenia, quod quoties ex ipſa lapidem immittebat in caſtrum, ſingulos lapides immiſit in puteum, qui vocatur Baſilius: jam bello Pharii laborioſi ceſſant, quieſcit undiq; incepti Martis myſterium, cum ſole tendit in caſum ſollicitus belli labor: præterea galeæ hoſtium cum cauſa repatriandi, receſſiſſent ab Auguſta, & apud Marſaliam perveniſſent, Marſaliæ littora capiunt, & cum hoſtiliter muris hæſiſſent, bello inito, cum pudore recedunt, & cum damno littora dimiſerunt, & cum navigarent, obviaverunt Henrico de Amari, qui adverſus Marſaliam cum galeis 12. veniebat, & mixtis viribus in hoſtilem terram accelerant, & cum ad terram deſcendiſſent, in muros bellum ineunt, hoſtes ſuccumbunt, & fuga poſitos ſuorum cadavera non expedit ſepelire, jam altum tenent, & quos ſemianimes portabant, ſuſcipiunt expirantes deſerti viſcera littoris Favognanæ: jam hoſtes Siciliam deſerunt, & ad locum ſtatutum accelerant.

Interea, bello depoſito, Admiratus, nocte ſuperveniente, Regem alloquitur, dicens: *Bone Rex neceſſe eſt, quod ad inſequendas galeas hoſtium, quas invenire hìc credidi, priuſquam ſi magis de longe fuerint, manus noſtras effugerint, proficiſcar: tu verò cum propugnacula, & quos tibi feci bellorum ſtimulos, habeas, hoſtes iſtos ſtimulare non deſines, ſed eos continua bellorum viciſſitudine miſeros exemplum bellandi, & vires tibi deſero Siculas, & ſtrenuitatem potiſſimè ſociorum: Nuncius enim ad me rediens, retulit; quòd galeæ ipſæ nondum de Sicilia recedentes, Marſaliam pugnantes tenent obſeſſam*, & vale dicens, ſub noctis cre-

puſculo navigans, Lilybęa littora tranſigit, & cum ipſis abſentibus nulla hoſtium inveniſſet obſtacula, rediens in Auguſtam, hoſtes rurſus expugnat, ex omni genere prœliorum: hinc inde vulnera fiunt, hinc baliſtæ tenduntur terribiles, quæ percutientes in Gallos, eorum late corpora dirimunt, & ingeniarum ſaxa per inane caſtri rotantia ter hinc inde percutientia caſum fecerunt lugubrem hominum, & equorum: die illa, poſito fine belli furoribus, nocte ſuperveniente Admiratus velificat per mare Phari Meſſanæ verſus partes Surrenti, pontiatas in confuſionem hoſtium profecturus: Rex quidem contra hoſtes caſtri parat ſuos, bellatorum vices ſollicitat, ad Regem gaviſi veniunt, qui vulnera ſubſtinent, ſciſſuras monſtrant per ſanguinem, probat ille, quod ferant, & iterum redeunt, hoſtes poſt confortationis ſpiritum pugnaturi: quadam die, dum pacem arma tenerent, hora quaſi nona, hoſtes ad Gactum deſcendunt, igneq; de intus immiſſo, Gactum comburunt: Rogerius quidem Spatafora in hoſtes ſaliens percutit in medium eorum, ac interemptis ex ipſis duobus, intercipitur dictus ab hoſtibus: jam de captione ejus clamor inſurgit, tunc Raymundus Alamani, & Blaſco Mactia ſalientes, in eos percutiunt, plures interimunt, ſociumq; recuperant, & iterum, bello inito, hebetant hoſtes: jam fœtor carnalis putridus quatrupedum, & hominum mortuorum, cum locus non eſſet in caſtro pro tumulis, non abſq; clade tœdioſus inſurgit: ſtabant vivis commiſta cadavera, jam animi vigor præcipitatur ab hoſtibus: jam quiſq; ad cor rediens facta redarguit, metuit facienda, jam inter ſe ſurda conſilia faciunt, & de amiſſa Regis venia conqueruntur: jam vina eis, & aquæ deficiunt, jam guttura deſiccantur, & fames invaluit: jam preſſo turpi liquore putredinis torpentia pocula fundunt in viſcera, ubi, dum mortua fierent, vegetabilem animam ſauciarunt, jamq; in guſtus, & morſus quatrupedum corruunt, & exinde ſanguine polluunt fauces arctas: jam ligna deficiunt, & tenues ignes nutriunt, & ex haſtis baliſtarum, arcuum, & telorum: erant ibi quædam matres, quæ filiorum lactentium, cum lacte deficerent, ora tantum lacrimis irrigabant, vitaq; tenuis, & inermis eorum efficitur, cum facta fuiſſet plena miſeriis, & viribus inanita.

Quadam die Lunæ, in veſperis 18. Junii veſaniam hoſtium cęli clementia quærit deludere, quod ab Ætna nubilofus fumus

egreſ-

egreſſus ſubito nubes in aera ſplendidum copulavit: fiunt tonitrua, corruſcationes terribiles, & boreas veniens ſuper terram, congeſtas expreſſis nubibus pluvias diſtillavit: gaudent hoſtes, quod, qui nocturnis auris ora compluerat, imber ipſis ſatiabilis undas effudit: tertia autem die rediit ſiccitas: jam unde ſperabant amiſſam vitam reſurgere, patiuntur inediam ſingulorum, deinde lugent Apuli, & in unum conveniunt, queſtus enervant ab animis, & mutuo ſuſurro dolores enucleant: Joannes verò Buccatorſula, miles Neapolitanus, juvenis omnium vocem gerens, Legatum, & eorum rectores affatur: *miſerias noſtras non decet exprimere: vobis enim ignotæ non ſunt, ſed mentium noſtrarum intentionem exponimus, quam forſitan ignoratis, verbis itaq; Fratrum Prædicatorum ſeducti, temeritatis noſtræ motus arguimus, & veſtræ perſuaſionis monitu moti, patriam, fratres, filios, & uxores noſtras reliquimus, voſq; ſequuti ſumus ad mortes, & prælia, non ad paces, ut illi, qui præter belli diſcrimina, præter metus, Siciliam nobis promiſerint, nos duxerunt ad clades, ad mortes, & injurias perſonarum: ſcitis, quod jam nos, & ſingulos ſocios Rex Jacobus ſuæ benignitatis venia dignos fecit, ſed veſtri duritiam imitantes, mala ſubſtinuimus, ſicut ſcitis, fame perimus, nec habemus, unde ſicca guttura intingamus, ignibus arma conſumpſimus, vires deficiunt, & ſingulorum inopiam patimur, quæ bella gerentibus carere non debent, propter quod ad vitæ noviſſimum venientes, cladem, & famis jugum, equos comedere, putredinem ſugere, ac fœtorem cadaverum: cum hæc vobis ignota non ſint, amplius ſubſtinere non poſſimus, nec ſperanda ſunt futura nobis præſidia, ſed ſi datum eſt deſuper, amiſſam Regis veniam imploramus: tollite Cruces veſtras, quas contra Siculos tulimus, & animarum noſtrarum vile pretium, quod nobis pro effuſione chriſtiani ſanguinis tradidiſtis, voſq; in erroribus veſtris perſiſtite, quia nos ultra poteritis non habere, nec ſi ultra clauſi fuerimus, pejus morte poterimus ſubſtinere, quam ſi ſubjerimus, fortuna præceps, quam fugimus, vobis victoriam minime pollicetur:* jis dictis velut conſilium habituri, armis prius depoſitis, Apulos foras ejiciunt, dicentes: *diſtate à nobis paramper, quouſq; videamus ſuper jis, quid agendum ſit*, clauſoq; caſtri oſtio, ſuper eos Buccatorſulam decapitatum extra muros in Siculos ruunt.

Rex verò manſuetudinis ſuæ non immemor, cervice adjun-

cta cadaveri, divino jubilatum mysterio, sicut ad militem decuit, passum corpus humanæ tradidit sepulturæ: hostes verò conversi in Apulos, voluentes lapides super eos, compellebant illos, & improperabant, ad quos vocaverant, Siculos se conferre: illi ergo Regis misericordiam invocantes, largiri eis promissam dudum veniam precabantur, voces eorum, cum raucæ forent pro afflictione animi, audiri non poterant, sed lacrymæ cadentes, & manus eorum elatæ ad sidera intentum cordis, cum gemerent, exponebant, & eos in tantæ rigore miseriæ, 3. diebus, & totidem noctibus diræ calamitatis afflixit sævitia: 3. vero die, Rex ad humanitatis suæ conscientiam rediens, clamantes peccatores recepit ad gratiam, eosq; regia benignitate adultos pie refecit cibis, & potibus, & ipsos in Messanam transmisit, curiali cura tenendos, & interim quidam Venetus, civis Neapolitanus, nomine Strassacammisa in quadam vaccetta de partibus Neapolitanis venit, exploraturus actus, & processus hostium prædictorum, & dum ad terram de longè à castro descenderet, per Almugabaros captus, ad Regem ducitur, qui, dum per Regem informaretur de singulis, ad partes, unde venerat, sospes remittitur, eventus, quos audiverat, de hostibus relaturus: audi fili mirabilem Christi potentiam, attende ineffabile fili prodigium, quod à Dei Patris potentia Jacobi Regis suscepit humanitas, quod 23. die Junii prædictæ 15. ind. dum vires, & hostium cornua solius summi correxit dextera Creatoris, depositis de sede potentibus, humilem Regem inopinata geminatæ victoriæ gloria coronavit, quod hostes ipsi compulsi propter inediam, quam patiebantur de singulis, boni Regis gratiam invocantes, impetratâ vitæ tantum veniâ, se suæ misericordiæ tradiderunt, quibus receptis in regiæ gremio pietatis, thesaurum, spolia, arma, & equos, si qui ex conflictu ipso supererant, sagax Rex, atq; munificus, inter familiares suos, atq; domesticos, de solitæ suæ liberalitatis gratia dividit, largiens, vocans ex permissione Altissimi, solo dominii nomine, se contentum, personas verò illorum per castra Siciliæ captivavit, præter Fratrem Perronum prædictum, qui se, priusquam ad aspectum Regis veniret, propter læsam conscientiam, quam habebat, in parietem muri castri caput percutiens, emisso cerebro, præter Dei cognitionem, se voluntarius interemit: jam proinde cœtus Siculo-

culorum dissolvitur, & singulis pacem tenentibus, universus gaudebat Siciliæ populus, in conspectu Regis diversos proferens modos letitiæ, &, quæ mentes exhilarant, nova tripudia canticorum.

Audi fili mirandam Regis probitatem: dixit Rex illis, qui gaudia commovent: *Jubilemus Deo salutari nostro in ecclesiis suis, ad quem pertinet pro hiis, quæ dedit, benedictio, gloria, laus, & honor, non in hiis, quæ facitis, ne mundus nos arguat, & dicat nos gaudere de captione istorum, licet hostes fuerint, inter quos sunt personæ sacratæ, & reverendæ, & dicunt pro parte Ecclesiæ se venisse*; & hæc cum dixisset, satis honestè proceditur, nec laus datur in terris, sed in cælis gloria Domino, à quo fieri sibi bona singula confitentur: ecce quidem Regem, & qui prudentes sunt, tantæ non movet sollemnitatis lætitia, sed cum ipse ignoraret, ubi Admiratus degeret, & sub quo nutu belli consisteret, animum curis mordacibus gerebat implicitum, verens hinc, ne calliditas hostium, cum mare spacioſum sit, & noctis obscuritas, quidquam à mentis conscientia non obtorret, ipsum deciperet, hinc considerat, ne vecti hostes à pelago, ipso ignorante, rursus agitent partes Siciliæ, & foret error novissimus pejor priore, & demum hinc languet, & trepidat, quod mutata facie pelagi, propter infinitas hostium vires, bellator maris, qui fuerat, obtimus, quod absit, Rogerius, non succumbat, & dum è tanti mole discriminis, & curarum aculeis mens ejus obsessa tabesceret, ecce subito clementia pii Patris cor Regis ægrotum lætificat, quod 29. dicti mensis Junii, eo residente apud Cathaniam, Gurronus nuncius applicans, Regem alloquitur, dicens: *Domine, si Rogerium diligis, gaude, quia ab eo missus sum, tibi immensæ lætitiæ nuncius*, & ait, *dum 16. die mensis hujus, Admiratus littora Surrenti attingeret, novit, quod apud Castrum ad mare conjurati hostes erant parati in Siciliam transire, quos, postquam de Sicilia recessimus, jam est mensis, & amplius, per singulos portus, & littora, ac maris insulas sollicite disquisivimus hinc & inde, quæ cum audivisset, confestim biremem ipse conscendit, ac, me tantum socio, ad hostes, sub specie piscatorum accessimus, & numeravimus inter galeas, & teridas, 84. præter barcas, & alia vasa, quæ erant galeas ipsas cum fodro, & aliis sequuturæ, & vidimus, quod erat in littore, equitum, & peditum innumerabilis*

gentium multitudo, & jam paratus erat de omnibus in Siculos transeundi: redeuntibus autem nobis ad socios, Admiratus, vocatis ad se rectoribus, & galearum personis, ait illis: Viri prudentes scitis, quod olim contra hostes prælia gessimus, &, Deo adjuvante, victores in patriam rediistis, ecce nunc hostes vicinos habemus, qui se contra nos, & patriam nostram Siciliæ venire paraverant: considerate itaq; quanta forent discrimina, si limina patriæ attigissent, & bella miscerent cum Siculis: invalescente enim guerra clades validæ, caristiæ, & horridæ mortes insurgerent, &, quod foret obnoxium, pernicioſa foret seditio popularis, hortor erga vos socii, gaudeant mentes vestræ, quod, divino nutu, cum hostes in eorum januis teneamus obsessos, ubi nos vestræ felicitatis fortuna devexit, à nobis perdendi sunt hostes, qui erant Siciliam perdituri: capiamus igitur arma nostra victricia, & animi vigorem induamus viriliter, ac ad deperdendos hostes salutare propositum conjugalis, ac filialis dilectio, ac patriæ natalis dulcedo vos moveat, nec ferrum vestrum, dum pugna duraverit, aliquatenus retractetur, spolia, arma, & thesauros hostium, post obtentam à Christo victoriam vobis concedimus: gaudete, quia Magnates Gallici, Comites, & Barones navale bellum vobiscum miscuerint, nec multitudo collectæ plebis vos terreat, aut Provincialium vana pubes, qui, bello durante, aut morti succumbunt, aut à patriis sedibus perdere consueti, quod vitare non possunt, postpositis humeris numquam puduit tradere terga fugæ, Appullos verò fortuna, quæ totiens illos Phariis dedit victos, rursus deluserit, nec absq; metu perditionis, quos non ignorant, tentare Pharios verebuntur.

Iis dictis, cuncti assensere, & proinde nauticus clamor ad cælum cum summa lætitia tollitur, inde Ammiratus nobili Narzoni, hostium Ammirato, scripto significat, dicens: *Ecce cum Phariis sociis adsum, tenens littoris tui partes, veniens, si nos quæris, te, & tuos, Duce Domino, perditurus, propter quod, si proponis habere Siciliam, te non decet in tam remotas partes bella dirigere, cum insulam ipsam imbellis habere non posses, quia hìc, si bellum nobis miscentibus, victoriâ potieris, ut credis, absq; belli judicio postmodum Siciliam poteris obtinere: revoca ergo propositum tuum, quia, quos quæris, habes in januis, itaq; para te, & tuos in prælium, quia cum Pharios bellicosos retinere non possim, si secus feceris, in confusionem tuam, & tuorum 23. die mensis*

sis hujus, duce Christo, noveris firmiter me venturum, infra quem terminum de necessariis tuis cogites, ac tuæ saluti provideas, & tuorum; ille, iis intellectis, suos vocat, & eis significata revelat, jam inter cunctos murmura fiunt, jam acuunt surda consilia, & terror multorum animos occupat, jam rigor Rogerii cunctorum mentes reverberat, & vires hostium pallent præ præsentia Phariorum, jam Legatus indulgentias præbet, & Comes Atrabarensis furiosus, terram, & littora permeat, cunctos in bellum sollicitans, jam Narzo validos juvenes sibi collocat, & quæ galeam suam non deserant, 2. galeas bene armatas præcedentes à prora, duas à puppa sequentes, & totidem à quolibet latere Narzo constituit, jam nobili Raymundo de Balzo, Provinciali, Comiti Avellini galea assignatur, alia Comiti Brendæ, alia Comiti Monopelli, alia Comiti Aquilæ, alia Comiti Joanni de Janvilla, alia Comiti Guidoni de Monteforti, & ana galeæ 2. pro qualibet pro comitiva eorum, armatæ viris fortibus præferuntur; alii verò nobiles, & cæteri reliquas galeas recipiunt, in duabus magnis teridis, 2. vexilla, unum Ecclesiæ, & aliud Domini Caroli Principis apponuntur: audite verbum mirabile, quod, nocte illa, cum foret mare tranquillum, clamor à pelago veniebat cum strepitu, nec intelligi poterat sonus ejus, & licet teneret cum æquore terra pacem, nec ab aere ventus irrueret, vasa hominum periclitari videbantur, stridor rudentium, & arborum aures percutiens singulorum, audiri de longe poterat mire maris tamquam ululatus dolentium mirabiliter sunt auditæ, & cum cæli foret tranquillitas, igneæ lampades volitabant ab aere, velut trabes ardentes, tunc canes, quasi gementes, amaros ululatus, & horribiles præstiterunt, & tempestivi galli tristia populis cecinerunt: nocte illa Comes Atrabatensis, somno sepultus, voce magna exclamans, dixit: *Rex Carole accipe vasa, & gentem tuam, quia plus ea sustinere non possum, priusquam rursus perdantur à Siculis, video aquilas vorantes gentem tuam, & alii captivi ducuntur à fœmina gravis aspectus*: Pharii ergo per eos, bello dispositio, cum pocula, & gaudia sumerent, cum ponto, & superiùs pacem tenent.

CAPUT CX.

De victoria, quam Rogerius de Lauria habuit in littore Surrenti.

ADveniente autem die, prudens Rogerius sibilą movet, Pha-

rii vigiles pectora sibila præstiterunt, aft ille corda eorum verbo, & vultu refovet hilari, dicens: *Confortemini socii, quod fœlicem belli diem Phœbus surgens nitidus nobis aperuit*, & deinde, cunctis gaudentibus, viros ille utiq; fortes,& strenuos, qui aquilas regales circumcirca custodiant, alios, qui vexilla hostium, indubitabili ferro, prosternant, alios, qui juga, & castra prorarum defendant, alios, qui puppas non deserant, alios, qui in hostes saliant, alios, qui ferro adunco galeas hostium impediant, alios, qui baliftas graves, & alias desint non tendere, alios, qui fortibus brachiis lapides volvant, & alios, qui, pugnantibus Siculis, spiritum augeant, & vires præliorum, clamando suscitent, ordinavit: docet siquidem patienter prælia substinere principio ferientium,& motus silenter recipere singulos Gallicorum, aft postquam eis arma defecerint, & jam fessæ membrorum dormuerit labor vires, tunc unusquisq; ferventer surgens, exclamans ad commissum sibi servitium dirigat manus suas: *quod hodie, nobis bellantibus, à cælo promittitur mors, & vita*: jussit itaq; in remos percutere, & invocato victorioso nomine Jesu Christi, & Glorioſæ Virginis Mariæ de Scalis Messanæ, fœlix movet extolium, & cum videretur ab hostibus,& appropinquasset ad eos, hostes à terra depositi jam mare tenent, & dum iterum, cum Christi nomen,& Matris ejus Reverendæ Virginis, summis vocibus, invocarent, ecce Guillelmus Trara prius in hostes percutiens capitur à galeis 4. Gallicorum, & cum bellum foret jam initum, galea Melatii, alia Liparis,& alia Trapani in galeis Comitum percutiunt,& subsequente galea Syracusiæ, altera Cathaniæ, altera Augustæ, & altera Tauromenii, feriunt, & demum galeis Cephaludi, Heracleæ, Licatæ, & Saccæ ferientibus, Trara recuperatur à sociis, jam post præssuras lapidum, & telorum, in hostes Pharii conruunt, in defessos hostes jam saliunt, jam vexilla sternuntur hostilia, jam Gallicorum strages fit maxima, sanguis inundat, jam percussi hostes in mare cum saliant, sub aquis spiritum emiserunt, priusquam devenire vellent ad posse, & dominium Phariorum, capiuntur omnes Comites, plures etiam nobiles Gallici, videl. Provinciales, & Latini cum 44. inter galeas, & teridas, reliquæ verò, dimisso bello, versus Neapolim aufugerunt: jam nobilium dolor in patriam surgit, & tristitia popularis, plorat doloroſa Neapolis, Gaeta ingemuit, Amalphi-

Digitized by Google

phitanorum, & Salerni coſta conqueritur, necnon & Apulia cęſa corpora luget.

Stabat ſiquidem Ammiratus, dum fieret belli commixtio, ab excelſa puppe tonans, armis corruſcans, in aliorum vires, cum hebetent, ſociorum præſidiis ſubvenire, &, dum vocem extolleret, ſuſcitabat animosè in prælia fortium nomina pugnatorum, jam illi de terra, ſuis cędentibus, ſævis ululatibus gemuerunt; &, dum ad littora currerent, ſtragem ſuorum videntes, in amaros quæſtus, & gemitus excitantur, &, ſi quis, cui belli fortuna pepercerat, ad terram natator applicuiſſet, ab aquis, aſtantes Gallici, aut credentes illos Pharios forſan eſſe, aut quod Apulos dolos committere cogitarent, excuſſo ferro, ipſum per partes, & membra exanimabant, amoto quolibet viſcere pietatis: iis auditis, Regis atria, & tota civitas ſummis tripudiis exultant, Deum quidem glorificabant in ſuperis, cujus virtute regnat ſemper humilitas, & juſtitia militat ſuper terram: poſt obtentam autem victoriam, Admiratus 42. inter galeas, & teridas cum prædictis Comitibus, nobilibus aliis, & perſonis captis in eis, quæ fuerunt pluſquam 5. millia apud Meſſanam tranſmiſit, & ipſe, declinato itinere, verſus Neapolim pergit: aſt Legatus, & Comes Atrabatenſis verentes de inconſtantia populi, ad civitatem ipſam accelerant, quod, ſi mora pauci temporis detinuiſſet eos, populus præceps pro tanto bellorum ſtrepitu, cum fato converſus, nomen paulò minùs regium invocaſſet, ſed, eis pervenientibus, licet metus illos immoderatus opprimeret, magnanima voce tamen evertunt à propoſito populum, quod habebant, & Admirato applicante, illis petentibus, fœdera treguarum annorum 2. hinc inde mota placent, & firma tenentur, itaquod ſit in mari ſecuritas inter eos, & gentem eorum, quod, eis navigantibus, unus alterum non offendat, & recordati petierunt, quod Marturanenſis Epiſcopus, Legatus in Siciliam miſſus, & Raynaldus de Avella cum comitivis eorum, quos in caſtro Auguſtæ torpentes, captos per Siculos fore didicerant, ſi vivant, eis de gratia relaxentur; Ammiratus verò in recompenſationem tanti ſervitii, & gratiæ poſtulatæ petiit, & habuit nomine Regis inſulam Iſclæ, quæ diſtant à Neapoli verſus occidentem per milliaria 30. quibus peractis, tenaciter, Ammiratus cum toto ſuo fœlici extolio ſoſpes, duce Altiſſimo, rediit in Meſſanam.

Collegerunt interèà Gallici, & sævum rursus consilium ineunt, & dum à Gallia furor surgit indomitus: *Quid facimus?* inquiunt, *nonne Catalanorum culpis, Carolo nostro contulit Regnum Aragonum Pontifex, quomodo ergo prudentes nostri hebetant, & nos ad tanti coronam habendam dominii dormitamus? nonne fratres nostri cæsi in Catalonia dormiunt, nec sanguis eorum, quem adhuc gemimus, à mentibus nostris præteriit, & adhuc in nostram injuriam Princeps, Regis Primogenitus, Caroli de sanguine, siquidem nostro, natus, bello interceptus à Siculis, ac si foret deprivato thoro susceptus, apud Cataloniam captivatur? non est igitur ferro parcendum, arma sumamus in ultionem sanguinis dormientis, & relaxationem vinculorum Principis, Fratris nostri, si sic fecerimus, totam nobis subjiciemus Aragonum, & hostium gloriam Hispanorum? nonne ab Hispania, Alphonso nostro depositio, rivale patris dominium, Sanchius patruus est ingressus, ut quid ergo hæc perditio est, & huc usq; tanta desidia tenuit mentes nostras, aut forsan de Galliæ viribus, & industria non confisi, eum injustè toties feriamur, ferientes offendere formidamus, nec, quæ olim monuit, cum & ipsa sit læsa, mater obstabit Ecclesia cæptis nostris?* cum autem amicos, & proximos ad armorum propositum evocent, rumor credibilis per Cathaloniæ partes effunditur, nutant igitur milites, trepidat populus universus, Alphonsus quidem Rex pacem regni sui præponderans agere cogitat, quod sui, & terræ patriæ quies, & gloria conservetur, remedia quærit, consilia discutit, ut à furore inito jam mota cesset iniquitas, & demum satis esse putat proficuum, quod pro evitandis futuri sceleris scandalis, nihilominus pactis, & conditionibus factis per illustrem Regem Jacobum, fratrem ejus, in suo loco servatis, quod ab invasione Regni Aragonum desistere faciat Gallos, Princeps de carcere liberetur: jamque fœdera tractantur, & placent, pro quibus adimplendis, Dominus Philippus II. filius Principis, & duo fratres ejus, ac alii milites de Anglia nobiles, necnon Magnates de Gallia, atq; Provincia ducti, & recepti in obsides pro servanda fide patris, & amici, quam sub juramento rursus præstiterat, includuntur: posito termino inter eos, quod si Princeps infra annum prædicta non faceret perfici, rediret spontaneus ad posse Alphonsi Regis, sicut fuerat primitus, detinendus: ecce ergo ergastula Principis relaxantur, ecce quidem

ille

ille viam ingreſſus, à fide, quam dederat, devians, iracundos animos commovet, à cœptis furoribus, mentem nihilominus eruit Gallicorum.

CAPUT CXI.

De Anno primæ Indictionis tractatus contra Gajetam.

ADveniente quidem anno primæ indictionis, Jacobus Rex à civibus Gajetanis requiritur, quod ipſi parati erant, ſi præſens eſſet, ſe, & civitatem ipſam ſuo dominio tradere, dummodo iter ſuum feſtinaret ad eos, & paratis 40. inter teridas, & galeas, aſſumptis ſibi nobilibus Phariis, & Siculis equitibus ſtrenuis, numero quadringentis, ac peditum 10. millia, bono omine, galeas aſcendit 15. Aprilis, apud Regium proficiſcens, in Calabriam, & à partibus illis, 15. Madii per terram recedens, eadem 15. Madii juſſit ab inde velificare galeas, & incipiens à vicinis Calabriæ locis, terras ſibi rebelles viſitat, & primo Seminariam, caſtrum S. Chriſtinæ, Bobalinum, atq; Synopolum, cum præſens foret apud Seminariam, ad ejus fidem, & dominium convertuntur, cumq; Ruſſus de Solliaco, Gallicus, tunc Capitaneus Calabriæ veniſſet apud Oppidum, ad fidem Gallicorum Jacobum de Oppido, & gentis ejus conſtantiam animavit, & poſtmodum rediens ab inde, ad Comitem Atrabatenſem verſus Catanſarium, qui timens Jacobi Regis metum, in Calabriam venerat, captus fuiſſet ab Admirato, & Almugabaris, qui contra Jacobum de Oppido ad fidem Gallicorum in vicina ſilva illi inſidias latentes obſtruxerant, nec quaſi ignarus, reverſus fuiſſet per viam aliam, & deſertam: cum autem Rex perveniſſet apud terram Montis Leonis, Admiratus cum galeis Bibonam applicuit, & deſcendens ad terram, ad Regem adiit cum toto exfortio galearum: diſtabant enim per milliaria 3. & cum forent inſimul, requiſivit Admiratus homines Montis Leonis, quod nomen Regium invocarent, & renuerunt, ac bis, & tertio cum dixiſſet, iterum renuerunt, dixitq; Admiratus: *miſeri homines conſiderate, quod factura fuiſtis boni Imperatoris Friderici, proavi Regis, qui nutrivit, & benefecit vobis, quomodo ergo cum ad vos Rex, ejus pronepos venerit, renuitis nomen ejus, tentantes eum?* & iterum dixit: *nonne videtis ò ſtulti, quod Pharii parati ſunt ad confuſionem veſtram, & ſpolia aſportanda propter duritiam veſtram, nec Rex quærit mortem veſtram, ſumite ergo Aquilas*

ſuas,

ſuas, ne irruat furor Dei ſuper vos, & filios veſtros? dicunt illi: *gladios, & arma parata habemus, ut ſi percutiamur, & nos percutientes Pharios feriamus;* Admiratus ergo ſtatim converſus ad Pharios, ait illis: *Audiviſtis quid dixerunt, quod potius volunt eſſe hoſtes, quam amici? pugnare igitur nos oportet, ne poſt humeros noſtros remaneat hæc Calabrorum turba, & rideat actus noſtros, & cum poſſet euntes, & redeuntes amicos Calabros impedire, priuſquam dies hæc claudatur à ſuperis, deleatur: ite ſtatim, replete foſſatum, quo circumdati ſunt, arboribus, lapidibus, & terra, & tranſeamus ad eos,* & ſtatim factum eſt, ſicut dixit, & eo ipſo, quod appropinquaverunt ad murum, ligaverunt quamdam virdiſcam per columnas, ex murum, & portam Urbis conſtructam, in qua erant 10. validi defenſores, & trahentes extirpaverunt eam de terra, ipſoſq; interfecerunt, & ſtatim igne in portam immiſſo, comburitur, & deinde murus capitur, & ibi pluribus Calabris interemptis, alii ad fugam intendunt, alii ſe coruunt, & alii Regis miſericordiam poſtulantes, clamabant, dicentes una voce: *Domine miſerere:* Rex autem miſertus, ne plus ſanguinis effunderetur, Admiratũ, & Pharios vix continuit à furore.

Rege quidem ab inde procedente, Rocta, Caſtrum Maynardi, Mayda, Ferletum, & Agellum propter Regis præſentiam ad ejus dominia convertuntur, & cum apud S. Euphimiam attingeret, ibi caſtrametatus eſt, & ecce Comes Atrabatenſis cum comitiva ſuorum, veniens tentare vires, & militiam Regis, applicat apud flumen Amati, & nocte ſuperveniente in Caſtro Calamazæ, quod conſtructum eſt ſupra ſaxum in medio fluminis, tergens aliquantulum ſupra aquas, cum locus tutus foret, quieti, diſtans à Rege per milliaria 6. ſe immiſit: ſummo autem diluculo Admiratus cum 20. Mauris Jannettis veniens uſq; ad prope ripas fluminis, inſulæ in campos, ab inde quoſdam milites Gallicos provocavit, & dum exiſſent, Admiratus, & Mauri circumrotantes eos equorum velocitate, quos geſſerant, clamabant in illos, & dum ſimularent, telo retento unum percutere, immiſſo in alium callide feriebant, interfectis itaq; 8. ex Gallicis, alii retrocedentes de illorum aſtutia mirabantur: Admiratus verò cum Mauris ad ſuos redeunt, jamq; ſpiſſus cuneus Gallicorum præceps in campum exiit, & dum Almugabari, & ſinguli Pharii adverſus eos incederent, Comes Atrabatenſis, collectis ſuis, verſus

Ca-

Digitized by Google

Catanzarium incedit, & quærens Regis propoſitum revocare, cives Squillacii requirit, ut ad eum redirent, quia ipſis culpam remittit,& promittit gratiam,quam petierint,impartiri,& cum jam nutarent à fide Regia Squillacienſes, Comes Atrabatenſis ex inſtinctu quorumdam caſtrametatus eſt ante civitatem ipſam, expectans, quod à prædictis habitantibus vocaretur, eoq; caſtramentato, dum fervore æſtus, & tædio laboris armorum oppreſſi Gallici, per aquas, per caſtra, & herbas quieſcerent, & alii ſumerent nudis pectoribus gaudia poculorum, ecce Guillelmus Calcerandi, Bernardus, & Vitalis de Sarriano, fratres accedentes cum eorum comitivis ad terram ipſam, de mandato Regis,pro ipſa cuſtodienda, qui ignorantes præſentiam, & Gallicorum propoſitum, venientes vident hoſtes,& dicunt ad invicem: *quid agimus? fugere non eſt tutum, pugnare abſurdum, remittamus equos, & tentemus pedes, ſi intrare poterimus civitatem, medios enim hoſtes perrumpere nos oportet*;& cum tentarent, & noti fuiſſent, per vigiles clamatur ad arma: illi confeſtim in vigiles, & alios hoſtes perrumpunt, & pugnantibus eis, jam cædes fit maxima, & undiq; jugulus Gallicorum: jam aquæ,herbæ, & caſtra jugulatorum ſanguine polluuntur: jam ſollepnia amara ſunt pocula, & quies deſeritur, ſtupet Comes, trepidant alii, credentes in eos eorum exercitum hoſtium percuſſiſſe: quærunt, ſi forſitan Admiratus advenerit pugnaturus? putant Squillacienſes homines in eos inſidias cum Phariis inſtruxiſſe, & dum Catalani pugnant viriliter, jam Bernardus de Sarriano, è ſociis ultimus à pugnatoribus Gallicis detinetur,& frater converſus præ ardore fratris, rediens, in bellatores ipſos ſe miſcuit, & ſua ſtrenuitate ad ſuos exeuntes, pugnantes, ab hoſtibus ſe receperunt; quorum numero ſalvo in civitatem Squillacienſem,deluſis,& leſis hoſtibus,ſe immittunt:verentur quidem cives,ne quæ jam ab eis fides inconſtans erraverat, venientibus pateat Catalanis, de inconſtantia ſiquidem civium illorum trepidant: morem enim canis gerunt, qui propter ventris ingluviem,patronum non habet,græcè quidem Scillopolis dicitur,latinè verò civitas canis à Cane cõditore,qui de Troya profugus cum Æneâ,Rege Troyanorum,civitatem ipſam condidit,qui fidem alicui non ſervavit.

Comes verò Atrabatenſis cogitans, quod mora ejus in Calabria, proficua non erat, & verens propter Regis præſentiam

præceps Apuliæ populus tonantem Regis fortunam ſubjiceret, verſus partes Terræ Laboris, & Principatus accelerat, ad quas Rex erat, duce Domino, profecturus: Rex autem in Amantheam profertur, & dum ibi à plebe reciperetur, immenſus ad conſcientiam ejus devolvitur, quod Cambraſa Adelillus, poſtquam hoſtiliter terram ipſam intravit, & cūcta ſub Regia pace perſiſterent, Sclavellæ nobilis ſeram virginitatis, ea renitente, auſus aperuit, & ea vocata, cum præſens eſſet Rex, illam affatur dicens: *mulier, dic mihi, ſi verâ ſunt, quæ de te ad meam conſcientiam pervenerunt? fertur enim, quod Cambraſa Adelillus cum terram hanc vertiſſet in bellum, & cum meo dominio vendicaſſet, poſt ſedata terræ hujus diſſidia, te invita, in tuæ caſtitatis gremium corruens, timore nominis mei poſtpoſito, inceſto concubitu, tuæ pudicitiæ thalamum fracto limine deturpavit: quæ quidem ſi verâ ſunt, diſpliceant, & tanto ſum inde turbatus, quanto mulieres, & cæteri regni mei fideles, qui umbra mei nominis protegantur, contra honorem majeſtatis meæ à familiaribus meis potiſſimè iniquam patiuntur offenſam, propter quod tantæ temeritatis exceſſum, honore tuo ſalvo, quia à lege condicitur, quia Rex ego ſum, & juſtitiam ſequor, ipſum cenſeo ſecundum jura puniri*: illa, dum nihil paveſceret, hebetem animum excitat, & recta cervice vultum herilem aſpiciens, reſpondit, dicens: *Domine ſcio, quod Rex es tu, & propterea audi, quæ ad Regem pertinent: æquum quidem non eſt, ut, me loquente, dignitatis tuæ impediat animus, cæptus furor, quia ſic deperiret juſtitia, quam diligere aſſeris, & qua gloriaris in terris, in Rege provido locum venia non haberet, quæ igitur affatur tua de Cambraſa benignitas, à termine facti non diſſident, propter quod ſi reus eſt criminis Cambraſa, in me, cum ſua eſſem, me patiente, deliquit, nam tempore captionis terræ hujus, cum ſingula forent ſub ſtrepitu belli, & furor hoſticus cuncta ſubmitteret metui, cuncta morti, Cambraſa quærens mei patris hoſpitium, eo tenente me cœpit in ſuam, nec potui ſerva in Dominum manus extendere, ſed priuſquam ad alios actus diverteretur, dixit, quod utile erat me fuiſſe captam, & dixit, quod cum nobilis eſſet, licet eſſet nobilis Dominus, ſervam ſibi volebat matrimonio copulare, & vocatis tribus de ſuis, quem in ſignum bonæ fidei mihi dedit, ut vides, matrimonium annulo decoravit, ad quod cum animum bibulum tradidiſſem, meæ virginitatis ſpolium, in pignus*

lici-

liciti amoris, & juncti fœderis gratiam Cambrasæ viro non pro eo sponte me noveris concessisse, & si repertus meus non fuisset, quod debuit, ad alios forte casus pejores simplex, & advena fœmina devenissem, quod, sicut mos est captivarum, ad portus, & illicita littora suo decurrens navigio, mea ventis propulsa navicula veheretur, nec foret humanitati meæ consonum, aut rationi conspicuum, ut, quem supra pectus sustinui, qui primus mamillas, & partes mei corporis tetigit, cum quo prima viri solatia sumpsi, me exigente, vir meus, & Dominus, velut actor, & reus criminis pœnam luat, sed quæso suppliciter, ut fidem, quam captivæ promiserat, te præsente, perficiat, quod si secus faceret, licet verecunda remanserim, pater meus, qui cum hostibus est, captione terræ, & filiæ ingemens, cum potens sit, dirigeret alios in vindictam, quod si silere poterit, patrem ad fidem tuam dilectio filiæ provocabit.

Hiis quidem peractis, Rex galeas ascendit, & eo proficiscente fœliciter, homines Castri Paulæ, Castri Fuscaldi, & Castri Fluminis Frigidi, abnegato hostium nomine, ad fidem regiam sunt conversi, & cum ultra procederet, homines Cetrari fideles, ex adventu Regis gaudent, ipsumq; recipiunt, gratulantes: abinde ad littora Castri bello videre applicat, & descendens ibi, suos castraetari jubet, oppugnaturos dictum castrum: in eo enim sedebat nobilis Rogerius de S. Geneto . . . . . Dominus castri ipsius, & alterius, à quo cognominatur, qui olim cum Regis hostis esset, & bella gereret in partibus illis contra fideles regios, captus per Guillelmum Calcerandi, captivatus fuit per Regem in castro Messanæ, & postea, interponente se Admirato, de benignitate regia liberatus, promisit, juramento præstito, cum hominibus castrorum ipsorum, nomen Regium invocare, & pro majori cautela, duos filios suos obsides posuit penes eum, qui, cum ad prædicta castra sua se conferret, magis furiose contra Regem guerram exercet, qui cum se pararet defendere, Rex de tanto motu miratur, & cum putaret visas recipere Aquilas muris suis, non tam excludere, sed includere regias Aquilas demolitur, & idcircò misit ad eum nuncius Rex, ad quem cum venisset loquitur, dicens: *nosti, quod Rex Siculus, dum te sub posse teneret, potestatem habuit tenere, & dimittere te, sed verbo tuo permotus, te de carcere liberavit, propter quod monet, quod ad tuam conscientiam rediens, cum ad te ille venerit, memento, quod secum pepigeris,*

ris, & cum alii errare ab eo te asserunt, ad cor conversus, fidem, quam præstiteras, perfice, tenaciter servaturus, circa quod si tuæ mentis propositum curam vertas, arma desere, quæ sumpsisti, & ad Regem conversus, quam adhuc mereris, gratiam, veniam petiturus, ne plus dicaris ignotos diligere, quam, qui pro te tenentur quærere filios, & amicos, quod si secus feceris, indignationem ejus culpis tuis, te noveris firmiter incursurum: durum quidem erit, & vesanum putes, contra venientem Dominum calcitrare: ille quidem jam campos tenet, animalia cœpit, quibus te deesse decuerit, & si obsederit vires tuas, tibi succursus ab hoste negabitur, & Pharii, qui parati stant ad sanguinem hostium hauriendum, patriam delebunt divitiis, & te, tuosq; illos noveris perdituros; & cum hæc dixisset, aures illæ dictis, non animum præbet, retulitq; nuncius Regi hostis duritiam sævientis, statim. Admiratus turbam Almugabarorum in medio segetum latitat, & quosdam, velut ad prædam faciendam versus castrum præmisit, & dum procederent juvenes, hostes de castro descendentes versus eos, illis parvo passu redeuntibus, dum putarent eos intercipere, in manus latitantium inciderunt: jam clamor extollitur, intereunt juvenes, & de ipsorum sanguine terra rubet: altera die Pharii detegunt, & ab inde in mare producunt duas vaccettas hostium, quæ erant arena in littore cohopertæ: 3. verò die paratur cuneus Phariorum, & Admirato suadente, semel, bis, & ter viriliter terram, & castrum expugnant: locus ille erat super excelsum tumulum positus, & propterea non erat aptum ingenias ibi in loci illius expugnationem erigere, & cedentibus ab inde Phariis, intentati remanent hostes, deindè, mutato propósito, accedunt ad vicinum castrum S. Geneti, & cum insultus facerent validos circumcirca, ibi plures milites, & alii inter Pharios, & Siculos percussi, non tamen, quod letale quidquam datum fuerit, extiterunt.

Erat ibi consors Rogerii de S. Geneto, quæ viri prudentis induens animum, manibus propriis desursum in Pharios lapides evolvebat, & cum retrocederent, eos increpando sermonibus, ad vires, & prælium provocabat, & cum aliæ mulieres, tempore belli, stare loco pacificæ, ea tantum post Pharias Dominas, quæ tempore obsidionis earum, armis sumptis virilibus, Gallos hostes ad exitium percusserunt, viros sibi sub contra Catalanos,

& Pha-

Digitized by Google

& Pharios pugnantes magnanima voce rexit, & ab inde, in castris se receptantibus Phariis, de gesto per eos prelio fabulantur, hinc commendant milites, qui, dum pedes in bellum accederent ad muri confinia, immissorum saxorum pondera super scuta, & galeas substinebant, hinc pedites, qui scalis appositis usq; ad summum murorum, ejectis ab inde hostibus, ascenderunt; hinc passos vulnera satagunt, & fortis, censura mirabili, commendant industriam mulieris, jamq; aquæ in Bello videre deficiunt, nec vina probantur, licet sufficiant in usus non licitos convertenda: jam collectis ex austro nubibus pluviosus imber sitientibus consulit, & in exercitu regio, propter maris fortunam, caristia victualium insurrexit, qua sedata, singula necessaria compluunt: altera die nuncius ad Regem applicans, dixit ei: *Gajetani adventum tuum ad eos sollicitant, quod, si data mora plus temporis fuerit, irritabitur labor tuus, & desiderium Gajetanorum peribit; desere igitur, quod frivolum petis, & ad magis honorabiles cives dum vocant, celer accedas*: Rex, die altera, contra Rogerium de S.Geneto dirigit Pharios, iterum pugnaturos: ille verò adversus tentorium Regis erexit mirabilem machinam, quod inde perterritus, sedem alio derivaret, aut moraris, mortis periculo subjaceret: Admiratus verò cogitans, quod esset Regi non laudabile, si militis hujus proposito cederet, adduci fecit ad se remos 4.; & facta inde artificiosa cravea una, jussit eam erigi ante Regis tentorium, & supra craveam jussit poni, & sedere filium Rogerii de S.Geneto, majorem natu, ex opposito patris, ut timore filii saxum propositum pater in Regem non volveret, cum pater filium stantem aspiceret, obtemperari jubsit ingeniam, qua obtemperata, cunctis hinc inde spectantibus, filius ait patri, dicens: *Pater, quid tibi feci, quod in furore tuo quæris interficere filium non peccantem? memento quæso, quod filius tuus ego sum, & pro te teneor: tu verò non Regem, sed filium decepisti innocuum, ut dum cogitans Gallos habere amicos, pro Gallis filium perdere non formidas, & quod hostis in filium non egit, quam non habet, severitas, molitur morti tradere filium pius pater: post filii funera perdes, & alium, & demum particeps erit non impia genitrix tanti sceleris filiorum: recordare igitur pater, quanta dilectionis viscera sunt filii diligendi, & quos potes, fide tua, filios redime, quod nec adhuc tanta sæviit patris protervitas; quin à bono Rege Jacobo*

ſuæ manſuetudinis gratiam conſequaris, alioquin hæc abiina verba mea pectori tuo claude : cauſa mei eris interitus, ſi mihi cum poſſis, non fueris cauſa vitæ, & cum hæc diciſſet, mater, ad quam iſta pervenerunt, ad muros accelerat, & videns filium ſtantem, & morti oppoſitum, ſoluta caput, ſciſſa veſtes, lacerata genas, brachiis nudis aſtans, clamabat, dicens : *Bone Rex rolle filium meum, ne pereat, nec placeat, bone Domine, quod innocens filius ingemat, ſuſtinens culpam patris*; & converſa ad virum, increpabat eum, dicens: *perfide, eris auctor funeris filii tui, quem ingenuiſti, nec Deum times?* &, iis dictis, licet non exeant murmura, flebat populus circumcirca, & cum ad cælum proſpicerent, ſtatim aquilo turbidus inſurrexit, & percutiens in craveam, extirpavit, & fregit eam, & puer cecidit ſuper cuneos, & perones craveæ, quorum unus, cum eſſet acutus, ſe affixit in tempore pueri, perforans ex alia parte cerebrum, & ſtatim, cerebro hinc inde emiſſo, ſpiritum emiſit : dolet ſiquidem Rex, dolet Admiratus de interitu pueri, & univerſus cætus erat compatiens in eodem. Corpore verò in lignea tumba compoſito, cum decentibus veſtibus, ſuperpoſita purpurea aurea ad parentes per Regem tranſmittitur, ut, qui caſualiter interiit, ſicut Domino placuit, tradant debitæ filium ſepulturæ : Admiratus autem hæc verba ſcripta in papiro ſupra pectus ejus impoſuit :

Occubui infœlix, Genitoris imagine captus,
Dum boreas rueret, funus in hoſte tuli.

Ecce quidem, dum valida aquilonis flamina ruerent, procellæ maris inſurgunt, jam vaſa regia periclitantur, trepidant nautæ, clamant hinc inde, & jam nautarum vires labor enervat: Rex autem circa myſterium frequens ſollicitus, mare pacato, militis hoſtis agnoſcens duritiam, alium filium ſibi reſtituit; ut per ipſius præſentiam, de alterius filii funere conſoletur, ab inde verificans, terram Scaleæ, caſtrum Abbatis, necnon inſulam Capri, aliam Procidæ, & inſulam Iſclæ, terras ſui Demanii, quæ ſunt ex oppoſito ante Neapolim, viſitat, ac apud inſulam Iſclæ, refectis viribus, ab inde 27. Junii recedens, ultimo menſis ipſius tranſigit in Gajetam, & deſcendens in terram, ſupra tumulum fratrum Minorum propè civitatem ipſam caſtrametatus eſt, & alii nobiles, ac milites ſe collocant ſecus eum : Pharii verò, & Almugavari planiciem tenent ex oppoſito, & ſtatim Admiratus,

tus, trabibus, & lignis delatis, circumcirca tumulum, & planiciem tabulata facit, & undiq; propugnaculis roborat sedes ipsas, eisq; locatis, nec dum damna gerentibus, Rex, cives Gajetanos, requirit, ut sub fide sua mittant unum, vel duos ex eis, ad se, quod eos ferre voluerit, audituros, qui, cum ad eum venissent, ait illis: *Ecce cum vocarer à civibus Gajetanis, accessi, mirans, quod cum jam triduum sit, quod vestra littora tetigi, nullos recepi à vobis nuncios, sed clausis januis, statis præter murmura, præter strepitus aliquos, præter sensus, nec qui tractent vestra domestica, exire vidi de civitate vestra, cum soleant, vel intrare: videtur ergo, quod adventus meus eis displicuit, nec amici fuerint cives, qui majestatem meam duxerunt, non servato, quod promiserant, in derisum: ite ergo, & dicite civibus vestris, & plebi urbis, quod si fidem, & nomen meum, sicut promiserant, servare voluerint, immunitates singulas, & alia quæcumq; petierint, eis dabo, alioquin sedem meam ibi tenebo, & offensam civium vestrorum, & plebis, hic, & ubiq; sicut permiserit Dominus, procurabo.*

At illi respondentes, dixerunt: *nos, Domine, cives sumus Gajetæ, & cum negotia civitatis tractemus, ut alii, de quo nobis retuleris, aliquid novimus, sed si aliqui forsan ista promiserint, faciunt, tamquam patriæ proditores, & æmuli, & si tentare voluerint, si possunt, faciant, quod promittunt, vel deserant patriam, quam non diligunt, sicut cives, nec de tanta illorum temeritate miramur, cum sit humanæ conditionis fragilitas, multis perplexa miseriis, sed, cum Rex sis, & de stirpe magnorum Regum egressus, & Cæsarum, ubi fuit animus, & regalis majestatis prudentia, quod vires Romanæ Sacrosanctæ Romanæ Matris Ecclesiæ, quæ nobis vicina est, in vires regni, & Campaniæ, quæ non distant, in vires Guelforum Lombardiæ, & Tusciæ huc veniens acceptasti? nec Gajeta adeò situ, & bellatoribus civibus debilis est, quod vires tuas, nisi, in quantum majestatem regiam veneramur, trepidare velimus, tolle melius equites tuos, & Pharios, & in locum, unde egressus fuisti, redeas, quod, si stare volueris, parati erimus clausi, strepitus tuos, & bella recipere, & nos defendere juxta posse: agrorum, arborum, & vinearum damna, quæ jusseris, sustinebimus, famem, caristiam, & mortem libenter portabimus; quia, cum homines simus Ecclesiæ, cuncta tolerare nos decet: cave igitur, quod si forsan hic steteris, innumerabiles patriæ vires huc*

ve-

venient, & cum volueris, obstantibus hostibus, non recedes; eis itaq; recedentibus, nota sunt omnia civibus, qui autem gerebant acti animos conscios, civium timore silentes, prius in supervenientem Regem, & Pharios clamaverunt: ecce jam in arbe ingenias construunt, & contra insultus hostium propugnacula erigunt, mentes in fide Ecclesiæ, & Gallicorum roborant, ac muros custodibus, & armis muniunt, ac turbas constituunt, & crebras vicissitudines bellatorum, frumenta quærunt, & alia, & providebant, quæ tempore guerræ ipsis sufficerent opportuna.

Admiratus verò statim ingenias erigit, civitatem oppugnat, in lares, & turres civitatis minantur lapides, fugiunt à mænibus vigiles, & redeunt, domus percussæ jam ruinam minantur, è converso in Pharios saxa volvuntur, Pharii rursus catervatim sævum in urbem insultum faciunt, baliſtæ tenduntur immanes, accumulantur in urbis testudinem saxa saxis, cives intereunt, ex omni genere præliorum sonant tecta, scuta franguntur, cedunt cives, & patientia mirabili subeunt: ex parte orientis bellum fervet, reliqua pars Urbis vires hostes, rupes excisa rejicit, jamq; fessi cives respirant, & iterum bello franguntur, cives rursus in Pharios ingeniarum pondera stimulant, frustraq; funda laxatur in vigiles, & cum in muros bellum iterum hæreat, vix Gajetani importabilis belli stimulo singula patiuntur, reverberata pars muri cecidit, turres nutant, domus repercussæ, à compagine prima separantur, & cum iis, dum desuper starent, virorum ruina non fugatur: ecce jam Admiratus in vicinos bella divertit, & in Molas Pharios dirigens, domus, & campos eorum depauperavit divitiis, denudatur terra arboribus, & qui illuc convenerant, Gallici trucidantur, audito strepitu, loca proxima trepidant, hostes, audito nomine Lauriæ, potius pallent, in Maranulam parato milite curritur, boves, & animalia, Garigliani planicies ingemit, jam onusti præda Pharii ad sedem redeunt, iterum arma parans Admiratus, in Tragettum Pharios rapit, & cum veniſſet, Tragetti muros impugnat, hostes percutiuntur in mænibus, & pugnantes Pharii de muris percussos diruunt, iterum pugna vehemens oritur, rursus hostes sternuntur, & cum tertio validum Admiratus in Tragettum feciſſet insultum, hostes ineffabiliter tolerant Pharios pugnaturos, & rursus ad castra, eis redeuntibus, nondum labore depositio, bel-

lum

lum ex fragili ſtipite Pharii cum civibus ineunt, ad muros cives currunt, eiſq; ſilentibus, hinc inde, non ſine grandi myſterio, Mavors ſonat, durat furor armorum, & pugnandi genera renovantur, cedentibus autem Phariis, dum cives convocarentur in unum, ſuper bonum civitatis forſitan tractaturi, quidam de plebe, nomine Ginacta, de medio ſurgens, ait ad illos.

Quod vobis dixero mei cives, dicetis forte malum eſſe, ſed ſi illud tacuero, non eſt bonum: ſcitis, quod in confuſionem noſtram, propter veſtram duritiam, hoſtes accelerant, nec pejus, quam prælium in nos diſcutere potuerunt, illi contra nos tormenta bellorum, & pugnandi viciſſitudines invenerunt, ſed huc uſq; contra inſultus, & furores hoſtiles urbem hanc, gratia Dei prævia, conſervavit, huc uſq; nihil obſeſſis defuit, huc uſq; animi populi viguerunt, nunc, cum frumenta deficiant, cum carnes, & vina perierint, etiam ſingula ſint conſumpta, cum vires feſſæ, & animi hebetent, jam murmurat populus, quærens pacem, & ab hoſte veniam impetrandam: conſiderate itaq; quanto languore hic populus opprimatur, fratres, & amicos bello deperditos ingemit, filios, & ſocias videt fame perire, nec eſt, qui dicat præter quam, Domine miſerere: ſuccurſus virium, quas ſperabamus, à Roma matre non mittitur, à Campania, ſeù Regni Apuli partibus non ſperatur, & cum per mare noſtri juvenes populo vitam gerant, ecce mare uſq; ad januas nobis defenditur, & dum teneat totam ſedes iſta planitiem, vineæ noſtræ, arbores, & ſegetes deperibunt: ſcitote, quod, ſi cum hac fortuna tranſire putabitis, cum ultra populus iſta ſubſtinere non poſſit, iram populi vos noveritis firmiter incurſuros: cogitate igitur illud de urbe veſtra facere, quod ſit bonum, priuſquam pejora defleamus, quia poſt actum, locum pœnitentia non haberet: jis auditis, rumor inſurgit in ſingulos, alii vero commendant, alii Ginactæ conſilium reprobant, ſed, qui videantur ſaluti urbis conſulere, quærentes diffugia temporis potius, quam pacem, ad Regem ſub ſpe tentandi regale propoſitum, nuncium mittunt, ad quem, dum veniſſet, ait: *Domine, cum cives Gajetanos ſceleris acti pœniteat, ſi furor in Regem non durat, veni pro parte civium locuturus, placeat ergo, quod auribus ſuimpſeris, animo libens inſerere, & petentibus civibus, ſi juſtum petierint, tuæ dignare clementiæ januas aperire: notum faciunt tibi cives tenax eorum propoſitum, quod ad evitandum turpis infamiæ cri-*

men, si rogantes dominio tuo se dederint; nonnisi fame compulsi, vel prælio se dare tuæ fidei decreverunt, & propterea benignitatem tuam deprecantur humiliter, ut decurſis diebus 10. ab hodie, quibus adhuc licet non ſufficiat, frumento non carent, cum ab inde non ſit ultra ferendum, & proinde nos excuſabiles reputemus, veniam bello contritis exhibeas, quod ſi non ſubjiſſent, ipſis eam ſæras primitus largituras, & rogant, ut interim à bello contineas motus tuos, nec ultra ſentiant te iratum, cohibens nihilominus Pharios, ne in maros, aut cives ſæviant Gajetanos: ficta quidem loquutus eſt Nuncius: quærunt enim ſubterfugia prælii, quousq; eis, quibus non fuerant deſperati, præſidia veniant amicorum, vel ſedem, quæ jam maturabat maris, & cæli mutatio, ab urbe propellat: Rex, jis auditis, quæſita cogitat, & petita à gremio gratiæ non excludit.

Interea inſurgentibus diræ Babiloniæ filiis, miſerabilis in cælum clamitat Syriæ populus, & dolores ejus, Guido, domorum militiæ Templi frater, nuncius ad ſedem Apoſtolicam miſſus, poſtquam paſtoris limina tetigit, lacrimoſus, ei dicens, expoſuit: *poſt lugubrem caſum Antiochiæ nobilis, Ægyptia, Sancte Pater, ſæviit dira proles, & ex tui deſidia, ſpiritum ſeveritatis aſſumens, in furores rabidos inſurrexit, arma quidem capiens, Tripolim cœpit, expugnans, & ſi quæris, maſculos Chriſtianos, & fœminas interemit, ac parvulos eorum, & virgines ſervos duxit, muros ejus in planum effudit, &, ea deſolata profunditus, ipſam bonis propriis ſpoliavit, Eccleſias diruit, & tribus diebus, ac totidem noctibus, nonniſi in prædicta civitate, poſt effuſum ſanguinem, horror fuit, & ſi quæ veteres, vel ſervitiorum inermes reſtiterant, comburuntur in ignibus cum cadaveribus mortuorum: hæc quidem cum ab Antiocorum ultione Mater Sancta dormitaſſet Eccleſia, nondum 24. annis completis, in Tripoli, ſicut audis, ac alias civitates Syrias evenerunt, & nunc, cum à Tripolitano gemitu dormias, verendum eſt, ne, cum Ægyptius furor iterato ſurrexerit in Acon, miſeros Babilonicus heros ſæviat Chriſtianos, & qui Crucifixum adorant, & recolunt Dominum Jeſum Chriſtum, de tota terra ultra maris deleat populos deperdendos: ecce arma ille ſuſcepit, convocatis ſuæ potentiæ populum univerſum, in confuſionem, & ſtragem gentium Terræ Sanctæ: ecce ſi tanta invaleſcat iniquitas, Acon, ubi nobilitas hominum,*

Digitized by Google

num, ubi fides à Christo patre non deviat, tota subjicietur à barbaris, & cum se tueri non poterit, deperdetur, quid faciet tanta innumerabilis Christi cultus, quid mares, quid fœminæ, quid virgines, atq; parvi, si in furore hostium capti fuerint? noscas singulos firmiter uno sanguine morituros: ista fient in tædium Matris Ecclesiæ, & Christianorum, ac Principum injuriam singulorum, propter quod ista substinere non debes, qui Christianorum omnium caput & principium diceris, qui protector, potuisti, namq; de Regum exfortio, & aliorum Christi fidelium viribus, Terræ Sanctæ succurrere, & tanta mala gentis non debuisses aliquatenus sustinere, sed pro recuperanda terra Siciliæ, quæ contra stimulum calcitrans, arma justa suscepit, Reges in Regem armasti, quærens offendere Regem, & Siculos Christianos, & cum contra perfidos Sarracenos Christianorum passagium retractaveris, in Christianorum confusionem, populum congregas universum: non ista jubet mater Ecclesia, sed ut quem operis sui Christus te Vicarium esse constituit, gregem suam pastor non deseras, sed continua protectione custodias, nec placeat tibi Christianorum dissidia, cum pacem, quam in Christi Ecclesia tertius prædicat Agnus Dei, prædicare, & uonere singulis Christi fidelibus tenearis: revertere igitur ad cordis conscientiam, Pie Pater, & quos pateris esse discordes, cum Siculis Gallos tuos pacifica, unicuiq; jus suum, sicut à Deo permittitur, largiturus, deinde in succursum Terræ Sanctæ, ne pereat, singulos Reges occidentales, & quos volueris, alios, cum eorum exfortiis, apud Acon mittas, alioquin, si adhuc dormitaveris, verendum est, ne, si furor Egyptius sæviat, in flammas inextinguibiles surgat scintillula, quæ toties, dum vires assumeret, juvamine modico potuit deperire: ille, hiis auditis, dixit ei: *cuncta, fili, quæ in terris fiunt, præter hominum consilia, à Domino permittuntur, sed nos, cum poterimus, super subsidium Terræ Sanctæ providerimus, sicut melius fuerit providendum.*

Et interim Princeps de Gallia veniens, quæsita visit summi Pontificis atria, & cum in conspectu ejus foret in civitate Rietis, ait ille: *Domine pactum liberationis meæ cum illo fuit, cum hostibus meis Siciliæ perficere matrimonia 3. domestica, Regno Siciliæ cedere, ipsum inde, aut successores legitimos non turbare, sed, quod ipse Rex Siciliæ, & ab eo descendentes legitimè Reges Siciliæ nominentur, quod adversus eum ego, aut valitores mei, vel*

ad-

adverſus terram ſui dominii, guerram nullatenus moveamus, hæc manu, & pace firmavi cum illo, ſicq; me miſit ad quondam patrem ejus in Cataloniam liberandum, & patre defuncto, Alphonſus frater me de carcere liberans, petiit, ut Regem Franciæ à propoſito, quod de invadendo Regnum Aragonum, ſuorum perſuaſionibus iniit, revocans, tantæ perditionis conſilia retractarem, ad pacem ſuam magnates, & nobiles Franciæ moniturus, & quæ Carolo de Francia de donatione Regnorum Aragonum factum fuerat olim ex cura mea Pontificale privilegium fruſtaretur, pro iis obſervandis filios meos, & alios nobiles obſides poſui penes eum, quod, ſi à prædictis deſiero, unde liber exii, poſt annum teneor reditурus, ſed nihil actum, vel agendum credidero, niſi quod à tua Sanctitate tantum, Pater clementiſſime, decernetur.

Poſtquam iſta Pontifex audiit, flevit præ gaudio, quod ſuſcepit, & Deum glorificans pro liberatione illius, ait ei: *quod hoſti Siculo promiſiſti, te volumus non teneri, ſed à quo conſequutus es gratiam libertatis, quæ fuiſti pollicitus, acceptamus*, &, eo ſic loquuto, ſtatim de Regno Siciliæ Principem coronavit, & dato ſibi exfortio equitum, & peditum Cruceſignatorum, ac Guelforum Tuſciæ, Aprutii, Campaniæ, & partium Lombardiæ, ipſum ex innumerabili comitiva bellatorum, & Legato Apoſtolicæ ſedis contra Regem Jacobum, & ſequaces ſuos, qui cum eo erant apud Gajetam, mittens, accelerat, nihilominus Apuli Regni vires, & Sarracenos Luceriæ, Cruceſignatos commovens, movet in Siculos chriſtianos, eos tamquam hoſtes publicos perdituros, & quod ſævius eſt, eis permittitur canes latrantes Cruceſignatos gerere ad guſtandum ſanguinem Siculorum, qui, cum veniſſent ſub illo furoris impetu, tabulata, & Admirati caſtra veniunt pugnaturi, & cum tentaſſent, Admirato clamante, Pharii ad arma ſurgunt, jam bellum miſcent cum hoſtibus, ſtatim volvuntur ingeniæ contra hoſtes, baliſtæ tenduntur, ſpicula dimicant, tela torquentur, & fortium dexteræ ſaxa volvunt, jam percuſſi cadunt hoſtes, & quatrupedes moriuntur, jam fractæ Gallorum catervæ prælia deſerunt, jamq; Pharios pugnantes aliorum vires non ſuſtinent, cædes fit, & vix eſt numerus mortuorum: retrocedentes quidem hoſtes caſtrametati ſunt parum diſtantes ex oppoſito Admirati, altera die in hoſtes exeunt Pharii, & cum quoſdam inveniſſent ſemo-

tos

Digitized by Google

tos a castris, interceperunt in eos, & quosdam ex eis secum duxerunt, quosdam mutilaverunt, & quosdam gladiis peremerunt: altera die in Sarracenos percutiunt Pharii, & elevato clamore in castris, priusquam succursus ad eos accederet, alios in fugam compellunt, alios jugularunt, & altera die, percutientibus ipsis in Tuscos, Admiratus in Apulos dirigit alios viros fortes, ac eos jacentes in castris profudit: vidi ego mulieres Crucesignatas, quæ castrense sequebantur peculium, in Pharios insurgentes, a gladiis cadere Phariorum, & canes, quos in aliorum gustus adduxerant, fauces pollutas gerere de sanguine dominorum: stabant Reges Siciliæ, unus in alterum, videntes singula, quæ fiebant: unus verò gaudet de suorum victoria, alter dolet; videntes autem hostes, quod propter loci proximitatem, casum, & damna sustulerant, se removentes, castra magis procul à Phariis locaverunt.

Cum autem starent Principes, unus in alterum prælientes, silentibus Phariis, quidam ex Gallicis, & Latinis, consilio inito, insidiosè attendentes in Pharios, unde tenerent silentia, prescrutantur, eisq; in tabulata ruentibus, Pharii exeuntes cum hostibus bella commiscent, cumq; in fugam hostes se ponerent, Phariis insequentibus, non modica strages efficitur: quadam verò die, armis hinc inde pacem tenentibus, Rex Jacobus hosti Principi mittit, dicens: *mirandum non est, si contra Pharios meos, qui hostes tui sunt, licet pudibunda dicantur, arma resumpseris, ab eis forsan de illata, quæ nondum dormit, injuria, ultionem luctabilem portaturus, quamvis non sit in filiis hominum, sed à Deo tantum victoria prætendenda, sed tanti motus merito Principis arguuntur, quod si de mente tua non exciderint, tuæ captivitatis passa olim ergastula, quomodo contra pacti tenorem, & fidem, si me actore liber extiteras, adversus honorem meum venire tentasti? ubi fides est, & tuæ nobilitatis constantia, qua meum circumveniisti animum, ut claustri seras Cephaludensis desereres, in quo, si Deum agnoscis, tuis meritis fueras intercluſus? memento, quod inter cætera, quæ servare jurasti, continetur capitulum non delendum, quod adversus me, aut subditos meos, nulla unquam armorum consilia fabricares, qua igitur facie, cum adhuc propter inobservantiam fidei non servatæ, captivus existas, in me hostilem animum commovens, cum eo, qui primitivam*

libertatis tibi gratiam contulit, fieteris pugnaturus, nec moveor, cum enim hominum filium traderes; si in te respicis, cum scienter culpaveris, Jesum Dominum tradidisti: revertere igitur ad tuam conscientiam nobilis Princeps, & si vides recte, quod egeris, retrahe ab aquilis meis, quos sic impudenter adueis, vultus tuos, & cohibe gentem tuam, ne in meos sæviant Pharios, alioquin, cum cuncta Deus ex alto prospiciat, sicut nosti, quos continere non poteris, in te, & tuorum forsan deterius tædium, quos nunc tacere cogitas, iterum Pharios provocabis.

Post hæc furor Gallos in Pharios subitus excitat, & dum elevatis ad astra clamoribus irruerent versus eos, delere ipsos de terra totaliter crediderunt: erat quidem hostium incomprehensibilis gentium cuneus, ast exiguum Pharios ovile commiserat, tamen magis erat strenua bellandi industria Phariorum, & ecce, quæ obtemperata erat Matthæi de Thermis ingenia *in* venientes hostes dissolvitur, quorum adeo erat spissus, & uniformis cuneus, quod lapis emissus ingeniæ, cum illum vitare non possent, plures, uno ictu, percutiens exanimavit: recedentes verò alios non sine grandi formidine, reliqua ingenia stimularunt: jam campum deserunt hostes, & ad castra semianimes redeunt, & hinc inde belli silentia, tenentibus hostibus, inclitus Rex Angliæ, Dominus Arohardus Hugonem militem ad sedem Apostolicam Nuncium mittit, qui cum accessisset, affatur summum Pontificem, dicens: *Dominus meus, Rex Angliæ Reges arguit, quod altercantes de Regno Siciliæ, bella committunt, licet quis arma justius sumpserit, ille non recte decernat, sed ad amicam conscientiam rediens, miratur, quod tuæ paternitatis conscientia, qua totius orbis circulus gubernatur, Reges ipsos tam nepharia prælia patitur miscuisse: nonne cum Christiani sint Siculi, si ab Italis, aut Galliæ populis, & è converso, si ipsi à Siculis confundantur, Romana sedes arguitur? aut dicis nephas esse, si quos potes, clades eruas filiorum, Deo quidem foret acceptum, & pium hominibus, si erga Reges discordes tuæ Sanctitatis aperiens oculos, inter ipsos interponeres tuæ clementiæ gratiam, ut quos sævire permittis, ad pacem utinam declinares, saltem pacis ad instar, eos admitteres, quod si jusseris, non negabunt, & propterea Dominus meus humiliter supplicat, ut considerans, quanta, ex seditione Regum ipsorum, discrimina subeant partes orbis, &*

quan-

quantum à singulis creaturis proinde rationabiliter arguaris, eorum, quod potes, favoribus impone silentium, statuens fœdera treguarum annorum 2. inter ipsos, & eorum valitores, intra quos dictus Dominus meus una tecum, & Rege Franciæ, ac Rege Castellæ, finali decisione provideat de pace ipsorum firmiter obtinenda, alioquin placere tibi Sancte Pater non poterit, si cum hos certare permiseris, quos recipere potes benignus ad pacem, cæteros Principes Orbis terræ, & sanctum populum Christianum, ad quorum notitiam jam proteritas ista pervenit, honore Matris Ecclesiæ semper salvo, in te, tanquam contra hostem Universalis Matris, & emulum fidei Christianæ, licet invitos, procul dubio provocabis: sciturus, quod Dominus meus non erit e sociis ultimus, qui, ferentibus aliis, ne simili forsan exemplo depereat, ille arma proposita contra tantam perfidiam sumere non tardabit.

Ille, cum hæc audisset, ad cælum oculos elevans, ex imo cordis amara prorupit suspiria, & conversus ad Nuncium, ait illi, *humanum est, fili, quod dixisti, divinum tamen perficere est, nec minus est innocuum patrem corripere, quam culpabilem filium non mordere: dabo itaq; tibi Legatum unum, cum quo ad Reges ipsos accedes, tractaturus cum eis, quod postulas, & si consenserint in hoc, ego non contradixero:* ad Reges autem, cum ipsi accederent, & jam tenerent ad castra Principis, ecce Bonfilius quidam Messanensis irruens in quemdam Apulum, intercipiens eum, trahebat illum ad Pharios socios, & cum Apulus, magna voce, exclamaret, multi concurrentes ex Apulis, recuperaverunt socium, & è contrario trahentes secum ducebant Pharium: Leucius vero alter Messanensis videns, quod Bonfilius traheretur ductus ad hostes, se continere non potuit, & impetrata à Rege licentia, solus, veloci vestigio, terram calcat, & hostes attingens, in mediam turbam Apulorum, evaginato gladio, dimicat, & plures ex eis exanimat, plures frustra non percutit, & plures in fugam ponit, & recuperans Pharium, læva ipsum tenebat, & hostes irruentes reverberat dextera forti, & redeuntibus Phariis, mirabantur Nuncii venientes, laudantes eximie factum memorabile, quod viderunt: postquam autem applicuerunt ad Principem, & ab inde, ad Regem, fœdera dicti temporis per Nuncios mota placent, ita tamen, quod Princeps prius campum deserens, sua, & suorum sarcinola colligat, recessurus: at ubi fœdera

dera

dera ipsa composita sunt, hinc inde tenaciter, jam volentibus ducibus, Apuli ad Pharios, & e contrario, Pharii ad Apulos visuri accedunt, jam amica, mutuis amplexibus, visitatio recreat animos, & videndi affectio corda ipsorum movet ad lacrymas: jam si quos fortuna de patriis laribus tonens ejecerat, tractabat domestica connexio brachiorum: jam cibi sumuntur, & pocula, & inter eos servata fide dominii, pacem mutuam largiuntur: ecce Gallici milites venientes Regem aspiciunt, commendantes vultum Regiæ dignitatis, & conversi laudabant castra, & atria Regis, in quibus gladios, arma, & spicula, ac modos bellorum, & stimulos vident, & recordati redarguunt atria Principis, in quibus libros Propheticos, & Musaycos, ac Dalmaticas Romanas aspiciunt, inde ad Admiratum accedentes, aspectum bellicosum, & industriam ejus commendant, ac circuentes tabulata, belli meditantur mysteria, & constructas, ac erectas manu fortilitias mirabantur: jam factum est, quod Princeps cum suis prior viam ingressus, versus Neapolim properat, post triduum vero Rex galeas ascendens, cum quibus versus Messanam velificat, cumq; perveniisset ad aquas Palinuri, insurgente maris tempestate, pelagi facies ab aquilone mutatur: jam procellæ tumidæ insurgunt, Admiratus mandat proras in pontum tradi, jam dies occidit, jam nubes cum nocte veniunt, jam pluviæ, & tonitrua cum tenebris fiunt, Admirati galea procedit, cujus luminaria reliquæ subsequuntur: labor ponti jam separat: navigantes, & ecce, duce Domino, Rex Phariam, pacato mari, attigit, & die illa cæteri socii applicant, præter Aldoynum, Comitem Geracii, qui triduo postea applicuit: Rex vero cum recessisset de portu Gajetæ penultimo Augusti 1. ind. Messanam attigit 7. die Sept. 2. ind.

Præterea 18. Sept. 2. ind. P. Jeronymi, venerabilis heremitæ, qui sub asperitate vitæ Christo servire elegerat in Ætneo Monte Siciliæ, sacri cubilis limina, divina providentia, visitavit, ad quem, cum sub umbra noctis in somnis, quibus opprimebatur, Angelum suum mitteret, veniens ille, apparuit ei sub specie adolescentis, & loquens ad eum, dixit: *mandat Dominus, ut baculum senectutis tuæ accipias, & proficiscere in civitatem Syon, & loquere summo Sacerdoti Pontifici, dicens: mandans Dominus tonitruum, ut mediteris vias tuas, & sequaris Deum*

vir-

virtutum, ne furor Domini eruat ſuper te; & cum audiret torrentis ſtrepitus, & ululatus plorantium, interrogavit eum, dicens, *quæ ſunt, Domine, iſta, quæ aures meas percutiunt?* Angelus quidem Domini dixit ei, *oſtendam tibi flumina ſanguinum multorum, qui effuſi ſunt per univerſam terram, & oves, quæ perierant à facie terræ*, & cum vidiſſet, dixit iterum: *ſanguis iſte præter laudem Domini effuſus eſt, & oves iſtæ clamantes non inveniunt paſtorem earum, quem quærunt*, & mandat, quod hæc diceret ei, qui converſus ad Dominum, pacem Domini iis, pro quibus ſanguinem ſuum effudit, non neget, & lignum ſalutis accipiens, excitet populum gregis ejus in ſancta, æterna redemptione inventa: cum autem ſenex ille in civitatem Sanctam ad Pontificem Summum acceſſiſſet, loquens ad eum, dicit: *Pater, debeo tibi dicere, quæ Dominus imperat: introduc itaq; me in cubiculum tuum, ut dicam tibi, quæ deferenda non ſunt*, & cum introduxiſſet, interrogavit eum, dicens, *quis, & unde es tu?* ait ille: *Heremita, & Siculus ego ſum*: ille ſtatim, quod audivit, quod Siculus eſſet, quærit ab eo, dicens:

Terra Siciliæ fructum ſuum reddit? concipiunt, & pariunt fœminę fœtus ſuos? & peſtilentiæ ſunt in univerſa terra Siciliæ? ille reſpondens ait: *Pater, unde credis hæc, quæ dicis in Siculos habuiſſe originem?* dixit Pontifex, *ab omnipotenti Deo, cujus mandata illi non ſervant, iſta venire debuerunt in Siculos: rogavi enim Dominum, ut, cum perverſi ſint Siculi, & inique agant, claudat illis oculos clementiæ ſuæ, & auferat de terra rores, & nubes, unde vivunt, & non inveniant gratiam apud eum*: ait ille, *Pater, ſi advertis, à Deo non es, quia cum illo non es: ſi enim à Deo eſſes, faceres, quæ ipſe fecit, & facit: poſuit enim te Vicarium operis ejus ſuper filiis hominum, tu vero mandata ſua non facis, & propterea, cum ipſe bonus ſit Pater, & Magiſter ſit optimus, tu iniquus filius, & diſcipulus ejus malus es: oſtendis enim te Deum ſequi, ſed opera ſua non facis: ipſe enim, cum dilexiſſet humiles, & pauperes, tu ſuperbos, & divites ſequeris: cum ille pacem prædicaret, & daret, tu ſeditiones, & ſcandala, deſolationes, captivitates, & furta paras, & cum vitam hominum ille dilexerit, tu homicidia, gemitus, & dolores convertis in populos Jeſu Chriſti, & propterea orationes tuæ ad eum non tranſeunt, nec ad nubes aſcendunt, ſed Dominus Omnipotens ex alto proſpiciens,*

Digitized by Google

Siculos ſuos non deſerit, ad quos clementiæ ſuæ theſauros aperiens, terram, quam poſſident, ſuæ gratiæ roribus irrigat, & de his, quibus eos credis deficere, divina miſericordia ſatiat Siculos, & fœcundat: noſti, Pater, quod quoties arma ſumpſiſti pro Gallicis, totiens arma ſumpſit pro Siculis inexpugnabilis potentia Jeſu Chriſti, nec ignotum eſt, quod contra Cruces tuas, quas de jure num ſumpſeris, ex divinæ juſtitiæ nutu Siculorum conditio militavit, quos vincendos forſan à Gallicis hoſtibus credidiſti, ſed mirandum eſt, ut cum totiens victores illos agnoveris, quomodo adverſus eos incitas populos deperdendos? an noſtis, quod iſta à divino judicio veniant? an credis, quod ex filiis hominum agitur divinæ potentiæ poſſe reſiſtere? cum autem ante tribunal Chriſti adveneris, quam palmam manu proferes ante Deum? alios quidem patres patientia, alios humilitatis gratia, alios inopum Chriſti miſericordia decorabunt, tu verò cum ſtabis in conſpectu Altiſſimi ante pedes ejus, ſanguinum flumina derivabis, & à facie tua ſeveritatis gladii movebuntur: conſidera, Pater, quod non ſunt iſta opera Domini, qui corona ſapientiæ circumplexus, veſtem humilitatis induens, in cruce ſuſpenſus, peccatorum crimina lavit, & pro liberatione humana vulnera ſubſtulit, ſponte ſubiens mortem Crucis: ipſe cum humilibus ſedit, cum pauperibus ſtetit, & ſuæ miſericordiæ januas peccatoribus clamantibus relaxavit:

Tu vero, cum umbra ſis nobis veritatis, & ſpiritus, quæ dilexit Altiſſimus, odis, vitans diſſuere inconſutilem tunicam Jeſu Chriſti: in thalamos quidem tuos aurum, & argentum copioſe diffunditur, & vaſa pretioſa in confinibus menſæ tuæ, & quæ in cultu divino Mater olim Sancta militabat Eccleſia, conqueritur hodie, nec invenitur, qui conſoletur eam de deperditis caris ſuis: oſtende, Pater, quod ſi à Deo es, quæ nigra, quæ rubra vexilla quæreris pro populo, ſicut Chriſtus, quæ demum pallida, quæve alba, ut vinceres Chriſti hoſtes, & juſtos æterna redemptione ſalvares? & propterea dicunt Ægiptii: non ſunt hodie, niſi immanes rectores Eccleſiæ Jeſu Chriſti, ſed ſcito, quod providentia pii Patris, qui corda hominum manu tenet, ſedem ſuam renovabit in terris, ubi glorificabitur Dominus in æternum, non in prœliis, non in caſtris, & fidelis populus à facie Domini non peribit: ò quam mirabilis, quam inextimabilis fuit Chriſti Domini charitas, qui, ut ſervos redimeret, unicum filium tradidit moriturum, tu quidem in

om-

omnibus obvius, totum destruere niteris, quod ipse construxit: ille cum esset, & sit Rex Regum, & Dominus sedens super asellam humiliavit se usq; ad mortem, & cum sit thesauri innumerabilis Dominus, dispersit, & dedit cuncta pauperibus, contentus panem comedere, & pugillo aquam sumere, cum suiret, tu parafrenum eximius, nisi ille sella frenoq; superbiat, non ascendis, tunc faustus surgunt Vicario Jesu Christi, & dum veheris, turbis elatus credis te, ne dum in terris, verum in cœlis, si tamen non fuisses sanguinum homicida, velut à popularibus auris excolleris, Deum esse, tu pauperiem fugiens, utinam in divitiis non vixisses, sed in mensa tua, ubi vita pauperis Christi sufficeret, non sufficiunt genera carnium, non piscium, non genera grandium pulmentorum, & utinam de vinea gustares, de qua in ligno vitæ gustavit Altissimus, sed de diverso vitis geminine accipis, quæ in limo terræ plantata est, unde postposito filii calice sacra polluitur ara Patris, & dum recitasset ille, quæ mandaverat Angelus, iterum dixit: *convertere Domine, convertere ad cor, & discordes Reges ad pacem recipias, & dispone saluti Christianorum, & Crucem Christi accipiens, incita populum universum, & tende in Ægyptum, Sanctam Jerusalem, & terram Syriæ, quæ dirè servituti subjacet, redempturus.*

Summus Pontifex, iis auditis, obstupuit, & ammirans quales essent sermones isti, iterum interrogavit eum, dicens: *fili, es diu, quod es in heremo?* ait ille: *Pater sunt ferè 60. anni, quod vitam heremitalem substineo:* dixitq; iterum: *indica mihi, quæ est vita tua?* at ille dixit: *Pater, postquam heremum intravi, numquam de spelunca orationis meæ exivi, nisi causa quærendi herbas silvestres, aut fructus arborum, & aquam pro substentatione vitæ meæ: ter in edomada comedo tantum panem modicum, & aquam insatiabilem bibo: de aliis me abstineo: in aliis verò diebus de fructibus recentibus, cum est tempus illorum, aut siccatis, in eorum defecta, de herbis silvestribus, & aqua suscipio, & comedo, quod vivam, non vivo, quod comedam: de grosso vellere facio mihi vestem duram, ut vides, habeo monachum meum socium, qui bis in anno panem mendicat, ut sufficiat sibi, & mihi: barbam, aut ungues personæ meæ, postquam ingressus sum heremum, non præcidi: super ramos arborum stratum mihi facio, à mense autem Nov. usq; & per totum mensem Aprilis, quousq; frigus in Æneo*

mon-

monte durat, ſupra fœnum me jacere oportet, & pellis urſina tantum protegit membra ſenis: die, ac nocte Deum adoro flexis genibus, vidi Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, & in lacrimis meis oro pro univerſo populo Chriſtiano, qui Matrem Sanctam regat Eccleſiam, quod pacem donet Regibus, & populis univerſis, quod fructus terræ dare, & conſervare dignetur, quod peſtilentias auferat, & Pontificem noſtrum ſua pietate non deſerat, cano Gloria in excelſis Deo, Credo in unum Deum: Sanctus, Sanctus, & Agnus Dei: dico cum honore illam reverendam ſalutationem Glorioſæ Virginis Mariæ, quam ſibi dixit ille Glorioſus Arcangelus Gabriel, cum ſalutavit eam, dicens: Ave Maria: iterum dico, miſerere mei Deus ter in die, Confiteor ter in die, & quia non ſum Clericus, dico ſemper Pater noſter, iterum hæc eſt, Pater, vita mea, & ritus meus, & quia puto, quod forte tibi diſplicuit, quod ſimplicitas mea dixit, ſupplico Pater, ut mihi dimittas, ſi deliqui.

Ille cogitans hæc, novit, quod à Spiritu Sancto ſenis ſimplicitas loquuta eſt, & erigens oculos ad cælum, cæpit lacrimari, & benigne ſenem licentians, vocavit Prælatos, & majores conſiliarios ſuos, & habito conſilio, Fratrem Raymundum, Monacum Catalanum mittit ad Regem Jacobum in Siciliam, ad quem cum acceſſiſſet, vidit eum apud Maſcalas in confinibus Ætnæ, & ait: *Domine Rex, Summus Pontifex, & conſilium ejus lacrimis Chriſtianorum permoti, providerunt Terræ Sanctæ, & ſpecialiter civitati Acon, quæ ſub pendulo, & perditiones diſcrimine conſtat, de ſpontaneo Chriſti fidelium exſortio ſubvenire, & quia Reges occidentalium partium à tanti ſuccurſus myſterio diſſident, & præcipue quod de ipſis ſperat potius Mater Eccleſia, ignorant, quis eorum per eos circa ſuffragii hujus remedia magis congrue requiratur, requirendi quidem non ſunt, quia juſta, et rationabilis cauſa eos excuſat veris, et probabilibus argumentis: Rex enim Caſtellæ, et Rex Alphonſus, Aragonum Rex contra Mauros, Crucis, et fidei noſtræ hoſtes, cum multum ibi neceſſarii ſint, tenent oppoſitas continuè vires ſuas, nec foret laudabile, quod ipſos dimitterent, quia tanta eſt Maurorum ineffabilis potentia, quod ſi Caſtellam, et Aragonam introirent, totam terram occidentis, et ſeptemtrionis ſibi ſubiicerent, quam tenent, et poſſident hodie Chriſtiani, et quod eſt deterius, ſubverterent Italos, et Sedem Apoſtolicam, deinde vicinis laboribus attentarent: Rex*

qui-

Digitized by Google

quidem Angliæ, cum jam declinet in ſenium, & annis in caſum urgentibus, ſit bellorum inermis, de jure cenſetur à belli myſteriis, & bellatorum laboribus excludendus: decet quidem primates exercituum fortes eſſe, & cum pugna requiritur, armis decorentur, & vigeant, nec bellandi conſilia viribus derelinquant, Regem etiam Francorum adeò ſatiavit natura pinguedine, quod aliquatenus equum ſedere non poteſt, nec foret decens, ut talis belli ductor ad certamina ſit mittendus, qui, cum certandi clangor tonuerit, ſegnis in thalamo ſedeat, dicens, non poſſum eſſe vobiſcum, ite, & facite, ſicut vultis, & Rex Carolus, quem alii Principem vocant, cum bellicoſus non ſit, & cor, & oculos habeat ſemper in Dominum Jeſum Chriſtum, utilius vacare novit eccleſiis, quam in bellis, propter quod attendentes, quod nullus in te defectus certaminis imputetur, & vaſa pro tranſitu, ac Pharios, & Siculos tuos, qui ſunt magnanimi, & bellicoſi, paratos habeas, nec decet, arma quærere, nec longe tranſire, filiationem tuam monentes, requirunt, ut placeat cum vaſſellis, & exfortio tuorum in ſuccurſum civitatis Acon, priuſquam depereat, & perdatur à populo Babylonis, qui illuc minantes, per terram potentes, in proximo ſunt venturi, per mare te conferas, circa quod ſi animum, & mentem tuam declinaveris, præter gratiam Eccleſiæ, quod proinde firmiter fueris adepturus, quod petieris, tibi dabunt, & poſtquam ibi per annum in ſervitiis Eccleſiæ fueris commoratus, providebunt de exfortio Regum ſufficienti tibi mittere in ſuccurſum, eriſq; Vexillifer totius exercitus per Matrem Eccleſiam deputatus:

Rex, poſito fine colloquio illius, gaviſus eſt gaudio magno, dicens: *hæc eſt dies, quæ valde mihi complacuit in iis, quæ dicta ſunt, pluries quidem paravi ante patris oſtium, & pulſanti filio januas oſtii ſui Pater noluit aperire, ſed nunc converſus ad Dominum, ſi ficta non ſit Patris converſio, ad ſuæ miſericordiæ gratiam revocare diſpoſuit, ideoq; ſuis ego monitionibus acquieſcens, offero, quæcumq; mandaverit, me facturum, ita tamen, quod honore regni Siciliæ me non privet, & quod pro regno ipſo, ſub certo, & ſtatuto tributo pro annui cenſus nomine Matri Eccleſiæ ſerviam, quod, poſtquam in Acon tranſiero, illuſtris Infans, Dominus Fridericus, frater meus per me conſtitutus, vicem meam gerat in inſola Siciliæ, & partibus convicinis mei dominii, quod nec ipſe, nec terra mei dominii ab hoſte Principe, vel aliquo Gal-*

licorum aliquatenus offendatur, quod Siciliæ populus ab interdicti nodo, quæ, occasione guerræ præsentis complectitur, absolvatur, & sacerdotes missos, & alia sacra Christi mysteria ipsi populo debeant celebrare, quod treguæ, seù guerrarum abstinentiæ tractentur, & serventur, ac per Sedem Apostolicam confirmentur inter me, & hostes Gallicos per annos 5. quod tota terra Syriæ, quæ meis, aut meorum laboribus fuerit acquisita, sub meo dominio sit, & Rex ipsius intituler, & statim, quod illuc applicuero, Rex Jerosolimitanus ascribar, quod si Rex Franciæ, sive Princeps ad servitia Terræ Sanctæ accesserint, de me, aut de gente mea, se nullatenus intromittant, quod elapsis 4. mensibus, post transitum meum, quibus sub expensis meis illic cum gente mea stetero, Mater Ecclesia pecuniam mittat, pro solvenda mercede laborum stipendiariorum, qui mecum illic aderunt in servitiis prædictis, & quod si Rex Francorum, aut Princeps illuc accederent, & de generali exercitu passaggii se intromitterent, liceat mihi, & meis, ne aliqua seditio inter Siculos oriretur, & Gallicos, statim in Siciliam, præter alterius licentiam, remeare, & cum hæc dixisset, iterum ait, *offero me laturum in servitia Terræ Sanctæ equites* 300. *& peditum* 10. *millia, ac galeas* 30. Admiratus vero, cum foret ibi præsens, promisit, & ipse ad servitia ipsa personaliter transire cum equitibus 100. peditum 2. millia, & galeis 10. sub expensis suis, modo, & forma præscriptis, nihilominus Rex, cum cautius agere vellet, mandavit Universitati Messanæ, quod mitteret ad eum Ambassiatores suos, ut utiliter opinioni ejus consulerent, ad quem cum venissent, singula eis, regio sermone, explicuit, sicut jacent, quibus explicitis, & plenius intellectis, cunctorum pectora murmur perambulat: alii quidem laudant, gaudentes, quod dixerat, alii dolebant, increpantes, quod fecerat, sed cum ista subtiliori librentur examine, & ad sensum suum, solemni disputatione sequuta, altercantibus sententiarum judiciis, reducuntur ad evitandos dolos, & scandala, quæ ex hoc motu poterant evenire, sagacissimi Imperatoris Friderici testabilem eventum, exemplo docente, de longe repetunt, & quem Pandolphus de Falcono, alter Ambassiatorum ipsorum, ætate magistra protulit, factoq; silentio, singulis, mentis os aperit, dicens.

Si permissum est mihi loqui à Domino, ita quod ex ingenio suo ad rivalem sensum verba mea non transeant, quædam, quæ

ad

ad intellectus nostros à bonæ memoriæ patribus nostris derivata fuere memoriter de peritissimo Imperatore, proavo tuo, cum cura nos tangat negotii, ad conscientiam tuam, Domine Rex, si placeat, derivabo, quod exinde meditatio tua, quid fuerit utile, subsequatur: orsus quidem ait: *postquam fœlix, & sapientissimus Imperator, proavus tuus Imperii Romani sollemniter, mandante Pontifice, diadema suscepit, incitantibus æmulis, pœnituit Patrem patrum illum tanto diademate coronasse, & propterea cogitabat, ut, si posset, illum de collato honore deponeret, & Imperii gloriam retractaret, & cum adversus eum, causa ipsum deponendi, colligerentur Apostolicæ sedis scribæ, senes, & summi Principes Sacerdotum, eis altercantibus, dolebant, propter invidiam de dominio tanti Regis, & ex frivola causa, demum Pontificalis sumpsit exordium, nam cum Imperator Marchisatum illi Aprutii postulatum, pro eo quod de demanio erat Imperii, concedere noluisset, jussit, quod apud Acon se conferret cum exfortio suo ad servitia Terræ Sanctæ; ipse quidem regnum Siciliæ patri dotale, & regnum Jerusalem sibi dotale à Rege Joanne pro inclita Constantia filia sua adeptus fuerat, & cum foret de prædicto passaggio monitus, parans galeas, naves, alia vasa, & quæcumq; alia necessaria præparavit, mandata pastoris complere procurans, statuitq; in regno Siciliæ Balios 2. videl. Archiepiscopum Panormitanum, & Archiepiscopum Capuæ, constituens Conradum, primogenitum ejus sub eorum baliatu, cum foret infantulus, nutriendum, ipsumq; in gremio, & brachiis Summi Pontificis commendavit, eoq; navigante, nec dum ad locum prædestinatum applicante, Summus Pontifex, vocato ad se Rege Joanne prædicto, ipsum pro parte Ecclesiæ Vicarium regni constituit, mandans ei, ut pro parte Ecclesiæ Matris totam terram recuperet regni Siciliæ, & eam regat pro parte, & nomine Ecclesiæ supradictæ, scribens nihilominus Universitatibus regni Siciliæ, quod cum Fridericus Imperator apud Acon ex inopinata morte decesserit, Vicario per Ecclesiam ordinato, Regi Joanni videl. in omnibus, quæ ipse, nomine Matris Ecclesiæ jusserit, obediant, & intendant: quidam hæc ignorantes à fide Cæsaris minime deviantes, Conradi nomen, & dominium invocabant, alii vero, fide Cesaris abnegata, mandatis Pontificalibus inhærebant: cum autem Vicarius ille apud Bojanum pervenisset, & quæreret illud bello conterere, prædicti 2. Balii stantes in muris civitatis,*

&

& tenentes in ulnis infantulum, dicebant, ostendentes eum illi: Domine Rex patri Imperatori terram non aufers, sed huic nepoti tuo, licet sit filius Cesaris innocentis, dimitte: ast ille, summisso capite, lacrimabatur dicens, mandante Pontifice sic oportet fieri.

Præterea inventa ficte & horribilis punitionis materia scripsit Pontifex Magistro domus Hospitalis S. Joannis Jerosolimitani, & Magistro domorum Militiæ Templi, dicens: Fridericus Imperator pro eo, quod ille toties à monitionibus, & mandatis Ecclesiæ resilivit, quem de nihilo fecerat, arma contra Matrem assumens hostilia, Christos Domini præcipitare non timuit, & suæ severitatis caudam erigens in alumnum, more vipereo sæviit, quærens patrem veneno inficere, quem momordit, & contra fidem, ac nomen Altissimi, oppositiones, & scandala manchinans, suam fecit contra sedem Apostolicam, synagogam, cum qua credit, si sic ille dimittitur, sacrum destruere templum Dei, & ecce quod, me inconsulto, ab Italia fugiens, partes ultramarinas visitare disposuit, non in offensam, sicut, ostendit, Ægyptiorum, quos diligit, sed potius, ut Jerosolimitanum Regnum à fide eruat Jesu Christi, simulans, me invito, contra Soldanum Babyloniæ in ejus confusionem cum Christi fidelibus transfretasse, pro tot itaq; tantisve sceleribus, cum ille in hac vita inparcibilem proinde pœnam, & mortem æternam subire meruerit, ipsum capite, quod perdatur vel ferro ipsum præcipitetis, ità quod penitus moriatur: credidi enim in gremio Matris Ecclesiæ filium educasse, qui conversus in matris pectus, & ubera, quæ lactavit, publice participabat cum impiis in matris iniuriam, & offensam: deinde scribit & Soldano Babyloniæ dicens, excusabilem scito Matrem Christianorum Ecclesiam, quod, me invito, & nolente, Fridericus, impius hominum, qui se Imperatorem Romanorum vocat, contra te surgens, arma cepit, & colligens Christianos, sequaces suos, quærit te, tuosq; Ægyptios offendere, ac sui gloriam, si poterit, totam evertere terram tuam, sed cum verecundum, & dedecorosum sit mihi, ut contra te, quem Ecclesiæ filium reputo, sæviat, quem peccati culpa non gravat, & credam, quod ob reverentiam Matris Ecclesiæ in offensionem illius non surgeres, verens, ne in te propterea Mater Ecclesia rueret Christianos, filiationem tuam moneo, qualiter considerans ex præsenti scripto meæ intentionis propositum, & quod sit Friderici gravis impietas contra eum, tamquam communem

ho-

hostem, & æmulum vires suas opponens sagaciter, te, & terram tuam ab insidiis ejus, atq; perfidia cures defendere melius, sicut possis: placet quidem, ut severitatem tanti Tyrapni, bello potentiæ tuæ confringas, aut latenti, si poteris, vitam ejus ferro, vel veneno præcidas, nullam exinde à me, seù Christianorum Principibus nocivam sententiam portaturus: sciturus te profecto, quod, si sic feceris, ad gratiam S. Matris Ecclesiæ revocandum.

Jam Magistri domorum ipsorum contra Cæsarem innocentem jussas insidias construunt, Soldanus verò, cum esset in obsidione Acon cum multitudine gentium, & mandatum prædictum Pontificis recepisset, à suæ humanitatis origine non declinans, attendens, quod exinde magis dolis, quam meritis causæ Majestatis Imperialis innocentiam fore culpandam, dum; circa læsam justitiam conscientiam mentis adverteret, & à tramite veri judicii non erraret, sub veste alba tantum simpliciter misit ad Cæsarem Nuncium, ad quem cum venisset, ait illi: bone Imperator, Rex Ægypti, Dominus meus, cum sis Christianorum adjutor, pro salute tua, & illorum, pro quibus ades, quædam ille tibi revelare optat, propter quod paravit ipse ante castra, in campo remoto, tendiculam, ut vos duos tantum recipiat, loquuturos, & liceat, sub specie securitatis, & pacis arma tecum afferre, non socios, ne reveletur inde convictio, & charitas fidei sit suspetta, inter vos quidem non erit tertius, nisi Deus, & iis dictis, confestim Imperator; assumptis armis suis, solus intravit Regis tendiculam, & sedens cum majestate, majestas quærit, quæ causa tanti Principis, orbis terrarum movit Imperium, & excitare genera populi, cum non fuerit nocuus in Soldanum? quæ materia persuasit Experiis arma portandi contra dormientes filios Babylonis? scito, quod Mater vestra, Romana Christianorum Ecclesia Ægyptium populum reputans hostem Christi, te, non in vincendos Ægyptios, sed ut potiùs ab Ægyptiis deperdaris, misit, sub specie peregrinationis in Syriam, quærens non tantum majestatem, sed totum evertere regnum tuum, sicq; mutato Matris nomine, cum eam Matrem crederes, hostis erat, ea tamen cum innocua sit, pastor de tali redarguitur crimine, cum sit malus, & extrahens ille literas, quas à Pontifice Summo receperat, ait, ut scias, quæ sapiunt verba mea, lege tibi mandatum, quod à Pastore tuo recepi, quas dum legeret, ac patris severitatem conciperet fulminantis, amare flevit: ite-

rum ait Soldanus, consule tibi, & regno tuo, quia jam deperditum est, & cave tibi à domorum Magistris, quia contra te perditionis insidias obstruunt: sciturus, quod si placet, dum vixeris, Christiani tui, & alii etiam, quos volueris in Ægypto, & terra mei dominii salvi fient, tibiq; dum jusseris, serviam sub tributo, ac fraterni sanguinis pacem, ipsis recipientibus mutuo, alter, paratis sagaciter galeis 2. extra mœnia civitatis Acon, ipsa ascendens, ac sequentibus aliis clamare fecit contra Alexandriam se ituros, deserto littore Syriæ, dum alterum teneat, in Apuliam suam, delusis quidem domorum Magistris, alter rediit in Egyptum, cumq; Imperator apud Brundusium primo navigio rediens, attigisset.

Cives, qui à nomine Cæsaris fidem eruerant, patentibus imperialis aquilis mirabantur, unde hæc signa portentur, cum defuncti Cæsaris nomen ingemuissent, quem jam Mater olim Ecclesia mortuum publice prædicavit? ac intellecta Cæsaris vita, conversi, lætis recipiunt Cæsarem vocibus, & Pontificali cedente astutia, terra deperdita Dominum proprium recognovit, tunc Troja cum misisset Domino panis buccellam, & vini arceolum, ut post prandia, cederet muris in planum effusis extitit desolata, tunc terra S. Severii, Casale Novum, & alia loca Apuliæ, quæ à fide Cæsaris deviaverant, cum in errore persisterent, mala, & desolationes à Domino subierunt: inter tot quidem regni partes, sola Sicilia Cæsarem non negavit, sola Messana substinuit nomen ejus, sed post quam tantæ prævaricationis errorem sedavit justitia pii patris, Cæsar amovit à Sicilia servos suos, eosq; apud Luceriam derivans, ipsos cum fortes faceret, vesaniæ inconstantium Apulorum, opposuit metuendos: attendendum est igitur, Rex benigne, quod si Cæsar, proavus tuus, cujus potentiam, cujus prudentiam, cujus consilium novit orbis, qui filius fuit Ecclesiæ, non privignus, saviente pastore, tanta discrimina subiit, quomodo tu, quem hostem Mater Ecclesia sibi reputat publicum, deferendo Siciliam, te mandatis ejus exponis, stando in finibus legis ejus? nonne, te vincente, sedes Romana se viduam reputat, & Francorum inultas iniurias Mater gemit Ecclesia defunctorum? cavendum est itaque, ne dolis deludaris à sacerdotum Principibus, quem nunc casu, nunc viribus totiens oppugnarunt, & cum favore magni numinis fuisses adiutus, adversus te, nequaquam excitatæ potentiæ hostium valuerunt, & si in hoc concordas, ut dixeris, cum æquipolleant

ver-

verba verbis, tota insola Siciliæ, & Messanensis Civitas contradicit: memento, Rex inclyte, quod pastor conqueritur, te, & Siculos tuos evile suum totiens polluisse, nec credas, cum sit ille de semine immundo conceptum, manus mundas à severitate terreni judicii continere: laudabile quidem erit, si alterius periculo, cum adversus nos malorum tendamur insidiæ, corripiamus, quos alii possunt arguere motus nostros.

Jis auditis, singuli commendant, quæ dixerat: Rex tamen ait: *quomodo desistam ego à verbo oris mei, cum promiserim cuncta perficere, quæ fuerunt mihi per Matrem Ecclesiam postulata?* & dicunt ei, *Domine, si non feceris, sicut petunt, pejora passuri non erimus, quod hodie sustinemus: singula quidem laudamus te facere, dummodo de Sicilia non recedas, & quod tibi Siciliæ dominium non tollatur*: cum autem Nuncius ad Apostolicam sedem redierit, & notitiam Pontificalem reduxerit, immutabilem intentionem Regis Infantis jam mittitur, quod prudens Joannes de Procida ad sedem Apostolicam transmittatur: speratur quidem, quod ille ad perfectionem negotii vocaretur, qui, cum ad Summum accessisset Pontificem, ait: *Clementissime Pater, si senectutis meæ conditionem advertis, cum jam limina vitæ curva transierim, & cum ætas mea jam torpeat, non sunt à primitivis foribus habiles sensus mei: recto certe judicio judicabis, quod à tam longe remotis insulæ Siciliæ finibus ad pedes tuæ Sanctitatis pro strepitu mundi senex iste, cum in Cœlum jam tendat, non fuerat evocandus, sed cum hominum genera, qui Deum Patrem agnoscunt, sub tuo cuncta vergas imperio, sacram tuæ majestatis attendens essentiam, ne dum labores, & viarum subire discrimina, quin immo me oportet, te jubente, mortem, & jam evacuati pericula senis sustinere: placuit igitur, ut licet tanti laboris affectus senio fuerit tædiosus, veni jussa tua peragere etiam perfecturus: jube ergo Pater, ut, qui potestatem habes in terris ligandi, & absolvendi singula, sicut Deus, tua senem interdicto ligatum absolvas, non tamen, quod liceat, senem quacumq; ex causa à probo Infante, dilecto filio, Rege Siciliæ separari, sine quo, etiam si viverem, grave dicerem mihi mori: complue itaq; Pater tuæ Sanctitatis rore, quo jusseris, animum venientis, ad tuæ misericordiæ oculos erga Regem innocuum, & Siculos tuos aperiens, pace illos Ecclesiæ Matris, qua potes, benignus illustra: ille quidem factus obediens à man-*

mandato tuo non dissidet, quod parasti, & Siculos habes paratos in omnibus, contra quos jusseris eos esse mictendos: in eos quidem, Pater Sancte, zelanda est tuæ clementiæ gratia, cum jam sexus, & ætas, quos propter guerrarum discrimina, à tuæ misericordiæ gratia repulisti, in Cœlum clamantes, nunquam facti fuerint à divinis recognitionibus alieni, sed, cum te Patrem à Domino singuli recognoscant, mirandum est, quomodo eis Deum abscondis, qui postquam Verbum suum de Gloriosa, semperq; Virgine Maria voluit incarnari, cunctis manifestus apparuit, & carnem ejus pretiosissimam, quam pro mundi vita dedit fidelibus Creator Altissimus, prohibes contra Dei præceptum à devoto Siciliæ populo manducandam, quam intellectualis ratio sub specie panis sacri, quem oculi carnei representant, dat verum intelligere Corpus Christi, nec decet, ut qui manibus tensis in cruce pro nobis mortem substinuit, cum se visibilem fecerit, credentibus populis auferas Christum passum, & si consideres quantis hodie bonis pro gratia Dei, qui cuncta bona disponit, abundat Sicilia, quibus eam forte credis esse privatam, videbis Pater, quod tui censura judicii Deo non placet, licet sit tibi, tuisq; consiliis placitura, an dolet tibi Pater, quod hominum multiplicata est series, & pateris præter Dei judicia, facturas destrui Dei Patris? sed nimium placet, quamvis laboriosa sit actio desiderabilis Siculorum, si providentiam tuam ex præsenti vocatione mea corrobores, quod Jacobum Regem, & Siculos ad servitia Matris Ecclesiæ provoces, ut scripsisti, & utinam non mutata vocantis patris sententia, filios à suæ benignitatis proposite non repellat.

Post quam hæc aures pastoris percutiunt, respondens Pontifex ait illi: *intremus in locum dormitionis meæ, ut tutius, & magis in secreto conferamus ad invicem*: & eis introeuntibus, atque sedentibus, iterum dixit: *in potestate mea non sunt Dei judicia, sed ejus, cujus nutu singula fiunt, divina quidem providentia mei, & fratrum meorum mutavit consilia, de quo petis: recedens igitur, Domino tuo dices, & Siculis, quod cum duo ex fratribus nostris, videl. Dom. Benedictus de Columna, & Dom. Gerardus de Parma accedant in Provinciam, pacem inter Sedem Apostolicam, Regem Francorum, & Regem Carolum ex una parte, ac Alphonsum, Regem Aragonum ex altera tractaturi: ipsis commi simus, ut de conditione Siciliæ videant, & decernant, quod inde decreverint,*

rint, inviolabiliter duraturum, propter quod Dominus tuus, si voluerit, mittat procuratores suos ad vistas illorum, qui de ipso cognoscent, quid de illo per eos fuerit providendum.

CAPUT CXII.

De redemptione Margani Regis Arabum capti per Rogerium de Lauria.

IN diebus illis Admiratus ducens secus Marganum, in Africam navigat, ut ille pondera auri, quod promiserat, à barbaris redimatur, ubi, postquam ad terram descendit, congregata multitudine Arabum, læti Marganum Regem recipiunt, & cum ducerent eum in regnum suum, Bertrandus de Cannellis, miles Catalanus, assumpta comitiva prudentum juvenum 80. cum eo perrexit, liberationis suæ pecuniam portaturus: Admiratus verò, dum Africanorum littora teneret, reditum suorum expectans, quadam die, summo diluculo, factis insidiis, Africani in Christianos insurgunt, simulantes dolos per Arabes fuisse constructos, quibus, cum portæ urbis clauderentur post humeros, ad urbem, cum negaretur accessus, unus post unum à Christianis insequentibus trucidantur, & Africanis inde silentibus, si Admiratus Christianorum suorum furores in Africanorum audaciam relaxasset, terra ipsa Christianorum subjacuisset dominio, sed verens de sociis, quos jam mensis unus, & dimidius in Arabiam clauserat, ne proinde per Marganum, aut Arabes traderentur, Christianos Pharios ab incursu belli continuit, ac armis tunc indulsit furentibus, & fortunæ, iterum verebatur, ne priusquam succursus à Siculis haberetur, turba hæc, licet subitò vinceret, ex confusione Arabum foret infallibiliter deperdenda.

Margano autem, & suis apud Tholomettam applicantibus, ex raptu venereo formosæ Syccidar, neptis Margani, idem Rex sibi rebellem invenit, & vocato Bernardo de Cannellis rogans, ait: *Amice injuriosum mihi putas, licet sit nobile furtum neptis, propter quod cum habeas socios bellicosos, terram hanc, cum facta sit meis imperiis inimica, & in nomen meum sævire non timuerit, si potes, evertas, spolia, & thesauros illorum, me jubente, tuis, & sociorum tuorum usibus acquire:* quærebat enim Marganus latentes dolos in Christianos inferere præ dolore thesauri polliciti, & occultam perfidiam captionis ejus: Bertrandus

verò, cum hæc ille dixisset, vocavit socios suos, & ait: *Amici novistis, quod iste habet nos sub posse suo, & insidiatur, ac æmulus noster est, à quo vita, & mors nostra dependet: duxit enim nos infra vires suas, & jam distamus ab Admirato per dietas 7. audistis, de quo nos requisivit, quæreus totaliter casum nostrum? facere nos oportet, quod dixit: quod si non fecerimus, vilem mortem nobis propinare sciamus, sed cum à Deo in bello isto remedia sunt speranda, laudanda sunt prælia, quæ vitare non possumus: quilibet ergo nostrum sit animo fortis: Dominus enim, qui fidem nostram agnoscit, pro nobis pugnabit, &, si mori contigerit, casum nostrum fata in posterum non silebunt:* iis dictis, animatis suis, ac invocato nomine Jesu Christi, bellum in muris urbis mirabile ineunt, statim porta, & turris una capitur, ubi plures hostes interempti sunt: jam quoq; sanguis effusus inundat, populus stupens præcipitatur gladiis, majores quidem, dum fugerent, Christianis terram vincentibus deserunt. expugnatur viriliter, & tota capitur civitas, & de bonis singulis deprædatur: capitur raptor, & virginitate raptæ deperdita Syccidar restituitur quærenti: dolet Marganus, qui videt suos deperditos, quos recipere potuit non perdendos, & spes à suo proposito periit, quam fundavit: mirantur & Arabes de tanta strenuitate virorum, Marganus autem videns se frustratum proposito Christianos causa perdendi, eos ad magis remota Arabum loca ducere nitebatur: Bernardus verò furore accensus, irruens nudato gladio in Marganum: *Vir nequam, & fallax profecto morieris, si plus nos tenebis tuis dolis implicitos: ex prælio enim, quod, te mandante cum tuis miscuimus, novimus cor tuum, quod fallax est, & intentionem tuam, quæ dolis repleta est, & malis multis: eja ergo, si vivere cupis, da nobis, quod debes statim, & libera nos, ut ad Admiratum redeamus, qui cum nihil de nobis, postquam ab eo recessimus, noverit, de vita nostra dubitat potius, quam de morte, nec te dimittemus, usq; dum effuso, iis gladiis, sanguine pereat vita tua.*

Ille, iis dictis, confestim thesauros suos aperit, & pondera pretii, quibus se redemerat, ei liberans assignavit, & deinde, cum ille rediisset ad suos, Admiratus, & socii navigantes in Siciliam, læto navigio redierunt: prædictus verò Joannes de Procida, cum jam à Pontifice redeundi licentiam postulasset, recordatus ait: *Quæso Pater, ut mediteris quam indignum, quam sævum,*

vum, & quam reprehensibile dicitur Matrem filiis petentibus veniam denegare, quamve sordidum, & mirabile reputetur, ut, à quo veritas egredi debuit, & suo pondere persici verbum oris, ineptitudo sermonum ambigua reperitur: considera Pater, quod si de mititia gaudet Matris Ecclesiæ, Regem Infantem, Admiratum, & Siculos torvo non videas lumine: quis enim hodie Regum Romanam facit Ecclesiam contra sævos Barbaros militare, præter quam Jacobus Rex Siciliæ, & suus Rogerius, miles maris, qui, si quæris, dum Africanos, Gerbas, & partes alias Barbariæ viriliter agitaret, partem destruxit, & partem hodie tenet non modicam Barbariæ? quomodo ergo iis, qui verum te dicis Vicarium Jesu Christi, veniam negas, quam toties postularunt? utinam propter tantæ inhumanitatis excessus malum pro malo, Vicario suo non tribuas, qui est verus omnium Dominus retributor! memento, quod tui, qui fuerunt in Pontificali Vicarii prædecessores, à divini mysterio operis separati ante diem suum, mirantibus aliis, Christo mandante, mortui sunt, & à facie populi perierunt, & inclinato capite recedens, galeam in aquis Tribidis ascendit, in Siciliam reversurus: redeuntibus autem aliis, quos metallo redemptionis Principis Africani meridies oneravit, aliis ab arcto, quos decipiente spe Apostolica sedes ad exauditionis gratiam non recepit: dolet Rex Infans, quod Pastor mirabilis Sanctitatis venia sua Siculos facit esse non dignos.

In diebus autem illis nobilis Joannes de Grilliaco, miles Gallicus, qui à Syriæ civibus missus ad Apostolicam sedem accesserat, ad Patrem Pontificem in succursum Syriæ Christi prolis exfortia virium petiturus, rediens versus Acon, Messanam applicuit, ubi Jacobus Rex attendens, quod ille jam olim salutem patris apud Burgadalum procuravit, ipsum honore laudabili, & obsequiosi operis, & opis placandæ titulo decoravit, & inter cætera, quæ sibi munificentia Regia contulit, galeas 7. Phariis potenter armatas sibi pro eo associando in suum viagium præstitit, & quod ibi expensis Jacobi Regis in servitiis Matris Ecclesiæ per menses 4. morarentur.

CAPUT CXIII.

Quomodo Rex Jacobus mittit Ambassiatores ad Regem Alphonsum fratrem ejus super facto pacis.

ANno quidem, 3. ind. cum provistis faciendis apud civitatem Aqua-

Aquarum in Provincia prædicti Cardinales se pararent accedere cum aliis factoribus vistarum ipsarum, & jam super hoc sollicitaretur Aragonum Rex Alphonsus, sollicitatur requisitus, & Jacobus Rex Siciliæ, ut procuratores, & Nuncios suos illuc mitterent, auditurus, quid de ipso foret, & Siculis decernendum, ac vocatis Gilberto de Castelletto, & Bernardo de Cannellis prædicto, Jacobus Rex secreta pectoris sui illis commisit, & informans eos, quid facerent, mittit eos ad Alphonsum Regem, fratrem ejus in Catalonian, mandans, ut de sua conscientia singula facerent, quam suis beneplacitis residerent, ad quem cum accessissent, invenerunt eum apud civitatem Valentiæ de mense Junii, ind. ipsius, sub quo propter amænitatem Urbis, & durante æstivo tempore, otia capiendi solatii sibi fecerat non mutanda, eoq; salutato, Bernardus ait: *Illustris Jacobus Rex Siciliæ frater tuus salutem, qua carere non optat, tibi desiderat, quod regnum suum cum, te juvante, possideat, fraterni pectoris quærit consilia non delenda: cum autem inexauditus frater pulsaverit surda toties atria Summi Patris, fratri tuo, quem monuit, ut ad servitia Matris Ecclesiæ contra Ægyptios se conferret, cum ad firmandum transmiserit: Pontifex, mutato proposito dixit, suæq; mansuetudinis gratiam abstulit, quam promisit, & demum, qua de causa nescitur, fratri mandavit, ut mitteret Nuncios suos ad vistas præsentes, unde expectatur, sicut voluerat, verbum Patris: ecce quidem nos propterea venimus, quibus nihilomnibus est injunctum, ut singula faciamus, quæ tuis sint imperiis placitura, dumnodo frater à jure Siculi regni non cadat, pro quo sub certo annuo censu Romanæ Ecclesiæ serviet sub tributo.*

Iis auditis, respondens Rex Alphonsus ait: *tempus faciendi vistas non est, nisi adveniat terminus constitutus: scito igitur, quod die Purificationis Gloriosæ Virginis Matris Christi in Provincia vistæ fient: substinendum est ideò, & cum terminus ille advenerit, non oportet vos ad vistas illas accedere, ne propter pacem, quam quæritis, pax mea, quam ego quæro à Pontifice, & Regibus Franciæ denegetur, sed, ea peracta, ibitis postea, quod voluerit, petituri: scio enim, quod adeo Dominus vester diligitur, quod petitionibus vestris nihil erit absconditum, nihil clausum*: prædicto verò mense Februarii, 4. ind. Episcopus Syracusanus de Aragona, Raymundus de Anglola Junior, Berlingerius de Podio

dio viridi, Guillelmus Lunfortis, Magnates Cataloniæ, & Bernardus Guillelmi, Juris peritus, Ambaſſiatores Regis Alphonſi, ſe contulerunt ad ſtatutam civitatem Aquarum, quæ aliter Provincialium ſermone vulgariter vocatur Ayx, in qua, Cardinalibus prædictis, Rege Carolo, procuratore Regis Franciæ, ac Nunciis ipſis præſentibus, prædicto die Purificationis Virginis tractata, & inita eſt pax in perſonis Nunciorum ipſorum pro Rege Alphonſo ſub modo, & forma præſcriptis.

Quod neuter illorum Franciæ Regum, ſeu Mater Eccleſia contra Regem Alphonſum, aut terram ſui dominii guerram de cætero facient, aut movebunt, vel fieri, aut moveri per aliquos patiantur, niſi evidens, & ſatis nocens fuerit culpa Regis Alphonſi. Quod irritetur donatio regnorum Aragonum facta olim per Dom. Papam Illuſtri Domino, Carulo fratri Regis Franciæ de regnis ipſis, & ſcripta Pontificalia inde facta ſcindantur. Quod Rex Alphonſus ipſe, & ſucceſſores ejus, ex eo deſcendentibus pro prædicto regno ſuo Aragonum non teneatur Matrem Eccleſiam anno quolibet recognoſcere, niſi de unceis auri 30., ſicut pater, & proavi ejus pro regno ipſo cenſus nomine olim prædictæ Matri Eccleſiæ ſervierunt uſq; ad tempus motæ patris iracundiæ contra Eccleſiam, occaſione Siciliæ, à quo tempore infra de prædicto cenſu nulla Eccleſiæ recognitio debita facta fuit. Quod Regnum Majoricarum, a cujus jure Jacobus, patruus ejus, propter manifeſtam, & nefariam culpam, quam ipſe ſcienter commiſit erga Regem Petrum bonæ memoriæ, rationabiliter cecidit, ſemper commixtum remaneat cum honore, & juſtitia regni Aragonum, ſed provideat Rex Alphonſus primogenito ipſius patrui ſui in ſuccurſum expenſarum ſuarum in aliqua, quam ipſe Rex voluerit, pecuniæ quantitate.

Prædictus verò Rex Alphonſus tenetur, & revocare debet toto poſſe ſuo de Sicilia in Cataloniam ſingulos Catalanos, Barones, & milites, ac alios ſub amiſſione terrarum, quas in regno ſuo tenent, à ſervitiis fratris, & Siculorum. Quod non mittat, aut tranſire permittat de terra ſua in Siciliam aliquos armigeros Catalanos, aut alios, nec ab inde alio ſe conferant, ut in Siciliam tranſeant ad ſervitia Siculorum; matris, aut fratris ejus. Quod nulla arma ab inde in Siciliam deportentur. Quod operam, aut opem, & conſilium non dabit, unde aliqui ſtipendiarii

Digitized by Google

cum vaſſellis ſuis, aut aliorum in Siciliam tranſeant, ut prefertur. Quod ipſe Rex Alphonſus operam, aut opem non dabit, quod mater, frater, aut Siculi contra mandatum, & voluntatem Eccleſiæ Siciliam ulterius teneant. Quod in proximo tunc futura Nativitate Dominica de anno videl. 5.ind. accedat ad pedes Summi Pontificis cum comitiva 200.equitum, & peditum 500. ad impetrandam ſibi, & obtinendam indulgentiam à Summo Pontifice de iis, quæ pater ejus, & ipſe, occaſione guerræ Siciliæ, adverſus Matrem Eccleſiam commiſerunt. Quod menſe Junii de anno 6. ind. proximæ tunc futuræ cum exfortio ſuo dictus Rex Alphonſus ad ſervitia Terræ Sanctæ tranſibit, & quod in reditu ſuo, quem de Roma faciet, verſus Cataloniam, declinabit in Siciliam, loquuturus cum matre, & fratre ſuo, ac Siculis, cum quibus tractabit, & faciet, quod ſine belli diſcrimine inſolam Siciliæ reſtituant Matri Eccleſiæ, quod ſi noluerint, *jurabit ipſe* in manibus Pontificis cum toto exfortio paſſagii ſupradicti hoſtiliter Siciliam invadere, matrem, fratrem, & Siculos proinde pugnaturus, nec ab inde recedet, niſi prius Sicilia, ipſo compellente, vel agente, ad mandata Matris Eccleſiæ convertatur. Quod mittat Dom. Summus Pontifex Legatum Apoſtolicæ ſedis in Cataloniam, qui terram ſui dominii ab interdicto abſolvat.

Poſt quam verò abſolutionem dictus Rex Alphonſus habuit, nobiles filios Caroli Regis, & reliquos *obſides*, qui pro Carulo Rege tenentur, à ſua tenuta, & poſſe debeat liberare. Iis ergo peractis, ſoluto viſtarum conſortio, Ambuſſiatores in Cataloniam redeunt, & Carolus Rex cum ad firmandam pacem cum Rege Alphonſo, forte tunc in Cataloniam acceſſurus, vocatus tamen à civibus, & Magnatibus Januę circa myſterium frequens ſollicitus, ad civitatem ipſam acceſſit, & requiſitis, ac monitis amicis ſuis, & promiſſis eis galeis 60. pro invadenda Sicilia pro anno tunc proximo futuræ 5.ind. ab inde recedens in Cataloniam adiit, ubi cum Rege Alphonſo apud terram Ficariæ, quam vulgari Hiſpano vocabulo Figheres dicitur, tractatam concordiam, repetitis prius hinc inde mutuo in perſonis eorum, capitulis ſupradictis, per paucis oſculum, & tactis ſacroſanctis Evangeliis confirmavit: præterea cum Januenſes torpeant, ex eo quod paratis vaſſellis ipſis pice deficiant pro impiçandis galeis ipſis, habito conſilio Nobilem Franciſcum de Camilla,

concivem eorum ſub ſpecie tranſigendæ concordiæ cum eodem de damnis, hinc inde per piratas eorum illatis, ad Regem Alphonſum Nuncium mittunt, cumq; de iis, quæ petiit, concordati fuiſſent, ad petitionem prædicti Nuncii, cum Catalonia ſufficienter pice abundet, dictus Rex conceſſit eis gratioſe extrahere abſq; jure aliquo exituræ deferendarum apud Januam ſportarum 4000. non ignorans, quod Januenſes illa indigebant, cum eſſet neceſſaria pro galeis, quas ipſi parabant in confuſionem Siciliæ, & ſuorum: cum autem Carolus Rex, poſt firmata fœdera, & pacis oſculum præſtitum de terra Figheres rediiſſet in Franciam, Nobilem filiam ſuam Blancam illuſtri Domino Carolo de Francia, mandante Pontifice copulavit in conjugem, qui, ſi gener non fuiſſet, ſocer tamen à cognati linea ſanguinis non errabat.

Præterea cum Alphonſus Rex civitatem Geronæ attingeret, rediens, vocatis, & ante ipſum præſentibus urbis majoribus, & ſenioribus populi, tenorem pacis eis ſub forma prædicta divulgat: gaudent ſinguli, commendantes Alphonſi Regis prudentiam: ſolus Bertrandus de Cannells, à pace hac diſcrepans, cæcam Regis ignorantiam arguebat, dicens: *Domine Rex in pace tua, qua populus tuus erigitur, nos gloriari oportet, dummodo pax hæc, ſi vera non fuerit, in tui, aut damnum alterius non inſurgat, de ipſa quidem bonum ſperandum eſt, dum enim hoſtes vulnera facta commemorant, quæ à patre tuo, & filiis in mari, & demum in Catalonia ſunt perpeſſi, quomodo conſiderata tanta cordis injuria delebunt ipſi, vel poſteri immutabilis animi ſcandalum, & dolorem, propter quod verendum eſt, ne ſub ſpecie pacis, quam geſſerint, defrauderis: ſed ſi hæc ab oculis tuis tranſierint, ſaltem ſi ex ape tuo non fuerit Siculis ſuccurrendum, mirandum eſt ſiquidem, quomodo de tenore pacis indultæ venerandam matrem, nobiles fratres, & ſororem tuam inclitam clauſis oculis ejeciſti? potuit ſiquidem eis ex fraterna dilectione, & filiali benignitate ſubvenire domeſticè, qui, dum regnarent, ſi cognati ſanguinis negaretur promiſſio, tenerentur tibi, vel hoſtibus ex gratia pacis præſtandæ pro inſula Sicilia in aliquo, nomine cenſus, recognitionis nomine reſpondere, licet per carnis copulam, ſicut olim Princeps juraverat, eos ad pacem non fictam recipere teneretur, ſed tu, ut terram tuam ab hoſtilibus emolumentis eximeres, inclitam matrem, & fratres tuos oppoſuiſti carnagio, à quibus ſubtracto*

opis,

opis, & operis tui consilio, ipsos patiens animo tradidisti inopinatis furoribus hostium deperdendos, & adhuc, quod magis absurdum, & sævius dicitur, cives Januæ, cum hostes sint nobilis fratris tui, te quoq; & homines regni tui non simulantes offenderint, recipisti ad gratiam, & ad pacem, quibus cum illi hostibus fratris adhæserint, in casum fratris, & suorum, picem, unde navigium præparant, tribuisti: ista quidem pro matre, & fratre flere nos expedit, quod si Dominus intentionem tuam, cum recta non fuerit, sui pietate non eruat, mater, & fratres si cesserint, totam materiam destrues Siculorum: ista quidem, cum prudentes sint, jam nota sunt Siculis, nec propterea à matris, & fratris constantia, cum sint immutabiles, movebuntur, verum cum tibi decretum factum sit à Summo Pontifice, qua fronte Siciliam petes, cum hoste pejus obfueris, cum matre, fratre, & Siculis etiam loquuturus, quod tuo consilio restituatur Ecclesiæ terra Phari? scito, quod si illuc accesseris, mortem tibi, & tuis acceleras, cum adversus te, culpa prævia, provocaveris meritò Siculos in furores, qui trepidare nesciunt, & servare fidem ignorant, qu in ipsorum contumeliam moliuntur, sed demum, si te sublato, ad fratrem Regni Aragonum spectet dominium, ex ultimo scripto patris, quomodo decretum feciſti non invitus, quod Catalani ad fratrem transire non audeant contra hostes, pro fratre prælia portaturi? nec bene compertum est, ut immunitates Catalanorum infringere veneris, non augere: melius quidem erat, ut quod eis negari non poterat, fuisses sub silentio transiturus: an nescis, quod ad quoscumq; velimus accedere, autoritatem habemus Rege Aragonum tantum inde consulto? sed cum frater tuus sit alter Dominus meus, rectus ad eum transire aliquatenus non timebo: absit quidem, absit Domine Rex, quod vita Bertrando præter pacem probi Regis Jacobi, & bellorum discrimina prorogetur.

In diebus illis Admiratus de Sicilia navigans, apud Valentiam applicat, ibiq; illustri Constantiæ Constantinopolitanæ Imperatrici servandam, & educandam per eam nobilem filiam recommendat, qui cum in civitate Messanæ nobilis Margarita proba, & innocens consors ejus de domo, & sanguine Magnatum Marchionum de Lancea sibi præmoriretur, superduxit sibi secundam nobilem Saurinam, filiam egregii Berlingerii Intenzæ, & ecce tunc Alphonsus Rex, sicut provisum fuerat, in prædictis

dictis vistis, misit Ambassiatores suos ad Illustrem Regem Angliæ, Dom. Arohardum, videl. Nobilem Raymundum Fulconis, Archidiaconum Vici, & Guillelmum Lunforti, pro ducenda filia Regis Angliæ ad prædictum Regem Alphonsum pro complemento matrimonii, quod per verba, & juramento præstito per Nobiles personas interpositas initiatum fuerat inter eos, qui Ambassiatores recesserunt de Barcinona 20. Madii 4. ind. in prædictum viagium profecturi.

CAPUT CXIV.

De morte Regis Alphonsi.

Audi fili prodigiosum eventum, & memorabile monstrum, quod Deus Pater Omnipotens, dum ex alto prospiceret, ostendit in terris, quod, cum licet Deus mortales fecerit, quas ipse creavit, & creat singulas creaturas, & mors unius, plerumq; magis necessaria, quam vita alterius reputatur, videns, unde mors, atque discrimina in probam, & innocentem venerabilem Reginam, & filios, ac Siciliæ populum surgerent, ne tantorum perditio fieret, dum filius sæviisset in suos, & malignitatis animum fabricasset in proximos sceleris tanti materiam, & propositionis iniquæ scandalum, inopinata unius morte destruxit, quod nondum completo mense uno post missionem Nunciorum ipsorum in Angliam, innocentiam matris, & filii, boni Regis, Christus sua miseratione non deserens, Alphonsum Regem, tribus tantum diebus, apostematis recidiva vexatum, cujus radices vitalibus sensibus inhærentes, mortalem sanies per membra diffuderat, de mundi vita, cum ipse foret totius causa discriminis, potens ad superos revocavit: plorabant Catalani perterriti, & sonus exiit in universam terram mirabilis de subito casu Ducis, qui, prinsquam ultimo silentio traderetur, ultimo scripto dixit: *Cum exboreo me miserum moriar, regnum meum Aragonum, quod à patre suscepi, à fratre moriente suscipiat Rex Siciliæ, gradu mihi proximior, frater meus*, & hoc dicto, in Domino expiravit: vide fili, quod rectum suis judiciis Summi Patris, si Pontifex, aut alter Franciæ Regum præmoriretur, Alphonso Rege superstite, ipsum oportebat de necessitate perficere, quod juravit, sed, eo sublato, ex rectitudine divini judicii periit iniquitas Ducis, quam promisit.

Jam Magnates Regis interitum deflent, & juxta consuetudinem eorum mæsta vestium gerunt indicia : jam Raymundus de Minoriſſa 18. Junii 4. Ind. mare intrat, futurus nuntiator funeris regii Jacobo fratri, Regi; ille die Veneris 6. Julii ind. ipsius sole socio apud Mortillam partium Phari Messanæ applicat, & illuc cum descendisset, dimissis ibi sociis, uno ex eis tantum assumpto, sub noctis umbra civitatem ingreditur, & adiens ad Regem, tanquam ignotus ab aliis, cameram Regis intrat, & cum se Regi ostenderet, miratur Rex, unde sibi lugubres vestes assumpserit? & ait: *amice quomodo huc intrusti sub isto velamine? modus enim, & cultus iste, quem geris, mæstitiam cognati funeris indicat*: ait ille: *dolea Domine, quod vestes cordis secreta prius indicant, quam os aperiam ad loquendum*, & lacrimans orsus ait: *scias Domine Rex, quod frater tuus, Alphonsus Rex jam non moriturus amplius, de præsenti vita, ad Dominum transmigravit, sed cum Aragonum regna ad te, ex ejus obitu, rationabiliter devolvantur, ad ea capessanda, quibus fratrem tuæ felicitatis fortuna privavit, Magnates partium regnorum ipsorum honorabili vocatione te monent, & invitant, propter quod considerare te oportet, quanta sit adversariorum tuorum versutia, quantaque sinistri casus eventus, qui propter mortem illius incumbunt, & cum proinde dissolutum sit jam initæ fidei fœdus, & jam populi domestica caritas desperetur, patria terra, quod absit, posset inopinatis vexationibus hostium intetire, idcirco surge, & de terra tua dispone Siciliæ, ac in occidentem accelores, regnum feliciter patrium recepturus.*

Ille, audita morte fratris, dolenter ingemuit, & mane facto, cum nocte lacrimas dolor claudit, & vocato ad se Illustri Infante, Domino Friderico, fratre suo, monet eum dicens: *ex obitu communis fratris, Alphonsi Regis ad patrium regnum, ad quod vocor, me oportet accedere, propter quod te super regimine Siciliæ constituo, ut Siculos, præstita tibi aurorinate, salubriter regas, fidelem populum Messanensem, dilectos mihi diligas, quemadmodum ego ipse Rex dilexi, cavens, ne fames insurgat in Plurios, seu si de aliquo sinistro Siciliæ trepidare nolueris, Messanenses meos a tuis oculis non repellas, de omnibus necessariis vitæ illos facias abundare: esto misericors, justus, & pius, nec te à tramite boni regiminis blanditiæ moveant, nec contra pium te excedere faciat furor dirus: hostes tibi relinquo potentes, contra quos esto animo robusto,*

hostio, prudentem populum Phariæ custodias, nec te decipiat hostium segnities, aut ejus dolosa promissio labiorum: tractator bellarum sit prudens Rogerius de Lauria, ac alii, quorum duceris consiliis: te turbæ videant hilarem, nec in te torpeat juventus insignis: sæpè membra virilia hastiludiorum insigniis castigabis, nec otia quæres, si necessarium fuerit, arma portare: unumquemq; diliges, & honorabis, juxta quod causa decens petierit, nec frustra tibi servierint, quos testis labor probaverit: Deum coles, & toto corde, ac anima tua diliges Christum Dominum, & Gloriosam Genitricem ejus, de qua ipse pro salute nostra voluit incarnari, & nasci: mandatum interdicti Domini Pontificis, quod contra nos est, usq; dum clementia divina provideat, tenaciter servaturus, præter nostrum, & Siculorum nostrorum injuriam, atq; damnum: constans esto sermonibus, nec recedant à te, si res non fuerit, verbo saltem tuo, qui gratiam tuam petierint, desperati: plus semper promiseris, quam etiam sis daturus: si sic feceris, Deo eris, & mihi gratus, ac ab omnibus proculdubio diligeris: cum autem post hæc ad inclitam Matrem Rex accessisset, vidit eam mæsto vultu Regis filii casum ingemere, cujus quæstu commotus, veniens filius iterum excitatur ad lacrimas, ac posito fine gemitibus, filius ait: *Mater ad regnum patris, ad quod vocor, me oportet accedere, fratri Infanti Siculos dimitto regendos, sedem tuam in civitate Messanæ facies, ubi per Messanenses amicos cives custodietur, & servabitur salus tua, & eris super eos, velut turris fortitudinis, & arbor ramosa, sub cujus umbra spatiantes quiescunt, & dilatabitur in conspectu tuo dilectus populus Messanensis*: in dictus quidem illis Regina, mater egregia, hujusmodi contribularetur, conversa ad Dominum, sacrum habitum B. Clarae Virginis de ordine B. Francisci, cum se Dei famulam diceret, reverenter assumpsit.

CAPUT CXV.

Quomodo Rex loquitur Messanensibus.

DEinde Rex ad se populum vocans, ait: *Pharii cives charissimi non turbemini, neq; formidet cor vestrum, si ad paternum regnum fraterna morte dispositum, sicut pater conscripsit in ultimis, me fortuna fratris casus, vocaverit: quocunq; enim abiero, ubicunq; fuero, attendens tantorum benevolentiam civium, & excogitabilis vestræ fidei puritatem, civis noster hinc abeo, civis*

ubiq;

ubiq; non ultimus vester ero, & dum meditor, quanta fuerit vestræ devotionis sinceritas, quantus amor, non tam de novi regni successu gaudeo, quod si credere licet, à vestri præsentia distare contristor; verum, si Christus pater annuerit, postquam, Deo volente, regnum patris ingrediar, & terra ipsa præsentia mea non egeat, vos, & dilectæ partes Siciliæ, quibus, comite vita, carere non potero, affectuosis regressibus visitabo, attendens quidem, quod post pueritiæ meæ cunabula, cum filiis vestris mea crevit infantia, quod mores insignes à civibus Phariis regiæ simplicitatis recepit humanitas, quod regni Siciliæ patrem, deinde filium honore, & gloria coronastis: quidquid in Romanam Matrem Ecclesiam, & contra Francorum potentiam, vos opposuistis uxores, & filios, quod regnarem, à tantæ dilectionis, & fidei fervore, aliquo modo, animum non movebo, & propterea in robur innatæ dilectionis, & fidei, Illustrem Infantem, Dom. Fridericum, fratrem, reverendam Dom. Reginam Matrem, & inclitam Dom. Violantam, sororem meam, pignus amoris solliciti, quem erga vos, & filios vestros gero, hic vobis pro regimine, & consolatione vestra, ac omnium Siculorum dimitto, quos fidelitati, & probitati vestræ, cum & ipsi vos diligant, affectione domestica recommendo. Eoq; vale dicente, totus populus provocatus ad lacrimas murmurabat ad invicem.

CAPUT CXVI.

Jacobus Rex pergit in Cataloniam.

DIe autem Jovis, 12 Julii Rex galeam paratam ascendit, cum aliis 3 galeis navigans ab inde in Panormum, & deinde Trapanum, ubi receptus à nobili Comite Emporiæ, aliisq; Magnatibus Cataloniæ, qui tunc in Siciliam venerant, pro eo associando, & ducendo, cum inde 23 Julii recederet, navigantibus eis, jam ab aspectu regio Sicilia insola tota deseritur, tensis velis, quibus insinuantibus alli cum ora traderent, alii sacros Deos, alii ventos prosperos peterent, & alii circa patrios reditus anelarent, solus Rex conversus ad Siculos, ab insula Siciliæ humana, & benignitatem nobilis animi non divertit, ac socios dolores non deserit, quibus civium desertorum rapiebatur amore, & vexabatur ex suspiriorum anelatione in turinfocus casu fratris ad tantæ quidem materiam mœstitiæ propellendam, quærit consolatoriis aliorum detineri sermonibus, & vocato Dialogo, Rex ait:

Dia-

Dialoge mi, quæso, quod ex scientia tua noverim aliquod, quam à veterum patrum scriptura didiceris, exprimas, ut tuis sermonibus teneas animum curis implicitum, quem jam supervenientes mœstitiæ à cordis memoria separarunt : ille, iis auditis, statim ad conscientiam rediens, & cordis claustra revolvens, tales, antiquorum doctrina magistra, sonos edidit, quales solliciti Principis majestatem decebat inserpere, & tantorum demigrationum umbraculis obviare : orsus itaque Dialogus, ait.

CAPUT CXVII.

De subversione Bayæ.

IN memoriam posterorum prudentia veterum indicat, quod ante glorioſum adventum Domini nostri Jesu Christi, Filii Dei vivi, propè confinia civitatis Neapolis ex parte septentrionis, Baya civitas adjacet, à longis temporibus, gentilibus habitata, quam primi conditores Philopolim appellarunt, à Philos græce, quod est amor, & polis, quod est civitas, eo quod civitas illa Veneri fuerit dedicata: ibi cunctarum scientiarum genera, & omnium studiorum, & mechanicarum artium gymnasia pullularunt : ibi juvenum nomina nobilium, ibi eloquentiarum facundiæ, & patrum venerandorum philosophicæ rationes, ibi nuruum miranda formositas, ibi delicioſa conformitas, & speciosa compositio puellarum, ac venerabilis pudicitiæ candor cultus, ibi Dea Venus in excelsa æde marmorea colebatur, cujus paries ubiq; auro depictus luxuriabat intrinsecus, illic palatia mirabili structura crevit congeries, & vias ejus coheperaerant marmoreas silices universas, illic balnea fuere, quorum ope membra vaporizabant humentia, & dum fumoſos latices ex arcto profunditatis itinere roraret siccitas extualis, alia, quę artificialis Doctorum sagacitas in viscеribus terræ composuit, unde lymphæ progredientes inextinguibilis flammæ speciem præferunt, à qua suscipientes caliditatis materiam adhuc reformantes vivificant spiritum in hominis membra passi, alia, quæ dum frigidissimos vapores per rimas subtiles exhauriant, & emittunt, seu quod naturam inelementatam effigiem speciem aquæ susceptæ mutaverit, seu ex compoſitis partibus dictio transumptiva ad alium sensum deducta compoſitam transeat in figuram, liquore mirabili, mollitiem operabantur in fœminas, & candorem, alia, quæ post partum assumpta, lapsas matres, & claustri portulam usu modici temporis in pri-

mam ſpeciem reformabant, alia, in quibus aurea gentium doctores artifices ſimulacra ſtatuerant, indicantia corporis membra paſſa contra rectum humanæ compoſitionis, & alia quidem aquarum compoſitarum remedia, quæ vitam membrorum patientium ſuſcitarent, illic theſaurizabant nymphæ, & defecti corpore ſenes mares, illic rerum diſcordias mirabilis doctrina maritabat alchimiæ, illic decus Italorum militiæ, & paritas hominum præter diſcrimina ferens pacem, illic ordo vivendi, & laudanda ſeries vitæ plebis, eratq; diſtenſa planicies, in cujus ſuperficie mirifica conſtructa ſedebat Philopolis populoſa, & cum terra circumcirca jaceret, ab antarctico polo pontus percutiebat mœnia civitatis, illic regnavit Macrofilus Rex, totius Italiæ primus Princeps, qui poſt vexationem Athenienſium civium, ubi Oetes Rex Emathiæ Androgei morte proterviit, collectis magnatibus Aſiæ, & Lacedæmoniorum Principibus, ac nobilium turba nurum non relicta, ab Aſia navigans, deſertæ Miſſinæ littora tetigit, & dum ſupra tumulum nocte prima quieſceret, in ſomnis ei Dea Venus ſub albis apparuit, & loquens ad eum dixit, dabo tibi Macrophole Principatum Heſperiæ, eriſq; magnus, & ſuper omnes Italiæ populos erit nomen tuum, ſi civitatem nomine meo hic condideris: regnabis in ea, & non erit huic civitas ſimilis, factumq; eſt ita, diviſit terram, & dedit Principibus ſociis ſuis, condiditq; urbem mirabilem, & eam populo præclaro replevit.

Cumque talibus Philopolis teneretur doctoribus, putabant ſe Deos eſſe in terris, cum nihil præter Dei gratiam, eorum ſcientia valuiſſet, dicentes, præter potentiam ſingula ſe facturos: hæc quidem fuit otiorum civitas alupna, matre non æmula vitiorum, cumq; complerentur à die conſtructionis ſedis hujus anni mille, & jam tantorum ſcelerum actio ad ſuperos aſcendiſſet, ejus nativitas glorioſa, qui, ſuæ pietatis miſericordia, terrena cœleſtibus ſociavit, dum ſuperbiæ vitium, & peccatorum genera potenter naſcendo deſtrueret, ſedis hujus à profundo ſpeciem abolevit, dum enim carnem humanam immota Deitate Chriſtus Dei Filius à glorioſa Virgine ſuſcepiſſet, abyſſi fontes, dum naſceretur, aperuit, & à meridie vorago fluctuantis pelagi veniens, dum jacentia littora undis irruentibus vendicaret, terra contremuit, urbs ſubſedit, abſorpſit ejus planiciem pelagus, & aquarum diluviis ſupervenientium, uſq; ad molis confinia terra ceſſit, & jam mare natat,

jam

jam mare fluctuat, ubi jam civitas Baya fuit, cujus excelsæ turres, & palatiorum structuræ dirutæ jacent sub æquore, pendentq; domus egregiæ, quæ, cum mare non fluctuat, desolationem testantur, & ruinosum lugent sub fluctibus casum suum, fecitq; urbis particula plena miseriis, quæ vocatur Pecchiola, posita supra saxum, ut æsemo suo non eruat luctuosus, & mirabilis miseræ Bayæ casus, ubi jam fuerunt capitolia, & egregii loci partes, illic natura profundi duos portus ex austro composuit, navigiis habiles, & tertium, in quem ille, quem ex parte occidentis adjacet, stridente austro, supposito littori aquas infundit: primus portus propè Pecchiolam est, cujus circuitus ex obliqua littore distat, & ejus cornu ab occidente in mare protenditur versus Nothum, propè hunc est alius portus minor habens fauces arctas, in medio, quarum scopulosa palatia jacent, nec apparent, nisi cum fuerit pontus iners, propè hunc ex parte aquilonis est tertius portus, ubi mare semper jacet, aptus latrociniis, & insidiis piratarum: primus præterea portus fauces habet distensas, nec utilior est portus in Italia, ab inde usq; ad Pharum Messanæ, & si fortuna maris irrueret, navigantes ab inde in Siciliam, aut apud salubrem portum Vulcani declinabunt, aut, si aquilo diluat, in Bayam redibunt: portus iste distat à Neapolitana urbe per milliaria 12. & quia maris discrimina plerumq; & terrarum laboriosa distantia iter ad civitatem ipsam ex parte orientis in occidentem claudebant pergentibus, antrum in excelsa urbe ferro fuit excisum, & clauso desuper aere, via recta, & plana, ac spatiosa facta fuit ducens viatores suos per tenebras, distans per milliaria 2. in medio cujus est preciosa imago gloriosæ Virginis Mariæ, & benedicti Filii sui, Domini nostri Jesu Christi, sub cælo aperto: in diebus illis quædam turba juvenum, & nympharum, dum civitas illa desolaretur, aufugiit, ex quorum stirpe Neapolitana civitas habitata fuit, inde genus Neapolitanorum civium nobile suscepit originem, licet tunc modica, tamen nobilis, sub Parthenope Virgine, Regina ibi coleretur, unde civitas ipsa vocatur Parthenope, sed postea Neapolis, à neo, quod est nova, quasi civitas nova, genus hoc cultus, & mores primitivæ stirpis, si conspicis, nunquam se movit in aliquod, nec mutavit, propter, quod idolorum errore sublato, præsens stirps adorat, & recolit Dominum Jesum Christum: felix quidem generosa Neapolis, quæ pendentem Bayam, dum visitat, multa invenit illic

præ-

præsidia remedii salutaris: cuncti astabant pendentes, solliciti à facie referentis.

Jam Majoricas, domito maris æquore, vehitur, ubi reverenter receptus, ingenti replevit gaudio cives suos, deinde navigans aquis felicibus, 16. die mensis Augusti ind. ipsius, in nobilem Valentiam applicat, ibi pro adventu novi Regis congregatus populus gratulatur, & ab inde recedens, 8. Sept. 5. ind. in civitatem Barchinoniæ applicat, illuc quidem singulus Cataloniæ populus veniens pro novo diademate, optato potitur tripudio gaudiorum, post hæc Rex novus civitates, & loca Aragonum potenter visitat, contentus solo vocabulo Regni Siciliæ, cujus regale sceptrum assumpserat, Rex Aragonum appellari, jam novæ leges, & gratiæ fiunt, jam immunitates, & plebiscita confederat, & alia concedenda non rejicit, quæ plebs, & universus Aragonum populus postulavit: jam inclita Helisabeth, Regis Castellæ nobilis filia, Jacobo Regi datur in sponsam, qui, si gener non fuisset, consobrinus tamen erat à Rege socero nominandus: jam Prælati, ac Matris Ecclesiæ Pastor, ac singuli hostes pro tanto eventu, mirabili stupore terrentur, nec dicunt id à Deo volente fuisse provisum, sed totum è favoribus Siculorum eveniſſe decernunt: jam sub pace, & triumpho, ac rerum abundantia Illustris Infans regere Siculos incipit, jam ubiq; diligendus apparet, & cum justitiam diligat, commendatur, cumq; peteret *fraternos monitus*, & data gerat consilia, Pharios tractat domestice, honorabiles cives à corde non rejicit, & Siculos à sui memoria non expellens, jam singulos sibi facit domesticos, & suæ benignitatis gratiæ januas aperit populo universo, jam excitans exercet studiosus præludia præliorum, & armis insignibus decoratus, satis commendabili lancea, & vigore doctrinæ, sub alterius specie hastiludiorum consortia, disrumpebat.

CAPUT CXVIII.

Quomodo Infans Fridericus mittit Nuncium ad civitatem Januæ.

ECce rumor à septentrione veniens silentes Messanensium animos excitat, & diversorum propinata relatio nutantis populi pacem turbat, alii enim dicebant cives Januæ ad instinctum Regis Caroli, cum apud Januam accessisset, galearum extolium in confusionem Siciliæ jam armasse, alii galeas ipsas jam bel-

bellatores validos afcendiſſe, ac alii Januenſes, cum hoſtes Siculorum effecti ſint, Lilybæum mare tenere, ac contra navigantes Siculos, jam offenſas, & iniurias intuliſſe, propter hæc totus Siciliæ populus trepidat, lugens abſentiam Admirati, quem adhuc partes Cataloniæ detinebant, & interim Illuſtris Infans de Sicilia rediens in Meſſanam, cum divulgarentur ab omnibus, Nuncium ille ad cives Januæ mittit, ſpecialiter ad amicos, ut informaretur per eos de iis, de quibus dubium vertebatur in populo, ad quos cum veniſſet, congregato populo Communis in unum, ait illis:

Nobiles, & honorabiles cives Januæ: ſi verba mea, quæ vobis dixero, advertatis, Inclytus Dominus meus, Aragonum, & Siciliæ Rex, ac Illuſtris Infans, Dominus Fridericus, frater ejus, ſuam in regno Siciliæ vicem gerens, pacem, quam poteſt, dat vobis, pacem, quam poteſt, relinquit vobis, quam quidem ab eo veſtra non debet auferre veneranda Communitas, quinimmo attendens inviolabile fœdus, quod inter prædeceſſores ſuos felicis memoriæ, & honorabilem populum civitatis Januæ ſemper emicuit, cum ipſe à pace veſtra non deviet, ſemperque vos dilexerit, dolet, ſi vera ſunt, quæ miranda de vobis ad ſuam notitiam fuere relatione quam plurium devoluta, quod amore, & honore ſuo poſtpoſito, neſcit, qua culpa, quo delicto ſuo, dilectione mutata, hoſtibus ſuis inhærere intenditis, & in confuſionem terræ ſuæ Siciliæ, de galearum veſtrarum exfortio, eis permittitis ſubvenire, ſi hæc ad aliorum mundi Primatum, & Principum, ac populorum univerſorum, quorum eſtis amici, notitiam venient, mirabuntur, quod ſic ſubito, nec rite mutaveritis animum in amicum: quærite conſcientias veſtras venerabiles cives Januæ: quærite conſcientias illorum nobilium de Fiſcho, aliorum de domo Spinularum, aliorum de domo Nigri, aliorum de domo Auriæ, aliorum de Grimaldis, aliorum de Volta, & aliorum nobilium civium veſtri Communis, quibus felix Cæſar Auguſtus, Conradus, & Manfredus, Reges Siciliæ, inclytæ proles ejus, honorificentias, & gratiarum ſolamina contulerunt, unde nobilis Regina orta eſt, præclara genitrix Regis noſtri: præterea ſi retributiones, & veras amicitias, quas à bono Rege Jacobo, & Inclyto Rege Petro, progenitoribus Domini mei, honorabile veſtrum Commune recepit, attenditis, quæ cauſa juſta vos movit in Regem, aut Siculos ſuos arma portare hoſtilia? aſt, ſi offenſæ, quas

quas olim à Rege Carolo recepistis, nondum à vestris cordibus exciderunt, quæ fides, quæ vos caritas excitat arma pro filio sumere in amicum? mementote, quod pater ejus, vobis innocuis, pacis fœdera subitò violavit, amorem à vobis subripuit, mercatores vestros in civitatibus regni sui sub pace, quam fictè gerebat, corripuit, fortunas eorum cæpit, & merces, ipsisq; carceratis, bonis eos omnibus spoliavit, & quod magis pudibundum adscribitur, regni Siciliæ vires excitans, licet invitus excutiens, per mare usq; ad molam, & Italiam provocans, per terram usq; ad vestra confinia, vos obsedit, nec tunc vestra Mater Ecclesia, aut vester Rex Franciæ, cujus regnum hanelabatis, communibus utilitatibus circuire, motus tanti principii, cum potuissent, severitatem ejus saltem arguere, furores ejus à tanto proposito declinarunt.

Mementote, quod tunc rerum inediam omnium, patientibus vobis, jam urgebat plebem vestram contra tanti Communis honorem, hosti necessitas dicere miserere: animadvertite, quod præclaræ domus Aragonum probitas erga vos, oculos suæ benignitatis aperiens, tanti pudoris ruborem, providentiæ suæ ope detersit, tantorum scelerum vulneribus curam invenit, & salutis remedia, vestris perditionibus, optima præparavit, quod si veritatem agnoscitis, bonus Rex Jacobus non delendæ memoriæ pressuris vestris compatiens, ex abundantia terræ suæ pecunia vestra propulit, fovens in vestri succursum naves, & singulos mercatores, famam sedavit, & obsidione maris abjecta, liberavit ab hostis potentia, suis interpositionibus amicabilibus. muros vestros, qua igitur causa, si tantæ fidei fœdus attenditis, contra Aragonum, & progeniem Cæsaris hostes eritis si non culpat, cum etiam Barcinonenses cives fraterna cruce vobis congaudeant, velut cives, non decet salva reverentia vestræ prudentiæ, nobiles cives vestros, quorum incomprehensibilis est auctoritas, quorum sensus contra Dominum meum, malignum animum gerere, unde hinc inde furores, & motus trascibiles, gaudentibus aliis, moveantur, sed amici duorum hostium esse poteritis, dummodo illorum neutri, ex vestra potentia serviatis: si enim hostes eritis Domini mei, cum vestra sit incomparabilis provio dignitas, cum Deos terrenos imperialis majestas fore vos censeat venerabilis cultus, præcipuè vestes egregiæ, ac innumerabiles vestræ divitiæ, quæ blandiri nesciunt, deperdentur, quia cum gratia veli, & remorum laboribus, mansionis vestræ mi-

ran-

randa venerabilitas perquiratur, quas à Sidonię partibus, quas ab Oceano, aut ab Egypto, & à remotæ finibus Indiæ, quos ad humanos ritus deductos, mirantibus aliis, ex vestræ sagacitatis industria domuistis, quas à Libyæ, quasq; ex occidente, nunc geritis, si fueritis hostes, non sine dispendiis partium ipsarum, negato vobis navigio, merces vestræ, quæ superbos animos nutriunt, deperibunt: scitis enim, quod si partes Phari, aut Lilybœa lictora, seù per mare Majoricarum, seù Cataloniæ fines, in quibus Dominus meus regnat, ad aliquam partium ipsarum, navigia vestra tentabitis applicare, Dominus meus habet adeò manus longas, quod vestris navigationibus obvians, caravolleros vestros marinis insultibus retadarbit.

Nec sani consilii est, salva reverentia vestra, cives, ut quem amicum habere potestis, cum potens sit, tamquam hostem, in vestri dispendia provocetis: esto quidem, quod Gallos Siculis velitis opponere, & pugnare putetis, ut sub dominio hostium nos tradatis, nunquid uno ictu fortunæ peribit fides, & constantia Siculorum? sunt montes, & loca prohibentia vires multas, in quibus recepta-bitur populus bellicosus, & erit contra hostes, adjutore nobis Altissimo, priore deterior, vobis facientibus, furor malus, aut creditis Deum placare, si pro tot fusis grates pro meritis reportetis, nec pium erit, atq; laudabile, si fratres vestros, & filios dabitis Sículos in ruinam, dum eos, ipsis renuentibus, pugnando sub juga velitis supponere Gallicorum, nec putetis facile fore tot capita, præter effusionem magni sanguinis, de quo demum dolebimus, ad injustos hostes, & rabidos, quod nolit Altissimus, nos devolui, sed cum singuli populi arma contra Siculos gererent, cives vestros, quos patres, & fratres nostros, testantibus aliis, reputamus, contra nos arma non induant, saltem quod tantæ dilectionis vocabulum servetur illæsum: attendite, quod Messanenses, Panormitani, & Lilybœus populus, & qui Siciliæ media loca tenent, à progenitoribus vestris, si mores, & horum vitam inspicitis, unde fratres vestri dicuntur, prima cunabula sanguinis receperunt: considerate providi cives, ad quanta discrimina hostes Galli vos provocant, qui ortantur vos arma sumere, & quadam curiali deceptione quærunt offendere cives vestros, ut dum aspidem dormientem de cavis manibus propriis extrahatis, post sedata per vos pericula, in tuta planicie faciant nidos suos: cavete, ne vos decipiat, qui diu vestras iniurias per-

perquisivit, aut non creditis, quod, dum bella geretis, perditionem vestram, ipsis vincentibus, procuratis, nec licet cordis propositum subsequentibus explicare sermonibus, nisi fuerint sensus vestri solliciti circa frequens mysterium oris mei, discrepare quidem non debent à desiderio proferentis, cum à vultu vestro, cujus radices à corde proveniunt, meus vere dependeat intellectus: audite itaq; cives egregii, quantum à limite rationis, quantumq; à vinculo veræ dilectionis hostes discrepent à Domino meo:

Hostis enim ad bella, quæ mortes, & damna propinant, ad loricas, ad galeas, ad gladios, & animarum perniciem vos invitat, Dominus quidem meus, dilector salutis, & fœderis, ad pacem suam vos admonet, ut veniatis, cum sertis, & floribus capitis, ac vestibus pretiosis ad jucunditatem, & solatia terræ suæ, ubi sanitas, & bonarum rerum fertilitas per gratiam Dei Patris: scitis, quod Dominus meus vestra numquam poposcit præsidia, ne proinde, cum recte vos diligat, viam præstaret obnoxiam, unde vos Mater Ecclesia, & Reges Franciæ, eorum, quam estis adepti, gratia spoliarent: videris ergo, quod hic est vestri honoris amator præcipuus, hic est salutis vestræ procurator sollicitus, ac veri fœderis conservator, iste Communitatis vestræ quærit augere divitias, cupit civilitatis vestræ teneri præconia, & vestras honorificentias non turbare, ille, si sapitis, perditionem vestram sollicitat, pudorem propinat, ac vestris quærit, si possit, venerabilibus titulis obviare, qua ergo fronte, qua rationabili causa, à Domino meo, cum sit amicus, corda dissolvere quæritis, si vobis in aliquo non culpavit, nec regnum ejus, cum spirituum robora, & terram potentem sibi auxerit, gratia Creatoris, adeò debile putetis, quin furoribus vestris sufficiat, &, si necessarium fuerit, vestris possit motibus obviare, sed quia vos diligit, invitus contra vos excitabit in posterum, si licuerit, vires suas? ad conscientias vestras igitur oculos vestros convertite probi cives, & dum poteritis à bono Rege Aragonum, & Siciliæ, Domino meo, quam captat, vestram benivolentiam non tollatis; cui, si de vestra Communitatis præsidiis succurrendum non fuerit, illam, quam à vobis opem, non exigit; si ejus amicos estis, in sui tædium, hostibus non præsteris.

Ista ergo loquutus sum vobis, quod utramq; partem fidei non diligo, rogans, quod attenta mea figura colloquii, salva reverentia Domini mei, intuitu honorabilis Communis vestri, pueros singu-

la

la me dixisse: præterea si Pisanorum hostium, quorum damna, & afflictiones non dormiunt, qui insidiis vestris invigilant, cum ipsos offensis vestris proximos habeatis, ac Venetorum, qui honori vestro æmuli, non ficte bellorum contra vos stimulos acuunt, intentiones pessimas advertatis, sufficere debet vobis, si fortuna, quamdiu duraverit, Communi vestro hucusq; subegerit hostes ipsos, nec placere debet vobis, quod regnum Aragonum, & Siciliæ in vestras inimicitias provocetis, unde, quod absit, in offensas vestras insurgeret tertius hostis vester nostis, quem terra, & pontus contremit, fœlix bello Rogerius de Lauria iterum mirandum est, si victoriæ vestræ attribueritis socios Provinciales profugos, bellis luctuosis cedere solitos, quos fortuna Siculorum totiès fecerit perditores: cavete ergo, quod, cum inepti vobis socii fuerint præliorum, vestras fœlicitates eorum fortuna, cum jaceat, non offendat: mementote providi cives, quod ex opimo ubere fertilitatis Siciliæ plateæ, & latera civitatis vestræ ditantur, propterea si populi vestri, qui jejunia metuunt, si nobilium nuruum, quæ gemmas nunquam didicere contemnere, necnon & matrum, quæ mortem filiorum non quærunt, certè videbitis, quod stimulis bellorum omnino depositis, immutabilem singuli pacem habere volunt cum Siculis, & ab eorum fraterna dilectione non solvere brachia, quæ ipsorum amplexibus sunt annexa, & ideo, si tantorum judiciorum merita vestris sint conscientiis manifesta, orandum est nobilitati vestræ Cives Magnates, quorum studiorum præsidiis civitatis vestræ prosperantur consilia, ne placeat nobis confusio civium tantæ urbis, ne præsentium sensus vos arguant, & retargario futurorum mordeat motus vestros, sed ad cor convertat, populo vestro, ac Siculis, cum optata pace, vitam finite, quam eis præstare non negat Altissimus, qui vivit, & regnat in sæcula sæculorum.

Iis auditis, providi Nuncii commendantur eloquia, & attenta, quam dixerat, veritate, pro singulis ob armatione galearum, quas contra Siculos Carolo Regi promiserant, eorum proposito defirmantes, ab amore Regis Aragonum, & Siciliæ animum benevolentiæ non commutant, notantes confestim in Communis libro regiminis, elatis ad sydera vocibus omnium, quod non liceat Communi, aut alicui civi Januæ, vel districtus ejus, aliquam de cætero galeam armare, seu arma sumere amore, pretio, sive prece Matris Ecclesiæ, vel alicujus Regis, aut Prin-

cipis, in Regis offensam Siciliæ, vel exterminium Siculorum, residentibus pro tribunali Potentatuum Communis Januæ egregiis viris, Domino Guillelmo de Bruno de Civitate Hasto, venerabili Potestate, Domino Alafranchino de Suargio de civitate Bergami, Capitanio reverendo, Militibus, necnon & Domino Nicolao . . . . . cive Januæ, Abbate populi Communis ipsius, qui cum prædicta sponte hilari vultu firmaverint, una cum venerabilibus civibus Januæ, majoribus ibi præsentibus, videl. Domino Oberto Spinula, Domino Oberto, & Domino Conrado de Aurea, juraverunt ad Evangelia Sancta Dei, tacto libro pro se, & in animabus civium Januæ, eorum durante figura baliatuum, prædicta servare, & per eorum successores, ea inviolabiliter facere observari.

CAPUT CXIX.

Desolatio Acon.

IN diebus illis Frater Arsenius, Monachus Græcus de ordine B. Basilii, post peracta suæ peregrinationis itinera, ubi Sanctam Jerusalem, & Sacra Sepulcri Dominici limina visitavit, reverendas Romanæ Urbis Sanctificationes expostulans, Apostolicam sedem visit, & rogans coram patre patrum Sanctissimo, Monacus præsentatur Arsenius, cumq; clementer patris vultum illo lacrimosus aspiceret, ait, *dolorosum eventum, Domine Sancte Pater, miserabilis Acon, si non ille dolor ad aures tuas pervenerit, ex amaritudine cordis aperiam*, & silentio facto, sedentibus novæ mœstitiæ casum Acon explicuit, dicens:

Insurrexit pridem Ægyptia turba mirabilis, rabidis stimulata furoribus, arma capiens, sæviit ululans, sonum terribilem faciens perdendi proximos Christianos: illic quidem, qui dicuntur a gentibus Renegati, primi gestores sævitiæ scelerum, qui signo Crucis, & Christi nomine penitus abnegato, humanitatis cujusq; clementiam denegant, illic populosa Damascus, illic Parthi feroces, & innumerabilis populus Arabum coijerunt, illuc Indiæ magnæ fines, illic partes æstiferæ Libyes, ac totus terræ misit circuitus vires suas, cujus limites imperia trepidant Babylonis, illic Chagi eorum nudi, quos alii nuncupant peregrinos, à silvis, & altis moribus evocati, venerunt gladios portantes in manibus, qui, mundi vita relicta, enemitatem patientiam sustinent, mortisq; capaces gaudent vitam sub quadam amœna vicissitudine, monti tradere pro

redem-

redemptione Ægyptii populi non parcendum, tunc, dum illic Mamolinæ prolis congregaretur exercitus, & venientium fieret gentium multitudo, ad notitiam tuæ Sanctitatis tanti strepitus impetum, ac futuri metus discriminis sollers Christianorum Acon sedulitas per nonnullos nuncios derivavit, utinam notos tibi melius non fecisset, quod forte super Ultramarinorum salute, saniori consilio providisses, sed mentem tuam adeo cura Siciliæ torpuit, circa cujus recuperationem toto cordis affectu, & excogitatæ studio sollicitudinis anelabas, quod licet hæc sciveris, circa mundi totius discrimina, singula dormitabas, sic quod invalescente perfidia Babylonis, à tua desidia furor Ægyptius sæviit, ac elevans sævis ad cælos clamoribus viam illi per deserta jam subeunt, & 25. mensis Martii anni proximo præteriti 4. ind. venientes subitò apud Acon turbæ statim circumdederunt mirabili ambitu muros urbis, tunc ex nefario venientium hostium motu, Syria tota contremuit, ecce ab hostibus terribiles eriguntur contra Christianos ingeniæ, ecce in muros continua stimulorum belli vexatione contendunt, ecce innumerabiles arcus die, ac nocte tenduntur in urbem, & immensas ruinas, ac mortes minantes lapides devolvuntur: ecce factus est in urbe indeficiens gemitus, ac inopinatus omnium dolor magnus, & obsessis afflictis ab universali Romana Matre Ecclesia spes frangitur, & succursus clamantibus deficit postulatus.

Heu! quantis afflictionibus matronæ sibi dies divisere rogantes, quantisve jejuniis, & contrittionibus pectora domuerunt: visum est propter peccata populi, ac Romanæ sedis inconstantiam, miserorum preces Deos non sumere, sed, ut corripias temetipsum, eos Deus deservit filiis pravitatis, illi semper dabant faciem pelago, expectantes, si ab occidente præsidiorum optata ventus vela portaret: jam oriuntur in urbe dissidia, Pisanus quidem populus, & astantes Veneti religiosorum non patiebantur imperia, Crucesignati tui, dum crederemus, pro victoria Crucis animas tradere, Bacco vacabant, & cum tuba ad arma populum excitaret, illi circa mollia dediti, Marte postposito, ab amplexibus Veneris pectus, & brachia non solvebant, & quod deterius fuit, Fratres Hospitalis S. Joannis, ac Domorum militiæ Templi dedignabantur, alter alterius uti consiliis, & substinere vices, ac pondera præliorum, solus Illustris Henricus, Jerosolymitanus, & Cypri Rex continuis laboribus civitatem perambulat, sed pro tuenda urbe vires sibi subjectæ

jectæ non suppetunt, civis, & populus variis cogitationibus erat implicitus, alii enim naves ascenderant, alii per terram tenus lictus, non impetrata licentia, fugientes, deserverunt dispendiis, & prævisis afflictionibus cives suos, nautæ quidem ad vasa concurrunt, nec erat, qui pro salute habitatorum arma susciperet, hæc permisit Altissimus fieri, ut Christianos suos ea, qua ipsos ille dilexit, cum vicem suam geras in terris, dilectione diligas, & quos morte Crucis ille redemit, tu ope, qua potes, juves Christi filios, ne perdantur: ecce 7. hebdommadis obsessa gemuit civitas, & adeo Sarracenorum fuit multitudo terribilis, quod, quamquam voluissent Christiani portas exire, non poterant, seu de muris ostendere vires suas: stabat enim spissus, & inseparabilis usq; ad muros hostium cuneus bellatorum, necnon adeo nubibus telorum texerat aera, quod super urbem polus non stillabat alia, præter tela, illinc cecidere partes fossæ murorum eximiæ, illinc turres excelsæ cavis suspensæ, à terræ facie disjunguntur, illinc mares, illinc fœminæ telorum spissitudine, & percussionibus lapidum moriuntur, illinc percussa saxis palatia, dum nutarent, usq; deorsum à verticæ separantur, & dum paratis vicissitudinibus bellatorum, tribus diebus, & totidem noctibus urbem bellorum variis vexarent stimulis, cum amplius Christiani se continere non possent, die Veneris, 18. mensis Madii dicti anni, 4. ind. dirus Soldanus, vocatis Chagis, qui mundo mortui se dicebant, fossas in circuitu urbis, unde ex ruina murorum patens erat in urbem introitus, vivis eorum replevit corporibus, & desuper perambulare mandavit equites suos, & in urbem ingredi violenter, & ordinatis aliis, qui bellatores à muris ejicerent, alii, qui voluere machinas, & arcus tendere non cessarent, Renegatos, & peregrinos primos opposuit, & eis introeuntibus, peregrini Ægyptii in ipso furoris impetu subjerunt, Renegati verò vincentes Christianos partim interemerunt, partim fugaverunt ad turres, partim ad palatia, partim quoq; ad templa, surgit interea edictum à pessimo Domino, quod omnis sexus, & ætas gladio moriantur, & die 3. factum est edictum, quod omnia cadavera comburentur, sequenti vero die rapinæ serviles permittuntur in fœminas juvenes, & in parvulos nutriendos, reliqui vivi arsuri ignibus committantur, illic clamor in castris Nympharum, & virginum, in quarum pudicitias vires inferebantur à barbaris, illic clamor abominabilis, & detestabilis Domino puerorum infantium,

tium, illic mater filios amplexans, ſub undis æquoreis ſe immittens, malvit expirare cum filiis, quam vitam ſervilem ingemere, illic quærebat filios mater gemens, illic conjux virum, & patrem filius, illic in templa Chriſti horror efficitur, colupnæ diſſipantur, & à culmine tecta cadunt, ſacrorum venerandæ reliquiæ comburuntur, & cum eis deficeret hominum cædes, majeſtates Deorum ferro percuſſerunt in anciliis, in quibus ſupernæ formæ ſpeciem præſentabant, illic fuerunt Chriſtianorum flumina ſanguinum, illic nobilitas periit, illic theſauris ditantur, & ſpoliis hominum filii Babylonis, portantur abinde venales nobilium filiæ, & filii Chriſti prolis, & ſerviet deinceps captivus populus Chriſtianus Ægyptiis filiis verſa vice, & interim Rex cum quibuſdam aliis naves aſcendentes, apud inſulam Cypri, preparato navigio ſe divertunt: miramini forte patres, quæ dixerim? ſed aut quod à multitudine virium, victoriarum plerumq; venire ſolet authoritas, aut quod lege ſua, ab ipſa creatione rerum conſtans Deus ſingula ſuo limite poſuit, à quibus non diſcrepat immutabilis ſententia Creatoris, deeſſe quidem non poterit, quin, ſi propter peccata populi Deus, quod abſit, permiſerit, inſula Cypri, ſæviente Soldano, ab Ægyptiorum furoribus devoretur.

CAPUT CXX.

Admiratus rediit de Catalonia in Siciliam.

REpetitis interea Majoricarum, atq; Sardohis, à Barcinonenſi littore fluctibus, Rogerius de Lauria hoſtium vereſis potentiam, & eorum verſutiæ non oblitus, benignum animum vertit ad Siculos, ac felici navigans æquore, apud Meſſanam applicuit, jam quorum animi, propter ejus abſentiam vacillabant, ſolamina peroptata recipiunt, & quorum jam ſpiritus à mente deſierat, propter guerrarum diſcrimina, ſua quoque præſentia reformavit, eo itaq; applicante, cum ſibi dubium verteretur, ne hoſtium maris armatio ad invaſionem Siciliæ fieret, ſtatim apud Brunduſium, & Neapolim, in quibus furentium hoſtium fieri conſuevit armatio vaſſellorum, exploratores miſit ſollicitos, ut informarent ſe de proceſſibus hoſtium, ejus proinde conſcientiam inſtructuros, ſed, cum per hoſtes nulla maris præpatio fieret, conſtitit, quod Eſtandardus tantum per terram equites ſuos armaverat, nitens regios fideles Calabriæ, & no-

men Regis inde delete, si posset, cum autem hæc ad Admirati notitiam pervenirent, galeas 30. infra mensem Junii 5. ind. armavit, & jam parato navigio, cito remo, Calabriæ littora verberat, & ipso perveniente ad locum, qui dicitur Castella, pertinentiarum Cotroni, de adventu ejus statim rumor in Gallos exiit, propter quod Estandardus suos rapit armatos, & ducens illos, paratis insidiis, latitat prope littus maris, Admiratus vero suos parat, & dum dolos dolis hostium texeret, posuit in terram socios pugnaturos, sumptisq; sibi ex equitibus 20. alios, qui erant 40. cum peditibus ordinat, & silenter incedens, in hostes subito percutit, ac rumore protinus elevato, bellum miscetur, jam hostes, audito nomine Lauriæ, visisque patentibus aquilis, nutant, & trepidant, ex alia parte Pharii percutiunt, sternuntur Galli, & quasi oves in occisionem ducti sunt, Estandardus, 3. ictibus telo percutitur, & à bello semotus, equi fuga subripitur, in ipso conflictu capitur manu sospes Ricardus de S. Sophia, miles cum pluribus aliis, qui post belli conflictum, abscissa cervice, mortuus est: plures quidem mirantur, quod cum captus fuerit, mori non debuit, sed erat, Catalanorum exemplo, cum viveret, liberandus: ast, cum miles ille proditor fuisset regius, mortis sententiam, quam subiit, meritò substulit, quia cum fuisset per Regem Cotroni Capitaneus ordinatus, terram ipsam prodens, eam hostibus tradidit: jam cæsis, & devictis hostibus, *Admirato campus* relinquitur, jam ille suos vocat, & osculo recipit, commendans singulorum astutiam, & industriam pugnatorum, socios laxat in arma, & spolia hostium incisorum.

CAPUT CXXI.

De captione Malvasiæ.

POst hæc suos recolligens, altum tenet, ac prospero ab occidente vento, velis recepto, partes Græcorum verberat, jam ventum est ad civitatem, quæ vulgariter dicitur Malvagia, sed proprie dici debet Monovadia, idest solum vadum, extenditur enim in mare scopulus, ubi est, civitas, tamen non multum ad eam quidem veniunt per unum tantum pontem de terra firma, & cum opus est, cives pontem levant, & ponunt: in civitate, illa se receptaverant Gallici hostes, insidias in Siciliam machinantes, ibiq; præstolabantur venturos socios de partibus Apu-

liæ

liæ in Siciliam affuturos, Admiratus cives ipsos odio habebat, & propterea quærebat eis obesse, si posset: 15. die . . . de mense . . . ejusdem 5. ind. Admiratus comperto ordine galearum littus civitatis remo discurrit, quos dum tacitè transirent, cives amico vultu prospiciunt, longe ille à muris civitatis per milliaria 6. ad quamdam littoris reconcam applicuit, et cum ibi descendisset ad terram, vocatis suis, ait: *gaudete socii, & estote fortes, quia hac nocte spoliabimus prædantes Malvasiam divitiis, & fortunis, parcendum tamen est jugulo civium, præterquam Gallicorum, si aliquos ibi forte contigerit inveniri*, et hoc cum dixisset, ecce 2. Nuncii civium missi ad Admiratum veniunt, dicentes, *Domine cives Monovadiæ salutantes rogant, ut de iis, quæ in civitate sunt, vestris, & turbæ vestræ necessitatibus opportuna, si placet, ad eos tamquam ad amicos vestros recurrite, portaturi ab eis, quæ volueritis, pretio, vel amore: cumque hæc loca sint de districtu civium, omnia, quæ sunt in eorum districtu, vestris ponunt jussionibus utinam placitura, rura videl. oves, boves, & universa pecora, quæ videtis, nec fuisset incongruum, si in portu civitatis per diem, aut noctem unam socii vestri quietis solatia recepissent, ubi consuevit ejectis procul maris ibi corporibus nautarum, quæ jam deferat, aspiratio reformari*, ille, quidem animo costans, cor à mentis non amovit proposito, putans Græcorum blanditias metu Liventium veniisse, ab astutia potius, quam amore, sed ne videatur verbo indomitus, Nunciis grates agit pro iis, quæ dixerant, redarguens cives, dicens, *cives vestri male agunt, quod recipientes Gallicos hostes in perdendos Siculos Regis potentis Aragonum, atq; Siciliæ, scienter se faciunt inimicos*, media autem nocte superveniente, eo jubente, in remos percutitur, & retrocedentes Pharii, cives dormientes inveniunt, jamq; eis tenentibus civitatem, nauticus clamor insurgit, surgunt cives Danai somno perterriti, quosq; jam metus afflixerat, Admirati terror artus ligaverat, & à mente aufugerat sensus iners, mares illinc fugiunt nudi dementes, fæminæ plorantes hululant, senes, & parvulos derelinquunt, & cæde non facta, civitas bonis propriis spoliatur, fuga per pontem emissa, divitiæ civium transferuntur in Danaos, quem, si nocte illa vigiles Pharii tenuissent, quanta mori pretio fuisset divitiarum onustas, quas propter inertiam perdiderunt, ecce jam dies exoritur, & felicibus civitas jacet

cet ſpoliata prædonibus, ecce Danai, congregato exfortio, veloces currunt ad littora, Admiratus vero impatiens adverſus eos, ſuos dirigit, illi quoq; fugientes, inſtantibus Phariis humeros præſtant.

CAPUT CXXII.

De præda inſulæ Chiu.

ADmiratus vero poſt hæc, recollectis ſuis, navigat, et vento ducente ad inſulam, quæ dicitur Chiu, pervenit, in qua maxima quantitas maſticis ad opem Imperatoris Paleologi fuerat recollecta, et conſervabatur à Danais, et percutiens in illos, maſticem totam aſportans, galeas ex eis, aliiſq; Græcorum ſpoliis oneravit, in altis quoq; nemoribus cum maxima parte divitiarum ſuarum Græci illius inſulæ ſe receptant, et deinde Admiratus infra menſem Ottobris ejuſdem. ind. reverſus, Meſſanam applicuit, ducens ſecum religioſum Archiepiſcopum Græcum Monovadiæ, captivum, qui apud Meſſanam ab Admirato, ſoluto magno auri pondere, ſe redemit.

Præterea cum rediiſſet, in futurum exterminium hoſtium faces animi dirigit, cumq; ad nobilem Infantem, Dominum Fridericum accederet, communicato cum eo conſilio, ait illi: *Infans Illuſtris inſolentias hoſtium, & rapinas, renovato per eos maris luctamine, dum illorum nequitiæ fœdera cederent, & Græcas ego partes imparcibili pelago perſcrutarer, devotus Phariæ populus huc uſq; te patiente, ſubſtinuit, ex Paſſitanorum quoq; audaciis quærelæ quamplurium percuſſerunt atrociter aures meas, quod quidam ex eis percutientes in Pharios, aſſumpto temeritatis ſpiritu, piraticam exercentes, utinam in habenda ſpolia Siculorum, eorum propoſitum divertiſſent, ſed, quod pudibundum eſt, cum arma portare non noverint, ac ferro nondum ferire didicerint, in Pharios, belli principes proruerunt, & eorum exhaurientes ſanguinem, fortunis eorum, & ſpoliis ſunt ditati, hæc amplius ſubſtinere non poſſum, & ne tantæ temeritatis audacia à foro tuæ potentiæ tranſeat impunita, 40. galeas armare propono, & duo millia Almugabarorum, ac totidem Meſſanenſium peditum mecum ferre, & ponam illos in monte Mercurii, Paſſitanorum prorſus ſedem everſuros ab imis, & vicinam coſtam Amalfiæ deſtructuros, & iterum receptos ducam illos apud Averſam civitatem, unde eos in Neapolitanorum exterminium propinabo, dumq; per ter-*

ram

*ram bellorum subiere fugiis delaserint, claudam eorum mare, & sæ-
vis eorum littora stimulis agitabo, vassella portus, & domos eo-
rum mari vicinas convertam in cineres, & in fumos, & iterum
receptos ducam illos ad partes Apuliæ, terras, & loca maritimæ
discriminosis aggressibus eversuros, hæc faciam; ut sciant Regis
non defuisse potentiam, & noscant, quod eorum culpæ leonis exci-
tavernnt in eos sævitiam dormientis.*

CAPUT CXXIII.

*Proposuit Admiratus armare in confusionem Princi-
patus anno Sextæ Indictionis.*

CUmque ille jam provisum pararet excolium, & ab intentionis suæ proposito non erraret, quod jam de mense Januarii, 6. ind. in archivo pectoris consortum consulto consilio clauserat, humanæ naturæ fragilitas numquam sibi dissona, seu quod æmula loquentis fælicitas occultos animos noverit, seu quod vitiati pectoris tabem aliquos passus non fuerit, tanti secreti mysterium Amalphitanis civibus, scripto per ordinem revelavit, qui, confiderata providentia tanto metu, jam seriatim singula ad Regis Caroli conscientiam detulerunt, ille vero, iis auditis, inevitabilem Passitanorum desolationem, ac fœdam perditionem putavit Amalfiæ, nisi eorum impotentiæ, opportuno remedio, succurratur, & dum hæc ad conscientiam suam revolueret, ait ad suos: *vocate quod ad me veniat frater Bonifacius de Cala-
mandrana Sacræ domus Hospitalis, & Jacobum Vicecomitem magistri Locumtenentem*, cumq; ille vocatus accessisset, dixit illi: *Amice
& regni mei stimulos pates, quibus hucusq; subveniente Rogerio, toties
illud fortunæ vexaverit, ignorum vobis fore non puto, quantis in
laboribus, & Siculorum incursibus fuerit lacessitum, hæc quoq; sub
quadam nocturnitatis licet non absq; eorum compunctione, transi-
re potui, quod non valde in viribus meis Siculus subvenerat populus,
cum seiretis à regno viribus, illos à terræ finibus separarem, sed
acre doloris, & nequitiæ eorum genus surrexit ad arma, quod si-
lere non possum, unde pertubor Rogerius, Admiratus Siciliæ, se-
dulus hostis meus, & excitans Pharia populum, ac diræ fusci-
tans viros gentis, vastatur Amalfim, & proximas sedes eruere,
ac unde vescitur Neapolis, & Salernum, vires in Monte Meroi-
rii ponere, & evertere postea per loca maritima reliquas partes*

regni, necessitatibus istis cum meus huc usque dormierit animus, succurrendum forè non exstimo, quia vires mihi maris deficiunt, & equites locus ille non recipit, nec obstare poterunt Phariis Galli, si fuerint pedites, cum talium præliorum sint principes, ac Surrentinorum, quorum mercuriali costa Salerni ad expugnandos Siculos non sufficiant vires molles, & quod pejus est, indigentiis istis consilia mei negat absentia, sed ad sedandum tanti furorem propositi, nihil salubrius obviat, nisi quod inter me, & Regem Aragonum, per quos scandala venirent, pacis fœdera mutuæ componantur, quæso suppliciter itaq; quod ad eum, præter inducias adeas, priusquam maris tranquilla sint otia, quæ ostium navigatorum armationibus sunt amica, amicitiæ fœdus inviolabile, & pacis servandæ vinculum hinc inde sub conditione capitulorum, quæ tibi propterea tradidi, paterno patrocinio tractaturus, in cujus confirmationem dato die, & loco, si libeat, nos facie ad faciem videamur.

Ille verò ingentis sollicitudinis cura motus, ad Regem confestim accessit, quem ille Regia benignitate suscipiens, infra pectoris sui brachia, domestico nexu, composuit, inde introeuntibus illis Regis aulæ silentia, Frater Bonifacius conscientiam Regis sollicitans, jam sibi commissa divulgat, dicens: *paravit huc usq; in regnum Siciliæ suas nefarius hostis insidias, & in illud aperuit vias mali, sed verè credo, quod tantis sceleribus, qui humanæ salutis est actor, jam finem invenit clementia pii patris, ecce enim Inclyte fili, Dominus Carolus, alter Regum Franciæ, præteritorum malorum, quæ variis, & pudibundis laboribus sunt annexa, non immemor, & quæ discriminosis eventibus sunt futura, præmeditans, non ad animum revocans, quæ ipse, bello judice, subiit Deo auctore, cujus nutu singula bona fiunt: si tu fili, consenseris, finem malis imponi cupiens, pacem tuam animo recto quærit, pacem tuam postulat, pacem rogat, itaq; insula Siciliæ cum insulis circum adiacentibus, per quam hinc inde iræ validæ sunt commotæ, & Terra Calabriæ, sicut tenes, remaneant propterea tui juris, & numquam à tuo titulo, atq; regali Dominio separentur, ac pro majori cautela pacis, & amicitiæ conservandæ, Blancam filiam suam dabit in conjugem Illustri Infanti domino Friderico, fratri tuo, cui insulæ Siciliæ per te sub dotis nomine, si placeat, conferatur, quoq; Philippum filium suum Inclytæ Violanti,*

ti, sorori tuæ dabit in virum, & dotale Principatum Tarenti, cum ea parte Calabriæ, si volueris, quæ hodie tuo titulo possidetur, hæc adiicit insuper, quod si, veniente futuro tempore, Dominus Carolus, gener ejus contra terram tuam insurgeret, scilicet honore illius, & totius terræ tuæ dominio, prout hactenus sacri prædecessoris sui commendandæ memoriæ, à quibus dominaris, constanter & libere potiaris, nec cogites, fili, quod ista metu, vel dolo ille petierit, quia, cum regnum Franciæ, & terram, quam potest Ecclesia, ac reliquæ partes regni Siciliæ sub suo consistant dominio, non sunt adeo debilitatæ regiminis suî vires, quin orbis de sui potentia trepidet, & miretur, & cum rectitudo cordis ab illo procedat, ab ore ejus non exiit facinus, numquam dolus: si ergo auribus tuis ista placuerint, & à mente tua non discrepent, valeant ista sub fœdere pacis usq; ad diem creationis Pontificis, quo ad præsens Romana vacat Ecclesia, & ab inde usq; ad annum completum, infra quem, per utrosq; vestrum, ad ejus conscientiam, prædicta omnia debeant derivari, quod per eum firmata durent omni tempore valitura, mandes nihilominus fratrum valitoribus tuis Siciliæ, ut contra gentem ejus per terram, aut per mare nulla dissidia, nullam prædam, seù prælia faciant, aut moveant, vel guerram inferant, nisi prius firmiter noverint scripto tui, quod absit, contra Gallos guerram, aut prælia te moturum: hæc quoq; probitati tuæ, si Christianorum pacem desideras, & eorum perniciem non affectas, fili charissime, placeant: ex hac enim pace, de immanitate, quam jam pridem fecit in nobis Syriis Christianos divus Ægyptius populus, gloriscabitur, in cujus manu residet pax, & quies, Dominus Jesus Christus, Romana gaudebit militans Mater Ecclesia, & diebus nostris, quæ nunc versa vice servit Ægyptiis sacer Jerosolimitanus Redemptionis perficietur affectus, quia vobis à bello quiescentibus, generalis fiet Christianorum transitus in Ægyptum, unde speretur, divinæ Crucis mysterio, Christianorum victoriam pervenire: quod si secus fieret, foret Romanæ Sedis, & totius orbis confusio: surgeret enim ex tui desidia contra singulos Christianos sæva populus Babylonis, & pacem hanc si quidem contemnens, tanti sceleris te proculdubio reputes non expertem.

Rex iis auditis, cogitabat, quales essent ii sermones, & ait illi: *Pater Dominus meus, ad animo placent satis, quæ dixeris, si ta-*

tamen, te conscio, scandalizandus tibi fuerit animus Principis minor quidem, quomodo non attenta Communis Januæ unione, qua nobili matre nostra dorente connectimur, meam innocentiam attentasti; ast quocumque zelo hoc volueris, cum guerre & pacis Siculos habeam socios, ad eorum notitiam singulam transferam, quæ dixisti, sine quorum conscientia, cum illi sint mei juris participes, & commendabiles regni cives, non aliquid stabile sint agendum, & eorum Nuncios evocabo; si datum fuerit desuper, cum grata, quæ dixeris, meo sint animo, si voluerint, eis presentibus, confirmetur: tu vero ad Principem rediens, facito, quod die festo Magdalenæ presens apud civitatem Granæ pertinentiarum Castellæ, ubi, presente Domino socero nostro, & cognato nostro Rege Portus Galli, pax ipsa sub modo, & forma prescripta, manu confirmetur ..

Post hæc nobilis Gilbertus de Castelletto, miles Catalanus à Rege missus, 2. Aprilis 6. ind. apud Phariam applicat, & congregato populi cætu, verbo Pharis cuncta per ordinem nunciat, inde parato navigio, licet alii pacem hanc, cum fictam putent, redarguant, alii, cum placeat, probent, Tidericus Rubeus miles, Rogerius de Jeremia Jurista, & Randolphus de Falcono, miles, civis de populo Messanensium, nec non Joannes de Calatagirono, Hugo Talac milites, & Tomasius Guglielmus junior de populo Panormitanorum civium, Nuncii omnium Siculorum ad Regem in Catalauniam honorifice transmittuntur, quibus applicantibus littori Barchinonæ, civium suorum repleta cohortis, benigne illos vultu regio recipiendo gratias, & eos ruberante probitate domestica, ut dum Rex fideles suos, & subditos, quin immo velut pater diligens filios, amplexatur, quos postquam introduxit in thalamum, sedentibus omnibus, ille ait: credo, quod tractatus pacis inter me, & Principem Solennis Dominica Carolana, ad notitiam vestram per Gilbertum de Castelletto nuntium extiterit deductum, quam vos Siculis nostris, & mihi, Matris Ecclesiæ gratia Regi Francorum charitas, qui dudum fuerat inimicus, reconciliavit Dominus Carolus, hostis communis, & amator, inviolabile fœdus, & firmandæ pacis perpetuo vinculum pollicetur, hæc dico, quod vobis placitis vestris procedere debeat, quæ de ipso eis fuerit tractatum: nec suspicio quidem ex hac vobis in posterum oriatur ..

ju-

juvencula formari, & mores à doctrina vestra susceperim, dimicantibus . . . . qui contra Pharios meos dilectos, & Siculos, me patiente, aliquod nocivum . . . sed domestice quæso, cum res communis honoris, & pacis tractetur, vosq; sciatis, quis scit per omnia modus pacis, cogitatus vestros, quos proinde geritis, mihi tamquam alteri obficiendo de talibus referetis.

Illi, postquam Rex ista deliberavit, ore domestico cogitabant, quibus actus tanti mysterii salubribus foret consiliis concludendus, & eis silentibus, Pandolphus de Falcono, alter Ambassiatorum ipsorum, cui auctoritas respondendi committitur, à consulto Siculorum proposito, mentis acumen non devians, seram cordis loquens aperuit, & orsus rore Phariæ gratitudinis, labia irrigavit, positoq; in aspectu Principis vultu, ait: *sagax, & felix Rex, si à Christo filio, in cujus similitudinem te pater fecit Altissimus, regnorum tuorum feceris habere compendia, in Christo Domino quæsumus, ut veritatem, qua carere non potes, tota anima diligas, & ex toto corde tuo, cujus formam susceperis, pretiosum donum justitiæ, si à Deo fueris incitatus: placent, siquidem tuæ, quas asseris paces inter Siculos, non quod quidquam amore tuo discriminosa sit eis præsentis guerræ conditio, nec grave gerent, si adhuc contra illos pro te tonat ira Pontificis, sed dummodo in tui dominii gloriam singula convertantur, quæ tibi animo residunt, omnia Siculis prospera reputantur, quin immo, cum pacis qualitatem, & regnandi modum expresseris, omnium videtur opinioni contrarium, quod consilium injuriis, atq; damnis, quæ toties Romana Ecclesia, Francia, Dominus Carolus, Princeps, & singulæ partes ejus in Siculos vincendos substulerint, quomodo sub specie matrimonii, quam asseris, pacem, se tibi offerunt præstituros, quod cum debuit, insurgente fallaciarum nequitia, non complevit, & cum alteri sis annexus conjugio, Princeps sacer, & Pontifex magnus, quo more, quod Deus sua lege conjunxit, tam decens, & solemne matrimonium separabunt, & efficieris filius Romani Pontificis, ac amicus pro filia Principis, quem hostis supra cunctos præscripserant, ac noxa dimittetur Siculis, quos nobis providerant condemnandos? numquid fusos cæde patres? numquid eorum fratres, quos bellicosus ascripsit Oceanus, & nobiles Gallicos, quos toties, divina permittente potentia, deludens Pharia captivavit, quæ nondum advenit, æras pertranfit? pendet*

quidem adhuc in foribus Francie mœsta procerum defunctorum lugubritas, habet adhuc Massilia ploratus, & ululatus multus, adhuc Longobardorum dolentiam reiterata segnities clamitat in plateis, & adhuc Romana dolens obliquo lumine spectat Ecclesia Siculos, cujus cornua fregit, dum indomitus fremeret populus linguæ Phari, nec longe quæritur, unde dolor iste advenerit? scitur, quod Pharius, & Siculus populus contra tantos sui impetitores dominii, contra ipsos viriliter insurrexit, si hæc quidem recolunt, ad qualem pacem animi, te invitat, cujus animum, jam pace fugata, pro te fortuna sævientis judicium toties sauciavit? considerandum est utiq; Domine, quod si malorum, quæ fecimus nos, Princeps extiteris, & nostrorum te reputent scelerum non expertem, quomodo insula Sicilie, quæ tuis consiliis arma non exuit, quæ toties imperio tuo contra hostes lacessita protervit, tibi, & regulæ tuæ possidenda permittitur? vide, ne dolus sub hac quiescendi specie latitet: ignoras sagacissime Rex, quod aspis surda, cum querit offendere, urente sole, simulans dormitare sub pulvere, transeuntem insie dente vulnerat, & cauda feriens, tossicat, quem percussit: ecce ille sub dolo latenter absconditus simulabit quiescere, & intentus offendiculo promovebit: dispeget quidem armigeros suos, & separabit à lumine vires suas, ut videatur pacificè moraturus: ecce maris mysterium in segne convertet imperium, ut qui latet igniculus, absq; luctamine nutriat vires suas: ecce singuli dominii sui partes aperientur in transitum contra tuos, & sub hac pace aulice, quæ gannire non desinunt, eorum verfutias vellere ovium protegent, & dolos seminantes in Siculos, eorum nequitia à fide tua, qua pullulant, ipsos eruere laborabit, atq; ille inter sequaces suos, phendalia bona, & singulas quoq; tuorum fidelium Baronias Sicilie, jam concessit aliis possidendas: hæc quidem dum animadvertimus, miranda sunt auribus nostris, & sedet sensibus sapientum, quod hostis de bonis tuis gratiosus efficiatur, quærens in messem tuam, falcem non dignam impovere, & de pane tuæ justitiæ invisas animas satiare: ast cum singula parabuntur, clamabit ille in littore maris, tanquam leo rabidus, in cujus rugitu animalia silvæ convenient, animans ea destruere pullos tuos: tunc excitabit gallina spiritum suum in aquilam, & dormientes aquilo rigidus galli nidos, ut deglutiant, filios aquilæ, Siculos, quos abhorrent: tu verò sedebis in trono tuæ potentiæ stu-

pe-

pefactes, non ausus juvare filios, si peribunt, quia pignus divini timoris ei præstiteris, ne manum eis salutarem attuleris: ò quantum nefas, & scelus horribile gentibus, si tu decipiaris invitus, patienter transire licent clausis oculis mortes, & scelera Siculorum! credidimus namq; quos in tua fide receperas, non ejicere diligentes à tua protectione subjectos, quid facient tuno, qui numquam à tuo numine deviarunt, qui semitas tuas diligunt, quo sole ducentur, sub quo sydere Siculi vitam trahent?

Ecce totus mundus pro te contra nos clamat, & tu, cum animum auferas, qua fronte receperis Siculos recurrentes, si forsan eripiat tantum fuga damnatos? ecce, iis auditis, surrexit ad murmura populus, quia non habentur vana de prædictis indicia, nec decet iniquam facere partem Galli, qui ad expugnandos hostes solito census extorqueantur à Siculis, quia, cum armata maris jam nobis te mandante, deserit, ac venales armis tuis animæ cesserint, necesse non est thesaurizare à Siculis, ne cum spe, quæ periit, thesaurus præstitus deperdatur: memento Domine, & vide, quid egeris, ac actus tuos nobis resera: sp enim rem gestam pectore clauseris, cum homines subus, per hæc, quæ manifesta sunt nobis, iniuæ rei conditio non celatur: forte Hospitalarii, Templarii, Barones & Comites, socii regni tui, qui de latere tuo surgunt, ista tibi persuaserint? aut non attendis, quæ tua Sicilia vellera procreat? vel forte piget alterius arma portare, quærens, si, armis depositis, mansuetus efficeris, domestice vivere, sicut hospes? utinam post passæ Siciliæ scelera, forsitan infligenda sceleratorum iniquitas hostium, de quibus diffidimus, terram tuam Aragonum, postposito pacis obice, non lacessat? considera, quod si, pro pace hac tuos scienter offenderis Siculos, ita quod Ecclesiæ, vel Gallicorum dominio, ne patienter tradamur, adnihilabitur siquidem alterius gloria regni tui: nonne hucusq; jam 12. anno currente, indignationem Pontificis, & hostium persecutiones portavimus, ut non deficeret titulo nomen tuum, & qui victoriosus existeres, sed cum fides, & animi nostri non sint tibi absconditi, quomodo tentabimur, quod sub potentia hostium veniamus? absit, & iterum absit: prius enim patres nostros, uxores, & filios traderemus ignibus comburendos, nosq; demum flammarum, & cinerum hujusmodi faceremus participes, quod sub juga tantæ nequitiæ, infelicitatis nostræ peccatum servos nos faceret utinam non perdendos.

Con-

Considera rursus sub quantis insula Siciliæ jacet periculis, quod quamvis, ea utinam non dimissa, regnaturus sis, insidiæ multæ ex hoste supervenient, quibus sub pace, quam prædicant, non perdere tantum salutis hostia, scilicet hostes perdere numquam Siculos non verentur, nec expedit, salva tuæ reverentiæ majestatis, ut lupos voraces misceri fidis ovium tuarum; cum ad nostras insidias vigilent, patieris, ne, postquam ovile tentaverint, usque ad diffinitivam perniciem pollerant sedes tuas: vide, quam verenda est hostis astutia, quod vitandus peregrinationis ejus est habitus, quia, quos monitu, quos suis circumventionibus, & bello non domuit, laborat per fictas quoq; dormitationes, & scandala expugnare Siculos non vincendos: ecce jam ex diversis provinciis, dicet arma non deferant, religiosi concurrunt, & ad investigandos processus Siculorum accelerant: & sub facto consilio rei quærendæ, jam nobiles properant, quos alia causa detexit, alia eos necessitas forsitan laboravit, civium quoq; patent eis mysteria, & arcani pectoris illis atria non negantur: si hæc saltem conscientiam tuam non læserint, probibe, quod hostis signa, quæ toties victores prostravimus, ad urbem nostram, tamquam, si pro republica veniant, non ferantur: vide novum deceptionis genus, quod, ut subripiatur à Siculis spes regni nobilis fratris tui, Illustrem Infantem, Dominum Fridericum fratrem tuum, ad dignitatem Romanorum Senatus, cum æmuli sint, invitant per Romanos cives etiam non vincendos: bonum quidem erat ad Romanorum dignitatem ascendere, dummodo illo remanente super regimine Romanorum, per eum Vicarius statuatur, sed scimus, quod tanta dissidia jam senex Cato, magister consilii, & scientiarum prudens, dum mitteretur à Julio juvene, qui regnabat, excussit, cum post Alphonsi Regis consilia, Nicolai Pontificis limina visitabat, & si hæc conscientiam tuam non lateant, humiliter quæsumus, aut non lateat nobis, quod egeris, aut quod de pace hac, de qua te suspectum habemus, imposterum sis facturus, quod proinde, cum sub umbra tui reginiinis quiescamus, si nobis deficeres, demum tuæ majestatis honore non læso, vitæ, & statui nostro possimus salubriter providere, præcipue cum rore tuæ simus dilectionis aspersi: si nos desperaveris, in fratrem tuum animi nostri procumbunt: mirari quidem non debes, si de statu nostro sumus solliciti, & simulatæ rei quæramus nodum nobis exolvi: si enim hostes Gallici in perniciem nostram invigilent, &

bello

bello fessis non dabitur requies, erit nobis laudabile non dormire, & propterea supplicandum est Regiæ Majestati, ut Illustrem Dominum Fridericum, Fratrem tuum patiaris, fraterno amore, tibi in regno Siciliæ successurum, non quod si jura voluerint, sed tamen, quod volentibus Siculis, fata permittunt, ne videamur quidquam protectione tua detecti, licet inviti, à tui prorsus regiminis regula deviare: ille enim futurus beatus erit, qui, volentibus Siculis, gubernacula regni possidebit: propterea rogamus, ut nobilem Rogerium de Lauria, cum fœliciter mare nostrum possederit, patienter desinas, quod sit deinceps honoris, & Siculi maris custos, & malleus conterens hostium robora, ut tuæ fœlicitati, sub fratre regnante, felix tempus continuet successivum, nec iniquitas Gallicanæ sævitiæ cecidit, aut domuit offensos animos Siculorum pax vestris delusa principiis, propter quod timemus, & Gallicos, & illi sunt, salva potentia Creatoris, à Siculis penitus diffidendi, quod si fortè domesticorum porrecta negatur petitio, & vereris pacis forsan articulis obviare, Fridericum de Alamannia de sobole Cæsaris, quem alii tertium prædicant, regnaturum, aut, cum indignum sit, Syrticum, vel Ægyptium brachium in nostrorum confusionem hostium, quasi compulsos, nos noveris firmiter suscepturos, quamquam frater tuus egregius animis nostris insideat, & cum sit jam regno, & bello strenuus, siquidem mandaveris, non abiciet gloriam Siculorum, cujus intentionem, siquidem ipsum à cordibus nostris non invenires alienum: quis enim, nisi mentis inops regnator in habendam talem, qualem hodie frater potest habere Siciliam, manus à ferro contineat, & laboribus parceret, & propterea quæsumus, quod si regno proles Cæsareæ Matris tuæ, quam tibi sors, maturantibus Siculis, dederat, fratrem dignum agnoveris, & nostras decreveris voces justas, exaudi preces, quas in tuo conspectu porrigemus humiles subditorum?

Non enim, quod pater decrevit in ultimis, aut quod frater patri successor legavit, auferimus, sed quos de tua potestate subjectos emanumiseris Sicilos: si vivendi negatur, sine te nobis auctoritas, si libertas, petimus sub tutela fratris nos esse, quo deesse non possumus, misericorditer patiaris, saltem si quos, sine te coegeris vivere in patria terra, quam possides, suscipiat tua clementia Siculos morituros, quod si forte jussus à nobis tuas dimoveris aquilas, priusquam inferes invisos regalis, quod absit, ite-

ram aquila concidat, ſumptis demum aquilis tuis, nec nomine tuo depoſito, in filios, & uxores, ac parentes noſtros, invita licet dextera, nos rigor armabit ſevitiæ, & eis à facie noſtra deperditis, peribit bello civili fruſtrata deſperatio proditorum: ſed ſi nondum Meſſanenſium fidem obliquas, hæc domeſtica quæſumus aurebibas, hæc regiæ dignitatis ſenſibus applica, & quocumque velo ſagacis Regis provehatur navicula, tale apponas, ſi placet, in Siculorum ſalute ſervanda conſilium, quod, licet ipſi a rigore tanti criminis patienter ſiluerint, tuos mundus non ſentiat Siculos ex tua, quod Deus avertat, patientia perituros: iterum conſiderantes, quod tua ſunt noſtris domeſtica rite conſiliis, & quod benigna ſunt manſuetudinis tuæ clamantibus pectora, ſecretorum noſtrorum ſeras in conſpectu tuo laxavimus, & tuæ illa conſcientiæ commendamus, clamantes, velut inops in januis divitis poſtulans ſibi remedium, ſalutare, velut æger medicans à foribus ſacratis ſanitatem, & tanquam, quem indigne leges, morti decreverant, appellans ad miſericordiam juſti Regis, nos ergo veritas non deſerat, juſtitia tua nos redimat, & tua miſericordia foveat pereuntes.

Ille, iis auditis, à gratia commendabilis indolis Regiæ Serenitatis conſtantiam, & à ſapientia ſua nobilitatem animi non delirans, ait illis: *in aſpectu veſtro ſuſcepimus devotos Siculos, & fidelem Meſſanæ populum, quos amamus: in ſermonibus veſtris, cum ſatis conſpicua ſit, fidem agnovimus, quam portatis, & à cordibus veſtris Siculorum eſt charitas nobis nota, nec decet eloquentiam Regiam commendabilem populum noſtrum Siciliæ replicare ſermonibus, quod qualem erga nos fidem, aut quale propoſitum habeant, ignoremus, nec eſt nobis obſcurum, ſi ab ipſis diligimur, & manifeſtum eſt, quanta eos proſequimur gratia charitatis: miramur tamen, cives chariſſimi, quod tam longi maris æquora tranſeuntes, ad noſtram præſentiam acceſſiſtis, conſiliorum noſtrorum pectora ſcrutaturi, cum de iis, ſi quæſita fuiſſent, ſcripto majeſtatis noſtræ, præter veſtros labores, noſter poterat plene populus Pharius informari: placet quidem, & grata eſt nobis viſio veſtra, cives, & intentionis veſtræ commendamus propoſitum, ſed opinioni veſtræ, cum cauſa regni noſtri ſuſpecta non fuerit, conſulendum, & arcendum fore providimus, quod, ſi unde progeniem traximus, & nomen geramus, advertitis, ac ſacrorum proavorum noſtrorum fidem conſpicuam ad ſenſus proprios derive-*

tis,

tis, majestas nostra alicujus erroris tabe inficienda certe non fuerit, aut delenda, præcipuè si sacros proavos nostros Italiæ sollicita meditatione pensatis: scitis, quod & fœlix Cæsar semper Augustus, & tanti ejus illustres, unde progeniem traximus, à sacramento non errans, quod pro tuendo demanio regni sui Siciliæ præstitit, prius indignationem Romanæ Matris Ecclesiæ patienter substinuit, qui, quod verbo, dextraq; firmaverat, licet jussus, ex cordis conscientia defirmaret, etiam, & si laudandæ, ac divæ memoriæ Dominum Patrem nostrum non est vobis incognitum, quod postquam ipsa arma pro salute Siculorum assumpsit, maluit contra hostes apud Burgadalum, se bellorum nutu exponere, quam dimitteret gladium, quem suscepit: quomodo ergo, si creditis nos de tam nobili stirpe creatos, vestris sedet in animis, quod vos, à quibus mores sacros, & indolem sumpsimus, putetis vos à nostris oculis erui? sed sciatis, quod si ad pacem, & fœdera deveniamus cum hostibus, licet paces à singulis sint laudandæ, si forte, quod absit, à Siculis separari tentabimur, paces ipsas pro firmo nos noveritis infracturos, & mori maluimus, quam separari à nobis dilectos nobis Siculos patiamur: ibitis igitur, & repatriate fælices, ac speret noster Siciliæ populus, nec à fide nostri nominis deviet: numquid unim nos, deposito nomine regni Siciliæ, eos regno nostro privabimus, sed tamquam bellator, & miles strenuus pro ipsorum salute arma portabimus, & dum sanguis inerit, nec labor, aut metus à regni nostri demanio insulam nostram Siciliæ separabit?

F I N I S.

Juridicum testimonium D. Petri Lomonaco, Caccabensis de revelatione per S. Rosaliam Vincentio Bonello facta:

Jesus, Maria, Joseph, S. Rosalia.

Venerdì mattino à 21. di Febraro 1625. Noi Notari Antonino Calseri, e Lorenzo Trabona ni conferemo alla Chiesa di S. Cosmo, e Damiano, esistente in questa Città di Palermo, dove ancora commorava D. Pietro lo Monaco, Prete, Confessore delli sospetti del morbo contagioso, al quale domandammo, come passava il miracolo di S. Rosalia a Vincenzo Bonello, figlio di Bernardino Bonello? il Padre per sua carità con la sua propria boccu ni narrò del tenor seguente &c.

La

Digitized by Google

La notte antecedente del Martedì a 18. *di detto meſe Io D. Pietro lo Monaco fui chiamato dalle genti di Vincenzo* Bonello *per confeſſare al ſudetto Vincenzo nella ſua caſa propria, dove lui abitava in queſta Città, il quale trovai infermo, e ſincopato di modo, che non potea parlare, per il che d'un ſubito fui coſtretto darci l'aſſolutione conditionatamente, ſe era capace, e dopoi gli donai l'eſtrema Unzione, laſciando ordine a dette ſue genti, che paſſandoci detta ſincopa, e venendoci la parola d'un ſubbito mi haveſſero mandato a chiamare, che l'averia venuto a confeſſare, e darci il Santiſſimo Sacramento, e arriviſcendo il Martedì mattino, il detto infermo parlao a ſuo proprio moto, e dimandao confeſſione, poiche fui di novo chiamato, e arrivato che fui in detta caſa, e dove ditto infermo, ci domandai, ſe ſi voleva confeſſare? e lo detto Vincenzo con grandiſſima volontà mi diſſe sì: ben vero, Padre, che prima vi voglio revelare una apparizione, la quale hò viſta, che molto importa; ed io li replicai per tre volte, che attendeſſe a confeſſare i ſuoi peccati, che più importava, dicendoci, che avvertiſſe, che aſſai volte il Diavolo n'inganna, e lui mi diſſe, che voleva narrarmi una apparizione di S. Roſalia, ed in queſto il detto infermo con ſua contrizione ſi confeſsò meco, e dopo lo comunicai, e ci diedi il Santiſſimo Sacramento, ed allora il detto infermo mi diſſe queſte formate parole: per l'amor di Dio, Padre: intenditimi, che vi voglio narrare una apparizione d'un negozio importantiſſimo alla ſalute dell'anima mia, e beneficio publico di queſta Città, e di tutto ciò mi faccio ſcrupolo di coſcienza grandiſſimo, ed allora io gli diſſi: dì figlio, e in queſto detto Vincenzo mi narrò del tenor, che ſiegue, videlicet:*

Padre, li giorni addietro mi morſe mia moglie del male contagioſo, per il che di ordine del Deputato del Quartiero fui barreggiato, e ſtando in detto barreggio per la pena della morte ſudetta, e occupazione di detto barreggio, eſſendo io ſolito, che vado a caccia con la mia ſcopetta, Giovedì mattino preſi detta ſcopetta, e mi ni andai a Monte Pellegrino, per potere xialare, e divertirmi di detta occupatione, & eſſendo arrivato in detto loco, incominciai a caccìare al mio ſolito, e circa l'ora di mezzo giorno, eſſendo nel piano di detta montagna al primo ſcalino della ſcala di quella, mi apparſe una donna di maraviglioſa bellezza con un'aſpetto divino, veſtita di ſcotto bianco, e di ſopra di lanetta nigra con

tonaca alla monacale, con li sandali di corda alli piedi, e per l'estrema sua bellezza non la potea mirare, talche restai stupito, attonito, tremandomi il cuore, e rizzandomi li capelli: la quale Donna mi disse: dove vai sù quà? & io risposi: vado vedendo di prendere alcuna poca di caccia, e voglio mangiare in questo scalone; e la Donna mi disse: veni meco, che ti voglio mostrare la mia grotta pellegrina, dove per molti anni di mia vita abitai, e dimorai; e mi portò in detta grotta, e mi mostrò, dove era stata sepolta, dicendomi, che li suoi ossa erano stati trovati in questo loco, e sono li proprii ossa del mio corpo, che oggi li tiene in potere Monsignore Cardinale Doria nella sua propria camera, e d'un subbito andamma nella detta grotta, e incominciammo a calare li scalini di detta montagna, & a questo io Vincenzo presi animo, e dissi alla detta Donna: vui cui siti? essa mi disse: sugnu Rosalia; & io m'inginocchiai, e dissi: Vui siti Santa Rosalia? pirchi causa mi facistivo morire a mia moglie, la quale io tanto amava? perche non liberate a Palermo del male voi nostra Patriota? e la detta Santa allora rispose, e disse: sai, perche non è stata fatta la grazia, per causa di alcuni increduli, li quali non hanno voluta credere, che l'ossa mei, che tiene in potere detto Monsignore Cardinale nella sua propria camera, sono li mei proprii ossa, il che non è dubio alcuno: pertanto te ne anderai alla Città, e come sarai arrivato a tua casa, mandirai a chiamare il tuo Padre spirituale, e ti confesserai delli tuoi peccati, e dirai al detto Padre Confessore, che hai parlato meco, e ti hò detto, che li detti ossa sono li miei proprii ossa, e non vi è dubitazione, ed anco Maria Vergine a mia instantia hà ottenuto grazia per la mia Patria dal suo Santissimo Figlio di essere liberato Palermo dal detto morbo: che faccino quanto prima processione, e mi adorino, e la faccino fare per la Città, che fatta detta processione, Palermo haverà la grazia, e si canterà il Te Deum laudamus: avvertendo, che quando farai detto rivelo al tuo Confessore, ci incarricherai grandemente, che vada d'un subbito al detto Cardinale, e riveli il detto fatto, poiche io a te ne incarico la coscienza, e non fare, che non lo facci subbito: accompagnandomi di scalino in scalino di fino menzo miglio verso lo piano; di più vinti volti mi ricordò, che dovessi incaricare al mio Confessore, che facesse detto rivelo, e più mi revelò, che fra giorni quattro io dovea morire del detto male, dicendomi, che

non mi spaventassi, ed in questo, in detto piano disparse, e non la vitti più.

Io, Padre, a voi incarico grandemente per causa, che m'importa la salute dell'anima mia, che per l'amor di Dio lo vogliate fare, poiche ni tengo grandissimo scrupolo di coscienza, & io D. Pietro allora li dissi, perche causa hai tardato tanto a fare detto rivelo, che hai stato per infino adesso a confessarti, dovendolo fare subbito, che veniste di detto loco, conforme ti ordinao detta Santa? e lui mi rispose, e disse: Padre, io hò havuta paura, per havere rotto il barreggio, che sapendolo Monsignore Cardinale non mi haveria castigato, per le pene, che vi sono, & io D. Pietro di nuovo li replicai: stà di buon'animo allegramente, e non temere di cosa alcuna, e di detti peni, e d'un subbito farò detto rivelo, e ti levarò di scrupulo: attendi alla salute dell'anima tua, e non dubitare di cosa alcuna, stà contento, che gran grazia ti hà concesso Dio, la sua Madre Santissima, e S. Rosalia, & hai stato chiamato a questa apparizione, che tanto importa, e veramente è segno, che sei predestinato: che Dio per intercessione della sua Santissima Madre, e di detta S. Rosalia, ti hà volsuto perdonare li tuoi peccati: ti vuole salvare l'anima: beato te: ci domandai licenza, e mi partii.

E subbito io D. Pietro mandai a chiamare l'Abbate Sitajolo, & il tutto ci raccontai; e lui avendosi appuntato col Vicario Generale, e avendo narrato il tutto, tutti due assieme andammo dal Sig. Cardinale, e puntualmente si narrao detta apparizione: il quale desideroso del beneficio publico in tanta necessità con assai vigilanza, e potenza, ordinò a detto Abbate, e Vicario, che da sua parte mi ringraziassero assaissimo di tanta gioja, presentandosi in questo tempo di grande bisogno, e mi mandò a tornare a dire con li sudetti, ch'essendo questo tanto negotio importante, che di nuovo io mi conferisse con due Padri Capuccini, dove il detto Vincenzo, e ritrovandolo vivo un'altra volta mi narrasse alla presenza di detti Padri, e ratificasse l'apparizione. D'un subbito con detti due Padri Capuccini ni conferimmo, dove detto infermo, e lo trovammo, che parlava, come avesse stato sano senza morbo, & allora io D. Pietro li dissi a detto infermo: ora sei contento, che hò rivelato a Monsignor Cardinale la detta apparizione: che tu sei fora di scrupulo di coscienza: ma il detto Monsignore Cardinale mi hà ordina-

dinato, che tu di nuovo in presenza di questi Padri narri, e ratifichi il detto successo del modo, e forma, che si have detto di sopra, & allora io D. Pietro feci scrivere alli detti Padri Capuccini l'istessa apparizione, e quella havendosi da detti Padri scritto, e al detto Vincenzo prima letta, tutti tre per testimonii la sottoscrissimo, e di nuovo confortammo l'infermo, che stasse allegramente: ch'è segno di sua salute, & è predestinato: che detta Santa ci havea concesso una grazia tanto singolare, per il che non dubitare di cosa alcuna: beato te, & altre parole in forma: come anche, che non avesse timore alcuno di morte, che già Dio per sua santa misericordia l'havea perdonato li suoi peccati: e fatto questo ci domandammo licenza, e ni partimmo dal suso, dove era detto Vincenzo, e calammo juso, e sintemmo dire al detto Vincenzo: Gesù, Gesù, Gesù spero: e diede l'anima sua a Dio, alla sua Santissima Madre, e S. Rosalia: ed io D. Pietro, e dui Padri Capuccini la su detta apparizione scritta, e firmata la mandammo a Monsignore Cardinale abbagniata di aceto per il morbo: la quale con le proprie mani l'aprì, e Sabbato a 22. di detto, ordinò, che si facesse luminaria per tutta la Città, come si fece per tre sere continue, e presto si farà una santa processione, e con l'aggiuto di nostro Signore Dio, Maria Vergine, e Santa Rosalia haveremo la gratia, e saremo liberati da questo male &c.

ORATIO;

Qua utuntur Ecclesiæ in Germania ad Sanctæ Rosaliæ V. Pan. auxilium implorandum.

DEus, qui corpus famulæ tuæ Rosaliæ post tot sæcula intra montes inventum, contra sævientem pestilentiam sacrum Amuletum Fidelibus tuis esse voluisti: da supplicibus tuis, ut qui sacras ejus reliquias colimus, *vel* commemoratione lætamur, ejus quoque intervenientibus meritis à præsentibus periculis, & à malo pestilentiæ liberemur. Per Christum Dominum nostrum &c.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

X X.83
XX IV.87
VII.91

Digitized by Google

Digitized by Google